Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sammelband.

1. Chronicum – abbatis Urspergensis a Nino rege ad Fridericum II.

2. Paralipomena – rerum memorabilium a Friderico II ad Carolum V h. e. a 1270 – 1537.

3. Boccatius Joannes, Genealogia deorum, libri 15 eumdemque de Montium sylvarum, fontium, lacuum, fluviorum, stagnorum et marium nominibus liber unus.

PROV. CEN. BIBL. SCRIPT. SOCIETATIS JESU

Universidad de Deusto
Biblioteca

CHRONICVM

ABBATIS VRSPERGENSIS, A NINO REGE ASSYRIORVM MAGNO, VSQVE AD FRIDERICVM II. ROMANORVM IMPERATOREM, EX OPTIMIS autoribus, Iosepho, Eusebio, Orosio, Historia Tripartita, Eutropio, Procopio, Beda, Iornande, Historia rerum Geticarum, Vuitichindo, Eginhardo, & plerisq; alijs, (è quibus ὁ ἐκλογάδης sua collegit) per STVDIOSVM HISTORIARVM, uirum candidum, magna diligentia recognitum, & innumeris mendis repurgatum.

Compavari ex auctione Bibl. Oelmonsterii an. 1758
H. Heinibert

PARALEIPOMENA RERVM MEMORABILIVM, à Friderico II. usq; ad Carolum V. Augustum, hoc est, ab anno Domini M. CC. XXX. usq; ad annum M. D. XXXVII. ex probatioribus qui habentur scriptoribus in arctum coacta, & historiæ Abbatis Vrspergensis per eundem STVDIOSVM annexa.

CVM ICONIBVS IMP. ET PRINCIPVM ad uiuum expressis.

18973
Bibliotheca Facult. Philosophicae Prov. Cast. Societ. Iesu
DOM. SCRIPT. PROV. CAST. SOC. IESU

ANNO M. D. XXXVII.
Mense Martio.

Conradi d'Alinsau Laubbey

v. Schumacher

Universidad de Deusto
Biblioteca

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO, D. PHILIPPO COMI
ti Palatino Rheni, & Duci Bauariæ, Principi
clementissimo, Philippus
Melanchthon
S. D.

MEMINI CAPNIONEM LIBENTER CVM CAR/teras eximias & heroicas uirtutes laudatissimi aui tui, principis Palatini Philippi prædicare, tum uero narrare, quanta in eo auiditas, quantum studium non solum domesticæ antiquitatis inquirendæ, sed etiam Græcę & Latinæ historiæ cognoscendæ fuerit, de qua sæpe disserentes audiebat uiros eximia doctrina & prudentia præditos, Iohannem Dalburgium Episcopum Vangionũ, & Rodolphum Agricolam, ac paucos quosdam alios. Cumq; non solum magnitudine & ueritate rerum Persicarum & Grecarum delectaretur, sed etiam iuuaret eum, seriem, initia, incrementa, inclinationesq; imperiorũ considerare, curauit sibi multa á Dalburgio, Rodolpho, & Capnione, ex pręcipuis historicis Grecis quędam etiam ex Poetis in nostrũ sermonẽ transferri, & quasi quandam epitomen confici, res maxime illustres, & uitę ac moribus utiles, annotato Imperiorum ac temporum ordine continentem, qua in re Capnio consilium & prudentiam aui tui magnopere laudabat, non modo quod ipsam rerum gestarum atq; exemplorum memoriam, uiro principi, & ad gubernacula Reipub. sedenti, prodesse intellexisset, sed etiam acute uidisset, quantum referat, temporum atq; imperiorũ seriem tenere. Etsi enim exempla ipsa per sese multũ ualent undecunq; electa, tamen ordo Imperiorũ & rerum gestarum de multis maximis rebus homines ingeniosos admonet. Prodest ad pietatẽ, initia incrementa, deprauationes, correctiones relligionũ uidere, considerare etiã quomodo non humano consilio, aut uiribus, sed diuinitus imperia constituta sint, deinde propter iustitiam defensa, postremo propter tyrannidem, impietatẽ, libidines, ambitionem conciderint. Illud etiam utile est, occasiones obseruare, quibus ab alijs gentibus ad alias imperia translata sint, quæ interdum cum per sese essent leuissimæ, tamen momenta fuerunt rerum maximarum. Postremo iucundissimũ est in conspectu habere totius humani generis ortum, propagationem, & omnes insignes mutationes, quod ipsum etiam multa monet ad pietatem utilia. Iurè igitur aui tui prudentia admiranda est, qui acquiescere animo in cognoscendis historijs non potuit, donec contextum haberet, perpetuum opus, uniuersæ antiquitatis. Sed huius generis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Epitomas conficere, non est mediocrium artificum. Magnum enim & difficile opus est, integram historiam recte scribere, & haud scio, an inter eloquentiæ opera, omnium longè difficilimum. Facilius est tales commentarios excerpere, sed tamen eligere ea quæ plurimũ habent ponderis, intelligere consilia atq; occasiones negotiorum, hominis est, non solum nõ hebetis, sed etiam usu periti, & uersati in repub. & hæc aptè distribuere, & dilucidè recitare, nemo nisi liberali doctrina excultus potest. Itaq; cum lego Germanicorũ scriptorum χρονικὰ seu historias, non raro deploro hanc infeelicitatem nostræ nationis, quod cum optimos principes genuerit, cũ res gesserit pulcherrimas, & utiles uniuerso Christiano nomini, literarum lumine res nostrorũ hominũ carent. Quanquam enim non prorsus ingenia nostris scriptoribus defuerunt, tamen scientia reipub. defuit, & ratio dicendi. Scribebant enim historias monachi plerunq; imperiti reipub. qui ueteres historicos ne uiderant quidem, sine exemplo, sine arte infantes. Itaq; Strabum audiui narrantem Imperatoris Maximiliani consiliũ, quem constituisse aiebat certis hominibus doctis mandata dare, ut collectis undiq; Germanicis Chronicis, quia alius alia annotasset, ex fragmentis illis, Germanicã historiam integram, quantũ fieri posset, componerent. Sed uel occupationibus impeditus, uel quia non satis idoneos homines rei tantæ, qui quidem uacui fuissent, reperiebat, inceptum omisit. Quanquam igitur iure in nostris scriptoribus desiderari multa possunt, tamen faciendum est scilicet, id quod res fert. Non sunt negligenda hæc, quanquam rudia, monumenta maiorum nostrorum, quæ multas pulcherrimas uirtutes nostrorum Regum & ducum, si non satis illustrant, uiuis, ut ita dicam coloribus, adumbrant tamen, & homines prudentes hæc ipsa adumbratio multa monere potest. Itaq; fui hortator Cratoni Typographo uiro optimo, ut recuderet nobis hoc Chronicon Abbatis Vrspringensis, Nullum enim in hoc genere scriptum hominis Germanici & de rebus nostratibus aliud reliquum est locupletius, atq; utilius. Nemo de rebus Germanicis plura collegit, deinde industriam eius in temporibus annotandis, in quibus fuit multo cæteris diligentior, admodum probo. Vtinam Epitome ueterum rerum Persicarum, Græcarum, & Romanarum elegantior esset. Sed tamen quia studium habuit contexendæ propemodum perpetuæ historiæ, cum uenisset mihi in mentem iudicium aui tui, de serie imperiorũ cognoscenda, præcipuè tibi Princeps Nobilissime dedicandum hoc opus esse censui. Neq; enim dubitabã quin ut cæteras Aui tui uirtutes, ita etiam diligentiam in inquirenda antiquitate, effingeres atq; imitarere, cum quidem scias quantum utilitatis cognitio historiæ, præcipuè principibus afferat. Ad hæc audio te non solum amare, sed etiam præclare intelligere literas, ac multa nõ solum in otio, sed etiam in ipsis negotijs, in castris, inter tubarum

atq; ar-

atq; armorum strepitum, legere solere, ac præcipuè colere illam philosophiæ partem de rebus cœlestibus, dignissimam summis uiris. Sperabam igitur te siquando ut soles, legis historias, libenter etiam hunc Scriptorem degustaturum esse. Nemo plura complexus est de Francis & Carolorum posteritate, ex qua uetus familia fuit Palatinorum principum. Nemo plura dixit de Guelfis, à quibus orta est Nobilissima Ducum familia, qui nunc Bauariam tenent. Postremo nullis maiorem uoluptatem afferunt historiæ, quàm qui res memoria dignas gerunt, qui suas etiam laudes in historia legunt. Extat autem tuum beneficium erga patriam, & uniuersam Germaniam maximum. Tua enim fide, uirtute, ac fœlicitate anno millesimo quingentesimo uigesimo nono defensa est Vienna Austriaca, cum eam Turcorum ingens multitudo cinxisset obsidione, & oppugnaret acerrimè. Si quis expendet quantum terrorem intulerint Turci, quanta trepidatio totius Europæ tunc fuerit, quo barbaries & crudelitas Turcorũ progressura fuerit amissa Vienna, intelliget uix ullum Ducem multis seculis melius de patria meritum esse, quàm te. Virtus apud Xenophontem ait ἥδιστον ἀκρόαμα esse, audire laudes rerum à nobis præclare gestarum. Quare cum laudes etiam tuas in hac historia lecturus sis, gratius hoc munus tibi fore confido.

Excipe igitur hunc Scriptorem & hæc studia, quorum scientia aliquid ad cæteras tuas laudes ornamenti tibi addit, benigne defendito, quæ præsertim his miserrimis temporibus ab ijs qui Reipublicę præsunt omni ope, omnibus uiribus propter publicam utilitatem tuenda sunt.

Bene uale Illustrissime
Princeps.

*

* * *

*

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAESARES AVGVSTI ROMANORVM.

i.	Octauianus Augustus.	45.49.
ij.	C. Tyberius Nero.	52.
iij.	G. Caligula.	56.
iiij.	Claudius.	57.
v.	Domitius Nero.	61.
vi.	Galba.	63.
vij.	Lucius Otto.	63.
viij.	Vitellius.	64.
ix.	Vespasianus.	64.
x.	T. Vespasianus.	65.
xi.	Domitianus.	65.
xij.	Nerua Cocceius.	66.
xiij.	Vlpius Traianus Crinitus.	66.
xiiij.	Helius Adrianus.	68.
xv.	Anton. Ful. Boiomus pius.	69.
xvi.	M. Aurelius Antoni. uerus.	70.
xvij.	L. Aurelius Commodus Antoninus.	70.
xviij.	Helius pertinax.	71.
xix.	Seuerus septimus pertinax.	71.
xx.	M. Ant. Bassian. Caracalla.	72.
xxi.	Opilius Macrinus.	73.
xxij.	M. Aurelius Antoninus Varus Heliogabalus.	73.
xxiij.	Aurelius seuerus Alexãder	74.
xxiiij.	Iulius Maximinus Trax.	75.
xxv.	Gordianus.	75.
xxvi.	M. Iulius Philippus.	76.
xxvij.	Decius.	76.
xxviij.	Virius Gallus Hostilius.	77.
xxix.	Licinius Valeria. Colibius.	78.
xxx.	Claudius.	79.
xxxi.	Aurelianus.	79.
xxxij.	Tacitus.	80.
xxxiij.	Probus.	80.
xxxiiij.	Carus.	81.
xxxv.	Diocletianus.	81.
xxxvi.	Constantinus.	84.
xxxvij.	Constantius.	87.
xxxviij.	Claudius Iulianus.	89.
xxxix.	Iouianus.	92.
xl.	Valentinianus.	92.
xli.	Gratianus.	120.
xlij.	Theodosius.	121.
xliij.	Archadius & Honorius.	125.
xliiij.	Theodosius iunior.	127.
xlv.	Martianus.	129.
xlvi.	Leo Bessicanus.	130.
xlvij.	Zeno Isaurus.	132.
xlviij.	Anastasius.	133
xlix.	Iustinus.	134.
l.	Iustinianus.	135.
li.	Iustinus minor.	137.154.
lij.	Tyberius Constantinus.	154.
liij.	Mauricius.	156.
liiij.	Phocas.	157.
lv.	Heraclius.	158.
lvi.	Constantinus.	160.
lvij.	Constans.	161.
lviij.	Constantinus.	162.
lix.	Iustinianus.	163.
lx.	Leo, qui & Leontius.	164.
lxi.	Tyberius Apsimarus.	164.
lxij.	Iustinianus iterum.	164.
lxiij.	Philippicus.	165.
lxiiij.	Anastasius.	166.
lxv.	Theodosius.	166.
lxvi.	Leo.	167.
lxvij.	Cõstantinus Capronymos.	168.
lxviij.	Leo.	183.
lxix.	Constant. cũ matre Hirene.	184.
	Hinc Imperium Romanum ad Germanos translatum est.	
	GERMANORVM IMP.	
i.	Carolus Magnus.	189.
ij.	Ludouicus Pius.	191.
iij.	Lotharius. I.	193.
iiij.	Ludouicus. II.	194.
v.	Carolus Crassus.	196.
vi.	Arnolphus.	196.209.
vij.	Ludouicus. III.	198.
viij.	Conradus. I.	199.200.206.
ix.	Hein. I. dictus auceps.	200.207.
x.	Otto Magnus.	214.
xi.	Otto. II.	225.
xij.	Otto. III.	225.
xiij.	Heinricus Claudus. II.	226.
xiiij.	Conradus. II.	227.
xv.	Heinricus Niger: III.	228.
xvi.	Heinricus: IIII. Senior.	232.
xvij.	Heinri. V. iunior.	241.260.285.
xviij.	Lotharius Saxo.	287.291.
xix.	Conradus Sueuus. III.	292.
xx.	Frideric. I. Barbarossa.	295.306.
xxi.	Heinricus. VI.	317.
xxij.	Philip. Barbar. filius.	319.325.
xxiij.	Otto. IIII.	326.
xxiiij.	Fridericus. II.	334.
xxv.	Conradus. IIII.	350.352.355.
xxvi.	Vuilhelmus comes Holan.	362.
xxvij.	Rodolphus comes Habspurgij, Lantgrauius Alsatiæ.	360.
xxviij.	Adolphus de Nassau.	363.
xxix.	Albertus primus.	366.
xxx.	Heinricus. VII.	370.
xxxi.	Ludouicus Bauarus. III.	374.
xxxij.	Carolus. IIII.	376.379.
xxxiij.	Vuenzeslaus.	391.
xxxiiij.	Rupertus Palatin. Rheni.	394.
xxxv.	Sigismundus Vngariæ rex.	395.
xxxvi.	Albertus secundus.	421.
xxxvij.	Fridericus. III.	422.
xxxviij.	Maximilianus.	458.
xxxix.	Carolus: V.	477.
xl.	Ferdinandus.	496.

FINIS.

CHRONICVM

ABBATIS VRSPERGENSIS,

PRAEFATIO.

DE REGNIS ET REGIBVS ET GESTIS TEMporum, multi scripserunt, uaria hæc descriptione prosequentes. Nam Moyses ab Adam usq; ad Noe, & à Noe usq; ad Abraham, duarum ætatum tempora secundum successiones generationum in populo Dei describit, nullam usquam de Regnis aut Regibus faciens mentionem. Tum quia reges forte non erant, tum quia non de regibus scribere intendebat, sed mirabilia & leges Dei quæ gessit in populo suo, enarrare studebat. Huius itaq; & aliorum sacræ historię scriptorum tractatus merito pręferunt, qui à Deo inspirati, magnalia Dei mirifice inter homines eloquuntur. Cæterum licet hæc quæ in Lege & Prophetis & Psalmis scripta sunt, ad corroborandam fidem sufficere possint, multi tamen adiecerunt hæc quæ à sanctis dicta sunt, principaliter prosequendo, ex libris etiam Gentilium, de Regnorum & Regum successionibus aliqua satis eleganter interserendo. Ex his Orosius & Eusebius & alij quam plures libros Annales edidерunt. Ex quibus præfatus Eusebius collationes temporum facere conatus est: singulos annos in numeris disponens, in singulis lineis & columnis. A principio disponens quatuor Principatus, scilicet Hebræorum, in quibus non Reges, sed Patriarchę exstiterunt. In secunda columna Regnum & Reges Assyriorum per singulos annos disponit. In tertia columna Regnum & Reges Sicyoniorum per singulos annos ordinat. In quarta columna, quoniam Aegyptij Reges non habuerunt, sed quasi in regno potestates illorum, quas illi dynastias appellabãt, disponit singulos annos in singulis lineis usq; ad centum nonaginta annos, per quos à Thebęis per sedecim dynastias regebantur. His regnis postmodum accessit in Europa primum regnum Argiuorum, secundum Aegyptiorum, tertium Atheniensium. Hæc ideo dictus Eusebius sic disponit, ut ostendat quotus annus cuiusliber regni siue regis, quotus sit ad quemliber annum alterius regni, siue alterius regis. Verum quia pręfata scriptura uitio scriptorum omnino est corrupta, & multa difficultas, & modica uidetur inesse utilitas, nos eam omittimus, prosequentes & ponentes tantummodo Reges secundum successiones suas, à principio tantummodo in duobus regnis, scilicet Assyriorum & Sicyoniorum, quorum utrosq; in singulis columnis post alios ponemus secundum ꝓ simul extitisse uidentur, altrinsecus eos ponendo, contemporaneos quoq; patriarchas, & præfata Aegypti siue alia regna in circulis alijs ponemus, in eisdem spatijs secundum quod contemporanei fuerunt, singulis annos suos breuiter ascribendo. Ex quibus prudens lector dinumeret progressum regnorum & regum & annorum eorundem. De regibus ad reges lineas protrahimus in singulis regnis, quousq; ad regnum Romanum in Europa peruenimus. A latere autem sine protractione linearum ponimus Patriarchas siue Reges uel Sacerdotes Iudęorum, aut etiam alia quædam quæ in libris diuinis euidenter descripta sunt, & explanata à multis expositoribus. Narrat Philo in libro quæstionum super Genesim, ꝓ ex tribus filijs Noe adhuc ipso uiuente, nati sunt uiginti quatuor & centum uirorum extra mulieres & paruulos, habentes super se tres duces, filij Cham Nemrot, filij Sem Iettam, filij Iapheth Sophone, à quibus præfata tria regna processisse creduntur. Primum igitur fuit in Oriente regnum Assyriorum. In Assyria enim præualuerat dominatus impiæ ciuitatis. Huius caput erat illa Babylon, quam ædificauit Nemrot gigas contemptor Dei, principiũ regni sui. Cuius terrigenæ ciuitatis nomen aptissimum est, id est, confusio. In qua ciuitate rex primus appellatus est Belus, pater Nini, regnauitq; annis sexaginta quinq;.

Scriptura præferenda omnibus.

Orosius.

Eusebius.

Aegyptiorũ dynastia potestas. 16. sub Thebeis, uide Eusebium.

Corrupta scriptura Eusebij

Cur lineæ & circuli omissi, in præfatione habes.

Philo.

A Anno

Universidad de Deusto
Biblioteca

Reges Assyriorum. Patriarchæ. Reges Sicyoniorum.

I. Belus. 65.

ANno regni BELI lij. natus est THARE pater Abrahæ. Fuit ergo Thare uicesimum septimũ annu agens qñ mortuus est Belus. Thareuero anno uitę suę lxx. genuit ABRAHAM, anno Nini regis Assyriorũ xliij. qui est annus circiter M. ccxxviij. ante conditam Romam, uel alteram in Occidente Babyloniam, & annus regni Europis secundi regis Sicyoniorum xxij.

Thare.

QVadragesimo quinto anno Beli regis, cœpit regnũ Sicyoniorũ, in quo regnauit primus AEGIALEVS annis lij. & ab eius nomine dicta est terra illa Aegialea, quę hactenus Peloponesus nũcupatur. Huic succedit EVROPS, qui regnauit annos quadraginta quinq;.

I. Aegialeus. 52. Eusebius Europen facit primum.

Abraham.

Anno natiuitatis Abrahæ cœperũt Thebæi Aegyptijs imperare, annis centum nonaginta: per dynastias xvi.

II. Europs. 45.

II. Ninus. 52.

NINVS in regno Assyriorum secundus, quandoq; primus ponitur: quia cum cæteri fuissent ante eum fraudis ignari, & finibus regnorum suorum contenti, hic dominationis libidine arma foris extulit, cruentam uitam annis quinquaginta bellando egit, donec omnem Asiam, excepta India, sibi subiecit. Nouissime Zoroastem Bactrianorum Regem, eundemq; magicæ artis, ut fertur, repertorem, pugna oppressum interfecit. De quo Aristoteles scribit, ꝓ uicies centum millia uersuum ab ipso condita inditijs uoluminũ illius declarentur. Eius uero artem multa post secula Democritus ampliauit. Ninus autẽ post expugnatum à se orbem, ictu sagittæ interijt. Qui cum regnum Assyriorum cæteris potentius fecisset anno regni sui xlv. cõdidit ciuitatem nominis sui Ninum, quam Hebræi dicunt Niniuen, regnauitq; annis lij. decem postq; natus est Abraham. Ab hoc tempore usq; ad egressum Israhel de Aegypto, fiunt anni ccccc v.

Zoroastis uersus.

Ninive cõdita

Potestates, hoc est, principes, potentes, Græci uocant δυνάστας & δυναστείαν potentatũ

III. Semiramis. 42.

SEMIRAMIS uxor Nini, regnauit post eum in Assyrijs annos xlij. de qua innumerabilia narrantur. Nam non contẽta terminis quos à uiro suo tũc solo bellatore acceperat, Aethiopiam bello pressam suo imperio adiecit, Indis bellum intulit, quo præter illam & Alexandrum nullus intrauit. Hæc Babyloniam muris coctilibus instauauit, & aggeres propter inundationes aquarum construxit. Hæc priuignum suum Trebetam regno expulit, qui per mare & Rhenum & Mosellam classe uectus, Treuerim primus construxit, & eam ex nomine suo, ut aiunt Treuerenses, appellauit. Vnde etiam ad hæc tempora paruum repertum fuit ibi in lapide sculptum hoc Epitaphium.

Nini Semiramis quæ tanto coniuge fœlix
Plurima possedit, sed pluta prioribus addit,
Non contenta suis, nec totis finibus orbis,
Expulit à patrio priuignum Trebeta regno,
Insignem profugus qui nostram condidit urbem
Treueris &c.

Babylonia instaurata.

Treueris condita.

SELCHIN tertius rex Sicyoniorum regnauit annis xx. &c. Quo regnante usq; adeo cum illis mitia & læta tempora fuerunt, ut eum defunctum uelut Deum colerent, sacrificando & ludos celebrando, quos ei primitus institutos ferunt.

III. Selchin. 20. Eusebius habet Stelchin.

Hæc quia execrabilis fuit luxuriæ, dum filium suum Ninum seu Niniam de incestuoso sollicitaret cõcubitu, ab eo, ut aiunt, interficitur, & hic ei succedit in regno. Sub qua & Abrahã adolescit in Chaldæa, qui & ipse natione Chaldæus fuit.

IIII. Apis. 25.

APIS quartus Sicyoniorum rex, regnauit annis xxv. à quo terra illa Apia dicta est, quę prius Aegialea nũcupata est, nũc uero Peloponesus appellatur.

V. Thelasion. 52.

THELASION rex Sicyoniorum v. regnauit annos lij. Huius anno xvi. Abrahã anno ætatis suæ lxxxv. ex Agar genuit ISMAHELEM. Hic est annus x. repromissionis.

IIII. Zameis. 38.

ZAMEIS qui & Ninias filius Nini & Semiramidis quartus, regnauit annis xxxviij. Cuius xxiij. anno Abraham cum esset lxxv. annorum, Domino iubente de Aran egressus, iuit in terram Chanaan. Factaq; est ad eum repromissio

Ismahel

Assy. Pa Arg. Si.

Repromissio facta Abrahã.

promissio Dei, & hic est annus primus repromissionis. Ex quo ad egressum Israhel de Aegypto, computantur anni ccccxxx. quorum meminit Paulus Apostolus dicens, Hoc autem dico testamentum &c. Vnde sic supputabantur apud Hebræos anni: annus repromissionis talis uel talis, quod tamen non repperi in Scripturis.

V. Arius. 30.

Huius tempore Abraham cum centenarius esset, genuit ISAAC ex Sara libera nonogenaria, & uixit postea annos lxxv.

Isaac.

VI. Aralius. 40. Eusebius habet Arasius.

ARALIVS rex Assyriorũ sextus, regnauit annis xl.

Esau.

VII. Xerses 30.

XERSES qui & Baleus, rex Assyriorum vij. regnauit annis xxx. Vsq; ad hæc tempora Thebęi imperabãt Aegyptijs, per potestates quas dynastias appellabant, ut supra dictum est. Ex hinc Pharaones per annos c. & iij. qui & pastores dicti sunt, ob hoc, ut conijcitur, quia Iacob & filij eius ut pastores ingressi sunt in Aegyptum temporibus eorum.

VIII. Armanitres. 38. Armamitres Eusebius.

ARMANITRES rex Assyriorum viij. regnauit annos xxxviij. Sub hoc tempore mortuus est Sem post annos quingentos à diluuio, & hunc quidam putant esse Melchisedech, tradũtq; Hebręi ab hoc usq; ad sacerdotiũ Aaron, omnes primogenitos fuisse sacerdotes, & Deo uictimas immolasse, & hæc esse primogenita quæ uendiderit Esau fratri suo Iacob.

IX. Belochus. 35. Belonus habet Eusebius.

BELOCHVS rex Assyriorum nonus, regnauit annis xxxv.

Sub Belocho cœpit multiplicari hominum genus.

Hoc tempore cœpit multiplicari genus hominum. Tunc Thessalus filius Græci regnauit in Thessalia, sed à Græco Græcia, à Thessalo Thessalia dicta est. Tunc Ogyges condidit Eleusinam in Attica prouincia, quæ antiquitus uocabatur Acta, & alias ciuitates plurimas. Cuius temporibus apud Iacum tritonidem uirgo apparuit, quam Græci Mineruam uocauerunt. Hoc tempore Iacob Liam duxit & Rachel in Mesopotamia.

X. Baleus. 52.

BALEVS rex Assyriorum x. regnauit annos lij. His temporibus diluuiũ in Achaia factũ est sub Ogyge: in Aegypto quoq; diluuium fuit. Isaac annorũ clxxx. mortuus est. Iacob genuit IOSEPH, x. filijs antea natis. Hic Ioseph cum xvi. esset annorum, à fratribus in Aegyptum uenditur: sed dominus terræ à Pharaone constituitur,

Fratres Iacob.

Ioseph.

AEGIDIVS Sicyoniorũ rex vi. regnauit annos xxxiiij. Sub hoc tẽpore Isaac anno uitę suæ lx. genuit de Rebecca geminos, quorum maior ESAV, qui & Edom dictus est, à quo Idumęa, minor uero IACOB, cognominatus est Israel, à quo Israelitæ.

VI. Aegidius. 24.

TVRIMACHVS Sicyoniorum rex vij. regnauit annis xlv. Sub hoc tempore cœpit regnũ Arguiorum, ubi primũ regnauit Argis Inachus annis l. Quod regnum durauit ab Inacho usq; ad Euristheum primum Mycenarum regem D. xliiij. annis.

VII. Turimachus 45.

LEVCIPPVS rex Sicyoniorum octauus, regnauit annis liij.

VIII. Leucippus. 51.

REGNVM ARGIVORVM.

De hoc regno scripsit Castor Arguiorum Chronographus.

VB Aegidio cœpit regnũ Argiuorũ, in quo primus regnauit INACHVS annis l.

I. Inachus. 50.

Eo quoq; tempore PHOROCHENVS siue Phoroneus, Inachi & Niobæ filius, secundus regnauit Argis annis lx. Hic primus leges & iudicia Græcis conscripsit. Cuius sororio in Aegypto regina est facta, & Isis dicta. Et quia late iusteq; imperauerat, multaq; commoda Aegyptijs fecerat, & literas eis instituerat, diuinum post mortem meruit honorem, in tantum, ut si quis diceret eam hominem fuisse, plecteretur capite. Hęc Osiridis regis Aegypti cũ esset uxor, & parentibus regis, qui omnes fuisse reges dicebantur, sacrificasset, hordei segetẽ inuenit, atq; inde spicas marito regi & eius consiliario Mercurio demõstrauit. Vnde & eandem Cererem esse quidã uolunt. Io uero postea nupta Thelegono, genuit Epaphũ.

Inachus Græcis leges conscripsit.

II. Phorochenus. 60.

Io Aegyptijs literas instituit.

MESSAPVS rex Sicyoniorum ix. regnauit Annos xlvij.

IX. Messapus. 47.

III. Apis. 51.

Eo tempore APIS tertius regna

Universidad de Deusto
Biblioteca

Assy. Aegy. Arg. Sicy.

tur, cum esset xxx. annorum, ad quem pater fame cogente cum omni domo sua descendit, ibiq; habitauit.

REGES AEGYPTI.

Ic post xvij. dynastiã apud Aegyptum primus Diapolitanorum AMASIS regnauit annos xxv. Ab hinc ergo præter Patriarchas, & alia regna incidentia, prosequemur quatuor regna cũ regibus suis, scilicet, Assyriorum, Aegyptiorum, Argiuorum, Sicyoniorum. Tunc Sparta cõdita est. Tunc Iacob descendit in Aegyptum cum familia sua.

I. *Amasis.25.*

Sparta conditu.

XI. *Altadas.32.* ALTADAS rex Assyriorum xi. regnauit annis xxxij.

Tunc Iacob cũ esset annorum cxlvij. mortuus est in Aegypto, relinquens Ioseph filium suum ducem Aegypti, annorum lvij. agentẽ in principatu xxvij annos. Ioseph autem corpus patris sui cum magno honore reduxit in terram Chanaan.

II. CHEBRON rex Aegypti secundus, regnauit annos xiij. *Chebron.13.*

III. AMENOSIS rex Aegyptiorum tertius, regnauit annos xxi. *Amenosis.21.*

Prometheus. His temporibus dicitur Prometheus fuisse, à quo homines factos esse de luto fingunt Poetę: quia cum esset sapiens, feritatem & imperitiam hominum ad humanitatem & scientiam transformauit. Cuius frater Athlas magnus fuit astrologus. Qui quoniam cursus syderum in Athlante monte deprehendit, nacta occasione fabula hunc cœlum portare confinxit. Mercurius etiam nepos Athlantis ex filia Maia, multarum artium peritus claruit, & ob hoc post mortẽ in numerũ deorũ cessit. Multa quoq; in Græcia his temporibus confinguntur.

Athlas. Mercurius.

XII. *Mamitus.30.* MAMITVS rex Assyriorum xij. regnauit annos xxx.

XIII. *Manchaleus 30.* MANCHALEVS rex Assyriorũ xiij. regnauit annos xxx.

MEFRES rex Aegypti quartus, regnauit annos xij. IIII. *Mefres.12.*

MISPHARMVTOSIS rex Aegypti v. regnauit annos xxvi. V. *Mispharmutosis.26.*

XIIII. *Iphereus.20.* IPHEREVS rex Assyriorum xiiij. regnauit annos xx. His temporibus Epidaurus regnauit Argis annis xxxv. quem dicũt esse Serapim. Hic fratrem suum Aegialeum præficiens Achaię, ipse cum populo ad Aegyptum nauigauit. Vbi cum mortuus esset, factus est Serapis maximus omnium Aegyptiorũ deus. Quẽ cum sepultum uenerarentur in sarcophago, priusquã ei templum construeretur, ab eo quod sarcophagum dicũt soros, primũ dictus est Sorapis, postea mutato o in e, est Serapis dictus. Constitutũ est etiam de eo, ut quisquis eum hominẽ fuisse dixisset, capitalem subiret sententiam. Et quoniam fere in omnibus templis ubi colebatur Isis, colebatur & Serapis, erat ibi simulachrum quod digito labijs impresso admonere uideretur, ut silentium fieret, scilicet, ne quis eos homines fuisse diceret. Apis ergo non Aegyptiorum, sed Argiuorum rex fuit, licet apud Aegyptum hęc ei sint instituta. Ab eodem tamen Memphis in Aegypto condita est. Asserunt tamen quidam præfatum simulachrum factum fuisse Ioseph nostro, eo quod Aegyptios à fame liberauerit.

Serapis simulachrũ, de quo uide Eusebiũ. lib. II. histo. Eccle.

Memphis conditu.

X. *Eratus.46.* ERATVS rex Sicyoniorum x. regnauit annos xlvi.

ARGVS filius Apis ꝓcedens patri, quartus regnauit Argis annos lxx. à quo Argi dehinc Argiui dicti sunt. Quo regnante, cœpit Græcia utrugibus, & habere segetes, delatis aliunde seminibus. Hic etiam post mortem diuinos meruit honores. IIII. *Argus.70.*

Argiui.

Assy. Aeg. Ath. Arg. Sicy.

Epidaurus conditu.

Lesbus extructa.

rus ciuitas condita est. Hęmon etiam regnauit in Thessalia, à quo dicta est Hęmonia. Xantus quoq; Triopa Lesbum ciuitatem condidit. Et Moyses in Aegypto nascitur. *Moyses.*

VI. TVTHEMOSIS rex Aegyptiorum vi. regnauit annis ix. *Tuthemosis.9.*

VII. AMENOPES rex Aegyptiorum vij. regnauit annis xxxi. *Amenopes.31.*

XV. *Mamilus.30.* MAMILVS rex Assyriorum, regnauit annis xxx. VIII. *Orus.38.*

ORVS rex Aegyptiorũ viij. regnauit annis xxxviij.

XVI. *Sparetus.40.* SPARETVS rex Assyriorum xvi. regnauit annis xl.

rum duodecimus, regnauit annos sexaginta tres.

V. *Criassus.54.* CRIASSVS rex Argiuorum quintus, regnauit annos liiij.

VI. *Phorbas.35.* PHORBAS rex Argiuorum sextus, regnauit annos xxxv.

MARATHIVS rex Sicyoniorum decimus tertius regnauit annis triginta. XIII. *Marathius.30*

HERCVLES eo tempore fertur Anthæum superasse luctæ certamine. *Hercules.*

REGNVM ATHENIENSIVM.

Regnum Atheniensium.

Ricesimo quinto anno Moysi, regnum cœpit Athenienſium, ubi primum regnauit CECROPS, qui & Diphyes, annis I. Diphyes aũt dictus est, siue ob longitudinẽ corporis, siue quia cũ esset Aegyptius, utranq; linguam sciebat, Aegyptiacam, & Græcam. Hic in Acta, quæ nunc Attica dicitur, Athenas, quam & Diadas uocant, condidit: quam urbem Euboici Orchomenon appellauerunt. Quæ ciuitas, ut uocaretur Athenę, quod certe nomen à Minerua est, quæ Græce Athena dicitur, hanc causam Varro narrat. Cum apparuisset illic repente oliuę arbor, & alio loco erupissent aquę, regẽ prodigia ista mouerunt. Vnde misit ad Apollinem Delphicum super hac re scisciranda. Qui respondit, quod Neptunum & Mineruam significaret, & quod in ciuium potestate esset, ex cuius duorũ numinũ nomine potius ciuitas uocaretur. Hoc oraculo Cecrops accepto, ciues oẽs utriusq; sexus cõsulendos conuocauit. Mos enim tunc in eisdem locis erat, ut etiã fœminæ publicis cõsultationibus interessent. Consulta igitur multitudine, mares pro Neptuno, fœminæ pro Minerua tulere sententias. Sed quia una plus inuenta est fœminarum, Minerua uicit. Tunc Neptunus iratus, marinis fluctibus exæstuantibus, terras Athenienſiũ populatus est, quoniam spargere latius quaslibet aquas, dæmonibus difficile non est. Cuius ut iracundia placaretur, triplici supplicio ab Athenienſibus affectę sunt mulieres: Vt nulla ulterius ferrent suffragia: Vt nullus nascentium acciperet nomen maternum: Vt ne quis eas Athenas uocaret. Ita illa ciuitas mater & nutrix liberalium doctrinarum, & tot tantorumq; Philosophorum, qua nihil habuit Græcia clarius atq; nobilius, ludificantibus dœmonibus de lite deorum suorum maris & fœminæ, & de uictoria per fœminas, fœminæ, id est, Mineruæ nomen Athenas accepit. Vnde & Cecrops Atticos Atthenienses appellauit, & ab eo regio Cecropia uocata est. Iste bouem immolans, primus Iouem inuocauit, eumq; in sacrificio adorari præcepit. A quo usq; ad primam Olympiadem numerantur reges xvij. Principes uero quos mors tantum finiebat, xij. sub quibus apud Græcos multa miranda narrantur. Tunc enim primum Curetes & Corybantes, qui Gnosum condiderunt, modulatam & consonam in armis saltationem inuenerunt. Tunc etiam fuisse in Thessalia diluuium sub Deucalione describitur. Tunc etiam Phaerontis fabulosum incendium. Tunc templum Apollini Delphis construitur, & multa huiusmodi. A Cecrope uero usq; ad Troiæ capiuitatem computantur anni ccclxxv.

Διφυὴς δύο φύσεις ἔχον τα. Hesych.

Diphyes dictus Cecrops, quia connubij rationem excogitauit.

Athenis conditu.

Causa nominis Athenæ.

Saltatio in armis.

Delphicum templum construitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Assy. Aeg. Athen. Arg. Sicy.

XVII. Ascades·40. ASCADES rex Assyriorum xvij. regnauit annos xl.

IX. Acenceres·12. ACENCERES rex Aegyptiorũ ix. regnauit annis xij.

Deucalion. Tunc Deucalion regnare cœpit apud eos qui circa Parnasum morabantur.

X. Achoris·8. ACHORIS rex Aegyptiorum decimus, regnauit annos viij.

XI. Chencres·16. CHENCRES rex Aegypti xi. regnauit annis xvi.

XII. Acherres·8. ACHERRES Aegyptiorum rex duodecimus, regnauit annis viij.

Eductio populi Israel. Moyses anno repromissionis quadringẽtesimo xxx. populum Israhel iubente Deo, in signis & uirtutibus eduxit de Aegypto, cum esset annorum lxxx. eisq; in heremo per annos xl. legem exponit. Ab hoc loco usq; ad Salomonem & ędificationem templi, numerantur anni cccclxxx. Ad captiuitatem uero Troiæ, ccc. xxix. Tunc primus pontifex Hebræorum AARON constituitur.

Aaron primus Pontifex.

XIII. Cherres·15. CHERRES Aegyptiorũ rex xiij. regnauit annis xv.

XIIII. Armeus·5. ARMEVS Aegyptiorum rex xiiij. regnauit annis v.

XV. Remesses·68. REMESSES qui & Aegyptus, à quo Aegyptus, quę prius Aeria dicebatur, nomen accepit, xv. regnauit annis lxviij. Huic erat frater Danaus, qui habuit quinquaginta filias: Aegyptus uero habuit totidem filios, quos Danaus simulatis nuptijs, per filias suas una nocte omnes occidit, excepto Lynceo, qui post eundem Danaum Argis regnauit, qui miseratione suę sponsę effugit. Ipse uero Danaus pulso fratre Aegypto, regnauit, sed pulsus & ipse postea Argos se contulit, ubi à Steleno benigne susceptus, & ipsum postea expulit, & in loco eius regnauit.

50. filij. 50. filiæ.

XVIII. Amyntes·45. AMYNTES rex Assyriorũ xviij. regnauit annos xlv.

Moyses cum esset annorum cxx. anno principatus sui xl. defunctus est, ad cuius obitum à fabrica mundi computantur anni M. dcc. xxx. secundum lxx. interpretatationem: iuxta Hebraicam uero ueritatem duo millia, nonaginta tres.

I. Cecrops·50. CECROPS rex primus Athenien. regnauit annos. l.

VII. Troyphas·46. TROYPHAS rex Argiuorum vij. regnauit annos xlvi.

XIIII. Marathus·20. MARATHVS rex Sicyoniorum xiiij. regnauit annos xx.

Tunc cœpit esse quadragesimus annus Moysi, cccxciiij. anno repromissionis. Qui occiso Aegyptio fugit in terram Madian. Diluuium sub Deucalione in Thessalia fuit.

XV. Echireus·19. ECHIREVS rex Sicyoniorũ xv. regnauit annis lv.

VIII. Crotopus·21. CROTHOPVS rex Argiuorum viij. regnauit annis xxi.

II. Granaus·9. GRANAVS rex Athenienſium ij. regnauit annis ix.

III. Amphitrion·30. AMPHITRION rex Athenienſium iij. regnauit annis x.

IIII. Erichthonius·50. ERICHTHONIVS Athenienſium rex quartus, regnauit annis l.

Hic in Græcia primum iunxit curum. Ipse quippe in templo Vulcani et Mineruę, quod ambo unũ habebant, inuentus est puer à dracone inuolutus, quod significauit eum magnum futurum. Et cum parentes eius essent ignoti, propter commune templum dictus est Vulcani & Mineruæ filius. Et quia à dracone inuolutus erat, draconteis pedibus fngitur natus, & ob hoc iunxisse currum. Inuentor curus.

IX. Stelenus·11. STELENVS rex Argiuorum nonus, regnauit annis xi.

X. Danaus·50. DANAVS, à quo & Danai, rex Argiuorum x. expulso Steleno, regnauit annis l. minoresq; eius perseuerauerunt usq; ad Euristheum filium Steleni, nepotẽ Persei, post quem Pelopidæ imperium susceperunt, primo ex ipsis regnante Atreo. Eodem tempore Dardanus Dardaniam cõdidit, templum Delphis à Flegeo incensum est. Hoc etiã tempore Busyris in Aegypto fuit

Templum Delphis incensum à Flegeo.

Assy. Aegy. Ath. Arg. Sicy.

Iosue. IOSVE, qui & Iesus Naue, minister & successor Moysi, introduxit populum in terram promissionis, & diuisit eis terram, & rexit populum annis xxvij.

XIX. Belothus·25. BELOTHVS rex Assyriorũ xix. regnauit annis xxv.

Huius filia Actosa, quę & Semiramis regnauit cum patre annis viij.

Hoc tempore Iupiter mixtus est Europæ filiæ Phœnicis, quam rapuerunt Cretẽses naui, cui fuit insigne Taurus, quam postea Asterius, quem alij Xantum dicunt, rex Cretensium accipiens uxorem, procreauit ex ea Rhadamantum Sarpedonem, & Minoem, quos magis ex eadem fœmina filios Iouis fuisse uulgatum est. Tunc etiam Cadmus regnauit Thebis, ex cuius filia Semele natus est Dionysius, qui & Liber pater & Bacchus dictus est. Postea Cadmus & Phœnix profecti de Thebis in Syriam, apud Tyrum & Sydonem regnauerunt. Linus & Zetus & Amphion hoc tempore in Musica arte claruerunt. Ea quoq; quę de Danae, ex qua Perseus natus est, dicta sunt, hoc tempore gesta sunt. Ephira quæ nũc Corinthus dicitur, à Sysipho condita est, & Bithynia à phœnice, Tarsus quoq; & Paphus conditæ sunt.

Corinthus, Bithynia, Tarsus, et Paphus conditæ.

Cadmus. Semele. Bacchus. Linus, Zetus, Amphion, musici.

XVI. Chorax·50. CHORAX Sicyoniorum rex xvi. regnauit annis xxx.

MENOPHIS rex Aegyptiorũ xvi. regnauit annis xl.

XVI. Menophis·40. EPOPEVS Sicyoniorum rex xvij. regnauit annis xxxv.

V. Pandion.40. PANDION rex Athenienſiũ v. regnauit annis xl. Huius filiæ fuerunt Progne & Philomena.

XX. Bellepares·30 BELLEPARES rex Assyriorum xx. regnauit annis xxx.

Hoc tempore Dionysius qui & liber pater, uitem dicitur ostendisse hospiti suo in Attica terra. Hic etiam subactam Indiam sanguine madefecit, cædibus oppleuit, libidinibus polluit gentem, utiq; nulli unquam hominum obnoxiam uernacula tantũ quiete cõtentam. Habebat autem multas in exercitu suo fœminas, quæ Bacchæ appellatæ sunt, non tam uirtute fortes aut nobiles, quã furore. His etiam temporibus Hercules cognomento Desinaus in Phœnice clarus habetur, sed non ille, cuius ingenia & innumerabilia facta narrantur, & quẽ Græci suis literis produnt se ipsum incendisse. Secretiori quippe historia, (ut sanctus Augustinus ait) plures fuisse, qui Hercules, & Liberi patres, & Apollines dicti sunt.

Inuentor uini. Bacchæ. Hercules Desinaus.

Eo quoq; tempore Minos regnauit in Creta, & Celeus in Eleusina. Arcas etiam Iouis et Calistonis filius Pelasgis in deditionem receptis, regionem eorũ Arcadiam nuncupauit.

Mortuus est Iosue cum esset annorũ centum & decem. Post cuius mortem cum peccassent filij Israel coram Domino, tradidit eos Dominus in manus alienigenarũ annos viij. deinde clamantibus ad Dominũ, dedit ducem GOTHONIEL, qui primus iudex rexit populũ annis xl. quibus annumerãtur illi octo afflictionis Hebræorum.

Gothoniel.

Eo tempore PHINEES suscepit sacerdotium.

Phinees.

LYNCEVS Argiuorũ rex xi. regnauit annis xli.

XI. Lynceus·41. Post mortẽ Gothoniel iterum peccauerunt Hebrei Domino, ipsoq; dimittente, afflixerunt eos Allophili annis xviij, qui tamen annumerantur annis Aioth.

AIOTH ex tribu Ephraim, secundus iudex Hebræorum, iudicauit eos annos lxxx. Hic utraque manu pro dextra utebatur.

Aioth.

His temporibus cœpit regnum esse in Italia. Quod translatum Romam, per diuersas potestates excreuit in Monarchiam Romanorum, quæ hactenus durat, sicut sequens ratio declarabit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE REGIBVS ITALIAE ET ROMAN.

I. Ianus. PRimus in Italia, ut quibusdam placet, regnauit IANVS.

II. Saturnus. Deinde SATVRNVS Iouem filium suum è Græcia fugiens, in ciuitate, quæ ex eius nomine Saturnia dicta est, latuit. Cuius ciuitatis ruinæ hactenus cernuntur in finibus Tusciq haud procul ab urbe. Hic Saturnus qui in Italia latuit, ab eius latebra eadē Italia Latium appellata est. Ipse enim adhuc rudes populos domos ædificare, terras colere, plantare uineas docuit, atq humanis moribus uiuere: cum antea semiferę glandium tantummodo alimentis uitam sustentarent, & aut in speluncis, aut frondibus, uirgultisq contextis casulis habitarent. Ipse etiam eis nummos æreos primus instituit. Pro quibus meritis ab indocili rustica multitudine Deus appellatus est.

Vnde Latium.

Nummi ærei primū inuēti.

III. Picus. Post hæc PICVS filius eius, qui fabulose in auē sui nois dicit esse mutatus.

IIII. Faunus. Post hæc filius eius FAVNVS pater Latini: cuius Latini mater Carmentis Nicostrata creditur latinas literas repperisse. Regnante eodem Latino, qui latinam linguam correxit, & latinos de suo nomine appellauit. Troia à Græcis capta est anno ci. Romani regni: ante primam quoq olympiadem annis ccccvi. ante Romam uero conditam annis ccccliij. Capta aūt Troia Aeneas Veneris & Anchisæ filius ad Italiam uenit: & anno tertio post Troiæ excidium cum Turno Dauni Tuscorum regis filio dimicans, eum interemit: eiusq sponsam Lauiniam supradicti Latini regis filiam in coniugium accepit, de cuius etiam nomine Lauinium oppidum quod struxerat appellauit. Anno ab Imperio Nini, dccclxx. raptam fuisse Helenam: coniurationemq factam aduersus Troiam ferunt. Hinc decennalis obsidio, famosumq sequitur Troiæ excidium.

Nicostrata latinas literas repperit. Latinus correxit

Troia capta.

Aeneas in Italiam uenit.

Lauinium extructum.

Helena rapta.

V. Aeneas. Hinc Romanorum gens duxit originem ab AENEA profugo, & ut ipse Virgilius adulatur (uiro forti) ab alijs uero traditur, patriæ proditore ac necromantico, utpote qui etiā uxorem suam Dijs suis immolauerit. Regnauit aūt Aeneas tribus annis apud Latinos.

Romanæ gentis origo à proditore.

Aeneas patriæ proditor.

VI. Ascanius. Quo uita decedente secundum quosdam per fulminis ictum regnum accepit ASCANIVS, qui & Iulus eiusdem Aeneæ filius, quem apud Troiam ex Creusa coniuge sua, filia Priami regis, genuerat, & secum in Italiā ueniēs adduxerat. Qui Ascanius derelicto nouercæ suæ regno Albam longā condidit, & Deos penates sui patris Aeneæ ex Lauinio in eandem Albam transtulit, sed simulacra eadem Lauinium sponte redierunt. Rursum traducta in eandē Albam longam iterum repetiuere antiquiora delubra. Ascanius genuit Iulum filium, à quo omnis familia Iuliorum orta est. Cum autem triginta & octo annis regnasset Ascanius, moriens Siluium posthumum fratrem suum, filiū Lauinię nouercæ suę & Aeneę patris sui quē ipse Ascanius summa pietate educauerat, regni reliquit hæredem, pro eo q Iulus filius suus adhuc paruulus ad regnandum non esset idoneus.

Alba longa condita.

Familia Iuliorum.

VII. Syluius. VIII. Aeneas Syl. SYLVIVS igitur Posthumus regnauit annos xxix. Qui Posthumus inde dictus est: quia post mortem uel humationē patris est natus. Syluius uero, quia ruri fuerat educatus. A quo eodem Syluio omnes reges Albanorū Syluij uocati sunt.

IX. Latinus Syl. Post quem regnauit AENEAS SYLVIVS annos xxxi. Deinde LATINVS Syluius regnauit annos l. quo etiam tempore apud Hebræos Dauid regnauit.

X. p.n. Syluius. Post cuius obitum ALBA Syluius Albam suscepit annis. xxxix.

Dauid.

XI. Aegyptus Syl. Post hæc AEGYPTVS SYLVIVS siue Atys eius filius annos xxiiij.

XII. Capis Syluius. Deinde CAPIS SYLVIVS, scilicet superioris filius regñ. annis xxviij. qui Capuam in Campania condidit.

Capua cōdita

XIII. Carpētus Syl. Item CARPENTVS SYLVIVS Capis filius annis xiij.

XIIII. Tyberius Syl. Post quem TYBERINVS Carpenti filius annos viij. Ab huius nomine Tyberis fluuius sic dictus est, qui antea Albula uocabatur, quia idem Tyberinus in eundē fluuium decidens, extinctus est. Successit huic AGRYPPA Syluius, & regnauit annos xl. cuius temporibus Homerus fuisse in Græcia perhiberur.

Homerus.

XV. Agrippa Syl. Dein AREMVLVS SYLVIVS Agryppæ superioris regis filius regnauit annis xix. Iste præsidium Albanorum inter montes, ubi nunc Roma est, posuit: qui ob impietatem fulmine ictus interijt.

XVI. Aremulus Syl.

Post

Post hunc regnauit AVENTINVS Syluius annos xxxvij. qui fuit Aremuli superioris regis filius, quiq in eo monte qui nunc pars urbis est mortuus ac sepultus, æternum uocabulum loco dedit.

XVII. Auentinus Syluius.

Successor eius extitit PROCAS SYLVIVS, eiusdem Auentini filius, qui regnauit annos xxiij. Quo regnante Fidon Argiuus, mensuram & pondus reperit, cum apud Hebræos Ozias siue Azarias in Iudæa & Hierusalem regnaret. Et dum Procas obisset, testamentum suum duobus filijs suis Amulio & Numitori reliquit, ut unus pecuniam protinus alter regnum susciperet. Amulius uero fratri suo Numitori electionem dedit, ut quod desideraret, acciperet. Numitor autem pecuniā accepit: AMVLIVS uero regnū obtinuit. In quo regnauit annos xliiij. & dum regnaret, Deos consuluit. Responsumq est ei, quia ab stirpe fratris sui occidēdus esset. Vnde mox eundem fratrem suum de regno expulit. Numitor autem abiens in agro suo uixit. Erant autem ei duo liberi Sergestus & Rhea, quæ & Ilia dicta est. Metuens uero rex Amulius responsum, Sergestum ad uenationem secum duxit, & eum in sylua occidit. Rheam uero quæ & Ilia, adimendi partus gratia ad uirginem uestalem elegit. Quæ cum vij. patrui sui anno geminos edidisset infantes, iuxta legem in terram uiua defossa est. Verum paruulos prope ripam Tyberis expositos, Faustulus regij pastor armenti ad Acciam Laurentiam uxorem suam detulit, quæ ob pulchritudinem & rapacitatem corporis sui quæstuosi, Lupa à uicinis appellabatur. Vnde & ad nostram usq memoriam meretrices ob eandem causam lupæ, cellulę earum lupanaria dicuntur. Propter quod & ipse gemini fratres, id est Romulus & Remus a lupa nutriti dicuntur. Qui ijdem pueri cum adoleuissent collecta pastorum & latronum manu, interfecto apud Albam Amulio, auum suum NVMITOREM in regnū restituunt. Romanū igitur imperiū quo neq ab exordio ullum fere minus, neq incremētis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, à ROMVLO exordiū habet, qui Rheæ Syluiæ uestalis uirginis, ut præmissum est, filius, & quantum putatur cum Remo fratre uno partu est editus.

Fidon Argiuus, mensuras & pondera repperit.

Vnde lupæ meretrices.

Romanum Imperium ex minimis initijs.

XVIII. Procas Syl. Ozias.

XIX. Amulius Syl.

XX. Numitor Syl.

Romulus.

Is cum inter pastores latrocinaretur, natus circiter xviij. annos, urbem exiguam in Palatino monte constituit x. Kalen. Mai. Olympiadis sextę, anno quadringentesimo xix. post Troiæ excidium, siue ut placet Orosio ccccliij.

Eo tempore in Iudæa & Hierusalem regnauit ACHAZ, ad quem Isaias uirginem parituram prophetauit. Condita ergo ciuitate, quam ex nomine suo Romam uocauit, à qua & Romanis nomen inditum est, & condito mox templo, quod Asylum appellauit, pollicitus est cunctis ad eum confugientibus, impunitatem totius commissi sui. Quam ob causam multitudinem finitimarum gentium, qui aliquam apud ciues suos offensam contraxerant, ad se confugientem in ciuitatem recepit, unde & Asylum dixit, quod interpretatur domus refugij. Latinos deniq tuscosq pastores, & trāsmarinos Fryges qui sub Aenea, Arcades qui sub Euandro duce confluxerant, & cum his, ut Salustius ait, Aborigines, quasi ex diuersis elementis in unum congregans corpus, populum Romanum effecit. Centumq ex senioribus elegit, quorum cōsilio omnia ageret, quos propter senectutem patres, ob similitudinem curæ, curios siue curules nominauit. Mille etiā pugnatores elegit, quos ab eodem numero Millenarios uel milites appellauit. Tum cum uxores ipse & populus suus non haberet, inuitauit ad spectaculum ludorum uicinas urbi Romæ nationes, atq earum uirgines rapuit, anno ab urbe condita quarto. Tunc uirginum pulcherrima cunctorum acclamatione rapientium Talasio duci Romuli decernitur. Vnde in nuptiarum solennitatibus, Talasso uulgus clamitat, q scilicet talis nupta sit, quæ Talassium habere mereatur. Commotis bellis propter raptarum iniuriam, Centinenses uicit. Vicit etiam Antemnates, Crustumios, Sabinos, Fidenates, Veientes, hæc omnia oppida urbem cingunt. Tunc etiam Tarpeia uirgo Sabinorum clypeis obruta est, in quo etiā monte Capitolium postea constructum est. Pepigere tamen Romani cum Sabinis, quorum filias rapuerūt amicitias, adeo ut Sabinorum rex Titus Tatius senex pariter cum Romulo regnaret. Quem Romulus mox ut in societatem regni assumpsit, occidit. Sabini uero

Achaz.

Roma cōdita.

Patres.

Curules.

Milites.

Talassius carmen nuptiale, ita dictū à uoce, quemadmodum Græci uoce Hymen uocantur.

& Romani

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quare nemo Romanus absq; prænomine

Quiris lingua Sabynorũ hasta. Alij à Græco κόριον Quirinum dicunt.

& Romani unus populus efficiuntur. Tandem ad firmãdam coniunctionem & amicitiam inter se, Romani nomina Sabinorum suis præponebant nominibus, & inuicem Sabini Romanorum, & ex illo consuetudo obtinuit, ut nemo Romanus sit absq; prænomine. Propter hanc etiam societatem, cum Sabinorum more Romulus hastam longam ferret, quæ eorum lingua curis uel quiris appellatur, Quirinus est dictus. Romani uero siue à curibus, id est hastis longis, siue à Quirino Quirites nominari cœperunt. Remus deniq; à Fabio duce Romuli fratris sui eiusdem ut fertur uoluntate rastro pastorali extinctus est. Causa aũt interitus eius hæc fuit, q; ad tutelam nouæ urbis uallum transisse increpauerat, eiusq; angustias solarij transilierat. Cum Veientibus prælium adhuc paruo nomine magnis uiribus agitatum, Ceninensium captum ac diruta oppidum. Assumptis semel armis nunq; quies, quippe quibus egestas turpis atq; obscœna fames domi timeretur, si unq; paci acquieuissent. Romulus uero cum vij. Kal. Augustas abierat apud paludem Capreæ, ibiq; fulmine ictus nusq; cõparuisset, anno regni sui tricesimo nono ad Deos transisse creditus, Quirini nomine consecratus est.

Quirites.

Remus occiditur.

Romulus ictu fulminis periit

II. *Numa.*

POst hunc NVMA Pompilius rex creatus est. Quo regnante Clacus Chius primus ferri gemini, uel diuisi inter se glutinum excogitauit. Hic Numa Ezechia apud Hebræos regnante Romanis qui ex consuetudine prælio rum quasi latrones & semibarbari uiuebant, cultum Deorum & morem sacrificij & leges instituit, & infinita Templa construxit.

III. *Tullius.*

Huic successit TVLLIVS Hostilius, qui primus Romanorum purpura & fascibus usus est. Hic etiam urbem ampliauit, adiecto Celio monte, & cum xxxij. annis regnasset, fulmine ictus cum domo sua arsit. Huius temporibus Bizantiũ ciuitas condita, quæ postea Constantinopolis est appellata.

Constantinopolis condita.

IIII. *Ancus.*

Huic successit ANCVS, qui Auentinum montem ciuitati adiecit, & Janiculum & Ostiam ciuitatem supra mare. xvi. miliario ab urbe Roma condidit.

V. *Priscus.*

Post hunc PRISCVS Tarquinius regnauit. Hic numerum senatorum duplicauit, Circum Romę ædificauit, ludos Romanos instituit, Romam muraui, capitolium ædificauit uel inchoauit. Sub eodem Massilia condita est, & Hierusalem à Nabuchodonosor rege subuersa est.

Roma murata

Massilia condita.

Hierusalem subuersa.

VI. *Seruius Tullius. Census primitus ordinatus.*

Post illum SERVIVS Tullius. Huic in Tarquinij Prisci regia dormienti, caput ardere uisum est. Quod prodigium cum Tanaquil uxor eiusdem Tarquinij uidisset, eum inter proprios liberos educauit. Pro qua re ad regnum peruenit. Hic fossas circa muros duxit, hic omnium primus censum ordinauit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eodem Claudia. v. uirgo uestalis pro crimine stupri accusata est. At se purgare dedignans humaniter uadum Tyberis adijt, nauim ascendit, liganitq; proram zona & ait. Si uirgo sum, sequere me. Moxq; secuta nauis, ingressaq; Romam est.

Claudia uestalis.

VII. *Tarquinius. Excogitata uincula & carceres.*

Lucius dehinc TARQVINIVS Superbus septimus rex atq; ultimus inuasit imperium. Quo tempore ad relaxationem Cyri regis Persarum reuersi sunt Hierosolymam Iudæi xlij. milia quadringenti. Iste Tarquinius primus excogitauit uincula, taureas, fustes, lathomias, carceres, compedes, catenas, exilia, metalla. Templum Ioui in Capitolio ædificauit. Postea Ardeam oppugnans in xviij. miliario ab urbe Roma positam ciuitatem, imperium perdidit. Nam cum filius eius Sextus Tarquinius nocte quadam armatus, nobilissimam & castissimam Lucretiam, Lucretij Tricipitrini filiam, Collatini Tarquinij uxorem per uim stupraſſet, eadem Lucretia de illata sibi iniuria maritum patremq; & Brutum auunculum suum, cæterosq; amicos è castris asciuit, uimq; quam oppressa pertulerat, flens ac pudibunda conquesta est. Consolantibus illis eam & dicẽtibus, non nocere ad corruptionem pudicitiæ illatam uiolentiam, non enim animum honestum, sed corpus fuisse corruptũ, nulla ait impudica exin Lucretiæ se defendat exemplo. Tum ferrum quod ueste celabat subito uisceribus immersit. Propter quam causam Lucretius parens eius, & Tarquinius uir eius, & Brutus auunculus eius, populũ concitauerunt, & Tarquinio Imperium ademerunt. Mox exercitus, qui ciuitatem Ardeam cum ipso rege oppugnabat, reliquit eum, ueniensq; ad urbem Romam, rex portis

Lucretia.

rex portis clausis exclusus est. Cumq; imperasset Tarquinius xxxv. annis cũ uxore & filijs suis fugit. Ita Romæ regnatũ est per vij. reges annis ccxlij. cum adhuc Roma ubi plurimũ possedit, uix usq; ad quintumdecimũ miliariũ possideret.

Iudith. Pythagoras.

Sub eodem Tarquinio castissima IVDITH Holofernem peremit. His etiã temporibus PYTHAGORAS Philosophus claruit. Qui Samo oriundus, Crotone deguit, nouissime Metapontũ adijt, ibiq; sepultus est. Sicq; finitum est regium nomen in isto. Deniq; expulsis regibus, uel quod adhuc maius est, abiurato etiam regio nomine, Romani pro regibus Consules creauerunt, scilicet binos fecerunt in annum unum. Binos quidem consules pro uno rege, hac de causa, ut si alter male uellet contra rempublicam, alter eum coerceret: in annum tantum unum ideo, ne per diuturnitatem potestatis insolescerẽt, sed ciuiles semper essent qui se post annum priuandos præscirent.

Romani pro regibus Consules creant.

Regibus igitur expulsis, fuerũt primo anno consules Lucius Iunius BRVTVS auunculus Lucretiæ præfatæ, qui maxime egerat, ut Tarquinius Superbus pelleretur, & Tarquinius Collatinus maritus eiusdem Lucretię: sed Tarquinio Collatino dignitas consularis mox ablata est. Placuit enim omni Romano populo, ne quisq; in urbe remaneret, qui Tarquinius uocaretur, & hoc propter insatiabile odium, quod habuerunt in Superbum Tarquinium. Quo Tarquinio Collatino priuato & expulso, LVCIVS Valerius Publicola in ipsius loco factus est consul. Brutus uero consul, & Aruns filius Tarquinij Superbi in bello quod idem Tarquinius commouit contra Romanos dimicans, uti in regnum restitueretur, inuicem se occiderunt. Quem Brutum Romanæ matronæ defensorem pudicitiæ suæ per annum quasi communem patrem luxerunt.

Brutus.

Lucius.

Secundo quoq; anno iterum Tarquinius ut reciperetur in regnũ, bellum Romanis intulit, adiutus a Porsenna rege Tuscię, tribusq; annis continuis trepidam urbem terruit, conclusit, obsedit. Tunc Mucius Sceuola Romanus senator exijt ad feriendum Porsennam regem: & descendens in castra eiusdem regis subregulum eius stipendia diuidentem habitu purpurato indutum, occidit, regem eum arbitratus. Captusq; ilico locutus est cur uenisset. Deniq; dexteram quæ errauerat igni qui in ara erat, urendã supposuit. Tunc hostes, tum eius audacia in hostem, tum eius constantia ad uindicandum in seipsum, multũ deterriti sunt. Quid nisi Mucius fecisset, uel nisi uirgo Chlœlia, quæ obses fuerat Porsennæ regi data ruptis uinculis uigiles fefellerit, & conscenso equo per Tyberim mirabili transnatatu, & uirili audacia Romam redierit, & ciues audacia permouisset, Romani compulsi forent aut perpeti captiuitatẽ hoste insistente superati, aut seruituti recepto rege subiecti. Vnde & eidẽ Chœliæ q; equestre fecerat equestris statua ex rogatu regis Porsennæ decreto & consulto senatus data est.

Valerius Consul pauper moritur.

Quinto anno post reges exactos Lucius Valerius ille Bruti collega, & quater consul fataliter mortuus est adeo pauper, ut collectis à populo nummis, sumptũ uix habuerit sepulturę. Quem matronę Romanę secutæ, Brutũ per annũ luxerũt.

Nono anno post reges exactos, noua Romę dignitas creata est, quæ Dictatura appellatur, maior quàm consulatus, & magister equitum, qui Dictatori obsequeretur. Et primus Dictator Romæ fuit MARCVS Valerius: primus magister equitum, Spurius Cassius. Octauo decimo anno postq; reges exacti sunt, trecenti sex Pabij uiri clarissimi, Romani status lumina à Veientibus Romanorum hostibus per insidias circumuẽti, ad Cremeram fluuium omnes trucidati sunt, uno tantum ad renunciandum cladem reseruato, qui propter puerilem ætatem duci non poterat ad pugnam.

Eodem tempore Pompilia uirgo uestalis ob crimen stupri uiua defossa est.

Anno post conditũ urbem ducentesimo sexagesimo secundo, Aequi Volsciq; Minutium Romanum consulem prælio superatum & fugatum, in Algido monte, qui ab urbe xij. ferme miliaria abest, fame ferroq; cinxerunt. Actumq; infœliciter foret, nisi Quintius Cincinnatus præcipuus ille dictator artatam obsidionem oppresso hoste soluisset. Qui repertus in ture quatuor iugerum agrum possidens, manibus suis colebat. Is cum in opere & arans esset inuentus, sudore deterso, ab aratro

Universidad de Deusto
Biblioteca

aratro accersitus ad fasces, togam prætextatam accepit. Mox sumpto honore, instructoq; exercitu, cęsis hostibus uictor effectus, liberauit consulem & exercitum, iugumq; boum equis impositis, uictoriamq; quasi stiuam tenens, subiugatos hostes præ se primus egit.

Anno ab urbe condita cccl v. Velentani rebellarunt. Contra quos Furius Camillus dictator missus, primum eos acie uicit. Mox & ciuitatem eorum obsidens diu, clam tandem cuniculis cepit. Inuentamq; ibi statuam Iunonis monetę, iussit Romam transferri. Tunc unus è militibus per iocum interrogauit simulachrum, an uellet ire Romam. Respondit: Volo. Sequitur dehinc irruptio Gallorum Senonum in urbem, & eiusdem urbis incendiũ duce Brenno cũ exercitu copioso nimis & robusto. Hos irruentes Fabius cõsul cum exercitu excepit, nec tamen obstitit, imõ hostilis ille impetus Romanos quasi aridam segetem succidit, strauit, & transiuit. Testatur hanc cladem fluuius Alia, sicut Cremera Fabiorũ. Non enim facile aliquis similem ruinam Romanę militię recenseret, & si Roma insuper incensa non foret. Patentem igitur urbem Galli senones penetrant, trucidant oẽs perimunt in suis sedibus senatores, eosq; incendio domorum concrematos, lapsu culminum suorum sepeliunt uniuersos. Reliquam autem iuuentutem, quam constat uix mille hominum tunc fuisse, in arce Capitolini montis latitantem obsidione concludunt. Ibiq; infœlices reliquias fame, peste, desperatione & formidine terunt. Captumq; ilico capitolium fuisset, nisi clamore anseris excitatus Manlius restitisset. Qui dum diu eos obsiderent, & iam Romani fame laborarẽt, fragmentis panum pro lapidibus Gallos iecerunt. Quamobrem accepto auro mille librarum, ne capitolium obsiderent, recesserunt. Sed secutus eos Camillus ita cecidit, ut & aurum quod eisdem datum fuerat, & omnia quæ ceperant militaria signa reuocaret. Ita uictor urbem ingressus, appellatus est secundus Romulus, quasi & ipse patriæ conditor. Circa hæc tempora Hester historia putatur scripta. Plato quoq; philosophus his fuisse temporibus perhibetur.

Iuno. moneta. *Saturnia.* *Sororia &c.* *Alia flumẽ u. lapide ab urbe distans in uia Tiburtina.* *Fragmẽtis panum pro lapidibus Gallos iacere.* *Camillus secũdus Romulus.* *Hester.* *Plato.*

Eodem anno sæuissimo terræmotu Achaia uniuersa concussa est, & duæ ciuitates, id est, Bura & Helice, abruptis locis deuoratæ.

Anno ab urbe cõdita trecentesimo octogesimo quarto, ingens uniuersam Romam pestilentia corrupit. Sequentiq; anno secutum est triste satis prodigium. Siquidem in medio urbis foro terra dissiluit, uastoq; prærupto hiantia subito inferna patuerunt. Quod spectaculum dum diutius ita maneret, cunctisq; terrorem nimium inferret, tandem interpretantibus aruspicibus, claudi baratrum posse, si eo qui esset Romæ preciosissimus iuuenis uoluntarie immitteretur. Diu iactatis inaniter monilibus matronarum, Marcus Curtius eques Romanus domo clarus, militiæ insignibus sumptis, cum equo se in id baratrum præcipitauit, sicq; conclusum est. Tunc post eum sacrificantes, in eundem locum iecere fruges. Mox terra in naturam suam redijt.

Prodigium. *Marcus Curtius.*

Anno ab urbe condita cccl xxxviij. iterum terribilis Gallorum inundatio Romanos terminos inuadens, iuxta Anienem fluuium consedit. Vbi Titus Manlius iuuenis nobilissimus de senatoribus quendam Gallum ad singulare se certamen prouocantem aggressus, occidit, & sublato ab eius collo torque aureo, colloq; suo imposito, in perpetuum Torquati & sibi & posteris nomen accepit.

Manlius quare Torquatus.

Nec diu post hęc Romanis iterum contra eos bellantibus, quidam ex eisdem Gallis unum aliquem ex Romanis qui esset optimus, prouocauit. Huic se Marcus Valerius tribunus militum obtulit. Et cum processisset armatus, coruus ei supra dextrum brachium sedit. Mox commissa aduersus Gallum pugna, idem coruus alis & unguibus Galli oculos uerberauit, ne in rectum posset aspicere. Ita à tribuno Valerio interfectus, nõ solum ei uictoriã, sed & nomen dedit. Nam postea idem Valerius ab illo euẽtu Coruus dictus est, & omnes successores sui Coruini.

Valerius quare Coruinus.

Anno ab urbe condita cccc ix. statuæ consulibus ob meritũ uictoriæ in rostris positæ sunt. Eo anno etiam Alexandria ab Alexandro Macedone condita est.

Alexandria condita.

Anno post hæc sequente Minutia uirgo uestalis ob admissum incestũ damnata, uiua obruta est in campo, qui nunc sceleratus uocatur. Paruo exin tempore trecentæ

trecentæ octoginta matronæ Romanæ proditæ sunt à quadam puella, atq; conuictæ, rabie & amore scelerum tantum accensæ, cateruatim populum ueneficijs suis necasse, ac si de pestilenti aere crederentur tam subito tamq; late mori: atq; eadem uenena quæ coxerant, bibere compulsæ, consumptæ sunt.

HAec de regibus usq; ad Alexandrum Magnum regem Macedonum, & usq; ad incrementum Romanę potestatis, hic dicta sufficiant. Multa quidem in libris Regnorum, & in Paralipomenon, & Esdræ, & Prophetarum, & alijs sacræ Scripturæ, de regibus Assyriorum, Persarum, & Medorum, & alijs quibusdam regibus scripta sunt, quoniam hi populum Israeliticum aut afflixerunt, aut gratia & libertate honorauerũt. Ab hinc itaq; describuntur reges quatuor regnorum, quæ post Alexandrum præfatum orta sunt, qui solus monarchiam mundi præter Italiam, in xij. annis subiugauerat, sicut in historia ipsius plene describitur. Ponuntur itaq; primum in descriptione reges & tempora ipsorum, & gesta quædam forte breuiter annotantur, postmodũ subiectis historijs eorundem. Secundo post hæc subijcitur historia Romana, eo ordine, quo hactenus est descripta, in quantum comperit huic breuitati, secundum tempora regum præscriptorum. His interponitur historia Iudæorum ex hoc tempore, quæ in sacris Scripturis non est expressa.

Hic impressum Vrspergensis Exemplar pollicebatur Alexandri Magni historiam alibi, sed non præstitit. In duobus scriptis exemplaribus: Exceptum de uita Alexandri Magni. Item de mirabilibus Alexandri Magni habebatur, quod plane erat tale, ut nemo sine risu legisset. Igitur nolui contaminari hanc utilem historiam hoc ψευδεπίγραφῳ. Qui Alexandri Philippo Macedone nati & uitam & gesta legere uelit, habet innumerabiles pene, qui posteritati tradiderunt, Græcos & Latinos, Arrianum, Plutarchum, Iustinum, Quintum Curtium, & alios. Veruntamen ne quid deesset Lectori, ex Raph. Volaterrano libuit Epitomen uitæ Alexandri Magni hic subijcere.

ALEXANDRI Philippo Macedone nati, & uitam & gesta, innumerabiles penè Græci posteritati tradidere: è quibus Clitarchus, Polycratus, Onesicritus, Antigenes, Istrus, Aristobulus, Chares, Hecateus, Eritreus, Philippus Chalcidensis, Duris Samius, Ptolemęus, Anticlides, Philo Thebanus, Philippus, Hysangelus, Antisthenes, Menęchmus Sicyonius, Nymphis Heracleotes, Potamon Mityleneus, Sotericus, Asites, Arrianus, Plutarchus. E nostris uero Quintus Curtius. Ego autem Epitome breui percurram. Igitur natum scribit Plutarchus viij. Idus Aprilis. Ab eo autem qui in Latinum illum conuertit, circa Idus Augusti scribitur: quod sanè cuius sit error, nescio. Aetatis & disciplinæ rectores, Leonidam Olympiadis matris necessarium, & Lysimachum Halicarnasseum habuit. Deinde Aristotelem præceptorem, à quo eruditus fuit, perseueranter amauit, scientiaq; Phisicæ delectatus, quãdoq; ad eum per literas questus est, quod libros eam disciplinam continentes, uulgo ediderit. At ille respondit: editos quidem, sed tanquam non editos ob eorũ obscuritatem fore. Annum agens xvi. à patre profecto in obsidionem Byzantij, ad regni curam dimissus domi est: post eius uero mortem annos xx. natus imperiũ iniens, primam in Thebas expeditionem fecit, easq; bello superatas euertit. Cum Athenienſibus pacem fecit, quanquam Thebarum casum moleste ferentibus. Ad Isthmon uenienti omnes obuiam præter Diogenem Cynicum uenere: miratus Alexander ad eum in sole apricantem uenit, rogans si quid opus: at ille, ut paulum, inquit, à sole absis. Alexander deinde ad suos uersus, se Diogenem esse uelle dixit, si Alexander non esset. Cupidus igitur late imperandi, patrimonium omne inter amicos diuisit, Antipatro domi relicto, in Hellespontumq; primo traiecit, ac Ilium peruenit, ubi animaduerso Achillis sepulchro, fœlicem appellauit, cui præco laudum homerus contigisset. Deinde contra Dareum profectus ad Graniũ flumen, quod Asiæ porta sit quædã, præfecti regis occurrẽtes, pugnã conserunt, ubi uictor traditur fuisse cęsis Barbarorũ xx. mil. ex Macedonibus xxxiiij.

Alexander Macedo. *Epitome Alexand.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tantum. Deinde ad maritimam oram descendens, Pamphyliæ, Cilicíæ, Phœniciæq; regiones: deinde Paphlagones, Capadocesq; subegit. In transitu Cydni fluuij frigidissimi morbo correptus, bello supersedit: uerum paulo post à Philippo medico curatus in castra uenit, atq; rursus cum Dareo qui Dc. hominũ millia armauerat, in prælium descendit, quem demum superauit cæsis hostium xi. millibus, castris insuper potitus. regem fugientem per v. stadia insectatus est: uxorem, filiasq; captiuas ad se perductas, honorifice ac pudice habuit. Ab hac igitur in littore quoq; Aegypti, loci amœnitate delectatus, Alexandriam urbẽ condendam mandauit. Ipse ad Iouem Ammonem per loca uasta solitudine post Cambisem secundus adcessit. Hic multa millia è suis obruta arenarũ ui austro perflante fuere, ubi uero templum attigit, à sacerdote persuasus, Iouis filium se putauit. Postremo, tertio Dareũ uires redintegrantẽ petens uicit, atq; omnino profligarũ unà cũ regno sustulit Persarum. Hinc Babylonios cum tota regione subegit: mox Dareum persecuturus audiuit à Besso illius familiari, eum captum à suis, atq; interfectum, quem regijs interfectũ uestibus, matri eius tumulandũ remisit. Bessum uero interfectorem supplicio adfecit. Dareus aũt moriens, deos precabatur, uti Alexandrum secundarent, quem hostem clementiorem q̃ suos inuenisset. Deinde in Parthum mouens superato Orexarte fluuio (hic enim Rha est, quẽ Alexander Tanaim alterum putauit) Scythas lacessiuit: ulterius fluxu uentris correptus insequi destitit. In his locis occurrentem habuit Thalestrem Amazonum reginã, teste Iustino, xxxv. dierũ itinere confecto, quę ex ipso prẽgnans dicitur discessisse. In Indiam postremo profectus, suos exhortatus est, ne animo deficerent: parui temporis laborem Macedonibus orbis imperium, ac perpetuã gloriam pariturum, ubi primum Taxilem regem obuium cum muneribus habuit: superatoq; Idaspe fluuio, Porum alterum regem occurrentem cũ maximo exercitu uicit, quẽ in prælio uictum ac captum dimisit uti prius liberum. Erat Porus quatuor cubitis & palmo procerus, in quo prælio Bucephalum amisit: in cuius honorem supra Idaspem Bucephaliam urbem condidit. In ea sane regione cum multis collocutus gymnosophistis dicitur. Inter quos Calanus nomine eum secutus, sese uiuum constructa pyra comburi iussit. Alexander deinde dextrum Indiæ latus adnauigari perquiriq; iussit, classi Onesicrito prefecto, ac Nearcho duce constitutis, ipse per Mediterraneam remigrans, cum alui dolore uexaretur, Babylonem repetijt: ibiq; febri correptus excessit, nullo ueneni signo, anno ætatis xxxiij. & à Ptolemæo Alexandriam regia funeris pompa delatus. Fuit uini auidus, adeo, ut per ebrietatem pręcipuos amicos interfecerit. Clitũ qui in mensa Philippũ Alexandro prætulit. Philoram & Parmenionem, insidiarum suspitione necari iussit. Calisthenem philosophũ Aristotelis propinquũ, quem inter charissimos habuerat: deinde in Hermolai coniuratione suspectum, quodq; adorandum Alexandrum esse negaret, misere adfectũ cæsim necauit. Castitate alioquin tanta, ut pręter uxorem & Bersanen è Damasco uiduam, ac regiam mulierem, nullam aliam complexus fuerit. Rhoxanem uxorem Oxiartis regis filiam, non prius attigit, q̃ perfectis ex ordine sponsalibus solennibus: sed & Aristobulus de ipsius ebrietate scribit omnia falsa esse: uerũ quia inter bibendum ualde loqueretur, eam cõtraxerit famam. Cibi etiam parcissimum fuisse, q̃ prandij condimentũ, nocturnũ iter solebat appellare: cœnę, frugi ac breue prandiũ. In rebus obeũdis summa alioquin diligentia, nullã amittendo occasionẽ, declarant maxime res breui tẽpore gestæ. Mane ante omnia sacrificabat. Si qũ uacaret, aut uenationi, aut lectioni se tradebat, pręsertim Homeri, quẽ etiã nocte puluillo subijcere solebat. Interdum conuiuijs animũ exhilarabat, ut post Dareũ uictũ quisq; suorũ amicas ad epulas inuitauit, inter quas Thais fuit Atheniensis genere, quã postea Ptolemęus magnopere adamauit. Hęc cũ in cœna rogasset Alexandrũ, ut Persarũ regiam, quia patriam suam incenderant, cremaret, statim mandauit. Puerorum insuper abstinentissimus omnino, quorũ xxx. millia ad disciplinam militarem erudiendorũ nutriti mandauit, quin & quendã pollicentẽ se pulchrum ei empturũ puerũ, acriter obiurgauit, solebatq; dicere, coitum ac somniũ duo maxima mortalitatis esse signa.

Orexartes.

Taxiles. Porus.

Bucephalia. Calanus.

Nearchus.

Calisthenes.

Bersane, Rhoxane.

Thais.

HISTO-

HISTORIA ROMANORVM.

ANno ab urbe Roma condita quadringentesimo uicesimo secundo, qui est Alexandri Magni quintus, Alexander rex Epirotarum, huius Magni Alexandri auunculus, traiectis in Italiam copijs, cum bellum Romanis inferre pararet, à Samnitibus qui Lucanis suffragabantur, maximo bello in Lucania uictus & occisus est. Post hæc Romani iam potentes esse cœperunt. bellumq; in centesimo & octogesimo ferè miliario ab urbe cum Samnitibus, Papyrio dictatore gesserunt. Vbi Fabius Maximus magister equitũ absente Papyrio fœlicissime dimicauit, & uiginti millia Samnitũ deleuit. Postea Samnites circunspectiori cura, instructo exercitu, apud Caudinas furculas angustijs locorum armisq; conclusos Romanos, Tito Veturio, & Spurio posthumio consulibus ingenti dedecore uicerunt: quorum dux Pontius pro magna securitate uictoriæ. Herennium patrem suum consuluit, utrũ clausos occideret, an parceret uictis. Viuos tamen seruare dedecori elegit. Vniuersum quippe Romanum exercitum turpiter captum, armis uestimentisq; nudatum, uilioribus uestimentis tantum ob uerecundiam corporum regendam concessis, longum ordinem uictoriæ agere præcepit, sexcentisq; Romanis equitibus in obsidatũ acceptis, consules ignominia oneratos remisit, sub tali conditione pacis, qualis Samnitibus placuit. Sed si fidem fœderis Romani seruassent, aut hodie non essent, aut Samnitibus subiacuissent. Posteriori siquidem anno, iubente Senatu, fidem soluunt, eosq; papyrio consule in bellum cogunt. Nec ante cædi, uel cædere desierunt, q̃ uictis Samnitibus, captoq; duce eorum cum septem milibus, iugum eis reposuerunt. Eo tempore Appius Claudius Censor, aquam Claudiam urbi induxit, & uiam Appiam strauit. Post hæc Samnites, reparato bello, Quintum Fabium Maximum uicerunt, tribus milibus hominum occisis. Postea cum pater eius Fabius Maximus legatus datus fuisset, & Samnites uicit, & plurima ipsorum oppida cepit. Deinde Publius Cornelius Rufinus, & Marcus Curius Dentatus, ambo consules, contra Samnites missi, ingentibus prælijs eos confecere, ita ruinas ipsas urbium diruentes, ut hodie Samnium, in ipso somnio requiratur, nec facile inueniatur. Tunc bellum cum Samnitibus per quadraginta nouem annos actum sublatum est, neq; ullus hostis fuit intra Italiam, qui Romanam uirtutem magis fatigauerit.

Maximum dedecus Romanorum.

Samnium diru-tum.

Nec longum post tanta tamq; intollerabilis pestilentia, per triennium Romanam corrupit ciuitatem, ut propter eam quacunq; ratione sedandam, libros Sybillinos consuluerint. Quibus uidebatur, ut ab Epidauro Aesculapius exhiberetur. Missi sunt legati ad Græcam urbem, quos Epidaurij libenter atq; humaniter susceperunt. Ibidem se legatis serpens ostendit, raro ab incolis nisi fœliciter uisus. Cumq; per triduum familiariter apparuisset, & cunctis spectantibus subijt in Triremem Romanam, & in tabernaculo legati Quintij Virginij collectus quieuit. Legatis Romam redeuntibus, anguis in naui semper apparuit. Antium uentum est. Descendit serpens ad limen templi Aesculapij, & triduo inter Myrtos latuit, nec ad solitos cibos processit. Dehinc ad nauem redijt. Cumq; uentum esset ad Tyberim, enatauit in insulam, in qua illi templum constitutum est, & mox sanitas Romanis est data.

Serpens liberauit Romam à peste.

HISTORIA IVDEORVM.

ALEXANDER translato regno Persarum ad se, captis Tyro & Gaza, & Hierusalem, iratus festinans, Iaddum & cæteros sacerdotes eum honorifice suscipientes, ueneratus est. Quibus post sacrificium, lecto Daniele, tributum septem annis dimisit. Quod Iudæis concessit, Samaritanis negauit. Decem tribus oratione sua inclusit. Cui ueneno obeunti, quatuor hic annotati successerunt in regno.

De eo Ioseph. in Antiquitat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alexandriæ. Asiæ. Macedoniæ. Syriæ.

REGES ALEXANDRIAE.

I. *Ptolemæus Lagi filius. 40*

POst Alexandrum, PTOLEMAEVS Lagi filius, regnauit Alexandrię primus, annis xl. à restauratione templi anno cēteſimo nonageſimo octauo. Iſte fuit uir prudentiſſimus, diuiſſimus quoq; & fortiſſimus, tantæq; potentię, ut Pyrrhum regem Epirotarū regno depulſum, regno reſtitueret, Cyprumq; ac Phœnicen, multasq; urbes, & inſulas, ac regiones obtineret: & uicto Demetrio, filio Antigoni, Seleuco partem regni ſui, quæ ab Antigono fuerat ablata, reſtitueret. Hic Hieroſolyma & Iudæis dolo ſubactis, multos iterum ex eis in Aegyptum tranſtulit, quos tamen poſtea benigne tractauit. Huius tempore princeps ſacerdotum, Hieroſolymis Onias Iaddi filius, fuit: quo mortuo, filius eius Simon, cognomento iuſtus, principatum obtinuit.

REGNVM ASIAE.

POſt Alexandrū in Aſia primus regnauit ANTIGONVS annis decē & octo. I. *Antigonus. 18.*

Cœpit autem regnare ſeptimo anno Ptolemæi regis Alexandriæ, ſiue Aegypti.

Poſt hunc DEMETRIVS filius Antigoni, regnauit in Aſia decē & ſeptem annis. II. *Demetrius. 17.*

Hic Demetrius ſemetipſum Seleuco tradidit, qui deſtructo regno Aſiæ, ex utroq; unum fecit imperium: & in his duobus terminatum eſt regnum Aſiæ minoris: & ſic deinceps erunt tantum tria regna.

Poſt deſcriptionem iſtorum regum qui prēnotari ſunt, ſequitur hiſtoria eorundem.

REGES MACEDONIAE.

I. *Philippus qui et Aridæus. 7.*

PHILIPPVS, qui & Aridæus, frater Alexandri, regnauit Macedoniæ annis ſeptē, à reſtauratione templi anno centeſimo nonageſimo octauo.

II. *Caſſander. 19.*

CASSANDER regnauit Macedoniæ annis xix.

III. *Antigonus & Alexander. 4.*

ANTIGONVS & ALEXANDER, filij Caſſandri, regnauerunt in Macedonia annis iiij.

IIII. *Demetrius. 6.*

DEMETRIVS regnauit in Macedonia annis vi.

REGNVM SYRIAE.

REgnum Syriæ & Babiloniæ, & ſuperiorum locorum, naſcitur xiij. anno Ptolemæi regis Aegypti, ſexto uero anno Caſſandri regis Macedonum ſeptimo uero anno Antigoni regis Aſię ubi primus poſt Alexandrum regnauit SELEVCVS Nicanor annis xxxij. I. *Seleucus Nicanor. 32.* Ex hoc tempore, id eſt, ab initio regni Seleuci, ſupputatur regnum Grecorum iuxta Hebręam hiſtoriam Machabæorum. Hic, capto Demetrio Antigoni filio, regnū Aſię deſtruxit, & ex duobus, id eſt, Aſiæ & Syriæ, unum fecit imperium. Vnde & filius eius Antiochus, qui & Sother, poſt eum regnauit in Syria & Aſia: poſt quem regnauit item Antiochus, qui dicebatur Theos. *Antiochus Theos, de quo infra.*

Has urbes condidit Seleucus: Antiochiam, Laodiciam, Seleuciam, Apamiam, Ediſſam, Beroeā, Pellā. Quarū Antiochiā xij. anno regni ſui cōdidit, & metropolim publicę rei ſuę cōſtituit.

V. *Pyrrhus menſ. 7.*

PYRRHVS rex Epiri, corrupto exercitu Demetrij ipſoq; fugato, regnauit Macedonibus menſibus vij.

VI. *Lyſimachus annis. 6.*

Poſt quem regnauit LYSIMACHVS in Macedonia annis vi.

Diuiſio regnorum Alexandri.

IGitur poſt mortem Alexandri, cum multi ſibi ſuccederent, obtinuit Ptolomæus Aegyptum, Philippus qui & Aridęus frater Alexandri Macedoniam, Seleucus qui & Nicanor Syriam & Babiloniam, & regna Orientis, Antigonus Aſiam, cęteri quippe loca ſibi diſtributa. Sed diuerſas ſortiti prouincias, mutuis ſe bellis conſumpſerunt, & per totum Macedoniæ

cedoniæ regnum, hoc eſt, per uniuerſam Aſiam, & plurimam Europæ partem, uel maximam Libyę, horrendi ſubito bellorum globi confluxerunt. Cauſa uero & origo bellorum, epiſtola fuit Alexandri regis, qua pręcepit omnes exules patrię libertatiq; reſtitui. Potentes autem ciuitatum Græcię timentes, ne exules recepta libertate, ultionē meditarentur, à regno Macedonum defecerunt, primumq; Athenienſes contracto triginta millium exercitu, & ducentis nauibus, bellum cū Antipatro, cui Græcia obuenerat ſorte, geſſerunt. Poſt hęc bellum inter Antigonum & Perdicam, oritur grauiſſimum, multisq; prouincijs & inſulis, ob auxilia uel negata uel pręſtita dilaceratis, diu deliberatum eſt, utrū in Macedoniam bellum transferretur, an in Aſia gereretur: nouiſſime Perdica Aegyptum cum exercitu ingenti petiit. Sic Macedonia in duas partes, diſcurrentibus ducibus in ſua uiſcera armatur. Ptolemæus Aegypti uiribus & Cyrenenſibus copijs inſtructus, occurrere Perdicę bello parat. Perdica uero cū Ptolemęo acerbiſſime cōgreſſus, amiſſis copijs ipſe quoq; interfectus eſt. Olympias uero Alexandri mater, poſt plurimas principum cędes, per Caſſandrum interfecta eſt. Hercules Alexandri filius, cum matre Roxani, in cuſtodia poſitus, cum iam quatuordecim annorum eſſet, ab eodem Caſſandro interfectus eſt. Antigonus autem cum filio Demetrio congreſſus contra Ptolemęum, & Caſſandrum, atq; Lyſimachum, qui Seleuci ſocietate fulti erant, prælio uictus eſt. Ptolemęus iterum cum Demetrio nauali prælio conflixit: & cum omnem pene claſſem atq; exercitum perdidiſſet, uictus in Aegyptum refugit. Hac uictoria elatus Antigonus, regem ſe unà cum Demetrio filio ſuo appellari iuſſit, cum iam apud Alexandriam & Macedoniam vij. annus regnorū eſſet. Quod exemplum omnes ſecuti, regium ſibi nomen, dignitatemq; ſumpſerunt. Igitur Ptolemęus & Caſſander, cęterique alterius factionis duces, cum decipi ſe ab Antigono ſingillatim uiderent, per epiſtolas ſe inuicem confirmantes, cōeundi in unum, tempus locumq; condicunt, & bellum aduerſus Antigonum communibus uiribus inſtruunt. Caſſander finitimorum bellis implicitus, Lyſimachum clariſſimum inter omnes duces, cum ingenti manu, pro ſe ſocijs in auxilium miſit. Seleucus quoq; ex Aſia maiore diſcedens, nouus Antigono hoſtis acceſſit. Hic itaq; Seleucus plurima per Orientem inter ſocios, regni Macedonici bella geſſit, principio Babyloniam expugnauit, Bactrianos nouis motibus aſſurgentes perdomuit, tranſitū deinde in Indiam fecit, quæ poſt mortē Alexandri uelut dettracto, excuſſoq; ceruicibus iugo, præfectos eius occiderat. Adunatis itaq; Ptolemęi, ſociorumq; illius copijs, pugna committitur, cuius quanto potentior apparatus, tanto ruina grauior fuit. Nam in ea tunc totius pene Macedonici regni uires conciderunt. In ipſo bello Antigonus occiſus eſt. Sed finis huius belli initium fuit alterius. Nam cum uictoribus de pręda non conueniret, iterum in duas factiones deducūtur. Seleucus Demetrio, Ptolemęus Lyſimacho iungitur. Caſſandro defuncto, filius eius Philippus ſuccedit, ſicq; quaſi ex integro noua Macedonię bella naſcuntur. Antigoni filius Demetrius augmento Græcię & totius Macedonię elatus, in Aſiam tranſire diſponit. Ptolemęus autem & Seleucus, & Lyſimachus, experti priori certamine, quantę uires eſſent concordię, iterum ſocietate pacta, adunatiſq; exercitibus, bellum in Europam tranſferunt aduerſus Demetrium. His ſe comitem & belli ſocium Pyrrhus rex Epiri iungit, ſperans Demetrium Macedonia poſſe depelli. Nec ſpes fruſtra fuit, quippe corrupto eius exercitu, ipſoq; in fugam acto, regnum Macedoniæ Pyrrhus inuaſit. Lyſimachus autem qui Helleſpontum regebat, poſt interfectionē generis ſui, & necem filij, aſſiduis parricidijs cruentatus, à militibus proprijs deleritur, qui ad Seleucū tranſeuntes, hortati ſunt eum, ut Lyſimacho bellum inferret. Res nanq; fœdiſſimi ſpectaculi erat. Duos quippe reges, quorum Lyſimachus annorum erat ſeptuaginta quatuor, Seleucus autem ſeptuaginta ſeptem, de eripiendis alterutrum regnis, concurrere, in acie ſtare, arma gerere. Vltimum quidem hoc bellum Alexandri commilitonum fuit, quod ad exemplum humanę miſerię fuerat reſeruatū. Quippe cum orbem terrarum, extinctis iam xxxiiij. Alexandri ducibus ſoli poſſideret, & anguſtiſſimos ſenectutis ac uitæ ſuæ terminos nō aſpicientes, anguſtos eſſe im

Sociorū Alexandri uarij tumultus.

Seleuci bella.

Universidad de Deusto Biblioteca

Libido & insatiabilis gubernandi cupiditas duorum Regum.

perio suo totius mundi terminos arbitrarentur. Seleucus quippe capto iam antea Demetrio in Cilicia, regnum Asię destruxit, & ex duobus unum fecit. In hoc autem bello Lysimachus amissis uel interfectis prius quindecim liberis ante hãc pugnam, postremus occisus est. Sicq; Lysimachus solutio pugnæ Macedoniæ fuit. Sed nec Seleucus quidem deoanta uictoria impune lætatus est. Nam neque ipse post septuaginta septem annos quietem naturalis mortis inuenit, sed extortam sibi infœliciter uitam uelut immatura morte finiuit. Insistente quippe Ptolemęo, cuius sororem Lysimachus in matrimonio habebat, insidijs circumuentus, occisus est. Hęc sunt inter parentes, filios, fratres ac socios, consanguinitatis, societatisq; commertia, quibus orbem ab Alexandro celeriter ac fortiter acquisitum, annis quatuordecim dilaniauerunt, & ueluti optimam prædam, à magno leone prostratam, auidi catuli discerpserunt, seq; ipsos inuicem irritantes, in tixam præ ęmulatione consumpserunt.

Interitus regnorum Alexandri.

HISTORIA ROMANORVM.

Bellum Tarentinum.

ANno ab urbe condita cccclxiiij. qui est Ptolemęi xxxv. Tarentini qui in ultima Italia sunt, Romanam classem forte prętereuntem, hostiliter inuaserunt, præfectos nauium occiderunt, omnesq; utiles bello, reliquos uendiderunt precio, unde grande bellum inter eos ortum est. Tarentum uero à Lacedæmonijs conditum, Calabriæ quondam & Apuliæ, totiusq; Lucanię caput erat, diuitijs, magnitudine, muris, portu, ipsoq; situ mirabile. Romanus itaq; exercitus cum Aemilio consule irruens in uniuersos Tarentinorum fines, igneq; ferroq; uastat omnia, plurima expugnat oppida, iniuriam insolenter acceptam, crudeliter uindicat. Tarentini uero cum plurimis finitimorum præfidijs fulcirentur, etiam Pyrrhus rex Epirotarum, qui ex genere Achillis originem duxit, quasi cognatam Græcię ciuitatem uindicaturus, totas uires Epiri, Thessalię, ac Macedoniæ, elephantos etiam usq; ad id tempus Romanis inuisos, numero uiginti in Italiam aduexit. Qui cũ Delphici Apollinis consuluisset oraculum, ambiguum dedit responsum.

Pyrrhus Epirotarum rex Tarẽtinis præsidio est.

Aio te Aecida Romanos uincere posse.

Tunc primum Romani cum transmarino hoste dimicauerunt. Missus est contra eum consul Publius Valerius Leuinus. Qui cũ exploratores Pyrrhi cepisset, eos iussit per castra duci, omnemq; exercitum ostendi, sicq; dimitti, ut renunciarent Pyrrho quæ uiderint. Conmissa itaq; pugna, consumpta est dies grauissimo certamine, omnibus utrinq; mori paratis, fugere nesciis. Introductos autem inter currentia agmina elephantos forma truces, odore graues, mole terribiles, ut uiderunt Romani, nouo pugnandi genere circumuenti & territi, maximeq; paruitantibus equis diffugerunt. Minutius uero quartæ legionis Centurio, protentam in se unius beluæ promuscidem gladio desecuit. Qua uulneris dolore turbata, & auerti compulsa, eius immoderato discursu permisceri cœperunt: finis etiam pugnæ de noctis beneficio impositus est. Leuinus tamen per noctẽ fugit. Romanos uictos fuisse, turpis fuga prodidit. Ex quibus tunc cecidisse referuntur xi. millia peditum, & nongenti lxxx. Capti trecenti x. Equites autem cæsi ccxlv. capti octingenti duo. Signa xxij. amissa. Pyrrhus autem Romanos quos cepit, summo honore tractauit, occisos sepeliuit. Quos cum aduerso uulnere, & truci uultu, etiam mortuos iacere uidisset, tulit manus ad cœlum, dicens se totius orbis dominum esse potuisse, si tales milites sibi contigisset habere. Cuius uictoriæ titulum Pyrrhus affigens templo Tarentini Iouis, ita scripsit in eo.

pugna Pyrrhi cum Roman.

Minutius pro muscidem elephanti desecat

Epithaphium Roman. cladis per Pyrrhum.

Qui inuicti ante uiros fuerant pater optime Olympi,
Hos egomet pugna uici, sum uictus ab ijsdem.

Quem cum sui increparent, cur se uictum diceret, qui uinceret, respondisse fertur. Si iterum eodem modo uicero, sine ullo milite reuertar Epirum. Cumq; legati mitterentur ad eum pro redimendis captiuis, iussit Liconum & Molossum eis obuiam ire, ipse quoq; cum equitibus procedens ad portam ciuitatis, honorifice suscepit

suscepit eos, captiuos sine precio remisit. Vnum autem ex legatis Fabricium cum pauperem uidisset, promisit ei quartã partem regni sui, ut se transferret ad eum: sed contemptus ab eo, admiratus est illum. Pro hac admiratione misit ad Romanos legatum præcipuum uirum, Cyneam nomine, qui pacem æquis conditionibus peteret: scilicet ut Pyrrhus partem Italię, quam armis occupauit, teneret. Sed pax quam offerebat, eis displicuit. Remãdatumq; est ei à Senatu, illum cum Romanis pacem habere non posse, nisi ab Italia recessisset. Iusserant aũt omnes quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, eo q; capi potuissent armati, nec ante eos ad statum pristinum reuerti, quàm sibi nororum hostium occisorũ spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reuersus est. A quo dum quæreret Pyrrhus, qualem Romam comperisset, Cyneas dixit, regum se patriã uidisse, scilicet tales illic ferè omnes esse, qualis unus Pyrrhus apud Epirum & reliquam Græciam putaretur. Secunda pugna inter Romanos & Pyrrhum, facta est in Apuliæ finibus, Publio Sulpitio & Decio consulibus, in qua pugna Pyrrhus brachio transfixo saucius, prior è bello secessit. Elephanti capti, uiginti milia hostium cæsa sunt, & ex Romanis quatuor milia. Fabricius quoq; legatus uulneratus est. Anno interiecto, idem Fabricius contra eum missus est. Cumq; uicina haberent castra, medicus Pyrrhi nocte uenit ad Fabricium, promittens se ueneno Pyrrhum occisurũ, si sibi aliquid pollicereturr. Quem ille uinctum remittẽs ad Pyrrhum, iussit ei dici quæ ille spopondit. Tunc rex admiratus eum, dixisse fertur. Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quàm sol à cursu suo auerti potest. Tunc rex ad Sycilią profectus est, Frabricius uictis Lucanis & Samnitibus triumphauit. Deinde Curius Dentatus, & Cornelius Lentulus, contra eum missi consules, de exercitu eius uiginti tria milia cędebant, trecentos capiebant. Ipse Tarentum fugatus est, castra eius capta sunt, Curius in consulatu triumphauit, primusq; Romam quatuor elephantos duxit. Quintodecimo anno postq; in Italiam uenit Pyrrhus, uictus aufugit, & post multa bella quæ fecit in Græcia, apud Argos Achaiæ urbem, Spartani regni auiditate seductus, ictu saxi occubuit. Cuius pollex è dextro pede (si credendum est) remedio fuisse dicitur, si cuius renes tumentes eo tangerentur. Cumq; ab Antigono uictore idem Pyrrhus iussus esset exuri, sic arsit, ut idem pollex inueniretur intactus. Qui digitus aureo loculo est inclusus, & in antiquissimo templo Dodonei Iouis conditus.

Fabricij laus.

Fabricij honesta uirtutis constantia.

Roma patria regum.

Secunda pugna inter Romanos & Pyrrhum.

Pyrrhus occumbit.

Hoc tempore apud Romanos Sextilia uirgo uestalis, conuicta damnataq; incesti, ad portam Collinam uiua desossa est.

II. *Philadelphus. Annis. 38.*

Ptolomæus PHILADELPHVS regnauit Alexandriæ annis triginta octo.

CERAVNVS, qui & Ptolemæus, regnauit Macedoniæ menses nouem.

MELEAGRVS regnauit Macedoniæ menses duos.

ANTIPATER regnauit Macedoniæ, diebus quadraginta quinq;.

SOSTENES regnauit Macedoniæ annis.ij.

ANTIGONVS regnauit Macedoniæ annis triginta sex. Hic Lacedæmoniam obtinuit, Pyrrhumq; superauit.

Parthis à Macedonũ imperio recedẽtibus, primus regnauit Arsaces, unde & Arsacidæ dicti sunt.

VII. *Ceraunus. Men. 9.*

VIII. *Meleagrus. Men. 2.*

IX. *Antipater. Dies. 45.*

X. *Sostenes Annis. 2.*

XI. *Antigonus Annis. 36.*

ANTIOCHVS qui & Sother, filius Seleuci, regnauit in Syria & Asia annis decem & nouem.

II. *Antiochus Soter. 19.*

ANTIOCHVS qui uocabatur Theos, id est Deus, filius Antiochi Sotheris, regnauit in Syria & Asia annis xv. Iste aduersus Ptolemæum Philadelphũ gessit bella quàm plurima, & totis Babylonis atq; Orientis uiribus dimicauit. Volens autem Ptolemæus molestum finire certamen, cum ipse tamen haberet copias, filiam suam Beronicen Antiocho dedit uxorem, qui de priore uxore Laodice duos habebat filios. Seleucum qui cognominabatur Callinicus, & alterum Antiochum. Antiochus autem dicẽs Beronicen se uelle habere regni cõsortem, & Laodicen in loco concubinæ. Post multum temporis superatus amore, Laonicen cum liberis su-

III. *Antiochus Theos. 15.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

HISTORIA REGVM, & Iudæorum.

Iudæorum Pontificatum post Oniam ELEAZARVS accepit. Post hunc MANASSES.

Eleazarus.

Manasses.

is reduxit in regnum. Quæ metuens ambiguum uiri animum, ne Beronicen reduceret, uirũ per ministros ueneno interfecit, Beronicen uero cum filio, quem ex Antiocho genuit Icadioni & Genneo principibus regis occidendã tradidit, ipsaq; cum maiore filio Seleuco Callinico regnauit.

PTolomæus Philadelphus filius Ptolemæi superioris, regnauit Alexandriæ annis triginta octo, à restauratione templi, anno ducẽtesimo tricesimo octauo. Huius tempore Pontifex Iudęorum Eleazarus fuit frater Simonis cognomento iusti filius Oniæ filij Iaddi, qui sacerdotium pro tali suscepit causa. Defuncto principe sacerdotũ Onia, filius eius Simon iustus successor extitit. Quo moriẽte, filium paruulum nomine Oniam relinquente, frater eius Eleazarus principatum sacerdotij accepit, quem Ptolemæus liberaliter muneribus tali occasione honorauit. Demetrius Phalareus apud Grecos orator, & Philosophus super Bibliothecam regis, cuius magnum habuit studium, constitutus erat. Qui dum studeret, omnia per uniuersam terram inuenta congregare uolumina, & acquirere si quid dignũ audiret industria, uel uoluntate regis, interrogatus ab eo quot millia librorum haberet, respõdit, uiginti millia, sed cito ad quinquaginta millia posse uenire, dicensq; nunciatum sibi esse, apud Iudæos multa haberi bibliotheca regali digna, persuasit regi annitente Aristeo quodam, regis amico necessario, ut ad Eleazarum pontificem Hierosolymam mitteret, rogans ut sibi uiros legem scientes destinaret, qui eam ad Græcam linguam transferrent. Qui ex omnibus septuaginta uiros in lege doctissimos elegit, eosq; regi transmisit. Illi uero Alexandriam ducti, & à rege benigne suscepti, Demetrio sunt commẽdati. Qui duxit eos in domum secretam, & huic negotio aptam, secus littus maris positam, ubi per septuaginta duos dies, omnem legem disertissime transtulerũt, quotidie huic negotio curam usq; ad horam nonã impendentes. Quibus diebus transactis, cõgregauit omnes Iudæos Demetrius ad locum in quo translatæ fuerant leges, & presentibus interpretibus legit eas. Cumq; multitudo complexa legem, uel seniores eius interpretes, Demetrium eo q̃ magnarum rerum esset inuentor, laudasset, rogauit ut etiam præsidibus suis daretur legenda, gauisus uero rex uoluntatem suam esse perfectã, & relictis legibus, sensum & sapientiam earum obstupescens, dixit ad Demetriũ, admirati se, q̃ nemo historiographus, nec poeta Græcus eiusdem legis meminisset, cum tam mira existeret. Cui Demetrius respondit, neminem ausum fuisse conscriptionem eius tangere, eo q̃ diuina esset, addens q̃ Theopompus uolens in historia aliquid de his conscribere, mente sit turbatus, plus quàm xxx. diebus, donec inde sibi clementiam factam esse suspicatus, & in somnis quoq; admonitus, q̃ hoc ei ideo accidisset, quia diuinas leges scrutatus esset, & ad impuros homines eas ferre uoluisset, cum humilitate à Deo ueniam supplicaret. Cumq; scribere quieuisset, recepit sensum. Referebat etiã de Theodecto tragœdiarũ poeta, quia cum uisus fuisset in aliquo dramite eorum meminisse, quæ diuino cõtinentur uolumine, obscuratis oculis, recognouit causam suæ cæcitatis, & ita liberatus est à passione, Deo ueniam largiente. Ptolemæus autem remisit eosdem seniores cum honore, donans unicuiq; stolas optimas, & auri talenta duo, & calicem unius talenti, totumq; conuiuij thorum. Principi autẽ sacerdotũ Eleazaro destinauit per eos lectos x. cum argenteis pedibus, & conuenientem eis suppellectilem, & calicem talentorum xxx. & stolas x. & purpuram, & coronam decoram, & lineas de byisso centum. Preterea & pateras, & trullã, & libatoria, & crateras aureos duos Deo uouendos, omnesq; Iudæos quos in Aegypto captiuos inuenit, liberos esse permisit. Abeuntes autẽ interpretes, & à regibus Asiæ honorati sunt. Nam Seleucus Nicanor, in ciuitatibus quas per Asiam ædificauerat, & in inferiore Syria, & in ipsa Metropoli Antiochia, republica sua dignos eos fecit, & æquum eis honorem cum habitatoribus Macedonibus & Græcis deputauit.

Demetrius Phalareus præfectus bibliothecæ.

Quid Theopompus passus sit, & de Theodecto oculis multato, uide Ioseph. lib. 12. cap. 2.

Interpretes à regibus Asiæ honorati.

HISTO-

HISTORIA ROMANA.

ANno ab urbe condita, quadringentesimo lxxvi. qui est Philadelphi primus, ortum est Punicũ bellum primum. Nam Tarentini Pyrrhi morte comperta, iterum noua aduersum Romanos arma sollicitantes, Carthaginensium auxilium per legatos poscunt, atq; accipiunt. Conlertoq; prælio, Carthaginenses uicti sunt. Proximo dehinc anno obscœna & dira prodigia uel uisa Romæ, uel nunciata sunt. Aedes salutis ictu fulminis dissoluta est. Lupi tres ante lucẽ ingressi urbem, semesum cadauer intulerunt, sparsumq; membratim in foro, ipsi strepitu hominum exterriti, reliquerũt. Apud Formiam multis ictibus fulminum, undiq; mœnia ambusta & dissoluta sunt. Post hæc ij. anno inter cętera prodigia sanguis ex terra manare, & è plurimis fontibus scaturire uisus est, & lac manare è cœlo. Hicq; diri, ut ipsis uisum est, terram imbres irrigauerunt. Anno ab urbe condita cccclxxxi. tam ingens pestilẽtia apud Romam conflagrauit, q̃ eius atrocitatem uerbis explicare non possum: Supra quam Sybillini testes libri, qui eam cœlesti ira impositam responderũt. Sed ne quenq; quasi pro cauillatione offendat, q̃ Sibylla iratos Deos dixerit, nos iram cœlestem dixisse uideamur, audiat & intelligat, quia hęc etsi plęrumq; per aereas potestates fiant, tamen sine arbitrio omnipotentis Dei non fiunt. Eodem tempore Caparonia uirgo uestalis, incesti rea suspendio perijt, & corruptor eius, conscijq; serui omnes supplicio affecti sunt. Post hæc Romani consules, Appius Claudius, Marcus Valerius, Agrigentum Siciliæ ciuitatem, ubi præsidia Pœnorum collocata erant, operibus uallocq; cinxerunt. Cumq; inclusus ex obsidione, senior Hannibal dux Pœnorum, ad summam egestatem redactus esset, Hanno dux nouus Carthaginensium, cum equitibus mille D. & xxx. millibus peditum. xxx. etiã elephantis ex improuiso aduenit, ad liberandum Hannibalem & ciuitatem, sed ciuitas continuo à Romanis capta est, & Pœni maximo bello uicti, & profligati sunt xi. elephanti in potestatem Romanorum redacti, Agrigentini sub corona consulari, omnes uenditi sunt. Sicq; Romani secundo de Carthaginẽsibus triumphauerunt. Hannibal senior, facta cum paucis eruptione, aufugit. Deinde v. anno punici belli, idẽ Hannibal nauale bellum pręparauit contra Romanos, apud Lipparam insulam. Sed cõmisso nauali prelio, iterum Hannibal amissa naui qua uehebatur, scapha subductus aufugit, xxx. & una naues eius captæ referuntur. Tria millia hominum occisa, vij. millia capta referuntur. Neq; ulla victoria Romanis charior fuit, q̃ inuicti terra, iam etiam mari plurimũ possent. Postea Carthaginenses Gaio Aquilio Floro, Lucio Cornelio Scipione consulibus, Hannonem in locum Hannibalis subrogatum, nauali prælio præfecerunt. Qui à Scipione consule uictus, amisso exercitu, confertissimis hostibus se immiscuit, ibiq; interfectus est. Hannibal senior supra bis uictus & fugitiuus, à Carthaginensibus iterum classi prępositus, iterũ infœliciter cum Romanis nauali prælio congressus & uictus, ab exercitu suo, seditione orta lapidibus coopertus interijt. Lucio Manlio Vulscone, Marco Attilio Regulo consulibus, Romani cum cccxxx. nauibus Siciliam petiuerunt. Quibus Hamilchar Pœnorum dux, & Hanno alter classi præfectus occurrit. Conserto prælio nauali, Carthaginenses in fugam uersi lxiiij. naues perdiderunt. Romani xxij. amiserunt. Victores consules in Africam transuecti sunt, primamq; omniũ Clipeam urbem in deditionem acceperunt. Inde Carthaginẽ petentes ccc. aut eo amplius castella depopulati sunt, dehinc infesta signa ipsę Carthagini circumtulerunt. Manlius consul Africa cum uictrici classe decedens xxvij. millia captiuorum cum ingentibus spolijs Romam reuexit. Attilius Regulus autem consul in Africa remansit, bellum Carthaginensibus instruxit. Contra tres Carthaginensium duces, id est Hasdrubales duos, & accitum ex Sicilia Hamilcharem, atrocissimum bellum cum eis gessit. In quo cæsa sunt Carthaginensium xvij. millia, capta v. millia, xviij. elephantos cœpit, lxxx. & duas ciuitates in deditionem accepit. Deinde facto exercitu, haud procul à flumine Bagrada, castra constituit. Vbi cum plurimos Romanorum militum, adaquandi necessitate ad flumen descendentes, serpens mirę magnitudinis deuoraret, Regulus ad expugnandã bestiam

Primum Punicum bellum.

Prodigia.

Sanguis è terra.

Lac è cœlo.

Caparonia incesti rea.

Hanno in locũ Hannibalis subrogatur.

Serpens deuorans milites.

profectus

Universidad de Deusto
Biblioteca

profectus est, sed iaculis telorũq; ictibus nihil in dorso eius proficiẽtibus, propter squamarum eius horrendam cratem, sed quasi per obliquam scutorum testudinem labentibus, tandem balistas deferri imperauit, per quas telis earum tunc demum facile oppressa est. Igitur Carthaginẽses fracti bellis, & cladibus exinaniti, pacem à Regulo poscebant. Sed cum intolerabiles & duras cõditiones pacis audissent, potius rati sese armatos mori, quàm miseros uiuere, precio non solũ Hispanorum uel Gallorum auxilia, quæ iam dudum plurima habebant, sed etiam Græcorum comparãda duxerunt. Itaq; Xantippum Lacedęmoniorum regem, cum auxilijs copiosis accitum, ducem bello prefecerunt. Xantippus inspectis Pœnorum copijs, atq; in campum deductis, longe in melius mutato apparatu, pugnam cum Romanis conseruit. Ingens ibi clades Romanorum fiebat. Nam xxx. millia Romanorum militum in illa cõgressione prostrata sunt. Regulus ille dux nobilis cum. d. uiris captus, & in cathenas coniectus. Decimo demum anno punici belli, nobilem triumphum Carthaginensibus prębuit. Xantippus tam audacis facti cõscius, rerum instabilium mutationem timens, ilico ex Africa migrauit in Græciam. Igitur Marco Aemilio Paulo, Seruio Fuluio nobiliore consulibus, audita captiuitate Reguli, & clade exercitus Romani, ambo consules Romani transire in Africam cum classe ducentarum nauium iussi, Clipeam petunt. Eo etiam mox Carthaginenses cum pari classe uenerunt, commissum est nauale prælium: Aemilius consul c. & iiij. naues Carthaginensium dimersit xxx. cum pugnatoribus cepit. Præterea xxxv. millia hostium aut occidit, aut cepit, & militem suum ingenti præda ditauit. Romanorum autem ix. nauibus deprehensis, mille centum perierunt milites. Consules apud Clipeã castra posuerunt. Duo Hannones Pœnorum duces, eo rursus cum magno exercitu conuenerunt. Prælioq; commisso ix. millia militum perdiderunt. Et subacta Africa tunc esset, nisi q̃ tanta fames erat, ut diutius exercitus in ea expectare non posset.

Carthaginenses petunt pacem à Regulo.

Xantippus belli dux præficitur.

Hoc tempore nummus argenteus primo in urbe figuratus est. Post hæc tertio anno Lucio Cæcilio Metello, Gaio Furio consulibus, Hasdrubal nouus dux Carthaginensium, cum elephantis cxxx. & equitum peditumq; amplius xx. millibus Lilybeum uenit ex Africa, & continuo cum Metello consule, apud Panormum pugnam conseruit xx. millia Carthaginensium in eo prælio cæsa sunt, elephanti xxvi. interfecti c. & iiij. capti, maximum Italicis gentibus spectaculum præbuerunt, Hasdrubal cum paucis Lilybeum uictus profugit, atq; absens à Pœnis capite damnatus est. Post hæc fessi tot malis Carthaginenses, petendam esse à Romanis pacem, & captiuorum permutationem decreuerunt. Ad quam rem Attilium Regulum antea ducem Romanũ, quem iam per v. annos captiuum tenebant inter cæteros legatos, sub sacramento præcipue mittendum putauerunt. Ille Romam cum uenisset, inductus in senatum, nihil quasi Romanus egit. Dixitq; ex illa die qua in potestatem Pœnorum uenisset, se Romanũ esse desisse. Itaq; & uxorem à cõplexu suo remouit, ac senatui suasit ne pax cum Pœnis fieret. Illos enim ait fractos tot casibus spem nullam habere, seq; tanti non esse, ut tot millia captiuorum propter se unum, & paucos qui ex Romanis capti fuerant, redderentur. Itaq; obtinuit. Nam Afros pacem petẽtes, nullus admisit. Ipse uero Regulus Carthaginem redijt. Precantibusq; Romanis ut eum Romę tenerent, negauit se in ea urbe mansurum, in qua postq; Afris seruierat, dignitatẽ honesti ciuis habere non posset. Regressum igitur ad Africam Regulum, Carthaginenses resectis ei palpebris, ut usq; ad mortem cruciatu intolerabili ac dolore uigilaret, atq; ut staret semper radios solis intuens alligatum in machina necauerunt.

Primus nummus argenteus figuratus in urbe.

Lilybeum Siciliæ oppidum.

Hasdrubal nouus dux Carthaginen.

Mira atq; animosa Reguli constantia.

Anno consequenti Hanno dux Pœnorum cum Luctario duce Romanorũ, nauali prælio apud Aegades insulas, contra Lilybeum ciuitatem Siciliæ concurrit, sed uictus nauem auertit, & dux fugæ primus fuit. Sexaginta & tres naues punicę captę sunt, cxxv. dimersæ, xxx. & ij. capta: cæsa xiiij. millia fuerunt. Nunq; in mari tantis copijs pugnatum est. Infinitæ auri & argenti prædæ in potestatem Romanorum redactæ sunt. Ex classe Romana xij. naues mersæ sunt. Pugnatum est vij. Idus Mar. Tunc Carthaginenses præcipiti festinatione ad Luctatium consulem, ac deinde

Bellum Hannonis apud Aegades insulas.

ac deinde Romam mittunt, pacem orãt & impetrant. Captiui Romanorum qui tenebantur à Carthaginensibus redditi sunt. Carthaginenses petunt ut redimi captiuos liceret eorũ, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus iussit sine precio eos reddi, qui in publica custodia essent. Qui autem a priuatis tenerentur, ut precio dominis reddito, Carthaginem reditent, atq; id precium ex fisco magis quàm à Carthaginensibus solueretur. Carthaginẽses sane sub hac conditione cum Romanis pacem fecerunt, ut Sicilia decederent, & ipsi Carthaginenses per continuos xx. annos Romanis persoluerent puri argenti tria millia talẽtorum. Sicq; finitum est primum Punicum bellum, quod per xxiij. annos tractatum est. Hoc anno portaIani gemini clausa est, quia nusq̃ eodẽ anno bellum erat, quod sub Numa Pompilio rege solo prouenerat.

Finitum primum Punicũ bellum.

Anno ab urbe condita dxvij. Hamilchar dux Carthaginẽsium, ab Hispanis in bello cum aliud bellum aduersus Romanos iam pararet, occisus est. Experimento deprehensum est, q̃ uirtus Gallorum sicut primo impetu maior quàm uirorũ est, ita sequens minor quàm fœminarum. Causa autem hæc est, q̃ alpina corpora humenti cœlo educata, habẽt quoddam simile niuibus suis, cum calore primæ pugnæ statim in sudorem eunt, & leui motu quasi sole laxantur.

Gallorum rex

Nota de Alpinis corporib.

Anno qui huic proximus erat, dira urbem terruere prodigia. Namq; in Piceno flumine sanguis effluxit, apud Tuscos cœlum uisum est ardere, & Arimini nocte multa lucem clarã effulsisse, ac tres lunas distantibus cœli regionibus exortas apparuisse, & Romæ Gnei Domitij bos locutus est, dicẽs. Caue tibi Roma. Carnes etiam è cœlo lapsæ sunt. Quarum pars ab auibus intercepta est, pars incorrupta diu iacuit. Tunc quoq; magno terræ motu Caria & Rhodos insulæ adeo concussæ sunt, ut labentibus uulgo tectis, ingens quoq; ille Colossus rueret. His temporibus Aratus astrologus claruit, & Quintus Ennius poeta Tarẽti nascitur, qui post Romę deguit, contentus unius ancillæ ministerio. Quo etiam tempore defuncto Eleazaro, principatũ sacerdotij suscepit patruus eius Manasses, frater Iaddi. Quo mortuo, successit ei Onias filius Simeonis iusti, quem ut supra diximus, paruulũ reliquit.

Aratus.

Ennius.

HISTORIA.

III. *Ptolemæus Euer. 26.*

PTOLEMAEVS Euergetes filius Ptolemęi Philadelphi, regnauit Alexandrię annis uiginti sex, à restauratione templi anno cclxxvi. Sub hoc Iesus filius Syrach librum suum conscripsit. Sic ergo Ptolemæus post mortem patris sui Philadelphi, pro ultione patris & occisæ sororis, cum magno exercitu intrauit prouinciam regis Aquilonis, id est Seleuci Callinici, qui cum matre Laodice regnauit in Syria, & cepit Syriam & Ciliciã, & superiores partes trans Eufraten, & omnem penè Asiam. Cumq; audisset in Aegypto seditionem moueri, diripiens regnum Seleuci xl. millia talentorum argenti tulit, uasaq; preciosa, & simulacra Deorum duo millia quingenta, in quibus erant & illa quæ Cambises capta Aegypto in Persas portauerat. Gens uero Aegyptia, idolatriæ multũ dedita erat. Et quia post multos annos Deos eorum Ptolemæus attulerat, Euergetem eum appellabant. Et Syriam quidem ipse obtinuit, Ciliciam uero amico suo Antiocho gubernandam tradidit & Xantippo alteri duci prouincias trans Eufraten.

HISTORIA.

ANno ab urbe condita, quingentesimo octauo, qui est primus Euergetis, repentina subuersio ipsius Romæ præuenit triumphum Romanorum. Siquidem Quinto Luctatio Catulo, & Aulo Manlio consulibus, diuersæ igniũ aquarumq; clades penè absumpsere urbem. Nam Tyberis insolitis auctus imbribus, & ultra opinionem redundans, omnia Romæ ædificia in plano constituta deleuit. Diuersæ qualitates locorum ad unam conuenere perniciem, quoniam quæ sæuior inundatio tenuit, madefacta dissoluit, & quæ cursus torrẽtis inuenit, impulsa deiecit. Aquarum uero grauissimam cladem, grauior ignis uastatio est secuta. Qui ignis, incertum unde surrexerit, plurimas ciuitatis partes peruagatus, hominum domorumq; stragem miserabilem fecit. Dehinc cum omnia in circuitu foris deuastaret, ædem Vestæ corripuit, unde Metellus cum arsuros Deos eripuit, brachio semi ustulato, uix aufugit. Tito Sempronio Gracco & Gaio Valerio Falcone

Universidad de Deusto
Biblioteca

cone consulibus bellum Romani Faliscis intulerunt, quæ ciuitas Italiæ opulenta quondam fuit. Quod bellum ambo consules intra sex dies transegerunt, quindecim millibus hostium cæsis.

Eodem anno etiam Galli Cisalpini noui extitere hostes, aduersum quos uaria sorte bellatum est. Nam in primo conflictu Valerio consule tria millia ex Romanis cecidere, in secundo xiiij. millia Gallorũ cæsa sunt: duo millia capta. Sed ob priorem cladem triumphus consuli denegatus est. Anno ab urbe condita quingentesimo xvij. qui est Euergetis decimus, dux Pœnorũ Hamilchar ab Hispanis in bello interfectus est, cum iam aliud bellũ aduersum Romanos clam pararet.

Hamilchar interfectus.

IIII. *Ptolemæus Phil. 17.*

HISTORIA.

PTolemæus Philopator, filius Euergetis regnauit Alexandriæ annis xvij. à restauratione templi anno cccij. Post fugam & mortem Seleuci Callinici filij Antiochi, quem interfecit Euergetes pater huius Philopatoris, duo filij Seleuci eiusdem, uidelicet Seleucus cognomento Ceraunus, & Antiochus qui appellatus est Magnus, prouocati spe uictoriæ, & in ultionem patris exercitu magno cõgregato aduersus Ptolemæum Philopatorem arma corripiunt. Cumq; Seleucus maior frater tertio imperij sui anno occisus esset in Frygia per dolum Nicanoris, exercitus qui erat in Syria, fratrem eius Antiochum cognomẽto Magnum, de Babylone uocauit ad regnum Syriæ, quę eo tempore tenebatur à Ptolemęo Philopatore. Cumq; Seleucus pugnasset aduersus duces eius, immò proditione Theodoti cuiusdam obtinuisset Syriam, in tantam uenit audaciam, ut ultro Ægyptijs bellum inferret. Philopator autem amissa Syria proditione Theodori, congregauit multitudinem plurimã aduersus Antiochum, initoq; certamine iuxta oppidum Raphae quod est in finibus Aegypti, Antiochus omnem amisit exercitum, & per deserta fugiens, penè captus est. Cumq; decessisset Syria, ad extremum, fœdere & pactionibus conditionis cuiusdam, pugna finita est.

Raphae oppidum in finibus Aegypti.

Sub hoc tempore Iudæi multa mala tolerãbant, dum terra eorum diuersis calamitatibus subiacebat. Nam cum Antiochus pugnasset contra Ptolemæũ Philopatorem, & filium eius Epiphanen, Iudæi in medio positi, utrisq; uincentibus laborabant, ut pares existerent naui turbatæ, & tempestatibus fluctuanti.

Iudæi similes naui turbatæ.

FInito igitur primo Punico bello, quod per uiginti tres annos tractũ est, iam Romani clarissima gloria noti facti sunt, & per anni spatium sine bellicis conflictionibus quieuerunt. Eodemq; anno Iani portæ clausæ sunt, quod ab urbis conditione sub Numa Pompilio Romuli successore tantum contigit, postea uero per annos quadringentos quinquaginta non euenit. Eo tempore potentissimus Siciliæ rex Hiero, ad ludos Romam uenit, & ducenta millia modiorum tritici populo dono dedit.

Iani portæ clausæ.

ANno ab urbe condita. dxxxiiij. qui est primus Ptolemæi Philopatoris, bellum Punicum secundum, Romanis illatum est per Hannibalem ducem Pœnorum, filium Hamilcaris, qui ab Hispanis occisus est. Hic itaq; Hannibal, dum ad huc nouem esset annorũ, Hamilcari patri ad aras iurauerat, ut cum primum posset, contra Romanos pugnaret. Cumq; uiginti esset annorum, Saguntum florentissimam Hispanię urbem Romanis amicam oppugnare aggressus est. Ad quem Romani Legatos miserunt, ut à bello abstineret, quos à se iniuriose abiecit. Miserunt pro eadem re Fabium Carthaginem, sed ille etiam ibi cum dura responsa percepisset, quæ inquit mora est. In hoc ergo sinu pacem bellumq; porto,

Bellum Punicum secundũ.

Saguntus oppugnatur.

Vide Liuium, Valerũ Max. Tullũ in Phil.

XII. *Demetrius. 10.* DEMETRIVS regnauit Macedoniæ annis x.

XIII. *Antigonus. 13.* ANTIGONVS regnauit Macedoniæ annis xiij.

IIII. *Seleucus. 20.* SELEVCVS Callinicus Antiochi maior filius, regnauit Syrię & Asię cum matre Laodice annis uiginti.

V. *Ceraunus, Sel. 3.* SELEVCVS Ceraunus, Seleuci Callinici filius, regnauit Syriæ an. iij.

VI. *Antiochus Magnus. 36.* ANTIOCHVS qui dictus est magnus, frater Seleuci Cerauni, regnauit Syriæ annis xxxvi,

porto, utrũm eligitis? Illis succlamantibus, bellum: igitur, inquit, accipite. Et excusso in media curia togæ sinu, quasi plane sinu bellum ferret, effudit.

Interea Saguntini fame uicti sunt, & octauo demum mense capti, ultimis ab Hannibale pœnis afficiuntur. Tunc Publius Cornelius Scipio consul, cum exercitu mittitur in Hispaniam, Tyberius Sempronius in Siciliam. Hannibal uero relicto in Hispania fratre suo Hasdrubale, Pyreneos transiuit montes, & inter ferocissimas Gallorum gentes ferro uiam aperuit, & nono demum die à Pyreneo ad Alpes peruenit. Vbi dum montanos Gallos ab ascensu eum repellere obnitentes bello superat, atq; inuias rupes igni & aceto ferroq; rescindit, quatriduum commoratus, quinto die cum maximo labore ad plana peruenit. Traditur autem ad Italiam duxisse centum millia peditum, uiginti millia equitum, triginta septem elephantos. Interea multi Ligures & Galli iunxerunt se Hannibali. Sempronius Tyberius Graccus cognito Hannibalis aduentu, exercitum ex Sicilia traiecit Ariminum. Publius Cornelius Scipio Hannibali apud Ticinum primus occurrit, commissoq; prælio, fugatis suis, & pene omnibus uictis, ipse à filio Scipione admodum prætextato, & uix à pueritia egresso, qui postea dictus est Africanus, ab ipsa morte liberatus, saucius tamen in castra redijt. Pugnatum deinde est ab eodẽ cõsule apud Trebiam fluuium, iterumq; Romani superati sunt. Sempronius consul & ipse conflixit cum Hannibale, & amisso exercitu, pene solus euasit. In eo tamen bello etiam Hannibal sauciatus est. Qui postea cũ in Hetruriam primo Vere transiret, in summo Apennino tempestate correptus, biduo continuo immobiliter stetit, niuibus cum exercitu conclusus, ubi magnus hominum numerus, iumenta cũ plurima, elephanti pene omnes frigore perierunt. Deinde in Tusciam ueniens, iuxta Sarnum fluuium, nebulis prospectum impedientibus, magnã partem sociorum aciumentorum perdidit: ipse autem uni elephanto qui superfuerat, solus superfidens, uix difficultatem itineris euasit: sed oculum quo iam dudũ æger erat, uiolentia frigoris & uigiliarũ ac laboris amisit.

Intuias rupes igni, ferro, aceto rescindere.

Scipio Africanus.

Romani uicti apud Trebiã fluuium.

Liuius lib. 1. 2. belli punici.

Hannibal oculum amittit frigore.

Anno ab urbe condita quingentesimo quadragesimo, qui est septimus Philopatoris, Aemilius Paulus, & Terentius Varro consules, cõtra Hannibalem missi, per impatientiam Varronis, altero consule contradicente, apud Cannas Apuliæ uicum omnes pene Romanæ spei uires perierunt. Nullo enim punico bello grauius afflicti sunt. Perijt quippe in eo Aemilius Paulus consul, qui dum saucius in quodam saxo resedisset, Lentulo sibi equum offerente, quo fugiens, cladi superesset, noluit, atq; ibi persedit, donec ab hostibus interemptus est. Perierũt ibi consulares atq; prætorij uiri uiginti, senatores aut capti aut occisi triginta, nobiliores uiri trecenti, pedestrium militum xl. millia, equitum tria millia quingenti. Varro consul cũ quinquaginta equitibus Venusium fugit. Nec dubium est, illum diem ultimum Romani status futurum fuisse, si Hannibal mox post uictoriam ad urbẽ contendisset. Hannibal in testimonium uictoriæ suę tres modios annulorum aureorum Carthaginem misit, quos ex manibus interfectorum Romanorum equitum senatorumq; detraxit. De exercitu suo cæsa sunt tria millia, multiq; sauciati.

Concordia uictoriã, discordia exitiũ præbet.

Tres modij annulorum aureorũ missi Carthaginem.

Interea Varro redijt Romam, eiq; gratię referuntur à senatu, q̃ publicã rem nõ desperasset. Ipse aũt nõ uitę cupiditate, sed amore publicę rei se superesse reliquo ætatis suę tempore probauit. Nam barbam capillumq; summisit, & postea nunq; recubans cibũ cepit. Honores quoq; cũ ei deferrentur à populo, recusauit, dicens fœlicioribus magistratibus Reipublicæ opus esse. Vsq; adeo autem ultima desperatio Reipublicę apud residuos Romanos fuit, ut de relinquẽda Italia, sedibusq; quærendis consilium ineundum putarent. Quod etiam autore Cęcilio Metello confirmatũ esset, nisi Cornelius Scipio tunc tribunus militum, qui postea dictus est Africanus, eos districto gladio deterruisset, singulis minitans, ac potius pro patrię defensione in sua uerba iurare coegisset. Sub hoc tẽpore quatuor locis pugnabatur à Romanis. In Italia contra Hannibalem: in Hispania contra fratrem eius Hasdrubalem: in Macedonia contra Philippum: in Sardinia contra Sardos, & alterum Hasdrubalem Carthaginensem, quẽ Titus Manlius in Sardiniã missus, uiuum cepit, Romamq; portauit. Philippus quoq; in Macedonia à Leuino uin-

Res Romanorum desperatissimæ.

Cornelius Scipio Africanus.

Quatuor locis pugnatur à Romanis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

citur: & in Hispania Hasdrubal, & Mago tertius frater Hannibalis à duobus fratribus Scipionibus superantur, qui tamen ambo fratres in Hispania à fratre Hasdrubalis postea occisi sunt. Vnde omnibus pauore cunctantibus, Scipio postea Africanus dictus, natus tunc annos xxiiij. ultro se obtulit, & proconsulare imperium in Hispania sortitus, ultionem patris & patrui pręcipue intendens, Pyreneũ transgressus, primo impetu Carthaginẽ nouam Hispanię cepit, ubi copię auri argentiq; magnę, Pœnorũ & nobilissimi obsides, quos ab Hispanis acceperant cũ magnis præsidijs, erant. Ibi etiam Magonem fratrem Hannibalis captũ cũ alijs Romam misit. Romæ ingens lęticia oritur. Cumq; uniuersam Hispaniam à Pyreneo usq; ad occeanum Scipio subegisset, reuocatus à Romanis, cũ ingenti gloria Romam uenit: & xiiij. anno postq; Hannibal in Italiam uenerat, qui est xv. Philopatoris, cum Lycinio Crasso consul creatus, & in Africam missus est. Scipio Africam aggressus, hiberna Pœnorum, & mapalia Numidarum, quæ haud longe aberant ab Vtica, nocte fecit incendi. Pœni trepidi, cum casu accidisse ignem putarent, inermes ad extinguendum cucurrerunt, qua de re facile ab armatis oppressi sunt. In utrisq; castris xl. millia hominum igni ferroq; consumpta sunt, quinq; millia capta, duces ipsi miserabiliter ambusti, ægre diffugerunt: Hasdrubal dux Carthaginem profugus uenit. Mox Siphax & Hasdrubal plurimum reparantes exercitum, iterum cum Scipione congressi sunt, uictiq; fugerũt. Siphacem fugientem Lelius & Masinissa ceperunt, cætera multitudo Cirtam confugit, quã Masinissa oppugnatam in deditionem accepit: Siphacem ad Scipionem cathenis uinctum adduxit, quem Scipio cũ ingentibus spolijs, plurimisq; captiuis perducendum Romam, Lelio tradidit. Qui cum in custodia Tiburti defecisset, sumptu publico iussit senatus eum honorifice sepeliri. Qua re audita, omnis fere Italia Hannibalem dereliquit. Ipse aũt Hannibal à Carthaginensibus redire iussus, ut subueniret patriæ, quam Scipio uastabat, flens dicitur Italiam reliquisse. Ita anno xvij. qui est primus Ptolemæi Epiphanis, liberata est Italia ab Hannibale. Legati autem Carthaginensium pacem à Scipione petentes, ad senatum missi sunt, & ex arbitrio Scipionis pacem acceperunt. Sed ueniente Hannibale Carthaginem, pax turbata est, multaq; hostilia ab Afris facta sunt.

Mago Romã mittitur.

Pugna Hasdrubalis et Scipionis.

Italia liberata ab Hannibale.

Post hęc Hannibal frequentibus prelijs uictus à Scipione, petijt & ipse pacem, & colloquium Scipionis. Vbi cum se attoniti diu admiratione mutua duo clarissimi duces conspexissent, infecto pacis negocio, discesserunt. Hannibal tres exploratores ad castra Scipionis misit, quos captos Scipio, circunduci per castra iussit, eisq; ostendit totum exercitum, nihil de hostibus percunctatus, prandium quoq; iussit eis dari, refectosq; abire permisit. Deinde prælium ab utroq; duce cõmissum est, quod diu magnis ducum artibus dispositum, magnis copiarum molibus gestum est, quale uix ulla memoria fuit, quippe cum peritissimi uiri copias suas ad bellum educerent, Scipio tamen uictor extitit, pene capto Hannibale. Octoginta elephanti ibi aut capti, aut occisi sunt. Carthaginensium militum uiginti millia quingenti interfecti sunt. Hannibal omnia & ante prelium, & in prelio expertus, primum cum multis equitibus, deinde cum uiginti, postremo uix cum quatuor inter tumultum elapsus, Adrumetum confugit, postea Carthaginem post xxxvi. annos, ex quo inde paruus cum patre exierat, uenit, consultantiq; senatui Pœnorũ, nullam spem esse, nisi in petenda pace persuasit. Gaio Cornelio Lentulo, Publio Aelio Peto consulibus, pax per Scipionem uoluntate Senatus populiq; Carthaginensibus concessa est: naues tamen plus quàm quingentæ in altum productæ, in conspectu ciuitatis submersæ sunt. Scipio iam tunc cognomento Africanus, cum omni gloria triumphans, in urbem ingressus est. Quem Terentius qui postea erat comicus, ex nobilibus Carthaginensium captiuus, triumphantem post curtum secutus est pileatus, quod indultæ sibi libertatis fuit insigne.

Pax Carthaginensibus conceditur.

Scipione triumphante Terentius pileatus currum sequitur.

Anno igitur ab urbe condita quingentesimo quadragesimo sexto, qui est secundus Ptolemæi Epiphanis, bellum punicum secundum finitum est, post annum xvij. quam cepit.

Iactet

Iactet se licet Roma uictorijs Hannibalem deuicisse, tamen in Campanię luxurijs commorantem, prouincia deliciosa superauit, dum aquis innatat, dum piscibus atq; ostreis passim inficitur, dum olet, potat, dormit, aquarũ resolutio molliuit punicam feritatem, & quem alia duraueranr, eum Seplasia oppidum Campaniæ unguentis odoratis labefactauit & uicit.

Hannibal uictus Seplasiæ.

Ptolemæus Epiphanes 24.

Philippus. 42.

PTOLEMAEVS Epiphanes, regnauit Alexandriæ annis xxiiij. Huius tempore Scipio Africanus ab ingrata sibi urbe Romana diu exulans, apud Amiternũ oppidũ morbo perijt. Sepulchro suo inscribi iussit: Ingrata patria, ne ossa quidẽ mea habes.

Roma ingrata Scipioni Africano.

PHILIPPVS regnauit Macedoniæ annis quadraginta duobus. Hic cũ rebellare pararet Romanis, primum per Leuinum consulem, deinde per Titum Quintum superatus est.

HISTORIA.

PTolemæus Epiphanes, filius Ptolemęi Philopatoris, regnauit Alexandrię annis xxiiij. à restauratione templi anno trecentesimo decimo nono. Huius patre Philopatore defuncto, Antiochus Magnus rupto fœdere & pacto, quod cũ patre fecerat, exercitum de superioribus Babyloniæ partibus cõgregauit. Factaq; pace cum Philippo Macedonum rege, cõtra hunc Epiphanen, qui tunc quatuor erat annorum, exercitum mouit. Pugnantibus autem inter se Antiocho & ducibus Ptolemęi pueri, Iudęa in medio posita, multaq; mala perpessa, in contraria studia scindebatur, sicut & sub Ptolemęo Philopatore patre eius: alijs Antiocho, alijs Ptolemęo fauẽtibus. Cumq; Antiochus teneret Iudęam, missus Scopas dux partium Epiphanis Ptolemęi, aduersus Antiochum fortiter dimicauit, cepitq; Iudęam. Sed post modicum tempus Antiochus Scopam uicit, confligens cum eo iuxta fontem Iordanis, multosq; de exercitu eius prosternens. Postea uero Antiocho capiente Samariam, & ciuitates Syrię, quas Scopas tenuerat, gens Iudęorum sponte ad eum ueniens, omnem eius exercitum in ciuitatem suscepit, & pro no animo auxilium prębuit. Vnde & ipse, multa eis beneficia contulit, quæ Iosephus describit.

Pugna Antiochi & ducum Ptolemæi pueri.

Iosephus lib. Antiq. 12. ca. 3.

Volens autem Antiochus non solum Syriam, & Ciliciam, & Liciam, & alias prouincias quæ erant partium Ptolemæi possidere, sed in Aegyptum quoq; regnum suum extendere: facta pace cum Ptolemęo per Eubolem Rhodium, Cleopatram filiam suam septimo anno adolescentis despondit ei, & xiij. anno tradidit, data ei dotis nomine omni Cœlesyria & Iudæa. Nec tamen obtinere potuit Aegyptum, quia Ptolemæus Epiphanes & duces eius sentientes dolum, cautius se egerunt, & Cleopatra magis uiri q̃ parentis fouit partes. Hic Antiochus Magnus duos habuit filios, fratres Cleopatræ, quam dedit Ptolemæo, Seleucũ qui cognominatus est Sother, quiq; regnauit post eum: & Antiochũ, qui dictus est Epiphanes, & à patre Romanis datus est obses, mortuoq; fratre, regnauit in loco eius. Et hic est Antiochus, qui dicitur illustris & nobilis in libro Machabæorum, qui cxxxvij. regni Græcorum anno regnare cœpit, multaq; mala Iudæis intulit.

Cœlesyria uel Syria Cœles. Ioseph. lib. 11. bell. Iud. ca. 14.

Antiochus ὁ ἐπιφανής, id est, præclarus.

HISTORIA IVDEORVM.

EO tempore pontifex Iudæorum fuit Onias filius Simonis iusti, fratris Eleazari. Is autem Onias paruulus mente, & auarus pecuniæ, uectigal quod patres eius pro populo dabant, scilicet, uiginti talenta, non reddidit, unde regem Ptolemæum ad iram prouocauit. Qui mittens legatum nomine Athenionem in Hierusalem, culpabat Oniam, & minatus est, quod terram meriretur ad iugera, & mitteret qui habitarent in ea. Audientes Iudæi mandata regis, turbabãtur. Oniam uero nihil horum flectebat, propter auaritiam suam. Quod audiens Iosephus adolescens, sororis eius filius, de patre Tobia, uir sagacissimus, & inter suos nobilis

Auaritia Oniæ.

Hæc sunt in Iosepho lib. 12. cap. 4. & longe plura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

os nobilis, increpauit auunculum Oniam. Quo non attendente, nec ad regem ire uolente, ultro se legatum ad regem obtulit pro necessitate populi, si per eum liceret sibi. Illo autem concedente, & populo gratias agente, suscepit legatũ regis in domum suam, & per multos dies magnifice tractans, muneribus honoratum remisit ad regem, dicens se continuo secuturum. Athenio autem rediens ad regẽ, cum ei omnia indicaret, aduenientem postea Iosephum rex & regina Cleopatra benigne susceperunt: inuenitq; tantam gratiam coram rege, ut non solum populum liberaret, sed etiam dux Iudæę atq; humilis Syriæ, & finitimarum regionum ab eo constitueretur. Is igitur uiginti duobus annis tributa Syriæ & Phœnicis atq; Samarię dispensauit, populumq; Iudæorum à paupertate & debilitate ad clarissimas rerum causas perduxit. Habuit autem septem filios de uxore sua, & de filia fratris sui Solini unum, nomine Hyrcanũ. Qui cum tredecim esset annorum, naturalem fortitudinem & prudentiam in se demonstrauit, ut etiam acerbã æmulationem fratribus excitaret. Iosephus uero cupiens scire, quis de filijs suis uirtute melior existeret, unumquemq; ad doctorum studia destinauit, sed desidia disciplinarum indocti redierunt. Post illos autem adolescentulum Hyrcanum transmisit uiam duorum dierum ad solitudinem seminare, dans ei trecenta iuga boum, sed abscondens lora quibus ligarentur. Cumq; ad locum ueniret, & lora non haberet, suadentibus aratoribus, ut pro his afferendis domum transmitteret, ille nolens tempus deperdere, occidit decem iugorum boues, & carnes quidem operarijs dedit, pelles uero incidens, retinacula fecit: sicq; seminata terra, ad patrem redijt. Pro qua mentis argutia pater eum benigne suscipiens, nimiũ dilexit, quod ei apud fratres inuidiam suscitauit.

Iosephus benigne susciptur

Hyrcani factũ memorabile de loris.

Post hæc nunciatum est Iosepho, filium Ptolemæo regi genitũ esse, omnesq; principes prouinciarum, ad celebrandum pueri diem natalem, cũ apparatu maximo Alexandriam ire. Cumq; ipse ire senio prohiberetur, interrogauit filios suos, quis eorum uellet ire ad regem. Maioribus recusantibus, & Hyrcanum hoc facere posse dicentibus, consuluit ipsum. Qui cum se promisisset iturum, si tantũ misisset Epistolam Arioni dispensatori pecuniarum, quam regi offerre deberet, ut daret ei pecuniam necessariam, data epistola dimisit eum: fratres autem eius scribebant omnibus amicis regis, ut eum interficerent. Qui cum uenisset Alexandriam, porrexit Arioni epistolam: acceptisq; ab eo mille talentis, latenter accessit ad negociatores, & comparauit ab eis centũ pueros scientes literas, unumquemq; talento uno, & centum uirgines, singulas eodem precio. Susceptus autem benigne à rege, & ad conuiuium eius inuitatus, discumbens cum prioribus prouinciarum, ultimus omnium sedit, tanq; puer ab omnibus despectui habitus. Cumq; omnes ossa ciborum ante illum in mensa proijcerent, ipso tacente, Triphon quidam qui ad conuiuarum risus aptus erat, rogantibus conuiuis, iuxta mensam regis assistens, ait regi: Vides domine anteposita ossa Hyrcano? Ex hoc conijce, q; & pater eius sic omnẽ Syriam denudauit, sicut hęc ossa iste à carnibus expoliauit. Ridente autẽ rege ad uerba Triphonis, & interrogante Hircanum, cur tanta ossa ante eum iacerent, apte inquit domine, nam canes semper ossa cum carnibus deuorant, sicut isti fecerunt, ante quos ossa minime iacent: homines uero comedũt carnes, ossa autem iactant, quod & ego tanquam homo nunc feci. Rex autẽ miratus eius responsum tam sapienter dictum, iussit omnes plaudere, uerbum eius laudantes. Postera uero die Hyrcanus ad unumquemq; regis amicum pergens, & ad potentes aulæ, salutauit eos. Instanti uero natali die filij regis, principes regis offerebant munera: qui multum, non plus quàm uiginti talenta. Hyrcanus itaq; assumens pueros & uirgines quos comparauerat, dedit unicuiq; talentum portare: & pueros quidem obtulit regi, puellas autem Cleopatræ reginæ. Omnibus igitur munificentiam eius admirantibus, rex honorans eum liberaliter & donationes copiosas prestans, patri & fratribus, & omnibus magistratibus scripta pro eo transmisit. Audientes autem fratres eius talia eum à rege meruisse, & cum magno reuerti honore, in occursum eius egredi se simulantes, interficere illum omnimodo decreuerunt, etiã patre sciente, qui propter pecunias quas regi obtul erat

Ab Hyrcano Arioni epistola redditur.

Ossa proposita Hyrcano.

Sapiens respõsum Hyrcani.

obtulerat, irascebatur: sed regem timens, iram celabat. Committentibus autem aduersus eum fratribus pugnam, multos eorum qui sequebantur occidit, cũ duobus fratribus suis: cæteri autem ad patrem Hierosolymam confugerũt. Qui postquam ad ciuitatem uenit, nullo se suscipiente, discessit trans Iordanem fluuium, ibiq; remoratus, uectigalia exigebat à Barbaris. Per idem autem tempus regnabat in Asia Seleucus, qui dicebatur Sother, filius Antiochi Magni.

Seleucus Sother regnauit in Asia.

HISTORIA IVDAEORVM.

DEfunctus est autẽ Onias pontifex, filius Simonis Iusti, fratris Eleazari, auunculus Iosephi patris Hyrcani, principatum sacerdotij derelinquens filio Simoni. Mortuus est autem & Iosephus, eiusq; morte contigit seditionem pati populum, propter filios eius. Nam maioribus bellum gerentibus contra Hyrcanũ, dissensit ab inuicem multitudo, & plures quidem maioribus fratribus auxilium ferebant cum principe sacerdotum Simone, qui cognatus eorum, & affinis eorũ erat. Hyrcanus autem discedens ab Hierosolyma trans Iordanem, ibi turrim ædificauit firmissimam ex lapide albo, & toram usq; ad terram sculpens diuersis animalibus, reliquis etiam ædificijs locum muniuit, quem Tirum nuncupauit. Præfuit autem illis partibus per annos duodecim, omni tempore, quo Seleucus, filius Antiochi Magni, Syriæ regnauit. Quo mortuo, frater eius Antiochus Epiphanes regnum obtinuit. Quem metuens Hyrcanus, ne ab eo tormentis afficeretur, pro his quę contra Arabas egerat, uitam propria manu finiuit. Cuius substantiam Antiochus sibi applicuit. Mortuus est autem & Simon pontifex, filius Onię, relinquens tres filios, Oniam, Iesum, Oniam siue Ananiam: sed patri Onias in sacerdotij honore successit. Et hic est, ad quem Arius rex Spartarum, id est, Lacedæmoniorum, epistolas misit, dicens Iudæos & Lacedæmones ex uno genere Abrahæ descendisse.

Sedutio à morte Iosephi.

Ioseph. lib. 12. cap. 5.

HISTORIA ROMANORVM.

ANno ab urbe condita quingentesimo quinquagesimo primo, qui Ptolemæi Epiphanis computatur etiam primus, Titus Quintus Flaminius contra Philippum Macedonię regem missus est: & post prælia multa quibus Macedones uicit, pacem Philippo dedit, sub conditione etiam Demetrium filium suum obsidem dedit.

Titus Q. Flaminius contra Philippum regem.

Lacedæmonijs quoq; bellum Titus idem intulit, ducemq; illorum Nauidem uicit, & quibus uoluit conditionibus in fidem accepit, gloria ingenti triumphauit, ducens ante currum suum nobilissimos obsides, Demetrium Philippi filium, & Armenen Nauidis.

Triumphus Titi Flaminij.

Transacto bello Macedonico, secutũ est Syriacũ. Antiochus itaq; Magnus rex Syrię, cũ regnũ genetis sui Ptolemæi Epiphanis obtinere non posset, uertit se ad Asiam, & nauali certamine obtinuit Rhodum & Samũ, & alias insulas multas: deinde contra Romanos struens bellum, ex Asia transit in Europam. Tunc etiam Hannibal exhiberi Romam iussus à Senatu, clam ex Africa profectus, ne Romanis traderetur, ad Antiochum migrauit, eiq; se coniunxit. Quem cum apud Ephesum inuenisset cunctantem, mox ad bellum impulit: sed occurrit eis Scipio Nasica cum fratre suo Scipione Africano, isdemq; Africanus familiare colloquium cum Hannibale habuit, sed infecto negocio, ab Antiocho discessit. Sequenti anno idem Scipio Africanus Hannibalem qui tunc Antiochi classi præerat, nauali prælio uicit & fugauit: frater quoq; eius Lucius Cornelius Scipio Nasica consul, habens in auxilio Eumenen, Attali regis fratrem, ingenti prælio Antiochum uicit. Qui pacem rogans, eo iure obtinuit, ut annis singulis mille talenta persolueret: atq; ex Asia & Europa recedens, iutra Taurum montem se contineret, & Hannibalem conciratorem belli dederet. Qui fugiens ad Prusiam regem Bythiniæ, cum à Romanis reposceretur, iam tradendus uenenum bibit. Antiochus uero filium

Bella Antiochi

Scipio fugat Hannibalem.

Universidad de Deusto Biblioteca

ro filium Africani, quem utrum explorantem, an bello cepisset, incertum est, ultro remisit, filium quoq; suum Antiochum obsidem dedit. Scipio Nasica Romã rediens, ingenti gloria triumphauit: nomen & ipse ad imitationem fratris Asianus, quia Asiam uicit, accepit. Philippo autem Macedonum regi, quia contra Antiochum Romanis auxilio fuit, filius Demetrius tedditus est. Plautus ex Vmbria Arpinas Romæ moritur hoc tempore, qui propter annonæ difficultatem ad molas manuarias pistori se locauerat, ubi quotiens ab opere uacasset, fabulas scribere ac uendere solitus erat. Titus Liuius Tragœdiarum scriptor clarus habetur eo tempore, qui ob ingenij meritum à Liuio Salinatore, cuius liberos erudiebat, libertate donatus est.

Scipio Asianus.

Plautus ex fame laborat ad molas.

Titus Liuius.

Ptolemæus Philometor.35

PTOLEMAEVS Philometor secundus, filius Epiphanis, regnauit Alexandriæ annis triginta quinq;, à restauratione templi anno trecentesimo quadragesimo tertio.

PERSEVS filius Philippi, regnauit Macedoniæ annis decem.

Perseus.10.

SELEVCVS qui & Sother, filius Antiochi Magni, regnauit Syriæ annis xi. Hic instinctu cuiusdam Simonis, qui erat præpositus templi Hierosolymitani, misit Heliodorum ad auferendas pecunias: qui correptus est à Deo, ut in Machabæorum legitur libro.

Seleucus.11.

ANTIOCHVS Epiphanes regnauit in Syria annis xij.

Antiochus Epipha.12.

HISTORIA AEGYPTIORVM.

Antiochus Epiphanes.

ANtiochus Epiphanes, id est, illustris, frater Seleuci, filius scilicet Antiochi Magni, post mortem fratris sui Seleuci, regnauit in Syria annis xij. Huius sororem Cleopatram habuit uxorem Ptolemæus, qui & ipse dicebatur Epiphanes, de qua duos filios accepit, quos moriens adhuc paruulos reliquit. Quorum maior, qui & pro eo regnauit Philometor, alter Phiscon dicebatur. Antiochus autem suo regno non contentus, exercitum ducere deliberauit in Aegyptum, tractus desiderio eius, & contemnens filios sororis suæ quasi debiles, ac tanta negocia regere non præualentes. Perueniens igitur ad Pelusium, cum magna uirtute, doloq; circumueniens Philometorem consanguineum suum, occupauit Aegyptum. Et cum adisset loca Memphiticæ ciuitatis, cepit eam. Idem contra Alexandriam ut obsideret Ptolemæum, cuius erat auunculus, tetendit, sed per duces Ptolemæi pulsus est, non solum ab Alexandria, uerum etiam tota Aegypto. Inde reuersus, ad Hierosolymam ciuitatem duxit exercitũ. Quo perueniens, cepit eam sine conflictione alicuius, aperientibus ei portas his, qui uoluntatis eius erant cõscij, ingressusq; ciuitatem, multos interfecit sibi contraria sentientes: sed & eos ipsos qui ei ciuitatem aperuerunt propter diuitias templi, occidit, faciensq; omnia mala illa, quæ in Machabæorum historia scripta sunt. Multis de templo ablatis, reuersus est Antiochiam. Post biennium uero rursus contra Ptolemæum congregauit exercitum, & uenit Alexandriam. Cumq; duo fratres Ptolemæi & Cleopatræ filij, quorum auunculus erat Antiochus, obsiderentur Alexandriæ, Romam miserunt legatos. Cum autem Romanorum legati uenissent Alexandriã, quorum unus erat Marcus Pompilius Lenas, & inuenissent eum stantem in littore, senatus consultum dederunt ei, quo iubebatur ab amicis populi Romani discedere, & suo imperio contentus esse. Qui cum responsionem ad amicorũ consilium distulisset, orbem fecisse ferunt in arena cum baculo quem tenebat manu, & conscripsisse legatum, atq; dixisse: Senatus & populus Romanus præcipiunt, ut in isto loco respondeas quid consilij geras. Quibus dictis, ipse perterritus ait: Si hoc placet senatui & populo Romano, recedendum est. Et statim recessit.

Ptolemæus Epiphanes.

Huius meminit Liuius li.7.

HISTORIA IVDAEORVM.

PEr idem tempus, ut Iosephus scribit, defunctus est Onias filius Simonis princeps sacerdotum, relinquens filium paruulum Oniam. Vnde Antiochus fratri

tri eius Iesu principatum sacerdotij contulit, quem postea iratus abstulit, & iuniori eorum fratri Oniæ siue Ananiæ dedit. Habuit enim Simon, ut prædiximus, tres filios, ad quos sacerdotij principatus ordine dicto peruenit. Iesus autem Iasonem se nominauit, Onias uero siue Ananias Menelaus est nuncupatus, ut Iosephus dicit. Deinde subiũgit idem Iosephus, Iesum, id est Iasonem, prius sacerdotem contra Menelaum seditionem concitasse, eundemq; Menelaum cum suis fautoribus relicta religione paterna se ad Antiochum contulisse, illumq; contra Iudæos incitasse, & post ab Antiocho iuniore persuasu Lysiæ occisum esse. In quibus uerbis uidetur Iosephus ab historia libri Machabæorum discrepare, in qua refertur, q; Menelaus frater fuerit cuiusdam Simonis de tribu Beniamin, qui fuit præpositus templi, quiq; adhuc uiuente Seleuco fratre Antiochi, propter odiũ Oniæ sacerdotis sibi resistentis, ne aliquid mali machinaretur in ciuitate, effecit ut Heliodorus à Seleuco mitteretur Hierosolymam, ad auferendas pecunias de templo. Qui cum territus rediret, Simon non cessauit male loqui de Onia, & instigauit Apollonium ducem contra eum. Quibus ille cedens, contulit se ad regem, ut eius defensione tutus uiueret. Post mortem uero Seleuci, cum regnaret frater eius Antiochus, hoc quod de Onia Menelao Iosephus testatur, in hac historia de Iasone fratre Oniæ narratur. Hic enim Iason, qui & Iesus, collectis impijs, Antiochum adijt, eiectoq; per pecuniam fratre Onia, sacerdotium accepit, & accepta licencia, ut gymnasium Hierosolymis ædificaret, ad ritus gentium relicta religione se transtulit. Post triennium misit Iason Menelaum fratrem Simonis supradicti, portantem pecuniam regi pro sacerdotio promissam, scilicet quingenta nonaginta talenta, sed ipse Menelaus, promittens ad huc trecentas libras regi, Iasonem supplantauit. Sic Iason qui fratrem Oniam expulit, ipse post expulsus de patria, secundum quòd dignus erat, exul perijt. Menelaus autem cum non persoluere promissas pecunias, rex abstulit ei sacerdotium, & dedit illud fratri suo Lysimacho. Metuens uero Menelaus, ne Onias reciperet sacerdotium, egit cum Andronico regis amico, quem rex abiens præfecit negotijs, ut Oniam interficeret, quod & fecit. Lysimacho quoq; à Iudæis propter sacrilegia sua occiso, Menelaus sacerdotium recepit. Quo ab Antiocho Euparore filio Antiochi, suadente Lysia occiso, Alchimus quidam alienigena impius successit sacerdotio. Et hoc diuinitus percusso, deficientibus hæreditarijs successoribus, omnium uoluntate Iudas Machabæus suscepit sacerdotium. Onias quippe filius Oniæ, quem moriente patre paruulum relictum, supra diximus, uidens mala quæ fiebant, fugit ad Ptolemæum regem Aegypti, & benigne ab eo acceptus, impetrauit ab eo regionem quæ Heliopoleos uocatur, ubi concedente rege construxit templum ad formam templi Hierosolymitani, quod per annos permansit usq; ad tempus Vespasiani. Ipsa autem urbs quæ uocabatur Oniæ, dimicantibus postea Iudæis aduersum Romanos, ad solum usq; diruta est, & neq; urbis, neq; templi ullum restat uestigium. Sub occasione igitur Oniæ, infinita Iudæorum examina Aegyptum confugerunt. Afferebat enim Onias in se impletum esse uaticinium Esaiæ scribentis, Erit altare Domini in Aegypto, & titulus Domini in terminis eius, & quod Ezras ante sexcentos annos prædixerat, quòd oporteret in Aegypto templum ædificari Deo per uirum Iudæum. Antiocho autem Iudæos affligente, & ad gentilitatem per seipsum, & per missos suos cogente, Matathias cum quinq; filijs suis aduersus eos arma corripuit, & patrias leges utiliter defendit. Quo post annum moriente, scilicet anno centesimo quadragesimo sexto regni Græcorum, qui est xiij. Philometoris decimus uero Antiochi, filius eius Iudas Machabæus successit patri, & congregato exercitu, uindictam in male agentes exercuit. Is templum ab Antiocho destructum, nobiliter renouauit, & à sordibus idolorum, quibus per triennium pollutum fuerat, emundauit, anno centesimo quinquagesimo secundo. Audiens etiam Romanorum uirtutem, amicitias fœderauit cum eis & societatem. Post multa demum prælia fœliciter gesta, pugnans contra Bacchidem, Demetrij principem, multos interfecit, & ipse occiditur anno quinquagesimo, cum regeret populum annos quinq;, fortitudine & dexteritate insignis.

Simonis tres filij.

Iosephus ab historia libri Machabæorum discrepat.

Iason à patria expellitur.

Menelaus recipit sacerdotium.

Iudas Machabæus.

Prophetia de templo domini in Aegypto.

Iudas Machabæus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cui succedens frater eius Ionathas, regebat populum per annos xvij. Quo à Tryphone occiso, Simon frater eorum tenuit principatum annis octo, quem accepit anno centesimo septuagesimo regni Græcorum.

HISTORIA ROMANORVM.

Perseus.

Florus lib. 44.

PHilippo rege Macedonum mortuo, qui & aduersus Romanos bellum gesserat, postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius eius Perseus regnum eius tenens rebellauit, adiutores eius habens Cotim regem Thraciæ, & regem Illyrici Gentium nomine. Romanis autem auxilio erant, Eumenes rex Asiæ frater Attali, Ariaratus rex Cappadociæ, Antiochus rex Syriæ, Ptolemæus Aegypti, Masinissa Numidiæ. Bruias autem rex Bithyniæ, licet Persei sororem haberet, utrisq; se æquum præbuit. Cõtra Perseum missus Publius Licinius, ab eo uictus est, nec tamen Romani regi pacem petenti, præstare uoluerunt, nisi se & suos senatui subdidisset. Mox contra eum missus consul Lucius Aemilius Paulus, consul uicit eum. & cum ingenti pompa Romam redijt in naui eiusdem Persei, quæ inusitatæ magnitudinis ferebatur fuisse, adeo ut sedecim ordines remorũ dicatur habuisse. Triumphauit autem Paulus in curru aureo, duobus filijs suis utrouq; latere astantibus. Ducti aũt sunt ante currum eius duo filij regis, & ipse Perseus annis quadraginta quinq; natus, qui post apud Albam, in custodia defecit, filius uero eius iunior fabricam æratariam, ob tolerandam inopiam, Romę didicit, ibiq; defunctus est.

Aemilius Paulus uincit Perseum.

Filius Persei fit faber, ob tolerandam inopiam.

HISTORIA ROMANORVM.

ANno autem ab urbe condita sexcentesimo, qui uicesimus sextus Philometoris inscribitur, cum omnes Romanos Celtiberorum ingẽs metus inuasisset, nec esset ex omnibus qui uel miles uel legatus ire in Hispaniam auderet, Publius Scipio Africani nepos, qui & ipse post Africanus est dictus, ultro se militaturum in Hispania obtulit, cum tamen in Macedoniã cõtra Philippum deputatus esset. Profectus itaq; in Hispaniam, stragem magnam dedit, sepius etiam militis quàm ducis officio usus, nam & Barbatum prouocantẽ singulariter congressus occidit.

HISTORIA ROMANORVM.

Scipionis Nasici masculum consilium contra Theatra.

Tuccia uirgo aquam defert in cribro.

EOdem tempore Messala censor primus theatrum lapideum in urbe cõstrui iussit, quod ne tunc fieret, Scipio Nasica grauissima dehortatione obstitit, dicens inimicissimum fore populo bellatori hoc, ad nutriendam desidiam, lasciuiæq; commentum, adeoq; cõmouit senatum, ut non solum omnia theatro comparata uendi iusserit, sed etiam subsellia in ludis poni prohibuerit, & ut neq; urbani, neq; qui à foris mille passibus adessent, sedentes ludos spectarent, ne fortitudo illorum mollesceret. Illo quoq; tempore Tuccia uirgo uestalis arguebatur incesti. At illa purgare se argumentis dedignata mortalibus, ad Tyberim detulit cribrum, ideq; submergens in aquam, prece addita, inquit. O Vesta si pia sum, si uirgo sum, hanc è Tyberi aquam ad templum tuum deferam. Et pertulit. Anno sexcẽtesimo secundo, tertium Punicum bellum exortum est. Igitur cum senatus abolendam Carthaginem decreuisset, profecti consules Lucius Manlius Censorinus, & Marcus Manlius, & Scipio tunc Tribunus militum, prope Vticam castra maioris Africani tenuerunt. Ibi Carthaginensibus euocatis, iussisq; ut arma & naues traderẽt, nec moratis, tanta uis armorum repente tradita est, ut facile tota ex his Africa potuisset armari. Sed postq; arma tradiderunt, & derelicta urbe, recedere procul à mari decem millibus passuum iussi sunt, dolorem ad desperationẽ contulerunt, aut defensuri ciuitatẽ, aut cum ipsa per ipsam sepeliendi, moxq; sibi duos Hasdrubales duces creant, armaq; facere aggressi, postq; æs ferrumq; defecit, aurea argenteaq; fecerunt. Consules Romani urbem aggressi, cum aliquantam muri partem machinis diruissent, à Carthaginẽsibus uicti sunt atq; repulsi. Quos fugientes Scipio

Duo Hasdrubales duces.

pio defendit, hoste intra muros repulso. Is apud omnes ingenti metu & reuerentia erat, nam & paratissimus ad dimicandum, & promptissimus erat ad consulendum, nec quicq; magis duces Pœnorum uitabant, quàm contra eam partem Romanorum cõmittere, ubi Scipio dimicabat. Per idem tempus Masinissa rex Numidarum per annos ferè sexaginta amicus populi Romani, mortuus est anno uitę suæ nonagesimo septimo, ualentissimo semper corpore perseuerans. Hic est uir qui nunq; in imbre uel maximo, caput suum texit, aut frigore, & tam diu in uno stetit uestigio, ut prius iuuenes lassitudine cederẽt, quàm ille de loco in quo steterat moueretur. Si stetisset, ne membrum quidem tota die mouebat, si iter ingressus est eques, non descendebat, si pedes, non ascendebat, solebatq; equitans in exercitu nocti diem sepissime cõiungere, & sui custodiam tutelamq; sęuissimis canibus committebat. Post octogesimum sextum annum genuit filium, cui nomen fuit Methuma, nihilq; quod iuuenis fecit, æuo ultimo prętermisit. Moriens igitẽ, quadraginta quatuor filios reliquit, inter quos diuisorem esse Scipionem iussit. Qui postq; inter eos Numidiæ regnum diuisit, Carthaginem reuersus est.

Masinissa rex Numidarũ uir robustissimus.

Canibus pro tutela corporis uti.

Anno à Roma condita sexcentesimo sexto, qui est Philometoris xxxij. cum clarum esset nomen Scipionis, iuuenis adhuc consul factus est, & delere Carthaginẽ suprema sorte molitus, Cothonem ingressus est. Vbi cum sex diebus cõtinuis noctibusq; pugnaretur, ultima desperatio Carthaginenses ad deditionem traxit, perentes, ut quos belli clades reliquos fecit, saltem seruire licerer, ac primum agmen mulierum satis miserabile, post uirorum magis deforme, descendit. Nam fuisse mulierum xxv. millia, uirorum xxx. millia, memoriæ traditur. Rex Hasdrubal se ultro dedit, suiq; tantum salutem obtinuit. Transfugæ uoluntario precipitio dati, consumpti sunt igni, quosquos autem transfugas Romanos, Scipio obtinere potuit, crucibus affixit, Latinos securi percussit. Vxor Hasdrubalis ubi ardentem Carthaginem aspexit, uiro suo cum duobus filijs suis occurrit, eiq; dixit. Viue tu qui superstes Carthagini esse potes, nam pro nobis frustra rogasses. Et uolẽtibus filijs, uirili dolore, fœmineo furore, in medium se coniecit incendium, eodem modo exitum mortis faciens extrema regina, quem quondam fecerat prima. Ipsa uero ciuitas decem & septem diebus continuis arsit, miserumq; spectaculum de uarietate conditionis humanæ uictoribus suis præbuit, dirutaq; est, omni murali lapide in puluerem conuerso. Cuius situs, huiusmodi fuisse dicitur. Per uiginti duo millia passuum muro amplexa, tota penè mari cingebatur, absq; faucibus quæ tribus millibus passuum apertiebantur. Is locus murum triginta pedibus latum habuit, saxo quadrato, in altitudine cubitorum xl. Arx cui nomen Byrsæ fuit, paulo amplius quàm duo millia passuum tenebat. Ex una parte murus communis urbi & Byrsæ erat, imminens mari, quod mare, Stagnum dicitur.

Scipio iuuenis consul factus.

Miserabile spectaculũ in Carthagine.

Trãsfugæ crucibus affixi.

Carthago ardet. 17. diebus.

Situs Carthaginis.

Vide Verg. in Aeneidis.

Igitur Carthago septingentesimo anno postq; condita est, deleta est, multitudo omnis captiuorum, exceptis paucis principibus, uẽdita est. Ita quarto, postq; ceptum est, anno, tertiũ Punicum bellum est terminatum. Scipio nomen quod auus eius acceperat, metuit, scilicet ut propter uirtutem etiam ipse Africanus iunior uocaretur.

Carthago deleta.

Eodem anno Corinthus nobilissima Græciæ ciuitas subuersa est incendio à Mummio consule. Vbi cum, propter multitudinem & uarietatem statuarum simulacrorum in illo tantę ciuitatis incendio, permixta in unum, auri, argenti, atq; æris metalla fuissent, nouum genus metalli factum est. Vnde usq; hodie ex ipso siue ex imitatione eius, æs Corinthium dicitur, & uasa Corinthia.

Corinthus subuersa.

Aes Corinthium.

Hoc tempore tres celebertimi triumphi simul Romę fuerunt, Africani ex Africa, ante cuius currum ductus est Hasdrubal, Metelli ex Macedonia, cuius currum præcessit Andariscus, qui & Pseudophilippus rex Macedonum, Mummij ex Corintho, ante quem signa ænea, & pictæ tabulæ, & alia urbis clarissimæ ornamenta prælata sunt.

Tres triũphi simul Romæ.

Interfecto autem Pseudophilippo, qui sibi Macedoniã usurpauit, itemq; Pseudoperseo qui se Persei filium iactauit, Macedones gentium dominos, Romani, tributarios fecerunt, regnumq; Macedonum defecit.

Statius

Universidad de Deusto Biblioteca

Statius. Statius Cæcilius Comœdiarũ scriptor clarus habetur his diebus, qui natione
Ennius. Gallus, siue ut alij dicunt Mediolanus, primum Ennij contubernalis sequenti an
Lucilius. no post mortem eius mortuus est. Ennius uero poeta lxx. ætatis suæ anno articu-
lari morbo perijt, sepultusq; est in monumento Scipionis, uia Appia, intra primũ
ab urbe milliarium. Tunc etiam Lucilius poeta nascitur.

Ptolemæus Euergetes.29. Simon.8. PTOLEMAEVS Euergetes se-
cundus, regnauit Alexãdriq; annis xxix.
à restauratiõe templi anno ccclxxxviij.
SIMON frater Iudæ & Ionathę,
post mortẽ eorum rexit populum
Iudæorum annis viij.

Puer quadrupes & quadrimanus. His temporibus Romæ puer ex
ancilla natus est quadrupes, qua-
drimanus, oculis quatuor, aurib⁹
totidem, naturam utrilem dupli-
cem habens. In Bononiensi agro fru-
Fruges in arboribus. ges in arboribus natæ sunt.

Deficiente regno Macedonũ, cœpit
regnum Iudæorum, ubi primus eo tem
pore principatum tenebat IVDAS
MACHABAEVS annis v. ab an
Iudas Machabæus.5. no cxlvij. regni Græcorum, qui est
quartus decimus Philometoris,
undecimus uero Antiochi illustris.
Ionathas 17. IONATHAS frater Iudę Ma-
chabæi, post mortem eius suscepit
principatum, & per annos xvij.
strenue rexit populum.

His temporibus Aristobolus Philo-
sophus commẽtarios scripsit in libros
Moysi, & obtulit Ptolemæo regi. *Commentarij Aristoboli, in libros Mosis.*

HISTORIA IVDAEORVM.

IOHANNES qui & Hyrcanus filius
Simonis, interfecto patre cum duo-
bus filijs in conuiuio per insidias ge-
neri sui Ptolemæi, qui erat dux circa
Iericho, tenuit principatum Iudæo-
rum annis triginta & uno. Hic contra
Hyrcanus dux Pontifex & Propheta. Hyrcanũ bellum gerens, Hyrcanus ap-
pellatus est. Hic uir plane beatissimus,
tria maxime præcipua solus habebat,
quia dux & Pontifex erat & Propheta,
cum quo Deus ita colloquebatur, ut fu
turorũ nihil penitus ignorante. Hic pre
lia multa peregit. Primum contra Pto-
lemæum sororis suæ uirum, deinde Sa-
mariam obsidione captam, solo coæ-
quauit, quam postea Herodes instau-
rans, Sebasten in honorem Augusti ap-
pellauit. Antiochus quoq; quem quidã
Seditem, quidam uero Spondium uo-
cant, frater Demetrij, pridem Simoni
Ioseph. lib. 13. cap. 15. infensus, secundo Hyrcani anno addu
cto exercitu, Hierosolymis obsedit Hyr
canum. At ille patefacto sepulchro Da-
uid, plus quàm tria millia talentorũ in-
de abstulit, datisq; trecentis Antiocho,
ut à ciuitate recederet, persuasit. Et ut fa-
cti leniret inuidiam, ferunt ex hac pecu-
nia instituisse Xenodochia, quibus su-
sciperet pauperes & peregrinos. Cũq;
fortunatissime uiuerer per annos xxx.
Aristobolus. & unum, optime rebus administratis
moritur, quinq; filijs relictis. Quorum
maximus natu Aristobolus, trãslato in
regnum principatu, primus apud Iuda-
os

ANTIOCHVS Eupator filius *Antiochus Eupator.2.*
Antiochi illustris, regnauit in Syria du-
obus annis.

DEMETRIVS Seleuci filius, fra- *Demetrius.11.*
tris Antiochi illustris, occiso Antiocho
Eupatore filio patrui sui, regnauit in Sy
ria annis xi.

ALEXANDER item filius Antio- *Alexander.4.*
chi illustris frater Eupatoris, occiso De
mrio patrui sui Seleuci filio, regnauit
annis iiij. Hic ducens Cleopatram Pto
lemęi regis filiã, genuit ex ea Antiochũ.

ANTIOCHVS Alexandri filius, *Antiochus.4.*
imposito sibi diademate à Triphone,
regnauit contra Demetrium annis iiij.
sed quarto anno ab eodem Triphone
per dolum occisus est.

DEMETRIVS, filius Demetrij, *Demetrius.5.*
quem Alexander occidit, regnum eo ui
uente inuasit, cui Ptolemęus Philome-
tor Clepatram filiam suam Alexandro
ablatam cõiunxit, occisoq; Alexandro,
regnauit Demetrius annis v. sed quin-
to captus est ab Arsace Parthorum rege.
Regnante autem adhuc Demetrio, Tri
phon quidam partium Alexandri tulit
Antiochum filium eiusdem Alexandri,
& licet adhuc paruulo diadema impo-
suit ut regnaret, sed quarto imperij eius
anno dolo occidit eũ, ipseq; regnauit.
Sed & hoc tertio sui regni anno interfe
cto, Antiochus frater Demetrij regna-
uit, cui Cleopatra fratris uxor nupsit, de
qua filium suscepit nomine Antiochũ,
qui

os diadema sibi imposuit, trecentis no
naginta octo annis ac tribus mensibus
exactis, postq; populus de Babylonica
redijt captiuitate, fratrem Antigonum
à se secundum natu, quem diligere ui-
debatur, in honore pari producebat,
alios uero uinctos, custodiæ tradidit,
mattemq; ausam aliquid de potestate
contendere, itidem colligauit, fameq;
necauit, sed & Antigonum fratrem po-
stea peremit. Post necem uero matris
& Antigoni fratris ipse dignissimo atq;
crudelissimo uiscerum dolore tortus,
detestabiliter moritur, cum non plus
uno anno regnaret. Vxor autẽ eius fra-
trum uinculis dissolutis, regem consti-
tuit Alexandrum fratrem eius, qui æta-
te maior erat, & modestia præstare ui-
debatur.

qui dictus est Cizicenus, à ciuitate Cizi
co, in qua nutrit⁹ est. Demetrius quoq;
frater Antiochi, ex eadem Cleopatra fi
lium habuit eiusdem nominis Antio-
chum, qui dictus est Griphus. Hi duo
fratres Antiochi dicti, postea de regno
contenderunt. *Ioseph. lib. 13. cap. 17.*

TRIPHON occiso Antiocho, reg
nauit annis tribus, sed anno tertio eti-
am ipse occisus est. *Triphon.3.*

ANTIOCHVS qui & Sedites est
appellatus, frater Demetrij, postq; ca-
ptus est frater eius à rege Parthorũ, ipse
regnauit annis quindecim, fratrem à
captiuitate liberauit, qui post ipsum re-
gnauit. *Antiochus.15.*

DEMETRIVS frater Antiochi, *Demetrius.11.*
per fratrẽ à captiuitate liberatus, regna-
uit post mortẽ fratris annis duodecim.

HISTORIA ROMANORVM.

ANno ab urbe condita sexcentesimo uicesimo, qui est undecimus Pto
lemęi Euergetis secundi, Scipio Africanus iunior consensu omnium, *Scipio Africanus ij. consul.*
secundo consul est creatus, atq; ad oppugnandam Numantiam Hi-
spaniæ ciuitatem cum exercitu missus. Hæc per annos xiiij. cum solis
quatuor millibus suorum, xl. millia Romanorum non solum sustinuit, sed etiam
uicit, pudendisq; fœderibus affecit. Scipio itaq; ingressus Hispaniam, non statim
aggressus est Numantinos quasi incautos, quos nouerat semper esse paratos, sed
aliquando militem suum uitiosum & ignauum pro culpa ducum priorum exer-
cendo magis quàm puniendo sine aliqua acerbitate in castris uelut in scholis ex-
ercuit, deinde omnia quæ uoluptatis causa haberentur in castris, seuero summo-
ueri iussit edicto. Deniq; scortorum duo millia cum lixis ẽ procinctus eius loco eje
cta sunt, tantumq; subito sub districto iudice profecit exercitus, ut Numantiã diu
perniciosissimam Romanis, breui exæquaret solo. Igitur cum partem æstatis, to-
tamq; hyemem ne attentata quidem pugna transegisset, parum propemodũ hac
profecit industria. Nam ubi copia pugnandi facta est, exercitus Romanus impetu
Numantinorum oppressus, sicut solebat, terga uertit, sed increpatione & minis
obiectantis se consulis, manuq; terinentis, tandem indignatus in hostem redijt, &
quem fugiebat, fugere cõpulit. Difficilis tunc in relatu fides, Numantinos effuga-
uere, & fugientes uidere Romani. Vnde quamuis Scipio, quia præter spem acci-
derat, lætus esset, tamen bello ultra aduersum eos audendum non esse, professus
est. Itaq; urbem obsidione conclusit, fossa circumdedit, cuius latitudo pedibus de
cem, altitudo uiginti fuit, ipsumq; deinde aggerem sudibus præstructum, crebris
turribus communiuit. Ad hoc bellum Micipsa rex Numidarum in auxilium Sci-
pioni Iugurtham misit, qui fortiter agens gloriam acquisiuit, & gratiam coram
Scipione inuenit. *Militem in castris ut in scholis exercere. Scortorũ duo millia eiecta.*

Igitur Numantini diu conclusi, & fame trucidati, cum facultatem pugnæ sępe
deposcerent, ut eis mori tanq; uiris liceret, nec impetrassent, nouissime duabus su
bito portis eruperunt, larga prius potione usi, non uini, cui ferax is locus non est,
sed succo tritici per artem confecto, quem succum à calefaciendo celiam uocant.
Hac igitur potione post longã famem recalescentes, bello se obtulerunt, subitoq;
super Romanos irruerunt. Atrox diu certamen, & usq; ad periculum Romanorũ
fuit. Iterumq; se Romani aduersum Numantinos pugnare fugiẽdo probauissent,
nisi sub Scipione pugnassent. Numantini Interfectis suorum fortissimis, bello ce-
dunt, *Celia potus ex succo tritici à calefaciendo. Vide Hermolaum Barbarũ apud Dioscoridem.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dunt, cōpositis tamen ordinibus, nec sicut fugientes in urbem reuertuntur. Corpora interfectorum ad sepulturam oblata accipere noluerunt, nouissima spe desperationis omnes in mortem destinati, clausam urbem ipsi introrsum succendentes, cunctiq; pariter ferro, ueneno, atq; igne cōsumpti sunt. Romani nihil ex his uictis penitus habuere, nisi securitatem suam, neq; enim euersa Numantia, uicisse se magis, quàm euasisse dixerunt. Vnum Numantinum uictoris cathena non tetigit, unde triumphum dederit, quicquid supellectilis fuit, ignis absumpsit. Tunc Scipio Tiresium quendam Celticum principem interrogauit, qua de causa Numantia prius inuicta durasset, & post euersa fuisset. Respondit Tiresius: Concordia victoriam, discordia excidium præbuit. Quod Romani tanq; sibi, ac de se dictum exempli loco acceperunt, quippe quibus iam de seditionibus discordantis totius urbis nunciabatur.

Eadem leguntur de Saguntinis apud Valerium Max. Liuium & Ciceronem in Philip.

Laus concordiæ.

Gracchorū seditiōes Romæ

Ea namq; tempestate qua hæc gerebātur apud Numantiam, Gracchorum seditiones agitabantur apud Romam. Carthagine quippe Numantiaq; deletis, oritur apud Romanos utilis de prouisione collatio, sed infamis de ambitione contentio. Gracchus itaq; tribunus plebis iratus nobilitati, cur eum inter autores Numantini fœderis, quod per Mancinum cōsulem turpiter factum est notaret, agrū à se priuatim eatenus obsessum populo diuidi statuit, Octauo tribuno obsistenti, ademit imperium, eiq; successorem dedit Minutium. His causis senatum ira, populum superbia inuasit.

Attalus Asiæ rex.

Regnum Asiæ per testamentum Ro. imp. accedit.

Inter hæc quoq; Attalus rex Asiæ, frater Eumenis, moritur, populū Romanum scripto heredem reliquit, & ita Romano Imperio, regnum Asię per testamentum accessit. Gracchus populi gratiam precio appetens, legem tulit, ut pecunia quæ Attali fuisset, populo distribueretur. Obsistēte Scipione Nasica, etiam Pompeius spopondit se Gracchum cum primum magistratu abiret, accusaturum. Gracchus autem annitebatur, ut ipse tribunus plebis sequenti anno permaneret. Et cum comitiorum die seditiones populi accēderet, autore Nasica nobilitas inflammata, fragmentis subselliorum plebem fugauit. Gracchus per gradus qui sunt super Calphurnij fornicem detracto adminiculo fugiens, ictus fragmento subsellij corruit, rursusq; assurgens, alio ictu claue cerebro impacta exanimatus est. Ducenti præterea in ea seditione interfecti, eorumq; corpora in Tyberim proiecta sunt, ipsiusq; Gracchi cadauer inhumatum contabuit.

HISTORIA ROMANORVM.

Publius Scipio exanimis repertus.

ANno dehinc secundo, Publium Scipionem pridie in contione de periculo salutis suæ contestatum, quod sibi pro patria laboranti, ab improbis & ingratis denunciari cognouisset, alio mane exanimem repererunt, idq; inter maxima Romanorum mala censuerunt, præsertim cum tantum in urbe illa Africani uigor & modestia ualeret, ut facile illo uiuo, neq; sociale, neq; ciuile bellum existere posse crederetur. Hunc quidem necatum ferunt dolo uxoris suæ Semproniæ, quæ soror erat Gracchorum, ne scelerata, ut credo, familia, ad perniciem patrię suæ inter impias seditiones uirorum, non etiā sceleribus mulierū esset immanior. Causa uero interitus eius hæc fuit. Gaius Carbo tribunus plebis cupiēs necem uindicare Gracchanam, & excitare seditionem sopitam, Publium Scipionem Africanum eruta Numantia, reuertentem interrogauit, quid de Gracchi morte sentiret. Cui Africanus ait, iure occisum sibi uideri.

Gracchorū seditio & finis.

Post hæc Gaius Gracchus, Gracchi illius, qui iam in seditione occisus fuerat, frater, tribunus plebis per tumultum creatus, magna reipublicæ pernicies fuit. Nam cum sæpe populum Romanum largitionibus, promissisq; nitnijs in acerbissimas seditiones excitasset, tandem à tribunatu Minutio successore decessit. Qui Minutius cum decessoris sui Gracchi statuta cōuulsisset, legesq; abrogasset, Gaius Gracchus cum Fuluio Flacco ingenti stipatus agmine, capitolium ubi contio agitabatur, ascendit, ibiq; cum eo duobus filijs suis armatis, maximū tumultum excitauit: econtra Decius Brutus uir consularis à cliuo publico cum ingēti certamine insistit.

Ibi Flaccus

Ibi Flaccus diutissime pugnauit: Gracchus uero in templum Mineruę secedens, gladio incumbere uoluit, sed interuentu lictoris retentus est. Cumq; diu anceps bellum ageretur, tandem sagittarij ab Opimio missi, confertam multitudinem disturbauerunt. Duo Flacci, pater & filius, cū per ędem Lunę in priuatam domū desiluissent, foresq; obiecissent, rescisso cratitio pariete confossi sunt. Gracchus pro se diu pugnantibus amicis, ac pereuntibus, ægre ad pontem Sublicium peruenit, ibiq; ne uiuus caperetur, ceruicem seruo suo prębuit. Cuius caput abscisum consuli allatum est, corpus ad Corneliam matrē Missenum oppidū deuectū est. Hæc aūt Cornelia Maioris Africani filia fuit, quæ post prioris filij Gracchi mortē Missenum secessit. Bona Gracchi publicata sunt. Flaccus adolescens in robore necatus est. Ex factione Gracchi ccl. in Auentino monte cęsi fuisse referuntur. Opimius autem consul, sicut in bello fortis, ita in quęstione fuit crudelis. Nam amplius q̄ tria millia hominum supplicijs necati sunt, ex quibus plurimi, ne dicta quidem causa, innocentes occisi sunt. Hęc Gracchorum seditio, hic finis fuit.

Cratitius ut stramentitius, pauimentitius

HISTORIA ROMANORVM.

ANno ab urbe condita sexcentesimo xxxv. qui est xxviij. Ptolemæi Euergeris secundi, Publio Scipione Nasica, & Lucio Calphurnio Bestia consulibus, Iugurthæ Numidarum regnum inuadenti, consensu Romani populi bellum senatus indixit, de quo Salustius Crispus plenissime scribit.

Florus lib. 44.

Salustius.

His temporibus, Ptolemæo Euergeti secundo, misera uita, miserabiliorem uitæ exitum dedit. Is enim sororem suam stupro cognitam, ac deinde in matrimonio receptam, nouissime turpius q̄ duxit, abiecit: priuignam suam, hoc est, filiā fororis & coniugis, coniugem asciuit: filium quem ex sorore susceperat, necnon & filium fratris occidit. Quamobrem tantis incestis parricidijsq; execrabilis, anno regni sui xxix. ab Alexandrinis regno pulsus est.

His temporibus Cicero Arpini nascitur, matre Heluia nomine, ex regio Voscorum genere, patre uero equestris ordinis. Marcus quoq; Furius Poeta, cognomento Bibaculus, Cremonę nascitur. Defecit regnum Syriæ.

Cicero.

Ptolemæus 17. PTOLEMAEVS qui & Phiscon uel Sother, regnauit Alexandriæ annis xvij. à restauratione templi anno cccc. vij. Hic postea per matrem Cleopatrā de regno pulsus, Cyprum secessit, itemq; post annos aliquot in regnum redijt.

Ptolemæus 9. PTOLEMAEVS qui & Alexander, pulso de regno Ptolemæo Phiscone per matrem Cleopatram, regnauit Alexandriæ annis ix. à restauratione tēpli anno ccccxxiiij.

IOHANNES qui & Hyrcanus, filius Simonis, tenuit principatum Iudæorum annis xxxi. *Iohannes 31.*

ARISTOBOLVS filius Iohannis Hyrcani, principatum Iudæorum post patrem suscepit, primusq; imposita sibi corona, uno anno regnauit. *Aristobolus 1. an.*

ALEXANDER qui & Ianneus, frater Aristoboli, post mortē fratris pontificatum Iudæorum pariter cū regno suscepit, et per xxvij. annos in ciues suos crudeliss. regnauit. Non enim minus quinquaginta millia de propria gente debellando per sex annos interfecit: proprios quo fratres alterū occidit, alterū rebus omnibus nudatum, cōtempribili uita secum habuit. Qui xxvij. anno moriēs, cōiugi suę Alexandræ, quę & Salina uocabatur, regni gubernacula cū duobus filijs paruulis reliquit. Cuius actus qui latius scire uoluerit, tertiumdecimū Iosephi librū Antiquitatis historiæ legere curet. *Alexander 27.*

Antiochus 19. ANTIOCHVS qui & Griphus, filius Demetrij regnauit Syriæ: sed frater eius Antiochus Cizicenus, filius Antiochi fratris Demetrij ex eadē muliere Cleopatra, eiecto fratre, regnauit ipse: rursusq; frater hoc depulso, regnum recepit. Sicq; contendebant inter se per annos xix. & ex hoc regnum illud per se non habuit, sed in Romanorum ditionem cessit.

Alexandri Iannei sęuitia in suos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

HISTORIA ROMANORVM.

ANno sexcentesimo quinquagesimo nono, qui est quartus Ptolemæi Alexandri, cum prope omnia bella extranea cessassent, superato in Numidia per Metellum primum, deinde per Marium & Syllam Iugurtha, post hæc Cymbris & Teutonibus per Marium & Quintum Catulum, grauissimum in Italia bellum, Picentes & Marsi, Peligniq; mouerunt, qui annis numerosis iam Romanis subiacuerunt. Contra quos ã Romanis bene pugnatũ est à Gaio Mario, qui iam sexies consul fuerat, & à Gneo Pompeio, maxime tamen à Lucio Cornelio Sylla, qui inter alia egregia, Cluentium ducem hostium ita cum magnis copijs fudit, ut ex suis nõ unum amitteret. Hoc bellum quadriennio cum graui calamitate tractum, quinto demum anno finem accepit, per Lucium Cornelium Syllam, tum consulem, cum antea in eodem bello multa strenue prætor egisset.

Alij Luentiũ.

Ipso in tempore dira prodigia uisa sunt: Nam sub ortu solis, globus ignis à septentrione cum maximo cœli fragore emicuit. Apud Aretinos in conuiuio è panibus cruor, quasi è uulneribus corporum fluxit. Per septem continuos dies grando lapidum, immixtis etiam testarum fragmentis, terram latissime uerberauit. In Samniæ partibus è uastissimo terræ hiatu flamma prorupit, & usq; ad cœlum extendi uisa est. Tunc etiam omnium generum animalia, quæ inter homines uiuere solent, relictis stabulis pascuisq;, cum balatu, hinnitu, gemituq; miserabili ad syluas montesq; fugerunt. Canes quorũ natura est, extra homines esse nõ posse, lachrymosis ululatibus uagi, luporũ ritu, obertauerunt. Nec mora post hæc tam grauia prodigia, ciuilia bella secuta sunt.

Prodigia. Cruor è panibus.

Anno quippe urbis conditę Dclxij. sociali bello, multis repugnantibus, per totam Italiam suscitato, intestinum bellum adiunctum est, multiplicesq; calamitates perturbauerunt populum Romanum, q̃uis iam Romani multarum domini uocarentur gentium. Caulam uero ciuilis belli Marius, iam sexies consul, dedit. Nam cum Sylla consul gesturus bellum contra Mitridatẽ, qui Asiam & Achaiam inuaserat, mitteretur, sed exercitum adhuc paulisper in Campania teneret, ut belli socialis, quod (ut supra diximus) in Italia gestum est, reliquię tollerentur, Marius affectauit, ut septimo consulatu sibi commisso, ipse ad bellum Mitridaticum mitteretur. Qua re Sylla cõmotus, cum exercitu ad urbem uenit, & ante urbem legatum Marij quasi primam uictimam belli ciuilis occidit, mox urbem irrupit, & contra Marium ac Sulpitium dimicans, Sulpicium occidit, Marium fugauit, atq; ita ordinatis in futurum annum consulibus Gneo Octauio, & Cornelio Cinna, ad Asiam profectus est. Marius uero cũ permouere nobilitatẽ, inflammare plebẽ, perarmare ordinem equestrem aduersus Syllam frustra tentasset, tandem in capitolium cessit: sed à partibus Syllanis grauiter contritus, ab eo diffugit, & persequentium instantia circunseptus, in Minturnensiũ paludibus sese abdidit, è quibus infœliciter luto oblitus, ignominiosęq; protractus, turpi quoq; spectaculo Minturnas deductus, contrususq; in carcerẽ, percussoremq; missum solo uisu conterruit. Deinde lapsus è uinculis, in Africam transfugit, sollicitatoq; ex Vtica filio suo Mario, ubi is custodia obseruabatur, continuo Romam ingressus est. Cinneq; consuli societate scelerũ coniunctus est. Sicq; collecto exercitu Romã ingressi, nobilissimos è senatu & consulares uiros interfecerũt, multos proscripserunt. Ipsius Syllæ domo euersa, uxorẽ eius & filios ad fugam cõpulerunt, uniuersus reliquus senatus ex urbe fugiens, ad Syllam in Græciam uenit, orans, ut patrie subueniret. Qui statim in Italiam traiecit. Marius autem cum septimum consulatum inuasisset, Cinna iam tertio consule, in exordio cõsulatus septimi, sera tandem morte præreptus est. Cinna uero ab exercitu suo interfectus est. Reuertens autem Sylla, cum iam Romæ consules mutati essent, & Marius, Marij filius, ac Papyririus Carbo consulatum accepissent, contra Marium iuniorem dimicans, quindecim milia occidit, de suis cccc. amisit. Mox etiam urbem ingressus, tria millia hominum contra datam fidem inermes peremit. Cumq; magna crudelitate contra sontes insontesq; sæuiret, Quintus Catulus palam Syllæ dixit: Cum quibus tandem uicturi

Causa ciuilis belli, Marius.

Minturnæ, Colonia Romanorum lib. 7. Liuius.

Syllæ sæuitia contra datam fidem, inermes perimere.

uicturi sumus, si in bello armatos, in pace inermes occidimus? Silla itaq; Mariũ, Marij filium, Prenestę persecutus obsedit, & ad mortem compulit, post hæc de Mitridate ingenti gloria triumphauit.

Gneus autem Pompeius, quod nulli Romanorum tributum erat, uicesimum quartum annum ætatis agens, de Africa triumphauit. Sylla itaq; post multa flagitia dictator creatus est, ut dominationis & crudelitatis libido honesti nominis reuerẽtia uelaretur. Nouissime tamẽ potestate priuatus moritur. Tandemq; conclusa sunt duo bella funestissima: sociale Italicũ, & ciuile Syllanũ, quæ per annos decem protracta, plus q̃ centũ quinquaginta millia Romanorũ cõsumpserunt.

Pompeius a 4. annorũ triumphat.

His temporibus Terentius Varro tricesimum quintum annum ætatis agens, literas summo studio didicit.

Terentius Varro.

Cicero defenso contra Chrysogonum Roscio, Athenas secedit: deinde post triennium Romam regressus, xxvi. ætatis suæ anno etiam Quintium defendit. Quo in tempore Plotius Gallus Romæ latinam Rhetoricã primus docuit, cuius etiam Cicero meminit. Lucius Pomponius Bononiensis Atrellanarũ scriptor tunc claruit. Lucretius etiã Poeta nascitur, qui amatorio poculo hausto, in amentiã uersus, aliquos libros per interualla uesanię scripsit, quos Cicero postea emendauit. Crispus quoq; Salustius Historiographus nascitur.

Plotius Gallus Rhetor. Lucretius. Salustius.

Ptolemęus Phiscon, qui eiectus fuerat à matre, regressus de fuga, regnum recepit, quoniam Alexandrum qui eo pulso regnauit ob interfectionem matris eius, ciues expulerunt. Regnauit autem hic postea annis octo, à restauratione templi anno quadringentesimo tricesimo tertio.

Ptolemæus 8.

Ptolemæus Dionysius frater Cleopatræ, regnauit Alexandriæ annis xxx. à restauratiõe templi anno cccxli. Virgilius Maro in pago qui Andes dicitur, haud procul à Mantua nascitur. Portius Cato Stoicus philosophus cognoscitur.

Ptolemæus 30. Vergilius in pago Andes.

His temporibus Apollodorus Pergamenus Græcus orator, præceptor Callidij & Augusti clarus habetur.

Horatius Flaccus Libertino patre Venusij nascitur, Satyricus postea & Lyricus poeta. Virgilius Cremonæ studijs eruditur. Dehinc sumpta toga, Mediolanum transgreditur, & post breue tempus Romam pergit.

Horatius.

HISTORIA IVDAEORVM.

MOrtuo Alexandro Iudæorum principe, uxor eius Alexandra, quę & Salina dicta est, regnum Iudæorum per annos nouem obtinuit. Quæ cum duos filios ab Alexandro generatos haberet, Hyrcanum natu maiorem propter ætatẽ declarauit Pontificem, & propter modestiam regem post se constituit: minorem autem Aristobolum priuatũ uiuere noluit, quia feruentioris erat ingenij. Alexandra uero dum regnum nouem annis administraret, morbo laborauit. Tunc minor filius eius Aristobolus cũ seruis suis, quos multos habebat, omnesq; pro ętatis feruore fidissimos, uniuersa castella obtinuit, & conductis auxilijs pecunia quam ibi repperit, regem se declarauit. Ob hæc miserata querelas Hyrcani mater, coniugem Aristoboli cum filijs includit in castello quodam: ante tamen moritur, q̃ iniurias Hyrcani ad plenum ulciscereturr.

Alexandra Salina.

Aristobolus.

HISTORIA IVDAEORVM.

HYRCANVS Alexandri Iannei, & Alexandrę Salinę filius, post obitũ matris suscepit regnum Iudæorum, à matre sibi commissum: sed frater eius Aristobolus zelo ductus, impugnauit & expulit illum. Qua dissensione actum est, ut Romani ductores Iudęam intrarent: sicq; annuente Pompeio, Hyrcanus principatum recepit. Quem cum per xxx. annos administraret, consilio Antigoni filij fratris sui a Parthis captus est, & ita regnum & sacerdotium Iudæorum defecit. Nam idem Antigonus à Parthis principatum accipiens, à Romanis interfectus est, & principatus ad alienigenas translatus est.

Regnũ & sacerdotium Iudæorũ in Hyrcano defecit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

HISTORIA ROMANORVM.

Bellum Mitridaticũ & Macedonicum.

ANno ab urbe condita sexcentesimo lxxx. qui est nonus Prolemæi Dionysij, duo tantum grauia bella in imperio erant Romano: Mitridaticum, & Macedonicum. Hæc duo Luculli agebant. Lucius Lucullus Mitridaticum, & consobrinus eius Marcus Lucullus Macedonicum. At Lucius Lucullus transgressus Euphraten & Tygrin, cum Mitridate congressus est, & cum parua suorum manu xxx. millia hostium occidit: Mitridates uix centum quinquaginta comitantibus aufugit, diademate & tiara, ne agnosceretur, abiectis, castra eius direpta sunt, Armenia quoq; minor quam tenuit, ei ablata est. Qui fugiẽs, susceptus est à Tigrane rege Armeniæ, qui tũ cũ ingenti gloria imperabat. Lucullus uero repetens hostem fugatum, etiam Tigranis ingressus est regnũ, ipsumq; rebellantẽ ita deuicit, ut magnã partẽ Armeniẹ deleuerit. Alter aũt Lucullus qui Macedoniam administrabat, Bessis primus Romanorũ inulit bellũ hisq; cũ pluribus alijs gentibus superatis, Macedoniã totã deuicit, & victor redijt.

Bessi. Vide Liuium.

Eodem tempore Cretam insulam Metellus per biennium debellans, in potestatem Romanorum redegit, legesq; Minoas Romanis legibus permutauit, unde & Creticus dictus est à Creta.

Libya per testamentum accedit Ro. Imp.

Quo tempore Lybia quoq; per testamentũ Appionis, qui tunc rex eius fuit, Romano imperio accedebat, in qua inclitæ urbes erant, Beronice, Ptolemais, Cyrene. Cum hęc aguntur, Piratæ per omnia sparsi maria, nõ solum nauium cõmeatus intercipiebant, sed etiam insulas prouinciasq; uastabant. Quos Gneus Pompeius commisso sibi bello, intra paucos menses ingenti fœlicitate, miraq; celeritate cõpressit. Postea successor Luculli factus, Mitridatem impugnatione frequenti uehementer afflixit. Eo tempore Castor Mitridatis prefectus, qui Panagorio preerat, interfectis amicis regis, arcem cepit, & quatuor filios Mitridatis ad præsidia Romana transmisit. Mitridates accensus ira, exarsit in scelera: nam plures amicos suos interficiens, Exipodrum filium suum interfecit, cum iam ante alium filium Homocharem trucidasset. Pharnaces autem filius eius exemplo fratrũ territus, exercitum ad se persequendum à parte missum, sibi conciliauit, statimq; aduersus patrem duxit iusto iudicio, quia & ille aduersus patrem suum de regno concertauit. Interea Mitridates diu ex altissimo muro filium frustra deprecatus, ubi eum inexorabilem uidit, moriturus, exclamasse fertur. Quoniam Phornaces, inquit, mori iubet, uos, si estis dij patrij, precor, ut quandoq; & ipse hanc uocem à liberis suis audiat. Statimq; descendens ad uxores et pellices ac filias suas, uenenũ omnibus dedit. Quod cum ipse omnium nouissimus hausisset, nec tamen propter remedia, quibus uitalia sua aduersus noxios succos sæpe obstruxerat, ueneno confici posset, frustraq; spatiaretur, si quo tandem modo infusa pestis per uenas uegetatione corporis acta discurreret, Gallum quendam militẽ iam fracto muro discurrentem inuitauit, eiq; iugulum præbuit. Hunc exitum uitæ Mitridates habuit, homo, ut fertur, omnium superstitiosissimus, qui uiginti duarum gentium linguis, quas sub regno suo habuit, ita locutus est, ut nunquam legationes sub interpretibus auditet. Perijt autem apud Bosphorum, ingentis consilij & industriæ. Regnauit annis xl. uixit lxxij. semper habens secum Philosophos, omniumq; artium peritissimos. Cõtra Romanos habuit bellum annis xl. siue ut alij dicũt, xxx.

Mare tyrrhenum, Libycũ, Sardoum, Cyrenæum, Siculumq; lustrat 40. diebus. Plutarch.

Mitridates suos filios necat.

Mitridates moritur, 22. linguarum scius.

Pompeius contra Tigranem Armeniorum regem.

Pompeius uero Mitridatis occisi nuncio accepto, Tigrani bellum intulit: sed ille ei se dedidit, ac diadema suum, cũ procubuisset ad genua Pompei, in manu eius collocauit. quod ei Pompeius reposuit, honorificeq; eum habuit: regni tamẽ sublata parte, grandi eum pecunia multauit, quia bellũ sine causa Romanis intulit.

Inter hæc autẽ Scaurum legatum in Syriam misit, eiq; omnia negocia ibi agenda commisit. Qui cũ ad Damascum ueniret, audiens quæ inter Hyrcanum & Aristobolum fratres gerebantur, illuc tetendit. Ad quem cum utriusq; fratris legati uenirent, acceptisq; ab Aristobolo trecentis talentis, parti eius fauit, iustitia pecuniæ posthabita. Interea Pompeius Armenia superata, & omnibus partibus illis, cunctisq; pro uoto ordinatis, in Syriam diuertit, deinde Damascum uenit. Antipater aũt quidã genere Idumęus, diuitijs & aliarum rerũ copia gentis suę princeps, iam dudum

Pompeius in Syriam.

princeps, iam dudum inuisus Aristobolo, hortabatur Hyrcanum, ut se conferret ad Pompeium. Ad quem ueniẽs, magnis ei datis muneribus, sibi eum conciliauit. Qui tendens Hierosolymam, cũ sibi à partibus Aristoboli resisteretur, oppugnari onẽ intendit, uixq; tertio mense illã expugnans, xiij. millia Iudęorũ occidit, cętera multitudo in fidẽ uenit, muros ciuitatis euerti, soloq; æquari præcepit: cuius circuitus iiij. millia passuũ fuisse dicitur. Pompeius cũ suis comitibus templũ ingressus, pro quo tamen Iudęi maxime doluerunt, omnia quę intrinsecus erant, perspexit, uasa sacra, & candelabra, & congestam molem pigmentorũ & pecunię sacrę, prope ad duo millia talentorũ: nec tamẽ uel hæc, uel aliud quicq; de sacris attigerat, sed postera die post excidium iussit ędituos templum curare, ne quid sordium haberet, & ut solennia sacra celebrarent. Ipse aũt eos, qui maxime belli causa fuerãt, securi percussit: eos uero qui secũ fortiter egerant, præclaris præmijs donauit, & Hyrcanum pontificem declarans, cæteris Iudęis tributũ indixit. Post hæc Scauro cõmittens omnia negocia â flumine Eufrate usq; ad fines Aegypti, Romã ipse cõtendit, ducens secum Aristobolum captiuum cũ duabus filiabus, totidemq; filijs, quorũ unus Alexander ex itinere fugit, minor aũt Antigonus cũ sororibus & patre Romã perductus est. Alexander itaq; cõgregata manu ad decem millia peditum, & mille quingentos equites, Hyrcano grauius imminebat, Iudęamq; populabatur. Interea Gabinius in Syriam missus successor Scauro, aduersus Alexandrum cum ualida manu dimicauit, quo prelio Alexander sex millibus amissis, in Alexandrium castellum confugit. Vbi obsidione cinctus, ueniam rogare coactus est, & castellum tradere. Gabinius uero castellis omnibus dirutis, consilio matris Alexandri, Hyrcanum Hierosolymam perducit, eiq; templi curam permisit, cæteris reipublicæ partibus optimates prefecit, omnemq; Iudæorum gentẽ in quinq; conuentus diuisit: unum Hierosolymis, alium Gadaris, tertium apud Amathun ta, quartum Iericho, quintum Fessoris Galileæ ciuitate disposuit. Singulari autẽ unius dominatione Iudæi liberati, libenter ab optimatibus regebantur.

Pompeius Hierosolymis in templum it.

Pompeius Aristobolum Romam ducit captiuum.

Iudæorũ gens à Gabinio in quinq; cõuentus diuisa.

Anno ab urbe condita sexcentesimo lxxxix. qui est Ptolemæi Dionisij xvij. Marco Tullio Cicerone oratore, & Gaio Antonio consulibus, ea quę de Catilina & socijs eius Salustius Crispus scribit, acta sunt.

Salustij scriptum de Catilina & socijs.

Anno sequenti, qui est urbis condite Dc. nonagesimus, Decio Iunio Syllano, & Lucio Murena consulibus, Metellus triumphauit de Creta, Pompeius de bello Piratico & Mitridatico. Nunq; ulla pompa triumphi similis fuit. Ducti sunt ante currũ Pompeij filij Mitridatis, & filius Tigranis, & Aristobolus ex Iudęa, prę lata est ingens pecunia auri atq; argẽti infinita. Hoc tẽpore nullũ graue bellũ erat.

Anno ab urbe cõdita Dcxciiij. Gaius Iulius Cęsar, qui postea imperauit cũ Lucio Bibulo, cõsul factus est. Data est ei Gallia Transalpina, & Cisalpina, & Illiricũ, cũ legiõibus denis in quinquenniũ datis, Galliã Comatã postea senatus adiecit. Cęsar itaq; in Galliã profectus, multa prelia cũ Gallis Germanisq; cõmisit, sępeq; uictus, sępiusq; uincens, Galliã totã, & Sucuos, gentẽ ferocissimã, quorũ centũ pagos esse multi prodiderũt, omnemq; Germaniã Romano subdidit imperio. Domuit aũt ix. annis omnẽ fere Galliam, quę inter Alpes & flumen Rhodanũ Rhenumq; & oceanum est, & circuitu patet ab his tricies centena millia passuũ. Inde ad marinas uenit, unde in Britanniam proximus & breuissimus transitus est, Britannisq; bellum intulit, quibus ante ne nomẽ quidem Romanum cognitũ fuit. Ibi acerba primum pugna fatigatus, non sine magno suorum discrimine tandẽ eos uicit, anno ante Dominicam incarnationẽ, ut Beda scribit, quinquagesimo. Hanc historiam Suetonius Tranquillus explicuit plenissime.

G. I. Cæsar.

Vide Commentarius Cæsaris.

Beda in histo. Anglic.

Suetonius.

Anno ab urbe condita, Dcxcvij. qui est Ptolemęi Dionysij xxv. Marcus Licinius Crassus collega Gnei Pompei Magni, in consulatu secundo, prouinciam sortitus in Parthos, homo inexplebilis cupiditatis, audita templi Hierosolymitani opulentia, quam Pompeius intactam reliquerat, in Palestinam diuertit, Hierosolymam adit, templum peruadit, opes diripit. Inde per Mesoporamiam tendens in Parthiam. Quacũq; iter habuit, socijs ciuitatibus auxilia indixit, precia exegit. Moxq; ut Eufraten transijt, Abegesem legatum ab Hyrode rege Parthorum ad se

Sacrilegũ M. Licinij Crassi.

Iosephus Horodem uocat.

 missum

Universidad de Deusto
Biblioteca

missum obuiam habuit, à quo uehementer increpatus est, cur cõtra fœdus Lucuili & Pompeij auaritia inductus, Eufraten transierit, quamobrẽ futurũ sine mora, ut pro auro Parthico, ferro onerateretur Serico. Itaq; cũ prope Charras uentũ esset, Parthi subito irruentes cum Surena & Sylacea prefectis, oppressere Romanos sagittis. Ceciderunt ibi plurimi senatores, aliquot etiam consulares & prætorij uiri: Crassus quoq; filius Crassi electissimus iuuenis in acie occisus est: præterea quatuor cohortes cum Varguinteio legato medijs deprehensæ campis, interfectæ sunt. Surenas rapto equitatu, Crassum persequi intendit, eumq; circumuentũ, ac frustra colloquiũ eius perentẽ, interfecit, q̃ uis uiuũ auferre maluisset: paucis beneficio noctis liberati, Charras confugerũt. Auaritia enim unius ad tantũ nefas exoleuit, ut xij legiones Romanorũ aut captę paucis elapsis, aut cęsæ cũ ducibus fuissent. Caput uero Crassi cũ dextera ad regẽ delatũ, spectantibus fuit ludibrium. Rex itaq; aurũ in oris eius rictũ iussit infundere, dicens: Vrat te Parthicũ, quod te uiuũ urebat aurũ. Eo successu Parthi elatiores effecti, transire in Syriã censuerunt. Quos strenue insidijs excepit Cassius, & cõmisse sibi prouincię reppulit finibus: deinde in Iudęã irruit, et Iaracheis deletis, xxx. millia Iudęorũ in seruitutẽ uẽdidit.

Auaritia Crassi fere 12. legiones Romanorum perdidit.

Antipater aũt, de quo supra dixi, q̃ Hyrcano faueret, accepit uxorem, cui nomẽ Cypris, splendidissimo inter Arabiæ fœminas loco natam, ex qua suscepit filios quatuor: Phaselum, Herodem, Iosephũ, Pheroram, & filiam nomine Salome. Qui cum Gabinij fauorem muneribus atq; obsequijs promeruisset, etiam Cassij familiaritatem adeptus est. Causa quippe tantorum filiorum uir egregius est factus, ad promerendam muneribus societatem potentium. Sic Iosephus de eo testatur. Africanus uero historiographus pręcipuus, aiunt, inquit, qui de eo diligenter exploratunt, Antipatrum quendam patrem fuisse Herodis Ascalonitæ, qui & ipse fuerit Herodis cuiusdũ filius, templi Apollinis ędituus. Hic Antipater ab Idumęis latronibus captus ad modum puer, permansit cũ prædonibus, pro eo, quod pater eius rei familiaris inopia, filium redimere non posset. Verum puer latronũ uita & moribus institutus, Hyrcano cuidam Iudæorum pontifici familiaris efficitur. Ex quo natus est Herodes, hic qui Saluatoris temporibus fuit. Hęc Africanus.

Antipater. Cypris.

Iosephus lib. Antiquit. 14.

Africanus historicus.

Anno ab urbe condita Dcc. qui est Ptolemęi Dionysij xxviij. incertũ unde, concretus plurimã urbis partẽ ignis inuasit, nec unq̃ antea tanto incendio correptã ac uastatam ciuitatem ferunt. Nam xiiij. uicos eius cõsumptos dicunt. Hinc iam bellum ciuile successit execrandum ac lamentabile, quod magnis iam dudum dissensionibus ac molitionibus parabatur, quo præter calamitates quæ in bellis acciderunt, etiã fortuna populi Romani mutata est. Nam rediens Cæsar uictor ex Gallia, decerni sibi absenti iterũ consulatũ poposcit: sed cõtradictũ est ei à Marcello consule, annitente Pompeio & Catone, iussusq; est Cæsar dimissis exercitibus Romã uenire, & ex Marcelli consulis autoritate ad legiones quę apud Nuceriam erant, Gneus Pompeius cũ imperio missus est. Propter quã iniuriam Cęsar se contulit Rauennam. Marcus Antonius, & Publius Cassius, tribuni plebis, pro Cęsare intercedentes, à Lentulo cõsule curia foroq; prohibiti, ad Cęsarẽ profecti sunt, Curione simul Cęlioq; comitantibus. Cęsar cũ militibus quos habebat, cõtra patriã uenit, & Rubicone flumine transmeato, mox ut Ariminũ uenit, quinq; cohortes quas tũc solas habebat, cũ quibus (ut Liuius ait) orbẽ terrarũ adortus est, quid facto opus esset, edocuit, deplorans iniurias suas, causam belli ciuilis pro restituendis in patriã tribunis esse testatus est. Inde per Antoniũ septẽ cohortes quę apud Salonẽ morabãtur, à Lucretio accepit, tres legiones quę cũ Domitio apud Corfinium morabãtur, ad suas partes transmisit. Consules uero cũ Gneo Pompeio, Senatusq; omnis, atq; uniuersa nobilitas ex urbe fugiẽtes, & in Greciam transeũtes, apud Dyrrachiũ bellũ cõtra Cęsarẽ parabãt, quo multi Oriẽtis reges cũ auxilijs cõueniebãt. Cęsar uacuã urbẽ ingressus, dictatorẽ se fecit, negatamq; sibi ex ęrario pecuniã, fractis foribus inuasit, protulit ex eo auri pondo iiij. millia. cxxxv. argenti põdo prope xc. millia. Inde uenit Massiliã, ad quã oppugnandã, Treboniũ cũ tribus legiõibus relinquẽs, ad Hispanias cõtendit, quas Lucius Afranius & Marcus Petreius, et Marcus Varro, põpeiani duces obtinebãt, ibiq; multis pręlijs Petreiũ et

Corbionem legis in Liuio li. 3. ab urbe condita.

Incendiũ ignis unde 14. uici consumpti.

Bellum ciuile.

Vide Commentaria Cęsaris.

Afranium

Afranium superatos, composita pactione dimisit: in ulteriore uero Hispania duas legiones à Marco Varrone suscepit. Similiter & duces eius: Curio Caronem Sicilia expulit, Valerius Cottam Sardinia, Varrus Tuberonem Africa eiecit. Cæsar compositis rebus suis, Dyrrachium uenit, & Pompeium frustra obsidione cinxit, cum illi maria paterent. Pompeius castellum quoddam mari propinquum, ubi pręsidia Cæsaris erant, euertit, & milites occidit. Cęsar autem omissa obsidione, ad Pompeium conuertit: Torquatus uero prorumpens auersum è uestigio insecutus est. Ita Cęsaris milites ancipiti periculo territi, ipso Cęsare frustra obsistente fugerunt, euasit tamen Cæsar, quia nocte interueniente, Pompeius sequi noluit. Dixit autem Cęsar, nec Pompeium scire uincere, & illa tantũ die se uinci potuisse. Cęsa sunt in eo prælio xxiiij. millia militum Cęsaris: Centuriones xxxij. equites Romani complures. Cæsus est ibi Sceua Cæsaris miles fortissimus, cuius scutum centum uiginti ictibus petitum fuisse dicitur. Inde citato agmine, Cęsar per Epirũ in Thessaliam perrexit. Pompeius uero cum maximis copijs secutus est, bellumq; commissum est. Videre ibi & gemere erat, contractas Romanorum uires in campis pharsalicis ad occisionem mutuam constitisse, quas si cõcordia rexisset, nulli populi, nulli reges finire potuissent. Fuerunt enim ex parte Pompeij octoginta octo cohortes, peditum plus quàm xl. millia, equites in sinistro cornu Dc. in dextro D. reges & senatores, & Romani equites plurimi, ex parte autem Cæsaris minus quàm xl. millia peditum, equites mille. Cumq; diu utrinq; sub dubia sorte cęderentur, atq; ex alia parte Pompeius diceret, parce ciuibus, nec tamen faceret, ex alia uero Cæsar hoc faceret, q̃ urgeret dicens, miles faciem feri, tandem uniuersus Pompeij fugit exercitus, castraq; direpta sunt. Cęsa sunt in eo pręlio Pompeianorum xv. millia, centuriones xxxiij. Pompeius fugiẽs in ostio Penei amnis onerariam nauim nactus, in Asiam transijt, inde per Cyprum Alexandriam petijt, ut à rege Aegypti, cui tutor ipse à senatu datus fuerat propter iuuenilem eius ætatem, acciperet auxilia. Qui fortunam magis quàm amicitiam secutus, occidit Pompeium, caputq; eius & annulum Cęsari misit. Quibus cõspectis Cęsar etiam lacrimas fudisse dicitur, tanti uiri intuens caput generi sui quondam, & inundatum odoribus imperauit cremari. Pompeij uxor, filijq; fugerunt, cætera Pompeiana classis direpta est, omnibus qui in ea erant, crudelissime trucidatis. Ibi & Pompeius Bithynicus occisus est. Lentulus uero uir consularis apud Pelusium interfectus est. Cęsar compositis apud Thessaliam rebus, Alexandriam uenit, ubi Achillas dux regius semel imbutus Pompeij sangnine, Cęsaris quoq; necẽ meditabatur. Nam iussus exercitum cui præerat, dimittere, prope xx. millia armatorum, non modo spreuit, uerum etiam aciem direxit. In ipso pręlio regia classis ad terram subducta, iuberur incendi. Ea flamma cum partem quoq; urbis inuasisset cccc. millia librorũ proximis forte ædibus condita exussit, singulare profecto monimentum studij curæq; maiorum, qui tot tantaq; illustrium ingeniorum opera congesserant. Postea Cęsar insulam ubi Pharus est, cœpit, eo Achillas cum Gabianis militibus uenit, ingens pugna commissa est, magna ibi Cęsarianorum militum multitudo cecidit, omnes etiam interfectores Pompeij interfecti sunt. Cęsar quoq; ui insistentium hostium pressus, scapham ascendit. Qua mox pondere subsequentium gratata ac mersa, per ducentos passus ad nauim una manu eleuata, qua chartas tenebat, natando peruenit. Mox nauali certamine pulsatus, magna fœlicitate classem regiam, aut depressit, aut cœpit. Alexandrinis petentibus regem reddidit, monitum, ut magis amicitiam Romanam, quàm arma experiri studeret. Qui tamen ilico, ut liber fuit, bellum intulit, sed continuo cum toto exercitu suo & ipse deletus est. Nam & xx. millia hominum in eo bello referũtur cæsa, xij millia cum lxx. longis nauibus dedita. Quingenti ex uictoribus cecidisse dicuntur. Rex ipse adolescens scapha exceptus, ut fugeret, multis insilientibus mersus, necatusq; est: corpus eius ad littus deuolutum, indicio loricæ aureæ cognitum fuit. Qua Cæsar Alexandriam præmissa, omnes Alexandrinos ad deditionem desperatione compulit, regnumq; Aegypti Cleopatræ Ptolemæi sorori dedit, cum qua stupri consuetudinem habuit, quæ postea regio comitatu urbem ingressa est.

Vide Plutar. in uita Pompei & Cęsaris.

Concordia res fortissima.

Faciem feri, uide Suetonium.

Pompeius à rege Aegypti occisus.

Cęsar lachrymas fundit, cõspectu capite Pompeij.

Nota. CCCC. millia librorũ exusta Alexandriæ.

Cura maiorũ pro studijs.

Bellum Alexandrinum.

Quingẽti alij V. naues.

Universidad de Deusto Biblioteca

HISTORIA.

Iordanis. Tertullianus.

CLeopatra itaq; soror Ptolemæi, regnauit Alexandriæ annis uiginti duobus, ut Iordanis Episcopus dicit. Sed Tertullianus scribit, q̃ regnarit annis tantum xx. dicens eam conregnasse Augusto, annis xiij. ipsumq; postea regnasse annis alijs xliij. qui sunt lvi. anni Augusti. Regni autem Cleopatræ, licet tot anni fuisse dicantur, in ordine tamen regum non plus quàm duo computantur, quia tertio eius anno Gaius Iulius Cæsar Romanum arripuit Imperium. Hanc siquidem Cleopatram postea Romanus ductor Antonius suscipiens, suoq; lateri, spreta sorore Octauiani, consocians, contra ciues proprios dimicauit. Quem Octauianus Augustus certamine superans in actiaco littore, utroq; iugales coegit, ut seipsos perimerẽt: sicq; regnum eorum in Romanorũ Imperiũ deuenit, ubi & usq; hactenus, & usq; in finem mundi, secũdum prophetiam Danielis, regni debetur successio.

HISTORIA ROMANORVM.

Iulius Cæsar.

CAIVS IVLIVS Cęsar, à quo Romani Principes Cęsares appellantur, primus apud Romanos singulare arripuit imperiũ, regnauitq; annis quinq;, ab urbe condita Dccv. Hic itaq; reuersus ab Alexandria per Syriam, Pharnacem Mitridatis Magni filiũ uicit, Romamq; ingressus, tertio se dictatorẽ & consulem fecit, cum Marco Aemilio Lepido, qui magister militum, ei causa dictaturę ante annum fuerat. Deinde in Africã profectus est, ubi & infinita Romanorum nobilitas cum Iuba regẽ Mauritaniæ, apud Tapsum sibi bellum reparauerat, Duces autem Romani erant, Publius Cornelius Scipio, ex antiquissimo genere Scipionis Africani, qui etiam socer magni Pompeij fuerat, Marcus Petreius Varrus, Marcus Portius Cato, Lucius Cornelius Faustus Syllæ dictatoris filius. Contra hos commisso prælio, post multas hominum cædes, uictor extitit Cæsar, castra eorum direpta sunt, sexaginta Elephãti capti. Cato sese apud Vticam ueneno occidit. Iuba percussori iugulum dato precio præbuit. Petreius gladio se perfodit. Scipio in naui qua ad Hispanias fugiens, uento coactus in Africam redijt, semetipsum iugulauit. In eadem naui etiam Torquatus occisus est. Cæsar Pompeij magni nepotes, filiamq; Pompeiam, simulq; cum his Faustum Syllæ filium, & Afranium ac Petreium filium iussit occidi. Post annum Romam cum quatuor triumphis ingressus, quarto dictator & consul creatus est, totiusq; regni monarchiã solus assumpsit, ex quo continua Romanis nascuntur imperia. Disposito itaq; ac recuperato reipublicæ statu, continuo in Hispaniam contra Gneum Pompeium, & Sextum Pompeium, filios Pompeij Magni profectus, multa bella sorte uaria gessit. Vltimum bellum apud Mundam urbem gestum est, ubi tantis uiribus dimicatũ est, tantaq; cędes acta, ut Cæsar quoq; ueteranis etiam suis cedere non erubescentibus, se uoluerit occidere, ne post tantam rei militaris gloriam, in potestatem adolescẽtum natus annos lxvi. ueniret. Deniq; reparatis suis, tum subito in fugã uersus est exercitus Pompeiorum. Titus Labienus & Actius Varrus in acie cæsi sunt. Gneus Pompeius cum centum equitibus fugit. Sextus Pompeius, frater eius contracta celeriter, non parua Lusitanorum manu, cõgressus cum Cesonio, uictus, fugiensq; interfectus est. Hoc bellum eo die actum est, quo pater eorum Pompeius ab urbe bellum gesturus, antea aufugerat, quatuorq; annis hoc bellum ciuile orbe toto intonuit. Cæsar itaq; bellis ciuilibus toto orbe compositis, Romam rediens, agere insolentius cœpit, cõtra consue

Cato se ueneno necat.

Cæsar Romã cum quatuor triumphis ingreditur Monarcha.

Bellũ Cæsaris apud Mundã oppidũ, Hispaniæ. Florus.

Insolentia Cæsaris.

consuetudinem Romanæ libertatis. Cum ergo honores ex sua uoluntate præsta ret, qui antea ferebantur à populo, nec senatui ad se uenienti assurgeret, aliaq; regia & penè Tyrannica faceret, coniuratum est in eum à ducentis & lx. uel amplius senatoribus, equitibusq; Romanis. Præcipui inter coniuratores fuerunt duo Bruti: ex genere illius Bruti, qui primus consul fuerat Romæ, regesq; expulerat, & Gaius Cassius, & Seruilius Cascas. Quadam igitur die, senatu in curia congregato, cum Cæsar aduenisset, uiginti tribus cultris senatorijs confossus est, moxq; autores cædis strictis pugionibus, in capitolium secesserunt. Turbato populo, diu deliberatum est, utrum capitolium cum autoribus cædis oporteret incendi. Corpus eius raptum, populus dolore stimulatus, in foro fragmentis tribunalium ac subselliorum cremauit. Eadem uero nocte, quæ cædem eius præcessit, Calphurnia uxor eius uidit in somnis eum confossum uulneribus in sinu suo iacere: oraũitq; eum, ne mane abiret in senatum: sed ille auspiciorum uerba sępe negligens, contempsit somnium, rei autem probauit euentus. Ante paucos quoq; dies boue ex more mactato, cor in extis non est repertũ. Quod cum Spurinna aruspex pronunciasset ei ad uitæ periculum pertinere, Cæsar memor constantiæ, ait. Miratis si bos cor non habet, sed mox uitę eius finis fuit. Idem Spurinna ante paucos ferè annos eidem Cæsari dixerat, cauendas ei esse Idus Martias. Quo die uiso, ait Spurinnæ Cæsar. Idus Martij uenerunt. Illa respondit. Sed nondum transierunt. Eodem die confossus est Cæsar, uir quo nullus unq; magis bellis enituit. Eius siquidem ductu, undecies centum nonaginta duo millia hominum cæsa sunt. Nam quantum bellis ciuilibus fuderit, annotare noluit. Signis collatis quinquagies dimicauit. Marcum Marcellum solus supergressus, qui xxxix. uicibus fuerat prælia tus, Ad hoc nullus celerius scripsit: nemo uelocius legit, quaternas etiã epistolas simul dictauit. Tantæ fuit bonitatis, ut quos armis subegerat, clementia magis uicerit. Eodem tempore Romę tres simul exorti soles, paulatim in eundem orbem coierunt. Inter cætera quoq; portenta, quæ toto orbe facta sunt, bos in suburbano Romæ ad arantem locutus est, frustra se urgeri. Non enim frumenta, sed homines breui defuturos.

Coniuratio in Cæsarem 60 senatorum.

Calphurniæ somniũ de morte Cæsaris.

Idus Martij.

Quantum sanguinis effusum sub Cæsare.

Clementia Cæsaris.

Bos loquutus.

HISTORIA ROMANORVM.

OCTAVIANVS Cæsar, qui postea Augustus est appellatus, filius Actiæ, sororis Iulij Cęsaris, à quo & deinceps Imperatores Romanorũ Augusti dicti sunt. Regnauit post Iulium annis lvi. duodecim cum Antonio & Lepido: solus uero xliij. Hic Octauio patre senatore genitus, maternum genus ab Aenea per Iuliam familiam sortitus est, filius Actiæ, sororis Iulij Cæsaris, quem ille adoptauit in filium, cum non haberet proprium, & testamento hæredem reliquit, nomenq; suum ferre iussit. Interfecto igitur Cæsare auunculo suo, cum primum rediens ab Apollonia urbem ingrederetur, hora circiter tertia, repente liquido ac puro sereno ad speciem cœlestis arcus, orbem solis ambijt circulus: quasi eum potissimum in mundo, solumq; clarissimum in orbe monstraret, cuius tempore nasciturus esset, qui ipsum solem solus, mundumq; totum fecisset & regeret.

Circulus uisus solem ambiens quid indicarit.

Anno itaq; ab urbe condita, Dccix. interfecto Iulio Cæsare, bella ciuilia reparata sunt. Percussoribus enim Cæsaris fauebat Senatus. Antonius autem consul, qui erat patrium Cæsaris, ciuilibus bellis eos opprimere conabatur. Ergo turbata reipublica, inter multa scelera, quæ Antonius commisit, Decium Brutum apud Mutinam

Universidad de Deusto Biblioteca

Pansa & Hircius consules.

tinam obsidione conclusit. Pro qua re à senatu hostis iudicatus est: missiq; sunt ad expugnandum eum duo consules, Pansa & Hircius, & cum his Octauianus adolescens, natus annos x. & vij. Ex quibus Pansa primo ueniens, pilo grauiter uulneratur, & interpositis diebus moritur. Hircius uero collegæ auxilium ferens, magnas Antonij copias uasta cæde deleuit: Octauianus Cæsar eatenus castra custodiuit. Secunda aduersus Antonium pugna, magnæ utrinq; strages factæ sunt. Hircius consul occiditur. Cæsar uictoria poritur. Consulum occisorum uterq; exercitus Octauiano Cæsari subditur. Antonius fugatus, amisso exercitu confugit ad Lepidum: qui tunc magister equitum Cæsaris fuerat, & tum militum copias grandes habebat. A quo susceptus est: ipsoq; interueniente, Cæsar recepit eum in gratiam: atq; ob fidem reconciliatæ gratiæ, filiam eius in matrimonium sortitus est: & ut uindicatutus patrem Cæsarem, à quo per testamentum hæres adoptatus fuerat, Romam cum exercitu tendebat: & cum Antonio ac Lepido rempublicam armis tenebat: & senatum proscripserat. Cumq; rumor de futura proscriptione in urbe ortus esset, Gaius Thoranus uir prætorius nihil tale suspicans incursantibus militibus, in domo sua interfectus est: alijq; complures nobiles trucidati sunt. Sed ne incircumscripta cędes effrenatius ageretur, centum xxxij. senatorum nomina in tabula proposita sunt. Primum Lepidi præcepto & nomine: deinde Antonij: tertio Cæsaris. Ibi Antonius Tullium Ciceronem inimicum suum proscripserat. Lucium quoq; Cęsarem auunculum suum, & quod exaggerando sceleri accessit, uiduam matrem proscripsit. Ibi Lepidus Lucium Paulum fratrem, in eundem proscriptorum gregem coniecit: adiectiq; sunt postea triginta equites Romani. Multę & uarię clades diu actę sunt, domus proscriptorum, direptis oibus, dirutę sunt.

Bellū Augusti contra Antonium.

Bellum Bruti & Cassij.

Interea Brutus & Cassius, interfectores Gaij Cęsaris ingens bellum mouerunt. Erant enim per Macedoniam & Orientem multi exercitus quos occupauerant. Profecti igitur sunt contra eos Octauianus Cęsar & Marcus Antonius, Lepido ad defendendam Italiam remanente, & apud Philippos Macedonię ciuitatem contra eos pugnantes, primo pręlio uicti sunt. Perijt tamen dux nobilitatis Cassius, secundo Brutum & infinitam nobilitatem uictam interfecerunt. Ac sic inter eos diuisa est respublica, ut Cęsar Hispaniam & Gallias & Italiam teneret: Antonius Asiam, Pontum, & Orientem. Sed in Italia bellum ciuile mouerat Lucius Antonius consul frater eius, qui cum Cęsare contra Brutum & Cassium dimicauit. Is apud Perusium Tuscię ciuitatem uictus & captus est, sed nō occisus. At Romę Fulnia, uxor Antonij, socrus Cęsaris, dominatum, ut mulier, exercebat: insolens etiā in eos, per quos, ut insolescceret, agebatur. Cęsarem quoq; contumelijs & insidijs petijt: ā quo propulsata ad Antonium in Greciam concessit. Antonius uero etiam Octauiam sororem Cęsaris duxit uxorem.

Fuluia regnat.

Bellum Augusti, cum Sexto Pompeio.

Interim ā Sexto Pompeio, Gnei Pompeij filio, ingens bellum in Sicilia commotum est: aduersus quem Octauianus Cæsar, & Marcus Antonius pugnauerūt, sed inter eos postremo pax conuenit. Quam cum postea Pompeius rumperet, Agrippa iussu Cæsaris cum eo conflixit, & uicit: centum sexaginta tres naues eius aut mersit, aut cœpit: Pompeius cum decem & septem uix lapsus euasit. Lepidus quoq; magna, uiginti legionū, insolentia tumens, cum Messanam militibus permissam diripuisset, ipsum Cęsarem ad se uenientem, semel atq; iterum spreuit, ac potius telis appeti iussit: quę ille collecta in leuum brachium lacerna repellendo uitauit. Mox immisso equo ad suos reuersus, instructoq; exercitu, aduersus Lepidum ueniens, plurimas legiones eius paucis interfectis, in suam partem transire coegit. Lepidus tandem intelligens, quo sua uanitas tenderet, deposito paludamento, assumptaq; ueste pulla, supplex Cęsari factus, uitam & bona impetrauit, perpetuo quidem emendatus exilio. His temporibus Agrippa in Aquitania rem prospere egit: & Lucius Ventidius Bassus, irrumpentes in Syriam Persas, tribus pręlijs uicit. Parthorū regis Orodis filium interfecit, eo ipso die, quo olim Orodes per ducem Surenam Crassum occidit. Taurus quoq; Cęsaris pręfectus, totam penè Siciliam ferro pertentatam, in fidem recepit. Quadraginta quatuor legiones sub unius tūc Imperio Cęsaris erāt: unde milites multitudine feroces, quosdā

Lepidus fit supplex Cęsari.

pro

pro accipiendis agris, tumultus excitauerant. Sed Cæsar animo ingens, uiginti millia militum exauctorauit, xxx. millia seruorum dominis restituit, vi. millia, quorum domini non extabant, in crucem egit, iam tum præsignans, suo tempore nasciturum esse, per quem superbientes reprimendi, & omnes serui suo uero domino restituendi essent, qui tamen dominum suum recognoscerent: qui uero sine domino inueniretur, mortis supplicio punirentur.

Sex millia seruorum in crucem acti.

Post hæc Cæsar ouans urbem ingressus, ut in perpetuum tribunitiæ potestatis esset, à senatus decreto accepit.

His diebus trans Tyberim è taberna meritoria fons olei de terra exundauit, ac per totum diem largissimo riuo fluxit, significans sub perpetuo principatu nasciturī eius tempore Christi, toto die, id est omni tempore Romani Imperij de hospita largaq; ecclesia oleo sacri chrismatis unctos, indesinenter processuros.

Fons olei è terra.

HISTORIA ROMANORVM.

ANTONIVS aūt, qui Asiam & Orientem tenebat, Artabanem Armenię regem proditione & dolo cepit, uinctumq; argentea cathena ad confessionē thesaurorum regiorum coegit: expugnatoq; oppido, in quo erant thesauri, magnam abstulit copiam argenti & auri. Qui elatus pecunia, bellum Cæsari indixit: atq; Octauię sorori Cæsaris repudium denunciauit: & Cleopatram ex Alexandria sibi occurrere imperans, uxorem duxit. Mox ingens bellum ciuile commouit, cogente Cleopatra, dum cupiditate muliebri cupit etiam in urbe regnare. Profectus est igitur Cæsar à Brundusio Calabriæ in Epirum aduersus Antonium, qui iam omne Octiacum littus classibus obsidebat. Naues Cæsaris erant ducentę triginta rostratæ, & triginta sine rostris triremes, & octo legiones classi superpositæ, absq; cohortibus prætorijs quinq;. Classis autem Antonij centum septuaginta nauium fuit: quantum numero cedens, tantum magnitudine præcellens: nam decem pedum altitudine à mari excellebāt. Famosum hoc bellum fuit ab hora quinta usq; septimam incerta uincendi spe, reliquum diei, cum sequenti nocte in uictoriam Cæsaris declinauit. Prior Cleopatra regina, cum sexaginta uelocissimis nauibus fugit. Antonius quoq; detracto insigni prętoriæ nauis, fugientem secutus est uxorem. Illucescente iam die uictoriam Cæsar consummauit. Antonius igitur gladio se transuerberauit, ac semianimis ad Cleopatram in Mausoleum regium, in quo se illa moritura condiderat, perlatus est. Cleopatra uero exornata, diuersis ornamentis ad Cæsarem uenit, sperans eum, ut cęteros sua specie ad libidinem illicere. Sed ille se intra pudicitiam coartans, eam spreuit, & custoditi prącepit. Quę ubi se ad triumphum seruari intellexit, è custodia elapsa, in Mausoleum suum se recepit: ibiq; maximos, ut solebat induta cultus, in referto odoribus solio, iuxta suum se collocauit Antonium: admotisq; ad uenas serpentibus, sic morte quasi somno soluta est: frustra Cęsar etiam Psyllos admouente: qui uenena serpentium è uulneribus hominum exugere solent. Sic Cęsar Octauianus Alexandria urbe opulentissima, cum tota Aegypto poritus est: prępositoq; Aegypto Cornelium Gallum, de quo Virgilius scribit. Hunc primum iudicem Romanum Aegyptus habuit.

Artabanes Armeniæ rex uinctus cathena aurea.

Octauij. Cęsar contra Antonium.

Antonius se necat.

Cleopatra ad impudicitiā irritat Octauianum.

Psyllorū saliua ualet cōtra ictus serpentū Vide Varro.

HISTORIA ROMANORVM.

ANno ab urbe condita, Dccxxv. Cęsar ab Oriente uictor rediens viij. Idus Ianuarij, urbem triplici triumpho ingressus est, ductis ante currum eius Cleopatrę liberis, Sole & Luna, ac tum primum sopitis omnibus ciuilibus bellis, Iani portas clausit. Hoc die Cęsar consalutatus est Augustus primum, eo q; publicam rem auxerit, atq; ex eadem die summa rerum ac potestatum penes unum esse cœpit, & mansit, quod Greci monarchiam dicunt.

Octauiani triplex triūphus. Octau. Augustus salutatus. μονάρχης.

Anno sequenti Cęsar Augustus parum in Hispania per ducentos annos actum intelligēs, si Cantabros & Astures duas ferocissimas gentes Hispanię, suis uti legibus, permisisset, iterū Iani portas aperuit, atq; in Hispanias ipse cum exercitu profectus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Octauianus auer Alexandri Magnus.

fectus est. Ibi enim apud Tarraconem citerioris Hispaniæ, urbem legati Indorum & Scytharum toto orbe transmisso, tandem inuenerũt, refuderuntq; in Cesarem Alexandri Magni gloriam. Quoniam sicut illum Hispanorum, Gallorumq; legatio in medio Oriente apud Babyloniã cõtemplatione pacis adit, ita hunc apud Hispaniam in Occidentis ultimo supplex Indus & Scytha Boreus pro pace orauit. Cantabrico itaq; bello, per quinq; annos confecto, totaq; Hispania in æterna pace composita, Cesar Romam redijt, & cantabricæ uictoriẹ hunc honorem contulit, ut tunc quoq; portas claustris cohiberet. Ita tunc secundo per Cesarem, quarto posturbem conditam clausus est Ianus. Non ullo aũt tempore ante eum Romana res magis floruit, quippe cui ipse, & per se, & per duces ac legatos suos, plurimum bellis addidit. Ipse namq; per se Romano adiecit Imperio, Aegyptum, Cantabriam, Asturiam, Dalmatiam, Pannoniam, Aquitaniam: Drusus uero priuignus eius Galliã, Rheriamq; fortitus, maximas, fortissimasq; gentes armis subegit, Vsipios, Tencteros, & Cattos perdomuit: & trans Albim fluuium, qui in Barbarico longe ultra Rhenum est, summouit. Marcomannos penè ad internicionẽ deleuit. Postea fortissimas nationes, quibus & natura uires, & consuetudo experientiam uirium dabat, pariter uno bello, sed suis aspero superauit, id est Cheruscos, Sueuos, & Sicambros: quorum uirtus ac feritas ex eo considerari potest, q; mulieres quoq; eorum, si quando præuentu Romanorum inter plaustra sua concludebantur, deficientibus telis, uel qualibet re, qua uelut telo uti furor possit, paruulos filios collisos humi, in hostium ora iaciebant. Tyberius aũt frater Drusi, Pannonios nouo motu intumescentes, cruentissima cæde deleuit, idemq; continuo Germanos bello arripuit, è quibus xl. millia captiuorũ uictor abduxit, quod reuera bellum maximũ & formidolosissimum, quindecim legionibus per triennium gestum est, nec ferè ullum maius bellum, sicut Suetonius testatur, post Punicum fuit. Sub eodem uero tempore Quintilius Varus prætor, cum tribus legionibus trans Rhenũ fluuium, mira superbia atq; auaritia in subiectos agens, à Germanis rebellantibus, cum tribunis & legionibus deletus est. Quam reipublicẹ cladem Cæsar Augustus adeo graiiter tulit, ut ueste capilloq;, ac reliquis lugentium indicijs deformis, & sæpe per uim doloris, caput parieti collidens, clamaret: Quinili Vare, redde legiones.

Clauditur Ianus.
Vt Octauianus auxerit Roma. imp.
Vsipij uel Vispij, aut. Ptol. & Tencteri,
Rhenotantum ab Vbijs discreti ad dextram Rheni ripam. Tacit.
Catti.
Cheruscisueui.
Sicambri.
Feritas Germanorum paruulos filios humi collisos, in hostium ora iacere.
Bellum Octauianum Germanis maximum.
Quint. Vari legiones deletæ à Germanis.
Verg. Et Getulæ urbes, genus insuperabile bello.

In Africa quoq; Cossus dux Cæsaris Massyllos & Getulos latius uagantes, arctatis finibus coercuit, atq; à Romanis limitibus abstinere metu cõpulit. Piso etiã aduersus Vindelicos missus est, quibus subactis, uictor ad Cæsarem Lugdunum uenit. Bosphoranos uero Marcus Agrippa superauit, & signis Romanis, quæ illi quondam sub Mitridate sustulerant, bello reparatis, uictos ad deditionem coegit. Armeniam à Parthis recepit. Parthi quasi toto terrarum orbe, uel domito, uel pacato, omnium oculis notarẽtur, atq; in se solos omnis uigor Romani Imperij uertendus esset. Quippe quos pristina ulciscendæ crassianæ cẹdis conscietia mordebat, ultrò signa quæ Crasso interfecto abstulerant, ad Cesarem remiserunt, eiq; obsidibus datis, firmum fœdus fideli supplicatione meruerũt. Galatia quoq; sub hoc prouincia facta est, cum antea regnum fuisset, primusq; eam Marcus Lollius pro prætore administrauit. Tantò autem amore etiam apud Barbaros Cæsar Augustus habebatur, ut reges Romanorum amici, in honorem eius ciuitates conderent, & ex eius nomine Cæsareas uocarẽt. Multi quoq; reges ex regnis suis uenerunt, ut ei obsequerentur, & habitu Romano, scilicet togati, ad uehiculum uel equum eius cucurrerunt. Ipse autem adeo execratus est turbas, bella, simultates, ut nisi iustis de causis nunq; genti alicui bellum indixerit, iactantisq; esse ingenij, & leuissimi dicebat, ardore triumphandi, & ob lauream coronam, id est folia infructuosa, securitatem ciuium in discrimen per incertos euentus certaminum præcipitare, neq; Imperatori bono quicq; minus quàm temeritatem congruere, satis celeriter fieri, quicquid cum maturitate gereretur, armaq; nisi maioris emolumenti spe, nequaq; mouenda esse. De compendio tenui, iactura graui, petita uictoria, similis sit hamo aureo piscantibus, cuius abrupti, amissiq; detrimentũ, nullo capturẹ lucro pensari potest. Hicitaq; in Imperio positus, tribunitiã per se potestatẽ

Cuitates conditæ in honorẽ Augusti.
Sententia Augusti, prudens & sancta.
σπεῦδε βραδέως.
Aureo piscari hamo.

exercuit.

exercuit. Deniq; erga ciues clementissimus, in amicos extitit fidissimus, quorum præcipui erant, Mecœnas ob taciturnitatem, Agrippa ob modestiam, laborisq; patientiam. Diligebat præterea Virgilium, Flaccumq; Poetas, liberalibus studijs in tantũ incumbens, ut nullus ne in procinctu quidem laberetur dies, quin legeret, scriberet, dictaret. Leges alias nouas, alias protulit suo nomine correctas. Auxit, ornauitq; Romam multis ædificijs, isto glorians dicto: Vrbem lateritiam repperi, marmoream relinquo. Fuit mitis & gratus, & ciuilis animi, toto corpore pulcher, sed maxime oculis, quorũ acies clarissimorum syderum modo uibrabat. A cuius facie dum quidam miles oculos auerteret, & interrogaretur ab eo, cur ita faceret, respondit: Quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum. Nec tamen hic tantus uir uitijs caruit. Fuit enim paululum impatiens, leniter iracundus, occulte inuidus, palam factiosus, dominandi uero supra quàm æstimari possit cupidus, aleæ lusor studiosus. Cumq; esset cibi ac uini multum abstinens, aliquatenus uero somni, usq; ad uulgaris tamen famæ probrum seruiebat libidini. Nam inter duodecim catamitos, totidemq; puellas, accubare solitus erat: abiecta quoq; uxore sua Scribonia, amore coniugis alienæ possessus, Liuiam, quasi marito concedente, sibi coniunxit: cuius iam erant Liuiæ filij, Drusus, & Tyberius. Cumq; esset luxuriæ seruiens, erat tamen eiusdem uitij seuerissimus ultor, more hominum quorundam, qui in ulciscendis uitijs, quibus ipsi uehementer indulgent, acres sunt. Nam Poetam Ouidium, qui & Naso, pro eo quod tres libros artis amatoriæ scripserat, irreuocabili damnauit exilio. Oblectabatur etiam omni genere spectaculorum, præcipue ferarum incognita specie.

Dotes Octauiani Augusti.
Vitia Octauiani.
Seuerissimus ultor libidinis in alijs.

Huius temporibus Romæ sapientes insignes erant: Virgilius, Horatius, Flaccus, Liuius, Salustius, Ouidius, Hortensius, Athenodorus Tharseus, Socio Alexãdrinus.

Eruditi sub Octa. Aug.

ANNI OCTAVIANI.

ANno igitur septingentesimo decimo à cõditione urbis, OCTAVIANVS cesar regnare cœpit, regnauitq; cũ Antonio & Lepido annis duodecim, postea solus quadraginta quatuor, qui sunt quinquaginta sex.

Primo autem anno, iussu senatus, bellum aduersum Antonium mouit, eumq; deuicit. Eodem anno cum multi in ultionem Cæsaris occiderentur, Cicero in Phormiano suo ab Herrennio & Popilio occisus est, anno ætatis suæ lxiiij. Eodem quoq; anno Ouidius Naso nascitur in Pelignis.

Cicero occiditur in Phormiano suo.

Curtius Talassus in insula Arado cum quatuor cohortibus exustus est uiuus, eo quod tributa grauius exigeret. Octauianus interueniente senatu, in amicitiam regreditur cum Antonio. Cornificius poeta desertus à militibus, interijt, quos sæpe fugientes, galeatos lepores appellauit. Huius soror erat Cornificia, cuius insignia extant epigrammata. Secunda secessio Cæsaris & Antonij. Cornelius nepos scriptor historicus clarus habetur. Formius cum filio Formio claruit, sed filius consularis ante patrẽ obijt. Brutus & Cassius magnis exercitibus comparatis apud Athenas conuenerunt, totamq; Græciam depopulati sunt. Quos Cæsar & Antonius denuo reconciliati, in Macedoniam persecuti sunt, & ad mortem compulerunt: nam in desperationem adacti, immaturam sibi mortem ante belli terminum intulerunt. Inuitatis quippe percussoribus, Cassius caput, latus Brutus præbuit. Marcus Bauius poeta, quem Virgilius in Bucolicis notat, in Cappadocia moritur.

Cornificiæ mulieris epigrammata.
Qui Bauium non odit, amet tua carmina. Mena.

HErodes alienigena, filius Antipatri Idumæi, & Cypridis Arabitæ, suadente Antonio, à senatu Romano rex Iudæorum constituitur, regnauitq; annis xlvij. Qui ut se Iudæis magis commendaret, uxorem suam quæ Dosis uocabatur, de qua filium nomine Antipatrum habuit, abiecit, & regio semini se coniunxit, accipiens Mariamnem, filiam Alexandri, filij Aristoboli, fratris Hyrcani summi pontificis & regis, quam procreauerat idem Alexander ex filia Hyrcani patrui sui.

Ab hoc igitur anno, qui est decimus Octauiani cæsaris, & Dccxviij. à conditione urbis: ab origine uero mundi ter millesimus nongentesimus uigesimus tertius, regnum & sacerdotium Iudæorum usq; in præsens tempus defecit: & Christus, id est, unctus, quem scriptura Danielis significat, finem accepit. Nam usq; ad Hyrcanum

Hebdomadæ Danielis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alexandri Iannei filium, iudices, sacerdotes, reges per successiones populo Iudęorũ præfuerunt: sed Hyrcanũ frater suus Aristobolus de regno expulit, quem Pompeius Romanorum princeps, fauente Antipatro Herodis patre, restituit, Aristobolum uero Romam captiuum duxit. Hyrcano autem per consilium Antigoni filij fratris sui Aristoboli à Parthis capto, eodem Antigono in loco patrui ab eisdem Parthis subrogato: sed mox eodem à Romanis, seu ab Herode capto & interfecto, Herodes regnũ accepit, & exinde nequaquam per successionem generis sacerdotalis pontifices constituti sunt, sed ignobiles quiq;, & alij alio tempore, nõnulli uero per unius anni spatium, uel modicum amplius sacerdotium emerunt. Itaq; Herodes Ananelum quendam de Babylone accitum, pontificem constituit. Post exiguum uero temporis, Aristobolum fratrem uxoris suę Mariamnis, nepotem Hyrcani ex filia, successorem ei dedit. Quo post annum consilio ipsius Herodis in aqua suffocato, rursus sacerdotium reddidit Ananelo: sicq; per diuersas successiones extraneorũ in sacerdotalis successione generis, sacerdotium defecit Iudæorum. Quæ omnia ita uentura, Angelus Danieli prædixit in hæc uerba: Et scies & intelliges ab initio sermonis respondendi & ędificandi Hierusalem usq; ad Christum ducem, hebdomadæ vij. & lxij. & post hebdomadas vij. & lxij. interibit christma, & iudicium non erit, & templum & sanctuarium corrumpet populus, duce ueniente. Et reliqua. Igitur vij. & lxij. hebdomadæ, quæ simul fiunt lxix. faciunt annos ccccl xxxiij. in quibus Christi, id est, sacerdotes per unctionẽ consecrati regnauerunt, ab instauratione templi sub Dario, usq; ad Hyrcanum, in quo nouissimum christma & sacerdotium defecit Iudæorum. Quod autẽ à perfectione templi, hoc est, à sexto Darij anno, usq; decimum Augusti annum, vij. & lxij. hebdomadæ, id est, anni ccccl xxxiij. computentur, sic possumus approbare. Sexagesimæ sextæ Olympiadis anno primo, hoc est Darij vi. completa est templi ædificatio: & clxxxvi. Olympiadis anno ij. id est, Augusti x. Herodes regnũ suscepit Iudæorum, in quibus fiunt anni ccccl xxxiij. per singulas Olympiades quadriennio supputato. Salustius obijt quadriennio ante bellum Actiacum. Lunæ cursus secundum Romanos hoc anno inuentus est. Antonius Cleopatræ iunctus, illi Arabiã dedit. Octauiani & Antonij tertiæ dissensionis exordium, eo quod Antonius repudiata sorore cæsaris, duxisset Cleopatram. Nicetes & Theodorus Rhetoricę artis pręceptores habentur. Antonius & Cleopatra semet interficiunt: & Aegyptus fit Romana prouincia, in qua usq; ad Cleopatram regnauerunt, qui uocabantur Lagidæ, annis cclxxiij. ipsa uero regnauit annis xxij. qui fiunt anni ccxcv. Nicopolis iuxta actium promontorium condita est. Octauianus cæsar cum ingenti triumpho Romam ingressus est, ductis ante cursum eius filijs Cleopatræ Sole & Luna, eodemq; die sui triumphi nomen accepit Augusti. Eodem anno Marcus Terentius Varro philosophus prope nonagenarius moritur. Cornelius Gallus Foroiuliensis poeta, cuius Virgilius meminit in Aegloga ultima: qui & Aegyptum in prouinciam redactã primus rexit xliij. ætatis suæ anno propria manu se interfecit. Augustus Calabriam & Gallos uectigales fecit. Munacius Plancus Ciceronis discipulus orator insignis habetur: qui cum Galliam Comatam regeret, Lugdunum condidit. Quintilius Cremonensis, Virgilij & Horatij amicus, moritur. Pylades Cylix Pantomimus, primus Romæ chorum & fistulam sibi præcinere fecit. Tyberius ab Augusto missus, occupauit Armeniam. Herodes apud Hierusalem multas & magnas ædes construxit.

Sacerdotium uenale.

Daniel. cap. 9.

In Hyrcano christma & sacerdotium defecit.

Sol & luna filij Cleopatræ.

Virgilius Brundusij moritur, & Neapolim trãsfertur, cuius tumulus titulo huiusmodi notatur, quem ipse, ut aiunt, moriens dictauit:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope, cecini pascua, rura, duces.

Herodes in Paneade id templum quod Panion uocatur, extruxit. Augustus Samijs libertatem dedit. Herodes Samariam olim iam in cineribus sedentem, à fundamentis suscitans, in honorem Augusti Sebastiam, id est, Augustam appellauit. In Cypro plurimarum ciuitatum partes terræ motu ceciderunt. Varrus & Tucca Virgilij & Horatij contubernales, poetæ habentur illustres, qui libros Aeneidum postea emendandos susceperũt ab Augusto, ea lege, ut nihil de suo adderent. Agrippa Bosphorum cepit. Augustus à senatu maximus pontifex nominatur. Herodes Cæsariam nomine

Epitaphium Vergilij.

Panium. Vide Ioseph. de bel. Iud. li. v. ca. 16.

Varrus.

Tucca.

Augustus pontifex max.

nomine Cæsaris condidit, quę prius turris Stratonis uocabatur. Horatius lvij ętatis suę anno moritur Romæ. Iulius Higinus cognomẽto Polyhystor, grammaticus habetur illustris. Herodes Hyrcanum, qui olim sacerdos & rex Iudæorum fuerat, causa illius amicitiæ pristinę ipso rogante de captiuitate regressum Parthica occidit, metuens ne reciperet regnum. Herodes Aristobolum fratrem uxoris suæ Mariamnis suffocari iussit. Tyberius Augusti priuignus, sed iam in filium adoptatus deletis Vindelicis, Armenijs, & Pannonijs, triumphauit. Augustus Iuliam filiam suam in adulterio deprehensam, damnauit exilio. Marcus Tullius Tyro, Ciceronis libertus, qui primus notas comentatus est, in puteolano prædio usq; ad centum annos consenescens, moritur. Portius Latro latinus declamator, tædio duplicis quartanæ se interfecit. Cyrinus ex consilio senatus ad Iudęam missus, census hominũ, possessionemq; descripsit. Augustus uero habitatoribus Romanę urbis per facies dinumeratis, inuenit uirorum centum triginta millia & mille, & xxxvij.

Hyrcanus occiditur.

Portius Latro

Cyrinus uel Cyrenius. Lucæ 2.

Habitatores urbis Romæ.

AVgustus cæsar xlij. imperij sui anno, qui est ab urbe condita Dccl. ab oriente in occidentem, à septentrione in meridiem, ac per totum oceani circulum quo Romanum peruenit imperium, cunctis gentibus unà pace cõpositis, Iani portas tertio ipse clausit, quas extunc per duodecim ferè annos quietissimo semper obseratas ocio, ipsa etiã rubigo signauit: nec unq; postea, nisi sub extrema senectute Augusti, pulsante Atheniensium seditione, & Dacorum commotione patuerunt:. Clausis igitur Iani portis, rempublicam quam bello quæsierat, pace nutrire atq; amplificare studens, leges primus statuit, per quas genus humanum libera reuerentia moré gereret: ipse uero domini appellationem ut homo declinauit. Nam eodem ludos spectante, cũ quidã mimus pronũciaret: O dominũ ęquũ & bonũ. uniuersiq; quasi de ipso dictũ exultantes approbauissent, ille statim quidẽ manu uultuq; indecoras adulationes repressit, & insequẽti die grauissimo edicto oẽs corripuit, dominumq; se post hęc appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus suis serio uel ioco passus est.

Iani portæ tertio clausæ.

August. Octa. leges sancit.

August. Octauetat se dici dominum.

HISTORIA.

EO igitur tempore, hoc est, anno xlij. Octauiani Cæsaris Augusti, ex quo autem Aegyptus in prouinciã redacta est, & Cleopatra cũ Antonio uicta anno xxviij. quando firmissimam pacem ordinatione Dei Cæsar Augustus composuit, nascitur in Bethleem Iuda dominus noster Iesus Christus, uerus Deus & homo. Cui pax ista famulabatur, anno ab initio creationis mundanę, secundum Hebraicam ueritatem ter millesimo nongentesimo sexagesimo secundo: secundum septuaginta duo interpretes, eorumq; sectatores, quinquies millesimo ducentesimo primo: à diluuio bis millesimo trecentesimo sexto: ab Abrahę natiuitate bis millesimo xiiij: à Moyse & egressu filiorum Israel de Aegypto, millesimo quingentesimo nono: à Salomone & prima templi ædificatione millesimo tricesimo primo: à reædificatione quæ sub Dario facta est, quingentesimo xix. ab urbis Romanæ conditione septingentesimo quinquagesimo primo: Olympiadis centesimę nonagesimę quartę anno tertio.

CHRISTI natiuitas.

ANNI AVGVSTI CAESARIS.

ANno secundo, qui est Augusti xliij. Augustus amicitiã facit cũ Parthis. Anno domini iij. Herodes occidit infantes. Anno domini iiij. Iudas Galilæus ad rebellandum cohortatur Iudæos. Anno domini v. Asinius Pollio orator & cõsularis, qui de Dalmatijs triumphauit, in uilla Tusculana moritur anno uitæ octogesimo. Anno domini vi. Herodes magno cruciatu moritur, pro quo filius eius Archelaus regnauit annis ix. Multos autem filios habuit Herodes, ex diuersis uxoribus, quas plures duxerat: Antipatrum ex Doside, quã habuit anteqũ rex fieret: Aristobolum & Alexandrum, filiasq; duas ex Mariamne Hyrcani nepte ex filia, quam sibi ex regio semine coniunxerat, postq; ipse factus est rex, abiecta Doside cum filio Antipatro: sed postea ipsis & alijs accusantibus, occidit Mariamnem, filios quoq; ipsius, Alexandrum & Aristobolum quasi de nece matris indignantes, occidit. Alexandro autem fuerunt duo filij, Tigranes, & Alexander, ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

Glaphira regis Cappadociæ Archelai filia. Aristoboli uero filij fuerunt, Agrippa qui sub Gaio rex factus est, & Herodes ac Aristobolus. filiaq; Herodias, ex Beronice consobrina sua, scililer, filia Salome, sororis Herodis patris sui.

Habuit Herodes & alios filios, Antipam & Archelaum, & filiam Olympiadem, ex Marthace Samaritide, Herodem ex filia Simonis pontificis, item Herodē & Philippum ex Cleopatra Hierosolymitide, Phaselum ex Pallade. Postquam autem Alexandrum & Aristobolum filios suos qui de semine regio erant, occiderat, Antipatrū pro accusatione fratrum sibi placentem, proposuit hæredem regni relinquere per testamentum. Sed cum & ipse de nece illius tractare diceretur, missum in carcere sub ipso ferè mortis articulo interfici iussit & ipsum, mutatoq; testamento, successorem regni scripsit Archelaum. Regnauit autem Herodes postquam Antigonus interemptus est annis xxxiiij. ex quo autem regnum à Romanis acceperat, annos xxxvi. sicq; post multa facinora male moritur.

Herodis mors post multa facinora.

Anno domini vij. qui est Augusti xlviij. fames facta est Romæ adeo dira, ut omnes peregrinos & seruorum maximas copias, excepti medicis & præceptoribus, trudi ex urbe præceperit Augustus. Quæ ideo creditur diuinitus immissa, quia cum Gaium nepotem suum mitteret Augustus ad ordinandas Aegypti Syriæq; prouincias, ille præteriens ab Aegypto fines Palestinæ, apud Hierosolymam in templo Dei tūc sancto & celebri adorare cōtempsit. Quod Augustus ubi per eum cōperit, prauo usus iudicio, prudenter eum fecisse laudauit. Vnde diuina uindicta populum cum principe peccante corripuit, & quantitatem offensionis, qualitas ultionis ostendit.

Fames Romæ & unde.

Anno domini viij. Tyberius iam cæsar factus, Dalmatas & Sarmatas in Romanam potestatē redegit. Anno domini ix. qui est Augusti quinquagesimus, ab urbe uero condita Dcclviij. quatuordecim uicos urbis, incertum unde consurgens, flamma consumpsit. Anno domini x. Athenienses moliuntur nouas res contra Romanos. Anno Domini xi. Messala Coruinus orator, biennio antequam moreretur, ita memoriam ac sensum amisit, ut uix pauca uerba coniungeret. Anno domini xij. Iani portæ per duodecim annos iam clausę, ab Augusto aperiūtur. Anno domini xiij. Socio philosophus Alexandrinus, præceptor Senecæ, claruit. Anno domini xiiij. Augustus cum Tyberio censum Romæ agitans, inuenit nonagies ter centena & lxx. millia hominū. Anno domini xv. qui est imperij Augusti quinquagesimus sextus, Archelaus accusatus ob insolentiam, nono regni sui anno, in Viennam ab Augusto relegatus est, & Iudæa Tetrarchis committitur, Herodi, Antipatro, Lisaniæ, Philippo. Eodem anno Augustus Nolam ingressus, morbo capitur, & in Attella oppido Campaniæ moritur, anno ætatis suæ lxxv. Quem mortuum, senatus multis modis censuit honorandum, dicens: Vtinam aut non nasceretur, aut natus non moreretur. Romæ in campo Martio est sepultus.

Tyberius Cæsar.

Messala Coruinus.

Numerus hominum Romæ

Archelai exilium.

Augusti mors.

ANNI TYBERII.

Tyberius secundus ab Augusto.

Simulator maximus.

Anno Dominicæ incarnationis xvi. qui est à condita urbe Dcclxvi. Tyberius Liuiæ filius, Augusti priuignus, mox gener, postremo adoptione filius, imperium Romanū adeptus est ab Augusto secundus, & regnauit annis xxiij. Iste quia Claudius Tyberius Nero dicebatur, eleganter à ioculatoribus, Claudius Biberius Mero, ob uinolentiam nominabatur. Satis prudens in armis, satisq; fortunatus, ante sumptū imperium sub Augusto fuit, ut non immerito Reipublicæ dominatus ei cōmitteretur, habens scientiam literarū, multo pręclarus eloquio, sed ingenio pessimo, truci, auaro, insidioso, simulans ea se uelle quę nollet, & ea

let, & ea nolle quæ uellet. His quasi infensus, quibus consultum cupiebat: his uero quos oderat, quasi beniuolus apparens: repentinis responsionibus melior quàm præmeditatis. Deniq; delatum à patribus principatum, quem quidem astu petiuerat, finxit se abnuere, quid singuli dicerent aut sentirent, atrociter explorans. Quę res bonos quosq; pessum dedit. Aestimantes enim eum ex animo declinare magnitudinem imperialis molestiæ, cum sententias suas ad eius uoluntatem, ut sibi uidebatur, promunt, postrema exitia inciderunt. Per se nulla bella gessit, sed ne per legatos quidem aliqua grauia, nisi quod tantum aliquantis in locis præcogniti gentium tumores cito premebantur. Getulorum latrocinia repressit. Maroboduum Sueuorum regem callide circumuenit. Quendam fabrum ferturiugulasse, qui adinuenit uitrum fabricare, & secundum libitum suum inflectere, dicens ei: Si uixeris, & hoc alios docueris, aurum & argentum annullabitur. Cum magna & graui modestia Reipublicæ præfuit, plurimo imperij sui tempore, adeo, ut quibusdam præsidibus ad augenda prouincijs tributa suadentibus scripserit: Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere: sed statim mutatur in peius. Nam & filios suos adoptiuos Drusum & Germanicum, germani sui Drusi filios, ueneno interfecit: præfectum suum Seianum noua molientem occidit, & ex uiginti patricijs, quos sibi causa consilij elegit, uix duos incolumes reliquit, cæteros diuersis causis necauit. Habuit ipse filium nomine Drusum: sed eo mortuo, filium eius Tyberium cognomento Gemellum, & filium Germanici Gaium, filij fratris sui Drusi, adoptauit in filios, ex quibus Gaius sibi successit in regnū. Huius itaq; Tyberij temporibus, Agrippa filius Aristoboli, qui filius fuit Herodis, quem ipse cū fratre suo Alexandro interfecit, demorans Romę, Druso Tyberij filio familiaris fuit: sed mortuo eodem Druso, pater eius pręimpatientia doloris prohibuit omnes amicos filij ante faciē suam accedere, ne illis uisis, dolor eius renouaretur. Vnde Agrippa in Iudæam descendens, & post aliquantum tempus Romam rediens, fauente Antonia uxore Drusi fratris Tyberij, quæ Beronicen Agrippæ matrem admodū diligebat, in amicitiam receptus est à Tyberio, à quo iussus est nepoti suo Tyberio semper adhærere, illumq; summa ope excolere. Sed ille Gaiū Antoniæ nepotem magis dilexit, unde & offensam Tyberij incurrit. Nam cū quadam die Gaio optaret, ut illum, mortuo Tyberio, dominum cunctorum uidere mereretur: nunciatum est hoc Tyberio, statimq; coniecit eum in uincula, in quibus permansit usq; ad Gaij tempora. Anno domini xvij. qui est Tyberij ij. Asinij Pollionis filius Asinius Gallus diris à Tyberio supplicijs enecatur. Anno domini xviij. Liuius historiographus Patauij moritur. Ouidius quoq; poeta in exilio moritur. Anno domini xix. Germanicus Drusi filius, Caligulę pater, de Germanis, ad quos ab Augusto, iâ sene, missus fuerat, triumphat. Anno domini xx. Germanicus cæsar à Tyberio patruo suo ueneno interficitur. Anno domini xxi. Fenestella historiographus & poeta lxx. uitæ suæ anno moritur, & Cumis sepelitur. Anno domini xxij. Tyberius multos reges per blanditias ad se uocauit, nunquamq; remisit: inter quos & Archelaum Cappadocem, cuius etiam regnum in prouinciæ formam redegit, & nobilissimam eius ciuitatem Mazacam ex suo nomine Cæsaream appellauit. Anno domini xxiij. Pompeij theatrum incensum est. Anno domini xxiiij Tyberius Drusum fratris sui filium regni consortem fecit, quē eodem anno ueneno interemit. Anno domini xxv. Seruius Plautus, corrupti filij reus, semet in iudicio interemit. Anno domini xxvi. Philippus Tetrarcha Paneadem in qua plurimas ædes construxit, Cæsaream Philippi uocauit. Anno domini xxvij. Pilatus à Tyberio præses Iudæę mittitur. Anno domini xxviij. Anno domini xxix. Herodes Tetrarcha frater Philippi ad magnā amicitiam Tyberij peruenit, ædificans ciuitatem, quam ex eius nomine Tyberiadem uocauit. Anno domini xxx. Iohannes baptizare cœpit populum. Cuius baptismate Dominus noster Iesus Christus in Iordane baptizatus, tricesimo ætatis suæ secundū carnem anno, cœpit signa facere & prædicare, uirtutibus uera comprobans esse quæ diceret. Anno Domini xxxi. dominus noster Iesus Christus discipulos eligens, Euangelicis eos imbuit Sacramentis. Iohannes Baptista decollatur ab Herode Tetrarcha, filio Herodis illius, sub quo natus est dominus, machinante Herodiade uxore sua, quam abstulit fratri suo, ut Marcus dicit, Philippo. Eandem Herodiadem Beda scribit filiam

Maroboduus sueuorū, Marcomannorum, Quadorumq; rex, Cornelio T. & Velleio Paterculo autoribus.

Tyberius filios Drusi ueneno interficit.

Liuius moritur.

Fenestella.

Cæsarea ciuitas.

Tyberias ciuitas.

Baptismus Iohannis.

Herodias.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bit filiam fuisse Arethæ regis, quam idem Aretha primum Philippo coniunxerit, sed postea ablatam Herodi fratri eius dederit, eo quod ipse ditior & potentior fuerit. Iosephus uero scriptor antiquitatum, neutro consentiens, in xviij. libro scribit in hunc modum:

Ioseph. lib. 18. cap. 9.

HISTORIA.

Is quoq; temporibus inter Aretham Petreum & Herodem regem simultatio magna contigit, propter huiusmodi causam: Herodes Tetrarches uxorem habuit Arethæ filiam, cum qua nõ paruum tempus aduixerat. Sed cũ Romam aduocaretur, transiens, in domo Herodis exceptus est: frater eius erat etiam ipse, sed non ex una matre progenitus: Herodes enim ex filia Simonis sacerdotis fuerat procreatus. Cumq; ibi esset, Herodiadis amore captus est, uxoris alterius Herodis, filia enim erat ista Aristoboli, soror Agrippæ maioris. Audet igitur cum muliere de nuptijs ineundis miscere sermonem. Illa uero suscipiente, pacta firmantur, ut cũ Roma reuersus fuisset, illa connubij iura susciperet. Erant enim in pactis, ut filiam Arethę regis excluderet. Et Herodes quidem Romam talibus pactis firmatis aduehitur: sed cum reuersus fuisset, peragens Romæ propter quæ fuerat euocatus, uxor eius fideliter cuncta cognoscens, quæ inter eũ fuerant, Herodiadem q; composita, antecq; eam ille cuncta cognouisse sentiret, rogat uirum, ut in Macherunta, ubi limes erat Arethæ Herodisq; regionis, ab eo mitteretur, nihil ei sue uoluntatis aperiens. Hoc Herodes libenter accipiens, mittit uxorem, nihil eam sensisse penitus arbitratus. Illa uero præmiserat ante multum tempus ad patrem, ut ei apud Macherunta omnia pararentur, quæ itineris usus exposceret. A ductoribus Arethæ suscipitur, confestimq; Arabiam intrat, atq; ibi ab illis ductoribus ad alios, ab illisq; rursus ad alteros transmissa, cum summa celeritate patri perducitur, cui cunctam Herodis uoluntatem aperit. Ille uero exhinc inimicitiarum sumpsit initium, atq; ab utroq; congregato exercitu, in regione Camalica bello confligitur, non quidem ipsis præsentibus, sed ductoribus ab utraq; parte transmissis. Pugna itaq; facta, & exercitu Herodis afflicto, proditione perfugarum qui ex Philippi Tetrarchia ad Herodem quasi auxiliandi causa conuenerant, hæc Herodes scribit ad Tyberium. Ille autem indignatus quod Arethas talia perpetrauerit, scribit Vitellio Syriæ tunc rectori, ut ei bellum incunctanter inferret, & aut uiuum eum uinctum adduceret, aut certe mortui caput auferret. Tyberius quidem ut hæc ageret, rectori Syriæ demandabat. Quibusdam autem Iudæorum uidebatur ideo perisse Herodis exercitum, quod in eum satis iuste indignatio diuina commota sit, pro uindicta Iohannis, qui uocabatur Baptista. Hunc enim Herodes occidit, uirum ualde bonum, qui præcipiebat Iudæis uirtuti operam dare, iustitiam colere, pietatem in Deum seruare, & per baptismum in unum coire.

Herodes capitur amore Herodiadis.

Tyberius Vitellium instigat aduersus Herodem.

Testimonium Iosephi de Iohanne Bapt.

Hucusq; uerba Iosephi, quæ docent Herodiadem nec filiam Arethę fuisse, nec uxorem Philippi, cum & superius in libro xvij. antiquitatum idem scribat: Herodem maiore pœnitudine ductum super interfectione filiorum suorum Alexandri & Aristoboli, erga filios eorum clementem extitisse, & Alexandri filio maiori, filiam Peroræ fratris sui iunxisse: filio uero Aristoboli, filiam Antipatri: filio autem Antipatri, filiam Aristoboli Mariamnem. Alteram uero, id est, Herodiadem, filio suo Herodi. Et is inquit, natus est ei ex filia pontificis, cum post subinferat, Herodem & Philippum ex Cleopatra Hierosolymite natos, pontificis uero filiam Mariamnem dictã fuisse. Ex his prudens lector eligat quid magis sit tenendum, cum & difficile sit Euangelistę uerbis non credere, & omnes astipulentur Iosephum ueracem antiquitatum relatorem existere, nisi forte dicatur Euangelista pro affinitate personarum mutationem fecisse nominum: nec multum curauerit inter tot Herodis filios exquirere, quod duos sibi æquiuocos scribatur habuisse. Bedæ uero indulgendum putamus, quod Herodiadem Arethę filiam dixerit, quia multis scribendis intentus, multiplicitatem historiarum forte per omnia tenere non potuit, maxime cum & beatum Hieronymũ in commentario Marci eadem sensisse forsitan legerit.

De Genealogia Herodũ uide Ioseph. Teutonicum, per Hed. uersum.

Hinc Augustus Macrobio teste, dicebat, se malle esse porcum, quàm filiũ Herodis. Iosephi autoritas.

Beda excusatur & Hiero.

Anno

ANno Dominicæ incarnationis xxxij. discipuli Christi, Euangelicis instructi documentis, uerbum fidei per ciuitates Iudææ, ipso mittente prædicauerunt. Anno incarnationis suæ xxxiij. Dominus noster Iesus passus est in carne, & resurrexit, in cuius passione multa contigisse miracula, etiam gentilium scriptores testantur. Iosephus quoq; inter cætera quæ tempore illo stupenda contigerunt, scribit sacerdotes templi primum commotionem locorum, & sonitus quosdam audisse, dein ex adyto templi uocẽ erupisse, transeamus à sedibus his. De ipso etiã Christo scribit ita.

Verbum fidei, est cõfiteri ore dominũ Iesum & credere in corde, q. Deus illum excitauit à mortuis. Ro. 10.

Vide lib. 7. belli Iud. cap. 12.

IOSEPHVS DE CHRISTO.

FVit autem his temporibus Iesus sapiẽs uir, si tamen uirum eum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector, & doctor hominum, eorum, qui libenter audiunt quæ uera sunt, & multos quidem Iudeorũ, multos etiam ex gentibus sibi adiunxit: Christus hic erat. Hunc accusatione primorum nostræ gentis uirorum cum Pilatus in crucem agendum decreuisset, non deseruerunt hi, qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die iterum uiuus, secundum q̃ diuinitus inspirati Prophetæ, uel hæc, uel alia de eo innumera miracula futura esse prædixerũt. Sed & in hodiernũ diem Christianorũ, qui ab ipso nũcupati sunt, & nomen perseuerat & genus.

Li. 18. antiqui. cap. 6. Eadem legis Græce in Suida, quæ hic libuit subijcere.

γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἰησοῦς σοφὸς ἀνήρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή, ἦν γὰρ παραδόξων ἐργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν ἰουδαίων, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐπηγάγετο. ὁ χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιπτι μηκότος πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν, πάλιν ζῶν. τῶν θείων προφητῶν ταῦτα καὶ ἄλλα μυρία θαυμαστὰ περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων. εἰς τε νῦν τε τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένον οὐκ ἐπιλέλοιπε φῦλον.

ANno Domini xxxiiij. Iacobus frater Domini, Hierosolymis Episcopus ordinatur ab Apostolis, seditq; annos triginta. Anno Domini xxxv. Pilatus imaginem Cęsaris in templo statuere uolẽs, seditiones in Iudęis excitauit. Anno Domini xxxvi. Seianus præfectus, cohortatur Tyberium, ut Iudæos deleat. Persius Volaterris nascitur. Anno Domini xxxvij. Pilatus ad Tyberium scripsit, de passione & resurrectione Domini, & de uirtutibus eius, per quas crescente plurimorum fide, Deus crederetur. Tyberius autem cum magno fauoris suffragio rettulit ad senatum, ut Christus Deus haberetur. Senatus uero indignatione commotus, cur non sibi prius secundũ morem delatum esset, ut de suscipiendo cultu, prius ipse decerneret, consecrationem Christi recusauit: edictoq; constituit exterminandos esse urbe Christianos, præcipue cum & Seianus præfectus Tyberij suscipiendę religioni obstinatissime contradiceret. Tyberius tamen accusatoribus Christi, edicto mortem comminatus est, plurimosq; senatorum proscripsit, & in mortem coegit. Pilatus autem cum in Iudęa decimum compleret annum, accusatus à Iudæis apud Vitellium, qui tunc Syriæ principabatur, iussus est ab eo Romam ire, ut in iudicio Cęsaris se ab obiectis purgaret, sed antecq; Romam ueniret, Tyberius rebus humanis excessit.

Iacobus Episcopus Hierosolymis.

Pilati literæ ad Tyberium, de Christo.

Edictum Romani Senatus, cõtra Christianos.

Accusatores Christi, proscripti.

Eodem anno Aristoboli filius Agrippa, cognomento Herodes, Romam ueniens, à Tyberio clementer tractatur, fauente Antonia matre Germanici & Claudij, quę fuit uxor Drusi fratris Tyberij. Sed cum accusaretur quòd optaret Tyberium citius mori, regnumq; Gaio dari, in uincula ab eo conijcitur, nec eo uiuente soluitur.

Anno Domini xxxviij. Tyberius Romanos grauiter affligens, ingenti omnium gaudio in Campania ueneno perijt, insidijs Caligulę anno Imperij sui xxiij. ætatis suę lxxviij.

Tyberius moritur ueneno.

E iiij Anni

Universidad de Deusto Biblioteca

ANNI GAII CALIGVLAE.

Anni ab initio mundi quatuor mille.

Gaius Caligula.

ANno Dñicæ incarnationis xxxix. ab urbe condita, Dcclxxxix. Gaius Caligula tertius, ab Augusto susceepit imperiũ: & regnauit annos tres, Menses decem, Dies octo. Hic fuit filius Germanici, nepos Drusi, qui fuit priuignus Augusti, frater uero Tyberij. Hic quia in exercitu natus fuit, ex calciamento militari, Caligula cognominatus est: magnoq; fauore auiæ suæ Antoniæ nutritus, in magnis habebatur honoribus: adoptatusq; à Tyberio in filiũ, cum Tyberio filij sui Drusi filio, in aula nutriebatur: liberalibusq; disciplinis apprime eruditus, propter Germanici patris sui uirtutẽ à populis amabatur. Tyberius igitur, cum iam ad senectutem peruenisset, patrijs Dijs supplicabat, ut ei signum manifestũ ostenderent, qui nam post eum in Imperium successisset: festinans quidem, ut nepoti suo principatum relinqueret. Cui cum dictum esset illum regnaturum, qui sequẽti die primus ex omnibus ad eum uenisset: misit ad neporis sui pedagogum, iubens ut primo mane puerum ad se perduceret, putans illa re numinis superare sententiam. Cumq; dies illuxisset, iussit Euodum, ut quisquis foris esset infantulorum, ad se primitus euocaret. Ille autem egressus, Gaium ante tabernaculum repperit: nam Tyberius necdum aderat, ciborum acceptione tardatus. Ille uero ignorans totum quod agebatur, ueni, inquit, uocat te pater, & induxit eum. Videns autem Tyberius maiestatis supernæ potentiam, semetipsum cul pabat, ꝓ illum augurium postulasset, sed non ualens diuine ordinationi resistere, Gaium benigne alloquens, commisit ei Imperium, monens illum erga nepotem Tyberium existere beniuolum. Accepto autem regno post Tyberium, omnium ante se sceleratissimus fuit, & qui Tyberij dedecora purgauerit. Ante principatum quippe omnibus acceptus fuit, in principatu uero talis extitit, ut merito uulgaretur atrociorem illo dominum non fuisse. Nam ut breuiter crudelitatem eius depromam, exclamasse fertur. Vtinam populus Romanus unam ceruicem haberet. Sæpe enim de conditionibus temporum suorum questus est, ꝓ nullis calamitatibus publicis insignirentur. Plurima fecit, de quibus nescio, an deceat memoriæ tradi, nisi forte iuuat de principibus nosse omnia, ut improbi saltem famæ metu talia declinẽt. In palatio matronas nobiles publice libidini subiecit, tribus sororibus suis stupra intulit, ex una earum etiam natam filiam uitiauit. Memmium Regulum coegit, ut coniugem suam sibi uxorem, in loco filiæ, daret, seqꝫ patrem eius diceret, & instrumẽta matrimonij, ut pater conscriberet. Sorores suas quas stuprauit, insularum exilio damnauit. Hic primus diademate imposito, dominum se appellari iussit, & in Deorum numerum se referri præcepit: Hic statim, ut post mortem Tyberij regnum accepit. Agrippam cognomento Herodem, à uinculis absoluit, in quæ illum Tyberius cõiecit, eiqꝫ tetrarchiam Philippi patrui sui, qui iam decesserat, tradidit, regemq; appellauit, cui postea tetrarchiam Herodis patrui sui adiecit. Iste est qui in Actibus Apostolorũ Herodes appellatur, qui & Iacobum occidit, & Petrum in carcerem misit, & postea ab Angelo percussus, uermibus scaturiens expirauit. Cuius filij fuerunt Agrippa rex æquiuocus eius, & Beronice soror eius. Regnauit autem annis septem, moriturq; anno tertio Claudij. Philippus uero patruus eius, mortuus est anno xxij. Tyberij, regens Traconitidis & Gaulanitidis regionem annis xxxij. Anno domini xl. qui est Gaij secundus, Iudæi qui iam tunc ob passionem Christi meritis, ubiq; cladibus exagitabantur, apud Alexandriam exorta seditione profligati sunt cæde, atq; pulsi ex urbe. Pro quibus Philo, uir sane apprime eruditus, secunda uice Romam ueniens, & apud Gaium interpellans, nihil profecit, sed ibi commorans dicitur cum Petro Apostolo locutus fuisse

Caligula ex calciamẽto militari sic dictus

Augurium de successore Tyberij.

Gaio committitur Imperiũ.

Atrocitas Gaij

Horrenda uitia Gaij.

Cũ sororibus stupri consuetudinem secit. Sueto.

Gaius iubet se appellari dominum.

Agrippa. Herodes.

Anni Agrippæ.

Vide Eusebiũ lib. 2. cap. 5.

fuisse, eiusq; amicitiam habuisse. Anno Domini xli. Pilatus multis calamitatibus à Gaio oppressus, seipsum interfecit. Anno Domini xlij. Matthæus Euãgelium scripsit Hebraice. Herodes tetrarcha, qui in Iohannis Baptistæ nece autor extitit, & passioni Domini interfuit, filius Herodis Magni, sub quo natus est Christus, Romam uenit, cogente Herodiade uxore sua, quam abstulit fratri suo. Quæ cum uideret Agrippam fratrem suum à Gaio regem factum, exprobrare cœpit Herodi socordiam, quia perid ꝓ noluerit ad Cęsarem nauigare, careret maiori honore. Nam cum Agrippam ex priuato regem fecisset, non esset dubium, quin eum ex tetrarcha pari honore prouehere. His adductus Herodes, Romam uenit, subsequente eum & accusante Agrippa filio fratris sui Aristoboli. Gaius eum de auaritia uehementer increpauit, eiq; tetrarchiã auferens, Agrippæ commisit, ipsum uero perpetuo exilio Lugdunum relegauit. Cognoscens autem ꝓ Herodias soror esset Agrippę, uoluit ei opes & quæq; propria concedere: sed illa mariti causa contemnens omnia, secuta est eum in exilium, ibiq; pariter perierunt.

Herodes Lugdunum in exilium relegatur Ioseph. lib. 18. cap. 14. Sueto. in Caligula.

Eodem anno Gaius cum aduersus omnes ingenti crudelitate sæuiret, à militibus in palatio occisus est, anno ætatis xxxviij. regni iij. Qui postq; occisus est, duo libelli in secretis eius reperti sunt, quorum alteri pugio, alteri gladius index erat, ambo lectissimorum uirorum utriusq; ordinis, senatorij uidelicet & equestris, nomina & notas continebant, qui morti destinati erant. Inuenta est & arca ingens uariorum ueneno rum, quibus mox Claudio Cæsare iubente dimersis, maria infecta tradũtur, non sine magno piscium exitio, quos enecatos per proxima littora passim æstus eiecit.

CLAVDIVS.

ANno Dominicę incarnatiõis xliij. ab urbe autem condita Dcc. nonagesimo tertio, CLAVDIVS ab Augusto quartus, Imperium adeptus est, regnauitq; annos xiij. menses viij. dies xxviij. Hic fuit patruus Gaij Caligulæ, filius Drusi priuigni Augusti, qui apud Moguntiam habet monumẽtum, cuius nepos erat Caligula. Iste cum senatus censuisset genus Cęsarum exterminatum, deformi latebra latere repertus, quia uęcors erat, mitissimus uidebatur imprudentibus, sicq; raptus à militibus, Imperator effectus est, annitente Agrippa, qui tunc forte Romam uenerat, & à senatu in consilium uocatus fuerat, unde & filiũ eius Agrippam regem fecit. Hic uentri, uino, libidinisq; dæ, obediens, uęcors & prope hebes ac pauidus, libertorũ & coniugis subiacebat Imperijs. Cupiens tamen uirtem se publicæ rei ostendere principem, exercitum mouit in Britanniã, transuectusq; in insulam, quam nemo ante Iulium Cæsarem, nec post eum ausus fuit adire, intra paucos dies sine prælio & sanguine plurimam eius partem in deditionem accepit: Orchadas etiam insulas ultra Britanniam Romano imperio adiecit, ac sexto mense ex quo profectus est, Romam redijt. Sic ergo de Britãnis triumphauit, filiumq; suum Britannicũ uocauit. Vxor uero Claudij Messalina, primo passim adulteris utebatur: ex quo facto plures metu abstinebant, & extincti sunt. Dehinc atrocius accensa, nobiliores quasq; nuptas, & uirgines scortorum modo secum proposuerat, coactiq; sunt mares ut adessent. Quod si quis talia horruerat, confecto crimine in eum, omnemq; familiam eius sęuiebatur. Ita liberti eius potestatem summam adepti, stupris, exilio, cæde, proscriptione omnia fœdabant. Ex quibus Felicem legionibus Iudææ prefecit. Possidonio Eunucho post triumphum Britannicum, inter militariũ fortissimos arma insignia tanq; participi uictoriæ dedit: Polybium inter consulares medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narcissus: Post hæc Claudius Agrippinam, Germanici

Claudius quartus ab Augusto.

Drusi monumentum Moguntiæ.

Nauigatio Claudij in Britanniam.

Orcades insulæ sunt Oceani Septentrionalis ultra Britanniam. Suet. meminit Stoechadarum.

Fœlix Iudæa præfectus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nici fratris sui filiam, sororem Caligulæ, matrem uero Neronis accepit uxorem, quæ filio suo procurans Imperium, priuignum suum Britannicum, primo in palatio multiformibus insidijs circumuenit, dehinc ipsum coniugem ueneno interemit.

ANNI CLAVDII.

PRimo igitur Imperij sui anno, cum cõfirmaretur in regno Agrippæ consilio, dedit Agrippæ eidem pro remuneratione omnia quæ dedit Augustus Herodi, aliud quoq; regnum, quod Lisaniæ dicebatur fuisse. Anno Domini xliiij. Duodecim Apostoli, cum eatenus in Iudæa tantũ prædicarent, iuxta præceptum Domini, ut Beda scribit, anno à passione Domini xij. in totum orbem diuisi sunt. Vnde Petrus fundata primum Antiochena Ecclesia, Romam tetendit, ut quidam uolunt hoc anno, secundum alios, quarto Claudij anno. Anno domini xlv. Primus Episcopus Antiochiæ ordinatur Euodius.

Petrus Romã uenit.

Ioseph. li. ant. 19. cap. 8. Euseb. lib. 2. cap. 10.

HERODES Agrippa filius, Aristoboli anno vij. regni sui percutitur ab Angelo: relinquens filiũ nomine Agrippam, & tres filias, Beronicen, Mariamnem, atq; Drusillam. Tunc Claudius, ut Iosephus testatur, regnum eius in prouinciam redegit, in cuius procurationem missus est, Cuspius Fadus. Anno Domini xlvi. Claudius de Britannis triumphauit.

HISTORIA.

Fames per Agabum prædicta in Actis.

DOdem anno facta est fames grauissima per Syriam, quam etiã Agabus Propheta prædixit, ut in Apostolorum legitur Actibus: sed à Christianorum necessitatibus apud Hierosolymam, conuecto ex Aegypto frumento, Helena Adiabenorum regina largissime ministrauit. Hoc etiam anno, scilicet Claudij quarto, illud factum esse Beda opinatur, quod in Actibus Apostolorum legitur: statuerunt, ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex illis ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem, & hanc ascẽsionem suam esse illam, de qua ipse Paulus ita scribit ad Galathas. Deinde post annos quatuordecim, ascendi Hierololymam cum Barnaba, assumpto & Tito. De hac ascensione positis quibusdam, Beda subinfert. Sequitur ergo beatum Petrum eodem xiiij. post passionem Domini anno, quo eum Hierosolymis alloquitur Paulus, Romam uenisse credamus, id est quarto Claudij Cæsaris anno: simulq;, ni fallor, hac expositione Paulum Apostolum eodem quo Dominus passus est, & resurrexit anno ad fidem uenisse probamus.

Q. An Petrus Romæ fuerit, agitata Anno Domini 1520. herbescente doctrina pietatis in Germania.

PEtrum uero quarto Claudij anno Romam uenisse, ferè omnes sanctorum temporum scriptores testantur: quidam autem Pontificatum in urbe Romana hoc anno illum suscepisse opinantur. Et hoc exinde uerum conijcitur, quia Petrus sedem Romanam xxv. annis tenuisse dicitur, & ultimus Neronis annus, quo Petrus passus esse narratur, xxv. à quarto Claudij numeratur. Vnde satis apparet, ꝓ eodem anno, quo Romam uenit, etiam sedem Pontificatus accepit.

Successio Pontificum Ro. Petrus. Linus. Anacletus. Clemens. Euaristus. Alexander. Sixtus.

De successione uero Pontificum Romanorum, & ordine atq; temporum eorum, iam inde à principio, & deinceps in plurimis, diuersa sentiuntur à diuersis. Quorum opiniones hic summatim scribere, idcirco arbitror non esse ab re, ut & segniores, & negligentiores mei similes, ad ueritatem rei attendendam excitentur, & prudentiores ad hanc subtilius inuestigandam prouocentur. Quidam scribunt, quibus & Ecclesiastica consentire uidetur historia, Linum post passionem Petri Apostoli Romanæ sedi xxv. annis præsidentis, hanc regendam suscepisse: & post duodecim sui regiminis annos, secundo Titi anno Pontificatum Anacleto reliquisse, & hunc item post duodecim annos Clemẽti sedem tradidisse, quod uidetur anno Domitiani xij. contigisse, ipsumq; Clemẽtem post nouem sui Pontificatus annos sub Traiano passum: Euaristum quarto eiusdem Traiani anno successisse, huic Alexandrũ, illi uero Sixtũ, & sic cæteros. Alij uero scribunt Linum & Cletum sub Petro fuisse, ipsumq; Petrum mox ut Pontificatum accepit, Linum pro se in agendis Ecclesiasticis, quo ipse liberius prædicationi uacaret, ordinasse: illoq; post annos duodecim decedente, Cletum huic

huic subrogasse. Quo etiam item post annos xij. defuncto, eo anno & tempore quo ipse Petrus passus est, scilicet xiiij. Neronis anno, Clementi sedem commisisse: & ei, suisq; successoribus ligandi soluendiq; potestatem, sicut ipse à Christo suscepit, demũ tradidisse, & huic passo sub Domitiano, Anacletum successisse: cui Euaristum, & huic Alexandrum, sicq; cæteros. Quæ descriptiones cum sibi multum dissonæ probentur, quærendum cui magis credi iudicetur. Consideremus ergo earum inæqualitates. Igitur si Linus Anacletum, isq; Clementem successorem reliquisse accipitur, ut prior descriptio testatur, Cletus omnino de pontificum catalogo excluditur, cuius ueneratio per omnes Ecclesias sic celebris est, ut non solum in martyrologijs attituletur, uerum etiam in canone missarum, & in supplicationibus letaniarũ, publicius inter Linum & Clementem recitetur. Si uero post Linum Cletus, dein Clemens, & post hunc Euaristus & Alexander numerentur, locus non habetur ubi Anacletus recipiatur, cum Beda in martyrologio suo dicat hunc quartum post Petrum sedisse, & sub Domitiano passum fuisse, ut primus sit Linus, secundus Cletus, tertius Clemens, quartus Anacletus. Sed si post Clementem Anacletus ponatur, & secundum Bedam sub Domitiano passus recipiatur, necessario illud refellitur, ꝓ antecessor eius Clemens sub Traiano passus dicitur, cum euidẽter sub Domitiano passus esse probetur, si successor eius Anacletus, ab eodem occisus non negetur.

HISTORIA.

ADhuc autem argumentatur & illud. Quia si Linus & Anacletus iuxta quosdam siue Linus & Cletus secundum alios, uterq; post passionem Petri, quæ xiiij. Neronis anno facta est, per annos xij. tenebat Pontificatum, quod spatium per xxiij. annos in Domitiani duodecimum protenditur annum: Clemens ab Apostolo Petro sedem, & ligandi soluendiq; licentiã nullatenus accepisse probatur, quod à nonnullis firmatur. Additur & hoc ꝓ S. Dionysius Ariopagita, beati Pauli Apostoli discipulus, & Athenarum Episcopus, cum sicut in libro passionis eius legitur, beatos Apostolos Petrum & Paulum audiret Romæ teneri, subrogato Athenis Episcopo, properauit Romam uelocius attingere: summopere desiderãs, si Deus ita uellet, cum eisdem sanctis Apostolis occumbere. Sed cum diuina dispositio uota ipsius præueniret, sanctiq; Apostoli prius passionis gloria coronarentur, quãm ipse Romã adiret, tandem perueniens, Clementem, condiscipulum suum, Romanæ sedi iam præsidentem inuenit: qui & illum in Gallias prædicatorem direxit. Quæ igitur fuit festinantia tanti desiderij, si per xxiiij. annorum spatium, uel amplius inter Athenas & Romam nullo potuit obsistente cohiberi. Nec enim illud refragatur, ꝓ ostio fidei sibi aperto, causa seminandi uerbum Dei, aliquandiu retardatus fuisse narratur. Quia etsi per contiguas parochias, diuina semina prædicandi auidus disperserat, passionis tamen desiderio feruens, ab Athenis infra xxiiij. annos maturius Romam contendere poterat. Ad hucuero cum idem Dionysius xcvi. Dominicæ incarnationis anno, qui est xiiij. Domitiani passus describat, Clemens uero, qui eum direxit in Gallias, duodecimo eiusdem principis anno, iuxta superioris opinionem descriptionis sedem accepisse dicatur, mirum potest uideri, qualiter anno, nondum, aut uix expleto possent omnia hæc expleri, scilicet ut Dionysius de Roma in Gallias ueniret, & tam ceruicosum populũ ignotus adhuc & aduena fidei iugo substerneret, basilicam construeret, aliaq; plura quæ de eo leguntur, sacerdotum super his commotorum relatio Romam recurreret, diuulgataq; persecutione, præfectus inde missus in Galliam, Dionysium diuersis pœnis occideret. Liber quoq; passionis Alexandri Papę testatur, ꝓ in ordine Pontificum Romanorum, Clemens post Petrum primus, hoc est secundus ab illo habeatur. Sic enim ibi scriptum est. Quinto loco à beato Petro Apostolo, Romanę Ecclesiæ cathedram Alexander suscepit, & reliqua. Quòd si Linus à Petro secundus dicatur, necesse est ut & Cletus ante Clementem, & Anacletus post eum à numero excludantur, quatenus Alexander quintus inueniatur, scilicet ut Petro existente primo, Lino secundo, Clemente tertio, Euaristo quarto, Alexander quinto loco subsequatur. Aliter enim Alexander quintus à Petro non habetur, quia si Linus à Petro secundus, & Cletus siue Acletus

De Dionysio Ariopagita.

Liber passiõis Alexandri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Acletus Anacletus ante Clementem fuerit positus, Alexãder erit sextus, si uero Cletus ante Clementem, & Anacletus post illum ponitur, Alexander septimus haberur, nisi Clemens à Petro secundus numeretur, illis & talibus allegatis pro imperitia mea, propter rerum & temporum conueniẽtiam, hos magis interim sequendos æstimo, qui Linum & Cletum dicunt fuisse sub Petro, & illos quidem hoc officium quod co episcopi sub Episcopo tenent, administrasse. Clementem uero Petro ipso tradente, legitimo iure successisse, & idcirco eum à quibusdam primum Papam uocatum, quia uelut hęreditario iure ligandi soluendiq; à Petro accepisse dicitur Pontificatum. Pro hoc uero ab alijs dictum tertium esse à Petro, q; sub ipso Apostolo præcesserint eum Linus & Cletus in sacerdotali officio. Hucusq; de his, in sequentibus uero eadem causa pro successionis ordine & temporum serie generat erroris cumulum, qui pro similitudine nominum personis inditorum inoleuisse creditur, ob incuriã & uitium scriptorum. Fabianus quippe Papa legitur sub Decio passus, post quẽ Cornelius, itemq; post eum in catalogo pontificum, & in quibusdam etiam Chronicis inueniuntur positi, Lucius, Stephanus, Sixtus, Dionysius. Cum igitur sub Decio Fabianus passus legatur, Sixtus quoq; sub quo Laurentius archidiaconatum tenebat per omnes ecclesias, & legendo & cantando sub eodem passus prædicetur: Decius uero non amplius q̃ xxx. mensibus, hoc est annis duobus & dimidio regnasse dicatur, à quibusdam etiã minus, id est anno uno & mensibus tribus, si inter Cornelium, Fabiani successorem, & hunc Sixtum, Lucius & Stephanus ponantur, ut sub Valeriano & Gallieno passi legantur fuisse, & Cornelius tribus annis, Lucius uero mensibus octo, Stephanus autem duobus annis Romanæ sedi præfuisse in Ecclesiastica historia dicantur. Vnde satis intelligi potest uitio scriptorum pro similitudine nominum ordinem esse confusum: & Cornelio successisse Sixtum. & huic Dionysium, illi autem Lucium, huic uero Stephanum, cui item Sixtum, dein iterum Dionysium, sicq; per ordinem reliquos. Hæc autem omnia non dico, quasi pro mea garrulitate, præiudicium cupiens inferre aliorum me satisq; præcellentium sententiæ, sed quasi pro indagandę ueritatis cupiditate, stultitiæ notandus elogio, sensum meæ denudans imprudentiæ. Cæterum sapiens quisq; pro captu suo deliberet, quid pro uero tenendum dijudicet, ego uero tot & tantas uarietates in historiographis cernens, & pro tenuitate ingenioli mei mecũ ruminando & admirando perpendens, historias, passionum libros, chronicorum exemplaria, quæ habere potui, diligẽter pro meo captu percurri, multaq; inueniens, scriptorum negligentia uel imperitia deprauata, propter numerorum uarietates literis designatorum, in quibus facile à diligentibus delinquitur, quanto magis à non attendentibus, dum aut litera pro litera ponitur, uel aliqua forte subducitur, inquantũ meæ licuit rusticitati, nulliusq; autoritatis exilitati, quædam correxi, temporaq; pontificum Romanorum, temporibus Imperatorum, quãm diligẽtius poteram, annexi: & ob hoc anno Dominicæ incarnationis xlij. qui est primus beati Petri Apostoli, in Pontificatu Romano, & si non annos præsulum singulorum, quos reperire non potui, ordinem tamen cunctorum, sicut ad nos perlatus est, usq; in Mcxcix. eiusdem incarnationis annum seriatim perduxi: ubi si sapientum iudicio, mea simplex placuerit diligentia, nulliusq; ueritatis inuidentia, gratias Deo: sin autem, melius ostendenti uelut certi & ueri cupidus, desiderantissime cedo. Fado successit Alexander.

Quod Linus & Cletus sub Petro fuerunt. Clemens primus Papa.

Fabianus papa.

Ordo confusus in historia Ecclesiastica.

Varietates in historiographis.

Consilium authoris huius Chronicæ, qui uixit anno domini 1199.

ANno Domini xlvij. Domitius orator clarus habetur, qui postea sub Nerone ex cibi redundantia in cœna moritur. Anno Domini xlviij. inter Therasiam & Theram in mari Aegeo noua insula emersit xxx. stadiorum spario extenta. Cumanus quidem successit Tyberio Alexandro, in procuratione Iudęę. Anno Domini xlix. sub procuratore Iudęę Cumano, tanta seditio Hierosolymis, in diebus Azymorum exorta est, pro culpa militis unius, ut coartato in exitu portarum populo, triginta millia Iudęorum cęde prostrata & compressa dicantur. Anno Domini L. Herodes rex, Calcidis frater Agrippę maioris moritur, tres filios relinquens: Aristobolum de priori natum uxore: Berenicianum & Hyrcanum ex Berenice fratris sui Agrippę. Cuius regnum Claudius Agrippę iuueni dedit filio Agrippę: quia regnũ patris eius iam in prouinciam redegit: eo q; ipse tunc puer erat, quando pater obijt.

Seditio sub Cumano.

Ioseph. lib. 20. antiqui. cap. 6.

Hoc anno tanta fames Romæ fuisse dicitur, ut Imperator in medio foro correptus à populo,

Fames Romæ sub Claudio. Acto. cap. 11.

à populo, conuitijsq; & fragminibus panũ turpissime infestatus, uix furorem plebis euaserit. Eo tempore Paulus apud Athenas, aram ignoto deo superscriptã repperit. Anno domini li. Claudius Iudæos expulit urbe Roma. Anno domini lij. Fœnix apud Aegyptum uisus est: quem uolucrem ferunt anno Dcliij. ex Arabia memorato loco aduolare. Anno domini liij. Simon Magus autor Simoniacæ hæresis extitit. Anno domini liiij. Claudius Fœlicem Iudæę procuratorem fecit. Apollonius ex Italia ortus, Pythagoricus philosophus Romæ pollebat, ita ut ipsum quoq; Pythagoram fuisse, Philostratus & alij acrioris ingenij describant. Anno domini lv. Aegyptius quidam pseudo propheta, Iudæos complures seducens, à Fœlice opprimitur. Anno domini lvi. Claudius ab Agrippina uxore sua, ueneno, ut dicitur, interemptus est, anno uitę suę lxiiij. Cuius funus, ut quondam Tarquinij Prisci, diu occultatũ est, & dum arte muliebri, corrupti custodes, egrum simulãt, priuignus eius Nero Agrippinæ filius, imperij iura suscepit,

Simon magus.

Apollonius.

Ioseph. lib. 20. cap. 11.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, lviij. ab urbe uero condita Dccc. vij. DOMITIVS NERO filius Domitij Enobarbi, & Agrippinæ sororis Caligulæ, quintus ab Augusto sumpsit imperiũ, & regnauit annis xiiij. non plenis, scilicet annis xiij. mensibus vij. diebus xxviij. Cuius mater Agrippina filia fuit Germanici fratris Claudij: uir autem Domitius Enobarbus ex nobilissimis Romanorũ. Quo mortuo, Claudius amauit eã, & propter amorem eius interemit uxorem suam Messalinam, ex qua habuit filium Britannicum, & filiam Octauiam. Habuit etiam ex prima uxore sua nomine Petina, filiam Antoniam. Ducta uero Agrippina, filium eius Domitium in filium adoptauit, eumq; Neronẽ uocauit, & filiam suam Octauiam ei desponsauit. Agrippina uero metuens, ne Britannicus regnum à patre perciperet, de morte Claudij cogitauit. Quo mortuo, repente principem militiæ Burrum cum tribunis prępotentibus misit, qui Neronem de castris adductum, more principis adorarẽt. Qui hoc modo accepto imperio, Britannicum quidem ueneno latenter occidit, matrem uero propriam interfecit, hoc ei retributionis impendens. . Per quinquennium autem primum bonus apparuit, in tantum, ut quidam scripserint Traianum solere de eo dicere, cunctos principes longe distare à Neronis quinquennio. Reliquum uero quod à quinq; annis superuixit, ita Caligulæ auunculi sui uestigia secutus est, immo supergressus est, ut turpe sit dicere, ad quantam malignitatem peruenerit. Plurimam senatorum partem interfecit, equestrem ordinem pene destituit, bonis omnibus hostis fuit. Libidinibus porro tantis agitatus est, ut ne à matre quidẽ uel sorore, ullaue consanguinitatis reuerentia referatur abstinuisse, uirum in uxorem duxerit. Ipse amictus nubentium uirginum specie, conuocaro senatu ad paciscẽdum de ratione dotis, in ipsisq; nuptias celebrantibus pelle coopertus ferę, à uiro ut uxor ductus sit. Patricidia multa commisit, matre, fratre, sorore, uxore, cæterisq; consanguineis interfectis. Vrbem Romam per sex dies & noctes incendit, ut quale esset incendium Troię, uidetet: ipse stans in altissima turri, lætusq; prospectans flammas, tragico indutus habitu, Iliadem tragœdiam canebat. In re militari nihil omnino ausus, Britanniam pene amisit. Auxit molem facinorũ eius, temeritas impietatis in deum. Primus enim persecutionem in Christianos mouit per omne regnum suum, ipsumq; nomen extirpare cupiens, principes Apostolorum Petrum & Paulum occidit. Ipse Vespasianum cũ filio suo Tito, ad destruendam Hierusalem, misit. Inter hæc Galba Hispanie prætor, & Gaius Vitellius imperium corripuere. Nero autem omnibus execrabilis, hostis à senatu iudicatus est: decretum est, ut furca collo eius inserta, nudus per publicum du-

In hunc dixit Licinius Crassus, non miranda, quod æneã barbam haberet, cui esset os ferreũ, & cor plumbeũ. Suet.

Hinc Prouerbium. Neronis quinquennium.

Libido Neronis.

Nero fit uxor.

Sueton. habet ἐλωσίρ flammæ decantauit in suo illo scenico habitu.

Neronis impietas in Christianos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ceretur, & uirgis usq; ad mortem cæsus, de saxo præcipitaretur. Quod ille audiens, simulq; aduentum Galbæ comperiens, fugit è palatio, & cũ eo Nephitus, noctisq; medio urbe egressus est. Secuti sunt autem eum Phaon & Epaphrodius, & Nephitus, & Spado Nespero, quem quondam exectũ in mulierẽ formare tentauerat. Cumq; uenisset in suburbanum liberti sui, quod est inter Salariam & Numentanam uiam, ad quartũ urbis milliarium, ictu gladij se percutere noluit, sed trepidante manu, hoc perficere non potuit. Et cum nullum inueniret à quo feriretur, exclamauit dicens: Ita nec amicum, nec inimicum habere possum. Videns hoc Nespero, adiuuit manum trementem: & ita perijt anno uitæ suæ xxxi. imperij xiiij. sicq; omnis Augusti familia in eo consumpta est. Huius temporibus Romæ pollebant Seneca tragicus, & philosophus, Musonius & Plutarchus philosophi, Iuuenalis & Persius satytici, Lucanus quoq; filius fratris Senecæ, & Statius.

Neronis mors

ANNI NERONIS.

PRimo autem Neronis anno, Festus successit Fœlici præsidi. Anno domini lviij. Paulus Apostolus apud Festum, præsente Agrippa rege, religionis suæ rationem exponens, ab eodem Festo uinctus, Romã mittitur, ubi & Petrus occurrens, Paulum conuenit: & quia Linus iam excessit, Cletum in locum eius subrogauit, qui & ipse annis xij. Ecclesiam rexit. Hucusq; librum actuum Apostolorum Lucas perduxit Euangelista. Anno domini lix. Probus Berithius eruditissimus grammaticus claruit. Anno domini lx. Statius Surculus poeta Tholosanus celebris fuit. Anno domini lxi. Terræmotus Romæ & ecclypsis solis facta est. Anno domini lxij. Festo succedit Albinus in præsidatu Iudæę. Anno domini lxiij. Iacobus frater domini lapidatur à Iudęis, & Simon frater eius in locum eius constituitur. Anno domini lxiiij. Marcus Eiuangelista passus est Alexandriæ. Anno domini lxv. Persius moritur anno ætatis xxix. Ante mensam Neronis fulmẽ cecidit. Anno domini lxvi. Annæus Lucanus Cordubensis poeta in pisoniana coniuratione deprehensus, brachium ad secandas uenas præbuit. Anno domini lxvij. Nero incendit Romam ad similitudinẽ Troiæ. Anno domini lxviij. Annæus Seneca Cordubensis, præceptor Neronis, & patruus Lucani, iussus à Nerone genus mortis eligere, incisione uenarũ, & haustu ueneni interijt. Cuius frater Iunius Gallio egregius declamator, propria se manu interfecit. Frater uero illorũ Lucius Annæus Melas, bona filij sui Lucani à Nerone promeruit. Anno domini lxix. Vespasianus dux exercitus aduersum Iudæos, qui Gestij Flori successoris Albini auaritiam non ferentes rebellabant, à Nerone missus, inter cęteras urbes Iotapatam munitam ciuitatem cepit, in qua & Iosephum, qui & Iosippus, ducem belli comprehendit. Qui cum interficiendus esset à Romanis, prædixit Vespasiano, quod ipse imperator futurus esset, sicq; uitam promeruit. Hic est scriptor antiquitatũ. Anno domini lxx. Petrus Apostolus peracto prædicationis suæ tempore, iterum ueniens Romam, defuncto Cleto discipulo suo, Clementi cathedram Romanam commisit, dans ei suisq; successoribus potestatem ligandi & soluendi, sicut ipse accepit à domino: eodemq; anno ipse Petrus iubente Nerone crucifixus est, Paulus uero decollatus. Sedit autem Clemens annis xix. menses v. passusq; est sub Domitiano nono kal. Decemb. licet quidã contendant eum passum sub Traiano. Secundum Ecclesiasticam historiam primus post Petrum Linus hoc anno Romanam suscepit Ecclesiam, & per xij. rexerat annos.

Petrus Paulo Romæ occurrit.

Marcus Euangelista.

Senecæ mors.

Vide libros de bello Iud.

Petri & Pauli passio.

HISTORIA

NEro autem post interfectionem Apostolorum seipsum interfecit, ordine suprascripto, ut in Romana legitur historia, cum quidam scribant illum in sylua errantem, à lupis esse deuoratum. Hunc Persæ in tantum dilexerunt, ut legatos mitterent Romam, multum rogantes, ut concederetur illis licentia fabricandi ei sepulchrum. Cæterũ aliæ prouinciæ omnes, & tota Roma, de interitu eius nimis exultauerunt, in tantum, ut omnes uestiti pileis manumissionum quod tunc erat signum liberationis, quasi ab impio domino liberati, uictoriam celebrarẽt. Ignatius Antiochię secundus ordinatur Episcopus, cum eum præcesserit Euodius.

Persæ amantes Neronis.

Vide Aul. Gel. seruu. ra so capite pileum accipiebant.

Anni

ANNI GALBAE.

ANno Dominicæ incarnationis, lxxi. ab urbe uero condita Dccc. xxi. GALBA antiquissimę nobilitatis senator, de Sulpitiorũ genere progenitus, cum lxxiij. geret ætatis annum, ab Hispanis & Gallis electus, mox ab uniuerso exercitu libenter imperator acceptus, statim ut Neronis mortem audiuit, Romã uenit, sextusq; ab Augusto, mensibus vij. regnauit. Huius priuata uita insignis fuit militaribus & ciuilibus rebus: sæpe fuit consul, sæpe proconsul, sæpe dux in grauissimis bellis. Militem suum ita seuerissime tractãs, ut ingresso eo in castra, diceretur statim ab altero ad alterũ: Disce militare, Galba uenit, nõ Getulicus. Imperium uero adeptus, cũ auaritię uitio seuitiaq; omnes offenderet, Pisonem quendã nobilem adolescentẽ in filium regnumq; adoptauit. Ipse autẽ mense vij. in medio Romanę urbis foro decollatus est, insidijs cuiuldam Othonis, qui post eum arripuit regnum.

Galba.

Priuata uita Galbæ.

Vide Suetonii.

HISTORIA.

VCIVS OTHO occisis Galba & Pisone, inuasit imperiũ Romanorũ, ortus ex oppido Ferentino, materno genere nobilior q; paterno, neutro tamen obscuro. In priuata uita mollis, maximeq; in adolescẽtia turpis, & Neronis familiaris, in imperio uero documentum sui non potuit ostendere. Nam cum ijsdem temporibus quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius à germanicis exercitibus imperator factus esset, bello contra Vitellium suscepto, tribus leuijs prælijs Otho uictor extitit: uno apud Alpes, alio circa Placentiam, tertio circa locũ quem Castoris uocant: quarto cum apud Bebriacũ in Italia uictus esset leui pręlio, ingentes tamẽ copias habens ad bellũ, Iponte semet occidit, xxxviij. ętatis anno transacto, xcv. imperij die, scilicet mẽse iiij. Hic proprijs militibus tam amabilis fuit, ut plęriq; uiso eius corpore mortuo, suis manibus interitẽt.

Otho Syluius.

Otho se necat. Suet. Vno se traiecit ictu infra leuam papillam.

HISTORIA.

VITELLIVS Romã uictor ingressus, ui Romano potitus est imperio, familia honorata magis quãm nobili ortus. Nam pater eius Lucius Vitellius non admodum clare natus est: tres tamen ordinarios gesserat consulatus. Hic cũ multo dedecore imperauit, multa ſęuitia, cæterisq; uitijs notabilis, maxime ingluuie & uoracitate, quippe qui de die quarto uel quinto sæpe fertur epulatus. Notissima certe cœna memoriæ mandata est, quam ei Vitellius frater eius exhibuit, in qua super cęteros sumptus duo millia lectissimorum piscium, & septem millia

Vitellius.

F ij auium

Universidad de Deusto
Biblioteca

nium apposita sunt. Hanc exuberauit dedicatione patinæ, quam ob immēsam magnitudinem clypeum Mineruæ αὐγίδα πολιοῦχα dictitabat. In hac Scarorum iocinora, phasianorum & pauonum cerebella, linguas phœnicoptorum, murenarū lactes, à Carpathio usq; fretoq; Hispanię per nauarchos & triremes petitarum commiscuit. Hæc Suetonius. Interim Vespasianus Hierosolymam obsidens, audita Neronis morte, à militibus imperator creatus est. Quod audiens Vitellius, Sabinum fratrem Vespasiani, cum multis alijs, in capitolio incenso interfecit. Vnde à militibus Vespasiani sub muris urbis habito prælio superatus, cū in quandā cellulam palatio proximam se contrusisset, turpiter inde protractus, uinctis post tergū manibus, resupino capite, gladio ad mentum supposito, per forum ad spectaculum uulgi ducitur, multisq; simum & cœnum in faciem eius mittentibus, minutis ictibus excarnificatus, unco inde trahitur, & in Tyberim proijcitur, anno ætatis lviij, imperij autē mense viij. Tres post Neronem rapuerunt imperium. Galba in Hispania quo missus erat cum exercitu: Otho Romæ: Vitellius in Germania: regnaueruntq; anno uno, & mensibus sex. Antiochiæ secundus ordinatur Episcopus Ignatius.

Ignatius Alexandrinus Episcopus.

HISTORIA.

Vespasianus.

ANno Dominicæ incarnationis, lxxij. ab urbe condita Dcccxxij. VESPASIANVS à Nerone cum exercitu missus, comperta morte Neronis, ab exercitu imperator efficitur: dimissoq; Tito filio suo in Iudæa, ad obsidendam Hierosolymam, ipse per Alexandriā profectus est Romam, ubi accepto imperio, septimus ab Augusto regnauit annis ix. Obscure quidē natus, sed uir militari uirtute præcipuus, & optimis comparandus, utpote qui à Claudio Missus in Germaniam, deinde in Britanniam, tricies & bis cum hoste conflixit, multumq; Romano imperio adiecit. Hic in imperio moderate se gessit. Inter cætera nanq; bona hanc gratiam habuit, ut inimici tias in corde non retineret, in tantum, ut filiam prędicti Vitellij inimici sui multis dotatam diuitijs, nobilissimo traderet marito. Hic cum ab amicis moneretur, ut caueret se à Tametio Pomposiano, de quo sermo uulgabatur, quod regnaturus esset, consulem illum fecit, alludens tali cauillo: Quando regnum acceperit, talis beneficij memor erit. Talibus sæpe uerbis iocularibus amicorum iras placauit. Cumq; Romā incendijs ruinisq; ueteribus destitutam repararet, ac multa regno Romano adijciens, cum Tito filio de superatis Iudæis triumpharet, cunctisq; amabilis existeret, profluuio uentris fessus, in uilla propria circa Sabinos interijt, anno ætatis lxxix. Cuius anno primo Titus filius eius Iudæos inenarrabili fame cruciauit obsessos, premens eos diuersis bellicis instrumentis.

Dotes Vespasiani.

Inimicis benefacere.

Videlib. 7. bel. Iud. apud Iosephum.

ANNI VESPASIANI.

Corn. Tacitus hist. Aug. li. 21

ANno Dominicæ incarnationis lxxiij. Hierusalem à Tito capitur, non sine multo suorum sanguine. Subuersaq; ciuitate, sexingenta millia Iudæorum interfecit, ut Cornelius & Suetonius referūt. Iosephus uero, qui & Iosippus, unus ex Iudęis, qui ei tunc bello præfuit, scribit undecies centena millia fame perijsse, & gladio: & centum millia capriuorum publice uenundata. Vt autem tanta multitudo Hierosolymis reperiretur, causam azymorum fuisse refert, ob quæ ex omni gente Iudæorum ad templum confluentes, urbe quasi carcere sunt inclusi. Oportuit enim, ut ijsdem diebus Paschæ interficerentur, in quibus Saluatorem interfecerunt. Colligitur autem omne tempus in secundum annum Vespasiani, & subuersionem Hierosolymorum

Occisi & capti in bello Iudaico.

Hierusalem a Tito rapit

morum nouissimam à xv. anno Tyberij cæsaris, & ab exordio Euangelicæ prædicationis anni xlij. à captiuitate autem quam ab Antiocho passi sunt Iudæi, anni cc. à secundo anno Darij quo reædificabatur templum, Dxc. à prima uero ædificatione sub Salomone, anni mille cij. Anno domini lxxiiij. Vespasianus capitolium cœpit reædificare. Anno domini lxxv. seditio in Alexandrię orta est. Anno domini lxxvi. Colossus erectus est, habens altitudinē pedum cvij. Anno domini lxxvij. Iosephus historiographus claruit. Anno domini lxxviij. tres ciuitates Cypri terræmotu corruerunt. Anno domini lxxix. pestilentia Romæ tanta facta est, ut intra non multos dies decem ferme millia hominum moreretur. Anno domini lxxx. Vespasianus profluuio uentris mortuus est.

Pestis Romæ.

HISTORIA

ANno Dominicę incarnatiōis lxxxi. ab urbe condita Dcccxxxi. TITVS Vespasiani & Domicillæ filius, viij. ab Augusto imperiū suscepit, & ij. annis, duobusq; mensibus regnauit. Hic etiā VESPASIANVS ex nomine patris dictus est, uir in utraq; lingua, scilicet, Græca & Latina disertissimus, bellicosissimus, moderatissimus, omniumq; genere uirtutum mirabilis, adeo, ut amor & delitiæ generis humani diceretur. Tantæ uero largitatis erat, ut nulli à se petenti negaret. Cumq; reprehenderetur ab amicis cur hoc faceret: respondit, nullum debere ab imperatore tristem exire. Quadā itaq; die dum recordaretur in cœna, quod ea die nulli quicquam præstitisset, dixit assidentibus: Amici, hodie diem perdidi. Anno autem ętatis suę xlij. obijt in eadem uilla qua & pater eius. Tantus uero planctus fuit in urbe Roma pro morte eius, quasi orphani relinquerentur à patre.

Titus Vespasianus.

Suetonius, Non oportere ait, à sermone principis tristem discedere

ANNI TITI.

PRimo igitur imperij sui anno, amphitheatrum Romæ ędificauit, in cuius dedicatione quinq; millia ferarum occidit. Anno dominicæ incarnationis lxxxij. Repentinum incendium Romę per triduum fuit. Secundum Ecclesiasticam historiam defuncto Lino, Anacletus ordinatur Papa, seditq; annos xij. sed alij hoc negant.

ANNI DOMITIANI.

ANno Dñicæ incarnationis, lxxxiij. ab urbe condita Dcccxxxiij. DOMITIANVS Vespasiani & Domicillæ filius, frater Titi iunior, nonus ab Augusto regnare cœpit, & annis xv. ac mensibus sex regnauit. Iste primum finxit se misericordem & modestum esse: mox Tyberio aut Caligulę uel Neroni similior q̄ patri aut fratri, ad omnia uitiorū genera profectus est in tantū, ut pro sceleribus omnibus secundo Christianos persequeretur, primus post Neronem: in qua persecutione Iohannē Apostolum & Euangelistam ob prędicationē uerbi diuini in Pathmos insulā relegauit, & Flauiam Domicillam filiā sororis Flauij Clementis, in Pontianam insulam cum multis alijs exiliauit: multosq; nobiles ex Romanis necauit. Hic dominum ac Deum se appellari scribiq; iussit, nullamq; nisi auream uel argenteam

Domitianus.

Domitianus persequutor Christianorū.

Domitianus Deum appellari se uult.

Universidad de Deusto
Biblioteca

argenteam ſtatuam ſibi in palatio ſtatui permiſit. In tantam uero mentis ſegritiem deuenit, ut remotis omnibus, ſolus in palatio muſcarum perſequeretur agmina. Quem cum quidam percunctaretur, an aliquis eſſet in palatio, reſpondit: Ne muſca quidem. Cumq; odioſus eſſet omnibus, coniuratione ſuorum interfectus eſt in palatio, aſcita in conſilium uxore ſua Domitia, ob amorem Paridis Hiſtrionis, anno uitæ ſuæ xxxv. Funus eius per ueſpillones cum ingenti dedecore exportatur, & ignobiliter eſt ſepultum, ſenatusq; nomen eius abradendum decreuit, ne quis eum imperatorem nominaret. Hic in arte ſagittandi tam doctus fuit, ut inter expanſos digitos hominis à longe ſtantis, ſagittam tranſmitteret.

Muſcas captare, et ſtilo pracuto cõfigere ſuetus.

Veſpillo uilis cadauerum ſunerator, qui ueſpertino tẽpore efferre ſolet, ob inopiam.

Hic ceſſat Suetonius.

Hic primo anno ſuo Eunuchos prohibuit. Anno domini lxxxiiij. Titus decreto ſenatus inter deos reputatur. Anno domini lxxxv. Domitianus plurimos ſenatorũ in exilium mittit. Anno domini lxxxvi. Anianus primus poſt Marcũ Alexandriẽ Epiſcopus, obijt, poſt xxvij. Epiſcoparus ſui annum. Cui Albilius ſecundus ſuccedit. Anno domini lxxxvij. Quintilianus ex Hiſpania Calagurritanus primus Romẽ publicam ſcholã habuit, & Salarium è fiſco accepit. Anno domini lxxxviij. Domitianus Mathematicos & Philoſophos urbe pepulit. Anno domini lxxxix. Anacletus tertius à Petro Clemẽti ſucceſſit, ſedensq; annis xij. menſes x. paſſus eſt ſub Traiano vi. Kal. Maij. Anno domini xc. Domitianus Forum & multa ædificia fecit. Anno domini xci. Hæreſis Menandri & aliorũ multorũ oritur. Anno domini xcij. Domitianus de Dacis & Germanicis triumphauit. Anno domini xciij. Domitianus prohibuit uites in urbibus ſeri. Anno domini xciiij. Domitianus perſecutionem ſecundam in Chriſtianos primus poſt Neronem mouit, iuxta Eccleſiaſticam hiſtoriam, in urbe Roma. Anacletus xij. annis in epiſcopatu exactis, ſacerdotij ſedem Clementi tradidit, quam ille nouem annis tenuit. Anno domini xcv. Domitianus multos nobilium perdidit. Anno domini xcvi. Dionyſius Ariopagita primus Athenienſium Epiſcopus à Paulo Apoſtolo conſtitutus, ſed poſtea in Gallias prædicator directus, apud Parthiſium decollatus eſt, cum Ruſtico & Eleutherio, ſub Siſinno præfecto, anno à paſſione domini lxiiij. Anno domini xcvij. Flauia Domicilla in inſulam Pontianam exiliata eſt. Anno domini xcviij. Domitianus à ſuis interfectus eſt.

Dionyſius Ariopagita Act. 5.

ANNI NERVAE.

Dion Caſſius Nerua, omnes qui impietatis in deos rei fuerant, abſoluiuoluit, Chriſtianos intelligẽs

ANno Dominicę incarnationis xcix. urbis uero conditę Dccxlix. NERVA Cocceius oppido Narnienſi genitus, mediæ nobilitatis, admodum ſenex, decimus ab Auguſto ſuſcepit imperium, regnauitq; anno uno, menſes quatuor, dies octo. Hic in priuata uita moderatus & ſtrenuus, in imperio ciuiliſſimum ſe & æquiſſimum præbuit. Hic ex decreto ſenatus conſtituit irritum fieri, quicquid Domitianus fieri iuſſit: & edicto ſuo exules omnes reuocauit. Vnde & ſanctus Iohannes Apoſtolus ab exilio Epheſum rediens, & Eccleſiam hæreſibus turbatam inueniens, hortatu fratrum Euangeliũ ſcripſit, quo fidem rectam confirmauit. Nerua uero adoptato in regnum Traiano, morbo confectus obijt menſe quinto anni ſecundi imperij ſui, ætatis anno lxxij.

ANNI TRAIANI.

ANno Dominicæ incarnationis centeſimo, urbis uero conditæ Dccci. VLPIVS TRAIANVS Crinitus, ex urbe Tudertina genitus, genere Hiſpanus, ex familia antiqua magis q̃ clara, cũ tamen pater eius conſul eſſet, apud Agrippinam nobilem Galliæ ciuitatem imperator factus eſt, regnauitq; undecimus ab Auguſto annis xix. menſes vi. diebus v. Hic Rempublicam

Traianus Coloniæ fit imperator.

blicam ita adminiſtrauit, ut omnibus principibus merito præponeretur. Nam cum duo ſint quæ ab egregijs principibus expetantur, ſanctitas domi, in armis fortitudo, utrobiq; potẽtia, tantus in eo maximarũ rerum fuerat modus, ut quaſi temperamento quodam uirtutes miſcuiſſe uideretur, niſi q̃ cibo, uinoq; paululum deditus erat, laboris patiens fuit, iuſtitię iuriſq; humani & diuini tam repertor noui, q̃ ueterũ cuſtos. Multa Romano Imperio adijciebat, multa beneficia per totum orbem quibuſq; præſtabat, fuit enim bellicoſus, & in omnibus bonis ſtudioſus: Hunc cum amici culparent, q̃ nimium communis eſſet erga omnes, reſpondit. Imperator talis eſſe debet erga ſubiectos, quales ſe erga Imperatores eſſe optaret, ipſe priuatus. Huius ergo imperium credebatur diuinitus datum, in remedium perditi & proſtrati ſenatus Romani, pro eo q̃ pleraq; magnifica illud denunciauerint, in quibus illud præcipuum q̃ cornix è faſtigio capitolij attico ſermone clamauit, ἴσαι πάντα καλῶς. Hic poſtea deceptus errore, cũ perſecutionem tertiam mouetet in Chriſtianos, & Plinius ſecundus, qui inter cæteros iudices, ut Tertullianus refert, perſecutor datus erat, ei ſuggereret, eos homines nihil morte dignum gerere, niſi q̃ Dijs non immolarent, & Chriſtum, ueluti Deum ante lucem ſurgentes, laudarent, à malis uero omnibus abſtinerent, reſcripſit ei Traianus, Chriſtianos pro fide nullatenus inquirendos, ſicq; perſecutio ſedata eſt. Igitur Traianus poſt ingentem gloriam bello, domiq; quęſitam, è Perſide rediens, apud Seleuciam Iſauriæ profluuio uentris extinctus eſt, anno uitæ ſuæ lxiij. menſe primo, die iiij. Menſe uero vi. anni uicesimi regni ſui. Cuius exuſti corporis cineres in urna aurea relati Romam, humati ſunt in foro Traiani, ſub eius columna, cuius altitudo cxl. pedes habet, & imago ſuppoſita eſt triumphantium more inuecta, ſenatu & exercitu præeunte, ſoluſq; omnium intra urbem ſepultus eſt. Huius memoriæ tantum delatũ eſt, ut uſq; ad noſtram ætatem non aliter in ſenatu principibus acclamaretur, niſi fœlicior Auguſto, melior Troiano.

Duæ dotes Principum, ſanctitas domi, fortitudo in armis.

Diuinitus datus Traianus, in remedium perditi & proſtrati ſenatus. Plinius ſecundus.

Tertullianus de Anteluca-nis ceribus in Apolog. cap. Quidam uene no interiſſe putant.

Dion Caſſius. Acclamatiõis.

Huius anno primo Iohannes Apoſtolus & Euangeliſta apud Epheſum obdormiuit, anno à paſſione Domini lxviij. uitæ ſuæ xcix. Alexandriæ tertius ordinatur Epiſcopus Cerdo, qui ſedit ibi annis undecim. Anno Domini CI. Nerua, iuſſu ſenatus, inter Deos refertur. Anno Domini cij. Anno Domini ciij. Euariſtus papa quartus ordinatur, ſedensq; annis octo, patitur ſub Traiano vi. kal. Nouemb. Anno Domini ciiij. Traianus multos Romano ſubiecit Imperio. Anno Domini cv. Anno Domini cvi. Traianus de Dacis & Sythis triumphauit. Anno Domini cvij. Terremotu quatuor urbes Aſiæ ſubuerſe ſunt. Anno Domini cviij. Anno Domini cix. Traianus perſecutionem quartam mouit in Chriſtianos, in qua Simon, Cleopæ filius, qui in Hieroſolymis Epiſcopatum tenuit poſt Iacobum, crucifigitur, cum eſſet centũ uiginti annorum, pro quo Iuſtus ordinatur. Ignatius quoq; ſecundus, Antiochiæ Epiſcopus, Romam adductus, beſtijs traditur, pro quo tertius Heron cõſtituitur. Anno Domini cx. Plinius ſecundus clarus habetur, & pro Chriſtianis agit. Anno Domini cxi. Alexander quintus Romanæ Eccleſię papa ordinatur, ſedensq; annis decem, cum Euentio & Theodoto patitur v. Non. Mai. ſub Hadriano duce Aureliano. Quartus Alexandriæ, ordinatur Epiſcopus nomine Primus, ſeditq; annis xij. Anno Domini cxij. Anno Domini cxiij. Tres ciuitates Galatiæ terremotu corruerunt. Anno Domini cxiiij. Hieroſolymę quartus ordinatur Epiſcopus Zacheus, poſt quem Tobias quintus, Beniamin ſextus, Iohannes ſeptimus, Mathias octauus, Philippus nonus, Seneca decimus, Iuſtus undecimus, Leui duodecimus, Effrem tredecimus, Ioſes uel Ioſeph decimus quartus, Iudas decimus quintus. Hi quindecim ab Apoſtolis uſq; ad euerſionẽ & reſtaurationem Hieruſalem, quæ ſub Hadriano facta eſt, ex circumciſione præfuerunt Hieroſolymis à paſſione Domini per annos ferè centum & ſex. Anno Domini

Iohã. Euangeliſta moritur. Edeſſa capta & incenſa. Parthi à Traiano domiti. Arabiam & Agarenos domat. Dion C.

Ignatius beſtijs traditur, uide Sophronium, & lacrymas excuti ec hiſtoria.

Quindecim Epiſcopi Hieroſolymorum, uſq; ad tempora Adriani Cæſaris, Hebræi fuerunt. Euſeb. libr. 4. cap. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cxv. Traianus Armeniam, Assyriam, & Mesopotamiam fecit, prouincias. Anno Domini cxvi. Anno Domini cxvij. Salaminam Cypri urbem subuerterunt Iudęi. Anno Domini cxviij. Traianus profluuio uentris moritur. His temporibus apud Asiam supererat adhuc, & florebat ex Apostolorum discipulis Polycarpus Smirneorum Ecclesiæ Episcopus, & Papias similiter apud Hierapolim sacerdotium gerens.

Polycarpus.

H. ADRIANVS.

ANno Dominicæ incarnationis, centesimo xix. urbis conditæ Dccclxx. Helius Adrianus genere Italicus, filius Hadriani, qui fuit consobrinus Traiani, de Hadria ciuitate, agri Piceni, unde & mare Hadriaticum dicitur, duodecimus ab Augusto Imperator efficitur: regnauitq; annis xxi. Hic licet esset filius cõsobrini Traiani, noluit tamen eum adoptare: sed sine uoluntate eius factus est Imperator, operam tamen dante Plotina uxore Traiani. Vnde & glorię Traiani inuidens, tres prouincias reliquit, quas Traianus adiecit, Armeniã, Assyriã, & Mesopotamiam. Hic eruditissimus & facundissimus fuit græcolatino sermone, acutus nimis ad interrogandũ & respondendum, ordinata respondens ordinatis, iocosa iocosis, maledica maledicis, cantilenã cantilenis, ficta fictis, ita ut præmeditatum crederes eum contra omnia. In omnibus enim omnia studia Athenienſium secutus est, in loquẽdo, in canendo, in psallendo, in medicinę arte discenda, in musica, in geometria. Item pictorum & figulorum scientiam habuit, & omnia hæc perfecte didicit: aliaq; multa, ita ut rara esset res illi non experta, & super q̃ credi possit, hęc in memoria retinebat: loca, res, causas, milites, & eos quos nunq; uidebat, proprijs nominibus appellabat. Fuit homo uarius, & multiplex ac multiformis: dissimulator in bono & in malo. Et ut bonum se ostẽderet, uitia quæ habebat, callide abscondebat. Hic per quadratum, Apostolorum discipulũ, & per Aristidem Athenienſem, uirum fide, sapientiaq; plenum, & per Serenum Granium legatum, libris de Christiana religione compositis instructus, mitior Christianis efficitur. Multos labores sustinuit, orbem circũeundo, & multa reparando. Alexandriam & Hierosolymam dudum subuersas restaurauit. Iudęos denuo rebelles ultima cęde perdomuit, ablata eis licentia, Hierosolymam introeundi, quã ipse in meliorem statum, in eo loco, ubi Dominus extra portam crucifixus est, restaurauit: & Heliam de suo nomine uocauit. Obijt in Campania apud Baias, morbo subcutaneo, anno ætatis suæ lxij. imperij xxi. mense x.

Adrianus greece & latine eruditus.

Quadratus Adriano principi, Eleusina sacra inuasenti librum pro nostra religione tradidit, & tãtæ admirationi fuit, ut à persequutiõe grauissima illius sedaret ingenium R. Volate. Apologia Quadrati pro Christianis. Quinquaginta arces diruta, uici. 985. diruepti & igne consumpti. Vide Dionẽ Cas. Telesphorus papa.

ANNI H. ADRIANI.

PRimo anno suo Alexandriam publicis restaurauit impensis. Anno Domini cxx. Senatus inter Deos refert Traianum. Anno Domini cxxi. Alexander papa passus est, cui succedens Sixtus papa vi. sedit annis ix. patiturq; sub Hadriano viij. Idus Aprilis. Anno Domini cxxij. Iustus Alexandriæ quintus ordinatur. Anno Domini cxxiij. Anno Domini cxxiiij. Anno Domini cxxv. Anno Domini cxxvi. Saturnides & alij duo hęresim condiderunt. Anno Domini cxxvij. Anno Domini cxxviij. Quadratus Apostolorum discipulus, & Aristides Athenienſis noster philosophus, libros de fide composuerunt. Anno Domini cxxix. Anno Domini cxxx. Telesphorus papa vij. ordinatur, sedensq; annis x. patitur sub Hadriano Nonas Ianuar. Hic constituit missas in sancta Dominicę Natiuitatis nocte celebrari, & tempore sacrificij gloria in excelsis cantari. Antiochię iiij. Episcopus Cornelius ordinatur. Anno Domini cxxxi. Nicopolis & Cęsarea terręmotu corruerunt. Anno Domini cxxxij. Eumenes Alexandriæ vi. ordi-

vi. ordinatur, sedit annis xiij. Anno Domini cxxxiij. Anno Domini cxxxiiij. Anno Domini cxxxv. Anno Domini cxxxvi. Anno Domini cxxxvij. Hierosolyma ab Helio Hadriano restaurata, & ab eius nomine Helia uocata est. Anno Domini cxxxviij. Marcus Hierosolymę ordinatur Episcopus primus ex gẽtibus, cum antea fuerint xv. ex circumcisione.

Anno Domini cxxxix. Hadrianus morbo subcutaneo moritur. Hoc regnãte, Aquila Ponticus sacras scripturas de Hebræo transtulit in Gręcum.

Hadrianus Phthisi consumptus. Dion Caß.

ANNO AB INITIO MVNDI IIII. Mille C.

ANno dominicæ incarnationis cxl. urbis cõditę Dccccxci. Antoninus Fulvius Boionus, qui propter clementiam postea cognominatus est Pius, genere claro, sed non admodum uetere, tertius decimus ab Augusto sortitus est Imperium, regnauitq; annis xxij. mensibus iij. Iste ab Hadriano adoptatus est in filiũ, cuius & gener fuit, uir insignis, & qui merito Numę Pompilio conferatur, sicut & Traianus Romulo æquatur. Vixit ingenti honestate priuatus, maior in Imperio, nulli acerbus, cunctis benignus, in re militari gloriæ moderator, defendere magis prouincias q̃ ampliare studens, uiros æquos ad ministrandam rempublicam quærens. Et cum orbem terræ nullo bello per annos xxij. autoritate sola rexerit, adeo tremebant eum, & amabãt cuncti reges & nationes ac populi, ut parentem siue patronum magis q̃ dominum uel Imperatorem eum reputarent, omnesq; in morem cœlestium propitium optantes, de controuersijs inter se iudicem poscerent. Obijt autem anno uitæ suæ lxxvij.

Antoninus decimus tertius ab Augusto.

Antoninus pater, non dominus.

ANNI ANTONINI.

PRimo huius anno Iginus Papa octauus ordinatus, sedit annis iiij. decessitq; iiij. Idus Ianuar. Hic clerum constituit, & gradus distribuit. Anno Domini cxli. Valentinus & Cerdo Ecclesiam impugnant hęresi. Anno Domini cxlij. Iidem hęresiarchæ Romam uenerunt. Anno Domini cxliij. Iustinus Philosophus librum pro Christiana religione compositum Antonino obtulit, eumq; beniuolum erga Christianos fecit. Anno Domini cxliiij. Pius Papa nonus, sedit annis xv. migrauit v. Idus Iulij. Anno Domini cxlv. Antiochię quintus cõstituitur Episcopus Heros. Anno Domini cxlvi. Alexandriæ septimus ordinatur Marcus, per annos x. Anno Dñi cxlvij. Anno Domini cxlviij. Anno Domini cxlix. Anno Domini cl. Apollonius Stoicus Calchidicus claruit. Anno Domini cli. Anno Domini clij. Anno Dñi cliij. Crescens quidam Cynicus Philosophus, in Iustinum nostri dogmatis philosophum persecutionem mouit, qua illum gulosum & philosophiæ præuaricatorem esse coarguit, in qua persecutione Iustinus gloriose pro Christo sanguinẽ fudit. Anno Domini cliiij. Antoninus commotus hęresi Crescentis, uniuersis Asiæ plebibus scripsit epistolam pro Christianis. Anno Domini clv. Alexandrię Celadion ordinatur viij. qui sedit annis xiiij. Anno Domini clvi. Anno Domini clvij. Anno Domini clviij. Anno Domini clix. Anicetus papa decimus ordinatur, qui sedit annis decem. Sub quo Polycarpus Romam ueniens, multos correxit, quos Valentini & Cerdonis error subuertit. Hic ergo Anicetus constituit, ut clerus comam non nutriat, passusq; est sub Marco & Seuero xvi. kalen. Maij. Anno Domini clx. Hierosolymæ post Marcum ordinatur Cassianus, xvij. deinde Publius xviij. Maximus xix. Iulianus xx Gaianus xxi. Symmachus xxij. Gaius xxiij. Iulianus xxiiij. Capito xxv. Anno Domini clxi. Antoninus obijt apud Lorium uillam suam.

Iustini Apologia pro Christianis.

Antonini apologia pro Christianis;

Clerus comam non nutriat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Marcus Aurelius Anto. Verus, alias Philosophus dictus.

ANno Dñi clxij. ab urbe cõdita Dccccxiij. MARCVS Aurelius Antoninus Verus, quartus decimus ab Augusto Imperium adeptꝰ est, in quo regnauit annis xix. Iste haud dubie nobilissimus fuit, quippe cuius origo paterna à Numa Pompilio, materna uero à Solone rege pendebat. Hic omnes uirtutes, & cœleste habebat ingenium, & in calamitatibus publicis factus est quasi defensor, & si in illis temporibus ipse non fuisset, sine dubio gloria Romana perisset. Iste propinquum suum Lucium Annium Seuerum, qui erat gener Antonini Pij, noua beniuolentia consortem Imperij fecit, tumq; primum Romana respublica duobus æquo iure imperiũ administrantibus paruit, cum usq; ad illos semper singulos habuisset Augustos. Hi bellum contra Parthos gesserunt, ad quod tamen Lucius Annius Seuerus pertexit, multaq; & ingenia per se, ducesq; suos peregit, rediensq; cum uictoria in Venetia obijt, anno Imperij xi. ictus casu morbi, quem Græci ἀποπλῆξιν uocant. Sicq; Marcus Antoninus iterum solus Imperium obtinuit.

Marcomannis Quadis. Septẽtrione enim seuiente, inde Persis Orientem uastantibus. Vide B. Egnat.

ANNI ANTONINI VERI.

PRimo huius anno Vologesus rex Parthorum, post uictoriam Traiani, tũc primũ rebellans, uicinas sibi Romanas prouincias depopulatus est, cõtra quem Lucius Annius profectus est. Anno Domini clxiij. Lucio Cæsari Athenis sacrificanti ignis in cœlo ab Oriente, in Occidentem uisus est ferri. Anno Domini clxiiij. Fronto orator insignis habetur, qui Marcum Antoninum Verum latinis literis erudiuit. Anno Domini clxv. Seleucia urbs Syriæ, cum ccc. millibus hominũ à Romanis capta est. Anno Domini clxvi. Anno Domini clxvij. Orta persecutione quarta à Nerone, sub his regibus, Polycarpus, & Pionius, & alij multi passi sunt. Anno Domini clxviij. Anno Domini clxix. Sother papa xi. ordinatur, sedensq; annis ix. decessit xi. kal. Mai. Agrippinus Alexandriæ nonus ordinatur Episcopus. Anno Domini clxx. Theophilus uir sapiens ordinatur Antiochiæ Episcopus vi. Anno Domini clxxi. Dionysius Corinthiorum Episcopus clarus habetur, Sed & Pynetus Cretensis Episcopus, Melito Sardensis, Philippus & Apollinaris, Musanus & Modestus, & præcipue Hierenęus Lugdunensis Episcopus.

Fronto Orator.

Egesippus quoq; his temporibus claruit, qui sub Aniceto papa Romam ueniens, usq; ad Eleutherium papam permansit, multaq; ingenij sui monimenta reliquit. Anno Domini clxxij. Lucius Annius Antoninus Seuerus obijt, & Aurelius Marcus Antoninus Verus regnum solus obtinuit, sed Lucium Commodum filium suum regni consortem fecit. Anno Domini clxxiij. Melito Sardensis Episcopus, Apologeticum Antonino Imperatori pro Christianis dedit. Anno Domini clxxiiij. Anno Dñi clxxv. Anno Domini clxxvi. Anno Domini clxxvij. Antiochiæ vij. ordinatur Maximus. Anno Domini clxxviij. Eleutherius papa xij. ordinatur, sedensq; annis xiij. decessit viij. kalen. Junij. Ad hunc Lucius rex Britanniæ literas misit, rogans ut baptizaretur, quod & impetrauit. Anno Domini clxxix. Anno Domini clxxx. Antoninus in Pannonia moritur.

Egesippus.

Melitonis apologeticon, pro Christianis.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis clxxxi. urbis uero conditæ Dccccxxxij. Lucius Aurelius Commodus Antoninus, filius Antonini Veri xv. ab Augusto imperium accepit, & annis xij. ac menses viij. regnauit, nihil paternum habens, nisi q̃ contra Germanos & ipse fœliciter pugnauit. Hic Septembrẽ mensem ad nomen suum transferre conatus est, ut Commodus diceretur. In luxurijs & omni sorde uixit. Senatores multos interfecit, maxime quos uidit nobilitate & sapiẽtia præcellere, inter quos & Saluium Iulianum legislatorem occidit. Huic Martia Libertini generis uxor fuit, forma & meretricijs artibus pollens. Quæ cum animum eius penitus deuinxisset, egresso è balneo, ueneni poculum obtulit, ammissoq; ei fortissimo palestrita in domo Vestiliani, eum strangulari fecit: anno ætatis suæ xxxij. Qui in tanta execratione fuit omnibus, ut hostis humani generis etiam mortuus iudicaretur.

Lucius Aurelius.

Martia uenenum propinat Commodo.

ANNI COMMODI.

HIc primo Imperij sui anno de Germanis fœliciter triumphauit. Iuliatus Alexandrię x. ordinatus, sedit annis decem. Anno Domini clxxxij. Auno Dñi clxxxiij. Anno Domini clxxxiiij. Hierosolymis ordinatur Maximus Episcopus xxvi. post quem Antoninus xxvij. Valens xxviij. Dulichianus xxix. Narcissus xxx. Helius xxxi. Germanio xxxij. Gordius xxxiij. item Narcissus xxxiiij. horum Episcopatus anni & tempora non sunt cognita. Anno Domini clxxxv. Anno Domini clxxxvi. Anno Domini clxxxvij. Anno Domini clxxxviij. Origenes Alexandriæ nascitur. Anno Domini clxxxix. Anno Domini cxc. Anno Domini cxci. Victor papa xiij. ordinatur, sedensq; annis x. patitur sub Seuero Septimo xij. kalen. Mart. Demetrius ordinatur Alexandriæ xi. seditq; annis xliij. Anno Domini cxcij. Serapion Antiochiæ ordinatur Episcopus viij. Anno Domini cxciij. Aurelius Commodus, omnibus incommodus strangulatur. Anno Dominicę incarnationis cxciiij. urbis conditæ, nonagesimo xlv. Helius Pertinax, sextus decimus ab Augusto, suscepit Imperium, regnauitq; menses sex. Hic ex libertino patre in Liguria natus, cum præfecturam urbis agereriam septuagenarius, ex senatus consulto suscepit Imperium, coactus & repugnans: unde & Pertinax dictus est, per multos labores ad summos prouectus honores. Qui intantũ certauit, ut fortunæ pila uocaretur. Hic obsecrante senatu, ut uxorem suã uocaret Augustam, filiumq; suũ Cęsarem, sufficere inquit debet, q̃ ego ipse inuitus regnaui, cum non meteret. Hunc septimo mense, siue ut alij uolunt, octogesimo primo die occidit in palatio Didius Saluius Iulianus Iuris peritus, Mediolanẽsis, uir nobilis, nepos Saluij Iuliani illius, qui sub diuo Hadriano leges composuit, factiosus, pręceps, regni auidus. Occiso autem Helio Pertinace, idem Iulianus rempublicam inuasit, sed non ultra septem menses regnauit. Hoc enim tempore Niger Piscenius apud Antiochiam, & Seuerus Septimus in Sabaria Pannoniæ, eleuantur Imperatores. Ab hoc Seuero Iulianus bello ciuili uictus est apud Pontem Miluium, & fugiẽs in palatium, captus est: & extenta ceruice, more damnatorum, decollatus est.

Episcoporum Hierosolymorum nominatorum.

Germanio.

Commodus omnibus incommodus.

Pertinax fortunæ pila.

Iulianus rempub. inuadit.

Sabaria Colonia diui Claudij Pli. lib. 3. cap. 24.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis cxcv. ab urbe condita nongentesimo xlvi. SEVERVS Septimus adeptus est Imperium, septimus decimus ab Augusto, regnauitq; annis xvij. menses iij. Iste oriundus ex Africa, solus omniũ memoria ex Africa Imperator fuit. Primum fisci aduocatus fuit: mox militaris tribunus, per multa deinde & uaria officia, usq; ad ministrationem totius publicæ rei peruenit. Et quia Helium pertinacem ultus est in Iuliano, Pertinacem se dici uoluit. Bella multa fœliciter egit. Ex quibus maximum in Britannia, ubi ut receptas prouincias in securitate teneret, uallum firmissimum crebris turribus superpositis, per cxxxij. passuum à mari ad mare perduxit, ibiq; apud Eburacum moritur, anno uitæ suæ lxv. Imperij xvij. Duos filios

Seuerus decimus septimus ab Augusto.

Universidad de Deusto Biblioteca

Bassianus. Geta.

filios reliquit, Bassianum & Getam, sed Geta hostis publicus iudicatus est, Bassianum uero successorem reliquit, cui nomen Antonini imponi uoluit. Huius tempore persecutione quinta in Christianos facta, multi pro fide Christi coronati sunt, inter quos & Leonides, pater Origenis martyrizatus est. Hoc regnante Samarites quidam Symmachus, Iudæorũ factus proselitus, item diuinas scripturas ex Hebræo in Græcum transfudit, suamq; editionem condidit. Sed hic, ut in Ecclesiastica historia legitur, Hebioneus fuit, quæ est hæresis, asserens Christum de Ioseph & Maria natum, purum hominem fuisse, & legem ritu Iudæorum seruandam esse. Commentarios etiam quosdam idem conscripsit, in quibus conatur de Euangelio secundũ Matthæum, autoritatem suæ hæreseos confirmare. Post hunc, anno penè tertio, Theodotio Ponticus item suam in eodem opere editionem fecit.

Sub Seuero multi martyres. Symachi translatio Euseb. li. 5 cap 14.

Theodotio.

ANNI SEVERI.

Clemens. Panthenus.

PRimo anno suo Seuerus Iulianum interfecit, seq; Pertinacem appellari præcepit. Anno Domini cxcvi. Clemens Alexãdrinæ Ecclesiæ presbyter, & Panthenus Stoicus, Philosophus in disputatione dogmatis nostri, disertissimi adhuc floruerunt. Anno Domini cxcvij. Narcissus Hierosolymitanus Episcopus, & Theophilus Cęsariensis, Polycarpus quoq; & Bachilus Asianę prouincię, Episcopi insignes habentur. Anno Domini cxcviij. Quæstione orta in Asia, inter Episcopos, an secundum legem Moysi xiiij. die mensis primi Pascha celebrandum esset, Victor papa, datis late libellis constituit, die dominico Pascha celebrari, sicut & prædecessor eius Eleutherius, à xiiij. luna primi mensis, usq; in uicesimam primam. Cuius decretis fauens Theophilus Cęsariæ Palestinę Episcopus, cum cęteris Episcopis, qui in eodem concilio erant, scripsit synodicam epistolam, ualde utilem aduersus eos, qui cum Iudęis Pascha celebrant. Anno Domini cxcix. Anno Domini cc. Seuerus Parthos & Arabas superat. Anno Domini cci. Anno Domini ccij. Anno Domini cciij. Zepherinus papa xiiij. ordinatur, sedensq; annis xviij. migrauit vij. kalen. Septemb. Anno Domini cciiij. Persecutio quinta facta est in Christianos, in qua inter multos alios Leonides pater Origenis, passus est pro Christo. Ipse uero Origenes octauum decimũ agens ætatis annum, in multisq; proficiens, grammaticam etiam gentiles docebat, multosq; ad fidem conuertebat, inter quos Plutarchum, & fratrem eius Heraclam, quorum Plutarchus etiã martyrij palmam consecutus est: Heracles uero post Demetrium, Alexandrię prælatus est. Anno Domini ccv. Alexander ob confessionem Christi habetur clarus. Anno Domini ccvi. Anno Domini ccvij. Perpetua & Fœlicitas bestijs reputantur Carthagine. Anno Domini ccviij. Anno Domini ccix. Seuerus bellũ in Britannos transfert. Anno Domini ccx. Tertullianus omnium ore celebratur. Anno Domini ccxi. Origenes Alexandrię studet. Anno Domini ccxij. Seuerus Eburaci moritur in Britannia.

Quæstio de Paschate, de qua multa in Eusebio, & q. pro hac quæstione nulla in ecclesia Dei dissensio oriri debeat. Et quomodo Eucharistiam solennuer transmiserint. Euseb. lib 5. cap. 25.

HISTORIA.

Bassianus. M. Anto. Caracalla. Antonianæ Caracallæ Aelius Spart. & Eutropius lib. 8.

ANno Dominicæ incarnationis ccxiij. ab urbe condita nongentesimo lxv. MARCVS ANTONINVS Bassianus Caracalla, filius Seueri, xviij. ab Augusto, successit patri in Imperium: regnauitq; annis sex, mensesq; duos. Hic Bassianus à nomine aui materni dictus, rogatu patris à senatu appellatus est Antoninus. Et quia plurimas uestes è Gallia deferens, talares caracallas ex his fecit, populumq; his uestibus indutum ad salutandum se ingredi præcepit, Caracalla nuncupatus est. Hic morum ferè paternorum paulo fuit asperior & minax, impatiens

impatiens fuit libidinis, in tantum, ut nouercam suam Iuliam duxisset uxorem. Hic conspecto Magni Alexandri corpore, Magnum se atq; Alexandrum iussit appellari. Adulantium fallacijs eò perductus, ut truci fronte & ad leuum humerum conuersa cerui ce quod in ore Alexandri notauerat, incedens, fidem uultus simillimi persuaderet sibi.

Is aduersum Parthos moliens expeditionem, apud Edissam secedens ad officia naturalia, à milite Macrino qui quasi ad custodiam sequebatur, interfectus est anno ætatis suę quadragesimo quarto.

ANNI ANTONINI CARACALLAE.

PRimo huius anno Asclepiades Episcopus x. Antiochiæ ordinatur. Anno domini ccxiiij. Alexander Episcopus Cappadociæ cum locorum sanctorũ desiderio Hierosolymam tenderet, uiuente adhuc Narcisso Episcopo eiusdem urbis xxx. persenilis ætatis uiro, & ipse ibi ordinatus est Episcopus, domino ut id fieret, per reuelationem præcipiente. Hic itaq; Narcissus mitę sanctitatis uir fuit, qui inter plurima uirtutum insignia, in uigilijs paschæ, cum oleum luminaribus deesset, aquam infundi iussit, quam benedicens, oleum fecit. Postea à quibusdam male sibi conscijs, cum iudicium eius formidassent, noxio quodam crimine infamatus est: quorum unus ita ut non igni consumeretur, uera se dicere testabatur: alius ne regio morbo corrumperetur: tertius ne luminibus priuaretur. Et quamuis nullus qui uitam eius nouerat, illis licet iurantibus crederet, ille tamen molestias non ferens, & quietam uitam diligens, subterfugit, & in secretioribus locis per annos delituit. Primus autem ille testis, ex parua scintilla nocte domo sua succensa, cum omni familia igni consumptus est: alius regio morbo à pede usq; ad uerticem corruptus est: tertius priorum cernens exitum, tandem confessus est reatũ suum, & eo usq; perstitit in fletibus. Narcissus uero cum nõ inueniretur, necessarium uisum est Episcopis, ut ordinarent pro eo alium, cui nomen Helius: cui post paruum tempus successit Germanio, & huic Gordius. Cum ecce subito quasi rediuiuus apparuit Narcissus, reuersusq; rogatu fratrum, loco suo est restitutus, cui iam centum & sedecim annorũ, Alexander diuino monitu uiuo successit, & cũ eo Ecclesiam strenue rexit. Anno domini ccxv. Anno domini ccxvi. Anno domini ccxvij. Anno dñi ccxviij. Anno domini ccxix. Editio quam nominamus quintam, Hierosolymis est inuenta. Anno dominicæ incarnationis ccxx. ab urbe condita nongentesimo. lxxi. Opilius Macrinus qui præfectus erat prætorij. xix. ab Augusto, imperator efficitur ab exercitu, cum Diadumeno filio suo: regnansq; annum unum, & menses duos, ab eodem exercitu apud Archelaidem tumultuante occiditur cum filio suo. Antiochiæ ordinatur Philetus episcopus undecimus.

Narcissus.

Hæc Euseb. in hist. Ecclesiastica li. 6. ca. 7.

Vindicta diuina in testes periuros.

Germanio.

Opilius Macrinus imp. Vide Iuliũ Capitol.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis ccxxi. urbis uero conditæ nongentesimo lxxij. Marcus Aurelius ANTONINVS VARVS, qui putabatur filius Antonini Caracallę, ex consobrina sua occulte stuprata, xx. ab Augusto imperator factus, regnauit annis iiij. Huius matris auus Bassianus, sacerdos fuit solis, quem Phœnices Heliogabalum nominant, unde & iste Heliogabalus dictus est, sacerdos & ipse in templo Heliogabali. Is cum Romam ingenti militum & senatus expectatione uenisset, probris omnibus se contaminauit, impudicissime uiuens, nullum obsœnitatis genus omisit. Vnde & cupiditatem stupri, quam naturæ defectu assequi nondum poterat, in se transferens, muliebri nomine Bassianã se pro Bassiano iussit appellari, uestalem uirginẽ quandã quasi in matrimonio iungensq; sibi, abscissisq; genitalibus, matri magnæ se cõsecrauit.

M. Aur. Ant. Varus, aliàs Geta dictus. Vide Aelium Spar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hyppoliti opera.

Hic Marcellum consobrinũ suum, qui postea Alexander dictus est, cæsarem fecit. Post triennium uero & menses viij. ex quo regnare cœpit, Romæ tumultu militari cum matre sua interfectus est, anno ętatis xvi. corpusq; eius per urbis uias, more canini cadaueris, tractum est à militibus, cauillo militari appellãtibus eum, indomitæ rabidæq; libidinis catulam. Hyppolitus Episcopus multorũ conditor opusculorum, canonem temporum quæ scriplit, huc usq; perduxit, qui etiam sedecennalem paschę circulum reperiens, Eusebio qui decennouenalem composuit, occasionem dedit.

ANNI AVRELII.

PRimo Aurelij anno, Calistus papa xv. ordinatus, sedit annis quinq;, passusq; est sub Alexandro imperatore. ij. Idus Octobris. Anno domini ccxxij. Anno domini ccxxiij. Nicopolis quæ prius Emmaus uocabatur, condita est, legationis industriam pro ea suscipiente. Africano temporum scriptore. Anno domini ccxxiiij. Aurelius militari tumultu occiditur.

HISTORIA.

Aurel. Alexander Seuerus.

ANno Dominicæ incarnationis, ccxxv. à cõditione urbis nongentesimo lxxvi. Aurelius SEVERVS ALEXANDER, ignobilis fortunæ, xxi, ab Augusto imperator factus est iuuenis admodum, ab exercitu Cæsar nominatus, à senatu Augustus: regnauitq; annis xiij. Hic Mammeam matrem suam pie & unice dilexit, pro quo omnibus placuit. Illa uero ei multũ dominata, eo usq; illũ coegit, ut illa ipsa permodica, si qua mensę superessent quamuis semesa, alteri cõuiuio reseruarentur. Quæ tamen postea Origenem præsbyterum audire curauit: eumq; Antiochiam uocatum, honorifice tractauit, & eo audito, christiana facta est. Alexander itaq; suscepto bello aduersus Persas, Xersen regem gloriosissime uicit, militarem disciplinam seuerissime rexit, Romę quoq; fauorabilis & amabilis fuit. Cuius tempore Taurinus in oriente sumpsit imperiũ. Iulianus Maximus in Gallia. Alexander uero apud Mogontiacum positus, cum uideret se à militibus deseri, optauit ut aliquis eum occideret. Cumq; ei unus cũ gladio occurrisset, ille obuoluto capite ceruicem præbuit, statimq; perijt, anno uitæ xxvi. imperij xiij. Sub cuius imperio, in Nicopoli Actiaca, id est, in Epiro, editio quã sextam dicimus, inuenta est.

Mammæa sit Christiana sub Origine.

Alexander Mogontiæ occiditur.

ANNI ALEXANDRI.

HIc primo regni sui anno, Xersen regem Persarum uicit. Anno dñi ccxxvi. Vrbanus Papa xvi. efficitur, sedensq; annis viij. multos conuertit ad fidem, & ad martyrium exhortatus est, ipseq; passus est sub Alexandro viij. kal. Iunij. Anno domini ccxxvij. Anno domini ccxxviij. VIpianus iuris consultus, assessor Alexandri claruit. Anno domini ccxxix. Anno domini ccxxx. Anno domini ccxxxi. Antiochiæ constituitur Zebennus episcopus xi. Anno domini ccxxxij. Anno domini ccxxxiij. Anno domini ccxxxiiij Pontianus papa xvij. ordinatus,

natus, sedit annis sex, passusq; est sub Maximino xij. kal. Decemb. Heracleas Alexandriæ ordinatur xij. Anno domini ccxxxv. Origenes de Alexandria in Palestinę Cęsaream transit. Anno domini ccxxxvi. Anno domini ccxxxvij. Alexander Mogontiæ occiditur.

ANNI MAXIMINI.

Maximinus Trax.

ANno Dominicæ incarnationis, ccxxxviij. urbis conditę nongentesimo lxxxix. Iulius MAXIMINVS genere Trax, ordine miles, xxij. ab Augusto imperator factus est, sola militum uoluntate, sine senatus autoritate, regnauitq; annis tribus. Hic persecutionem sextam à Nerone in Christianos exercuit. Huius tempore duo Gordiani, pater & filius imperium arripuerũt, sed unus post unum interierunt. Maximinus autẽ bello aduersus Germanos suscepto, & fœliciter acto, apud Aquileiam à Puppieno quodam interfectus est cum filio adhuc puerulo, cunctis militari ioco clamantibus, ex pessimo genere nec catulum habendum fore. Anno domini ccxxxix. Maximinus persecutionẽ sextam mouit in Christianos: in qua cum Pontianus papa occubuisset, Antherus ei successit xviij. papa: sed post mensem unum, diesq; tredecim, & ipse passus est, iij. Non. Januarij. Anni ab initio mundi iiij. mil. cc. Anno domini ccxl. Fabianus papa xix. ordinatur, sedens annis xiij. & mensibus xi. passus est sub Decio, xiij. kalen. Feb. Maximinus imperator Aquileię occiditur. Antiochiæ Babylas ordinatur xij.

Persecutio in Christianos, uide 9. lib. Euſebij in aliquot capitibus

HISTORIA.

ANno dominicę incarnationis ccxli. ab urbe cõdita nongentesimo xcij. GORDIANVS nepos Gordiani ex filia, ortus Romę ex clarissimo patre, xxiij. ab Augusto imperator creatus, regnauit annis vi. Hic cum Romam uenisset, Puppienus & Galbinus fratres, qui occiso Maximino, imperiũ innaserũt, de rustico genere, in palatio interfecti sunt. Gordianus autẽ admodum puer, cũ Tranquillinã duxisset uxorẽ Romæ, ad orientẽ profectus, bellum Parthis intulit: quo fœliciter gesto, Persas ingentibus prælijs afflixit: & cum reditet, à Philippo qui post eum regnauit, occisus est, anno uitæ xx.

Gordiani tres Vide iuliũ Capitol.

ANNI GORDIANI.

HVius anno primo, Iulius Africanus chronographus, inter Ecclesiasticos scriptores nobilis habetur. Qui in Chronicis quæ scripsit, refert se Alexandriam properasse, Aradę opinione celebertima prouocatũ, quẽ & in diuinis, & in humanis & philosophicis studijs, atq; in omni Greca doctrina instructissimum fama loquebatur. Anno domini ccxlij. Origenes in Cęsarea Palestinæ, Theodorum cognomento Gregorium, & Anthenodorum fratrem eius, Ponti postea episcopos insignes, diuina imbuit sapientia. Anno domini ccxliij. Porphyrius Plotini Platonici philosophi auditor, Romę clarus habetur. Anno domini ccxliiij. Theopompus Chronicus, & Nicanor sophista, Athenis claruerunt. Anno domini ccxlv. Gordianus bellũ Parthijs intulit. Anno dñi ccxlvi. Gordianus à Philippo interficit.

Iulius Aphricanus Chronographus. Euſebius li. 6. ca. 23

Aradas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNI PHILIPPI.

Philippus primus Imperator Christianus. Eusebius lib. 6. cap. 35.

ANno Dominicę incarnationis cc. xlvij. urbis conditæ nongentesimo xcviij. Marcus Iulius PHILIPPVS xxiiij. ab Augusto inuasit imperium, occiso Gordiano, & unà cum filio suo Gaio Iulio Saturnino Philippo, regnauit annis vij. Isti omniũ imperatorum primi Romæ Christiani effecti sunt: & in ipsis Paschæ uigilijs cum iungi uellent sacrificijs, & cõmunicare, à Fabiano pontifice Romano nõ permissi sunt, nisi prius cõfiterentur peccata sua, & inter pœnitentes starent. Quod illi suscipientes libentissime, diuinum sibi metum, & Christianitatis plenissimam fidem rebus & operibus comprobabãt inesse. His anno iam tertio imperantibus, millesimus annus conditæ urbis Romæ impletus est: quo solenniter ab oibus celebrato, innumerabiles bestiæ in circo magno interfectę sunt. Ludiq; theatrales in campo Martio celebrati, tribus diebus ac noctibus populo peruigilante. Ambo deinde, scilicet, pater & filius ab exercitu interfecti sunt: pater Veronæ, capite medio supra ordines dentium pręciso, filius uero Romæ, cum esset annorũ xij. Hic adeo seueri fuit animi, ut iam à quinquennij ætate nullo cuiusquam commento ad ridendum solui potuerit: patremq; ludis secularibus petulantius cachinnantem, licet adhuc puer, uultu auersato notauerit.

Philippus primo regni sui anno, Philippum filium suum consortem regni facit. Anno domini ccxlviij. Anno domini ccxlix. Alexandriæ Dionysius ordinatur episcopus xiij. Annus ab urbe condita millesimus festiue celebratus est Romæ. Anno domini ccl. Anno domini ccli. Anno domini ccliij. Philippus urbẽ nominis sui construxit in Thracia. Anno dñi ccliij. Philippus senior Veronę, iunior occiditur Romę.

HISTORIA.

Decius.

Martyres sub Decio.

Sixtus. Laurentius. Hyppolitus.

ANno Dñicæ incarnationis ccliiij. ab urbe cõdita millesimo quinto, DECIVS in Pannonia inferiori Bubaliæ natus, xxv. ab Augusto inuasit imperium, interfectis eius fraude Philippis, hoc est, patre & filio, & xxx. mensibus, id est, duobus annis & dimidio. Quidam autem scribunt eum uno tantũ anno regnasse: sed hoc multũ discordat passionibus sanctorum, qui leguntur sub eo passi fuisse. Nam cũ legatur Fabianus papa, xiiij. sui episcopatus anno martyriũ sub illo accepisse, & huic Corneliũ triennio in sede successisse, itemq; sub eodem passum fuisse, Sixtũ quoq; & Laurentium, & Hyppolitũ, aliosq; ꝓplures, stare nõ potest, ut tot sibi in Romana sede succedentes, uno anno trucidauerit, maxime cũ Cornelius, ut Ecclesiastica docet historia, triẽnio sedẽ tenuerit. Vñ & de ipsorũ quoq; pontificũ successione quęstio animũ pulsat, quõ Decio regnũ uel uno, uel duob. et dimidio anno tenẽte, Cornelius episcopatum Romanum tribus, iuxta Ecclesiasticam historiã, annis tenuerit, eiq; Lucius per octo menses, Stephanus uero per biennium, dehinc Sixtus per xi. annos, exin Dionysius per nouem annos successerit, cum per omnem Ecclesiam Cornelius & Sixtus cuius diaconus erat Laurentius, sub Decio passi prædicentur: Lucius uero & Stephanus sub Valeriano & Galieno martyrizati legantur. Qua de re cõijci potest, successionum uices uitio scriptorum pro similitudine nominum mutatas fuisse, autoritatẽ uero catholicæ Ecclesiæ ad nos usq; perlatam, probabile est sequendam esse. Sed ut ad superiora redeamus, Decius filium suum Decium Cæsarem fecit, & persecutionẽ septimam post Neronem in Christianos mouit, occasionem sumens odium Philipporum quos interfecit, in qua persecutione multi sanctorum passi sunt. Huius temporibus cum plurimi Gothi Istrum fluuium transmeantes, Romanorũ ciuitates deuastarent, Decius cum filio suo illos bello aggressus, xxx. millia ex eis occidit, de suis quoq; multos amisit. Filius eius etiam interfectus est, ipseq; inter confusas turbas gurgite cuiusdam paludis submersus est, ita ut nec cadauer eius inueniri potuerit, anno imperij sui iij. uitæ l. Hęc iuxta historiam. In passionum uero libro scriptum reperitur, quod interfecto Sixto papa, & eius archidiacono Laurentio, alijsq;, ac deinde Hyppolito, socijsq; eius, xxvij. die post passionem sanctorum, Decius & Valerianus præfectus sedentes in carruca, cum tractarent adhuc de nece sanctorum, dæmonijs arrepti sunt, & in præsentia Decij Valerianus expirauerit: Decius uero rediens in palatium, triduo uexatus sit, & in conspectu Triphoniæ uxoris suæ exhalarauerit. Qualiter autem super his ueritas se habeat, in scriptorum ratione consistat.

Autoritas Ecclesiæ.

Decius 30. millia Gothorum occidit.

Liber passionum.

ANNI DECII.

PRimo Decij anno facta in Christianos persecutione, Fabianus papa xix. passus est xiij. kal. Feb. Cui Cornelius xx. succedens, sedit annum, & menses vij. & dies aliquot, licet in Ecclesiastica historia legatur (si tamen uitio scriptorum liber deprauatus non est) tribus annis sedem tenuisse, quod rationi temporum Decij non uidetur conuenire. Alexander Hierosolymitanus episcopus Narcissi successor, cursum bonum consummauit, cui Azabanes successit. Antiochenus quoq; pręsul æqualiter Alexandro decertans, & in uinculis moritur, post quẽ Fabianus xiij. constituitur. Anno domini cclv. Cornelius papa xx. passus est xviij. kal. Octob. cui succedens Sixtus papa xxi. sedit menses x. Anno domini cclvi. Sixtus papa passus est viij Idus Aug. cum alijs. Passi sunt hoc anno Polochronius episcopus cum multis, Abdon & Sennes, Olympiades & Maximus, Laurentius post Sixtum, Hyppolitus cum socijs suis, alijq; quamplures. Dionysius papa xxij. post Sixtum ordinatus, sedit annis ij. & mensibus v.

Martyres sub Decio.

Epistola est Dionysij Alexandrini, ad Flauianum Antiochenũ de martyribus Alex.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, cclvij. ab urbe cõdita millesimo viij. Vitius GALLVS Hostilius xxvi. ab Augusto, imperator ab exercitu creatur, & cum Volusiano filio suo regnauit annis ij. mẽsibus iiij. Huius imperij Dionysius Alexandrinus episcopus meminit ita: At ne Gallus quidem malum Decij aut uidere potuit, aut cauere, sed in eundem lapidem offensionis impingẽs, sanctos uiros persecutus est. His tẽporibus Aemilianus quidam in Mœsia imperator eleuatus est, contra quem ambo, pater scilicet ac filius, pergentes, ab exercitu suo interfecti sunt: pater habens annos uitæ xlvij. Aemilianus autem Maurus genere, post menses quatuor occisus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNI GALLI.

Origenes moritur.

Quinq; millia librorum Origenis.

PRimo anno regni Galli & Volusiani, Origenes presbyter, anno ætatis suæ lxx. nondum impleto, moritur, & in Tyro sepelitur, qui in tantum sedulus fuit scribendi, ut Hieronymus quodam loco dicat, quinq; millia librorum eius se legisse. Antiochiæ constituitur Demetrianus episcopus xiiij. Anno domini cclviij. Gallus & Volusianus occidũtur. Dionysius papa xxij. migrauit vi. kal. Ian. Hic presbyteris ecclesias distribuit, & parochias diuisit.

HISTORIA.

Licinius.

Galienus.

Et hic uides differentiã inter Augustum & Cæsarem, Est enim Cæsar sub Augusto.

ANno Dominicæ incarnationis, cclix. urbis uero conditæ millesimo x. LICINIVS Valerianus cognomento Colobius, in Rhetia & Norico agens, ab exercitu imperator creatus, mox Augustus est appellatus, xxvij. ab Augusto. Romæ uero Galienus filius eius à senatu Cæsar appellatus est, regnauerunt q̃ simul annis sex: Galienus uero solus postea ix. qui faciunt annos xv. Valerianus itaq; nobilis quidem erat genere, stolidus tamẽ & iners multum, nec ad aliquem usum publici officij consilio seu gestis accommodatus. Galienus autem primum fœliciter regnauit, postea uero luxuriose uiuens, imperium ferè adnihilauit. Valerianus igitur filium suum Galienum fecit Augustum, & Cornelium Valerianum Galieni filium cæsarem constituit. Mox autẽ ut regnare cœpit Licinius Valerianus, persecutionem à Nerone ix. in Christianos exercuit. Postea in Mesopotamia bellum gerens, à Sapore Persarum rege captus, luminibusq; priuatus, miserabilis seruitute ibi cõsenuit. Nam quàm diu uiuebat, semper accliuis humi, regẽ in equum ascensurum dorso attollebat. Vnde Galienus tam claro Dei iudicio territus, pacẽ nostris dedit: ob meritum tamen uel propriẽ libidinis, uel paternæ theomachiæ, innumera, Barbaris assurgentibus, Romani regni detrimenta sustinuit. Ad ultimum profectus aduersus Aureolum ducem suum, qui Mediolano regnare tentauit, comprehendit illum apud Pontem, qui ex nomine eius Aureolus appellatur, & Mediolanum obsedit. Sed cum ibi luxuriose uiueret, artificio eiusdem Aureoli à suis interfectus est, anno ætatis quinquagesimo. Hac autem persecutione, quæ sub patre suo facta est, aliqui passos esse confirmant, Cornelium, Lucium, Stephanum, & Sixtum, Romanos pontifices, cum tamen Cornelius & Sixtus, ut supra dictum est, in passionum libris sub Decio passi legantur.

Vide Eusebiũ lib. 7. cap. 16.

ANNI VALERIANI ET GALIENI.

PRimo regni sui anno, Licinius Valerianus persecutionẽ in Christianos mouit. Lucius papa xxiij. ordinatur, sedensq; menses viij. patitur iiij. Non. Mar. Cui succedens Stephanus xxiiij. sedit annis ij. patiturq; iiij. Non. Aug. Anno domini cclx. Anno domini cclxi. Anno domini cclxij. Sixtus papa xxv. ordinatus, sedit annis xi. patiturq; viij. Idus Aug. Cyprianus Carthaginensis episcopus

Cypriani opuscula.

Miraculum de stagno exiccato Euseb. li. 7. cap. 25.

Episcopus, doctor præcipuus, cuius doctissima extant opuscula, martyrio coronatur xviij. kalen. Octobris. Anno Domini cclxiij. Theodotus cognomento Gregorius, cuius supra mentionem fecimus, Neocesariæ ponti Episcopus, magna uirtutum gloria claruit, qui & stagnum quoddam precibus exiccauit, & montem, ut Ecclesiẽ locus sufficeret, mouit. Anno Dñi cclxiiij. Antiochiẽ ordinat̃ Episcopus xv. Paulus Samosatenus. Anno Dñi cclxv. Valerianus à Sapore Persarum rege capitur. Anno Domini cclxvi. Gallienus casu patris perterritus, pacem Christianis dat. Anno Dñi cclxvij. Anno Domini cclxviij. Anno Domini cclxix. Anno Dñi cclxx. Hierosolymorũ Episcopus Hymenęus ordinat̃. Alexandriẽ constituitur Episcopus xiiij. Maximus. Anno Dñi cclxxi. Antiochiẽ ordinat̃ Episcopus Dominus xvi. Anno Dñi cclxxij. Anno Dñi cclxxiij. Dionysius papa xxvi. ordinat̃, sedit annis ix. Gallienũ Mediolani interficit̃.

ANNI CLAVDII.

Claudius, uide Epitomen Sexti Aurel. Vict.

ANno Dñicẽ incarnationis cclxxiiij. urbis cõditẽ, mill. xxv. CLAVDIVS quem multi dicũt à Gordiano creatum xxviij. ab Augusto à militibus electus, à senatu Augustus appellatus, regnauit annum unum, menses ix. uir parcus & modestus, & iusti tenax, ac reipublicæ idoneus. Hic Gallieni moriẽtis sententia Imperator designatus est, ad quem Ticini positum, uestimenta regalia ille direxit. Hic interfecto à suis Aureolo, recipiens legiones, Gothos per xv. annos Illyricum, Macedoniamq; uastantes, ingenti prelio uicit, deinde aduersus xxx. millia Alemannorũ, haud procul à lacu Benaco dimicans, tantam eorum multitudinẽ fudit, ut uix dimidia pars remaneret. Qui cum intra bienniũ morbo interiret, tanto eum senatus decorauit honore, ut diuus appellaretur, & in curia clypeus aureus, in capitolio uero aurea statua ei poneretur. Cuius frater Quintilius uir unicæ moderationis & ciuilitatis, solusq; fratri præferendus, à militibus electus, & consensu senatus Augustus appellatus, xvij. imperij die Aquileiæ occisus est. Anno Domini cclxxv. Paulus Samosatenus Antiochiæ Episcopus, à multis Episcopis hæreticus esse conuincitur, dogmatizans Christum communis naturæ hominem tantum fuisse, aduersus quem Malchion disertissimus Antiochenæ presbyter Ecclesiæ, utpote qui in eadem Ecclesia rhetoricam docuerat, accipientibus notarijs disputabat, qui dialogus usq; hodie extat. Deiecto autem Paulo xvi. Antiochiæ, subrogabatur Doninus Episcopus.

Plinius lib. 3. cap. 19.

Quintilius.

Paulus Samosatenus.

Vide Euseb. fusè hæc referentem li. 7. ca. 25.

ANNI AVRELIANI.

Aurelianus

ANno Dominicę incarnationis cclxxvi. à condita urbe, mill. xxvij. AVRELIANVS patre mediocri, & ut dicunt Aurelij senatoris colono progenitus, xxix. ab Augusto, Imperator electus, regnauit annis v. mensibus vi. uir in bello potens, sed animi immodici, & ad crudelitatem propẽsioris, ita ut non solum nobiles plures damnaret, sed etiam sororis suę filium necaret. Disciplinę tamen militaris, & morum dissolutorum magna erat ex parte corrector, quiq; Gothos strenuissime uicit, haud dissimilis Magno Alexandro, seu Cæsari dictatori. Nam Romanum Imperium triennio ab inuasoribus receptauit, cum Alexander annis xij. per ingentes uictorias ad Indiam

Universidad de Deusto Biblioteca

peruenerit, Gaius Cæsar decennio Gallias superauerit, aduersus ciues quadriennio pugnauerit. Hic primus apud Romanos diadema capiti suo imposuit, & uestes auro gemmisq; contextas, in usu habuit, quod antea Romanis moribus incognitum fuit, porcinæ quoq; carnis usum populo constituit. Hic cum persecutionem nonam post Neronem in Christianos mouisset, fulmen ante illum magno circumstantium pauore ruit, ac non multo post inter Constantinopolim & Heracliam à militibus occisus est. Anno Domini cclxxvij. Antiochiæ Thynæus ordinatur Episcopus xvij. Anno Domini cclxxviij. Anno Domini cclxxix. Eusebius Laodicenus Episcopus insignis habetur. Anno Domini cclxxx. Aurelianus occiditur.

Primus q diadema capiti imposuit.

Persequitur Christianorũ.

Non cum uoluerit tyrannus, cruciamur, sed cum probauerit ipse corripiamur Eusebius lib, 7. cap 25.

Tacitus.

Huius sententia est, Nemo iustius quam grauis uir, prudẽtius quã doctius Imperator. B. Eg.

Florianus.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis cclxxxi. ab urbe cõdita, mille: xxxij. TACITVS ab Augusto xxx. suscepit Imperium, uir egregie moratus, & ad regendam rempublicã idoneus, sed nihil potuit ostendere, quia post vi. menses apud Pontũ occisus est. Huic Florianus successit, sed nec hic aliquid dignum memoria egit, quia duobus tantum mensibus, & xx. diebus in imperio uixit. Nam dum magna pars exercitus eligeret Equitium Probum, militiæ peritum, Florianus quasi per ludum tenuit imperium diebus lx. deinde sibimet uenas incidens, sanguine interijt fuso.

Probus ex patre hortulano.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis cclxxxij. PROBVS ab Augusto xxxi. Imperiũ adeptus, regnauit annis vi. urbis conditæ, mille: xxxiij. menses iiij. Iste patre genitus rustico, hortorum cultore studiosissimo, nomine Dalmatio, gloria militari ad amministrationem publicam accessit. Gallias à Barbaris occupatas ingenti præliorum fœlicitate restituit, uir acer, strenuus, & iustus, multa gerens bella, & qui Aurelianum gloria militari coæquaret, & morum ciuilitate superaret. Interfectus est aũt apud Sirmium militari tumultu. His temporibus Anatolius natione Alexãdrinus, Laodiciæ Syriæ Episcopus, Philosophorum disciplinis eruditus, plurimo sermone celebratur, cuius ingenij magnitudo, de libro quem super Pascha composuit, & decem libris Arithmeticæ institutionis, apertissime potest cognosci.

Anatolij laus.

ANNI PROBI.

Anno. 282. cõstitutæ Missæ Martyrum.

PRimo PROBI anno Fœlix papa xxvij. ordinatus, sedit annis v. decessitq; iij. kalen. Ianuar. Hic constituit missas celebrari, super memorias martyrum. Anno Domini cclxxxiij. Manes quidã extitit genere Perses, uita & moribus Barbarus tam acer ingenio, ut insanire, uel dæmone uideretur impleri, ex quo insana Manichæorum hæresis orta est. Anno Domini cclxxxiiij. Anno Domini cclxxxv. Cyrillus xviij. Antiochiæ ordinatur Episcopus. Anno Domini cclxxxvi. Anno Domini cclxxxvij. Eutichianus papa xviij. ordinatur, sedensq; mensibus x. decessit vi. Idus Decembr. Cui succedens Gaianus xxix. sedit annis xv. patiturq; sub Diocletiano x. kalen. Maij. Alexandriæ ordinatur Theonas Episcopus xv. Archelaus Mesopotamiæ Episcopus, librum

Manicheorũ hæresis.

librum disputationis suę quam habuit aduersus Manen Hęresiarcham Syro sermone composuit, qui translatus à Grecis, habetur à multis.

Archelai disputatio contra Manen.

ANNI CARI.

ANno Dominicæ incarnatiõis cclxxxviij. urbis conditę mill. xxxix. CARVS Natbonę in Gallia natus, xxxij. ab Augusto, moxq; filios suos, Carinum & Numerianum, Cęsares faciens, duos cum his annos regnauit. Is nunciato sibi Persarũ tumultu, profectus in Orientem, cum apud Antiochiam maneret, Numerianus filius eius Ecclesiã uoluit intrare, & Christianorum mysteria explorare. Quem cum sanctus Cyrillus Episcopus prohiberet, dicens illi, non licere diuina mysteria uidere, qui pollutus esset sacrificijs idolorum, indignatus ille, occidit eum. Carus aũt cum Persas fortiter in bello sterneret, & notissimas urbes eorũ ca-

Carus.

Cyrillus occiditur à Numeriano.

Polluti non uideant diuina mysteria.

peret, super Tygridem fluuium castra ponens, ictu fulminis interijt. Numerianus uero filius eius, cum dolore captus oculorum, in lectica ueheretur, insidijs Apri, soceri sui, occisus est. Cumq; mors eius occultaretur, donec Aper regnum posset inuadere, fœtore corporis scelus proditum est. Interea Carinus in Italia relictus, Sabinum Iulianum inuadentem Italiam in campis Veronensibus occidit, seipsum uero sceleribus inquinauit. Multos falsis criminibus occidens, nobilium matronas ui corrumpens, omnibusq; inuisus, non multo post trucidatur cuiusdam tribuni manibus, cuius uxorem dicitur polluisse. Anno Dñi cclxxxix. Carus fulmine perijt, filij eius occisi sunt.

O Statum spiritalẽ hoc tempore. 1536.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis ccxc. ab urbe condita, mill. xl. DIOCLETIANVS xxxiij. ab Augusto, Imperator ab exercitu creatus est, regnauitq; xx. annis, uir obscurissime natus de Dalmatia. Quidam enim dicunt eum fuisse filium cuiusdã Dalmatæ scribæ, alij uero libertinum Amilij senatoris. Fuit autem natus de ciuitate, & matre Dioclea, unde & ipse quousq; imperium sumeret, Diocles appellatus est. Atubi sumpsit Imperiũ, nomen græcum conuertit in latinum, ut à Dioclete diceretur Diocletianus. Erat autem callidus, & sagax, & admodum subtilis ingenij. Cuius tempore

Diocletianus.

Diocles.

Universidad de Deusto Biblioteca

pore cum quidam rusticani, qui Bagaridæ dicebantur, tumultũ in Gallia facerent, ac Amandum, & Aemilianũ duces haberent, Diocletianus Maximianũ cognomento Herculiũ Cæsarem fecit, eum in Galliã contra tumultuantes misit, quos ille facile deuicit. Erat autem idem Maximianus de Pannonia natus, genere rusticano, inciuilis ingenij, ferus, crudelis, asperitatem suam uultus etiam horrore significãs, luxuriosus, in consilijs stultus. Genuit uero de Eutropia, Syra muliere, Maxentium & Faustam, coniugem Constantini: cuius patri Constantio dedit priuignam suam Theodoram, ex qua ille accepit vi. liberos fratres Constantini, quem ex concubina Helena genuit in Gallia.

Turbatio in Rom. Imp.

INter hęc per omnes Romanos terminos turbatio facta est. Carausius quidã sumpta purpura, occupauit Britanniam, Iulianus Italiam, Achilleus Aegyptum, Quinquegentiani Africam, Narseus rex Persarum Orientem. Ob hæc Diocletianus Maximianum Herculium fecit Imperatorem, Constantium uero & Galerium Maximianum Cæsares constituit. Quorum Constantius Claudij nepos fuit ex filia, Galerius uero in Dacia ripensi natus est ex parentibus, fuitq; pastor armenti, unde & Armentarius appellatus est, sed satis laudabilis fuit, pulcher corpore, magnus & fortis bellator. Hic accepit filiam Diocletiani Valeriam uxorem.

Fortuna prospera & aduersa uno die. Sexaginta milia Germanorũ interfecta.

Carausius post septennium à socio suo Alecto fraude occisus est in Britannia. Maximianus Herculius Quinquegentianos uicit in Africa. Constantius in Gallia, iuxta Lingonas una die & aduersam, & prosperam habuit fortunam. Nam cum repente Barbaris irruẽtibus, intra ciuitatem claudi cogeretur, uix quinq; horis medijs aduentante exercitu, ferè lx. millia Alemannorũ interfecit. Diocletianus autem obsessum Alexandriæ Achilleum, octauo ferè mense superauit & occidit. Erat autem cum ipso & Constãtinus filius Constantij. Qui cum adhuc iuuenis esset, fortiter agebat in præliijs, & condescẽdebat semper Christianis. Quem uidens Diocletianus intellectu animi, ac robore corporis proficere, & deprehendens hunc futurum, tyrannidis suæ destructorem, inuidia motus, ioco eum perimere cogitauit. Deus autem hunc iuopinate saluauit, & patri restituit. Galerius autem Maximianus cõtra Narseum regem Persarum dimicans, primum uictus est, fugiensq; uenit ad Diocletianum in Mesopotamiam, à quo male tractatus, ita ut faceret eum aliquandiu ante currum suum currere, collectis iterum militibus redijt, magnamq; uictoriam acquisiuit.

HISTORIA.

Maximianus. Persequutio in Christianos sub Diocle. & Maximiano.

ONo decimo igitur regnisui anno, Diocletianus in Oriente, MAXIMIANVS Herculius in Occidente, persecutionem decimam post Neronem exercuerũt in Christianos, quæ cæteris sæuior per x. annos Ecclesiam afflixit incessanter, quamuis & antea semper Christianos persequerentur. Sed tunc tam crudelis & tam sæua, tamq; crebra persecutio flagrabat, ut intra unum mensem xvij. millia martyrum pro Christo inueniantur. Nam & oceani limbum trãsgressa, Albinum & Aaron, ac Iulium cum alijs pluribus uiris ac fœminis, Britanniæ fœliciter cruore damnauit. Passus est & Pamphilus presbyter, Eusebij Cęsariensis Episcopi necessarius, cuius ipse uitam tribus libris cõprehendit. Secundo aũt persecutionis anno, Diocletianus uidens se propter senectutem minus idoneum ad regendum Imperium, dixit ad Maximianum Herculium, uideri sibi bonum, ut iunioribus & fortioribus publicam causam regendã cõmitterent, ipsiq; in ocio, quiete, uiuerent. Quod licet ille non ex tota uoluntate faceret, tamen consensit, & in uno die purpurã, regniq; potentiã deposuerũt, Diocletianus apud Nicomediã, Maximianus apud Mediolanum, & concessit Diocletianus Salonam, Maximianus in Lucaniam, persecutio tamen permansit usq; in septimum annum Constantini, Helenfilæ ij.

Decem & septẽ millia martyrũ pro Christo in uno mense. Vide Euseb. li. 6. de Martyribus Aphricæ, Mauritaniæ, Thebaidis, Aegypti, Phrygiæ, Alexandriæ.

ANNI DIOCLETIANI ET MAXIMIANI.

PRimo anno Diocletiani, Bagaridæ in Gallia tumultum fecerunt. Anno Domini ccxci. Diocletianus Herculium Maximianũ Cæsarem fecit. Anno Domini ccxcij. Carausius

Carausius sumpta purpura, Britanniam occupat. Anno Domini ccxciij. Quinquegentiani Africam infestauerunt. Anno Domini ccxciiij. Achilleus occupauit Aegyptum. Anno Domini ccxcv. Diocletianus Maximianum Herculium fecit augustum & consortem regni, Constantium uero patrem Constantini, & Galerium Maximianum, Cęsares constituit. Anno Domini ccxcvi. Anno Domini ccxcvij. Anno Dñi ccxcviij. Primus Diocletianus adorari se ut Deum iuber. Anno Domini ccxcix. Anno Domini ccc. Anno Domini ccci. Labda Hierosolymis ordinatur Episcopus. Anno Domini cccij. Veturius magister militiæ, Christianos persequitur, paulatim ex illo tempore persecutione in nostros crescente. Anno Domini ccciij. Marcellinus papa xxx. ordinatus, sedit annis iiij pariturq; vi. kalen. Maij. Anno Domini ccciiij. Anno Domini cccv. Hierosolymis præficitur Thermon Episcopus. Antiochiæ Tyrannus ordinatur Episcopus xix. Anno Domini cccvi. Petrus Alexandriæ ordinatur Episcopus xvi. Anno Domini cccvij Marcellus papa xxxi. ordinatus, sedit anno uno & mẽsibus viij. passusq; est xvij. kalen. Febr. Anno Domini cccviij. Publicata undiq; persecutione, Diocletianus in Oriente, Maximianus in Occidente, Ecclesias subuertunt, libros diuinos succendunt, & Christianos decima post Neronem persecutione affligunt. Anno Domini cccix. Diocletianus & Maximianus purpuram deponunt. Marcello papa martyrizato, successit Eusebius papa xxxij. cui post menses viij. passo succedens Melciades xxxiij. sedit annis iiij. decessitq; iiij Idus Decemb.

Diocletianus iubet se ut Deum adorare.

Scripturæ sacræ ardent. Euse. li. 8. ca. 1.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis cccx. ab urbe condita, millesimo lxi. Cum Diocletianus & Maximianus iam â regno decessissent, & ab administratione reipublicæ, CONSTANTIVS & GALERIVS creati sunt, diuisusq; est inter eos ita Romanus orbis, ut Constantius Italiam, Galliam & Africam, Galerius Illyricum, Asiam & Orientem obtineret. Sed Constantius Augusti dignitate contentus, administrationem Italiæ & Africæ recusauit, Galliam tantum obtinuit, uir egregius & mansuetus, & præstantissimæ ciuilitatis, non modo amabilis & uenerabilis Gallis, præcipue q; Diocletiani suspectam prudentiam, & Maximiani sanguinariam temeritatem, imperio eius euaserũt. Galerius aũt uir probe morigeratus, & egregius in re militari, uidens Italiã quoq; suæ administrationi accessisse, sinente suo socio Constantio, Cæsares duos creauit. MAXIMINVM, quem Oriẽti præfecit, qui & ipse persecutor Christianorũ fuit, & SEVERVM, cui Italiã dedit, ipse uero in Illyrico moratus est.

Constantius. Galerius Maximinus. Constãtij laue.

Maximinus persequutor Christianorũ. Seuerus.

Universidad de Deusto Biblioteca

tus est. Constantius uero filium suum Constantinũ Cęsarem fecit, eiq; Galliam commisit. Ipse aũt tertio anno persecutionis, qui est imperij sui xvi. Eburaci in Britannia obijt. Quo mortuo, Galerius LICINIVM Cæsarem fecit, natũ de Dacia, notũ sibi

Licinius fit Cęsar.

antiqua consuetudine ex bello quod aduersus Narseum regem gesserat. Erat eũ strenuus laboribus, & officijs acceptus. Interea Romæ prętoriani excitato tumultu, MAXENTIVM Herculij Maximiani filium, nuncupauerunt Augustum. Quo audito pater eius Maximianus Herculius, arrectus in spem resumẽdi principatus, quem suasu Diocletiani inuitus amiserat, Romam aduolauit è Lucania. Diocletianum quoq; per literas adhortatus est, ut depositam resumeret potestatem, quas ille irritas habuit & spreuit. Galerius autem Seuerum cum exercitu contra Maxentium misit, qui ueniens Romam, obsedit eam. Sed militum suorum scelere desertus, Rauennam fugit, & in itinere ab Herculio est occisus. Post hæc Herculius Maximianus in contentione exercituum filium suum Maxentium imperio nudare conatus, sed à militibus conuitijs iniuriatus, ad Gallias tetẽdit, dolo composito, ꝙ à filio expulsus esset, ut genero Constantino iungeretur, moliens & ipsum si posset, reperta occasione interficere, regnumq; eius inuadere, qui in Gallijs & militum, & prouincialiũ ingenti iam fauore regnabat. Detectis autem insidijs eius per filiam Faustam, quæ dolum eius uiro nunciauit, inde profugit. Sed à Constantino insequente Massiliæ captus, fractis laqueo ceruicibus, perfidiæ suæ pœnas dedit, anno uitæ suæ lx.

Maxentius.

HISTORIA.

Constantinus.

ANno Dominicæ incarnationis cccxi. urbis conditæ, mil. lxij. CONSTANTINVS ex obscuriori matrimonio, scilicet ex Helena concubina, Constantij filius, mortuo patre, annitentibus cunctis qui aderant, præcipueq; Croco. Alamannorum rege, auxilij gratia cum eo comitante xxxiiij. ab Augusto in Britãnia creatus est Imperator vi. kal. Aug. & in locum patris exoptatissimus moderator accessit, regnauitq; annis xxx. mensibus x. Hic sororem suam Constantiam, Licinio Mediolanum accito coniunxit, filiumq; suum nomine CRISPVM, ex Mineruia cõcubina eisdẽ diebꝰ Arelatensi oppido natum, & LICINIANVM, Licinij filium, mensium ferè xx. Cæsares fecit.

Crocus Alemannorũ rex, hunc Aurelius Victor uocat Erocum.

Crispus. Licinianus.

Maximini persequutio in Christianos.

Interea Galerius Maximinus cum persecutionem à Diocletiano & Maximiano immissam ipse atrocioribus edictis cumularet, diuina tactus uindicta, putrefacto intrinsecus pectore, & uitalibus dissolutis, cum ultra humanæ horrorem miseriæ, uermes etiam eructaret, & medici iam fœtorem non ferentes, crebro iussu eius occiderentur, à quodam

à quodam medico ex desperatione constantiam sumente, increpatus est, dicente pœnam eius à Deo esse, & ideo sanari non posse, moxq; late missis edictis, Christianos de exilio reuocauit, ipse tamen cruciatus non sustinens, uitæ finem fecit.

Pœna à Deo sanari nequit.

HISTORIA.

Genitalibus putrefactis, uitæ tedio uim sibi gladio intulit. B. Aeg.

INter hæc respublica à nouis quatuor Imperatoribus tenebatur, Constantino, & Maxentio, filijs Augustorũ, Licinio & Maximino, hominibus nouis. Quinto tamen imperij sui anno, Constantinus bellum ciuile Maxentio intulit, eiusq; copias multis prælijs fudit: propter magicas tamen artes, quas ille multum diexerat, metuebat eum. Cumq; congredi cum eo multum hęsitaret, & de cœlo, licet adhuc Paganus, auxilium quæreret, uidit per soporem ad Orientis partem in cœlo signum crucis igneo fulgore rutilare, & tanto nisu extertito sibi astare Angelos dicentes: Constantine in hoc uinces. Fertur autẽ & ipse Christus sibi apparuisse, & signũ crucis ei monstrasse, & ut simile faceret, præcepisse. Quod & fecit, habens eam in uexillis depictam. Igitur Constantinus Romam ueniens, contra Maxentium castra posuit, iuxta pontem Miluium: & ecce Maxentius portis erumpens, sequentibus cæteris, præcucurrit armatus. Constantinus uero crucem quam formauerat, ante se iussit portari: factaq; congressione, superati sunt, qui circa Maxentium fuerunt. Ipse autem fugiens paulo superius, à ponte Miluio, ubi prius ad decipulam fecit quasi pontem ex nauigijs fieri, tabulis desuper stratis, cum uellet eundem pontem ex latere intrare, lapsu equi in profundum demersus est, uixq; corpus eius inuentum est. Erat tunc annus Constantini vij. Interea ciues Romani ciuitatem coronant, & cũ gaudio uictorem Constantinum, uiuificamq; crucem suscipiunt. Inter hæc Maximinus Christianorum & ipse persecutor sæuissimus in Oriente aduersus Licinium res nouas molitus, cum aduersus eum duceret exercitum, repente diuino iudicio doloribus uiscerũ internorum correptus, uehementer exagitari cœpit: deinde homo antea uorax, sempeq; uino repletus, nunc ne summis quidem labris cibum degustare, aut uinum potuit odorari. Sicq; carnibus suis inedia & ariditate consumptis, ad hoc solum profecit infœlix, ut iustam esse dei uindictam in se profiteretur. Ad ultimum tamen morbo prius amissis, uiuendi finem accepit. Valens quoq; in Oriente ab exercitu imperator appellatus, à Licinio occisus est. Alexander etiam quidam apud Carthaginem effectus imperator, ab exercitu Constantini iugulatur. Sic itaq; omnis potestas imperij ad Constantinum & Licinium peruenit. Qui Licinius cum primo se probum, & quasi erga Christianos ostenderet deuotum, postea uidens profectum imperatoris Constantini, ductus inuidia, occultis insidijs, maxime per familiares ac ministros, principem decipere molitus est: sed cum id parum procederet, apertum illi bellum indicit, Christianos uero priuato & speciali odio persequi parat, hoc in querelam deuocans, quod non ita pro se, sicut pro Constantino excubarent orationibus. Cuius flagitijs Constantinus obuiam ire parat, deuictoq; Licinio, solus cum filijs suis imperij monarchiam obtinuit, anno regni sui xiiij. Vnde per insolentiã & ipse, ut aiunt,

Ἐν τούτῳ νίκᾳ.

Labarũ uexilli nomen, ut numismata ostendunt, habet ☧ hoc est, χ & ρ quod signum Iulianus postea aboleuit.

Maxentio Tiburinis gurgitibus absumpto. Bap. Egn.

Valens occisus à Licinio.

Licinius cõtra Christianos.

Universidad de Deusto Biblioteca

Constãtini crudelitas in filiũ, & uxorem, et nepotem, & amicos.

mutatus, & crudelior effectus, primum sororis suæ filium, egregiæ indolis iuuenem interfecit: mox Crispum filium suum ex Mineruia, suggerẽte, ut dicunt, coniuge sua Fausta, necari iussit: deinde ipsam Faustam in balneas ardentes coniectam, interemit, cum eum dolore nimio mater Helena pro nece nepotis increparet. Postea innumeros interfecit amicos. Et cum in multis flagitijs grassaretur, cum tamen in eo multæ uirtutes animi haberentur, diuinitus lepra percussus, per sanctum Syluestrum papam, unà cũ matre, alijsq; multis, ad fidem cõuersus est, & baptizatus: moxq; omne studium ad Ecclesię transtulit profectum, legesq; statuens Christianas, fecit basilicas multas. Fecit & urbem nominis sui Constantinopolim, quæ prius Bizantium dicebatur, quam sedem Romani imperij, & caput totius Orientis esse uoluit. Fecit & pontem in Danubio: omnes bonas artes suos discere faciebat, maxime studia literatum: ipse in legendo, scribendo, meditando, multum se exercebat. Huius mater

Leprosus fit et baptizatur.

Constantinopolis.

Pons Danubij

Helena.

HELENA religiosa, diuinis admonita uisionibus, Hierosolymam petijt, & locum ubi Christus crucifixus est, ab incolis requisiuit: qui idcirco ad inueniendũ difficilis erat, quia ab antiquis persecutoribus simulacrum Veneris in eo fuerat fixum, ut si quis Christum adorare uellet in loco illo, Venerẽ uideretur adorare: & ob hoc locus non frequentabatur, peneq; in obliuione fuerat. Sed ueniẽs Helena, cœlitus sibi designatum inuenit locum, purgatisq; in altum ruderibus, crucem sanctam repperit, sub episcopo eiusdem urbis Machario. Eiusdem principis tẽpore, Arrius Alexandrinæ præsbyter Ecclesiæ, à ueritate fidei catholicæ deuians, exitiabile plurimis dogma constituit, sed mox ab Alexandro eiusdem urbis episcopo, ex urbe pulsus est. Cumq; homines quos in errorem induxerat, etiam in seditionem excitaret, apud Niceam urbem Bithyniæ conuentus cccxviij. episcoporum factus est sub Syluestro papa, per quos Arrianum dogma exitiabile proditum, palam est damnatum. Postquam uero mater imperatoris Helena ex hac luce discessit, constantia Licinij tunc derelicta, fratris Augusti solatijs utebatur. Huic innotiscam uenit præsbyter quidam latenter partibus Arrij fauens: qui primo nihil horum apud eam egit, sed ubi multa familiaritas copiam dedit, paulatim cœpit Arriũ ei commendare, donec animum Constantiæ suum fecit. Quæ cum moritura uisitaretur à fratre, extremam popposcit ab eo gratiam, ut eundem præsbyterum in familiaritatem reciperet, & quæ pro salute sua sibi ab eo suggererentur, audiret: se enim dicebat pro salute illius esse sollicitam. Cuius uerbis frater credulus, autem præsbytero accommodat, eiusq; suasu Arrium de exilio iubet reuocari, ut quid de fide sentiret, exponeret. Qui cũ de fide scriberet, miratus imperator, rursus eum ad Concilij examen remisit, rogans, ut si fides eius probaretur, clementi erga eum iudicio uterentur, si tamen episcopi eius Alexandri assensus accommodaretur. Cumq; Alexandriam ueniret, omne illius incœptum frustratum est. Interea dum hæc Alexandriæ agitarentur, Constantinus Republica bene ordinata, cum tres filios suos, Constantinum & Constantem ac Constantium, & filium fratris sui Dalmatium cęsares fecisset, egritudine captus est. Et cum filius eius Constantius, cui Orientis regnum decreuerat, id obtineret, fecit ei testamentum, quod uocato ad se clam præsbytero à sorore commendato dedit, præcipiens ei, ut nulli hoc, nisi Constantio daret. Quod cum ille faceret, post mortem imperatoris, etiam apud Constantium maximam familiaritatẽ obtinuit. Scribunt autem quidam, Constantinum imperatorem in Arrianam hæresim incidisse, & ab Eusebio Nicomediensi episcopo rebaptizatum fuisse, quod Ecclesiastica historia nõ docet, quę sub magna religione illum discessisse perhibet. Obijt autem in suburbana uilla Nicomediæ, xi. kal. Iunij, anno uitæ xlvi. imperij xxxi. sepultusq; est in Bizantio in basilica Apostolorum.

Venus in locũ crucifixionis. O impietatem

Arrius.

Arrius seditiosi.

Quatuor Cęsares.

Constantinus Arrianus.

Anni

ANNI CONSTANTINI.

HVius anno primo Maxentius Herculij filius Augustus appellatur. Anno dñi cccxij. Maximianus apud Massiliam turpiter occiditur. Anno domini cccxiij. Quirinus Scesianus episcopus gloriose passus est, manuali mola ad collum ligata, è ponte pręcipitatus in flumen, diutissime supernatauit, & cũ expectãtibus colloquutus, ne sui exẽplo terterentur, uix orans ut mergeretur obtinuit. Anno dñi cccxiiij. Syluester papa xxxiiij. ordinatur, sedensq; annis xxij. menses x. migrauit ij. kal. Ian. Anno dñi cccxv. Constantinus Maxentio bellũ infert. Anno domini cccxvi. Petrus Alexandrinus episcopus martyrizatur. Anno dñi cccxvij. Achillas Alexandrię ordinatur episcopus xvij. Hierosolymis ordinatur Macharius xxxix. Maxentius interijt. Anno dñi cccxviij. Anno dñi cccxix. Diocletianus moritur. Anno dñi cccxx. Licinius persecutionẽ mouet in Christianos. Anno dñi cccxxi. Anno dñi cccxxij. Anno dñi cccxxiij. Licinius occiditur. Alexander ordinatur Alexãdrię episcopus xviij. Anno dñi cccxxiiij. Anno dñi cccxxv. Anno dñi cccxxvi. Anno dñi ccc. xxvij. Conciliũ ccc. episcoporũ in Nicea cõgregatur. Anno dñi cccxxviij. Anno dñi cccxxix. Crux dñi ab Helena inuenitur. Anno dñi cccxxx. Hucusq; historias scribit Eusebius, exin Hieronymus. Anno dñi cccxxxi. Antiochię ordinatur Vitalis xx. post quẽ Philogonus xxi. dehinc Paulinus xxij. post hunc Eustachius: quo ob fidẽ exiliato, successerũt hęretici episcopi numero xi. Anno dñi cccxxxij. Anno domini cccxxxiij. Iuuencus pręsbyter Hispanus Euangelia uersibus composuit. Anno dñi cccxxxiiij. Constantinus Bizantium urbem reparauit, & ex nomine suo Constantinopolim uocauit. Athanasius Alexandrię ordinatur episcopus xix. Anno dñi cccxxxv. Anno domini cccxxxvi. Anno dñi cccxxxvij. Anno domini cccxxxviij. Marcus papa xxxv. sedit menses viij. requieuitq; Non. Octob. Anno dñi cccxxxix. Iulius papa xxxvi. sedit annis xvi. obijt ij. Idus April. Anno domini cccxl. Constantia soror Constantini, uxor Licinij. moriens, Arrianum quendam presbyterum fratri commendat. Constantinus imperator dum bellum molitur aduersum Persas, qui Mesopotamiam infestabant, egrediens à Constantinopoli, iuxta Nicomediam moritur.

Petrus Alexandrinus martyr

Hactenus Eusebius, exin Hieronymus.

Iuuencus Poẽta Euãgelicus.

ANNI CONSTANTII.

ANno Dominicæ incarnationis, cccxli. urbis conditæ millesimo xcij. CONSTANTIVS filius Constantini, xxxv. ab Augusto imperium adeptus, xxiij. annis cum fratribus suis CONSTANTINO & CONSTANTE regnauit. Fuit etiã inter successores Cõstantini, DALMATIVS filius fratris sui Dalmatij, quem ipse Cõstantinus in consortiũ regni adoptauit. Hi singuli singulas partes regẽdas ab ipso Cõstantino acceperunt. Constantinus cuncta trans Alpes, Constans Italiam & Illyricũ & Africam, Constantius Asiam & Orientẽ, Dalmatius Thraciam, Macedoniam, & Achaiam. Verum Dalmatius prosperrima indole, & patruo haud dissimilis, non multo post à militibus occisus est, Constantio patrueli suo sinente potius q̃ iubente. Post hæc inter Constantinum & Constantem discordia exorta est, propter Italiam & Aphricam. Constantinus itaq; dum nititur partes fratris iunioris inuadere, bellum mouit contra eum: sed dum inconsultius apud Aquileiam prælium aggressus est, à Constantis militibus est interfectus, & in fluuium, cui nomen est Alsa, non longe ab Aquileia est proiectus: sicq; Romani imperij principatus, Occidentalium quidem partium ad Constantẽ, Orientalium uero peruenit ad Constantium. Igitur Constantis imperium aliq̃diu strenuum fuit, & iustum: deinde cum prauioribus utereretur amicis, intollerabilis prouincialibus, & militibus factus est iniocundus. Vnde dum circa Gallias uenandi cupiditate

Constantius.

Constantinus. Constans. Dalmatius.

Alsa fluuius Aquileiam Coloniã defluit. Plin. li. 3, ca. 18 Et Alsa qui media interfluit Alsatiam, olim Ellus, nũc illa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

piditate, per ſyluas & ſaltus erraret, autore Magnentio quodam regni auido, à militibus occiſus eſt, anno ætatis xxx. imperij xvij. Tribus aũt Cæſar fuit. Cuius regnum MAGNENTIVS inuaſit, & DECENTIVM conſanguineum ſuũ, ſiue ut quidam uolunt, fratrem ſuum cęſarem fecit. Conſtantius uero GALLVM patruelem ſuum cæſarem fecit: nomenq; ſuum ei imponens, eum in Antiochiam Syriæ miſit, ut ibi habitans, partes illas cuſtodiret, quẽ tamen poſtea iuſſit occidi. Poſt hæc Conſtantius Magnentio bellum intulit, factaq; cõgreſſione, Magnentius ſolus fugit Lugdunum, ibiq; coartatus, gladiũ occulte à parte parietis accepit, ſicq; perfoſſus interijt, anno ætatis prope quinquageſimo, imperij iij. Cuius morte audita, Decentius laqueo faſcia compoſito, uitam finiuit. Acta ſunt hæc anno imperij Conſtantij vi.

Magnentius.

Decentius.

Eo tempore Romano imperio Conſtantius ſolus princeps & auguſtus præfuit, uir egregiæ tranquillitatis, nimium familiaribus credens & amicis: uxorum amori deditus erat, quibus contentus, nulla tranſuerſa libidine aut iniuſta ſe polluebat. Ex omnibus tamen uxoribus quas plures habebat, Euſebiam præcipue diligebat: cuius etiam ſuaſu, Iulianum fratrem Galli cæſarem faciens, in conſortium regni aſſumebat. Poſt hæc, antiquo hoſte paci Eccleſiæ ſemper inuidente, Arrius, ſuiq; ſequaces, familiaritatis locum apud Conſtantium acceperunt, qui eum in erroris ſui conſortiũ declinauerunt. Vnde impietas Arriana Conſtantij fulta præſidio, exilijs, carceribus & uarijs afflictionũ modis primo Athanaſium, deinde oẽs non ſuę partis epiſcopos perſecuta eſt. Conſtantius uero inter hęc bellum Parthis præparans, cũ audiſſet Iulianũ ad imperium inhiare, Parthica expeditione relicta, redijt, & inter Ciliciã & Cappadociã febri acerrima, quã indignatio augebat, obijt, anno ętatis xlv. imperij xxiij.

Conſtantij dotes.

πολύγαμος

Arriani abuſi Conſtantio.

Indignatio febrim auget.

PRimo Conſtantij anno, Iacobus Niſibenus epiſcopus agnoſcitur, cuius precibus ſæpe urbs diſcrimine liberata eſt. Anno domini cccxlij. Anno domini cccxliij. Conſtantinus fratri bellum inferens, occiditur iuxta Aquileiam. Anno domi-

no domini cccxliiij. Anno domini cccxlv. Maximinus Treuirorum Epiſcopus clarus habetur, à quo Athanaſius Alexandriæ epiſcopus à Conſtante profugus honorifice ſuſceptus eſt. Anno domini cccxlvi. Anno domini cccxlvij. Anno domini cccxlviij. Anno domini cccxlix. Athanaſius epiſcopus ad Conſtantis literas regreſſus eſt Alexandriam. Anno domini cccl. Anno domini cccli. Anno domini ccclij. Anno domini ccclijj. Conſtans haud longe ab Hiſpania interficitur, anno ætatis xxx. Anno domini ccclijij. Gallus Conſtantij patruelis cæſar factus eſt. Anno domini ccclv. Liberius papa xxxvij. ordinatur. Quo ab hæreticis ob fidem catholicam in exiliũ truſo, diaconus eius Fœlix xxxviij. in ſacerdotium ſubſtituitur. Qui cum Conſtantium uinceret eſſe hæreticum, ab eo poſt annum deiectus eſt, & ut quidam dicunt, capite truncatus eſt, iiij. kal. Aug. Liberius uero exilij tædio uictus, hæreſi ſubſcripſit, Romamq; quaſi uictor intrauit. Anno domini ccclvi. Victorinus Rhetor, & Donatus grammaticus, Romæ inſignes habentur. Anno domini ccclvij. Iulianus à Conſtantio cæſar efficitur. Anno domini ccclviij. Euſebius Vercellenſis epiſcopus, & Dionyſius Mediolanenſis, & Lucifer Caralitanus exiliantur. Anno domini ccclix. Antonius abbas migrauit anno ætatis cv. Anno domini ccclx. Oſſa Andreę Apoſtoli, & Lucæ Euangeliſtæ, & Timothei, Conſtantinopolim allata ſunt. Anno domini ccclxi. Paulinus Treuirorum epiſcopus in exilio obijt. Hylarius Pictauienſis epiſcopus Arrianorum inſtinctu à Conſtantio in Frigiam exiliatus, cum Dionyſio Mediolanenſi, & Euſebio Vercellenſi, quarto exilij anno, cum librũ de fide Conſtantio porrexiſſet, redire permiſſus eſt. Anno domini ccclxij. Anno domini ccclxiij. Conſtantius moritur, anno ætatis ſuæ quadrageſimo quinto.

Paulinus Treuir.

Hylarius.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, ccclxiiij. urbis cõditæ millesimo cxv. CLAVDIVS IVLIANVS iam cæſar xxxvi. ab Auguſto imperiũ accepit, & annos duos & octo menſes regnauit. De cuius genere ac diſciplina, & quomodo apoſtatauerit, uel qualiter ad regnum peruenerit, pauca dicenda ſunt. Conſtantinus Magnus, qui Conſtantinopolim fecit, duos ex eodẽ patre, ſed non ex eadem matre habuit Germanos, Conſtantium, & Dalmatium. Quorũ ſenior Conſtantius duos habuit natos, Gallum, & Iulianum. Dalmatius uero Dalmatium, quẽ Conſtantinus, ut prædictum eſt, hæredem regni cum filijs ſuis reliquit. Quem cum poſt mortem Conſtantini milites peremiſſent, Gallus quoq; & Iulianus pene cũ Dalmatio periculum mortis ſuſtinuerant, niſi Gallum quidem ægritudo quæ ineuitabilis putabatur, liberaſſet, Iulianum uero ætas infantilis: erat enim annorum viij. Cumq; ab eis furor imperatorũ quieuiſſet, Gallus circa Epheſum apud doctores erat, ubi etiam à progenitoribus poſſeſſiones habebat. Porro Iulianus creſcens, in auditorijs Conſtantinopolitanæ urbis exercebatur, in baſilica ubi doctores erant, habitu priuato procedens, habebatq; pædagogum Eunuchum, nomine Mardonium, præceptorem grammaticũ Nicomedem Laconenſem, rhetoricam uero legebat apud Eubolum ſophiſtam, magiſtrum Baſilij poſtea epiſcopi. Erat autem Iulianus ab initio Chriſtianus. Cumq; in lectione proficeret, & fama per populum uolitaret, quod etiam publicam rem gubernare poſſet, æſtuationes induxit imperatori Conſtantio. Quamobrem amouit eum urbe regia, miſitq; Nicomediam, præcipiens ei, ne conueniret Libanium ſophiſtam Syrum, quaſi pro eo quod Paganus eſſet, ille tamen librorum eius lectionibus utebatur. Cumq; proficeret in rhetorica, ſuperuenit Nicomediam Maximus philoſophus, non ille Bizantius

Claudius Iulianus.

Iulianus ab initio Chriſtianus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pater Euclidis, sed Ephesius, quem postea quasi artes magicas exercentem, Valentinianus imperator iussit occidi. Non ob aliam causam uenit Nicomediam, nisi Iuliani fama protractus. Apud quem dum Iulianus uerba philosophica prægustasset, concipit etiam imperij cupidinem menti eius immittere. Cumq; hæc non laterent aures imperatoris, Iulianus inter spem metumq; constitutus, suspitionē celare uolens, tonsus monachicam simulabat uitam, & latenter quidem exercebatur in philosophia, in manifesto autem sacros Christianorum legebat libros. Deniq; in ecclesia Nicomediæ lector est constitutus, & diuinos codices populo audiente legebat, ut sub hoc habitu furorem declinaret imperatoris, nequaquam tamen à spe recedens quam mente conceperat, dicebatq; plurimis amicorum suorum fœlicia fore tempora, quibus ipse rebus poriretur. Post paululum uero perempto Gallo, repente Iulianus fit suspectus imperatori, qui etiam eum custodiri præcepit. Et dum fuga lapsus fuisset, diuersa loca circumeundo, saluatus est, uixq; sero uxor imperatoris Eusebia cælatum inueniens, supplicauit imperatori, quatenus nil mali pateretur, sed potius philosophandum ad Athenas mitteretur. Ille autem desiderio regni discurrens uniuersam Helladam, uates quærebat responsa reddentes, consulens si ad suum desiderium peruenire, inuenitq; uirum qui ei desiderata se dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam locum idolorum, & intromittens eum in aditum, seductores dæmones euocauit: quibus apparentibus, terrore compulsus Iulianus, in fronte sua crucis formauit signaculum. Ad cuius aspectum dæmones repente disparuerunt. Pro qua re Magus cœpit culpare Iulianum. At ille terrore se inuasum significans, crucis se dixit obstupuisse uirtutem, quia uidentes eam dæmones euanuerunt. Porro Magus: Non suspiceris, inquit, hoc ô bone uir, quod timuerint, sed abominati potius hoc abscesserunt. Et ita capiens miserum, odio Christiani signaculi repleuit Iulianum. Post hæc igitur euocauit Constantius Iulianum, & constituit eum Cæsarem, dans ei coniugem Helenam sororem suam, misitq; eum contra Barbaros ad Gallias. Vbi dum ciuitatem quandam fuisset ingressus, corona laurea, quibus solent ciuitates ornari, inter columnas pendens, rupto fune, super caput eius decidit, eumq; aptissime coronauit. Quo uiso, cuncti clamauerunt, hoc fore signum imperij. Ille autem uiriliter contra Barbaros agens, nobilem eorum regem Nodomarium cepit, & Constantio misit. Itemq; cum Alamannis apud Rhenum fluuium residentibus dimicans, potentissimum regem eorum Badomarium cepit, claraq; uictoria decoratus, dum mediocritate uitæ atq; mansuetudine militibus gratus esset, ab eis appellatus est Augustus. Cumq; corona deesset imperialis, unus signa portantium, torquem quam habebat in collo sumens, Iuliani capiti circumposuit. Hocq; modo Iulianus imperator est factus. Quo facto, nil iam de Constantio cogitans, iudices ab illo factos, honoribus mulcebat, & illius nomini inuidiam suscitabat. Igitur repente religione mutata, cum à suis Christianus esse putaretur, semetipsum pontificem nominauit: & ueniens ad templa Paganorum, sacrificabat, subiectisq; talia colere suadebat, & Christianum baptisma sacrificijs & inuocationibus, & sanguinis immolatione ablui studebat. Cumq; Constantius propter bellum Persicum Antiochiæ moraretur, sperans Iulianus, quod sine bello posset Illyricum detinere, uenit illuc, dicens, se uelle Constantio satisfacere: quasi non sponte, sed coactus à militibus, insulas imperij suscepisset. Cuius aduentum audiens Constantius, relicto bello, Constantinopolim uenit: sed in ipso itinere, ut prædictum est, interijt. Quo defuncto, Iulianus iam Thraces habebat, & non multo post Constantinopolim ueniens, appellatus est Augustus. Mox cœpit cogitare, qualiter sibi populum complacaret, eiusq; fauorem acquireret, quod hac arte fecit: Bene sciebat Constantium ab omnibus orthodoxis odio haberi, ob quam rem ab Ecclesijs uidebantur expulsi, & episcopi confiscati, exilioq; directi. Simul etiam nouerat Paganos fuisse contristatos pro sacrificiorum prohibitione, & desiderare tempus, quo eorum aperirentur templa. Artificioso itaq; uelamine apud utrosq; se commendans, primum quidem crudelitati Constantij circa subiectos derogabat, eamq; coram omni populo redarguens, iussit episcopos exilio deportatos reuocari, & confiscatas eorum substantias reddi. Templa quoque Paganorum, ueluti sibi necessariorum, præcepit aperiri:

Tonsus monachicam uitam simulat.

Consulit idola

Frontem cruce signat territus.

Iulianus constituitur cæsar.

Signũ imperij

Am. Marcell. lib. 16. scribit. Alemannorũ reges Chonodomarius, & Vestralpus, Vrius, Vrsicinus &c.

Magnæ Alamannorum copiæ apud Argentoratũ oppidum Galliarũ à cæsare Iuliano oppressæ. Hiero.

Hist. Eccl. Tri. lib. 6. cap. 2.

Ambit populi fauorem.

& multa

& multa talia agens, utrisq; se conciliabat, præcipue tamen Paganis occulte fauebat. Igitur dudum studens paganitatem in omni ditione sua dilatari, & Christianitatem exterminari. Primum quidem Galileorum filios (sic enim saluatoris nostri cultores appellabat) præcepit haud Poetarum & Rhetorum atq; Philosophorum legere disciplinas, proprijs inquiens pennis secundum prouerbium uulneramur, ex nostris enim armati conscriptionibus, contra nos bella suscipiunt. Et templa quidem erant aperta, & sacrificia paganorum per ciuitates secundum uoluntatem illius procedebant. Inter hæc igitur Persę audiētes mortem Constantij, rebellare ceperunt, & fines Romanorum inuaserunt. Contra quos Iulianus profectionem instituens, in ipso bello diuinitus interemptus est. De cuius interfectione, diuersi diuersa sentiunt. Quidam namq; dicunt eum à quodam transfuga per solitudinem tribus diebus ductum, insidias incidisse, & à Persis undiq; circumuentũ à quodam ex his conto percussum esse, relatumq; in tabernaculum, paulatim sanguine uacuatum defecisse. Quidam uero diuinitiaculum repente delatum, discurrens per brachium in latus eius mersum fuisse, alij unum pastorem Hismahelitarum, alij milites fame & itinere fatigatos eum interemisse, alij quendam inuisibilium hoc fecisse. Sed siue homo, siue angelus fuerit, manifestum est, quia diuinis iussionibus ministrauit. Callistus autem, qui inter familiares eius militabat, & heroico uersu eius conscripsit historiam, ait eum à dæmone fuisse uulneratum. Libanius uero sophista Syrus, inter cætera quæ de eius uita scribit, in fine libri sic ait. O dæmonum alumne, dæmonumq; discipule, & dæmonum obseruator Iuliane. Nos autem in libro uitæ sancti Basilij Cæsariensis Episcopi certum legimus, orante & ieiunante eodem Basilio cum populo suo, quibus ad Persicum bellũ pergens, mala minatus est, iussu sanctæ Dei genitricis Mariæ, per Mercurium martyrem in eadem ciuitate quiescentem, ipsum esse peremptum. Fertur autem manum suam sanguine impleuisse, & in aerem sparsisse, & ita dixisse. νενίκηκας γαλιλαῖε. Vicisti Galilęe, uicisti. Interijt autem anno imperij sui tertio, septimo uero, ex quo Cæsar à Constantio factus est, uitæ autem xxxi. Post cuius mortem eius magicæ artes inuentæ sunt. Carrę namq; ciuitas est, hactenus impietatis eius reliquias habens, per hanc iter agens, quoniam per Edessam propter piæ religionis cultum transire noluerat, in templum, quod à paganis colitur, est ingressus. Vbi cum quædam cum suis consortibus sacrilegia celebrasset, ianuas & claustra disposuit, & quosdam ibi milites obseruare præcepit, ut intra hoc nullus accederet, donec ipse rediret. Quo defuncto, ingredientes in templũ, inuenerunt mira Principis simulachra, eiusq; sapientiã & famosissimam pietatem. Viderunt em̃ mulierem a capillis suspensam, extensas manus habentem, cuius uterum aperuerat, ut Persarum uictoriam in eius iecore inspiceret. Hoc ergo scelus in Carris inuentum est. Verum in Antiochia plurimas arcas in palatio humanis aiunt capitibus plenas fuisse repertas, & innumera in puteis demersa corpora mortuorum. In qua urbe dum eius nunciatus fuisset interitus, publicam cuncti habuere festiuitatem, cõmuniter omnes clamantes. Maxime fatue, ubi sunt uaticinia tua? Vicit Deus, & Christus eius. Fuit autem hic liberalibus disciplinis apprime eruditus, facũdia ingenti, memoria tenacissima atq; amplissima, corpore ualidus, sed breuis, barba prolixa, oculis discurrentibus, & huc illucq; directis, audax plus q̃ imperatorẽ decet, cultor idolorum superstitiosus, religionis Christianæ insectator studiosus.

Christiani Galilæorum filij.

Sententiæ de morte Iuliani.

Callisti historia.

Lege hæc ad analogiã fidei.

Vicit Galilęe Iulianũ.

Iulianus magus fuit.

Iulianũ

Imperiatãt.

ANNI IVLIANI APOSTATAE.

IVlianus itaq; Imperator factus, ad idolorum culturam se transtulit, blandaq; persecutione Christianos primum seducere tentauit, illiciens potius quàm impellēs ad sacrificandum, unde multi decepti sunt.

Anno Domini ccclxv. Pagani apud Sebestiam Palestinæ urbem sepulchrum sancti Iohannis Baptistæ inuadunt, ossa per agros spargunt, eademq; rursus collecta & cremata, latius dispergunt, sed quidam monachi ex Hierosolymis intermixti, colligentes quæ potuerunt colligere, ad patrem suum Philippum pertulere. Ille supra se hæc ducens, ad Athanasium per Diaconum Iulianum misit Alexandriam. Quæ ille paucis arbitris, sub cauato sacrarij pariete inclusa, prophetico spiritu posterę genera-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tioni conseruauit profutura. Cuius presagium sub Theodosio per Theophilum Episcopum cõpletum est, qui destructo Serapis sepulchro, sancti Iohannis ibidem consecrauit Ecclesiam. Athanasius Alexandriam redijt. Impius Iulianus ad bellum profectus Persicum, diuino percutitur iudicio, mense viij. anni tertij imperij sui, sed mox altera die absq; omni dilatione Iouianus coronatur à militibus.

ANNI IOVIANI.

Iouianus.

ANno Dominicæ incarnatiõis cccLxvi. ab urbe condita, millesimo cxvij. IOVIANVS ab Augusto xli. imperium suscepit, & menses viij. regnauit, genitus patre Baroniano, incola prouinciæ Pannoniæ. Cuius pater cum liberos crebro amitteret, per somnium ei dictũ est, ut eum qui instante partu edendus foret, Iouianum diceret. Fuit autem insignis corpore, lætus ingenio, studiosus in literis, fortis uiribus, χιλίαρχος, id est millenatius illo tempore quo Iulianus legẽ militibus proposuerat, ut aut sacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere, q̃ Imperatoris præceptis obedire, sed Iulianus tunc propter belli necessitatem inter milites eum habebat. Qui cum uiolenter à militibus ad imperium traheretur, clamabat se nolle paganis hominibus imperare, cum ipse Christianus esset. Cumq; omniũ uox communiter proclamaret, se quoq; Christianos esse, suscepit imperium. Dein cum Constantinopolim festinaret, uenit ad prędium Dadastana, inter Galatiam & Bithyniam, ubi tempore hyemis languore constrictus, cum in nouo cubiculo recubaret, calore prunarum, & nidore parietum nuper calce illitorum, suffocatus obijt viij. mense imperij, anno uitæ xxxiij. xiij. kalen. Septemb.

HISTORIA.

Histo. Tripar. lib. 7. cap. 7. Valentinianus Funarius.

ANno Dominicæ incarnationis cccLxviij. urbis conditæ, millesimo cxviij. VALENTINIANVS xlij. ab Augusto Imperator appellatus est, uir optimus, & apice principali dignissimus, & regnauit annis xi. Iste fuit Pannonius genere de Cibala ciuitate, cuius pater Gratianus mediocri stirpe ortus, Funarius est appellatus, eo q̃ quadam die uenalem funem portanti, quinq; milites nequiuerunt extorquere. Quo merito ascitus in militiam, usq; ad præfecturæ prętorianæ dignitatem ascendit. Ob cuius commendationem apud milites, Valentiniano resistẽti, oblatum est imperium. Qui cum sub Iuliano apostata, scutariorum tribunus esset, & integram fidem haberet, & Iulianus quadam die templum Fortunæ ingrederetur, ministri templi ex utraq; parte ianuarum stantes, aspersione aquæ, sicut ipsi dicebant, ingredientes purgabant. Tunc Valentinianus præcedens Imperatorem, ut aspersionis guttam sua uidit in clamyde, indignatus, pugno percussit templi ministrũ, dicens se maculari potius quàm purgari. Quod respiciẽs Imperator, iussit eum trudi in custodiam, dicens. Aut sacrificet, aut militia excedat. Qui mox sponte discessit. Nec mora, Iuliano interfecto, Iouianoq; mortuo, in loco persequutoris sui suscepit imperium. Cumq; Constantinopolim

stantinopolim peruenisset, post xxx. dies imperij sui, fratrem VALENTEM in communionem regni assumpsit, largiẽs ei partes Orientales, sibi retentans Occidentales. Cumq; iam annum tertium cum fratre ageret, GRATIANVM filium suum necdum plene puberem, hortatu socrus & uxoris suę Serenæ, Augustum creauit. Habuit autem & alium filium parnulum VALENTINIANVM, de alia uxore Iustina, quem uiuẽte Serena, nec tamen abiecta, hoc modo duxisse probatur. Iustus Iustinæ pater cum esset Piceni iudex temporibus Constantij, uidit in somnis q̃ in dextro femore Imperialem purpuram genuisset. Quę uisio,

Valens.

Gratianus.

Valentinianus iunior.

cum ad Constantij aures peruenisset, metuens ne Imperator ex eo nasceretur, mittens occidit Iustum. Cuius filia Iustina uirgo permanens, cum peruenitet ad Serenæ notitiam, amabatur ab ea, ita ut etiam balneis cum ea uteretur, eiusq; pulchritudine obligatu, & amore capta, diceret Imperatori, quòd Iustina sic speciosa esset, ut etiam ipsam deceret uxorem Imperatoris esse. Quo sermone concepto, Valentinianus Iustinam ducere tractans uxorem, non tamen Serena abiecta, legem proposuit publice per ciuitates, ut omnes qui uoluissent, impune bina matrimonia susciperent. Nam ideo populosas fore gentes dicebat, quia hoc apud eas solenne esset. Qua lege proposita, ipse Iustinam duxit uxorem, ex qua natus est ei Valentinianus & tres filiæ: Iusta, Grata, & Galla. Quarum duæ in uirginitate permanserunt. Gallam uero Theodosius maior duxit uxorem, ex qua, Placidia filia eius noscitur esse progenita. Nam Archadium & Honorium ex Placilla priori coniuge habuit. Auxentio itaq; Ariano Mediolanensi Episcopo defuncto, Ambrosius præsidatum urbis agens, necdum baptizatus, communi ciuium consensu Episcopus eligitur, iubenteq; Valentiniano baptizatur, & tanquam dignus in Episcopatum ordinatur. Multa itaq; prælia Valentinianus cum diuersis gentibus commisit, inter quas & Alani rebellauerunt Romanis. Contra quos cum Valentinianus Romanum direxisset exercitum, plurimi ex eis occisi sunt, reliqui uero Męotidas paludes intrauerunt. Tunc Valentinianus dixit exercitibus suis, q̃ si qui ex eis Mæotidas paludes intrarent, & Alanos inde propulsarent, per decem annos absq; tributo eos permitteret. Tunc quidam de Sicambria ingressi, pugnauerunt contra Alanos, factaq; uictoria, eiecerunt eos. Quo facto, Valentinianus appellauit eos Attica lingua Frãcos, hoc est feroces & duros ac fortes. Cuius gentis quia se obtulit mentio, regumq; eius in libris sanctorum sæpe fit cõmemoratio, licet facere uideat digressionem, pro rerum tamen notitia, reperita eiusdem gentis origine, quàm breuius potero, regum eius describam successionem.

Lex Valentiniani, de duabus uxoribus ducendis.

Vide hist. Tri. lib. 8. cap. 11.

Ambrosius Mediolanensi Episcopus eligitur.

Φραγκοι γερμανικοὶ Suidas.

DE ORI

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE ORIGINE FRANCORVM, egressio Authoris.

Hæc lege cum iudicio, & de origine nobilissimæ gentis habes in .1. libro rerum Germanicarum B. Rhenani.

FRANCORVM gentis, exordia de antiqua Troianorum prodiere prosapia. Nam eo tempore, quo post excidium Troiæ, Aeneas Italiam uenit, quidã ex eisdem Troianis simili modo profugi circa Mæotidas paludes applicuerunt, ibiq; considentes, terminos suos usq; in Pannoniam dilatauerunt. Construxerunt autem ciuitatem Sicambriam, ibiq; permultos habitantes annos, in populum multum creuerunt, & Sicambri primum dicti sunt. Hi pro eo q; Alanos, ut dictum est, de Męotida palude expulerunt, Franci à Valentiniano uocati sunt, & pro hac victoria per decennium remissione tributorum donati sunt. Decennio uero peracto, misit Valentinianus ad eos quendam ducem pro exigendis tributis. Sed illi ut erant feroces, tributis ulterius subiacere dedignati sunt, missosq; ad se interfecerunt. Fuerunt autem tunc Principes inter eos antiquorum uocabulorum præferentes insignia, Priamus & Antenor. Audiens itaq; Imperator eorum factionem, nimis iratus, iussit omnem Romanum exercitum, cum pluribus exteris gentibus pugnare contra eos. Pugna cõmissa, cum ex utraq; parte multi caderent, tandem Franci multitudinem tantam sustinere non ualẽtes, fugerunt, ibiq; mortuus est Priamus rex eorum. Egressi autem de Sicambria, uenerunt in terram Germaniæ, ad gentem scilicet Romanis infestissimam, habitaueruntq; aliquanto tempore in Thuringia, cum Marcomede filio Priami, & Sunnone filio Antenoris. Omnes autem populi ex illa parte Rheni habitantes, Germani dicti sunt, quia corpora magna habebãt, & fortissimi semper & indomiti erant. Inter hæc defuncto Sunnone, Franci habuerunt consilium inter se, ut unum regem haberent, sicut & gentes cęteræ. Acceptoq; consilio à Marcomero, Faramundum ipsius filium regem constituere, & ex eo tempore leges habere cœperunt, quas gentiles eorum consiliarij Vuisogastaldus & Salegast fecerunt, à quo Salegast, etiam lex Salica inuenta dicitur & nominata. Erant autem Franci Pagani.

Priamus rex Francorum moritur.

Germani.

Faramundus fit rex.

Lex Salica.

Franci nũc Salicam legem, nũc Romanã, nunc Gombetam præferebant, Vsogast, Bosogast, Salagast, Vindigast, quatuor gentis suæ proceres legem Salicam dictauerunt. Vide Sigibertum.

Deniq; mortuo Faramundo, Clodius filius eius Crinitus successit, à quo Francorũ reges Criniti appellati sunt. Vltra Rhenum uero usq; ad Ligerim fluuium habitabãt Romani, ultra Ligerim autem dominabãtur Gothi, Burgundiones uero habitabant iuxta Rhodanum, ubi postea facta est ciuitas Leudunum, Franci itaq; de Thuringia Rhenum transgressi, Romanos qui tunc temporis per suos magistratus Galliæ imperabant, bello adorsi sunt, & usq; in Carbonariam siluam fugant, fundunt, occidunt, sicq; illatam sibi à Romanis iniuriam acriter uindicant. Ingressi autem Tornacum & Camaracum ciuitates Galliæ, primo uniuersa maritima, quæ inter Scaldum & Sunnam fluuios iacent, uiolenter obtinent, sicq; paulatim progredientes & regredientes, Remos Suessonam, Aureliam, & Agrippinam, ac Treuerim, postremo omnem Galliam, siue Germaniam, ab Aquitania usq; Bauariam sibi subiugant. Et hi quidem qui Teutonicis commixti sunt, proprio uocabulo Franci, qui autem per connubia à Gallis sunt progeniti, Francigenæ sunt appellati. Clodius itaq; cum regnaret annis xx. mortuus est, cui successit Meroueus, à quo reges Francorum Merouingi nominati sunt. Quo mortuo, filius eius Hildericus suscepit regnum, Quem luxuriose uiuentem, & cum filiabus populi fornicantẽ, interficere nolentes, abiecerunt: & Aegidium quendam Romanum super se posuerunt. Sed post annos octo pœnitentes super hac re, Hildericum reuocauerunt, factusq; est rex uirtute magnus super omnes priores Francorum reges. Agrippinam quippe ciuitatem temporibus eius occisis à parte Aegidij multis Romanis, Franci ceperunt, eamq; Coloniam appellauerunt, Treuerim quoq; apprehenderunt, & incenderunt, totamq; illam terram uastauerunt.

Franci nũc Salicam legem, nũc Romanã, nunc Gombetam præferebant, Vsogast, Bosogast, Salagast, Vindigast, quatuor gentis suæ proceres legem Salicam dictauerunt. Vide Sigibertum.

Clodius rex.

Leudunum.

Carbonaria sylua.

Franci.

Francigenæ.

Meroueus rex

Aegidius Romanus rex.

Hildericus rex

Stagrius.

Hilpericus.

Mortuo autem Aegidio, Siagrius filius eius successit in locum eius, seditq; in Suessionum ciuitate, ubi sedes regni erat. Sed Hilpericus cum exercitu superueniẽs, omnem terram illam prædatus est, & Aurelianensem, & Andegauensem ciuitatem regno suo adiecit. Qui cum regnaret annis xxiiij. mortuus est, & Clodoueus filius eius regnum accepit. Hic cum Siagrio bellum commisit, fugientemq; ad Alaricum regem Gothorum, missa legatione reposcit, & redditum interfecit, totumq; regnum eius sibi subijciens,

ciens, Romanos in tantũ deleuit, ut nulla eorum uestigia hodie reperiantur in Gallia. Accepit autem uxorem, neptem Gundebaudi regis Burgundionũ, nomine Gotehildam. Gundebaudus itaq; rex Burgundionũ, quatuor filios habuit, Gundebaudum scilicet patrem Sigismundi & Gothemari, Hilpericum patrem Gotehildæ, Goregiselum, & Gotemarum. Mortuo autem Gundebaudo seniore, Gundebaudus iunior occidit fratrem suum Hilpericum, & uxorem illius ligato ad collum eius saxo, in aquam mergi præcepit, alios uero duos fratres in exilium misit. Gundebaudus autem dum neptem suam Gotehildam Hilperici filiam secum haberet, & legati Clodouei regis illuc forte directi, eam uidentes, pulchritudinem eius apud dominum suum laudarent, misso Aureliano quodã honorato suo, accepit eum Clodoueus uxorem puellam Christianam. Quæ cum ei Christum sæpe prædicaret, illeq; credere abnueret xv. anno regni sui suscipiens bellum cõtra Alemannos, cum pene uinceretur, hortatu Aureliani se crediturum spopondit, si Dei adiutorio Alemannos uinceret, moxq; & illos superauit, & omnem terram eorum sibi subiugauit, ac deinde per sanctum Remigium Remorum Episcopum instructus, cum omni gente sua est baptizatus. Post hæc abijt in Pictauiensem ciuitatem, ubi rex Alaricus habitabat, pugnansq; cum eo interfecit eum xij. anno eiusdem Alarici. Amalaricus uero filius Alarici fugiens in Hispaniam, regnum patris sui postea sagaciter recepit. Anno quinto post hanc victoriam mortuus est Clodoueus in pace, anno regni sui xxx. à transitu uero sancti Martini anno cxij. Habebat aũt filios iiij. idem rex Clodoueus Clodomirem, Theodericum, Hildibertum, & Clotharium. Hi regnum eius inter se diuiserunt æqualiter, & eleuati sunt in magna potentia. Theodericus uero tunc habebat filium nomine Theodebertum strenuum & utilem. Amalaricus quoq; filius Alarici regis Gothorũ, sororem illorum nomine Ruothildam petijt in coniugium, quam illi non negãtes, cum magna gloria ei dederunt. Sed cum ille uelut Arrianus eam postea indigne tractaret, mittens illa nuncium de Hispania ad fratrem suum Hildebertum in Aruerna ciuitate sedentem, iniurias suas ei conquesta est. Vnde ille iratus, cum magno exercitu Hispaniam tetendit, occisoq; Amalarico, sororem suam cum magnis thesauris abstulit, quæ tamen languore præuenta, in ipso est itinere mortua.

Gundebaudus rex Burgundionum.

Ludouicus rex, dictus Gallis Clodoueus.

Clodoueus ducit puellã Christianam in uxorem.

Hoc bello cecidit uniuersa gloria & libertas Alemãnorum, nec defuit victor Ludouicus rex, donec partem ferro, partem seruitute, totã Alemannorũ gentem perdomuisset.

Remigius baptizat Clodoueum, qui hãc victoriam superis acceptã fert.

Quatuor filij Clodouei.

Gotehildis regina.

Sigismundus rex Burgundionum.

In illis diebus Gotehild regina ueniens Parisium, dixit ad filios suos. Non me pœniter filij mei uos dulciter enutrisse, tantum iniuriã meam indignamini, & mortem patris ac matris meæ uindicate. Qui mox ira cõmoti, cum exercitu magno Burgundiam pergunt, contra Sigismundum & Gotemarum filios Gundebaudi, qui patrem ac matrem Gotehildæ interfecit. Sigismundus rex Burgundionum illo in tempore ædificauit monasterium sancti Mauritij, sociorumq; eius in loco Agauno, ubi & passi sunt. Collecto autem exercitu, Burgundiones exierunt obuiam filijs Gothehildæ & Clodouei, sed cõmissa pugna, cæsi Burgundiones fugerunt. Sigismundus itaq; dum fugeret ad sanctos Agaunenses, consecutus est eum Clodomir, captumq; cum uxore & filijs, duxit in pagum Aurelianensem, & in carcerem misit, & postea interfectos in puteum proiecit, in loco qui dicitur columnabicus. Post hæc iterũ collecto exercitu, Clodomir in Burgundiam perrexit, cõtra Gotemarum, iterumq; repugnantem, sed fugiẽtem, dum persequeretur & præcurreret equo uelocissimo, ex aduersa parte percussus, corruit, & mortuus est. Quod audiens Clotharius, Gundeucam uxorem fratris sui accepit in coniugium.

Theodericus autem rex, postq; regnauit annis xxiij. mortuus est, & Theodebertus filius eius ei successit. Qui cum annis xiiij. regnaret, obijt, & Theodebaldus filius eius illi successit. Quo post annos vij. defuncto, Clotharius patruus eius regnum ipsius cum thesauris multis accepit. Gotehildis autem regina in elemosynas profluens, in summa abstinentia & sobrietate uitam duxit, & apud Turonicam urbem plena dierum ad dominum migrauit, & in basilica sancti Petri ad latus uiri sui Clodouei sepulta est à filijs suis Hildiberto, & Clothario, ubi & beatissima Genofeua quiescit.

Clotharius regnat.

Gotehildis Elemosynaria.

Clotharius autem rex de diuersis uxoribus vij. habuit filios. De Ingunde regina Guntharium, Hildericum, Sigebertum, Guntrammum, Heribertum, & filiam Clodesindam, de Regingunda uero sorore Ingundis habuit Hilpericum. Per amorem enim Ingundis, eo q; esset pulchra & decora, & ipse nimiũ esset luxuriosus, sororem

eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius Regingundã accepit in coniugium. De Gusina quoq; accepit Gratianum. Qui cum esset decorus nimis & acerbus, ac callidus, patri rebellauit, sed captus, & ad patrem adductus, in casa quadam incendi iussus est. Hildebertus uero frater Clotharij, apud Parisium diu ægrotans, mortuus est. cuius regnum & thesauros Clotharius rex assecutus est.

Medardus Episcopus.

His etiam temporibus beatus Medardus Episcopus plenus uirtutibus migrauit ad Dominũ, quem rex Clotharius in Suessione ciuitate cum magna gloria sepeliri fecit.

Post hæc Clotharius rex febre correptus, obijt anno regni sui li. regnũq; eius quatuor filij eius inter se diuiserunt, scilicet Heribertus, Guntrammus, Hilpericus, Sigibertus, accepitq; Heribertus regnum Hildiberti patrui sui, sedemq; constituit Parisijs. Guntrammus autem regnũ Clodomiris accipiens, Aurelianis sedem constituit. Hilpericus uero regnũ patris sui Clotharij possidens, Suessionis sedem posuit. Sigibertus autem regnum Theoderici, scilicet Australiã sortitus, apud Metensem ciuitatem regni sedem locauit.

Sedes 4. { Parisij. Aurelia. Suession. Metis.

Ex quibus Guntrammus rex pacificus, & omni bonitate laudabilis erat, uitamq; in conuersatione sancta ducebat, cuius unum factum mirabile huic operi placet inserere. Quodam tempore dum uenatum iret, omnes socij eius per syluam discurrẽtes, illum solum cum uno tantum sibi fidelissimo dimiserunt, iuxta riuulum quendam. Quem cum grauis somnus urgeret, caput suum in illius fidelis sui sinũ posuit, & dormiuit. Cum subito uidit ille, in cuius sinu dormiebat, quasi paruum animal de ore regis exire, & ad riuum tendere, multoq; nisu tentare, si quo modo posset trãsire. Cũq; transitus copiam non inueniret, ille qui hoc uidit, gladium suum de uagina eduxit, riuoq; superponens, illud transire fecit. Transiens autem riuum, non longe inde in foramen unum montis iuxta positi, intrauit: reuersumq; per eandem uiam, post horam unam in os regis rursus introiuit. Qui mox euigilans, magnam uisionem se uidisse narrauit, dixitq; sibi apparuisse in somnis, ꝙ iter agens ad quendã fluuium magnum ueniret, quem per ferreum pontem transiret, ueniensq; sub montem quendã, multũ ibi aurum uideret. Quod cum illi fideli suo narraret, illeq; uicissim sibi omnia quæ gesta sunt, intimaret: ad locum illum accesserunt, fodientesq; multa pondera auri, antiquitus ibi reconditi, inuenerunt, de quo auro rex idem postea ciboriũ magnum fieri, diuersisq; gemmis exornari præcipiens, uoluit illud Hierosolymam ad sepulchrum Domini mittere, sed cum hoc perficere nõ posset, iussit illud poni supra corpus beati Marcelli martyris in Cabillona ciuitate sepulti, diciturq; aliud huic simile non inueniri.

Guntrammi regis uisio.

Mons auri.

Audeuora Hilperici uxor.

Hilpericus autem accepit uxorem Audeuoram, quæ peperit ei tres filios, Theodebertum, Meroueum, & Clodoueum. Heribertus uero duxit Ingobergam. Quæ cum haberet duas puellas nimis pulchras, cuiusdã pauperis filias, rex in amorem earum uehementer exarsit. Quas cum regina odio haberet, rex iratus, eam abiecit, & unam ex illis in coniugium sumpsit, deinde alteram quoq; sibi copulauit. Pro qua re cum S. Germanus, Parisiorum Episcopus, utrosq; excommunicaret, & rex hoc paruipendens, eam non dimitteret, percussa Dei iudicio, mortua est, nec multo post rex ipse defunctus est. Porrò Sigibertus rex uidens nequitiam fratris sui, dedignatus talia coniugia, legationem in Hispaniam misit, regisq; filiam Brunihildem petijt, & accepit puellam pulchram & ingeniosam, Et quia Arrianę legi subiecta erat, in nomine sanctæ Trinitatis eam baptizari iubebat, ex qua filium Hildibertum suscipiebat.

Germanus episcopus excommunicat regẽ ob ductas duas sorores.

Columbanus.

His temporibus S. Columbanus de Hibernia uenit in Galliam, quem Sigibertus rex benigne suscepit. Hilpericus autem frater Sigiberti, uidens cum regali coniugio sublimatum, cum iam plures uxores haberet, sororem Brunihildis natu maiorem, nomine Geltsundam in coniugium petijt, promittens per legatos omnes alias uxores se dimissurum. Qua desponsata, & cum multis thesauris accepta, Fridegundis quædã ex uxoribus eius plurimis genere infima, sed speciosa & callida, hanc in stratu suo per noctem strangulauit, & priorem Audeuoram consilio pessimo ab eo separauit, ipsaq; in locum earum, quasi legitima successit.

Periculum πολυγαμίας

Eo tempore Iustinianus Imperator apud Constantinopolim obijt, Iustinus uero imperium ambiuit. Post hæc Hilpericus Theodebertum filium suum ultra Ligerem in regnum

in regnum fratris sui Sigiberti cum exercitu direxit: qui mox Turonum & Pictauim cæterasq; urbes inuasit, ecclesias incendit, monasteria destruxit, clericos interfecit. Contra quem Sigibertus mouens exercitum, interfecit eum: Hilpericus uero cũ uxore Fridegunda fugit in Turnacũ. Sigibertus autẽ ciuitates quæ ultra Parisium sunt, accipiens, cum Franci qui quondam Hildiberto seniori subditi erant, hunc uellent super se regem constituere, & Hilpericum relinquere, fraudibus & cõsilio Fridegundis, quæ nimium callida erat, interfectus est anno regni sui xiiij. ætatis autẽ xl. Tunc Brunihildis cum filijs suis apud Parisium sedebat: Gundoaldus autem dux, qui erat maior domus, filium Sigiberti paruulum Hildibertum furtim per noctem abstulit, & cum eo fugit, collectisq; gentibus super quas pater eius regnauerat, regem illum constituit.

Theodeberti crudelitas.

Tempore illo beatus Germanus Parisiorum episcopus plenus uirtutibus magnis, migrauit ad Dominum. Mortui autem sunt & filij Hilperici, omnes quos habebat de Fridegunda: sed ad ultimũ genuit Clotharium, qui postea factus est rex magnus, & hic genuit Dagobertum.

Germanus episcopus moritur.

Inter hæc maximæ discordiæ ortæ sunt inter Hilpericum & nepotem suum Hildebertum filium Sigiberti, irritabantq; eos ex utrisq; partibus, Fridegundis, & Brunehildis.

Eo quoq; tempore mortuus est bonæ memoriæ Guntrammus rex inclytus, frater Hilperici, cum regnaret annis xxxi. cuius regnum, scilicet Burgundiam, Hildibertus fratruelis eius accepit. Post hæc cum Fridegundis adulterium cum Landerico quodam committeret, & hoc regi Hilperico innotesceret, illa eum metuens, egit consilium cum duobus iuuenibus, qui regem sero de uenatione uenientem, statim ut de equo descendit, interfecerunt, clamantes ipsi insidias esse de parte Hildiberti: sicq; ipsa cum filio suo paruulo Clothario regnũ tenuit. Hildibertus igitur filius Sigiberti cum regnaret annis xx. mortuus est, habens duos filios, seniorem nomine Theodebertum ex concubina: iuniorem Theodericum ex regina. Sed senior Theodebertus regnum accepit, scilicet Austrasiam: iuniorem uero Theodericum auia sua Brunihildis direxit in regnum Guntrammi regis, uidelicet Burgundiam.

Guntrammus rex moritur.

Fridegundis adultera.

Eo tempore Fridegundis mortua est. Brunihildis autem prauum cõsilium subministrauit nepoti suo Theoderico dicens: Cur non requiris thesaurum & regnum patris tui, de manu Theodeberti, cum non sit frater tuus, sed de meretrice quadam patris tui concubina sit editus? Ille uero hoc audiens, ut erat acerbis moribus, exercitũ plurimum contra fratrem direxit. Cumq; conuenirent in prelium, Theodebertus uictus, fugit in Coloniam. Theodericus autem illum persecutus, cum cuncta uastasset, & populus, ut subiectis parceret, ad eum clamasset, ait: Si uultis ut parcã uobis, Theodebertum mihi uiuum adducite, aut caput eius afferte. Qui ciuitatem ingressi, cum suaderent Theodeberto ut thesaurum redderet, quatenus frater eius recederet: ille uerbis eorum credulus, ingreditur thesaurarium suum: & cum preciosissima quæq; requireret, unus ex eis retro ceruicem eius gladio percussit, & caput eius amputauit. Theodericus uero apprehendens ipsam ciuitatem, multos thesauros accepit, rediensq; ad urbem Metensem, filiam Theodeberti pulchram nimis, cum duobus filijs paruulis abduxit, filiosq; occidens, filiam in coniugium accipere uoluit. Cui cum diceret Brunihildis: Non debes ducere filiam fratris tui. ille iratus ait: Nonne tu dixisti mihi, quod non esset frater meus? Cur induxisti super me peccatum hoc, auctrix mortis? Et euaginato cultro, uoluit eam transfigere: sed illa à circũstantibus erepta est. Post hęc odio nimio infecta, potionem uenenatam per ministros suos ei direxit, quam ille bibens, mortuus est. Taliter refert historia Francorum. Sed in libro actuũ sancti Columbani legitur, quod apud Talbiacũ pugnauerint, uictumq; Theodebertum & fugientem, Theodericus insecutus apprehenderit, & ad uiam suam Brunihildem adduxerit, quem illa clericum fieri rogauerit, sed nõ post multos dies impie peremerit: Theodericus uero apud Metensem ciuitatem commorans, diuino igni crematus sit. De hac controuersia scriptores uideant. Mortuo autem Theoderico, filius eius Sigibertus in regnũ successit, ille scilicet, de quo libro actuum sancti Galli legitur, quod Gunzonis ducis filiam desponsauerit, quam idem beatus Gallus à dæmonio

Theodebertus uult fratris filiam ducere.

Liber actuum S. Columbani.

Theodericus diuino igne crematus.

Liber actuum S. Galli.

Universidad de Deusto Biblioteca

monio liberauerit. Clotharius itaq; filius Hilperici, collecto exercitu, fines regni quę suæ ditioni debebantur, cum conabatur recipere, Sigibertus ei cum exercitu occurrit, quem ille caprũ occidit, & quinq; fratres eius, filios Theoderici, similiter interemit. Post hæc Burgundiones & Austrasij, facta pace cum Francis, Clotharium in monarchia totius regni regem sublimauerunt. Tunc conclamantibus omnibus, Brunihildem morte turpissima esse condignam: primum camelo impositam, totum exercitum girare fecit: deinde indomitorum pedibus equorum alligatam, interimi præcepit, sepulchrumq; eius ignis fuit. Erat autẽ Clothario filius, nomine Dagobertus, puer efficax & strenuus, & ad omnia solertissimus, quem rex adultum cum Pippino duce in Austrasiam regnaturum direxit. Clotharius autem cũ regnaret annis xliiij. plenus dierum mortuus est, & Dagobertus filius eius monarchiam in tribus regnis solus obtinuit, fuitq; fortissimus, & Francorum nutritius, in iudicijs ecclesiasticis seuerissimus, largitor eleemosynarum præcipuus, pacem in toto regno suo statuens, & timorem gentibus in circuitu incutiens, ipseq; uelut Salomon pacificus, regnum obtinuit quietus.

Brunihildis turpissima mors.

Dagobertus fit monarcha triũ regnorũ.

Eo tempore defuncto Gundoaldo maiore domus, Erchinoaldum uirum illustrẽ in locum eius statuit. Habebat autem idem rex ex regina Mathilda de genere Saxonum, filios duos, Sigibertum, & Clodoueum: quorum maiorem Sigibertum duci Pippino, & sancto Choniberto Colonienſi episcopo, in Austrasia regnaturum direxit, iuniorem Clodoueum secum retinuit. Sigibertus hic sancto Koniocho episcopatum Traiectense dedit. Pippinus autem dux pater erat sanctæ Gertrudis uirginis, & Beggæ, quã duxit uxorem Angisus filius sancti Arnolfi, uiri magni, deoq; dilecti, qui pro amore dei renũcians seculo, diuino se mancipauit seruitio, factusq; est postea episcopus Metensium: deinde hæremiticam diligens uitam, plenus uirtutibus migrauit ad dominum. Huius sancti Arnolfi pater fuit Arnolfus uir illustris, filius Ansberti, & Blithildæ Lotharij regis filiæ.

Sigibertus. Clodoueus.

Angisus episcopus Metensium.

Dagobertus autem rex, cum regnaret annis xxxiiij. mortuus est, & Clodoueus filius eius regnauit pro eo super Francos, accepitq; uxorem de genere Saxonum, nomine Mathildem, pulchram, & ingeniosam, quæ genuit ei tres filios, Lotharium, Hildericum, & Theodericum. Sigiberto uero fratre Clodouei, rege Austrasiorum, defuncto, dux Pippinus filium eius Grimoaldum maiorem domus constituit. Habuit autem & ipse Sigibertus filium paruulum, nomine Dagobertũ. Decedente igitur tempore, Sigibertus defunctus est, & Grimoaldus maior domus, filium eius Dagobertum tonsorit: Didonemq; Pictauiensis urbis episcopum in Scotiam exilians, Dagobertum episcopatui præposuit. Quod indignantes Franci, Grimoaldo insidias statuunt, captumq; Clodoueo deferunt, quem ille uinculatum carceri mancipauit, ubi ut dignus erat, uitam finiuit.

Clodoueus regnat.

Dagobertus Pictauiensis episcopus.

Eo tempore Clodoueus, instigante diabolo, brachium sancti Dionysij martyris abscidit, ex quo regnum Francorum casibus pestiferis concidit. Clodoueo itaq; post xv. annos regni sui defuncto, Franci statuerunt Lotharium fratrem eius cum matre Mathilda regnare pro eo. Hic sanctum Leodegarium Augustudunì fecit episcopũ.

Brachium sancti Dionysij abscisum.

Eo quoq; tempore Erchinoaldo maiore domus defuncto, in locum eius successit Ebroinus. Post non multum uero tempus, mortuo Clothario, Ebroinus maior domus, Theodericum fratrem eius constituere uoluit regem. Sed quia idem Ebroinus iam odiosus fuit Francis, spreto eius consilio, alterum eius fratrem Hildericum, qui Austrasijs iam imperabat, super se regem constituunt. Quod uidens Ebroinus, in Luxouiense cœnobiũ tonso capite, quasi perpetuo monachus, se cõtulit. Post aliquod tempus, Hilderico, cum leuis esset, ac omnia inconsulte ageret, à quibusdam cum regina prægnante interfecto, rursumq; Theoderico in regnum reuocato. Ebroinus de claustro prorumpens, ad regem peruenit: receptoq; principatu suo, tyrannidem magnam in Francos, quibus odiosus erat, exercuit, inter quos & sanctum Leodegarium occidit. Mortuo autẽ Theoderico, filij eius Clodoueus & Hildebertus regnauerunt: post quos Dagobertus iunior, cui Hilpericus cum Reginfrido succedentes, à Karolo Pippini filio deiecti sunt, & Lotharius substitutus, post quem iterũ Hilpericus regnauit, post hunc Theodericus. Quo xx. Leonis imperatoris anno mortuo, & primo Constan-

Constantini eiusdem Leonis filij anno, Karolo defuncto, quinq; annis post Theodericum sine rege interlapsis, sexto demum anno Pippinus & Karlomannus, filij Karoli, Hildericum statuunt regem, qui & ultimus erat de antiquo genere regum.

Tempore autem regum præcedentium, post mortem Ebroini, Angisus sancti Arnolfi filius, nomen, ut aiunt, ducens ab illo Troiano Anchisa patre Aeneę, maior domus effectus est in regno Francorum: post quem Pippinus filius eius, & Beggæ, sororis sanctæ Gertrudis: post hunc filius eius Karolus, cognomento Fortis, qui per multas pugnas principatum tulit de manu Reginfridi, quem Karolum genuit Pippino Albhaidis sorori Diodonis domestici sui, quam ille superduxit legitimæ uxori suę Plectrudi, de qua susceperat Drugonem & Grimoaldum. Quã rem dum detestaretur sanctus Lampertus episcopus, ab eodẽ Diodone est interfectus, Pippino, ut aiũt, consentiente, Hildeberto Theoderici filio regnante. Mortuo autem hoc Karolo, filij eius Pippinus & Karlomannus principatum tenuerunt simul annis iiij. postea Pippinus solus annis vij. adhuc quidem regibus in Francia ex antiqua stirpe solo nomine regnantibus, sed nil regiæ dignitatis habentibus, donec per autoritatem Zacharię papæ, Hilderico qui tunc falsum regis nomen habebat, detonso, & in monasterium detruso, isdem Pippinus ex præfectu palatij in regnum est sublimatus, ac deinde per successorem eius Stephanum papam, una cum uxore sua Bertherata, filijsq; Karolo & Karlomanno, regali est unctione consecratus, & in regno confirmatus, anno ab incarnatione Domini Dccliiij.

Carolus Fortis.

Pippinus rex.

His de gente regibusq; Francorum noticiæ causa, siue per repetitionem præcedentium, seu per anticipationem sequentium dictis, quasi per quendam excessum, iam redeamus ad incœptum.

ANNI VALENTINIANI.

VAlentinianus primo regni sui anno, qui est Dominicæ incarnationis ccc. lxvij. fratri suo Valenti regnum orientis dedit, ipse occidentale tenuit. Anno domini ccclxviij. Damasus papa xxxviij. ordinatus, sedit annis xviij. sub seditione tamen, quia Vrsinus quidam diaconus Romanæ ecclesiæ sibi sacerdotium usurpauit: Damasus uero constituit, ut Psalmi die noctuq; canantur in Ecclesia. Anno domini ccclxix. lana pluuiæ permixta de nubibus fluxit. Anno domini ccclxx. Hylarius Pictauiensis episcopus obijt. Anno domini ccclxxi. Athalaricus rex Gothorum, Christianos in sua gente persequitur. Anno domini ccclxxij. Eusebius Vercellensis, & Lucifer Caralitanus obierunt. Anno domini ccc. lxxiij. Valentinianus Saxones cęde perdomuit in Francia. Anno domini ccclxxiiij. Didimus Alexandrinus multa de nostro dogmate commentatur. Anno domini ccc lxxv. Sanctus Martinus Turonis ordinatur episcopus. Anno domini ccclxxvi. Maguentia quæ & Tecla, Romanorum nobilissima, Hierosolymam ueniens, magnis uirtutibus & humilitate claruit. Anno domini ccclxxvij. Valentinianus rupta uena nupet incisa, moritur.

Psalmi canẽdi.

Athalaricus Christianorũ persecutor.

Tecla.

VAlens igitur frater Valentiniani, dum per concessionem fratris regnaret cum eo in regno orientis, id est, in Constantinopoli, annis xi. post mortem fratris regnauit ibi annis iiij. Gratiano & Valentiniano fratris sui filijs, regnũ occidentis, id est, Romanum tenentibus, imperium. Hic itaq; Valens mox ut frater eius ab eo discessit, Dominica uxore sua, ut aiunt, suadente, ab Eudoxio Arriano episcopo rebaptizatus est, statimq; in Christianos persecutionem moueret, si frattem nõ timeret. In Antiochia tamen plurimo tempore commorans, omnibus licentiam dedit sua sacra celebrare, Gentilibus scilicet atq; Iudæis, & omnibus hæreticis: illis tantummodo inimicus erat, qui Apostolicam doctrinam prædicabant. Post mortem uero fratris, impietatem quam mente concœperat, operibus explebat. Nam sacerdotes Domini exiliabat, monachos in militiam cogebat: nolentes militare, interfici iubebat.

Valens in Christianos.

Monachi in militiam sub Valente.

Inter hæc diabolico instinctu perscrutari cupiens, quis post eum regnaturus esset, necromantiam fecit: sed diabolus eius audacia & crudelitate abusus, nõ aperta, sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

obliqua ei responsa dedit, per quæ multos artificiose interemit. Nam cũ de imperio cõsuleretur, quatuor literas demonstrauit, θ.ε.ο.δ. dicens hoc nomẽ post Valentẽ imperij culmen accepturũ. Vnde ille zelo ductus, multos interemit, quos tyrannidem assumere æstimauit. Occidebantur itaq; Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicũq; has literas in capite sui nominis habuissent. Hoc ergo timore plurimi sua nomina mutauerunt, negantes cum iuramento, quę prius habuerunt, ut pericula effugerent. Inter cæteros autẽ occisus est & Theodosiolus uir fortis, ex Hispania genus ducens, pater Theodosij postea imperatoris. Hic Theodosiolus à Valentiniano fratre Valentis in Aphricam missus, Firmum quendam sese in regnum extollentẽ, ad mortem coegit, totamq; Aphricam & Mauritaniam Romano imperio subiecit. Sed cũ à Valente per inuidiam iuberetur occidi, prius in remissionem peccatorũ rogabat baptizati, sicq; iugulum ultro præbuit percussori.

Valens quosdã occidit ex indicio dæmonis adiurati.

Theodosiolus martyr.

Ea tempestate Hunorũ gens diu inaccessis seclusa montibus, tepentina rabie percita, exarsit in Gothos, eosq; conturbatos, ab antiquis expulit sedibus. Qui transito Danubio, ad Valentem uenerunt, & sine omni pactione suscepti, Thracias ad habitandum ab eo acceperunt. Deinde cum idem imperator non daret eis quod sufficeret, non sustinentes fametn, apprehenderunt arma, euntesq; per Thraciam, omnia licenter uastabant & incendebant. Hoc audiens Valens, egressus ab Antiochia, congregauit exercitum ut pugnaret cum Gothis. Primumq; moratus apud Constantinopolim, misit Traianum magistrum militiæ contra eos, qui uictus, ignominiose reuersus est. Cui cũ Valens mollitiem exprobraret, ait: Non ego uictus sum ô Imperator, sed tu, qui cõtra Deũ pugnas, Barbaris nutũ eius cõcilias. An nescis quos ab ecclesijs expulisti, & quibus eas tradidisti? Ille sera pœnitentia stimulatus, episcopos, cęterosq; sanctos reuocari de exilijs præcepit. Inter hæc Barbari per Thraciã discurrebãt, iamq; suburbana Constantinopolitana, nullo prohibẽte incendebãt. Egressus itaq; de Cõstantinopoli, duxit exercitũ ad urbem Hadrianopolim: cõmissaq; pugna cũ Gothis, primo impetu Gothorũ, Romani equites nudatos deseruere pedites, quos Gothi mox circundederunt, acsagittarum nubibus huc & illuc fugientes obruerunt. Ipse quoq; imperator Valens sagitta sauciatus, & in fugam uersus, cũ ob nimium dolorem de equo laberetur, in uilissimam casam deportatur, ubi Gothis superuenientibus, ipsumq; ibi nescientibus, igne imposito concrematur, anno uitæ quinquagesimo, regni autem xv. quorum xi. regnauit cum fratre iij. post illum. Iusto itaq; Dei iudicio ab illis igni crematus est, quos ipse perfidiæ succenderat igne. Antea quippe petentibus Gothis, ut eis mitteret prædicatores & doctores, qui eos catholicam fidẽ instruerent, misit Arrianos doctores, sicq; omnis illa gens Arriana facta est. Mortuo autem Valente, Gothi iam securi pergũt ad urbem Constantinopolim, ubi tunc Dominica uxor Valentis sedebat, quæ ex ærario publico præmia bene certantibus præbens, urbem uiriliter defendebat. Sub his temporibus Apollinaris Laodicenus episcopus, multa nostræ religionis scripta composuit: qui postea deuians à fide, hæresim sui nominis instituit. Quia uero Gothorum mentio non solum in hoc loco, sed & in præcedentibus sæpe est habita, & in sequentibus sæpius habenda, non superfluum uidetur, si de origine eorum altius ab initio repetatur, & qui, aut unde essent, quàmbreuissime uerissimeq; potest, hic aliquid inseratur, quia & Huni, qui eos de sedibus suis expulisse referuntur, originem ex his traxisse dicuntur: Gepidi quoque & Amazones ex eis processisse leguntur.

Vide Theoda. in hist. Trip. lib. 8. cap. 4.

Traiani magistri militũ expostulatio cũ Valente.

Valens concrematur.

Gothi facti Arriani.

Apollinaris.

de Gothis scripsere Procopius, Ablabius, & Iornandes.

HISTORIA GOTHORVM.

Claudius Ptolemęus, orbis terrę descriptor egregius, refert in secundo sui operis libro, esse in oceani Arctoosalo insulam quandam magnam, nomine Scanziam, in modum folij cedri lateribus pandis per longum diffusam, quam & Pomponius Mela in maris sinu Codano positam refert, cuius ripas influit Anus. Hæc à fronte posita est Vistulę fluminis, qui Sarmaticis montibus ortus, in conspectu Scanziæ septentrionali oceano trisulcus illabitur, Germaniam, Scythiamq; determinans. Vbi etiã aliæ plures insulæ dicuntur esse dispositę

Scanzia. Plin. lib. 4. ca. 16. Scandiam.

Vistula.

dispositæ: ad quas si congelato mari ob nimium frigus lupi transierint, luminibus feruntur priuari. Ita non solum hominibus inhospitales, uerum etiam bestijs terræ sunt crudeles. In Scanzia uero insula multæ & diuersæ manent nationes, quarũ vij. commemorat Ptolemæus: ex quibus una dicta Adogit, in arctoa parte eiusdem insulæ consistit, quæ in media æstate xl. diebus & noctibus lucem continuam fertur habere: itemq; brumali tempore eodem dierum noctiumq; numero, alternato mœrore cum gaudio, claram lucem nescire. Et hoc inde uenit, quia prolixioribus diebus per axis marginem solem uident redeuntẽ ad Orientem: breuioribus uero nõ sic apud illos conspicitur, ut Australes conspicere censuerunt. Nobis enim uidetur sol ab imo surgere: illis uero marginem circuire. Nec hoc alicui incredibile uidearur, quia Plinius secularium eruditissimus literarum, eodem modo fieri in insula Thyle testatur, circa solstitium æstiuale, & brumale aliquibus tantum diebus. Quod & uenerabilis Beda comprobat, dicens, sibi dictum fuisse à quibusdam clericis, qui in eadem insula fuerunt, à kal. Feb. usq; ad kal. Aug. quod in diebus circa æstiuale solstitium, in uespertina hora abscondat se sol, occidens quasi post paruulum tumulum, ita ut in minimo illo spacio nihil fiat tenebrarum, sed quicquid homo operari uoluerit, tanq; in præsentia solis possit: & si in altitudine montium eiusdem terræ fuissent, forsitan sol nunquam eis latuisset. In medio autẽ spatio illius minimi temporis, media nox fit in medio terrarum orbis. Sed & beatus Augustinus in sententia quę in Ecclesiastico fit de sole, de ambitu solis dicit: Australis ergo pars cũm habet solem, nobis dies est: cum autem ad partem Aquilonis circuiens peruehitur, nobis nox est: non tamẽ in alia parte non est dies, ubi præsentia solis est, nisi forte poeticis figmentis cor iuclinandum est, ut credamus solem mari se immergere, atq; inde lotum, ex alia parte mane surgere: quanquam si ita esset, abyssus ipsa solis prę sentia illustraretur, atq; ibi dies esset: posset enim & aquas illuminare, quando ab eis non posset extingui: sed hoc monstrosum est suspicari. Alia quoq; gens ibi est, quę Suethans dicitur, cuius gentis homines, uelut Thuringi, equis utuntur eximijs: & hi sunt, qui in usus Romanos Saphirinas pelles, commertio interueniente, per alias innumeras gentes transmittunt, famosi decora pellium nigredine. Hi cum inopes uiuant, ditissime uestiuntur. Sunt ibi & Suetidi cogniti in hac gente, reliquis corpore eminentiores, quamuis Dani ex ipsorum stirpe progressi, Herulos proprijs sedibus expulerint, qui inter omnes Scanziæ nationes nomen sibi præcipuum ob nimiam proceritatem affectant.

In Scanzia multæ & diuersæ nationes.

Adogit insula.

Quid si pro Scandia Thule insula?

Plin. de Thule. A Thule unus diei nauigatione mare cõcretum, à nonnullis Cronũ appellatur. lib. 4. cap. 16.

Beda.

Augustini sententia super locum Ecclesiastici.

Populus Suethans, forte Suiones. uide Cornel. Tacitum.

Suetidi.

Dani.

Heruli.

Ex hacigitur Scanzia insula, quam alij Scandanauiam dicunt, quasi officina gentium, aut certe uelut è uagina nationum, diuersæ nationes egressę sunt, Dani, Daci, Heruli, Rugi, Turcilingi, Vuandali, Vuinili, qui & Longobardi, & hi qui postea Burgundiones dicti sunt, & aliæ multæ Barbaræ nationes. Ex eadem quoq; cũ rege suo nomine Berich, Gothi qui & Getæ, quondam memorantur egressi, cum tribus tantum nauibus. Sed qui in una erant naui, aliquantulum, ut fieri solet, tardiores, cum alios sequi non possent, in quandam Vistulę fluminis insulam uenientes, quousq; meliores inuenirent sedes, ibi resederunt, nomenq; genti ex tarditate sua dederunt. Nam lingua eorum pigra Gepanta dicitur: ipsaq; gens postea paulatim corrupto nomine ex uitio tarditatis Gepidorum uocabulum sortitur. Quod ipsum nec credo falsissimum, sunt enim ingenio tardiores, & uelocitate corporum graiores. Alij uero qui in duabus erant, mox ut citeriorem oceani ripam attigerunt, nomen loco dederunt, qui hodieq; ut fertur, Gothiscanzia uocatur. Inde mox promouentes, ad Vlmerugorum sedes, qui tunc oceani ripas insederunt, castra metati sunt, eosq; commisso prælio, proprijs sedibus expulerunt, uicinosq; eorum Vuandalos tunc subiugantes, suis uictorijs applicauerũt. Vbi uero magna populi numerositate crescente, quintus iam pene rex post Berich, regnabat Filimer Gadarici magni filius, consilium dedit, ut cum familijs suis Gothorum inde promouerет exercitus. Qui aptissimas sedes locaq; dum quæreret congrua, peruenit ad Scythiæ terras, quæ lingua eorũ Ouim uocabantur. Vbi delectatus magna ubertate regionum, per pontem transposuit exercitum ultra quendã fluuium. Medietate autem exercitus transposita, pons ubi amnem traiecerat, dicitur irreparabiliter corruisse, nec ulterius licuit iam alicui ire aut redire. Nam is locus, ut fertur, tremulis paludibus uoragine circumiecta concluditur, quem

Scandinauia, officina gentium.

Berich, qui & Berig.

Gepidi.

Gepantũ idem quod pigrum: lingua pigra Gepanta dici.

Gothiscanzia.

Vlmerugorũ sedes.

Filimer quintus rex post Berich.

Ouim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

utraq; confusione natura reddit imperuium. Veruntamen hodie illic & uoces ar-
mentorum audiri, & indicia hominum deprehendi, cõmeantium attestatio, quam-
uis longe audientium, solet perhibere. Hi ergo qui apud Filimer dicuntur in terras
Ouim emenso amne transpositi, optato potiti solo, ilico ad gentem Spalorum adue
niunt, consertoq; prælio, victoriam adipiscuntur. Exinde iam uelut victores ad extre
mam Scythiæ partem, quæ Pontico mari uicina est, properant, quemadmodum &
in priscis eorum carminibus pene historico ritu in commune celebratur, & Ablauius
descriptor Gothorum gentis egregius uerissima testatur historia. In quam sententi-
am nonnulli consensere maiorum, eosq; Scythas appellare consuerunt. Scythia si-
quidem Germaniæ confinis est, eotenus ubi Ister fluuius oritur, uel stagnum Marsia
num dilatatur, usq; ad Danubium, montemq; Taurum, non illum Asiæ, sed proprium
Scythiæ per omnem Mæotidis ambitum, cuius paludis circuitus est passuum
mille centum xliiij. nusquam octo cubitis altius subsidentis. In qua Scythia prima
ab occidente gens est Gepidorum, quæ magnis opinatisq; ambitur fluminibus, in-
trorsus Dacia est, ad coronæ speciem arduis alpibus emunita: dein per immensa spa
tia Veneriarum natio populosa considet, quorum nomina licet nunc per uarias fa-
milias & loca mutentur, principaliter tamẽ Sclaueni nominantur. Prima uero man
sio Gothorum in Scythiæ solo, fuit iuxta paludem Mæotidem: secunda in Mysiæ
Thraciaq; & Dacia: tertia supra mare Ponticum. Et dum in prima sede iuxta Mæo-
tidem habitarent, Filimerem regẽ habuerunt. In secunda, id est, in Mysiæ Thracieq;
& Daciæ solo Zamolxem, quem miræ philosophiæ & eruditionis fuisse testantur.
Plerique autem scriptores annalium tradunt eos prius habuisse eruditorem Zeutem,
postea Dicineum, qui uenit ad eos eo tempore, quo Sylla Romano principatu poti-
tus est, post Dicineum habuisse Sapientem Comosicum, qui propter suam peritiam
& rex illis haberetur & pontifex: quartum uero habuisse Zamolxen. Nec defuerũt
qui eos sapientia eruditent: unde & pene omnibus Barbaris Gothi sapientiores ex-
titerunt, Græcisq; pene similes, ut refert Dio, qui historias, annalesq; eorum Græco
stilo composuit: qui etiam dicit eos primum Tarabosteos, deinde Pileatos, nocitasse
hos qui inter eos generosi extabant, ex quibus reges & sacerdotes sibi ordinabant.
Adeo ergo laudati fuere Getæ, ut Martem, quem Poetarum fallacia deum belli pro-
nunciat, apud se dicerent fuisse progenitum. Vnde dicit Virgilius:

Gradiuumq; patrem Getbicis qui præsidet aruis.

Quem Martem Gothi semper asperrima placauere cultura, scilicet, morte capiuorũ:
opinantes bellorum præsulem apte humano sanguine placandum. Hac itaq; sede
morantibus Gothis, qui & Scythæ dicti sunt, Vesoces rex Aegypti, qui regnauit eo
tempore, quo Sosarinus imperauit Assyrijs, & Inachus Sicyonijs, bellum primus in
tulit Gothis, quibus tunc erat rex Tanausis, qui eidem occurrens, eumq; grauiter de-
bellans, usq; in Aegyptum fugauit, destitutum exercitum inuadit, omnemq; belli ap
paratum capessit, ac totam Aegyptum deuastasset, si paludes Nili non obstitissent.
Inde reuersi Gothi, omnem pene Asiam infinitis cædibus perdomitam, uectigalem
fecerunt, ubi per xv. annos sine pactione immorati, tandem uxorum flagitatione re
uocantur, denunciantium, ni redeant, se à finitimis sobolem quæsituras. Hoc autem
spacio quo uiri commorati sunt in Asia, fœminæ illorum à uicina quadam gente ten
tantur in prædam: sed illæ à uiris suis edoctæ, sumptis armis, fortiter restiterunt, ho-
stesq; superuenientes, cum magna uerecundia abegerunt. Vnde quidam opinantur
has fuisse, quę Amazones dicuntur: sed hoc repugnare uidetur, quod harũ uiri post
xv. annos ab eisdem reuocati leguntur. Illarum uero mariti partim bello, partim ab
ipsis occisi scribuntur. Amazonum autem origo huiusmodi fuisse legitur.

Gens Spalorũ à Gothis uicta
Ablauius scriptor gentis Gothorum.
Scythia.
Sclaueni.
Prima mansio Gothorum.
Zalmoxes, aliàs Zamolxes rex.
Comosicus rex & pontifex Gothorũ.
Dio historicus Gothorum.
Mars ex Gethis.
Primum bellũ in Gothos.
Amazones.

DE AMAZONIBVS.

MEdio tempore habitationis Gothorum in hac sede, duo regij iuuenes,
PLINIVS & SCOLOPETIVS apud eos per factionem opti-
matum domo pulsi, ingentem iuuentutem secum traxere, & in Cappa
dociæ Ponticę ora iuxta fluuium Thermodoontem considentes, cam
pos Themiscyrios sibi subiecere. Vbi proxima quęq; dum populantur, conspiratio-
ne fini-

Plinius.
Scolopetius.

ne finitimorum per insidias cum suis comitibus penè omnibus trucidantur. Horum
uxores exilio ac uiduitate permoræ, arma corripiũt, & ut omnibus par ex simili con-
ditione animus fieret, uiros qui superfuerãt, interficiunt, atq; accensæ in hostem, san-
guine suo ultionem cæsorum uirorum excidio finitimorum exequuntur. Tunc pace ar
mis quæsita, ueritæ ne prole rarescente deficerent, externos concubitus uicinarũ gen-
tium ineunt, factis nundinis semel in anno, ita ut eadem die futuri temporis reuer-
tentes ad ipsum, ut quicquid masculini sexus edidissent, patribus redderẽt, quicquid
fœminei, matres ad arma bellica erudirent. Neq; enim uirgines earum fusum ad ali-
quid operandum tenebant, sed equis, & armis, & uenationibus se exercebant. Qui-
dam autem dicunt q; editis maribus, nouercali odio infantis miserandi fata rumpe-
rent, & ita apud illas detestabile esset puerperium, quod ubiq; constat esse notiuum.
Quæ crudelitas illarum, maximũ terrorem uicinis gentibus cumulabat uulgatæ opi-
nionis. Nam quæ rogo spes esset capto, ubi nefas habebatur ignosci uel filio? Puellis
autem dexteras inurebant mamillas, ne sagittarum uel iaculorum impedirentur ia-
ctus, unde & Amazones dicuntur, hoc est sine mãma. Harum duæ reginæ fuere Lam
peto & Marpesia, quas audentiores cæteris eligentes, earum se principatui subdide-
runt. Quæ agmine diuiso, in duas partes uicissim curam belli, & domus custodiam
sortiebantur. Sed Lampeto, dum proprios fines domi tueretur, Marpesia fœminarũ
agmine sumpto, nouum genus exercitus duxit in Asiam, diuersasq; gentes bello su-
perans, alias pace concilians, ad Caucasum montem uenit, ibiq; certum tempus de-
morans, loco nomen dedit Saxum Marpesiæ. Vnde Virg. ait. Ac si dura silex superest
Marpesia cautes. Inde egressæ Alim fluuiũ, qui iuxta Gargarũ ciuitatem præterfluit,
transierũt: & Armeniã, Syriam, Ciliciã, Galatiam, Pisidiã, multaq; Asię loca obtinu-
erunt, ibiq; diutius dominantes, Ephesum & alias ciuitates, castraq; condiderunt,
suoq; nomini dicauerunt. Templum quoq; Dianæ ob sagittandi ac uenandi studiũ,
quibus artibus se tradiderant, mira pulchritudine apud Ephesum cõstruxerunt. Tali
ergo casu Scythiæ gentis fœminæ Asiæ regnum per centum annos tenuerunt. Sicq;
magna pars exercitus opulentissima præda onusta in cautes Marpesias ad socias pro
prias repedauit, reliquæ uero ad tuendum Asiæ imperium relictæ, incursu hostium
cum Marpesia regina, trucidatę sunt. Cuius filia eius locum Sinope capessit, quæ sin-
gularem uirtutis gloriam perpetua uirginitate cumulauit. Hac fama gentes excitas
tanta formido & ammiratio inuasit, ut Hercules quoq; cum iussus fuisset à Domino
suo, exhibere sibi arma reginæ Amazonum, quasi ad ineuitabile periculum destinare
tur, ex uniuersa Græcia lectam ac nobilem iuuentutem contraxerit, ix. longas naues
præparauerit, nec tamen sic contentus examine uirum, ex improuiso eas aggredi, &
insperatas circumuenire maluerit. Duæ sorores tunc regno præerant, Anthiope &
Orithia. Hercules autem aduectus, incautas, inermesq; & pacis incuria desides op-
pressit Amazones, & inter cæsas & captas plurimas, duæ sorores Anthiopæ retentæ
sunt, Melanippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus Hippolyten matri-
monio asciuit, Hercules uero Melanippen sorori reddidit, & arma reginæ in precium
redemptionis accepit. Post Orithiam Pentesilea regno est potita, cuius clarissima uir
tutis documenta inter uiros Troiano accepimus bello, in quo ipsa occisa dicitur ab
Achille. Fuerunt autem cum ea lxx. millia Amazonum, quarum paucæ reuersæ sunt.
Post Pentesileam regnũ tenuit Thalisaridis, quæ habuit pacem cum Alexandro Ma-
gno. Dicuntur autem Amazones regnasse per annos multos, usq; ad Iuliũ Cæsarem.
Hæc aũt de Amazonibus huic historiæ subintulimus, ut has quoq; de stirpe Gothorũ
descendisse monstraremus, nunc uero ad cœptam eorundem historiam redeamus.
Dio historicus, & antiquitatum diligentissimus inquisitor, qui operi suo Geticum
titulum dedit, regem illis post multa tempora fuisse cõmemorat nomine Telephum
Herculis filium, procerum quidem corpore, sed plus uigore terribilem, qui paternã
fortitudinem proprijs uirtutibus æquans, Herculis genus & formæ similitudinem re
ferebat. Huius regnum Mœsiam appellauere maiores. Is coniugio sororis Priami co-
pulatus, bellum habuit cum Danais, in qua pugna Tessandrum ducem Græciæ pere-
mit. Eedum Aiacem infestus inuadit, Vlixemq; persequitur ictibus, equo cadente,
ipse corruit, Achillisq; iaculo femore sauciato, diu mederi nequiuit, Græcos tamen

Amazones, id est sine mãma.
Saxum Marpesiæ.
Ephesus.
Dianæ templum.
Sinope.
Hercules timet Amazones.
Anthiope.
Orithia.
Amazones ex stirpe Gothorum.
Dio in opere Getico.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quamuis saucius à suis finibus proturbauit. Telepho uero defuncto Euriphilus filius eius successit in regnum, ex Priami regis sorore progenitus, qui cum ob Cassandræ amorem bello interesset Troiano, ut parentibus socerosq; ferret auxilium, mox extinctus est. Post longum interuallum Thomiris regina cum filio suo Gothis præsidebat, quæ Cyrum regem Persarum bellum Scythis inferentem, interficiebat. Post hæc Antinus Gothis regnauit, cuius filiã Darius, Hystaspis filius, rex Persarum postulãs, sed repudiatus cum Dcc. millibus armatorum, bellum Scythis intulit, sed lxxx. millibus perditis, refugit. Post quem Xerses filius eius paternas iniurias ultorum se æstimans, cum Dcc. millibus armatorum de regno, & ccc. millibus de auxilijs, mille quoq; nauibus rostratis, & tribus millibus onerarijs ad eos proficiscitur, sed nec tentare in conflictu animositatem eorum præsumens, cum rubore reuertitur.

Darius filius Hystaspis.

Philippus quoq; pater Alexandri Magni, cum ipso filio suo ad Scythiam prædandi transijt intentione, commissoq; prælio, cum Scythæ & numero & uirtute præstarent, fraude Philippi nimium callidi uincuntur. In qua pugna xx. millia puerorum & fœminarum Scythicæ gentis capta sunt, magna pecorum copia abducta, auri argentiq; nihil repertum. Postea cum eis amicitiam fœderans, Medopam Gudilę regis Gothorum filiam, accepit uxorem, ut tali affinitate roboratus, Macedonum regnum firmaret.

Medopa Gudilæ regis Gothorũ filia Philippi regis uxor.

Dehinc regnãte in Gothis Beroista, Diceneus uenit in Gothiam, eo tempore quo Sylla Romanum tenuit principatum. Quem Diceneum suscipiens Borbista, dedit ei regiam potestatem, cuius consilio Gothi Germanorum terras, quas nunc Franci tenent, populari sunt, quibus hoc erat salubre, hoc commodum, hoc uotiuum, ut quicquid Diceneus eorum cõsiliarius præcepisset, hoc modis omnibus experiissent. Qui cernens eorum animos sibi in omnibus obedire, & naturale ingenium eos habere, omni penè Philosophia eos instruxit, elegitq; ex eis nobilissimos & prudentiores uiros, quos Theologiam docens, numina quædã & sacella uenerari suasit, eosq; sacerdotes fecit, nomen illis Pileatorũ tradens; quia opertis capitibus iuris, hoc est pileis litabant, reliquam uero gentem capillatam dici iussit. Quod nomen Gothi pro magno suscipientes, adhuc in suis cantationibus reminiscuntur. Decedente uero Diceneo, pari penẽ uenerationẽ habuerunt Comosicum, qui nec impuris erat sollertiæ. Hic etenim rex illis, & pontifex ob suam peritiam, in summa iustitia populum regebat. Et hoc rebus humanis excedente, Zamolxes rex Gothorum in regnum conscendit, & per xl. annos in Dacia suis gentibus imperauit. Daciam autem dico antiquam, quam nunc Gepidæ possidere noscuntur. Quæ patria in conspectu Mœsiæ sita, trans Danubium corona cingitur montiũ, duos tantum habens accessus, unum per Bontas, alterum per Tabas. Hanc Gothiam quã Daciam appellauere maiores (que nunc ut diximus, Gepidia dicitur) tuncab Oriente Roxolani, ab Occasu Tamazites, à Septentrione Sarmatæ, & Bastarnę, à Meridie amnis Danubij fluenta terminant.

Pileati. Capillati.

Comosicus.

Datia. Gothia. Gepidia.

Tertiam sedem super mare Ponticum, Gothi iam humaniores & prudẽtiores habebant, diuisisq; per familias populis, Vuisigothæ, id est Occidentales Gothi familię seruiebant Euualdorum, Ostrogothæ uero, id est Orientales Gothi præclaris subiacebant Amalis. Quorum studium fuit primum inter uicinas gentes, arcum intendere neruis, Lucano attestante, qui ait:

Scripta exemplaria habebant pro Tertiam Thraciã. Vuisigothæ. Ostrogothæ. Ab Amala quẽ Angis genuit, Amalorũ origo. Lucani uersus Cæsar nequaquam Gothos subigere. Dorpaneus.

Armenioq; arcus Geticis intendite neruis.

Aliquorũ etiam facta maiorũ, cantuum modulationibus, cytharisq; canebant Ethespamaræ, Hanalę, Fridigerni, Vuidiculæ, & aliorum, quorũ in hac gente magna opinio est, quales uix Heroas fuisse miranda iactat antiquitas. Diu itaq; Gothi regnauerunt, adeo ut Cęsar, qui primus omnium Romanũ sibi uẽdicauit imperiũ, omnemq; penè suę ditioni subegerat mundum, Gothos sępe pertentans, subijcere non posset. Gaius Tyberius iam tertius Romanus regnauit, Gothi tamẽ in suo regno incolumes perseuerant. Domitiano uero xi. iam ab Augusto regnante, ripam Danubij iam diu à Romanis obsessam, Gothi deleris militibus Romanis, eorumq; ducibus, uastauerũt. Cui prouincię tunc post Agrippam prętrat Oppius Sabinus, Gothis autem principabatur Dorpaneus. Inter quos bello commissoq; Gothi Romanos uicerunt; caput Oppij Sabini absciderunt, multas ciuitates & castella de parte Imperatoris publice prædati

prędati sunt. Qua necessitate compulsus, Domitianus cum omni uirtute Illyricum properauit, prętaroq; militibus Fusco ductore, cum electissimis uiris amnem Danubij, qui & Ister dicitur, consertis nauibus instar pontis eum transmeare prącepit, super exercitum Dorpanei. Gothi haud segnes arma capessunt, primoq; conflictu Romanos deuincunt, & extincto Fusco duce militum, castra prædantur. Magnaq; potiti uictoria, iam proceres suos, non quasi puros homines, sed quasi semideos Anses uocauerunt. Quorum genealogiam, ut paucis percurrã, primus horum heroũ fuit Gapt, qui genuit Halmal, Halmal uero genuit Angis, Angis genuit eum, qui dictus est Amala, à quo & genus Amalorum decurrit, Amala uero genuit Hisarnam, Hisarna autem genuit Ostrogotham, Ostrogotha genuit Vnilt, Vnilt genuit Athal, Athal genuit Achiulf, Achiulf autem genuit Ansilam, & Ediulf, & Vuldulf, & Hermenricum, Vuldulf uero genuit Vualeranans, Valeranans genuit & Vuinitharium, Vuinitharius quoq; genuit Theodemir & Vualemir & Vuindemir, Theodemir genuit Theodericum, Theodericus genuit Amalasuentam, Amalasuenta genuit Athalaricum & Matasuentam de Vtherico uiro suo, qui affinitate generis, sic ad eam coniunctus est. Hermenricus, supradictus filius Achiulf genuit Hunnimundum, Hunnimundus Thorismundum, Thorismundus genuit Berimundum, Berimundus autem genuit Vuidericum, Vuidericus genuit Eutharicum, qui coniunctus Amalasuentæ, genuit Athalaricum & Matesuentam. Mortuus est autem Athalaricus in annis puerilibus, & Matesuentæ Vuitigis est copulatus, de quo illa non suscepit filium. Cum autem Vuitigis rebus humanis excederet, Germanus Patritius fratruelis domini Iustiniani Imperatoris, sumens eam in connubium, Patritiam fecit ordinariã, genuitq; filium ex ea nomine Germanum. Defuncto autem Germano uiro suo, ipsa uidua perseuerare disposuit. Coniunctio consanguinitatis Hermenrici & Theodericiralis fuit. Hermenricus & Vuitulfus filij fuerunt Achiulfi, Hermenricus, Vuitulfus, Hunimundus, Vualeranans, Thurismundus, Vuinitharius, Berimundus, Vuandalaricus, Vuidericus, Dietmarus, Eutharicus, Theodericus, cuius filiam Amalsuindam Eutharicus accipiens, genuit Athalaricum & Matesuindam, stirpemq; Amalorum iam penè diuisam coniunxit. His ita inserris, non ab re, ut credimus, ad ordinem historiæ redeamus.

Anses dicti proceres, quasi semidei.

Germanus Patritius.

Dorponeo igitur rege Gothorum defuncto, successit Ostrogotha, & pars Gothorum, quæ Orientalem plagam tenebat, Ostrogotharum nomen accepit, siue à rege, siue à regione, reliqui uero, qui in occidua erant parte, Vuisigothæ dicti sunt, ambæ tamen partes regi Ostrõgothæ subiacuerunt, mirumq; in modũ illis proficientibus, sub eorum dextera Vuandalus iacuit, Marcomannus sub precio stetit, princeps Quadorum, in seruitutem redactus est. Philippo itaq; Romanis imperãte, qui solus ante Constantinum, Christianus cum Philippo, id est, filio fuit, cuius & secundo anno regni Roma millesimum annum expleuit. Gothi, ut assolet, distracta sibi stipendia sua ferentes egre, de amicis facti sunt inimici, nam quamuis remoti sub regibus uiuerent suis, Reipub. tamen Romanæ fœderati erant, & annua munera percipiebant. Quid multa? Ostrogotha cum suis transiens Danubium, Mœsiam Thraciamq; prouincias Romanorum uastauit, ad quem debellandum Decius senator à Philippo dirigitur. Qui ueniens, Romanos milites, quos inuenit, à militia deposuit, & in priuata uita degere fecit, quasi eorum neglectu Gothi Danubium transierint, factaq;, ut putauit in suos uindicta, reuertitur ad Philippum. Milites autem uidentes se post tot labores à militia pulsos, ad Ostrogothæ regis auxilia confugerũt. Qui excipiẽs eos, eorumq; uerbis accensus, mox triginta millia suorũ armata producit ad bellum, adhibitis sibi Thaphilis & Astringis nonnullis, transitoq; Danubio, Mœsiã populati sunt, & Marcianopolim eiusdem partiæ urbem Metropolim, quam Traianus olim ex nomine sororis suę Marcię condidit, obsederunt: acceptoq; precio post longam obsidionem ditati, ad propria redierunt, suaq; in patria fœliciter uersabantur, quousq; princeps eorum extitit Ostrogotha. Post cuius excessum Ouida successit, qui ducto exercitu, cum Romanorum partes deuastaret, Decius iam Imperator cum filio suo ei occurrit, consertoq; prelio, Decij filius & ipse dictus Decius, sagitta occiditur, pater quoq; cum filium ulcisci moliretur, interimitur. Post Decium Gallus & Volusianus regno potiti, pacem cum Gothis pepigerũt, nec longo interuallo utriusq; occumbẽtibus, Gallienus arripuit

Hic uixit anno mundi. 5446. & anno Domini. 247.

Decius & Decij filius, occiduntur in loco qui dictus est Decij arę, uideres Geticas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

arripuit principatum. Quo in omni lasciuia resoluto, Respa & Veductus, Thuro, Varoq; duces Gothorum fretum Hellesponticum transfretantes, multas Asiæ urbes de prędati sunt, illudq; opinatissimum Dianæ templum ab Amazonibus Ephesi conditum, succenderunt: & cum præda multa regressi, Troiam, Iliumq;, quæ uix ab illo Agamemnoniaco bello quantulumcunq; reparata erat, rursum deleuerunt, sicq; Asia uastata, Thraciam deuenerunt, & iuxta radicem Hæmi montis aquarum calidarum lauacro delectati, multis diebus cõmorantes, ad propria redierunt. Post hæc ab Herculio Maximiano in auxilium Romanorum contra Parthos rogati, fideliter decertauerunt, & Narseum regem Persarum, Saporis magni nepotem fugauerunt. A Constantino quoq; Imperatore rogati multo affuerunt axilio, & ut famosissimam Romę æmulam in suo nomine conderet ciuitatem, Gothorum interfuit operatio. Qui fœdere inito cum Imperatore, xl. millia suorum illi in solatium contra uarias gentes obtulere, quorum & numerus, & militia usq; ad præsens in republica nominatur, id est fœderati. Tunc etenim sub Ararici & Aorici regum suorum florebant imperio. Post quorũ discessum successor regni extitit Geberich, uirtute & nobilitate eximius. Nam patre Helderich natus, auo Ouida, proauo Cniuida, gloriã generis sui factis illustribus exæquauit. In principio quippe regni sui mox Vuandalorum genti, qui eo tempore manebant, ubi postea Gepidi sedebant, bellum indixit, regemq; eorum Vuisumar cum magna parte gentis suæ prostrauit, deprędatisq; Vuandalis, uictor remeauit. Perpauci uero Vuandali, qui remanserant, infortunatam sibi patriam relinquentes, Pannoniam à Constantino Imperatore sibi concessam petierunt, ibiq; locatis sedibus, per lx. annos Imperatorum Decretis, uelut incolæ famularunt. Inde iam post longum tempus à Stilicone magistro militum, & exconsule, ac Patritio inuitati, Gallias occupauerunt, ubi finitimos deprędantes, non adeo fixas sedes habuerunt. Geberico namq; rege Gothorum rebus humanis excedente post aliquantum temporis Ermanaracus Amalorum nobilissimus successit in regnum, qui multas Arctoi gentes bellicosas perdomuit, suisq; legibus parere fecit, quẽ merito nonnulli maiores Alexandro Magno cõparauere. Habebat quippe sub ditione sua Gothos, Scythas, Thuidos in Aunxis, Vasinabrancas, Merens, Mordensimnis, Caris, Rocas, Tadzans, Athual, Nauego, Bubegentas, Coldas. Et cum tantorum seruitio clarus haberetur, non quieuit nisi & Erulorum gentes, quibus præerat Alaricus, sibi subijceret. Quæ gens, (Ablauio historico referente) iuxta Mæotidem paludem habitans, in locis stagnantibus, quas Greci Eleuocant, Eruli nominati sunt, gens quanto uelox, tantum superbissima. Nulla siquidem gens tunc erat, quæ non leuem armaturã in acie sua ex ipsis eligeret. Sed quamuis eorum uelocitas ab alijs crebro bellantibus eos tutaretur, Gothorum tamen stabilitati & tarditati subiacuerunt, fecitq; causa fortium, ut ipsi inter reliquas gentes Getarum regi Ermanarico seruirent. Post Herulorum cædem, idem Ermanaricus in Venetos arma commouit, qui numerositate pollentes, primo resistere conabantur, sed nihil ualet multitudo in bello, ubi & Deus permittit, & multitudo fortium armata aduenerit. Venetorum uero natio, ut supra diximus, populosa est qui ab una stirpe exorti, tria sibi nomina indiderunt. Veneti, Antes, Sclaui, quod nomen eis principale est. Qui quamuis nunc ita, facientibus peccatis nostris, ubiq; seuierent, tunc tamen omnes Ermanarico seruierũt. Aestrorum quoq; nationem, qui longissimam Oceani ripam Germanici insederant, idem prudentia & uirtute subegit, omnibusq; Scythię & Germanię nationibus, ac si proprijs laribus imperauit. Post hęc uero Hunorum gens omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos, eosq; qui prius timori erant cętetis gentibus, ab antiquis contertitos, pepulit sedibus: Hos, ut refert antiquitas, ita extirisse comperimus.

Hęc Thermæ sunt ad sanitatem infirmorum efficacissimæ, uicinæ ciuitati Anchialos, quã Sardanapalus rex Parthorum construxit.

Constantinopolis auxilio Gothorum condita.

Geberich.

Ermanaracus Alex. Magno comparatus.

Multitudo nihil ualet in bello.

Alij laboribus

Iornandes hic citat Orosiũ.

DE ORIGINE HVNORVM.

ILIMER rex Gothorum. & GANDARICI magni filius, qui post egressum eorum de Scanzia insula, iam quinto loco tenuit regnum Getarum, quiq; terras Scythicas, ut superius dictum est, cum gente sua intrauit, quasdam mulieres Magas, quas illi Gothico nomine Aliorumnas uocant, in exercitu repperit, easq; suspectas habens, de medio sui iam pregnantes, ut quidam

Mulieres Magæ, Aliorumnæ dictæ.

ut quidam dicunt, proturbauit, longeq; ab exercitu fugatas, in solitudine manere coegit. Quidam uero dicunt, q; siluestres homines, quos Faunos uicarios uocant, dum eas per desertum errare uiderẽt, earum complexibus se in coitu miscuerint, & genus hoc ferocissimum ediderint. Quod fuit primum inter paludes Męotidas minutũ, tetrum, atq; exile, quasi hominũ genus, nec alia uoce notum, nisi q; humanã sermonis imaginem assignabat. Tali igitur stirpe Huni creati, Gothorum finibus aduenerunt. Natio aũt illorũ, ut dictũ est, referente Prisco historico, Męotidẽ paludem in ulteriori ripa insidens, uenationi tantũ studuit, nullũ alium experta laborem, nisi q; postq; creuisset in populos, fraudibus & rapinis uicinarũ gentiũ conturbauit quietem. Huius ergo gentis uenatores, ut assolent, dum in ulteriori Męotidis ripa uenationes inquirerent, animaduertunt quomodo cerua ex improuiso se illis obtulit, quæ ingressa paludem, nunc q; progrediẽs, nunc q; subsistens, iudiciũ uiæ tribuit. Quam secuti uenatores, paludem Męotidẽ quã imperuiã putabant, pedibus transierunt, moxq; Scythicam terram inscij intrauerunt. Hi uero qui prętер Męotidem aliũ mundũ esse ignorabant, admiratione terræ Scythicæ ducti, ut erant solentes, iter illud antea uulli ætatinotum diuinitus sibi ostensum rati, ad suos redeunt, rei actum edocent, Scythiã laudant, omnes simul per uiam quam cerua docuit, ad Scythiã properant, & quantoscunq; Scytharũ obuios habuerunt, occiderunt, reliquos perditos subegerunt. Nam mox ut ingentẽ illã paludẽ transierunt, ilico Alipzuros, & Alcidzuros, ac Itamaros, Tinicassos & Boiscos, qui ripæ Scythię insedebãt, quasi quidam turbo gentiũ rapiebant. Alanos quoq; pugnas sibi pares, sed immanitate uictos, formaq; dissimiles, frequenti certamine fatigantes subiugabant. Nam & quos bello forsitan minime superabant, uultus sui terrore nimium pauorem ingerentes fugabant, eo q; erat eis species pauendę nigredinis, & si dici fas est, quędã informis offa, non facies, habensq; magis quasi quędã puncta, q; lumina, quorũ animi fiduciã turbidus prodit aspectus. Qui etiam in filios suos primo die natos desęuiunt. Nam ferro secant genas eorum, mox ut nati sunt, ut anteq; lactis nutrimenta percipiant, uulneris cogantur subire toleantiam. Hinc imberbes senescunt, & sine uenustate ephebi sunt, quia facies ferro sulcata, tempestiuã pilorũ gratiã cicatrice absumit. Forma quidem exigui, sed argutis motibus sunt expediti, & ad equitandũ prõptissimi, scapulis latis, & ad arcus sagittasq; paratis, firmis ceruicibus, & superbia semper erectis. Hi uero sub figura hominum, uiuunt beluina seuitia. Quod genus expeditissimũ multarũ nationũ grassatorẽ, Gethę ut uiderunt, expauescunt: suoq; cum rege deliberant, quid agant. Ermanaricus uero rex Gothorũ, licet ut superius retulimus, multarum gentium extitisset triumphator, de Hunorũ tamen aduentu sollicitus, dum cogitaret, Rosolanorũ gens infida, quæ rũc inter alias illi famulatũ exhibebat, tali eum occasione nancisciẽ decipere. Quandam fœminã ex memorata gente Suniellus nomine, pro mariti sui fraudulento discessu, rex furore cõmotus, equis ferocibus prącepit alligari, & incitatis cursibus per diuersa diuelli. Cuius fratres Sarus & Amnius germanę obitũ uindicantes, Ermanarici latus ferro petierunt, quo uulnere saucius, ægram uitam imbecillitate contraxit. Quã aduersam eius ualitudinem captans Balamir, rex Hunorum, in Ostrogothorũ partem mouit exercitum, à quorum societate iam Vuisigothæ quadam inter se contentione disiuncti erãt. Inter hæc Ermanaricus tam uulneris dolorẽ, q; Hunorũ incursionẽ non ferens, iam grãdęuus & plenus dierũ, cx. anno uitę suę defunctus est. Cuius mortis occasio dedit Hunis pręualere in Gothos illos, quos dixeramus in Orientali plaga sedere, & Ostrogothas nuncupari. Qui Hunis resistere non ualẽtes, cum regis sui Ermanarici morte Velegothę ab eis essent diuisi, in antiq; patriã Scythię remeabant, Hunorũ subiacentes ditioni, Vuinithario tamen Amalo Hermenrici fratruelis filio principatus insignia retinente, Qui Vuitulfi, aui sui, qui erat frater Hermenrici, uirtutẽ imitatꝰ, q; uis Hermanrici fœlicitate inferior, ægre tñ ferens Hunorũ subiacere imperio, paululũ se subtrahit ab illis, suãq; dũ nitiẽ ostẽdere uirtutẽ, in Anctorũ fines mouit, procinctũ, eosq; aggrediẽs, prima cõgressione uinciẽ, sed deinde fortiter agẽs regẽ eorũ Booz nomine cũ filijs suis, & Dcc. primatibꝰ in exẽplũ terroris affixit, ut de dititijs metũ cadauera pendentiũ geminarẽt. Sed dũ tali libertate uix anni spatiũ imperasset, nõ passus est Valamber rex Hunorũ, sed super Vuinithariũ duxit exercitum, diuq;

Iornandes dicit, spiritus in mundi per Heremum uagantes.

Palus Mæotidis.

Ferro genas natorum infantũ secare.

Hic uide plura in libro rerum Geticarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vuinitharius, qui & Vuandalarius magnam stragem Hunorũ fecit.

diuq; cũ certatẽt, primo & secũdo certamine Vuinitharius uincit, nec ualet aliquis eõ memorare quantã stragẽ Hunorũ fecerit. Tertio uero prelio Vuinitharius interẽptus est, sicq; rex Hunorũ omnem populum Gothorum in pace subactum possedit, ita tamen, ut gens Gothorum semper proprios regulos, quamuis Hunorum consilio, haberet. Defuncto autem Vuinithario, Hunnimundus Hermenrici quondam potentissimi regis filius, successit in regnũ, eoq; defuncto, regnauit filius eius Turismundus flore iuuentutis ornatus, qui secundo regni sui anno, contra Gepidos exercitum mouit, magnaq; de illis poritus victoria, casu dicitur interẽptus. Quem sic luxerũt Ostrogothæ, ut per xl. annos in locum eius alius non succederet, quatenus illius memoria diu apud eos maneret. Cuius filius Herimundus spernens regnum Ostrogotharum, propter Hunorum dominium, cum filio suo Beterico, ad Hesperias gentes se contulit, & sub Theoderico Vuisigothorum rege, de quibus mox dicetur, tacita generis sui propinquitate, cum magna gloria militauit. Vnde post longum tempus Balamir filius Vuãdalarici, qui erat filius Vuinitharij, regnũ accepit, cum fratre suo Dietmaro, necnon & Vuitimaro, eratq; in his tribus grata contẽplatio. Quando mirabilis Dietmarus pro fratre Vualamiro militabat imperio, Vualamir uero pro altero iubebat ordinando, Vuitimar utrisq; adherebat, & quasi utrisq; seruiebat, sic illis mutua affectione se tuentibus, ut nulli regnum deesset, quod utriq; in pace tenebant, ita tamen, ut Hunorum regis, qui iam erat Attila, deseruirent imperio. Postq; enim mortuus est, Valamber rex Hunorum regnabat Mundzuccus pater Attilæ; post quem Germani eius Hoctar, & Roas, post quos Attila cum Bleta, Germano suo, qui magnę parti Hunorum præerat. Sed Attila interfecto fratre Bleta, uniuersum populum sibi subiugabat, uir in concussionem gentium, & terrarum omniũ metum natus in mundo, qui (nescio qua sorte) cuncta terrebat, formidabili de se opinione uulgata. Erat autem superbus incessu, huc & illuc circumferens oculos, ut elati potẽtia, ipso quoq; motu corporis appareret, bellorum quidem amator, sed ipse manu temperans, consilio ualidissimus, exorabilis supplicantibus, semel in fide receptis propitius, forma breuis, lato pectore, capite grandi, minutis oculis, barba raris canis aspersa, tetro colore originis suæ referens signa. Qui quamuis huius esset naturæ, ut semper magna consideret, addebat ei tamen confidentiam gladius Martis, apud Scytharum reges inuentus, & semper habitus, quem historicus Priscus tali refert occasione detectum. Cum pastor quidam gregis unam buculam claudicantem conspiceret, nec causam doloris inueniret, nisi q̃ eam uideret uulneratam, sollicitus uestigia cruoris insequẽs, tandem ad gladium ueniebat, quem latentem in herbis uacca depascens, incauta calcauerat, effossumq; protinus ad Attilam detulerat. Quo ille munere multum gratulatur, & ut magnanimus totius mundi principem se constitutum, ac per Martis gladium, potestatem bellorũ sibi concessam fuisse arbitratur. Hinc multis nationibus bella inferens suæ ditioni subijciebat. Gepidarum quoq; regem famosissimum, Hardericum sibi subdebat. Ostrogothas, ut dictum est, ab initio Huni possidebant, nec contra consanguineos Vuisigothas licuit recusare certamen, nec aliter ab Hunorum dominio diuelli potuit gens illa Scythica, nisi mors Attilæ proueniret, quæ cunctis in commune nationibus & Romanis fuit optata. Quæ qualiter prouenerit, in sequentibus dicemus, nunc ad Vuisigotharum historiam redeamus.

Mundzuccus pater Attilæ.

Attila inquietudo orbis.

Bleta frater Attilæ.

Gladius Martis Attilæ, confidentiã dabat Priscus Historicus.

Hic plura legis in historia rerũ Geticarũ

VVISIGOTHARVM HISTORIA EX IORDANE.

De Ostrogothorum & Vuestgothorum appellatione, utde Epistolam Nuncupatoriam B. Rhenanum in Procopium.

VVISIGOTHAE itaq;, cum per mortem Hermentici ab Ostrogothis discederent, & eosdem ab Hunis opprimi & expelli cernerent, nimium territi, quid de se propter gentem Hunorum deliberarent, ambiebant: diuq; cogitantes, tandem cõmuni placito legatos ad Valentem fratrem Valentiniani senioris, tunc Constantinopoli regnantem, ut superius scriptum est, miserunt, ut partem Thraciæ siue Mœsię illis traderet ad colendũ, eius se legibus, eiusq; imperijs se uicturos promittentes. Et ut fides uberior illis haberetur, promittunt se Christianos fieri, si linguæ suæ scios eis mitteret doctores fidei. Quo Valens comperto, mox gratulabundus annuit, quod ipse ultro petere uoluisset, susceptosq; in partibus Mœsię

bus Mœsiæ Getas quasi murum regni sui contra cæteras statuit gentes. Et quia tunc Valens imperator Arriana perfidia saucius, omnes nostrarum partium sacerdotes odio habebat, suæ partis fautores, illuc direxit prædicatores. Qui uenientes, rudibus & ignaris ilico perfidiæ suæ uirus infundunt. Sic itaq; Vuisigothæ per Valentem imperatorem Arriani potius quàm Christiani effecti, de cætero tam Ostrogothis, quã Gepidis parentibus suis affectionis gratia euangelizantes per Vlphiam episcopum suum Arrianum, qui literas Gothicas primus inuenit, & scripturas in eorum linguas diuinas cõuertit, omnem huius linguæ nationem ubiq; ad culturam sectæ huius inuitabant. Ipsi autem, ut dictum est, Danubium transmeantes, Daciam & Ripensem Mœsiam, Thraciamq; permissu principis obsederunt. Quibus euenit, ut assolet gentibus necdum bene loco fundatæ, ut penuria famis stringerentur: cœperuntq; duces eorum, qui regum uice illis præerant, Fridigernus, & Alatheus, & Saphrach, exercitus inopiæ condolere, negociationemq; à Lupicino & Maximo Romanorum ducibus expetere. Qui auaritia compellente, cœperunt non solum omnium boumq; carnes, uerum etiam canum & immundorum animalium morticina eis contradere, adeò ut quodlibet mancipium in uno pane, aut x. librarum carne mercarentur. Mancipijs & omni suppellectile deficiente, filios eorum auarus mercator exposcit. Sed parentes salutem pignorum suorum prouidentes deliberant, facilius ingenuitatem perire quàm uitam, dum misericorditer alendus quis uenditus potius quàm moriturus seruatur, filios tradunt. Contigit autem illo tempore, ut Lupicinus ductor Romanorũ Fridigernum Gothorum regulum ad conuiuium inuitaret, dolumq; ut post exitus docuit, moliretur. Sed Fridigernus dolum nesciens, cum paucis ad conuiuium ueniit: & dum in prætorio epulatur, clamorem miserorum morientium audiuit. Nam in alia parte socios eius reclusos, milites ducis Lupicini iussu eius trucidare conati sunt. Quod sentiens Fridigernus, euaginato gladio non sine magna temeritate uelociter ex conuiuio egreditur, sociosq; à morte ereptos, ad necem Romanorũ instigat. Qui nacta occasione uociua, elegerunt potius in bello mori, quàm fame deficere: & ilico in mortem ducum Lupicini & Maximi armantur. Illa dies Romanorum securitatem, & Gothorum ademerat famem: cœperuntq; Gothi iam non ut peregrini, sed ut ciues & domini possessionibus imperare, totasq; partes septentrionales usq; ad Danubium sub suo iure tenere. Quod comperiens in Antiochia Valens, bellum aduersus eos mouit, in quo ipse uulneratus, in quandam casam confugit: ignorantibusq; Gothis, quod imperator in tam uili casa lateret, apposito igni, crematus est, iusto scilicet Dei iudicio, ut ab ipsis igni combureretur, quos ipse ueram fidem petẽtes, in perfidiam declinauit, ignemq; charitatis ad gehennæ ignem detorsit. Post tanti gloriam trophęi, Vuisigothę Thraciam, Daciamq; Ripensem potiti, tanquam solum genitale cœperunt incolere, donec Theodosius Hispani Theodosij filius, à Gratiano imperatore electus, & in orientali principatu loco Valentis patrui sui subrogatus est. Qui acer ingenio, & uirtute atq; consilio clarus, dum disciplinam militarem exerceret, ignauia & desidia priorũ principum exclusa, Gothus ut sensit pertimuit, militesq; Romani sub meliori principe fiduciam accipientes, Gothos impetere tentãt, eosq; à finibus Thracię expellunt. Post hæc Theodosio pene usq; ad desperationem ægrotante, datur iterum Gothis audacia, diuisoq; exercitu, Fridigernus ad prædandam Thessaliam & Achaiam digressus est: Alatheus uero & Saphrach Pannoniam petierunt. Quod cum Gratianus audisset, qui tunc à Roma in Gallias secessit, mox collecto exercitu ad eos uenit: nec tamen armis fretus, sed gratia & muneribus eos uicturus: nam fœdus cum eis inijt, & uictualia illis concessit. Theodosius uero conualescens, cum reperisset Romanos & Gothos fœdus pepigisse, grato animo accepit, & ipse cum Athalarico, qui fridigerno successit in regno, fœdus percussit, eumq; Constantinopolim inuitauit. Qui omnino libenter acquiescens, dum regiam urbẽ ingrederetur, & à Theodosio cum omni iocunditate & affectione susciperetur, uidens ædificiorum magnificentiam, & exornati quasi ad diem festũ populi frequentiam, urbis situm, nauiumq; cõmeatum, ac deinceps imperatoris regiam ingrediens, & obsequia, diuersaq; officia conspiciens, ualde admiratus: En, inquit, cerno, quod sæpe incredulus audiebam: sine dubio deus terrenus est imperator: & si quis aduersus eum

Vuisigothæ Arriani effecti. Vide hist. Trip. lib. 8. ca. 13.

Lupicinus ductor Romanorum.

Præstat bello quã fame mori.

Theodosius.

Imperator terrenus deus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus eum manum mouerit, ipse sanguinis sui reus erit. In tali ergo admiratione maioti honore à principe suffultus, paucis mensibus interiectis, rebus excessit humanis. Quem princeps affectionis gratia pene plus mortuum quàm uiuum honorans, ipse in exequijs feretrum eius præcessit, dignæq; illum sepulturæ tradidit. Quod uidens cunctus eius exercitus, in seruitio Theodosij pro tanta eius benignitate perdurauit; Romanoq; se subdens imperio, uelut unum corpus cum militibus Romanis efficiatur, militiaq; illa dudum sub Constantino fœderatorum reuocata, & ipsi fœderati dicti sunt. E quibus imperator contra Eugenium Tyrannum, qui occiso Gratiano, Gallias occupauit, plus quàm xx. mill. armatorum fideles sibi & amicos intelligens adduxit, uictoriamq; potitus, ultionem exegit.

Post mortem Theodosij, filij regnũ perdunt.

Postquam uero Theodosius rebus excessit humanis, cœperũt filij eius utranq; Rempublicam luxuriose uiuendo ad nihilum deducere, auxiliarijsq; suis Gothis consueta dona subtrahere, mox Gothis fastidium eorum creuit, uerentesq; ne longa pace eorum se solueret fortitudo, ordinauerunt super se regem Alaricum, cui erat post Amalos secunda nobilitas, Balthorumq; ex genere origo munifica, quorum primus dudum ab audacia uirtutis Baltha, id est, audax, inter suos nomen acceperat. Mox igitur antefatus Alaricus creatus est rex, cum suis deliberans, suasit eis, suo potius labore regnum quærere, quàm alieno exercitui per odia subiacere: sicq; per Pannoniam intrauit Italiam, nulloq; penitus obsistente, applicuit ad pontem Condiniani, qui tertio miliario erat ab urbe regia Rauenna, cuius duo dum possessores (ut tradunt maiores) Eneti, id est laudabiles, dicebantur. In cuius uicinitatem cum Vuisigotharum applicuisset exercitus, Alaricus legationem misit ad Honorium filium Theodosij, qui tunc ibi erat, ut daret ei locum, in quo cum exercitu suo habitare posset. Qui concessit ei Galliam & Hispaniam, quas Gericus rex Vuandalorum iam pene uastauit. Quo cum tenderent Gothi, in quodam loco aliquandiu morati sunt. Tunc Stilico comes & patricius, socer Honorij imperatoris, subito irruit super eos in ipsa sacratissima die Paschæ, nihil mali suspicantes, & multos ex ipsis occidit. Primum quippe perturbati sunt Gothi, sed mox recollectis uiribus, arma corripiunt, multosq; de exercitu Stiliconis occidentes, cæteros in fugam conuertunt, & in magnam iram excitati, iam in Gallias pergere nolunt: sed furibundo animo cœptũ iter deferentes, in Liguriam quam iam transierant, reuertuntur, eamq; spoliantes, Aemiliam pariter & Flaminiam deuastant, & per Tusciã usq; ad Romam discurrentes, quicquid ex utroq; latere fuit, in prædam diripiũt, Romamq; uenientes, apprehenderũt eam, & deuastabant, & incendebant. Iussit tamẽ Alaricus, ut si quis in loca sancta confugeret, nihil mali pateretur: & quamuis ciuitas prædaretur, nemo tamen occideretur. Capta est autem Roma ab Alarico rege Gothorum, post annos mille clxiiij. ex quo facta est. Exeuntes autẽ Gothi ab urbe, per Campaniam & Lucaniam, Brutiamq; perrexerunt: & cũ uellent transire in Siciliã, multi ex eis in mari perierunt. Alaricus uero dum deliberaret quid ageret, subitanea morte apud Consentiam defunctus est. Quem sui nimia dilectione lugentes, Vasentem fluuium de alueo suo deriuauerunt, regemq; suum Alaricum in medio fluminis cum diuitijs multis sepelientes, ipsum flumen in alueum suum reduxerũt: & ne locum ipsum aliquis postea sciret, captiuos qui illum auerterant, omnes occiderunt. Athaulfum uero Alarici consanguineum, super se regem constituerunt. Qui redieris Romam, quicquid remansit, more locustarum erasit: nulloq; resistente, tulit sororẽ Honorij Placidiam, filiam Theodosij imperatoris, eamq; sibi in cõiugio copulauit. Quæ cum blandimentis animum uiri flecteret, ut pacem cũ Romanis haberet, Gallias retendit, uicinisq; gentibus perterritis, & Vuandalis inde in Hispaniam fugatis, tertio anno postquã Gallias & Hispanias perdomuit, fraude suorum interfectus est. Post quem Geberich regnum accepit: sed & ipse à suis occisus, uitam cum regno reliquit. Dehinc iam quartus ab Alarico rex constitutus est Valia nimium prudens, contra quem Honorius imperator Constantium uirum industria militari pollentẽ direxit, promittens ei, si sororem suam Placidiam, siue pace, siue quocunq; modo reduceret, quod eam sibi coniugem daret. Quo placito, Constantius ouans cum armatorũ copia Hispanias perijt, cui Valia nõ minori procinctu occurrit: sed ab utraq; parte

Eneti, id est, laudabiles.

Et hic plura leges in hist. rerum Geticarũ

Roma capta ab Alarico rege Goth.

Alaricus moritur.

Valia quartus rex ab Alarico

parte legatione directa, ita conuenit, ut sororem principi redderet, suumq; adiutorium Romanæ Reipublicæ non denegaret. Duodecimo regni Valiæ anno, quando & Huni post quinquaginta annos à Romanis & Gothis ab inuasa Pannonia expulsi sunt, uidens idem Valia Vuandalos in suis finibus esse, cum temeritate contra eos mouit exercitum, expulsosq; in Africam, uellet eos etiam ibi persequi, nisi casus qui dudum Alarico illuc tendenti contigerat, eum reuocasset: defuncto Valia, Theodericus regnum accepit, ad quem, ut supra dictum est, Herimundus filius Thurismundi, neporis Hermenrici, spreto regno Ostrogotharum propter Hunorum dominium se contulit.

Theodericus rex.

Inter hæc regnantibus Martiano in oriente, & Valentiniano in occidente, Attila rex Hunorum omnium, & solus regnator pene cunctarum Scythicarum gentium, confisus in multitudine fortissimarum gentium, quas sibi subiugauerat, Macedoniam & Mœsiam, Achaiam & utranq; Daciam, Thraciam, & omne pene Illyricum deuastauerat, posuitq; in animo suo, uenire ad dissipandum occidentale imperiũ, hoc est, Romanum. Erat nanq; sub eius potestate nominatissimus Gepidarum rex Hardericus, eminentior ipso cui seruiebat, & Ostrogotharum rex Vualamir, cum fratribus suis Diermaro & Vuitimaro, necnon fortissimæ gentes, Marcomanni, Sueui, Quadi, Heruli, Turcilingi, Turingi, Rugi, & aliæ Barbaræ gentes, quæ habitabant in partibus Aquilonis. Hi omnes erant in adiutorio eius, eratq; numerus exercitus eius D. millia. Horum omnium Attila superbus imperio, primas mundi gentes, Romanos scilicet & Vuisigothas, subdere sibi optabat: & quamuis sperare se facere posse quod uellet, per uirtutem tantarum gentium, tamen & per astutiam uincere quærebat. Timens enim, ne Gothi, qui intra Gallias habitabant, iungerentur Romanis in adiutorium, cum esset nimis astutus & subtilis, misit nuncios ad Valentinianũ, nullatenus se aduersum Romanos hostiliter uenire, nec publicæ rei amicitias in aliquo se uelle uiolare, sed contra Theodericum Vuisigotharum regem sibi certaminis causas existere. Similiter misit & ad Theodericum, non sibi pugnam esse aduersum Gothos, sed contra Romanos, seq; satis studere pacem cum Gothis habere. Hoc autem per astutiam fecit in dolo, ut si Romanos Gothosq; ab inuicẽ diuideret, hos & illos postea facile uinceret. Etius aũt patritius, qui tunc militię præerat, intelligens astutiã & dolos Attilę, misit ex persona Valentiniani imperatoris legatos, ad Theodericũ regem Gothorum, qui illo in tempore apud Tolosam rẽgnabat, ut pacem firmaret cum illo. Consensit in hoc Theodericus, pacemq; cũ Etio firmauit, seq; cum eo contra Attilam pugnare promisit. Fuerunt autem in auxilio Etij patritij Burgundiones, Franci, Alani, Saxones, Riparioli, Briones, Sarmatæ, Armoriciani, Litiani. Producitur quoq; à rege Theoderico Vuisigotharũ multitudo innumerabilis. Quatuor nãq; filijs suis domi dimissis, Friderico scilicet, Eurico, Retemire, & Imnerico, duos tantũ maiores secum assumit, Thurismundum, & Theodericum. Conueniũt itaq; in campos Catalaunicos, qui & Mauritij nominantur, centum leugas, ut Galli mensurare solent, in longum tenentes, & lxx. in latum, quæ fiunt in longitudine miliaria cl. & in latitudine cv. miliaria. Vna enim leuga Gallica, mille & quingentorum passuum quantitate mensuratur. Cumq; ad locum uenissent, ubi iam pugnare debuerant, interrogauit Attila diuinatores suos, quid sibi de ipsa pugna portenderent. Qui more solito, nunc fibras pecorum, nunc quasdã uenas in abrasis ossibus intuentes, Hunis infausta pronunciant, scilicet, Attilam non habituru victoriam. Hoc tamen quantulumcũq; prędixere solarij, quod summus de parte hostili ductor, in certamine occumberet. Attila uero, cum hoc de interitu Etij, cuius mortẽ sitiebat, denunciare putaret, non dubitauit uel cum suorũ perditione bellum cõmittere, dummodo Etium suis motibus fortiter obsistentem posset extinguere. Cõmittit itaq; pugnam circa nonam diei horam, iam in uesperum die uergente, ut si superaretur ab hostibus, immineutis noctis se tenebris occuleret. Conueniunt itaq; hinc & inde nationes fortissimę, conseruntur acies, fit bellum acre nimis & pertinax, quale uix ulla narratur historia: nec ante præliandi ardore quieuerunt, cũ nox superueniens, pugnandi facultatẽ eis adimeret. Eo siquidem prelio clxx. millia hominũ cæsa referuntur, tantumq; sanguinis effusum esse, ut paruulus riuulus qui ibi labebatur, sanguine occisorum subito auctus

Attila rex Hunorum.

Fortissimæ gẽtes Attilæ adiutrices. D. M.

D. Beatus Rh. pro Tungris legit Turingis li. 1. rerũ Ger.

Attila simulat se cõtra Thodericũ pugnare uelle.

Nota dolum Attilæ.

Etius unicum columẽ rerum Romanarum, intelligit dolũ Attilæ.

Auxiliares Etij.

Leuga Gallica

Et hic plura in hist. Getica.

Attila cõsulit diuinatores.

Riuus ex sanguine cadauera peremptorum ferens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

auctus, cadauera peremptorum secum traheret. Attilam sanè de morte Etij sua fefellit suspicio: nam Theodericus rex Vuisigotharũ occubuit, Etius sanus euasit. In quo prælio quamuis neuter cessisset exercitus, constat tamen Attilam fuisse superatum. Tunc Vuisigothæ diuidentes se ab Alanis, inuadunt Hunorum cateruam: & pene Attilam trucidarent, nisi pronidus ante fugisset, & se suosq; ilico intra septa castrorũ quæ plaustris uallauerant, reclusisset. Sic ergo quamuis fragili munimine, eo tamen quærierunt subsidium uitę, quibus paulo ante nullus poterat muralis agger obsistere. Altera uero die, intra plaustrorum munimenta se continens, Attila cũ egredi non auderet, nec tamen tubis & clamore perstrepere, quasi incursionem minitans, non cessaret, ut uictores suos inclusos turbaret: Thurismundus Theoderici regis filius de paterna dolens occisione, statuit Attilam coartare obsidione, eumq; cum suis ad internicionem delere. Tunc Attila de uita desperans, ex equitatorijs sellis ingentẽ pyram extruxit: ut si forte Gothi imminerent, supposito igne ipse ascenderet, seq; cremaret, ne aut quisquam de eius uulnere gauderet, aut rex tantarum gentium in potestatem hostium deueniret. Etius uero metuens, Attila perempto, Romanos postea impune à Gothis deprimi, nec deinceps aduersum Gothos, si necessitas incumberet, auxilium inueniri, Thurismundum quasi rebus eius consulens persuasit, ut domum quantotius reuerteretur, regnoq; paterno potiretur: ne si ab eius germanis inuaderetur, ipse omnino priuaretur, esset; sibi acerbius postea cum suis decertare, q̃ cum alienis dimicare. Hocille consilium quasi pro sua salute prolatum, libenter amplectens, domũ redijt, regnumq; paternum accepit. Cæterum Etius talia machinatus est, ut Attilam ab eius impressione subduceret, ea intentione qua prædictum est: heu nescius quantum hac prouisione detrimentum patriæ, dum auertere cupit, ingessit. Nam Attila cernens hostes se relicto, ad propria remeasse, erectis animis, Pannoniam repedauit, multo potiorem coaceruans exercitum, Italiam denuo furibundus intrauit, ac primmu Aquileiam in ipso Italiæ positam principio, expugnare aggressus est. Quam continuo triennio obsidens, cũ aduersus eam, ciuibus strenue repugnantibus, nil præualeret, iamq; murmur sui exercitus penuriam famis tolerare non ualentis, & discedere cupientis audiret, die quadam circuiens ciuitatem, ut ex qua parte posset eam facilius expugnare, inquireret, cernit repente aues in ædificiorum fastigijs nidificare solentes, quæ ciconię uocarentur, uno impetu ex urbe migrare, fœtusq; suos sublatos roftris sotinsecus deportare, & ut erat sagacissimus, ait ad suos: Aspicite aues futurorum præscias, perituram ciuitatẽ relinquere, casurasq; arces periculo imminente deserere. Statimq; adhibitis machinis, hortatur suos, acriter urbem impugnat, ac sine mora capit: diripiuntur opes, captiuantur uel trucidantur ciues: residuum direptioni, supposito igne, flamma consumit. Plura dehinc eiusdem regionis castella, immanis hostis extinctis uel captiuatis ciuibus, succendit ac diruit, Concordiam, Altinum, siue Patauium, uicinas Aquileiæ ciuitates: exinde per diuersas Venetiarum urbes Huni bacchantur, hoc est, Veronã, Vincentiam, Brixiam, Pergamum, seu reliquas, Mediolanũ quoq;, Ticinumq; pari sorte diripiunt, ab igne tamen abstinentes & ferro. Deinde Aemilię ciuitatibus similiter expoliatis, nouissime eo loco quo Mincius fluuius Padum influit, castra metati sunt. Vbi Attila consistens, dum animo fluctuaret, utrũ Romam adiret, an desisteret, nõ urbi cui infensus erat, consulens, sed Alarici exemplum, qui captæ urbi non diu superuixit, pauens, repente sanctissimus uir Leo papa per se ad eum accessit. Qui cum ad regem Barbarum introgressus esset, cuncta ut optauerat obtinens, non solum Romæ, sed & totius Italiæ salutem reportauit. Territus nanq; fuerat Attila nutu Dei, nec aliud Christi sacerdoti loqui ualuit, nisi quod ipse optauit. Ferunt itaq; post discessum pontificis, interrogatum fuisse Attilam à suis, cur ultra solitum morem tantam reuerentiam Romano pontifici exhibuerit: illumq; respondisse, non se illius personam qui aduenerat, reueritũ fuisse, sed alium uirũ iuxta eum in sacerdotali habitu astantẽ uidisse, qui forma augustorum, canitieq; uenerabilior, euaginato gladio mortẽ sibi minitauerit, si non omnia quæ ille expetebat, impleuerit. Igitur Attila tali modo à sua sæuitia repressus, relicta Italia, Pannonias repetiuit. Ad quẽ Honoria Valentiniani principis germana, dum à fratre ob decus pudicitiæ districte seruaretur, suum direxit Eunuchum

Occiditur Theodericus. Filius eius cogitat uindictam. Attila desperans cogitat se cremare.

Pyra ex equitatorijs sellis.

Attila redit Pannoniam. Tum Colonia Agrippina, Tungrorũ oppidum Nouesium, Vtricesium, Castra Herculis, Vetera, Ascibur-gium, Nouiomagus, Antẽnacum, Bingium, Magoncia cum, Borbetomagus, Sebusium, Saletio, Brocomagus, Argentoratũ, Elcebus, Argẽtuaria, Augusta Rauricorũ Vindonissa, Forum Tyberij, Vitudurũ, Auenticũ, & multa oppida funditus destructa sunt. Vide primum lib. rerũ Ger. B. Rhenani.

thum, quatenus eam sibi à fratre deposceret in matrimonium. Qui accepto nuncio, cum iam Italiæ fines excessisset, nec statim fatigato exercitu regredi potuisset, mandat Valentiniano imperatori, peiora proxime se illaturum Italiæ, si mox sibi germanam suam cum regalium opum portione non transmisisset. Reuersus autem ad propria sedes, super plures quas habebat uxores, puellam quandam ualde speciosam, Ildico nomine, sibi coniunxit. Ob cuius nuptias profusa exercens cõuiuia, dum tantum uini, quantum antea nunquam in semel bibisset, dormiensq; supinus iaceret, nimia sanguinis eruptione qui ei de naribus effluere solebat, suffocatus est. Eadem nocte apud Constantinopolim Martiano imperatori arcus Attilæ fractus in somnis ostenditur, quo scilicet armorum genere gens illa maxime utebatur. Sequenti uero luce, cum magna diei pars exacta fuisset, ministri regis post clamores maximos fores effringunt, inueniuntq; Attilam sine ullo uulnere, sanguinis effusione, mortuum, puellamq; demisso uultu, sub uelamine lachrymantem. Tunc ut illi genti mos est, crinium parte truncata, informem faciem turpauere uulneribus, ut præliator eximius, non fœmineis lamentationibus, sed agmine lugeretur uirili. Cuius exequiæ multis plausibus à sua gente honoratæ sunt. In medijs siquidem campis intra tentorium sericum cadauere collocato, de tota gente Hunorũ electi equites cursibus illud in modum Circensium ambientes, facta eius, cantu funereo, celebrant, tali ordine: Præcipuus Hunorum rex Attila, patre genitus Mundzuno, fortissimarum gentium dominus, qui inaudita ante se potentia, solus Scythica & Germanica regna possedit: deinde strauam, quam sic uocant, super tumulum eius ingenti comessatione celebrantes, & contraria inuicem sibi copulantes, luctum funereum mixto gaudio explicabant, noctęq; secreta cadauer terræ commendabant. Cuius fercula primum auro, secundo argento, tertio ferri rigore communiunt, tali argumento significantes, potentissimo regi omnia conuenisse: Ferrum, quia gentes edomuit: aurum & argentum, quod utriusq; Reipublicę ornamenta accepit. Addunt etiam arma hostium cędibus acquisita, phaleramenta uario gemmarum fulgore præciosa, diuersiq; generis insignia, quibus colitur aulæ decus. Et ut tãtis diuitijs humana curiositas arceretur, huic operi deputatos detestabili mercede trucidarunt. Post hęc inter successores Attilæ de regno exorta est contentio: & dum inconsulte imperare cupiunt omnes, simul imperium perdiderunt. Nam filij eius, quorum per licentiam libidinis, pene populus fuit, gentes sibi diuisa sorte poscebant, ut instar familiæ bellicosi regis cum populis mitterentur in sortem. Vt autem Gepidarum rex Hardericus hoc comperit, indignatus contra filios Attilæ primus insurgit, illatumq; seruiendi pudorem secuta fœlicitate detersit: nec solum suam gentem, sed & cæteras gentes quæ pariter premebantur, sua discessione absoluit: quia facile omnes apperunt, quod pro cunctorum utilitate tentatur immutatum. Igitur armantur, bellumq; committunt in Pannonia, iuxta flumen, cui nomen est Neoda, illic concursus factus est gentium uariarum, quas Attila in sua tenebat ditione. Post multos ergo cõflictus, fauit Gepidis inopinata uictoria: nam xxx. fere millia tam Hunorum, q̃ aliarum gentium, quę Hunis ferebant auxilium, Hardericus peremit, filium Attile maiorem natu nomine Hellam occidit, quẽ pater super cæteros in tantum fertur amasse, ut eum cunctis alijs suis liberis in regno uellet præferre. Quo interempto, reliqui eius germani cũ Hunis fugantur, iuxta litus maris Pontici, ubi prius fuisse leguntur Gothi. Hæc causa Harderici fœlix fuit in diuersis nationibus, quæ Hunorum regimini famulabãtur inuitæ, earumq; animos diu mœstissimos ad hilaritatem libertatis uotiuæ arrexit. Venientes ergo multi ex eis ad Martianum principem, gratissime sunt ab eo suscepti, distributasq; sedes quas incolerent, acceperunt. Gepidi nanq; Hunorum sibi sedes uiriliter uendicantes, totius Daciæ finibus uelut uictores potiti sunt, nihil aliud à Romano imperio nisi pacẽ postulantes: Sarmatæ uero & Cemandri, & quidam ex Hunorum parte ad Maternam urbem Illyrici sedes posuerunt: Scyri & Adagarij Scythiam minorem & inferiorem Mœsiam acceperunt: Rugi, alięq; nationes nonnullę Bizim & Archadiopolim petiere. Hernach quoq; iunior Attilæ filius cum suis extremas minoris Scythię sedes elegit. Hemmezur & Bulcindur consanguinei in Dacia Ripensi, Hediscо Halmoq; potiti sunt, diuersiq; diuersa petierunt.

Attila suffocatur ex liberali uini potiõe supinus iacens.

Exequiæ Attilæ.

Et hic plura habes in hist. Getica.

Ferculum Attilæ auro, argento, ferro communitũ, quid significet.

Contentio de regno post mortẽ Attilæ.

Hardericus cõtra filios Attilæ.

Hella Attilæ filius occiditur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gothi uero uidentes Gepidos Hunorum sedes sibi uendicare, & Hunorũ populum suas sedes antiquas occupare, maluerunt à Romano regno terras petere, quam cum discrimine alienas inuadere: Pannoniamq; accepere, ibiq; sub rege Vualamiro & eius germano Dietmaro morabantur, quamuis locis diuisis, consilio tamen unitis. Nam Vualamir inter Scarniungam & Aquam nigram, Dietmarus iuxta locum Pellbis habitabat, Vuitimar cum utroq; manebat. Contigit autem ut Attilę filij contra Gothos, quasi desertores dominationis eorũ, uenirent, ignarisq; alijs fratribus, super Vualamirum solum irruerent. Quos tamen quamuis cũ paucis ille excepit, diuq; fatigatos ita prostrauit, ut uix aliqua eorum pars remaneret. Eo tempore cum pro gesta re ad fratres suos Dietmarum & Vuitimarum direxisset nunciũ, ueniens nuncius in domo Dietmari, maius inuenit gaudium: ipso siquidem die Theodericus filius eius, quamuis de concubina, bonæ tamen spei puerulus natus erat. Post tempus ergo non multum, rex Vualamirus, & fratres eius Dietmarus & Vuitimarus, dum consueta dona tardarent à principe Martiano accipere, & fœdera pacis tamen custodirent, missi ab eis legati ad imperatorem, uidebant Theodericum Triarij filium, genere quidem Gothico, sed de alia stirpe quàm Amalorum procreatum, omnino cũ suis florentem, & Romanorũ amicitijs utentem, se uero omnino despici, domi hæc renunciant: moxq; Gothi furore commoti, arma corripiunt, & Illyricum pene torũ prædando deuastant. Sed Martiano imperatore defuncto, cum regnum acciperet Leo, mox ad pristinam cum Gothis amicitiam recurrit, & tam præterita, quàm præsentia munera tribuit, & pacis obsidem Theodericum infantulum, Dietmari filium, accepit, qui iam annum octauum intrauit. Quem dum pater dare tardaret, patruus Vualamir promittit, ut exinde pax stabilior inter Romanos & Gothos maneret. Igitur Theodericus obses ducitur ad urbem Constantinopolitanam: & quia paruulus elegans fuit, imperialem gratiam promeruit. Postquam ergo firma pax inter Romanos & Gothos facta est, uidentes Gothi sibi non sufficere quæ ab imperatore accepe rant, simulq; solitam cupientes ostentare uirtutem, cœperunt uicinas deprædari gentes, primumq; contra Satagas, quæ interiorem Pannoniam possederant, arma moueruntur. Quod ubi rex Hunorum Duizich, filius Attilæ, cognouit, collectis quos adhuc habebat, quamuis paucos, Pannoniam deprædari cœpit. Quo comperto, Gothi ubi erant expeditionem soluentes, quam contra Satagas habebant, in hunos cõuertunt, sicq; eos à finibus suis inglorios expellebant, ut ex illo tempore qui remanserant Huni, Gothorum arma pertimescant. Quiescente iam tandem Hunorũ gente à Gothis, Hunimundus rex Sueuorum cum suis inuadens fines Dietmari, fratris Vualamiri regis Gothorum, eos deprędatur, omniaq; abducens armenta, in terram suam reuertitur. Dietmar uero non tantum iacturam armentorum dolens, quantũ metuens, ne Sueui, si hoc impune luctarentur, ad maiorem licentiam prosilirent: sic uigilauit in eorum transitu, ut intempestæ noctis silentio dormientes inuaderet, ad lacum Pollois, consertoq; inopinato prælio ita eos oppressit, ut etiam ipsum regem Hunimundum captum, cum superato exercitu Gothorum seruituri subdiderit. Sed dum esset multum misericors, facta ultione, ueniam eis condonauit: recõciliatusq; cũ Sueuis, eundem quẽ ceperat, adoptans sibi in filium, remisit in Sueuiam cũ suis. Ille aũt paternæ immemor gratię, post aliquod tempus dolo concepto, Scyros, qui tunc super Danubium considebant, incitauit, ut in unũ collecti, gentẽ Gothorũ inuaderent. Tunc Gothis nihil mali suspicantibus, ab amicis uicinis bellũ insurgit, & improuisa coacti necessitate, ad arma cõfugiunt, arreptoq; certamine, se suáq; ulciscuntur iniuriã. In eo siquidẽ prælio rex Gothorũ Vualamir dũ ad hortandos suos equũ ascenderet, & ante aciem procurreret, proturbatus equus corruit, sessoremq; suũ deiecit. Qui mox inimicorum lanceis uulneratus, interemptus est. Gothi uero tam regis sui mortem, q̃ suorũ uindicantes iniuriam, sic omnes extinxerũt, ut pene de gente Scyrorum nullus remaneret, nisi qui istud nomen cum dedecore ferrent. Iterum Hunimundus cũ Sueuis fretus auxilio Sarmatarũ, & reliquijs Scyrorum, simulq; ex Gepidis Rugisq; nõ paruis solatijs collectis, bellũ intulit Gothis. Gothi uero defuncto Vualamiro, ad fratrẽ eius Dietmarũ cõfugiunt, eumq; regẽ cõstituunt. Qui q̃uis dudũ cũ fratre regnasset, auctioris tũ potestatis insignia sumit, belliq; parte coactus, cum fratre Vuitimaro ad arma prosilijt, consertoq; prælio superior facta est pars Gothorum, adeo ut campus corruentium inimicorũ cruore madefactus, ut rubrum pelagus appareret, armaq; & cadauera plus quàm decem millium in modum collium cumulata, campum implerent. Inde uictor ad proprias sedes reuertens, Dietmarus cum Gothis, Theodericum filium suum, quem obsidem dederat, à Leone Imperatore remissum, cum magnis muneribus grataner suscepit. Qui cum iam decem & octo annorum esset, ex satellitibus, & ex populo patris elegit sibi penè vi. millia uirorum, cum quibus patre inscio, permenso Danubio, Sarmatorum regem incurrit, eumq; interemit, familiamq; ac censum deprædans, ad genitorem suum cum victoria redijt. Singidunum dehinc ciuitatem, quam ijdem Sarmatæ possidebant, inuadens, non Romanis, sed suæ subdidit ditioni.

Deficientibus dehinc uicinarum gentium spolijs, cœpit & Gothis victus uestitusq; deficere, & hominibus, qui dudum bello uiuebant, pax cœpit esse cõtraria, omnesq; cum magno clamore ad Dietmarũ accedentes, orant, ut in quamcunq; partem uellet, exercitum duceret, quia diutius ibi manere non posset. Qui accito Germano, sortem misit, & Vuitimaro Italia, Dietmaro Illyricum populandum obuenit. Relicta igitur Pannonia, alter Italiam, alter Illyricum suscepit, sed Vuitimar mox, ut Italiam intrauit, rebus humanis excessit, regnumq; filio suo sibi æquiuoco reliquit. Quem Licerius, qui tunc forte imperauit, muneribus datis ad Galliam transtulit. ut per Vuisigothas parentes suos regnaret. Vuitimar acceptis muneribus à Licerio Galliam tendit, seseq; parentibus Vuisigothis iungens, unum corpus cum eis efficitut, & sic Galliam Hispaniamq; tenens, suo iure defendit, ut nullus sibi alius præualeret. Vuisigothis uero post Theodericum, qui in bello, quod Romani & Vuisigothæ cum Attila Hunorum rege fecerunt, occubuit, filius eius Thurismundus præfuit. Quo defuncto, Theodericus frater eius in regnum successit, ipsoq; xi. uero regni sui anno decedente, item frater eorum Euricus regnũ assumẽs, xix. anno, uita, regnoq; priuatus est, relinquens filium regni, successorem nomine Alaricũ, qui nonus ab illo Magno Alarico, regnũ adeptus est Vuisigotharum.

Dietmar uero transiens Saum amnem, Sarmatis bellum intentauit, si quis sibi obstaret, illisq; quiescentibus, nec ad tantam multitudinem præualentibus, transit in Illyricum, & ubiq; prospere agens, multasq; ciuitates sibi subijciens, Thessalonicam petijt, in qua Helarianus patritius à principe directus, cum exercitu morabat. Qui dum uideret Thessalonicam uallo muniri, nec se posse conatibus eorum resistere, missa legatione ad Dietmarum regem cum muneribus rogauit, ut ab excidio urbis detorqueret, initoq; fœdere, Romanus ductor cum Gothis, loca quæ incoluerant, iam sponte tradidit eis, ibiq; Gothi cum rege suo, depositis armis, in pace quieuerũt. Nec diu postea rex Dietmarus ægritudine occupatus, conuocatis ad se Gothis, Theodericum filium suum regni hæredem fecit, & ipse mox rebus humanis excessit. Eo tempore regnum Orientale Zeno Imperator habebat. Qui audiens Theodericum gentis suæ regem esse, grate suscepit, eumq; ad se Constantinopolim uenire præcepit, digneq; susceptum inter proceres palatij collocauit, & post aliquod tempus, in filium sibi adoptans, consularibus fascibus, quæ dignitas post imperiale fastigium prima est, eum sublimauit, nec solum hoc, sed etiam equestrem statuam, ad famam tãti uiri ante palatium suum ei constituit. At uero, dum eiuscemodi delitijs Theodericus apud Constantinopolim fluitaret, gens illius, id est Ostrogothę, dum eis propter fidei sanctionem prædas agere, more solito non liceret, nec tamen ab Imperatore oblata stipendia sibi sufficerent, non minima coacti penuria, compositum fœdus execrantur, inutilem factionem uituperant, mittuntq; continuo ad Theodericũ, qui dicerent, quas inopiæ miserias ipsi sustinerent, dum ille Grecorum epulis superflueret, hortanturq; ut si suis, sibiq; cõsulere uelit, citius redeat, quatenus ne cuncta gens pereat, & ubi nouas ad habitandum terras exquirant, prouideat. Ante non plures autem annos Odoacer quidam exiens ab extremis finibus Pannoniæ, fortissima Herulorum multitudine fretus, insuper Turcilingorum, siue Scyrorum auxilijs Italiam uenit, nulloq; resistente, totam Italiam, Romamq; occupauit, & per xiiij. annos ibi regnauit. Theodericus uero cognitis suorum querimonijs, ad Augustum Zenonem accedit, penuriã quęstusq;

Attile filij contra Gothos.

Gothi Illyricũ uastant.

Theodericus obses uenit Cõstantinopolim

Gothi contra Satagas.

Alij legũt Dinzio filius Attilæ.

Hunimundus Sueuorum rex

Scyri populus Danubij.

Vualamir interimitur.

Dietmarus in Sarmatas.

Hominibus bello uiuentibus, pax contraria

Sauus uastissimum fluuen Pannoniæ. Pli. lib. 3.

Zeno Imperator Orientis.

Theodericus Consul.

Odoacer Italiam & Romam occupat.

Biblioteca Facultades Filosofía Teología Cent. Orientación

Universidad de Deusto
Biblioteca

questusq; suorum exponit, absolutionem efflagitat, Italiam sibi dari expostulat, adijciens quasi superare posset Odoacrem, Italiamq; obtinere ad eius gloriam redundaret, à quo directus fuisset, sin bello superatus foret, nihilominus lucris eius accresceret, quandoquidem quotidianorum stipendiorum exactoribus careret. Talia Zeno audiens, licet ægre ferret eius discessum, deliberato tamen consilio reipublicæ utilitati prospiciens, eius petitionibus annuit, Italiamq; illi tribuēs, senatumq; ac populum Romanum ei committens, magnis ditatum muneribus, abire permisit. Egressus igitur à Constantinopoli, Theodericus ad Ostrogothas reuertitur, hortaturq; eos continuo, ut quàm primum parati sint, & quasi possessuri, Italiā proficiscantur. Qui cum omnes lęti obedirent, profectus cum omni multitudine Ostrogotharum, & cum omni supellectili, priusq; ad italiam peruenirет, Trapestilam, Gepidarum regem, insidias sibi molientem bello superans, extinxit: Busan quoq;, Bulgarorum regem cum suis agminibus prosternit. Deinde ueniens Italiam, primumq; iuxta Sonuum fluuium, qui non longe ab Aquileia labitur, castra componens, cum ad reficienda corpora hominum & iumētorum, pro longitudine itineris fessa resideret, cum magno exercitu, totiusq; Italiæ uiribus Odoacer ei occurrit. Quem Theodericus alacriter excipiens, magno superatum prelio, in fugam conuertit. Exinde mouit exercitum, cum Veronam uenisset, iterum aduersus eum Odoacer, non minori sese belli apparatu opponit. Contra quem Theodericus haud procul à Verona confligens, summa eius exercitum clade contriuit. Qui dum fugę metu, in Atesim fluuiū, se præcipites mergunt, ex magna parte rapidissimis gurgitibus eius implicati suffocātur. Theodericus uero dum ipso impetu subsequitur, fugientes, Veronam ilico ciuibus pauore consternatis inuadit. Odoacer autem cum his qui euaserant, fugiens, Romam contendit, sed obseratis continuo portis, exclusus est. Qui cernens introitum sibi denegari, omnia quę attingere potuit, gladio flammaq; consumpsit, Rauennamq; ingressus, munitionem sibi præparauit. Theodericus autem à Verona digrediens, Mediolanum peruenit, & dum ibi consisteret, magna ad eum multitudo militum, pluresq; Italiæ populi conuenerunt, sed paucis interiectis diebus, rursus deditiius exercitus, Tusfra quodā nomine instigante, Odoacris partibus seredidit. Quæ res Theodericū in tantum perterruit, ut se suumq; exercitum apud Ticinensem urbem, quæ nūc Papia dicitur, communiret. Talium rerum uarietates Gundebaudus, Burgundionum rex aspiciens, Liguriam cum ingenti exercitu intrauit, cunctaq; quæ reperire poterat, pro diripientiū uoluntate deprædans, infinitam captiuorum multitudinem secum ad Gallias duxit. Theodericus itaq; aliquandiu intra munitiones exercitum retinens, demum relictis ibi sororibus & matre, uniuersaq; uulgi multitudine, nihil plane dubius de fide Epiphanij uiri sanctissimi, eiusdem ciuitatis Episcopi, cum expeditis armatorum cuneis ad obsidendum Odoacrem, Rauennam perrexit. Cumq; in eo loco qui Pinetum dicitur, non procul ab urbe castra posuisset, per cōtinuum penè triennium Odoacrem obsedit. Qui cum frequenter nocturno tempore cum suis ex urbe egrediens, exercitū Theoderici inquietaret, nouissime noctu irruens in castra, exercitum Theoderici magna strage prostrauit, sed Gothis fortiter resistentibus, ad extremum uictus, in urbem confugit. Nec multo post missa legatione, ueniam supplicans à Theoderico, quasi in fide susceptus est, sed post ab eo truculēter peremptus est. Egressis inde à Ticino post triennium Gothis, eandem mox urbem inuasere Rugi, cuncta per circuitum loca, simulq; ciuitatem per continuum biennium deuastantes, cum ad huc beatissimus Epiphanius superesset, cuius sanctitate in tantis periculis ciues sustētabantur afflicti. Hic à Theodorico Gallias ad Gundebaudum pro captiuis redimendis directus, excepta innumera multitudine illorum, pro quibus precium dedit, vi. millia captiuorum, ob solam sanctitatis suæ reuerentiam sibi cōcessa, secum reduxit. Igitur Theodericus extincto apud Rauennam Odoacre, totius Italiæ potitus est ditione, nec multo post Romam profectus, à Romanis cum gaudio magno est susceptus. Quibus ille singulis ad subsidium uictus cxxvi. millia modiorum tritici concessit. Post hæc Theodericus, ut sui regni uires constabiliret, missa legatione ad Clodoueum, Francorum regem, filiam eius Audofledam in matrimonium petijt, quam ille libenter concessit. Amalfredam autem germanam suam Vuandalorum regi Hunerico Geiserici filio coniunxit,

Trapestila, Gepidarum rex.
Trasilla legis in Paulo diacono.
Sonuus fluuius Aquileiæ.
Theodericus inuadit Veronam.
Odoacer Roma exclusus, omnia uastat.
Gundebaudus Burgundionū rex Ligariam inuadu.
Odoacer à Theodorico perimitur.
Theodericus filiam Clodouei in uxorem petit.

coniunxit, eiusdemq; Amalfredæ filiam Amalbergam Thuringorum regi Ermenfrido tradidit, filias uero suas, quas in Mœsia genuerat, Thuidegotham & Ostrogothā uicinis regibus copulauit, unam Sigismundo regi Burgundionum, alteram Alarico regi Vuisigotharum. De quo Alarico natus est Amalricus. Quem auus suus Theodericus in annis puerilibus utroq; parente orbatum dum nutriret, comperiens Beterici filium Eutharicum, Herimundi nepotem, & Thurismundi abnepotem, de Amalorum stirpe descendentem, in iuuenili ætate, prudentia & uirtute, corporisq; integritate pollentem in Hispania, ad se illum uenire pręcepit, eiq; filiam suam Amalsuindam in matrimonium dedit, quæ Atalaricum ex eo genuit. Nec fuit aliqua uicina gens Italiæ, quæ Theoderico, aut coniunctionis affinitate, aut pactionis fœdere non fuisset sociata. Zenone itaq; Augusto, post x. & vij. annos regni sui defuncto, Anastasius successit imperio, regnans per annos xxvij. Theodericus uero per idem tempus pacifice regnans in Italia, Romæ miranda fecit ædificia, & per singula queq; loca celebriora, regia sibi construxit habitacula. Mortuo autem Anastasio & ipso hęretico, Iustinus imperium adeptus est. Qui dum esset orthodoxus, cernens in partibus Orientis, illo adhuc tempore Arrianam hęresim per singula loca uigere, pro ardore catholicæ fidei decertabat hęreticos dissipare, sextoq; imperij sui anno, præcepit ut ubiq; Hęreticorū Ecclesias catholici consecrarent Episcopi. Hoc audiens Theodericus, Arriana lue polutus, Iohannem papam, simulq; cum eo Theodorum atq; Agapitum, consulares uiros, aliumq; Agapitum patritium Constantinopolim ad Iustinum Imperatorem direxit, mandans illi minando, quia nisi hęreticis Ecclesias suas quantotius redderet, eosq; in pace degere sineret, uniuersos Italiæ populos ipse gladio extingueret. Qui perueniētes ad Augustum, cum ab eo digne (ut competebat) suscepti essent, magnis cum fletibus postulabant, ut suæ legationis seriem, quamuis esset iniusta, libenter exciperet, & Italiæ perituræ consuleret. Quorum fletibus Iustinus permotus, eis quod petebant, concessit: Arrianosq; suæ potestati dimisit. Cumq; hi in itinere demorantur, Theodericus rabie iniquitatis suæ stimulatus, Symmachum patritium & Boetium senatorem, & consulem gladio trucidauit. His quoq; diebus extincto à Francis, Alarico Vuisigotharum rege, Theodericus per Hibbam comitem suum plus quàm xxx. millibus Francorum cędens, post mortem Alarici generi sui, Thiodem armigerum eius tutorem Amalrici nepotis sui constituit. Iohannes uero Papa rediens à Constantinopoli cum socijs itineris sui uenit ad Theodericum Rauennam. Ille uero per malitiam impietatis & crudelitatis suæ, pro eo q̄ à Iustino catholicæ fidei defensore honorifice suscepti essent, carceri eos mancipauit, & famis afflictione interfecit. Sed hanc immanissimā eius crudelitatem diuina mox animaduersio secuta est, nam xcix. post hoc facinus die, subita morte defunctus est. Cuius animam, ut sanctus Gregorius in dialogo scribit, solitarius quidam uir magnæ uirtutis apud Lipparam insulam uidit inter Iohannem papam & Symmachum patritium discinctum & discaltriatum deduci, & in ollam Vulcani demergi. Antea tamen, cum adhuc ualeret, sed iam senior conuocans Gothos & gentis suæ primates, Athalaricum Amalsuindæ filium, uix decem annorum regem constituit, exhortans suos, ut regem colerent, senatum populumq; Romanum amarent, principem Orientis placatum semper & propitium habere curarent. Quo defuncto, Gothi, ut præcepit Theodericus Athalaricum cum matre sua præficiunt regno, hoc quod præceptum erat custodiētes, quam diu Athalaricus & mater eius uiuebant, qui penè per viij. annos regnabant. Iustino aūt Augusto post viij. imperij sui annos defuncto, Iustinianus sororis eius filius successit imperio. Cui Athalaricus tam suam adolescentiam, quàm matris uiduitatem commendauit, sed breui post tempore humanis rebus excessit. Tum mater ne sexus fragilitatē Gothi dum spernerent, secum deliberans, ipsa Theodatum consobrinum suum germanitatis gratia accersitū à Tuscia, ubi priuatus in proprijs laribus uiuebat, in regno locauit. Qui post aliquantum tempus immemor consanguinitatis & beneficij, palatio eam abstractam, in insulam laci Vulsini relegauit, ubi pauciſſimos dies in tristitia degens, ab eius satellitibus in balneo strangulata est. Quod audiens Imperator, magna ira contra Theodatum accensus est. Sentiens autem hoc Theodatus, beatum Agapitum papam direxit ad Constantinopolim, ut per eum gratiā Imperatoris acquireret,

Theodorici mirandæ ædificia Romæ.
Iustinus Imperator Christianus.
Theodoricus Arrianus.
Symmachus et Boetius necantur.
Theodorici sæuitia & crudelitas.
Gregorij dialogi.

Universidad de Deusto Biblioteca

Euticetis dogma.

quireret. Veniens autem Pontifex ad Imperatorem, cœpit habere colloquium cum eo de fide, & inuenit eum doctrinam Euticeris habere. Quem cum Pontifex pro eterore increparet, ille minis eum aggressus est, sed in fide catholica Papa immobilis stabat, & ad Imperatorem dicebat. Ego desideraui uenire ad Iustinianũ Imperatorem Christianissimũ, sed ut uideo, inueni Dioclerianum. Videns autem Imperator constantiam eius, ex uoluntate Dei acquieuit monitis illius, sed non multo post idem Pontifex ibi defunctus est. Iustinianus uero Belisarium patritium iam de Vuandalis in Africa triumphantem, contra Theodatum misit, ut & Italiam à seruitio Gothorũ liberaret. Veniente autem Belisario in Siciliam, omnes qui ibi erant Gothi cum duce suo Sinderit, ultro se Belisario tradiderunt. Theodatus uero generũ suum Euermundum cum exercitu misit ad custodiendum fretum, ubi est exitus de Sicilia. Sed ille audiens euentum rerum in Sicilia, ultro se ad pedes aduenientis Belisarij misit, Romanis oprans seruire principibus. Quod Gothorum sentiens exercitus, suspectũ Theodatum à regno pellendum clamitat, & Vuitigem, qui eius armiger erat, ad rebellandum in regnum eleuat. Qui leuatus, in regnum Romam ingreditur, præmissisq; Rauennam fidelissimis sibi uiris, Theodatum occidi præcepit, ipseq; post paucos dies Rauennam ueniens, Mathesuindam Amalsuindæ filiam sibi in matrimonio copulauit. Belisarius uero conceptas contra Theodatum belli uires, in Vuitigem conuertit, egressusq; de Sicilia, uenit Romam. Gothi autem, qui ibi habitabant, nocte egredientes Romam, portasq; relinquentes apertas, fugerunt Rauennam. Vuitigis autem, ut talia cognouit, cum magno exercitu Romam uenit, sed Belisarius cernens non aptũ sibi tempus ad pugnandum, quia fames magna eo anno oppresserat mundum, inclusit se infra Romam, positis custodibus, qui ex omni parte custodirent eam. Gothi uero omnia foris deuastantes, cum per annum integrum obsiderent Romam, immisso super se terrore fugerunt Rauennam. Iterum Vuitigis collecto exercitu, uenit cõtra Belisarium in pugnam, cõmissaq; pugna, multi ex parte Vuitigis mortui sunt, ipsumq; fugientem, Iohannes militiæ magister insecutus, uiuum apprehendit, Romamq; ad Belisariũ duxit, quem ille secum Constantinopolim uexit. Quem uidens Iustinianus, gauisus est, & non post multum tempus fecit eum patritiũ, illeq; ibi plus quàm biennium moratus, defunctus est. Cuius uxorem Mathesuindam imperator dedit fratri suo Germano patritio, de quibus natus filius, nomine Germanus, in quo coniuncta stirpe Aniciorum & Amolorum spes utriusq; generis & gentis posita est. Postq; autem Vuitigis captus est, Gothi Transpadani Heldebadum sibi regem constituunt, qui eodem anno interemptus est. Cui succedit Eraricus, & ipse necdum expleto anno iugulatur. Dehinc Baduillam, qui & Totila dicebatur, sibi præficiunt, moxq; collecto undiq; exercitu, totam Italiam inuaserunt. Exinde cum percurrerent Campaniam, idem Totila ueniens ad cœnobium beati patris Benedicti, qui tunc in mõte Cassino magnis uirtutibus claruit, ab eo talia audiuit. Multa mala facis, multa fecisti, iam ab iniquitate compescere, equidem mare es transiturus, Romam ingressurus, ix. annos regnabis, x. morieris. Inde digrediens per Lucaniam, inuadit Siciliã, indeq; reuertens, Romam petijt, eamq; obsidione conclusit. Romanis itaq; fame laborãtibus, nec mœnia diutius tueri ualentibus, à porta Ostiensi Totila ingressus est. Volens autem parcere Romanis, per totam noctem clangere buccina iussit, quo se à Gothorum gladijs aut in Ecclesijs tuerentur, aut quibuscunq; modis occulerent. Habitauit uero cum Romanis aliquantum temporis, quasi pater cum filijs, sed hanc animi benignitatem ei, qui antea nimiæ crudelitatis erat, beati Benedicti admonitio, ut conijci datur, conferebat. Elapsi sane ex urbe quidam è numero senatorum, Constantinopolim afflicti, properant: quibus calamitatibus Roma subijceretur, Principi narrant. Qui statim Narsetem eunuchum, cubicularium suum Italiæ fecit exarchum, Romamq; cum manu ualida dirigit, ut afflictæ Romæ quantotius subueniret. Is ad Italiam ueniens, legatos ad Alboin regem Longobardorum misit, qui tunc in Pannonia habitabant, & Romanis amici erant, mandans eis, quatenus sibi pugnaturo cum Gothis, auxilium ministraret. Tunc Alboin electam è suis, magnam manum direxit. Qui per maris Hadriatici sinum transuecti, Romanisq; sociati, magnum cum Gothis certamen inierunt. Quibus ad interitum penè consumptis, regem eorum

Gothi integro anno Romam obsident.

Baduilla Totila dictus.

Benedictus claret in monte Cassino.

Totilam

Totilam, qui iam per decem annos super eos regnauerat, Narses interfecit, & uestimenta eius cruentata cum corona lapidibus preciosis ornata, regiam urbem misit, quæ iactata sunt ad pedes Imperatoris coram senatu. Deinde urbes eorum duas munitas, id est Veronã & Brixiam suscipiens, uniuersam, Italiam cum Romana ciuitate ad reipublicæ iura reduxit, & Longobardos honoratos cum magnis muneribus ad propria remisit. Qui omni tempore quo Pannoniam possederunt, Romanis aduersus æmulos adiutores fuerũt. Sic igitur famosum regnum, fortissimamq; gentem Gothorum diu regnantem, tandem post M. xl. annos uictor diuersarum gentium Iustinianus Imperator, & prius per Belisarium, & post per Narsetem uicit, omnemq; Italiam ab eorum seruitute liberatam, pristinæ libertati restituit.

Totila.

Verona. Brixia.

Iustinianus uincit Gothorum regem.

Hęc Iordanis quidam Grammaricus, ex eorundem stirpe Gothorum progenitus, de Getarum origine & Amalorum nobilitate non omnia quæ de eis scribuntur & referuntur, ut ipse dicit complexus, exarauit: sed breuius pro rerum notitia huic opusculo inseruimus. His perlectis, diligẽterq; perspectis, perpendat qui discernere nouerit, quomodo illud ratum teneatur, quod non solum uulgari fabulatione & cantilenarum modulatione usitatur, uerum etiam in quibusdam chronicis annotatur, scilicet q; Hermẽricus tempore Marciani principis, super omnes Gothos regnauerit, & Theodericum, Diermari filium, patruelem suum, uedicũt, instigante Odoacre, item, ut aiunt patruele suo de Verona pulsum, apud Attilam Hunorum regem exulare coegerit, cum historiographus narret, Hermenericum regem Gothorum multis regibus dominantem tempore Valentiniani & Valentis fratrum regnasse, & à duobus fratribus Saro & Ammio, quos cõijcimus eos fuisse, q; ui uulgariter Sarelo, & Hamidiecd dicuntur uulneratum, in primordio egressionis Hunorum per Męotidem paludem, quibus rex fuit Valamber, tam uulneris quàm Hunorum irruptionis dolore defunctum fuisse. Attilam uero postea ultra lxx. annos sub Marciano & Valentiniano cum Romanis & Vuisigothis, Aetioq; duce Romanorum pugnasse, & sub eisdem principibus regno uitaq; decessisse. Ac dehinc imperante Gothis Vualamiro, Theodericũ fratris sui Diermari filium, Leoni Augusto iam septimem à patruo fidei causa obsidem datum, & ab eodem Leone postea patri iam imperanti, Gothis fuisse redditum, patriq; defuncto, in regnum successisse, sed mox à Zenone Augusto Constantinopolim accitum, familiariterq; tractatum, Italiæ regnum accepisse, quod tunc Odoacer cum Thurcilingis & Rugis, alijsq; nationibus, inuito Zenone possedit, quem Theodericus post multa certamina deditium interemit. Hinc rerum diligens inspector perpendat, quomodo Hermenricus Theodericum Diermari filium, apud Attilam exulare coegerit; cum iuxta hunc historiographũ, contẽporalis eius non fuerit. Igitur aut hic falsa cõscripsit, aut uulgatis opinio fallitur & fallit, aut alius Hermenricus, & alius Theodericus dandi sunt Attilæ contemporanei, in quibus huiusmodi rerum conuenientia rata possit haberi. Hic enim Hermenricus longe ante Attilam legitur defunctus. Theodericus uero post mortem Attilæ, siue in ipso mortis eius confinio scribitur natus, quinta generatione posteritatis Vuitulfi fratris Hermenrici progenitus. Diermarus autem pater eius alios fratres habuisse non legitur, quãm Vualamirum & Vuitimarum, quorum prior sub Attila regnans, post mortem eius se Hunorum ditioni subduxit, & sine filijs mortuus, Diermaro fratri regnũ reliquit, alter uero filium homonymum sibi Vuitimarum habuit, qui post obitum patris, relicta Italia, Gallias secessit. Anno Domini ccclxxviij. Regnante Valente, post mortem fratris sui Valentiniani, cum Gratiano & Valentiniano, filijs eiusdem fratris sui. Basilius Cæsareæ Cappadociæ, uir sapientissimus & continentissimus claruit, sed superbiæ, ut aiunt, uitio laborauit. Anno Domini ccclxxix. Athanasius Alexandrinus Episcopus lxvi. sacerdotij sui anno migrans, Petrum successorem reliquit. Anno Domini ccclxxx. Gothi à Hunis expulsi, diffunduntur per Thraciam. Anno Domini cccixxxi. Gothi fame compulsi, rebellant Valenti, quos ille bello petens, sed exercitu occiso fugiens, in casa quadam uiuus crematur, anno xv. regni sui, quorum xi. cum fratre iiij. post illum regnauit.

Iordanis historicus.

Fratres duo, Sarus & Ammius.

De Hermenricis & Theodericis, uariãs sententiæ.

Anno Domini 378.

Basilius. Athanasius.

ANNI

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNI GRATIANI.

ANno Dominicæ incarnationis ccclxxxij. urbis uero conditæ, millesimo cxxxiij. Gratianus filius Valentiniani, xxxix. ab Augusto, post mortem patrui sui Valentis, electus est ad imperium, & regnauit cum fratre suo Valentiniano annos vi. cum prius regnaret annis iiij. cum patruo. Eo tempore apud Mediolanum beatus Ambrosius hymnos canendos in Ecclesia primus composuit. Apud Turonos beatus Martinus magnis uirtutibus, totoq; orbe doctrinis & scientia clarus, Gregorius Nisenus, Gregorius Nazanzenus, & apud Bethleem Hieronymus radiabant. Theophilus Alexandrinus Episcopus, cyclum de obseruatione Paschę, per centum annos digessit, quem laterculum uocauit, totoq; orbe doctrinis & sciētia clari, apud Bethleem beatus Hieronymus presbyter, Hypponem Africæ ciuitatem S. Augustinus Episcopus radiabant.

Ambrosius cātum Ecclesiasticū cōponit.

Theophilus.

Hieronymus.

Augustinus.

IGitur Gratianus admodum iuuenis, cum inęstimabilem multitudinem hostium, Romanis infusam finibus cerneret, freus Christi potentia, longe impari militum numero sese in hostem dedit, & apud Argentuariam Galliæ oppidum, plus q̄ xxx. millia Alemannorum interfecit, Deinde audiens Thraciam, Daciamq; Pannoniam tanq; genitales terras à Gothis atq; omni pernicie atrocioribus Hunis & Alanis possideri, Pannoniā uenit. Ea tempestate Theodosius, Theodosij filius, tam propter parentum nobilitatem, quām propriam fortitudinem habebatur nominatissimus, sed inuidia dissimilium fatigatus, in Hispania morabatur, ubi & ortus fuerat & nutritus. Cumq; Imperator fratrem suum adhuc puerum cerneret, & quid faceret, hæsitaret: quippe cum Barbari uictorijs elati, inexpugnabiles uiderentur, eadem prouisione, qua Nerua quondam elegerat Hispanum, uirum Traianum, per quem respublica reparata est, accitum & ipse nihilominus ab Hispania Theodosium, magistrum militiæ fecit, eumq; contra Barbatos cum expeditione misit. Qui uadens fortiter cum illis maximis Scythiæ gentibus pugnauit, & fœliciter triumphauit. Mox dux optimus exercitu dispersо per urbes, ipse uelociter ad Principem remeauit, ipseq; triumphorū suorum nuncius extitit. Quod dum Imperator præ admiratione non crederet, inuidi dicebant eum fugisse, & exercituni perdidisse. At ille derogantes sibi, rogat dirigi, qui uiderent multitudinem peremptorum. His uerbis Imperator flexus, direxit qui res actas sibi nunciarent. Porrò dux optimus inter hæc uidit in uisione, quòd S. Milетius, Antiochenæ ciuitatis Episcopus eum indueret imperiali clamyde, & corona caput eius ornaret. Hæc cum ille retuleritmane cuidam amicorū, ille clarum esse dixit somnium, & nihil ænigmaticum, nihil habere dubium. Post paucos autem dies qui missi fuerant, redierunt: peremptaq; multa hostiū millia narrauerunt. Quamobrem lætatus princeps Gratianus, fauētibus cunctis, Theodosium xxxiij. ætatis annum gerentem, apud Sirmium purpura induit, Orientisq; & Thraciæ simul imperio præfecit. Igitur Theodosius Constantinopolim triumphās intrauit, & ne assidue pugnando populum Romanum fatigaret, cum Athalarico Vuisigothorum rege pacem fecit, eundemq; Constantinopolim uenientem, benigne suscepit, ibiq; defunctum, honorifice sepeliri fecit, & hac benignitate omnes Gothos Romano imperio subiugauit. Veniens autem Theffalonicam, ægritudinem incurrit, cupiensq; baptizari Anatholium, eiusdem ciuitatis Episcopum, requisiuit cuius esset fidei. Quo respondente q̄ Arriana pestis in Illyricum non ualuisset accedere, sed fidem Niceni concilij inuiolatam seruarent, libenter eius uerba suscipiens, baptizatus, atq; ab ægritudine liberatus est. Inter hæc Archadium filium suum consortem sibi fecit in imperio, in Italia uero puero satis existente Valentiniano, rerum curam Probus exconsul & præfectus habebat. Iustina uero mater Valentiniani, cum esset Arriana, uiuente quidem uiro, lędere Christianos orthodoxos non præualuit. sed eo mortuo, cum filius esset ualde iuuenculus, Mediolanum ueniens, Ambrosio Episcopo erat infesta, ita ut iuberet eum exilio destinari. Cumq; iuberet eum exire de Ecclesia, Ambrosius ait. Ego sponte hoc non ago, ne lupis ouium septa, aut blasphemantibus Deum contradere uidear, hic si placet occide, hoc loco mortem prona suscipiā uoluntate. Ea tempestate Maximus uir quidem strenuus atq; imperio dignus, si contra Sacramēti fidem per tyrannidem non

Argentuaria Galliæ oppidū

Argentuaria Colmariæ proxima, nunc obscurius uicus, Horburgū dictus, olim oppidum illustre, uide Ger. B. Rhe.

Vt Nerua Troianum, sic Gratianus Theodosium elegit.

Miletius.

Theodosius init pacem cū Athalarico.

Theodosius à catholico Anatholio baptizatur.

Iustina Arriana, Ambrosio infesta.

Vide li. Euseb. ii. cap. 15. & 16. Et Ambrosij epistolas.

non emersisset, inuitus ab exercitu in Britānia imperator factus, in Galliam transijt, exceptusq; à legionibus Gratiano infensis, eundem subita incursione perterritum, atq; in Italiam transire meditantem, dolo circūuenit, & occidit Lugduno, fratremq; eius Valentinianum cum matre Iustina expulit ab Italia. Qui tamen iustissimam cū matre sua luit pœnam, quæ & ipsum Arriana hæresi polluit, & ęminentissimum catholicę fidei doctorem Ambrosium episcopum perfida obsidione uexauit. Valentinianus autē Constantinopolim ueniens, à Theodosio paterna pietate est susceptus, & imperio est restitutus: sed ab Eugenio quodam prius Grammatico, tunc autē militanti in palatio, & ab Arbogasto quodam facinoroso corruptis cubicularijs ab eisdem dormiens strangulatus est, atq; ut uoluntariam sibi mortem consciuisse putaretur, laqueo suspensus est.

Valentiniani mors.

ANNI GRATIANI.

ANno Dominicæ incarnationis ccclxxxiij. qui est Gratiani secūdus, sanctus Basilius Cæsariensis episcopus obijt. Anno dominicæ incarnationis ccc. lxxxiiij. Synodus cl. episcoporum Constantinopolim aduersus Macedonium congregatur sub Damaso papa, qui xviij. annis regebat Ecclesiam. Anno domini ccclxxxv. Priamus quidam & Antenor principabantur Francis hoc tempore. Anno domini ccclxxxvi. Archadium Theodosius pater consortem regni facit. Anno domini ccclxxxvij. Maximus ex Britannia in Gallias ueniēs, regnumq; sibi usurpans, Gratianum apud Lugdunum occidit, fratrem uero eius Valentinianū Italia expulit.

Basilius moritur.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, ccclxxxviij. urbis conditę millesimo cxxxix. THEODOSIVS genitus patre Theodosio, matre Thermantia, xlv. ab Augusto, interfecto per Maximum Gratiano, imperium Romanum solus obtinuit, mansitq; in eo annis xi. cum iam in orientis partibus sex annis Gratiano uiuente regnasset: Valentinianum tamen fratrē Gratiani quāmdiu uixit, regnare permisit. Ipse uero bellum aduersus Maximum, qui tunc Aquileiæ insidebat, suscepit, illumq; à militibus proprijs, cum uim imperatoris sustinere non possent, captum ac traditum peremit: Victorem quoq; filium eius quē pater Gallis adhuc in ætate infantili prefecerat, extinxit. Peracta uictoria, Theodosius cum Valentiniano uenit Romam: eratq; cum eis pariter & Honorius ualde puer, quem pater post actam uictoriam à Constantinopoli euocauerat. Theodosius igitur Romæ positus, multum profuit urbi, alia prębendo, alia auferēdo. Post hęc relicto Valentiniano Romæ, ipse cum Honorio Constantinopolim remeauit. Valentinianus uero cum transirer in Galliam causa ordinandæ Reipublicæ, fraude Arbogasti comitis sui, & Eugenij grammatici, dormiens, ab eunuchis cubicularijs pecunia corruptis, suffocatus est, moxq; Eugenio in principatum electo ab Arbogasto, collecta multitudine Francorum atq; Gallorum, præparauerunt se in pugnam contra Theodosium. Quod ille audiens, cōgregauit multitudinem militarem, filiumq; suum Honorium constituit imperatorem. Misit autem Eutropium eunuchū sibi fidelissimum in Thebaidam, ad Iohannem monachum pręscientia clarum, de quo legitur in Vita patrum, ut aut eum uenire uolentem deduceret, aut nolentem de belli euentu requireret. Qui uenire nolens, mandauit ei, quod interfecto tyranno, uictoria sit potiturus, sed ipse in Italia moriturus. Relictis igitur ambobus filijs in urbe Cōstantinopolitana, Theodosius contra Eugenium pergit, moxq; illi exercitus Vuisi-

Theodosius.

Valentinianus fraude Comitis Arbogasti suffocatur.

Iohannes monachus.

Universidad de Deusto Biblioteca

gothatum plus ꝗ xx.millium occurrit. Eugenius itaq; & Arbogastus cum transitus Alpium tenerent, Theodosius in summis Alpibus cõstitutus, ieiunijs & orationibus intentus erat. Circa Gallorũ uero cantũ sopore constrictus, uidit in somnis quasi iaceret in campo, & astarent ei duo quidam uiri in uestibus albis, equis candidissimis residentes, iubentes eum habere fiduciam, primoq; diluculo præparare milites ad uictoriam, seq; dicebant ad solatium sibi destinatos. Quorum alter dicebat se esse Iohannem Euangelistam, alter Philippum Apostolum. Quæ uisio etiam alicui militi reuelata est. Qua uisione cõperta, uberiores in oratione lachrymas fudit: & in crastinum facta congressione, turbo uentorum maximus à parte Theodosij in ora hostiũ surrexit, qui tela quæ ipsi mittebant, in ipsos retorquebat: ea uero quæ ab eius parte missa sunt, ultra mensuram humani iactus per magnum inane portata ualenter hostibus infigebat. Eugenius itaq; corruens ad pedes imperatoris, ueniam rogabat, sed à militibus circa pedes eius capite truncatus est: Arbogastus uero propria se manu interfecit, consulatus Archadij anno iij. & Honorij ij. Ad laudem uero Theodosij ob insignem uictoriam, poeta quidam nomine Claudianus, sed Paganus, inter cæteta huiusmodi uersibus deo & homini testimonium cecinit:

Visio Theodosij.

Arbogastus se ipsum necat.

Claudiani uersus.

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et coniurati ueniunt ad classica uenti.

Igitur Theodosius Mediolanum ueniens, post laborem publicũ corpore fatigatus, ægritudinem incurrit, & sperans se moriturum, potius de Republica cogitauit, considerans quæ solent hominibus euenire, imperatore moriente. Filium itaq; Honorium de Constantinopoli uelociter euocauit, & imperatorem Romæ ordinauit. Cumq; Honorius Mediolanum uenisset, pater ex ægritudine releuatus, circum de uictoria celebrabat, & ante prandium quidem spectaculum, quasi sanus, exhibuit. Post prandium uero repente pregrauatus, ad spectaculum uenire non potuit, filium tamen ludis adesse præcepit: superueniente uero nocte defunctus est, xvi. kal. Febr. anno imperij xvij. uitæ autem xl. Fuit autem propagator Reipublicæ & defensor eximius, clemens & misericors, communis cunctis, solo habitu differens à cęteris, in omnes honorificus, in bonos uero profusius. Quantæ autem mansuetudinis apud homines fuit, tantæ humilitatis corã domino extitit. Quod in illo obedientię exemplo satis probatur, quam sancto Ambrosio episcopo, imò per illum Deo exhibuisse narratur. Quod quia est relatu ac memoria dignum, licet non suo loco, statui tamẽ memorandum, & pro utilitate legentium, & opinione uirtutum.

Theodosius moritur.

Dotes Theodosij.

Vide hist. Eccle. Trip. li. 9. cap. 30.

Thessalonica est ciuitas grandis & populosa, in qua dum esset Theodosius, ibi seditio est orta, & quidam ex iudicibus tracti & lapidati sunt, unusq; ut aiunt, ex militibus quem ille diligebat, occisus est. Hinc indignatus Theodosius, sicut se habent humanæ passiones, non refrenauit iracundiæ infirmitatem, sed iusto furori immensam permiscuit crudelitatem. Ad ludos igitur Circenses iussit inuitari ciues, & repente super omnes iniustos gladios præcepit euaginari, & una cum innocentibus nocentes perimi. Septem quidem millia hominum feruntur ibi occisa, non præcedente iudicio, sed furibundo dictante animo. Huiusmodi cladem gemitibus plenã audiens Ambrosius, cum princeps Mediolanum uenisset, & ecclesiam solenniter intrare uoluisset, foris ad ianuas ei occurrit, hisq; illum sermonibus à sacri liminis ingressu prohibuit: Nescis imperator perpetratæ à te necis quãta sit magnitudo? neq; post ausum tanti furoris, mens tua molem tantæ præsumptionis agnoscit. Sed forte recognitionem peccati prohibet potestas imperij: decet tamen ut ratio uincat potestatem. Scienda est quippe natura, eiusq; mortalitas, atq; resolutio & puluis progenitorum, ex quo facti ad quem redigendi sumus, & non flore purpureo fidentem, infirmitatem operti corporis ignorare. Coęqualium hominum princeps es ô imperator, & conse[illegible]rum. Vnus est enim dominus omnium, rex & creator cunctorum. Quibus igit[illegible] oculis aspicies communis Domini templum? quibus calcabis pedibus sanctum [illegible]lius pauimentum? Quomodo extendes manus, de quibus adhuc stillat sanguis i[illegible]noxius? Quomodo huiusmodi manibus suscipies sanctum Dominicorpus? Qua præsumptione poculum preciosi sanguinis percipies ore tuo, dum furore sermonum tuorum tantus iniuste sanguis effusus? Recede igitur, recede, nec secundo

Septem hominum millia occisa Thessalonicæ.

Nota, olim Eucharistia dabatur laicis in manus.

Poculum preciosi sanguinis laicis datum.

secundo peccato priorem nequitiam contendas augere. Suscipe uinculum quo te omnium Dominus ligauit, est enim medicina maxima sanitatis. His sermonibus imperator obediens, erat enim diuinis eruditionibus nutritus, & aperte sciens quæ essent propria sacerdotum, quę regũ, gemens & deflens ad regalia remeauit. Cumque octo mensium continua transissent tempora, propinquauit natiuitatis Saluatoris nostri festiuitas. Imperator autem lamentationibus assiduis in palatio residens, continuas lachrymas incessabiliter expendebat. Ingressus autem tunc magister militiæ Rufinus, & singularem apud principem fiduciam habens, & uidens eum in lamentatione prostratum, accessit, & lachrymarum causas inquirit. At ille amarissime ingemiscens, & uehementius lachrymas fundens: Tu, inquit, Rufine ludis, & mea mala non sentis: ego autem lamentor & gemo calamitatem meam, quia seruis quidem & mendicantibus aperta sunt templa dei, & proprium dominũ ingredientes licenter exorant: mihi uero ingressus ad eum non est, insuper etiam cœli clausi sunt. Hæc dicens, uerba singula singultibus interrumpebat. Rufinus: Curram, inquit, si tibi placet, pontificiq; precibus persuadebo, ut soluatur uinculum quod illigauit. Ait imperator: Non suadebis Ambrosio, noui ego decretum illius esse iustum: neq; reuerebitur imperialem potentiã, ut legem possit præuaricare diuinam. Cumq; Rufinus uerbis plurimis uteretur, & promitteret Ambrosium esse flectendum, imperator eum pergere cũ festinatione præcepit: ipse uero spe data post paululum est secutus, credens Rufini promissionibus. Porro uir mirandus Ambrosius, mox ut Rufinum uidit, ait: Impudentiam canum imitatus es ô Rufine, tantæ uidelicet necis autor existens, & pudorem ex fronte detergens, nec erubescis, nec metuis contra imaginem latrare diuinam. Cumq; Rufinus supplicaret, & imperatorem uenturum esse diceret, superno zelo accensus Ambrosius, ait: Ego tibi Rufine prædico, quoniam ingredi sacra limina eum prohibebo: si uero imperium in tyrannidem mutauerit, necem libenter & ego suscipiam.

Excõmunicatur Theodo.

Pœnitentia 8. mensium.

μάγιστρομοῦ ρῶμαῦ ι καλοῦσι τὴν θεατιλείωμ ἠροῦμενομ.

Ambrosius ad Rufinum.

Hęc & alia plurima Rufinus audiens, nunciauit imperatori uotum Antistitis, monens ne de palatio forte procederet. At imperator hæc in media iam platea cognoscens: Pergã, inquit, & iustas suscipiam contumelias. Cumq; ad sacra limina peruenisset, in sanctam quidem basilicam nõ intrauit, sed inueniens antistitem in Salutatorio residentem, supplicabat, ut eius uincula resolueret. At ille tyrannicam dicebat eius esse præsentiam, eumq; contra deum insanire, & leges eius calcare. Verum imperator: Non, inquit, insurgo aduersus Ecclesiasticas sanctiones, nec inique ingredi limina sacra cõtendo, sed te soluere uincula mea deposco, & communis domini pro me exorare clementiam: nec mihi ianuam claudi, quam cunctis pœnitentiam agentibus Dominus noster aperuit. Tunc Antistes: Quam, inquit pœnitentiam ostendisti post tantas iniquitates? quibus medicaminibus incurabilia uulnera plagasq; curasti? Tuum est, inquit imperator, edocere, & medicamenta temperate: meum oblata uero suscipere. Tunc sanctus Ambrosius ait: Quõ furori iudicium tuum commisisti, & non ratio protulit sententiam, sed iracundia. Scribe legem quę decreta furoris euacuet, & xxx. diebus sententia necis atq; proscriptionis tantummodo maneat in literis, & iudicium expectet rationis: quibus diebus transactis, ira iam cessante, ratio causam iudicans apud semetipsam, quæ cognouerit sub ueritate disponat. In his enim diebus cognoscetur, an iusta sit sententia quam proferis, an iniusta: & siquidem ratio probauerit iniusta quę sunt prolata, disrumpet: si uero iusta, firmabit, dierum uera numerus ad hæc examinanda sufficiet. Hanc admonitionẽ imperator animo libenti suscipiens, & optimam esse confidens, legem conscribi repente pręcepit, & propriæ manus literis confirmauit. Quo facto, uinculum eius Ambrosius absoluit. Quæ lex hactenus obseruatur Constantinopoli. Est autem huiusmodi.

ἀναθεματικὸν οἶκον. *Salutatorium.*

Lex de sententia necis & proscriptionis 30. diebus perpendenda.

IMP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AVG.
Flauiano præfecto prætori Illyrici

Si uindicari in aliquos seuerius contra nostram consuetudinem pro causæ intuitu iusserimus, nolumus statim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiam, sed per dies xxx. super statuta eorum sors & fortuna suspensa sit. Reos sanè accipiant uincula atq; custodia, & excubijs sollertibus uigilanter obseruentur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Sic igitur sacratissimus imperator ingredi limina sacra præsumens, non stans domino supplicauit, nec genua flexit, sed pronus in pauimento iacens, Dauidicam proclamauit uocem: Adhęsit pauimento anima mea, uiuifica me secundum uerbum tuum. manibus autē capillos euellens, frontemq; percutiens, & pauimentum lachrymarum guttis aspergens, ueniam poscebat. Cumq; tempus accederet, quo munus ad altare solebat offerre, surgens cum lachrymis ingressus est. Cum uero obtulisset sicut solitus erat, intra cancellos sterit. Rursus autem Ambrosius non acquieuit, sed differentiam locorum edocuit, & primo quidem requisiuit, quid ibi expectaret. Imperatore dicente, sustinere se sacrorum perceptionem mysteriorū, remandauit ei per suum Archidiaconum: O imperator, interiora loca tantum sacerdotibus sunt collata, quę cæteri nec ingredi, nec contingere permittuntur. Egredere igitur, & hanc expectationem cum cęteris habe communem. Purpura nanq; imperatores, non sacerdotes facit. Tunc fidelissimus imperator etiam hanc traditionem animo gratanti suscipiens, remandauit: Non audaciæ causa intra cancellos mansi, sed in Constantinopolitana urbe hanc consuetudinem esse cognoui: unde gratias ago pro huiusmodi medicina. Tali ergo tantaq; & præsul & imperator uirtute clarebant. Ego autem utriusq; opus admiror: illius fiduciam, huius obedientiam: illius zeli feruorem, huius fidei putitatem. Porro regulas pietatis, quas à magno sacerdote recepit, reuersus etiam in Constantinopolitana urbe seruauit. Nam dum festiuitatis tempore ad ecclesiam processisset, oblatis in altari muneribus, mox egressus est. Cumq; Nectarius tunc præsul ecclesiæ illi mandasset, cur intus stare noluisset, remandauit ei princeps: Vix potui discere, quæ differentia sit imperatoris & sacerdotis: uix enim inueni ueritatis magistrum, Ambrosium nanq; solum noui digne uocari pontificem. Habebat igitur imperator & aliam utilitatis occasionem, per quam de bonis operibus triumpharet. Coniunx enim eius de diuinis legibus eum sæpius admonebat, seipsam tamen perfecte prius erudiens. Non enim regni fastigijs eleuata est, sed potius amore diuino succensa. Beneficij nanq; magnitudo maius ei desiderium benefactoris excitabat. Repente nanq; ut uenit ad purpuram, claudorum atq; debilium maximā habuit curam, non seruis, non alijs ministris utens, sed per semetipsam agens, & ad eorum habitacula ueniens, unicuiq; quod opus haberet, præbebat. Sic etiam per ecclesiarum xenodochia discurrens, suis manibus ministrabat infirmis: ollas eorum tergens, ius gustans, coclearia offerens, panem frangens, cibosq; ministrans, calices abluens, & alia cuncta faciens, quæ seruis & ministris mos est celebrare. His autem quidam de rebus talibus nitebantur prohibere, dicebat: Aurum distribuere opus imperij est: ego autem pro ipso imperio hoc opus offero bona mihi omnia conferenti. Viro autem suo sæpe dicebat: Oportet te marite semper cogitare, quid pridem fueris, quid modo sis. Hæc si semper cogitaueris, ingratus benefactori non eris, sed imperium quod suscepisti, legaliter gubernabis, & harum rerū autorem placabis. His sermonibus semper usa, uelut optimam quandam utilitatem, uirtutisq; abundantiam coniugi offerebat. Defuncto autem Theodosio xvi. kal. Feb. corpus eius Constantinopolim delatum est vi Idus Nouemb. & ab Archadio filio suo sepulturę traditum. Dimisit autem regnum duobus filijs suis, Archadio in oriente, Honorio in occidente, curam uero administrationis uiris potentissimis mandauit habere: Rufino aulæ orientalis, Stiliconi occidentalis. Post paucos autem dies quando translatum est corpus Theodosij, id est, xv. kalen. Decembr. etiam exercitus qui cum eo fuerat, contra Eugenium reuersus est, & dum imperator Archadius ad portas occurrisset exercitui, milites Rufinum præfectum peremerunt. Erat enim suspectus, quasi tyrannidem meditaretur assumere, & Hunos uel Gothos in Romanorū prouincias contra imperatorem euocare.

Eiusdem uero Theodosij temporibus apud Palestinam prouinciam in castello Emaus natus est puer integer et perfectus, sed umbilico sursum diuisus, ita ut haberet duo pectora, & duo capita, & quoscunq; sensus: & cū unus edebat & bibebat, alter non edebat: unus dormiebat, alter uigilabat: nonnunq; insimul dormiebant, insimul ludebant ad alterutrum, & flebant, & utriq; percutiebant se inuicem. Vixerunt aūt annis ferè duobus, & unus quidem mortuus est, alter aūt superuixit diebus iiij.

Psalm. xlv.

Theodosius offert.

ἀλλ' ἐγὼ οὐκ βασιλεὺς ἱερέας ποιῶ

Differētia imperatoris & sacerdotis.

Hæc sunt in historia Tripar. lib. 9. cap. 30.

Ecclesiarum xenodochia.

Rufinus interimitur.

Puer duobus capitibus.

ANNI THEODOSII.

ANno domini cccLxxxix. qui est secundus Theodosij. post mortem Gratiani idem Theodosius uir uirtutibus plenus Valentinianū Italia expulsum à Maximo, in regnum restituit. Reliquiæ sanctorum Geruasij & Protasij ab Ambrosio repertæ sunt. Anno domini cccxc. Anno domini cccxci. Augustinus ad fidem conuersus, ab Ambrosio baptizatur. Anno domini cccxcij. Anno domini cccxciij. Iohannes hæremita claruit. Anno domini cccxciiij. Syricius papa xl. sedit annis viij. decessitq; vi. kal. Decemb. Anno domini cccxcv. Hieronymus librum quem de Illustribus uiris scripsit, hucusq; perduxit. Anno domini cccxcvi. Didimus Alexandriæ obijt. Corpora Abacuc & Micheę prophetarum reuelantur. Anno domini cccxcvij. Valentinianus dolo Arbogastis occiditur, eiusq; locum Eugenius inuadit. Anno domini cccxcviij. Theodosius Eugenium tyrannum superauit. Arbogastes sua manu se interfecit. Theodosius uero Mediolano in pace quieuit. Augustinus doctor facundissimus Hypponi ordinatur Episcopus.

Hucusq; Ecclesiasticam historiam Eusebius, item Ruffinus, perduxit.

Augustinus baptizatur.

Eusebius in libro 9. Ruffinus in duobus sequentibus, decimo & undecimo.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, cccxcix. urbis conditę millesimo cl. ARCHADIVS & HONORIVS, filij Theodosij, xlvi. loco ab Augusto cōmune imperiū, diuisis tantū sedibus, tenuerunt: Archadius in oriente, Honorius in occidente. Tunc Rufinus patritius Archadio principi tendens insidias. Alaricum regem Gothorum ut Græcias uastaret, missis clam pecunijs inuitauit. Sed deiectus Rufinus ante portas urbis Constantinopolitanæ, ut supra dictum est, à militibus decollatus est, caputq; eius cum dextera manu ad ludibrium per urbem circunductū est: uxoreq; exulata, opes eius cunctas Eutropius Spado promeruit. Gildo autem Affricę comes à Theodosio dudum ordinatus, cognita morte eius, arbitratus parum spei in pueris, cœpit Affricam sibi uendicare. Cuius frater Mascezel, cum esset fidelis, Germani perfidiam detexit: ille autem duos filios fratris cū pater abiret, interfecit. Contra quem iam ut hostem idem Mascezel cum exercitu missus, cum eum ualde coartaret, in fugam uersus, post paucos dies strangulatus est.

Arcadius.

Honorius.

Hesperiam uero plagam in regno Honorij imperatoris primum Radagassus Scytha crudelissimus, cum cc. millibus Gothorum inundauit, qui omnem Romani populi sanguinem propinare deuouit. Contra quem duo Pagani duces Hunorū Huldinus & Sarus, à Romanis conducti sunt. Nolente deo causam potentiæ suæ per uirtutem hominum superare, diuinitus territus est Radagassus, fugiensq; in Peculanum montem, ingenti undiq; timore concluditur: & dum fame sitiq; laborat, uolens fugere, solus comprehenditur à Romanis, missusq; in carcerem, ibi mortuus est. Tanta uero multitudo de Gothis cōprehensa est, ut sicut uilia pecora uenderentur, nam singuli Gothi singulis aureis uendebantur. Post Radagassum Alaricus rex Gothorū Italiam intrauit: & ut superius in gestis Gothorum scriptum est, multa mala Romanis, cæterisq; inferens, apud Consentiam mortuus est. Cui succedens Athaulfus consanguineus eius, quicquid ille reliquit, abrasit, & Placidiam Honorij sororem auferens, in matrimonium accepit.

Radagasus alijs dicitur. Vide librum 15 rerum Romanarum in Eutropio.

Gothi ut uilia pecora uenundati.

Alaricus rex Gothorū moritur.

Stilico quoq; comes, qui erat de perfida & dolosa gente Vuandalorū natus, & erat socer Honorij, cuius duæ filiæ, Maria & Hermantia, altera post alteram principi Honorio desponsatæ sunt, sed utręq; uirgines defunctę sunt: oblitus beneficiorum, oblitus consanguinitatis, regno eius inhiauit, & Alemanorū Suenorumq; gentes elatis pecunijs super eum congregauit, quia Eucherium filium suum Christianis semper à

Universidad de Deusto Biblioteca

puero insidias molientem, cæsarem facere cogitauit, sed Honorius congregato exercitu cum eis pugnans, utrosq; occidit. Quo anno & Archadius orientalis imperator regnans post obitum patris annos xiij. defunctus est anno ætatis xxxi. relinquens filium nomine Theodosium, annorum viij. quem ante mortem suam appellauit imperatorem: qui succedens patri, regnauit annos xli. cũ patruo Honorio xv. postea xxvi. qui fiunt xli. Huius tẽpore Claudianus & Prudentius poetę insignes habẽtur.

Archadius orientalis imperator moritur.

ANNI ARCHADII.

PRimo autem anno Archadij & Honorij, qui est annus dominicæ incarnationis cccxcix. Iohannes hæremita obijt. Anno domini cccc. Sanctus Martinus ad superna migrauit. Anno domini cccci. Sanctus Ambrosius carne solutus est. Anno domini ccccij. Anastasius papa xli. ordinatus est, sedensq; annis iij. migrauit v. kal. Maij. Anno domini ccccij. Gothi Radagasto & Alarico regibus Italiam prædati sunt. Anno dñi cccciiij. Synodus Alexandriæ fit propter doctrinã Origenis. Anno dñi cccc v. Innocentius papa xlij. ordinatus, sedit annis xv. decessitq; iiij. Idus Martij. Hic instituit ad missas pacis osculũ dari. Anno dñi cccc vi. Anno domini cccc vij. Seuerus uitã sancti Martini describit. Anno dñi cccc viij. Iohannes Chrysostomus in exilio obijt. Et mors Eudoxię Aug. subsecuta est. Anno domini cccc ix. Anno domini cccc x. Anno domini cccc xi. Archadius imperator Constantinopoli moritur.

Synodus Alexandriæ propter doctrinã Origenis.

Chrysostomus moritur in exilio. Vide hist. Trip. lib. 10. cap. 18.

HISTORIA.

ANno Dñicę incarnationis cccxcij. urbis conditæ mill. clxiij. HONORIVS post mortem fratris cũ Theodosio filio fratris adhuc regnans annis xv. cũ uideret Rempublicam quotidie decrescere, elegit uirum fortem & pugnatorem Constantium comitem, & transmisit eum ad Gallias. Constantinus enim quidam Gallijs occupatis inuasit imperium: cuius hostes duo iuuenes locupletes, Didimus & Viridianus, assumptis proprijs seruis & uernaculis, sese patriãq; defensare moliti sunt, capientesq; filium eius Constantẽ, monachũ fecerunt. Quem pater ex monacho cæsarem fecit, & contra illos misit. Sed Constantius ab Honorio missus, mox ut Galliam ingressus est, Constantinum apud Arelatem inclusit, & occidit, filium uero eius Constantem in Vienna Gerontius comes Constantij peremit. Quorum exitij immemores, Iouianus & Sebastianus item in Gallijs tyrannidem moliuntur, sed & ipsi mox interficiuntur. Heraclianus quoq; comes Africę cum tribus millibus armatis, & Dcc. nauibus ad deprędandã Romã uenit: contra quẽ Marinus comes egressus, sic eum perterruit, ut cum una tm̃ naui Carthaginẽ fugeret, ubi & mox occisus est. In his ergo diebus, prędpiente Honorio, & adiuuante Constantio, firma pax omnibus catholicis ecclesijs per uniuersam Africam reddita est, q̃diu prędclarissimus magister ecclesię apud Hypponem regium florebat Augustinus. Inter hæc Valia rex Gothorũ pacẽ fecit cũ Honorio, & reddidit ei Placidiam sororẽ suã, quã ipse Constantio patritio qui eam reuocauerat, in matrimoniũ dedit. Honorius uero postẽ cum Theodosio fratris filio regnauit annis xv. & Rempublicã pacificatam dimisit, Romę mortuus est.

Honorius.

Constans fit monachus, Ex monacho Cæsar.

Pax Ecclesiæ Affricanæ sub Augustino.

ANNI HONORII.

ANnodomini cccc xij. Anno domini cccc xiiij. Anno domini cccc xv. Alaricus rex Gothorum Romam inuasit. Anno domini cccc xvi. Anno domini cccc xvij. Anno domini cccc xviij. Corpora sanctorum Stephani, Nicodemi, & aliorũ reuelata sunt. Anno domini cccc xix. Anno domini cccc xx.

Zosimus

Zosimus papa xliij. ordinatus, sedit anno uno, decessitq; vij. kalen. Aprilis. Hic constituit ut diaconus leuam tegat. Anno Domini cccc xxi. Bonifacius papa xliiij. sedit annis iij. mensibus viij. Anno Domini cccc xxij. Anno Domini cccc xxiij. S. Hieronymus migrauit anno uitæ xci. Anno Domini cccc xxiiij. Honorius apud Rauẽnam Constantium consortem regni fecit. Anno Domini cccc xxv. Celestinus papa xlv. sedit annis ferè ix. decessitq; viij. kalen. Aprilis. Hic cõstituit Sanctus, Sanctus, Sanctus cantari. Constituit etiam, ut Psalmi Dauid canerentur. Anno Domini cccc xxvi. Honorius Romę moritur, anno imperij sui xxxi. quorũ duobus regnauit sub patre. xiiij. cum fratre. xv. cum filio fratris Theodosio. Faramũdus filius Marcomedis regnauit in Francia.

Paulus Orosius pręsbyter, librum suum historicum à conditione mundi hucusq; perduxit. Olympias cccc.

Orosius.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnatiõis cccc xxvij. urbis conditę, millesimo clxxviij. THEODOSIVS iunior, Archadij filius, nepos Theodosij magni xlvij. loco ab Augusto solus tenuit imperiũ, cum antea regnaret cum patruo Honorio annis xv. Imperauit aũt postea annis xxvi. qui sunt anni xli. Honorio autem defuncto, Iohannes quidam regnum Occidentale inuasit, misitq; legationem ad Theodosium Imperatorem, suscipi deprecans. Qui legatis in carcerem trusis, Ardaburium prætorem contra eum misit, quem ille apud Rauennam aggressus, inclusit. Quo Theodosius agnito, VALENTINIANVM amitę suę Placidiæ, ex Constantio filium, Cęsarem fecit, & cum matre sua ad recipiendum Occidentale regnum direxit, & Asparem, Ardubarij filium, ante eum contra Iohannem misit. Angelus autem Domini in habitu pastoris apparens, deduxit Asparem & qui cum eo erant, per paludẽ quæ Rauennæ adiacuit, prius inuiam, quam tunc Deus fecit peruiam, uenientesq; Rauennam, portas inuenerunt apertas, & ingredientes, tyrannum Iohannem occiderunt, Ardubarium à uinculis absoluerunt. Valentinianus igitur ueniens Italiam, consensu omnium factus est Imperator, ideoq; ex Decreto Theodosij, Augustus appellatur.

Vide in Eutropio lib. 14. rerum Romanarum.

Aspar Ardaburij filius.

Valentinianus fit Augustus.

Eodem tempore erant Gothi & aliæ gentes multæ ac magnæ trans Danubium, Hyperboreis locis inhabitantes, ex quibus rationabiliores erant iiij. Gothi, Hypogothi, qui & Vuisigothæ, Gepidæ, & Vuandali, nomen tantũ, & nihil aliud mutantes, unaq; lingua utentes, omnes autem erant fidei Arrianæ. Isti sub Archadio & Honorio Danubium transeuntes, locati sunt in prouincijs Romanorum, & Gepidæ quidem, ex quibus postmodum diuisi sunt Longobardi & Auares, uillas quę sunt circa Sigedonem & Sirmium habitauerunt. Vuisigothæ uero post Alaricum depopulantes Romam, in Gallias abierunt, & quæ ibi sunt, obtinuerunt. Gothi autem, qui & Ostrogothæ Pannoniam primum habitauerunt. Deinde xix. anno imperij Theodosij iunioris, Thraciæ uillas habitauerũt, ibiq; per lviij. annos morantes, Occidentis quoq; obtinuerunt imperium. Portò Vuandali sociatis sibi Alanis, & Germanis, qui rũc Franci uocabantur, transeuntes Rhenũ fluuium Modigisclo duce, habitauerũt in Hispania.

Gothi.

Vuandali.

Arriani.

Germani Frãci dicti.

Universidad de Deusto Biblioteca

Eo tempore fuerunt duo prætores, Aetius & Bonifacius, quos Theodosius postulante Valentiniano, Romam direxit. Cumq; Bonifacius principatum Africæ percepisset, ibiq; gloriose ageret, inuidia ductus, Aetius accusauit eum apud Placidiam matrem Valentiniani, q̃ rebellationem meditaretur, cęterum Bonifacio scripsit, si accersitus fueris, accedere noli, incusatus enim es, & dolose uocant te Imperatores. Cui credens Bonifacius, accedere distulit accersitus. Tunc Imperatores Aetium quasi deuorum acceperũt, & aduersus Bonifacium duo duces, Mauortius & Galbio missi sunt, sed ab eo interempti sunt. Rursus contra eum Sigisuualdus comes dirigitur. Bonifacius uero cernens se Africam tenere non posse, transfretauit in Hispaniam ad Vuandalos & Alanos, & cum Modigisclus iam mortuus esset, filios eius Gunthariũ & Geisericum suasit in Africam uenire, eamq; possidere. Qui uenientes, totam penè Africam ferro & flamma, rapinisq; dissipauerunt. Sub hoc turbine beatissimus Augustinus, Hipponẽsis Episcopus, ne ciuitatis suæ ruinam cerneret, tertio mense obsidionis eius migrauit ad Dominum lxx. & vi. uitę annis expletis, ex quibus xl. in clericatu uel Episcopatu transegerat. Interea quidam senatorum amici Bonifacij, falsam accusationem Aetij intimauerunt Placidiæ, ostendentes ei epistolam ab eodem ad Bonifacium scriptam. At illa stupefacta, Aetium quidem non læsit, Bonifacio uerbum uero exhortatorium, ut securus uenirer, cum iuramentis misit. Qui ueniens, suspitionem dissoluit, & magister militum effectus, non multo post morbo extinctus est. Deinde Romani dederunt Vuandalis partem Africæ ad habitandũ, facta pace cum eis. Mortuo autem Gunthario, Gensericus Alanorum & Vuandalorũ Imperator factus est. Qui quoniam Arrianus erat, infra limites habitationis suæ in Africa persecutionem contra Christianos fecit, catholicam fidem cupiens subuertere, multosq; Episcopos catholicos in tantum persecutus est, ut priuatos Ecclesiarum suarum iure de ciuitatibus expelleret. Deinde Carthaginem simulata pace inuadens, omnes diuitias & ornamenta Ecclesiastica abstulit. Valentinianus autem Augustus, Constantij & Gallæ filius, ad Theodosium consobrinum suum, Constãtinopolim profectus, filiam eius Eudoxiam, quam sibi Eudoxia genuit, in matrimonium accepit, Romamq; redijt. Tricesimo autem anno imperij Theodosij, terræmotus magni facti sunt Constantinopoli, per quatuor menses, ita ut timentes Bizantij, extra ciuitatem in loco qui dicitur Campus, una cum Episcopo Proculo perseuerarent, in letanijs ad Deum uociferantes. Quadam ergo die terra fluctuante, & omni populo attentius kyrieleison clamante, circa horam tertiam omnibus uidentibus, quidam adolescentulus in aerem subleuatur, audiuitq; uocem dicentem sibi, ut nunciaret Episcopo, ac populo letanias facere, & sic dicere. Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis, nihil aliud apponentes. Quod cum fieret, terræmotus cessauit. Porrò beata Pulcheria, soror Theodosij, una cum fratre super hoc miraculo ualde mirata, fecit per uniuersum orbem hunc hymnum taliter decantari. Sub his ferè diebus, Roma tanto terræmotu concussa est. ut plurima ædificia corruerent, Per hæc tempora rex Hunorum, Attila dum Thracias & Illyricum deuastaret, coactus Theodosius, legatione ad eum missa, vi. millia librarum ei pro recessu præbuit, & unum mille librarum, tributum annuum promisit. Post hæc Theodosius morbo consumptus, apud Constantinopolim obijt, anno imperij xli. Fuit autem sapiens multum, patientia & clementia uniuersos præcellens. Sic enim fuit clemens, ut siquando aliquid dignũ morte quispiam cõmitteret, nõ usq; ad portas ciuitatis moriturus perueniebat, sed eius clementia mox subsequens, eum reuocabat. Quem cum quidam familiarium interrogaret, cur nullũ se ledentiũ morti subiugaret, utinam inquit mihi esset possibile, etiam mortuos ad uitam reuocare. Nec tamen uir iste uitijs caruit, erat enim mobilis, omni uento circundatus, unde & in chartis non perlectis se subscribebat. Hoc autem mortuo, beata Pulcheria, soror eius, nondum morte eius diuulgata, Martianum in religione & pudicitia cõuersantem, senem & idoneum uirum ad se accersiuit, eiq; dixit. Quoniam Imperator mortuus est, & ego te eligo tanq; beneplacentem ex omni senatu, da mihi uerbum q̃ uirginitatem meam custodias, quam Deo deuoui, & pronunciabo te Imperatorem. Quod illo cum sacramento pollicente, accersito patriarcha Anatholio cum omni senatu, pronunciauit eum Romanorũ Imperatorem. Huius tempore S. Seruatius floruit.

Augustinus moritur.

Gensericus Imperator, persequitur Christianorum,

Terræmotus.

Letaniæ.

S. Pulcheria.

Terræmotus Romæ.

Theodosius tributum soluit Attilæ.

Dotes Theodosij.

Hic legis in li. 14. rerum Romanarũ, q̃ sacros Codices, & eorũ interpretes plus quã Ptolemeus Philadelphus studuerit aggregare.

Martianus fit Imperator.

ANNI

ANNI THEODOSII.

ANno Domini cccexxviij. Anno Domini cccexxix. Anno Domini cccexxx. Anno Domini cccexxxi. Aetius multis Francis occisis, partem Galliæ quam possederant, recepit. Clodius Pharamundi filius regnauit in Francia annis xx. Iste cum iuxta mare in æstu diei cum uxore sedisset, bestia matina, tauro similis, ut fertur, uxorem ad lauandum pergentem, appetijt, statimq; siue à bestia, siue à uiro concipiens, filium peperit, qui à mari & à maculosa facie Meroueus, id est Merefech dictus est. à quo etiam postea reges Francorum Merofingi, id est Mereiangilingi sunt appellati. Huius filius Hildericus genuit Ludeuuicum, qui etiam Clodoueus dictus est. Anno Domini cccexxxij. Cassianus collationes patrum scripsit. Anno Domini cccexxxiij. Anno Domini cccexxxiiij. Sixtus Papa xlvi. sedit annos viij. obijtq; v. kalen. Aprilis. Anno Domini cccexxxv. Anno Dñi cccexxxvi. S. Germanus Antisiodori Episcopus claruit. Anno Domini cccexxxvij. Synodus tertia uniuersalis cc. Episcoporum, sub Sixto papa congregatur in Epheso contra Nestorium. Anno Domini cccexxxviij. Anno Domini cccexxxix. Aetius Gundicharium Burgundiorum regẽm uicit, petentiq; gratiam tribuit, quem Huni postea peremerunt. Anno Domini cccexl. Valentinianus filiam Theodosij accepit. Anno Domini cccexli. Iulianus Pelagianista hæreticus à Sixto Papa damnatur. Terræmotus magni facti sunt Constantinopoli. Anno Domini cccexlij. Leo Papa xlvij. ordinatur, sedensq; annis xvi. migrauit iiij. kalen. Iulij. Anno Domini cccexliij. Anno Domini cccexliiij. Theodosius bellum contra Vuandalos inutiliter mouit. Anno Domini cccexlv. Alani terram Galliæ ulterioris ui possident. Anno Domini cccexlvi. S. Briccius Turonorum Episcopus migrauit. Anno Domini cccexlvij. Eustochius Briccio successit. Anno Domini cccexlviij. Anno Domini cccexlix. Bleda Hunorum rex, Attilę fratris, fraude percutitur. Anno Dñi cccl. Anno Domini ccccli. Meroueus Clodij filius regnauit in Francia annis x. Anno Domini ccccljj. Theodosius iunior Orientis Imperator, obijt anno imperij sui xli. quorũ xv. regnauit cum patruo Honorio xxvi. cum Valentiniano consobrino suo.

Meroueum B. Rhenan. lib. 2. Meruuichum Germanico uocabulo nomi= natũ fuisse conijcit. Est autẽ Mer idem quod Maior. Synodus Ephesinæ in qua papa Rhomanus regnum suum auspicatus est primum.

Theodosius moritur.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis ccccliij. ab urbe condita, millesimo cciiij. MARTIANVS xlviij. loco ab Augusto, Orientali aulæ præficitur Imperator, & regnauit cum Valentiniano annis vij. Cęterum Valentiniani tempora, huius uel superioris imperatoris, ascribentur curriculo. Igitur Valentinianus Occidentalis, rector imperij, pacem firmauit cum Genserico, diuisa inter utrosq; Africa. Gensericus uero dum de rerum successu, etiam apud suos superbiret, ualida suorum conspiratio facta est aduersus eum. Qua detecta, multos ex eis per diuersa occidit supplicia. Martianus autem admodum religiosus, & egentibus multa beneficia præstans, regnum quod delicati decessores & prędecessores eius per annos ferè lx. uicissim imperantes, minuerant, diuina prouisione sic reparauit, ut exultatio ingens cunctis accresceret. Nam cum Parthis & Vuandalis omnino regnum infestantibus, pacem instituit, Attilæ minas compescuit, Nomades, Blemyesq;, ex Aethiopia prolapsos, per Florum Alexandrinæ urbis procuratorem à finibus Romanorum expulit. Inter hæc beata Pulcheria dormiuit in Christo, quæ multa bona fecit, & omnia sua pauperibus dereliquit, quæ Imperator Martianus cum multa esset, alacriter dispertiuit. Per hæc tempora Hunorum rex Attila Gallias deuastans, & Italiam irrumpere cogitans, ab Aetio & Gothorum rege Theoderico, ut in historia Gothorum scriptum est, deuincitur. Sed quia semper uirtus inuidiam parit, Valentinianus Imperator timens prosperos Aetij successus, occidit eum, simulq; Boetium senatorem nobilissimum. Cum quibus pariter Occidentis Imperium, salusq; publicæ rei corruit, nec ultra releuari potuit. Sed Valentiniano mors Aetij non impune cessit, nam sequenti anno à Strantila Aetij milite, per consilium Maximi patritij, & ipse confossus interijt, anno imperij sui xxx. ex quibus cum Theodosio socero suo regnauit xxv. cum Martiano v. Quo mortuo, Maximus inuasit imperium, & Eudoxię, Valentiniani uxori, ui sociatur. Quæ nullũ fore auxilium à Constantinopoli existimans, Theodosio patre, & Pulcheria amita defunctis, missa

Martianus cũ Valentiniano regnat.

Curriculo, id est statim, aduerbiũ temporis. Verg. Curriculo expulerat somnum.

B. Pulcheria moritur.

Valentinianus Aetium necat, & Boetium.

Universidad de Deusto Biblioteca

ctis, missa legatione Genſericum ex Africa inuitauit, qui ſubito per mare cum magna multitudine Italiam intrauit, cum adhuc beatus Leo Romanum regeret pontificatum. Perculſis itaq; Romanis pro aduentu Genſerici, plurimi ex urbe fugerunt, inter quos & magni & Maximus fugiẽs, membratim à Romanis diſcerptus eſt menſe tertio tyrannidis ſuæ. Genſericus autem inueniens urbem uacuam, inuaſit eam. Cui beatus Leo papa extra portam occurrit, & diuino nutu precibus eum in tantum deleniuit, ut cum omnia poteſtati eius eſſent tradita, ab incẽdio atq; occiſione & ſupplicijs abſtineret. Per xiij. uero dies Romam omnibus diuitijs ſuis euacuabant, multosq; captiuos exinde auferentes, Eudoxiam quoq; quæ Genſericum ad hoc malum inuitauerat, cum duabus filiabus ſuis Africam deportabant. Hoc modo capta eſt Roma ſecundo poſtq; eam Alaricus inuaſit, expleris ab eo tempore annis xliij. à cõditione ſua milleſimo ccvij. Relicta itaq; urbe, Vuandali per Campaniã diffuſi ſunt, omniaq; ferro & igne conſumunt, Capuam ciuitatem nobiliſſimam deſtruxerunt: Nolam quoq; urbem ditiſſimam & alias multas ſubuerterunt, Neapolim uero, quia erat firmiſſima, capere non ualebant, omnia tamen à foris diſſipabant. Inter has anguſtias uir ſanctiſſimus Paulinus, Nolanæ urbis Epiſcopus, expenſis pro redemptione captiuorum omnibus quæ habuit, ſeipſum pro redimendo filio uiduæ tradidit, ſicut beatus Gregorius in libro dialogorum plenius ſcribit. At Genſericus, poſtq; ditatus Italiæ opibus, ad Africam redijt, filiam Valentiniani principis, Traſamundo filio ſuo uxorem dedit, ex qua Hildericus natus eſt, qui quartus poſt Genſericum ſuper Vuandalos regnauit. Tres quippe filios Genſericus habuit, quibus ante obitum ſuum ita regnum ordinauit, ut alius poſt alium iuxta ætatis ordinem regnaret. Regnauit igitur primus poſt eum Hunericus, ſecundus Gunthemandus, tertius Traſamundus, poſt quem filius eius Hildericus quartus regnauit, qui matris monita ſequens, catholicus fuit. Martianus uero Imperator, cum apud Conſtantinopolim vij. annis regnaret, facta ſuorum conſpiratione peremptus eſt. Huius tempore Iohannes baptiſta caput ſuum iuxta Herodis quondam regis habitaculum reconditum, reuelauit duobus monachis Orientalibus, qui Hieroſolymam cauſa orationis uenerunt, quod deinceps Ediſſam Fœnicis urbem perlatum, digno cultu eſt honoratum.

Maximus fugiens membratim diſcerptus

Leo Pontifex, Genſericũ arcet ab incendio urbis.

Vuandali omnia uaſtant.

Paulinus epiſcopus pro redimendo filio uiduæ ſe tradit. O imitabile exemplum.

Martianus incrimiitur.

Caput Iohannis Baptiſtæ.

ANNI MARTIANI.

PRimo anno MARTIANI, qui eſt à dominica incarnatione cccclij. Aetius Attilam ſuperauit. Anno Domini cccclij. Anno Domini ccccliiij. Anno Dñi ccccl v. Synodus quarta quingentorum xxx. Epiſcoporum in Calcedone cõgregatur ſub Leone papa contra Euticen. Anno Domini ccccl vi. Valentinianus Aetium patritiũ occidit. Anno Domini ccccl vij. Valentinianus ab amicis Aetij occiditur. Anno Domini ccccl viij. Hylarius papa xlviij. ordinatur, ſedit annis vij. deceſſitq; iiij. Idus Sept. Per hunc ſcripſit Victorinus Paſchalem cyclum Dxxxij. annorum. Anno Domini cccclx. Martianus Orientis Imperator occiditur.

Sub hoc Venetiarum origo populis exanimatis terribiliſſimo hoſte Attila & fugientibus in extremam penè Hadriatici ſinus Oram. Vide Euſebij Chronicon. Synodus Calcedonenſis. Leo Imperator Beſſicanus

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis cccclx. urbis conditę milleſimo ccxi. LEO Beſſica ortus progenie, ex tribuno militum Imperator electus, & ab Anatholio palio patriarcha coronatus xlix. loco ab Auguſto regnum Orientale accepit, & xvi. annis tenuit. Qui deinde ſequenti tempore filiũ ſuum Leonem ſocium ſibi fecit in regno, Occidentale uero imperium Maiorianus quidam accepit apud Rauennam, ſed quarto anno haud procul à Dertona ciuitate occiſus eſt. Statimq; SEVERVS ſine iuſſu Leonis apud Rauennam Imperator efficitur, & Auguſtus appellat, ſed & ipſe poſt quatuor annos Romæ defunctus eſt. Poſt cuius

ſus mortem cõſenſu totius militiæ Leo Imperator Anthemium diuini Martiani generum ex patritio Cæſarem faciens, Romam miſit in imperium. Sequenti anno Serundus, qui præfectus erat in Gallia, uolens inuadere imperium, ab Anthemio in exilium miſſus eſt. Ruſus poſt annum Romanus patritius tentans fraudulenter accipere imperium, iuſſu Anthemij occiſus eſt. His temporibus Leo Imperator Zenonem generum ſuum totius Orientis magiſtrum fecit, & Baſiliſcum fratrem Verenæ uxoris ſuæ magiſtrum Africæ conſtituit. Leo itaq; Imperator pacem faciens cum Oſtrogothis, quibus tunc Vualamir præerat, filius eius Dietamari filium Theodericum iam octauum ætatis annum gerentem, obſidem accepit, quem tamen poſtea patri cum honore remiſit. Per hæc tempora inter Anthemium principem, eiuſq; generum Retimerem patritium, qui tunc Mediolani præpoſitus præerat Liguriæ, magnus diſcordiarum fomes exortus eſt, quibus ſe uir ſanctitate conſpicuus Epiphanius Ticinenſis Epiſcopus interponens, eos ad concordiam reuocauit. Sed quia Retimer de perfida erat gente Gothorum, pacem diſrupit, & cum manu ualida ad urbem tendens, Anthemium iam iiij. anno regnantẽ occidit, ſed non diu de perfidia ſua lętatus eſt, nam poſt menſem tertium excruciatus, languore interijt. Inter hæc Olibrius à Leone Auguſto miſſus, ad urbem uenit, uiuo adhuc Anthemio, regiã adeptus eſt dignitatem, Placidiam Valentiniani principis natam duxit uxorem. Qui cum vij. menſes imperium tenuiſſet, morte propria Romę defunctus eſt. Poſt cuius mortem Licerius apud Rauennam Imperator factus eſt. Sed anno ſequenti ueniens cum exercitu Nepos patritius, Nepotiani filius, Licerium expulit, ipſeq; ſumens imperium, illum in Salona ciuitate Dalmatię ordinauit Epiſcopum. Eo tempore Euricus apud Tholoſam ſuper Vuiſigothas regnauit, filius Theoderici, qui cum Aetio contra Attilam pugnans, occubuit. Leo igitur Imperator, poſtq; Orientale imperium ſedecim rexerat annis, Leonem nepotem ſuum ex Atiagne filia, Zenonis filium ordinans Imperatorem, diem clauſit extremum. Leo itaq; iunior, cum paucis menſibus rexiſſet imperiũ, manu ſua coronans genitorem ſuum Zenonem, cõſtituensq; Imperatorem, rebus exceſſit humanis. Mox Baſiliſcus magiſter Africæ, Imperator acclamatus, Marcum filium ſuum Cæſarem fecit, & Zenobiam uxorem ſuam in Auguſtam coronauit. Interea Zeno totius Orientis magiſter, cum Ariagne uxore ſua ad tegiam peruenienſ urbem, ſuſceptus eſt à populo & ſenatu. Baſiliſcus uero fugiens ad Eccleſiam, imperiali dignitate, hoc eſt corona in menſa diuina poſita, ipſe cum uxore ſua Zenobia fugit ad baptiſterium. Zeno aũt continuo imperialem nactus dignitatem, obtinuit imperium.

Pax inter Leonem & Oſtrogothos.

Epiphanius pacificus.

Olibrius.

Baſiliſcus magiſter Africæ, imperator acclamatus. Vide Procopium lib. 3.

ANNI LEONIS.

PRimo igitur anno Leonis, qui eſt Dominicæ incarnationis cccclix. corpus ſanctę Anaſtaſiæ delatum eſt à Sirmio, & repoſitum eſt in templo eius in porticibus Domini. Anno Dñi cccclxi. Hildericus Meroueci filius, regnauit in Francia annis xxiiij. Anno Domini cccclxij. Hildericum inſolenter & luxurio ſeſe agentem, Franci regno deturbant. Anno Domini cccclxiij. Anno Domini cccclxiiij. Anno Domini cccclxv. Simplicius papa xlix. ſedit annis xij. migrauitq; vi. Non. Mart. Anno Dñi cccclxvi. Anno Domini cccclxvij. Pictor quidam, cum ſaluatorem pingere præſumpſiſſet, ſecundum ſimilitudinem Iouis, arefacta eſt manus eius, quem peccatum ſuum confeſſum, ſanauit Gennadius Epiſcopus Conſtantinopoli. Anno Dñi cccclxviij. Translatus eſt apud Alexandriam Heliſeus Propheta in monaſterium Pauli Leproſi, qui leproſum ſanauit, & leproſum fecit, & in ea quæ leproſi erant, translatus eſt. Anno Domini cccclxix. Mammerius Viennenſis Epiſcopus, qui letanias ante Aſcenſionẽ Domini inſtituit, claruit. Anno Domini cccclxx. Baſina regina Thuringorum repudiato Hilderico, quæ potentior & ditior fuit in coniugio ſe iunxit. Verum in prima nocte dixit ei. Mi domine ne concumbas mecum, donec in ſomnis aliquid tibi uideas proſuturum. Ille conſentiens, uidet in ſomnis leonem in palatio deambulare, quod interpretata eſt fortem ſe filium generare. Quod & factum eſt. Nam Clodoueum uirũ potentiſſimum genuit. Anno Domini cccclxxi. Anno Domini cccclxxij. Anno Domini cccclxxiij. Anno Domini cccclxxiiij. Anno Domini cccclxxv. Leo ſenior obijt, pro quo Leo iunior paucis menſibus regnauit.

Vindicta Dei in pictorem blaſphemum.

Clodoueum.

HISTO-

Universidad de Deusto
Biblioteca

HISTORIA.

ANno Dominicę incarnationis ccccl xxvi. ab urbe condita, millesimo ccxxvij. ZENO genere Isaurus, gener Leonis Imperatoris, quinquagesimo loco ab Augusto adeptus imperium Orientale, regnauit annis xvi. Occidentale uero imperium Romę tenuit Nepos. Quem Orestes patritius de regno proturbans, Augustulum filium suum Imperatorem fecit, sequentiq; anno cum rege Vuandalorum Genserico fœdus statuit. Dum hæc Romæ geruntur, Oedoacer genere Rugus, Thurcilingorum & Scirorum Herulorumq; turbis fretus, ab extremis Pannoniæ finibus Italiam contendit. Qui dum adhuc per Noricorũ rura duceret exercitum, cognita fama serui Dei Seuerini, qui illis tunc degebat in locis, ad eum benedictionem periturus accessit. Qui benedictione percepta, egrediens à cellula, dum caput inclinaret ne impingeret, eo q; proceræ staturæ esset, à Dei uiro futurorum prescio audiuit. Vade nunc ad Italiam Oedoacer, uade uilissimis interim animantium pellibus indutus, multis cito plura largiturus. Hæc uerba exitus uera probauit, nam postmodum per omnem Italiam regnauit. Ingresso igitur Italiam Oedoacere, statim apud Ligurię terminos Orestes patritius occurrit. Sed uidens multitudini tantæ se non posse resistere, intra Ticinum, quæ nunc Papia dicitur, se trepidus inclusit. Veniens autem Oedo acer, expugnatam urbem intrauit, omnia rapinis uastauit, comprehensumq; Orestem, gladio trucidauit: indeq; dispersit, Barbari omnem Italiam sine tarditate suo subdiderunt iuri. Oedoacer itaq; prosperos sibi cernens successus accrescere, statim regiam arripuit dignitatem. Augustulus uero cernens uniuersam Italiam Oedoaceris uiribus subdi, inopinabili metu perterritus, cum uix xi. mensibus rempublicam obtinuisset, sponte purpuram miserabilis abiecit, & Imperialem maiestatem deposuit. Ita Romanũ imperium toto orbe uenerandum, & Augustalis illa sublimitas, quæ ab Augusto quondam Octauiano, Dccix. à condita urbe anno cœpit, in Hoc Augustulo perijt anno ab urbe cõdita, millesimo ccxxvij. à Cæsare uero, qui primus singularem in ea principatum arripuit. Anno Dxxiiij. ab incarnatione Domini anno ccccl xxvij. Igitur deiecto Augustulo, Oedoacer urbem ingressus, totius Italiæ regnum adeptus est, quod per xiiij. annos nullo inquietante obtinuit, donec Theodericus rex Ostrogotharũ permittente Zenone Augusto Italiam possessurus, intrauit. Quod qualiter sit actum, superius legi potest in historia Gothorum. Zeno itaq; Augustus, dum præfuisset Orientali regno annis xvij. uitæ terminum accepit. Cuius frater Longinus Imperium tentans inuadere, ab Ariagne repulsus est, & Anastasius Silentiarius per eius suasum ab omni senatu & populo eligitur, indutusq; purpura, eandem Ariagnem in coniugio sortitur.

Augustulus fit Imperator.

Seuerinus.

Orestes interimitur à Oedoacere.

Anastasius silentiarius.

ANNI ZENONIS.

ANno Domini ccccl xxvij. Fœlix papa I. sedit annis viij. Anno Dñi ccccl xxviij. Oedoacer Italiam intrauit. Anno Domini ccccl xxix. Corpus Barnabæ Apostoli, & Euangelium Matthęi Apostoli, stylo ipsius scriptum, inuentum est. Clodoueus Rothildem filiam regis Allobrogum, qui nunc Burgundi appellantur, amans: cum propter insidias inimicorum aperte non posset, occulte per Aurelianum fidelem suũ sub habitu peregrini annulum mittens, eam desponsauit. Sed cum finibus Burgundiæ appropinquaret, his qui eam ducebant, persuasit, ut ex utraq; parte xij. miliaria incenderent, deprędarent, quatenus uel unam uindictam conspiceret, de his qui sibi patrem occiderant, matrem saxo ad collum ligato, aqua submerserant, fratres exiliauerant, Sigismundum regem, patruelem suum, cum uxore & filijs in puteum proiecerant. Quod factum est. Hunc S. Remigius baptizauit. xxx. annis regnauit. Anno Domini

Allobroges Burgundi.

domini ccccl xxx. Anno domini ccccl xxxi. Anno domini ccccl xxxij. Anno domini ccccl xxxiij. Anno domini ccccl xxxiiij. Anno dñi ccccl xxxv. Gelasius papa li. sedit annis iiij. mensibus viij. obijt xiij. kalen. Decembr. Anno domini ccccl xxxvi. Hunericus rex Vuandalorum, filius Genserici, plus quàm cccxxxiiij. episcopos catholicos exiliauit: quibusdam linguas abscidit, qui tamen loquebantur, quorum beatus Gregorius in libro Dialogorum meminit. Anno domini ccccl xxxvij. Anno domini ccccl xxxviij. Anno domini ccccl xxxix. Auitus Vienensis episcopus Gallias conuertit. Anno domini ccccxc. Anastasius papa lij. sedit anno uno, mensibus decem. Anno domini ccccxci. Anno domini ccccxcij. Symmachus papa liij. sedit annis xiiij.

Exilium 334. episcoporum sub Hunerico.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis ccccxciij. urbis autem conditæ millesimo ccxliij. ANASTASIVS imperium accepit, & xxvij. annis regnauit, li. loco ab Augusto. Theodericus uero cum Gothis Romano præsedit imperio. Hic Arrianus, ille Eutirianus hæreticus. His temporibus magna discordia facta est Romæ, propter Symmachum & Laurentium: quibusdam eligentibus Laurentium præter consuetudinem Romanorũ, alijs uero sanioris consilij Symmachum diaconum. Pro qua causa facta sunt multa homicidia Romę ciuium Romanorum, clericorum etiam & sacerdotum, per tres circiter annos, usq; quo Theodericus princeps Romam uenit: qui quamuis Arrianus esset, habita tamen Synodo, Symmachum episcopum Romæ firmauit: Laurentium uero in ciuitate Nucerina episcopum locari præcepit. Qui tamen nullo pacto quiescens, sed seditiones commouens, à Symmacho deponitur, & in exilium Dalmatiam mittitur. Eodem tempore Trasamundus Genserici filius, qui iam super Vuandalos regnauit, secutus patris & fratris perfidiam, ecclesias Dei clausit, & ccxx. episcopos in Sardiniam exiliauit, quibus beatus Symmachus papa quotidiana subsidia ministrauit. Inter has tempestates beatus Fulgentius episcopus in confessione fidei & scientia claruit. His ipsis diebus apud Africam dum Arrianus quidam, Olympius nomine, in balneo lauaretur, & indigna quædam & blasphema uerba de sanctæ Trinitatis fide loqueretur, subito igneus gladius de cœlo uenit, eumq; percussit. Deuterius autem episcopus Arrianorum baptizans quendam Bizantij, nomine Barbam, dum contra regulam fidei minorem patre filium & spiritũ sanctum asserens, diceret: Baptizo te Barbas in nomine patris per filium in spiritu sancto, subito aqua in qua baptizare debuit, nusquam comparuit. Quod uidens qui baptizandus erat, confestim ad ecclesiam catholicam properauit, & iuxta morem rectæ fidei baptismum accepit.

Discordia Romæ propter Symmachum & Laurentiũ.

Trasamundus.

Fulgentius.

Olympius blasphemus.

Hisdem temporibus Alamundaro principe Sarracenorum baptizato, uenerunt ad eum duo episcopi Arriani, suadentes ei, ut suæ sectæ consentiret. Qui ab orthodoxis baptizatus & instructus, memorabiliter eos redarguit, huiuscemodi fabula. Ait enim: Literas accepi hodie, quia Michael Archangelus mortuus est. Illis uero dicentibus, hoc impossibile fore. ait princeps: Et quomodo Christus secundum uos uiuus crucifixus est, nisi naturarum esset duarum, quando quidem nec Angelus mortuus est. ⁊ Et ita confusione recesserunt episcopi. Huius Anastasij temporibus Clodoueus in Francia regnauit, qui & Alaricum regem Gothorum interfecit, & ab eodem Anastasio epistolas pro consulatus dignitate accepit.

Literæ de morte Michaelis Archangeli.

Anastasius itaq; dum in hæresi qua dilapsus fuerat, perseueraret, Hormisda papa Symmachi successor misit ad eum Eunodium Ticinensem episcopum cum alijs catholicis, ut eum reducerent ad regulam fidei catholicæ. Sed ille non solum monita eorum salubria spreuit, uerum etiam à conspectibus suis non sine iniuria expulit, nauiq; ueteri fragiliq; impositos, ne uspiam per totam Græciam ciuitatem ullam intrarent, præcepit. Quam eius impiam temeritatẽ diuina mox ultio subsecuta est. Nam cum xxvij. imperij ageret annum, mortuus est. Quidam uero aiunt, quod fulmine percussus sit.

Hormisda papa Frusinonius.

M Anni

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNI ANASTASII.

ANno domini cccccxciij. Anno domini cccccxciiij. Anno domini cccccxcv. Theodericus Odoacarem interemit, & ipse occidentis regnum xxx. & uno annis tenuit. Anno domini cccccxcvi. Anno domini cccccxcvij. Anno domini cccccxcviij. Trasemundus rex Vuandalorum, filius Genserici, catholicas ecclesias clausit, & ccxx. episcopos in exilium misit. Anno domini cccccxcix. Anno domini quingentesimo. Anno domini Di. Anno domini Dij. Anno domini Diij. Boetius consul Romæ plurima ingenij sui monimenta scribendo reliquit. Anno domini Diiij. Anno domini Dv. Theodericus Romam uenit, & multa miranda ædificia in ea construxit. Anno domini Dvi. Hormisda papa liiij. sedit annis ix. decessitq; viij. Idus Augusti. Anno domini Dvij. Anno domini Dviij. Anno domini Dix. Anno domini Dx. Anno domini Dxi. Genofeua uirgo Parisiensis octogenaria migrat ad Deum. Anno domini Dxij. Anno domini Dxiij. Clodoueus rex obijt, relinquens quatuor filios, hæredes regni. Anno domini Dxiiij. Lotharius Clodouei filius regnauit annis li. Anno domini Dxv. Iohãnes papa lv. sedit annis duobus mensibus ix. Anno domini Dxvi. Theodericus filiam suam Amalsuindam dedit Eutharico. Anno domini Dxvij. Anno dñi Dxviij. Fœlix papa lvi. sedit annis iiij. transijtq; xi. kal. Ian.

HISTORIA.

Iustinus.

ANno Dominicæ incarnationis, Dxix. urbis conditæ mill. cclxx. IVSTINVS genere Illyricus, uir catholicus & senior, multúq; peritus comes excubitorũ à militibus proficiens ad senatũ, iij. loco ab Augusto, senatus electione accepit imperiũ: regnauitq; annis viij. Ad hunc ob causam redintegrandæ fidei directus a Romano pręsule uir sanctitate pręcipuus Germanus Capuanę urbis episcopus, digne ab eo est susceptus: multorũq; corda dubia in fide solidauit. Eo tẽpore mortuo apud Africam Trasemundo rege Vuandalorum, Hildericus filius eius ex Eudoxia captiua Valentiniani filia regnũ suscepit: qui non patrem auumq; Arrianos, sed matrem catholicam sequutus, rectæ fidei cultor extitit. Hic uniuersos episcopos qui in exilio erant, regredi fecit, eisq; ecclesias reformare pręcepit, quę à Genserico usq; ad Hildericum per lxx. annos fuerant destructę. Iustinianus quoq; Augustus sexto imperij sui anno pro ardore catholicę fidei decertabat hęreticos dissipare, pręcepitq; ut ubiq; illorum ecclesias catholici episcopi consecrarent. Quod audiens Theodericus, qui & ipse fuit Arrianus, misit Iohannem tunc temporis papam, ad Iustinum, ut aut hęreticis ecclesias suas redderet, aut ipse totius Italiæ populum gladio feriret. Quo abeunte, ipse interim Symmachum patritium, & Boetium senatorem, gladio peremit, redeuntemq; papam fame interfecit. Vnde diuinę iudicio uindictę, xcix. dehinc die subitanea morte interijt. Iustinus uero Augustus cũ iam octauo anno Augustalem dignitatem teneret, mense Aprili indictione quarta ęgrotare incipiens, prouexit dum adhuc uiueret, in imperium Iustinianum sororis suæ filium, qui & coimperauit mensibus quatuor: mense uero Augusto ipse apud Constantinopolim rebus excessit humanis.

Germanus.

Hildericus episcopos reuocat de exilio.

Iustinianus cõtra hæreticos.

Symmachus et Boetius interempti.

ANNI IVSTINI.

HIc anno regni sui primo Amantium præpositum palatij, & alios, regno suo inhiantes, interfecit. Anno dñi Dxx. Anno dñi Dxxi. Anno domini Dxxij. Bonifacius papa lvij. sedit annis ij. Anno domini Dxxiij. Anno domini Dxxiiij. Iohannes qui & Mercurius, papa lviij. sedit annis ij. decessitq; v. kal. Iunij. Hic missus Constantinopolim ad Iustinum à Theoderico, cum uenisset

Iohannes, qui & Mercurius cœcum illuminat.

nisset ad portam auream, cœcũ illuminauit. Anno domini dxxv. Theodericus rex Boetium & Symmachum gladio trucidauit, Iohannem papam fame in carcere necauit, ipseq; xcix. die interijt. Anno domini dxxvi. Iustinus Iustinianum regni consortem & successorem faciens, obijt. Agapitus papa lix. sedit annos decem, obijt x. kalen. Maij.

HISTORIA.

ANno ab incarnatione domini Dxxvij. ab urbe condita millesimo cclxxviij. IVSTINIANVS, filius sororis Iustini imperatoris, quinquagesimo quarto loco ab Augusto imperium solus obtinuit, & xxviij. annos regnauit. Hic mox ut imperialia iura suscepit, ad reparandum reipublicæ statum animum intendit, ac primũ Bilisarium patritium ingentem uirum contra Persas, qui Romanos fines inuaserant, direxit, qui de illis uiriliter triumphauit. Interea rex Herulorum Gethes nomine, cum populo suo Constantinopolim uenit, petens ut baptizaretur. Quem in Epiphania baptizatum, imperator de fonte suscepit, promittentem ei se in omnibus auxiliari. Eodem anno adhæsit Romanis mulier quædam ex Hunis, uidua, habens secum Hunorum centum millia. Tunc & rex Hunorum qui sunt iuxta Bosphorum, nomine Gorda, accessit ad imperatorẽ, & factus Christianus, susceptus est ab eo: multisq; ei præstitis donis, misit eum in regionem ipsius, ad Romanas res custodiendas, & Bosphorum ciuitatem, quę pro eo Bosphorus est dicta, quod Romanis per singulos annos boues pro pecunijs inferebat. Renouauit imperator leges, faciens codicem singularem, & uocans eum nouellas constitutiones. Eodem anno passa est Antiochia terræmotus magnos & tempestates, & faciebant letanias omnes discalciati, clamantes κύριε ἐλέησον. Apparuit autem in uisu cuidã Dei cultori, ut diceret omnibus, quod scriberent in superliminaribus suis: CHRISTVS NOBISCVM STATE. Quo facto, sterit ira Dei. Interea Athalaricus nepos Theoderici, rex Gothorum, cum paucis annis regnaret, immatura morte præuentus est. Cuius mater Amalsuinda Theodatum consobrinũ suum sibi asciuit in regnũ. Sed post dies aliquot isdem immemor collati beneficij, eam in balneo strangulari præcepit. Quia uero ipsa dum uiueret, se suumq; filium principi cõmendauerat, audita eius morte imperator graui exarsit iracundia in Theodatum. Quod ille sentiens, Agapitum papam intercessorem misit Constantinopolim. Qui cũ uenisset, & colloquium cum imperatore habere cœpisset, repperit eum in Euticetis dogma corruisse. Quo ad fidei regulam reuocato, idem Agapitus papa Anthimum Constantinopolitanum episcopum, qui eandem hæresim defendebat, publice conuicit, eumq; communione priuauit, & ut eundem in exilium mitteret, imperatori persuasit. Hoc facto, non multo post idem pontifex Agapitus ibi defunctus est. Interea cum iam per multos annos Vuandali Africam tenerent, misit imperator Bilisarium patritium cum exercitu contra eos. Qui ueniens, tribusq; mensibus, id est, à kalendis Septembris, usq; ad kalendas Decembris eos impugnans, multis occisis, tandem eos uicit. Carthaginem intrauit, regem Vuandalorum Gelismerem uiuum cepit, omnemq; Africam post xcvi. annos à Vuandalico iure liberatam, Romano imperio subiecit. Deinde contra Theodatum missus, cum ueniret Siciliam, Theodato interfecto, Vuitigis regnum eius inuasit, sed eundem captum Bilisarius Constantinopolim perduxit. Alia quoq; prælia multa Bilisarius commisit, multasq; gentes bellando deuicit: unde & propter multas uictorias diuersa agnomina meruit, ita ut uocaretur Alemannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Alanicus, Vuandalicus, Africanus. Magnam quoq; gloriam & honorem apud imperatorem & omnes opti-

Iustinianus solus imperat.

Bilisarius mittitur contra Persas.

Gethes rex Herulorum baptizatur.

Gorda fit Christianus.

Bospdorus à bobus dicta.

Nouellæ constitutiones Iustiniani.

Agapitus pontifex moritur.

Bilisarius pugnat contra Vuandalos.

Prælia Bilisarij & agnomina.

Universidad de Deusto Biblioteca

Belisarius Theodoræ Augustæ gratia exiliat Siluerium.

mates obtinuit. Qui cum Romæ moraretur, Theodora Augusta ei commendauit, ut Siluerium papam falsorum testium accusatione conuictum truderet in exilium, eo quod Anthimum hæreticum Constantinopolitanum episcopum, quem Agapitus papa excõmunicauit, absoluere noluisset. Quod Belisarius, licet nolens, effecit, eumq; ad Pontianam insulam exiliauit, ubi & obijt. Similiter & Vigilius papa successor eius causa eiusdẽ indignationis per Anthimũ Scribonem Constantinopolim ductus, inde in exilium est missus. Sub hoc papa Vigilio Arator subdiaconus Romę floruit, actusq; Apostolorum uersibus scripsit. His quoq; temporibus Cassiodorus Romæ tam seculari, quàm diuina scientia claruit: qui inter alia bona quæ scripsit, Psalmorum secreta optime interpretatus est. Iste antea consul fuit, deinde senator, ad ultimum monachus. Hoc etiam tempore Dionysius abbas in Romana urbe positus, cyclos paschales sapienter composuit: sed & Priscianus Cæsariensis profundũ grammaticæ inquisiuit. Fœlix quoq; Taruisianæ ecclesiæ præsul, & Fortunatus con discipulus eius fuerunt. Hic Fortunatus fuit de loco qui dicitur Duplabilis, non longe à Taruisio, Grammaticam uero & Rhetoricam didicit apud Rauennam. Qui cũ dolorem pateretur oculorum, simulq; socius eius Fœlix, abierũt ambo ad ecclesiam sanctorum Iohannis & Pauli, quæ in eadem ciuitate Rauenna, in qua est & altare sancti Martini, iuxta quod fenestra est, in qua lucerna poni solebat, de cuius oleo super oculos suos posuerunt, & sanitatem receperunt. Pro qua causa Fortunatus beatum Martinum in tantum dilexit, ut patriam dimittens, ad sepulchrum eius Turonum ueniret, antequam Longobardi Italiam intrarent: indeq; Pictauium tendens, ibiq; manens, multas passiones sanctorum, alias per uersus, alias per prosas composuit, ibiq; primum presbyter, postea episcopus factus est.

Arator.

Cassiodorus.

Dionysij abbatis Cycli.

Fortunatus.

S. Benedictus abbas.

Iisdem temporibus sanctus pater Benedictus post hæremiticam uitam quam duxit, in loco cui Sublatus uocabulum est, in monte Cassino, doctrina & miraculis claruit. Quo cum primum tenderet, relicta priore habitatione, ex diuina iussione, tres corui quos quotidie nutriebat, prope ipsum semper uolando secuti sunt eum, ut in Longobardorum historia scribitur. Cumq; ueniret ad quoddam biuium, duo Angeli apparebant ei in specie duorum iuuenum, ostendentes ei, per quam uiam ire deberet. In loco autem ipso quidam Dei seruus habitabat, cui uox de cœlo dicebat: His tu parce locis, alter amicus adest. Quod apertius dicitur: Amice, exi de loco isto, quia alter amicus debet hic habitare. Veniens autem sanctus Benedictus in summitatem montis, in magna se cõstrinxit abstinentia: factoq; monasterio, habitauit ibi, sicut in dialogo legitur.

Historia Longobardorum.

Hoc eodem tempore gens Longobardorum, amica tunc Romano populo, in Pannonia habitabat, cui tunc in regni gubernaculo Audoin præerat, omniq; tempore quo Longobardi in Pannnonia habitabant, Romanæ Reipublicæ aduersus æmulos adiutores erant. Vnde & Alboin Audoin filius rogatus à Narsete, quem Iustinianus exarchum Italiæ fecit, & in defensionem Romanorum contra Totilam Gothorum regem direxit, ualidam ei manum in auxilium misit, qua fretus Narses, Totilam uicit, omnemq; Italiam à potestate Gothorum liberam deinceps fecit. Belisarius autem patritius accusatus apud imperatorem, quod aduersus eum conspirasset, ablatis omnibus, missus est in custodiam: sed post non multum tempus dimissus, omnia recepit. Iustinianus uero imperator postquam xxxviij. annis regnauit, rebus humanis excessit.

Audoin.

Alboin.

Vide de gestis Rom. lib. 16. in Eutropio.

ANNI IVSTINIANI.

Bilisarius.

PRimo huius anno missus contra Persas Bilisarius patritius magnis eos prælijs fudit, & ex uoluntate principis Constantinopolim triumphans intrauit. Anno domini Dxxviij. Terræmotus magnus Antiochiæ factus est. Anno domini Dxxix. Iustinianus sententiam promulgauit, ne militarent Pagani uel Hęretici, dans illis menses ad inducias conuersionis. Anno domini Dxxx. Annno domini Dxxxi. Anno domini Dxxxij. Dionysius abbas Romanus paschales cyclos ab hoc inchoauit anno. Anno domini Dxxxiij. Anno domini Dxxxiiij.

In Pom-

In Pompeiopoli Mysiæ ciuitate, scissa est terra à terręmotu, & obrutum est medium ciuitatis cum habitatoribus, & uoces eorũ auditæ sunt de subtus terra clamantium, ut sibi succurreretur: & imperator ad educendos eos multa donauit, uiuentesq; liberaliter liberauit. Eodem anno tradidit Iustinianus ad psallendũ Ecclesiæ illud quod canitur, Vnigenitus filius & Verbum Dei. Anno domini Dxxxv. Anno dñi Dxxxvi. Siluerius papa Ix. sedit annos duos, obijt xij. kalen. Iulij. Anno domini Dxxxvij. Theodericus filius Clodouei, frater Lotharij, obijt anno regni sui xxiij. relinquens filium Theodebertum. Anno domini Dxxxviij. Vigilius papa Ixi. sedit annos xiiij. Anno domini Dxxxix. Mundus quidam ex genere Gepidarũ, sociatus est Romanis. Anno domini Dxl. Anno domini Dxli. Hypapante domini sumpsit initium, ut celebraretur apud Bizantium, cum esset eo anno ibi magna mortalitas. Anno domini Dxlij. Anno domini Dxliij. Factus est terręmotus magnus in uniuerso mundo. Eodemq; anno apparuit quidam ex regione Italorum, nomine Andreas, per uillas discurrens, habens canem ruffum & cęcum, qui iussus ab eo fecit miranda. Cum enim staret in foro, & turba in circuitu adesset, clam eodem cane deferebantur annuli aurei, & argentei, ac ferrei, & ponebantur in terra, quos ille cooperiebat: ipsoq; præcipiente, canis tollebat, & unicuiq; suum dabat. Similiter & diuersorum imperatorũ numismata mixta porrigebat per nomina. Turba etiam astante, interrogatus ostendebat, in utero habentes fornicarios & adulteros, auaros & magnanimos, & quicquid de singulis interrogabat, cum ueritate demonstrabat. Vnde dicebant quidam, quod spiritum Phitonis haberet. Anno domini Dxliiij. Diffusum est mare per Thracen miliarijs iiij. Corpus sancti Antonij repertum, Alexandrię reconditur. Anno domini Dxlv. Anno domini Dxlvi. Theodora Augusta defuncta est. Arator subdiaconus librum suum publice coram Vigilio papa legit.

Terræmotus.

Hypapante 2. die Februarij. Sic dixerunt festum Purificationis, à uoce Græca ὑπαπάντω, id est, obuio: nam Simeon obuius puero Iesu & parẽtibus. Lu. 2. De Februis uide Blondũ lib. 2. Triumph. Rom.

Canis ruffus mirabilis.

His temporibus Cassiodorus Romę floruit, & apud Constantinopolim Priscianus Cæsariensis Iuliano consuli librum suum de arte grammatica obtulit. Anno domini Dxlvij. Quinta Synodus uniuersalis in Constantinopoli congregata est sub Vigilio papa, contra Theodorum & omnes hæreticos. Anno domini Dxlviij. Anno domini Dxlix. Facta sunt Encœnia sanctorum Apostolorum Constantinopoli, mense Iunio, & recondita sunt lipsana Andreæ & Lucæ ac Timothei Apostolorũ, & transijt Menas episcopus cum sanctis lipsanis, sedens in carruca imperatoris aurea & gemmata, tenens tres thecas sanctorum Apostolorum in genibus suis, & ita celebrauit Encœnia. Anno domini Dl. Anno domini Dli. Victor Capuanus episcopus librum de Pascha scribens, Victorini redarguit errores. Theodebertus filius Theodorici filij Clodouei, obijt anno regni sui xiiij. cuius filius Theodobaldus fuit. Anno Domini Dlij, Pelagius papa lxij. sedit annis xij. Anno domini Dliij. Terręmotus terribilis factus Constantinopoli, & in urbibus circunquaq; positis per dies quadraginta. Anno domini Dlv. Apparuit ignis in cœlo quasi species lanceæ. Anno domini Dlvi. Sanctus Medardus obijt. Anno domini Dlvij. Radegundis regina uxor quondam Lotharij regis sanctitate claruit. Anno domini Dlviij. Gregorius ex prætore Vrbano monachus Romæ floret. Anno domini Dlix. Theobaldus filius Theodorici, obijt anno regni ix. Anno domini Dlx. Anno domini Dlxi. Anno domini Dlxij. Anno domini Dlxiij. Hilpericus Lotharij filius regnare cœpit. Anno domini Dlxiiij. Iohannes papa lxiij. sedit annis xiij, Iustinianus imperator obijt. Lotharius filius Clodouei rex Francorum obijt anno regni sui quinquagesimo primo, relinquens quatuor filios,

V. Synodus uniuersalis Constantinopolis.

Encœnia.

Lipsana.

Iornandis siue Iordanus monachus scripsit librum de summa temporum, quem habes apud Procopium.

Hucusq; Iordanis episcopus Chronicam suam perduxit ab Adam.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis Dlxv. urbis autem conditæ millesimo cccxvi. IVSTINVS Minor, Iustiniani nepos, genere Thrax, liiij. loco ab Augusto monarchiam accepit, & xiij annis regnauit, habens uxorem nomine Sophiam, quam coronauit Augustam, coronatus & ipse ab Euthichio patriarcha. Hic cũ esset pius & orthodoxus, adornauit ecclesias, quas

Iustinus.

Sophia Augusta.

Universidad de Deusto Biblioteca

Photinus pacificator Ecclesiarum.

Iustinianus ædificauit, dans eis thesauros & omnem redditum, misitq; Photinum monachum priuignum Belisarij patritij, dans ei potestatem cõtra omnem personam & causam, ut pacificaret uniuersas ecclesias Aegypti, & Alexandriæ. Fuit autem, ut dictum est, in initio bonus, postea uero in omnem auaritiam incidit, factus exemptor pauperum, spoliator senatorum, faciens arcas ferreas, in quibus quæcunq; rapiebat auri talenta, reconderet.

Pax rumpitur inter Romanos & Persas

Huius anno octauo rupta est pax inter Romanos & Persas, eo quod Homeritæ Indi legationem miserint ad Romanos, & imperator miserit Iulianum magistrum cum epistola ad Archetam regem Indorum. Qui susceptus est cum gaudio multo ab Archeta rege, apperente nimirum amicitiam imperatoris Romanorum. Enarrabat autem idem Iulianus cum redisset, quod idem Archeta rex quando eum suscepit, nudus esset, habens in lumbis cincturam, & linea uestimenta auro contexta: circa uentrem uero portabat indumenta scissa, margaritis preciosis conserta: habens in brachijs quinos circulos, & aureas armillas in manibus suis: in capite autem pannum gemmatum, habentem ex utroq; ligamento plectas quatuor, & in collo torquem aureum: & stabat super quatuor elephantes stantes & habentes iugum, & rotas quatuor, & superius currum uelatum petalis aureis ut sunt principum currus: stansq; ipse desuper, ferebat scutum paruissimum deauratum, & duas lanceolas aureas: & Senatus eius omnis erat cum armis, canentes modulationes musicas. Introductus ergo legatus Romanorum, cum adorasset, iussus est ab eo erigi, & adduci ad se. Cum autem accepisset imperatoris sacram, osculatus est signaculum quod habebat imperatoris pectusculum: susceptis autem & donis, gauisus est ualde. Porro cum legisset epistolam, inuenit ut se armaret contra regem Persarum, & eius regnum uastaret. Quod protinus fecit, tenensq; caput Iuliani, dedit ei pacis osculum, dimisitq; eum in magna beneuolentia, multisq; muneribus

Archetæ regis Aethiopũ cultus.

Senatus musicus.

Lib. 16. rerum Romanarum, cum legisset sacram.

His temporibus Narses carthularius quondam imperatoris Iustiniani, sed pro bono seruitio factus patritius, Totilam regem Gothorum auxiliantibus Longobardis Romanorum tunc amicis, sed adhuc in Pannonia positis occidit, gentemq; Gothorum de Italia exterminauit.

Narses carthularius.

Narses Bucellinum ducem Francorum à Theoderico rege missum ad deuastandam Italiam, occidit: & Sindoaldum regem Brendorum, qui remanserat de generatione Herulorum, quos Odoacer duxit in Italiam, apprehendit, & in alta trabe suspendit, totamq; Italiam ab hostibus liberam reddidit. Erat enim uir sapientissimus, in fide Christi catholicus, in pauperes largus, recuperator ecclesiarum, in uigilijs & orationibus assiduus, in tantum, ut uictoriam magis obtineret oratione, quàm armis.

Narses Bucellinum celsa de trabe suspẽdit

Laus Narsetis

His temporibus facta est magna mortalitas in Italia, incipiens à Liguria, ita ut pene destitueretur habitatoribus terra illa. Inter hæc mortuus est Iustinianus, & successit Iustinus.

Mortalitas in Italia.

Narses autem patritius, cum superata gente Gothorum Italiam securus iam teneret, Romani per inuidiam accusationem aduersus eum direxerunt, Iustiniano Augusto & Sophiæ uxori eius dicentes: Melius esset nobis seruire Gothis, quàm Græcis, ubi Narses castratus imperat, & nos seruitio premit, & noster sanctissimus princeps hoc nescit. Aut libera nos de manu eius, aut certe ciuitatem Romanam & nosmetipsos Gentibus trademus. Audiens hoc Narses, scripsit ad Augustum dicens: Si male feci cum Romanis, male inueniam. Sed Augustus ira commotus aduersus Narsetem, Longinum statim præfectum misit in Italiam, qui locum Narsetis teneret. Sophia quoque Augusta inter alia uerba Romanis sic scripsit de

eo. Ponam illum castratum in gynæo, ut pensam filet lanam cum puellis. Ad hæc Narses respondit. Talem eidem ordiar telam, ut quam diu uixerit ipsa Sophia, non possit deponere eam. Et quia timuit redire Constantinopolim, contulit se Neapolim, & præsentialiter legatos suos ad Longobardos misit, eosq; in Italiam introduxit. Cuius gentis aduentum in Italiam, & habitationem eius in ea usq; in præsens ut apertius describamus, de origine eius, regumq; illius successione aliqua hic captim inseramus.

Sophia cõtemptim de Narsete, q; executus esset.

Aduẽtus Longobardorum in Italiam.

HISTORIA LONGOBARDORVM.

De commigratione Longobardorum, uide Paulũ Diac. Vide B. Rhenanum in Procopium, & in libris rerum Germanicarũ & inuenies quæ ad hanc Francorũ, Hunorum, Gothorum historiam conducent.

SEptentrionalis plaga, quanto longius est ab ardore solis, & frigida de assiduis niuibus, tanto seniores homines semper habet, & eo aptior est ad multiplicandas gentes. Vnde fit, ut tanta multitudo populorum in ea parte nascatur, quæ ibi uiuere non possit, sed in partem meridianam alij precio uendantur, alij sponte egrediantur. Qua de re, ut in historia Gothorum dictum est, multæ gentes ex eisdem partibus exierunt, Gothi, Gepidæ, Rugi, Vuandali, Heruli, Turcilingi, Huni, qui & Auares, similiter & Vuinuli, qui & Longobardi. Est itaq; insula quædam in partibus Septentrionalis Oceani, dicta Scandanauia uel Scanzia, quæ ut quidam dicunt, non est in Oceano posita, sed propter planitiem eius, unde maris exæstuationes circundãt eam. In hac ergo, dum multus populus excreuisset, ita ut in ea habitare non posset, consilio inito, multitudo illa omnis in tres partes est diuisa, quęsitumq; est per sortis diuinationem, quæ pars ex illis patriam relinquere, nouasq; sedes deberet exquirere. Igitur illa pars, quam sors iubebat exire, ordinauit super se duces fratres duos, Ibor & Agionem, ætate iuuenes, & corpore alijs maiores & ualentiores, quorum mater Gambara erat sapientissima, & consiliatrix optima, de cuius prudentia magnam confidentiam omnes habebant. Osculantes igitur parentes & amicos, recesserunt, uenienteq; in regionem Scoringam, aliquantos annos ibi sederunt. Illo itaq; tempore Ambri & Assi, duces Vuandalorum fortiter præmebant uicinas sibi regiones, & cum iam gloriarentur de multis uictorijs, mandauerunt Vuinulis, qui & Longobardi, ut aut tributa illis darent, aut ad pugnam se præpararent. Tunc Ibor & Agio per consilium matris suæ Gambaræ definierunt, melius sibi esse, aut pugnando mori, aut per arma defendi, quàm tributis turpiter subdi, miseruntq; legatos Vuandalis se paratos esse ad pugnandum magis quàm ad seruiendum. Commisso uero prælio, Vuinuli pro libertatis gloria fortiter pugnantes, uictoriam habuerũt, sed postea famem magnam passi in eadem prouincia Scoringa, ualde humiliati sunt. De qua exeuntes, uenerunt in Maringam, indeq; item in Godolandam prouinciam, & ibi aliquanto tempore steterunt. Mortuis interea Ibor & Agione ducibus, Longobardi iam nolentes habere duces super se. Agelmundum regem sibi primum constituerunt, ad similitudinem aliarum gentium, qui regnauit super eos annis xxxiij. Fuit autem Agelmundus filius Aionis, de gente Thuringorum, quæ gens apud eos melior & fortior esse dicebatur. His temporibus quædam meretrix in uno partu septem filios generauit, ultraq; bestiam crudelis, in piscinam eos iactauit. Quam piscinam, cum prædictus Agelmundus forte præteriret, uidens infantulos, doluit, hastamq; mittens, eos huc illucq; uoluit. Quorum unus cum apprehendisset hastam regis, misericordia motus rex, leuauit eum de aqua, dicens. Quia iste magnus futurus est. Et cum omni studio dedit eum ad nutriendum. Et quia eum de piscina leuauit, eorumq; lingua aqua lama dicitur, Lamissio ei nomen imposuit. Qui cum creuisset, factus est fortissimus pugnator & sapientissimus, & post Agelmundum ipse regnauit. Defuncto post hæc Lamissione rege secundo, tertius regnauit Lethus. Qui cum regnaret annis quadraginta, filium suum Childeoc quartum regem reliquit. Et hoc defuncto, regnauit Godeoc. Quo mortuo, filius eius Calpho regnauit sextus. Et isto mortuo, regnauit septimus Tado. Post hæc egressi Longobardi de Rugulanda, quæ latino eloquio Rugorum patria dicitur, habitauerunt in apertis campis, qui sermone Barbarico appellantur Felt.

Ibor & Agio.

Ambri et Assi

Paulus Diaco. de gestis Lon. cap. 7.

Vuinuli pugnant pro gloria libertatis.

Agelmundus rex Longob.

Meretrix in uno partu septẽ filios edit.

Aqua Longobardorum lingua, Lama dicitur. Paulus Dia. pro aqua legit piscinã.

Lamissio regnat post Agelmundum.

Longobardi de Rugulanda egrediuntur.

Felt campi Feldenſ.

Universidad de Deusto Biblioteca

In quo loco dum per tres annos habitassent, pugna surrexit inter Tadonem & Rudolphum regem Herulorum, qui prius amici fuerũt, & hoc fuit malum, unde in eos discordia intrauit. Frater Rudolphi regis pro causa pacis ad Tadonẽ uenerat, & cum ad suam patriam reuerti uellet, ante domum Rumetrudæ filiæ regis transijt. Illa uero cum uideret multos uiros nobiles ire cum eo, interrogauit quis esset, dictumq; est illi q; frater Rudolphi regis fuisset. Tunc illa misit puellam, quæ eum inuitaret, ut dignaretur cum ea bibere. Qui ut hoc audiuit, cum simplici corde uenit. Sed quia modicã staturam habebat, puella superba & gloriosa, despiciebat eum, & deridebat. Ille aũt talem uerecundiam non sustinens, amplius eam iniuriauit. Illa uero accensa ira fœminea, malum quod in mente conceperat, complenit. Finxit enim se per patientiam lętam esse, & inuitans eum ad sedendũ, fecit eum in tali loco sedere, ubi fenestra erat post dorsum eius, & ne ille aliquam suspitionem mali posset habere, pannum preciosissimum ante fenestram iussit tendere, dixitq; pueris suis, ut in qua hora diceret misce, ille eum à dorso lanceis transforarent. Sicq; factum est. Quod cum Rudolpho regi nunciatum esset, nimis iratus de tam funesta morte fratris sui, disrupit pacem, quã cum Tadone rege habuit, & ei pugnã indixit. Cumq; uenissent ambæ partes in campum apertum, Rudolph suos mandauit ad pugnam, ipse uero in tentorio sedens, iocabatur ad tabulam, non dubitans aliquid de sua uictoria. Gens enim Herulorũ multum docta erat pugnandi, & ut leues essent ad pugnandum, omnes nudi pugnabãt, solummodo uerenda corporis membra cooperientes. Rex uero indubitanter de uirtutibus eorum cõfidens, securus, ut diximus, ad tabulam iocabatur, unum tamen de suis in arborem iussit ascendere, qui ei uictoriam suorum nunciaret, promittens ei se caput eius abscindere, si Herulos suos nunciaret fugere. Sed ille cum uideret eos fugere, & Longobardos fortiter instare, interrogatus à rege, quid Heruli facerent, respondit, optime pugnãt. Nec ausus fuit antea dicere malum quod uidebat, quàm omnes Heruli terga uertebãt. Tunc quamuis tarde uocem emisit, dicens. Ve tibi misera Herulia, Dei cœlestis ira percussa. Rudolphus uero hoc audiens, cõmotus ait. Forsitan Heruli mei fugiũt. Ille dixit. Non ego, sed tu rex dixisti. Tunc, ut in talibus fieri solet, rex ipse & omnes qui cum eo erant turbati, quid agerent, nescierunt. Longobardi uero superuenientes, regem & omnes qui cum eo erant, occiderunt. Herulorum uero exercitus, dum huc & illuc fugeret, tanta ira de cœlo super eos uenit, ut frutices uirides in campo uidentes, aquas esse putarent, & dum quasi ad natandum brachia extenderent, crudeliter ab hostibus cedebantur. Longobardi itaq; uictores effecti, prædam magnam inter se diuiserunt: Tado uero uexillum & galeam Rudolphi regis accepit, quam postea semper in bello portauit. Ex illo tempore Herulorũ uirtus sic humiliata est, ut super se regem amplius non haberent. Longobardi uero ex hoc diuites facti, ceperunt de propria uoluntate pugnas quærere, & gloriam, uirtutemq; suam ubiq; extendere. Post hæc Tado de sua uictoria non multum lętatus est, nam irruit super eum Vuacho filius fratris sui Zuchilonis, & occidit eum. Tunc Hildegis, filius Tadonis pugnauit aduersus Vuachonẽ, sed uicit eum Vuacho. Qui fugit ad Gepidos, & ibi mortuus est. Pro qua causa Longobardi cum Gepidis ex eo tempore inimicitias habuerunt. Habuit autem Vuacho uxores tres. Primam Ranigundam, filiam regis Thuringorum, deinde tulit Austrigosam filiam regis Gepidorũ, de qua fecit duas filias, nomen uni Vuiselgarda, quam Theodebertus rex Francorum tulit uxorem, altera dicta est Vualderada, quam iterum tulit uxorem Chusabaldus rex Francorum, quam odio habens, dedit uni de suis, qui dicebatur Gariebald, in coniugium. Tertiã uxorem habuit Vuacho Salingam, filiam regis Herulorum, è qua natus est Vualthari, qui patre mortuo, super Longobardos regnauit octauus. Isti omnes Litingi fuerunt de quadam stirpe, quæ nobilissima dicebatur apud eos. Vualthari regnauit annis vij. & mortuus est. Post quem regnauit nonus Audoin, qui post non multũ tempus, Longobardos in Pannoniam introduxit. Hic habuit uxorẽ Rodelindã, quæ peperit ei filiũ Alboin, qui fuit fortis & astutus in omnibus. Gepidis igitur cum Longobardis rixam facientibus, pugnam sibi ambæ partes præparant. Commisso itaq; prælio, dum ambæ partes fortiter pugnarent, & in nullam partem terga uerterent, contigit ut in ipsa pugna Alboin filius Audoin, & Thurismondus, filius Thurisindi, regis

Rudolphi frater misere perit.

Heruli nudi pugnabant.

Frutices uirides in campo uidere, & aquas putare.

Longobardi in Pannoniam ueniunt.

regis Gepidorum sibi inuicem obuiarent, sed Alboin Thurismondum spata percutiens de equo deiecit, & sic mortuus est. Gepidi uero uidentes filium regis mortuum, in quo magnam habebant fiduciam, statim fugerunt. Longobardi autem sequentes illos fortiter sternunt, multisq; ex eis occisis, ad spolia recurrunt. Finita uictoria, Longobardi ad sua loca cum redirent, rogauerunt regem Audoin ut filium suum Alboin secum ad mensam permitteret sedere & prandere, eo quod per eum uictoriam haberent, ut sicut patri suo socius fuit in periculo, ita esset & in conuiuio. Sed patet Alboin respondit eis. Hoc facere non possum, ut rumpam constitutam legem gentis nostræ. Vos scitis talem consuetudinem apud nos esse, ut filius regis cum patre suo ante non prandeat, quàm ab extraneo rege arma recipiat. Alboin ut hoc audiuit à patre, tulit secum xl. iuuenes & perrexit ad Thurisindum regem, cum quo antea pugnauit, & pro qua causa uenisset, ei indicauit. Rex aũt bene suscepit eum, & inuitauit ad prandium, fecitq; eum sedere ad dexteram suam, ubi filius eius Thurismondus sedere consueuit, quem Alboin interfecit. Postq; autem iam læti facti sunt, Thurisindus rex uidens interfectorem filij sui sedere in loco eius, alta traxit suspiria, & dolorem quem habuit in corde, aperuit dicens. Amabilis est mihi locus iste, sed persona quæ ibi sedet, multum mihi grauis est ad uidendum. Tunc alter filius regis audiens sermones patris, ira succensus est, & Longobardos nimis iniuriare cœpit, & quia fasciolas albas habebant in cruribus, deridebat eos dicens. Tibias albas habetis usq; ad pedes, & similes estis iumentis uarijs, & fœtus faciẽtibus. Tunc unus de Longobardis sic illi respondit. Perge in campum qui uocatur Affelt, & ibi sine dubio cognoscere poteris quales sunt isti quos tu iumentis similes esse dixisti, quomodo possunt calcitrare, ibi enim inuenies ossa fratris tui dispersa, quasi de uili iumento in medijs pratis. Gepidi hæc audientes, & turpitudinem tantam non sustinentes, nimis irati sunt, & de tam manifesta iniuria se uindicare uoluerunt. Econtra Longobardi ad pugnam se præparantes, omnes apprehenderunt gladios. Rex uero surgens à mensa, in medium illorum se misit, & suos ab ira compescuit, iurans se illum occidere, qui primus auderet pugnam committere. Dixit enim. Non est illa uictoria adeo placita, cum quis in domo propria inimicum suum in pace susceptum, occiderit. Et sic pace inter eos facta, iterum lęti conuiuium ineunt. Completo conuiuio, Thurisindus rex tollẽs arma filij sui Thurismondi, tradidit ea Alboin, & saluum illum in pace dimisit. Alboin uero reuersus ad patrem suum, conuiua eius factus est. Et dum ad mensam cum patre suo sederet, dixit illi omnia quæ circa eum facta sunt, & omnes qui aderãt, admirantes laudabant Alboin pro audacia sua, Thurisindum pro tali fide maxima.

Affelt, Paulus Diacon. lib. 2. cap. 16.

His temporibus Iustinianus Imperator Romanum regebat imperium, qui per Belisarium patritium multas uictorias perfecit, leges renouauit, Ecclesias reparauit, basilicam quoq; quam ad ἁγίαν σοφίαν, id est sanctam sapientiam nominant, fabricauit: cuius opus in tantum super omnia ædificia extollẽtius æstimatur, ut in tantis terrarum spatijs ei simile non inueniatur. Tunc etiam Cassiodorus, Dionysius, Arator, Romæ claruerunt, Priscianus Constantinopoli floruit, S. quoq; Benedictus uirtutibus effulsit. Igitur Audoin mortuus est, & Alboin filius eius regnũ accepit. Qui cum esset nominatissimus & fortis multum, Clotharius rex Francorum filiam suam nomine Glotsuindam dedit ei in cõiugium, de qua fecit unam tantum filiam nomine Albsuindam. Interẽa mortuus est Thurisindus rex Gepidorum, & accepit regnum Chunimundus. Qui cum uellet uindicare iniurias Gepidorũ, rupit pacem cum Longobardis, & plus amauit pugnam quàm pacem. Alboin uero fecit pacem firmam cum Auaribus, qui primum Huni uocabantur, sed postea de nomine regis sui Auares sunt appellati, deinde iuit ad pugnandum cum Gepidis. Sed cum Gepidi contra Alboin pergerent, Auares statim in terram eorum intrauerunt, sicut cum Alboin constituerunt. Hac de causa, cum tristis nuncius ueniret ad Chunimundum, ille nimis afflictus, cœpit orare suos, ut primum cum Longobardis pugnarent, & postea ad depellendos Auares repedarent. Inito autem prælio, Alboinus occidit Chunimundum, & de capite eius postea fecit scyphum, qui dicitur apud eos schala, apud latinos patera, & filiam eius Rosemundam cum magna multitudine uirorũ ac mulierum secũ abduxit captiuam. Gepidi enim sic sunt deleti, ut ab illo tempore iam de suis regem non

Iustinianus Imperator Rom.

S. Benedictus.

Alboinus de capite Chunimundi.

Universidad de Deusto Biblioteca

Longobardos refert inter Sueuorũ gentes Tacitus.

non haberent. Vt autem mortua est Glosuinda regina, filia Clotharij, Alboin ad interitum suum, ut in sequentibus dicetur, duxit Rosemundam uxorem, filiam Chunimundi. Inter hæc Iustinianus princeps mortuus est, & Iustinus minor successit ei ad regendam Constantinopolim. Apud quem, ut supra scriptum est, accusatus Narses patritius, quem loco Belisarij, ad defensionem Italiæ misit Imperator Iustinianus, in uindictam iniuriæ suæ misit legatos ad Longobardos amicos suos, dicens. Dimittite paupertatem Pannoniæ, & uenite ad fertilem Italiam, omnibus diuitijs plenam. Et ut animos eorum amplius incitaret ad ueniendum, misit eis de omnibus generibus pomorum, & quicquid delectabile poterat excogitare de diuitijs terræ. Longobardi hæc audientes, gratanter acceperunt, & qualiter irent, præparauerunt. Et continuo apud Italiam apparuerunt signa in cœlo, scilicet igneæ acies, sanguinem humanum qui postea effusus est, significantes. Alboin igitur petijt auxilium ab antiquis Saxonibus amicis suis, ut spatiosam Italiã intraret cum multis. Cui Saxones plus quàm cum xx. millibus iuncti sunt, & secundum eius uoluntatem cum uxoribus & filijs Italiam cum eo intrauerunt. In ipso tempore Alboin Pannoniam dimisit Hunis amicis suis, ea conditione, ut si aliquando Longobardis reuerti necesse esset, unusquisq; in sua rediret, habitauerunt autem Longobardi in Pannonia per annos xlij. Exierunt uero de Pannonia cum mulieribus & filijs, & cum omnibus suis, anno Dominicæ incarnationis Dlxviij. indictione prima, secundo die post Pascha, quod sanctum Pascha celebratum est in ipsis kalendis Aprilis. His igitur diebus, quibus Longobardi inuaserũt Italiam, Clotharius rex Francorũ mortuus est, relictis quatuor filijs, Heriberto, Guntrammo, Helberico, Sigiberto. In hoc tempore Romanam regebat Ecclesiam uir sanctus, Papa Iohannes, post quem Benedictus. Ciuitatem autem Aquileiam, & populum eius regebat beatus patriarcha Paulus. Qui timens crudelitatem Longobardorum, ex Aquileia ad insulam Gradus secessit, & omnem thesaurum Ecclesiæ suæ portauit. Narses itaq; de Campania Romam reuersus, non post multum tempus mortuus est. Cuius corpus in cantra plumbea cum omnibus diuitijs suis collocauerunt, & Constantinopolim transmiserũt. Igitur Alboin intrauit Liguriam indictione tertia, iij. Nonas Septemb. & sub tempore Honorati, Archiepiscopi Mediolanũ intrauit, deinde cæteras Liguriæ ciuitates apprehendit. Obsedit autem Ticinensem ciuitatem quæ nunc Papia dicitur, per tres annos, quibus peractis, post aliquantos menses tradita est in manus eius. Qui cum introisset per portam, quæ dicitur sancti Iohannis à parte Orientis, equus super quem sedebat, fixit se in medio portæ. Quem cum ille truderet cum calcaribus, & omnes qui circumstabãt, cederent uerberibus, omnino moueri non potuit equus. Tunc unus ex Longobardis sic ait ad regem. Memento domine rex quid uouisti, & frange tam durum uotum, & ingredieris ciuitatem, uere enim Christianus populus est in ciuitate ista. Vouerat em̃ Alboin antea, ꝓ uniuersum populum occideret gladio, qui sibi se tradere nolebat. Quod uotum ubi distupit, equus se continuo mouit, & sic ciuitatem intrauit. Tunc data pace, omnis populus ad eum tandem cucurrit ad palatium quod aliquando rex Theodericus fecit. Alboin igitur postq̃ regnauit in Italia annos iij. & menses vi. interfectus est consilio coniugis suæ, pro hac causa. Cum sederet Alboin apud Rauennã in conuiuio, & bibisset plus congruo, præcepit afferri uinum reginæ Rosemundæ in uasculo, quod de capite patris eius fecit Chunimundi regis, dicens ei, ut lęta biberet cum patre suo. Pro qua re illa maximum concipiens in corde dolorem, cogitauit qualiter maritum interficeret, & patrem uindicaret, consiliumq; habuit pro hac re cum Helmiche armigero regis, qui cum regina unius ætatis erat. Helmichis uero dedit ei consiliũ, ut ad hanc perficiendam assumeret Peredeum, quẽdam fortem uirum, qui cum Vestiatia eiusdem reginę solebat dormire. Cui cum illa suam uoluntatem indicaret, & ipse in interfectionem regis sui consensum suum denegaret, regina in tempore noctis collocauit se in lecto Vestiariæ suæ, quam ille amauit, ueniensq; Peredeus, reginam adulterauit. Quare perfecta, cœpit illa dicere Peredeo. Quam me consideras esse? Cumq; ille nominaret nomen amicæ suæ, illa respondit. Non est ut tu speras, ego sum Rosemunda, certe talem causam modo fecisti, ut si tu non interfeceris Alboin, ipse te interficiet. Qui intelligens malum quod fecit, licet inuitus, in mortem regis consensit. Tunc Rosemunda

Argumentum quæ schalã pateram uocant, & uinariũ pocum qualamãtide Rhe. li. 1. rerum Ger. Iustinus succedit Iustiniano.

Longobardi inuitantur in Italiam.

Prodigia.

Longobardi ad instantiam Narsetis cum Saxonibus è Pannonia, Italiam ingrediuntur.

Clotharius rex Francorũ moritur.

Narsetis corpus in Cantra plumbea.

Alboini equus immobilis.

Votum contra Christianos disrumpere.

Rosemunda cogitat de interficiẽdo marito. Vide Paulum Diaco. de gestis Longobardorũ lib. 2. cap. 14.

Peredeus reginam Rosemundam adulterat.

semunda crudelior omni bestia cum Alboin in meridie se somno dedisset, præcepit magnum silentium in palatio fieri, & omnia arma inde subtrahi, & gladium illius fortiter ligauit ad caput lectuli, ne posset euaginari, aut tolli, sicq; interfectores eius introduxit. Alboin uero excitatus à somno, & intelligens malum quod imminebat, concite manum ad gladium, qui alligatus erat, tendebat, sed non ualens eum extrahere, scabellum apprehendebat, & aliquandiu se defendebat, sed illi præualentes, eum occidebant. Helmichis autem accipiens Rosemundam in uxorem, decertauit, ut regnum Alboin apprehenderet, sed non potuit, quia Longobardi multum dolentes de eius morte, quęsierunt Helmichin interficere. Inter hæc Rosemunda mandauit Longino, prefecto Rauennę, ut concite nauim mitteret, quæ eos deportaret. Quã cum ille misisset, per silentium noctis Helmichis & Rosemunda nauim intrauerunt, & Albsuindam, filiam regis Alboin, & omnem thesaurum secum deportauerunt. Longinus autem præfectus, suasit Rosemundam, ut Helmichin occideret, & se maritum acciperet. Quæ cum consensisset, quadam die dum Helmichis ad balneum iret, perrexit cum eo, ut ei deseruiret, portãs secum uenenũ, quo eum interficeret. Cumq; ille de balneo exiret, porrexit ei uenenum in poculo dicens. Si hoc biberis, magnam salutem inde habebis. Qui cum biberet, ac uenenum esse sentiret, apprehẽso gladio Rosemũdam per capillos tenuit, & uenenum quod remanserat, illam bibere coegit, sicq; Dei iudicio, ambo perierũt ueneno. Longinus uero præfectus Albsuindam cum omni thesauro misit Constantinopolim Imperatori Iustino. Longobardi autem omnes, habito inter se consilio, fecerunt regem Cleph, uirum nobilissimũ gentis Longobardorum, in ciuitate Ticinensium. Hic multos potentes uiros Romanorum alios occidit, alios de Italia eiecit. Nec enim Romanis illo tempore uirtus fuit, ut resistere possent Longobardis, quia & mortalitas, quæ sub Narsete fuit, & fames quæ postea uenit, omnem Italiam dissipauit. Cumq; per unum annum & menses sex Cleph regnaret, à quodam puero, familiari suo, cum gladio, quem in mensa ad obsequium suum habebat, occisus est. Post cuius mortem Longobardi regem iam per annos decem non habuerunt, sed duces, unaquęq; ciuitas suum ducem. Ex quibus ducibus aliquanti cum multis pugnatoribus, Gallias ingressi, prædati sunt, contra quos Amatus patritius, qui erat ex parte Guntrammi regis, mouẽs exercitum, ab eis occisus est, ipsiq; cum multa pręda reuersi sunt. Quibus discedentibus, rex Eunium, qui & Nummulus dictus est, ad se uocauit, eumq; patritium fecit. Iterum Longobardi intrauerũt Galliam. Nummulus aũt iungens se Burgundionibus, iuit contra eos, & circundans eos insidijs, multos ex eis occidit, ceteros redire uacuos coegit. Post hæc Saxones, qui cum Longobardis Italiam intrauerunt, cum uiderẽt Longobardos regnare, nec ipsi uellent sub eis uiuere, cum omnibus suis per Galliam redierunt, & per adiutorium Sigiberti regis in patriam suam tetenderunt. Quo cum peruenissent, inuenerunt eam tenere Sueuos & alias gentes. Insurrexerunt ergo contra eos, & certabant inde expellere illos. At illi dederunt illis tertiam partem regionis dicentes, quia possumus communiter uiuere. Saxonibus non consentientibus, iterum dederunt eis aliam tertiam ut ipsi tenerent unam, sed Saxonibus nullo modo acquiescentibus, commiserunt pugnam, in qua de Saxonibus mille xx. mortui sunt, de illis uero cccc. millia, & lxxx. sicq; Saxones terram suam obtinuerunt. Hoc tempore Sigibertus rex Francorum occisus est, fraude Hilperici fratris sui, & regnũ eius suscepit filius eius Hildibertus cum Brunihilde matre sua. Iustinus quoq; minor, cum xi. annis regnasset, eisdem temporibus obijt, & Tyberium Constantinũ successorem reliquit. Quo post annos septem defuncto, Mauritius ei successit in imperio. Longobardi uero cum per decem annos essent sub ducibus, postea communi consilio constituerũt sibi regem Authari, filium Calphurnis supradicti principis, qui ante Tadonem regnauit, & pro magno honore uocauerunt eum Flauium, & istud prenomen postea in usu habuerunt reges Longobardorum. Duces uero qui tunc erant pro restauratione regni medietatem omnium suarum substantiarum in expendium reipublicæ dederunt, ut esset unde uiuere potuisset ipse rex, uel qui in seruitio eius erant, uel qui ad eum ueniebant. Hoc autem erat mirabile in regno Longobardorum, ꝓ nullus alicui faciebat uiolentiam, nulla fraus ibi erat, nemo aliquem iniuste angariabat, non ibi latrones erãt, sed unusquisq; ubi

Alboinus occiditur.

Helmichis & Rosemunda ueneno pereũt.

Sigibertus Frãcorum rex occiditur.

Flauij dicti reges Longobardorum.

Iustitia & securitas in regno Longobardorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ubi uolebat, securus pergebat. Hoc tempore Mauritius Imperator quinquaginta milia solidorum misit Hildiberto regi Francorũ, ut Longobardos de Italia expelleret. Quo uenente cum magno exercitu, Longobardi ciuitates suas intrauerunt, & xenia Hildiberto regi miserunt, pacemq; cum eo fecerunt. Qui reuersus est in Galliã. Quod audiens Mauritius, solidos quos ei pro dissipatione Longobardorum dedit, repere re cœpit, sed ille in uirtute sua confidens, nullum ei responsum dedit. Interea Hildibertus pugnauit cum Hispanis, & uicit eos, & ista fuit causa, unde inter se pugnare ceperunt. Hildibertus rex, sororem suam nomine Ingundem dederat uxorem Ermengildo, filio Leouigildi regis Hispanorum. Qui Ermengildus per prædicationem Leandri Episcopi, & per monita uxoris suæ de Arriana hæresi, quam pater suus colebat, ad fidem catholicam conuersus fuerat, pro qua causa impius pater eius in ipsa festiuitate Paschæ, cum securi eum percuti iussit. Vxor uero illius fugiens de Hispania, uoluit reuerti in patriam suam, sed milites Romani, qui in illis partibus erãt, apprehenderunt illam cum filio suo paruulo, & adduxerunt illam in Siciliã; ibiq; mortua est, filium uero eius direxerunt in Constantinopolim Mauritio Imperatori. Iterũ Mauritius Imperator misit ad Hildibertum, rogãs illum ut exercitum dirigeret in Italiam contra Longobardos. Qui sperans ꝙ soror sua adhuc uiueret, & in Constãtinopoli esset, uolens eam recolligere, compleuit uoluntatem Imperatoris, & misit exercitũ Francorum in Italiam, sed Longobardi frequenter pugnabant contra ipsos. Post hæc Franci & Alemanni rixam inter se habentes, egressi de Italia, redierunt ad propria. Hoc tempore inundatio aquarum facta est in Italia, de qua beatus Gregorius scribit in dialogo, & pestilentia illa pro qua ipse iam archidiaconus, septiformem letaniam constituit, ipseq; Romanum pontificatum inuitus accepit. Post hæc misit Autharus legatos suos ad Garibaldum regem Bauuariorum, petens filiam suam uxorem. Qui bene legatos suscepit, & filiam suam nomine Theodelindã ei promisit. Quod dum missi renunciarent Autharo, ille cupiens uidere sponsam suam, elegit secum paucos iuuenes fortissimos, & unum fidelissimum, quasi pro domino, & cum summa festinatione perrexit in Bauariam. Cumq; starent in cõspectu Garibaldi regis, & ille qui quasi senior uidebatur, dicta sua complesset, dixit Autharus ad regem. Dominus meus Autharus proprie pro ista causa me misit, ut uideam filiam uestram, dominam nostram, ut qualis sit forma eius, possim domino meo uere nunciare. Qui statim fecit eam uenire. Quæ cum placuisset Autharo, dixit ad regem. Si placet uestræ potestati, de sua manu det nobis bibere, sicut & post hæc debebit facere. Quod cum rex fieri iussisset, illa tollens calicem plenum mero, dedit primum illi, qui senior uidebatur, deinde porrigebat Autharo nesciens quis esset. Ipse uero postq; bibit, & calicem reddidit, nemine uidente, digito eam tetigit, & manũ suam per faciem eius duxit. Quæ uerecundans cum hoc nutrici suæ indicaret, nuttix respondit. Si rex & sponsus tuus non esset, te nullo modo tangere præsumpsisset. Sed taceamus, ne audiat hoc pater tuus. Iste qui talem habet personam, dignus est & imperiũ habere, & te uxorem ducere. Erat enim Autharus iuuenis pulcherrimus, & boni status. Post hæc cõmeatum petentes à rege, perrexerunt ad patriam suam. Autharus uero cum peruenisset prope fines Italiæ, comitantibus aliquantis Bauuarijs, appropinquauit arbori, quæ stabat iuxta uiam, & erexit se super caballum, quantum potuit, & securim quam portabat in manu, in ipsam arborem impegit, ibiq; dimisit dicẽs. Taliter ferire solet Autharus. Quo dicto intellexerunt Bauuarij, ꝙ ipse esset Autharus. Post aliquantũ tempus conturbatus est rex Garibaldus de aduentu Francorum, & Theodelinda filia eius cum fratre suo nomine Gundoaldo fugit ad Italiam, & mandauit sponso suo Autharo, ut ueniret obuiam ei. Qui gauisus est, & faciens magnã præparationem perrexit in campum, qui dicitur Sardis super Veronam, & suscepit eam cum gaudio. Erat autem ibi tunc inter alios Longobardos Egilolfus, dux de ciuitate Taurinensi. Tunc subito conturbatus est aer, & cepit tonare, & coruscare fortiter, statimq; fulmen percussit unum lignum, quod erat positum in clusura regis. Egilolfus autem habuit puerum quendã, qui (nescio per quam artem) intelligens quid hoc significaret, ait Egilolfo secrete. Ista mulier, quam modo rex tulit uxorem, post non multum tua coniunx erit. Qui iratus ait. Si alia uice hoc dixeris, caput tuum abscidam. Cui ille respondit. Verum est, quia

Ermengildus Christianus, occiditur à patre.

Rixa inter Francos & Alemannos.

septiformis letania Gregorij Magni.

Legati Authari ad Garibaldum regem Bauuariorũ.

caput

caput meum abscidere poteris: sed & hoc uerum est, quia ista fœmina ad hoc uenit in istam patriam, ut uxor tua sit. Quod & postea factũ est. Interea mandauit Authari rex uerba pacifica Guntrammo regi Francorum, patruo Hildiberti regis, ut faceret pacem cum eo. Ille uero cum gaudio suscepit missos Authari, & direxit ad Hildibertum nepotem suum, ut propter uoluntatem suam & consilium, faceret pacem cum Lõgobardis. Erat enim ipse Guntrammus rex pacificus, & omni bonitate præditus. Cum autem legati tardarent in Francia, Authari apud Ticinum ueneno, ut dicunt, mortuus est, postquam regnauit annis sex. Statimq; Longobardi miserunt ad Hildibertum regem, qui ei mortem Authari nunciarent, & pacẽ ab eo postularent. Quos ille benigne suscepit, pacemq; petitam dedit. Regina uero Theodelinda quia placebat Longobardis, dimiserunt eam regnare, dicentes ei, ut quencunq; amaret uirum, tolleret maritum, talem tamen, qui dignus esset regere regnum. Quæ habito consilio cum sapientibus, elegit sibi maritum ducem Egilolfum, qui erat uir sapiens & bellator, & per omnia aptus ad regnandum. Cui statim mandauit ut ueniret ad eam, ipsaq; ad castellum quod Laomellum uocatur, perrexit ei obuiam. Qui cum inter se colloquium haberẽt, iussit regina afferri uinum, bibensq; ipsa prior, dedit Egilolfo. Qui cum acciperet, honorabiliter manũ eius osculatus est. Quæ subridens ait: Non debes manum meam osculari, quia rex & maritus meus eris. Et sic eum amplexata est, & manifestauit ei omnia quæ per consilia sapientum de gubernatione regni & nuptijs suis ordinata essent. Inter hæc fiunt nuptiæ cum lætitia magna, & Egilolfus qui erat cognatus regis Authari, cœpit regnare intrante mense Nouembri: postea tamen congregatis Longobardis apud Mediolanum in mense Maio, confirmatus est in regnũ. Igitur Egilolfus, qui & Agio dictus est, cõfirmata sibi regia dignitate, mandauit Agnellum episcopum de Tridento in Franciam pro illis hominibus qui capti uati fuerant à Francis de castellis Tridentinis. Qui cum ueniret, Brunihildis regina multos ex eis precio suo redemit, eiq; reducendos dedit.

His diebus beatus Gregorius papa Romanus, dialogum scripsit, eumq; Theodelindę reginę pro munere misit, quia sciebat eam esse Christianissimam, & timentem Deũ, per ipsam quippe multa bona in ecclesia Dei facta sunt. Nam Longobardi cũ adhuc gentilitatis errore tenerentur, prope omnes substantias ecclesiarũ abstulerũt: sed ista supplicando & ipsum regem ad catholicam fidem adduxit, multas possessiones ecclesijs contulit: episcopos quoq; qui antea nullum honorem habebant, ad propriam dignitatem restituit. Hoc tempore ordinatus est rex Tassilo in Bauaria, ab Hildiberto rege Francorum, statimq; iuit cum exercitu in prouinciam Sclauorum, & uictoriam habens, cum magna præda ad terram suam reuersus est. Igitur dominantibus per omnem Italiam Longobardis, dum ueniret Egilolfus in partes Romanas, beatus Gregorius de aduentu eius in tantum territus est, ut ab expositione Ezechielis, sicut ipse testatur, cessaret. Cœpit autem frequenter per epistolas suas Theodelindam reginam monere, ut hortaretur Egilolfum maritum suum pacem cum Romanis habere. Quod & factum est. Vnde idem uenerabilis uir gratias agendo, epistolas ad eandem reginam, & ad ipsum Egilolfum regem transmisit, quę in libro uitę ipsius scriptæ reperiuntur. Hoc tempore Hildibertus rex per uenenum, ut dicunt, occisus est cum uxore sua: mortuus est & Guntrammus rex.

Circa hæc tempora destructum est à Longobardis monasterium sancti Benedicti in castro Cassino. Nocte quippe illuc intrauerunt, & omnia inde abstulerunt: sed iuxta prophetiam uiri Dei nullum ex monachis apprehendere potuerũt. Fugerunt nanq;, & uenerunt Romam, portantes secum codicem sanctæ regulæ, quam idem beatus pater composuit, & alias scripturas, necnon & pondus panis, & mensuram uini, & quicquid exinde tollere potuerunt. Post beatum nanq; Benedictum rexit ipsum monasterium Constantinus: post quem Simplicius: post ipsum Vitalis: post hunc Bonitus, sub quo ista destructio facta est.

His diebus fecit Theodelinda regina ecclesiam beati Iohannis Baptistæ in Modicia, qui locus xij. miliario est à Mediolano: & decorauit eandem ecclesiam multis ornatibus auri & argenti: & dedit ei multas possessiones.

In eodem loco fecit quondam palatium Theodericus rex Gothorũ, eo ꝙ æstatis

N tempore

Autharus Lõgobardorum rex 12. Flauius dictus ob dignitatem. Paul. dia. lib. 2. ca. 8.

Regina Theodelinda nubit Egilolfo.

Dialogus Gregorij, Theodelindæ reginæ pro munere missus. Paulus dia. li. 4. ca. 2.

Rex Bauariæ Thassilo.

Gregorius terretur aduentu Egilolfi, ut ab expositione Ezechielis cessarit.

Hic legis in Paulo dia. Epistolam Greg. papæ ad Theodelindam reginã Longobardorũ. Item ad Agilulfum regem Longob.

Casini monasterij destructio. Paul. dia. lib. 4. cap. 6.

Constantinus successor Be-

Universidad de Deusto Biblioteca

tempore locus ipse temperatus est, & bonus, est enim uicinus alpibus. Tũc quoq; natus est Egilolfo filius de Theodelinda regina, in palatio Modeciano, & baptizatus est ibi, uocatusq; est Adolandus, & suscepit eum de sacro fonte Secundus seruus Dei de Tridento.

Palatium ciuitas rebellis Lõgobardis.

Vsq; ad hęc tẽpora rebellis fuit Longobardis Parauiũ ciuitas, eò q̃ milites qui ibi erant, fortissime resistebãt: sed postea iactãtes ibi ignẽ incendebãt eam, & iussione regis Egilolfi euersa est usq; ad terrã: milites tũ qui in ea erãt, dimissi sunt redire Rauennam. Huius Egilolfi tẽporibus beatus Columbanus uenit in Italiam, & fecit monasteriũ quod uocatur Bobium in mõtibus Coccijs. Igitur Egilolfus qui & Agio dictus est, postq̃ regnauit annis xx. defunctus est, relinquẽs in regno filium suũ Adolandũ adhuc puerũ cũ matre sua Theodelinda. Qui cũ regnaret x. annis, perdidit sensum, & eiecerũt eum de regno, & in locũ eius constituerũt Arioaldum quẽdam, cuius generatio non est descripta. Qui postq̃ tenuit regnum per annos xij. mortuus est, & regnum suscepit Ruotheri uir, fortis & strenuus, sed Ariana perfidia maculatus.

Bobium monasterũ in montibus Coccijs.

In omnibus ciuitatibus episcopi catholici & Arriani. Paul. dia. lib. 4 cap 15.

Huius temporibus pene per omnes ciuitates regni eius duo erãt episcopi: unus catholicus, alter Arrianus. Hic Ruotheri rex legẽ Longobardorũ composuit, & ipsum codicem Edictum appellauit. Erat aũt iam lxxvij. annus, ex quo Longobardi uenerant in Italiam. Postq̃ uero xvi. annos regnauit, & quatuor menses, mortuus est, regnumq; filio suo Radoaldo dimisit, ipse autẽ sepultus est iuxta Ecclesiã beati Iohannis Baptistæ. Post aliquod tempus quidam homo pro maligna cupiditate aperuit sepulchrum eius nocte, & tulit omnia ornamenta corporis illius. Apparuit autem ei per uisionẽ beatus Iohannes dicens: Quare ausus es tangere corpus hominis istius? Quamuis nõ recte crediderit, tũ se mihi cõmendauit. Quia igitur hoc facere pręsumpsisti, nunq̃ amodo eam ecclesiã intrabis. Quod & factũ est. Nam quotiens eandẽ ecclesiã intrare uoluit, subito quasi aliquis cũ magno cultello uellet eum in guttur ferire, retro cedit. Radoaldus igitur post mortẽ patris accipiens regnum, tulit uxorem Guntbirgam, filiam Egilolfi & Theodelindę. Ista Guntbirg fecit ecclesiam sancti Iohannis Baptistæ in Ticinensi ciuitate, sicut mater eius fecit in Modicia, & decorauit eam ornatibus, & ditauit opibus, in qua & ipsa sepulta est. Hæc dum accusata esset apud maritum suum, q̃ cõmisisset adulterium, Carellus seruus eius petiuit à rege, ut ad singulare certamen pugnare sibi liceret, cum illo qui dominam suam infamauit: pugnansq; cũ eo coram omni populo, eum prostrauit, sicq; regina pristinum honorem recuperauit. Rex uero Radoaldus (ut dicunt) cũ adulterasset uxorem cuiusdam Longobardi, ab eo occisus est, cũ iam per quinq; annos & vij. dies regnasset. Cui successit Aripertus, filius Gundoaldi, qui fuit frater Theodelindæ reginę. Hic fecit ecclesiam in honore Domini Saluatoris in Ticino, & decorauit eam uasijs ornamẽtis, ditauitq; substantijs. Igitur Mauritius imperator postquam regnauit annis xxi. cum filijs suis Theodosio, & Tyberio, & Constantino, occidit illos Phocas, qui fuit strator Prisci patritij, & ipse regnauit. Qui postquam regnauit annis viij. Heraclius qui regebat Africam rebellauit ei: & ueniens cum exercitu, occidit eum, & suscepit imperium. Quo post xxvij. annos defuncto, filius eius constantinus suscepit imperium. Sed hoc post quatuor menses per uenenum extincto, Heraclonas frater eius cũ Martino regnum inuaserunt. Quibus mox deiectis, Constans, filius Constantini, regnauit annis xxviij. Aripertus rex postquam apud Ticinum Longobardos rexerat per annos nouem, mortuus est, & reliquit regnum ipsum duobus filijs suis, Perthari, & Goteberto: & Gotebertus sedebat in Ticino, Perthari in Mediolano. Deniq; facientibus malignis hominibus, surrexit odium & discordia inter ambos fratres, in tantum, ut alter ab altero regnum tollere decertaret. Pro hac causa Gotebertus direxit Garibaldum ducem Taurinensium ad Grimoaldum ducem Beneuentanum, ut ueniret & adiuuaret eum contra fratrem suum, promittens ei dare sororem suam uxorem, si eum adiuuaret. Garibaldus uero fecit fraudem contra dominum suum, deditq; Grimoaldo consilium, ut ueniret, & regnum Longobardorum, quod ambo fratres qui erant adolescentes dissipabant, apprehenderet, utpote qui habebat iam maturam ætatem, & erat consilio bonus, & fortis in uirtute. Audiens hæc Grimoaldus, statim eleuauit animum suum ad accipiendum regnum Longobardorum, & ordi-

Rex Radoaldus occiditur.

Phocas strator. Hic uides fortunæ lusum Fuit primo patritij causidã strator, postmodũ, ad ultimum imperator. Otto Frisin. lib. 5. ca. 8.

Heraclonas cum Martina matre regnat. Hic fuit 25. imperator Constantinopolit.

& ordinans filium suum Romoaldum, ducem in Beneuento, ipse cũ electa multitudine uirorum apprehendit uiam contra Ticinum, & per omnes ciuitates misit, & faciebat sibi amicos, ut regnũ accipere posset: Trasemundum uero Capuanum comitem misit per Polentiã & Tusciam, ut omnes Longobardos de partibus illis in eius adiutoriũ inuitaret. Quod fecit: & cũ magno adiutorio apud Aemiliam ei occurrit. Igitur Grimoaldus cum uenisset Placẽtiam, misit Garibaldum ante se, ut Goteberto nunciaret de eius aduentu. Audiens hoc Gotebertus, quæsiuit consilium ab eodem Garibaldo, in quo loco præparet hospitium Grimoaldo. At ille respõdit dignũ esse ut Grimoaldus qui causa illius uenerat, & sororẽ eius accipere debebat, hospitium haberet intra palatium. Quod ita factum est. Prædictus ergo Garibaldus seminator malitiæ dixit ad Gotebertũ: quando ueneris cum Grimoaldo ad colloquium, habeto loricam subtus uestimentũ, quia ipse te occidere quærit. Deinde dixit eadem uerba ad Grimoaldum. Cumq; die altera uenissent ad colloquẽdum, uidens Grimoaldus q̃ Gotebertus lorica esset indutus, euaginato gladio interfecit eũ, & inuasit imperium eius. Habebat aũt Gotebertus filium paruulum nomine Riginbertũ quem rapientes fideles eius nutrierunt occulte. Sed nec curauit Grimoaldus eum persequi quia puer adhuc erat. Audiens autem Perthari qui apud Mediolanum regnabat, q̃ frater eius mortuus fuisset, quanta uelocitate potuit fugit: & ad Cacanum regẽ Auarum abijt. Vxorem uero illius nomine Rodelindam, & paruulum filium nomine Chunibertũ, transmisit Grimoaldus in Beneuẽtum. Post hęc malignus homo Garibaldus, cuius consilio hæc omnia facta sunt, nõ diu super his gaudebat. Erat enim in ciuitate Taurinense paruus quidam homunculus, natus de propria gente Goteberti. Iste cum sciret q̃ Garibaldus ipso sacratissimo die paschali uenturus esset ad orationem in ecclesiam beati Iohannis Baptistæ, abijt, & ascendit super fontem sacrum baptisterij, & cũ sinistra manu tenuit se ad unã columnellam, ubi Garibaldus transire debuerat, cũ dextra uero euaginatũ gladium sub uestimento tegebat. Cumq; prope eum Garibaldus uenisset, ille homũcio euaginato gladio cũ tota uirtute qua potuit, percussit eum in ceruicem, & amputauit caput eius. Homines aũt eiusdẽ Garibaldi, multas illi plagas facientes, ad ultimũ occiderũt eum. Qui q̃uis sic punitus mortuus fuisset, tũ iniuriam & mortem domini sui uindicauit. Grimoaldus aũt confirmatus in regno apud Ticinum, occidit Chunibertum filium Gotheberti, & sororem eiusdẽ Goteberti, filiam Ariperti, duxit uxorẽ. Beneuentanum uero exercitũ cũ quo regnũ apprehendit, remisit ad propria, ditatum magnis muneribus, sed aliquantos secum retinuit, quibus largissimas possessiones concessit. Audiens aũt q̃ Perthari in Scythiam fugisset, & apud Cacanum regem Hunorũ stetisset, mandauit eidem Cacano, q̃ si Perthari in regno suo mansisset, pacem cũ Longobardis sicut hactenus habere nõ posset. Quod Cacanus ut audiuit, Perthari dixit: In qualemcunq; partem uolueris, uade, quia in meo regno non poteris stare, ne propter te inimicitiã Longobardorũ incurram. Perthari hęc audiens, delegit reuerti ad Grimoaldum, quia audierat eum esse misericordissimũ. Cum uero uenisset ad Laudensem ciuitatẽ, misit Vnulfum fidelissimũ sibi uirũ ad Grimoaldum, qui suũ ei nunciaret aduentũ. Hoc audiens Grimoaldus, gauisus est nimium, & mandauit ei promittendo, q̃ nullum malum haberet, si ad eum ueniret. Igitur Perthari ad Grimoaldũ ingressus, uoluit se ad pedes eius iactare: sed Grimoaldus nõ permittens eum hoc facere, retinuit eum, & osculatus est eum. Tunc dixit Perthari ad Grimoaldum: Seruus tuus sum. Potui quidẽ uiuere inter Paganos, sed audiens te Christianissimum & misericordissimũ, pro tuo nomine bono ueni ad te. Tunc rex promisit ei iureiurando coram omnibus dicens: Per eum qui me nasci fecit, quandoquidem ad meam fidem uenisti, nullum malũ erit tibi. Et dedit ei optimã domũ, præcipiens suis ministris, ut omnia quæ sibi essent necessaria, ex publico abundantius haberet. Tunc Ticinenses omnes cœperunt ad eum currere, & quasi notum salutare: statim maleloqui accedentes ad Grimoaldũ, dixerunt ad eum: Nisi Perthari citius occideris, regnum non habebis, omnes enim ad eum concurrunt, & propter eum te forte occidere habebunt. His uerbis Grimoaldus credulus, oblitus est illi quod illi iurauit: & qualiter illum occideret, cum suis tractauit. Deniq; per consilium misit ei ad cœnam diuersos cibos, & optimũ merum, ac diuersos

Partharitus occiso fratre fugit.

Beneuentanus exercitus remittitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuersas potiones, ut cũ per noctem quasi mortuus iaceret, leuius occidi posset. Sed cum ad cœnam sedisset, uenit ad eum suus quondam seruiens, afferens ei cibum, quem misit ei rex: & cum posuisset eum super mensam, finxit se salutare Perthari, & mittens caput sub mensam, clam nunciauit ei consilium Grimoaldi. Qui statim uocauit ad se pincernã suum, præcepitq; ei, ut in phiala aurea sibi misceret, semper aquã solam in eam mitteret. Tunc missi regis rogabant eum ex mandato eius, ut lætus biberet, & in honore Grimoaldi totam phialam consumeret. Ille autem dicebat se cũ gaudio bibere, totamq; phialam in honore eius effundere. Nihil autem bibebat nisi aquam. Pergebant igitur ministri regis, nunciantes ei, quod multum uinum biberet Perthari, etiam ebriosus esset. Ille uero cum gaudio dixit: Bibat ille ebriosus hodie, cras enim euomet eadem uina cum sanguine. Interea clamauit Perthari ad se Vnulfum fidelissimũ suum, & indicauit ei regis uoluntatem & consilium. Quod audiens Vnulfus, uocauit puerum suum, & præcepit ei ut lectum sibi faceret iuxta Perthari lectum. Cœna uero peracta, cum misisset rex homines suos, qui Perthari custodirent, ne aufugere potuisset, intrauit Perthari in cubiculum, ubi dormire debuit cum Vnulfo & uestiario suo fidelissimo, nunciauitq; eidem uestiario, quod de morte sua rex cogitaret, & ait: Si ego effugere potuero, tu finge loquẽdo ad homines regis, quod ego dormiam in isto cubiculo, & forsitan effugiens, de manibus eorũ me liberabo. Quod cũ ille gratanter se facturũ promitteret, tulit Vnulfus culcitram & pellem ursinam, & posuit supra dorsum Perthari, & cœpit eum quasi seruũ rusticanũ cũ uecte cędere, & cũ pugno in collo pellendo, extra regiam iactare. Cumq; milites regis interrogarent quid hoc esset, Vnulfus dixit: Seruus iste rusticanus fecit mihi lectum iuxta lectum Perthari, qui sic ebrius est, ut dormiat quasi sit mortuus. Hoc illi audientes, et uerũ esse credentes, læti facti sunt, & Perthari quasi seruũ rusticanũ exire dimiserunt. Vestiarius aũt ille fidelissimus in cubiculo mansit, illudq; claudẽs, firmiter obserauit. Quod uidentes serui regis, reuersi sunt ad dominum suum. Vnulfus aũt per sunẽ deposuit aliquantos uiros ad Perthari dominũ suum, qui cum illo irent. Pergentes igitur simul fugere cœperunt: & cũ inuenissent caballos in prato, apprehenderũt eos, & caballicauerunt, & in ea nocte peruenerunt ad ciuitatem Astensem, ubi erant uerissimi amici Perthari, quia eadem ciuitas necdum subdita erat Grimoaldo: indeq; fugiens in ciuitatẽ Taurinensem, peruenit in Franciam: sicq; Deus omnipotens Perthari innocentem à morte liberauit, & Grimoaldum ne homicidium faceret, custodiuit. In crastinum ergo Grimoaldus sperans, q̃ Perthari dormiret in hospitio suo, misit ad eum homines qui eum adducerent: & ab eodem loco suo usq; ad palatium fecit stare homines hinc & illinc, ne per qualecũq; ingenium posset effugere. Cumq; uenissent missi à rege, cœperũt clamare ad regiam ubi uestiarius ille manebat, ut Perthari à somno excitarent. Vestiarius aũt ille dicebat: Misericordiam cũ eo facite, & dormire illum permittite, quia de uia lassus est, & adhuc nimium dormit. Qui cum hoc regi renunciarent, ait: Sero sic ebrius fuit, ut adhuc euigilare non possit. Iterum misit, ut festinantius adduceretur. Qui uenientes ad ianuam ubi eum dormire sperabant, magnis uocibus ut eum excitarent, clamabant. Vestiarius ille iterum eos rogabat, ut aliquantulum dormire permitterent. Qui irati, dixerunt: Satis iam dormiuit ebriosus ille. & calcibus rumpebant regias: & ingressi cubiculum, requirebant eum in lecto: & non inuenientes, interrogabant uestiarium quid factum sit de illo. Qui eũ fugisse respondit. Quẽ illi apprehendentes per capillos, fustibus cędebant, eumq; ligatis post tergũ manibus, ad regẽ ducebãt, dicentes: Iste sapit quomodo Perthari fugit, & ideo dignus est morte. Rex aũt solui eum pręcepit, & per ordinem qualiter Perthari fugisset, edicere iussit. Qui omnia sicut facta fuerant, enarrauit. Tunc rex interrogauit circũstantes dicens: Quid homo iste promeruit, qui tale malũ fecit? Qui omnes responderunt, mala morte illum mori debere. Rex aũt dixit: Per illum qui me nasci fecit, bene debet homo iste habere, qui se pro domino suo morti uoluit tradere. Tunc pręcepit eum inter suos uestiarios esse, multa ei promittens, si sibi talem fidem seruaret, qualem Perthari seruauit. Deinde requisiuit rex, quid de Vnulfo factum sit. Qui ait: In Ecclesiam sancti Michaelis Archangeli fugit. Statim rex misit ad eum, promittens nullum malum eum habiturũ, tantũ festinantius ueniret ad eum.

Perthariti fuga & exilium.

Vnulfus

Vnulfus hoc audiens, festinanter ad palatium uenit, & ad pedes regis se protinus misit. Quem cum rex interrogaret, qualiter Perthari effugeret: Ille omnem rei ueritatem ei narrauit. Tunc rex coram omnibus collaudans prudentiam eius & fidem, dedit omnes diuitias suas in illius potestatem, ut esset honoratissimus in palatio suo. Post aliquantos dies interrogauit eum rex, utrum secum, an cum Perthari libentius esset. Ille autem cœpit iurando dicere, quod magis optaret cũ Perthari mori, quàm ubicunq; in maximis delitijs uiuere. Deinde uocauit uestiarium illum, & iussit eum, utrum melius sibi uideretur in palatio esse, an cum Perthari in peregrinationem ire. Ille autem eadem uerba dicebat, quæ & Vnulfus antea dixerat. Rex autem cum audisset, gauisus est ualde, & laudauit fidem illorum, dixitq; ad Vnulfum: Quotcunq; uolueris de domo mea tolle, homines, uel caballos, uel quęcũq; alia, & uade ad dominum tuum sine aliqua læsione. Similiter dixit ad uestiarium illum. Illi autẽ tulerunt omnia sibi necessaria, & cum licentia regis Grimoaldi, perrexerunt ad dilectissimum dominum suum Perthari in partes Francorum.

Fideles serui & prudentes.

Hoc tempore Dagobertus regnum Francorum tenebat, cum quo Grimoaldus pacem firmam habebat. Romanum uero imperium Constantinus, Constantis filius accepit, & per xvij. annos tenuit. Post hæc Grimoaldus flebotomauit se in palatio, & cum post ix. dies uellet sagittare columbam unam, disrupta est uena de eius brachio, & mortuus est. Hic in edicto quod rex Rutheri fecit, aliquanta capitula annexuit. Fuit autem corpore maximus & audacissimus, capite caluo, barba longa, consilio & uirtute primus. Sepultus est in ecclesia sancti Ambrosij, quam ipse fecit. Reliquit autem filium suum Garibaldum, quem de filia regis Aripertí habuit, successorẽ regni adhuc puerũ, Romoaldum uero filiũ suũ iam in Beneuento ducẽ constituit.

Dagobertus Francorũ rex.

Vena post 9. dies rupta Grimoaldo.

Igitur Perthari cum esset in Francia propter timorem Grimoaldi, quia fœderatus erat cum rege Francorum, uoluit fugere in Britanniam. Cumq; nauigasset per pelagus, subito audiuit à littore dicentem. Si Perthari est in ista naui, dicite illi, ut reuertatur in patriam suam, quia iam dies tres sunt, ex quo rex Grimoaldus mortuus est. Quod cum audisset Perthari, ibat prope littus, ut uideret illum qui loquebatur: sed cum neminem inueniret, considerauit quod angelus hæc diceret, statimq; reuersus uenit Ticinum, & inuenit ibi multitudinem Longobardorum, qui eum cũ gaudio susceperunt. Expulit autem Garibaldum puerum Grimoaldi de regno, & post mensem tertium ordinauerũt eum Longobardi regem super se: erat enim homo iustus, & in fide Christi rectus, & nutritor pauperum. Misit autem in Beneuentum, & fecit exinde uenire Rodelindam uxorem suam, & Chunibertum filium suum, quos Grimoaldus illuc direxit in exilium. Post hæc idem Perthari fecit monasterium in eodem loco unde prius fugerat, & fecit illud dedicari in honorem Dei & sanctæ uirginis Agathæ, in quo multas uirgines congregauit, multaq; ornamenta & substantias ibi dedit. Fecit autem & uxor eius Rodelinda ecclesiam in honorem sanctæ Dei genitricis & uirginis Marię, foris muros Ticini, in loco qui dicitur ad Perticas, decorãs eam mirificis ornamentis. Igitur Perthari cum regnaret solus per annos vij. in octauo anno ordinauit Chunibertum filium suum in regno, ut pariter regnarent, & regnauerunt pariter per decem annos. Cumq; in omni tranquillitate regnarent, surrexit contra eos filius diaboli, Alachis nomine, de Tridento: sed Chunibertus filius regis diligens Alachis, reuocauit eum in gratiam patris sui. Sæpe quippe uoluit rex interficere Alachin, sed Chunibertus semper rogauit pro eo, sperans quod aliquando ei fidelis esset: insuper non cessauit rogare patrem, ut daret ei ducatum Brixiæ. Perthari uero dixit: Ad tuam perditionem hoc rogas, ut talis potentiæ uirtutẽ Alachi dem, ut possit regnare. Ciuitas nanq; Brixiana semper habuit multitudinem de nobilibus Longobardis, propter hoc timuit Perthari, quod Alachis ibi dominaretur. Postq̃ aũt idem Perthari regnauit per annos xviij. defunctus est, & iuxta ecclesiam quam Aripertus pater eius fecerat, sepultus est. Post mortem uero eius Chunibertus filius eius tulit uxorem nomine Ermelindam, de genere Anglisaxonum. Alachis uero oblitus omnia bona quæ in eum fecit Chunibertus, iunxit se cum Aldone & Grausone de Brixia, & cum multis Longobardis: & cum non esset Chunibertus in Papia, introiuit ille in palatium eius, & rebellauit ei. Quod audiẽs Chunibertus,

Perthari redutus.

Monasterium uirginum extruit Pertharitus.

Alachis diabo li filius.

Universidad de Deusto Biblioteca

fugit intra lacum Larium iuxta Comum. Facta est autem magna tribulatio omnibus qui eum amabant, maxime clericis & præsbyteris, quos Alachis odio habebat. Erat autē illo tempore in Ticinensi ecclesia episcopus, nomine Damianus, sanctissimus homo atq; sapientissimus. Hic uidens quod Alachis haberet palatium, ne ecclesia sua uel ipse aliquod malum pateretur, misit ad eum cum benedictione ecclesię suę diaconum suum nomine Thomam, sapientem hominē & religiosum. Cumq; nunciatum esset ei, quod ueniret ad eum Thomas diaconus, cum benedictione episcopi sui, Alachis pro eo quod omnes clericos odio habebat, mandauit ei dicens: Si femoralia, id est, bracas mundas habet, intret ad me: sin autem, foris stet. Thomas autem respōdit: Nunciate ei, quia munda femoralia habeo, nam hodie lotas indui uestes. Ille autem remandauit ei: Non dico de femoralibus, sed de eo quod intra femoralia habet. Adhæc Thomas diaconus respondit: Deus solus potest de his causis reprehensionem in me inuenire, ille autem non potest. Cumq; illum intrare fecisset, cum magna ira locutus est ei. Quod audientes omnes clerici, timuerunt, nimium sperantes quod in illa ciuitate propter crudelitatem eius uiuere nō possent, cœperuntq; tantum desiderare & amare Chunibertum regem suum, quantū audierunt Alachin crudelem & superbum. Vnde crudelitas eius & superbia non durauit per tempora multa. Deniq; cū quadam die solidos super mensam numeraret, unus tremissis decidit, quē filius Aldonis adhuc puerulus de terra collegit, eiq; reddidit. Qui sperans quod ipse puer adhuc nihil intelligeret, dixit: Pater tuus multos habet de istis: si Deus uoluerit, in proximo tempore mihi daturus est eos. Cum autem puerulus ad uesperum rediret domum, interrogauit eum pater suus, si rex aliquid dixisset ad eum. Qui cum ei nunciasset omnia facta & dicta, timuit Aldo fortiter, & uadens ad fratrem suum Grausonem, nunciauit ei regis uerba, statimq; cœperūt ambo consiliari cum amicis suis de interitu regis. Mane autem perrexerunt ad palatium, & sic ad Alachim locuti sunt: Quid dignaris semper stare in ciuitate? Ecce tota ciuitas & uniuersus populus tibi fidelis est; ebriosus ille Chunibertus in tantū humiliatus est, ut iam amplius uirtutem aliquam contra te habere non possit. Exi ergo de ciuitate, & uade in uenationem cum iuuenibus tuis, nos autem cum alijs fidelibus tuis defendimus tibi hanc ciuitatem: sed & hoc promittimus tibi, ut in proximo tēpore caput inimici tui Chuniberti adducamus tibi. Alachis autem iuxta suasionem eorū exiuit de ciuitate in syluam, ad uenandum cum hominibus suis. Aldo uero & Grauso ierunt ad lacum Cumacinum, & ingressi nauim, perrexerunt ad regem Chunibertum, & iactantes se ad pedes eius, ueniam petebant, de hoc quod contra eum fecerunt, & indicauerunt ei, quale malum eis facere uoluerit Alachis, & quale consilium dederint ei. Quod audiens rex Chunibertus, gauisus est ualde, & sacramentū inter se dederunt, & statuerunt diem, quando Chunibertus Ticinum ueniret, ipsiq; eum in ciuitatem intromitterent. Cōstituto aūt die uenit Chunibertus, & illi sicut promiserant, gratanter eum susceperūt. Tunc oēs simul episcopus & presbyteri & clerici, iuuenes & senes cū gaudio cucurrerunt ad eum, gratias agentes Deo pro reditu eius, & alij amplexabantur genua eius, & alij pedes: sed & ille quos potuit, familiariter osculatus est. Subito aūt nuncius exinde ueniēs ad Alachisum, dixit ei, q; Aldo & Grauso nō tm̄ caput Chuniberti, sicut promiserāt, sed & totū corpus adduxissent, & in palatiū misissent. Quod ille audiens, cōtristatus est ualde, & cū magno furore discedens, iuit per placentiā & multas ciuitates, alias per blanditias, alias ui apprehendens, cōgregauit oēs quos potuit, ut cū Chuniberto pugnaret. Cūq; Chunibertus econtra suos colligeret, cōuenerunt in campo qui Coronatus dicitur, ibiq; steterunt. Misit aūt Chunibertus ad Alachisum dicens: Vt quid perit tanta hominū multitudo? Pugnemus ego & tu, & qui uicerit, regnū teneat. Alachis aūt noluit. Cui dixit unus de populo suo, nomine Tuscus: Quare nō pugnas cū eo? Tu fortissimus & audacissimus es, & cur nō exis cū audacia, ut pugnes cū eo? Alachis respondit: Chunibertus q̄uis ebriosus sit, tū satis est fortis. Nam tempore patris sui qū eramus pueri, erāt in palatio uerueces maiores, & Chunibertus apprehendit quemuis illorum per lanam de dorso, & portauit cum una manu, quod ego facere non poteram. Quod audiens Tuscus ille, dixit: Si tu cum illo pugnare non poteris, nec me amplius in adiutorium habebis: & statim relicto

Damianus episcopus Ticinensis.

Alachis odor cleri.

Facetia de femoralibus, & de eo quod intra femorale est.

Campus qui dicitur Coronatus.

relicto eo, iuit ad Chunibertum, & indicauit ei omnia hæc. Cum autem iam prope esset, ut iungere se deberent ad pugnam, diaconus quidam nomine Sceno, multum amans Chunibertum, & timens q; in eadem pugna moreretur, dixit ad eum: Domine mi rex, omnis spes nostra in te est, si tu mortuus fueris in pugna, omnes nos ille crudelissimus Alachis per diuersa occidet tormenta. Placeat itaq; tibi consilium meum, & da mihi omnia arma tua, & ego uadam & pugnabo cum isto aduersario. Si ego mortuus fuero, tu recuperabis causam tuā, si uicero, maiorem inde habebis gloriam, quia per seruum tuum habebis uictoriam. Cumq; Chunibertus hoc omnino recusaret, rogauerunt eum fidelissimi sui, qui aderant, ut ei consentiret. Tunc ille consensit, indutumq; diaconem omnibus armis suis pro se ad pugnam misit. Cumq; pugnarent ambæ partes, Alachis semper intendebat, ubi Sceno diaconus stabat, putansq; q; Chunibertus esset, impugnauit eum & occidit, & cum gaudio caput eius abscidi præcepit, leuansq; illud in hasta, gratias egit Deo, q; Chunibertū occiderit. Sed cum cassidem de capite eius tulissent, apparuit q; clericus esset. Tunc Alachis cum ira magna exclamauit. Heu me, nihil fecimus quādo hanc pugnam cōmisimus, in qua clericum occidimus, & statim tale uotum uouit, q; si uictoriam de Chuniberto haberet, puteum unum de clericorum testiculis impleret. Igitur Chunibertus uidens suos deficere, putantes ipsum mortuum esse, ostendit se eis, confortans eos, & dicens. Nolite timere, modo enim debemus inimicos nostros uincere. Iterum præparauerunt se ambæ partes ad pugnam, & cum iam prope esset, ut se coniungerent, rursum mandauit Chunibertus ad Alachisum dicens. Cur perit populus? Pugnemus nos duo, qui uicerit, dominetur omni huic populo. Cumq; Alachiso sui homines dicerent, quare non pugnas cum eo, ille respondit. Non possum hoc facere, quia uideo imaginem S. Michaelis Archangeli inter hastas suas, ubi ei iuraui. Tūc unus ex illis dixit ei. Propter timorem uidebitur tibi quod non est, & iam tibi tardū est hoc dicere. Congredientibus autem utrisq; partibus, multi utrinq; ceciderunt, Alachis quoq; cecidit, & Chunibertus, adiuuante domino, uictoriam habuit. Caput autem Alachis & cruta abscisa sunt, & solum corpus truncū remansit. Rex uero cum gaudio & uictoria reuersus est Ticinum. Cum ista fierēt, apud Longobardos trans padum, Romoaldus filius Grimoaldi, dux Beneuentorum, congregato exercitu, cœpit expugnare Tarentum, & Brundisium, & totam illam regionem sibi subiugauit. Diederada uero uxor eius fecit monasterium in honore S. Petri Apostoli, foris muros ciuitatis Beneuentanæ, in quo puellarum Christi fecit conuentum. Postq̄ regnauit Romoaldus per annos xvi. mortuus est, & filius eius Grimoaldus rexit Beneuentum per triennium, duxitq; uxorem Vuigilindā, filiam Perthari, sororem Chuniberti. Post mortem Grimoaldi, Gisolphus frater eius dux factus est, & tenuit ducatum per annos xvij. hic uxorem habuit Vuinibirgam, filiam Radoaldi ducis. Circa hæc tempora, cum iam per multos annos monasterium S. Benedicti, in Cassino monte esset derelictum, uenerunt Franci de Celmania, & de Aurelia in eundem locum, & dum se fingerent iacere in eodem loco, ubi iacebant corpora S. Benedicti, & sanctæ Scholasticæ, tulerūt ossa eorum, & portauerunt in patriam suam, ubi facta sunt duo monasteria, unum in honore S. Benedicti, aliud in honore sanctæ Scholasticæ. Sed nos certum credimus illud uenerabile os diuina semper ruminans uerba, & oculos semper cœlestia uidentes, & alia membra illius, quamuis dissoluta, in eodem loco remansisse. Solum enim corpus domini non uidit corruptionem, aliorū uero corpora sanctorū quamuis in æterna gloria reparanda sint, tamen in hoc sęculo dissoluta sunt. Dum hæc in Italia geruntur, orta est hęresis apud Constantinopolim, quam excitauerunt Georgius patriarcha Constantinopolitanus, & Macharius, & Pyrrhus, & Petrus, & Paulus, separantes in Christo Deitatem & humanitatem. Propter quam causam Constantinus Imperator fecit congregari centum quinquaginta Episcopos, inter quos fuerunt duo legati sanctæ Romanæ Ecclesiæ missi à papa Agathone, Iohannes diaconus, & Iohannes Portuensis Episcopus, factoq; concilio, damnauerunt hæresim prædictā. Eadem uero hora tentæ telæ aranearum in medio populi ceciderunt, ut omnes exinde mirarentur. Hoc autem uisæ sunt significare, ut hęresis illa esset exinanienda. Prædictus autem Georgius patriarcha ab Episcopis admonitus & correctus est, alij uero in sua

Diaconus pugnat pro Chuniberto.

Votū Alachis, implendi puteum de clericorum testiculis.

De translatione S. Benedicti & Scholasticæ, opinio.

Hæresis separantiū in Christo deitatē & humanitatem.

Telæ aranearum.

Universidad de Deusto Biblioteca

Sexta Synodus.

in sua perfidia permanentes, ab omnibus Episcopis anathematizati sunt. Hæc est sexta synodus uniuersalis, id est, quam mundus uniuersus tenet. His quoq; temporibus per octauam indictionem eclipsis lunæ apparuit, & secundo die intrantis Maij, eclipsis solis facta est, hora diei decima, ac deinde mense Iulio, Augusto, & Septembre, mortalitas magna facta est. Tunc uisibiliter multis hominibus apparuerunt duo angeli, unus bonus, & alter malus, ambulantes per urbem tempore nocturno, & ille malus tenebat uenabulũ in manu, & per iussionem boni angeli de quacunq; domo ianuam percutiebat, alia die omnes homines de eadem domo moriebantur.

Pestes.

S. Sebastianus contra pestem

Post hæc cuidam homini bono per uisionem dictum est, quòd ipsa mortalitas nõ cessaret, nisi in Ecclesia S. Petri, quæ dicitur ad uincula, dedicaretur altare in honore S. Sebastiani martyris. Quo facto, mortalitas cessauit. Interea rex Chunibertus cum quodam fidelissimo suo consiliatus est, quomodo Aldonem & Grausonem occideret. Cumq; de hac re inter se loquerentur, stantes prope fenestram quandam, subito in fenestra illa musca cõsedit. Quã Chunibertus occidere uolens, cum cultello quod in manu tenebat, pedem illius tantum abscidebat. Cumq; Aldo & Grauso ad palatiũ regis tenderent, & iam appropinquarent, obuiauit eis unus homo pede truncato, & dixit eis, q̃ Chunibertus rex uellet eos occidere. Hoc illi audientes, fugerunt in Ecclesiam S. Romani martyris, & absconderunt se post altare ipsius Ecclesiæ. Cumq; hoc regi nunciatum fuisset, statim uocauit ad se illum fidelissimum suum cui hoc soli crediderat, & dixit ei. Quare consilium meum credidisti cuiq; homini. Ille cum tremore respondit. Domine mi rex, tu scis quia postq; mihi locutus es, nunq; de tuo conspectu foras exiui, quomodo hoc alicui homini dicere potui? Tunc rex mandauit ad Aldonem & Grausonem, ut quid in Ecclesiam fugissent. Qui responderunt. Quia audiuimus q̃ rex nos occidere uellet. Iterum mandauit ad eos rex, interrogans quis eis hoc nunciaret, & dixit q̃ gratiam suam non haberent, nisi hoc sibi manifestarent. Tunc illi omnia quæ facta fuerant, manifestauerunt dicentes, quia obuiauit nobis unus homo pede truncato usq; ad geniculum, & ipse hoc nobis nunciauit. Tunc rex Chunibertus intellexit q̃ musca illa diabolus fuisset, & ipse hoc eis nunciasset, statimq; uocauit eos ad se, & reddidit eis gratiam suam, & usq; ad mortem habuit eos honoratos.

Diabolus in specie muscæ.

Constantinus moritur.

Inter hæc Cõstantinus Imperator mortuus est, & Iustinianus filius eius minor tenuit regnum per annos decem. Contra hunc Leo quidam uenit, apprehensumq; naso de truncauit, eijciensq; de regno, ipse per annos tres regnauit, & illum in insulam quandam exiliauit. Iterum Tyberius hũc Leonem de regno expulit, ipseq; regnum tenuit, & illum in custodiam posuit. Post hæc Iustinianus regnum suum per adiutorium Tebelli, regis Bulgarum, recepit, & Leonem atq; Tyberium coram populo in medio circulo decollari fecit.

Leo Iustinianum naso truncat.

Cedoaldus rex Angliæ, ad fidem conuertitur.

His diebus rex Anglisaxonum, nomine Cedoaldus, qui multas pugnas in sua patria commisit, ad Christum conuersus est, & tendens Romam, uenit ad Chunibertũ regem, à quo cum magno honore susceptus, iuit Romam, & à beato Sergio papa baptizatus, Petrus nominatus est, & cum adhuc in albis esset, mortuus est, & in Ecclesia S. Petri sepultus. Hoc etiam tempore fuit in regno Francorum uir nomine Arnoldus Deo amabilis, qui relicto seculo, postea Episcopus factus est. Chunibertus uero postquam regnauit annis xij. solus post mortem patris mortuus est, regnũq; filio suo Liepertoadhuc paruulo, dimisit: cui Asprandum uirum sapientẽ nutritorem constituit. Post octo menses Reginbertus, dux Taurinẽsium, uenit cum exercitu cõtra Asprandum & Rothariũ, duces Pergamensium, & pugnans cum eis, uicit eos & apprehendit regnum, sed eodem anno mortuus est. Cuius filius Aripertus iterũ pugnauit aduersus Liepertum regem apud Ticinum, & Liepertum in pugna uiuum apprehẽdit, Asprandus uero nutritor eius in insulam Cumacinam fugit. Dux autem Rotharius, cum rediisset Pergamum, Haripertus cum magno exercitu obsedit & expugnauit ciuitatem, apprehensoq; Rothario, fecit radi caput eius & barbã, & exiliauit eum, ubi post aliquantum tempus mortuus est. Liepertum uero puerum misit in balneum, & clausit ianuam super ipsum, sicq; nimio calore mortuus est. Aripertus autem cum securus iam regnaret, apprehendit Sigebrandum filium Asprandi, & excęcauit eum, & omnes parentes eius per diuersa tormenta afflixit, Luiprandum autem filiũ eius minorem

minorem tenuit in carcere. Et quia adhuc erat puerulus, personã eius despexit, & noluit ei facere aliquod malum, insuper dimisit eum ire ad patrẽ suum. Igitur Luiprandus uenit ad patrem suum in Bauariam, quo ipse iam dudum fugerat eundẽ Aripertum, ad ducem Theodebertum, stetiq; cum eo per annos nouem. Quo cum uenisset Luiprandus, cum gaudio magno est susceptus.

Ansgis Paul. Diac. li. 6 cap. 5. Arnulfum dicit maiorẽ domus fuisse. Deinde cap. 8. de Anchise maiore domus loquitur.

Hoc tempore apud Gallias in regno Francorũ, sub nomine maioris domus principabatur Ansgis, filius Arnoldi supradicti, qui nomen trahere uidet ab Anchisa Troiano. Igitur postq; Asprandus per annos nouẽ mansit in Bauaria, mouit exinde Theodebertum, Bauuariorum ducem, & cum exercitu uenit in Italiam, pugnauitq; cum Aripertto, & mortui sunt multi de partibus utrisq;. Sed quamuis in ipsa pugna nox finem fecisset, certum est tamen q̃ Bauuarij fugerũt, & Aripertus cum uictoria rediit ad castra. Qui cum noluisset manere in castris, sed iret in Ticinum, fecit desperationẽ populo suo, & aduersarijs dedit audaciam. Postq; uero ciuitatem intrauit, & sensit iratum sibi esse populum pro tali facto habuit consilium, ut fugeret in Franciam, & tulit de palatio aurum quantum uoluit, & exiuit. Cumq; Ticinum fluuium oneratus auro transnatare uoluisset, suffocatus ab aqua mortuus est. Alio die inuentum est corpus illius, & sepultum est in Ecclesia Domini saluatoris. Post cuius mortem Asprandus Longobardorum regnum tenuit, & solummodo tres menses regnauit, uir per omnia bonus, & cuius sapientiæ pauci homines assimilari possunt. Videntes autem Longobardi q̃ Asprandus moreretur, fecerunt sibi regem filium eius Luitprandum, patre adhuc uiuente. Philippicus autem Iustinianũ Imperatorem occidit, regnumq; eius per annum & sex menses tenuit. Surrexit enim contra eum Anastasius, qui & Arthemicus dictus est, & eiecit eum de regno, oculosq; eius erumpere fecit. Anastasius autem, cum mitteret naues in Alexandriam contra Sarracenos, diuertentes milites Constantinopolim, exquisierũt Theodosium, orthodoxum uirum, & inuitum per uiolentiam posuerunt in regnum. Exiens autem idem Theodosius de Constantinopoli in Niceam, pugnauit contra Anastasium, & uicit eum, & tulit ab eo sacramentũ, & eum clericum fieri iussit, & postea pręsbyterum ordinari fecit. Mortuo aũt Theodosio, post annum unum Leo factus est Imperator. Apud regnum Francorũ, in illo tempore Pipinus regnauit, qui fuit nimium audax, semperq; ab hostibus uictoriã habuit. Hic habuit filios, sed ex eis Carolus optimus extitit, qui post eum regnũ accepit.

Philippicus occidit Iustinianum.

Pipinus regnat apud Francos.

Circa hæc tempora compunctus diuino amore Petronax de Brixia, uenit Romã, & ad exhortationem beati Gregorij, tunc temporis papæ, uenit in Cassinum castrũ, cœpitq; ibi habitare cum hominibus, qui tunc ibi residebant. Qui deinde eundẽ uenerabilem uirum Petronacem fecerunt sibi seniorem. Cœperunt autẽ statim ad eum concurrere multi uiri nobiles, & adiuuante diuina gratia, pro meritis beati patris Benedicti, reparauit priora habitacula, uiuensq; cum omnibus sub iugo sanctæ regulæ, secundum ordinem beati Benedicti, sanctum illud monasteriũ ad bonum perduxerat statum. Huic uenerabili uiro multa fecit adiutoria dilectus Deo Zacharias papa, dans ei libros sanctæ scripturæ, & alia quæ ad utilitatem monasterij pertinent, insuper & regulam, quam beatus pater Benedictus manibus suis scripsit. Ab illo aũt tempore, ex quo locus ille destructus est, usq; ad iam dictum Abbatem Petronacem, completi fuerunt centum & decem anni. In Francia, mortuo Pipino, filius eius Carolus, quamuis per multas pugnas tulit principatũ de potestate Reginfridi. Inter hæc Luitprandus rex audiens, q̃ Sarraceni deprędarentur Sardiniam, dedit magnum preciũ, & misit in Sardiniam, fecitq; inde adduci ossa S. Augustini Episcopi, & posuit illa honorifice in Ticino. Post hæc Carolus rex Francorum, misit Pipinum filium suum ad Luitprandum regem, ut tonderet capillos eius, & faceret eum sibi exinde cõpatrem, quod ille fecit, puerumq; cum donis multis ad patrem remisit. Igitur Luitprãdus rex multas Ecclesias per loca diuersa construxit. Fecit enim monasteriũ beati Petri Apostoli, foris muros Ticinensis ciuitatis, quod dicitur ad cœlum aureũ, & sursum in alpibus, in propria sua uilla fecit monasterium, quod dicitur Barcetum. Itemq; in Lonna uilla propria, monasterium fecit in honore S. Anastasij martyris. Similiter fecit Ecclesiam Domini saluatoris in palatio suo, & ordinauit ibi sacerdotes & clericos, qui quotidie diuina officia celebrarent ibi, quod nunq; alij reges ante ipsum habuerunt.

Petronax de Brixia.

Zacharias papa.

Carolus Pipini filius.

Monasterium ad cœlum aureum.

Barcetum.

Lonna.

Postq;

Universidad de Deusto Biblioteca

Dotes Caroli filij Pipini.

Postq; uero regnauit per annos xxxi. & menses vij. mortuus est, sepultusq; est in Ecclesia S. Hadriani martyris, ubi & pater eius sepultus est. Fuit autem sapiens & fortis, amator pacis, culpantibus misericors, castus, orationibus & uigilijs deditus, in eleemosynis largus, literas non nouit, sed tamen sic sapiens fuit, ut Philosophis assimulandus sit.

Hucusq; de Longobardorũ gentis origine, eiusq; in Italiam ingressione, regumq; eius successione strictim descripsisse, Imperatorum quoq; Romanorum interim regnantium nomina & tempora breuiter tetigisse sufficiat, nunc ad cœptæ seriei digestionem, unde paululum digressi sumus, descriptio redeat.

Iustinus Tyberium Cæsarẽ appellat.

IVstinus Imperator Tyberium comitem excubitorum sibi filium faciens, Cæsarem appellauit, & concessorẽ suum constituit. Erat Imperator pedibus æger, & per hoc magis in lectulo iacuit. Post hæc infirmatus, sed post paululum à languore dimissus, conuocauit tam Euticium Pontificem & senatum, quãm omnes sacerdotes & ciues, & adducto Cæsare Tyberio, palãm omnibus appellauit eum Imperatorem, his sermonibus usus. Ecce Deus benefecit tibi, hunc habitum Deus tibi dedit, non ego. Honora illum, ut tu quoq; honoreris ab illo, honora matrem tuam, quæ aliquando tibi domina fuit, nosti q̃ primũ fueris eius seruus, nunc autem filius. Ne gratuleris in sanguinibus, nec communices homicidio, ne malum pro malo reddas, ne in malo inimicitiæ mihi similis efficiaris, non eleuet te habitus hic, quemadmodum me, sic atrende omnibus sicut tibi, scito quis fueris, ne superbias, & non peccabis. Omnes isti filij tui sunt & serui, hos cum uideas, omnes qui sunt reipublicę uides. Hęc cum dixisset, & facta oratione à patriarcha, cum dixissent omnes Amen, cecidit Cęsar ad pedes Imperatoris, & dixit ei. Si uis sum, si uis non sum. Et Imperator ait. Deus qui fecit cœlum & terram, ipse omnia quæ dicere oblitus sum, in cor tuum mittat. Hæc cum loqueretur Imperator, replebat lacrimis totum collegium. Post hæc Iustinus anno xi. regni sui mortuus est, relicto Tybetio successore.

Præcepta Christiana digna Cæsare.

ANNI IVSTINI.

Armenij fidẽ suscipiunt. Sophia Augusta remittit debita.

PRimo autem anno IVSTINI, qui est annus Dominicæ incarnationis Dlxv. Armenij suscipiunt fidem. Anno Domini Dlxvi. Anno Domini Dlxvij. Sophia Augusta accersitis notarijs, deferri iussit cautiones debitorũ & breues, & dimisit eis omnia. Eodem anno Narses patritius Totilã regem occidit, Gothosq; dispersit. Anno Domini Dlxviij. Longobardi Italiam perentes, de Pannonia egressi sunt. Anno Domini Dlxix. Anno Domini Dlxx. Longobardi Mediolanum intrauerunt. S. Vedactus obijt. Anno Domini Dlxxi. Gregorius Turonensis Episcopus claruit. Anno Domini Dlxxij. Anno Domini Dlxxiij. Anno Domini Dlxxiiij. Anno Dñi Dlxxv. Iustinus Imperator obijt. Quidam scribunt, q̃ in hæresim Pelagianam inciderit, & ideo iusto Dei iudicio sensu perdito cum amentia uitam finiuerit.

Iustinus Pelagianus.

HISTORIA.

Tyberius coronatur & Anastasia.

ANno Dominicæ incarnationis Dlxxvi. urbis uero conditę millesimo cccxxvij. TYBERIVS Constantinus genere Thrax lv. loco ab Augusto. imperium accipiens, coronatus est ab Euticio Patriarcha, regnauitq; annis vij. Qui mittens adduxit uxorem suam Anastasiam, & coronauit eam. Quæ cum coronaretur, clamabant partes. Anastasia tu uincas. Salua Domine quos iussisti imperare. Hoc audiens Sophia, uxor Iustini, animo perculsa est, nesciebat enim q̃ haberet uxorẽ, uolebatq; ipsa nubere Tyberio, & permanere Augusta. Quidam uero dicebant, q̃ uiuente Iustino, adamicata fuerit Tyberio, & ipsa persuaserit Iustino, ut eum Cæsarem faceret. Qui cum adhuc uiuente Iustino præesset palatio, & cum, ut uere Christianus, thesaurum multum, quem Iustinus male congregauit, peiusq; in ferreis arcis reposuit, pauperibus distribueret, Sophia Augusta frequentius eum increpauit dicens. Quod ego per multos annos congregaui, tu in modico temporis expẽdis. Cui ille ait. Confido in Domino, quia pecunia non deerit fisco regali, tantum pauperes elemosynas accipiant,

piant, & captiui redimantur, Hic cum imperialem coronam accepturus esset, eumq; iuxta consuetudinem in spectaculo circi, ubi reges coronari solebant, populus expectaret, quidam aduersarij insidias ei parauerunt, & Iustinianum, nepotem Iustini, in imperiũ sublimare uoluerunt. Ille autem prius loca sancta perambulauit, postea uocans ad se Pontificem urbis Euticium, cum consulibus & præfectis, cęterisq; honoratis, palatium intrauit, & induens se purpura, coronamq; sibi imponens, sedit super sedem imperialem, & cum magnis laudibus in gloria regni est confirmatus. Quod uidentes eius aduersarij, magna confusione sunt cooperti. Iustinianus uero post paucos dies ueniens, proiecit se ad pedes eius, & ut gratiam eius haberet, quindecim centenaria dedit ei. Ille autem, ut semper fuit patiens, suscepit eum bene, iussitq; eum in palatio semper manere. Sophia quoq; immemor promissionis, quam aliquando fecerat Tyberio, tentauit ei fraudem ingerere, exeunte enim illo ad uillam, ut iuxta consuetudinem imperialem per xxx. dies iocundaretur cum suis ad uindemiam, Sophia Iustinianũ clam uocauit, eumq; in regnum sublimare quæsiuit. Hoc audiens Tyberius, festinanter Constantinopolim redijt, apprehensamq; Sophiam omnibus suis rebus eam spoliauit, dimittens ei tantum unde uiueret, & tollens omnes pueros eius, de suis fidelibus posuit, qui ei seruirent, prę cipiens ut nullus ex his qui ei antea seruiebant, ad eam accederet. Iustinianum uero solis uerbis corripiens, in tantum eum postea dilexit, ut filiam suam filio eius promitteret, rursumq; filio suo filiam eius expeteret, sed nescio qua de re hoc ad effectum non peruenit. Hicitaq;, quia multas elemosynas quotidie fecit, multũ ei Deus aurum demonstrauit. Quadam itaq; die ambulans per palatium, uidit in pauimento petram, in qua sculptum erat sanctæ crucis signum, Et ait: Cruce domini frontes & pectora nostra signare debemus, & ecce sub pedibus nostris eam calcamus, & iussit eam auferri. Quæ cum leuaretur, inuenerunt aliam simili modo signatam. Cumq; & hanc subleuari iussisset, apparuit tertia, hanc quoq; cum leuassent, inuenerunt plus quãm mille centenaria auri. Quo sublato, multum pauperibus largitus est ex eo. Narses quoq; patritius magnam domum habuit, in qua cisternam faciens, multum aurum & argentũ in ea recondit, occidens huius rei conscios, præter senem unum, à quo iuramento exigens omnia ei cõmendauit. Mortuo aũt Narsete, prędictus senex ad Tyberium uenit, & de eadem pecunia ei indicauit. Qui gauisus, misit pueros suos cum eo, qui aperientes cisternam, tantam pecuniam inuenerunt, ut per multos dies uix potuisset deportari. Quam more suo penè omnem pauperibus erogauit. Hic, cum temporibus Benedicti papę uastãtibus omnia Longobardis, Roma fame laboraret, multa millia modiorũ frumẽti nauibus ab Aegypto dirigens, eam misericordiæ studio releuauit. Tertio huius anno rex Persarum, congregauit exercitum copiosum contra eum, sed missus ab eo exercitus duce Mauritio, Persas uicit, reuersusq; Mauritius cum uictoria, honorifice à Tyberio est susceptus, dataq; sibi filia Imperatoris Constantia, gener eius est effectus. Similiter & Germano prætori iunxit filiam suam Charito, utrumq; Cęsarem creans. Ad hunc Tyberium Helpericus rex Francorum missos suos direxit, & multa dona accepit, & aureos tales, quorum unus solidus libram pensauit, & habebant ex una parte figuram Imperatoris, & per gyrum scriptum: Tyberij Constantini perpetui Augusti, ex altera parte currum & hominem super eum, qui minabat illum, & ibi erat circũscriptum: Gloria Romanorum.

Iustinianũ quidam, nepotem Iustini, uolunt in Imperium sublimare.

Sophia fraudẽ intentat Tyberio.

Petra cum signo crucis thesaurum occultans, uide Egnat. lib. 18.

Mille centenaria auri inuenta.

Tyberij misericordia in pauperes.

Tyberius uincit Persas.

Gloria Romanorum.

His temporibus beatus Gregorius tũc Archidiaconus, cum fuisset à Pelagio Papa Constantinopolim missus, rogãtibus fratribus secum cõmorantibus, maximeq; Leandro Hispalensi Episcopo, qui etiam tunc temporis illuc missus fuerat, moralia Iob scripsit, & Euticium eiusdem urbis Episcopum, præsente Tyberio Augusto, in fide resurrectionis errasse conuicit. Tyberius autem, cum regnaret annis vij. & infirmatus, mortem sibi propinquam sentiret, cum consilio Sophiæ Augustæ, Mauritium generum suum, genere Cappadocium ad imperium elegit, eiq; principatũ dedit, dicens. In mente habe, ut rectitudinem & iustitiam semper ames, hoc postq̃ dixit, de hac luce migrauit. Quem omnes populi multum planxerũt pro bonitate eius. Fuit enim summę bonitatis, ad elemosynas promptus, in iudicijs iustus, in discretione cautissimus, nullum despiciebat, sed omnes cum bonitate suscipiebat, & quia dilexerat omnes,

Moralia Gregorij.

Mauritij dotes.

Universidad de Deusto Biblioteca

omnes, ab omnibus dilectus est. Cuius anno primo thesaurus magnus sub pauimento palatij, & in domo Narsetis patritij inuentus est, ut supra dictum est.

ANNI TYBERII CONSTANTINI.

ANno Domini Dlxxvij. Benedictus Papa lxiiij. sedit annis iiij. Ab hoc Gregorius ad prædicandum Anglis missus est. Anno Domini Dlxxviij. Sigibertus filius Lotharij interfectus est anno regni sui xiiij. Anno Domini Dlxxix. Anno Domini Dlxxx Anno Domini Dlxxxi. Pelagius papa lxv. sedit annis x. menses ij. Anno Domini Dlxxxij. Tyberius Constantinus obijt.

HISTORIA.

Mauritius Cappadocius, sub hoc Sclauorũ gens primum innotuit.

ANno Dominicæ incarnationis Dlxxxij. ab urbe condita, millesimo cccxxxiiij. MAVRITIVS genere Cappadocius, lvi. loco ab Augusto, primus ex genere Græcorum adeptus est imperium, regnauit annis xxi. Hic secundo imperij sui anno consul appellatus est, & multos thesauros urbi donauit. Prouexit autem Philippicum quendam prętorem orientis, cui & filiam suam Gordiam uxorem dedit, quem tamen postea quasi regni usurpatorem suspiciosum habuit. Huius temporibus ipso annitente, beatus Gregorius ad gradũ Romani Pontificatus prouectus est, cuius filium idem Gregorius antea de baptismate suscepit, postea tamen idem Mauritius Gregorio Papæ infestissimus erat. Magnæ quippe auaritiæ & rapacitati deditus erat, pro qua re Gregorius, quantũ potuit, eum corripiebat. Et quia Imperatorem non uerebatur, ad exercendam in eum tyrannidem prodire nitebatur. Sed eodem anno, qui fuit imperij sui xix. uir quidam monachico indutus habitu, spatam dextera tenens, à foro usq; ad æneam gladiatoris statuam discurrit, & Imperatorem gladio moriturum, omnibus pronunciauit. Quod Mauritius ut audiuit, à tyrannide Gregorio inferẽda, semet continuit, & reuersus in se, cogitauit q̃ dominus reddit hominibus secundum opera eorum, recognoscens etiam excessum, quem in captiuatione multorum fecerat. Multa enim bella in diuersis mundi partibus, per diuersos duces suos exercuerat, expedire sibi iudicauit in hac uita recipere pro peccato, & non in futura, compositasq; scripto preces eidem Gregorio, & ad omnes Patriarchales sedes, & ad omnes ciuitates & monasteria ciuitatum, siue solitudinum cum cæreis & thymiamatibus & pecunijs transmisit, & ut pro peccatis suis intercederent, supplicauit, hoc potissimum deprecans, ut hic, & non in futuro, quæ meruit, reciperet. Cumq; hoc & ipse uehementius per tempora multa lacrimis postularet, quadam nocte dormiens, uidit in uisu apud æneam palatij portam, se coram populo multo imagini Domini saluatoris assistere, & uocem terribilem ex eadem imagine se audire, dicentem. Date Mauritium. Et tenentes eum iudiciorum ministri, posuerunt eum apud purpureum umbilicum qui illic erat. Cui eadem uox characteris ait. Vbi uis reddam tibi mala quæ fecisti? Hic an in futuro sęculo? At ille respondit. Amator hominum, domine & iudex iuste, hic mihi potius quàm in futuro retribue. Et iussit diuina uox tradi Mauritium & Constantiam uxorem eius, & filios, & omnem cognationem ipsius, Focæ militi. Euigilans ergo Mauritius, uocauit eum qui ante se dormiebat, misitq; & uocauit ad se Philippicũ generum suum, quem dudum suspicabatur uelle sibi regnum subripere. At ille pro suspitione prædicta se perdendum conijciens, aduocatæ ad se Gordiæ uxori suæ, tanq̃ ultra se non uisuræ, ualedixit: Sacramẽtoq; cõmunionis accepto, ad palatium uenit, & cubiculũ Imperatoris ingrediẽs, ad pedes eius procidit. Cui assurgens Imperator, ad pedes eius nihilominus cortuit, dicens. Ignosce mihi deprecor propter Deum, quia peccaui in te, nunc enim certissime noui q̃ nihil peccauerit in me. Si quem uero scias in

Mauritius infestissimus Gregorio.

Auaritia Mauritij, & somnium eius.

Intercessio pro peccatis.

sciasin agminibus nostris, qui soleat Phocas nominari, dicito mihi. Et Philippicus diu secum recogitans, dixit: Vnum sic uocatum scio, qui nuper ab exercitu procurator positus, tuo contradicebat imperio. Cum autẽ imperator quæreret de eius qualitate, Philippicus ait: Est quidem iuuenis, & temerarius, ataméi timidus. Tunc Mauritius ait: Si est timidus, profecto & homicida. Et narrauit Philippico somniũ quod uidit. Porro nocte illa uisa est stella, quæ dicitur Cometa. In crastinum uero uenit magistrianus, quem misit ad hæremitas, ferens ab eis huiusmodi responsum: Deus recepta pœnitentia tua, saluabit animam tuam, & cũ tota domo tua in numero sanctorum te constituet: ab imperio uero cum ignominia & discrimine discedes. His auditis, Mauritius glorificauit Deum magnifice, & pœnitentiam quidẽ tenuit, sed auaritiæ malum adeò non reliquit, ut exercitum in periculosis locis hyemare, & uictum ab extraneis iuberet cum periculo quærere, ne uidelicet alimenta publica deberet eis ministrare. Quod audiens exercitus, in seditionem conuertitur, exaltatumq; super clipeum Phocam, Centurionem adclamauit exarchum. Commoto aũt graui tumultu Constantinopoli, Mauritius mutata ueste, cũ uxore & filijs noctu Dromonem conscendit, & fugiens apud sanctum Antonium uenit. At Phocas cum exercitu in septimum ueniens, imperator efficitur: à quo Mauritius cum uxore ac filijs penes Calcedonem missus, decollatur. Verum Mauritius patienter infœlicitatẽ sustinuit, Deum in omnibus inuocans, & crebro pronuncians: Iustus es Domine, & rectũ iudicium tuum. Aiunt autem quidam, quod eo occiso, lac cum sanguine fluxerit, ita ut omnes inspicientes, dire lamentarentur. Sic ergo imperator etiam naturę legibus celsior factus, uitam commutauit. Porro ex illo tempore non defuerunt Romano imperio uariæ ac ingentes ærumnę.

Lac cum sanguine fluit ex Mauritio occiso.

ANNI MAVRITII.

ANno domini Dlxxxiiij. Anno domini Dlxxxv. Anno domini Dlxxxvi. Leuigildus rex Vuisigotharum Arrianus, Herminigildum filium suum ob fidem catholicam quam ab Alexandro episcopo percepit, in sancta dominica paschæ securi fecit occidi. Hilpericus filius Lotharij, unus ex quatuor, obijt, anno xxiiij. regni sui. Anno domini Dlxxxvij. Anno dñi Dlxxxviij. Lotharius Hilperici filius regnare cœpit. Anno domini Dlxxxix. Anno domini Dxc. Anno domini Dxci. Gregorius primus papa lxvi. ordinatur, sedensq; annis xiij. menses vi. diebus x. migrauit iiij. Idus Mar. anno ij. Phocæ imperatoris. Anno domini Dxcij. Anno domini Dxciij. Anno domini Dxciiij. Anno domini Dxcv. Gregorius pontifex synodum episcoporum xxiiij. congregans apud sanctum Petrum, de necessarijs ecclesiæ decernit. Anno domini Dxcvi. Gregorius misit Augustinum prædicare Anglis. Anno domini Dxcvij. Guntrammus rex filius Lotharij obijt anno regni xxxiij. habens filios duos, Theodebertum, & Theodericum. Anno domini Dxcviij. Anno domini Dxcix. Hildibertus filius Sigiberti, cum regnaret annis xx. obijt. Anno domini Dc. Sanctus Goar ueniens ex Aquitania, claret in Gallia. Anno domini Dci. Anno domini Dcij. Anno domini Dciij. Gregorius missis doctoribus, Augustino, Mellito, Iohanne, alijsq; pluribus, Anglos ad Christum conuertit. Tunica Domini super quam milites miserunt sortem, in Zaphath procul ab Hierusalem in arca marmorea reperitur, quam Gregorius Antiochenus episcopus, & Thomas Hierosolymitanus, & Iohannes Constantinopolitanus, cũ alijs multis episcopis, facto triduano ieiunio, ordine pedestri Hierosolymam in ipsa arca perducentes, in ecclesia ubi crux Domini adoratur, posuerunt. Mauritius pœnas scelerum suorum ut ipse orauit, in hac uita persoluens, à Phoca turpiter decollatur.

Angli ad fidẽ cõuertuntur.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis Dciiij. urbis autem conditæ mill. ccclv. PHOCAS quidam Prisci, ut aiunt, patritij quondam strator, post ad militiam prouectus, deinde à populo procurator factus, ad ultimũ uero uiuente adhuc Mauritio imperatore, ab exercitu ad imperiũ electus, lvij. loco ab Augusto imperium inuasit, & octo annis regnauit, habens uxorẽ Leon-

Phocas strator Prisci patritij.

Universidad de Deusto Biblioteca

tiam nomine. Huius anno secundo beatus papa Gregorius migrauit ad dominum, & Sabinianus pro eo eligitur ad pontificatum, post quem Bonifacius. Cuius rogatu Phocas constituit sedem Romanæ & Apostolicæ ecclesiæ caput esse omniũ ecclesiarũ: nam antea Constantinopolitana ecclesia se scribebat primam omniũ. Post quẽ alius Bonifacius, qui fuit à beato Gregorio quartus. Cuius itẽ rogatu idẽ Phocas iussit in ueteri Fano quod Pantheon uocabatur, ablatis idolatriæ sordibus, ecclesiã beatæ semper uirginis Mariæ, & omnium martyrum fieri: ut ubi quondã omnium nõ deorum, sed dæmonum cultus agebatur, ibi deinceps omnium sanctorum memoria coleretur. Huius tempore Cosdre rex Persarum aduersus publicã rem bella grauissima gerens, multas Romanorum prouincias, & ipsam Hierosolymã abstulit, etiã uexillum dñicę crucis abduxit. Phocas aũt cum homicidia, cęteraq; mala multa fecisset in populo, Priscus patritius gener ipsius dolens pro his, scripsit Heraclio patritio & prætori Africę ut filium suũ Heraclium mitteret, quatenus contra Phocam tyrannũ ueniret. Qui ueniens cum exercitu, pugnauit cũ eo, & uicit eum: uulgus aũt apprehẽsum interfecit, & in igne apud Tautũ cremauit.

πανθεῖον, templum omnium deorum Romæ, posthac Maria rotunda dictum.

Cosdre Persarum rex.

ANNI PHOCAE.

ANno Domini Dcv. Sanctus Gregorius papa migrauit ad dominum. Anno domini Dcvi. Sabinianus papa lxvij. sedit annum unum, menses v. Anno domini Dcvij. Bonifacius papa lxviij. sedit annum unum, menses viij. Quo regnante, Phocas fecit Romam matrem ecclesiarum. Anno dñi Dcviij. Anno dñi Dcix. Bonifacius papa lxix. sedit annis vi. mẽses viij. Cuius rogatu Phocas Pantheon dedit ecclesiæ. Anno dñi Dcx. Anno dñi Dcxi. Phocas occiditur.

HISTORIA.

Heraclius.

ANno Dominicæ incarnationis, Dcxij. urbis autem conditę mille simo ccdxiij. HERACLIVS lviij. loco ab Augusto accepit imperium occiso Phoca, regnauitq; annis xxvij. Hic coronatus est à Sergio patriarcha in oratorio sancti Stephani, quod est in palatio, cũ desponsata sibi Eudoxia, simulq; acceperũt nuptiarũ coronas, & una eademq; die Heraclius imperator & sponsus ostenditur. Sequenti anno nascitur imperatori filius de Eudoxia, Heraclius minor, qui et Constantinus nouus dictus est: & mortua est Augusta eodẽ anno. Deinde anno sequenti duxit Heraclius incestę Martinam neptem suam, sororis suæ filiam, quæ coronata est in Augustam à Sergio patriarcha hæretico. De qua suscepit filiam Heroclonam. Anno imperij sui octauo, Heraclius misit in Persidem legatos ad Cosdroen, postulans pacem. Qui spreuit eos dicens: Non parcam uobis donec crucifixum Deum, quem esse fatemini, abnegetis, & Solem adoretis. Sequenti anno Chaianus rex Auarum direxit aciem contra Thracen: sed missis ab Heraclio legatis, fecit cũ eo pacẽ. Duodecimo aũt imperij sui anno, cõtracta omni militia sua, mouit exercitũ in Persidem: multaq; prælia cũ diuersis ducibus cõmittens, per sex annos Persidem deuastauit & uicit, occisoq; Cosdroe, septimo anno Constantinopolim, ablato à Persidę uiuifico crucis ligno, rediit, moxq; sequenti uernali tẽpore Hierosolymam

Heraclius minor.

Incestus, neptẽ ex sorore ducere uxorẽ.

Cosdroe blasphemia.

tosolymã tetendit, preciosum illuc lignũ reportãs, ad gratiarũ Deo actiões referẽdas.

Huius temporibus Anastasius Persa monachus, nobile pro Christo martyriũ passus est. Hic natus in Persidę, magicas à patre puer didicit artes. Sed ubi à captiuis Christianis Christi nomen acceperat, in eũ mox animo toto cõuersus, relicta Persidę, Calcedoniam Hierapolimq; Christũ quærens, ac deinde Hierosolymã petijt. Vbi accepta baptismatis gratia, quarto ab eadẽ urbe miliario monasterium abbatis Anastasij intrauit. Ibi septẽ annis regulariter uiuens, dum Cæsareã Palestinæ orationis gratia uenisset, captus à Persis, & multa diu uerbera passus, inter carceres & uincula, iudice Mazobana, tandem mittitur ad regem Cosdroe, à quo tertio per interualla tẽporis uerberatus, ad extremum una manu per tres horas suspensus, sicq; decollatus, nobile martyrium cum alijs lxx. peregit. Mox tunica eius indutus quidam dęmoniacus, curatus est. Interea superueniens cũ exercitu Heraclius princeps, superatis Persis, Christianos qui erant captiuati, reduxit gaudentes. Reliquiæ autem beati Anastasij martyris primum monasterio suo, deinde Romam aduectæ, uenerantur in monasterio beati Pauli Apostoli, quod dicitur ad aquas Saluias.

Anastasius martyr.

Supplicij genus, una manu per tres horas suspendi.

Monasterium ad aquas saluias.

Anno imperij Heraclij xv. Arabum qui & Sarraceni dicuntur, Muhammad princeps habebatur. Hic erat Pseudopropheta, sed apud illos magnus æstimabatur, ita ut etiam in principio aduentus eius æstimarent hunc esse illum, qui ab eis expectatur Christus. Erat aũt oriundus ex stirpe Ismahelis filij Abrahæ. Cum autem inops & orphanus esset idem Muhammad, uisum est sibi ad quandam mulierem locupletẽ & cognatam suam, nomine Cadigam introire, mercenarius ad negociandum cum camelis eius apud Aegyptũ & Palestinam, sicut in illis locis mos erat. Paulatim aũt fiducia penes ipsam mulierem percepta, quę uidua erat, accepit eam uxorem, & habuit camelos illius, omnemq; substantiam. Cumq; ueniret in Palestinam, conuersabatur cum Iudæis & Christianis, capiebatq; quasdam scripturas ab eis. Porro habebat passionem epilepsiæ, id est, morbum caducum. Quo comperto, uxor eius ualde contristabatur, utpote nobilis, quod se huiusmodi uiro copularet, egeno scilicet, & epilentico. Procurabat uero ille placare ipsam, taliter dicens: Visionem quandam Angeli Gabrielis contemplor, & haud ferens huius aspectũ, mente deficio & cado. Ipsa uero cum haberet alterum quendam talem amicũ suum, propter infidelitatem suam ibi exulantem, indicauit ei omnia uerba uiri sui, & nomen Angeli. At ille uolens eam reddere certam, dixit ei: Veritatem locutus est iste: etenim Angelus mittitur ad omnes Prophetas. Ipsa ergo prima susceptis uerbis eius, credidit ei, & prædicauit alijs mulieribus contribulibus suis Prophetam eum esse: & taliter ex fœminis fama uenit ad uiros. Primo ad Hebuber, quem & successorem dimisit, & tenuit partem hæresis eius & hæredis. Docuit autem auditores suos, quod qui occidit inimicum, uel occiditur ab inimico, paradisum ingreditur: paradisum uero carnalis cibi ac potus & cõmixtionis mulierũ perhibebat. Capacem fluuium quoq; uini & mellis et lactis ibi esse, & adfluentẽ uoluptatẽ, multaq; alia luxuria et stultitia plena, quæ stultis uidebantur delectabilia, ideoq; credibilia.

Muhammad Pseudopropheta, aliàs Mahomet, Antichristus, quod malum orbi prodijt ex Arabia.

ἐπιλήψια. Vide Vop. Laetit. Ro. hist. cõpendium.

Hebuber.

Doctrinæ Muhammad falsi prophetæ.

Heraclius à Sergio patriarcha, & ab Anastasio quodã, alijsq; hęreticis circumuentus, in Euthicianam incidit hæresim, & Mathematicus factus & Astrologus, uidit imperium suum à circuncisis gentibus esse uastandum: mittensq; ad Dagobertum regem Francorum, omnes regni eius Iudæos baptizari petijt, & impetrauit, ipseq; per omnes imperij sui fines & prouincias idem fieri decreuit. Post hæc Agareni & Sarraceni gens circuncisa prouincias Heraclij uastant. Contra quos dum Heraclius dimicat, cl. mill. militum eius Sarraceni interficiunt, & spolia eorum Heraclio remittunt. Quæ ille percipere nolens, sed uindictã ab eis quærens, portas Caspias quas Alexander Magnus Macedo super mare Caspium fecit, & propter multitudinem seuissimarum gentium ferari iussit, aperuit, indeq; cl. millia auro armata, cum omnibus uniuersarum prouinciarum militibus, contra Sarracenos in prælium misit. Cumq; in crastinum essent præliaturi, ipsa nocte lij. millia de exercitu Heraclij in castris percussit Angelus Dei: reliqui cum regredientes appropinquassent Hierosolymam, uidens Heraclius se nequaquam resistere posse, mœrore correptus est, factusq; hydropicus, mortuus est.

Petitur à Dagoberto, ut iudæos regni sui curet baptizari.

Caspiæ portæ Vide Plin. lib. 5 cap. 27.

Universidad de Deusto Biblioteca

ANNI HERACLII.

ANno domini dcxiij. Anno domini dcxiiij, Sanctus Columbanus à Theoderico rege, instinctu Crunihildis auię expellitur. Anno dñi dcxv. Anastasius Persa monachus factus est. Anno domini dcxvi. Deusdedit papa lxx. sedit annis vij. Anno domini dcxvij. Anno domini dcxviij, Eduinus rex efficitur Anglorum. Anno domini dcxix. Anno domini dcxx. Anno domini dcxxi. Anno domini dcxxij. Anastasius passus est. Anno domini dcxxiij. Bonifacius papa lxxi. sedit annis v. Anno domini dcxxiiij. Anno domini dcxxv. Anno dñi dcxxvi. Anno domini dcxxvij. Isidorus Hispalēsis doctrina claret. Anno domini dcxxviij. Honorius papa lxxij. sedit annis x. menses xi. dies xiiij. Eduinus rex Anglorum baptizatur à Paulino episcopo, anno regni sui xi. aduentus autem Anglorum in Britanniam clxxx. Anno domini dcxxix. Heraclius interfecto Chosdre rege Persarum, crucem dominicam quam ille abstulit, Constantinopolim reuexit, annoq; sequēti Hierosolymam cum debita ueneratione reduxit. Anno domini dcxxx. Sanctus Gallus cellam suam cōstruxit. Anno domini dcxxxi. Lotharius Hilperici filius anno regni sui xliiij. moritur, relinquens successorem filium suum Dagobertum. Anno domini dcxxxij. Anno domini dcxxxiij. Anno domini dcxxxiij. Anno domini dcxxxv. Anno dñi dcxxxvi. Anno domini dcxxxvij. Anno domini dcxxxviij Heraclius hydropicus factus moritur. Seuerinus papa lxxiij. sedit annum unum, menses duos.

Isidorus Hispalensis.

S. Gallus.

Heraclius Hydropicus moritur.

HISTORIA CONSTANTINI.

ANno Dominicæ incarnationis, dcxxxix. ab urbe autem condita millesimo cccxc. CONSTANTINVS filius Heraclij & Eudoxiæ, lix. loco ab Augusto suscepit imperium. Qui cum regnaret mensibus iiij. à nouerca sua martina, & Pyrrho patriarcha, ueneno potionatur: illoq; extincto, ipsa cum filio suo Heraclona dominatur. Vnde omnis senatus Constantinopolitanus cū omni populo indignatiōe iusta cōmotus, Heraclonā repulit: linguaq; Martinæ, & naso Heraclone abscisso, eisq; in exilium destinatis, Constantem filium Constantini, nepotē Heraclij pro prouehunt. Cyrus Alexandrinus episcopus, & Pyrrhus Constantinopolitanus, & alij multi, hæresim instaurant: sed senatus & tota ciuitas Pyrrhum ut impium cū Heraclona ac matre sua expulerunt: & regnante Constante, Paulus consecratur episcopus, & ipse hęreticus. Iohannes autem præsul Romanus, collecto episcoporum concilio, omnes huius hęresis fautores anathematizauit. Quo defuncto, Theodorus pro eo papa consecratur. Pyrrhus uero tendens in Africam. Maximi religiosissimi illo tempore abbatis, sanctorumq; pontificū illic consistentium præsentatur aspectibus. Qui hunc redargutum ac persuasum ad papam Theodorum Romam miserunt. Sed ille ficta, ut post apparuit, pœnitentia, orthodoxię libello pape tradito, ab eo receptus est. Mox autem, ut à Roma descendit, Rauennamq; peruenit, quasi canis ad uomitum suum redijt. Quo comperto, papa conuocatis cunctis sacerdotibus & clero, in ecclesia principis Apostolorum condemnauit eum sub uinculo anathematis. Iohannes papa lxxiij. sedit annos ij. menses ix. dies xviij.

Heraclonas imp. Constan cū matre Martina in exilium mutuntur.

Maximus abbas.

ANNI HERACLONAE.

ANno domini dcxl. Heraclonas filius Heraclij, occiso per uenenum fratre suo Constantino, regnum inuasit, & cum matre sua Martina regnauit annos ij. Anno domini dcxli. Heraclonas turpiter deijcitur cum matre.

Historia

HISTORIA.

ANno Dominicę incarnationis Dcxlij. ab urbe cōdita millesimo cccxciij. CONSTANS, filius Constantini, nepos Heraclij. lx. loco ab Augusto in regnum eligitur, deiecto Heraclona cū matre sua, & regnauit annis xxviij. Hoc regnante, ut supra dictū est, in loco Pyrrhi hęretici consecratur Paulus episcopus, & ipse hæreticus, qui non tantū doctrina uęsana, sicut decessores sui, sed etiā aperta persecutione catholicos cruciat: apocrisarios sanctę ecclesię Romanę, qui ad eius correctionē missi fuerant, partim carceribus, partim exilijs, partim uerberibus afficiens. Altare quoq; eorū in domo Placidiæ consecratum in uenerabili oraculo, destruxit, prohibens eos ibidē missas celebrare. Vnde Martinus papa qui Theodoro successit, incēsus à Maximo abbate supradicto, ab Africa Romam ueniente, collecta synodo c. & x. episcoporum, Sergium, & Pyrrhum, ac Paulum, & Cyrum, anathemate damnauit. Quibus agnitis, Constans qui seductus erat à Paulo, sicut & auus eius Heraclius à Sergio, eiusdē regię ciuitatis episcopo, misso Theodoro exarcho, Martinum papam & Maximū Constantinopolim fecit adduci, iniurijsq; affectos Chersonam fecit exiliari: ubi beatus Martinus papa defunctus, multis uirtutū signis refulget. Constans uero permotus zelo dei, synodo sacra & ipse conuocata sub Vitaliano papa nuper ordinato, hęresim abdicauit: misitq; beato Petro apostolo Euangelia aurata, gemmis albis mitę magnitudinis in circuitu ornata. Ipse post aliquot annos Romam ueniens, obtulit super altare sancti Petri pallium auro textile, toto exercitu cum cęreis ecclesiam intrante. Voluit autem & regnū transferre Romam, quia odiosus factus est Bizantijs, eō quod Martinū papam ignominiose tractans exiliauit, & Maximi sapientissimi uiri manū linguamq; truncauit, duosq; Anastasios discipulos eius tormentis & exilijs tradidit, & multos orthodoxorū uerberibus, & proscriptionibus, & exilijs damnauit. Propter talia cunctis odio fuis effectus, sex annos fecit in Sicilia. Ibi cum quadam die balneum fuisset ingressus, introiuit cum eo quidam Andreas obsecundans illi. Et cum cœpisset sapone Gallico deliniri, sumens Andreas situlam, dedit eam in uerticē imperatoris, & statim fugit. Imperator uero cum tardaret in balneo, insiliunt hi qui foris erant, & reperiunt eum occisum. Quo sepulto, Mitium quendam Armenium fecerunt imperatorem, ui cogentes eum. Erat autem ualde decorus & speciosus. Filius autem eius Constantinus audiens de patris obitu, cum multo nauigio Siciliam intrauit, & aggressus Mitium, interfecit eum cum occisoribus patris sui, ordinatisq; Hesperijs, Constantinopolim redijt, & Romanis cum Tyberio & Heraclio fratribus imperauit. Theodorus papa lxxiiij. sedit annis vij.

Constans.

Paulus hæreticus.

Apocrisarij.

Vitalianus papa.

Constantis liberalitas in S. Petrum.

Odiū Constantis unde.

Constans à suis necatur in thermis Siciliæ.

Mitius hic ab alijs Mezitius uel Missefius dictus.

ANNI CONSTANTIS.

ANno domini Dcxliij. Osuualdus rex interficitur. Anno domini Dcxliiij. Anno domini Dcxlv. Dagobertus rex filiom suum Sigibertum regnaturū in Austrasia misit Pipino & sancto Chuniberto. Anno domini Dcxlvi. Anno domini Dcxlvij. Pipinus moritur. Grimoaldus filius eius pro eo maior domus efficitur. Anno domini Dcxlviij. Sanctus Furseus in Hibernia claruit. Anno domini Dcxlix. Martinus papa lxxv. sedit annis x. Hic collectis c. & x. episcopis, condemnauit Cyrum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum. Pro qua re Constante imperatore ab eis seducto, exiliatus est in Chersonam. Anno domini Dcl. Hitta, Pipinni relicta, instinctu S. Amandi, monasterium Niualis fundauit. Anno domini Dcli. Anno domini Dclij. Cinis de cœlo descendit, & timor magnus factus est in populo. Anno domini Dcliij. Anno domini Dcliiij. Anno domini Dclv. Anno domini Dclvi. Anno domini Dclvij. Anno domini Dclviij. Martinus papa apud Chersonam migrauit iiij. Idus Nouemb. Anno domini Dclix. Eugenius papa lxxvi. sedit annos ij. menses ix. Anno domini Dclx. Anno domini Dclxi. Anno domini Dclxij. Vitalianus papa lxxvij. sedit annis ix. menses vi. Anno domini Dclxiij. Anno dñi Dclxiiij. Anno domini Dclxv. Dagobertus, filius Lotharij, cum regnasset annis xxxiiij. sancta Gertrudis obijt. Anno domini Dclxvi. Sigibertus regnauit in Austrasia. Anno dñi Dclxvij. Anno dñi Dclxviij. Anno dñi Dclxix. Constans in balneo occisus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, Dclxx. urbis conditæ millesimo ccccxxi. CONSTANTINVS filius Constantis, lxi. loco ab Augusto regnauit cũ fratribus suis Heraclio & Tyberio: sed cum uenirent aliqui orientalium partium, & dicerent: Si in Trinitatem credimus, tres etiam coronemus. turbatus est Cõstantinus, qui solus erat coronatus, & per Theodorũ patritium conuocans maiores natu ex eis quasi in colloquium & consiliũ ut fieret uoluntas eorũ, in patibulũ eos suspendit. Quod uidentes cæteri, fugerunt, ipse uero regnauit cum filio suo Tyberio annis xvij.

Constantinus hic 4. cognomento Pogonatus, quod imberbis in Siciliam profectus, barbatus redijsset.

Agatho siculus.

Huius temporibus Agatho pontifex Romanæ ecclesiæ, legatos suos pro admonitione sanctarum Dei ecclesiarum in urbem regiam misit: in quibus erat Iohannes Romanæ Ecclesiæ tunc archidiaconus, sed non longe post episcopus. Qui benigne suscepti à reuerendissimo catholicę fidei defensore Constantino, iussi sunt, remissis disputationibus philosophicis, pacifico colloquio de fide uera perquirere, datis eis de bibliotheca Cõstantinopolitana cunctis antiquorum patrũ libris quos perebant, collecta uniuersali synodo cl. episcoporũ, siue ut quidam libri habent, cclxxxix. præsidente Georgio patriarcha Constantinopolitano, & Machario Antiocheno, qui renouabant hæresim eorum, qui unam uoluntatem, & unam operationem astruebant in Christo: conuictiq; sunt falsasse sanctorum patrũ dicta perplurima. Finito aũt conflictu, Georgius patriarcha correctus est: Macharius uero cum suis sequacibus simul & prędecessoribus, Sergio, Cyro, Honorio, Pyrrho, Paulo, Petro, anathematizatus est, & in locum eius Theophanius abbas de Sicilia factus est episcopus Antiochiæ, tantaq; gratia legatos catholicæ pacis comitata est, ut Iohannes Portuensis episcopus, qui erat unus ex ipsis, in dominica octauarum paschæ missas publicas in ecclesia sanctæ Sophiæ coram principe ac patriarcha latine celebraret. Hæc est sexta synodus uniuersalis, Constantinopoli celebrata, & græco sermone conscripta, temporibus Agathonis papæ, exequente ac prę sidente pijssimo principe Cõstantino, intra palatium suum, simulq; legatis Apostolicę sedis, & episcopis cl. siue cclxxxix. residẽtibus. Prima enim uniuersalis synodus in Nicea cõgregata est cõtra Arriũ, cccxviij. patrũ, sub Constantino principe, tẽporibus Siluestri papę. Secunda in Cõstantinopoli, cl. patrũ, cõtra Macedoniũ & Eudoxiũ, tẽporibus Damasi papæ, & Gratiani principis, qñ Nectarius eidẽ urbi ordinatus est episcopus. Tertia in Epheso, cc. patrũ, contra Nestoriũ, Augustę urbis episcopũ, sub Theodosio Magno principe, et Sixto Papa. Quarta in Calcedone, patrũ Dcxxx. sub Leone papa, tẽporibus Martiani principis, contra Euthicen nefandissimũ prę sulem Manicheorũ. Quinta item in Constantinopoli, tẽporibus Vigilij papę, sub Iustiniano principe, cõtra Theodorũ et oẽs hęreticos. Sexta hęc de qua in prę senti diximus.

Synodus sexta generalis contra Monothelitas. In hac Græcis sacerdotibus uxores promissæ, nostris nequaquam.

Sex Synodi.
1. Nicena.
2. Constantinopolitana.
3. Ephesina.
4. Calcedon.
5. Constantinopolitana.
6. Ibidem.

Observa contra præsentes ecclesiæ paroxismos, Cõstantinus præcipit Episcopis, ut disputationibus in synodo abstineãt, et pacifice de uera fide perquirant.

Hoc tempore regnum Longobardorũ tenuit Chunibertus, Francorum uero Clodoueus. His etiam temporibus fuit in Gallia homo præpotens & Deo dilectus, nomine Arnoldus, qui renuncians seculo, postea factus est Metensium episcopus: cuius filius Angisus, qui de nomine Anchisæ Troiani creditur appellatus, sub nomine maioris domus principatum in regno Francorum postea tenuit.

Arnoldus episcopus Metensium.

His tẽporibus sanctus Lampertus in Traiectensi episcopatu successit sancto Theodardo, sub Hilderico rege Austrasiæ. Eisdem tẽporibus sancta Perpetua uirgo Christi, Edildrudis filia, Annæ regis anglorum primum alteri uiro permagnifico, postea Ekfrido regi coniunx data, postquã xij. annis thorum uirilem incorrupta seruauit, sumpto uelamine sacro, sanctimonialis ex regina efficitur: nec mora, etiam uirginũ mater, & nutrix piarum existit. Cuius merita testatur etiam caro mortua, quæ post xvi. annos sepulturæ cum ueste qua inuoluta est, incorrupta reperta est.

Perpetua. Edeltrudis.

Historia

ANNI CONSTANTINI.

ANno Domini Dclxxi. Anno Domini Dclxxij. Adeodatus papa lxxviij. sedit annis iiij. Anno Domini Dclxxiij. Anno Domini Dclxxiiij. Anno Dñi Dclxxv. Anno Domini Dclxxvi. Dominus Papa lxxix. sedit annum unum, menses v. Anno Domini Dclxxvij. Anno Domini Dclxxviij. Agatho Papa lxxx. sedit annos v. menses vi. Anno Domini Dclxxix. Anno Domini Dclxxx. Anno Domini Dclxxxi. Sexta synodus uniuersalis Constantinopoli cõgregatur sub Agathone papa, qui Donino successit, in qua damnatis hęreticis, tantæ aranearũ telæ in medio populi ceciderũt, ut sordes hęresium expulsas omnes intelligerent & mirarentur. Clodoueus filius Dagoberti obijt. Cui Lotharius filius successit. Anno Domini Dclxxxij. Anno Domini Dclxxxiij. Leo Papa lxxxi. sedit annum unum, menses decem. Anno Dñi Dclxxxiiij. Anno Dñi Dclxxxv. Benedictus Papa lxxxij. sedit menses x. decessitq; Non. Mai. Anno Domini Dclxxxvi. Constantinus Imperator obijt. Iohannes Papa lxxxij. sedit annũ unum. Cui successit Conon Papa lxxxiij. seditq; annos ij. menses xi. à quo S. Kilianus Pontificalem potestatem accepit. Cononi Sergius successit. Apud Gallias in Francia sub nomine maioris domus principatum gerebat Angisus.

Aranearũ telæ in medio populi.

S. Kilianus Episcopus.

HISTORIA.

ANno Dominicę incarnationis Dclxxxvij. urbis conditæ, millesimo ccccxxxviij. IVSTINIANVS filius Constantini lxij. loco ab Augusto regnum accepit, & x. annis regnauit. Hic pacem firmam decennio fecit cum Sarracenis, terra, mariq;, sed prouincia Aphrica subiugata est Romano imperio, quæ à Sarracenis fuerat tẽta. Hic beatę memorię Pontificẽ Romanæ Ecclesiæ Sergiũ, quia erraticæ suæ synodo, quam Cõstantinopoli fecerat, fauere et subscribere noluit, misso Zacharia protospatario suo, iussit Constantinopolim deportari, sed militia Rauennatę urbis uicinarumq; partium nefanda principis iussa præuenit, & eundem Zachariam contumelijs & iniurijs ab urbe Roma pepulit. Idem Iustinianus à Gallinico Patriarcha exegit, ut orationem faceret ad destruendam Ecclesiam sanctæ Dei genitricis iuxta palatium sitam, quæ Metrapolitæ dicebatur, uolens ibi ædificia facere, ubi à populo suscipereturr. Patriarcha uero dicebat: Orationem quidem ad statuendam Ecclesiam habemus, in destructionẽ uero Ecclesiæ orationem non suscipimus. Cogente autẽ Imperatore, & omnimodis exigente orationem, dixit Patriarcha: Gloria Deo, qui iugite. sustinens patitur, nunc & semper, & in omnia sęcula sęculorũ. Quo audito, destruxerũt Ecclesiam. Alia quoq; multa improuide faciẽs, odium populi in se excitauit. Vnde Leontius Patritius, quẽ ipse quondam prætorem & magistrum militum Orientaliũ fecerat, sed iam per tres annos in custodia tenuerat, cum exinde protractus in exilium mitteretur, cõtra eum sensit, iunctisq; sibi multis, Iustinianum compręhendit, nasoq; præciso, in insulam quandam relegauit, ipseq; regnauit.

Iustinianus pacem fecit cum Sarracenis decennio.

Zacharias protospatarius Iustiniani spatha inter instrumẽta armorum. Inde Spatharius et Prothospatharius, uide in uita Carol. Mag. Hermannum Nouæ aqlæ comitẽ. & cæræ θæ ensis est.

Iustinianus qui & Iustinus, abscisis naribus in pontũ relegatur.

ANNI IVSTINIANI.

ANno Domini Dclxxxviij. S. Kilianus cum socijs suis passus est. Anno Domini Dclxxxix. Pipinus filius Angisi maior domus efficitur in Gallia, regnumq; Francorum administrauit annis xxvij. cuius etiam anni, suorumq; successorum deinceps annotantur in cathalogo regum. Anno Domini Dcxc. Sergius Papa lxxxiiij. sedit annis xvi. menses viij. decessitq; v. Idus Septemb. Hic constituit ut Agnus Dei cantetur inter sacrificium. Hic magnam portionem sanctæ crucis inuenit. Anno Domini Dcxci. Anno Domini Dcxcij. Clodoueus filius Theoderici, fratris Dagoberti cum

Kilianus martyr.

Sergius papa instituit Agnus Dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fratre Hildiberto regnare cœpit. Anno Domini Dcxciij. Anno Domini Dcxciiij. Sanctus Remaclus Traiectensis Episcopus migrauit. Duo Euualdi presbyteri Angli, Niger & Albus sunt passi, & à Pipino Coloniæ sepulti. Anno Domini Dcxcv. Vuillibrordus, qui & Clemens à Sergio Papa ordinatur Episcopus, ad prædicandum gentibus. Anno Domini Dcxcvi. Iustinianus ob culpam perfidiæ suæ, regno priuatur & exiliatur.

HISTORIA.

Leo siue Leontius.

ANno Dñicæ incarnationis Dcxcvij. urbis uero conditæ, millesimo ccccxlviij. LEO, qui & Leontius, lxiij. loco ab Augusto, depulso Iustiniano, regnum inuasit, tribusq; annis regnauit. Cuius anno primo Sergius Papa in sacrario beati Petri Apostoli capsam argenteam, quæ in angulo obscuro diutissime iacuit, domino reuelante inuenit, & in ea crucem diuersis ac preciosis lapidibus adornatam repperit. De qua tractis quatuor petalis quibus gemmæ inclusæ erant, miræ magnitudinis portionem dominicæ crucis interius repositam conspexit, quæ omnibus annis in Basilica saluatoris, quæ dicit̃ Constãtiniana die exaltatiõis eius ab omni populo salutat̃.

Capsa argentea habens crucem.

ANNI LEONIS.

ANno Domini Dcxcviij. Anno Domini Dcxcix. S. Guntpertus Episcopus ex Anachoreta obijt, cuius corpus post xi. annos sepulturæ eius, integrum inuentum est. Leontio itaq; apud Constantinopolim posito, uenit Tyberius, qui & Apsimarus, ex aduerso ciuitatis cum multis, & prodita sibi ciuitate, Leontium cœpit, precisoq; naso eius in monasterio Dalmati, sub custodia constituit, ipseq; regnauit.

Leontius mutilatus naribus, in carcerẽ conijcitur, habent alij.

HISTORIA.

Tyberius Apsimarus.

ANno Dominicę incarnationis Dcc. urbis aũt conditæ, millesimo ccccli. TYBERIVS, qui & Apsimarus dictus est lxiiij. loco ab Augusto imperium inuasit, deiecto Leone, & regnauit annis vij. Cuius tempore Synodus in Aquileia facta, quam tamen uniuersale concilium suscipere diffidit, ob imperitiã fidei, donec salutaribus beati Papæ Sergij moniris instructa, & ipsa cum cæteris Christi Ecclesijs huic annuere consentit. Huius tempore occisus est S. Lampertus Episcopus, sub Hildiberto rege. Anno Domini Dcci. Anno Domini Dccij. Anno Domini Dcciij. Synodus Aquileiæ congregatur sub Sergio Papa. Anno Domini Dcciiij. Anno Domini Dccv. Anno Domini Dccvi. Iohannes Papa lxxxv. sedit annos iij.

Beda uenerabilis presbyter, Anglorum Chronicam minoris libri sui hucusq; perduxit.

HISTORIA.

Iustinianus.

ANno Dominicæ incarnationis Dccvij. urbis conditæ millesimo cccclviij. IVSTINIANVS filius Constantini, quem superius à Leone de regno expulsum diximus, per adiutorium Terbellis regis Bulgarum expugnata, Constantinopoli regnum recepit, & postea sex annis regnauit. Recepto autem regno, multa dona & regalia uasa Terbelli tribuit, eumq; in pace dimisit. Apsimarus autem, qui & Tyberius, ex urbe profugit, sed insecutione captus, & ad Iustinianum est adductus. Adducto quoq; Leontio, qui eum deiecit, fecit ambos cathenis cõstrictos, dum ludi equestres agerentur, per plateas trahi, tractosq; publice ante pedes suos, dum in solio resideret, proijci, calcauitq; colla eorum fortiter, uniuersa plæbe clamante. Super aspidem & basiliscum

Tyberius Apsimarus capitur.

basiliscum ambulasti, & leonem, draconemq; conculcasti, sicq; eos præcepit decollari, innumerabilem quoq; multitudinem eorum, qui contra eum consenserunt, diuersa morte fecit necari. Quia enim se naso detruncauerant, quoties defluentem guttam reumatis manu dererſit, toties penè aliquem exilis iugulare præcepit. Callinicum uero patriarcham, erutis oculis, Romam exiliauit, & pro eo Cyrum in Episcopatũ prouexit, qui fuit Abbas in Ponto, quiq; illum exulem alebat, & eum in imperium restituendum prædicebat. Natus est autem ei filius eodem anno, quo recepit imperium, ex Theodora filia Chaiani, quam accepit dum esset in exilio, quem uocauit Tyberiũ, coronauitq; eum cum matre sua, & regnauerunt cum eo. Hic Constantinum Papam accersiens, honorifice suscepit, prostratusq; in terram, pro suis peccatis intercedere rogauit, cunctaq; Ecclesię priuilegia renouans, eum cum honore remisit. Qui cum mitteret exercitum in Pontum ad comprehendendum Philippicum, quem illic relegauerat inultum, Constantinus Papa eum prohibuit, sed animum eius reuocare non potuit. Exercitus autem quem miserat, conuersus ad partem Philippici, fecit eum ibidem Imperatorem, reuersusq; cum eo Constantinopolim, pugnauit contra Iustinianum miliario ab urbe xij. uictoq; illo & occiso, accepit regnum Philippicus. Filius quoq; Iustiniani adhuc puer, ab his qui à Philippico præmissi sunt, occisus est.

Callinicus patriarcha exiliatur.

ANNI IVSTINIANI.

ANno Domini Dccviij. Anno Domini Dccix. Iohannes Papa lxxxvi. sedit annos ij. menses vij. Anno Domini Dccx. Dagobertus iunior regnare cœpit. Anno Domini Dccxi. Sisinnius Papa lxxxvij. sedit dies xx. Cui succedens Constantinus Papa lxxxviij. sedit annis vi. Anno Dñi Dccxij. Iustinianus à Philippico interficitur.

Dagobertus iunior.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis Dccxiij. ab urbe uero condita, millesimo ccccliiij. PHILIPPICVS lxvi. loco ab Augusto inuasit imperium, occiso Iustiniano, regnauitq; anno uno & mensibus vi. Hic priusq; imperaret, habuit quendam amicum, monachum inclusum, qui erat hęreticus, & tamen prouisor, qui dixit ei: Imperium tuum est. At ille turbatus est. Cui ait inclusus: Si Deus iubet, tu quare contradicis. Hoc autem dico tibi, quia sexta Synodus male acta est. Si ergo regnaueris, hanc abijce, & efficietur imperiũ tuum forte atq; longæuum. Qui cum iuramento spopondit se hoc esse facturum. Cum uero regnaret, fecit synodũ pseudo Episcoporum, iuxta illius pseudomonachi, & inclusi sermonem, & abiecit sanctam & uniuersalem sextam Synodum. Eodemq; anno uanus ille inclusus, oculorum cęcitatem incurrit. Reperiens autem Philippicus quendam sui sensus Iohannem, fecit eum Constãtinopolitanum præsulem, Cyrum uero deponens, ad monasterium suum redire præcepit. Idem Philippicus in disputationibus quidem suis rationabilis uidebatur & prudens, in actibus autem inhonestę ac indignæ uitæ, consummatis, improbabilis ubiq; demonstrabatur. Erat enim hæreticus & adulter. Hic Constantino Papę misit literas praui dogmatis, quas ille cum Apostolicæ sedis concilio respuit. Hac de causa fecit Constantinus picturas in porticu S. Petri, quæ sex sanctarum Synodorum acta continerent. Nam & huiusmodi picturæ habebantur Constantinopoli, quas Philippicus iussit auferri. Statuit aũt populus Romanus, ne hęretici Imperatoris nomen aut chartas, aut figuram solidi suscipe rent. Vnde nec eius effigies in Ecclesiam introducta est, nec nomen ad missarum solennia prolatum. Sabbato aũt Pentecostes, cum lauaret in balneo publico, ingressus cum equitatu & organis, habitoq; prandio cum ciuibus antiquæ prosapię requiesceret meridie,

Monachi calumnia in sextam synodum.

Philippicus Bardanes hæreticus & adulter dictus, sunt qui putẽt ideo sic tradici, quia Papæ Romano restitit, unde ultimo luminibus cum imperio priuatur.

Picturæ actis sex synodorũ continentes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ret meridie, repente per auream portam introiuit Rufinus primus stratorum, cum Theodoro patritio, festinansq; in palatium, & inueniens eum quiescentem, apprehendit eum, & eruit oculos eius, in crastinum uero, id est die Pentecostes, congregato in magna Ecclesia populo, coronatus est Artemius, mutato nomine Anastasius.

Rufinus primus Stratorũ.

HISTORIA.

Anastasius cognomento Anthonius Imperator Catholicus, posthac monachus factus.

ANno Dominicæ incarnationis Dccxiiij. ab urbe condita, millesimo ccccLxv, ANASTASIVS lxvij. loco ab Augusto, imperium adeptus est, regnauitq; annis ij. Quidam uero libri habent, q; Philippicus regnauerit annis ij. & mensibus ix. Anastasius autem annum unum, & menses tres. Anastasius igitur, ubi regnum accepit, Constantino Papæ per Scholasticum patritium literas Romam misit, quibus se fautorem & defensorem catholicæ fidei, & sancti sexti concilij prædicatorem esse docuit. Quo regnante, quidam aduersus eum coniurauerunt, & contra regiam urbem cum exercitu ascenderunt. Cum autem Adramium adissent, & essent sine capite, inuenerunt illic hominem indigenam, THEODOSIVM nomine, inertem ac idiotam, qui publicorũ tributorum erat exceptor, & hortati sunt eum imperare. At ille fugiens, latebat in monte. Quem inuentum, ut Imperatorem laudibus extulerunt, ui cogentes eum. Quibus Anastasius cognitis, Niceam abijt, ibi deniq; se muniuit. Theodosius autem secutus, magno prælio uicit eum, datoq; sibi sacramento, clericũ eum fieri, & postea presbyterum fecit ordinari. Anno Domini Dccxv. Pipinus senior maior domus obijt, pro quo filius eius Carolus successit. Dagobertus rex Francorum obijt.

Hic Scholasticus exarchus Italiæ.

Theodosius uincit Anastasium.

Pipinus senior obijt.

Anni Caroli senioris primi.

Anno Domini Dccxvi. Carolus Pipini senioris filius, in administratione regni patri successit. S. Aegidius claruit, adhuc quidẽ regibus in Francia manentibus, sed parua dignitate regnantibus. In Romano quoq; imperio apud Constantinopolim adhuc Imperatores erant, sed & ipsi intestinis pariter & extrinsecis bellis penè adnullati, parum ualebant. Carolus uero regnum Francorum administrauit annis xxvij. Cui cum Reginfridus quidam aduersaretur, regnumq; tenere conatetur, quamuis per multas pugnas & certamina tulit principatum de manu eius. Nam cum teneretur in custodia, diuina misericordia protegente, fugit inde, & primũ contra eundem Reginfridum per tres uices pugnauit, postea cum magno certamine illum uicit, Andegauensem tamen ciuitatem illi ad habitandum permisit, ipse uero super cunctam Francorum gentem principatum tenuit, multaq; prælia contra Sarracenos & in Vuasconia, & in Saxonia, & in Fresia fecit. Eggebertus uir sanctus, de gente Anglorum, Scotos Pascha legitime celebrare docuit. Gregorius Papa lxxxix. sedit annos x. migrauitq; Id. Febr. Hic sanctum Bonifacium ordinauit Episcopum.

S. Egidius.

Carolus Martellus quã fortunã sustinuerit, hic dux Brabantiæ & comes Namurcensis fuit Palatij comes, siue maior domus regiæ Francorum.

ANNI THEODOSII I.

Hic Atramytenus dictus, fuitq; etiam monachus.

ANno Dominicæ incarnationis Dccxvij. urbis uero cõditę, millesimo ccccLxviij, THEODOSIVS à militibus electus lxviij. loco ab Augusto imperium Romanum accepit, & anno uno regnauit. Leo quippe, qui erat prętor Orientaliũ, quoniam auxiliabatur Anastasio, non est subiectus Theodosio. Vnde ueniens Nicomediam, apprehendit filium Theodosij cum omni apparatu regio, & primis uiris palatij, & uenit Chrysopolim. Quod audiens Theodosius, consilio à Germano patriarcha, & senatu percepto, per eundem patriarchã accepit à Leone indemnitatis uerbum, & Ecclesię sine perturbatione seruandæ, & sic ei cõmittunt imperium, ipse uero Theodosius unà cum filio suo clericus factus, residuum uitæ suæ tempus transegit in pace.

Theodosius fit clericus.

pace. Hoc anno Tyberis alueum suum egressus, multa Romæ subuertit ædificia, ita ut in uia lata ad unam & semi staturam excresceret. Mansit autem diebus vij. donec agentibus letanias crebras ciuibus, octauo demum die regreditur.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis Dccxviij. urbis autem cõditę, millesimo ccccLxix. LEO prætor Orientalium genere Syrus lxix. loco ab Augusto, Romanorum prouehitur in imperiũ, regnauitq; annis. xxiiij. Hic à Iustiniano cum prius regnaret, exiliatus est, in Mesembriam Thraciæ regionis. Posteriore uero tempore, cum secundo regnaret, ueniens ei obuiã, unà cum Bulgaribus obtulit ei munera, oues scilicet quingentas, placatusq; Iustinianus, fecit illum spatariũ, & habuit hũc sicut Germanum amicum. Vnde quidam inuidia ducti, detraxerunt ei tanq; imperium appetenti, sed habita quęstione, inuenti sunt falsi. Iustinianus tamen postea illum suspectum habens, sed manifeste hũc lædere nolens, misit eum cum pecunijs in Alaniam, ad cõmouendos Alanos contra Abasgiam. Vbi cum multa ei fœliciter prouenirent, Iustiniano interempto, & Philippico uisu oculorum orbato, cum imperasset Anastasius, prouexit eum Imperatorem Orientalium. Depulso autem Anastasio à Theodosio, ipsoq; regnante, Leo & hunc expulit, ipseq; regnauit, sed in Christianos & Ecclesias Dei, ac religionem sanctam impius fuit. Primum quidem præcepit in Constantinopoli, ut quicunq; haberent imagines Domini saluatoris, seu sanctæ genitricis eius, uel sanctorum aliorum sibi eas afferrent, quas ille in medio ciuitatis incendere fecit. Et quia multi de populo huic impietati non consenserunt, decollati sunt. Germanus quoq; patriarcha de sede sua est deiectus, & Anastasius pręsbyter in loco eius constitutus. Misit & ad Papam Romanum Gregorium, ut similiter faceret, ille uero noluit, sed omnia tributa Romanæ urbis, & Italiæ sibi dari prohibuit. Cui anno imperij sui tertio natus est filius de Maria uxore sua, quem Constantinum uocauit, qui magis illo impius, & Antichristi præcursor extitit, cui postea filiam Chaiani, Scytharum regis sociauit, eandem Christianam faciens, Herenen nominauit. Quæ cum sacras literas didicisset, pietati operam dedit, & hos sæpe impietatis redarguit.

Leo Isaurius, cui cognomen εἰκονομάχῳ

Leo Spatharius fit, de quo supra.

ὧδε κείνεται τὸ ξύλον τοῦ θεοῦ.

Filius Leonis Constantinus.

Hyrene.

ANNI LEONIS III.

ANno Domini Dccxix. Anno Domini Dccxx. S. Othmarus Abbas efficitur. Anno Domini Dccxxi. Sarraceni Constantinopolim obsident, & per triennium ibi morantes, multasq; prouincias deuastãtes, tandem populo ad Deum clamante, fame, pesteq; depulsi sunt, multiq; frigore & ferro naufragioq; perierũt. Theodericus regnauit in Francia annis xvi. Anno Domini Dccxxij. Anno Domini Dccxxiij. Luitprandus rex Longobardorum audiens q; Sarraceni depopulata Sardinia etiam illa loca fœdassent, ubi aliquando propter deuastationem Barbarorum ossa beati Augustini translata fuerant, misit, & per precium adduxit ea Ticinum, ibiq;, ut decuit, honorifice recondidit. Leo Imperator coegit Iudęos & Montanos baptizari, sed Iudæi abluebant unctionem chrismatis, & post cibum participabant sacramentis, & contaminabant fidem: Montani uero definientes sibi diem, introierunt domos errori suo deputatas, & incenderunt semetipsos. Anno Domini Dccxxiiij. Anno Dñi Dccxxv. Sanctus Priminius Episcopus Augiam intrauit, eamq; à serpentibus emundauit.

Sarraceni Cõstantinopolim obsidens.

Leo cogit Iudæos & Montanos ad baptismũ.

Hucusq; Beda Chronicã suam in maiori libello perduxit. Anno Domini Dccxxvi. Anno Domini Dccxxvij. Gregorius Papa xc. sedit annos viij, decessitq; iiij kal. Dec.

Hic

Universidad de Deusto Biblioteca

Hic augmẽtauit in canone: Necnon illorum omniũ sanctorũ quorum solennia &c. Anno Domini Dccxviij. Anno Domini Dccxxix. Anno Domini Dccxxx. Priminius ex Augia uenit in Alsatiam. Anno Domini Dccxxxi. Germanus sanctissimus patriarcha, uidens impietatem Leonis, abrenunciauit summo sacerdotio tradens palliũ, & in domo sua quieti operã dedit, functus sacerdotio annis xiij. menses v. In cuius locum Anastasium eius quondam discipulum, sed tunc impietati consentiẽtem Leo constituit. Sane Gregorius sanctus præsul Romanus hunc anathematizauit, & Leonem tanq; impie agentem per Epistolas redarguens, Romam cum tota Italia ab eius imperio recedere fecit. Beda uenerabilis Anglorum presbyter obijt. Anno Domini Dccxxxij. Carolus filium suum Pipinum, ad Luitprandum regem Longobardorum pro tondẽda Cesarie misit, quod ille fecit, eum multisq; muneribus ad patrem misit. Anno Dñi Dccxxxiij. Carolus maior domus Fresiam uastat. Anno Dñi Dccxxxiij. Carolus Vasconiam inuasit. Eto Augensis Abbas, Argentinæ Episcopus factus, cœnobium nominis sui Ettenheim, construxit. Anno Domini Dccxxxv. Zacharias Papa xci. sedit annis xviij. Hic quatuor libros dialogorum beati Gregorij transtulit in Græcum. Anno Domini Dccxxxvi. Anno Domini Dccxxxvij. Theodericus rex Francorum obijt. Anno Domini Dccxxxviij. Anno Domini Dccxxxix. Sarraceni Gallias iterum inuadentes, ceperunt ciuitatem Arelatem. Tunc Carolus misit ad Luitprandum, qui uenit ad eum cum omni exercitu Longobardorum. Quod audientes Sarraceni, fugerunt de terra illa. Anno Domini Dccxl. Carolus Saxoniam intrat. Anno Domini Dccxli. Leo Imperator impius obijt.

Priminius ex Augia uenit in Alsatiam.

Beda moritur.

Etho Augen. Abbas, & Argentinen. Episcopus.

Ettenhẽim monasterium.

Dialogi Gregorij uersi in Græcum.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis Dccxlij. urbis conditæ, millesimo ccccxciij. CONSTANTINVS filius Leonis lxx. loco ab Augusto Romanum suscepit imperium, regnauitq; annis xxxiiij. meses ij. diebus xxvi. Hic erat perniciosissimus, ferus & agrestis, persecutor legum à patribus traditarum, tyrannice, non legitime usus imperio, primo quidem à Deo & intemerata eius genitrice, & omnibus sanctis abscedens, magicis maleficijs & luxurijs, ac cruẽtis sacrificijs, & inuocationibus dæmonũ delectatus, molliciebus quoq;, ac omnibus, animas cortum pentibus, à tenera ætate conuiuens, persecutionibus etiam sanctarum Ecclesiarum, ac perempti onibus monachorum, ac uiolationibus monasteriorum, malisq; uarijs supercrescens, non minus quàm Diocletianus, ceterisq; antiqui tyranni. Huius anno primo, qui est dominicæ incarnationis Dccxlij. Carolus Pipini filius, maior domus in regno Francorum obijt, relinquens filios tres, Pipinum, Carlomannum, & Griphonem. Quorum Gripho, qui cæteris minor natu erat, matrem nomine Suanahildem habebat, neptem Vdilonis Bauuariorum ducis, hæc illũ maligno consilio ad spem regni totius incitauit, in tantum, ut sine dilatione Laudunum ciuitatem occuparet, ac bellum fratribus indiceret. Qui celeriter exercitu collecto, Laudunum obsidentes fratrem in deditionem accipiunt, atq; inde ad ordinandum regnum ac prouincias, quæ post mortem patris à Francorum societate desciuerant recuperandas, animos intendunt, & ut in externa profecti, domi omnia tuta dimitterent, Carlomannus Griphonem in nouo castello, quod iuxta Aruernũ situm est, custodiri fecit, in qua custodia usq; ad id tempus, quo idem Carlomannus Romã profectus est, dicitur permansisse.

Constantinus dictus Coprosymos, quod infans baptismi lauacro ad motus, medijs sacris alimonie excrementa aquam polluerat. B. Egn.

Carolus Marcellus moritur, tres filios reliquit.

Laudunum.

Auarici meminit Cæsar li. 7. belli Gallici.

ANNI PIPINI ET CARLOMANNI.

ANno Domini Dccxliij. Pipinus & Carlomãnus principatu potiti, primo Aquitaniam ingrediuntur, & capto quodam castello, quod dicitur Lucas, priusq; ex ea prouincia

Vide Pli. li. 4. cap. 19. is Pliones legit.

ea prouincia secederent, regnum quod communiter habuerunt, inter se diuiserunt, in loco qui uocatur uetus Pictauis. Carlomannus Austriam & Alemanniam atq; Thuringiam sortitur. Pipinus uero Burgũdiam, Neustriam atq; prouinciam, sicq; Carlomannus usq; in annum vi. Pipinus usq; in xi. principabantur.

Neustria uero pars est Galliæ Celticæ, illa scilicet, quę Sequanę Ligeriq; interiacet. Omnis nanq; Gallia in tres partes distincta est: in Belgicam, Celticã, Aquitanicam. Quarũ Belgica à Rheno, qui Germaniam ab oceano determinat, quæ multarum gentium ferax, à germinando nomen accepit, exportigitur usq; in fluuium Matronam: ab utroq; uero latere hinc quidem alpibus Apentinis, inde uero mari uallatur, cuius circumfusione insula Britannica efficitur. Celtica autẽ à Matrona per longum in Garunnam distenditur, cuius latera oceani Britannici, & insulæ Britannicæ limites efficiunt. Quicquid uero à Garunna protenditur in Pyreneum, Aquitanica appellatur. Hinc Rhodano & Arari, atq; inde Mediterraneo mari collimitans. Constat itaq; totius Galliæ spatium, ab oriẽte quidem Rheno, ab occidente Pyreneo, à septentrione mari Britãnico, ab austro uero Mari Mediterraneo cingi. Omnes ergo Galliarum populi innata audacia plurimum efferuntur, calumniarum impatientes. Si incitantur cædibus exultant, efferatiq; inclementius adoriuntur, semel persuasum, ac rationibus approbarũ, uix refellere consuerunt. Belgæ rebus disponendis sunt insigniores, robore atq; audacia non impares, maxima quæq; magis ingenio, quàm uiribus appetunt: & si ingenio in appetendis cassantur, uiribus audacter utuntur. Cibi etiam atq; potus adeo sunt parci. Celtæ uero atq; Aquitani consilio simul & audacia plurimi, rebus seditiosis accommodi. Celtæ tamẽ magis prouidi, Aquitani uero præcipites aguntur, plurimumq; in ciborum apperitum rapiuntur, quod sic eis est innatum, ut præter naturam non appetant. Hinc Sulpitius Seuerus: Edacitas, inquit, in Græcis est, gula in Gallijs natura. hos omnes Galliarum populos, etiam in paganismo ferẽ per omnia prospere egisse tradunt historiæ, post uero à sancto Remigio baptizati, cõtra omnes gentiũm exterarum imperus, clara semperatq; illustri uictoria emicuisse referuntur. Quorum rex Christianus primus fuisse traditur Clodoueus, uir audax & strenuus, & quo nullus post eum pietate bellisq; unquam magis enituit. Hic tempore quodam bellaturus contra Alaricum regem Gothorum, cum uenisset Turonum, multa munera obtulit ecclesiæ sancti Martini, cum equo suo uelocissimo, quem multum amabat: & expetito auxilio eiusdem sancti contra gentem incredulam, promittebat adhuc plura, si per eius intercessionem uictor rediret. Cumq; interfecto Alarico reuerteretur cũ uictoria, ueniens ad eandem ecclesiam pro soluendo uoto, dona obtulit plurima: pro equo uero quem ibi dimiserat, dedit matricularijs ecclesiæ centum solidos ut eum reciperet. Quibus datis, equus ille se nullatenus mouit. At ille ait: Dentur alij centum. Quibus inde datis, statim equus solutus abijt. Tunc rex cũ lætitia ait: Vere beatus Martinus bonus est in auxilio, & carus in negotio. Ab hoc ergo Clodoueo per succedentia tempora imperatoribus egregijs Respublica Francorum gubernata fuisse dinoscitur usq; ad hæc tempora Pipinorũ & Carolorum: in quibus temporibus plenitate regum aliquantum dilapsa, per hos egregios uiros de quibus nunc sermo est, ad pristinam dignitatem magnificentius est reducta.

Denique ut de Pipino & Carlomanno fratribus scribẽre cœpimus, mox ut de Aquitania domũ sunt regressi, Carlomannus Alemanniam, quæ & ipsa à Francorum societate defecerat, cum exercitu ingressus, ferro deuastauit & igne. Hildericus rex Francorum regnare cœpit. Anno domini Dccxliiij. Carlomannus & Pipinus iunctis copijs contra Vdilonem ducem Bauuariorum profecti sunt, preliosq; commisso, exercitum eius fuderũt. Sed postquam à cæde reuersi sunt. Carlomannus cum suis in Saxoniam profectus est. Eodem anno cœpit castrũ quod dicitur Hochseoburg, & Theodericum Saxonem, illius loci primarium, in deditionem accepit. Sanctus Bonifacius ex sua parochia Magontiacensi, duos episcopatus, Vuirziburgẽsem, & Eichstetensem statuit. Anno domini Dccxlv. Iterum

Neustria, forte Vuestria. Beatus Rhe. Vuestricham appellat.

Galliæ diuisio in Belgicam, Celticam, & Aquitanicam.

Mores Gallorũ.

Belgæ.

Celtæ.

Sulpitius Seuerus de Græcis & Gallis.

Clodoueus primus Christianus rex Galliarum.

Matricularij ecclesiæ.

De equo Clodouei.

Scomma in diuum Martinũ.

Carolomannus uastat Alemanniam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Carlomannus & Pipinus iuxta Menum Saxoniam ingressi sunt, prædictumq; Theodericum Saxonem ceperunt. Initium Fuldensis monasterij. Anno domini Dccxlvi. Carlomannus patefecit fratri suo, quod iam diu præmeditatus est, se scilicet uelle seculum dimittere, & in habitu monachico Deo seruire. Propter hoc nullam expeditionem eo anno habuerunt, sed præparauit se uterq; : Carlomannus ut iter & uotum suum perficeret : Pipinus qualiter illum honorifice dimitteret. Anno domini Dccxlvij. Carlomannus diuino succensus amore, Romam tendens, Zachariæ papæ se obtulit, & ab eo clericus factus, habituq; mutato, monachicum capiens indumentum in monte Soracte, constructo monasterio apud ecclesiam beati Siluestri, cum fratribus secum ad hoc uenientibus, per aliquot annos optata quiete fruebatur. Sed cum ex Francia multi nobilium ob uota soluenda Romam commearent, & eum uelut dominum quondam suum præterire nollent, ocium quo maxime delectabatur crebra salutatione interrumpentes, locum mutare compellunt. Nam cum huiusmodi frequentiam proposito sui uidisset officere, relicto monte, in Samnium prouinciam, ad monasterium sancti Benedicti, situm in castro Cassino, se contulit, & ibi quod reliquum fuit, uitæ tempus compleuit. Anno domini Dccxlviij. Gripho fratri suo Pipino subiectus esse nolens, quamuis sub eo honorifice uiueret, in Saxoniam profugit: relictoq; Saxonum exercitu, super fluuium Ouacra, in loco qui dicitur Orheym consedit. Pipinus uero cum exercitu Francorum in Thuringiam profectus, contra dolos fratris Saxoniam ingressus est, consediteq; super fluuium Missaha, in loco qui dicitur Scahaningi: prælium tamen inter eos non est commissum, sed ex placito discesserunt. Anno domini Dccxlix. Gripho Saxonũ fidei diffidens, cum copijs quæ ad eum de Francia confluxerant, Bauuariam petijt, ipsumq; ducatum in suam potestatem redegit: Tassilonem cum Hiltrude in deditionẽ accepit. Suigerium in auxilium sibi uenientem suscepit. Hæc audiens Pipinus, cũ exercitu maximo uenit in Bauuariam, fratremq; suum Griphonem cum omnibus suis cepit, Tassilonem in ducatũ restituit, domumq; reuersus, Griphoni more ducum xij. comitatus dedit: sed ille tali beneficio non contentus, eodem anno ad Vualfarium Aquitaniæ ducem profugit. Anno domini Dccl. Anno domini Dccli. Sanctus Burchardus accepit pontificatũ Vuirziburgẽsem, in quo sedit annis xl. Hic itaq; sanctus Burchardus, & Folradus archicapellanus, quem quidam abbatem, quidam præsbyterum scribunt, ad Zachariam Romanũ pontificem missi sunt, ut consulerent eum, sub regibus qui tempore illo fuerunt in Francia, nomen tantum regis, sed nullam potestatem regiam habentes. Solebãt enim Franci ex antiqua regum stirpe, reges habere, qui à Meroueo, Clodij secũdi regis eorũ filio, Merouingi dicebãtur: quorũ genealogia usq; ad Hildericũ tunc temporis regẽ permanebat, in quo etiam deficiebat. Sed licet in illo finita posset uideri, iam dudum tamen nullius uigoris erant, nec quicquam clarum in se, preter inane regis uocabulum præferebant. Nam & opes & potentia regni penes palatij præfectos, qui maiores domus dicebantur, & ad quos summa imperij pertinebat, tenebantur: nec aliud quicquam regi permittebatur, quãm ut regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba summissa, solio resideret, ac speciem dominandi effingeret, legatos undecũq; uenientes audiret, eisq; abeuntibus, responsa quę doctus erat, aut iussus, ex sua uelut potestate redderet, cum præter inutile regis nomen & precarium, uitæ stipendium, quod ei præfectus aulæ, prout uidebatur, exhibebat, nihil aliud possideret: quanquam unam & eam perparuam redditus uillam, in qua domum, & ex qua famulos necessaria sibi ministrantes, atq; obsequium exhibẽtes, paucæ numerosiratis haberet. Quocunq; eundum erat, carpento ibat, quod iunctis bubus & bubulco more rustico agente trahebatur. Sic ad palatiũ, sic ad publicum conuentũ, qui kalendas Maij. ob regni utilitatem annuatim celebrabatur, ire solebat, & coram tota gente præsidens, omnesq; salutãs, & ab eis saluratus, debitisq; obsequijs honoratus, sic domum redibat, sicq; secum usq; ad alium Maium domi residebat. At regni administrationem, & omnia quæ uel domi, uel foris agenda erant, ac disponenda, præfectus

Carlomannus fit monachus.

Monasterium in monte Soracte.

Ouacra. Orheym. Missaha. Scahaningi.

Burchardus episcopus Vuirziburgensis

Folradus hic fuit abbas S. Dionysij, & archicapellanus Pipini regis. Autor mon. Leboracen.

Alb. K. uocat Furadum.

Merouingi, de quibus supra.

Maiores domus & eorum pompa.

Vide Alber. Krantz lib. 1. Saxo. cap 33. Et Tritemium in compendio historiarum, de origine gẽtis Francorũ. Item Sigibertũ.

præfectus aulæ procurabat. Quo officio tunc cum prædicti legati Romam mittebantur, Pipinus Caroli filius, itemq; Caroli Magni pater, iam uelut hæreditario iure fungebatur. Zacharias uero papa super huiusmodi negotio consultus, remandauit, melius esse illum uocari regem, apud quem summa potestatis consisteret: dataq; autoritate sua, Pipinum regẽ constitui iussit. Anno domini Dcclij. Pipinus per autoritatem Zachariæ papæ, more Francorum, electus ad regnum, per manus sancti Bonifacij archiepiscopi Mogonciacensis eleuatus est in regni solium in Suessionum ciuitate. Translatio sancti Kiliani facta est. Beatus papa Zacharias in uenerabili patriarchio repperit caput beati Georgij martyris in capsa reconditum, quod in Romanam urbem transtulit.

Præfectus aulæ.

Pipinus à Zacharia rex constituitur. Hic Parlamentum primus instituit.

Patriarchium.

Caput S. Georgij.

ANNI REGNI PIPINI.

ANno domini Dcclij. Stephanus papa xcij. ordinatur, seditq; annis v. dies xxviij. Anno dominicæ incarnationis Dcclliij. Pipinus rex cum exercitu magno Saxoniam ingressus est: & quamuis Saxones ei obstinatissime resisterent, pulsi tamen cesserunt, & ipse usq; ad locum qui dicitur Rinne, iuxta fluuium Vuisaram accessit. In qua expeditione Hilugarius episcopus occisus est in monte qui dicitur Viburg. Reuertenti uero regi de Saxonia, nuncius uenit de morte fratris sui Griphonis, à quo, uel qualiter interfectus esset. Eodem anno Stephanus papa multa mala passus ab Haustulfo Longobardorum rege, uenit ad Pipinum regem in uilla quæ dicitur Parisius, suggerens ei, ut se & Romanam ecclesiam ab infestatione Longobardorum defenderet. Venit & Carlomannus frater regis, iam monachus factus, iussu abbatis sui, ut apud fratrem suum precibus Romani pontificis obsisteret. Inuitus tamen hoc fecisse putatur, quia nec ille abbatis sui iussa contemnere, nec abbas ille p̃ceptis regis Longobardorũ, qui ei hoc imperauit, audebat resistere. Stephanus autem papa apud Parisium aliquandiu infirmatus, rursumq; per sanctum Dionysium conualescens, postquam à rege Pipino pro sanctę Romanę ecclesiæ defensione firmitatem accepit, ipsum sacra unctione in regiæ dignitatis honore confirmauit, & cum eo duos filios eius, Carolum, & Carlomannum, cum matre eorum Berthrada consecrauit: Francorumq; proceres, unà cum populo, benedictione Apostolica sanctificans, autoritate beati Petri Apostoli obligauit, & protestatus est eos, ut nunquam ipsi, uel quiq; ex eorum progenie, per succedentium curricula temporum progeniti, de alia stirpe regem sibi præponerent, nisi ex eorum propagine, quos diuina prouidentia tunc in defensionem ecclesię est dignata sublimare. Sic ergo Pipinus ex præfecto palatij, autoritate Apostolica sublimatus & unctus in sedem regni, postea regnauit annis xv. absolutus per eundem papam Stephanum à iuramento, quod regi Hilderico cum cæteris regni primoribus fecerat. Hildericus uero qui falso regis nomine fungebatur, tonso capite, in monasterium missus est. Anno domini Dcclv. Pipinus rex, inuitante acrogante prędicto papa Stephano, propter iustitiam beati Petri Apostoli exigendam à rege Longobardorum Haustulfo, Italiam cum manu ualida intrauit: resistentibusq; Longobardis, & claustra Italiæ tuentibus, ad ipsas montium clusas acerrime pugnatum est: cedentibusq; Longobardis, omnes copiæ Francorum intrauerunt. Haustulfus uero rex in Papia ciuitate se inclusit, quem Pipinus rex tam diu obsedit, donec firmata causa pro facienda sanctæ Romanæ ecclesię iustitia, obsides xl. recepit. Quibus datis, promissisq; iureiurando firmatis, Pipinus quidem domum redijt, Stephanum uero papam, cum Folrado capellano, & non minima Francorum manu, Romam remisit. Carlomannus autem frater regis, qui cum Berthrada regina in Vienna ciuitate remansit, correptus febre priusquam reuerteretur obijt, cuius corpus iussu regis ad monasteriũ sancti Benedicti, ubi monachus erat, relatum est. Sanctus Bonifacius passus est. Anno domini Dcclvi. Haustulfus rex Longobardorum, cum nihil eorum quæ datis obsidibus, & facto iuramento promisit, complesset, Pipinus rex iterum

Rinne. Vuisara. Viburg.

Stephanus papa implorat auxilium Pipini contra regem Longobardorum.

Pipinus cum uxore & duobus filijs consecratur à papa.

Papa absoluit Pipinũ à iuramẽto Hilderici.

Hildericus in Monasterium missus.

Carlomannus frater Pipini moritur.

Universidad de Deusto Biblioteca

iterum cum exercitu Italiam ueniens, eum in Papia obsedit, et ad implenda quę promisit, obsidione coegit: redditamq; sibi Rauennā & Pentapolim, omnemq; exarchatum ad Rauennam pertinentem, sancto Petro dedit, hisq; pactis in Galliam redijt. Post cuius abscessum, Haustulfus cum ea quæ promisit, denuo commutare meditaretur, in uenatione de equo suo prolapsus, & ex hoc infirmatus, intra paucos dies uiuendi finem fecit. Cui Desiderius successit. Anno domini Dcclvij. Constantinus imperator misit Pipino regi munera, inter quæ & ornatum, quæ ad eum in Compendio uilla peruenerunt, ubi tunc populi sui generalem conuentum habuerunt. Illuc & Thassilo dux Bauuariorum cum primoribus gentis suæ uenit, fidelitatemq; tam ipsi regi Pipino, quàm filijs eius Carolo & Carlomanno iureiurando supra corpus sancti Dionysij promisit: nec solum ibi, sed etiam supra corpus sancti Martini, itemq; sancti Germani idipsum sacramentum cum omnibus primoribus suis firmauit. Anno domini Dcclviij. Pipinus rex cum exercitu Saxoniam aggressus est: & quamuis Saxonibus ualidissime resistentibus & se munitionibus tuentibus, pulsis propugnatoribus prælio, per ipsum, quo patriam defendere conabantur, uallum intrauit. Commissoq; passim prælio, plurimam ex ipsis multitudinem occidit, & eos ad hoc coegit, ut promitterent se omne quod iuberet facturos, & annis singulis ccc. equos causa honoris daturos. His ita compositis, & more Saxonico, ut rata essent, confirmatis, in Galliā repedauit. Paulus papa xciij. sedit annis x. Anno domini Dcclix. Natus est Pipino regi filius, quem suo nomine Pipinum uocari uoluit: sed puer immatura morte præuentus, tertio post natiuitatem suam anno decessit. Anno domini Dcclx. Vualfarius dux Aquitaniæ, cum res ecclesiarum quæ in sua potestate erant, & ad ecclesias sub manu Pipini regis constitutas pertinebant, reddere noluisset, ipsumq; regem pro his per legatos suos sę cōmonentem, audire contempsisset contumacia sua, eundem regem ad suscipiendum contra se bellum concitauit. Contractis ergo rex undiq; copijs, Aquitaniam intrauit, seq; res ac iustitias ecclesiarum exacturum pronunciauit. Cumq; in loco qui dicitur Redoad, positis castris consedisset, Vualfarius bello concertare non ausus, missa legatione ad regem, spopondit se imperata facturum, ecclesiarum iustitias redditurū: dedit etiā duos obsides de primoribus gentis, Adalgarium, & Tiherium. Quibus acceptis, rex à bello abstinuit, domumq; redijt. Sanctus Othmarus in insulam quæ dicitur Stein, relegatus, migrauit ad dominum. Anno domini Dcclxi. Vualfarius, licet obsides dedisset, & sacramenta iurasset, satius tamen ratus, si de illato sibi bello superiori anno, ultionem exigeret, exercitū qui Francorū possessiones popularetur, usq; ad Cabillonem ciuitatem fecit accedere. Quod cum Pipino regi, generalem conuentum agenti in uilla Duria, nunciatū fuisset, coactis undiq; consilijs, cum magno belli apparatu in Aquitaniam ingressus, omnia ferro & igni uastauit, & quædam oppida & castella manu cepit, quędam victori se ultro dederunt. Cumq; omnia uastando Lemonicas uenisset, regressus est iterū in Parisiaco hibernis habitis, natalem Domini, & pascha ibi peregit. In hac expeditione fuit cum eo filius eius primogenitus Carolus, ad quem post patris obitū omnis imperij summa peruenit. Anno domini Dcclxij. Pipinus rex suscepto à se bello, finem imponere cupiens, tertio Aquitaniam intrauit: captisq; Biturica ciuitate, & castello Toarcis, reuertitur, hiemauitq; in uilla Gentiliaco. Anno dñi Dcclxiij. Pipinus habito cōuentu in Niuernis, quarto Aquitaniā intrauit, cūctisq; extra munitiōes uastatis, usq; ad oppidū Cadurciā, cū integro exercitu in Franciā se recepturus, per Lemonicū regreditur. Tassilo dux Bauuarię postponens sacramēta quę iurauerat, et oblitus oia bona quę sibi auūculus suus Pipinus rex fecerat simulata infirmitate, ab hac expeditione per dolū se subduxit, & in Bauuariā redijt: firmatoq; ad defectionē aio, ad cōspectū regis se ulterius uenturū abiurauit. Rex aūt dimisso exercitu, in uilla Lōglare hiemauit. Anno dñi Dcclxiiij. rex Pipinus distracto in diuersa aio, ppter duo bella, Aquitanicū scilicet, iā oli susceptū, & Bauuaricū propter Tassilōis ducis defectionē suscipiendū, cōuentū populi sui habuit in Vuormacia, dilataq; in futurū expeditiōe, illo anno se domi cōtinuit.

Quæ Pipinus ecclesiæ Romanæ adiecerit.

Constantinus Pipino regi munera mittit.

Thassilo Bauarus iurat Pipino.

Pipinus Saxoniam oppugnat.

CCC. Equos uelut tributum pendebant.

Vualfarius Aquitaniæ dux.

Redoad.

Adalgarius.

Duria.

Lemonica.

Carolus Pipini filius.

Biturica.

Toarcis.

Longlare.

Conuētus Vuormaciæ

Anno

Anno domini Dcclxv. Pipinus generalem conuentum in Atiniaco uilla habuit, sed & hoc anno nusquam mouens expeditionem, Aquis hiemauit. Corpora sanctorum Gorgonij, Naboris, & Nazarij de Roma translata sunt in Franciam. Anno domini Dcclxvi. Turci egressi sunt è Caspijs portis, cum Auaribus bellum inierunt, multiq; ex utrisq; perierunt. Pipinus propter conficiendum Aquitanicum bellum cōuentu in Aurelianis habito, in Aquitaniam quinto profectus est, & destructum a Vualfario, Argentomagum castrum reædificauit, dispositoq; ibi & in Biturica ciuitate præsidio regreditur. Anno domini Dcclxvij. Orta quæstione de sancta Trinitate, & de sanctorum imaginibus, inter orientalem & occidentalem ecclesiam, id est, inter Græcos & Romanos. Pipinus rex in uilla Salmonciaco synodum habuit, uentilataq; quæstione, ad bellum prædictum conficiendum post natale domini septimo in Aquitaniam proficiscitur. Multis castellis & pagis captis, Viennam reuertitur, ibiq; pascha celebrato, & exercitu recreato, mense Augusto ad reliquias belli profectus est, & Bituricam ueniens, cōuentum in campo habuit: indeq; ad Garunnam fluuium accedens, multa castella et petras atq; speluncas, in quibus se hostium multitudo plurima defendebat, cepit, reuersusq; Bituricam, exercitum in Hiberna dimisit. Anno domini Dcclxviij. Pipinus in Biturica natalem domini celebrauit. Et cum primum ad gerendum bellum tempus aptum uideret, euocato undiq; exercitu, ad Santonicam ciuitatem contendit: captoq; in itinere Runistenio cum ad urbem prædictam uenisset, mater & soror & neptes Vualfarij ducis ad eum adductæ sunt. Quas cum pie susceptas seruari iussisset, ad Garūnam fluuium proficiscitur. Vbi ei Hereuuigis cum alia præfati ducis sorore occurrit, seq; & illam regi tradidit. Rebus igitur aliquot prospere gestis, rex reuertitur, & in castello quod dicitur Sels, pascha celebrauit. Assumptaq; secum uxore sua atq; familia, iterum ad urbem Santonicam uenit: dimissaq; ibi uxore ac familia, cum omnibus copijs ad persequendum Vualfarium ducem animum intendit: nec prius desistere instituit, quàm aut uinum caperet, aut rebellantem interficeret. Quo interfecto in territorio Petragorico, confectoq; bello Aquitanico, Sanctonas reuersus est, ibiq; demorans aliquandiu, ægritudine decubuit, delatus tamen Turonos apud sancti Martini memoriam orauit, indeq; Parisiūm ueniens, viij. kal. Octobr. obijt, corpusq; eius in basilica sancti Dionysij humatum est. Filij uero eius Carolus & Carlomannus omnium Francorum consensu ambo reges creati sunt, ea conditione præmissa, ut totum regni corpus ex æquo partirentur: & Carolus eam partem quam pater eius Pipinus tenuerat, Carlomannus uero eam quam patruus eorum Carlomannus possedit, susceperat: & Carolus viij. Idus Octobris in Noiuomo ciuitate, Carlomannus uero in Suessiona, regni susceperūt insignia. Carolusq; qui maior erat natu, Aquasgrani profectus, natalem domini celebrauit, pascha uero in Rotomago ciuitate. Susceptę sunt itaq; conditiones utrinq;, & pars regni diuisi iuxta modum sibi propositum, ab utroq; recepta est: manūtq; ista quāmuis cum magna difficultate concordia, multis ex parte Carlomanni societatem separare uolentibus, adeo ut quidam eorum etiam bello committere sint meditati. Sed in hoc plus suspecti quām periculi fuisse, ipse rerum exitus approbauit, cum defuncto Carlomanno uxor eius & filij cū quibusdam ex primoribus eius Italiam fuga petijt, et nullis existentibus causis spreto mariti fratre, sub Desiderij Longobardorum regis patrocinium cum liberis suis se contulit. Et Carlomannus quidem post amministratum cōmuniter biennio regnum, morbo decessit: Carolus autem defuncto fratre, consensu omnium Francorum rex constituitur. De cuius natiuitate atq; infantia uel pueritia dicit actuum eius scriptor Eginhardus, ab eodem principe educatus, quod neq; scriptis unquām aliquid declaratum sit, neq; quisquam suo tempore inuentus sit, qui horum notitiam sehabere direxerit: de actibus uero & moribus, cæterisq; uitæ illius partibus ita explicuit.

Conuentus in Atiniaco.

Turci cum Auaribus.

Argentomagum.

Quæstio de Trinitate & sanctorum imaginibus.

Garuna fluuius.

Santonica ciuitas.

Selsza, Germani uocant aliàs Salectio, uel Salesia, oppidum sex milliarijs infra Argentoratum.

Pipinus moritur.

Carolus & Carlomannus, ambo reges.

Carlomanno defuncto, solus rex Carolus omniū consensu constituitur.

Eginhardus alumnus Caroli atq; scriba adiuratus, uitam Caroli Magni describit: uel ut alij uolunt, Tacitus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD LECTOREM.

A Carolo Magno initium est Imperij Germanorum, qui Romæ sub Leone tertio coronatus fuit in Augustum, die Natalis, Anno mundi 4243. Anno Imperij Romani 1551. Anno Christi 801. Italia uero & Occidens hac translatione Imperij à Græcis ad Germanos, rursus potentissimum caput, & firmissimam tutelam assequutæ sunt. Quamuis enim Imperatores Germanorum non omnes æque potentes fuerint, uti in nullo regno Reges ac præsides pari potestate & fortuna præditos fuisse constat, tamen semper Imperatorum quidam admodum potentes fuerunt. Italiem uindicarunt præclara facta designantes, unde pacem, regimen, & religionem in Occidente conseruarunt. Quod si quis magnifica facta nostrorum Imperatorum expendat, facile iudicabit eos sublimes, ac prudentia præstantissimos fuisse principes, & nihil minus quàm Barbaros, & planè tales, qui laudatissimis Romanorum Imperatoribus Augusto, Traiano, Adriano, Constantino, & similibus, conferri possint. Huc accedit, quod in his nostris plus honestatis inuenias, quàm in illis. Præterea quod primarij nostri Imperatores non priuato commodo, aut inanis gloriæ cupiditate compulsi, bellare cœperint, quin magis ex summa necessitate religionis, patriæ & subditorum defendendorum ergo adacti. Fuerunt autem hij Germanorum Principes & Augusti, in quibus prudens Lector, quicquid uirtutis nomine commendatur, cognoscat & amet.

i.	Carolus Magnus.	xxij.	Philippus Barbarossę filius
ij.	Ludouicus Pius.	xxiij.	Otto quartus.
iij.	Lotharius primus.	xxiiij.	Fridericus secundus.
iiij.	Ludouicus secundus.	xxv.	Conradus quartus.
v.	Carolus Crassus.	xxvi.	Vuilhelmus Comes Holandiæ.
vi.	Arnolffus.	xxvij.	Rudolfus comes Habspurgi, Lantgrauius Alsatię.
vij.	Ludouicus tertius.	xxviij.	Adolfus de Nassauu.
viij.	Conradus primus.	xxix.	Albertus primus.
ix.	Henricus primus, dictus Auceps.	xxx.	Henricus septimus.
x.	Otto primus.	xxxi.	Ludouicus Bauarus.
xi.	Otto secundus.	xxxij.	Carolus quartus.
xij.	Otto tertius.	xxxiij.	Vuenceslaus.
xiij.	Henricus secundus.	xxxiiij.	Rupertus Palatinus Rheni.
xiiij.	Conradus secundus.	xxxv.	Sigismundus.
xv.	Henricus tertius.	xxxvi.	Albertus secundus.
xvi.	Henricus quartus.	xxxvij.	Fridericus tertius.
xvij.	Henricus quintus.	xxxviij.	Maximilianus.
xviij.	Lotharius Saxo.	xxxix.	Carolus quintus.
xix.	Conradus Sueuus.	xl.	Ferdinandus.
xx.	Fridericus primus.		
xxi.	Henricus sextus.		

Inter hos sunt, qui Romanis sapientia, prudentia, & honestate longe anteferri possunt, ut sunt Carolus Magnus, Ludouicus Pius. Sex Saxones, Henricus primus, Otto Magnus, Otto secundus, Otto tertius, Henricus secundus, Lotharius Saxo. Item Franci, Conradus, Henricus, Conradi filius, Rudolfus, Sigismundus, Maximilianus.

Descriptio

DESCRIPTIO CAROLI MAGNI, & actuum eius.

OMNIVM Bellorum quæ gessit primo Aquitanicum à parte inchoatum, sed nondum finitum, quia cito peragi posse uidebatur, fratre adhuc uiuo, etiam & auxiliũ ferre, rogato suscepit. Et licet eum frater malis quibusdam machinantibus, auxilio frustrasset promisso, susceptam expeditionem strenuissime executurus, non prius destitit, quàm hoc quod efficere moliebatur, perfecit. Nam & Hunoldum quendam, qui post mortem Vualfarij Aquitaniam occupauit, bellumq; iam penè peractũ, reparare tentauit, Aquitaniam relinquere, & in Vuasconiam fugere coegit. Quem tamen ibi consistere non sustinens, transmisso amne Garunna, Lupo Vuasconum duci mandat, ut perfugã reddat, quod ni festinato faciat, bello se illum expostulaturum. Sed Lupus sanioris usus consilio, non solum Hunoldũ reddidit, sed etiam seipsum cum prouincia cui præerat, eius potestati permisit. Quo bello finito rogatu, & precibus Hadriani pontificis Romani, insolentiam Desiderij Longobardorum regis ferre non ualentis, bellum cõtra Longobardos suscepit, copiasq; quas adduxerat, diuidens, unam partem cum Bernhardo patruo suo, per montem Iouis ire præcepit, alteram ipse ducens per montem Cinisium, Italiam intrauit, nec prius destitit, quàm Deliderium regem longa obsidione in Papia fatigatum, in deditionem susciperet, & perpetuo exilio deportaret, filium uero eius Adalgisum, in quo omnium spes stare uidebatur, non solum regno, sed etiam Italia excedere compelleret, omnia Romanis ablata restitueret, Rotgisum Foro Iuliani ducatus prefectũ noua molientem opprimeret, totamq; Italiam suæ ditioni subiugaret, subactęq; filium suum Pipinum regem præponeret. Post cuius belli finem, Saxonicum, quod quasi intermissum uidebatur reperitum est, quo nullum neq; prolixius, neq; atrocius, Francorumq; populo laboriosius susceptum est, quia Saxones sicut omnes ferè Germaniæ nationes, & natura feroces, & idolorum cultui dediti, neq; diuina, neq; humana iura polluere, uel transgredi arbitrabantur inhonestum haberi. Susceptum est igitur aduersus eos bellum, quod magna utrinq; animositate, maiore tamen Saxonum damno, per continuos xxx. annos gerebatur. Poterat siquidem citius finiri, si Saxonum perfidia hoc pateretur. Dictu difficile est, quoties superati ac supplices regi, se dederunt, imperata facturos polliciti sunt, obsides qui imperabantur absq; dilatione dederunt, legatos qui mittebantur, susceperunt. Aliquoties ita edomiti & emolliti, ut etiã cultum dęmonum dimittere, & Christianæ religioni se subdere uelle promitterent. Sed sicut ad hæc facienda aliquoties proni, sic ad eadem peruertenda semper fuere præcipites. Regis uero magnanimitas, aut per se, aut per comites suos, misso exercitu, perfidiam illorum semper ulciscebatur, donec omnibus qui resistere solebant, profligatis, decem millia hominum ex his qui utrasq; ripas Albis fluminis incolebant cum uxoribus, & paruulis sublatos transtulit, & per Galliam & Germaniã multimoda diuisione distribuit, eaq; conditione bellum per tot annos tractum constat esse finitum, ut abiecto dęmonum cultu, Christianæ religionis Sacramenta susciperent. Hoc autem bellum licet tam diu pertraheretur, ipse tamen non amplius quàm bis conflixit cum hoste, semel iuxta montem qui Asneggi in loco Thietmelle nominato, & iterum iuxta Hasa fluuium, & hoc uno mense paucis diebus interpositis. Sed his duobus prelijs ita deuicti sunt, ut ulterius regem neq; prouocare, neq; ueniẽti resistere, nisi aliqua loci munitione defensi, auderent, plures tamen eo bello tam ex nobilibus Francorũ, quàm Saxonum & functi summis honoribus uiri consumpti sunt. Tandem anno tricesimo tertio finitum est. Nec minus interea Hispaniam quoq; debellauit, nam Aquitaniã & Vuasconiam primum subiecit. Britones quoq; domuit, missaq; expeditione imperata facere coegit. Ipse postea cum exercitu Italiam ingressus, ac per Romam iter agens, Capuam urbem Campaniæ accessit, ibiq; positis castris, Beneuentanis ni dederentur, comminatus est. Præuenit hõc dux gentis Aragisus, filiosq; suos Rimoldum & Grimoldum cum magna pecunia regi obuiam

Carolus contra Longobardos bellum suscipit.

Adalgisus.

Rodogisis.

Bellum Saxonicũ, omnium difficillimum. 30. annis durat.

Saxones fiunt Christiani.

Laici uocant montem S. Adiutorij. Alb. Krantz.

Carolus Hispaniã, Vuasconiã, Aquitaniam, subiicit.

Universidad de Deusto Biblioteca

uiam mittens, rogat ut filios suos obsides suscipiat, seq; cum gente imperata facturum, præter hoc solum, si ipse ad conspectum uenire cogeretur. Rex utilitate gentis magis quàm eius obstinatione considerata, oblatos sibi obsides suscepit, eiq; ut ad conspectum uenire non cogeretur, pro magno munere concessit, & minore filio gratia obsidatus retento, maiorem patri remisit, legatisq; ob sacramenta fidelitatis à Beneuentanis exigenda, cum Aragiso dimissis Romam redijt, consumptisq; ibi in sanctorum uenerationé aliquot diebus Galliam reuertitur. Baioaricum deinde bellum & repente ortum, & celeri fine completum est, quod superbia simul & secordia Tassilonis ducis excitauit, qui hortatu uxoris, quæ filia Desiderij regis erat, ac patris exilium per maritum ulcisci posse putabat, iuncto fœdere cum Hunis, qui Baioarijs sunt ab Oriente contermini, non solum imperata non facere, sed regem bello prouocare tentabat. Cuius contumaciam, quia nimia uidebatur, animositas regis ferre nequiuerat, ac proinde contractis undiq; copijs, Baioariam petiturus, ad Licum amnem uenit, qui Baioarios ab Alemannijs diuidit. Cuius in ripa castris collocatis, priusq; prouinciá intraret, animum ducis per legatos statuit experiri. Sed ille pertinaciter agere, nec sibi uel genti utile ratus, regi se supplex permisit, obsides qui imperabantur, dedit: inter quos & filium suum Theodonem, data insuper fide cum iuramento, q; ab illius potestate ad defectionem nemini suadenti consentiret, sicq; bello, quod quasi maximum uidebatur futurum, celerrimus est finis impositus. Tassilo tamẽ postea euocatus ad regem, neq; redire permissus est, neq; prouincia quam tenebat ulterius Duci, sed comitibus est commissa. Nam cum Tassilo dux reus maiestatis iudicatus, capite damnaretur, clementia regis uita sibi concessa, mutato habitu in monasterium missus est, filius quoq; eius Theodotonsus, monasticæ conuersationi deputatus est. His motibus ita compositis, Sclauis qui nostra consuetudine Vuilci, propria uero lingua Vualetabi dicuntur, bellum illatum est, in quo & Saxones, uelut auxiliares inter cæteras nationes, quanq; ficta, & minus deuota obedientia militabant, unaq; hac expeditione ijdem Sclaui ita sunt domiti, ut ulterius iussis non contrairent. Maximum omnium quæ à Carolo gesta sunt bellorum, præter Saxonicum, huic bello successit, illud uidelicet, quod contra Auares siue Hunos susceptũ est, quod ille & animosius quàm cætera, & longe maiori apparatu administrauit. Vnam tamen per se in Pannoniam (nam hanc prouinciam ea gens incolebat) expeditionem fecit, cætera filio suo Pipino, ac præfectis prouinciarũ, comitibus etiam ac legatis perficienda commisit. Quæ cum ab his strenuissime fuissent impleta, octauo tandem anno idem bellum consummatũ est. Quot prælia in eo gesta sint, quantumq; sanguinis effusum, testatur Pannonia omni penè habitatore uacua, & locus, in quo regia Caiani erat, ita desertus, ut ne uestigium quidem humanæ habitationis in eo appareat. Tota in hoc bello Hunorum nobilitas, prout tota gloria decidit, omnis pecunia, & congesti ex longo tempore, thesauri direpti sunt, neq; ullum bellum cõtra Francos exortum, humana potest memoria recordari, quo illi magis ditati, & opibus aucti sint, quippe cum usq; in id temporis penè pauperes uiderentur. Tantum auri & argenti in regia repertũ, tot spolia preciosa in prælijs sublata, ut merito credi possit, hoc Francos iure abstulisse, quod Huni prius alijs gentibus iniuste eripuerunt.

Beneuentani se dedunt.

Baioaricũ bellum

Huni Baioarijs ab oriẽte cõtermini.

Licus, Krantz habet Lecca.

Tassilo.

Sclaui Vuilci, uel Vuilsi, & Vualetabi dicti.

Bellũ Caroli contra Auares siue Hunos.

Expeditio Caroli in Pannoniam.

Franci bello ditati

DESCRIPTIO TERRAE HVNORVM.

Huni, qui & Auares Octennali bello per Carolum edomiti.

TERRA quippe Hunorum, ut antiquorum temporum relatores testantur, nouem circulis, quos teutonici Haga dicũt, cingebatur, quorum singuli ita stipitibus, quernis, siue faginis, uel abiegnis erant extructi, ut de margine ad marginem xx. pedum, spatium tenderetur in latum, & totidem subrigeretur in altum, ciuitas aũt uniuersa, aut quinquinis lapidibus, aut creta tenacissima repleretur, porrò superficies uallorum eorundem, integerrimis cespitibus tegerentur. Inter quorum confinia plantabantur arbusculæ, quæ, ut cernere solemus, abscisæ atq; proiectæ, comas, caulium, foliorumq;

Nouem circuli, teutonice Hag.

foliorumq; proferunt. De primo autem circulo usq; ad secundũ, xx. milliaria teutonica protendebãtur, & inde similiter ad tertium, & ita usq; ad nonum, quamuis ipsi circuli, alius alio multo contractiores fuissent. Inter hos igitur aggeres ita uici, uillæq; erant locatæ, ut de alijs ad alias uox humana posset auditi. Contra eadem uero ædificia inter inexpugnabiles muros portę non satis latæ erant constitutæ, per quas latrocinandi gratia non solũ exteriores, sed etiã interiores solebant exire. De circulo quoq; ad circulũ sic erãt possessiones & habitacula undiq; uersum ordinata, ut clangor tubarũ inter singula cuiusq; rei posset significantius aduerti. Ad has ergo munitiones per cc. & eo amplius annos, qualescunq; omnium Occidentalium diuitias congregantes, cum & Gothi & Vuandali quietem hominũ perturbarent, orbem occiduũ pene uacuum dimiserũt. Quos cum inuictissimus Carolus in annis octo ita perdomuit, ut de eis ne minimas quidem reliquias remanere permiserit. A uulgaribus uero ideo manum retraxit, quia uidelicet Hunis extinctis, regno Francorum nihil nocituri uiderentur. Porro prædam in Pannonia repertã per Episcopia uel monasteria liberalissima diuisione distribuit. Duo tm̃ ex proceribus Francorũ eo bello perierunt. Henricus dux Foroiulianus in Liburnia, iuxta Tarsicam maritimã ciuitatẽ, insidijs oppidanorũ interceptus. Et Geroldus Baioariæ præfectus in Pannonia, cum contra Hunos pręliatus, aciem struere, incertũ à quo cum duobus tm̃, qui eum obequitantẽ, ac singulos cohortantẽ comitabant, interfectus est. Cętetũ incruentũ penè Francis bellũ hoc fuit, & prosperrimũ exitũ habuit, tametsi diutius sui magnitudine traheret. Post quod & Saxonicũ sua prolixitate cõgruentẽ finem accepit. Boemicũ quoq; & Lilonicũ, quæ postea exorta sunt, durare non potuerunt, quorũ utrunq; ductu Caroli iunioris celeri fine cõpletũ est. Vltimũ contra Nortmannos, qui Dani uocantur, primo piraticã exercẽtes, deinde maiori classe littora Galliæ atq; Germaniæ uastãtes, bellũ susceptũ est, quorũ rex Gotfridus adeo uana spe inflatus erat, ut sibi totius Germanię promitteret potestatem: Fresiã quoq; atq; Saxoniã, haud aliter atq; suas prouincias æstimabat, iam Obodritos uicinos suos in suã ditionẽ redegerat, iam eos sibi uectigales fecerat, iactabat etiã se breui Aquisgrani, ubi regis comitatus erat, cum maximis copijs aduentutũ. Nec dictis eius, quamuis uanissimis omnino, fides abnuebatur, quin potius aliquid tale inchoaturus, nisi festinata fuisset morte preuentus, putabatur. Nam à proprio satellite, siue ut quidã uerius æstimant, à proprio filio, cuius matrem abiecerat, & aliam duxerat, interfectus, & suæ uitæ & belli à se inchoati finem fecit. Hęc sunt bella, quæ rex potentissimus per annos xlvi. (tot enim annis regnauit) in diuersis terrarum partibus summa prudẽtia atq; fœlicitate gessit, quibus Francorũ regnũ quod post patrem Pipinum magnũ quidẽ & forte susceperat, ita nobiliter ampliauit, ut pene duplũ reddiderit. Nam cum prius non amplius q̃ ea pars Galliæ, quæ inter Rhenũ & Ligerẽ fluuium, Oceanumq; ac mare Balearicũ iacet, & pars Germaniæ, quæ inter Saxoniam & Danubium, ac salem fluuium, qui Thuringos & Sorabos diuidit, postea incolitur à Francis, qui Orientales dicuntur, & præter hæc Alemanni atq; Baioarij, ad regni Francorum potestatem pertinerent, ipse per bella memorata primo Aquitaniam & Vuasconiam, totumq; Pyrenei montis iugum, & usq; ad Hiberum amnem, qui apud Nouarros ortus, & fertilissimos Hispaniæ agros secans, sub Tercosæ ciuitatis mœnia Balearico mari miscetur, deinde Italiam totam ab Augusta prætoria usq; in Calabriam minorem, in qua Græcorum ac Beneuentorum constat esse confinia, tum Saxoniam, quæ Germaniæ quidem magna pars est, & eius quæ à Francis incolitur, duplum in lato habere putatur, cum ei longitudine possit esse similis, deinde utranq; Pannoniam, & appositam in altera Danubij ripa Daciam, Histriam quoq; & Liburniam atq; Dalmatiam, exceptis maritimis ciuitatibus, quas ob amicitiam & iunctum cum eo fœdus Constantinopolitanum Imperatorem habere permisit, deinde omnes Barbaras & feras nationes, quæ inter Rhenum ac Vistulam fluuios, Oceanumq; ac Danubiũ positę, lingua quidẽ penè similes, moribus uero atq; habitu ualde dissimiles, Germaniã incolunt, ita perdomuit, ut eas tributarias efficeret. Auxit etiã gloriã regni sui

De primo circulo ad secundum, 20. milliaria Germanica.

Prædam Pannoniæ in Monasteria & Episcopia diuisit Carolus.

Hæc erat ex Thesauris Caiani principis, quos ea gens id temporis in Pãnonia habitans, ex toto orbe spoliato conuexerat, nec unquàm opimiorem prædam nacti Francos legimus.

Hinc illæ diuitiæ templi Mogõtiacensis. uide B. Rhe. lib. 2. Rerum Germanica. & Chronicon uetus rerum Mogontiac. per Conradum Episcopum conscriptum.

Gotfridus à filio interemptus.

Carolus regnauit annis. 46. quibus continuo bellauit.

Quas nationes Tributarias fecerit Carolus.

Fœdus Imp. Constantinopolitani cum Carolo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societas Caroli cum Adefonso rege Galiciæ.

Scotorum reges subditos habuit.

Amicitia Caroli cum Aaron rege Persarum, quæ munera misit, uide libr. 2. Alb. Kranz, cap. 19. & infra in annis imperij Caroli.

Prouerb. Græcum.

Opera Caro. Magni.

Basilica Aquisgrani.

Pons Mogontiæ.

Ingelheimum prope palatiũ Moguntiacũ. Nunc Vualam uocãt.

Domestica cura Caroli.

Carolus repudiat uxorem, ducit alteram.

Carolus matrem pie tractat.

Institutio liberorum Caroli.

sui quibusdam regibus ac gentibus per amicitiam sibi coniunctis. Adeo namq; Adefonsum Galiciæ atq; Asturiæ regem sibi societate deuinxit, ut is cum ad eum literas, uel legatos mitteret, non aliter se apud illum quàm propriũ suum appellari iuberet. Scotorum quoq; reges sic habuit ad suam uolũtatem per munificentiam inclinatos, ut eum nunq; nisi dominũ, seq; subditos & seruos eius pronunciarent. Cum Aaron rege Persarum, qui excepta India, totum penè tenebat Orientem, talem habebat in amicitia concordiam, ut is gratiam eius, omnium qui in toto erant orbe regum, ac principum amicitiæ præponeret, solumq; honore ac munificentia sibi colendum iudicaret. Imperatores etiam Constantinopolitani, Nicephorus, Michael & Leo ultro amicitiam & societatem eius expetentes, cõplures ad eum misere legatos. Cum quibus tamen propter susceptum à se Imperatoris nomen, & ob hoc quasi qui imperium eis præripere uellet, ualde suspectum, fœdus firmissimum statuit, ut nulla inter partes cuiuslibet scandali remaneret occasio. Erat enim semper Romanis & Græcis Francorum suspecta potentia. Vnde & aliud Græcũ extat prouerbiũ. τὸν φραγκὸν φίλον ἔχοις, γείτονα οὐκ ἔχοις. Id est, FRANCVM AMICVM HABEAS, VICINVM NE HABEAS. Quicum tantus in ampliando regno, & subigendis exteris nationibus existeret, & in eiusmodi occupationibus assiduè uersaretur, opera tamè plurima ad regni decorem & cõmoditatem pertinentia, diuersis in locis inchoauit, quædã etiam consummauit, inter quæ præcipua non immerito uideri possunt, basilica sanctæ Dei genitricis Aquisgrani opere mirabili constructa, & pons apud Mogontiam in Rheno, quingentorum passuum longitudinis, nam tanta est ibi fluminis latitudo. Qui tamen uno anno anteq; decederet, incendio conflagrauit, nec refici potuit, propter festinatum illius decessum, quanq; in ea meditatiõe esset, ut pro ligneo lapideum restitueret. Inchoauit & palatia operis egregij: unum haud longe à Mogonciaca ciuitate, iuxta uillam, cui nocabulum est Ingelenheim: alterum Nouiomagi super Vahalem fluuiũ. Præcipue tamen ædes sacras ubicunq; in toto regno suo uetustate collapsas comperit, Pontificibus & Abbatibus, ad quorũ curam pertinebant, ut restaurarentur, imperauit, adhibens cutam per legatos, ut imperata perficerent. Talem eum in ampliando & tuendo, simulq; ordinando regno fuisse constat, cęterum qualis in domestica cura fuisset, dicatur. Post mortem patris cum fratre regnum partitus, tanta patientia simultates & inuidiã eius tulit, ut omnibus mirum uideretur, q; ne ad iracundiam quidem ab eo prouocari potuisset. Deinde cum matris hortatu, filiam Delyderij regis Longobardorũ duxisset uxorem, post annum repudiauit eam, & Hildigardam de gente Suauorum, præcipuę nobilitatis fœminam in matrimonium accepit, de qua filios tres, Carolum uidelicet, ac Pipinum & Ludouuicum, totidemq; filias, Ruothrudem & Bertham & Gislam genuit. Habuit & alias tres filias, Theoderatam & Hiltrudam, & Ruotheidem: duas de Fastrada uxore, quæ de Oriẽtalium Francorum, scilicet Germanorũ gente erat, tertiam de cõcubina quadã. Defuncta Fastrada, Luitgardam Alemanniam duxit, de qua liberos non habuit Post cuius mortem tres habuit concubinas, Gersundam Saxonici generis, de qua ei filia nomine Adeltrud nata est: Regenã quę ei Druogonem & Hugonem genuit: Adelindam quoq;, quę Theodericũ procreauit. Mater quoq; eius Berthrada in magno apud eum honore consenuit: colebat enim eam cum magna reuerentia, ita ut nulla unq; inuicem sit exorta discordia, nisi in diuortio filiæ regis Delyderij, quam illa suadente acceperat. Decessit tandem post mortem Hiltigardæ, cum iam tres nepotes suos, totidemq; neptes in filij domo uidisset. Quam ille in eadem basilica, qua pater situs est, apud sanctum Dionysium magno cum honore fecit humari. Erat ei unica soror nomine Cisla, à puellaribus annis religiosæ cõuersationi mancipata, quam similiter ut matrem magna coluit pietate, quæ etiam paucis ante obitum illius annis, in eo quo cõuersata est monasterio, decessit. Liberos suos ita censuit instituendos, ut tam filij, quàm filiæ primo liberalibus studijs (quibus & ipse operam dabat) erudirentur: tum filos cum primum ætas patiebatur, more Francorũ equitare, armis ac uenatib⁹ exerceri fecit. Filias uero lanificio asuescere, coloq;

coloq; ac fuso, ne per ocium torperent, operã impendere, atq; ad omnem honestatem erudiri iussit. Ex his omnibus duos tantũ filios & unã filiam, priusq; moreretur, amisit. Carolum, qui maior natu erat, & Pipinũ, quem regem Italię præfecerat, & Ruothrudẽ, quę filiarũ eius primogenita, & à Constantino Gręcorum Imperatore, filio Leonis & Hirene fuerat desponsata. Quorum Pipinus unum filium Bernhardũ, filias aũt quinq; superstites reliquit, in quibus rex pietatis suæ pręcipuum documentum ostẽdit, cum nepotem patri succedere, & neptes inter filias suas educari fecit. Filiorum ac filiarum tantam in educando curam habuit, ut nunq; domi positus, sine ipsis cœnaret, nunq; iter sine illis faceret. Ad equitabant ei filij, filiæ uero ponè sequebantur, quarum agmen extremum ex, satellitũ numero ad hoc ordinati, tuebantur. Quæ cum pulcherrimæ essen, & ab eo plurimum diligerentur, mirum dictu, q; nullam earum cuiq;, aut suorum, aut exterorum nuptum dare uoluit, sed omnes secum usq; ad obitum suum in domo sua retinuit, dicens se earum contubernio carere non posse. Ac propter hoc licet aliàs fœlix aduersę fortunę indignitatẽ expertus est, quod tamen ita dissimulauit, ac si de eis nulla unq; alicuius peccati suspicio exorta, uel fama dispersa fuisset. Erat ei filius nomine Pipinus, ex cõcubina editus, cuius inter cęteros mentionẽ facere distulit, facie quidem pulcher, sed gibbo deformis. Is cum pater bello cum Hunis suscepto in Baioaria hiemaret, cum quibusdam è primoribus Francorũ, qui eum uana regni promissione illexerant, aduersus patrem coniurauit. Quem post fraudem detectam, & coniuratorum damnationem detonsum, in cœnobio Pruinia religiosę uitæ iam uolentem uacare permisit. Facta est & alia prius cõtra eum in Germania ualida coniuratio, cuius autores partim luminibus orbati, partim incolumes, omnes tamen exilio deportati sunt, neq; ullus ex eis interfectus est, nisi tres tantũ, qui cum se ne comprehenderentur, strictis gladijs defenderent, aliquos etiam occidissent, quia aliter coęrceri non poterant, interempti sunt. Harum tamen coniurationũ Fastradę reginę crudelitas causa & origo dicitur extitisse, & idcirco in ambabus contra regem conspiratũ est, quia uxoris crudelitati consentiens, à suę naturę benignitate, ac solita mansuetudine uidebatur exorbitasse. Cęterũ per omne uitæ suæ tempus ita cum summo omniũ amore atq; fauore domi & foris cõuersatus est, ut nunq; ei uel minima iniustę crudelitatis nota à quoq; fuisset obiecta. Amabat peregrinos, & in eis suscipiendis magnã habebat curam, adeo ut eorum multitudo non solum palatio, uerum etiam regno nõ immerito uideretur onerosa. Ipse tamen præ magnitudine animi huiuscemodi ponderẽ minime grauabatur, cum etiã ingentia incõmoda laude liberalitatis, ac bonę famæ mercede compensaret. Corpore fuit amplo atq; robusto, statura eminenti, quæ tamen non excederet, nam septem suorum pedum proceritatẽ eius constat habuisse mensuram, apice capitis rotundo, oculis pręgrandibus ac uegetis, naso paululum in mediocritatem excedenti, canicie pulchra, facie lęta & hilari, unde formę autoritas ac dignitas tam stanti q; sedenti plurima acquirebatur. Quanq; enim ceruix obesa & breuior, uenterq; uideretur proiectior, tamen hæc cęterorũ membrorũ celabat æqualitas. Incessu erat firmo, totaq; corporis habitudine uirili, uoce clara quidẽ, sed quæ minus corporis formę conueniret, ualitudine prospera, pręter q; anteq; decederet, per quatuor annos crebro febribus corripiebat, ad extremum etiam uno pede claudicabat. Erat eloquentia copiosus & exuberans, poteratq; quicquid uellet apertissime exprimere, nec patrio sermone contentus, etiam peregrinis linguis ediscendis operam dabat, in quibus latinam linguam ita didicit, ut ea ac patria lingua orare sit solitus, Gręcam uero melius intelligere q; pronunciare poterat. Artes liberales studiosissime coluit, earumq; doctores plurimum ueneratus, magnis extulit honoribus. In discenda grammatica Petrum Pisanum diaconum senem audiuit, in cæteris disciplinis Albinum cognomento Alcuuinum, item diaconum de Britannia, uirum undecũq; doctissimum pręceptorẽ habuit, apud quem & rhetoricę & dialecticæ, præcipue tamen astronomicæ ediscendę plurimum, & temporis & laboris impertiuit. Discebat & artem computandi, & intentione sagaci sidetum cursum curiosissime rimabatur. Tentabat

Carolus domi cum liberis cœnat.

Carolus indignitatẽ fortunæ expertus in liberos.

Pipinus cõtra patrẽ, ideo monachus factus tonderi tum probro dabatur.

Carolus minime crudelis.

Descriptio corporis Caroli Magni.

Facundia linguæ.

Græce intellexit.

Artes liberales.

Hinc & Carolus sciens eruditionem esse instrumentum maximarum rerum, tres Scholas, Parisijs, Bononiæ, Parauiæ instituit, & multa monasteria in Germania, quæ tum etiam Scholæ fuerunt.

Universidad de Deusto Biblioteca

Tentabat & scribere tabulas, & codicillos ad hoc in lecto sub ceruicalibus circun ferre solebat, ut cum uacuum tempus esset, manum literis effigiandis assuesceret, sed parũ successit, labor præposterus ac sero inchoatus. Assidue exercebatur equi tando ac uenando, quod illi gentilitium erat, quia uix ulla in terris natio inueniitur, quæ in hac arte Francis possit coequari, Delectabatur etiam uaporibus aquarum naturaliter calentium, frequenti natatu corpus exercens, cuius adeo peritus fuit, ut nullus ei iuste ualeat antefeeri. Ob hoc etiam Aquisgrani regiam extruxit, ibiq; extremos uitæ annos usq; ad obitum perpetim duxit.

Ter bibere in mensa, Carolinum.

In cibo & potu erat temperans, sed in potu temperantior, ita ut super cœnam raro plus quàm ter biberet, cibo non adeo abstinere poterat, ut sæpe quæreretur noxia suo corpori esse ieiunia. Conuiuabatur rarissime, & hoc præcipuis tantum festiuitatibus, tunc tamen cum magno hominum numero.

ἀκρόαμα argute et subtiliter dictum.

Cœna quotidiana quaternis tantũ ferculis præbebatur, præter carnem assam, quam uenatores uerubus inferre solebant, qua ille libentius quàm ullo alio cibo uescebatur. Inter cœnandum aut aliquod ἀκρόαμα, aut lectorem audiebat. Legebantur ei historiæ, & antiquorum res gestæ, delectabatur etiam libris S. Augustini, præcipueq; his, qui de ciuitate Dei prætitulati sunt. Circa pauperes sustentandos, & gratuitam liberalitatem, quam Græci ἐλεημοσύνην uocant, deuotissimus erat, ut qui non in patria solum, & in suo regno id facere curauerit, uerum transmaria, in Syriam & Aegyptum, atq; Aphricam, Hierosolymis, Alexandriæ, Carthagini, ubi Christianos in paupertate uiuere compererat, penuriæ illorum compatiens, pecuniam mittere solebat. Ob hoc maxime transmarinorũ regum amicitias expetens, ut Christianis sub eorum dominatu degentibus, refrigerium aliquod ac releuatio proueniret. Colebat præ cæteris sacris locis apud Romam beati Petri Apostoli Ecclesiam, in cuius donaria magnam uim pecuniæ congessit. Neq; ille toto regni sui tempore quicq; duxit antiquius, quàm ut urbs Roma sua opera, suoq; labore uetere polleret autoritate. Et Ecclesia S. Petri per illum non solum tuta ac defensa, sed etiam suis operibus præ omnibus Ecclesijs esset ornata atq; ditata. Quam cum tanti penderet, tamen intra xlvi. annorum quibus regnauerat spatium, quater tantum illo uotorum soluendorũ, ac supplicãdi causa profectus est. Vltimi aduentus sui non solum hæ fuerunt causæ, uerum etiam q; Romani Leonem Pontificem multis affectum iniurijs, erutis scilicet, ut quidam dicunt, oculis, linguaq; amputata, fidem regis implorare compulerunt. Idcirco Romam ueniens, propter reparandum, qui nimis conturbatus erat, Ecclesię statum, ibi totũ hiemis tempus extraxit. Quo tempore Imperatoris & Augusti nomen accepit, quod primo in tantum aduersatus est, ut affirmaret se eo die, quam uis præcipua festiuitas esset, Ecclesiam non intraturum, si præscire potuisset Pontificis consilium. Inuidiam tamen suscepti nominis, Romanis Imperatoribus super hoc indignantibus, magna tulit patientia, uicitq; eorum contumaciam magnanimitate, qua eis proculdubio longe præstantior erat, mittendo ad eos crebras legationes, & in epistolis fratres eos appellando. Post susceptum imperiale nomen, cum aduerteret multa, legibus populi sui deesse, nam Franci suas habent leges, in plurimis locis ualde diuersas, cogitanti quę deerant, addere, & discrepantia unire, prauaq; ac perperam prolata corrigere. Sed de his nihil aliud ab eo factum est, nisi q; pauca capitula, & ea imperfecta legibus addidit. Omniũ tamen nationum, quę sub eius dominatu erant, iura quę scripta non erant, scribi, ac literis mandari fecit. Item barbara & antiquissima carmina, quibus ueterũ regum actus & bella canebãtur, scripsit, & memorię mandauit. Inchoauit & grammaticam patrij sermonis, mensibus etiam iuxta propriam linguam uocabula imposuit, qui ante id temporis apud Francos, partim latinis, partim barbaris nominibus pronunciabãtur, & Ianuarium appellauit Vuintermonath, Februariũ hornung, Martium lencin monath, Aprilem ostermonath, Maium vuunemonath, Iunium brachmonath, Iulium heuumonath, Augustum erntmonath, Septembrem vuitemonath, Octobrem vuindemonath, Nouembrem herbst monath, Decembrem hilcmonath. Item uentos xij. proprijs appellationibus insignuit,

Leo Pontifex, male à Romanis tractatus.

Augusti nomen gratuatum accepit.

Reformator legum Francicarum.

Grammatica Germanica.

Nomina mensium.

Et hinc colligitur Francos Germanica lingua usos fuisse, uide. 2. lib. rerum Ger. Beat. Rhen.

cum

cum prius non amplius quàm iiij. uẽtorum uocabula possent inuueniri. Et Sub solanum uocauit osteruuint, Eurum ostsundroni, Euroaustrum sundostroni, Austrum sundroni, Zephyrum uuestroni, Corum uuestnordroni, Circium nordauuestroni, Septentrionem nordroni, Aquilonem nordostroni, Vulturnum ostnordroni. Religionem Christianam qua ab infantia fuerat imbutus, sanctissime & cum summa pietate excoluit, ac propter hoc plurimæ pulchritudinis basilicã Aquisgrani extruxit: auroq; & argento, & luminaribus, atq; ex ære solido cancellis & ianuis adornauit. Ad cuius structuram cũ columnas & marmora aliunde habere non posset, Roma atq; Rauenna deuehenda curauit. Ecclesiam mane & uespere, item nocturnis horis, & sacrificij tempore, quoad ualetudo eum permiserat, impigre frequẽtabat, curabatq; magnopere, ut omnia quæ in ea gerebãtur, cum maxima fierent honestate, æditiuos crebrrime commonens, ne quid indecens aut sordidum, uel inferri, uel in ea remanere permitterent. Sacrorũ uasorũ ex auro & argento, uestimentorumq; sacerdotalium tantã in ea copiam procurauit, ut in sacrificijs celebrandis ne ianitoribus quidem, qui ultimi ordinis sunt, priuato habitu ministrare necesse fuisset. Legendi atq; psallendi disciplinam diligentissime emendauit: erat enim utriusq; admodũ eruditus, quanq; ipse nec publice legeret, nec nisi summisse & in commune cantaret. Fuit autem consuetudo, ut in basilica eius magister scholę designaret pridie singulis, quod responsoriũ quis cantare deberet in nocte, lectiones uero nullus cuiquã recitandas iniunxit, nullus ad terminum uel cæram imposuit, uel unguibus saltem quantulumcunq; signum impressit: sed cuncti omnia quæ legenda erant, ita sibi nota facere curarunt, ut quando inopinate legere iuberentur, irreprehensibiles apud eum inuenirentur. Digito autẽ uel baculo porrecto, uel ex latere suo ad procul sedentes aliquo directo, demonstrauit quæ legere uoluisset. Finem uero lectionis sono gutturis designauit. Ad quem uniuersi ita intente suspensi sunt, ut siue finita sententia, siue in media distinctione, siue subdistinctione significaret, nullus sequens superius aut inferius incipere præsumeret, quantumcunq; incongrua finis, aut initium uiderentur: & hoc modo factũ est, ut etiam si nõ intelligerent, oẽs in eius palatio lectores optimi fuissent. Nullus alienus, nullus etiam nouus, nisi legere sciens & canere, chorum eius ausus est intrare. Extremo uero tempore cum iam & morbo & senectute præmeretur, euocatum ad se Ludeuicum filium suũ Aquitaniæ regem, qui solus filiorum Hildigardæ reginę supererat, congregatis solenniter de toto Francorum regno primoribus, cunctorũ consilio consortem sibi totius regni & imperialis nominis heredẽ constituit: impositoq; capiti eius diademate, Imperatorem & Augustum iussit appellari. Susceptum est hoc eius consilium ab omnibus qui aderant, cũ magno fauore: nam diuinitus ei propter regni utilitatẽ uidebatur inspiratũ: auxitq; maiestatem eius hoc factũ, & exteris nationibus non minimũ terroris incussit. Dimisso deinde in Aquitaniam filio, ipse more solito, q̃uis senectute confectus, non à regia longe Aquę, nisi uenatum proficiscitur, exactoq; in huiuscemodi negocio quod reliquũ erat autumni, circa kalen. Nouemb. Aquisgrani reuertitur. Cumq; ibi hiemaret, mense Ianuarij febre ualida correptus, decubuit, statimq;, ut in febribus solebat, cibi abstinentiam sibi indixit, arbitratus hac cõtinentia morbum posse depelli, uel certe mitigari. Sed accedente ad febrem lateris dolore, quem Graci πλευρίτιδα dicunt: illoq; adhuc inediam retinente, neq; corpus aliter q̃ rarissimo potu sustentante, septimo postq; decubuit die, sacra communione percepta, decessit, anno ætatis suæ lxxij. & ex quo regnare cœperat xlvi. v. kal. Feb. Indict. vij. hora diei iij. Cuius corpus more solenni lotum & curatum, maximo totius populi luctu ecclesię illatũ atq; humatũ est. Dubitatũ est primo, ubi reponi deberet, eò q; ipse uiuus de hoc nihil præcepisset. Tandem omniũ animis sedit, nusq; honestius eum tumulari posse, q̃ in ea basilica, quã ipse propter amorẽ Dei & dñi nostri Iesu Christi, & ob amorẽ sanctę & ęternę uirginis genitricis eius, proprio sumptu in eodẽ uico cõstruxit. In hac sepultus est, eadẽ die qua defunctus est: arcusq; supra tumulũ deauratus, cũ imagine et titulo extructus est: qui titulus hoc modo descriptus est:

Nomina uentorum.

Religio Caroli.

Ludouicus Aquitaniæ rex, filius Caroli, fit Augustus.

Febri & pleuritidi laborat.

Moritur anno ætatis 72.

Q Sub hoc

Universidad de Deusto Biblioteca

SVB HOC CONDITORIO SITVM EST CORPVS CAROLI MAGNI ATQVE ORTHODOXI IMPERATORIS, QVI REGNVM FRANCORVM NOBILITER AMPLIAVIT, ET PER ANNOS XLVI. FOELICITER TENVIT. DECESSIT SEPTVAGENARIVS, ANNO DOMINI DCCCXIIII. INDICTIONE VII. V. KALEND. FEBR.

Stephanus papa xciiij. sedit annis iij. menses v. dies xxviij.

ANNI CAROLI MAGNI I.

CAROLVS M. I. *German. Imperator.*

ANno dominicę incarnationis Dcclxix. CAROLVS Magnus, Pipini filius, diuiso post patrem regno, cum fratre Carlomanno regnare cœpit, & xlvi. regnauit annis: tribus cũ fratre, xliij. solus postea. Cuius anno primo Hunoldus quidã Aquitaniam, quæ in sortẽ Caroli cesserat, inuasit, & prouincialiũ animos ad cõcitanda noua excitans, bellum quod pater eius Pipinus occiso Vualfario cõsumasse uisus est, renouauit. Contra quem Carolus profectus, fratris auxilium postulauit: sed impediẽtibus malis hominibus, habere non potuit: colloquio tamen cum eo habito, ad persequendum Hunoldum profectus est, eumq; ad Lupum Vuasconium ducem fugitiuum, missa legatione recepit cum uxore sua, ipsoq; Lupo cum tota Vuasconia sibi obediente regressus est. Anno domini Dcclxx. Carolus rex habuit generalem conuentum in Vuormacia ciuitate. Berthrada uero mater regum cum Carlomanno minore filio, apud Salussam locata pacis causa, in Italiam proficiscitur: peractoq; negotio pro quo ibat, adorans etiam Romæ sanctorum Apostolorum liminibus, ad filios regreditur. Corpus sancti Othmari in insula qua defunctus est per decem annos, incorruptũ inuenitur, ablatumq; in basilica sancti Galli sepelitur. Anno domini Dcclxxi. Carlomannus in uilla quæ dicitur Salmontiacus, defunctus est ij Non. Decemb. & Carolus rex ad capiendum ex integro regnum animum intendens, Carbonacum uillam uenit, ibiq; Vuiliharius episcopus Sedunensis, & Folradus presbiter, aliq; plures sacerdotes, comites etiam atq; primates fratris sui ad eum uenerunt, uxor uero Carlomanni cum filijs & parte optimatum ad Italiam profecta est. Hadrianus papa xcv. ordinatur, sedit annis xxiiij. Anno domini Dcclxxij. Rex Carolus congregato Vuormaciæ generali conuentu, Saxoniam bello aggredi statuit, eamq; sine mora ingressus, cunctaq; ferro & igni depopulatus, Eresburg castrum cepit, idolum quod à Saxonibus Irminsul uocabatur, euertit. In cuius destructione cum in eodem loco per triduum moraretur, contigit, ut propter continuam cœli serenitatem, exiccatis omnibus illius loci riuis & fontibus, aqua ad bibendum inueniri non posset. Sed subito diuinitus, ut creditur, in cuiusdam torrentis concauo tanta uis aquæ eruperat, quiescentibus cunctis tempore meridiano, ut omni exercitui sufficeret. Tunc rex idolo destructo, Vuisaram fluuium accessit, ibiq; acceptis à Saxonibus duodecim obsidibus, recessit. Anno domini Dcclxxiij. Hadrianus papa, cum insolentiam Desiderij regis, & oppressionem Longobardorum ferre non posset, legationem ad Carolum mittens, opẽ eius implorauit. Qui collecto exercitu ueniens, Desiderium intra Ticinum obsedit, totumq; hibernum tempus multa moliendo in hac obsidione consumpsit. Dum hæc in Italia geruntur, Saxones nacta occasione pro absentia regis contiguos sibi

Conuentus Vuormatiæ,

Carlomannus in uilla Salmontiaco moritur

Saxoniam uastat Carolus.

Eresburg ab hera Iunone, sed obtinuit Martis honor, ut Merßburg uocetur.

Irminsul, quasi Idermansuel, hoc est, commune profugium, & asylum omnium. Habuerunt autem Saxones idolorum nomina & ritus à Romanis. Drusus, Nero, et Germanicus eam prouinciã gubernarũt. Al. K

tiguos sibi Hassorum terminos populantur: uenientesq; in locum quĩ Friteslar nominatur, ecclesiam à beato Bonifacio dedicatam, incendere moliti sunt, quã ipse sanctus martyr per spiritum prophetię nunquam incendio uiolari prędixit. Cumq; multa ui incendere eam conarentur, apparuerũt quibusdam & ex Christianis atq; paganis duo iuuenes in albis, qui eam protexerunt ab igne: nutuq; diuino immisso terrore, omnes in fugam conuersi sunt, nemine extrinsecus persequente. Inuentus est aũt postea unus ex eisdem Saxonibus mortuus iuxta ecclesiam ipsam genibus accliuis, ligna & ignẽ habens in manibus, & quasi ore flans ad incendendam eandem basilicam. At rex dimisso ad obsidionem & expugnationem Ticini exercitu, orandi gratia Romam proficiscitur: peractisq; uotis, ad exercitum reuersus, fatigatam longa obsidione ciuitatem, ad deditionem compulit: quam cæteræ ciuitates secutæ, regis se potestati subdiderũt. Et rex subacta ac pro tempore ordinata Italia, in Franciam reuertitur, captiuum ducens desiderium regem. Adalgis uero filius eius in Græciam ad Constantinum imperatorem, diffidens rebus patriæ, se contulit, ibiq; in patritiatus honore uitam finiuit.

Frislar.

Ticinum.

Eo anno Hirene pñssima unà cum Constantino gloriose diuinitus imperiũ accepit. Primo huius imperij anno, cum Constantinus decem esset annorum, homo quidam in longis Thrace muris fodiens, inuenit arcam lapideam. Quã cum expurgasset, & reuelasset, repperit uirum in ea iacentem, & literas arte conglutinatas, cõtinentes hęc: Christus nascetur ex Maria uirgine, & credo in eum. Sub Constantino uero & Hirene imperatoribus, ò sol iterum me uidebis. Anno dñi Dcclxxiiij. Carolus domũ regressus, priusq; Saxones eum uenisse sentirẽt, tripertitũ in eorũ regiões misit exercitũ, qui direptionibus & incẽdijs cuncta uastantes, cõpluribus qui resistere conati sunt interfectis, cũ ingẽti pręda regressi sunt. Anno dñi Dcclxxv. Carolus rex consilio habito decreuit Saxoniã ingredi, & in ea tandiu perseuerare, dum aut Christianę religioni subderẽtur, aut omnino tollerẽtur. Totis ergo regni uiribus Saxoniã petẽs, primo impetu Sigiburgũ castrũ, in quo Saxonum præsidium erat, cepit. Eresburgum castrũ à Saxonibus destructum, muniuit, in eo Francorum præsidiũ posuit, multaq; strage facta obsides ab eis & Vuestfalijs accipiens, regressus est. Corpora sanctorũ Gordiani & Epimachi de Roma in Alemanniam translata sunt. Constantinus imperator, filius Leonis, persecutor Christianorum & ecclesiarum, legisq; destructor, obijt.

Hirene accipit imperium.

Arca lapidea reperta.

Bap. dicit, lamina inuentam super cadauer.

Sigisburgum castrum capitur.

Eresburgum destruitur.

HISTORIA.

ANno dominicæ incarnationis Dcclxxvi. ab urbe condita millesimo Dxxvij. LEO filius Gõstantini persecutoris, lxxi. loco ab Augusto Romanũ suscepit imperiũ, regnauit annis v. Hic ad breue tempus uisus est pius esse, sanctæq; Dei genitricis ac monachorum amicus: unde & metropolitanos ex monachis in primis sedibus collocauit, multosq; ordines in urbe bene ampliauit. Quapropter principes omnes cum multitudine populi copiosa ingredientes, petierunt filium eius constantinum imperatorem. Qui cum diceret illum sibi unicum esse & paruulum, seq; uereri pro hoc, si forte sibi contingeret, quod humanum est illum ab eis interfici, & alium promoueri, iurauerunt ei omnes, se non admissuros alios imperatores, præter Leonem, & Constantinum, & ex semine ipsorum, & hoc scripto confirmauerunt, & sic in sancto die paschæ coronatus est imperator. Leo autẽ cum regnaret annos v. mortuus est, & regnauit filius eius Constantinus pro eo, cum Hirene matre sua.

Leo Constantini filius.

ANNI LEONIS.

PRimo autem anno LEONIS, qui est viij. Caroli, nunciatur eidem Carolo Ruotgaudum Longobardum, quem ipse Foroiuliensibus ducem dederat, nouas res in Italia meditari, & complures ciuitates ad eũ defecisse. Qui statim tendens, Ruotgaudum interfecit: ciuitates quæ à se defecerant, recepit, impositisq; Francorum præsidijs redijt, & statim audiens Saxones rebellasse, illuc tetendit: sed inueniens eos denuo supplices, ueniam dedit baptizatis, qui uolebãt: & obsidibus acceptis, iterũ in Franciã regressus est.

Ruotgaudus Longobardus.

Universidad de Deusto Biblioteca

Comitia in Paderbrun.

Anno dñi Dcclxxvij. Carolus rex habito concilio in loco qui Paderbrunno uocatur, iterũ Saxoniam intrauit, omnesq; fallaciter deuotos inuenit. Cuncti quippe ad eum uenerunt, propter Vuitikindum ex primoribus Vuestfalorum, qui multorum sibi conscius facinorum, regem timuit, & ad Sigefridum Danorũ regẽ cũ paucis profugit. Cęteri qui uenerant, in tantũ se regis potestati permiserãt, ut ea cõditione ueniã tũc mererentur, quatenus si ulterius sua statuta uiolarent, patria & libertate priuarentur. Baptizata est autẽ & multitudo magna, quæ se, licet falso, Christianam promiserãt. Anno dñi Dcclxxviij. Carolus rex partes Hispanię petens, quasdam urbes subegit, obsides à Sarracenis accepit: sed inde regressus, fraude Vuasconũ pleriq; aulicorũ per insidias interfecti sunt. Interea Saxones cõperto q; tam longe recessisset, sumptis armis, Rhenũ usq; profecti sunt: sed cum Amnem trãsire nõ possent, quicquid à Tucio ciuitate usq; ad fluuiũ Salam, uicorum uillarumq; fuit, ferro & igni populati sunt, nullum discrimẽ sexus aut ætatis ita hostis fecerat, ut liquido appareret eos non prędandi, sed ulciscendi se gratia terminos Francorũ introisse. Quod cũ rex Antisiodoro positus audisset, orientales Francos & Alemannos ad propulsandos eos, continuo misit. Quorũ aduentum Saxones audientes, recesserunt: sed illi eos euestigio secuti, inuenerunt eos in partibus Hassorũ super fluuiũ Adernam: statimq; in ipso fluminis uado illos adorti, tanta cęde strauerũt, ut ex ingenti multitudine uix pauci redierint. Anno dñi Dcclxxix. Venit ad Carolũ Hiltibrandus dux Spolitanus cũ magnis muneribus in uilla Vuirciniaco, quem ille benigne suscepit, donatumq; in suum ducatũ remisit: ipse uero animo in Saxoniam tendens, Rhenum in loco qui Lippia uocatur, cum exercitu traiecit. Cui cũ Saxones in eo loco qui Buochholtz dicitur, resistere tentarent, uicti fugatiq; sunt: & rex Vuestfalorũ regionem ingressus, eos oẽs in deditionẽ accepit: indeq; ad Vuisaram ueniens, castra posuit: ibi Angrarij & Ostfalai obsides dederunt, & sacramẽta iurauerũt. Quibus peractis, rex Vuormaciam in hiberna se recepit. Anno dñi Dcclxxx. Carolo Saxoniã uenienti, oẽs orientalium partium Saxones occurrerũt, multiq; de populo baptizati sunt: ueniensq; in locum ubi Hora & Albia confluunt, ordinauit res tam Saxonũ, q; Danorũ: reuersusq; in Franciam, habito consilio, Romã causa orationis cũ uxore sua Hiltigardi et liberis perrexit, et natale dñi Papię celebrauit. Leo imperator obijt.

Tuitium cœnobiũ est Druitense contra Agrippinam, uulgus Tuitium uocat corrupte.

Locum hunc Beatus Rhenanus lib. 1. rerũ Germanicarum pulchre restituit, in quo habes totum tractum quem è Chaucis progressi Franci, priusquam trans Rhenum in Galliam migrarẽt, non paucis annis tenuerunt.

Vuitikindus.

Multitudo Saxonum baptizata.

Buochholtz.

Angrarij.

Ostfalai.

ANNI CONSTANTINI.

ANno dominicæ incarnationis Dcclxxxi. urbis autem conditæ millesimo Dxxxij. CONSTANTINVS filius Leonis, lxxij. loco ab Augusto, cũ matre sua Hirene regnum suscepit, & annos xvij regnauit. Huic filia Caroli & Hiltigardis reginæ Ruothrudis desponsata fuerat, sed mater eius aliam ei inuito coniungebat. Cuius anno primo Carolus Romã ueniens, ab Hadriano papa honorifice suscipitur. Et cum ibi sanctum pascha celebraret, baptizauit idem pontifex filium eius Pipinũ, eumq; de sacro fonte suscepit, & unguens eum in regẽ Italię, imposuit ei coronã: fratrẽ uero eius Ludouicũ in regẽ Aquitanię unxit, ipsiq; coronã imposuit. Rex uero Romã digrediens, Mediolanũ uenit, ibiq; baptizata est filia eius Gisela ab archiepiscopo Thoma, & ab eodem est de sacro fonte leuata. Misit aũt Hadrianus papa Formosum & Damasum episcopos, cum legatis regis, Richolfo diacono, & Eberhardo pincernarũ magistro, ad Thassilonem ducem, ut commonerent eum de iuramẽto, quod Pipino & filijs eius olim iurauerat. Qui uenientes, cor eius emollierunt, ut cum eis Vuormaciam ueniret, datisq; xij. obsidibus, regi fidelitatem iuraret: sed ubi domum redijt, non diu in fide permansit. Anno domini Dcclxxxij. Carolus in Saxoniam eundũ, & ibi ut in Francia quotannis generalem conuentũ censuit habendum: traiectoq; apud Coloniam Rheno, ad fontẽ Lippię uenit, ibiq; positis castris, inter cętera negocia legatos Sigifridi regis Danorum, & quos Caianus et Vigurrus principes Hunorum quasi pacis causa miserunt ad se, audiuit & absoluit. Cumq; soluto conuentu in Franciam rediisset, Vuitikindus in patriam reuersus, Saxones rebellare persuasit. Nunciatũ est aũt regi, q; Sorabi Sclaui, qui campos inter Albiam & Salam iacẽtes incolunt, in fines Thuringorũ & Saxonũ sibi

Baptizatur Pipinus, & à põtifice de sacro fonte suscipitur.

confines

confines deprædandi causa fuissent ingressi. Contra quos cũ tres ministros suos cum orientalibus Francis direxisset, illi Saxonum audientes motum ad illos diuerterunt: sed incaute agentes, à Saxonibus circumuenti, & pene omnes occisi sunt. Ad quam rem examinãdam cum rex uenisset, omnes Vuitikindum huius sceleris autorem proclamauerunt: sed illum quia aufugit tradere non ualentes, ex alijs qui ei consenserunt, usq; ad iiij. millia et quingentos tradiderũt, qui omnes una die iussu regis decollati sunt. Anno domini Dcclxxxiij. Cum ad expeditionem Saxonicam rex se præparasset, antequàm moueret exercitum, Hiltigardis uxor eius regina obijt ij. kalen. Ma. in quibus tunc erant uigiliæ Ascensionis. Cuius funeri cũ solenni more iusta persolueret, Saxoniam retendit: pugnãsq; cũ eis in loco q Thietmelle uocat, uicit eos: indeq; ad Paderbrunnen ueniens audiuit eos in finibus Vuestfalorũ iterum paratos ad pugnã, ad quos tendens, eadem qua prius fœlicitate, cũ eis dimicauit. Inde reuersus in Franciã, duxit uxorem filiã Ratolfi comitis, de oriẽtali Francia nomine Fastradã, de qua habuit filias duas. Eodem anno defuncta est bonę memorię Berthrada regina mater regis iiij. Idus Iulij. Anno dñi Dcclxxxiiij. Carolus transiecto Rheno in loco q Lippeheim uocatur, pagos Vuestfalorũ uastauit: ueniensq; ad Vuisarã, cum inundatio aquarũ transitũ negaret, dimisit filiũ suum Carolum in finibus Vuestfalorum: ipseq; p Thuringiam diuertens, depopulatus est partes quę sunt circa Albiam: reuersusq; est in Franciam. Saxones uero congregati pugnabant cum filio eius Carolo: sed ille magna cęde facta, cum uictoria redijt ad patrem Vuormaciam. Anno domini Dcclxxxv. Vuitikint & Abdio ex transalbiana regione, uenerunt ad Carolum regem apud Arimacum adducente Amaluuino aulicorum uno, ibiq; in gratiam recepti baptizati sunt: quieuitq; Saxonicę perfidię peruicacitas p aliquot annos. Anno dñi Dcclxxxvi. Audiẽs rex Anglos & Saxones Britanniam inuasisse, misit illuc cũ exercitu Audolfum præpositũ mensæ regię. Qui ueniens, perfidæ gentis contumaciam cito repressit: acceptosq; obsides cũ plurimis populi primoribus Vuormaciam ad regem adduxit. Rex aũt pace undiq; parta, statuit Romam ire, & partem Italiæ quę est circa Beneuentum suæ potestati subijcere: cuius maiorẽ partem, capto Desiderio, iam sibi subdiderat. Veniens igitur in Italiam natale domini celebrauit apud Tusciæ ciuitatem Florẽtiam. Anno domini Dcclxxxvij. Carolus rex Romam ueniens, honorifice susceptus est ab apostolico Hadriano: moratusq; ibi per aliquot dies, cum eodem pontifice Beneuentum contendit. Quod audiens Aragilus dux Beneuentorum, misit ad regem filium suũ Rumoldum, cũ magnis muneribus rogãs, ne terram illam intraret. Quod ille abnuens, & Rumoldum secum detinens, Capuam uenit: indeq; bellum gesturus, castra ibi posuit. Aragisus uero relicta Beneuento, quæ caput est illius terræ, Salernum se quasi munitionem contulit: missaq; legatione utrosq; filios suos regi obtulit: promittens se per omnia obediturum, tantum ne ad conspectum eius uenire cogeretur. Cuius precibus rex annuens, minorem filium nomine Grimoldum secum retinuit: maiorem patri remisit. Accepit insuper à populo obsides xi. misitq; legatos qui & ipsum ducem, & omnem populum Beneuentanum sacramento confirmarent. Ipse post hæc cum legatis Hirene & Constantini filij, eius qui propter petendam filiam suam missi fuerant, locutus est, illisq; dimissis, Romam reuersus, sanctum pascha ibi cum magna hilaritate celebrauit. Tunc uenerũt ad papam legati Tassilonis ducis Archiepiscopus, et Hunericus abbas, rogantes ut inter se & regem mediator pacis fieri dignaretur. Quod cum ille obnixe faceret, & rex id uelle diceret, interrogati missi quo pacto pacem firmare uellent: responderunt sibi super hac re nihil imperatum fuisse. Vnde papa commotus, quasi fallaces ac fraudulentos anathemate statuit feriẽdos, si à fide olim regi promissa discederent: hocq; duci remandans, hos infecta pace remisit. Apostolicus autem & rex inuicem sibi ualedicentes discesserunt: acceptaq; benedictione rex in Franciam redijt, & filios ac filias cum uxore sua Fastrada Vuormaciæ inuenit. Ibi ergo habito generali cõuentu coram optimatibus suis, omnia quę facta sunt in itinere suo, narrauit: eorumq; consilio legatos misit ad Tassilonem, qui expe-

Hiltigardis moritur.

Fastrada Ratolfi comitis filia.

Lippeheim

Carolus honorifice suscipitur ab Hadriano apostolico.

Beneuentum Salernum.

Legati Tassilonis ad Carolum.

Conuentus Vuormaciæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

rirentur si apostolici iussis obedire, sibiq; fidem seruare disponeret. Quo iussa cõtemnente, statuit rex tripertito exercitu Baioariam petere et filio suo Pipino cum Italicis copijs in Tridentinam uallem confluente, Saxonum uero atq; orientalium Francorum exercitu, super Danubium in loco qui Pheringa dicitur conueniente, ipse cum exercitu quem adduxerat, super Licum fluuium in ciuitatis Augustæ suburbio considebat. Videns autem Tassilo se undiq; circumfusum, ad regem supplex uenit, ueniamq; de ante gestis sibi dari rogauit. Rex autem ut semper erat mitis, deprecanti pepercit, acceptoq; ab eo filio eius Theodore cum alijs xij. obsidibus in Franciam redijt. Anno domini Dcclxxxviij. Carolo apud Ingilinheim pascha celebrante, & generale concilium habente, Tassilo dux sicut & cæteri regni primates aduenit, sed à Bauuarijs accusatus, quod post datos proxime obsides fidem non seruauerit, sed suadente uxore sua Lintburga, Desiderij Longobardorum regis filia, Auares in dissipationem regni uocauerit, multaq; alia hostiliter & dixisse & fecisse, cum hæc negare nequit, maiestatis reus iudicatus est. Et dum omnium ore capitali damnaretur sententia, rex ob amorem dei, & quia consanguineus eius erat, liberare eum cupiens, interrogauit quid iam agere uellet. Ille autem rogans licentiam sibi dari pro peccatis pœnitendi, tonsurat̃, & in monasteriũ missus est, similiter & filius eius Theodotus. Cæteri uero huius perfidiæ consortes per diuersa exilia damnati sunt. Anno domini Dcclxxxix. Carolus contra gentem Sclauenorum qui Vuilci dicuntur exercitum ducens amnem, Albiæ duobus pontibus coniunxit, quorum unum ex utroq; capite uallo muniuit, imposita turri ex lignis & terra, ingressusq; terram Vuilzorum, ferro & igni cuncta uastauit, donec eos subiugauit. Hoc anno Hirene imperatrix soluta pace nuptialis fœderis cum Francis, misit & adduxit puellam de Armeniacis nomine Mariam, & iunxit eam filio suo Constantino imperatori, multum contristato propter affectum quo erga filiam Caroli flagrabat quam antea desponsauerat. Anno domini Dccxc. Carolus nullam expeditionem fecerat, sed residens in Vuormacia, legatos Hunorum audiuit, suosq; ad eorum principes misit. Agebatur autem inter eos de confinijs regnorum suorum, quæ res futuri belli fuit seminarium. Anno domini Dccxci. Sanctus Burchardus Vuirziburgensis episcopus obijt iiij. Nonas Februa. Eodem anno dissensio facta est inter Constantinum & matrem eius Hirenen, malorum hominem instigatione, in tantum ut ipsa uellet eum regno priuare, Carolus autem de Vuormacia mouens exercitum, Baioariam tetendit, ea intentione ut Hunis bellum inferret, diuisoq; exercitu, Theodericum comitem & Meginfridum camerarium suum, cum una parte, per aquilonare Danubij latus ire iussit, ipse cum altera per australe descendit, uenientesq; ad Anasum fluuium, qui est limes Pannoniæ atq; Bauariæ castra posuerunt, & per triduum letanias ibi fecerunt. Huni autem uidentes exercitus, utrasq; ripas tenentes, diuinitus immisso terrore munitiones suas dimittentes fugerunt, & uterq; exercitus libere ingressus, magnam partem Pannoniæ usq; ad fluuium qui dicitur Raba deuastauit, sicq; rex per Sabariam reuerti statuit, altera pars exercitus per uiam qua uenerat redijt. Anno domini Dccxcij. Carolo à natali domini per totam æstatem Ratisponę commorante, quibusdam Francis agentibus, conspirauit contra eum filius eius Pipinus ex concubina, itemq; alij propter Fastradam reginam: cuius crudelitatem se ferre non posse Franci dicebant. Quæ conspiratio cum per Faldulsum Longobardum detecta fuisset, ipse ob meritum fidei obseruatæ, monasterio sancti Dionysij donatus est. Autores uero coniurationis partim gladio cæsi, partim patibulo suspensi sunt.

Pheringe locus super Danubium.

Clementia Caroli in Tassilonem Bauarum.

Tassilo maiestatis reus iudicatur.

Tonsuratur

Carolus contra Sclauenos.

Dissensio inter Constantinum & Hirenen.

Anasus fluuius limes pannoniæ, atq; Bauariæ. die Enns.

Raba alias Rabinza Rabon, Ptolomeus Narabonem appellat.

Donatur monasterio Fadulsus q insidias in Carolum detexit.

Rege autem propter bellum cum Hunis susceptum, Regenespurg sedente, persuasum est ei à quibusdam posse per commode à Danubio in Rhenum nauigari, si inter Radantiam & Altmonam fluuios eiusmodi fossa duceretur, quæ esset nauium capax, quia horũ fluuiorũ alter Danubio, alter Rheno misceretur. Confestim rex cũ omni comitatu suo ad locum huic operi aptum, uenit, ac magna hominum multitudine congregata, totum autumni tempus in hoc con-

Nauigatio à Rheno in Danubium. Altmona, alij Altimula, alij Alemannũ, fluuius pisculẽtus, Danubiũ intrãs. Radiantia, Regnesum hodie uocant, 10. millibus passuum distans ab Alemanno fluuio; hic Rheno infundutur.

hoc consumpsit. Ducta est itaq; fossa inter prædictos fluuios duum millium passuum longitudine, trecentorum pedum latitudine, sed frustra, nam propteriuges pluuias & terram quę palustris est naturaliter, opus quod fiebat stare non potuit, sed quantum terræ à fossoribus interdiu egestum fuerat, tantum noctibus humo iterum relabente subsidebat. In hoc opere occupato nunciata est Saxonũ omnimoda defectio, & Francorum plurima à Sarracenis interfectio. Qui rebus commotus, in Franciam reuertens, natale domini celebrauit apud sanctum Kilianum Vuirciburg, scilicet iuxta Mœnum fluuium, pascha uero super eundem in uilla Franconouurt, ubi & hiemauerat. Anno dñi Dccxciij. Carolo in Franconouurt pascha celebrãte, synodus episcoporum magna collecta est ex omnibus regni prouincijs, legati quoq; Hadriani papæ in eius uice affuerunt. In hac synodo hæresis cuiusdam episcopi Fœlicis nomine damnata est, qui Christum secũdum hoc quod homo est, adoptiuum dei filium dicebat, & liber cõtra eum cõmuni episcoporum autoritate compositus est, in quo omnes subscripserunt. Synodus etiam quę ante paucos annos in Constantinopoli congregata sub Hirene & Constantino filio eius, septima & uniuersalis ab ipsis appellata est, ut nec septima nec aliquid diceretur, quasi superuacua ab omnibus abdicata est. Mortua est autem ibi & Fastrada regina, & Mogonciæ apud sanctum Albanum sepulta est. Anno domini dccxciij. Rex diuiso inter se & filium eius Carolum exercitu, Saxoniam cum magno intrauit apparatu: sed ipsi faciem eius solito reuereriti, datis obsidibus se per omnia obsecututos iurauerunt. Anno domini dccxcv. Rex perfidiæ Saxonum non immemor, conuentum generalem habuit, in uilla quæ dicitur Cusfestein ultra Rhenum contra Mogonciam, iuxta Mœnum fluuium, atq; inde cum excercitu Saxoniam ingressus, pene totam populando peragrauit, itemq; acceptis obsidibus in Galliam remeauit. Anno domini Dccxcvi. Leo papa xcvi. ordinatur, sedit annis xx. alij dicunt xxv. Hic Carolum fecit imperatorem. Qui mox ut ordinatus est, claues confessionis sancti Petri, & uexillũ Romanæ urbis ad regem Carolum cum alijs muneribus misit: & ut aliquem sibi de optimatibus suis ad confirmandum sacramẽto populum Romanum mitteret, rogauit. Missus est ad hanc rem Angilbertus abbas monasterij sancti Richarij, per quem etiam magnam partem thesauri quem Heinricus dux Foroiuliensis spoliata Hunorum regia, quæ Ringus uocabatur, eodem anno regi de Pannonia detulerat, misit: reliqua inter optimates & aulicos & palatio deseruientes, liberaliter distribuit. Rex autem post hæc Saxoniam petens, filium suum Pipinũ Italiæ regem in Pannoniam misit: ipseq; depopulata Saxonia, Aquasgrani reuertitur: Pipinus uero fugatis ultra fluuium Tizaha Hunis, cum residuo Hunorũ thesauro ad partem regreditur. Anno domini Dccxcvij. Expeditio facta est in Saxoniam, & usq; ad oceanum, ultra omnes paludes & inuia loca transitum est, et rex de Hadoloha regressus, nam id nomen est loco ubi oceanus Saxoniam aluit, totam Saxonum gentem in deditionem per obsides accepit & ad palatium Aquasgrani regressus, Abdellam Sarracenum filium ibi Maugę regis à fratre depulsum, sibiq; se cõmendantem suscæpit. Illuc & legatus Nicetæ qui tunc Siciliã regebat uenit, portans epistolam imperatoris Constantini. Quem magnifice suscipiens, post paucos dies absoluit, Mediante autem mense Nouembre, ad hibernandum cum exercitu Saxoniam intrauit, positisq; castris apud Vuisaram, locum castrorum Heristal uocari iussit. Illuc legati Hunorum cum magnis muneribus uenerunt indeq; Abdellam Sarracenum cum filio suo Ludeuuico in Hispanias reuerti fecit, Pipinum in Italiam remisit, ipse uero ad disponẽdam Saxoniã totum hiemis tempus impẽdens natale domini, & pascha sequentis anni ibi celebrauit. Anno domini Dccxcviij. Saxones transalbiani seditione cõmota, legatos regis qui tunc ad faciendas iustitias missi sunt comprehendentes, alios trucidant, alios ad redimendũ conseruant. Vnde rex collecto exercitu, ad locum qui Munda dicitur perrexit, habitoq; cõsilio, Saxoniam inter Albiã & Vuisatã populãdo pagrauit. Trãsalbiani uero superbia elati cõtra Abodritos regi semp fideles arma corripiunt. Sed dux eorũ Thrasico commisso cũ eis prelio iiij. millia ex eis

Huius uestigia cernũtur prope Vueissenburgum Nordgauiæ, ubi Graben fossa & uiculus testãtur opus.

Francofordia iã clara Emporio ciuitas nõ solum Germaniæ sed totius Europæ.

Heresis Fœlicis.

Forte Kinigstein.

Leo Papa Carolum facit imperatorem.

Tizaha.

Hadaloha.

Vuisara. Heristal.

Saxones legatos regis male excipiunt.

Universidad de Deusto Biblioteca

occidit, reliquos turpiter fugatos ut regi se dederent coegit. At rex in Franciam reuersus, ubi ad Aquasgrani uenit, missos Hirene imperatricis de pace agentes audiuit. Cuius filius Constantinus ob insolentiam morum à suis captus, excęcatus est: uel ut quidam uerius fatentur, ipsius matris suæ consilio hoc factum est, ipsaq; regnum sola tenere contendit. Hos ergo legatos ubi rex absoluit, uenerunt de Hispania legati Hadefonsi regis Galitiæ & Asturiæ, Basiliscus & Froia, deferentes munera: quæ ille de manubijs quas uictor apud Olisiponiam ultimam Hispaniæ ciuitatem à se expugnatam cęperat, mittere regi curauit: Mauros uidelicet septem cum totidem mulis atq; loricis. Quos & benigne suscæpit, & honorifice remuneratos dimisit. Constantinus imperator filius Leonis & Hirene, postquàm cęcatus est consilio matris suæ, post breue tempus obijt, sicq; mater de cætero per quinq; annos imperauit. Obscuratus est autem sol, eo tempore per dies xviij. ita ut oberrarent naues in mari, & omnes dicerent, quod propter imperatoris obcæcationem sol obscuratus sit. Anno domini Dccxcix. Leo papa à Romanis excæcatus est. Romanis enim in sua securitate gloriantibus, leuatum est cor eorum secundum consuetudinem illorum, uolueruntq; ea quæ imperialis erant potestatis sibi uendicare. Resistéte autem Leone papa, quidam ex cognatis beatæ memoriæ Hadriani papæ seditionem mouentes in populo, concitauerunt eum aduersus papam. Vnde factum, ut in letania maiore cum processurus de Lateranis, ad ecclesiam sancti Laurentij quæ ad Craticulam uocatur, equo sedens pergeret, insidias à Romanis dispositas, iuxta eandem ecclesiam incidit: deiectusq; de equo, & erutis oculis eius, ut sibi uisum est, linguaq; amputata, nudus ac semiuiuus in media platea dimissus est. Quidam autem dicunt quod unum tantum oculum sibi eruerẽt, alij uero neutrum, sed rasorijs per medios oculos incíderent, nec tamen uisum auferrent. Deinde iussu eorum qui huius facinoris autores erant, in monasterium sancti Herasmi martyris missus, Albini cuiusdam cubicularij sui cura, noctu per murum dimissus, à Vuinigiso duce Spolitano, qui audito huiusmodi facinore, Romam festinatus aduenerat, susceptus, ac Spoletum deductus est. Cuius rei nuncium dum rex accepisset, ipsum quidem ut uicarium sancti Petri cum summo honore ad se precepit adduci: iter tamen suum quod in Saxoniam disposuerat non intermisit. Habito itaq; conuentu super Rhenum in loco qui dicitur Lippeheim transfretauit, & ad Paderbrunnen ueniens, pontificis aduentum ibi expectauit. Misit autem interea Carolum filium suum ad Albim cum exercitu, propter quædam negocia cum Vuilzis & Abodritis disponenda, & cum eius reditum expectauit, pontifex uenit, susceptusq; ab eo honorifice, mãsit apud eum dies aliquot, intimatisq; regi omnibus propter quæ uenerat, per legatos regis cum honore reductus, atq; in locum suum restitutus. Eodem anno Auares qui & Huni, à fide quam promiserant defecerunt, & Geroldus Bauuariorum præfectus pugnans contra eos, in prælio interfectus est. Anno domini Dccc. Carolus rex Turonum pergens causa orationis, moratus est ibi aliquot diebus, propter aduersam ualitudinem dominæ Luitgardæ coniugis suæ, quæ ij. Nonas Junij ibidem defuncta & humata est. Mense autem Augusto inchoante, Mogonciacum ueniens, iter in Italiam cõdixit. Cui Romam tendenti pridie quãm urbem intraret, occurrit ei Leo papa apud Nomentum xij. lapide ab urbe. prandensq; cum eo, dimisit eum ibi nocte illa, & pręcessit eum ad urbem. In crastinum uero ordinatis per loca congrua turbis, ipse stans in gradibus cum episcopis & clero, honorifice illum suscepit, cunctisq; psallentibus, in basilicam sancti Petri eum introduxit. Facta sunt autem hęc viij. kalend. Decemb. Post septem uero dies rex contione uocata, omnibus cur uenisset patefecit, inter quæ potissimum erat de discutiendis quæ obiecta sunt pontifici criminibus. Vt enim se quasi absolutiores redderent, eius calumniatores mortiferum ei crimen imposuerunt. Rege autem de hoc inquirente, cum nullus esset criminis probator, pontifex assumpto euãgelij textu coram rege & omni populo, ambonem conscendit, astantibusq; incusatoribus, inuocato sanctæ trinitatis nomine, ab obiectis se expurgauit.

Constantinus Hirenę filius excæcatus.

Alij Vlyßobonam.

Obscuratus sol propter imperatoris obcæcationem.

Leo papa misere tractatur à Romanis

Lippeheim.

Auares à fide deficiunt.

Carolus Turonum redit.

Leo Papa suscipit Carolum.

Pontifex se pro concione purgat.

Hucusq;

Hucusq; Romanum imperium à temporibus Constãtini Magni, Helenę filij, apud Constantinopolim, in Gręcorum Imperatoribus mansit, ex hoc iam ad reges Francorum, & ad Imperatores per Carolum transijt.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis Dccci. ab urbe uero condita, millesimmo Dlij. CAROLVS Magnus, rex Francorum, Pipini regis filius lxxiij. loco ab augusto, Romanorum Imperator consecratus est, anno regni sui xxxiij. sic imperauit annis xiiij. Cum enim pro calumnia Leoui Papæ ingesta Romam ueniret, & natale Domini ibi celebraret, in ipsa die sacratissima ad missarũ solennia ueniens, dum ante confessionem beati Petri Apostoli ab oratione surgeret, nihil minus sperãti, Leo Papa coronam imposuit, & Imperatorem Romanum pronunciauit, & à cuncto Romano populo acclamatũ est. Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorũ uita & uictoria. Post quas laudes unctus ab Apostolico, & antiquorum more principum ab eo adoratus, ablato patritij nomine, Imperator & Augustus appellatus ast. Post paucos dies habita quęstione de aduersarijs papæ, secundum legem Romanã, ut maiestatis rei decollationi adiudicati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu intercessit, nam & uita & membrorum integritas eis concessa est, cæterũ pro facinoris magnitudine exilio deportari sunt. Quidã aũt dicũt, q; de maioribus eorũ, uno die in Lateranensi cãpo, trecenti decollati sunt. Innocentiã uero beati Leonis Papę ita Dominus approbauit, ut clariores postea oculos ei donauerit. Sed in signum uirtutis illius pulcherrima cicatrix in modũ tenuissimi fili, turturinas acies niueo candore decorauit. Ordinatis deinde Romanæ urbis & Apostolici, totiusq; Italiæ non tantũ publicis, sed etiam Ecclesiasticis & priuatis rebus, Imperator viij. kalen. Maij Romam egressus est. Hic est annus regni eius xxxiij. imperij uero primus.

Acclamatio populi Romã. in Carolum.

ANNI CAROLI MAGNI.

ANno Dñi Dcccij. Hyrene imperatrix de Constantinopoli misit legatũ suum nomine Leonem, ad Imperatorem Carolũ, de pace firmãda, inter Francos & Gręcos, & Imperator uicissim misit Iesse Episcopum Ambianensem, & Helingaudum Constantinopolim pro eadem causa, & ut postularent Hyrenen imperatricem, ut illi iungeretur in coniugio. Quæ in hoc consensisset, si non Aetius patricius inhibuisset, pręualens & imperium in fratrem suum Nicephorũ transferre saragens. Nam cum adhuc in urbe essent legati Caroli, NICEPHORVS imperium inuasit, & Hyrenen in monasterium, quod ipsa cõstruxit in insula quadam relegauit. Anno Dñi Dccciij. Imperatoris Caroli legati de Cõstãtinopoli reuersi sunt, & uenerunt cum eis apocrisarij Nicephori, qui tunc rempublicã apud eos regebat, Michael Episcopus, & Petrus Abbas, & Calistus Candidatus, qui inuenerunt Imperatorem in Germania, super fluuiũ Sala, in loco qui dicitur Saltz, & pactũ faciendæ pacis in scripto susceperunt, indeq; cum epistola Imperatoris Romam regressi, domum sunt reuersi. Anno Dñi Dccciij. Imperator Aquisgrani hiemauit, æstate aũt ducto exercitu in Saxoniam, omnes qui trans Albiam habitabant, Saxones cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam, & pagos transalbianos Abodritis dedit. Eodem tempore Gotefridus rex Danorum, uenit cum classe & omni equitatu suo ad locum qui dicitur Sclieſdorph, in confinio regni sui, & Saxoniæ, promisit enim se ad colloquium Imperatoris uenturum, sed cõsilio suorum territus, propius non accessit, sed quicquid uoluit, per Legatos mandauit, nam Imperator super

Hyrenę Imperatrix.

Nicephorus.

Sala.

Saltz.

Carolus Aquisgrani hyemat.

Regis Danorum legati ad Carolum.

Albim

Universidad de Deusto Biblioteca

Sanguis Domini Mantuæ repertus.

Parisiacum uilla, iam Archischola nobile.

Lecho dux Boemiæ occiditur.

Vosegus, alias Vosagus ad Galliam Belgicam quandã spectãs, nunc ad Germaniam opulẽtas habens auri ferriq; uenas.

Munera regis Persarum Carolo missa.

Carolus contra Gotfridum regẽ Danorũ

Ludouicus rex Dercosam obsidet.

Pipinus uenetos subijcit.

Defectus Solis & Lunæ.

Albim fluuium sedebat, in loco Holdunstein dicto. Eadem quoq; æstate perlatũ est ad Imperatorem, sanguinem Domini in Mantua ciuitate fuisse repertum, misitq; ad Papam, ut huius famæ ueritatem perquireret. Qui nacta occasione exeundi, primo in Longobardiã, quasi pro inquisitione prædicta profectus est, indeq; subito arrepto itinere ad Imperatorem mandauit ei, medio Nouembre se uelle natale Domini cum eo celebrare. Qui statim misso filio suo Carolo ad S. Mauritium, honorifice eum suscipere iussit, ipseq; obuiam illi Remos pergens, apud Parisiacum uillam natale Domini celebrauit, deinde Aquasgrani perduxit, donatumq; magnis muneribus, per Baioariam ire uolentem, deduci fecit usq; Rauennam. Anno Domini Dccccv. Imperator misit filium suum Carolum cum exercitu in Boemiam, qui depopulatis omnibus, ducem terræ illius nomine Lechonẽ occidit, indeq; regressus ad patrem, in Vosego silua uenatui studentem inuenit. Anno Domini Dccccvi. Imperator habito conuentu inijt consilium cum primoribus Francorum, de pace constituenda & conseruanda, & de diuisione regni faciendã inter filios suos in tres partes, ut sciret unusquisq; illorũ, quam partẽ tueri & regere deberet, si sibi superstes deueniret. De hac partitione testamentum est factum, & iureiurando ab optimatibus confirmatum. Anno Domini Dccccvij. Legati regis Persarum uenerunt ad Imperatorem, deferẽtes ei munera, papilionem & tria tentoria, uario colore facta, miræ magnitudinis & pulchritudinis, omnia byssina, tam tentoria quàm funes eorum. Præterea pallia serica multa & preciosa, atq; unguenta, & balsamum, necnon & horologium ex aurichalco, arte mœchanica mirifice compositum, in quo xij. horarum cursus ad clepsydram uertebatur, cum totidem cereis pillulis, quæ ad completionem horarum decidebãt, & casu suo subiectum sibi cymbalum tinnire faciebãt, additis in eodem eiusdem numeri equitibus, qui per xij. fenestras cõpletis horis exibant, & impulsu egressionis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ claudebãt. Alia quoq; multa erant in ipso horologio, quæ enumerare longum est. Anno Domini Dccccviij. Imperator audiens Gotefridum regem Danorum in Abroditos cum exercitu traiecisse, Carolum filium suum cum ualida Francorum & Saxonum manu misit contra eum, si forte Saxoniæ terminos aggredi tentaret. Ille autem expugnatis aliquot Sclauorum castellis, cum magno copiarum suarum detrimẽto reuersus est. Nam manu promptissimos amisit, inter quos & filium fratris sui nomine Reginoldum. Anno Domini Dccccix. Ludouicus rex, filius Imperatoris, cum exercitu Hispaniam ingressus, Dercosam ciuitatem obsedit, sed non ualens eam capere, dimissa obsidione, in Aquitaniam se recepit. Anno Domini Dccccx. Pipinus rex Italiæ, filius Imperatoris perfidia Ducum Veneticorum incitatus, Venetiam bello, terra, mariq; iussit appetere, subiectaq; Venetia, Duces eius in deditionem accepit. Imperator autem adhuc Aquisgrani agens, & cõtra Gotefridum regem expeditionem meditans, nuncium accepit, classem ducentarũ nauium de Normannia Fresiam appulisse, totasq; Fresiaco littore adiacentes insulas uastasse, iamq; exercitum in continenti terra esse. Qui congregatis quãta potuit celeritate copijs, è regione contendit, positisq; iuxta Vuisaram castris, minarum Gotefridi præstolatur euẽtum. Nam rex ille superbus uanissima spe uictoriæ inflatus, cum Imperatore se cõgredi uelle iactabat. Sed dum Imperator statiua castra haberet, diuersarum rerum nuncij ad eum uenerunt, classem scilicet prædictam fuisse regressam, Gotefridum regem à quodam satellite suo, siue ut quidam dicũt, à filio proprio, cuius matrem nuper alia coniuge ducta, dimiserat interfectum. Castellum Hoheburi, Albię flumini appositũ, in quo Vto legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum erat præsidijs à Vuilcis captum, & Pipinum filiũ eius regem Italiæ viij. Idus Iulij defunctum. Quibus auditis, disposita pro temporis conditione Saxonia, domum reuertitur. Eo anno Sol & Luna bis defecerunt. Sol vij. Idus Iunij, & ij. kalen. Decemb. Luna xi. kalen. Iulij, & xviij. kalend. Ianuarij. Ruothdruth filia Imperatoris maior natu, vij. Idus Iunij obijt. Gotefrido rege Danorum mortuo, Hemmingus fratris sui filius in regnum successit, ac pacem cum Imperatore fecit. Anno Domini Dccccxi. Imperator pace cum Hemmingo

firmata,

Placitum generale.

Nicephorus occiditur.

Ludouicus Pius. II. Impera. Germanus.

Ludouicus rex fit Imperator.

Concilia per Galliam super statu Ecclesiæ corrigendo, iam patris caro, hunc salem ferre nequit, cũ quis timor Dei nõ emendat, Synodus emendare deberet.

Pons Rheni incendio absumitur.

Carolus moritur ex Pleuritide.

Ludouicus filius succedit.

firmata, & placito generali Aquis habito, in tres partes regni sui totidem exercitus misit, unum trans Albiam in Limones, qui & ipsos uastauit, & castellum Hoheburi superiori anno à Vuilcis destructum restaurauit, alterum in Pannonias ad controuersias Hunorum & Sclauorum finiendas, tertium in Britones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes prospere egerunt. Carolus filius Imperatoris maior natu, ij. Non. Decemb. obijt. Anno Domini Dccccxij. Nicephorus Imperator Constantinopolitanus pugnans cõtra Bulgares, occiditur: & MICHAEL gener eius imperio potitur. Qui legatos Caroli Imperatoris ad Nicephorũ missos, suscepit, & absoluit, cum quibus & legatos suos direxit, per quos pacem à Nicephoro cœptam, firmauit. Anno Domini Dccccxiij. Imperator habito generali conuẽtu Aquisgrani, filium suum Ludouicum regem Aquitaniæ ad se uocauit, eiq; coronã imponens, imperialis nominis sibi consortem fecit. Bernhardum uero nepotem suum, filium Pipini filij sui, Italiæ præfecit, & regem appellari iussit. Cõcilia quoq; iussu eius super statu Ecclesiarum corrigendo per totã Galliam ab Episcopis celebrata sunt, quorum unũ Mogontiæ, alerũ Rotomagi, tertiũ Remis, quartũ Cabillone, quintũ Atelato. Michael Imperator Bulgares bello appetens, haud prosperis successibus utitur, ac proinde domũ reuersus, deposito diademate, monachus efficit, in cuius locũ Leo, filius Bardę patritij cõstituitur. Pons Rheni apud Mogonciacũ, quem Imperator per decem annos ingenti labore, & opere mirabili, de ligno ita construxit, ut perenniter durare posse uideret, in mense Maio ita tribus horis fortuito incendio conflagrauit, ut præter hoc quod aqua regebat, ne una quidẽ hastula ex eo remaneret. Anno Dñi Dccccxiiij. Carolus Imperator dũ Aquisgrani hiemaret, febre & pleuresi, id est lateris dolore tactus v. kal. Febr. rebus excessit humanis, anno ætatis circiter lxxi. regni aũt xlvi. subactæ uero Italiæ xliij. ex quo uero Imperator & Augustus appellatus est, anno xiiij. Cuius rei nunciũ cum Ludouicus filius eis in Aquitania accepisset, tricesimo postq; id acciderat die, Aquisgrani uenit, summoq; omnium Francorũ consensu ac fauore patri successit, & ad suscepti regni administrationẽ cura cõuersa, primo legationes, quæ ad patrẽ uenerãt, auditas absoluit, inter quas præcipua fuit Leonis Imperatoris, qui Michaeli successit. Habito aũt Aquisgrani generali cõuẽtu, ad iustitias faciẽdas legatos in oẽs regni partes misit, duos ex filijs suis Lothariũ Baioarię, Pipinũ præfecit Aqtaniæ,

HISTORIA.

Ludouicus Imp.

Hic Paschali dedisse dicitur liberã eligendorum Episcoporum potestatẽ, quæ antea ex imperatorum uoluntate pendebat. Obserua pro hoc tempore certe ab hoc Ludpio, Stephanus. 4. itẽ Gregorius. 4. confirmationem peticrunt.

ANno Dñicę incarnationis Dccccxv. ab urbe aũt cõdita, mil. Dlxvi. LVDEVICVS Caroli magni filius lxxiiij. ab Augusto loco regnauit, regnũq; annis xxvi. obtinuit. Huic anno primo regni sui allatũ est quosdã de primoribus Romanorũ ad interficiendũ Leonẽ Papã cõspirasse, hocq; indicio ad Pontificẽ delato, oẽs illius factiõis autores iussu illius trucidatos fuisse. Quod cũ molestè ferret, Bernhardũ nepotẽ suũ, regẽ Italię ad se uocauit, eumq; ad inuestigandũ quod dictũ est, misit. Qui cum Romã uenisset, ægritudine decubuit. De rebus uero ppter q̃s uenerat, p Heroldũ comitẽ qui ad hoc legatus ei fuerat datus, regi Ludouico remandauit

Universidad de Deusto Biblioteca

Suarzach monasterium construitur in Herbipolensi diocesi.

remandauit quicquid compererat. Quem legati Pontificis subsecuti, de his quæ domino suo obijcebantur, regi Ludeuuico per omnia satisfecerunt. Quo etiam anno cœnobium Suuartzahense à Meginguado comite, & Ymina uxore eius, in honorem Domini nostri saluatoris, & sanctæ Dei genitricis, sanctiq; Sebastiani, & sanctæ Fœlicitatis martyris, sub primo eiusdem monasterij Abbate Benedicto nomine, libera totius seruitutis & exactionis cõditione cõstruitur, & postmodum primo monasterio collapso, in honorem sanctæ Dei genitricis & sanctæ Fœlicitatis, ac vij. filiorum eius reparatur.

ANNI REGNI LVDEVVICI.

Leo Papa moritur.

ANno Domini Dccccxvi. Dominus Leo Papa, anno Pontificatus sui xxi. de corpore migrauit viij. kalend. Iunij. Stephanusq; Diaconus in locum eius Papa xcvij. ordinatus est, qui sedit menses vij. Hic ergo post consecrationem suam, nondum duobus mensibus exactis, quam maximis potuit itineribus, ad Imperatorem uenire contẽdit, missis interim duobus legatis, qui quasi pro sua consecratione Imperatori suggererent, quod ille audiens, Remis ei occurrit, missisq; obuiam his, qui eum illo deducerẽt, honorifice illum ibi suscepit. Pontifex uero statim aduentus sui causam ei insinuans, celebratis deinde ex more missarum solennijs, eum diadematis impositione coronauit, Romanorumq; Imperatorem pronunciauit, anno regni sui secundo, secundum alios septimo. Anno Domini Dccccxvij. Stephanus Papa tertio mense, postq; Romam uenerat, nondũ exacto viij. kalen. Febr. obijt, cui Paschalis successor electus, post completam solenniter ordinationem suam, munera & excusatoriam Imperatori epistolã misit, sibi non solum nolenti, sed etiam plurimum pœnitenti, Pontificatus honorem impactum asseuerans. Paschalis Papa xcviij. sedit annis vij. iuxta alios nouem. Imperator uero generalem cõuentum Aquisgrani habens, filium suum primogenitum Lotharium, nominis atq; imperij sui locum sibi constituit, cæteros reges appellatos, unum Aquitanię, alterum Baioarię prefecit. Post hæc nunciatum est ei, Bernhardum nepotem suum Italię regem, quorundam prauorum hominũ consilio, tyrannidem meditatum fuisse, iamq; omnes introitus Italiæ, quos clusas dicunt, impositis presidijs firmasse, atq; omnes Italiæ ciuitates in eius uerba iurasse, quod ex parte uerum, ex parte fuerat falsum. Ad quos motus cõprimendos Imperatore celeriter cum exercitu magno uenière, Bernhardus rebus suis diffidẽs, armis depositis, apud Cabillonem Imperatori se tradidit. Anno Dñi Dccccxviij. Detecta fraude cõiurationis, & seditiosis omnibus, in sua potestate redactis, Imperator Aquisgrani reuertitur, transactoq; quadragesimali ieiunio, paucis post sanctum Pascha diebus, coniurationis autores simul & regem, iudicio Francorũ, capitali damnatos sententia, luminibus tantum iussit orbari. Irmingardis regina v. Non. Octob. obijt, quæ genuit Imperatori, Lotharium, Pipinum, & Ludeuuicum. Anno Domini Dccccxix. Conuentus Aquisgrani, post natale Domini habitus est, in quo multa de statu Ecclesiarum tractata sunt, legibus etiam capitula quędam pernecessaria, quæ deerant, addita sunt. Quo peracto, Imperator inspectis plęnisq; nobilium filiabus, Vuelphi comitis, filiam nomine Iudith, duxit uxorem, quæ genuit ei Carolum caluum. Anno Domini Dccccxx. Propter iuges, pluuias & aerem, nimio humore resolutum, magna incommoda contigerunt. Nam & hominum & Boum pestilentia grassata est. Frumenta quoq; & legumina corrupta sunt. Anno Domini Dccccxxi. Allatum est Imperatori Ludeuuico de morte Leonis Imperatoris Constãtinopolitani, q; anno preterito in basilica sanctæ Dei genitricis, intra palatium interemptus sit, conspiratione quorundã optimatum suorum, & præcipue Michaelis comitis domesticorum, qui prætorianorum militum studio, insulas imperij suscepit, & ix. annis regnauit. Secundum quosdam Leo Papa obijt, eiq; Stephanus successit. Anno Domini Dccccxxij. In regione Thuringorum, quodam in loco, iuxta fluuium quendam, cespes longitudine pedum quinquaginta, latitudine xiiij. altitudine sesquipedali, de terra

Stephanus Papa moritur.

Comitia Aquisgrani.

Clusæ Italiæ præsidijs formatæ.

Seditiosi in Imperatorem luminibus priuantur.

Concilij Aquisgrani.

Carolus caluus.

Michael comes domesticorum.

De cespite translato in Thuringia.

sine manibus precisus & sublatus, ab eo loco in quo sumptus est, xxv. pedum spatio distans inuẽtus est. Stephanus Papa obijt, cui Paschalis successit. Item in parte orientalis Saxoniæ quæ Soraborum finibus contigua est, in quodam deserto loco iuxta lacum qui dicitur Arnse, in modum aggeris terra intumuit, & limitẽ unius leugæ longitudine porrectum, sub unius noctis spatio, absq; humani operis molimine instar ualli subrexit. Dominus imperator filium suum Lotharium pro disponendis regni negocijs, in Italiam misit; cui præcedenti anno Hirmingardam Hugonis comitis filiam, de qua ille suscepit Lotharium, postea excommunicatum, Ludouicũ post se regnantem, & Carolum. Pipinum uero filium suum imperator in Aquitaniam misit, cui filiam Theodetici comitis Matricensis iunxit. Anno domini Dccccxxiij. Mense Maio conuentu habito apud Francofurt, inter cæteras Barbarorum legationes, uenerũt ad imperatorem duo fratres de regno Vuilzorum, controuersiam habentes, Milegast, & Celeadrogo, filij Lubit regis Vuilzorum. Qui cum oriẽtalibus Abroditis pugnans, cum interisset, populus Vuilzorum filium eius Milegastum maiorem natu regem sibi costituit. Sed cum is secundum ritum gentis, non digne administraret regnum, illo abiecto, iuniori regium honorem deferunt. Quamobrem ad presentiam imperatoris ambo uenerunt. Qui cum uidisset gentis uoluntatẽ, proniorem ad iuniorem fratrem, statuit ut is regnum teneret, ambos tamen muneribus donatos, & sacramento confirmatos, in patriam remisit.

Arnse.

Comitia Francofordiæ.

Lotharius disposita Italia, cum iam redire statueret, rogante Paschali papa Romam uenit, & honrifice ab eo susceptus, in sancto paschæ die apud sanctum Petrum & regni coronam, & imperatoris augusti nomẽ accepit, sicq; mense Iunio ad patrem uenit. Imperator Drugonẽ fratrem suum apud Metensem ecclesiam sub canonica uita degentem, clero eiusdem urbis consentiente atq; eligente, rectorem ibi constituit, eumq; ad pontificatus gradum promoueri censuit. Celeadrogo Abodritorum princeps, cum quibusdam populi sui primoribus ad imperatorem uenit, dilatiq; per tot annos aduentus sui rationem, unde incusabantur nõ improbabiliter reddidit. Et licet in quibusdam causis culpabilis esset per merita parentum suorum, tamen non solum impunitus, uerumetiam muneribus donatus, ad regnum redire permissus est.

LOTHARIVS primus eius nominis, III. Imperator Germanorum. Ab hoc Lotharingia.

Hoc anno prodigia quędam extitisse narrantur, in quibus precipua erant terræmotus in Aquensi palatio, & in territorio Tullensi, iuxta uillam Commercia cum puella quædam annorum circiter xij. post sacram cõmunionem, quam in pascha de manu sacerdotis accepit, sine omni uictus desiderio plenum biẽnium usq; in tertium annum dimidium cõpleuit; nulla penitus corporis alimenta percipiens. Cœpit autem ieiunare anno dominicę incarnationis Dccccxxiij. à pascha & in Dccccxv. circa initium Nouembris, peracto ieiunio cibum sumere, ac cæterorum hominũ more manducando uiuere cœpit. In Saxonia quoq; in pago Fitihaze xxiij. uillę igne cœlesti crematę sunt, & fulgura in sereno uisa sunt, atq; interdiu de cœlo ceciderunt. In territorio Cumetensi Italię ciuitatis in uico Grabadona in ecclesia sancti Iohãnis Baptistę imago sanctę Marię puerũ Iesum gremio continens, in absida eiusdem ecclesiæ depicta, & ob nimiam uetustatem obscurata, peneq; deleta, tanta claritate per duorum dierum spatia effulsit, ut omnem splendorem nouæ picturæ, suæ uenustatis pulchritudine penitus uincere uideretur. Imagines etiam Magorum munera offerentium iuxta eam erant depictæ, quas præter munera quæ offerebant, claritas illa minime irradiabat. Anno domini Dccccxxiiij. Paschalis papa uita decessit. In cuius locum cum duo per contentionem populi fuissent electi, Eugenius tamen presbyter tituli sanctæ Sabinę uincente nobilium parte, papa xcix. ordinatur, seditq; annis tribus. Legati Michaelis imperatoris Constantinopolitani, ad imperatorem Ludouicum propace confirmanda, cum muneribus & literis uenerunt, condignoq; responso absoluti sunt. Hoc anno paucis post æstiuale solstitium diebus, in territorio Augustudunensi, aere in tempestatem subita mutatione conuerso, ingens fragmentum ex glacie simul cum grandine decidisse narratur, cuius longitudo pedes xv. lati-

Prodigia.

Puella ieiunans ad biennium à sumptu Eucharistiæ.

Paschalis papa moritur. Eugenius succedit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Legati Bulgarum ad imperatorem uenerunt.

tudo vij. crassitudo duos habuisse dicitur. Anno dñi Dcccxxv. Habito Aquisgrani conuentu, legati Bulgarum pro constituendis terminis inter Francos & Bulgares ad imperatorem uenerunt, responsoq; accepto redierũt. Anno domini Dcccxxvi. Hilduuinus abbas monasterij sancti Dionysij apud Parisium, sacriq; palatij archicapellanus Romam mittens, annuente precibus eius Eugenio sanctæ sedis Apostolicæ tunc præsule, corpus beatissimi martyris Christi Sebastiani accepit, & illud apud Suessonam ciuitatem in basilica sancti Medardi collocauit: ubi dum adhuc inhumatum in loculo quo allatum fuerat, iuxta tumulum sancti Medardi iaceret, tanta signorum multitudo enituit, ut à nullo mortalium aut numero comprehendi, aut uerbis ualeat enarrari: quorum quædam tanti stuporis esse narrantur, ut humanæ imbecillitatis fidem excederent, nisi certum esset, dominum pro quo ipse passus est, omnia posse. Anno domini Dcccxxvij. Eugenius papa mense Augusto decessit, in cuius locum Valentinus diaconus à Romanis papa ordinatus, uix unum mensem in pontificatu cõpleuit. Quo defuncto, Gregorius præsbyter tituli sancti Marci papa ci. electus est: sed ante non est ordinatus, quàm imperatoris legatus Romam ueniens, electionem populi qualis esset, examinauit. Quo decedente, Sergius papa cij. successit: post quem Leo ciij. extitit. Corpora sanctorum Marcellini & Petri, de Roma in Germaniam translata mense Nouembri, miraculis clarificata sunt. Anno dñi Dcccxxviij. In regione Vuasconia Tangarona in pago Aginẽsi annonam de cœlo quasi pluuiam descendisse fetunt, similem frumento, sed paululum breuiora ac rotundiora grana habuisse, de qua domino imperatori allatũ est ad Aquisgrani palatiũ. Vuettinus Augiensis monachus in spiritu raptus, admirabilem uidit uisionem. Anno domini Dcccxxix. In ipso quadragesimali ieiunio paucis ante sanctũ Pascha diebus Aquisgrani terremotus noctu factus est, uentusq; tam uehemens exortus, ut non solum humiliores domos, uerumetiam ipsam sanctæ Dei genitricis basilicam, quam capellam uocant, tegulis plumbeis tectam, non modica denudaret ex parte. Anno domini Dcccxxx. Michael imperator obijt. Anno domini Dcccxxxi. Secundum quosdam Paschalis papa obijt, eiq; Eugenius successit. Corpora sanctorum Valentis, Senesij, & Theopontij, in Augeam insulam deferũtur. Theophilus, filius Michael, regnauit annis xij. Anno domini Dcccxxxij. Anno domini Dcccxxxiij. Imperator filio suo Carolo ex Iudith nato dedit Alemanniam, Rhetiam, & partem Burgundiæ, indignantibus cæteris filijs. Anno domini Dcccxxxiiij. Anno domini Dcccxxxv. Anno domini Dcccxxxvi. Anno domini Dcccxxxvij. Anno dñi Dcccxxxviij. Pipinus filius imperatoris obijt. Anno domini Dcccxxxix. Anno domini Dcccxl. Ludouicus imperator obijt xij. kalen. Iul. sepultusq; est in Ecclesia Metensi.

De corpore S. Sebastiani.

Frumentum de cœlo.

Vuettinus monachus Augiensis.

Terræmotus.

ANNI LVDOVICI.

LVDOVICVS II. quartus Germanorum Imperator.

ANno dominicæ incarnationis Dcccxli. ab urbe uero condita millesimo Dxcij. LVDOVICVS, superioris Ludouici filius lxxv. loco ab Augusto regnare cœpit, & xxxvi. annis regnauit. Post mortẽ uero patris sui Ludouici imperatoris, frater eius Lotharius reuersus de Italia, & Pipinus, filius Pipini patrui sui de Aquitania, uoluerunt Carolum filium Iudith, cognomine Caluum, ea parte quam sibi pater concesserat priuare: & secundum id testamentum quod auus eorum Carolus Magnus statuerat, in tres partes regna inter se diuidere. Qua de re apud Antisiodorensem pagũ in loco qui dicitur Fontaneth, graue præliũ inter eos cõmissum est: & magna strage pugnatum, à neutra parte est triumphatum. Tandem uero pacificati per quatuor tetrarchias regna diuidunt. In diuisione regnorum Lotharius cum nomine imperatoris possedit Italiam, Ludouuicus Germaniam, Pipinus Aquitaniam, Carolus Galliam.

CAROLVS Caluus.

Diſsidium & strages fratrũ apud Fõtaneth Sunt qui putent maximum omniũ seculorũ prælium fuisse. At Deus manifeste uindicauit impietatem quam in parentẽ ostenderũt

Theophilus imperator Constantinopolitanus obijt, cuius filius Michael regnauit annis xxvi. Anno domini Dcccxlij. Anno domini Dcccxliij. Anno domini Dcccxliiij.

ni Dcccxliiij. Bellum fuit inter Pipinum filium Pipini et Carolum. Anno domini Dcccxlv. Anno domini Dcccxlvi. Anno domini Dcccxlvij. Iudith imperatrix uxor Ludeuuici prioris obijt. Anno domini Dcccxlviij. Anno domini Dcccxlix. Anno domini Dccci. Anno domini Dcccli. Anno domini Dccclij. Anno domini Dccclij. Anno domini Dccclliij. Anno domini. Dccclv. Ecclesia sancti Kiliani in Vuirciburg fulminibus exusta est. LOTHARIVS imperator tõsura & mo

nachico habitu suscepto, Prumiæ obijt, cui LOTHARIVS filius successit cũ fratre LVDOVICO. Corpus sancti Martini leuatur è tumulo. Anno domini Dccclvi. Anno dñi Dccclvij. Leo papa migrauit, cui Benedictus papa ciiij. succedens, & ipse anno eodem decessit. Hiltigart regina obijt. Anno dñi Dccclviij. Nicolaus papa cv. ordinatur, regnauit annis ix. Anno domini Dccclix. Anno domini Dccclx. Anno domini Dccclxi. Anno domini Dccclxij. Sanctus Meginradus hæremita occiditur. Anno domini Dccclxiij. Anno domini Dccclxiiij. Anno domini Dccclxv. Huni Christianitatis nomen aggressi sunt. Anno domini Dccclxvi. Anno domini Dccclxvij. Basilius occiso domino suo Michaele, regnauit annis xx. Anno domini Dccclxviij. Hadrianus papa cvi. sedit annis v. Anno domini Dccclxix. Anno domini Dccclxx. Lotharius filius Lotharij imperatoris, cum legitimę uxori superduxisset aliam, Romam uocatus est: nolensq; papæ consentire, excommunicatus est, sicq; in redeundo Placentię mortuus est. Anno domini Dccclxxi. Anno domini Dccclxxij. Iohannes papa ordinatur centesimus septimus. Qui à quodã toxicatus, & ab alio malleo percussus, obijt: centesimus octauus Hadrianus, centesimus nonus Agapitus. Anno dñi Dccclxxiij. Anno Domini dccclxxiiij. Anno dñi Dccclxxv. Ludouicus filius Lotharij imperatoris, itemq; Lotharius frater obijt. Et Carolus rex Romam tendens, à Iohanne papa efficitur imperator, Anno dñi Dccclxxvi. Ludouicus imperator obijt.

Huni Christiani.

Lotharius, Lotharij filius excommunicatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNI CAROLI IVNIORIS.

CAROLVS Crassus filius Ludouici, filij eius, cui fuit cognomen Pio.

ANno Dominicæ incarnationis, Dccclxxvij. ab urbe uero condita millesimo Dcxxviij. CAROLVS iunior, filius Ludouici, qui fuit nepos Caroli, lxxvi. loco ab Augusto regnare cœpit, & cum fratribus suis Carlomanno & Ludouico annis xi. regnauit. Ludouicus quippe, ut aiunt, tenuit Ostrofranciam, Carolus Alemanniam, Carlomannus Baioariam, cuius filius Arnulfus postmodum obtinuit monarchiam. Anno domini Dccclxxviij. Carolus rex Galliarum, cognomento Caluus, frater Ludouici secũdi obijt. Anno domini Dccclxxix.

Carolus Caluus obijt.

LVDOVICVS Balbus. Post Ludouicum Balbum, filiũ Caroli Calui, habent historiæ CAROLVM III. cognomento CRASSVM. Et hic V. est Germanorum Imperator.

LVDOVICVS Balbus, filius Caroli obijt. Anno domini Dccclxxx. Ludouicus frater Caroli, uiuente fratre suo Carlomanno, Baioariã ingreditur: Carlomannus obijt. Anno domini Dccclxxxi. Carolus iunior cum uxore sua Richgarda imperiali benedictione sublimatur. Anno dñi Dccclxxxij. Ludouicus rex Francorũ frater Caroli imperatoris obijt. Anno domini Dccclxxxiij. Anno dñi Dccclxxxiiij. Anno domini Dccclxxxv. Anno dñi Dccclxxxvi. Otto uir militaris & strenuus, à principibus Galliæ rex creatur in palatio Compendij. Hic patrem habuit ex equestri ordine Ruotpertum, auum uero paternum Vuitichinum ex Germania profugũ. Hunc autem idcirco in regnum promouerunt, quia Carolus filius Caroli, nepotis Caroli Calui, Galliarum regis, cui regnum debebatur, uix adhuc triennis erat, patre defuncto, cum puer biennis fuit, matre uix per quadriennium superstite. Anno domini Dccclxxxvij. Carolus imperator uiuus dimisit regnum. Basilius imperator regno decessit.

ANNI ARNOLPHI.

ARNOLFVS VI. Roman. Imp.

ANno Dominicæ incarnationis, Dccclxxxviij. urbis conditę mille. Dcxxxix. ARNOLPHVS filius Carlomanni fratris Caroli iunioris, lxxvij. loco ab Augusto regnum suscepit, annisq; xij. regnauit, quinq; uero imperauit. Cuius anno primo Carolus imperator, dimisso prius imperio, obijt.

Leo & Alexander, filij Basilij, regnum Constantinopolitanum tenuerunt annis xxij. postea Alexander anno uno: deinde Constantinus Porphiro genitus, Leonis filius vi. cum matre sua Zoe: postea Romanus Armeniacus cũ eodem Constantino annis xxvi. post hæc idem Constantinus cũ filio suo Romano puero annis xv. Arnolphus itaq; rex potens principabatur Baioarijs, Sueuis, Francis oriẽtalibus, et post mortẽ Caroli Calui Lotharingis, audacibusq; Saxonibus. Cui Zuentebaldus Marauanorũ dux uiriliter repugnauit.

Vsq; ad

Vsq; autem ad hæc tempora Vngariorum gens, cuius omnes pene nationes expertæ sunt ſeuitiam, quibusdam difficillimis interpositionibus, quas clausuras nominat uulgus, separataerat à nobis, ut neq; ad meridianam, neq; ad occidentalem plagam, exeundi facultatem habuerit. *Vngarorum seuitia.* *Clausuræ, klausen.*

Arnolfus igitur rex, cum Zuenteboldum supradictum superare nequiret, depulsis proh dolor his munitionibus, Vngariorum gentem scelerũ cupidam, in auxilium uocat, si tamen auxilium dici potest, quod paulo post eo moriente, cũ genti suæ, tum cæteris in meridie occasuq; degentibus, graue periculum, immo exitium fuit. Deuicto itaq; Zuenteboldo, Arnolfus secure potitur regno. Vngarij uero interim obseruato exitu, contemplatiq; regionẽ, malum cordibus, quod post in propatulo apparuit, machinabãtur. Anno dñi Dccclxxxix. Luitperto archiepiscopo Sunderold successit. Arn Vuirtziburgensis episcopus in Saxonia occisus est, inter missarum solennia. Sedit autem annis xxxvi. menses vij. Anno dñi Dcccxc. Arnolfus rex exercitum Nortmannorũ deleuit. Anno dñi Dcccxci. Ratispona incendio flagrat. Anno domini Dcccxcij. Anno dñi Dcccxciij. Sunderoldus archiepiscopus à Nortmannis occiditur. Pro quo Hatto ordinatur, obscurus quidem genere, sed acutus ingenio, & qui difficile discerneretur, melior consilio foret an peior. Anno domini Dcccxciiij. Anno domini Dcccxcv. Arnolfus Italiam Burgundiamq; sibi subiecit. Anno domini Dcccxcvi. Arnolfus rex sus erat papa Romam uenens, imperator efficitur. Huius temporibus Formoxiij. *Arnolfus cõtra Zuenteboldum.* *Grauissimum periculum ab Hungaris.*

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis Dcccxcvij. CAROLVS iam quindennis creatur in regẽ Galliæ, Ottone adhuc uiuẽte, & iniuriam dissimulante: eodem tamen anno defunctus est. Cuius Ottonis frater Ruopertus à Carolo dux Celticæ prælatus, cum postea regnum affectaret, à militibus Caroli interfectus est. Cuius filius Hugo ob necem patris regi semper infensus, consilio egit per quoscunq; potuit, ut Ruodolfus filius Richardi Burgundionis, eo multum reclamante, rex recrearetur, & Carolus rex ab Heriberto eiusdem cognato, per insidias caperetur, carceriq; manciparetur, in quo post quinquennium defunctus est, anno regni sui xxxvi. uitæ uero liiij. Idem autem Carolus ex sorore Adelstani regis Anglorum, filium procreauit, nomine Ludouicum, qui inter perturbationes patris infantulus adhuc transmarinis partibus aduectus ad auunculum Adelstanum, post patris necem, & Ruodolfi mortem, paternum & auitum rexit imperium. Hic etiam ex Gerbirga Heinrici Saxonum ducis, & postea regis filia, sorore Ottonis magni, quã extincto Gisilberto eius uiro coniugem duxit, Lotharium filium accepit, qui in eodem regno patri successit. Anno domini Dcccxcviij. Magna fames homines se inuicem comedere persuasit. Anno dñi Dcccxcix. Arnolfus imperator obijt, moxq; anno Vngarij morte illius audita, collecto permagno exercitu, Marauianorũ gentẽ, quam illorum auxilio Arnolfus imperator sibi subdiderat, inuadunt, sibiq; uendicant, Baioariorum quoq; fines occupant, castella diruunt, ecclesias igni consumunt, populos iugulant, & ut magis magisq; timeantur, interfectorum sese sanguine potant. Huius Arnolfi temporibus Formosus Papa uehementer adflictabatur à Romanis, cuius & hortatu Arnolfus rex Romam aduenerat. Qui ingressus urbem, multos Romanorum principes obuiam sibi properantes, ulciscẽdo papæ iniuriam decollari præcepit. Causa autem simultatis inter Romanos & Formosum papam hæc fuit: Formosi decessore defuncto, quædam Pars Romanorum Sergium quendam Romanæ diaconum ecclesiæ papam sibi elegerat, quædam uero pars non infima natu Formosum Portuensis ciuitatis episcopum pro uera religione, diuinarumq; scripturarum & doctrinarum scientia papam fieri anhelabat. Cum autem in eo esset ut Sergius ordinari debuisset, pars quę Formoso fauebat, nõ sine mediocri tumultu et iniuria Sergiũ ab altari expulit, et Formosum papam constituit. Vnde Sergius descendit in Tusciam, quatenus Adelberti Marchionis potentissimi iuuaretur per potentiam. Quod & factum est. *Carolus quindennis in regem creatur.* *Ludouicus.* *Magna fames.* *Vngari in Marauianos ac Bauaros.* *Interfectorum sanguinem bibunt.* *Simultas inter Romanos & Formosum Papam. Vbi hic Spiritus sanctus.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Arnolfus pediculari morbo absumptus.

Nam Formoso defuncto, & Arnolfo in patria miserabili morte, scilicet uetmiũ, quos pediculos dicunt, tanta scaturitione, ut nullis medicorũ curis minui possent extincto, is qui post necem Formosi constitutus est, expellitur, Sergiusq; per Adelbertum papa constituitur. Qui constitutus, ut impius sanctarum doctrinarum inscius, Formosum de sepulchro extrahi, atq; in sede Romani pontificatus sacerdotalibus uestimentis indutum, locari, sicq; decollari præcepit. Cui & ait: Cum Portuensis esses episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam uniuersalem sedem usurpasti? Dein sacris exutũ uestibus, abscisisq; digitis tribus, in Tyberim iactari præcepit, cunctosq; quos ipse ordinauerat gradu proprio depositos, iterũ ordinauit. Quod quàm male & iniuste egerit, in hoc animaduerti poterit, quoniam & hi qui auida proditione, ante proditionem, salutem seu benedictionẽ Apostolicam perceperunt, ea post proditionem, proprijq; corporis suspensionẽ non sunt priuati, nisi quos improba forte fœdarunt flagitia. Benedictio siquidẽ quæ ministris Christi impenditur, non per eum qui uidetur, sed qui non uidetur sacerdotem infunditur. Neq; qui rigat est aliquid, neq; qui plantat, sed qui incrementum dat, Deus.

Sergij crudelitas in Formosum mortuum.

Quantæ autem autoritatis, quantæq; religionis Formosus papa fuerit, hinc colligere possumus, quoniam dum à piscatoribus postmodum esset inuentus, atq; ad beati Petri principis Apostolorum ecclesiam deportatus, sanctorum quædam imagines sese inclinantes, hunc in loculum positum uenerabiliter salutauerunt. Quod religiosissimi Romanæ urbis testati sunt. Post Formosum Iohãnes papa cxiiij. extitit: cui Stephanus cxv. successit.

ANNI LVDOVICI.

LVDOVICVS III. septimus Germanorum Imperator

ANno dominicæ incarnationis Dcccci. ab urbe uero condita millesimo Dclij. LVDOVICVS, Arnolfi imperatoris filius, lxxviij. loco ab Augusto admodum puer imperium suscepit, & xij. annis regnauit. Cuius anno primo Vngarij Baioariam uastauerũt: sed Ludouicus gentis suæ depopulationem non ferens, magno exercitu coacto, iuxta Licum fluuium cum eis pugnauit, & plus quàm mille ex eis interfecit. Cumq; pugna usq; ad horam septimam iam protraheretur, & regis uictoria æstimaretur, Vngarij callidi, positis ex aduerso insidijs, fugam simulant. Quos dum regis milites, doli ignari, impetu ualidissimo insequerentur, omni ex parte prodeunt insidiæ, & quasi uicti ipsi, uictores interimunt: rex ipse è uictore se uictum esse miratur, fitq; illi non opinatus grauior casus. Vngarij uero ut rabiem perfidiæ suæ saciarent, Baioariorum, Sueuorum, Francorum regna percurrunt, cunctaq; uastando incendunt.

Vngari omnia uastãt.

Huius temporibus Adelbertus non quilibet mediocris, sed ex primatibus magnus ille heros, filius sororis Heinrici ducis, sed postea regis, nepos Ottonis ducis Saxoniæ, simultatem non modicam in castello Babenberg, contra Rempublicã exercebat. Nam cum inimicitiæ essent inter Chunradum patrem Chunradi postea regis, primum à Chunrado interfectus est frater Adelberti: in cuius ultionem Chunradus quoq; postea occisus est ab Adelberto: nec ullus regum potuit tam ingens bellum inter eminentes uiros ortum sedare. Cumq; ipsi etiam regi Ludouuico rebellis existeret Adelbertus, sæpe rex congregatis omnibus, super castellum eius irruerat. Cui nominatus heros non iuxta castellum, ut plerique solent, sed procul à munitione præparat bellum. Regis itaq; milites priusq; huius uirtutem reipsa experirentur, regem præeuntes, pugnę præludio hunc extra castrũ elicere, atq; interficere cogitabant. Sed ipse huiusmodi præludij nõ solum nõ ignarus, sed etiã deliberatus, his obuiã tam longe à castro processerat, ut hunc milites eousq; ex aduersarijs esse nõ cognoscerent, quoad in eorũ ceruices istius mucro cędis impatiens deseuiret. Igitur cũ septennio fermè Adelbertus heros rebellionem huiusmodi exerceret, sciens Ludouicus fortitudinem illius audacię, haudquaquã se, nisi tergiuersatione quadam posse deuincere, Hattonem Moguntinæ sedis archiepiscopum, quid super hac re faciendum esset, cõsuluit.

Adelbertus rebellis Ludouico.

Qui ut

Qui ut erat uersutia plenus: Desine, ait, ego te securum meis sollicitudinibus reddam: ego ut ad te ille adueniat, prouidebo, tu, ne redeat, curato. Hatto itaq; animi confidentia, qua nonnullas res ex infortunio secundas effecerat, animatus, Babenberg quasi Adelberti rebus cõsulturus adijt, multaq; locutus, in dolo suasit ei ad regem uenire, spondens ei iureiurando, aut ei pacem cum rege facturum, aut incolumem illum suo loco restituturum. His pactis consentiens, Adelbertus fidei & amicitiæ gratia, ut dignaretur prandere, rogauit Episcopum. Quo calliditatis obtentu negante, ilico urbem egressi sunt, Episcopo dexteram Adelberti tenente. Cumq; pertransissent oppidum cum omni comitatu, fertur Episcopus clamasse: Proh inquiens, quàm sępe petit, qui oblata spernit: tedet me longioris uiæ, & tardioris horæ, nam ieiuni tota die non possumus ambulare. Hæc audiens Adelbertus, nihilq; mali suspicatus, ad genua pontificis se lætus inclinauit, & ut in urbem gustandi gratia reuerteretur, deposcit. Pontifex in urbem reuertitur cum Adelberto, deputans se liberatum à uinculo iuramenti, eoq; incolumem illum sic restituisset loco suo. Post hæc cum Pontifice exiens, regi Ludeuuico ab eo pręsentatur, moxq; habito iudicio, principũ qui affuere decreto, capitalem subijt sententiam, & in proprio castello Tharissa accepit sepulturam. Anno Domini Dccccij. Vngarij Charentaniam inuadunt, & commissa in sabbato paschæ pugna, occiduntur. Anno Domini Dccccijj. Anno Domini Dccccijjj. Anno Domini Dccccv. Anno Domini Dccccvi. Vngarij à Moranis occiduntur. BERENGER, Reginolt, & Gerhart Germani fratres interficiuntur. Anno Domini Dccccvij. Pugna inter Adelbertũ fratrem eorum, & Chunradum fratrem Ludeuuici Imperatoris committitur, in qua Chunradus occiditur. Anno Domini Dccccviij. Rudolphus Episcopus Vuirciburgensis obijt. Adelbertus perfidia Hattonis Archiepiscopi, & cuiusdam Luitpaldi deceptus, Ludeuuico rege iubente decollatur. Baioarij ab Vngarijs interficiuntur. Anno Domini Dccccix. Vngarij Saxoniam & Thuringiam uastant. Anno Domini Dccccx. Vngarij Alemanniam petunt. Leo Imperator Constant. obijt. Anno Domini Dccccxi. Franci pugnant cum Vngarijs. Anno Domini Dccccxij. Ludeuuicus rex moritur. Hic iuxta quosdam ultimus dicitur Carolorum, apud Orientales Francos imperantium: iuxta quosdam uero Chunradus qui post eum regnauit, ultimus cõputaẽ, à quibus pater illius Chunradus, qui ab Adelberto interfectus est, frater Ludeuuici huius fuisse æstimatur. Sed huius diuersitatis error scriptoribus regnorum imputetur.

Hatto proditor Adelberti.

Iudicium Ottonis Frisingensis Christianii, de hoc Hattone legis lib. 6. cap. 15. Nullius molumẽti gratia, fraude circumueniendus est Christianus, ne in corde quidem.

Adelbertus decollatur.

Vngari Charentaniam inuadunt.

Ludouuicus rex ultimus Carolorum.

Ludeuuicus igitur cum accepisset uxorem, nomine Mahthildã sororem Brunonis, ac magni ducis Ottonis, non multis post hæc uixerat annis. Horum pater erat Luitolphus, qui Romam profectus, transtulit inde reliquias Innocentij Papæ. Ex quibus Bruno cum ducatum administrasset, totius Saxoniæ duxit exercitium contra Danos, & inundatione repentina circumfusus, non habens locum pugnandi, perijt cum omni exercitu, fratri, natu quidem minori, sed omni uirtute multo potiori, relinquens ducatum. Regi autem Ludeuuico cum non esset filius, post mortem eius omnis populus Francorum atq; Saxonum, quærebat Ottoni diadema imponere regni, sed ipse quasi iam grauior recusabat onus imperij: eius tamen consultu Chunradus quondam dux Francorum, filius illius Chunradi, quem Adelbertus occidit, ungitur in regnum, penes Ottonem tamen summum semper & ubiq; fiebat imperium. Natus est autem eidem Ottoni filius, mundo necessarius, optimus Heinricus, qui primus libera potestate regnauit in Saxonia, cui pater moriens, totius Saxoniæ ducatum reliquit, Chunrado iam in regnum sublimato.

Otto petitur ad regnum, cum Ludouico non esset filius.

Universidad de Deusto Biblioteca

HISTORIA.

CONRADVS primus cuius nominis VIII. Germa. Imp.

ANno Dñicæ incarnationis Dccccxiij. urbis aũr conditæ, millesimo Dclxiiij. CHVNRADVS, filius Chunradi, quem Adelbertus occidit, Francorum ex genere oriundus, uir strenuus, bellorumq; exercitio doctus, omnium electione lxxix. loco ab Augusto regnum accepit, & vij. annis regnauit. Sub quo potentissimi erant principes, Arnoldus in Baioatia, Burchardus in Sueuia, Heberhardus Comes potẽtissimus in Francia, Gisibertus Dux in Lotharingia, inter quos Heinricus Saxonum & Thuringorũ Dux præpotens clarebat. Secundo autem regni eius anno, memorati Principes huic præsertim rebelles extiterant, quos ille tam sapientiæ quàm fortitudinis robore superauit, suamq; ad fidelitatem perduxit. Arnoldus autem nimio terrore coactus, cum uxore ac filijs ad Vngarios fugit, ibiq; usq; ad obitũ Chunradi permãsit. Primo anno Chunradi regis Vngarij ab Alemannis & Baioarijs, iuxta fluuiũ, qui uulgariter Ine dicitur, occiduntur.

Arnoldus fugit ad Vngaros.

Inus fluuius.

ANNI CHVNRADI.

ANno Domini Dccccxiiij. Prędicti Principes regi rebellant. Rudolphus rex moritur, post quem Ludeuuicus, Caroli filius, in regnum patris, consilio Hugonis Ducis, filij Ruperti, ex transmarinis partibus, ad Gallias reducitur, cui idem Hugo tamen postea accusatur. Hoc tempore Marinus Papa cxvi. extitit. Anno Domini Dccccxv. Vngarij Alemanniam deuastãt. Hatto Archiepiscopus obijt, cui Heriger successit. Anno Domini Dccccxvi. Anno Domini Dccccxvij. Salomon Episcopus captus est. Vngarij Alemanniam totam igne & gladio uastant. Anno Domini Dccccxviij. Erchenger Dux & Bertholdus Germani fratres decollãtur. Basilea ab Vngarijs destruitur. Anno Domini Dccccxix. Vngarij per Alemanniam & Alsatiam transeuntes, Lotharingiã inuadunt. Burchardus dux cõstituitur. Chunradus rex moritur, cuius cõsilio & pręcepto Heinricus Dux Saxonię, filius Ottonis Ducis in regnũ prouehitur. Sed quia Carolorũ stirpe in regno Francorũ deficiente, regnũ iam ad Saxones per Heinricũ transfertur, genealogiã Carolorũ causa memorię breuiter depingamus, dehinc de origine gentis Saxonicæ, cuius opinio uaria est, aliqua describamus, sicq; ad initiũ regni pertendamus.

Vngari uastant Alemaniam.

Duo Duces fratres decollantur.

Vngari Alsatiã inuadunt & Lothoringiã

Genealogia Carolorum.

CAROLVS MAGNVS IMP.

LVDOVICVS Pius Imp.

Ludouuicus Germanicus habebat Germaniam superiorem, uicitq; Boemos. — *Lotharius Imp. tenens Lothoringiam & Italiam.* — *Carolus Caluus rex Galliæ.*

Ludouuicus q; gessit bellum cũ Caluo. — *Carolus Crassus Imp. & ad extremum adeptus Galliã. Huic successit Arnolphus* — *Carolomannus rex Bauariæ.* — *Arnolphus.* — *Ludouicus. II. Imp. Sarracenos ex Italia fugauit, post hunc uolebat Papa imperiũ in Galliã conuertere, sed filij Ludouici Germanici hoc retinuerunt & seruarunt Germanis. Huic successit in impio, Carolus Caluus rex Galliæ.* — *Ludouicus Balbus, cum quo de impio dimicauit Carolus Crassus: Pontifex ad Balbũ confugit.*

Ludouuicus. III. — *Huic successit Cunradus Bombergen. quem scribunt fuisse nepotẽ huius Ludouuici, ex fratre Cunrado.*

Cunradus. — *Eberhardus, a quo originẽ habent principes Francorum.* — *Cunradus ultimus Imperator ex hac familia. Hunc Italici scriptores, si dijs placet, inter Imperatores non nominant, quia Italiam non habuit.*

DE ORI

DE ORIGINE SAXONVM.

SVPER origine gentis Saxonum uaria opinio est. Alijs æstimantibus de Danis Nortmãnisq; eos originem duxisse, alijs uero, quibus & Græci consentire dicuntur, eos reliquias fuisse Macedonici exercitus, qui secutus Magnum Alexãdrum, immatura ipsius morte per totum orbem sit dispersus. Inuenimus autem in scriptis cuiusdam, antiquitate tradente, q; ab Anglis Britanniæ incolis sint egressi, & per Oceanum nauigantes, Germanię littoribus studio & necessitate quęrendarum sedium sint appulsi, in loco qui uocatur Hathuloga, eo tempore quo Theodericus rex Francorum contra Irminfridum ducem Thuringorum dimicans, terram eorum crudeliter ferro uastauit & igni. Cumq; primum terræ applicuissent, incolæ ipsius terræ qui Thuringi fuisse traduntur, aduentum eorum grauiter ferentes, arma contra eos mouerunt. Saxones uero acriter resistentes, portum obtinuerunt. Diu deinde inter se dimicãtibus, & multis hincinde cadentibus, tandem utrisq; placuit de pace tractare. Initumq; est fœdus eo pacto quo haberent Saxones uendendi emendiq; copiam, cæterum ab agris à cæde hominum atq; rapinis abstinerent: stetitq; illud fœdus inuiolabiliter multis diebus. Cumq; Saxonibus iam defecisset pecunia, quid emerent aut uenderent non habentes, inutilem sibi pacem esse arbitrati sunt. Ea igitur tempestate contigit adolescentem quendã egredi de nauibus oneratum multo auro, torque aurea, simulq; armillis aureis. Cui obuius quidam Thuringorum, quid sibi uult inquit, tam ingens aurũ circa tuum fameficum collum? Emptorem, inquit, quæro, ad nihil aliud istud aurum gero. Qui enim fame periclitor, quo auro delectet? At illo qualitatem quantitatemq; precij rogante, nullũ inquit Saxo mihi est discrimen in precio: quicquid dabis gratum habeo. Ille uero subridens, quid si inquit de puluere isto sinum tibi impleo? Etat autem in præsenti loco egesta humus plurima. Saxo nihil cunctatus aperit sinum, & accipit humum: ilico Thuringo tradens aurum: lætusq; ad suos uterq; redit. Thuringi Thuringũ laudibus ad cœlum tollũt, qui nobili fraude Saxonem deceperit: fortunatumq; eum inter mortales fuisse, qui uili precio tam ingens aurum possederit. Cęterum certi de uictoria de Saxonibus, iam quasi triumphabãt. Interea uero Saxo priuatus auro, oneratus uero multa humo, appropiat nauibꝰ. Socijs igitur ei occurrẽtibus, & quid ageret admirantibus, alij amicorum eum irridere cœperunt, alij arguere: omnes partim eum amentem crediderunt. At ille postulato silentio, sequimini me inquit optimi Saxones, & meam uobis amentiam probabitis utilem. At illi licet dubij, sequuntur tamẽ. Ille autem sumpta humo, per uicinos agros quam subtilius potuit, eam dispersit: & castrorum loca occupauit. Vt autem uiderunt Thuringi castra Saxonum, intollerabilis est eis uisa res: & missis legatis cõquesti sunt de fœdere rupto ac uiolato ex parte Saxonum. Saxones responderũt se hactenus fœdus inuiolabiliter seruasse: terram uero proprio auro comparatam, cum pace uelle obtinere: aut certe armis defendere. His auditis, incolæ cœperunt aurum Saxonicum iam maledicere: & quem paulo ante fœlicem prædicabant, autorem perditionis suæ atq; regionis fatebantur. Ira deinde accensi, cœco marte, sine ordine & consilio irruunt in castra. Saxones uero parati, hostes excipiunt sternũtq;: & rebus prospere gestis, proxima circum circa loca iure obtinent. Diu itaq; cum ab alterutris pugnatum foret, & Thuringi Saxones sibi superiores fore uiderẽt, per internuncios pacificari cum eis quęrunt. eosq; in terra quam acceperunt, sedere concedunt.

Lege hic Albertum Krantz de gentis Saxonum primordijs, & hoc citante Saxonem Sialandicũ Danicæ antiquitatis scriptorem.

Hathuloga.

Fœdus.

Hæc ordine legis in initio Vuitichindi monachi Benedictini, de rebus gestis Saxonum.

Thuringus Saxoni puluerem uendit.

Alb. Krantz uult nõ auro, sed sanguine mercatũ agrum accepisse, nec unquam possedisse Turingos agros ad Hadeleriã.

Spargitur puluis per uicinos agros.

Eo tempore mortuo Clodoueo rege Francorũ, quatuor filij eius regnũ ipsius æqualiter diuiserunt. Ex quibus Theodericus cum Austrasiam accepisset, cuius regni sedes apud Metensem fuit ciuitatem, mittere curauit legationem ad Irminfridum regem Thuringorum pro pace & concordia: mandans ei non se cupere sibi esse dominum sed amicum: non imperatorem sed propinquum: propinquitatisq; iura inuiolabiliter se uelle seruare: sororem quippe Theoderici Irminfridus acceperat, tantum, ut à populi Francorũ concordia, qui eum regem constituerant, non discordaret, rogabat: Ad hæc Irminfridus cum benigne responderet, Fran

Austrasiæ sedes apud Metensem ciuitatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ret, Francorum statuta sibi placere, pace omnimodis se indigere, super negotio regni responsionem suam in amicorum præsentiam se uelle differre. Audiens regina legatum fratris superuenisse, & super regni negocio cum rege locutum fuisse, egit cum Iringo milite regis, qui erat uir audax, fortis manu, acer ingenio, acutus consilio, pertinax in rebus agendis, facilis ad suadenda quæ uellet, unde & animum regis sibi connexerat, ut pariter regi suaderent, regnum sibi iure hæreditario cessisse, utpote quæ filia regis esset & reginæ. Theodericũ uero suum seruum esse, tanq; ex concubina natum, & ideo indecens fore proprio seruo manus unq; dare. Conuocatis ergo principibus, & necessarijs amicis, Irminfridus uerba legati in præsentia eorum contulit. At illi unanimiter suadebãt, quæ pacis & concordiæ sunt eum sentire, quia impetus Francorũ ferre non posset, maxime qui acrioribus hostiũ armis ex alia parte premeretur. Iringus uero lasciuæ mulieris satisfaciens uotis, suasit Irminfrido Francis cedere non debere, super negocio regni iustiorem se causam habere, latum preterea imperium, militum manus & arma, ceterasq; belli copias sibi à Theoderico parum æque procedere. His igitur Irminfridus persuasus, secundum hæc uerba legato respondit, amicitiam quidem sui & propinquitatem Theoderico non negare, mirari se tamen satis non posse, quomodo usurpare uellet prius imperium quàm libertatem, seruum illum natum, & quomodo sui quereret dominum, se non posse proprio seruo manus dare. Legatus his satis commotus, mallem inquit, hoc caput meum tibi tradere, quàm huiusmodi uerba à te audire, sciens ea multo sanguine Francorum atq; Thuringorum diluenda. Et hæc dicens, reuersus est ad Theodericum, & quæ audiuit, non celat. Theodericus autem nimiam iram uultu celans sereno, oportet nos, inquit, ad seruitium Irminfridi festinare, quatenus qui libertate priuamur, inani saltem uita fruamur. Et cum graui exercitu appropians terminis Thuringorum, inuenit eum ualida quoq; manu se expectantem, in loco qui dicitur Runiberg. & commisso certamine, pugnatum est ancipiti bello per biduum, tertia uero die uictus Irminfridus cessit Theoderico, fugiensq; tandem se recepit in urbem, quæ dicitur Schidinga sita super fluuium Onestrod. Theodericus autem congregatis principibus exercitus sui, rogat sententiam, utrum nam censerent Irminfridũ persequendum, an patriam remeandum. Erat autem Theoderico seruus ingeniosus satis, cuius consilium expertus est sæpius probum, eiq; propterea quadam familiaritate fuit coniunctus. Cumq; quidam censerent mortuos sepeliendos, saucios curandos, & ad maiorem exercitum congregandum esse repatriandum, rogatus ille seruus, sententiam dixit. In rebus honestis pulcherrimam semper esse arbitror perseuerantiam, quam ita coluerunt maiores nostri, ut acceptis negocijs raro uel nunq; deficerent. Nec tamen labores nostros eorum æquandos putauerim, qui paruis copijs ingentes gentium copias superauerunt. Nunc terra in nostra est potestate, & discessione nostris uictis occasionem uincendi prestabimus. Amplecterer & ipse patriam redire, familiarem necessitudinem prouidere, si hostem nostrum eo spatio scirem uacare. Sed uulnerati nostri forsitan hac re indigent, castrorũ ergo labor impigris animis reor pro maxima uoluptate est. Cæsar multitudine exercitus est uehementer attenuatus, hostes ne omnes euaserunt? certe tarissimi. Ipse nanq; dux, ut quedã bestiola, suo munitur latibulo, urbis circundatur claustro, nec ipsum cœlum audet secure inspicere, nostro timore cogente. Sed non desunt ei pecuniæ, quibus conducantur nationes Barbaræ, non deest militum manus, licet lassa, quæ tamen omnia nostra redintegrãtur absentia. Indecorum est uictoribus uictis uincendi locum dare. Num singulis urbibus admiistranda sufficimus possidia? Et eas omnes perdimus, dum imus & redimus. Hæc eo prosequente placuit Theoderico, omnibusq; victoriæ auidis, manere in castris, & mittere ad Saxones, Thuringis iam olim inimicos, ut ei essent auxilio, ea conditione, ut si uincerent Irminfridum, urbemq; caperent, terram eis in hereditatem perpetuam traderet. Saxones nihil cunctati, nouem duces cum singulis millibus militum destinabant. Et ingressi duces in castra, singuli cum centenis militibus, reliqua multitudine extra castra relicta, Teodericum uerbis pacificis

Iringus.

Runberg.

Schidinga.

Perseuerantia in rebus honestis, pulcherrima res.

salutabant

salutabant, & ab eo hilariter suscepti, dextras dabant & accipiebant, seq; illi deuotos, & ad omnia promptos, à Saxonica gente missos dicebant, eisq; cordi esse aut uincere uelle, aut uincere nolle. Illis hæc loquentibus, mirati sunt Franci, præstantes corpore & animo uiros mirati sunt, & habitum nouum, arma quoq; & diffusam scapulis Cesariem, & super omnia ingentem animi constantiam. Vestiti autem erant sagis, & armati longis lanceis, stabantq; subnixi paruis scutis, habentes ad renes cultellos magnos. Quidam uero ex Francis dicebant, tantis actalibus amicis Francos nõ indigere, genus indomitum fore, etsi preglentem terram inhabitarent, eos proculdubio esse, qui Francorum imperiũ quandoq; destruerent. Theodericus uero proprijs utilitatibus consulens, in fide suscepit uiros, demandans, ut ad oppugnandam urbem præparatentur. At illi à rege regressi, castra metati sunt ad meridianam plagam urbis, in pratis fluuio contiguis, & posteta die prima luce surgentes, sumptis armis, oppidum oppugnant & incendunt, statimq; aciem ordinant ex aduerso portæ Orientalis. Hi uero, qui intus erant clausi muris, dum uident acies ordinatas, ac se in ultimis constitutos, audacter portis erumpunt, cæcoq; marte in aduersarios irruunt, & telis emissis, res perinde agitur gladijs. Cumq; graue bellum oriretur, plures hincinde sternuntur, illis pro patria, pro uxoribus ac natis, postremo pro uita pugnantibus, Saxonibus uero pro gloria, & pro terra acquirenda certantibus. Cumq; ubiq; fierent cædes, & ululatus, & neutrum agmen loco cederet, iam tardior hora prælium diremit. Eo die ex Thuringis multi interfecti, multi sauciati sunt, de Saxonibus uero numerata sunt sex millia cæsa. Mittitur igitur Iring ab Irminfrido cum supplici legatione, & omnibus thesauris suis, ad Theodericum pro pace ac spontanea deditione. Et accedens Iring, hæc ait. Tibi misit tuus quondam propinquus, modo seruus, rogans, ut si non sui misereatis, miseræ saltem sororis tuæ misereatis, nepotumq; tuorum in ultima necessitate constitutorum. Dum hæc lacrimans dixisset, interpellatio Principum auro corruptorum adiecit decere clementiam regalem, non spernere legationem talem, nec communem naturam obliuisci, meliusq; esse eum in fide suscipere, quem iam superatum ita contereret, ut nunq; se contra eum leuare posset, quàm illud genus hominum indomabile, & ad omnem laborem perdurabile, à quo nihil aliud expectaret Francorũ imperium, nisi solum periculum, ideoq; melius esse ut susceptis Thuringis, pariter eos eijcerẽt, de finibus suis. His dictis licet inuitus flectitur Theodericus, promisitq; postera die Irminfridum se suscepturum, Saxonesq; abiecturum. Quibus Iring auditis, ad pedes prosternitur regis, laudansq; sententiam regis, ipse nocte illa mansit in castris, & misso ad dominum optato nuncio, ipsam urbem securitatis repleuit gaudio. Interea urbe ex pace promissa securiore reddita, egressus est quidam cum accipitre, uictum queritans supra littus fluuij supradicti, sed emissum uolucrem quidam de Saxonibus in ripa suscepit ulteriori. Emissore uero rogante ut remitteretur, Saxo negauit. Ille autem ait. Remitte & prodam tibi secretum, socijsq; tuis utile. Saxo econtra dic, inquit, ut accipias quod queris. Reges, inquit, pace inter se facta, decreuerunt, ut si cras in castris inueniamini, aut capiamini, aut certe occidamini. Ad hæc ille. Serio hæc ais, an ludo? Secunda, inquit, hora futuri diei probabit, quòd sine ludo uos agere oporteat. Quapropter uobis ipsis consulite, & fuga salutem quærite. Saxo statim uolucrem emisit, socijsq; rettulit quæ audiuit. Qui satis commoti in promptu non inueniebant, quid super his agere debuissent. Erat autem tunc in castris quidam in ueteranis militibus iam senior, sed uirili adhuc senectute uigens, qui merito bonarum uirtutum pater patrum dicebatur, nomine Hatugato. Hic arripiens uexillum quod apud eos habebatur sacrum leonis atq; draconis, & desuper aquilæ uolantis insignitum effigie, quo ostentaret fortitudinis atq; prudentiæ, & earum rerum efficaciam, & motu corporis animi constantiam declarans, ait. Hucusq; inter optimos Saxones uixi, & ad hanc ferè ultimam senectutem ætas me perduxit, & nunq; meos fugere uidi, & quomodo nunc cogor agere quod nunquam didici? Certare didici, fugere ignoro, nec ualeo. Si fata non sinunt ultra uiuere, liceat

Vestitus Saxonum & arma.

Vuitichindis lib. 1.

Sex millia Saxonum cæsa.

Victum queritans accipitre.

Vide Alb. Kranz. lib. 1. cap. 28. & Vuitichindis lib. 1.

Hatugato aliàs Hathagat.

Vexillum Saxonum leonis & draconis effigie item aquilæ uolantis.

Oratio masculi & ueterani militis Hathagati.

Universidad de Deusto Biblioteca

liceat saltem quod mihi dulcissimũ est, cum amicis occumbere. Exemplo mihi sunt paternæ uirtutis amicorũ corpora, circa nos prostrata, qui maluerunt mori, quàm uinci, impigras animas amittere, quàm coram inimicis loco cedere. Sed quid necesse habeo exhortationem protrahere, tantum de contemptu mortis. Ecce ad securos ibimus, ad cædem tantum, non ad pugnam. Nam de promissa pace ac nostro graui uulnere securi, nihil suspicantur aduersi, hodierno quoq; prælio fatigati, quemadmodum sunt sine metu, ita sine uigilijs & solita custodia manent. Irruamus igitur super improuisos, & somno sepultos, parum laboris est, sequimini me ducem, & hoc canum caput meum uobis trado, si nõ uenerit quod dico. Illius igitur optimis uerbis erecti, quod supererat diei in reficiẽdis corporibus suis, expendebant, deinde prima uigilia noctis, qua solet sopor grauior occupare mortales, dato signo sumunt arma, & præcedente duce, irruunt super muros, inuenientesq; eos sine uigilijs ac custodibus, ingressi sunt urbem cum clamore magno. Quo excitati aduersarij, alij fuga salutem quæsierunt, alij per plateas & muros urbis ut ebrij erraueruntalij in Saxones ciues suos putantes, inciderũt. Illi uero omnes perfectæ ætatis morti tradiderunt, impuberes prædæ seruauerũt. Irminfridus autem requisitus, cum uxore ac filijs, paucoq; comitatu euasisse compertus est. Quod audiens Theodericus, egit ut dolo reuocaretur, & Iring eum interficeret, quatenus Theodericus quasi alienus ab eius cede consisteret. Hoc cum Iring ægre suscepisset, uictus fallacibus promissis, quasi magnis muneribus foret donandus, ac potestate magna in regno sublimandus, tandem consensit, secq; uoluntati eius parere promisit. Reuocatus igitur Irminfridus, prosternitur uestigijs Theoderici, Iring uero stans iuxta quasi armiger regis, euaginato gladio prostratum dominum trucidauit, statimq; rex ait ad eum. Quia dominũ interfecisti tuũ, pro tali facinore omnibus mortalibus merito odiosus, uiam habeto apertam discedendi à nobis, sortẽ uel partem tuæ nequitiæ nolumus habere. Merito inquit Iring, odiosus cunctis appareo, qui tuis parui dolis, anteq; tamen exeam, purgabo hoc scelus meum, uindicando dominum meum. Et euaginato gladio stetit, ipsum quoq; Theodericum obtruncauit, sumensq; corpus domini, posuit super cadauer Theoderici, ut uinceret saltẽ mortuus, qui uincebatur iuuius, uiamq; retro faciens, discessit. Si qua fides his dictis adhibeatur, penes lectorẽ est, mirari tamen non possumus satis, famam in tantum preualuisse, ut laqueus cœli circulus, Iringis nomine, Iringes straza usq; in præsens sit uocatus. In Francorum uero gestis legitur, q̃ Theodericus data fide Irminfrido, ad Tulbiacam ciuitatem eum ad se uenire fecerit, & cum supra muros ciuitatis colloquerentur, compulsus ille de muro in terram corruerit, licq; mortuus sit, suosq; filios Theodericus interficere iusserit. Saxones autem bello peracto reuersi ad Theodericum in castra, bene ab eo sunt suscepti, satisq; laudati, & præsenti terra in æternam possessionem donati, socij quoq; & amici Francorum appellati sunt, moxq; urbem cui ab igne, ut proprijs manibus pepercerunt, primum incoluerunt. Terram uero acceptam sorte diuidentes, cum multi ex eis in bello cecidissent, & pro raritate sui totam occupare non possent, partem illius, & eam quàm maxime quæ respicit ad Orientẽ, colonis tradebant sub tributo exercendam, cætera uero loca ipsi possederunt. A meridie quidem Francos habentes, & partem Thuringorum quos præcedẽs hostilis turbo non tetigit, & alueo fluminis Vnstrode diuimuntur, à Septentrione uero Nortmannos gentes ferocissimas, ab ortu autem solis Abodritos, & ab occasu Friesos, à quibus sine intermissione uel fœdere uel incertatione finium suorum spatia necessario tuebantur. Erant enim inquieti nimis, & finitimorum sedibus infesti, domi uero pacati, & ciuium utilitatibus placida benignitate cõsulentes, generis quoq; ac nobilitatis suæ prouidissimam curam habentes, nec facile ullis aliarum gentium uel sibi inferiorum connubijs infecti, propriam & sincerã & tantum sui similem gentem facere conati sunt. Vnde habitus quoq; ac magnitudo corporum comatum color tanq; in tanto numero hominum idem penè omnibus. Quatuor igitur differentias gens illa in genere habuit, nobilium scilicet ac liberorum, libertorum atq; seruorum, & id legibus firmatum est, ut nulla

Videm dictorum relinquit lectori.

Iringis straza.

Saxones socij Francorum.

Termini Saxonum compendiarij.

Vnstroda fluuius, aliàs Vnster.

Quatuor differentiæ Saxonum.
1. Nobiles.
2. Liberi.
3. Liberti.
4. Serui.

pars in

pars in copulandis coniugijs propriæ sortis terminos transferat, sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam: libertus coniungatur libertæ, & seruus ancillæ. Si uero quispiam horum sibi non congruentem, & genere præstantiorem duxerit uxorem, cum uitæ suæ damno componat. Legibus etiam ad uindictam malefactorum optimis utebantur, & multa utilia atq; secundum legem naturæ honesta in morum probitate studuerunt habere, quæ eis ad ueram beatitudinẽ promerendam proficere potuissent, si notitiam sui creatoris haberent. Coluerũt enim eos qui natura non erant dij, maximeq; Mercurium, cui certis diebus humanis quoq; hostijs litabant. Deos suos neq; templis includere, neq; ulli humanæ speciei assimilare pro magnitudine & dignitate diuinitatis licitum arbitrati sunt, lucos ac nemora consecrantes, deorumq; nominibus appellantes, secretũ illud sola reuerentia contemplantur. Auspicia & sortes quàmmaxime obseruabant, quarum sorti non consuetudo simplex erat. Virgam frugiferæ arbori decisam in surculos amputabant, eosq; notis quibusdam discretos, super candidam uestem temere ac fortuito spargebant, Mox si publica consultatio fuit, sacerdos populi: si priuata, ipse paterfamilias precatus Deos, cœlumq; suspiciẽs, inter singulos tulit, sublatisq; secundum impressam antea notam interpretatus est: & si prohibuerũt, nulla de eadem re ipsa die consultatio erat: si permissum est, euentum adhuc fides exigebatur. Auium uoces uolatusq; interrogare, propriũ gentis illius erat: equorum quoq; præsagia ac motus experiri, hinnitusq; ac fremitus obseruare, nec ulli auspicio maior fides adhibebatur, nõ solum apud plebem, sed etiam apud proceres. Erat & alia obseruatio auspiciorũ, quo solebant euentus grauium explorare bellorum, eius scilicet gentis, cum qua bellandum fuit, captiuũ quo modo interceptum cum electo popularium suorum patrijs quemq; armis committere, & uictoriam huius uel illius inpræuidentia habere. Quomodo autem certis diebus, cum aut luna inchoatur, aut impletur, agendis rebus auspicatissimum initium crediderint, & alia innumerabilia uanarum superstitionum genera, quibus impliciti tenebantur obseruauerint, prætereo: hæc uero ideo commemoraui, quo prudens lector agnoscat, à quantis errorum tenebris per Dei gratiam sint liberati, qui erant sicut omnes nationes Germaniam incolentes, & natura feroces, & cultui dæmonum deditiq;, uereq; religioni contrarij: neq; diuina, neq; humana iura transgredi illicitum uel inhonestum putantes. Vnde factum est, quod cum finitimis suis, & maxime cum Francis lites atq; discordias habebant, quia suberant causæ, quæ quotidie pacem perturbare poterant, termini uidelicet amborum penè ubiq; in planicie contigui, præter pauca loca in quibus uel saltus magni, uel montium iuga interposita, utrorumq; agros certo limite disterminant, in quibus cædes & rapinę, atq; incendia uicissim fieri non cessabant. Quibus adeo Franci sunt irritati, ut non iam uicissitudinem reddere, sed apertum contra eos deliberarẽt bellum suscipere. Susceptum est igitur contra eos bellum, quod magna utrorũq; animositate, maiore tamen Saxonũ damno per continuos xxx. annos gerebatur. Poterat siquidem citius finiri, si Saxonum perfidia hoc pateretur. Difficile quippe dictu est, quotiens superati ac supplices regi se dederunt, imperata facturos polliciti sunt, obsides qui imperabantur absq; dilatione dederunt, legatos qui mittebantur, susceperunt: aliquotiens ita domiti & emolliti, ut etiam cultum dæmonum dimittere, & Christianę religioni se subdere uelle promitterent. Sed sicut ad hæc facienda aliquotiens pro ni, sic ad eadem peruertẽda semper fuere præcipites: nec facile est æstimare, ad utrum horum faciliores dici uerius possint. Frondosis arboribus fontibusq; ue nerationem exhibebant. Truncum quoq; ligni non paruæ magnitudinis in altum erectum sub diuo colebant, patria eum lingua Irminsul appellãtes, quod Latine dicitur uniuersalis columna, quasi sustinens omnia. Igitur defuncto Pipino, qui Hilderico rege

Mercurium coluerũt Saxones, hinc Irmensul quasi Mercurij statuam interpretantur: Is enim græce Ἑρμῆς dicitur.

Auspiciorum obseruatores.

Obseruatio euentuũ ex capcuo hostium.

Superstitio Saxonum ex luna.

A quantis tenebris errorũ Saxones & Germani liberati his annis, utinã uere agnoscamus uisitationis tempus.

Bellũ durãs annos 30

Irminsul erat armati toto corpore effigies, cuius in dextera signũ militare, nostri uexillum uocant, præferens rosam, cuius breue momentum & facilis ortus ac interitus euentus prælioruṁ. In sinistra libram expandit dubiam pugnantium sortem, facile huc & illuc inclinantẽ. Pectus inerme ursum præferebat. in clypeo leo, floribus consito campo, in quo stabat. Vide in historia Arminij nobilissimi principis Germani perpulchram conectiurã. Georgij Spalatini de Arminij uel Hermãni statua in memoriam inclyti herois Germani erecta.

S in quo

Universidad de Deusto Biblioteca

in quo Mereuingorum finitum est imperium, deposito, & in monasteriom misso, primus ex præfecto aulæ per autoritatem Zachariæ Romani pontificis, monarchiam regni Francorum solus obtinuit: Carolus filius eius successit, qui contra Saxones bellum, quod quasi intermissum patris eius morte uidebatur, repetiuit. Pater enim eius prius eos superatos, trecentorum equorum per singulos annos tributo multauit. post renouatum cũ eis à Carolo bellum, uix ullus exactus est annus, quod non ab eis facta sit pacti permutatio. Sed magnanimitas regis, ac perpetua tam in aduersis, quàm in prosperis constantia mentis, nulla eorũ mutabilitate uel uinci poterat, uel ab his defatigari quæ agere cœperat. Nam nunq̃ eos huiusmodi aliquid perpetrantes, impune ferre passus est, quin aut ipse per se ducto, aut per comites suos misso exercitu, perfidiam eorum ulciscereturr, & condignam ab eis pœnam exigeret, usq; dum omnibus qui resistere solebant, profligatis, & in suam potestatem redactis, decem millia hominum ex his qui utraq; ripas Albiæ fluminis incolebant, cum uxoribus & paruulis transtulit, & huc atq; illuc per Galliam & Germaniam multimoda diuisione distribuit: tractumq; per tot annos bellum ea conditione constat esse finitum, ut abiecto dæmonum cultu, Christianæ religionis sacramenta susciperent. Quod & factum est. Vuitikint quoq; qui inter eos & claritate generis, & opum amplitudine eminebat, & qui perfidiæ eorum autor & incentor indefessus erat, ad fidem Caroli sponte ueniens, apud Tiniacum baptizatus, & à rege de fonte susceptus est: sicq; Saxonia tota superata & subiecta est.

Tributum 300. equorum.

Conditiones pacis, ut abiecto dæmonum cultu, Christianæ religionis sacramenta susciperent.

Vuitikint baptizatur. alij Vuitekindus.

Huius Vuitikindi filius Vuigbertus Christianæ religionis cultor deuotus, filiũ procreauit, quẽ Vualbertũ uocauit, qui & ipse ab infantia religiosus, cũ factus esset uir, Romam causa orationis & reliquiarum acquirendarũ tetendit, corpusq; sancti Alexandri, filij sanctæ Fœlicitatis, integrum accipiens à papa tunc temporis Leone, in Saxoniam detulit, & in loco qui dicitur Vuigaltingohusen, locauit. Ex eiusdem Saxonicæ gentis stirpe uir nobilis & permagnificus est egressus, nomine Luitoldus, qui & ipse religionis gratia Romam profectus, beati papæ Innocentij reliquias inde adduxit. Hic habuit duos filios, Brunonem & Ottonem: quorũ maior Bruno, cum totius Saxoniæ ducatum amministrasset, exercitum contra Danos duxit, ibiq; occisus, ducatum fratri Ottoni reliquit. His erat soror nomine Luitgart, quam Ludouicus rex, filius Arnolfi imperatoris, uxorẽ duxit, sed non diu postea uixit. Quo fine filijs mortuo, omnis Francorum Saxonumq; populus uoluit Ottoni duci diadema imponere regni. Quod cũ ille quasi iam senio grauior recusaret, eius consultu Chunradus Francorum dux ungitur in regem, summa tamen imperij semper & ubiq; fuit penes Ottonem. Natus est eidem Ottoni filius nomine Heinricus, qui primus libera potestate regnauit in Saxonia. Qui cum in primeua ætate omni uirtutum genere uitam suam exornaret, pater eius uidens prudentiam adolescentis, reliquit ei exercitũ aduersus Dalmatiam, contra quam ipse diu militauit. Dalmatij uero impetum illius ferre nõ ualentes, conduxerunt aduersus eum Auares, quos modo uocamus Vngarios, qui ut quidam putant, reliquiæ sunt Hunorum: qui, ut in Gothorum legitur historia, egressi à Gothis, multa mala inferebant gentibus finitimis, quos postremo Pannoniam inhabitantes, Carolus Magnus deuicit, & ut dicitur, à consueta gentium depopulatione ingenti uallo circunclusos prohibuit: quod opus Arnolfus imperator destruxit, eosq; contra Zuenteboldum Matauanorum regem in auxilium sibi eduxit. Qui deinde quantã stragem, quantamq; iniuriam Francorum regno fecerint, urbes ac regiones adhuc desolatæ testantur. Hi etiam à Dalmatijs euocati, magnã cladem in Saxonia fecerunt, multamq; prædam abduxerunt. Igitur Pater patriæ, magnusq; dux Otto defunctus, illustri & magnifico filio suo Heinrico, totius Saxoniæ ducatum reliquit. Rex autem Chunradus, cum sæpe expertus fuisset uirtutem noui ducis, ueritus est ei committere omnem potestatem patris. Quo factum est, ut offensionem incurreret totius exercitus Saxonici. Quorum multum erga se austeriorem rex cernens, nec ducem eorum publico bello se posse conterere, præ innumera exercitus multitu

Vuilbertus.
Vualbertus.

Vuigaltingohusen.

Bruno.

OTTO.

Conradus Francorum dux fit rex.

HENRICVS.

Auares Vngari contra Heinricum.

Damnum Germaniæ illatum ab Vngaris.

multitudine perpẽdens, egit, ut quo modo interficeretur dolo: ad hoc habens, ut refertur, maxime idoneũ Mogontinæ sedis episcopum, nomine Hattonem, cuius consilio & Adelbertus Babenbergensis deceptus est. Hic prædictum ducẽ aggressus dolo, fecit ei fabricari Torquem auream, & inuitauit eum ad conuiuium, quo magnis ab eo muneribus honoraretur. Interea pontifex considerandi operis gratia ingressus ad aurificem, uisaq; torque, fertur ingemuisse. Gemitus causam cum aurifex requisisset, respondit: quia optimi, sibiq; charissimi uiri, scilicet, Heinrici ducis sanguine, torques illa deberet intingui. Aurifex audita silentio texit, & opere perfecto ac reddito, missionem petijt & accepit: obuiansq; duci eunti ad ea negocia, indicauit ei quæ audiuit. Ipse autem uehementer irratus, uocat legatum pontificis, qui iam pridem aderat, inuitandi eum gratia, & ait: Vade dic Hattoni, quia durius collum non gerit Heinricus q̃ Adelbertus: & quia melius rati sumus domi sedere, & de eius seruitio tractare, q̃ comitatus nostri multitudine eum grauare. Et statim reuersus, omnia quæ iuris ipsius erant, in omni Saxonia uel Thuringia, occupauit. Burchardum quoq; & Bardonem, quorum alter gener regis erat, in tantũ adflixit, ut terra cederent, eorumq; possessiones ipse militibus suis totas diuideret. Hatto autem episcopus uidens suis calliditatibus finem impositum, nimia tristitia ac morbo pariter non post multos dies confectus, interijt. Fuerunt etiam qui dicerent, quia fulmine tactus, eiusq; ictu dissolutus, post tertium diem defecisset. Rex autẽ misit fratrem suum Eberhardum cum exercitu, ad deuestandam Saxoniam. Qui appropians urbi quæ dicitur Heresburg, superbe, ut tradunt, locutus est, quod nulla sibi cura maior esset, quàm quod Saxones pro muris se ostendere non auderent, quo cum eis dimicare potuisset. Adhuc sermo in ore ipsius erat, & ecce Saxones ei occurrerũt miliario uno ab urbe: initoq; certamine, tanta cæde Franci multati sunt, ut à mimis declamaretur, ubi tantus ille infernus esset, qui tantam cæsorum multitudinem capere posset. Frater autem regis à timore absentiẽ Saxonũ liberatus est, quia eos & præsentes uidit, & ab ipsis turpiter fatigatus discessit. Audiens autẽ rex male pugnatum à fratre, congregata omni uirtute Francorum, perrexit ad requirendum Heinricum. Quo comperto in presidio urbis quæ dicitur Gruona, tentauit illud oppugnare præsidiũ. Et missa prius legatione pro spontanea deditione, spondet se per hoc sibi amicum affuturum, non hostem experturum. Huic legationi interuenit Dietmarus ab Orientalium Saxonum parte, uir disciplinæ militaris peritissimus, uarius, consilioq; magnus, & qui calliditate ingenita multos mortales superaret. Hic superuemens, legatis regis præsentibus interrogat ducem, ubi uellet exercitum metari. At ille iam persuasus cedere Francis, accepit fiduciam, audiens de exercitu, credens ita esse. Dietmarus uero fictus loquebatur, cum quinq; enim tantummodo uiris uenerat. De numero autem legionum sciscitante duce, ad xxx. ferè legiones se producere posse respondit. Ita delusi legati, regressi sunt ad regem. Vicit uero illos calliditate sua Dietmarus, quos ipse dux ferro uincere non potuit Heinricus. Nam ante lucanum relictis castris Franci, unusquisq; redijt in sua. Septimo autem anno regni sui Chunradus rex ægrotare cœpit: sentiensq; uocationis suæ tempus adesse, principes regni, excepto Heinrico, conuocauit, & eos ita conuenit: Vocationis meæ tempus agnosco, & ut cernitis, presto est, proinde pacem concordiamq; uos sectari etiã rogo. Me hominem exeunte, nulla uos regnandi ambitio inflammet. Heinricum Saxonum Thuringorumq; ducem prudentissimũ, regem eligite, dominumq; constituite: is enim est & sapientia pollens, & iustæ seueritatis censura abundans. Quibus in hæc uerba consentientibus, uocat fratrem suum Eberhardum, sicq; alloquitur illum: Sentio frater, me diutius istam uitam tenere non posse, idcirco considerationem tui habeto: & quod ad te maxime respicit, omni Francorum regno consulito, in eo fratris tui intendendo consilio. Sunt nobis copiæ exercitus cõgregandi atq; ducendi: sunt urbes & arma cũ regalibus insignijs, & omne quod decus regium deposcit, præter fortunam & mores. Fortuna frater cum nobilissimis moribus Heinrico cedit: rerumpublicarũ summa secus Saxones est.

Hattonis practica cõtra Henricum, cũ torque aurea. Alb. K. lib. 5. cap. 1.

Aurifaber prodit dolum Archiepiscopi.

Hatto tristitia moritur.

Eresburg.

Vrbs Gruona.

Diethmarus.

Impostura Diethmari.

Conradus morti uicinus, Heinricum præficit regno.

Conradus Eberhardum fratrem mittit ad Heinricum cum insignijs.

Universidad de Deusto Biblioteca

Sumpris igitur his insignijs, lancea scilicet & armillis aureis, cum clamide, & ueterum gladio regum, ac diademate, ito ad Heinricum, pacemq; facito cum eo, ut eum fœderatum possis habere in perpetuum. Quid enim necesse est, ut cadat populus Francorum tecum coram eo? Ipse enim uere rex erit, & imperator populorum multorum. His dictis, frater lachrymans, se consentire respondit. Post hęc rex moritur, uir fortis & potens, domi militiaq; optimus, largitate serenus, & omnium uirtutum insignijs clarus: sepeliturq; in ciuitate sua Vuilinaburg, cum mœrore ac lachrymis omnium Francorum. Vt ergo rex imperauit, Eberhardus Heinricum adijt, seq; cum omnibus thesauris illi tradens, pacem cum eo fecit, amicitiamq; eius promeruit, quã fideliter familiariterq; usq; in finẽ obtinuit. Deinde congregatis principibus, & natu maioribus, exercitus Francorum in loco qui dicitur Fritislate, designauit eum regem coram omni populo Francorum atq; Saxonum.

Alij, moritur in Vuilinaburgo, sepelitur Fuldæ.

Heinricus in Frislaria eligitur anno 920 nec summus tamen pontifex consuleba tur. Alb. K.

ANNI HEINRICI I.

HENRICVS *primus, I X. Germ. Imperator.*

Hic dictus auceps, quod in adolescentia cum pater rebus præ esset, plurimum indulgeret aucupijs: primus ludos equestres, quos Thorneamenta uocãt, nobilitati Germanicæ exhibuit.

ANno Dominicæ incarnationis Dccccxx. ab urbe condita millesimo Dclxxi. Heinricus genere Saxo, filius Ottonis ducis, lxxx. loco ab Augusto in regnum eligitur, regnauitq; annis xvij. Hic cum non habere gratiam Chuntradi regis sui decessoris, propter morum probitatem animiq; uirtutem idem rex in extremis suis, ut prædictum est, prætermisso fratre proprio hunc elegit: & ut ab omnibus id ageretur principibus, consilium dedit. Cui cum unctio & diadema offerretur à summo pontifice, qui eo tempore Herigerus erat, non spreuit, nec tamen suscepit. Satis, inquiens, mihi est, ut præ maioribus meis rex dicar & designer, diuina annuente, uestraq; pietate: penes meliores uero nobis unctio ac diadema sit, tanto honore nos arbitramur indignos. Placuit iste sermo coram uniuersa multitudine: & dextris in cœlum leuatis, nomen noui regis clamore ualido salutantes frequentabant. Hoc ordine rex factus Heinricus, perrexit cum omni comitatu suo ad pugnandum contra Burchardum ducem Alemanniæ, cuius filiam habuit uxorem Rudolfus Burgundio, qui post interfectionem Ruperti regis Galliarum, patris Hugonis ducis, fratris uero Ottonis regis, ab inimicis Caroli regis rex eleuatus est, sicut & Rupertus decessor eius. Burchardus uero dux, licet esset bellator intollerabis, sentiens tamen cum ualde prudens esset, congressionem regis se sustinere non posse, tradidit ei semetipsum cum uniuersis urbibus & populo suo. Eodem tempore Arnoldus dux cum uxore & filijs ab Vngaria rediens, honorifice à Baioarijs suscipitur: nec solum suscipitur, sed etiam ut rex fiat, uehementer ab eis exoratur. Rex autem Heinricus cum inter omnes regni principes sibi obtemperantes, Arnoldum solum resistere cerneret, collecto exercitu præualido, Baioariam tetendit, eumq; iuxta quosdam in præsidio urbis Ratisponæ obsedit. Quod ille uidens, seq; regi resistere non sufficere perpendens, portis apertis egressus est ad regem, tradens semetipsum cum omni regno suo, & honorifice susceptus, ab eo amicus regis appellatus est. Quidam uero scribunt quod non passus sit Arnoldus præstolari aduentum regis in Baioaria, sed collectis quibus potuit copijs, obuiam ei processerit ad pugnam. Cumq; in eo esset ut bellum inire deberent, rex Heinricus, ut uir sapiens & Deum timens, cogitans ex utraq; parte damnum irreparabile posse accidere, Arnoldo, ut solus cum solo loquatur, denunciat. Qui putans se acciri ad singulare certamen, ad conditum solus peruenit. Quem Heinricus ut erat prudens animo, & potens eloquio, prudenti sermone alloquitur, increpans eum, cur Dei ordinationi resisteret, cum se ab omni populo electum sciret, quod, nisi Deo disponente, non fieret: affirmans, quia si populus æque illum communiter eligeret, se fore, qui primus in eius electione acclamaret: sicq; copioso dicendi genere animum eius demulcens, ad suos redijt. Arnoldus quoq; rediens ad suos, indicauit eis Heinrici sermones. Qui dixerunt, uerum esse quod audirent sapientiam per Salomonem dixisse, per ipsam scilicet reges regnare, & prudentes iustitiam discernere.

Heinricus non curat unctionem & diadema Pont. Rom.

Heinricus cõtra Burchardum ducem Alemanniæ.

Arnoldus solus cõtra stat Heinrico.

Prudentiß. sermo Heinrici ad Arnoldũ.

Neq;

Neq; enim in eius electione totius populi animum fieri unum, nisi hunc à Deo constaret electum: unde sibi æquũ bonumq; uideri, ut à cæteris non dissentiens, hunc regem eligeret, ea tamen conditione, si sibi hoc quod decessores eius non habuere concederet, scilicet, ut totius Baioariæ pontifices suę potestati subiacerent: unoq; defuncto, alterum sibi ordinare liceret. Conniuens igitur huic suorũ consilio, miles Heinrici efficitur, & ab eo ut dictum est, concessis sibi totius Baioarię pontificibus honoratur. Hic est Arnoldus ille, super cuius denoratatione sancto Vdalrico episcopo, ut in libro gestorum legitur, ostensus est gladius sine capulo, qui rex fieri frustra cupiens, inuasor regni extitit: & pro hac ambitione destructis ecclesijs, earum redditus militibus suis in beneficium concessit. Rex autem Heinricus de die in diem proficiens & crescens, robustior & clarior habebatur. Cum regnum ab antecessoribus suis ex omni parte confusum ciuilibus bellis & externis colligeret, pacificaret, & adunaret, signa mouit cõtra Galliam & Lotharij regnum. Lotharius autem erat primogenitus filius Ludouici imperatoris, à Magno Carolo nati. Huic erãt fratres, Pipinus, Carolus, & Ludouicus. Sub his fratribus bellum famosum factum est in Phontinich, antequam diuisio regni fieret. Facta autem diuisione, Pipino cessit Hispania, Carolo regnum Aquitaniæ & Vuasconiæ, ab Occidente habens terminum Barcelonam Hispaniæ urbem, ab Aquilone Britannicum mare, ad Meridiem iuga alpium, ad Orientem Masam fluuium. Inter Masam uero fluuium & Rhenum, Lothario regnũ cessit cum Italia, quam uiuente patre regendam accepit, A Rheno usq; ad fines Illyrici & Pannoniæ, Odoram quoq; fluuium, & terminos Danorum Germania tota Ludouici regnum erat. Hęc diuisio inter eos facta, inuiolabiliter permansit, quo usq; iure hæreditario hæc regna omnia cederent Carolo simplici Ludouici filio, qui erat filius Caroli cognomento Calui. Ad hunc itaq; Carolum, cui diximus regna cessisse per hæreditatem, quidam uir nomine Otto ex Orientalibus Francis uenit, & ab eo susceptus, cum esset uir fortis & prudens, egit consilio suo, ut cum Danis pugnaretur, qui iam multis annis Lotharij regnũ uexabant. Cumq; pugnaretur cum eis, una die ex eis centum millia cæsa referuntur. Ex hoc ille Otto clarus & insignis habebatur, & à rege secundus, cum ad eum ueniret, uno tantum seruulo comite contentus. Moriens autem Carolus, rogauit Ottonem beneficij sui memorem fore, ut misericordiam sibi præstitam à se, filio suo si nasceretur, non negaret: nam filius ei nondum erat, sed regina pregnans adhuc fuit secundum quosdam: alij uero dicunt, quod iam ferè biennis fuerit filius. Mortuo autem Carolo, Otto filium eius, & regno pariter & nomine paterno declarauit. Sed Arnolfus imperator qui Carolum seniorẽ de Germania expulit, post mortem eius omne regnum ipsius sibi uendicauit. Huic Otto & diadema & sceptrum, & cætera regalia ornamenta obtulit, regnumq; domini sui gratia imperatoris Arnolfi obtinuit, & hoc iuxta quorundam relationem. Alij uero dicũt cum propter infantiam pueri principes nimia rerũ cupidine sese præire contẽderint, resq; suas prout quisq; poterat, dilatauerint, nemo uero regis profectum, nemo regni tutelam quæsierit, hocq; cernentes hostes, regnum undiq; incursauerint, principes tandem pro hoc doluisse, conuenientesq; in unum, quia puer adhuc uix triennis erat, Ottonem propter sapientiam & fortitudinẽ suam ad tuendum regnum delegisse, non ut desertores, sed uelut hostium incursum dedignantes. Sed quia Otto dicitur regnũ ipsum ab Arnolfo imperatore obtinuisse, inde usq; hodie certamẽ est de regno stirpi Caroli, & posteris Ottonis: concertatio quoq; regibus Carolingorum, & orientalium Francorum, super regno Lotharij. Ob quod & Heinricus rex mouit castra contra Carolum, cum iam quindennis sublimaretur in regnum, eiusq; sepius fudit exercitum, iuuitq; fortuna fortem uirum. Ottone autem decimo anno regni sui defuncto, Galliarum principes animo & sacramento annexi sunt Carolo, necnon & Rupertus Ottonis regis defuncti frater, industrius sese illi subdidit, quem ille ducem Gallię Celticæ præfecit. Cumq; iam ferè totum colligeret regnum, cœpit quendam Haganonem ex mediocribus extollere, & supra omnes principes diligere, adeo ut magnatibus quibusq;

Pontifices Bauariæ, principi Bauaro subiaccant.

Arnoldi uisio gladius sine capulo.

Bellum famosum in Phontinich, de quo supra in annis regni Ludouici.

Diuisio regni compendiaria.

Otto uenit ad Carolum, fit secundus à rege.

Arnolfus imperator Carolum seniorem de Germania expulit.

Certamen de regno stirpis Caroli, & posteris Ottonis.

Rupertus Ottonis frater dux Galliæ Celticæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

procul absistentibus, ipse regio lateri solus hereret, multaq; regij iuris ad suum ius torqueret. Vnde primates indignati, cum nullatenus possent eum ab illius dilectione auertere, quærebant illum de regno abijcere. Multa itaq; aduersus eum moliti, ad ultimum conuenerunt. Rupertumq; ducem, fratrem Ottonis, regem constituerunt. Aduersus quem dum Carolus bellum præpararet, & in pugnam conuenirent, occisus est Rupertus, & ex parte eius xi. millia ccxlix. ex parte uero Caroli vij. millia cxviij. Hugo uero filius Ruperti, adhuc adolescens, egit apud quoscunq; potuit, maximeq; apud Heribertum cognatum suum, qui erat unus ex magnatibus, ut in deiectione Caroli loco patris sui alius rex crearetur: seipsum uero promoueri nolebat, quia patris interfectio illud dissuadebat. Igitur conuocatis principibus, Rudolfum, Richardi Burgundionis filium, satis eo reclamante, regem constituunt, uirum strenuum, & liberalibus artibus eruditum, qui, ut supra dictum est, Burchardi ducis Alemanniæ filiam, nomine Bertham, sibi copulauit: quique post ab Italicis aduersus Berengarium seniorem uocatus, illo interfecto, regnum Italiæ aliquandiu tenuit, donec socero suo in auxilium contra eosdem sibi denuo resistentes uocato, ibidemq; ab eis interfecto, Italiam reliquit, & Burgundiam reuisit. Hugo uero comes Arelatensium ab Italis uocatus, regnũ accepit, in quo filium ex uxore sua nomine Alda, de Ostrofrancorum stirpe procreauit, quẽ & Lothariũ uocauit, adultũq; regẽ fecit: sed ambobus postea pulsis, Berengarius (qui postea Babenberg deportatus ibi defunctus est) regnauit.

Bellum Caroli & Ruperti.

Rudolfus Richardi Burgundi filius, rex constituitur.

Rudolfo autem, ut dictum est, in regnum Caroli sublimato, Heribertus prædictus consilio Hugonis cognati sui, filij Ruperti, Carolum dolo cepit, eumq; in custodiam posuit, in qua & uitam finiuit. Habuit autem filium nomine Ludouicum, ex sorore Adelstani regis Britannorum, quem in perturbationis suæ procella transmisit ad eundem auunculum suum: unde post mortem Rudolfi regis, consilio Hugonis cognati reductus, regnum patris recepit, cui tamen idem Hugo dux postea rebellauit. Heinricus autem rex audiens casum Caroli, dolebat, humanæq; mutabilitatis cõmunem admiratus est fortunam, iudicauitq; abstinente quidem ab armis, uerum potius arte superandos putauit Lotharingos, quia gens uaria erat, & artibus assueta, bellis prompta, mobilisq; ad rerũ nouitates.

Forte dicibus.

Erat eo tempore quidam de Lotharingis, nomine Christianus, qui uidens regi Heinrico cuncta prospere cedere, quesiuit quomodo apud eum maiori honoraretur gratia: & simulata infirmitate, uocauit ad se Gisilbertum, cui principatus regionis paterna successione cessit, eumq; uenientem arte cepit, & sub custodia regi Heinrico transmisit. Erat autem Gisilbertus nobili genere, ac familia antiqua natus. Quem rex satis lætus suscepit, quia per ipsum solum totum Lotharij regnum se habiturum arbitratus est. Deinde uidens adolescentem ualde industrium, genere ac potestate diuitijsq; clarum, liberaliter cœpit habere: ac postremo desponsata sibi filia sua nomine Gerbirga, affinitate pariter & amicitia, iunxit eũ sibi sublegato & omni Lotharij regno. Et hoc iuxta descriptionẽ cuiusdã Vuitikindi monachi Corbiensis, de origine Saxonum, & regum horum gestis scribentis.

Historia de Christiano Lotharingo. Vide Vuitichindum lib. 15.

Gisilbertus capitur.

Gerbirga.

Vuitichindus de origine Saxonum.

Est autem alius quidam Historiographus, tempora Caroli huius, cuius memoriam præ manibus habemus, suorumq; successorum dirigens, qui scribit eundem Gisilbertum, filiam Heinrici duxisse priusquam rex fieret, dum adhuc ducatum administrasset, ipsumq; Heinricum à Carolo ducatum Saxonicum accepisse, & eum ac Rupertũ, qui postea rex factus est, inter principes qui à rege propter Haganonem, ut prædictum est, defecerant, primos fuisse. Sic enim dixit: Gallia Celtica Ruperto collata, Carolus Saxoniam secedit. Cuius urbes sedesq; regias perlustrans, nullo resistente obtinuit, ibi quoq; Heinricum regio genere inclytum, acinde oriundum ducem omnibus donat. Et post pauca: Interea Galliarum urbibus ac oppidis firmiter obtentis, cum paschalis solennitas imminet, Aquisgrani palatio sese rex recepit. Huc ex omni Gallia principes confluunt: huc etiam mediocres multo fauore ueniunt: adsunt & duces, ex Saxonia quidem Heinricus, ex Gallia Rupertus. Quotidie secus fores regij cubiculi manent:

Aquisgrani cõuentus

quotidie

quotidie egressum regis à penetralibus aulæ præstolantur. Cum uero nullum eis à rege responsum per dies quatuor daret, Heinricus id molestissime ferẽs, dixisse fertur, aut Haganonem quandoq; cum Carolo regnaturum, aut Carolum cum Haganone ad rerum mediocritatem deuenturũ, indignansq; inconsulto discessit. Quod rex moleste ferens, eum reuocare cupiebat, & pro hac re metropolitanum Remensium Heriueum dirigebat. Cuius luculenta & amica oratione persuasus dux Heinricus, ad regem redit, multoq; ambitionis honore ante eum admissus, in præcipuo gratiæ loco familiarissime recipitur.

Hac tempestate Regenherus uir nobilis, partiũ Caroli fidissimus tutor, finem uitæ accepit, cuius exequijs Carolus interfuit: Hisq; peractis, Gisilberto eius filio iam adulto, paternum honorem coram principibus, qui confluxerant, liberalissime contulit. Hic cũ esset opibus & genere inclytus, & coniugio Gerbirgæ Heinrici transrhenensis filiæ, satis beatus, in nimiam præ insolentia temeritatem præceps ferebatur, multaq; pro abiectione regis moliebatur. Quo agnito Carolus à Celtica cum exercitu rediens, cum bellum paratet inferre Belgis, quorũ dux erat Gisilbertus, Belgæ mox non in aperto cum Gisilberto nisi sunt resistere, sed oppidis ac municipijs sese recludunt propere. Ad quos rex legatos dirigens, promisit eis se omnia donaturum, si ad se confluerent, quæ à Gisilberto prius in beneficio haberent. Quo capti mox ad regem per Sacraméta redeunt, & contra Gisilbertum pariter consurgunt. Ille uero in oppido Harburg, quod hinc Mosa, & inde Gullo fluuijs uallatur, alias autem immani hiatu, multoq; horrore uepriũ tutissimum uidebatur, cum paucis tũc claudebatur, Huc rex cum copijs properat, obsidionem locat hinc & inde naualem, aliàs uero equestrem. Et cum uiolentius instaret, Gisilbertus clam per murum dilapsus, fluuium enatando transmeauit, & cum duobus clientibus Rhenum exulaturus, pertransiens, annis aliquot apud socerum suum Heinricum patrimonio priuatus, exulauit. Oppidani uero absq; duce relicti, se subdiderant regi. Euoluto autem tempore, Heinricus egit apud regem, ut Gisilbertus recipereturin gratiam, ea tamen conditione, ut beneficijs, quæ ipse insolenter deduxerat, quæq; rex fauentibus, sibi postea contulerat, quamdiu possessores eorum uiuerent, careret, ea uero, quorum possessores per annos exilij sui excesserant, regis miseratione reciperet. Recepit itaq; Traiectum, Iuppilam, Harstalium, Marsnam, Littam, Capremontem, quæ à defunctis derelicta uacabant, cæteros uero qui sua habebant, ingenti cede uexabat, donec omnia sua recipiebat. Postea multa contra regem machinans, socerum adijt, ac plurimum regi adhærere dissuasit, Celticam solam regi sufficere posse asserens, Belgicam uero atq; Germaniam rege alio plurimum indigere, unde ut ipse dux Heinricus creari rex nõ abnueret, multiplici permouebat suasione. Heinricus uero cum illicita eum suadere aduerteret, dictis suadentis admodum restitit, & ut à nefarijs quiesceret, crebro admonuit. Gisibertus uero cum apud socerũ non proficeret, nec regnum sibi parare posset, in Celticam secedit, & in Neustriã transit, sicq; cum Ruperto Ottonis regis fratre, qui erat dux Celticæ, de negotio eodem consilium pertractat, suggerens ei de regni susceptione, & Caroli abiectione. Exultat tyrannus, & sine mora suadenti fauet. Deliberant ergo, sibiq; per Sacramenta consentiunt, sicq; procedenti tempore collectis principibus rex efficitur, anno Dominicæ incarnationis Dccccxxij. Hæc sunt uerba illius Gallici historiographi, quæ si in aliquo à præcedentibus Saxonici scriptoris dictis dissentiant, lectoris diligentia perpendat. Annus uero in quo Rupertus in regnum eleuatus dicitur, ille est qui apud nos Heinrici tertius in regno inscribitur. Rupertus post hæc à militibus Caroli interficitur, sed Rudolphus, ut dictum est, subrogatur. Deinde Carolus captus, custodia mancipatur.

Regẽherus moritur.

Carolus contra Gisilbertum.

Harburg inter Mosam & Gullam flumina.

Gisilbertus in Celticam & Neustriam secedit.

Verba Gallici historiographi.

Illud autem tempus erat, quo ut supra scriptum est, Henricus ad dilatandum imperium suum super Lotharingos tendebat. Nam in ipsa profectione, ubi Rhenum transijt, legatus Caroli ei occurrit, & salutato eo uerbis humillimis: Dominus meus, inquit Carolus, regia quondam potestate præditus, modo priuatus, misit me ad te, demandans tibi, quia sibi ab inimicis circũuento, nihil iocũdius,

Legatus Caroli ad Heinricum cum brachio S. Dionysij.

Universidad de Deusto Biblioteca

nihil possit esse dulcius, quàm de tui magnifici prosectus gloria, aliquid audire, famaq; uirtutum tuarum consolari, & hoc tibi signum fidei & ueritatis transmisit, protulitq; de sinu manum preciosi martyris Dionysij, auro, gemmisq; inclusam, hoc inquiens habero pignus fœderis perpetui, & amoris uicarij, hanc partē unici solatij Francorum, Galliam inhabitantium, postq; nos sanctus martyr ad nostram perniciem deseruit, & ad nostram perpetuam pacem Saxoniam uisitauit, communicare tecum maluit. Neq; enim postq; corpus eius translatum est, à nobis ciuilia uel externa cessauere bella. Eodem quippe anno Dani & Nortmanni regionem nostram inuaserunt. Rex autem diuinum munus omni gratiarum actione suscipiens, reliquijs sanctis prosternitur, & deosculans eas summa uenneratione ueneratur. Sanctum uero Vitum, de quo legatus Caròli disseruit, Folradus quidam nomine, de Roma transtulit, & in pago Parisiaco locauit, inde regnante Ludeuuico Imperatore, translatæ sunt in Saxoniā, & ut legatus ille confessus est, ex hoc res Francorum cœperunt minui, Saxonum dilatari. Burgundionum rex Rudolphus, qui nonnullis annis Italicis imperabat, lanceam quandā ibi à Samsone quodam comite dono acceperat, quā Constantini Magni sanctæ Helenæ filij fuisse dicebant, quæ excepta cæterarum specie lanceaṛū, nouo quodammodo opere, nouaq; elaborata arte & figura, iuxta mediam spinam habuit, uttobiq; quasi fenestram, & in media spina cruces ex clauis, manibus & pedibus saluatoris nostri domini Iesu Christi affixis. Heinricus itaq; rex audiens Rudolphum tam cœleste donū habere, ut erat Deum timens, totiusq; religionis amator, legatis directis tentauit, si premijs aliquibus posset illud acquirere. Quod cū Rudolphus modis omnibus se nunq; acturum diceret, rex Heinricus, quia hunc muneribus mollire nequiuerat, minis terrere magnopere curabat, omne quippe regnum eius cędere atq; incendijs se depopulaturum esse minitabat. Quia uero munus quod petebatur, illud erat, quod cœlestibus terrena coniunxerat, Rudolphi regis cor, Deus emolliuit, iustoq; regi iusta iuste petenti, protinus tradidit. Neq; enim pace præsente, tumultari locus erat. Quanto autem amore rex Heinricus prædictum cœleste munus dilexerit, cum in multis rebus, tum in hoc præsertim claruit, q̃ huius datorem non solum auri argentiq; muneribus, uerum etiam Sueuorum proninciæ, parte nō minima honorauit. Hac igitur occasione, immo Dei uoluntate, sanctam rex Heinricus adeptus est lanceam, per quam ipse de hostibus sępe triumphauit, eamq; filio suo Ottoni Magno decedens, cum regno reliquit, eamq; credimus esse, quæ ex tunc hodieq; in Imperatorum tutela solet manere. Vngarij audientes Chunradi Imperatoris mortem, & Heinrici in regnum successionem, probare uolentes an nouus rex solita uellet tributa persoluere, totam Saxoniam percurrentes, urbes & oppida incendio dedere, tantamq; cędem ubiq; fecerunt, ut depopulationem ultimam comminarent. Rex autem erat in præsidio urbis, quæ dicitur Vuerlahon, rudiq; adhuc militi & publico bello insueto, contra tam sęuam gentem non credebat.

Vitus de Roma translatus.

Lancea Constātini à Rodolpho Burgundionum rege obtenta.

O zelus.

Henricus lanceā Ottoni magno filio reliquit.

Vngari uastant Saxoniam.

Contigit autem quendam ex Principibus Vngariorū capi, uinctumq; regi adduci, quem ipsi in tantum dilexerant, ut iunumera auri & argenti pro eo pondera offerrent. Rex autem spernens aurum, expostulat pacem, tandem ad nouem annos obtinuit firmam pacis conditionem. In quibus induciis primum ex agrarijs militibus nonum quenq; eligens, in urbibus habitare fecit, ut cęteris octo cum familiaribus suis habitacula construeret, frugumq; omnium tertiam partem excipiret ac seruaret, cęteri uero octo seminarent & meterent, frugesq; nono colligerent, suisq; in locis ponerent, concilia & omnes conuēctus acconuiuia in urbibus celebrari uoluit, quatenus in pace discerent, quid in hostium aduentu facere debuissent. Vilia aut nulla extra urbes erāt munia. Tali lege ac disciplina cum ciues sui facerent, repente irruit super Sclauos qui dicuntur Heuelli, & multis eos prælijs fatigans, demum hieme asperrima castris, super glaciem positis urbem quæ dicitur Brennaburg, fame, ferro, & frigore cœpit, & cum illa urbe omni regione potitus, signa uertit contra Dalmatiam, aduersus quam iam olim pater suus reliquit & militiam, & obsidens urbem, quæ dicitur Grana, nicesimo tandem die cœpit

In pace discere quid in hostium aduentu fieri &c.

Forte suescerent.

Sclaui Heuelli.

Brennaburg.

Grana.

cepit eam. Præda urbis militibus tradita, puberes omnes interfecti, pueri ac puellæ seruatæ sunt captiuitati. Post hæc adijt Bragam, Boemiorū urbem, regemq; eius accepit in deditionem, qui erat pater Bolizlauui, qui quamdiu uixit, regi fidelis & utilis fuit. Boemia itaq; tributaria facta, rex reuersus est in Saxoniam. Igitur induciarum tempore transacto, legati Vngariorum pro solitis muneribus regem adierunt, sed ab eo spreti, in terram suam uacui reuersi sunt. Cum enim haberet militem equestri iam prelio probatum, contra hostes antiquos presumpsit inire certamen. Hæc audiētes Auares, nil morati cum hostili grauiq; manu, Saxoniam festinant intrare, & iter agentes per Dalmatiā, opem quasi ab antiquis petunt amicis. Illi uero scientes eos ad Saxoniam festinare, Saxonesq; paratos cum eis pugnare, pinguissimum pro munere eis proijciunt canem. Et cum non esset iniuriam uindicādi locus, ad aliam pugnam festinantibus, cum ridiculosa satis uociferatione longius prosequuntur amicos. Igitur quàm repentino potuerunt impetu, intrant Thuringorum fines, illam terram hostiliter totam peruagantes. Rex autem Heinricus grauissima ualitudine detinetur, & Vngariorum ei aduentus proximus nunciatur. Qui mox directis per Saxoniam nuncijs, ualidissimum per quatriduum collegit exercitum, ipseq;, licet inualidus corpore, animi tamen roboratus uigore, equum ascendit, & obuiam hostibus iuit. Celer autem nuncius accurrit, qui Vngarios in Meresburg, quod castrum est in confinio Saxonū & Thuringorū ac Sclauorū, esse nunciauit, eosq; iam non modicā puerorū ac mulierum prędā habere, uirorū uero immēsam stragē fecisse. Rex igitur ut erat animo constans, talibus non terretur, sed magis magisq; suos, ut pro patria pugnent, exhortatur. Nec mora bellū incipitur, & ex Christianorū parte kyrieeleison dicit: ex illorū uero parte turpis & diabolica uox, hui, hui, hui, auditur. Inito itaq; certamine, nutu diuino Vngarij cęduntur & fugantur, rex & sui uictoria decorantur, immensa captiuorū turba absoluitur, atq; uox gemitus in lętitiæ cantū mutatur. Hunc triumphū tam laude q̃ memoria dignū, rex apud Meresburg in superiori cœnaculo domus regię per ζωγραφίαν notari precepit, adeo ut rem uerā potius q̃ ueri similē iudices. Rex uero uictor reuersus, modis omnibus gratiarū actiones honori diuino, ut dignū erat, soluebat: tributūq; quod hosti dare consueuit, diuino cultui mancipauit, & usibus pauperū deseruire censuit. Post hæc pater patriæ, & rerum dominus, imperatorq; ab exercitu appellatus, famam potentiæ uirtutisq; cunctis regibus & gentibus longe lateq; diffudit. Vnde & aliorum regnorum proceres eum adierunt, gratiamq; in conspectu eius inuenire querentes, fidē talis ac tanti uiri dilexerunt. Inter quos Hetibertus, gener Hugonis ducis, cum ei Rudolphus rex aduersaretur, ut apud illum sibi prędidio esset, supplicauit. Ipse enim talis erat, ut nihil negaret amicis. Perrexit igitur Galliam rex, regem alloquitur, perfectoq; negotio, Saxoniā reuertitur. Sed & Hugo rex Italię, legatos ad eum direxit, eiusq; amicitiam habere, summo studio queliuit. Erat aūt regi Heinrico uxor & consors regni clara & nobilissima, nomine Mathilda, filia Theoderici, ex eadē Saxonū gente, cuius fratres erāt Vuitikint, & Immod, & Reginbern. Reginbern aūt ipse erat, qui pugnauit contra Danos, multo tempore Saxoniam uastantes, uicitq; eos, liberans patriam ab illorū incursionibus, usq; in hodiernū diem. Et hi erant ex stirpe magni ducis Vuitikindi, qui bellum potens gessit contra Carolum Magnum per annos ferme xxx. Genuit autem Heinrico Mathilda, ante regni susceptionem filiam Gerbirgam, quam Gisilberto duci Belgicę dederat, filium quoq; Ottonem mundi amorem. Post regiam uero dignitatē genuit secundum, quem patris nomine uocauit Heinricum, uirum fortem & industriū, patientia satis ornatum, consilio prouidū, uultus nitore gratiosum. Tertiū quoq; filiū genuit, nomine Brunonē, quē Pontificis summi, ac ducis magni officiū uidimus gerentē. Frater quippe eius Otto, dum post patris excessum regeret imperium, hunc omni litetarū sciētia imbutū, prēsulē fecit Colonienſiū. Factaq; dehinc nimia perturbatione in regno, ita ut etiam filius regis Luitolphus contra patrem consentiret, prauorum consilio. Rex Otto ad disponendum regnum secedens in partes Orientis, fratri Brunoni piæsuli prouidendas, commisit Occidentis.

Bragā.

Bohemia tributaria facta Heinrico.

Auares inuadunt Saxones.

Pinguiß. canem pro munere offerre.

Vngari Mersburg inuadunt.

Exhortatio regis, ut pro patria pugnent.

Christianorū uox kyrieeleison. Bohemorum uox hui, hui, hui.

Heinricus pater patriæ.

Hugo rex Italiæ, legatos mittit ad Heinricū

Stirps Vuitikindi.

Otto mund amor.

Bruno Episcopus Colonienſis & dux.

Ita cum

Universidad de Deusto Biblioteca

Ita cum magna religione usus est officio sacerdotis, & exigente necessitate, iussu regis functus est uirtute magnanimi ducis. Nemo autem super hac re illum culpabilem dicat, cum Samuelem sanctum & alios plures sacerdotes pariter legamus & iudices. Duxit autem Otto filius regis uiuente adhuc patre, uxorẽ ex gente nobilissima Anglorum filiam fratris Adelstani regis, quæ ab alijs appellatur Orgit, ab alijs Edidis. Hæc peperit ei filium, quem uocauit Lutolphũ, quem ille multum dilexit, sed ipse sibi postea rebellauit. Heinricus autem rex, cum esset sedulus in exaltando gentem suam, rarus aut nullus nominatorum uirorum in omni Saxonia erat, quem aut præclaro munere, aut officio aliquo non promoueret. Erat autem ingenti prudentia pollens, forma quoq; corporis regiæ dignitati decorem adijciens. In exercitijs etiam ludi tanta eminentia omnes superabat, ut terrorem cæteris ostẽtaret. In uenatione tam fuit acer, ut una uice xl. aut amplius caperet feras. Et licet in cõuiuijs satis iocundus esset, nihil tamen regalis disciplinæ minuebat. Tantum quippe fauorem pariter & timorem infundebat, ut etiã ludenti non crederent, ad aliquam lasciuiam se dissoluendos. Perdomitis itaq; circunquaq; gentibus, postremo Romam proficisci statuit, sed infirmitate correptus, iter intermisit. Infirmatus est autem in castello quod dicitur Hiemeleuua, quod est inter Saxonum & Thuringorum confinia, ubi & defunctus est. Cumq; se iam grauari morbo sensisset. conuocato omni populo, designauit Ottonem filium suum regem, cæteris filijs suis prædia cum thesauris distribuens. Ipsum uero Ottonem, qui maximus natu & optimus fuit, fratribus & omni Francorum imperio præfecit. Et in hoc quantæ sapientiæ fuerit & religionis, probari potest, q̃ eum quem potissimum & religiosissimum nouerat, licet in imperio natus non esset, regem constituit. Testamento itaq; legitime facto, & rebus omnibus rite cõpositis, defunctus est anno regni sui xvij. uitæ autem ferè lx. Translatum est autem corpus eius à filijs suis in ciuitate quæ dicitur Quidilingaburg, & in basilica S. Petri ante altare sepultum, cum planctu & lacrimis plurimorum.

Vxor Ottonis Angla

Dotes Heinrici.

Hiemeleuua.

Otto fit rex post Heinricum.

Quidelinberg oppidum ab Heinrico extructum, Al. Kranz.

ANNI HEINRICI.

ANno Domini Dccccxxi. Anno Domini Dccccxxij. Rupertus frater Ottonis regis, & pater Hugonis, machinante Gisilberto duce, genero Heinrici regis in deiectionem Caroli, regno Galliarũ præponitur. Anno Dñi Dccccxxiij. Anno Domini Dccccxxiiij. Anno Domini Dccccxxv. Hiltine Augustensis Episcopus obijt, cui S. Vdalricus successit. Anno Domini Dccccxxvi. Sanguis Domini in Augiam insulam uenit à quadam matrona. Anno Domini Dccccxxvij. Burchardus dux Alemanniæ in Italia occiditur. Hermanno Alemannia cõmititur. Anno Domini Dccccxxviij. Anno Dñi Dccccxxix. Anno Dñi Dccccxxx. Heriger archiepiscopus moritur, pro quo Hildibertus ordinatur. Anno Domini Dccccxxxi. Heinricus rex Boemiam petijt. Anno Dñi Dccccxxxij. Dieto Vuirciburgensis Episcopus obijt. Anno Domini Dccccxxxiij. Anno Dñi Dccccxxxiiij. Heinricus Vngaros interfecit. Anno Domini Dccccxxxv. Notingus Episcopus Constantiensis obijt, cui Chunradus successit, genere clarissimus. Anno Domini Dccccxxxvi. Henricus rex obijt. Post Marinum papam Agapitus Romanę sedi præfuit cxvij. dein Octauianus cxviij. Leo cxix. Benedictus cxx. Iohãnes cxxi.

Hiltine Episcopus Augusten. Vdal.

Dieto Vuirtzburgensis Episcopus.

Conradus Constan-

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis Dccccxxxvij. ab urbe condita, millesimo Dclxxxviij. OTTO Magnus Henrici filius lxxxi. loco ab Augusto eligitur in regnũ, ab omni populo Saxonum & Francorũ, regnauitq; annis xxxviij. Electus est autem apud Aquasgrani, ubi & mox unctus est in regem, à summo Pontifice Mogontinę sedis nomine Hildiberto, genere Franco, professione monacho, qui nutritus in Fuldensi monasterio, ad id honoris merito prouectus est, ut pater eiusdem loci constitueretur, deinde ad fastigium summi Pontificatus Mogonciacę

OTTO primus X. Ger. Imp.

Hildibertus summus Pont. Mogont. sedis.

Mogonciacę sedis proueheretur. Erat enim uir mirę sanctitatis, & pręter naturalem animi sapientiam litterarum scientia satis illustris. Qui etiam inter cętera gratiatum dona spiritũ prophetiæ accepisse prędicatur. Rex aũt unctione benedictionis accepta, q̃ sapientem in regni moderamine, q̃ fortem in aduersantiũ certamine, q̃ strenuũ in religione se exhibet, facile enarrari non ualet. Primum itaq; Barbaris ad nouas res moliẽdas de sęuiẽtibus, Bolizlaus frattem suum percussit, uirum Christianũ, regno fidelem, & ut ferunt, religiosum Dei cultorem. In cuius ultionem cum rex exercitũ mitteret aduersus Bolizlaum, primo nostri uictores extiterunt, deinde pro recenti uictoria securius agentes, repentina incursione omnes occisi sunt. Et bellum hoc perseuerauit usq; ad xv. regis imperij annum, ex eo regi fidelis seruus & utilis permansit. Post hæc antiqui hostes Vngarij uenerunt, probare uirtutem noui regis, & intrantes Franciam, statuerunt si possent intrare ab Occidentali parte Saxoniam. Quod rex audiens, nil moratus, cum exercitu ualido occurrit illis, fugauitq; illos à terminis suis. Cessantibus autem bellis externis, ciuilia oriri cœperũt. Mortuus est quippe Arnoldus, dux Baioarię, & filij eius superbia elati, iussu regis contempserunt ire in comitatum, cuius ducatum rex dedit fratri eius Bertholdo. Mortuus est & Sigefridus comes optimus Saxonũ, qui secundus à rege procurabat Saxoniam. Cuius legationẽ cum sibi uendicasset affinitatis causa Dankmarus frater regis ex patre non ex matre, & regali dono cessisset Getoni comiti, afflictus est Dankmarus tristitia magna. Erat aũt manu promptus, acer ingenio, bellandi peritus, cuius mater filia erat materteræ Sigefridi comitis, de qua suscepit eum rex Heinricus, & ditauit eum prędijs multis absq; his quæ fuerant matris. Eberhardus quoq; comes iratus, contra Bruningum quendam ex primoribus, collecta manu succendit ciuitatem illius uocabulo Elmeri, interfectis omnibus eiusdem ciuitatis habitatoribus. Pro qua prę sumptione condemnauit eum centum talentis, omnesq; principes qui ad hoc eum iuuabãt dedecore canum quos portabant usq; ad urbem regiam quæ dicitur Magedeburg. Vnde cõmotus Eberhardus, iunxit se Dankmaro, collectaq; ualida manu, oppugnat prę sidium, quod dicitur Badiliki, in quo erat Heinricus frater regis iuuenis adhuc, dataq; militibus suis prę da urbis, adduxit secum Heinricũ quasi uile mancipiũ. Dehinc cępit Dankmarus urbem quæ dicitur Hereburg, seditq; in ea, & multa inde exercuit latrocinia. Rex aũt licet inuitus cum multo comitatu perexit illuc, ad reprimendã illius insolentiã. Ciues aũt urbis eiusdem apertis portis, introduxerunt exercitum regis. Dankmarus uero fugiens in Ecclesiam beati Petri Apostoli, stansq; iuxta altare depositis desuper armis, à quodam per fenestram à tergo perfossus est. Eberhardus autem Heinricum habuit secum. Qui audiens necem Dankmari, fractus animo prosternitur suo captiuo, ueniam petit, ac nequiter promeruit, ea scilicet conditione, ut contra dominũ & fratrẽ suum se cum faceret cõiurationẽ, & si fieri posset, ipse sibi coronã imponeret. Heinricus uero eo tempore nimis adolescens erat, & regnãdi cupiditate feruebat. Eberhardus sane Giselbertũ Lotharingorũ ducem, regis fidelitate disiunxerat, cuius adiutorio regi nõ modice resistebat. Qui Gisilbertus quanq; sororẽ regis haberet uxorem, maluit tũ & ipse suscipiẽdi regni spe regi resistere, q̃ ei ut debuerat adiutorio esse. Habuerat aũt rex nonnullas maximas & fortissimas copias, Hermannũ scilicet Sueuorũ ducem, fratremq; eius Vtonem, atq; Chunradũ cognomine Sapientẽ. Qui q̃uis affinitatis linea Eberhardo iungerentur, maluerunt tũ iuste, si necessitas ingrueret, cum iusto rege occumbere, quàm cum sanguineo iniuste triumphare. Eberhardus itaq; haud secus ualuit Gisilbertum à regis fide seiungere, donec

Bolizlaus oppugnatur ab Ottone.

Bellum Ottonis cum Vngaris.

Ciuilia bella Arnoldo mortuo.

Danquari dotes.

Elmeri ciuitas succensa.

Dedecus portantium canes. Canes deducere illa ætate probri genus habebatur.

Hereburg à Danckmaro capitur.

Hermannus dux Sueuorũ, & Vto frater.

Chonradus cognomento sapiens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

donec ei promitteret se illum regem fatorum. Gisilbertus uero Heinricum hac uoluit arte decipere, ut dum suo adiutorio regem uinceret, ipse regni solium obtineret, uerum Eberhardus longe aliter disposuerat, uoluit enim si regem posset deuincere, utrosq; regno priuare, illudq; sibi usurpare, sicut ex uerbis ipsius, quæ paulo antecp occideretur, uxori suæ dixerat, possumus conijcere. Quam dum fouerer in sinu, iocũdare inquit in gremio comitis, in breui lętatura in amplexibus regis. Igitur Heinricus ardens cupiditate regnandi, celebre conuiuium fecit in loco qui dicitur Salaueldon, & cum esset magnus ac potens, maiestate & potestate regali plurimis plurima donauit, & factionis huiuscemodi socios sibi ob id plurimos conciliauit. Dein profectus in Lotharingiam, ad Gisilbertum ducem Belgicę, cum ipso pariter & Eberhardo bellũ fratri cœpit præparare. Quod cum regi esset nunciatum, primum non credidit, sed mox certificatus econtra properat lętus, nor eorum multitudine territus, sed in Dei pietatem cõfisus. Cumq; ad Rhenum cum suis peruenisset, iamq; fluuium sui transmeare cœpissent, Heinricus cum suis insperato, in tanta uicinitate erat, q ab his uideri iam poterat, per pauci deniq; de nauibus egressi, uix equos ascendere, sesęq; armis induere poterant, cum legiones aduersę non nunciantur uenientes, sed intuitu ipso cernuntur pręsentes. Rex aũt in altera parte fluminis, cum multitudine adhuc manens, & hæc intuens, dolorem animi motu corporis non celabat, eo q non adessent naues, per quas Rhenum transcendere posset, Nec tempus subitanei certaminis in ulteriori ripa constitutos aliud sinebat cogitare, nisi aut coram hostibus cadere debere, aut certe armis uitam defendere.

Heinricus cupiditate regni.

Oratio regis coram lancea.

Recordatus itaq; populi dominus, qui repugnantes sibi Amalchitas orationibus Moysi, serui Dei, deuicit, protinus de equo descendit, lacrimansq; cum omni populo, ante lanceã, in qua victoriosi clauis manibus pedibusq; redemptoris nostri affixi, erant inclusi, sese prostrauit, quantumq; iusti uiri oratio (secundum q Iacobus ait) ualeat, res manifesta probauit. Hi nãq; qui in ripa ulteriori erant, sarcinas & impedimẽta queq; in locum qui dicitur Xantus, transmittebant, sese inuicem cohortati, hostes pręcipiti cursu inuadebant. Cumq; esset piscina inter hos & hostes, Saxones diuisi, una pars ex aduerso ruit in hostes, altera insequitur à tergo, & in medio hostes opprimentes, pauci uehemẽter urgebant plures. Neq; enim nostratiũ supra centũ armatos fuisse perhibetur, hostiũ uero satis magnus erat exercitus. Sed cum fronte pariter & à tergo urgerentur, qua parte potissimũ cauere debuissent, in promptu non erat. Rege itaq; orante, cum ex suis nullus occumberet, hostes omnes in fugam conuersi sunt, nonnulliq; eorum cur fugerent, ignorabãt, quoniãquidem præ paucitate hostes insequentes, uidere nõ poterãt.

Ex nostris etiam fuere, qui Gallica lingua loqui sciebant, qui clamore in altum Gallice leuato, exhortati sunt aduersarios ad fugam. Illi socios huiusmodi clamantes arbitrati, fugam, ut clamatum est, inierunt. Cęsis igitur plurimis, Heinricus uehementer in brachio est percussus, & quanq; loricę triplicis fortitudo, usq; ad carnem non admitteret ensis aciem, pondere tamen percussionis acerbæ, brachium adeo est in liuorem conuersum, ut nullis medicorũ curis ita mederi posset, quin toto illo anno percurrente, dolorem magnũ sentiret. Quidam ex Thuringis nomine Teti, mandauit ad pręfectos urbium, quæ erant in Oriente partis Heinrici, de victoria regis, & quia ipse Henricus cecidisset in bello, egitq; callide, ut omnes se traderent regię potestati. Ipsi autem duæ tantummodo ex omnibus remanserant urbes, Meresburg, & Schidingori. Qui audiens de defectione urbium suarum, fractusq; recenti regis victoria, cum nouem tantum armatis iter arripuit, Saxoniamq; iam tardius adiens, urbem Meresburg ingressus est. Quo rex comperto, & ipse reuersus est, urbemq; in qua frater erat, obsedit. Ille autem cum non posset fortiori resistere, post duos ferme menses tradita urbe, egressus est ad regem. Cui datæ sunt induciæ xxx. dierum, quatenus cum militibus sibi cohærentibus secederet à Saxonia, si cui uero illorum regem adire placeret, ueniæ locũ haberet. Heinricus itaq; discedens à Saxonia, Lotharingos iterum adijt, & cum duce Giselberto aliquandiu mansit. Iterum ducitur exercitus, contra Gisilbertũ,

Teti.

Meresburg Schidingori.

& omnis

& omnis regio eius subiacens imperio, igni traditur, obsessusq; in castello Kieuermont, quod est Capræ mons elapsus fuga inde proficiscitur. Et cum obsidio difficultate locorũ parũ pcederet, uastata undiq; regiõe, reuersus est in Saxoniã.

Kieuermont, id est, mons Capræ.

Est autem in confinio Alsatię castellum, uocabulo Brisach, de quo omnis adiacens Pagus appellatur Brisachgouue, quod fertur olim fuisse illorum, qui Harelungi dicebantur. Tunc autem temporis erat in ditione Eberhardi, in quo ipse suorum multitudinem posuit militum. Quorum terrore non solum magnam partem præfatę prouinciæ sibi uendicabat, uerum etiam circa fideles regis miserę laniabat. Ad quod obsidendum rex profectus cum castra posuisset, consilio, ut fertur, Friderici Mogontinæ sedis archiepiscopi ex pontificibus multi fixis in circuitu tentorijs, sed noctu relictis, à fide defecerunt: deserentesq; regem, clam domum redierunt, Friderico subdole ibi remanente, ut fertur. Erat autem idem Fridericus successor Hildiberti prædicti sancti uiri, & ipse quantum ad humanum iudicium bonis operibus deditus, nisi quod aduersariorum domini sui regis fauebat partibus, quod quidem fama multis commendabat, ipse uero omni annisu negabat. Milites uero regis considerantes pontificum discessionem, suadebant ei, ut & ipse Saxoniam repetens, hanc desereret regionem. Quibus rex impetterritus, ut Iudas Machabęus suis quondã: Nolite, ait, talia loqui, & si appropinquauerit tempus nostrum, moriamur omnes in uirtute, & non inferamus crimen gloriæ nostræ: melius est enim pro uera iustitia mortem subire, quàm fugendo turpiter uiuere. His & alijs talibus dictis non solum eos à fugæ proposito reuocauit, uerum etiam uehementer ut pugnarent animauit.

Brisach.

Mons Brisiacus dictus apud Antoninũ oppidum, aliquando nobilium Harelungorum.

Brisacum obsidetur ab Ottone rege.

Ottonibus semper negotium cũ monte Brisaco. Vide German. B. Rhen. lib. 5.

Comes quidam cum eo tunc erat, cuius militum multitudo regis aciem condecorabat. Hic uidens plurimorũ ab rege defectionem, reputabat secum, nihil sibi tunc à rege negari propter instantem necessitatem, togauitq; suis suorumq; usibus concedi abbatiam Laureshеymensem. Rex autem intelligens quid petitio illa portenderet, ei coram omnibus ait: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Quis enim sanum sapiens ignorat, te hæc non humilitate petitionis, sed comminationis autoritate dixisse. Scriptum est: Nolite sanctum dare canibus. Quod quamuis spiritualiter intelligendum prædicetur, ego tamen sanctum me canibus dare iudico, si monasteriorum prædia quæ à religiosis uiris tradita sunt, Deo militantibus talero, & seculo militantibus tradidero. Tibi uero tã procaciter iniusta petenti, sub testimonio totius populi, nec hoc, nec aliud unq; te à me accepturum testificor. Si tibi cordi est cum cæteris infidelibus uolare, quanto citius, tanto melius. His ille auditis, rubore perfusus, ad pedes regis corruit, sesęq; peccasse coram omnibus penituit.

Comes petit Laureshеymensis cœnobij prouentus.

Memorabilis uox Ottonis.

Eberhardus autem & Gisilbertus audientes regem esse in partibus Alsatiæ, collecto permagno exercitu, alueum Rheni apud Andernacum transeunt, regis fideles circunquaq; demoliri procedunt. Vto sanè frater Hermanni ducis Sueuorum, necnon & Chunradus Sapiens, ipsis in partibus erant: sed quia eorum copiæ istorum copijs impares exiterant, his occurrere trepidabant. eos tamen cum spolijs multis redeuntes pone secuti sunt. Cumq; paululum processissent, quidam sacerdos flens & eiulans eis obuiauit: interrogatusq; ab eis unde ueniret, aut cur fleret: Ab istis, inquit, prædonibus unum paupertatis meę solatium quod habui, ablatum est iumentum. Quem cum interrogarent, si Gisilbertum & Eberhardum uidisset, aut ubi essent: Cunctis, ait, cũ præda Rhenum transmissis, ipsi soli cum suis electis, quod nec bene uerrat, cibum capiunt. Hocili audientes, summa cum celeritate super eos irruunt, moxq; Eberhardus occiditur. Gisilbertus uero in fluentum equo prosiliens undis submergitur: quas quia absorbere non potuit, anima recedente defecit, cæterorum uero nullus aufugit, quin aut uiuus caperetur, aut gladio truncaretur. Cuius rei nuncius cũ regi iuxta consuetudinem mane ad ecclesiam, quæ longe à castris aberat, tendenti occurreret, mox de equo descendit, sesęq; cum lachrymis Deo gratias agens, in orationem dedit: qua expleta, itinere cœpto ad ecclesiã pertendit. Huius tamen euentum rei Gallicus ille scriptor, cuius superius mentionem feci, aliter narrat, dicẽs:

Vto.

Chunradus Sapiens.

Eberhardus occiditur.

Gisilbertus aquis suffocatur.

Gallicus scriptor.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ludouicus Caroli filius, qui de transmarinis partibus reuocatus, tunc regnauit in Gallia cũ Hugone Cisalpino principe in pago Alsatio, Belgas exteriores, qui ad se nondum uenerant, ascisceba t: & qui Ottonis partibus fauebant, ultra Rhenum fugere cõpellebat. Pręsenserat enim Ottonem uelle Belgicam in suũ ius transfundere: unde & truculentius cõtra illum agitans, quicunq; illius uidebantur, à Belgica exturbauit: qui uero sibi consentiebãt, consilio Gisilberti ducis Belgicæ, & Theoderici comitis, sacramẽto sibi astringebat. Otto uero Belgas comperiens à se defecisse, & ad Ludouicũ confluxisse, Rheno transmisso, Belgicam cũ exercitu ingreditur, eiusq; loca plurima incendijs, ac ingenti præda deuastat. Nitebatur enim, ac si ex paterna traditione, princeps fieri Belgic idę. uero contra ius agere calumniabatur, cũ eius pater propter Sclauorũ infestationem, Saxonię tantũ, quę est pars Germaniæ, dux constitutus sit, eò q; Carolus Ludouici pater, cui rerũ summa debebatur, tũc ad hucin cunis uagiret. Multã itaq; prędam Otto abducens, Rhenũ transijt. At Gisilbertus dux dedecoris iniuriã ultũ ire festinãs, collecto exercitu, post hostẽ accelerat: transiensq; Rhenũ, terrã illam solotenus incendijs ingentibus uastat, armentorũ eriã pecudumq; prędam nimiam exercitus congregat, & abducit. Iam uero flumen ingredi parabant, & ecce Otto ex tota Saxonia collectas copias accelerantibus induxit. Belgę itaq; cũ duce suo indubitanter renitentes, cũ Germanis secus flumen signis infestis cõgressi sunt, & ex utraq; parte multi fundũtur. Qua die Germanorũ uictoria ęgre sustentata, tñ enituit. Nam cũ duę tertię eorũ fusæ iacerẽt, & Gisilbertus suos defecisse adeo, aduersarios aũt illęsos arbitraretur, in tanta cõfusione rerũ, fuga periculum euadere nitebatur, in fluentumq; equo prosilijt. Qui cũ fluminis pelagus enatare nõ posset, ut undarũ uictus, perijt, sessoremq; immersit. At Belgę interitũ ducis ignorantes, totis uiribus decertabant, tantoq; egerunt robore, donec post execrabilem innumerabilemq; interitum eorum qui relicti fuerant, alij caperentur, alij in fluuium demergerentur. Ludouicus autem rex Gisilbertum extinctum comperiens, multam in eius casu miserationem habuit: profectusq; in Belgicam, uxorem eius Gerbirgam, Ottonis sororem, coniugio duxit. Hac occasionis diuersitate, uno tamen exitus fine, necem ducis utercq; scriptor, Gallicus scilicet & Saxonicus testatur: penes lectorem uero erit, cui magis credatur.

Otto Belgicam uastat

Gisilbertus contra Ottonem.

Paul. Aemil. lib. 3. de reb. gestis Francorũ. Gisilbertus dum Rheni transitu Ottonem arcere conatur, ipse rapiditate altitudineq; amnis submergitur. Hæc ille.

Hoc in tempore Bertholdus Baioariorũ dux Ottoni fauebat regis partibus. Volens itaq; rex, ut quemadmodũ tribulationis præteritæ, ita & lætitiæ præsentis fieret particeps: sequenti statim die ut de morte aduersariorum audiuit, quanta erga se Dominus fecerit, directis nuncijs ei aperuit. Et cum coniugali connubio minime tenebatur, in augmentũ lætitię demandauit sub iuramento, ut si sororem suam scilicet Gisilberti uiduam posset habere, eam coniugio illi copularet: si uero hoc minus procederet, filiam ipsius Gisilberti ex eadem sorore sua genitam, quam penes se habebat ferè iam nubilem ei iungeret. Quo audito, Bertholdus immenso est gaudio affectus, elegitq; nondum nubilem potius filiam expectare, quàm matrem quæ iam nupserat tollere. Fridericus igitur archiepiscopus, ut infidelitas quam occulte gestabat, cunctis pateret, decem diebus ante necem prænominatorum discessit à rege, Mogontiamq; concitus ueniens, nil ibi moratus, Metensem urbem adijt. Disposuerat enim Heinricus fratrer regis redeuntibus Eberhardo & Gisilberto cum eodem Friderico istic exercitum congregare, sicq; regi in Alsatia manenti, bellum maximum præparare. Cumq; illo tenderet idem archiepiscopus, insperato occurrentes ei nuncij, mortem iam sępius nominatorum ei indicauerunt. Quo audito, consternatus animo, quid ageret ignorabat. Interea rex Alsatiam deserens, Franciam occupabat. Cuius metu Mogontiæ ciues perterriti, redeuntem archiepiscopum intra urbis mœnia non suscipiunt. Vnde factum est, ut non multo post à quodam regis fideli captus, & in sui præsentiam ductus, custodiæ in Saxoniam lit traditus. In qua paruo tempore cõmoratus, miseratione regis ut erat clementissimus, pristinę dignitati est restitutus. Heinricus autem fratris timore compulsus, castellum Kieuermont nõ solum ingentijs hominũ, uerum etiam

Bertholdus Baioariorũ dux Ottoni fauet.

Otto relicta Alsatia, Franciam occupat.

Fridericus archiepiscopus Mogont. excluditur à Mogontia.

natura

natura ipsa munitum ingredi uoluit, sed soror eius uidua Gisilberti eum prohibuit, dicens ad eum: Non te miseriarum mearum, quas perempto marito meo perpetior, piget, quin etiam munitionibus meis te includendo, regis iram super hanc regionẽ uelut aquam effundas. Non patiar: nec enim tanta uecordia mihi erit innata, ut ex meis incommodis tua compares commoda. His auditis, Heinricus Lotharingos deseruit, & in regnum Ludouici secessit. Præfecit autem rex regioni Lotharingorum Ottonem filium Richuuini ut regnum procuraret, & nepotem suum Gisilberti filium, bonæ spei puerulum, nomine Heinricũ, nutriret. Heinricus autẽ frater regis dum aliud quid faceret ignoraret, assumptis secum quibusdam episcopis, quorum iuuaretur auxilio, quadam die nudis pedibus ad pedes regis ipso ignorante, peruenit, supplexq; misericordiam implorauit. Cui rex ait, indignum facinus tuum ueniam non meretur, uerum quia uideo te humiliatum coram me, non inducam malum super te. Iussit itaq; rex eum ad Ingeleheim proficisci, solertiq; cura eũ custodiri, quoad remota paululum mentis egritudine, quid super eo faceret, consilio prudentum definiret. Post hæc uicina sibi semper clæmentia, quantis urbibus illius uisibus cõcessis, permisit eum in Lotharingorum regione habitare. Deinde in processu temporis defuncto duce Baioariorum Bertholdo, monitu, & intercessione sanctę matris suæ, præfecit eum regno eidem, faciens cum eo concordiam & pacem, in qua etiam fideliter permansit in finem. Erat autẽ ipse Heinricus copulatus matrimonio filiæ ducis Arnoldi fœminæ egregiæ formæ, mirabilisq; prudentiæ. Igitur cum bella intestina simul & externa cessarent, legesq; diuinæ & humanæ autorali uigore pollerent, grauis persequutio monachis oritur illis diebus, affirmãtibus quibusdam pontificibus, melius uideri paucos uita claros, quam plures negligentes in monasterijs esse, ideoq; oportere conuersationes eorum per monasteria perspicere, & nõ bene conuersantes abijcere, obliti nisi fallor sententiæ patrisfamilas perhibentis, seruos zizania de tritico non eruere, sed sinere utraq; ad messem crescere, ne uno incaute eradicato, damnum fieret in altero. Quod & in his factum est. Nam plures propriæ infirmitatis cõscij, deposito habitu, & relictis monasterijs, graue onus sacerdotum deuitabant. Fuerunt plures, qui summum pontificem Fridericum hoc non pure, sed subdole effecisse arbitrati sunt, quatenus uirum uenerabilem, regiq; fidelem, Hademarũ abbatem Fuldensem, si quo modo posset, dehonestaret. Ipse enim abbas uir erat magnæ prudentiæ & industriæ, sub cuius temporibus Fuldense templum famosum est igne consumptum, sed ab eo in melius restauratum. Hic eundem episcopum secunda coniuratione culpabilem sub custodia tenuit, primum quidem honorifice: sed cum literas ab eo scriptas reprehendisset, satis seuere. Pontifex uero dimissus, dum ultionem quæreret, nec contra tantum uirum præualeret, humilima monasteria statuit tentare, si forte ad excellentissima posset ęqualiter procedere. Sed huiusmodi simulationes incassum profusæ sunt: nam abbas in gratia & amicitia regis permansit, & causis intercurrentibus, pontifex quod uoluit, non impleuit. Rex aũt de die in diem proficiens, paterno regno non contentus, abijt in Burgundiam, regemq; cum regno in suam accepit potestatem. Defuncto autem Ottone Lotharingorũ præside, ac regis nepote Heinrico Giselberti filio, ducatum regionis Chunrado rex concessit, cui & unicam filiam suam Luitgardam desponsauit: qui erat adolescens acer & fortis, domi militiaq; optimus, commilitonibus suis charus. Huic Luitolfus filius regis nimia dilectionis familiaritate astrictus est. Post hęc rex Otto cum Ludouico rege per legatorũ interuentũ conciliatur, quod eidem Ludouico postea multum profecisse probatur. Soror autem regis Gerbirga genuit Ludouico filios duos, Carolum, & Lotharium, qui & patri postea successit. Ludouicus itaq; à ducibus suis circumuentus, primum à Rhodomensibus, ad quos Hairoldum filium Thurmodi Baiocensium principis fugiens, solus ingressus est, capitur, Haioroldoq; traditur: sed dato minore filio obside, dimittitur, statimq; à duce Hugone captus, Lugdunum sub custodia publica est missus. His auditis, rex super amici fortuna satis doluit, imperauitq; expeditionẽ in Galllam

Henricus fratri regi fit supplex.

Henricus in Ingelheym custoditur.

Henricus præficitur ducatui Lotharingiæ

Persequutio grauis in monachos.

Monachalis habitus deponitur.

Hademarus abbas Fuldensis.

Chunradus fit rex, defuncto Ottone.

Ludouicus capitur.

Forte Rothomagensibus.

Forte Beluacensium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Edidis regina moritur.

contra Hugonem in annum ſecundum. Ille annus notabilis factus eſt, de morte Edidis reginæ, vij. kalend. Febr. defunctæ, quæ nata ex gente Anglorum, non minus ſancta religione, quàm regali potentia claruit. Decem annis regni conſortia tenuit, undecimo obijt. Saxoniam uero xix. annis inhabitauit. Reliquit filium nomine Luitolfum, omni uirtute animi & corporis, ea ætate nulli ſecundum: filiam quoq; nomine Luitgardam, quæ nupſerat Chunrado duci. Sepulta eſt autem in ciuitate Magadeburgenſi. Poſt cuius exceſſum rex omne ſtudium transfert in filium: factoq; teſtamento, creauit eum regem poſt ſe. Ipſe autem tener adhuc erat adoleſcens annorum xvi. Rex autem in Galliam proficiſcens, expeditione feſtinat intrare regnum Caroli, cauſa uindicandæ iniuriæ amici ſui Ludouici. Quod audiens Hugo, legatione miſſa iurat per animam patris ſui, quod tanta ſibi armorum copia eſſet, quantam rex nunquã uidiſſet: addiditq; contemptum loquendo uane tumideq; de Saxonibus, quia imbelles eſſent, & quia facile poſſet una potione ſeptem Saxonica tela abſorbere. Ad hoc rex famoſum ſatis reddidit reſponſum, ſibi fore tantam multitudinem pileorum fœminorum, quos ei repreſentari oporteret, quantam necipſe, nec pater ſuus unquam uideret: & reuera cum eſſet magnus ualde exercitus, xxx. ſcilicet duarumq; legionum, non eſt inuentus, qui fœnino nõ uteretur pileo, niſi abbas Corbeius, cum tribus ſuis ſequacibus. Dimiſſus igitur Ludouicus occurrit regi, iungiturq; cũ ſuis eius exercitui. Occurrit eis cum magna expeditione & Chunradus rex Genauorum, quem Ludouicus etiam uocauit in auxilium. Iuncti ergo pariter Lugdunum adeunt, ſed eam locorum aſperitate capere non ualentes, Remenſem ciuitatem expetunt, ubi nepos Hugonis ducis Hugo cõtra ius & fas ſubrogatus erat epiſcopus, legitimo pontifice adhuc ſuperſtite. Vrbem uero armis capientes, iuſtum ſacerdotem expellunt, legitimumq; ſedi propriæ reſtituũt. Poſt tres itaq; menſes rex Saxoniam cum incolumi exercitu redijt, omnibus quę armis exquiſita ſunt Ludouico regi relictis. Hugo aũt expertus potentiam regis, Saxonumq; uirtutem, non paſſus eſt eos ultra terminos ſuos hoſtiliter intrare: ſed anno ſequenti in eandem expeditionem regi pergenti occurrit, iuxta fluuium qui dicitur Kar, & iuxta imperium regis, cum domino ſuo Ludouico pactum inijt, manus dedit, utiliſq; perinde manſit. Concurrentibus autem undiq; ad regem proceribus, uenit & uir ditiſſimus Sueuorum dux Herimannus, qui poſt congratulationis affabilitatem, talibus eſt regem aggreſſus ſermonibus: Non clam domino meo eſt, me prædiorum latitudine, ac pecuniarum uniuerſitate prædiuitem, abſq; liberis eſſe. nec eſt præter unicam filiam meam paruulam, qui mearum rerum hæres exiſtat, me excedente. Placeat itaq; tibi domino meo regi, filium tuũ Luitolfum mihi adoptare in filium, quatenus unicæ filiæ meæ coniugio copulatus, mearum rerum fiat hæreditate magnificus. Placuit regi conſilium ducis, & quod popoſcit, ſine dilatione compleuit. In breui poſt hæc ſocer moritur, cum ducatu, omni poſſeſſione derelicta genero. Qui accepta poteſtate, animum tranquillum quem in puero geſſit, exuit: armatumq; militem in Italiam ducens, aliquantis ibi urbibus captis, & ſub cuſtodiã traditis, redit in Franciam.

Eo tempore uſurpato imperio, regnauit in Longobardia homo ferus & auarus, & qui omnem iuſtitiam pecunia uenderet, Berengarius: qui ad eundem regem Ottonem quondam uenit, Hugonem regem Italiæ fugiens, benigneq; ab eo tractatus, cum multam pecuniam Hugo pro eo dare uellet, non eſt redditus. Hic cum poſtea depulſo Hugone regnaret, ueritus uirtutem ſingularis prudentię reginæ Adelheidis, à Lothario Hugonis filio relictæ, in multis eam adflixit, quo tanti decus ſplendoris aut extingueret, aut certe obſcuraret. Hæc autem filia fuit Rudolfi regis Burgundionum, & in Italia regnauit, & dominæ Berthæ reginæ Burchardi Alemannorum ducis filiæ, quam defuncto Rudolfo, rex Hugo in coniugium duxit, filiamq; illius filio ſuo Lothario copulauit.

Illo in tempore proficiſcitur rex in militiã contra Bolizlaum regẽ Boemorũ: & cum capienda eſſet urbs, quæ dicebatur Noua, in qua clauſus obſidebatur Bolizlai filius, prudẽti rex cõſilio diremit pręliũ, ne miles in capiẽdis hoſtiũ ſpolijs, aliquod

Luitolfus.
Luitgarda.

Superbia Hugonis, qui dictus eſt Capetes

Scheinhür.

Exercitus 32. legionũ cum pileis ſtraminei. Vide Alb. K. li. 3. c. 23.

Krantz habet, præter Fuldenſem abbatẽ

Herimannus dux Sueuorum, petit Luitolfum Ottonis filium adoptare:

Luitolfus in Italiam.

Berengarius auarus homo regnat in Italia

Otto contra Bolizlaũ regem Bohemorum.

aliquod incideret periculum. Conſiderata itaq; uirtute regis, & innumera exercitus multitudine, Bolizlaus egreſſus urbe, maluit tantę maieſtati ſubijci, quàm ultimam perniciem pati. Sub ſignis igitur ſtans, & regem audiens, reſponſaq; reddens, ueniam tandem promeruit. Inde rex plena uictoria glorioſus factus, in Saxoniam eſt regreſſus. Cumq; uirtus præfatę reginę illum non lateret, ſimulato itinere Romam proficiſci ſtatuit. Et ubi Longobardiam intrauit, amorem reginæ prædictæ muneribus ſuper ſe probare tentauit. Quo fideliter petito, in coniugium ſibi eam ſociauit, & cum ea urbem Papiam, quæ ſedes eſt regni, obtinuit. Quod audiens filius eius Luitolfus, triſtis ab eo diſceſſit: profectusq; in Saxoniam, aliquandiu moratus eſt in loco conſiliij funeſto Salaueldon. Rex uero in Italia celebratis iuxta regalem magnificentiam nuptijs, proficiſcitur inde cum noui matrimonij claritate, acturus proximum paſcha in Saxonia. Perſuaſus quoq; rex Berengarius à Chunrado duce, cui Papia cum præſidio militari relicta erat cuſtodienda, regem ſubſecutus eſt in Germaniam, pacem cum eo factus, & per omnia iuſſis eius obtemperaturus. Qui regiam ueniens ad urbem, iuſſus eſt in hoſpitio ſibi parato manere: neq; enim faciẽ regis per triduum promeruit uidere. Quod ægre tulit Chunradus, qui eũ adduxerat, pariterq; Luitolfus filius regis, qui unum cum eo ſentiebat. Poſt hæc rex regem alloquitur, & in gratiam regis ac reginæ ſuſceptus, deditionis ſponſionem dat, fœderisq; ſpontanei diem locumq; urbem Auguſtam deſignat. Vbi cum conuentus fieret, Berengarius manus filij ſui Adelberti manibus ſuis implicans, coram omni exercitu famulatui regis cum filio ſe ſubiugauit, & ita dimiſſus cũ gratia & pace in Italiam remeauit. Ibi miræ magnitudinis lapis tonitru ac tempeſtate iactus de cœlo, ingens miraculum multis præbuit. Nati ſunt autem regi filij ex ſereniſſima regina, primogenitus Heinricus, ſecundus Bruno, tertius paterni nominis maieſtate deſignatus, quem iam tum poſt patrem dominum ac patrem ſperabat orbis uniuerſus: filiam quoq; ſanctæ matris uocabulo inſignitam. Luitolfus autem filius regis, & Chunradus gener ipſius, noua quædam moliuntur cõtra regem. Quod cum eum non lateret, circa kal. Iulij moto exercitu contra eos, obuias urbes partis aduerſæ, aut armis, aut deditione cepit, quouſq; Mogontiam peruenirent, quã filius iam cum exercitu intrauit, patremq; dictu miſerabile, armatus expectauit. Ibi plus quàm ciuile, omniq; calamitate acerbius bellum cœptum eſt: machinæ multæ muris admotę, ſed ab urbanis deſtructæ ſunt uel incenſæ: crebræ ante portas pugnæ, raro forinſecus ſtationes fuſæ. Cunctando enim res uariabant, dum dominatorem regni foris, intus ſucceſſorem timebant. Obſidio itaq; dum ſexaginta fermè dies excederet, ſermo fit de pace: unde datur obſes in urbẽ, conſobrinus regis Ekbertus, quo liber in caſtra illis pateret acceſſus. Filius cum genero caſtra ingreſſi, regalibus ueſtigijs proſternuntur, ſpondentes pro ſcelere omnia ſe paſſuros, ut auxiliarij tantum amici nihil mali paterentur. Rex autem non inueniens quomodo meritas pœnas filio inferret, fautores inſidiarum expoſtulat. Illi autem iuramentis uicarijs obligati, & quodammodo arte antiqui hoſtis conſtricti, hocomnino negabant, ſicq; infecta re, in urbem rediebant. Ekbertus aũt, qui obſes datus erat in urbẽ, ſuaſibilibus uerbis regi fit aduerſus, cũ et antea propter correptiones eius illi fuiſſet iratus. Sequenti igitur nocte, Baioarij comites Heinrici fratris regis, relicto eo, iuncti ſunt Luitolfo, cũ quibus ipſe pergens, urbẽ regiam Ratiſponam cepit, cũ cæteris in ea regione munitiſſimis, omnemq; pecuniam ducis Heinrici ſuis militibus diuiſit: coniugem eius cum filijs & amicis non ſolum urbe, ſed & regione excedere coegit. Hæc omnia fiebant conſilio Arnoldi iunioris, fratrumq; ſuorum, eò quod ipſe Heinricus paternum haberet ducatum. Rex uero filium ſubſequens, urbem Ratiſponam obſidione circundedit: ſed cum multitudo machinas urbi applicari non ſineret, ſatis dure interdũ ab utriſq; pugnatum eſt pro muris. Vrbani crebris attriti prælijs, fame quoq; periclitari cœperunt. Vnde Luitolfus urbe egreſſus, cum principalibus uiris pacem poſtulat, ſed non impetrat, quia patri obedientiam negat. Reuerſus uero in urbem, portam orientalem obſidentem armis comperit Geronem, tot uictorijs,

Salueldia locus qui rationi ſolutus.

Auguſtæ conuentus.

Lapis miræ magnitudinis.

Filij Ottonis, Heinricus, Bruno, & Otto.

Filius contra patrem.

Mogontia 60. diebus obſeſſa.

Ratiſpona à Luitolfo & ſocijs capitur.

Alb. Kr. lib. 4. cap. 5.

Universidad de Deusto Biblioteca

quor prælijs clarum. A tertia igitur hora usq; in nonam, cum acriter pugnaretur ante portam urbis, equo cadente, ascensor Arnoldus armis exutus, ilicoq; telis perfossus, occubuit. Post biduum à muliere famem urbis fugiente, mors illius notificatur, dum antea nesciretur. Cuius morte urbani satis consternati, iam de pace tractabant. Proinde interuentu principum Luitolfus iterum de urbe progressus, dum mense integro & dimidio obsideretur, pacem obtinuit, usq; ad cõdictum diem, dum de his causis dijudicaretur, locusq; cõcilij apud Frieslari notabatur. Rex inde in patriam reuersus est, Heinricus uero nouam urbẽ obtinuit: Ratispona proxima nocte penè tota exusta est. Post hæc exercitandi gratia cum rex uenationem ageret, in loco qui dicitur Suueldon, filius patri nudatis plantis prosternitur, intima tactus pœnitentia, patris primum, deinde omnium præsentium mouebat lachrymas. Amore itaq; paterno susceptus in gratiam, spondet se obtemperaturum omni paternæ uoluntati. Interea summus pontifex Fridericus ægrotare nunciatur, propter regis placitum modice differtur. Defuncto pontifice, uniuersalis conuentus populi celebratur. Mogontia post annum dimidiũ cũ omni Francia regi traditur. Filius & gener in gratiam suscepti sunt, qua & in finẽ fideliter usi sunt. Rex ingressus Saxoniã circa kalen. Iul. obuios habuit legatos Vngariorum, tanquam ob antiquam fidem & gratiam eum uisitantes: reuera autem, ut quibusdam uidebatur, euentũ belli ciuilis considerantes. Quos cum secũ aliquantis diebus retinuisset, & aliquibus munusculis donatos, in pace remisisset, audiuit à nuncijs fratris ducis scilicet Baioariorum, quia ecce Vngarij diffusi inuadunt terminos tuos, statuuntq; tecum inire pugnam. His auditis quasi nihil laboris præterito anno toleraſſet, cœpit ire contra hostes, sumptis secum paucis admodum ex Saxonibus, eò quod iam bellum Sclauonicũ urgeret. Castris igitur positis in Augustæ urbis confinijs, Francorum & Baioariorũ multitudo ei occurrit. Cum ualido quoq; uenit equitatu in castra dux Chunradus, cuius aduentu milites erecti, iam optabant nõ differri certamen. Erat dux idem natura audacis animi, & quod rarum est audacibus, bonus consilio, & dum pedes & dum eques iret in hostem, bellator intollerabilis, domi ac militia charus socijs. Igitur ab utriusq; exercitus latrocinantibus agminibus notificabatur, non longe ab inuicem fore uterq; exercitus. Ieiunio itaq; in castris prædicato, iussum est omnes ad bellum paratos esse crastino. Primo diluculo surgentes, pace data & accepta, operaq; sua primum duci, deinde ab uno quoq; alteri cum sacramento promissa, erectis signis, numero quasi octo legiones procedunt è castris. Ducitur exercitus per aspera & difficilia loca, ne daretur hostibus copia turbandi sagittis agmina, quibus utuntur acerrime, arbustis ea protegentibus. Primam & secundam & tertiam legionem direxerunt Baioarij, quibus præfuerunt præfecti ducis Heinrici: nam & ipse bello aberat, eò quod ualetudine corporis laborasset, qua & mortuus est. Quartam legionem ordinauerunt Franci, quorũ rector ac procurator erat dux Chunradus. In quinta quæ erat maxima, & quæ dicebatur regia, ipse princeps erat uallatus lectis, ex omnibus militum millibus, alacriq; iuuentute: coramq; eo angelus (sic enim uocabatur uexillum eius) denso agmine circunseptus. Sextam & septimam legionem constituerunt Sueui, quibus præfuit Burchardus, cui nupserat filia fratris regis. In octaua erant Boemi electi milites mille, armis potius instructi, quàm fortuna: in qua & sarcinæ omnes ac impedimenta quæq;, quasi ipsa esset turissima, quæ & nouissima. Sed aliter res acta est. Nam Vngarij nihil cunctantes Licum fluuium, qui Lech dicitur, transierunt: circumeuntesq; exercitum, extremam legionem sagittis lacessere cœperunt, & impetu, cum ingenti uociferatione, facto, alijs cæsis, alijs captis, sarcinis omnibus potiti, cæteros legionis illius armatos fugere compulerunt. Similiter septimam & sextam aggressi, plurimis ex eis fusis in fugam uerterunt. Rex autem cum aduertisset bellum ex aduerso prætendi, sed post tergum nouissima agmina periclitari, misit illuc ducem Chunradum, cum quarta legione, qui ueniens captiuos eripuit, prædam excussit, latrocinantiaq; hostium agmina perturbauit. Fusis latrocinantibus undiq; aduersariorum agminibus, dux ad

Gero comes tot uictorijs quot pugnis clarus.

Fristariæ conuentus.

Ratispona exusta.

Luitolfus nudatis plãtis patri supplex.

Fridericus Mogontinensis episcopus ægrotat.

Alb. adijcit, Germanicam dico.

Castra Augustæ contra Vngaros.

Ieiunium in castris Ottonis.

Legionum ordo.

Quinta legio maxima.

Vexillum Ottonis, Angelus.

Extrema legio in primis impetitur ab Vngaris.

Chunradus cum quarta legione inuadit Vngaros.

dux ad Regem reuertitur, signis uictricibus, mirumq; in modum cunctantibus, ueteranis militibus gloria uictorię assuetis, cum nouo milite, & fere belládi ignaro, triumphum peregit. Totum igitur pondus pręlij iam ex aduerso esse rex conspiciens, exhortationis gratia suos allocutus est, monens eos antiquarum uictoriarum, & rerum sedulo bene gestarũ, & ut modo in patria non cederent, qui sępius & in aliena terra uictores existerent, & postq; huiusmodi uerba plurima dedit, ad ultimũ intulit: Plura loquerer milites mei, si nossem uerbis uirtutem, uel audaciã animis nostris augeri, modo melius gladijs quàm linguis incipiamus. His dictis arrepto clipeo ac sacra lancea, ipse primus equum uertit in hostes, fortissimi militis, ac optimi Imperatoris officium gerens. Hostium audaciores primum restiterunt, deinde ut socios terga uertere uiderunt, obstupefacti, nostrisq; intermixti extincti sunt. Cętterorum uero alij equis fatigatis, uillas proximas intrant, circumfusiq; armatis cum mœnibus pariter cõcremantur, alij flumen contiguum transnatantes, dum ripa ulterior ascendentes non sustinet, flumine obuoluuntur & pereunt. Chunradus autem dux fortiter pugnans, animi feruore & solis ardore, qui eo die nimius erat, æstuauit, uinculisq; loricæ solutis, dum auram captauit, uulnere sagittæ in aduerso gutturis defixæ cecidit. Cuius corpus imperio regis honorifice collectum, transportatur Vuormaciam, ibiq; sepelitur cum fletu & planctu omnium Francorum. Ipsa uero die belli inuasa sunt castra, & captiui omnes erepti, secundo die autem ac tertia à uicinis urbibus reliqua multitudo in tantum consumpta est, ut nullus aut rarus euaderet. Tres duces gentis Vngaricæ capti, ducíq; Heinrico pręsentati, mala morte, ut digni erant, multati sunt, suspendio nanq; crepuerunt. Triumpho celebri rex factus gloriosus, ab exercitu pater patriæ, ac Imperator est appellatus.

Decretis proinde honoribus, & dignis laudibus, summæ diuinitati per singulas Ecclesias, hoc idem sanctę matri suę per nuncios demandans, cum tripudio ac summa lętitia Saxoniã reuertitur, & à populo suo libentissime suscipitur. Neq; enim tanta uictoria quisq; regum intra ducentos annos ante eum lętatus est. Rebus igitur rite compositis, per omnem Franciam, Saxoniamq;, & uicinas circumquaq; gentes, Romam proficisci statuens, Longobardiam perrexit. Vbi qualiter regem Longobardorum, Berengarium multa mala cum filio suo Adelberto, Ecclesijs Dei inferentem, duobus annis obsederit, captumq; cum coniuge & filijs in exilium miserit, Romanos duobus pręlijs uicerit, duces Beneuentorum subiecerit, Græcos in Calabria & Apulia superauerit, terra Saxonica uenas argenti aperuerit, imperiũ cum filio sibi æquinoco quàm magnifice dilatauerit, maioris est operis, ideoq; conscribi non ualet à nobis. Hoc tantum breuiter notandum, q; à Iohãne Papa literis suppliciter exoratus, quatenus pro amore Dei, sanctorumq; Apostolorum Petri & Pauli, sanctam Romanam Ecclesiam ex faucibus Berengarij, suorumq; liberaret, aliorumq; multorum Episcoporum, alteriusq; ordinis & laicorum quęstibus motus, filium suum Ottonem contra morem priorum in puerilibus annis regem constituens, in Saxonia dereliquit, ipse collectis copijs Italiam percitus uenit, Berengarium cum uxore sua Vuilla, & filio Adelberto captiuos Babenberg in exilium misit, ubi & idem Berengarius defunctus & sepultus est. Ipse uero Romã ueniens, mirifico apparatu susceptus, & ab eodem Apostolico Iohanne imperiali unctione & benedictione sublimatus, Imperator & Augustus est appellatus. Aliquanto autem tempore in partibus illis commoratus, filium suum Ottonem ad se uenire fecit, qui & in natali Domini coronam regni ab Apostolico accepit. Missa etiam legatione Constantinopolim, filiam Imperatoris Theophanij nomine inde accepit, quã celebratis in Italia nuptijs, eidem filio suo coniunxit. Post hæc regressus de Italia Imperator Otto, cum filio rege Galliam ingressus est, inde Germaniam transiturus, & proximum Pascha Quirilingaburg celebraturus. Manens autem ibi decem & septem diebus, descendit inde Ascensionem Domini apud Meresburg celebraturus.

Tertia uero feria ante Penthecosten, uenit ad locum, qui dicitur Numileuua. Proxima nocte transacta hora constituta, lætus ad mensam consedit,

 uenienteq;

Oratio Ottonis regis ad suos.

Gladijs quam linguis incipere melius.

Chunradus ex sagitta perit. Vuormatiæ sepelitur.

Tres duces Vngaricæ gentis suspendio crepunt.

Gratitudo Ottonis pro uictoria.

Compendium heroicum factorũ Ottonis per occupationem.

Iohannes Papa. 12. ad Ottonem scribit.

Hic Otto Iohannem Pontificem, ut frugi esset, & Pontificia dignitate dignam uitã ageret, & sanctimoniam ubiq; cum religione præ se ferret, serio admonuit. Cum suadẽdo autem minus proficeret, minas intulit. Hinc Papa noctu aufugit, & Leo successit. Vide Alb. Kranz lib. 4. cap. 9. Et ibidẽ exemplar literarũ de Leonis Papæ restitutione, Ottoni facta.

Berengarius Babenberg in exilio moritur.

Numileuua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenientéq; tempore uespertinis laudibus interfuit, sed peracto cantu Euangelij, æstuare ac fatigare iam cœpit. Quod cum intellexissent Principes circumstãtes, imposuerunt eum sedili. Inclinantem autem caput, quasi iam defecisset, refocillauerunt eum, expetitóq; sacramẽto dominico, & accepto sine gemitu cum magna tranquillitate spiritum reddidit Domino, Non. Maij, quarta feria ante Pentecosten. Inde transportatur in cubiculũ, & cum iam esset sero, transitus eius nunciatur populo. Cuius corpus cum magnis lugentium exequijs, à filio rege iam facto, translatum est in ciuitatem, quam ipse construxit, uocabulo Magadeburg, ibiq; honorifice tumulatum est. Huius anno primo, qui est à Dominica incarnatione Dccccxxxvij. Vngarij Franciam & Alemanniam, & Galliam, usq; Oceanũ Burgundiamq; deuastantes, per Italiam redierunt. Monasteria S. Galli, & sancti Bonifacij cremantur. Rudolphus rex Burgundiæ, & Arnoldus dux Noricorum obierunt.

Otto moritur, & in Magdenburg sepelitur. Hic Otto magnus uniuersalis Augustus, sub hoc titulo Imperiales à Rhomanis, Gallis, & Longobardis ablati, in Germaniam translati sunt.

ANNI OTTONIS I.

ANno Domini Dccccxxxviij. Heinricus frater Ottonis regis, ab Eberhardo comite comprehenditur. Anno Domini Dccccxxxix. Otto rex cum fratre Heinrico & Gisilberto, Eberhardoq; pugnantibus, militibus suis uictoriã reportat. Anno Domini Dccccxl. Rege in partibus Alsatię, castellum Brisach obsidente, Episcopi quidam nocte relictis tentorijs, subtraxerunt se. Eberhardus comes ab Ottone & Chunrado iuxta Rhenum occisus est. Gisilbertus dux in aqua suffocatur. Burchardus Vuirciburgensis Episcopus obijt. Anno Domini Dccccxli. Otto rex Gallias petit. Anno Domini Dccccxlij. Otto & Ludeuuicus reges pacificantur. Anno Domini Dccccxliij. Anno Domini Dccccxliiij. Vngarij cũ Baioarijs pugnant, & uincuntur. Anno Domini Dccccxlv. In Italia Cometa mirę magnitudinis apparuit, portendens famem, quæ secuta est. Anno Dñi Dccccxlvi. Otto rex totam Lotharingiam sibi subiugauit. Anno Domini Dccccxlvij. Bertholdus dux Baioariorum, frater Arnoldi ducis moritur, & Heinrico fratri regis ducatus committitur. Edith regina obijt. Anno Domini Dccccxlviij. Anno Domini Dccccxlix. Heremannus dux Alemannorum moritur, pro quo Luitolphus filius regis Ottonis dux constituitur. Anno Domini Dcccl. Otto rex Italiam petijt, eamq; sibi subiecit, rediensq; Papiam, Chunrado duci Lotharingorum tuendam commisit. Anno Domini Dccccli. Berenger rex Longobardorum, Chunrado suadente, apud Augustam cum filio suo Adelberto ad deditionem uenit, factusq; miles regis, remissus est in regnum cum pace. Anno Domini Dcccclij. Otto rex Italiam intrauit, causa Adelheidę reginæ, ipsaq; accepta uxore, nuptias celebrauit Papiæ. Anno Dñi Dccccliij. Luitolphus dux patri rebellat, & dux Chunradus cum eo. Anno Domini Dccccliiij. Vngarij Italiam petunt, Noricũ & Franciam. Anno Domini Dccccl v. Vngarij totam Baioariã depopulantes, iuxta Augustam Alemanniæ urbem, ab Ottone rege pugna uicti, immensa cæde necantur. Anno Domini Dccccl vi. Luitolphus dux Italiam hostiliter intrauit. Anno Domini Dccccl vij. Luitolphus Adelbertum uincit, & ipse eodem anno moritur. Anno Domini Dccccl viij. Cruces in uestibus hominum apparuerunt. Anno Domini Dccccl ix. Anno Domini Dccccl x. Poppo Vuirciburgẽsis Episcopus obijt. Anno Domini Dccccl xi. Anno Domini Dccccl xij. Otto rogatu Iohannis Papę, & querimonia multorum de Berengario & filio proclamantium, Romam tendit, ibiq; imperator ab eodem Papa factus, Berengariũ capit, & cum coniuge sua Vuilla nomine, ad castellum Babenberg misit, ubi & pręsentem uitam clausit. Anno Domini Dccccl xiij. Otto Imperator natale Domini Papię agit. Anno Domini Dccccl xiiij. Otto Imperator natale Domini Romæ moratur, ubi & filius eius Otto coronatur. Anno Domini Dccccl xv. Anno Domini Dccccl xvi. Anno Domini Dccccl xvij. Otto Imperator de Italia redit. Anno Domini Dccccl xviij. Anno Domini Dccccl xix. Mahthildis mater Imperatoris obijt. Anno Domini Dccccl xx. Anno Domini Dccccl xxi. Signum quoddam ignei coloris in cœlo apparet. Anno Domini Dccccl xxij. Anno Dñi Dccccl xxiij. Anno Dñi Dccccl xxiiij.

Cometa.

Vngari ab Ottone apud Augustã uicti.

Cruces in uestibus.

Berẽgarius capitur.

Otto

Otto Imperator obijt Non. Maij. Eodẽ anno S. Vdalricus migrauit, anno Episcopatus sui quinquagesimo. Post Iohannẽ Papam Benedictus ordinatur cxxij. post quem item Benedictus cxxiij.

HISTORIA.

ANno Dñicę incarnationis Dccccl xxv. ab urbe autem condita, mil. Dccxxvi. OTTO secundus, Magni filius lxxxij. loco ab Augusto regnare cœpit, & annis ix. regnauit. Hic uiuente patre, in regnum electus, Romæq; ab Apostolico regni corona decoratus, mox ut pater defunctus est, ab omnibus qui aderant, denuo eligitur, & in regni sede locatur. Anno Domini Dccccl xxvi. Anno Domini Dccccl xxvij. Anno Domini Dccccl xxviij. Igneæ acies uisę sunt in cœlo per totã noctem v. kal. Nouemb. Anno Domini Dccccl xxix. Anno Domini Dccccl xxx. Anno Domini Dccccl xxxi. Anno Domini Dccccl xxxij. Otto Imperator apud Calabriam, occiso à Græcis, exercitu de naui exiliens, natatibus aufugit. Otto dux Sueuorum obijt, Chunradus successit. Anno Domini Dccccl xxxiij. Otto Imperator Romæ moritur vi. Idus Decemb. ibiq; sepelitur. Poppo iunior Vuirciburgensis Episcopus obijt.

OTTO secundus XI. German. Imp.

Duo Ottones, alter pallida mors Sarracenorum, alter mirabilia mundi. Vide Otto. Frising. lib. 6. ca. 27.

Vide Sigeberti Chronicam.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis Dccccl xxxiiij. ab urbe cõdita mil. Dccxxxv. OTTO tertius, Ottonis secundi filius, admodum puer lxxxiij. loco ab Augusto Romanum imperium suscepit, & annis xvij. regnauit. Anno Domini Dccccl xxxv. Anno Domini Dccccl xxxvi. Anno Domini Dccccl xxxvij. Anno Dñi Dccccl xxxviij. Fames facta est magna. Anno Dñi Dccccl xxxix. Hugo Vuirciburgensis Episcopus obijt. Anno Dñi Dccccxc. Carolus dux moritur, Otto filius eius succedit. Anno Domini Dccccxci. Auno Domini Dccccxcij. Remis synodus congregatur. Anno Domini Dccccxciij. In Burgundia Vdelo ex clerico Prinatensi monachum professus, in Cluniacensi cœnobio pręficitur. Anno Domini Dccccxciiij. Sanctus Adelbertus Episcopus de Praga ciuitate à Prucis martyrio coronatur. Berenuardus Episcopus Vuirciburgensis obijt. Anno Domini Dccccxcv. Heribertus Colonienſium Archiepiscopus ordinatus, multa sanctitate claret. Anno Dñi Dccccxcvi. Anno Dñi Dccccxcvij. Conradus dux obijt. Cui Herimannus successit. Anno Dñi Dccccxcviij. Anno Dñi Dccccxcix. Terræmotus maximus factus est. Anno Dñicę incarnatiõis Millesimo, anno regni sui xviij. Otto Imperator tertius obijt v. kal. Feb. eo uidelicet anno, qui ab incarnatione Domini inscribitur millesimus primus. Cuius intestina Augustæ, reliquum corpus Aquisgrani sepelitur.

OTTO tertius XII. Imp. Germ. hic dictus mirabilia mundi, ob singularẽ prudentiam, sub hoc primũ electores imp. constituti sunt. Vide infra in Hein.

Ottonis tertij intestina Augustæ, corpus Aquisgrani sepeliuit.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, millesimo. i. ab urbe autem condita millesimo Dcclij. HEINRICVS secundus primum dux Baioarię, deinde Ottone tertio, absq; filijs defuncto, in regni prouectus culmine lxxxiiij. loco ab Augusto

Universidad de Deusto
Biblioteca

HEINRICVS XIII. Imp. Germ. Bauarus, cognomento Claudus, sub hoc institutum fuit, ut in futurũ non per sanguinis successionem duceretur imperium, sed essent Rho. Imp. electores. Anno. 1004.

Chunigunda.

Heinricus Christũ hæredem constituit.

Babenberg ditata per Heinricum.

gusto regnũ accepit, & annis xxiij. ac mensses v. regnauit xij. annis sub nomine regis xi. dignitate & nomine Imperatoris. Hic in regni sede sublimatus, cum Heinricum Marchionem, aliosq; in initio regni sui sibi resistentes superasset, Italiam & Boemiam ac Bolizlaum cum omni gente Sclauorum subiugasset, data sibi requie à domino, considerans se filios non habiturũ, quippe qui ut multi testantur, consortem regni Chunigundam nunq; cognouit, sed ut sororem dilexit, Dominum bonorum omnium datorem habere delegit hęredem, sextoq; regni sui anno, sapienti consilio Episcopatũ Babenberg, in honore S. Petri, sanctiq; Georgij constituit, locumq; ipsum prędiorum, diuitijs & omni ornatus decore, ut in pręsentiarum cernitur, copiosissime ditauit. In meridiana quoq; parte ciuitatis, monasteriũ in honore S. Stephani Protomartyris, sub ordine canonico construens, ex altera uero, hoc est Aquilonari aliud monasterium, sub monachali regula, in honore S. Michaelis archangeli, sanctiq; Benedicti Abbatis constituens, sibi suęq; ciuitati supra petrã Apostolicę firmitatis fundatæ, muroq; & propugnaculis meritorum S. Georgij & cęterorum sanctorum munitæ ac exornatæ, contra incentiuos uitiorum iactatus, turrim fortitudinis in Stephano, & contra refrigerantes flatus illius qui in aquilone, unde malum omne pandetur, sedem ponere disposuit, refugium certum in Euangelico prępatauit pręsidio, ut à dextris & à sinistris iustitiæ armis uallatæ, in nullo sufficiat insidiator pręualere. Alijs quoq; sanctorum locis per regni latitudinem non minus, prout opus erat munificentiæ suæ impertiuit largitatem, quędam dilapsa iam in melius restituẽs, quibusdam quæ minus suppetebant adijciẽs. Regis autem frater erat Bruno Augustensis sedis Episcopus, qui fœlicibus fratris actibus inuidens, multas ei aduersitatum iniurias, in quantum potuit, inferebat: & ubi per se non poterat, inferẽtibus se adiungebat, uel alios ad inferẽdas exhortando, stimulos eis incitationis subigebat. Cui frater non solũ talionem non reddidit, uerum etiam fraterna instructus dilectione, omnia dissimulando & patienter sustinendo, illum bono uincere satagebat. Horum sororem bonæ memoriæ fœminam Giselam rex Vngarorum, qui Stephanus dicebatur, in coniugiũ expetiuit, sed eam ducere non promeruit, donec se Christianę religionis rudimenta, & sacri baptismatis sacramenta, cum omni gente sua susceptura, promisit. Quam pollicitationẽ ubi rebus perfecit, religiosus, Deoq; deuotus, postea in executione bonorum operum permansit, quod diuina pietas post mortem eius euidentibus indicijs, ad sepulturã eius factis signorum miraculis demonstrauit. Rex autem Heinricus, postq; bonę opinionis odorem longe lateq; redolere fecerat, locumq; sibi dilectum cum cæteris monasterijs ditando & ornando, & excolendo ad perfectum adduxerat, diuina uocatione uiam uniuersæ carnis ingressus, Deo reddidit animam fœliciter, ut credimus iij. Idus Iulij, anno regni sui xxiij. imperij aũt xi. uitæ uero lij. sepultusq; est Babenberg in episcopio à se facto, in S. Petri Apostoli monasterio.

Bruno Augustensis Episcopus.

Gisela Vngariæ regina.

De hoc plura habes in lib. 4. Alb. Krantz.

ANNI HEINRICI SECVNDI.

ANno Domini millesimo ij. HEINRICVS rex Heinricum Marchionem & alios sibi resistentes, cum exercitu petit. Anno Dñi millesimo iij. Heinricus rex Italiam, Boemiam, Bolizlaum ducem, cum omni Sclauorum gente subiugauit. Anno Domini Millesimo iiij. Fames facta est. Cometes longũ tempus apparuit. Anno Domini Millesimo v. Anno Domini Millesimo vi. Episcopium Babenberg à rege Heinrico constituitur, & Eberhardus ibi Episcopus pręficitur. Anno

Anno Domini Millesimo vij. Anno Domini Millesimo viij. Bruno Episcopus ex monacho à Prucis multis supplicijs afflictus, & manibus pedibusq; abscisis, postremo capite plexus, cœlos petijt. Eberhardus Episcopus ordinatur. Anno Domini Millesimo ix. Anno Domini Millesimo x. Anno Domini Millesimo xi. Heinricus rex Metum urbem obsidet, donec mediante iustitia, pax inter eos conuenit. Anno Domini Millesimo xij. Anno Dñi Millesimo xiij. Heinricus Romę imperiali benedictione coronatur à Benedicto Papa. Anno Dñi Millesimo xiiij. Etnest dux in uenatu occiditur. Anno Dñi millesimo xv. Simeon monachus de monte Syna hoc tempore clatuit. Anno Dñi Mxvi. Heinricus Vuirciburgensis Episcopus obijt. Anno Dñi Mxvij. Anno Dñi Mxviij. Anno Dñi Mxix. Benedictus Papa Babenberg ueniens, Ecclesiam S. Stephani dedicauit. Eodem anno Vuernherus Argentinę Episcopus, cum Alemannis cõtra Burgundiones pugnauit & uicit. Anno Dñi Mxx. Terręmotus magnus factus est iiij. Idus Maij, feria v. Eo anno Heribertus Coloniensis Archiepiscopus obijt. Cui Piligrinus successit. Anno Dñi Mxxi. Indict. v. iiij. Non. Febru. v. anno regni gloriosi Imperatoris Heinrici secundi xxi. imperij aũt nono, ipso pręsidente ac disponente, Eberhardus primus Ecclesiæ Babenbergensis Episcopus, ordinationis suę anno xiij. dedicauit Ecclesiã S. Michaelis in monte, in honore eiusdẽ S. Archangeli, sanctiq; Benedicti Abbatis. Huic igitur consecrationi interfuerunt Episcopi multi, scilicet Aribo Mogontinus, qui altare S. Martini dedicauit. Piligrinus Coloniensis, qui altare S. Petri consecrauit, cum alijs multis. Eundem aũt locũ inhabitare cœpit primus pater eiusdem monasterij Rato, anno Dñicę incarnationis Mil. xv. eodemq; anno fundamenta ipsius monasterij locata sunt, & secundo anno Heinrici Abbatis secundi, templum ipsum dedicatũ est. Anno Dñi Mil. xxij. Heinricus Imperator nouam Troiam deditione cœpit, & mortalitas magna in exercitu facta est. Gebehardus Ratisponẽsis Episcopus obijt, pro quo item Gebehardus ordinatur. Anno Dñi Mill. xxiij. Anno Dñi Mill. xxiiij. Heinricus Imperator secundus migrauit.

Bruno mártyr.

Vuernheri Episcopi Argentinen. bellum.

CONRADVS XIIII. Imp. Germ. Francorum rex, alij Sueuum fuisse uolũt.

ANno Dñicę incarnationis Mill. xxv. ab urbe condita, Millesimo Dcclxxvi. CHVNRADVS ex regni primoribus unus, sed regno antea per rebellationem aduersus, principibus pro eius electione dissidentibus, Aribone autem, Mogontiño Archiepiscopo, & Eberhardo Babenbergensi pręsule sibi fauẽtibus, lxxxv. loco ab Augusto regnum suscepit, & annis xv. regnauit. Sublimatus autem in regni sede, consilio Brunonis Episcopi Augustensis, fratris Heinrici Imperatoris, qui semper, ut supra dictum est, fœlicibus eius inuidebat actibus, Babenbergensem Episcopatum meditabatur destruere, quia idem Bruno Episcopus promisit reginæ Giselæ omnia prędia hęreditario iure ad se pertinentia, filio eius Heinrico contradere. Locus igitur & tempus conuentui statuitur, ubi hæc res ad certum perducatur. Nocte uero quæ diem præcesserat, in qua hæc uentilanda erant, Eberhardus Episcopus ad tentoriũ prędicti Brunonis clam accessit, lectoq; eius assidens, multa super hac re monendo, obsecrando, memoriam fratris animo inculcãdo, cum eodem sollicitus egit. Qui ubi iam multa noctis hora transacta recesserat, & Episcopum pro auditis sollicitatum, somnus oppresserat, uisus est ei frater suus Imperator Heinricus lecto suo astare, faciemq; suã barba ex una parte depilata turpatam obiectare. Cui super hac re stupido & admirantí, ac quis tam temerarios ausus in eum pręsumeret interroganti, tu, ait, hæc fecisti, qui me & sanctos Dei, quos rebus à Deo mihi concessis dotauit, despoliare disposuisti. Caue iam ulterius super hac temeritate, ne incepta luas magna infœlicitate. Ad hæc ille expergefactus, ac de uisione non parum perterritus, membrorum quoq; horrore ac tremore non leniter est attactus. Mane autem facto, cum diu expectatus, ad conuentum procerum non ueniret, regina pro filio sollicita, nuncijs missis obnixe rogauit, ut aduueniens promissa perficeret. Ille uero affirmabat se tanta infirmitate grauari, ut nec de lecto surgere, nec pedem posset quoquam mouere. Cumq; rogaretur, ut se in lecto ad conuentũ deportari pateretur, quo uel sic promissio perficeretur, omnino abdicauit, seq; in Deum & in sanctos eius, & in fratrem

Heinricus Brunoni fratri in somnis astat.

Universidad de Deusto Biblioteca

fratrem suum peccasse, libera tandem uoce proclamauit. Sic itaq; diuina pietas, per merita famuli sui, ne spe, quam in se posuit, fraudaretur, illius prauæ conspirationis machinamenta repressit, idq; quod ab eo bene cœptum est, confirmando, semper exinde ad meliora prouexit. Secundo igitur regni sui anno, Chunradus rex filium suum Heinricum regem fecit, & ipse Romam pergés, imperialem benedictionem accepit. Post hæc Knuth, regis Danorum filiam, nomine Chunigundam, filio suo coniunxit, seq; ad bene agendum studiosius accinxit.

Knuth.

In proprio quippe castello Lintburg dicto, ad alios usus quondam sibi grato, monasterium construxit, prędiorumq; copia illud ditans, monachorum congregationem, sub Abbatis prouisione illuc introduxit. Spirense quoq; Episcopium prouehere statuens, sed in uiuendi meta, eo usq; non pertingens, filio suo Heinrico, suæ uolũtatis effectum commisit, quem ipse magnifice cœpit, sed filius eius item Heinricus magnificentius perfecit.

Spirense Episcopiũ.

ANNI CHVNRADI I.

PRimo itaq; Chunradi regis Anno, dissensio magna contra eum in regno tumultuatur, sed diuinitus cito sedatur. Anno Domini Millesimo xxvi. Heinricus, Chunradi regis filius, rex efficitur. Chunradus uero Romam tendens, imperiali benedictione prouehitur. Anno Domini Millesimo xxvij. Bruno Augustensis Episcopus, & Vuelpho comes, prædas & incendia inter se faciunt. Anno Domini Millesimo xxviij. Ernest dux Alemannorum, & Vuelpho comes Chunrado Imperatori ad deditionem ueniunt. Anno Domini Millesimo xxix. Bruno Augustensis Episcopus obijt, cui Eberhardus successit. Anno Domini Millesimo xxx. Chunradus Imperator, Stephanum Pannoniæ regem cum exercitu petit. Interea in Alemannia Ernest dux, & Vuernherus comes, cum alijs multis, occiduntur xvi. kal. Septemb. Anno Domini Millesimo xxxi. Stephanus rex per legatos cum Imperatore pacificatur. Anno Domini Millesimo xxxij. Rudolphus rex Burgundię moriens, diadema suum Chunrado Imperatori misit. Anno Domini Millesimo xxxiij. Meginhardus Episcopus Vuirciburgensis obijt. Chunradus Imperator in hieme Burgundiam petit. Eclipsis Solis facta est iij. kal. Iulij, hora sexta. Anno Domini Millesimo xxxiiij. Imperator Franciam petit contra Ottonem. Anno Domini Millesimo xxxv. Vuirbinam castellum, in confinio Saxonię positum, pagani qui Luitici dicuntur, obtinent, multis ex Christianis occisis & captis. Quos Imperator cum exercitu petit. Anno Domini Millesimo xxxvi. Gebehardus secundus Ratisponæ Episcopus obijt, pro quo item Gebehardus tertius successit. Heinrico Imperatoris filio Knuth, regis Danorum filia, coniungitur. Luitici tributarij facti sunt Imperatori. Piligrinus Coloniensis Archiepiscopus moritur, pro quo Herimannus ordinatur. Anno Domini Millesimo xxxvij, Chunradus Imperator Italiam cum exercitu petit, & Mediolanensem Episcopum in custodiam mittit, qui fuga lapsus, Imperatori rebellat. Otto princeps Carolingorum à Gozelone Lotharingorum duce pugna uictus, fugiensq; à quodam milite occiditur. Anno Domini Millesimo xxxviij. Stephanus Vngariorum rex religiosus obijt. Anno Domini Millesimo xxxix. Chunigunth imperatrix, mater pauperũ, diues ipsa, diuitem migrauit ad Christum v. Non. Martij. Herimannus dux Alemannorũ filius Giselæ imperatricis obijt. Chunradus Imperator obijt ij. Non. Iunij, & sepultus est Spiræ. Reginboldus Spirensis Episcopus obijt iij. Idus Octob. Eclipsis Solis facta est xi. kal. Sept.

Heinricus Conradi filius rex.

Conradus Italiã cum exercitu petit.

Chunigunth mater pauperum.

HEINRICVS *tertius Augustus, pius ac niger cognomine, XV. Imperat. Germ. hunc alij comitem de Kalb, nonnulli Bauarum fuisse asserunt.*

ANNI HEINRICI TERTII.

ANno Dominicæ incarnationis Millesimo xl. ab urbe autem condita, Millesimo Dccxci. HEINRICVS tertius, Chunradi Imperatoris filius, dum patre uiuẽte, rex constitutus lxxxvi. loco ab Augusto, patri successit, & xvij. annis regnauit. Eberhardus primus Babenbergensis Episcopus obijt. Anno Domini

mini Millesimo xli. Heinricus rex ducem Boemiæ Fratislaum bello petijt: sed multis proceribus & militibus in prędstructiõe sylue citra ultraq; occisis uel captis, nil memoria dignum efficere potuit. Petrus quoq; Vngariorum rex eidem duci contra regem auxilia misit. Anno domini millesimo xlij. Vngarij quendã Vuonem sibi regem fecerunt, & Petrũ regem suum expulerunt. Qui profugus & exul Heinrici regis, cui priori anno rebellauit, gratiã quærit & inuenit. Heinricus rex Boemiam ingressus, igne prædaq; cuncta deuastat, & rebellem ducem obsidedate, ipsumq; post se Ratisponam ad deditionem humilimam uenire, sibiq; iure iurando fidelitatem ac seruitium confirmare coartat. Vuo rex Vngariorum ob susceptum à rege Heinrico Petrum à se expulsum fines Baioariæ prædis depopulatur, sed magna pars exercitus eius ab Adelberone Marchione deletur. Anno domini millesimo xliij. Heinricus rex Pannoniam ingressus, duas populosissimas ciuitates euertit, plures deditione sibi subiecit. Gisela imperatrix obijt xvi. kalen. Mart. & sepelitur Spiræ. Anno domini millesimo xliiij. Heinricus rex itetum Pannoniam inuadens, satisfactionem & obsides, ac munera, pacisq; confirmationem per iusiurandũ accipiens, discessit, indeq; reuersus, synodo Constantiensi adfuit, ubi cunctis in se delinquentibus, debita dimisit: omnibusq; inimicitijs destructis, pacem hactenus inauditam, tam in tota Sueuia, quàm in alijs regni sui prouincijs, per edictum regiæ censuræ confirmauit. Dein Agnetem Vuillehelmi Pictauiensis principis filiam, apud Mogontiam ungi faciens in reginã, regalibus sibi nuptijs apud Ingeleheym copulauit: unde infinitam histrionum & ioculatorum multitudinem non solum muneribus, sed etiam cibo potuq; uacuam & mœrentem, abire permisit. Luitpoldus Marchio, Adelberti filius, maxima Vngariorum clades, immature obijt. Pestis pecudum maxima hiems dura fuit & niuosa.

Vngariæ rex pellitur.

Boemicum bellum.

Pannonicum bellum.

Synodus Constantiensis.

Nuptiæ Heinrici in Ingelheym.

Histriones reiecti.

Anno domini millesimo xlv. Bruno Vuirciburgẽsis episcopus obijt vi. kal. Iunij. pro quo Adelbero ordinatur. Heinricus rex tertio Pannoniam ingressus, Dei fauente clementia, uictor effectus, Vuonem cum uxore & filijs ac cognatis, quibus locus fugiendi erat, effugabat. Petrum restituit in regnum, subditoq; sibi Vngariorum regno, cum honore summo reuertitur. Gotefridus dux Lotharingorum Heinrico regi rebellans, ad deditionẽ coactus in castello Gibichensteyn, usq; ad dignam satisfactionem custodiæ mancipatur. Otto dux Sueuorum efficitur. Anno domini millesimo xlvi. Heinricus rex Italiam ingressus, à Romanis pacifice suscipitur: papas tres nõ digne constitutos synodaliter deposuit, & Suidegerum Babenbergensis ecclesiæ secundum episcopum, papam constituit, à quo ipse & coniunx eius Agnes in sancto dominici natalis die benedictione imperiali sublimantur. Imperatrix uero Agnes inde reuertens, apud Rauennam genuit filiam. Imperator antem per Apuliam multasq; prouincias fœliciter ducens exercitum, cũ honore magno reuertitur. Suidegerus papa obijt vij. Idus Octob. Pro quo Poppo patriarcha Aquileiensis ordinatur. Anno domini millesimo xlvij. Petrus Vngariorum rex à quodam tyranno Pannonico captus & cæcatus est: ille uero qui eum expulerat, regnare cœpit. Anno domini millesimo xlviij. Poppo papa obijt, necdũ completo anno ex quo cõstitutus est. Pro quo Bruno qui & Leo postea dictus est, Tullensiũ episcopus ordinatur papa. Otto dux Sueuorum obijt, pro quo item Otto de Suuinfurte surrexit. Sanguis Domini Mantuæ per cæcum manifestatur. Anno domini millesimo xlix. Heinricus imperator, anno imperij sui quarto, quasdam Gallię partes inuasit, contra Gotefridum & Balduuinum duces, quibus ad deditionem coactis, & regno his in partibus pacificato, uictor cum honore reuertitur. Synodus Mogontiæ habetur, cui interfuerũt Bruno Apostolicus, & Heinricus imperator. Anno domini millesimo l. Vngarij iterum bellant. Quibus Gebehardus Ratisponensis episcopus, qui erat imperatoris patruus, obuiam ueniens, uice ipsius imperatoris in fugam conuersos, non minima eos cæde adflixit. Insuper urbem Heimenburg in Marchia positam, ædificijs restaurauit, & militari custodia muniri fecit, ipseq; summa cum pace regressus est. Anno domini millesimo li. Battho archiepiscopus Mogon-

Otto dux Sueuorum.

Suidegerus papa.

Sanguis domini Mantuæ per cæcum manifestatur.

Synodus Mogont.

Vngarorum bellum.

Universidad de Deusto Biblioteca

tinus in pace quieuit, cui Luitpoldus Babenbergensis præpositus successit. Heinricus imperator iterum Pannoniam adiens, diuisa in duas partes multitudine militum, utrinq; regionem ipsam syluis, & maxime aquarum collectionibus circumseptam occupans intrauit. Sed gens illa durior cæteris, cum rege suo dolose agens, suaq; pariter cum alijs diripiens, fame & siti multis cladibus lassatum imperatoris exercitum fugiens euasit. Milites autē imperatoris uastata magna parte prouinciæ, multis insuper inibi, pacifice, licet inacte, ad propria cum imperatore redierunt. Anno domini millesimo liij. Imperator iterum Pannoniam petit, & inacte redit, habens secum in comitatu Brunonem, Apostolicæ sedis præsulem. Qui papa ueniens Ratisponam, reliquias beati Dionysij martyris, de quibus diu dubitatum est, an ibi haberentur, præsentibus Parisiorum legatis perspexit, ibiq; teneri probauit. Sanctum Vuolfgangum eiusdem urbis episcopum de tumulo leuauit: indeq; Babenberg cū imperatore transiens, priuilegia eiusdem loci à Cancellario suo Friderico, qui sibi postea successit, perspici, & coram imperatore populoq; pronunciari mandauit, suaq; autoritate illa confirmauit. Reliquiæ sancti Zenonis à Vualtario Veronense episcopo Vlmam sunt delatæ.

Sanctus Volfgangus.

Reliquiæ Zenonis Vlmæ.

Anno domini millesimo liij. Apostolico & imperatore natale dominicū diuino & regio cultu Vuormaciæ agentibus, missarum celebratione in sancta die peracta, ut oportuit, ab Apostolico, in sequenti die Luitpoldum Mogontinæ sedis archiepiscopum, utpote in sua diocesi præcipuum, huic subrogauit officio. Qui peracta processione, & ubi ad hoc uentum est dicta oratione, postquam se in sua sede locauit, quidam ex diaconibus suis, Hunibertus nomine, sicut multi ob illius festi uenerationem solent, lectionem decantauit. Quod quidam ex Romanis papæ assistentibus uituperantes, & contra papam, quia Romano more non ageretur, obiurgantes, persuaserunt ei, ut ad eundem diaconum mitteret, & decantationem interdiceret. Quod cum ille iuuenum more contemneret, iterū mittendo papa interdixit: qui mox eadem uocis sonoritate qua prius cantauit, legendo decenter lectionem usq; ad finem perduxit. Qua finita, papa illum ad se uocauit, & quasi pro inobedientiæ contumacia degradauit. Archiepiscopus uero misit ad illum, ut suum sibi redderet ministrū. Quod ubi papa abnuit, pontifex ut erat antiquæ disciplinæ, licet ægre, patienter tamen interim tacendo sustinuit. Perlecto autem Euangelio, & decantato offertorio, ubi sancti sacrificij tempus aduenit, pontifex in sede sua resedit, uere contestans, nec se, nec alium quempiam completurum illud officium, nisi reciperet processionis suæ ministrum. Quod ubi Apostolicus intellexit, pontifici cessit, reindutumq; ministrum cōtinuo remisit. Quo recepto, debito se præsul iniunxit officio. Qua in re & pontificis autoritas, & Apostolici consideranda est humilitas, dum & ille officij sui dignitatem defendere contendebat, & iste, licet maioris dignitatis, metropolitano tamen in sua diocesi cedendum perpendebat.

Synodus Vuormaciæ

Luitpoldi archiepiscopi Mogont. parrysia erga Pont. Rom.

Post hæc & Apostolicus Romam redijt, multis cum diuersarum prouinciarū militibus, imperiali præceptione, & amicorum subuentione comitantibus: & post pascha exercitū ducens, per Apuliam contra Nortmannos, illius terræ quondam aduenas, sed tunc possessionum apostolicarum inuasores, & Romani imperij hostes pugnauit: & infinita utrobiq; cede peracta, papa cum paucis fugiēs, absq; victoria regreditur, relictis illic Sueuorum ac Noricorū militibus optimis, & in urbe Beneuentana consedit, ubi tunc Vdalricus genere Noricus, episcopatum tenuit. Anno domini millesimo liiij. Religiosus papa Bruno, qui & Leo, gloriose uitam finiuit, xiij. kalen. Mai. & magnifice sepultus Romæ in ecclesia sancti Petri miraculis claruit. Cuno dux Noricorum fœderatis sibi Vngarijs, graiter rebellat. Item Baldeuuinus & Gotefridus Hermannus contractus, obierūt. Anno domini millesimo lv. Leoni papæ Gebehardus, qui & Victor, Eihestatensis episcopus successit. Huic cum diaconus eius uenenum in calicem misisset, calicem de altari leuare non potuit. Pro hoc populo orante, diaconus à dæmonio uexatur: confessoq; crimine, liberatur, calixq; cum sacramentis in quodam altari pro reliquijs includitur. Adelbertus Marchio obijt. Fames magna fuit.

Leo papus moritur.

Hermannus contractus comes à Vuerinen, monachus sancti Galli doctissimus.

Diaconus ueneno calicem inficit Victori Eistatensi episcopo.

Heinricus

Heinricus imperator Italiam cū exercitu petens, omnia in pace disposuit, reuerensq; neptem suam Beatricem matrem Marhildem secum duxit, indigne eam tractans, propter quasdam insolentias eius, quibus uiuere consueuerat, mortuo uiro eius Bonifacio duce. Vuelfo dux Carinthiorum obijt. Cuno dux antea Noricorum, ab imperatore propter perfidiæ suæ culpam expulsus, in Pannonia male exul obijt. Arnoldo Spirensi episcopo Chunradus successit. Anno dñi millesimo lvi. Hermannus comes orientalium Francorum obijt vi. kal. Febr. Gebehardus Ratisponensis episcopus, imperatoris Heinrici patruus, hostis occulte pessimus, deprehensus & conuictus, atq; custodiæ mancipatus, sed misericoditer tractatus, exilio remittitur, & sedi pristinæ restituitur. Gotefridus dux ad deditionem uenit. Magna cedes à Luiticis in Christianos facta est, quorū quidam gladio, quidam fugientes in aqua perierunt, inter quos Vuilhelmus Marchio occiditur.

Arnoldus & Conradus episcopi Spiren.

Cædes Christianorū à Luiticis.

Alb. K. Lusatios esse putat.

Iisdem temporibus multi diuersarum principes prouinciarum perierunt. Fames multas regiones adflixit, ægestas & penuria undiq; præualuit, multaq; mala tunc temporis facta sunt. Heinricus imperator pro his rebus cordetenus dolore compunctus, infirmari cœpit: & perductus ad mortem, sapienti usus cōsilio, ab omnibus quibus potuit, ueniam petijt: quibusdam prędia quæ abstulit, restituens, cunctis qui contra eum & regnum culpas damnabiles fecerunt, relaxans. Filium quoq; suum Heinricum, Romani pontificis, cunctorumq; pontificum & principum regni electione, regem constituit. His & alijs, prout uitæ possibilitas admisit, bene dispositis, iij. Non. Octob. hanc uitam præsentem in Deo finiuit. Post cuius obitū, quia filius eius Heinricus adhuc puerulus fuit, domina Agnes imperatrix, mater pueri, regnum sub sua cura aliquandiu tenuit, ac sapienter & strenue rexit, donec principes aliqui inuidia ducti, puerum matri abstulerunt, eamq; regimine regni abalienauerūt, quorū numero dominus Anno Coloniēsis archiepiscopus se immiscuit, qui puerū in loco qui Vuerida dicitur, naui imponens, matri abduxit. Quod ille qua intentione fecerit, uel qualiter diuino iudicio placuerit, discernere non ualemus: multa tamen incommoda extunc orta, & deinceps aucta, certum tenemus. Nam perinde dissensiones in regno, ecclesię perturbatio, monasteriorum destructio, clericatus despectio, totius iustitiæ ac religionis conculcatio, & cœpit, & permanet. Ipsa uero imperatrix rerum permutationes considerans, Italiam se contulit, & apud monasterium quod Fruteria dicitur, religiosam uitam aliquanto tempore duxit: postea Romæ defuncta, & in ecclesia sanctæ Petronellæ honorifice est sepulta.

Henricus Agneti imperatrici matri auferitur.

AD LECTOREM.

Optime Lector, ne graueris per otium legere uitam Henrici IIII. Cæsaris Augusti, impressam apud insigne Eutropij uolumen. Item epistolas aliquot huius ad Pontificem Rom. & alios principes, inter quas una, hanc ἀπογραφὴν habet: Henricus non usurpatiue, sed pia Dei ordinatione rex: Hildebrando iam non Apostolico, sed falso monacho &c. Lege quoq; quæ in Chronica parua Germaniæ habes de Henrico. Item quæ de unitate Ecclesiæ conseruanda, & schismate inter Henricum 4. & Greg. 7. à quodam eius temporis Theologo scripta sunt, & è Fuldensi Bibliotheca in lucem prodierunt anno 20. Iam si libero iudicio præditus fueris, & syncero ac honesti amante, & tangaris cogitatione cōmunis boni, hic facile estimabis, ex quo spiritu sit, filium contra patrem inflammare, ciuilia bella concitare, principes & principatus subuertere, matrimonium prohibere, scortationibus, adulterijs, mollitie, & talibus uitijs, quorum etiam electum Dei organum diuum Paulum pudet meminisse, fenestram aperire, cœlum terræ miscere, propter episcopales inuestituras, quas uocant. Et ne Imperator citra Romani pontificis assensum, appellationem Imperatoris sibi usurpet, in spongiam lapso Canone. C. Imperator. Dist. 90. ubi habebatur, quod nec Imperator iura Pontificatus, nec Pontifex iura Imperij sibi usurpare debeat. Et quod Imperator non habet Imperium à Papa, sed à Deo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNI HENRICI IIII.

HENRICVS quartus, Senior appellatus, XVI. Imp. German.

ANno dominicę incarnationis millesimo lvij. ab urbe condita mill. Dccc vij. HEINRICVS quartus, Heinrici imperatoris filius, admodũ puer, patri succedens, regnare cœpit: & quando hæc conscriptio facta est, xlij. anno regnauit, lxxxvij. loco ab Augusto. Agnes imperatrix, mater ipsius, ducatum Baioariæ suscepit. Gebehardus, qui & Victor, pontifex Romanus, multis bene in Germania, alijsq; regni Romani partibus, pontificũ uel principũ secularium cõsilio dispositis, Romam cum pace redijt, incipiente anno illius quadragesima. Hic etiam eodem anno uitam finiuit: pro quo Fridericus Gotefridi ducis frater, iam monachus factus, à Romanis pontifex ordinatur, & Stephanus appellatur. Saxones congregato exercitu, gentem efferam Luiticiorum hostiliter inuaserunt, diuersisq; malis eam adfligentes, Romanæ ditioni subdiderunt: & acceptis obsidibus ac tributis, ad propria redierunt.

Eodem tempore quidam Fridericus & fratres eius in Germaniæ partibus tyrannidem exercentes contra imperium Romanum, ab Agnete imperatrice & principibus regni uicti, ad deditionem uenerunt. Otto de Suuinfurte dux Sueuorum, iiij. Kalen. Octobr. obijt, & Rudolfus de Rinueldon, qui postea rex esse contendit, ducatum accepit, quod magnum fuit seminarium earum, quibus regnum perturbatur, commotionum. Eundem nanq; ducatum, uiuente adhuc Ottone duce, Heinricus imperator Bertholdo comiti, qui post Carinthiorum accepit ducatum, promiserat, eiq; annulum suum, uelut huius rei commonitorium dederat, quem ille diligenter seruans, post amborum obitum, imperatoris scilicet & ducis, imperatrici Agneti imperium tunc disponenti obtulit, eamq; annulum agnoscentem pro ducatu sibi promisso, commonuit. Sed quia prædictus Rudolfus mox post imperatoris obitum, filiam eius Rumoldo Constantiensi episcopo commendatam, utrum consilio raptam an dolo, nescitur, uxorem duxit, receptã iam in gratiam, eundem ducatum illi, causa filiæ, imperatrix dedit, quod animum Bertholdi non parum commouit. Pro qua commotione leniendа, ducatus Carinthiorum ei committitur, quem postea filio suo equiuoco ipsius rogatu rex Heinricus commisit: sed postmodum quorundam instinctu eundem ducatum Luitolfo consanguineo suo dedit, sicq; patrem & natum parui pendens, offendit. Vnde quasi renouata priore iniuria, cũ Bertholdus dux permoueretur, omnia consiliorũ machinamenta, quibus satis pollebat, ad hoc uertebat, ut ab utroq;, id est, rege & Rudolfo, se ulciscereturr, ab hoc scilicet, quoniã à ducatu sibi promisso se supplantauit, ab illo uero quia se accepto priuauit. Multæ interim causæ, quæ inconsulte tunc gerebantur, sibi concurrebant, & huic machinationi occasiones præbebant. Otto dux Baioariorum deijcitur. Chunradus genere Sueuus, à militibus regis interficitur, & quasi à rege iussum sit, ipsi crimen indicitur. Cõspirat igitur Otto in Saxonia, Bertholdus in Sueuia. Fiunt motus & conuentus utrobiq;, in quibus odia in regẽ suscitantur & inuidiæ, multa quoq; interea in regno fiebant, quæ utrosq; populos iustis & necessarijs, ut uidebatur causis, ne regi adhererent, auertebãt: eoq; res perducta est, ut Rudolfus in damnationẽ sui regnũ inuaderet, dominumq; suũ regẽ deponere aut interficere quæreret. Sed hæc res quem affectum haberet, nec rusticos latet. Anno dñi millesimo lviij. Fridericus, qui & Stephanus, pontifex Romanus, uitam finiuit, & Alexander Lucensis episcopus ei successit. Huius tẽpore Hiltebrandus postea pontifex archidiaconus, officio functus est Romę. Anno domini millesimo lix.

Otto de Suinfurt dux Sueuorum.

Rodolfus de Reinfelden, & Bertoldus de Zæringen, ob Sueuiæ ducatum contendunt.

Otto dux Baioariorũ deijcitur.

Hiltebrandus põtifex

Anno

Anno domini mill. lx. Luitpoldus archiepiscopus Mogontinus obijt, cui Sigefridus Fuldensis abbas successit, qui postea cũ alijs contra dñm suũ regẽ cõsensit. Anno dñi mill. lxi. Anno dñi mill. lxij. Anno dñi mill. lxiij. Anno dñi mill. lxiiij Sigefridus episcopus Mngontiacensis, & Guntherus Babenbergensis, & Vuillehelmus Traiectensis, alijq; q̃plures pręsules uel nobiles, multo comitatu Hierosolymam tendentes, multas infestationes à Barbaris perpessi sunt, tandemq; peruentione fruentes optata, numero & rebus admodũ attenuati redierunt. Anno dñi mill. lxv. Guntherus episcopus Babenbergensis ab Hierosolyma rediens, in Pannonia moritur, perlatusq; Babenberg, ibi sepelitur, post quem Hermannus ordinatur. Gozuuinus comes in episcopio Vuirciburgensi tyrannidẽ exercens, à comitibus Adelberonis præsulis occisus est. Anno dñi mill. lxvi. Cometes per totũ orbem diu apparuit. Eodem anno Anglia per Vuillehelmum Nortmannũ miserabiliter adflicta, tandemq; subacta, ipse rex eius effectus est. Qui mox oẽs penè regni eiusdem pręsules exilio, nobiles uero morti destinauit, mediocres autem suis militibus in seruitutem, uxores indigenarũ uniuersorũ aduenis in matrimoniũ subiugauit. Chunradus de Phullingen ortus, apud Treuerim electus, à comite Dieterico passus, Dolegio est sepultus. Anno dmini mill. lxvij. Heinricus rex Bertham Ottonis cuiusdam Italici, & Adelheidę filiam accepit uxorẽ, nuptias celebrans Triburiæ. Anno dñi mill. lxviij. Heinricus rex adolescentię usus libertate. Saxoniam solam ex omni Romano imperio cœpit incolere, principes despicere, nobiles opprimere, inferiores sustollere, uenatui, lusibus, cęterisq; huiusmodi exercitijs plus quàm iustitijs faciendis (ut incusatus est) operam dare, filias illustrium quibuslibet obscure natis coniugare, ptiuata præsidia, nimirum potentibus regni non satis fidens, instituere. His discordiæ seminarijs contigit regi quàm plurimos ꝓsidiatores tam uitæ quàm regni sui crescere. Qui tamen ut maturitatis necdum plene attigisset annos, erant qui non tam ipsum, q̃ Adelbertum Premensem archiepiscopum culpandum iudicarent, quod eius consilio hæc omnia ageret. Anno domini millesimo lxix. Agnes imperatrix, mater regis Heinrici tædio affecta, uel potius diuinitus compuncta, ducatũ Baioariæ deposuit, & regni gubernacula penitus contemnens, pro Christo se Romam contulit, ibiq; dignis pœnitentię fructibus mira inseruiens humilitate, post aliquot annos in domino præsentẽ uitam finiuit. Anno domini millesimo lxx. Teti Marchio non sine Saxoniæ principum consilio, tyrannidem in partes regias orditur, quæ tamen mox cœlesti simul & terrena maiestate compescitur, scilicet castellis suis, Bichilingon, & Schidingon, à rege destructis, filio suo æque militari uiro, à proprio seruo interempto, ipsoq; communi morte in breui finito. Constantiæ Rumoldus episcopus obijt. Anno dñi mill. lxxi. Otto dux Baioarię ducatum amisit. Hic itaq; Saxo genere, uir amplissimæ nobilitatis, prudentia rebusq; bellicis perpaucis erat comparabilis: & in tanta apud uniuersos primates excellentia habitus, ut rex quidam Saxonibus omnino suspectus & inuisus erat, ipsum contra se in regni uestigium eleuari posse formidaret, si res sua secus cederet. Hinc peruersitatis materiam arripiens, quidam Egino, mediocri natus loco, rebus admodum tenuis, audacia tamẽ & nequitia satis diffamatus, patrocinantibus quibusdam regis fidelibus, curiam irrepsit, & magnum illum heroem, qui se nunq̃ nouerat, secum de regis nece tractasse commentatus est: seipsum etiam ut mos est, potestati regiæ uadem obtulit, quousq; campionis duello cum duce confligens, uera comprobarentur quæ retulit. Quid multa? Placitis uel colloquijs regalibus, uno Mogontię, altero Goslariæ, condictis, Otto cum Eginone, utpote dux cum latrone, primas cum ignobili congredi contempsit, sua tamen innocentia, uel Eginonis improbitas minime latuit. Sic ducatum Baioariæ Otto ut reus maiestatis amisit, quem Vuelfo quidam illustris & acer, atq; bellicosus, natu Sueuus, accepit: idq; tam principalis discordiæ semen, in perpetuos heu præliorum & seditionum, prædarum & incendiorum, scismatum etiam & hæresium

Luitpoldus archiep. Mogontinus obijt

Sigefridus episcopus Moguntinus.

Profectio quorũdam Germaniæ episcoporum Hierosolumis.

Cometa.

Anglia afflicta.

Alias Cuono primicerius Coloniensis.

Prudens sit hic lector, & cũ iudicio legat, quæ sunt ex Italorum narratione in historijs passim. Et hic de Henrico 4. & Hilteb. si uspiam alibi, locum habeat, quod scribit Otto frisingensis, aliud esse res gestas scribere, aliud an licite, uel secus res acta sit.

Adelbertus Premẽsis episcopus.

Agnes mater Henrici Romam se confert.

Teti Marchio.

Bichilingen. Schidingen.

OTTO *Baioariæ dux.*

Egino.

Ducellum Ottonis & Eginonis.

Universidad de Deusto Biblioteca

hæresium, atq; mortium lamentabiles fructus germinauit atq; succreuit. Anno domini mil. lxxij. Rex Ottonem usquequaq; persequutus, q̃ plures munitiones eius destruit, prædia u..stat, & ut ueræ Reipublicæ hostem omnino eum delere pertractat. Econtra ille militibus electis instructus, ipse quoq; manu fortissimus, & animo nimis efferatus: quia cum regijs copijs confligere non poterat, nunc præda, nunc flammis, nunc etiam ferro quacunq; se fors obtulit, suas iniurias ulcisci satagebat. Ipso denique mediante non cessat gens Saxonũ, ut est animis acerrima, coniurationem aduersus regem unanimi conspiratione confirmare, accusationes blasphemas & inauditas ad sedem Apostolicã in illum referre, sociosq; sibi ex omni regno Teutonico literis & nuncijs ascisceré. Nam primo Sigifridũ Mogontinæ sedis metropolitanum, Adelbertum Vuormaciensem, Adelberonem Vuirciburgensem, Gebehardum Salzburgensem, aliosq; quamplures præsules, indeq; per ipsos etiam papam Alexandrum sibi fautores efficiũt. Quidam quoq; summę sanctitatis uirum Annonem archiepiscopũ Coloniensem coniurationis eiusdem conscium asserunt. Quorũ insidijs rex territus, Saxonia cessit, & in alijs regni partibus agendis rebus institit. Anno domini millesimo lxxiij. Anno Coloniensis episcopus, & Hermannus Babenbergensis, Romã missi sunt, pecuniam quæ regi debebatur, congregandi gratia. Qui legatione peracta, reuersi, literas Alexandri apostolici detulerunt, regem uocantes ad satisfaciendum pro simoniaca hæresi: alijsq; nonnullis emendatione dignis, quę de ipso Romę fuerant audita. Post hæc Saxones adijciunt etiam præsidia multa construere: necdum enim plures habebat Saxonia munitiones. Insuper castella quæ rex dum ædificauerat, funditus euertunt, inter quæ præcipuum illud castrum, quod Zartesburg dicebatur, dituunt: monasterium & claustrum canonicorum quod ibi erat, multa furentes audacia, solotenus deijciunt: & quod dictu nefas est, innocentis cuiusdam filij regis ibidem sepulti ossa, in cõtumeliam patris de sepulchro projiciunt. Anno domini millesimo lxxiiij. Beatæ memoriæ Alexandro papa defuncto, Hiltebrandus qui postea Gregorius dictus est, professione monachus & archidiaconus, Romanæ sedi successit, sub quo Romana Respublica & omnis ecclesia nouis & inauditis scismatum erroribus periclitari cœpit. Quicum absq; regis consensu solis tantũ Romanis fauentibus, hunc apicem conscendisset, sunt qui illum non canonice constitutum, sed tyrannice papatum sibimet asseuerent usurpasse. Pro qua re & à nonnullis episcopis abdicatus est. Hic regẽ Heinricum crebris nuncijs & epistolis denuo ad synodalia responsa uocauit.

Coniuratio quorundã episcoporum in Henricum 4.

Querelæ Romanæ in Henricum quartum.

Zarteßburg.

Hiltebrandus papa.

Hermannus Marchio, filius Bertholdi ducis, Cluniaci monachus obijt. Hoc etiam anno monasterium Suuarzahense ab Adelberone Vuirziburgensi Episcopo dedicatum est in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, & sanctæ Fœlicitatis martyris, sub Ekkeberto eiusdem monasterij uenerabili abbate.

Monasterium Schwartzach

Anno domini millesimo lxxv. Heinricus rex manu ualida tam ex Alemannia, quam Baioaria, & Germania atq; Boemia congregata, Saxones petit, eisq; iuxta Instruot fluuium congreditur: & non modica strage utrinq; peracta, tandem uictoria potitus reuertitur. Ibi Rudolfus dux Alemanniæ atq; Burgundię, qui postea regnum inuasit, fortiter cum suis pro rege dimicasse notatus est. Hermannus Babenbergensis Episcopus, ob hæresim simoniacam, autoritate Hiltebrandi papæ deponitur, eiq; Rupertus à rege subrogatur. Anno Coloniensis episcopus, plenus sanctitatis meritis, defunctus est, & in monasterio Sigebergensi, quod ipse construxerat, positus. Cui Hildolfus successit. Dominus Ekkebertus abbas huius congregationis transiuit ad Dominum, septimo kalend. Decembr. Anno Domini millesimo lxxvi. Habitum est concilium apud Vuormaciam, ubi præsente rege Heinrico, uniuersi penè Teutonici episcopi, præter Saxonicos, Hiltebrandum papam abdicarunt, mittentes ad illum epistolam, post multas culpationes in illum iniectas, ita conclusam: Quia ergo & introitus tuus tantis periurijs est initiatus, & ecclesia Dei tam graui tempestate per abusionem nouitatum tuarum periclitatur, & uitam per conuersationem tuam tam multiplici infamia dehonestasti, obedientiam quam tibi nullam promisimus, nec de cętero ullam seruaturos esse renunciamus, & quia nemo nostrum, ut tu publice declamabas, tibi hactenus fuit Episcopus, tu quoq; nulli nostrum amodo eris Apostolicus.

Fluuius Instrout.

Episcopus Bombergensis Hermannus deponitur.

Concilium Vuormatiæ, in quo Hiltebrandus papa abdicatur.

Eodem itaq; anno circa xviij. kal. Octob. colloquium maximum apud Oppenheim factum est, ubi penè totius regni principes, sed maxime Saxonũ & Alemannorum, subiectioni regis renunciabant, causam prætendentes, q̃ à duobus iam Apostolicis uocatus ad satisfactionem non uenisset, & pro hoc contemptu sentẽtiam excommunicationis in Romana Synodo à Papa accepisset, cum ipse tamen inauditus & absens fuisset. Hac commotione coactus rex, Romam humiliter, utpote ueniam ab Apostolico postulaturus, inimicis non sperantibus, tetendit: inuentoq; Papa in oppido Canusino ibi per triduum ante portam castri, deposito omni regio cultu, discaltiatus, & laneis indutus perstitit. Nec prius cum multo fletu Apostolicæ miserationis, auxilium & consolationem implorare desistit, q̃ omniũ qui ibi aderant, precibus & lacrimis intercedentibus, laxato tandem anathematis uinculo, in communionis gratiam, & sinum matris Ecclesiæ receptus est, acceptis ab eo correctionis in futurum uitæ suæ securitatibus multis. Inter hæc quæ gesta sunt, totus iam mundus sui commotione testatur. Sed quia quidam dicunt ipsius Papæ autoritate & consilio, Rodlphum in regno sublimatum, quidam uero negant Heinricum regem ab eo fuisse excõmunicatum, eiusdem Papæ dicta quædam super his potissime, non incongruũ uidetur annotare.

Colloquium in Oppenheim.

Quæ Heinricus in Canusino fecerit.

Hic obsecro uide Chronica parua Germaniæ Tubingæ excusa.

Ait enim in quadam Epistola ad uniuersos Teutonici regni Principes missa. Audiuimus quosdam inter uos de excommunicatione, quam in regem fecimus dubitare, ac quęrere, utrum iuste excommunicatus sit, an iniuste. Admonuimus eum, ut pœnitentiam ageret de factis suis, uerum ipse indigne ferens se à quoq; reprehendi, non solum à perpetratis ad emendationem reuocari non potuit, sed ampliori furore correptus, non prius cessauit, donec omnes ferè Episcopos Italiæ, in Theutonicis uero partibus, quotquot potuit circa fidem Christi naufragare fecit, dum eos beato Petro, & Apostolicæ sedi debitam obedientiam & honorem à Domino nostro Iesu Christo concessum, abnegare fecit. Pro his illum caussis, primum uidelicet, quòd ab eorum communione, qui pro sacrilegio & reatu simoniacę hæresis excommunicati sunt, se abstinere noluit, deinde quòd pro criminosis actibus pœnitentiam non dico suscipere, sed nec promittere uoluit, Synodali iudicio eum excommunicauimus. Item in alia Epistola, post datã reconciliationem: solam, inquit, ei cõmunionem reddidi, non tamen in regno, à quo eum in Romana synodo deposueram, restauraui. Et quibusdam interpositis, Episcopi, inquit, & Principes ultramontani, audientes illum non seruare quod mihi promiserat, quasi desperati de eo, sine cõsilio meo, elegerũt sibi Rudolphũ in regem. Centius quidam ciuis Romanus ex fautoribus Heinrici, in natiuitate Dñi Gregoriũ Papam in Galli cantu missam celebrantẽ, de altari grauiter uulneratum, rapuit: & in turre sua in custodiam misit. Vnde populus iratus, eodem die turre Centij destructa, eiq; uita uix impetrata, loco suo restituit. Prius tamen missa ad altare sustentatus percantata, quam prius inceperat, sed nondum finierat. Anno Domini Millesimo lxxvij. Rudolphus indigena Sueuiæ, quæ regalibus omnino stẽmatis est aliena, mediantibus Sigefrido Metropolitano, & Adelberone Vuirciburgensi Episcopo, Bertholdo quoq; duce Carinthię, ac prędicto Ottone, alijsq; nonnullis Principibus, in præsentia quorundam Romanæ sedis legatorum non uoluntarie annuentium, apud Forcheim in regem eleuatur. A quibus etiam deductus Mogontiam, in media quadragesima xij. kalen. April. à Sigefrido Episcopo in regem ungitur. Vbi eodem die pessimo auspicio, seditione facta, multa turba uulgi cæsa est ab eius militibus, unde uulgus accensum in ipsos exarsit, magnisq; ictibus multos obtruncans, cæteros in curiam palam fugauit, ipsasq; regias ædes incendere uoluit, nisi quòd Episcopus Sigefridus pro ueloci discessione, Rudolphi obsidem se interposuit. Ita Rudolphus, & cuncti qui cum eo uenerunt, eiecti sunt, ipse quoq; Sigefridus Episcopus magnis blasphemijs eliminatus, Mogontiam non intrauit amplius.

Centius Heinrici fautor, uiolentus in papã.

MLXXVII. *Rudolphus Sueuus eligitur in regem.*

Seditio Mogontiæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

Vuirzburg obsidetur à Rudolpho.

Collecto dehinc à Saxonia exercitu copioso, Rudolphus, Vuirciburgēses Heinrico regi fidem seruantes, & tam Episcopum suum Adelberonem, quàm se contemnentes, obsedit. Sed iam diuersis machinis ad urbis oppugnationem instructis, terrore Heinrici regis circa kal. Iulij ab Italia reuersi, inacte regreditur. Heinricus autem rex Alemanniam cum exercitu petit, ibiq; quendam ex indigenis Hugonem, aliosq; sibimet inibi rebelles, non sine magna eiusdem prouinciæ uastatione debellat. Bertholdus autem de Zeringen, dux quondã Carinthię, in quodam oppido suo Lintberg, naturaliter munito positus, dum uideret ex arbitrio regis impune cuncta uastati, præ dolore animi dicitur eo morbo, quem Medici φρένιτιν uocant, occupatus fuisse, septemq; diebus postea superstes multa amentiæ uerba quasi delirans protulisse, sicq; uitam finisse. In ea expeditione Vto Treuirorum Archiepiscopus defunctus est. Agnes mater Heinrici regis xx. annis uidua, Romæ obijt, in Ecclesia S. Petronellæ sepulta. Anno Domini Mil. lxxviij. Heinricus rex properanti cõtra se cum multo exercitu, Rudolpho iuxta Stronui occurrit. Initoq; prelio, non pauci ex his atq; illis prosternuntur, ac incerta fit uictoria, utrisq; certatim fugiẽtibus ad propria. Vbi à uulgaribus hominibus Vuecil Magadeburgensis Archiepiscopus in fuga occiditur, siue ut quidam dicunt, suspenditur, Magnus dux despoliatur. Hermannus comes eiusdem Magni patruus, & Adelbertus Vuormacienſis Episcopus comprehensi, ac plurimi de militibus Saxonicis turpiter sunt interempti. Ex parte quoq; regis Heinrici, Poppo uir mire fortis occubuit. Anno Domini Millesimo lxxix. Iterum bellũ fit inter Heinricum & Rudolphum in loco qui dicitur Fladeheheim, hieme nimis aspera, ubi in primo congressu Saxones terga uertunt. Ibi dux Boemię Fratizlaus, regalem lanceam Rudolphi adeptus est, quæ exinde permissione regis Heinrici, semper quemuis illius gentis ducatu insignem, in omni festiua processione præcedit. At rex Heinricus proprijs castris redditus, de armigeris quos reliquerat, penè nullũ inuenit. Vna quippe ex legionibus Saxonũ, in primo cõgressu pugnã deserens, quia obscurus erat aer, furtim castra regis inuasit, multosq; pueros cõprehẽdens, strangulabat eos, multaq; abradens spolia, fugam inijt. Rex autem dimisso exercitu, in Orientalem Franciam cum paucis diuertit.

Bertholdus de Zeringen, dux Carinthiæ.

Vto Treuerensis Episcopus.

Bellum Heinrici & Rudolphi Stronui.

Vuecil Magadeburgensis Archiepiscopus occiditur.

Bellũ Heinrici & Rudolphi in Fladehcim.

AD LECTOREM.

LEGE obsecro uitam & gesta Hildebrandi, qui Ro. Pontifex factus, Gregorius septimus dictus est, descriptam per Benonem Cardinalem Archipresbyterum, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui eo tempore uixit. Vbi narratur, cur fuerit depositus, & miranda referuntur de alijs Pontificibus Romanis, uidelicet Benedicto nono, Gregorio, Syluestro undecimo, Iohanne uicesimo, Leone nono, Alexandro undecimo, & alijs, quæ nullus historicorum adhuc prodidit, neq; Platina, nec quisquam alius. Verum, ut gustum aliquem habeas, libet hic pauca adducere, ex quibus ceu leonem ex unguibus æstimare poteris.

1. Episcopos ipse turbis laicorum stipatus, conuocauit, & Sacramentum ab eis cum terrore & minis exegit & extorsit, & in manu sua urare coegit, ne unquam ab eo dissentirent, nunquam regis causam defenderent, nunquam superordinato sibi Papæ fauerent, uel obedirent.

2. Scripturas sacras uiolenter intorsit in adiutorium falsitatis, quod genus idololatriæ quantum sit, late patet in scripturæ sacræ campis spatiosis.

3. Imperatorem in nulla Synodo Canonice accusatum, præcipitanter excommunicauit, in qua excommunicatione nullus Cardinalium subscripsit.

4. Imperator Heinricus IIII. solutus erat frequenter ire ad orationem, ad Ecclesiam S. Mariæ, quæ est in monte Auentino. Hic promissa pecunia Hildebrandus, quendam induxit, ut supra trabes Ecclesiæ, occulte lapides magnos collocaret, & ita aptaret, ut de alto super orantis Imperatoris caput demitteret, & ipsum contereret. Quod minister tanti sceleris cum festinaret implere, & lapidem magni ponderis super trabes aptare uellet, lapis pondere suo cum traxit, & fracta sub trabibus tabula, & lapis, & ille miser homo, Dei iudicio, in pauimentum Ecclesiæ cecidit, & eodem lapide contritus est. Huius rei gestæ ordinẽ, postquam Romani cognouerunt, pedem illius miseri, fune ligauerunt, & triduo per plateas urbis, ad cœmptum trahi fecerunt. Imperator autem solita clementia, iussit sepeliri.

5. Idem

5. Idem Hildebrandus Sacramentum corporis Domini, responsa diuina quærens contra Imperatorem, fertur igni inuecisse, contradicentibus Cardinalibus qui aßistebant, testis est Iohannes Portuensis Episcopus à secretis Hildebrandi.

6. Prophetiam sibi arrogat de morte Heinrici, & de ambone clamat in ferijs Paschalibus. Non habeto me pro Papa, sed ab altari me auellite, si usq; ad Pentecosten hoc non fiat.

7. Eisdem diebus parauit Imperatorem perdere per occultos proditores, Deus autem eum custodiuit. Hinc illi ille Prophetiæ spiritus, qui proditoris ordinator erat.

8. Tres homines non conuictos, non confessos absq; secularibus Iudicibus, Hildebrandus morti adiudicauit, & eos in patibulis iuxta Ecclesiam S. Petri, in loco qui dicitur Palatiolum, suspendi præcepit.

9. Familiarem sibi librum Necromanticæ artis semper solebat secum ferre. Multa & alia fecit Hildebrandus, in quem clamat sanguis Ecclesiæ, gladio linguæ eius miserabili proditione effusus, propter quæ à communione eius, iustißime Ecclesia recesßit, sicut fecerunt Imperatores nostri, temporibus Apostatarum Liberij & Anastasij. Hæc Bruno.

ANno Domini Millesimo lxxx. Cum apud Brixiam, Noricam, triginta Episcoporum conuentus, necnon & optimatum exercitus, non solum Italiæ, sed & Germaniæ iussu regis Heinrici congregaretur, factus est omnium consensus aduersus Hiltebrãdum Papam, cognominatũ Gregorium septimum, quem pseudo monachum, totiusq; uæsaniæ pestiferum Principem, & præcipue sanctę Romanę sedis inuasorem affirmantes, ab Apostolica sede depellendum, quamuis absentem dijudicabãt, & Vuigbertum Rauennensem Archiepiscopum, ipsi subrogandum eligebant. Huius Decreti conclusio hæc est. Quia inquiunt illum, constat non à Deo electum, sed à se ipso, in fraude ac pecunia impudentissime obiectum, qui Ecclesiasticum subuertit ordinem, qui Christiani imperij perturbauit regnum, qui regi catholico ac pacifico, corporis & animæ intentat mortem, qui periurũ defendit regem, qui inter concordes seminauit discordiã, inter pacificos lites, inter fratres scandala, inter coniuges diuortia, & quicquid quiete inter pie uiuentes stare uidebatur, concussit: nos, autore Deo, congregati in unũ, legatis ac literis freti, decem & nouem Episcoporũ, die sancto, pręteritę Penthecostes Mogontię congregatorũ, contra eundem Hiltibrandũ procacissimũ, sacrilegia ac incendia prędicantem, periuria & homicidia defendentẽ, catholicã & Apostolicã fidem de corpore & sanguine Dñi, in quęstionẽ ponentẽ, hęretici Berengarij antiquũ discipulũ, diuinationũ ac somniorũ cultorem, manifestũ necromanticũ, phitonico spiritu laborantem, & idcirco à uera fide exorbitantem, iudicamus Canonice deponendũ & expellendũ, & nisi ab ipsa sede his auditis descenderit, imperpetuũ condemnandũ. Facta sunt aũt hęc vij. kal. Iulij. feria v. Indict. iij. Scripsit post hæc Anshelmus, Lucensis Episcopus, epistolã ad eundem Vuigpertũ, in qua illũ pręuaricatorẽ ac superbũ cognominat, inter alia subinferens. Vt ergo de beato Gregorio patre nostro dicã, quod de Cornelio scripsit beatus Cyprianus, factus est Episcopus, de Dei & Christi eius iudicio, de clericorũ penè omniũ, & ut uerius dicã, omnino omniũ testimonio, de plæbis, quæ tunc aderat suffragio, de sacerdotũ antiquorũ, & bonorũ uirorũ collegio, cum nemo ante se factus esset, cũ Alexandri locus, id est, cum locus Petri, & gradus sacerdotalis cathedręuacaret. Quo occupato, & de Dei uoluntate, atq; omniũ nostrũ consensu ordinato, quisquis iam Episcopus uoluerit fieri, foras fiat necesse est, nec habet Ecclesiasticã ordinationẽ, qui Ecclesię non tenet unitatẽ. Quisquis ille fuerit, licet multũ de se iactans, sibi plurimũ uendicans, prophanus est, alienus, foris est. Et cum post primũ secundus esse non possit, quisquis post unũ, qui solus debet esse, factus est, iam non secũdus ille, sed nullus est. Hæc priori sentẽtię ualde cõtraria scripsit Anshelmus Episcopus, uir literis apprime eruditus, ingenio acutissimus, facũdia prędipuus, & quod oibus maius est, in Dei timore & sancta cõuersatione nominatissimus, adeo ut tã in uita q̃ post mortẽ referat miraculis clarus.

Comitia Brixiæ, contra Gregorium septimum papam.

Parrysia Episcoporum contra papam Hiltebrandum.

Dotes Hiltebrandi, Apostolicæ scilicet.

Epistola Anshelmi Lucensis.

His ita gestis, inter Heinricum regem, & Rudolphum, rursus geritur bellum, iuxta fluuium Ellestram, in quo idem Rudolphus cecidit, sed à suis Meresburg uiuus delatus, & in breui defunctus, honorifice ibidem est humatus.

Fertur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Obseruã colloquium Rudolphi cũ Episcopis in Mersburg, quod Henricus 4. testatur innocentiã, & Episcoporum πολυπραγμοσύνην.

Fertur autem in extremis positus, & abscisam dexteram intuitus, ad Episcopos, qui forte aderant, graniter suspirans, dixisse. Ecce hæc est manus, qua domino meo Heinrico fidem sacramẽto firmaui, ecce ego iam eius regnum & uitam derelinquo præsentem, uidete qui me solium eius conscendere fecistis, ut recta uia uiæ uestra monita sequentem duxissetis.

Hoc etiam prælio ex parte regis Heinrici Ratpoto comes, regi satis fidus interijt. Anno Domini Millesimo lxxxi. Rex Heinricus Italiam cum exercitu petijt, Romamq; perueniens, in uigilia Pentecostes, resistente sibi Hiltibrando Papa, cum Romanis ante castellum S. Petri castra posuit, ubi etiam crebris per biennũ incursibus urbanorum infestatus, parua manu multa uiriliter peregit. Monasterium Babinbergense crematur, in uigilia Paschæ. Saxones & Alemanni ad colo-

Hermannus rex.

quium uenientes in Orientalem Franciam, non sine magna clade eiusdem prouinciæ redierunt. Bellum inter Chunradum in Orientali Baioaria ducis Boemiæ fratrem, & Luitpoldum Marchionem commissum est iiij. Idus Maij. Item aliud inter Alemannos & Baioarios iij. Idus Aug. iuxta Danubiũ apud Hohenstein, ubi Palatini comitis, Chunonis filius Chuno occisus est. Anno Domini millesimo lxxxij. Hermannus quidam uir præpotens ac nobilis ex Germania, à Saxonibus & Alemannis rex constituitur. Cui cum suis in partibus, hoc est in Lothoringia uel Germania nemo bellicis in rebus atq; diuitijs posset æquiparari, sumpto regis nomine, tam suis quàm alienis cœpit in breui despectus haberi. Anno Domini Millesimo lxxxiij. Hermannus cum paucis Orientalem Franciã hostiliter inuadit, & per eandem partem uisus est quasi equitum discurrens exercitus, quorum tamen uestigia nullo modo poterant agnosci. Heinricus rex Pascha celebrauit apud sanctam Rufinam, moxq; Romã tendens, castra posuit, ubi & pri-

Roma capitur.

us ad Occidentalem partem castelli S. Petri, captaq; est urbs iiij. Non. Iunij. feria sexta ante octauam Pentecostes. Hoc tempore Hiltibrandus Papa in castello Crescentij, quod uulgo domus Theoderici appellatur, inclusus expectabat euentum rei. Rex uero in Palatino monte munitionem instituens, non paucos quos in præsidio posuerat, ingrauescente super eos æstatis insuetu feruore amisit, sed &

Legati Græcorum ad regem Heinricum.

alios de exercitu multos eadem mortalitas absumpsit. Eodem tempore legati Græcorum uenerunt, munera multa & magna in auro & argento, uasisq; ac seriis afferentes. Romani autem uiginti obsides regi dantes ex nobilibus, petierunt diem constitui, in quo Papa & omnes Senatores in præsentiam eius uenirẽt. Qui diem statuens kal. Nouemb. ipse ad montana conscendit, intrante Iulio, ibiq; commorans usq; ad statutum tempus, Romam redijt, sed Papa in præsentiã eius

Hiltebrandus deponitur, & secedit.

non uenit. Vnde Romani commoti, manus regi dederunt: Hiltibrandum uero Papam unanimiter abdicarunt. Qui occulte fugiens, Salernam secessit, ibidem ad diem mortis suæ permansit. Eodem anno Vuelpho Baioariorum antea dux Augustam ciuitatem, summo mane iurauit, Sigefrido Episcopo uix euadente, Vuigoldum quendam eiusdem loci Canonicum inthronizauit. Anno Domini Millesimo lxxxiiij. Heinricus natale Domini Romę apud S. Pettum celebrauit, circa kal. uero Febr. in Campaniam transiens, ipsam & magnam Apulię partem cœpit. Post hæc per legatos Romanorum rogatus, ut pacificus rediret, Romam redijt, & ad portam Lateranensem castra ponẽs, omnes in deditionem accepit,

Vuigpertus Rauẽnas fit Papa.

ipsisq; petentibus, ut quia Hiltibrandus ab ipsis abdicatus aufugerat, Vuigpertũ Rauennatem Episcopum eis Apostolicum præficeret xi. kal. April. feria vi. ante diem Palmarum multis stipatus, cum magna gloria intrauit, ducens secum prædictum Episcopum. Qui sequenti Dominica per multos Pontifices, Apostolico nomini dicatus, nomenq; Clementis accipiens, reuerenter est inthronizatus. A quo rex cum regina Bertha, in sancta Dominica Paschę, imperiali benedictione

Heinricus 4. Augustam obsidet.

sublimatus est. Post hæc Imperator Heinricus de Italia digrediens, Augustam ciuitatem ab Alemannis inualam, obsedit & accepit. Defuncto Sigefrido Archiepiscopo Mogontino, Vuecil successit. Anno Domini Millesimo lxxxv. Synodus

Synodus Mogontiæ.

Mogontiæ habetur, cui interfuit Imperator, ubi præsentibus legatis Romanorũ omnes Episcopi rebelles Imperatori, deponendi iudicantur, cęteri uero anathe-

mate

mate ut uidebatur, condemnantur. Ibi etiam communi consensu atq; consilio constituta est pax Dei. Non multo post substitutis ab imperatore per parochias abdicatorũ præsulibus, in locum Adelberonis Meginhardus conuersatione probabilis, literis etiam & ingenio atq; facundia nulli penè secundus, Vuirciburgensi Ecclesię præsul ordinatur, dignus qui alius temporis esset Episcopus. Recepto iam à Saxonibus pacifice Imperatore Heinrico, quidã Marchio Eggibertus, Imperatoris etiam consanguineus, armis strenuus & animosus. atq; ditissimus, iterum in Saxonia contra Imperatorem tyrannidem suscitauit, qua cognita, Imperator in Franciã propere redijt. Eodem anno condicto tam ab inimicis quàm amicis Imperatoris colloquio, in Thuringia loco, qui Berchach dicitur, conue-

Marchio Eggibertus seditionem excitat contra Heinricum.

Conuentus in loco Thuringiæ Berchach

niebant, ex utraq; parte, quicunq; sapientissimi de optimatibus iudicabantur, canonum autoritate probaturi, cui parti iustitia faueret, Imperatore tamen absente, sic enim ipse consensit. Electis igitur satis literatis & eloquentibus uiris, hinc

Disputatio, an iniuste depositus Heinricus quartus.

Vuecilone Mogontino, illinc Geberhardo Salzburgensi Archiepiscopis disputatio cœpta est. Affirmat Gebehardus proponente hoc prius Vuecilone, imperatorem non iniusto iudicio, tam regno, quàm communione Apostolici sententia priuatum, econtra Vuecil dominum suum præiudicium non minus à Papa, quàm à Principibus passum contendit, dum ipso apud Canusium in satisfactione posito, immo iam à Papa in communionem recepto, alterum super se regem eleuarent. Adiecit etiam idem Mogontinus, quòd Imperator diu iam à Saxonia depulsus, & regnandi copia etiam ab illa dissensione, quæ ante Rudolphum facta præscribitur, spoliatus: nec uocari, nec iudicari, nec damnari canonice debuisset. Hoc Gebehardus improbare nitens asserit, neminem per hoc diuinis absolutum legibus, si forte sua qualibet re familiari fuerit spoliatus, quanto minus rex qui Saxonia, quæ non suum duntaxat prędium, sed domini sit regnum, qui Daniele, uel ipso rege Nabuchodonosor teste, cuicunq; uoluerit, dat illud: cum etiã ante amissam Saxoniam prius ab Alexandro, dehinc à Hiltebrando uocatus, satisfacere contempsisset. Sic itaq; utrinq; parte sua fauente, atq; acclamante discessum est. Notum tamen est, quòd eandem sententiam aduersarij Imperatoris tanto insequebantur zelo, ut habito postmodum in Quintilingoburg concilio, ubi Otto Episcopus Ostiensis interfuit, legatus Hiltibrandi Papæ, ipsam nimium uentilantes, hæresim Vuecilonis, ipsumq; hęresiarcham appellarent, contra

Hæresis Vuecloinis.

fidem scilicet illum dogmatizasse culpantes, quòd quamdiu quis suis spoliatus sit rebus, diuinis non subiaceat legibus. Hiltibrandus Papa, qui & Gregorius septimus apud Salernam moritur, & ibidem in Ecclesia sepelitur. Cui Normannorum & Mahthildis illius potentissimæ per Italiam fœminæ, cunctorumq; e-

Hiltebrand. moritur.

Desyderius succedit.

iusmodi sectam æmulantium assensu, Desyderius Cardinalis Romanus, & Abbas Casidensis, uerus Christi famulus, licet multum corde, simul & corpore renitens, substituitur, sed cum infirmitate graui laborans, ad summum hunc apicem inuitus, immo captiuus prouehereretur, precibus obtinuit, ut infra non multos dies ex hac uita tolleretur. Post hæc per eosdem electores & ordinatores præ-

Otto Vticensis fit Papa.

dictus Otto Episcopus Ostiensis eidem officio delegatur, mutatoq; Romano more uocabulo, Vrbanus appellatur. Anno Domini Millesimo lxxxvi. Heinricus Imperator Saxoniam uastat. Vuirciburg à Saxonibus & Alemannis obsidetur. Ad quam liberandam Imperator copiosum, tam peditum, quàm equitum congregat exercitum, pugnaq; iuxta Bleichfelt commissa, digreditur absq; uictoria. Mox urbe ab hostibus capta, Episcopus Adelbero introducitur, relictoq; cum eo militari præsidio, ad propria quisq; proficiscitur. Sed paulo post eadem urbs ab Imperatore recipitur, expulsoq; Adelberone cum suis, Meginhardus restituitur. Anno Dñi Mil. lxxxvij. Hermãn⁹ falso regis nomine deposito, permissiõe Imperatoris ad ppria reuersus, post paucos dies in cuiusdã oppidi oblidione interijt, Metis sepelitur.

Vuirtzburg obsidetur.

Habent Chronica, Henricum IIII. in rebus bellicis fuisse strenuissimum. Bis enim & sexagies signis collatis pugnauit. M. Marcellum, & Iulium Cæsarem supergressus. Quorum alter trigesies, alter quinquagesies bis pari marte decertarũt, quibus prælijs Saxones sæpe deuicit, quorum dux Rudolphus.

Anno

Universidad de Deusto Biblioteca

Bertha Spiræ sepulta

Anno Domini Millesimo lxxxviij. Bertha imperatrix obijt, & Spirę sepulta est. Buggo Halberstatensis Episcopus occiditur Goslariæ. Augusta urbs insidijs Suevorum in cœna Domini capta, secũda feria Paschę destruitur. Et Sigefridus eiusdem urbis Episcopus custodię mancipatur. Vuigoldus uero inuasor eiusdem Ecclesiæ, intra paucos dies moritur. Meginhardus Episcopus Vuirciburgẽsis obijt, cui Emehardus successit, uiuẽte adhuc Adelberone. Vuecil Archiepiscopus Mogontinus obijt, cui Ruthardus successit. Petrus Albanensis Episcopus obijt. Iste per iudicium ignis immensam pertransiens illęsus piram, uestimentis etiam per flammam uolitantibus, sed in nullo læsis, Petrum Florentinum Episcopum declarauit simoniacum, unde & ipse postea igneus est appellatus. Anno Domini Millesimo lxxxix. Otto Ratisponensis Episcopus moritur, pro quo Gebehardus adolescens constituitur. Imperator nuptias Coloniæ celebrauit, quandam Vtonis Marchionis uiduam, Ruscorũ regis filiam ducens uxorem. Post hæc congregato exercitu, oppidum quoddam Marchionis Eggiberti, in Thuringia positũ, nimis firmum, Gliche dictũ, obsedit. In uigilia uero natalis Domini, Dominico scilicet die, cum magna pars primatum, ob diem festum iam abiret, Eggibertus suis consulens, audacter Imperatorem inuadit, & nauiter primo resistẽtem, tandem cedere compellit. Ibi Burchardus, Losannæ Episcopus, qui ea die sacram Imperatoris lanceam ferebat, occisus est. Anno Domini Millesimo xc. Heinricus Imperator Italiam ingreditur, ibiq; ferè per septem annos moratur. Prędictus Eggibertus à quibusdam Imperatoris fidelibus, in quodam molendino, pausandi gratia deprehensus, turpiter occubuit. Adelbero Vuirciburgensis de sede sua iam diu depulsus, in Baioaria moritur, ibiq; in monasterio suo Lambach sepelitur. Anno Dñi Millesimo xci. Visi sunt per multas regiones uermiculi nimis ignoti, non longe à terra uolantes, hoc est, ut uel manu, uel uirga tangi possent, grossitudine quidem muscis æquales, sed longitudine satis deductiores. Quorum tam infinitus extitit exercitus, ut unum pene miliarium, in latitudine duo uel tria, in longitudine uiderentur occupare, densitate uero sua ipsam solis lucem terris negare. Per quam prodigiosam uisionem, illam quæ post quadriennium facta est, Hierosolymam tendentium, profectionem quidam interpretati sunt figurati. Anno Domini millesimo xcij. Pestilentia magna facta est hominum atq; pecudum. Anno Domini Millesimo xciij. Fratizlaus dux Boemiæ, in uenatu repente cadens de equo, subitanea morte obijt. Chunradus Imperatoris filius, & Berthę Imperatricis, patri rebellasse infamatur. Visus est splendor quidam, quasi facula uolans per aerem, ab Oriente in Occidentẽ. Eclipsis solis facta est ix. kal. Octob. hora tertia, & mortalitas magna subsecuta est. Anno Domini Millesimo xciiij. Ecclesia mortalitate immensa, incredibiliter uastata est, insuper pestilentia, turbinibus, imbrium inundationibus, cladibus nimium afflicta. Anno Domini Millesimo xcv. Ladislaus rex Pannoniæ, misericordię operibus plenus, uitam finiuit in Domino. Luipoldus quoq; Marchio, necnon Heinricus Palatinus comes obierunt. Burchardus etiam Abbas transiuit ad Dominum xiij. kal. Feb. Anno Domini Millesimo xcvi. Vuelpho dux antea Noricus, qui ab Imperatore iam dudum abiurauerat, & ob id ducatum perdiderat, in gratiã eius redijt, ducatumq; recepit. Signum in Sole apparuit v. Non. Mart. feria secunda incipientis quadragesimę. Diuersa quoq; prodigia mundus partuiisse ubiq; referebatur. Mox ex omnibus penè terræ, sed maxime ab Occidentalium regnorum partibus, tam regum & nobilium quàm etiam uulgi utriusq; sexus innumerabiles turmæ armata manu Hierosolymam tendere cœperunt, excitati scilicet in zelum frequẽtibus nuncijs super oppressione Dominici sepulchri, ac desolatione omnium regionũ Orientalium quas gens ferocissima Turcorũ per aliquot annos suo subactas dominio, inauditis calamitatibus iam iamq; deleuerat. Quibus ut dictum est, subuenire statuentes, sicut diuersis agminibus, ita diuersis & incertis pleriq; ducibus properabant. Primi namq; Petrum quendam monachum sequentes, quem tamen postea multi hypocritam fuisse dicebant, ad xv. mil. æstimati per Germaniam, indeq; per Baioariam atq; Pannoniam pacifice transibant, quamplurimi uero

Iudicium ignis.

Petrus Albanensis igneus.

Gliche obsidetur.

Heinricus. 7. annis in Italia.

Vermiculorum prodigiosa uisio.

Fratislaus Bohemiæ rex.

Ladislaus Pannoniæ rex.

Prodigia.

Profectio Hierosolomytana.

Duces profectionis.

uero nauali per Danubium, uel per Alemanniam pedestri itinere, alijq; ad xij. mil. per Saxoniam atq; Boemiam, à quodã prębytero Folcmaro, itemq; nõnulli à Gotescalco prębytero per orientalem Franciam ducti sunt. Qui & ipsi nefandissimas Iudæorum reliquias, ut uere intestinos hostes eclesię per ciuitates quas transibant, aut omnino delebant, aut ad baptismatis refugium compellebant: quorum tamen plurimi, sicut canes ad uomitum postea retro rediebant. Illi autem uiatores plurimis exinde manubijs onusti, Vngariam attingentes, quibusdam ob seditiones, ut uidebatur, indigenis inuisi facti, aut reuera facultatum suarum abundantia eosdem semibarbaros in auaritiam accẽdentes, iussu regis eorum Colomanni dolis potius q̃ armis capti, plurimi morte multati, pauci armis & rebus nudati, fugam pro maximo lucro reportabant, quamuis & amplissima utriusq; multitudo à quodam Emichone uiro militari seducta, uel potius ut Israhelitici quondam exercitus spiritu fornicationis decepta, paucis sibi in Pannoniæ ingressu in prędisto Vueissenburg obstantibus, fuga, nemine persequente repatriauerit. Eclipsis lunæ facta est vi. Id. Augusti, luna xiij. Anno domini millesimo xcvij. Heinricus imperator ab Italia rediens, Ratisponam Baioariæ urbem uenit, ibiq; aliquandiu moratus, Iudęis, qui baptizari coacti sunt, iudaizandi ritum concessit. Interea Gotefridus dux Lotharingiæ, uir genere, armis, & ingenio clarissimus, qui priori anno, cunctis quæ possidebat in precium redactis, militibus copiosis, fideq; non modica instructus, iter per orientalem Franciam fecerat: neq; ipsis ab Vngaria fugientibus territus, sed tam imperatoris Heinrici, quàm regis Colomanni permissione, Pannonias, Bulgariasq; permearat, Constantinopolitano fœderatur imperatori, eiusq; præsidijs fultus, Romaniam attigit, ibiq; sociatis sibi tam Siciliæ quàm Græciæ, Danorum, Nortmannorum, cæterorumq; trasmarinorum exercitibus, immo uniuersorum Christum colentium nationum auxilijs, frequenti congressu Barbaros atterere cœpit: tandemq; Romania occupata, in Antiochiæ consedit obsidio. Heinricus imperator Mogontiæ cum principibus colloquium de pace habuit, circa kalend. Decembris, & natale domini apud Argentinam celebrauit. Cometes apparuit. Eo anno æstas fertilissima, hiems uero lenis & pestilens fuit: imbrium & fluminum inundationes nimis increuerunt.

Iudæi ad baptismum compulsi.

Alb. K. lib. 5. cap. 14. Iudæi inuiti baptizati redeunt ad iudaismũ.

Henricus Imp. Mogont. & Argent.

Anno domini millesimo xcviij. Inquisitione facta Mogonciæ ab imperatore, de facultate Iudæorum interfectorum, inter cæteros qui eas rapuerunt, quidam ex consanguineis archipræsulis incusati sunt. Quos cum imperator perquireret, nec in præsentiam eius uenirent, pontifex causam eorum defendere uolens, sed non ualens, indignatione permotus, ex urbe discessit, & Thuringiam cum eis se contulit, quasi suis in hoc melius prospecturus, & ex uicinitate imperatori rebellium quendam ei terrorem illaturus, sicq; commotionis suæ uindictam exacturus. Extiterunt autem qui dicerent, etiam ipsum pontificem multam partem de pecunijs inuasis accepisse, & idcirco defensioni cæterorum tanto studio cor apposuisse. Vuelfo Baioariorum denuo dux filios suos & ipsos rebellare tentantes, gratiæ imperatoris reconciliauit, & uni eorum ducatum post se committi impetrauit.

Raptores facultatum Iudaicarũ ex consanguineis archipræsulis Mogont.

Episcopus inuasor Iudaici eris.

Anno domini millesimo xcix. Heinricus imperator natale domini Colonię celebrauit: in Epiphania uero Aquis filium suum iuniorem Heinricum quintum regem fecit, reprobato maiore suo Chunrado, quẽ prius coronauit. Chunradus uero causam rebellationis suæ paucis tantũ, sibiq; familiarissimis in regno detegens, assumpto quodam ex ordine ministerialium patris æque Chunrado nomine, forti admodum & prudenti uiro, per quasdam Italię partes & nomen & dignitatem regis annis ferè nouem obtinuit: tantum indolis suę per orbem Romanum diffundens interim odorem, ut nemo religiosus, nemo sapiens in ipso saltem Rempublicam constituendam fore dubitaret. Erat enim uir per omnia catholicus, & Apostolicę sedi subiectissimus, plus religioni quàm fascibus uel armis deditus: fortitudine tamen & audacia satis & super instructus, lectioni quàm lusibus uacare malebat: miseris omnimodis, sed præcipue militibus

HENRICVS quintus, XVII, Germ. Imp.

Conradus Henricj filius.

Vel, in ipsius salutem.

Universidad de Deusto Biblioteca

inopia strictis, compassione & misericordiæ fructu proximus fiebat, nemini contemptum, nemini uim, nemini præiudicium intendens, omni personę, omniq; conditioni fuit affabilis: indeq; non immerito Deo & hominibus semper extitit amabilis: cœlibatus pudorem perpetualiter & seruare cum proposuisset, coactus tamen à suis filiam Ruggeri ducis Siciliæ, famosissimi penè nostrorũ temporum uiri, duxit uxorem: cuius tam caste usus est coniunctione, ut uix crederetur eam unquam cognouisse. Legale illud præceptum: Turpitudinem patris tui non reuelabis. itemq;: Honora patrem tuum. murmur quod per totum Romanum imperium patris sui mores laniabat, quodq; ipsum sibi offensæ patris ac suæ ab illo discessionis causa extitit, auribus proprijs nunquam patiebatur inferri, semper illum dominum suum & Cæsarem uel Imperatorem cognominans: uniuersos à palatio patris aduentantes, sub appellatione conseruorum, licet infimos, sociali beneuolentia tractans. Præter animi uirtutes, morumq; compositionem, corpore fuit apprime decorus, ac statura procerus. Eodem anno Gotefridus dux, Reginmundus comes sancti Aegydij, Rupertus comes Nortmanniæ, Rupertus comes Flandrensis, cum turbarum copijs quibus præerant multa usq; Hierusalem difficultate pertingunt iiij. iam anno postquam in eandem militiam pro crucifixo sibi Christo tanti se bellatores sponte crucifixerunt. Reliqua enim multitudo præter eos qui cum Boimundo Antiochiæ consederant, uel cum Baldeuuino Rohas abierant, Laodiciæ Tyroq; remanserant, per diuersas circunquaq; regiones dispersi sunt. Hic de militię uel expeditionis eiusdem causa non tam humanitus quàm diuinitus ordinata, fert animus æstuans aliqua præscriptis adijcere, maxime ob imprudentiam, immo impudentium quorundam redargutionem, qui uetusto semper errore contenti, nouitatem hanciam senescenti, & prope intereunti mundo pernecessariam, ore temerario præsumunt reprehendere, ipsi Epicureo more uoluptatum latam quam artam diuinæ seruitutis uiam amplectentes, appetitum mundi prudentiam, contemptum eius stultitiam, hoc est, carcerem patriam, tenebras lucem, malum bonum, mortem uitam, proh pudor corde cæcissimo considerantes, lenocinatur eis in hoc, & audaciam huiusmodi subministrat, deprauata iam undiq;, sed maxime partibus in istis rerum uertigo, ubi sapientia prę omnibus inuisa, uirtus omnis est odiosa, religio despicitur, humilitas conculcatur, astutia primatum præstat, uitium amorem conciliat, crudelitas timorem, superbia impetrat honorem. Nos autem in Domino tantum confidentes, nec præsentibus, sed futuris inhiantes, ac licet spectatores pigri, fautores tamen beniuoli, laudemus eosdem nostri temporis uiros gloriosos, qui uicerunt regna mundi, qui relictis propter pium ouis centesimæ quæsitorem, coniugibus ac liberis, regnis & diuitijs, posuerunt animas suas in manibus suis, zelo zelantes pro domino Deo exercituum: ultroq; condigne armati fortitudine, regis sui cœlestis ineuntes seruitium.

Vxor Conradi filia Ruggeri ducis Siciliæ

Modestia & humanitas Conradi.

Causa expeditionis Hierosolymitanæ.

Epicurei & populus Asatorum notati.

Laudati qui uitam prodigunt.

Nota: animas in manibus habere: hinc pretiosæ amorũ aliquet quibus nec uita chara fuit, amore Christi.

Tempore Heinrici iiij. Romani, & Alexij Constantinopolitani principis, iuxta præsagium Euangelicum, surrexit undiq; gens contra gentem, & regnum aduersus regnum, & terræ motus magni erant per loca, & pestilentiæ, & fames, terroresq; de cœlo, & signa magna: & quia iam in omnes gentes Euangelica tuba, iusti iudicis aduentum præconabatur: ecce etiam totum circunquaq; mundum signa prophetata portendentem uniuersalis ecclesia contemplatur. Iam Hierosolyma Sarracenis ciuibus possessa, Babylonia quæ nunc sedes est regni, Aegyptijs seruiebat: iam tenuis in ea Christianæ professionis religio, quotidiano se tributo redimebat. Bethleem domus panis angelorum, stabulum facta est armentorum: uniuersæq; circumcirca Ecclesiæ per omnia ludibrijs numeroso annorum circuitu subiacebant Paganorum. Orta sunt interea bella sorte miserabili inter Christianos orientales, id est, Græcos & Armenios: Armenij utpote regnis & numero pauciores, affines ascisciunt sibi de Persida bellatores inclytæ famæ Turcos: quorum auxilio sedata iuxta placitum suum seditione, dimiserunt eos ad propria, nimis allectos terrarum ipsarum copia, & fertilitate.

Bella inter Græcos et Armenios.

Qua de

Qua de re inito post annos aliquot consilio, emerserunt ab aquilonari plaga, de terra Gorrizana, quæ plus hominum q̃ uictuum fertilis esse narratur, prescriptorum Paganorum copiæ multæ quæ sub iiij. Sultanis diuisæ (sic enim satrapas suos nominare solent) uni tantum Persico imperatori, pene diuini cultus more subiecti, per Armeniam, indeq; Cappadociam, totamq; Romaniam atq; Syriam diffusi sunt. Primo quippe Niceam catholicę quondam fidei turrim firmissimã expugnant, trucidatis in ea Christianis quos ceperant, Solomanum quendam de suis tyrannum cum præsidijs locant, uniuersas circumquaq; regiones usq; ad paludem siue sinum maris, qui brachium sancti Gregorij dicitur, funditus deuastantes, nulli animę Christianę, nulli ecclesię uel monasterio, immo necipsis sanctorum imaginibus parcentes. Vidimus enim & adhuc uidere miserabile spectaculum est, in semidirutis partium illarum oratorijs, ipsam Saluatoris nostri, eiusq; gloriosissimæ genitricis, seu quorumlibet electorum picturas, truncatis naribus & auribus, manibus uel pedibus, desolatarum ecclesiarũ quodammodo luctum uisibiliter prætendere, diuiniq; iudicij super se uigilantem uirgam plagis quasi semper recentibus ostentare. His te gladijs ô nobilissima Constantinopolis nec regis tui tutauit milleformis astutia, nec ciuium populositas innumera: non te frequenta nundinarum, uel infinita congeries auri redemit: non te Vuaringorum, non te Turcopolorum tuorum, uel Pincinatorum classiumúe multitudo defendit, solum tibi stagni prædicti interstitium præsidio fuit, immo sola te creatoris operatio muniuit. Subiacuit furoribus istis prępotens quondam Antiochia: & ne multis morer, dextras dederũt tota simul Syria atq; Palestina. Igitur terra repromissionis subacta, mater nostræ redẽptionis, ac ciuitas Dei Hierusalem, duplici captiuitatis iugo grauatur: solamen tamen erat utiq; perparuum, quod opprimentium se Sarracenorum Turcis multo turpiorũ plebs æqua sorte multatur. Posito inibi Sultano, militibusq; numerosis, ad instaurandum antemurale, quod hactenus cernitur, aliáue quælibet ædificia, destruuntur illa quæ extra ciuitatem erant monasteria: Domini uero sepulchrum questus duntaxat gratia, intemeratum relinquitur: templum domini famosissimum, & nulli ut arbitror, humani operis structuræ comparandum, sacrilegæ Paganorum religioni reseruatur: tantæq; semper apud illos habebatur uenerationi, ut nunquã illud nisi nudis & lotis pedibus intrarẽt: nullum uero de Christianis, quos utiq; maxime immundos iudicabant, per tot annorum curricula tam Sarracenorum quàm Turcorum tempore uel intra atrium ingredi permitterent. Cum ergo uictores ijdem nunc armis, ut res poscebat, insudarent, nunc lusibus ac delitijs, utpote à glarea ieiuna in terrã maxime fructiferã transplantati sibimet indulgerẽt, in illorum seruitio quæ tormenta, quas cruces, quasúe per omnia miserias superstites Christicolæ paterentur, uix cuilibet inexperto credibile est, per legationes tamen frequentissimas, & epistolas etiam à nobis uisas, uniuersalem ecclesiam ecclesiæ Hierosolymitanę in prędidiũ lugubriter inclamãtes aduerti facile potest.

Sultani Satrapæ.

Nicea expugnata.

Luctus desolatarum ecclesiarum.

Hierusalem duplici iugo grauata.

Domini sepulchrum questus gratia intemeratũ relinquitur.

Crux superstitum Christianorum.

Prædictus etiam Alexius imperator Cõstantinopolytanus, super eisdem Barbaris prædonibus per maiorem iam regni sui partem diffusis, non paucas epistolas Vrbano papæ direxit, quibus in defensionem orientalium ecclesiarum se nõ sufficere deplorauit, obrestans totum, si fieri posset, occidentem, qui iam ex integro Christiana professione censeretur sibi in adiutorium aduocari, promittens per se cuncta necessaria prælaturis terra mariq; ministrari. Inde commotus apostolicus, & omnis ecclesia Romana, generale concilium in Hispaniæ confinio congregari fecit, uel, ut quidam dicunt, Parisij: quo etiam ipse laborioso nimis itinere perueniens, innumeris qui ibidem conuenerant populis, diuersorumq; regnorum legatis, uniuersa quæ scripta sunt, & multo ampliora ore facundissimo declamauit. Mox tot millibus in lachrymas resolutis, uariarũ quoq; linguarum planctibus in altum leuatis, in hoc eis doctor egregius remissionem omnium condonat peccatorum, si renunciatis omnibus quæ possidebant, crucẽ post Christum unanimiter portantes, periclitantibus cõchristianis ferrent auxilium. Qua sponsione arrectis animis omnium, designata sunt ad præsens in domini

Alexius Imp. Const.

Concilium in Hispania uel Parisijs.

X ij militiam

Universidad de Deusto Biblioteca

Centum millia uirorũ crucifer exercitus.

militiam circiter centum millia uirorum ex Aquitania ſcilicet atq; Normannia, Anglia, Scotia, & Hibernia, Britannia, Galitia, Vuaſconia, Gallia, Flandria, Lotharingia, cæterisq; gentibus Chriſtianis, quarum nunc minime occurrunt uocabula, crucis ſignaculum in ueſtibus, id eſt, uere crucifer exercitus, ad mortificationis præferebat commonitorium, credens in hoc, iuxta uiſionem magno quondam Conſtantino reuelatam, ab inimicis crucis Chriſti ſe triumphaturum. Mira autem & inæſtimabili diuinitatis diſpenſatione tot Chriſti membra, linguis, tribubus, & nationibus differentia, ſubito in unum Chriſti charitate conglutinati coaluerunt corpus: uno omnes Chriſto rege ſunt ſingulis ſingulæ gentes procuratę ducibus, Gotefrido ſcilicet Lotharingenſi, ſuisq; fratribus Baldeuuino & Euſtatio, Ruperto Flandrenſi, item Ruperto Nortmannico, Reginmundo comite de ſancto Aegidio, Hugone fratre Philippi regis Galliæ, cæterisq; eiuſdem induſtriæ nobilitatis atq; fortitudinis bellatoribus. Quibus omnibus uenerandę ſanctitatis & ſapientiæ uirum Hademarum epiſcopum præfatus Apoſtolicus præfecit, cui & ligandi ſoluendiq; poteſtatem à beato Petro Romanæ ſedi hæreditatam ſua uice ſemper exercendam conceſſit, inſignitumq; cœleſtis militię ſtigmate exercitum, Apoſtolica benedictione conſignans, cõdicto ab uniuerſis tempore profectionis, ipſe cũ non modica eiuſdẽ expeditionis turma Italiam rediit.

Duces exercitus cruciferi.

Hademarus epiſcopus.

Legatis deniq; ſingulis ad propria reuerſis, peruagata cis citraq; mox orbem cunctum hæc fama commouit: inſuper quod dictu mirabile eſt, ipſum oceani limitem uelocitate conſueta ſuperuolans, Inſulanorum etiam claſſibus maria ipſa cœleſtis regis militia redundare fecit. Nam ut ueriſſime comperimus, tam ignotos effudit oceanus populos, cuius non dicam mores & habitus, ſed ne loquelam quiſquam huius littoris habitator uel de ipſis Marinarijs agnoſceret: rurſumq; alios, quibus nihil præter panem & aquã in uſu uictus eſſet: itemq; quoſdam, quibus argentum pro ferro in omnibus ſuis utenſilibus eſſet. Hinc & undecunq; augebatur quotidie circacircum ſignatorum numerus: & ut prælibauimus, in huiuſmodi expeditionem totus feruet, totus cõcutitur, uel potius tranſformari uidebatur mundus. Francigenis occidentalibus facile perſuaderi poterat ſua rura relinquere: nam Gallias per annos aliquot nunc ſeditio ciuilis, nunc fames, nunc mortalitas nimis adflixerat: poſtremo plaga illa, quæ circa Niualenſem ſanctæ Gertrudis eccleſiam orta eſt, uſq; ad uitę deſperationem tertuerat. Erat autem huiuſmodi: Tactus quiſquam igne inuiſibili, quacunq; corporis parte, tam diu ſenſibili, immo incomparabili tormento, etiam irremediabiliter ardebat, quouſq; uel ſpiritum cum cruciatu, uel cruciatum cum ipſo tacto membro amitteret. Teſtantur hoc hactenus nonnulli manibus uel pedibus hac pœna truncati. Reliquarum nationum plebes, perſonæ aliæ præter apoſtolicum edictum prophetis quibuſdam inter nuper exortis, ſeu ſignis cœleſtibus, ac reuelationibus ad terram ſe promiſſionis uocatas, aliæ ſe quibuſuis incommoditatibus ad talia uota compulſos fatebantur: magna quippe pars eorum cum coniugibus ac prole, totaq; re familiari onuſti proficiſcebantur. Orientalibus autem Francis, Saxonibus & Thuringis, Baioarijs & Alemannis hæc buccina minime inſonuit, propter illud maxime ſciſma, quod inter regnum & ſacerdotium à tempore Alexandri papæ uſq; hodie, tam nos Romanis, quàm Romanos nobis inuiſos & infeſtos iam heu confirmauit. Inde eſt, q̃ omnis pene populus Teutonicus in principio, profectionis huius cauſam ignorantes, per terrã ſuam tranſeuntes, tot legiones equitum, tot turmas peditum, totq; cateruas ruricolarũ fœminarum, ac paruulorum, quaſi inaudita ſtultitia delirantes ſubſannabant, utpote qui pro certis incerta captantes, terram natiuitatis uane relinquerent, terram repromiſſionis incertam, certo diſcrimine appeterent, renunciarent facultatibus proprijs, inhiarent alienis. Sed quamuis noſtra gens cæteris multo ſit in ſolentior, reſpectu tamen miſerationis diuinæ inclinatur tandem aduerbũ eiuſdem renunciationis furor Teutonicus, à commeantium ſcilicet turbis rem ad integrum edoctus, præterea ſignum in ſole quod præſcriptum eſt, uiſum, multaq; quæ tam in aere quàm in terris portenta apparuerũt, ad huiuſmodi exercitia

Fama Hieroſolymitanæ expeditionis per totum orbem.

Galliæ calamitas.

Plaga ignis inuiſibilis

Reuelationes de uocatione ad terram promiſſam.

Schiſma inter regnũ & ſacerdotium impedimit in Orientalibus reuelationem.

Teutonici ignari huius profectionis.

Furor Teutonicus edocetur à turbis commeantium.

non pau-

non paucos antea torpidos excitauerunt. E quibus aliqua hic interſeri duximus utiliſſimum, cuncta uero longiſſimũ, & nos cometem in plaga meridiana ſtantem, ſuumq; ſplendorem in obliquum gladij more protendentem, tunc circa Non. Octob. uidimus. Anno uero poſt hæc tertio, ſtellam aliam in oriente locum ſuum longo interſtitio ſaltibus mutantem, vi. kalend. Mart. conſpeximus. Nubes quoq; ſanguineas tam ab occidente, quàm oriente ſurgentes, ſibiq; inuicẽ in cœli centro cõcurrentes. Rurſumq; medijs fere noctibus à ſeptentrione igneos exurgere ſplendores: plerunq; etiam faculas per aerem uolitantes, uidiſſe nos teſtibus pleriſq; comprobamus. Non multo ante hos annos quidam uenerabilis uitæ præsbyter, nomine Suiggerus, cuiuſdam diei hora ferè nona, duos equites conſpexit concurrentes in aere, diuq; concertantes: alterum qui crucem non modicam ferebat, qua percutere uidebatur: in altero uictorem exiſtere.

Cometes.

Nubes ſanguineæ.

Suiggeri præsbiteri uiſio.

Eodem tẽpore Greg. presbyter, qui nunc ſub monachica profeſſione nobiſcũ cum primogenitis aſini debitum ouinum Chriſto perſoluit, hora quadam meridiana cum duobus comitibus in ſylua deambulans, gladium miræ longitudinis uenti uertigine, ignotum unde leuaretur, in ſublime deferri uidit: & quouſq; uiſum altitudo celaret, tam fragorem auribus, quàm metallum oculis diſcreuit. Referebant aliqui, qui in equorũ paſtibus uigilabant, ciuitatis ſe ſpeciem in aere uidiſſe: diuerſas etiam turbas diuerſis ad eam partibus, tam equeſtri, quàm pedeſtri itinere properantes perſpexiſſe. Nonnulli etiam crucis ſignaculum ſibimet in frõtibus uel ueſtibus, ſiue in quolibet loco corporis diuinitus impreſſum oſtendebant, ipſoq; ſe ſtigmate ad eandẽ domini militiam preſcriptos credebãt.

Prouerb. Cum primogenitis aſini debitum ouinum Chriſto perſoluere.

Item alijs ſubita mentis mutatione cõpunctis, uel uiſione nocturna edoctis, prædia resq; familiares diſtrahere, ſignumq; mortificationis ueſtibus aſſuere placuit: & in his omnibus ultra quàm credi poteſt, cateruatim currentibus ad eccleſias populis nouo ritu gladios cum fuſtibus & capſellis ſacerdotalis benedictio diſpartiuit. Quid referam temporibus ipſis mulierem quandam duobus annis continuis impregnatam, tandemq; dirupto utero, filium loquentem fudiſſe: itemq; infantulum per omnia bimembrem: alterum uero capite bino. Agnellos quoq; aliquos binis capitibus exortos fuiſſe: pullos etiam equarum dentes maiores, quos equinos uulgo appellamus, quosq; non niſi trimis caballis natura concedit, in ipſo partu protuliſſe. His & huiuſmodi ſignis tota creatura in creatoris ſe militiam cohortante, nil moratur inimicus ille, cęteris etiam dormientibus ſemper peruigil, bono illi ſemini zizania ſua ſuperſeminare, pſeudo prophetas ſuſcitare, dominicis exercitibus falſos fratres & inhoneſtas fœminei ſexus perſonas ſub ſpecie religionis intermiſcere, ſicq; per aliorũ hypocriſin atq; mendacia, per aliorũ uero nefarias pollutiones, Chriſti greges adeo turpabantur, ut iuxta boni paſtoris uaticinium etiam electi in errorem ducerentur. Inde fabuloſum illud cõfictum de Carolo Magno, quaſi de mortuis in idipſum reſuſcitato. Et alio neſcio quo nihilominus rediuiuo friuolum quoq; illud de anſere, quaſi dominam ſuam deducente, multaq; id genus. Idem tamen ſeductores, quemadmodum ſinguli ſuis à fructibus ſint cogniti, quomodo ueſte ſub ouina lupi ſint denorati, hi potiſſime, qui ex illis adhuc ſuperſunt, licet ut perquirantur, ſcilicet, quo portu iuxta promiſſum ſuum abſq; nauigio mare tranſierint, quibus prelijs uel locis multos paganos parua manu ſtrauerint, quas eorum munitiones ilico ceperint, quaue poſtremo parte murorũ Hieruſalem caſtra poſuerint, & cætera: nihilq; habentes quid reſpõdeant, tam de oblationibus fideliũ per hypocriſim ſuſceptis, quàm de cęſis ob rapinã, quas ſeduxerant turbis, propria maxime apoſtaſia, neceſſe eſt ut pœnitentiam agere cogantur. Nam ut prælibatum eſt, plebs Folemarum per Boemiam ſequens, cum apud Nitram Pannoniæ ciuitatem ſeditione concitata partim captiuitate, partim ferro diſperſa eſſet, pauciſſimi qui remanſerant adhuc teſtari ſolent, quod crucis ſignum ſuper ſe cœlitus apparens ab imminente eos nece liberáſſet. Goteſcalcus uero non uerus, ſed falſus Dei ſeruus, poſtquam non ſine damno orientalis Noricæ, Vngariam cum ſuis intrauit, admitanda falſæ religionis ſpecie, munitionem in arce quadam conſtituere, & in ipſis

Mulier biennio grauida, puerum loquentẽ parit.

Agnelli binis capitib.

Zizania inimici.

Fabuloſum de Carolo Magno.

Crucis ſignum à nece multos liberauit.

Goteſcalcus falſus Dei ſeruus nocet in Vngaria.

Universidad de Deusto Biblioteca

in ipsis locatis præsidijs, per reliquum uulgus Pannonias circuncirca uastare cœpit. Quo nimirum oppido ab indigenis sine dilatione capto, turba multa truci data atq; captiuata, grex reliquus dispersus, ipseq; mercenarius, nõ pastor, turpiter fugatus est. Surrexit etiam diebus ipsis quidam uir militaris, comes tamẽ partium illarum quæ circa Rhenum sunt, Emicho nomine, dudum tyrannica conuersatione nimis infamis, tunc uero uelut alter Saulus reuelationibus, ut fatebatur, diuinis, in huiusmodi religionem aduocatus ferè xij. mill. signatorũ sibimet usurpans ducatum: qui nimirum per ciuitates Rheni, Mœni, quoq; Danubij ductí, execrabilem Iudæorum quacunq; repertam plebem zelo Christianitatis etiam in hoc deseruientes, aut omnino delere, aut etiam intra ecclesiæ sarragebãt cõpellere sinum. Ad confinia quoq; Pannoniarũ innumeris iam utriusq; sexus copijs cum peruenissent multiplicati, regnum ipsum, quod scilicet partim paludibus, partim syluis cingitur, per obsirmata præsidia uetãtur ingredi. Fama quippe Colomanni regis iam perculerat uel permonuerat aures, inter Paganorũ & Vngariorum necem, nihil apud Teutonicas differre mentes. Qua de re munitionem Vueissenburg per vi. hebdomadas expugnantes, plura inibi patiuntur incommoda: inter quæ etiam quis illorum sub nomine regis Pannoniarum potiretur terris, ciuili stultissimaq; quatiuntur discordia. Itaq; oppugnãtes insudantes ultimo, iam muris interruptis, iam fugientibus oppidanis, iamq; indigenarum exercitu uastante propria flammis, miro Dei omnipotentis nutu uictor peregrinorũ exercitus terga nihilominus uertit: relictisq; suppellectilibus, nil quilq; præter miseram animam emolumenti reportauit. Sic nimirum, sic nostræ gentis homines zelum Dei, sed non secundum scientiam Dei habentes, quippe qui in malitia, quã in liberãdis Christianis Christus prouiderat alios uicissim Christianos persequi cœperant, miseratione diuina fraterno sanguine repressi, Vngarij quoq; liberati sunt. Hæcq; est causa, qua quidam simpliciores fratres, utpote rem ignorantes, scandalizati, totum huius profectionis conatum uanum atq; friuolum ipsi nimis præpoperi iudices interpretati sunt. Paleis tamen ex area dominica huiusmodi uentilabro decussis, uidimus grana triticea naturalis soliditatis grauitate perdurantia, Gotefridum scilicet, cæterosq; prenominatos, uere dominicæ militiæ duces, cũ suis singuli super omnẽ stellarũ dispositionẽ speciosis castris ab uniuersis quas pertranlibant gentiũ principibus, pacẽ ac fauorẽ, humilitatis atq; charitatis exẽplo ut uere Christi discipuli cõsequentes, donec diuersis itinerũ difficultatibus Bulgaria permeata Cõstantinopolitanas attigerant arces.

Emicho olim tyrãnus nunc alter Saulus.

Iudæos delere, aut ad fidem compellere scilicet.

Weissenburg

Vngari liberati.

Legimus Hierosolymæ libellum à loco præsenti totam huius historiæ seriem diligentissime prosequentem, plurimosq; populi Dei per triennium labores in captę Hierusalem lętissima uictoria concludentẽ. Quapropter nos hinc iam pauca de pluribus assignamus, uidelicet, quod fictis omnino beneficijs, Alexius imperator tantos sibimet heroas amicauerit: postea uero sacramentis tortis, ne regno suo uim inferrent, constrinxerit, q̃uis constet, q̃ dum moram ibidem primæ quoq; cohortes, alias aduentantes expectando facerent, dolis eos interfecissent, nisi Gotefridi ducis solertia super gregem domini cautius uigilasset. Testantur seditionem ipsam suburbana quæ tunc destruxit, pons quem expugnauit. Quid multa? Per duorum ferè mensium spatium nouitios indies suscepit exercitus Bizantium, è quibus tandem absq; uulgi paruulorum ac mulierũ incredibili multitudine, recensita sunt ccc. millia pugnatorum. Porro cohortes Petrum secutę, iussu Alexij dudum transpositæ, Paganis fuerant iam ludibriũ factæ. Motis itaq; castris, Niceam applicuerunt, quam, fugato prædicto Solomano principe, expugnantes, captam imperatoris præsidijs tradunt. Sic enim sacramenta firmauerant, ut urbes quasq; suo imperio detractas pristinæ ditioni si uincerent, redderent, ipsiq; uicissim tam armis quãm stipendijs regijs infra metam eandem se fouerí non dubitarent. Inde per regnum Constantini terram utiq; opulentissimã progredientes, mare cõtingunt Ruscię. Sicq;, ut epistola docet à Ruperto comite delata, cũ tanta alimentorum abundantia militiam suam Christus deduxit, ut aries nummo, bosq; siclo uenęrẽt. Pręterea inquit, quotiens reges uel principes Sarrace-

Labor triennij in capta Hierusalem.

Alexius Imperator.

Gotfridi ducis solertia.

CCC. millia pugnatorum.

Nicea occupatur.

Mare Ruscię pertingunt.

Sarracenorum consurrexerunt in nos, Deo uolente, facile uicti & cõculcati sunt. Ob hæc itaq; fœliciter acta, quia quidam intumuerãt, oppositit eis Deus Antiochiam urbem humanis uiribus inexpugnabilem, ubi per nouem menses eos detentos, in obsidione eiusdem ita humiliauit, ut omnis superbia illorum & tumor desideret. Igitur eis sic humiliatis, ut in toto exercitu uix centum equi boni reperirentur, aperuit illis Deus copiam suæ benedictionis & misericordiæ, & induxit eos in ciuitatem, atq; Turcos & omnia eorum, potestati horum tradidit. Cumq; & hæc quasi uiribus suis acquisita obtinerent, nec Deum, qui hæc contulerat, digne magnificarent, tanta Sarracenorum multitudine obsessi sunt, ut de ciuitate nullus ex tanta turba egredi auderet. Prætera fames in ciuitate ita conualuerat, ut uix ab inhumanis dapibus se aliqui continerent. Longum est narrare miserias quæ in ciuitate fuere. Respiciens autem Dominus populum, quem tam diu flagellauerat, benigne cõsolatur, ac primo quasi pro satisfactione tribulationis lanceam suam, qua in cruce uulneratus est, munus non uisum à tempore Apostolorum, pignus uictoriæ illis obtulit, deinde corda illorum adeo animauit, ut etiam quibus ægritudo uel fames ambulandi uires denegauerat, arma sumendi, & uiriliter contra hostes dimicãdi, uirtutem infunderet. Triumphatis itaq; hostibus, cum fame & tædio exercitus deficeret. Antiochiæ maxime propter discordias Principum in Syriam profecti, Barram & Marram urbes Sarracenorũ expugnauerunt, & castella regionis obtinuerunt. Vbi cum moram disposuissent, tanta fames in exercitu fuit, ut corpora Sarracenorum iam fœtentium à populo Christiano comesta sint. Inde cum diuino nutu in interiora Hispaniæ progrederentur, largissimam atq; misericordem & uictoriosissimam manum omnipotentis patris secum habuerunt. Etenim ciues & castellani regionis illius, per quam procedebant ad eos cum multis donarijs legatos præmittebant, parati seruire, & oppida sua reddere. Sed quia exercitus non multus erat, & in Hierusalem unanimiter festinabant, acceptis securitatibus, tributarios eos fecerunt, quippe cum una de multis ciuitatibus, quæ in maritimis illis sunt, plures homines habeat, quãm in exercitu Christiano fuissent. Cumq; auditum esset Antiochiæ atq; Laodiciæ & Rohas, quia manus Domini esset cum eis, plures de exercitu qui ibi remanserant, consecuti sunt eos apud Tyrum. Sic itaq; Deo conuiatore & cooperatore, usq; ad Hierusalem peruenerunt. Cuius in obsidione cum laborarent, maxime propter a quæ inopiam, habito concilio, Episcopi & Principes circinandam esse ciuitatem, nudis pedibus prædicabãt, ut ille qui pro nobis in humilitate eam ingressus est, per humilitatem istorum pro se ad iudicium de suis hostibus faciendum illis eam aperiret. Placatus itaq; hac in humilitate, Dominus octauo post humiliationem illorum die ciuitatem eis tradidit, eo uidelicet die, quo primitiua Ecclesia inde abiecta fuit, cum festum de dispersione Apostolorum à multis fidelibus celebratur. Inter hæc minime prætereundum uidetur, q̃ dum exercitus in obsidione Antiochiæ moraretur, pauore perculsis uniuersis per Orientem nationibus, discurrentibus ab omni parte orbis terrarum missis & exploratoribus, alijs pacem, alijs bella machinantibus, etiam Babylonici regis legati, conuentui Principum se præsentes exhibent, inter alia pollicentes, si uictis Antiochenis, etiam Turcos de Hierosolyma pepulerint, dominum suum fratrem & amicũ cum uniuersis Sarracenis habeant, ut enim præscriptum est, Iudęam cum Hierusalem totaq; Palestina iam olim Turci Sarracenis abstulerant.

Abundantia alimoniæ ut aries nummo, bos siclo uenęrẽt.

Antiochia & Turci traditi in potestatem Christianorum.

Rursus Christiani obsessi à Sarracenis.

Lancea Christi.

Barra & Marcha urbes Sarracenorum.

Corpora fetentium Sarracenorum à populo Christiano comesta.

Forte Syriæ, uel Phœniciæ.

Peruentum est ad Hierusalem.

Nudis pedibus circinanda ciuitas.

Legati Babylonici regis ad Christianos.

Hac de causa securitate accepta, non pauci lectissimorum militum Babyloniam diriguntur, quorũ fortitudine, proceritate, habitu & incessu, omniq; elegantia, attoniti Barbari, Francos (sic enim uniuersos Occidentales populos nominare solent) plus q̃ homines, id est Deos esse fatebanẽ, affirmantes omnino non esse mirum, q̃ huiusmodi bellatores totũ affectarent sibi subijcere mundũ. Inito deniq; consilio, rex Babylonię Hierusalẽ obsidet, ostensisq; legatis Francis se fœderatum affirmat, quorum gladijs si sibi ciuitatem non traderent, ipsos tradendos minitat. His itaq; dolis rex Barbarus non suo, sed Francorum timore ciuitatem receptam, dimissis cum suis omnibus Turcis, omni conatu, machinis,

Franci dicti omnes Occidentales populi.

Universidad de Deusto Biblioteca

atq; militibus, contra Christianorum aduentum præmuniuit, sicq; factum est, ut Hierusalem bis uno caperetur anno, primo à Sarracenis, dein à Francis. De hostibus uero ibi repertis, quid actum sit, si quis nosse quęrit, sciat, quia in porticu quæ dicitur Salomonis, & in templo eius, uictores equitabant in sanguine Sarracenorum usq; ad genua equorum. Deinde cum ordinatum esset, qui ciuitatem retinere deberent, & alij amore patriæ & pietate parentum suorum redire uoluissent, nunciatum est eis, q̃ rex Babyloniorũ Ascalonem uenisset, cum innumerabili multitudine Paganorum, ducturus Francos, qui Hierosolymis erant in captiuitatem, & expugnaturus Antiochiam, sicut ipse dixerat, aliter autem Dominus de his statuerat. Itaq; cum in ueritate cõperissent, hi qui Hierosolymis erant, exercitum Babyloniorum Ascalone esse, contenderunt obuiam illis, relictis sarcinis & infirmis suis in Hierusalem cum pręsidio. Cumq; hostium exercitũ conspexissent innumerabilem, genibus flexis Deum inuocauerũt, ut qui in alijs sibi necessitatibus semper affuerat, in præsenti bello cõfractis uiribus Paganorum & diaboli, regnum Christi & Ecclesiæ, à mari usq; ad mare, usq; quaq; dilataret. Nec mora, clamantibus ad se, Deus affuit, atq; tantas audacię uires ministrauit, ut qui eos in hostem currere uideret, sontem aquæ uiuæ sitiẽtem ceruum segnem haud iudicaret, miro uidelicet modo, cum in exercitu Christiano non plus q̃ quinq; millia equitum, & xv. millia peditum fuissent, & in exercitu hostiũ centum millia equitum, & cccc. millia peditum esse potuissent. Tunc mirabilis in seruis suis Deus apparuit, cum anteq̃ confligerent, pro solo impetu eorum hanc multitudinem in fugam conuertit, & omnia eorum arma diripuit, ita ut si deinceps istis repugnare uellent, non haberent arma, in quibus sperarent. De spolijs uero non est quęrendum quantum captum sit, ubi thesauri regis Babylonię occupati sunt. Ceciderunt ibi plus q̃ centum millia Maurorum gladio: timor autem illis tantus erat, ut in porta ciuitatis ad duo millia suffocati sint, de his uero qui in mari interierunt, non est numerus, spineta etiam ex ipsis multos obtinuerunt. Pugnabat certe orbis terrarum pro Christianis. Et nisi spolia castrorum de ipsis multos detinuissent, pauci de tanta multitudine hostium essent, qui de bello renunciare potuissent. Pridie autem q̃ bellum fieret, multa millia camelorum, & boum, & ouium cœpit exercitus. Cumq; iussu Principũ, populus hæc dimisisset, pugnando progrediens, mirabile dictu, multas & multiplices turmas fecerunt cameli, similiter autem & boues & oues. Hæc autem animalia ita comitabantur exercitum, ut cum stantibus starent, cum procedentibus procederent, cum currentibus currerent. Nubes etiam ab æstu solis Christianos defendebant & refrigerabant. Celebrata itaq; uictoria, reuersus est exercitus Hierusalem, & relicto ibi duce Gotefrido, Reginmunt comes S. Aegidij, & Rupertus comes Nortmanniæ, & Rupertus comes Flandriæ, Laodiciam reuersi sunt, ibi classem Pisanorũ, & Boimundum inuenerunt. Cumq; Archiepiscopus Pisanus, Boimundum & alios cum eo discordantes, concordare fecisset, Reginmundus pro Deo & pro fratribus regredi disposuit, magna uero multitudo, ut supra dictum est, ad patriam remeare contendit, cęteri qui remanserũt, terram Deo disponente, hactenus in pace obtinuerunt. Dux quoq; magnanimus, & cui uix quisq̃ in religione comparabilis inueniatur, parua licet manu fultus, magna quæq; in Domino cœpit attentare, reliquias gentilium quacunq; remanentes persequi, præsidia locis oportunis instituere, Ioppen diu destructam, portumq; ibi iam diu desolatum renouare, Ecclesias, clerumq; quantum potuit, reparare: cœnobitas alibi cõgregare, donaria multa tam monasterijs, q̃ hospitali, quod nunq̃ defecerat, in Hierusalem deuotissime conferre. Pacem firmissimam cum Ascalonitis atq; Damascenis, gratia commerciorum habuit, nostręq; gentis milites, præ cunctis bellatoribus honorauit, feritatemq; illorum suauissima urbanitate Gallicis caballarijs cõmendans, inuidiam quæ inter utrosq; naturaliter quodammodo uersatur, per innatam sibi utriusq; linguæ peritiam mitigauit. Hoc anno Chunradus, Traiectensis Episcopus à suis decisus est. Hermannus, Coloniensis Episcopus obijt. Cui Fridericus successit. Rapoto, Palatinus comes, & Vdalricus comes patruelis eius, quem

Hierusalem uno anno bis capta.

Equitare in sanguine Sarracenorum usq; ad genua.

Oratio Christianorũ cum hoste congredientium.

Pauci Christiani uincunt multos Paganos

Centum millia uirorum ceciderunt.

Orbis terrarum pugnat pro Christianis.

Ioppe renouatur.

Episcopus Traiectensis occiditur à suis.

multum

multũ diuitem dicebant, defuncti sunt. Dum enim Imperator cum principibus colloquium Ratisponæ haberet, mortalitas subito exorta, prænominatos duos magnates, de inferioribus uero quamplures absumpsit, per ciuitates quoq; atq; regiones non modicam uulgi stragem fecit. Fames etiam improuisa multis locis inualuit. Vrbanus Papa obijt.

Hic super Ecclesiarum hactenus heu manente commotione, concilia multa cõgregauit: inter quæ etiã conuocatis ad Placentinã ciuitatem cc. fere patribus Henricum imperatorem tam à se q̃ à prædecessoribus suis, communione priuatum declarauit: maxime regina Agnete, ipsius imperatoris uxore, astãte: multaq; nefanda in illum, ad aures totius synodi testificante. Sed anteq̃ ex hac uita migraret, spiritu instructus diuino, Reginherum cardinalem de sancto Clæmente sanctæ conuersationis, & boni testimonij abbatem, nobilem Romanum designauit in regimen apostolicum eligendum: quem etiam reuelationibus alijs insuper denotatum, uniuersa Romana Ecclesia pastorem sibi consecrat, licet inuitum, Paschalem apoellans eum.

ANno Domini Mc. Sub Gotefrido duce Hierosolymitanam Ecclesiam defensante, conuentus ingens factus est in Hierusalem, ab omnibus qui sunt in Oriente Christicolis, maximeq; qui uel Antiochiæ, uel Syria, Rhoas, uel Palestina resederant peregrinis, in tantum, ut in ipsis natiuitatis Dominicæ festis, q̃ plures regionibus adiacentibus, consecrantur Episcopi, uersis in historias, uisibiles eatenus mysticis prpphetijs. Surge illuminare Hierusalem. Et lætare Hierusalem, & diem festum agite omnes, qui diligitis eam, &c̃. Incalescente post hæc æstate, corrumpitur per Palestinam aer, cadauerum fœtore. Sunt etiam qui dicant fontes à Barbaris infectos ueneno, uel cisternas occisorum sanie, unde exorta pestilentia, multos ex nostris, utpote sub aere peregrino militantes, occidit: inter quos ipsum totius Ecclesiæ catholicæ lacrimis plangendum Gotefridum populo Dei, quem paterna sollicitudine curabat, materna pietate fouebat, nimis immature subtraxit. Vno tantum anno populo Dei præfuit, languore superatus prædicto xv. kal. Aug. plenam fide, bonisq; operibus præsentem in Christo uitam finiuit. Exceptis siue tacitis cunctis quibus pollebat uirtutibus, tanta se mansuetudine cõiunxerat tam indigenis q̃ cum peregrinis, ut uix aduerteretur, Francis ne plus plangeretur q̃ Syris uel Græcis. Ante montem Caluariæ, in uestibulo Golgothanæ Ecclesiæ extat eius mausoleum, lapide patio constructum.

Clariß. olim Principes, ut Turcæ & infidelibus resisterent, fortißime se gesserunt, uitam & facultates contemnentes. Gotfridus Lotharingiæ dux. Anno M X C I X. *Posthac Fridericus.* I. *Barbarossa dictus Sueuus.* M C L X X X V I I I. *Fridericus.* I I. M C C X X V I I I. *anno. Sigismundus bis, anno* M C C C C I X. *Item* M C C C C X X. *anno.* Rex *Vladislaus, qui apud Varuam occubuit, &* Rex *Ludouicus.*

Hoc tempore Baluuinus comes in Rohas, quę est ciuitas inclyta, immo regia, & pars Armenię consederat, principatum iam gentis illius consecutus, defuncto scilicet interim grandęuo seniore illo Christianissimo, qui se ab Antiochia sibi in propugnatorẽ asciuerat, multaq; pręlia nauiter gerentẽ etiã in filiũ & hęredẽ adoptauerat. A diebus quippe antiquis semper impugnata, nunq̃ manũ dederat urbs illa ampla Paganis, eo q̃ muris ultra humani operis qualitatem firmis, fluuio quoq; intra ebullientę, omni etiam situ naturali, populiq; & uictuum muniatur fertilitate. Non est operis huius uel temporis literis tradere, quoties ibidem parua manu, uir prędictus, grandem multitudinẽ Barbarorũ strauerit, nõnunq̃ etiam uictus uicerit, amisso exercitu, alium ab Antiochiæ præsidio conduxerit, postremo falso sibi fœderati cuiusdam Turci, Balduc nomine, dolis semet expedierit, ipsumq; comprehensum necauerit, quæ omnia scribere uolentem prius tempus deseret q̃ materia. Audito tamen obitu fratris G. Baldeuuino iuniore cognato suo, ciuitatem & populum committit, ipseq; cum trecentis ferè uiris Hierosolymam tendit, insidiantiũ sibi Paganorum millia delusit, congreditur, uicit,

Pestis. Fames.

Vrbanus papa obijt.

Vrbanus contra Henricum quartum astante uxore Agnete.

Reginherus Paschalis papa.

Conuentus Hierosolymis ingens, sub Gotfrido.

Mysticæ Prophetiæ uersæ in historiae uisibiles.

Gotfridus cum multis alijs moritur.

Gotfridi sepulchrum, ante montẽ Caluariæ.

Rohas ciuitas firmiß.

Balduc Turca.

Baluuini comitis victoria.

Universidad de Deusto Biblioteca

uicit, onustusq; spolijs cum triumpho Hierusalem intrauit. Rogatus & collauda tus ab omnibus, ut princeps esset eorum, consensit: nec multo post inclinans ca put suum super Dominici sepulchri tumbam, ipsius se seruituti perpetualiter sub iugauit. Post hæc quo maior Paganis Christianorum timor incuteretur, die Pen tecostes per legatum Apostolicæ sedis, accepta regali benedictione, coronatur. Deinde Assur & Cæsaream ciuitates maritimas debellauit, cæsiq; qui inibi erant Sarracenis, regnum suum regis Babyloniæ damno dilatauit. Vuigbertus Rauen nensis Archiepiscopus, qui super Hiltibrandum Gregor. positus, Clemens papa dictus est, obijt: uir utiq; satis ingenio, facundia, nobilitate, personæq; reuerentia clarus, nec Roma tunc nec Rauenna bene usus, & qui super unum Papam uiuen tem, quamuis coactus, ut aiunt, ascendit, ipse tres sibimet alternatim succedentes superuixit, extortis utraq; sede Romæ & Rauennæ, malens, ut ab ipsius ore didi cimus, Apostolici nomen nunquam suscepisse.

Vuigbertus successor Gregorij.v. moritur.

Obserua ætatem hæc scribẽtis anno MCI.

ANno Domini Mci. Chunradus rex adolescens ix. anno postq; à patris pala tio discesserat, Mahthildis magnæ illius & nobilissimæ, & ut quidam di cunt, religiosæ fœminæ, sicut sanguine, ita & contubernio cõiunctus, & in rebus per Italiam disponendis tam illius q; Domini Apostolici, cæterarumq; Deum ti mentium, personarum consilio semper usus, immaturo preuentus occasu, plena fide & bona confessione à regno transitorio, ad æternum creditur regnum mi grasse. Sunt etiam qui ueneno eum dicant interisse. Testari solent, qui aderant, in brachio corporis exanimi, crucis signaculum subito exortum se uidisse, ipsasq; eius exequias quibusdam miraculis honorificatas fuisse. Visus est à nostro quo dam familiari, ab Oriente in Occidentem uolans ignis, ad instar non modicæ ci uitatis. Vermiculorum quoq;, quos papiliones à similitudine tabernaculorũ uo cant, exercitus incredibilis multitudinis, per tres continuos dies quasi à Saxoniæ finibus in Baioariam uolabat. Mox profectio populosa, & quæ penè priori pos set numero duntaxat æquari, subsequitur: quæ post auditas ultra spem res Hie rosolymæ prospere gestas, à residuis totius Occidentis gentibus, maxime ab his quorum prius uotis timor uel diffidentia, inopia uel imbecillitas obstiterãt, de nuo parabatur, primum ab Episcopis Mediolanensi, Papiensi, cæterisq; Longo bardorum populis ad quinquaginta millia signatis, deinde à diuersarum pro uinciarum Teutonicis, postremo ab Aquitanicis, quibus Vuillihelmus Pictaui ensis præerat, præter uulgus ad xxx. millia loricatis. Longobardorũ plæbes per missu Heinrici ducis Carinthia permeata, dum post Vngaros tergo relictos in Bulgariæ ciuitatibus hiemarent, numero rarescere cœperũt, tandemq; Constan tinopolim peruenientes, in alteram ripam (illud enim beneficium maledictus Alexius peregrinis accelerare solet) transpositæ sunt, immo Paganorum sagittis expositæ, Turci enim explorata Longobardorum inertia, stipularũ eos terebant more in tantum, ut exercitus Teutonicus qui eadem uia subsecutus, circa Iunij kal. ad eandem Metropolim peruenit, quid de præcedentibus se gestum sit, nul lo modo, utpote nullo superstite de Romania redeunte, posset inuestigare. Ab ingressu quippe uel prima ciuitate Bulgariæ usq; ad sedem Alexij, semper nobis eius pacifici nuncij occurrebant, qui tamen aliquando nos precedentes uel comi tantes, fauillarum euanescentium more disparebant. Militum etiam suorũ quos Pincinatos uocitant, exercitus nunc nobis à tergo damnum intulit, nunc à late re uim inferre, nunc à fronte directa acie manum conferre, nunc per noctes castra irrumpere disposuit, semper tamen nobis pes xx. dies uicinus & infestus fuit, do nec statione fruentes prænominata cũ turma Vuelphonis ducis, exercituq; Vuil lehelmi, diuersis quoq; quotidie confluentibus copijs, per dies xv. ad centum mil. congregamur. Ex quibus omnibus singularum turmarum Principes. Alexi us more suo sub appellatione filiorum suscepit, eisdemq; post manus acceptas, sacramentaq; firmata, sicuti prioribus exercitibus munera dispertiuit, pauperibus uero extra ciuitatẽ eleemosynam largiti, mercatumq; parari præcepit. Nam ob sistente suspicione, paucissimis personis, & ipsis precio furtimq;, cuiusdam urbis uel castri

Chunradus Heinrici filius moritur.

Volans ignis uisus.

Profectio alia populosa sub Guilielmo Pictauiense.

Alexij imp. Constantinopolitani perfidia.

Pincinati milites Alexij.

uel castri siue munitionis per totum imperiũ eius permittebatur ingressus. Qua etiam causa, dum Vuilihelmus cum exercitu per mediam Hadrianopolim, qua regia strata ducit, transire prohiberetur, Aquitani mox genitali tumescẽtes fastu, symbola conclamant, suburbana succendunt, ciuitatem inuadunt, cuius oppu gnationi dum acriter insistunt, Pincinatorum exercitum, qui semper, ut premis sum est, iter ipsum, iussu Cesaris, obseruat: à tergo suscipiunt, quibus cõgressi mul tos sternunt, multos amittunt, tandem uia dudum contempta uadunt. Igitur to tus ille, tantusq; populus per Romaniam iter dirigere disponebat, necessaria sibi quisq; per deserta coemebat, ultra brachium illud maris quod S. Georgij dicitur, tam compulsi q̃ uoluntarij transuehimur, sed quotidiani principum conuentus quotidiana etiam ipsorum cum Imperatore colloquia, quem finem sint habitu ra, penduli nimis operimur. Sed ecce subito murmur exoritur inuisum Impera torem, Turcorum potius q̃ Christianorũ parti fauere, exploratisq; quæ circa nos erant, frequentibus illos contra nos nuncijs animare. Hic est, inquiunt, perfidus ille Alexius, qui domino suo M. per quorundam Alemannorum conductioso tum auxilium depulso, imperium eius usurpauit, ipsosq; sui sceleris cooperatores exilio damnatos, necari fecit: nuncq; se tanti facere dicit Francos cum Turcis præ liantes, quanti canes se inuicem mordentes. Cum autem nauigia quisq; condu cere tentaret, audiuit Cæsarem insidias peregrinis etiam in mari posuisse, mul tasq; dudum eodem facinore naues eum submersisse. Quapropter omnes eum maledicebant, & anathematizabant, omnes illum linguæ non Imperatorem, sed traditorem appellabant. Incredibile memoratu est, & ad recordandum ex pertisq; horribile, quanta in nostro, hoc est Germanico collegio, quod omnibus erat ratius, tunc fuerit titubatio, dum uideres patrem à filio, fratrem à germano, socium ab amico, multo amarius quàm mors separat cum uita separari, altero terræ, altero se committente mari, rursumq; quosdam post appensum naulum, post unam uel duas in naui trãsactas noctes resumpta suppellectili, ad littus cum ingenti damno prosilire, redemptis precio ampliori, quos nuper distraxerant equis, ad necem fugiendo mortem properare. Nos quoq; eadem animi mutari one diu multumq; uexati, tandem inter eos, qui se salo credere præsumpserant, diuina miserias nostras gubernante clemẽtia, Ioppe portum post sex hebdoma das attigimus, benedictus per omnia Iesus Christus. Porrõ exercitus uniuersalis, ab Imperatore ccc. Thurcopolis, qui legiones apto itinere deducerent acceptis, contra Nicomediam uertitur, indeq; Romaniã declinãs ad aquilonarem plagã contra terram Chorizanam, quæ Turcorum est patria, conuertitur. Loca quippe Romaniæ, quæ circa stratam publicam erãt, peruastauerat, dum nostris in Antiochia dudum obsessis, auxilium ferre non auderet, ut iurauerat, suspectus scilicet extunc tam Francis quàm Turcis. Insuper militia hæc nomen sibi facere in gentibus, quemadmodum anterior proposuit, sed ut rei probauit euentus, diuinæ id prædestinationi non complacuit. Nam ante paucos dies ijdem Pagani in Longobardorum, ut præmissum est, uix tædio sanguine hebe tatos, antea gladios durauerant, indeq; animati tam infinitæ multitudini bella torum resistere præsumebant. Nam non multo plus quàm quatuor erant millia Turcorum, qui tamen ipsi electi, & equis uelocissimis, armis, telisq; ac sagittandi peritia nimis instructi, fortunam suam seu uirtutem ignoti exercitus experiri po tius explorando, quàm aperte congrediendo ueniebant. Vnde in primis latro cinantium more uulgus extremum diripere, post hæc capere uel cedere, deinde per compita præcurrentes, incendio uel quocunq; molimine pabula præuasta re, aliquando etiam peruineta uel carecta gradientem exercitum, tota die flam mis uel fumo uexare, nonnunquam fontes uel cisternas obturare, à locis tutio ribus telis infestare, per noctes nunc hac, nunc illa castrorum parte irrumpentes, cunctis inferre inquietudinem. Inter hæc tamen omnia nunquam acie directa, nunquam fronte aperta, more preliantium congrediebantur, sed resistentibus ce debant, insequentes fugiebant, reuertentes denuo subsequuntur. Si miserias illas omnibus miserijs miserabiliores stilo prosequi plene tentamus, possibilitatem, simul

Aquitanorum nationis superbia.

Brachium maris, quod S. Georgij dicitur.

Francos & Turcos prælianies tanti faciebat Alexius, quanti canes se inuicem mordentes.

Titubatio in Germanico collegio.

Ioppe ueniunt Christiani.

Nicomedia.

Romania.

Chorizana.

Alexius suspectus Francis & Turcis.

Quatuor millia Turcarum, uariam inquietudinem Christianis inferunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

simul & modum excedimus, ubi turpiter tot nobiles per inopiam, tot diuites sine ferro, tot fortes occubuisse referimus, dum domino seruus præsens, locupleti pecunia sufficiẽs, minime quieuit subuenire, nec forte licuit pugnare. Loca quippe eadem erant arta, inuia, atq; inhabitabilia, hostibus cognita, nostris ignota, quæ tantum Dei populum Alexij traditoris incarcerabant machinamẽto. Quid moror? Sic per dies penè xxx. quasi signũ ad sagittas expositi, sic quotidie tanq; oues occisionis æstimati, tandem in extrema iam sorte positi, nemorũ se saltibus noctu tradunt, morosam, sed certam sibi mortem accelerare satagunt, quamuis paucissimis fuga quicq; emolumenti contulerit, præter quos omnium ultima fata tardantia cõsummauit. Nam de tam innumero populo Dei heu heu non credimus mille uiros remansisse, quos postea uix offibus hærentes Rhodo, Papho, cæterisq; portubus, raros aũt etiam Ioppæ uidimus, è quibus Bernhardus comes & Heinricus comes Ratisponensis Hierosolymæ obierũt, dux uero Vuanilphus reuertendo moriens, Papho est humatus. Inter longissimam cruciatuum suorũ historiam, quam hic texere, nec ipsa compendiosi huius operis proprietas permittit. De nostratibus Archiepiscopum Salzburg. L. captum, Marchisiam. N. trucidatam, duos Brunonnes Canonicos nobiles uiros, inedia, sitiq; defecisse referebant, de latinis uero Principibus Vuillih. Reginm. Steph. cæterorumq; aliquã partem superesse dicebant. Dum hæc geruntur, nec his qui in Iudæa sunt, Christianis parcitur, sed tam ab Ascalonitis atq; Damascenis quotidiana latrocinia, q; à Babylonijs bella parabantur. Post Maij quippe kal. non longe à Rama castra metatus est Babylonicus exercitus, contra quem aciem direxit rex Baldeuuinus, suos hortatus, ut sicut ante paucos dies per Dei gratiam, parua manu multam de Arabia prædam tulerant, ita nunc hostium multitudini non cedant. Illorum inquit damno uiuamus, aut periculo moriamur. Ecce bellum ô boni milites quod olim optauimus, pro quo parentes, patriam, pacemq; cõtempsimus, porrò pro Christi hæreditate contra inuasores sanctæ terræ, prædonesq; alienigenas pugnare honestum est, uincere tales nequaq; incertum, mori gloriosum. Illis patria ministrat fugam, nobis exilium uictoriam. Cõprobemus iam quod ipsi exprobrãt, Francos mortem non timere, immo Christi peregrinos, aut in Christo uincere, aut pro Christo mori uelle. Talia multa postq; orauit, arrectis suorũ animis, miro Dei omnipotentis nutu, ingens Sarracenorum populus uni tantum, uel paulo plus legioni nostratum cessit, adeo uti ne congredi quidem præsumerent, sed post transactos aliquot in eadẽ statione dies, turpiter & inacte redirent. Rursum circa kal. Septemb. quo scilicet tempore Christianorum, quos ante memorauimus aduentantium fama Babyloniæ regna terruerat, inito consilio præoccupare in nostram, hoc est uniuersorum qui tunc in Iudea, uel in cunctis finibus illis reperirentur, internitionem disponebant, missisq; epistolis Damasco, Tripoli, Gibel, cæterisq; Barbaris ciuitatibus aduersus nomen Christianitatis, se inuicem qualicunq; pacto confortabant.

Egressus itaq; xl. millium exercitus de Babylone, primum ad obtinendã Ioppen tendens, non longe ab Ascalone, sumptis nimirum inde socijs consedit. Baldeuuinus uero rem non ignorans, suos undiq;, hoc est ab Hierusalem, Neapoli, monte Thabor, Ebron, Cæsarea & Assur in Ioppen congregat, ubi tunc non parua manebat peregrinorum turba. Vidimus ijsdem diebus tantam mortalitatem quam etiam uix euasimus, in populo grassari, ut ad ccc. cadauera singulis diebus Hierosolymæ exportata numerarentur: Ioppę uero ingens campus intra paucos dies tumulis occuparetur. Deniq; cuiusdam diei hora tertia præcedente regem ligno Dominicę crucis, quod anno priori terra diutissime absconditum, Syri quidam Gotfrido duci demonstrauerãt, extra ciuitatem Ioppen totius populi conuentus est factus, iussuq; regis, Arnoldus, quidam honorabilis & bene literatus clericus, sic in medio concilij est exorsus. Beata gens, cuius, est Dominus Deus eius, populus. Vos, ô fratres charissimi, gens estis illa beata, illa gens sancta, uos estis populus ille Christi hæreditatis, populus acquisitionis, qui relictis omnibus patria parẽtibus & rebus crucem quotidianã post Christum tulistis, uos corpora

Alexius proditor.

Ex innumero populo Dei uix mille uiri remanent.

Bernhardus moritur Henricus comes Ratisponensis moritur. Dux Vuanilfus moritur.

Christiani in Iudæa uexantur.

Baldeuuini oratio ad suos.

Sarraceni non audẽt congredi cum nostris

Exercitus xl. milium egreditur ad obtinendam Ioppen ciuitatẽ.

Trecenti singulis diebus mortui Hierosolymis.

Oratio Arnoldi, ad populũ Christianum.

uestra pro Christo ad supplicia tradidistis. Vos pugnasse uidemini, sed Christus uestro uoluutarie sibi sacrificato sanguine, uestrorumq; fratrũ & commilitonum preciosa morte, locum sanctificationis suæ dignatus est mundare, ciuitatem requiei suę Hierusalem, uoluit post tã annosa spurcissimę gẽtis uincula, per uestram deuotam seruitutem expedire. Hec, inquit deus, requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Contra quam diuina sponsione nobis inditam spem, ecce Paganorum literæ, Dei nutu, ante diem hesternam, comprehensis legatis, ablatæ, uaticinata perhibentes dæmonia, nos illorum prælijs hoc anno delendos, Hierusalem funditus destruẽdam: & quod omnibus nefandis horribilius est dictu, ipsam dominici & gloriosi sepulchri petram crustatim confringendam, sicq; camelis ad mare delatam, in remotissimo, & quod nunq; à Christianis rescisci possit, pelago submergẽdam esse. Vnde quid facto opus sit, ô Christicolę uidete: quem finem hęc tãta presumptio tãdem sit habitura, perpendite. Plura disputare uolentẽ mox clamor interstrepens cõpescit: & quasi ex uno ore uox unanimis singulorũ insonuit. Res, inquiunt, in articulo posita est: breue, & quoda mmodo succinctũ est consiliũ nostrũ, pro Christo, Christi legibus, & sanctis nostris, aut dimicandum fortiter, aut moriendum turpiter, aut gloriose mori, & uiuere æternaliter instat: aut turpissime cedere, & breui turpiq; uita perpetuam mortẽ comparare restat. Sed nec temporaliter, nec æternaliter uiuere licear, quem contra tam prophanam, tam blasphemam Paganorũ audaciam pugnare non libeat. Protinus ante crucem reparationis nostræ, confessione peccatorũ unanimi humiliatione facta, ac post dictam indulgentiam ab apostolico legato qui tunc forte aderat, benedictione accepta, domini inclamantes adiutorium, castro sunt alacres redditi: indeq; summo mane ad vij. millia peditum, milleq; equites recensiti, periculo sunt ingenti cum gaudio magno præsentati. Visa igitur statione Barbarorum, mirabile dictu, tanta feruescere cœperunt fide, ut unusquisq; se solum tot legiones sternere posse non dubitaret: indeq; contigit ut dum per unum pene miliarium inordinate currendo minus caute se hostibus infundunt, prima cohors à latere inuasa ilico tota rueret. Qua re Baldeuuinus efferatus animo, tanto illos equitatus impetu uiolat, ut q; uis idolorum responsis de victoria certificati, acrius q; antea nunq; resisterent, sicut cæra à facie ignis, ante ipsum liquescerent. Referebat mihi uenerabilis abbas Gerhardus, qui tunc crucem dominicam semper lateri regis cõtiguus preferebat, nunq; se tantã niuis uel pluuię quantam tunc telorũ contra regẽ uolare densitatẽ uidisse: at post ligni preciosi intuitum, nullum ex hostibus, telis se uel armis, sed uniuersos fugę præsidio se commisisse. Itaq; post uictoriam à Deo (cui non est differentia saluare, uel in multis uel in paucis) sibi concessam, interim dum castra prædamq; diripiunt hostium: nũcius adest missus ab Ioppitis qui ciuitatẽ terra mariq; diceret obsessam. Mox onusti spolijs, reliquis uero incendijs traditis, nobis, qui iam portis intus obstructis, à terra equitibus multis, à mari uero xlij. nauibus rostratis cingebamur in auxiliũ quantotius properãt: postq; tot hostium incursus, tantasq; penutiæ pestilentiæq; miserias, festum natiuitatis Dei genitricis, quod ipso die cum metere cœpimus, maximo nos tripudio complere faciebant. Sequenti die multam nobis abundantiam frumenti, cunctorumq; uictualium cum peregrinis fratribus ad xij. millia estimatis, naues xxx. deferebant: quas, dum hostium classes inuadere niterẽtur, mira Dei potẽtia per uirtutẽ sanctę crucis, quę dum nil carnalis adiutorij de ciuitate conferri posset, in altum econtra, iubẽte rege, leuabatur, adeo repressit, ut nullo conatu uel arte remigandi de loco moueri uel unam de tot nauibus posse, tam Pagani q; Christiani populi nimis mirarẽtur. Neq; hoc silentio pretereundũ, quod eodem ãno ibidem cognouimus cõtigisse uenerabili Herimanno præsbytero, qui tunc in monte oliueti conuersabatur, in hæc uerba referente: Die, inquit, sacratissimi sabati, quo secũdum antiquę misericordiæ domini παράκλησιν baptismate iam consecrato, lumen de cœlo nobis ministrari deuoti nimis expectabamus usq; ad uesperam, orationibus solitis institimus: tũcq; propter peccata nostra, desiderato dono cœlesti, quod etiam in conspectu gen-

Paganorum literæ de cruce domni in mari submergenda.

Succinctum Consilium mori pro Christo.

quem, forte cui.

Septem millia peditũ, et mille equites recensiti contra Barbaros.

Fides Christianorum.

Baldeuuini in Barbaros furor.

Abbas Gerhardus authori retulit occulatus testis.

Nuncius Ioppitarũ.

Triginta naues uictualia deferentes.

Herimannus presbiter in monte Oliueti uersatus.

Universidad de Deusto Biblioteca

tium olim Christiani ante nos semper suscipere solebant, omnimodo frustrati, absq; omni festiuę synaxis officio, noctē illam dominicę resurrectionis lugendo tantum & mœrendo transegimus. Summo autem mane cum letanijs à sepulchro domini nudi pedes processimus: ingressiq; ante templum domini, quo scilicet loco, id est, monte Moria in area Dauid in maxima exauditum tribulatione, cunctosq; exaudiendos, qui ibidem corde deuoto orauerint, Salomoni promissum legimus: mox post preces lachrimasq;, ne nos deserendo, Christus nomini suo blasphemiam inter gentes prepararet, fusas, nec dum atrium illud famosum egredimur, & ecce concrepantia signa laudes altisonas in occursum nobis, ab his qui remanserant, reboantes audiuimus: intrantes uero ecclesiam præ nominatam, lampades duas, cœlitus incensas, immenso gaudio repleti, conspeximus. Quid plura? A baptismi officio, quo pridie cessaueramus, incipientes, totum seruitutis nostræ pensum, domino dudum subtractum, usq; ad missæ completionem, lætissima deuotione, persoluimus: nobis quoq; egressis, inter missam Syrorum, qui semper post nostrum egressum eodem psalere choro solent, lampades aliæ diuinitus accenduntur: ante uesperas uero, & inter ipsas uespertinas laudes usq; ad sedecim huiusmodi lumina uisibiliter ampliantur; sicq; contigit ut pauci intra Hierusalem seu Christiani seu Pagani repetirentur, qui tam euidentem Christi potentiam se non uidisse testarentur.

Officium festiuæ synaxeos Missam intelligit: Obserua quid sit synaxis.

Duæ lāpades incensæ

Missa Syrorum.

Imp. Heinricus 4.

ANno domini millesimo ciij. imperator Henricus habito cum principibus colloquio, Romam se profecturum, ac generale concilium circa Feb. kal. inibi conuocaturum condixit, quatenus tam sua q̄ domini Apostolici causa canonice uentilata, catholica inter regnum & sacerdotium confirmaretur unitas, quæ tot annis scissa permansit. Constat tamē nec ipsum iuxta placitum uenisse, nec nuncia dignitati Apostolicæ subiectionem profitentia misisse. Nec hoc latet q̄ alterum papam ipsi domino Paschali superponere si fieri posset conatus sit, nec profecerit. Transacta post hæc media quadragesima, conuenientibus uniuersis Apuliæ, Campaniæ, Siciliæ, Tuscaniæ, totiusq; simul Italiæ præsulibus, ultramontanorum autem q̄ plurimorum patrum legatis, synodus magna Romę est habita, ubi præter antiqua patrum instituta more solito reuerenter confirmata, etiam sæpedictum nostri temporis scisma inter præcipuas hæreses computatur, ac perpetuo cum suis autoribus atq; sequacibus anathemate huiusmodi subscripta professione condemnatur: Anathematizo omnē hæresim, & pręcipue eam, quę statum præsentis ecclesię perturbat, quæ docet & astruit anathema contemnendum, & ecclesię ligamenta spernenda esse. Promitto aūt obedientiam Apostolicę sedis pōtifici, domino Paschali, eiusq; successoribus, sub testimonio Christi & ecclesiæ, affirmans quod affirmat, & damnans quod damnat sancta & uniuersalis ecclesia. Ibi etiam quam sententiam in imperatorem uel patritium Romanum Heinricū idem Apostolicus Paschalis promulgauerit, nos quoq; inter innumeras diuersarum gentium cateruas, proxima cœna domini in ecclesia Lateranensi ab ipsius ore didicimus, nimirum postq̄ viij. kalen. Octob. maris fluctibus Iopp̄e traditi Romæ sumus, per gratiam Christi prædicta maiori hebdomada introducti.: Quia, inquit, tunicam Christi scindere, id est, ecclesiam rapinis & incendijs deuastare, luxurijs, periurijs, atq; homicidijs commaculare non cessauit, primo à beatæ memoriæ Gregorio papa, deinde à sanctissimo uiro Vrbano prædecessore meo propter suam inobedientiam excommunicatus est atq; condemnatus: nos quoq; in proxima synodo nostra iudicio totius ecclesiæ perpetuo eum anathemati tradidimus. Id notum uolumus omnibus & maxime ultramontanis esse, quatenus ab ipsius se contineant iniquitate. Hartuuigus Magdeburgensis archiepiscopus obijt, uir permulta laudabilis, maxime tamen popularibus, & ecclesiæ cui præerat utilitatibus multum insudans dilatandis, pro scismate quoq; sæpedicto resartiendo inter utranq; partem mediator insatigabilis. Rupertus episcopus Babenbergensis obijt, cui per imperatorem Heinricum Otto cancellarius eius substituitur, uir, ut creditur, bene religiosus.

Synodus magna Romæ.

Anathematizatio Henrici à Paschale.

Henricus 4. à tribus pontificibus excommunicatus.

Hartuuigus Magdeburgen. ἀρχιεπίσκοπος

Erbo

Erbo iam grandęuus nobilis de Carinthia princeps, & quondam Palatinus in Baioaria comes, migrauit in domino. Commissum est prælium à Baldeuuino & his qui secum erant Hierosolymitis, contra infinitam Sarracenorum multitudinem, ubi dum incōsiderate res agitur, circumuenti sagittariorū numerositate nostri, utpote iam admodum pauci facti, intra muros ciuitatis Rama, quæ uicina erat, cedere compelluntur, rex uero cum tribus, ut aiunt, equitibus euasit. Barbari autem cum plures lapidibus castri includi uiderentur, in breui uniuersa mœnia demoliuntur: captisq; ac cæsis uniuersis quos inuenerant, ipsos captiuos cū nuncijs victoriæ suæ Babylonem præmittunt: castra autem sua securiter, & quasi iam terram illam gladijs acquisitam, possessuri interim, donec nuncij regis sui redeant, in campestribus illis ponunt. Sed non cessit eis impune victoria illa, nō sua uirtute, sed diuina dispositione in his quos ipse non terras ultra, sed paradisum uoluit incolere conquisita. Nam tertia die Baldeuuinus superueniens cum exercitu copioso, quem prius expectasse debuerat, tanta illos proterit internitione, ut nec libuerit, nec profuerit uicisse. Nouum autem illum exercitum tam Reginmundus à Tripoli quam nuper deuicerat, quàm ab Antiochia Dancheradus ducebat: nam suus auunculus Boimundus ante bienniū à Turcis dolo captus, Antiochiæ sibi principatum dimiserat.

Baldeuuini victoria.

ANno Domini millesimo ciij. Heinricus imperator natiuitatem Domini Mogontie celebrans, filio suo Heinrico regi rerum summam dimissurum, secq; sepulchrum Domini uisitaturum, per Emehardum episcopum publice prædicari fecit: indeq; fauorem maximum, tam uulgi, quàm principum & clericorum, regniq; totius acquisiuit, multosq; è diuersis regni partibus ad eiusdem itineris comitatum se præparare uoto ipso succendit. Cuno filius Ottonis ducis, de magnis principibus unus, & cui nihil in omni rerum humanarum dignitate deerat, supernatu scilicet literarum etiam scientia, fortitudine, atq; diuitijs satis prępollens, elegantia atq; facundia bonis omnibus amabilis & affabilis, quorundam funestorum hominum conspiratione, noctu dum iter ageret, inuaditur & interimitur, ingentem relinquens nobilibus regni luctum simul & suspiciones, dum ab infimis in summos tanta scelera præsumuntur. Ante triennium quippe Heinricus Crassus, eiusdem C. germanus, & natu senior, dū in Fresiæ marcham, cui præerat, res acturus proficiscitur, à uulgaribus Fresonibus, quibus dominationis suæ iugum graue fuit, obsequium spectans insidijs uallatur: re quoq; cognita, fugiens ad mare, uulneratur à nautis simul & suffocatur. Huius tanti uiri, qui nimirum totius Saxoniæ principatum secundus à rege regebat, interitus, ab uniuerso regno Teutonico grauiter ferebatur, isq;, ut diximus, dolor nūc fratris eius Cunonis nece duplicatur. Heinricus Marchio, uir sui temporis in Saxonia præpotentissimus obijt.

Henricus 4. sepulchrum domini uadit uisitare.

Cuno.

Henricus Crassus C. Germanus.

ANno Domini millesimo ciiij. Heinricus imperator natalem Domini Ratisponæ celebrauit. Cumq; ibidem aliquandiu moraretur, orto quodam prius murmure inter Baioariæ principes, eò quod Saxones uel familiarius illic & honorabilius quàm indigenæ ab imperatore tractarentur, Sigehardus comes qui huiusmodi suspicionem maxime notabat, cœpit imperatori paulatim inuisus haberi: propter hoc autem maxime, quod ipse solus pręcunctis qui tunc aderant principibus, abūdantiori militum copia adducta, ad resistendum se, si forte de curia quicquam secus cederet, uidebatur communisse. Diebus post hæc aliquot exactis, cum iam securior factus, idem comes suorum turmas defluere permisisset, excitatur in illum conspirantibus tam urbanis Ratisponensibus, quàm diuersarum partium ministerialis ordinis hominibus seditio furibunda, quę nullo modo uel ipso imperatoris filio interueniēte sedari potuit, donec ab hora diei tertia, usq; ad horam nonam in hospitio obsessus, tandemq; fractis foribus ipse prius confessione facta, sumpto etiam Dominici sacramenti uiatico, capite truncatus occubuit. De quo scelere supersedemus plura referre, presertim cum adhuc

Sigebertus Comes Henrico inuisus.

 ultiones

Universidad de Deusto Biblioteca

ultiones cæteraq; mala sequentia uersentur in oculis, & quem sint finem habitura, nequeamus scire. His tũ exceptis undiq; satis terra quieuit, pace simul & fertilitate, necnõ aeris qualitate, corporumq; sanitate delectabiliter iocundata. Non nulli etiã palmati de Hierosolyma redeuntes Acris quę & Accaron à nostris expugnatã nunciant: alia quoq; prꝗter hęc nõ pauca, quę multam nobis lętitiã ministrarent, fausta super Hierosolymitanę ecclesię statu narrant. Boto comes, cognomento Fortis, illius Erbonis, cuius superius mentionem fecimus, germanus, iam plenus dierum, non longe à Ratispona defunctus est, & ad monasteriũ Tharisiense, quod ipse suis opibus atq; prędijs large ditauerat, delatus, ibiq; humatus

Accaron expugnata.

Boto.

Hi duo fratres, Erbo scilicet & Boto, paterno de sanguine, Noricæ gentis antiquissimam nobilitatem trahebant, illius nimirum famosi Erbonis posteri, quẽ in uenatu ab insonte bestia confossum, uulgares adhuc cantilenæ resonãt, Hartuuigi Palatini comitis filij, qui germanus fuit illius Sigihardi, qui Sigihardũ genuerat Ratisponæ peremptum. Maternũ uero illis erat stemma, de Saxonia Immidingorum tribus egregia, quæ & Ottonũ inclytæ stirpi traditur uicina. Nam eiusdem Immid his uerbis Saxonum historia meminit: Erat, inquit, clara & nobilissima, ac singularis prudentiæ regina, Mathildis scilicet, Magni Ottonis mater, filia Theoderici, cuius fratres erant, Vuitikint, Immid, & Reginbern. Reginbern autem ipse erat, qui pugnauit contra Danos multo tempore Saxoniam uastantes: uicitq; illos, liberans patriam ab illorum incursionibus usq; in hodiernũ diem. Et hi erant stirpis magni ducis Vuitikindi, qui bellum potens gessit cõtra Magnum Carolum, per xxx. fermè annos. Quorum, ut diximus, clarissimorum principum semine nobilis Friderim, Erbonis & Botonis mater, à Retingo filio Botonis filij Retingi, de secundo Botone nati procreatur, quæ post mortẽ Hartuuigi statim uiduitatis uelamine cõsecratur, ad huc Erbone paruulo, Botone impregnata posthumo. Quorum utrunq; literis & armis atq; rebus satis profecisse cognouimus: attamen Botonem, sicuti corpore proceriorem & elegantiorem, ita rebus bellicis præstantiorem atq; famosiorem, totius pene Germaniæ atq; Italiæ testatur populus. Pannonia uero talem illum ac tantum se fatetur aliquando sensisse ut is uere de gigantibus antiquis unus apud illos credatur fuisse. De quo plura referre copia suppeteret, si compendiosi huius operis propositum non uetaret. Iohannes Spirensis episcopus tactus ulcere quodã circa uerenda, de quo etiam aliqua notabilia diffamabantur, longa deficiens infirmitate, humatur in monasterio Sunninsheym, quod ipse construxerat. Chunradus adolescens, filius Beatricis Marchisiæ, postquam spretis literarum studijs, quibus apprime imbutus erat, armis operam dedit, iuxta Christi præsagium: Qui gladium accepit, gladio perijt. Nec multo post etiam ipsa Beatrix obijt, & iuxta patrem suum Ottonem dulcem, castello Suinfurtin sepulturam accepit. Circa solstitium æstiuale commutato in tempestatem aere, decidisse fertur inter grãdinum lapides in pago Vuirciburgensi tantæ magnitudinis glacies, quæ in quatuor diuisa, totidẽ hominibus importabilis uideretur. In episcopio uero Spirensi sanguis ex panibus fluere uisus, necnon & in lenticularum edulio prodigiose repertus, ciuile, immo intestinum bellum portendere, secundum antiquam historiæ Romanæ similitudinem coniciebatur.

Erbo.

Vulgares cantilenæ de Erbone.

Historia Saxonum de Immid Vuitikint & Reginbern.

Episcopus Spiren. in Sunnsham sepelitur

Beatrix sepulta Suinfurtu.

Glacies.

Sanguis ex panibus.

ANno Domini millesimo cv. Dum imperator Henricus natalem Domini Mogontię celebrat, Heinricus filius eius, nominis illius quintus rex dictus, rebellationem aduersus patrem in Baioaria parat, machinantibus scilicet Dieboldo Marchione, Berengero comite, & Ottone quodam nobili uiro, sibiq; materna stirpe cognato, quorum consilio & adiutorio ante paucos dies à patris latere discesserat. Primo quippe hæresim præscriptam anathematizans, Apostolicæ sedis Pontifici debitam profitetur obedientiam: indeq; fœderatis sibi Noricis principibus, atq; ab Alemannia, necnon orientali Francia nonnullis nobilibus, ad Saxones conuertitur. A quibus honorifice susceptus, & in Quintilingeburg Pascha celebrans, in breui uniuersis Saxoniæ ciuitatibus potitus, & optima

Filius contra patrem.

Henricus 5. contra 4.

& optimatibus est dignitate regia satis honoratus. Consilio tamen atq; ministerio Ruothardi Mogontini, atq; Gebehardi Constantiensis episcopi, responsaliũ scilicet domini Paschalis papæ, totam Saxoniam Romanæ ecclesiæ communioni reconciliauit: episcopis uero atq; clericis conuentum generalem in uillam regiam, quæ Northusun dicitur, iiij. kalen. Iunij, ubi super ecclesiasticæ institutionis iam deprauata disciplina tractaretur, indixit. In quo concilio supersententijs instantibus patrum decretis primo relictis, quæq; poterant ad præsens laudabiliter corrigebantur: quædam uero quæ & grauiora uidebantur, ad Apostolicam audientiam differebantur. Simoniaca quippe hæresis patrum consuetudine condemnata, Nicolaitarum quoq; fornicaria cõmixtio ibidem est ab omnibus abdicata: ieiunium mensis Martij hebdomada quadragesimæ, ieiunium uero mensis Iunij in ipsa hebdomada Pentecostes Romano more celebrandum, a præscriptis presulibus Apostolica autoritate indicitur, & pax Dei confirmatur. His uero qui à pseudo episcopis fuerant consecrati, per catholicam manus impositionem reconciliatio proximo ieiunio danda fore promittitur. Vidimus inter hæc, quod silentio præterire non possumus, regem Heinricum non modicam bonæ indolis spem magna simul humilitate & autoritate coram omnibus prætendentem. Nam cum seruorum Dei conuentui non nisi uocatus interesse uellet, ingens enim ibi cum episcopis & clericis, etiam abbatum atq; monachorum ecclesiasticam sitiens unitatem turba confluxerat, tandem in abiecto productus habitu, locoq; stans editiori omnibus iuxta principum decreta, suas leges atq; iura rationabiliter innouauit: si qua uero irrationabilia rogabantur, mira ac ultra suos annos prudenti responsione, & auita magnanimitate confutauit: in omnibus his & sibimet miro modo seruans adolescentiæ uerecundiam, & Christi sacerdotibus dignam exhibens reuerentiam. Inter hæc obortis lachrymis, ipsum regem cœli, cunctamq; militiam cœli testabatur, se nulla regnandi cupiditate paternum sibi regimen usurpare: neq; dominum & patrem suum à Romano deponi imperio exoptare, immo debitam pertinacię & inobedientiæ eius semper compassionem exhibere: siq; sancto Petro suisq; successoribus lege Christiana subijci uelit, siue regno cedere, siue seruiliter ipsi se subesse promisit. Quod auditum omnis multitudo collaudans, lachrymas simul & preces, tã pro patris conuersione, ꝗ pro filij prosperitate fundere cœpit, uoce magna kyrieel. declamãs. Eadem hora Vto Hildinisheimensis, & Henricus Paderbrunensis, ac Fridericus Halberstatensis presules uestigijs mettopolitani prostrati, ipsius atq; regis stantis totiusq; præsentis elclesiæ testimonio, apostolicę se dederunt obedientiæ. Quorum etiam commissa apostolico nihilominus iudicio reseruantur, sub officij sui tantum suspensione. His rite dispositis, rex idem Pentecosten Meresburg celebrans, Henricum Madeburgensi ecclesiæ dudũ designauit archiepiscopum, sed ab imperatoris fidelibus repulsum consecrari fecit: nec multo post expeditionẽ contra Mogontiam mouit, expulsum inibi pontificem restituturus, patre intra muros expectante, cum non parua militum turba, nonnullisq; primatibus, non tamen principibus. Sicut autem istis Rheni interfluentia, nauiũq; subtractio urbis aditum denegabat, ita illis sacramentorum tam filio ꝗ patri factorum consideratio, parricidale bellum interdicebat. Plura tamen hinc & inde nuncia naui gabant: multa consilia communes regni proceres inter se trutinabant: patri regni diuisionem, & hæreditariæ successionis confirmationẽ pollicente, filio uero nil nisi apostolicæ subiectionis, & ecclesiasticæ unitatis efficientiam expostulante. Sic inacte discedens, Vuirciburg deuenit, Erlungum quendam, quem dudum, Emehardo defuncto, prelulem imperator designauerat, expellens, Ruperum eiusdem ecclesiæ præpositum, & tam prius ꝗ tunc à clero & populo electum, per prædictum archiepiscopum R. inthronizauit, sicq; ecclesia eadem apostolicæ communioni reconciliata, ac securitate ab urbanis accepta, dimissis Saxonibus ipse cum Baioarijs ad obsidium castelli Nurinberc conuersus, illudq; post duos uel amplius menses prospere capiens, soluto exercitu, Ratisponam se contulit. Quem pater euestigio subsequens, Erlungum Vuirciburgensibus, fuga to Ru-

Saxonia per Henricũ quintum Romanæ ecclesiæ conciliatur.

Quid simoniacam hæresim uocet, & Nicolaitarum commixtionem, prudens lector facile intelligit ex superioribus. Si accusasse sufficiat quis innocens erit? Vide alia Chronica.

Laus Henrici 5.

Oratio Henrici 5. coram populo.

Expedtio contra Mogontiam.

Parricidale bellum.

Henricus 5. Vuircib. episcopum fugat.

Norinberga ab Henrico 5. capitur.

Universidad de Deusto Biblioteca

to Ruperto restituit, indeq; omnia quæ fautorum erant filij, deuastans, tandem fauentibus sibi dolis Rtaisponensium filiũ, urbe fugauit. Qua residens præsulem eidem cathedrę quẽdam adolescẽtulum nomine D. præfecit, exercitũ undecunq; congregauit, progressusq; marcham Diepoldi per Boemiæ gentis maxime crudelitatem deuastauit. Nec plus una cum domino suo rege morantur, conuentũ usquequaq; facere, cęsarianis à tergo flammis prædaq; uicem reddere, postremo cum decem millibus electę iuuentutis in quinq; legiones dispertitis, congressum expetere. Iam castris in contrarium positis spectaculo nimis horribili, per triduũ continuũ ex una ripa Regini fluminis imperatoris, ex altera regis uolitabant signa: iam frequẽtia grassabãtur in ipso fluminis alueo duella, inter quę & Hartuuigus comes ex parte imperatoris occubuit, nec paucos ex utraq; parte Martis sors anceps absumpsit. Attamen die quæ generalem certissime congressionẽ præcedebat, principes qui capita roburq; utriusq; uidebantur exercitus, pacificis inuicẽ concessis colloquijs, post morose uentilatã inter se belli presentis causam, tandẽ diuino, ut creditur, edocti spiritu, parũ iustitiæ, parumq; emolumenti tam duro, tamq; periculoso inesse negocio, unanimi cõsideratione conferebant: indeq; ni mirũ fratribus, id est populo utraq; parte Christiano parcendum, immo parricidali pugna cessandum pari uoto iudicabant. Rex autẽ adolescens, dum iam, ut diximus, per ordinatas omni parte acies Mars cruentus cœpisset frendere, cõmotis uisceribus, super patre suo lugubriter fertur inclamasse: Grates, inquit, o boni cõmilitones, affectui circa me uestro summopere refero, unicuiq; uestrũ par pari referre, si res exegerit, non abnuo: nemo tamen in hoc me sibi uelit, uel credat fore fœderatum, ut dominum & patrem meum per se glorietur occisum, uel unq; æstimet occidendũ. Ego quidem Christianis mihi legibus subarratũ regnum ut hæres & successor Augusti tenere, si tñ rerũ omniũ dominatori placuerit, cupio: parricida uocari, uel esse nolo. Quod si pater meus Apostolicæ se obiecerit obedientiæ iugo, ego mox in his quæ sua duntaxat mihi clæmentia concesserit, contentus ero: interim me nõ impugnatorẽ esse patris, sed paterni regni propugnatorem noueritis. Vesperascente itaq; iam die, cessere loco regię phalanges, imperatorię maiestati se reuerentiam exhibere clamẽtes. Imperator aũt dum in castris de crastino certior conflictu disponit, nec pugnam, nec pugnandi uotum principibus esse, per Boemię ducem, Marchionemq; Luitpoldũ contra spem audiuit. Qui mox animo consternatus, supplex illorum adiutorium petit, nec impetrat: instructus etiam secretis filij nuncijs, suorum conspirationẽ aduersus se factam, latenter è castris cũ paucis admodum uiris subtrahitur: sicq; diuina dispositione uno saluo, multorũ, qui fundendus credebatur, sanguis saluatur. Nam protinus ut imperatoris absentia totis undiq; uersum castris innotuit, unusquisq; propria repetere, maxime noctis opacę latibulo diuertendi securitatem ministrante, contendit. At rex dum disturbatis inimicis ad libitum frui posset, parcere q̃ persequi deliberans, ciuitatem, ob dati prius fœderis defectum, austeriori nimirũ pacto sibi confirmat, Hartuuigum uirũ utiq; probatũ catholicũ atq; nobilem abdicato D. ibidem inthronizat: præsules etiam quosdam ac principes paternæ militiæ inter murum repertos sibi conciliat, moxq; Francię redditus, eodem propinauit calice perfidis sibi Vuirciburgensibus.

Lugubris clamor Henrici quinti super patre.

Hartuuigus.

Inter hæc prædictus E. qui præsulis inibi nomen usurpauerat, spe frustratus concepta. R. secedens regi deditur, & ex hoc inter suos capellanos æque fidelis æstimatur.

Audiens interim rex patrẽ suũ apud Vuigbertum quendam illustrissimum & prudentissimũ uirũ, qui partibus in illis quas Sorabi inhabitabãt, principabatur, esse repertum, usq; ad Rhenũ illi ducatũ, hoc enim per legatos ipse supplicabat, ad ministrari permisit: ne tñ aliquo illius inibi infestaretur molimine, mature Vuirciburg digressus, nõ longe à Spira prescriptũ flumẽ nõ sine periculo transfretauit: moxq; ciuitate ipsa, patrisq; ibidẽ recõditis thesauris potitus, uirũ sapientẽ et nobilẽ, ac pro sanctę cõuersationis fama morũq; dignitate, oibus sanũ sapientibus amabilẽ Gebehardũ Hirsaugauuensem abbatẽ prefecit Spirẽsibus episcopũ.

Henricus 4. apud Sorabos, nunc Misnenses dicti.

Gebehardus abbas Hirsaugauuensis, episcopus Spirensis.

His etiam

His etiam diebus uenerabilis Buother Archiepiscopus à Thuringia, qua per annos viij, tyrannicam declinauerat rabiem, præsidio catholicorum Principum deductus, maximo nobilis Mogontiæ tripudio cathedrę suę restituitur, sicq; tam populum q̃ cletum Apostolicæ reconcilians Ecclesiæ, ab uniuersis non solum, ut pater iam grandæuus, sed etiam uelut ex mortuis rediuiuus omnimodis excolitur. Rebus igitur circa Rhenum compositis, Burgundiam rex Heinricus conuertitur, sed reuocatus fidelium suorum nuncijs, machinamenta patris quæ Sigifridi comitis auxilio moliebatur, mira uelocitate præuenit. Nam illum Mogontiam tendentem, atq; colloquium curiale, quod ab uniuersis regis principibus super præsenti negotio condictũ in natali Dominico expectabatur, impedire tentantem, Bingæ circa Idus Decembr. repperit, ore ad os de anathematis uinculo, cęterorumq; insolenter in rempublicam commissorum, ordine quidam præpostero, sed necessarie commutato, filius patrem commonuit, obedientiæ debitum si resipiscere duntaxat dignetur, repromisit. Senior has & huiusmodi quam plures sententias ad audientiam optimatum & senatum, consulum instanti curiæ distulit, sicq; comitatus utercq; pacificus adinuicem, pariter contra sępe dictam, se Metropolim conuertit. Inter hæc aliqua, quæ huic pacto, paciq; non conuenirent, dum per occultos nuncios conari patrem filio fideles denotarẽt, uisum est eisdem, ut pater separatim cum suis in castello quodam tutissimo Principũ conuentum expectaret, præsertim cum pręsules Mogontinus atq; Spirensis, cæteriq; qui aderant inter nuper reconciliatas suas Ecclesiæ communicationem illi præstare se non posse, publice reclamarent. His itaq; dispositis, custodibus quoq;, qui ne noui quicq̃ ab ipso, uel ad ipsum procederet, adhibitis: rex Mogontiam publico conuentui Principum occurrit, sed uulgatis inde stultitia patrem à filio dolo captum, & custodiæ mancipatum, circunquaq; diffamauit. Hoc anno Baldeuuinus rex Ascalonem à mari copiosissima, classium multitudine, à terra uero non paruo cingens exercitu, tributariam sibi fieri longa obsidione coegit. Post aliquot uero menses centum millia Sarracenorum, improuise se inuadentium, uirtus diuina ante ipsum quatuor tantummodo millium manibus strauit, quodam scilicet Admirate, qui secundus à rege Babyloniæ uidebatur, capto, altero inter cęteram multitudinem occiso. Christi clementia, peregrinis suis apud Antiochiam, Syriam, Palestinam, totamq; per Asiam prosperante, eorumq; seruitute barbaricas circumquaq; spurcitias eliminante, inuidus & occultus eatenus Ecclesiæ persecutor Alexius, diu tectam suæ perfidiæ toxicatam rabiem euaginat, Turcis, quibus iam nulla uel rara in Oriente regnandi spes remanserat, se tutissime conciliat, & ô turpissimum facinus Niceam, quã olim fidei nostrę turrim, dudumq; multo Christianorum sanguine comparatam prescripsimus, Solamanni tyranni filijs reddidit, custodias ad prohibendũ transitum peregrinis, terra, mariq; constituit, Babylonicum regem contra nostros frequentibus nuncijs animauit. Cuius classes contra Antiochenos directas, ipsi bello cœperunt, & in confusionem Alexij, nasis atq; pollicibus omnibus abscisis, unam de scaphis inde onerantes huiusmodi pulmentum eidem reo multorũ millium homicidę transmiserunt. Boimunt quoq; iam trienni captiuitate, per diuinam solutus prouidentiam, Italiam nauigio uenit, ibiq; classes fabricari cõstituens, ipse usq; ad Hispaniæ regna peragrare, cunctamq; quam posset militiam, quocunq; pacto contra tyrannum prescriptũ cœpit congregare. Fridericus dux obijt, uir prudentia, moribus & nobilitate satis clarus, sed clarissimo & singularis, ac inclitę famę, Adelheidæ filię, scilicet Imperatoris matrimonio, & ex eadem mitę indolis prole decoratus. Pridie ante uigiliam natiuitatis Christi, uisus est ab Occidente tantus inter sidera ignis flammare, ut solis iubar crederetur, si in Orientis esset parte.

Buother est Ruothardus, de quo supra.

Heinricus V. Burgundiam concedit.

Bingæ Heinricus V. filius patrẽ cõmonet.

Imo cũ Heinricus 4. iret Mogontiã ad Comitia, à filio in itinere per insidias contra fidem publicã datã, captus, captus, in munitissimam arcem ducitur, & Heinricus filius præsentibus Pontificijs legatis, Albano episcopo, & Gebehardo Cõstantien. episcopo comitia celebrat, patre excluso & captiuo.

Baldeuuinus rex Ascalonem tributariam facit.

Alexius Niceam Turcis reddit.

Pulmentũ ex nasis et pollicibus, abscisis dignũ produore Alexio

Fridericus senior dux Sueuorum moritur.

ANNI HEINRICI IVNIORIS,
eiusdem nominis V.

ANno Domini Mcvi. Mediante Heinrico iuniore, tantus apud Mogontiam factus est in natali Dominico totius regni Teutonici conuentus, quãtus per

Cõuentus Mogontiæ totius regni Teutoni-

Universidad de Deusto Biblioteca

multa annorum curricula nunc̃q̃ est uisus. Referunt enim qui aderant lij. ibi tunc optimates uel eo amplius affuisse, adeo, ut solus dux Saxoniæ Magnus nomine, quem iam grauior ætas impediebat, notaretur defuisse. Ibi superuenientes apostolicę sedis legati, episcopus scilicet Albanus cum constantiensi, sententiam anathematis in Henr. seniorem, dictum imperatorem, à tot sibi succedentibus apostolicis sæpius sæpiusq̃ promulgatam scripris, simul & dictis testificantes, uniuersam multitudinem, immo totam, toto orbe diffusam ecclesiam, ab eius communione, Christi, & beati Petri authoritate, multis iam annis sequestratum confirmabant. Qua de causa dum ipse se de castello quo manebat, Mogonciam exhibere tentaret, principes propter cauendum tumultum uulgi, suæ potius q̃ filij parti fauere solentis, ipsi Ingeleheim occurrerunt: tandemq̃ generali illum circumuenientes consilio, usq̃ ad reatus confessionem, satisfactionisq̃ professionem perducunt.

Heinricus quartus in Ingelnheim.

Cui cum legati communionem seu pœnitentiæ modum absq̃ generalis synodi, & Apostolicæ discussionis censura reddere ad pręsens non possent, ipse partis utriusq̃ consilijs annuens, regalia uel imperialia insignia, crucem scilicet & lanceam, sceptrum, globum atq̃ coronam filij potestati tradidit, prospera illi imprecans, illum primatibus multo fletu commendans, & extunc iuxta summi sacerdotis, totiusq̃ Ecclesiæ Decreta, suæ consulturum animæ promisit. Hoc ordine Heinricus illius nominis quintus, primum à patre, deinde ab uniuersis Germaniæ Principibus, in regem iam secundo electus, ab Apostolicis quoq̃ legatis, per manus impositionem catholice confirmatus, acceptis tam ab Episcopis quàm laicis, iuxta morem patriæ, sacramentis, regnare cœpit lxxxviij. loco ab Augusto I. partis sui anno, ab urbe cõdita Dccclvij. anno ab origine mundi vi. mil. cccv. Dominicæ uero incarnationis, ut dictum est millesimo cvi. anno.

Al. Krantz lib. 5. ca. 20. habet, q. mandatum fuerit Mogont. Coloniens. & Vuormatten. Episcopis, ut cum adeuntes imperialia insignia auferrent inuito, & illos accepto conamine Imperatorem accessisse, coronã capiti detraxisse, & sede detractum omnibus imperialibus exuisse. Horrenda istic legis.

Relatis igitur coram rege, cunctisq̃ totius Germaniæ optimatibus & prędulibus, omniq̃ clero simul & populo legationibus Romanæ sedis, Ecclesiarum regni istius commaculatione diuersa & inueterata, econtra emendatione ab uniuersis unanimiter promissa, placuit tam regi quàm primoribus, ad sanctam matrem Romanam Ecclesiam, tantos ac tales à partibus istis legatos trasnmitti, qui & de obiectis rite rationem reddere, & de incertis sagaciter inuestigare, ac per omnia utilitatibus Ecclesiasticis sapiẽter consulere sint idonei. Separantur in hoc opus uiri spiritu sapientiæ pleni, dignitatibus natalibus & elegantia, seu diuitijs pręcipui, in illaq̃ secundnm Deum siue sęculum ueneratione insignes, à Lothariugia Bruno Treuerẽsis, à Saxonia Heinricus Magdab. à Francia Otto Babenb. à Baioaria Eberhardus Eichstatensis, ab Alemannia Gebehardus Constantien. à Burgundia Curiensis, nonnulli etiam nobiles de latere regis laicę professionis, idq̃ inter cętera suscipiunt in mandatis, ut si fieri possit Domini Apostolici præsentiam, cisalpinis partibus impetrent exhiberi. Sic nimirum, sic per tot iam annos obnubilata lux oriri cœpit nostris in partibus, orthodoxa depublicatur & uentilatur, deiudicatur & conuincitur, fœtet & respuitur, condemnatur & anathematizatur hęresis Vuigbertina, uel Heinriciana, abdicatis siue fugatis hęresibus, catholici cathedris pontificalibus destinantur, è quibus etiam aliqui inter ipsa festa consecrantur. Deniq̃ in tantum diuinæ legis subito zelus efferbuit, ut etiam ipsa cadauera pseudoepiscoporum ab Ecclesijs eliminarentur, quotquot autem ab ipsis erant ordinati, usq̃ ad generalem audientiam ab officijs suspenderentur. Iam enim exaltatis sibi diuinitus Ecclesia Romana cornibus, ad incutiendum timorem cũctis usq̃ quaq̃ scismatum membris, etiã capitis ipsius ossa, Vuigberti scilicet dicti Papæ de sepulchro suo, quod per quinq̃ iam annos in Ecclesia Rauẽnensi possederat, proijci fecerat, uniuersaq̃ eius instituta, ut uere non Apostolici sacerdotis, sed apostatici inuasoris annullari decreuerat. Inter hæc Vuernherus quidam ex ordine ministerialium regis, qui Marchæ, quæ in partibus Aquinæ præerat, quasi hęresim eandem resuscitaturus, collectis undecunq̃ per Italiam copijs, corruptis quoq̃ multa pecunia Romanis nonuullis, dum dominus Apostolicus Beneuentanis immoratur finibus, quendã pseudoabbatem de Fafara

Nota. Selecti episcopi et laici in causa fidei.

Hęresis Vuigbertina & Heinriciana scilicet.

Exaltata ecclesiæ Romanæ cornua. Iuxta illud, Vos aũt non sic.

de Fafara, proh nefas cathedræ S. Petri imposuit, & ipsum Papam Cæsaris sub uocabulo Sylueſtri appellari uoluit. Qui tamen post paululum turpiter, ut merebatur catholicis eliminatus, uęsaniæ suæ premium male conquisiti, peiusq̃ dispersi ætis tettulit, damnum pręter fidei quod miserunt, cæco non doluit corde dispẽdium: Porrò proceres iam dicti, dum è suis singuli partibus in ualle Tridentina conuenientes, apud eiusdem nominis ciuitatem, id est Tridentum pernostarent, quidam Adelbertus adolescens, partium illarum quodam insignis comitatu, summo mane super ipsos, utpote inermes & peregrinos conciuibus armatis irruit, spoliat, capit, custodiæ tradit, idq̃ sibi per legationes Domini sui Heinrici eximperatoris demandatum comprobat. Attibus quippe solitis, idem Heinricus usus, clamq̃ religiosis, epistolis, nuncijs, quascunq̃ poterat regni ciuitates & prouincias impleuerat, quibus se uim à principibus passum, immo ab unico filio depulsum imperio, deplorabat regnum in suis miserijs confusum, cunctis usq̃ quaq̃ patribus eiusdem fortunę timendum fore premonebat exemplum. Qua de caussa nullus iam per Italiam liber trãsitus eisdem patuit legatis, Gebehardus tantum Constantiensis episcopus cum suis per occultiores alpium semitas ingressus, Mathildis comitissæ alterius, nimirum Debboræ, præsidijs, apostolicis presentãtur uestigijs. Reliqui, ut diximus, magnates, ut nimirum à stultissimo captiuatore deprehensi, indigne tractantur, preter Ottonem Babenbergensem episcopum: cui idem Adelbertus, eo q̃ esset suus miles, parcere cogebatur. Quo etiam mediante, Bruno Treuirensis episcopus, & Vuigbertus comes eo pacto dimittuntur, quatenus & imperatorem, cum illo pacem facturi, conueniant, & quid de reliquis ipse præcipiat relaturi redeant. At Iesus, qui semper prope est omnibus se inuocãtibus, & his iuxta qui tribulato sunt corde, repẽte super eosdem sibi rebelles, Vuelphonem ducem Noricum, quasi gladium de uagina sua eduxit, qui tertia superueniens die, manu ualida clausas obstructas effregit. Gebehardum uirum probatum Tridentinę Ecclesię constitutũ, à rege catholico nouum Episcopum, quem nunq̃ se suscepturos ciues ipsi conspirauerant, recipi coegit, ipsum quoq̃ Adelbertum, suiq̃ sceleris complices adeo perterruit, ut eductos quos clauserant principes, ipsumq̃ castellum nouo Episcopo redderent, ipsi insuper nudi pedes ab his quos afflixerãt, ueniam postularent. Tunc etiã à prima hebdomada quadragesimę, qua & mediante hęc passi sumus, Cometã immensi fulgoris, usq̃ ad passionẽ Domini cõspeximus, reuertentes quoq̃ tã pauperes q̃ diuites, non sine proprio singuli damno, regem nostrum Heinricum quiddam infortunij perpessum à rebellantibus, sibi nõnullis per Alsatiam seditionis fama sinistra percepimus, patrem uero regis non modica sibi et auxilia contra filium attraxisse, hoc est Episcopũ Leodiensem, Heinricũ ducẽ Lotharingensiũ, Coloniã, Iuliacũ, Bunnãq̃ & Veronã, cętetaq̃ partis illius oppida, hęcq̃ nonnulli titubationis religioni minabantur catholicę. Cęterũ rex Heinricus, diuina roboratus confidẽtia, nec minus magnanimitate animatus innata, dum quasi partes inimicas humiliaturus, Leodiũ Paschalẽ inibi curiã habiturus conuertitur. Post festum Palmarũ Colonię cedentibus hostibus, satis iocunde celebratũ, moto comitatu rursum fortunæ sinistrorsum sibi rotã uolui sentit, dum nimirũ inconsultius agitur. Nam cognita patris machinatione, qui utiq̃ se ut uir bellator ab adolescẽtia satis argumentose per conductas ad ciuitatem, qua curiam indictam præscripsimus, copias resistere parabat, ipse iuuenili nihilominus animositate succensus, illo parua licet manu cinctus, ut cœperat ire, contendit. Qua de re premissis ccc. uiris, qui pontem super Masam fluuium, loco qui Vuegesar dicitur constructum, obseruarent: nam omnes eiusdem fluminis transitus iam hostes interruperant, dum rex in palatio Aquisgrani cœnam Domini celebrat, dux Heinricus cum exercitu Cæsariano, regios ad pontem inuadit milites, nauiterq̃ resistentes, arte quadam equitandi, qua gens illa plus cæteris utitur in altiora deductos, multitudine legionum cingit, opprimit, sternit atq̃ capit, nonnullos etiam cedentes fluuius uorauit. Videres fortissimos Machabæos in bello catholicæ pacis post stragem plurimam apostaticæ genti illatam, fide magna & lætitia, suas animas Christo

Pseudoabbas de Fafara fit Papa.

Tridentum.

Heinricus eximperator.

Mahthildis, alia Debbora, secus sentiunt alij.

Bruno.

Vuelpho, dux Noricus in rebelles.

Cometa.

Auxilia Heinrici. IIII contra filium.

Heinricus. V. Coloniæ.

Heinricus dux Lotharingęsis opprimit regios apud Masam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæreticos uocat Henricianos, Romanum Pontificem non agnoscentes.

Christo pro se passo cõmendantes, ac huiusmodi pro transitu priorum delictorum, ueniam in eadem indulgentię die consecutos, inuicem cõsolantes. His fortunæ fallacijs, immo summi dispositione iudicis, mens hæreticorum tumescere, nec tamen orthodoxorum spes decrescere cœpit. Rex aũt inter ipsa Paschalia festa, quæ tunc pro euentu rei Bunno celebrabat, Heinricum ducem iudicio optimatũ, reum maiestatis & hostem reipublicæ, ducatu priuat, ac generalem expeditionem contra Lotharingiam, accepto à Principibus Sacramento, per totum regnum indicit & præparat. Quo dehinc superioribus se pattibus conferente, pater se Colonienſibus reddit, & Episcopo pulso, ciuitatem ipsam uallis & propugnaculis, omniq; repugnandi genere permagnifice muniuit, ipseq; cum fidelissimis suis Leodio se contulit. Igitur mense Iunio iam ferè mediante, rex Heinricus cum exercitu suo copioso, id est xx. millium Coloniam Agrippinã obsedit. Sed cum esset, ut dictum est, multus per omnem modum, tres aut quatuor inibi hebdomadas casso pene labore consumpsit, excepto q̃ ut fieri solet, iuuentus, utpote more impatiens, nonnunq; pro muris concurrens, ludo crudeli fugat alterutrum uel sternit. Ibi etiam Dietericus comes regi fidelissimus infirmitate pressus, cõmuni fine migrauit, uir utiq; nobilissima Saxonum stirpe progenitus, & tam omnigenę religioni q̃ catholicę defensioni non mediocriter deditus, literis etiã aliquantum instructus. Interea regi Heinrico patris legati de Leodio missi, præsentantur, literas tam sibi q̃ principibus regni deferentes, quarum exemplar hic inseri non absurdum duximus, ob probandam scilicet eiusdem uiri multimodã tergiuersationẽ, qua se toto uitæ suæ tempore cunctis sibi resistentibus, ficta subiectione eatenus fecisset superiorem. Heinricus Dei gratia Romanorũ Imperator Augustus, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, cęterisq; regni Principibus, gratiam & dilectionem, dignantibus eam recipere. Conquerimur Deo omnipotenti, & dominæ sanctæ Mariæ, & beato Petro, principi Apostolorum, patrono nostro, & uobis Principibus omnibus, q̃ iniuste & inhumane & crudeliter confisi in illa fide, in qua dubitare non debueramus, tractati sumus, & tam honore regni q̃ prędijs, & omnibus quæ habebamus contra diuinum & humanum ius, ad infamiam & improperiũ regni, ut expoliati sumus, ut nihil penitus præter solam uitam nobis relictum sit. Vbi cum fermè omnibus cæteris magna pars uestri uisa est dolere & tristari, sed proh dolor, nihil nobis uestra contulit tristitia, quin de nobis sibi satis faceret uoluntas inimicorum nostrorum odiosa. Et quia cum cõsilio & rogatu filij nostri, fide & securitate uitę & honoris ab eo primum accepta, fiducialiter & desideranter Mogontiam in pręsentiam legati Romani & Principum tenderemus, ut eorum dispositione ageremus, tam de statu Ecclesiæ & honore regni, q̃ de salute animæ nostræ, ipse non est ueritus in hac uoluntate & obedientia, nos contra datam fidem capere, & usq; ad articulum mortis ferme ducere, non ausi sumus ita nos illi credere, ut iniurijs & contumelijs nos pro uoluntate sua, sicut prius, ualeat tractare.

Expeditio contra Lotharingum.

Henricus 4. Coloniæ

Henricus 5. Leodij.

Colonia obsidetur.

Legati patris ad filiũ

Hoc est ἐστιτιλας γῆρκαι τιμᾶ τῆμ ἀκτίεα. Math. 15.

Quapropter multum rogamus uos, & obnixe precamur, ut pro timore Dei & honore regni, & honestate uestra dignemini studere, quomodo de iniuria in manibus uestris nobis illata, per uos possimus recuperare iustitiã. Nos quoq; pro cõsilio uestro & aliorum qui nos odio non habent, religiosorũ uirorum, parati sumus, tam filio nostro, si in aliquo eum offendimus, q̃ alicui in regno libenter emendare. Præterea sicut domino Papæ in pręsentia legati sui, & uestra obedire parati sumus, fuit & nunc parati sumus ei omnem debitã reuerentiam & obedientiã, sincero corde & deuotione pręsentialiter exhibere, & tam consilio uestro, q̃ spiritalis patris nostri Hugonis Cluniacensis Abbatis, ac aliorum religiosorũ uirorum, de statu Ecclesiæ & honore regni, quantũ in nobis est, disponere. Cum igitur ad hæc omnia parati simus, rogamus uos, & obnixe deprecamur, quatenus pro Deo, & honore regni & uestro, instãter moneatis filium nostrum, cum secundum præfatam sententiã nulla ei aduersum nos residua sit occasio, amodo desistat nos & fideles nostros persequi, & quiete & pacifice uiuere permittat, ut supradicta integre cum tranquillitate perficiantur. Quod si noluerit, rogamus uos per

Literæ Henrici 4.

Alb. Kr. lib. 5. cap. 22.

uos per autoritatem Romonæ Ecclesiæ cui nos committimus, & honorem regni, ne super nos & super fideles nostros ueniatis, quia manifestum est eum non diuinæ legis zelo, uel Romanæ Ecclesiæ dilectione, sed concupiscentia regni, patre iniuste eo priuato, hoc incepisse. Apud quem si interpellatio uestra, nullaq; alia interuentio ad præsens prodesse poterit, appellamus Romanum Pontificem & sanctam uniuersalem Romanam sedem & ecclesiam. Post lectas coram multitudine, tam has quàm alias literas, parum uerbis, nihil autem sensu uel intentione prioribus dissonantes, filij tamen personæ specialiter directas, rex Heinricus, ex optimatum consilio, legationem uicariam patri destinauit, quam tamen prius publice prędicari per Magdeburgensem Archiepiscopum Heinricum fecit, hocq; facto, suorum animos secum ualde roborauit. Erat autem huiusmodi. Post inuetteratam, id est per annos circiter quadraginta, discissionem imperij Romani, quæ tam diuinas quàm humanas iam penè leges aboleuit, & exceptis mortibus omnimodis, sacrilegijs, periurijs, rapinis & incendijs, ipsum regnum nostrum non tantum in solitudinem, sed etiam ad apostasiam catholicæ fidei, siue in ipsum paganismum propemodum redegit, respiciente tandem suam Ecclesiam, diuina clementia, nos eiusdem Christi sponsæ filij per spiritum sanctum in unitatem fidei æquanimes resipuimus, ipsum incorrigibile scismatum illorum caput, Heinricum scilicet, dictum Imperatorem nostrum, zelo Dei & Apostolicæ fidei obedientia abdicauimus, catholicum nobis licet ipsius de semine natum regem elegimus. Cuius regni principium sui finem esse conspiciẽs, etiam ipse tanquam uoluntarius, sed ut iam eius fatentur literæ, nimis inuitus collaudauit, regalia reddidit, filij curam cum regno nostræ fidei lacrimando commisit, de reliquo nullam se regni pompam, sed animæ potius suæ medelam ulterius affectaturum spopondit. At nunc ecce pristinis se reddens tergiuersationibus, præiudicium se passum per orbem terrarum cõqueritur, Gallorum, Anglorum, Danorum, cæterarumq; finitimarum gentium, gladios cordibus nostris infigere meditatur, super illatis etiam iniurijs recuperari sibi iustitiam precatur, consilijs quoq; nostris amodo promptum obedire se pollicetur. Re autem uera solitis argumentis, castra hæc domini dispergere, Christi exercitum exarmare conatur, & ut in propatulo est, uineam Domini, quæ iam sero florescere cœpit, tam per se singularem utiq; ferum denuo depascere, quàm per uulpes illos, nimirũ qui sibi adhærent, pestilentes homines, demoliri, ac per sacrilegia sacerdotũ Belial, anathemati reciduo reddere, immo quod dictu nephas est, Christum iam iterum in Ecclesia sua resurgentem in omnium cordibus crucifigere meditatur. Quapropter placet tam regi quàm uniuersis regni principibus, immo cuncto exercitui orthodoxo, quo senior idem, ne ulla sibi pateat aduersum nos iusta quęrela, quacunq; elegerit securitate, quacunq; maluerit statione, coram præsenti senatu, simul & populo causam suam agat, iustitiam suscipiat, iustitiam & reddat, quatenus ab ortu scismatis, omnibus seditionum causis, ac si nil inde iam fuerit diffinitum, undiq; discussis, tam filio quàm patri sua iustitia respondeat, Ecclesiæ uero, regniq; status, non ut ipse more suo proponit, post longas inducias, sed impræsentiarum his cõtrouersijs diremptis, uacillare desinat. Quam legationem probatæ singularis prudentiæ personæ, Abbatis uidelicet ac Rihuuin pręsbyteri, una cum quibusdã, laicali sub habitu, uiris religiosis, tam à rege quàm uniuersis principibus, immo toto exercitu susceptam eximperatori sæpedicto, uix eius præsentiam, fandiq; licentiam consecuti, cum rettulissent, horribile memoratu est, quàm ingenti uitæ suæ periculo per dies sex, eo quòd nullo modo conuentui malignantiũ cõmunicare uoluerint, indigne tractarentur: tandemq; ab irruente sibi in eadem, qua manebant, custodia, uulgo liberati, ablq; omni ducatus præsidio, castris circa Coloniam positis, redderentur, id tamen præcipuum inter senioris responsa referentes, quatenus ad præsens armis discederetur, & in futurum super huiusmodi simultatibus, curiale colloquium indiceretur. Auditur præterea quia Heinricus eximperator, & Heinricus exdux, exercitum undecunq; cõflant, & adhuc, uel semel tentare, fortunam omnimodis parant.

Appellat ad Ro. Pon. & Romanã ecclesiã.

Legatio ad Heinri. 4.

Præsidia Heinrici 4. ex Gallis, Anglis, Danis &c.

Legati Heinrci. V. in periculo uitæ.

Exercitus Heinrici eximpe. & Heinric. exducis, Lotharingum uelligut.

Qua propter

Universidad de Deusto Biblioteca

Qua propter uniuersa militia regis, immo Christi saltem ferro rebus finem facere deliberans, ne forte, quod certissimum erat, Cæsarianis urbani cõtra auxilio forent, obsidionem soluunt, & contra Lotharingiam moti, munitiones ac cętera quæ rebellium erant, interim diripiunt, prẽmittentes ad Heinricum seniorem secundos nuncios, qui sibi deliberationem proponerent, aut causa pacis pacto prescripto cõponendæ, filio ad Aquisgrani propediem occurrere, aut imminens sibi bellum non dubitare. Quibus nimirum legatis custodiæ nihilominus traditis, ad resistendum omnimodis, occulte tamen prẽparari molitur, sed dimissos post aliquot dies missos eosdem, inopinata, & qua nihil acceptabilius castris illis infesti posset, fama mortis ipsius Heinrici Imperatoris subsequitur. Miserabile tamen dictu est tanti nominis, tantæ dignitatis, tantiq; animi uirum sub professione Christiana mundum tanto tempore lucratum, nec ad instar cuiuslibet pauperis defuncti pium uel compassiuum luctum à quauis inter tot Christianos persona promeruisse, sed potius uniuersorum tam ibidem q̃ ubiuis uere Christianorum corda simul & ora infinito nimis tripudio sui oblitos rumore replesse. Non altius concinebat Israhel Domino, Pharaone demerso, nec augustiori ipsi Octauiano, siue ullo unq̃ Augustorum applaudebat Roma triumpho. Frenum quippe, quod erat in maxillis populorum, uersum est illis in canticum, sicut uox sanctificatæ solennitatis. Igitur, quia cessante tandem exactore quieuit, & tributum, mox omnes qui quęstus dumtaxat gratia, eidem Principi eatenus adherendo, suas animas uenalitati proposuerant, deditioni regis simul & cõmunioni catholicę subijciuntur. Leodiensis autem Episcopus, cęteriq; coepiscopãtes hac, inter cętera recipiuntur in cõmunionem pœnitentię, cõditione, quo cadauer ipsius excommunicati, per se pridie in monasterio tumulatum, effoderent: & absq; ulla sepulturæ uel exequiarum cõmunione in loco non consecrato deponerent, cõprobantibus his, qui aderant Archiepiscopis, & Episcopis, quia quibus uiuis Ecclesia non cõmunicat, illis etiam nec mortuis cõmunicare possit. Quo facto, paulo post corpus ipsum Spirensi ciuitati est in sarcophago lapideo regis consensu delatum, sicq; extra Ecclesiam ibidem per quinquenniũ mansit inhumatum. Hic finis, hic interitus, hęcq; sors ultima Heinrici illo sub uocabulo iiij. Romanorum Imperatoris à suis appellati, à catholicis uero, id est cunctis, beato Petro, suisq; successoribus, fidem & obedientiam lege Christiana conseruantibus, archipirata simul & hęresiarcha, necnon & apostata, persecutorq; plus animarum q̃ corporum competenter dicebatur, utpote, qui nec naturalibus, nec consuetudinarijs contentus sceleribus, noua & à sęculis inaudita, ideoq; nonnulla incredibilia excogitasse, & exercuisse infamabatur. Quæ si quis illorũ arbitratu, qui tam perperam q̃ recte ab Imperatoribus gesta, literis digna iudicãt, scribere uelit, nos loco cedimus, maxime cum aliqua ex his obliuione potius q̃ memoria digna non dubitemus. Pluribus autem testibus cõprobare poterimus, q̃ nemo nostris temporibus, natu, ingenio, fortitudine & audacia, statura etiam totaq; elegantia corporis uideretur fascibus imperialibus ipso aprior, si tamen in conflictu uitiorum homo non degeneraret, uel succumberet interior. Porrò cum non pauci superstint, ijdemq; in sublimitatibus constituti, quos operum eiusdem uiri cooperatio redarguit, unũ est quod, licet nimis timidi suggerimus, quatenus ipsum condemnationis eius exemplum sibimet in remedium uertant, nec honoris praue consecuti florem, sed semen attendant, satiusq; ducant malis plantarijs eradicandis insudare, q̃ fructum inde perpetuæ mortis in futurum capere. Alioquin desipere nimis est uulnus ferro plenum sanari, credere Deo, simul & mammonę deseruire uelle, monstriq; simile est ex pharisaicę elationis fastigio, ipsoq;, ut dicunt, mercede sacrilegiorum ascenso, Apostolicę humilitatis dignitatem usurpare, ab apostasię semine, fructum hierarchię sperare. Hæc hactenus, Deo autem gratias, qui licet tarde, tamen permagnifice victoriam concessit Ecclesiæ suæ, cui etiam eiusdem Nabuchodonosor quinquagesimum exactionis annum, id est Galilæus, qui Iulianum quondam uicerat, uertit in iubileum.

Expeditio contra Lotharingum.

Fama mortis Heinrici.4. grata multis.

Adherentes Heinrico.IIII.

Leodiensis episcopus.

Seuitur in cadauer Heinr.IIII. Vide Alb. Crantz lib.5.cap.24.

Heinricus.IIII.S.Petro & successoribus, dictus Archipirata Heresiarcha iuxta illud.1.Pe.5. μακὰρ ὦς κεῖα κυρίου πᾶς ὁ πλήσιον.

Forte carpere.

Heinricus, Nabucho donosor, Iulianus & Aman.

Si quis uero tam zelotes est, cui quasi diem interitus Aman, etiã Heinrici obitum, &

ecclesiæ posteritatem ignorare non libeat, vij. Idus Aug. hanc esse sciat, quo scilicet die primo matrẽ suam ecclesiam apud Vnstruor inuadens, innumeras animas ad inferos prẽmisit: eademq; die Martis, qua etiam cuncta sua prælia Paganico nimirum auspicio perpetrare consueuit. Post hæc hebdomada iiij. Mensis Octob. habitum est cõcilium generale in prouincia Longobardia super ripam Padi fluminis, loco qui Vuarstallis nuncupatur, ubi præsidente uere per omnia Apostolico uiro Paschali ij. coram multitudine maxima clericorum, nec non laicorum, qui de diuersorum regnorum ecclesijs conuenerant, præsentibus etiã legatis domini Heinrici regis multa sunt, prout canonica dictabat æquitas, de inimici zizanijs euulsa, multa de structuris super harenam positis destructa, plura quoq; pistici seminis plantaria profundius plantata simul & rigata, nonnulla etiã tutissimæ munitionis per ecclesias propugnacula sunt ædificata. Nam cũ eadem dominica, quę erat xij. kal. Nouemb. Iuuauensibus Chunradum, Tridentinis Gebehardum, præsules consecrasset, enarrare longũ est, q̃ indefesse prudens & fidelis ille summi patrisfamilias dispensator conseruos suos uerbi Dei tritico lautissime quotidie reficeret, pseudo episcopos deponeret, catholicos cõstitueret, archiepiscopis pallia, monasterijs priuilegia concesserit, presentes ouium Christi Pastores mellifluis alloquijs, absentes paternis commonitoriorum literis instruxerit, quędam olim abscisa membra ecclesiæ iterũ incorporauerit, quædam etiam quę insanabilia uidebantur, anathematis abscisione truncauerit. Super ordinationibus autẽ tempore scismatis factis, unde permaxime uentilabantur quæstiones, decretum discretione maternorum uiscerũ artificiose meditatũ, in hæc uerba promulgauit: Per multos iam annos regni Teutonici latitudo, ab Apostolicæ sedis unitate diuisa est. In quo nimirum scismate tantum periculum factũ est, ut (quod cum dolore dicimus) uix pauci sacerdotes aut clerici catholici in tanta terrarũ latitudine reperiantur: tot igitur filijs in hac strage iacentibus, Christianę pacis necessitas exigit, ut super hos materna ecclesiæ uiscera apetiantur. Patrum itaq; nostrorum exemplis & scriptis instructi, qui diuersis temporibus Nouatianos, Donatistas, & alios hęreticos in suis ordinibus susceperũt, præfati regni episcopos scismate ordinatos, nisi aut inuasores, aut simoniaci, aut criminosi sint probati, in officio episcopali suscipimus. Idipsum de clericis cuiuscunq; ordinis constituimus, quos uita scientiaq; cõmendat. His & huiusmodi super ecclesiam diuini luminis orientis auroræ iocundati splendoribus, quia nimirum tandem uenerat tempus miserendi eius, pariterq; Apostolicis macti benedictionibus, ad sua quiq; conuertuntur: nos uero, id est, alpium transcensores speciali quodam prẽcunctis efferebamur tripudio, eõ quod certi essemus domini Apostolici profectionem sic fuisse dispositam, quatenus iter nostrum q̃ maturę subsequẽs, natalem Domini Mogontię celebraturus esset, præsente cũ uniuersis regni principibus nouo rege nostro. Hoc anno dux Saxoniæ Magnus obijt. Pro quo Lotharius surrexit. Item Vto Marchio de Saxonia obijt. Rupertus Vuirciburgensis episcopus dum tendit ad concilium, eundo defungitur. Quo decedente, dominus Erlungus tam à clero, q̃ à populo Vuirciburgensium, ut uerus pastor sibimet dudum iniuste ablatus, sed iusto Dei iudicio rursum oblatus, summopere postulatur: concessusq; tam à rege quàm à papa per legatos Romanę sedis magna expectatione, & incredibili totius ciuitatis, ac multorum populorũ tripudio susceptus, nimis honorifice inthronizatur.

Concilium generale in Longobardia, præsidente Paschali.

Decretum Paschalis ad padum fluuium.

Pro macti, aliàs dignati.

Magnus Saxoniæ dux moritur.

ANno Domini mill. cvij. Rex Heinricus natalem Domini Ratisponæ celebrauit, præsentibus scilicet legatis domini Apostolici, uel cuius aduentum iam aliquandiu apud Augustam Alemanniæ metropolim, cæterasq; superiores partes præstolatus fuerat. Ille uero suorum consilijs quasi proteruiam Teutonicorum declinans, maxime propter seditiosum quendam tumultum, qui sibi Veronæ hospitanti dudum occurrerat: insuper suggerentibus quibusdam, q̃ non facile gens nostra decretum illud recipiat, quod quamlibet ecclesiasticam inuestituta laicis à manibus uetat: necnon & animosum cor regis adolescentis, quod nondum

Henricus quintus Ratisponæ celebrat natalem Domini.

Seditio Veronæ in Henricum quintũ.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ecclesiasticam inuestituram laicis è manibus eripere, hæc fuit illa Helena, propter quam cœlum terræ miscendum fuit.

nondum per omnia dominico iugo sit habile, hæc inquã, multaq; id genus uiri Dei percepta considerans, necdum sibi ostium Germanicis in partibus apertum esse cum gemitu pronuncians, profectionem suam cum Hispaniarũ legatis per Burgundiam ad Gallias conuertit, & natalis Dominici gaudium sua præsentia Cluniacensibus multum ampliauit. Inde secedens, ab uniuersis finium illarum ecclesijs, ut uere Christi discipulus, & Apostolorum uicarius, ingenti honore suscipitur, digna reuerentia tractatur, non aliter q̃ legifer de cœlo missus auditur. Sic itaq; per menses aliquot, ut fidelis dispensator & prudens, quotidianam sollicitudinem omnium ecclesiarum gerens, tandem circa Ascensionem Domini concilium non modicum apud Trecas habuit: ubi inter multa quæ pro tempore & necessitate corrigenda, correxit, sentẽtiam de libera pastorum electione, & de coercenda laicorum in ecclesiasticas dignitates præsumptione, iuxta prædecessorum suorum decreta promulgauit. At rex Heinricus peragratis Saxoniæ finibus, post paschale festum Mogontiæ actum, eidem se concilio uicinum, nõ tamen præsentem, cũ nonnullis episcopis & optimatibus exhibuit: cum quibus etiam inito consilio, legatos honorabiles ad Apostolicum transmisit, per quos tam ipsi, quàm uniuersæ synodo potestatem constituendorum episcoporũ priuilegijs Apostolicis Carolo imperatori concessam notificarent. Super qua quæstione, quia in alieno regno quicquam diffiniri, utpote Romano iam incipiens potiri sceptro H. non patitur, induciæ sibi totum sequentis anni spatium Romã ueniendi, & eandem causam generali concilio uentilandi conceduntur. Tunc etiam nonnullos nostrates episcopos, eò quod eidem concilio non intererant, officij suspensione dominus papa multauit: quos tamen non multo post satisfacientes, clementer absoluit. Rursum necdum humilitatem quam quæsuit Germanicis in cordibus inuenire se, satis conquestus, nos nequaq; ut proposuerat, uisitare, sed finibus Italicis se comitatumq; suum disposuit referre. Quo licet moro se perueniens, tantis Romani tam clerici quàm populi tripudijs, suis suscipiebatur, ac si de mortuis rediuiuus crederetur. Rex uero orientalibus redditus, colloquium Ratisponæ cum Baioarijs, in quo expeditionem uersus Flandriam contra Rupertum instituit. Qua circa Octobrem mota, terram rebellium ingressus, non sine graui exercitus sui dispendio, per unum & amplius mensem uastat, donec per internuncios res ad proximam curiam dilata, litem separat.

Pascha lis ut legifer è cœlis missus suscipitur.

Concilium apud Trecas, de libera pastorũ electione.

Legati Heinrici quinti ad concilium.

Paschalis non fidit se Germanis.

ANno Domini millesimo cviij. Rex Heinricus Mogontię natalem Domini celebrans, præscriptum Rupertum in gratiam recepit. Eo tempore orta simultate inter Colomannum regem Pannoniæ, germanumq; eius uocabulo Almum, eò quod uterq; sibi potius regiam competere dignitatem iure gentis illius cõtenderet, spoliatus tam rebus q̃ ducatu quo inter Vngaros clarus, & ut decuit fratrem regis, à rege secundus claruit, Almus regem Heinricum adijt, & in auribus totius Senatus haud secus q̃ ille quondã Adherbal miserias suas deplorans, Romani imperij magnificentiam in cõpassionem & defensionẽ sui flectere curauit. His querelis motus rex Heinricus, insuper etiam q̃ idem Colomannus fines regni nostri, scilicet in locis maritimis inuaserit, Vngariã exercitu petit: sed præparatis multiformiter aduersarijs, maximeq; per obstructa fluminis undiq; uada, post morosam & cassam obsidionem castri Bresburg, penè inacte redit.

Simultas inter Colomannum & Almum.

Adherbal.

ANno domini millesimo cix. Rex Heinricus natalem domini Mogontiæ celebrat: & paulo post Franckenfurt conuentu procerum habito, Sigefridum Palatinum comitem apud Vuirciburgensem episcopum custodiæ deputauit, eò quod prodente Heinri. prius duce Lotharingiẹiam in gratiam regis recepto, in necem & regnum eius insurgere consiliatus sit. Ibi etiam deposito Gotefrido Fuldensium abbate, Vuolfhelmum eis præfecit ex eadem congregatione. Post hæc ad Poloniam gentem longinquam mouit exercitum, multoq; ibi atq; diutino desudans labore, diu negatum à terra illa tributi exegit debitum. Ruothardus Mogontinus archiepiscopus obijt.

Henr. quintus Francofordiæ natalem Domini celebrat.

Sigifridus comes Palatinus capitur.

Gotfridus abbas Fuldensium deponitur.

Anno

ANno Domini millesimo cx. Rex Heinricus natalem Domini Babenberg celebrans, nuncijs excitatur inopine sinistris, Bragam Boemiæ metropolim cum exercitu occupasse, ac ducatum illius gentis contra regis uoluntatem sibimet usurpasse. Qui mox efferatus animo, principes sibi fidelissimos illo cum manu ualida præmisit, quæ mire & uelociter prosperata, ciuitatem cum hostibus intra deprehensis capit, regiq; pedetentim subsequenti, cum triumpho occurrit.

Henricus quintus Bragam Boemiæ capit.

In Epiphania Domini Ratisponæ Heinricus colloquium cum principibus faciens, animi sui propositum eis aperuit, scilicet, quod transalpinis partibus se exhibere uellet, quatenus & benedictionem imperialem à summo pontifice, Romana, quæ caput mundi est, in urbe perciperet, & latas Italiæ prouincias in societatem regni Germanici fraterna pace, & iustitijs ac legibus antiquis componeret: insuper ad omnia quæ defensio posceret ecclesiastica, ad nutũ patris Apostolici se promptum demonstraret. Arrectis animis omnium ad uotum pie prouidi consulis, & indubitati iam patriæ amatoris, uir esse non crederetur, si quis à tam utilis negocij consortio se subtrahere conaretur. Itaq; sacramento nimis uoluntario in idipsum qui aderant, consentiunt: rex alacer de huiusmodi expeditione per singulas Germaniæ prouincias instanter tractare non cessat: & licet terrente quorundam animos ortu cometæ syderis infausti, per vi. ferè mensium inducias regia munificus liberalitate datis ubiq; inæstimabilis pecuniæ stipendijs, circa Augustum moueri undiq; exercitum imperat, alijs secum per montẽ Iouis, alijs per uallem Tridentinam alpes transcendentibus. Prouiderat autem rex nulli à seculo regum in omni prouidentia secundus, sciens Romanam Rem publicam olim non tantum armis, quantum sapientia gubernari consuetam, se non solum armatis, sed etiam literatis uiris necessario muniri, paratis scilicet ad rationem omni poscenti reddendam. Inter quos claruit quidam Scotigena nomine Dauid, quem scholas Vuirciburg regentem, pro morum probitate rex sibi capellanum assumpsit. Hic itaq; iussus à rege, totam huius expeditionis seriem, rerumq; in illa gestarum, stilo tam facili, qui penè nihil à communi loquela differat, tribus libris digessit: consulens in hoc etiam lectoribus laicis, uel alijs minus doctis, quorum hæc intellectus capere possit. Igitur iuxta præscripti testimonium historiographi superata nimis laboriose montium asperitate rex cum suis lętus & incolumis Eboreium peruenit: alter uero exercitus captis antea quibusdã castellis, apud Viruncalia uti condictum fuerat, post expugnatam ab ipso Nouariam, ipsum lætanter excepit. Paucis ibidem diebus moratus, padum prospere transiit: Placentiæ castra metatus, munera copiosa, magnamq; fidelitatem à ciuibus accipiens, & per tres septimanas in his partibus commoratus, Parmamq; perueniens, Mathildem comitissam per internuncios sibi subiectam gratia sua proprijs iustitijs donauit. Post hæc asperrima montis nimis adflictus hieme, montemq; Pardonis cum maximo exercitus dispendio, rerum & equorum miserabili defectu transcendit, incessanter cadentibus super se, iuxta qualitatem illius climatis, immensis pluuijs. hasq; per vij. septimanas passi, tandem Florentiam nimis adflicti pertingunt, instante festo natiuitatis Domini.

Profectio Henrici 5. ut Romæ benedictionem Imperialem accipiat.

Literati uiri cum Henrico quinto.

Tres libri Scotigenæ Dauidis de profectione Hen. 5. Romam.

Placentia.

Parma.

Mons Pardonis.

ANno Domini millesimo cxi. Rex Heinricus postquam rebus prospere per Longobardiam atq; Tusciam dispositis, apud Florentiam Dominicæ natiuitatis gaudia, cum ingenti suorum tripudio & mirando, ac eatenus illius patriæ ciuibus nunquam uiso decore & honore percelebrauit. Moto inde aduersus Ariciam exercitu, illoq; perueniens, à clericis beniuole, à ciuibus subdole recipitur: quorum insolentiam satis abundeq; perdomuit, scilicet, ciuitate illorum cum turribus quas ad repugnandum regi præparauerant, funditus euersa, ecclesiæ tamen omni sua iustitia, quam ijdem ciues uiolenter abstulerant, iuxta clericorum petitionem restituta. Inde ad Aquam pendentem progressus, legatos suos dudũ ab Aricia missos, ab Apostolico boni nuncij baiulos repperit: remissisq; alijs nuncijs cum Romanorum qui supplices illic sibi occurrerant, paulatim Su-

Henricus 5. Florẽtiæ natalem celebrat.

Aricia.

Aquæ pendentes.

Sutria.

 triam

Universidad de Deusto Biblioteca

triam processit. Ibi legati Apostolici cum missis regijs aduenientes, promptum esse papam ad consecrationem & omnem regis honorem & uoluntatem, si tamen ipse sibimet annueret, libertatem ecclesiarum, laicam ab illis prohibens investituram, recipiendo nihilominus ab ecclesijs ducatus, marchias, comitatus, aduocatias, monetas, thelonea, cæterorumq; regalium quę possident summam. Præbuit rex assensum, sed eo pacto, quatenus hæc transmutatio firma & autentica ratione, consilio quoq; uel concordia totius ecclesię, ac regni principum assensu stabiliretur: quod etiam uix aut nullo modo fieri posse credebatur. Qua conuentione facta, dimissis legatis & obsidibus utrinq;, rex hilariter ad urbem properat: dominus Apostolicus cum omni clero, immo tota Roma se in eius occursum adornat. Post hæc quæ gesta sunt, longissimum est enarrare, utpote quàm immensa honorificentia sit receptus, & per argenteam portam usq; ad mediam rotam, antiquo Romanorum instituto deductus, ibiq; lectis publice priuilegijs, tumultuantibus in infinitum principibus præ ecclesiarũ spoliatione, ac per hoc beneficiorum suorum ablatione, quàm ingenti periculo, quàm uaria disceptatione tota dies illa consumpta sit, & postremo pater Apostolicus ab episcopis & alijs fidelibus regis sit custoditus, usq; ad pacatam & ecclesiasticam consecrationem imperatoris, in exemplum patriarchæ Iacob, dicentis ad Angelum: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. His ita in dominica quadragesimæ transactis, Romani tota nocte congregati, summo mane impetum undiq; fecerunt in exercitum regis, adeo ut cõmissa aliquandiu pugna, regem per seipsum necesse esset exercitui succurrere: quod & impigre fecit, & usq; ad inclinatam iam diem fortissimi militis & optimi ducis opus agens, Dei gratia suis victoriam, hostibus post multam stragem fugam incussit. Post triduum Roma secedens, dominum Apostolicum secum duxit, & eo quo potuit honore tenuit, donec cõpositis quæ res poscebat per regiones negocijs, pacatis omnibus aduersarijs, instans pascha non longe ab urbe in castris celebrauit: ibiq; sedatis inter ipsum & Apostolicũ, inter regnum & sacerdotium, dissensionibus inueteratis, post octauas paschæ cum nimio populi Romani, immo totius ecclesiæ, ac inæstimabilis exercitus tripudio ante confessionem sancti Petri Augusti nomẽ & imperium, à Christo ipse chrismate rite perunctus & sacratus, & sub augustissima pompa coronatus suscepit, dato sibi in præsenti per manum Apostolici, sub testimonio astantis ecclesiæ priuilegio, inuestituræ ecclesiasticæ iuxta quod utriusq; prædecessoribus placuerat, & permanere consueuerat, cuius inuulsibilem stabilitatem dominus papa mox sub anathemate confirmabat. Sic deniq; ea die, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, ut ita dicam, est recuperata, dum tam inueterata & eatenus incorrigibilia de regno Christi scismatum ablata sunt scandala. Nec multo post Heinricus imperatoria munificus liberalitate, tam spirituali patri suo Papæ, quàm singulis eius Episcopis, Cardinalibus, clericisq; maioribus ac minoribus dona tot tanta & talia dispartiuit, ut absentibus omnino memoratu incredibile sit: sicq; tam ab Apostolico, quàm ab omnibus prospera sibi imprecantibus, & nimio amoris uinculo eum aliquandiu deducentibus per Longobardiam ad alpes, indeq; ad terras Germanicas fœliciter est reuersus.

Laica inuestitura prohibeatur.

Papa cum omni clero obuius Henrico.

Pater apostolicus custoditur.

Romani impetum faciunt in regios.

Henricus 5. Roma secedens, apostolicum secum ducit.

Pascha in castris celebrat.

Henricus quintus coronatur in Augustũ.

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.

Post reditum quoq; suum, nonnulla tam ab ipso imperatore, quàm ab episcopis secum comitantibus, quæ corrigenda uidebantur, iuxta quod summus pontifex concesserat unicuique, uel iniunxerat, ad planum sunt expolita, uitiata quoque ad purum excocta. Sic Christo respiciente in terram de cœlo sancto suo, sicut ubiq; deuotio & religio Christiana, ita etiam rerum prosperitas, & copia frugum ac noua circumquaq; crescere cœpit lætitia.

Igitur Imperator Heinricus mense Augusto quamplurimos Episcopos atque Abbates, nonnullos etiam principes Spiram uocat, quorum assensu & cooperatione, patris sui Anniuersarium permagnifice celebrat. Nam toto quinquennio suspensa communio sepulturæ & orationum, Apostolica authoritate ab eisdem sacerdotibus, qui & Romæ coram Papa, pœnitentiæ illius

Anniuersarium celebratur Spiræ Hen. 4. præsentibus episcopis & abbatibus.

illius testimonium reddiderant, tunc testificantibus conceditur, & quibus nulli unquam imperatorum augustiores impensę sint exequijs, iuxta maiores suos in ecclesia sepelitur. Habita post hęc Mogontiæ curia, Adelbertum cancellarium suum dudum ad eandem cathedram electum, baculo & annulo uestiuit.

Adelbertus Cancellarius Henrici quinti fit episcopus Mogont.

ANno domini millesimo cxij. Sigefridum Palatinum comitem diutina saris adflictum custodia, iuxta principum consilium atq; petitionem sibi reconciliatum, dimittens, benigne tractare cœpit, adeo ut eius filium baptismate susciperet, & iniuriarum præteritarum obliuisci se facturum sponderet. Eo tempore dominus Apostolicus multas à Romana ecclesia passus est iniurias, obijcientibus ei, quod contra instituta totius ecclesiasticæ disciplinæ, regem Heinricũ tyrannicum Reipublicæ uastatorem, & ecclesiarum destructorem, imperiali benedictione sublimasset, insuper priuilegio sacrilego condonasset. Inde coactus in concilio xv. kal. April. habito Lateranis in ecclesia Cõstantiniana, ultima die concilij, facta coram omnibus professione catholicæ fidei, ne quis de fide ipsius dubitaret, dixit: Amplector omnem diuinam scripturam ueteris & noui testamenti, legem à Moyse scriptam & sanctis Prophetis: amplector iiij. Euangelia, vij. Canonicas Epistolas gloriosi doctoris beati Pauli Apostoli, sanctos canones Apostolorum, iiij. uniuersalia concilia, sicut quatuor Euangelia, Nicenum, Ephesinum, Constantinopolitanum, Calcedonense, & Antiochenum concilium, & decreta sanctorum patrum Romanorum pontificum, & præcipue decreta domini mei papæ Gregorij vij. & beatæ memoriæ papæ Vrbani. Quæ ipsi laudauerunt, laudo: quæ ipsi tenuerunt, teneo: quæ confirmauerũt, confirmo: quę damnauerũt, dãno: quę repulerũt, repello: quæ interdixerũt, interdico: quę prohibuerunt, prohibeo, in omnibus & per omnia, & in his semper perseuerabo. Quibus expletis, surrexit Gerhardus Engelismẽsis episcopus legatus in Aquitania, & communi consensu domini P. papæ, totiusq; concilij, coram omnibus legit hanc scripturam. Priuilegium illud, quod non est priuilegium, sed uere debet dici priuilegium, pro liberatione captiuorũ ecclesiæ, à domino P. papa per uiolentiam regis Heinrici extortum: nam omnes hoc in sancto concilio congregati canonica censura, & autoritate ecclesiastica, iudicio sancti spiritus damnamus, & irritum esse iudicamus, & omnino ne quid autoritatis & efficacitatis habeat, penitus excommunicamus: & hoc ideo damnatum est, quia in eo priuilegio continetur, quod electus canonice à nemine consecretur, nisi prius à rege inuestiatur, quod est contra Spiritum sanctum, & canonicam institutionem. Perlecta charta, acclamabant omnes: Amen, amen. Archiepiscopus Iohannes Patriarcha Veneticus, Sennes Capuanus, & alij ferè centum episcopi subscripserũt. Ex hac occasione Viennensis archiepiscopus cũ suis cõplicibus nouum scisma nostras in partes seminare, & gladium anathematis in imperatorem molitur extendere. Sed quia cœptum eius apostolica, indeq; omni ecclesiastica autoritate uidebatur carere, parum interim potuit uigere. Attamen eiusdem dissensionis seminatæ causa, circumquaq; cœpit inuidiæ serpere malum, adeo ut nonnulli quicquam contra Rempublicam intentantes, huius rei materiam in suæ commotionis arripere meditarentur clipeum. Inter quos & prædictus Adelbertus designatus Mogontiæ pontifex, qui per omnia secundus à rege semper fuerat, sine cuius consilio nihil facere solebat, aduersus imperatorem (quod uix quisquã crederet) conspirare cum quibusdam principibus infamatur, teq; cognita, custodiæ traditur. Moritur his temporibus quidam de Saxonię principibus, nomine Vdalricus, Ludouici comitis dudum genet, sed iam propter filiæ eiusdem repudium inuisus. Cuius possessiones prædictus Sigefridus hæreditaria sibi uendicabat successione: sed dominus imperator easdẽ in ius regni conabatur attrahere. Quæ causa recidiuę discordiæ fomitem cœpit ministrare. Nam idem comes priores miserias suas sequentibus exaggerans, totam pene Saxoniam, suam uidelicet patriam, tantis impleuit quærimonijs, ut tam ducem Lotharium, quàm Rudolphum Marchionem, Fridericum Palatinum comitem, Vigbertum atq; Ludouicum

Sigefridus Palatinus recipitur in gratiam.

Profeßio fidei Hen. 5.

Priuilegium.

Electus canonice à nemine consecretur, nisi à rege inuestiatur.

Archiepiscopus Viennensis contra Imp.

Adelbertus Mogont. contra Imp.

Vdalrichus Saxoniam princeps moritur.

Universidad de Deusto Biblioteca

douicum, nonnullosq; alios ab obsequio traheret imperatoris. Sed & episcopus Halberstatensis, necnon Gerdrudis illa præpotens per Saxoniam uidua, uiolentiam pati ab imperatoris præiudicijs inuasione prædiorum suorum clamitabant. Hæc & his similia scandalorum zizania, murmur infinitum in nuper pacato regno suscitant. Altmannus abbas obijt.

Henricus quintus Erfordiæ natalem celebrat.

ANno Domini millesimo cxiij. Heinricus imperator natalem Domini Ethpheffurt celebrauit. Illuc cum præscripti Saxoniæ principes curiam non adiissent, indignatione nimia commotus imperator, bona eorũ diripi, possessiones incendijs deuastari etiam inter ipsa festa præcepit: nec multo post castellum apprime munitum Hornburg, longa obsidione deleuit. Deinde relictis per præsidia fidelibus suis, contemptores suos insidijs & congressibus adflixit: inter quæ sæpedictus Sigefridus Palatinus comes, uir nobilissimus, & suo tẽpore nulli in omni probitate secundus, occubuit. Vuigbertus capitur. Ludouicus ad deditionem compellitur, sicq; rebus interim quies, licet modica, conceditur. Post hæc quidam Reginoldus prouinciæ Burgundiæ comes, &, ut aiunt, imperatoris consanguineus, tyrannidem iuuenili actus insolentia, contra Rempublicam orditur, qui tamen superueniente sibi cum manu ualida H. Augusto, munitionem in qua maxime confidebat Monzun, ipse captus amisit: sicq; lite cito diremta, custodiæ traditur.

Hen. quintus Bombergæ natalem celebrat.

ANno Domini millesimo cxiiij. Dominus imperator natalem Domini Babenberg cum summa magnificentia, copiosaq; principum multitudine celebrat: & hoc simpliciter, quia uirum Dei Ottonem inibi episcopum, propter quædam iam orientia in regno scandala, curiam frequentare renuentem ex parte suspectum habebat. Ipse uero transitorijs pro concordia ecclesiastica non parcens, beneficijs indefessis animositatem regis gloriose deuicit. Hinc indicto conuentu Mogontiæ, nuptias post Epiphaniam Domini augustissime instituit, ubi etiam uix aliquos, aut certe nullum de magnatibus abesse uoluit: quorum consilio uel consensu regis Angliæ filiam Mathildem nomine, dudum desponsatã, legitime sibi coniungens, regni consortem constituit. Deinde contra quosdam in locis palustribus ultra Fresonum insulas habitantes, imperator naualem expeditionem multo studio instituit. Quo dum tendit, Coloniam Agrippinam sibi rebellem, & in hoc q̃plures transtheninos atq; Vuestfalos consentientes inuenit, quorũ numerantur nominatissimi, Fridericus Coloniensis archiepiscopus, Gotefridus dux, Heinricus quondã dux, & Fridericus de Arnesburg. Intermissa itaq; profectione, manum in hostes præsentes extendere cupiens, Coloniæ partibus assedit: ciuitati uero mirifice munitę non præualens, regionem circũquaq; uastauit: tandemq; soluto conuentu, recidiuam expeditionem contra eosdem rebelliones indixit. Qua circa kalen. Octob. congregata, Friderici possessiones aggreditur. Qua undiq; uastata, & in medio regionis illius castro firmo constructo, eoq; militibus, armis, atq; stipendijs instructo, hieme superueniente ab armis disceditur.

Nuptiæ Henrici cum Mathilde regis Angliæ filia.

Rebelles Henrico V. Fresones & Coloniensis.

Saxonia deficit ab Henrico.

ANno domini mill. cxv. Considerans imperator Saxoniã manifeste iam à se deficere, contra eam ut iratus, ita etiã armatus uenit: & tam ex his quos adduxerat, q̃ quos inibi sibi uolũtarios inuenerat, castra nõ modica instituit. Saxones uero periculis suis rem ãgi cernentes, copias suas ex diuersa locãt, nõ pugnandi cõtra dominũ suũ audacia, sed defendẽdi se necessitate coacti, ipsi per internuncios imperatori confirmabant. Cumq; per aliquot dies pars utraq; alteri minaretur et parceret, quidã uir fortis nomine Hogiar, qui dudũ inter multa quę bellicose egerat, Sigefridi Palatini comitis nece se famosissimũ in aula regis effecit, assumpta omni electa iuuentute quę ut ipse morę fuit impatiens, Saxones suos nimirum compatriotas audacter inuasit: ipseq; leonina ferocitate dimicans, gloriæ cupiditatẽ qua flagrabat multis secũ cadentibus propria morte probauit.

Hogiar.

Interfuit

Interfuit huic conflictui, immo, ut aiunt, quodammodo pręfuit Episcopus Halberstatensis. R. qui dudum ab Imperatore non modice fuit iniuriatus, qui nimirum suis magnam prædicauit iustitię consolationem, Imperatoris uero de parte cęsis etiam sepultura interdixit communionem. Sic dominus Imperator non parum amaricatus, ad Rhenum conuertitur: Saxonum uero consensus ad resistendum illi magis ac magis roboratur. Ad hæc quendam Cardinalem Romanum nomine Dietericum, legatione in Pannonias functum, per nuncios ascisciũt, quo etiam pręscripti concilij actionem, & per ipsam Imperatoris excommunicationem prędicante, tam Archiepiscopus Magdeburgensis, quãm cęterarum Ecclesiarum præsules reconciliationem recipiunt, sicq; scisso iterum regno, undiq; nouę tes oriuntur, sic contraria quælibet in inuicem partes utræq; moliuntur. Interea ditecti ab Italia nuncij, obitum illius inclitæ Mahthildis nunciant, eiusq; prædiorum terras amplissimas hæreditario iure possidendas, Cæsarem inuitant. Quanimirum fœmina, sicut nemo nostris in temporibus ditior ac famosior, ita nemo uirtutibus & religione sub laica professione reperitur insignior, conuentus post hæc Imperator amicorum consilijs, immo totius regni compulsus quærimonijs, generalem in kalen. Nouemb. curiam Mogontiæ fieri instituit, ubi liberam omnibus audientiam de sibi subiectis satisfactionem, de suis extraordinarie, uel iuueniliter gestis correctionem, ad senatus consultum repromisit. Statuto itaq; tempore, dum ipse Mogontiæ præsens conditum, frustra pręstolatur conuentum, nam præter paucos Episcopos nemo Principum aduentabat: Mogontini aptum sibi tempus arridere perpendentes, subito palatium loricati & armati uallant, alij atrium furiose irruentes, in turmas & cuneos se glomerant, omnia strepitu, cuncta clamoribus implentes, aulicis horribile spectaculum demonstrant. Quid multa? Dubium non est, quõd nisi datis ad præsens obsidibus Imperator, ea, quæ sibi imponebantur, facturum se citissime confirmasset, ipsum fortasse palatium cũm uniuersorum, qui in eo erant, crudelissima nece ilico corruisset. Ita sedato uix militum, plæbisq; feruentissimo furore, Cæsar ab urbe secessit, & post paucos dies Adelbertum, quem iam per annos tres artissima mancipauerat custodia, uix nimirum ossibus hærentem, ut coactus promiserat, cathedræ suæ remisit. Hic igitur non multo post sedis Apostolicæ, legato Dieterico se nuncijs & literis subijciens, ipsum sibi, cæterisq; non paucis præsulibus Coloniam occurrere postulauit, ubi & mandata Papæ, quæ sibi detulerit, communiter percipi, & ille suam consecrationem, diu scilicet interclusam, tanta autoritate consequi possit. Qui conuentus, instante festo Natalis Domini, factus est, non absq; indignatione Imperatoris, qui necdum plene uoluntarius erat in consensu eiusdem ordinationis.

Episcopus Halberstatensis cõflictus præest.

Scinditur rursus regnum sub Heinr. V.

Mahthildis mors nunciatur.

Conuentus Mogont.

Ciues Mogont. Heinricum. V. imp. cogũt.

Adelbertus restituitur.

ANno Domini Millesimo cxvi. Imperator natalem Domini Spiræ cum paucis Episcopis & Principibus celebrans, ea quæ interim Colonię gerebantur, grauiter tulit. Audiuit enim q̃plurimos ibi cõueniſſe, non solũ Metropolitanos, sed etiam alios Episcopos, uel optimates regni, causa pręcipua uerbũ excõmunicationis in se manifestandi, q̃uis ipse Cardinalis, cuius hæc initiabantur autoritate, in itinere defunctus, illo ad sepulturã potius, q̃ ad actionẽ delatus esset concilij. Missus tamen ab eo illuc pręsul Vuirzburgẽsis, audientiã uel cõmunionem, non nisi reconciliatus habere meruit, reuersus post redditã legationẽ ei qui se miserat, denuo cõmunicare renuit, sed uitæ periculo coactus missam coram rege celebrauit, indeq; usq; ad mortem contristatus, latenter discessit, sicq; rursum communioni pristinæ, multis lacrimis reconciliatus, ultra Cæsaris aspectu, simul & gratia caruit. Qua etiam commotione succensus Imperator, ducatum Orientalis Franciæ, qui Vuirziburgensi Episcopio, antiqua regum successione competebat, Chunrado fororis suæ filio commisit, ipseq; scandala Principum declinans, in Italiam se una cum regina, totaq; domo sua contulit, accirca Padum negocijs insistens regni, legatos ad Apostolicum pro componẽdis causis, quæ iterum regnum & sacerdotium disturbare cœperunt, suppliciter destinauit.

Heinricus. V. Natalẽ Domini Spiris celebrat.

Vuirizburgen. præsul cogitur ad Missam coram rege celebrandam.

Ducatus Episcopij Vuirtzburgensis Conrado datur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Abbas Cluniacensis Apocrisiarius.

Cuius legationis primatum Abbas Cluniacensis consanguineus, ut aiunt Domini Papæ tenuit, qui inter utranq; partem pro componendis pacifice rebus fidelis & impiger apocrisiarius multis argumentis inuigilare studuit. Eodem igitur anno, qui est xviij. ordinationis Domini Papæ. P. secundi. ij. Non. Mart. Romæ in

Synodus Romæ in Ecclesia Lateranensi.

sede Lateranensi, in Ecclesia S. Saluatoris, quæ appellatur Constantiniana, celebrata est Synodus uniuersalis concilij, congregatis ibidem ex diuersis regnis & Prouincijs, Episcopis, Abbatibus, Catholicis, Ducibus & Comitibus, Legatis uniuersarum prouinciarũ quàmplurimis. Prima itaq; die, quæ secunda feria tertię hebdomadę quadragesimalis, inter Mediolanenses Episcopos, Grosolanum & Iordanem in alterum de inuasione in alterum, ꝙ Ecclesiæ suæ desertor extiterit, uentilata est controuersia, hanc causam dominus Apostolicus, Cardinalium Episcoporum consilio tractandam distulit. Sequenti die in eandem causam plurima tractata sunt, sed res non finita. Quarta uero feria Lucensis Episcopus, de inuasione terrę iuris Ecclesię suæ Pisanos impetebat. Econtra dum Pisanus suos defenderet, inter utranq; ius partem utriusq; populi suffragio longo litigio discepta

Oratio Episcopi in medio Concilij.

tur. Tunc quidam Episcoporum de medio concilij surgens, ita exorsus est, Dominum patrem Papam recordari decet, quare illius præsentis & generalis concilij multitudo sancta, per omnia periculorum genera, mari, terraq; conuenerit inuitata, ibi non de spiritalibus uel Ecclesiasticis, sed sæcularibus ordine præpostero tractatur negocijs. Expediendum prius, propter quod principaliter conuenerint, ut euidentius pernoscatur, quid dominus Apostolicus sentiat, quicquid in Ecclesijs suis reuersi, prædicare debeant. Tunc Apostolicus causam concilij, & animi sui intentionem his uerbis exposuit. Postq; Dominus de seruo suo fecit, quod uoluit, & me, populumq; Romanum tradidit in manus regis, uidebam quotidie passim fieri rapinas & incendia, cędes & adulteria. Hæc & huiusmodi mala cupiebam auertere ab Ecclesia & populo Dei, & quod feci, pro liberatione

Prauilegium pro priuilegio.

populi Dei feci. Feci autem ut homo, quia puluis sum & cinis. Fateor me male egisse, sed rogo uos omnes, orate pro me ad Deum, ut indulgeat mihi. Illud autem malum scriptum, quod in tentorijs factum est, quod pro prauitate sui prauilegium dicitur, cõdemno sub perpetuo anathemate, ut nullius unq; sit bonę memoriæ, & rogo uos omnes, ut idem faciatis. Tunc ab uniuersis conclamatum est, fiat, fiat. Bruno autem Signinus Episcopus altius exorsus est. Gratias agamus omnipotenti Deo, qui Dominum Papam Paschalem, qui præsenti concilio præsidet, audiuimus proprio ore damnantem illud prauilegium, quod prauitatem & hæresim continebat. Ad hæc quidem cauillatorie subinnxit. Si priuilegium illud hęresim continebat, qui illud fecit, hęreticus fuit. Iohannes autem Caietanus ad hæc commotus, Signino respondit. Tu ne hic & in concilio nobis audientibus Romanum Pontificem appellas hęreticum? Scriptum quod fecit dominus Papa, malum quidem fuit, sed hęresis non fuit. Et alter quidam adiecit. Immo nec malum dici debet, quia si liberare populum Dei bonum est, quod dominus Papa fecit, bonum fuit. Sed liberare populum Dei bonum est, autoritate Euange

Patientia domini Papæ horrendo hæresis nomine pulsatur.

lij, qua pręcipimur animas quoq; pro fratribus ponere. Ad hæc patientia domini Papæ horrendo hęresis nomine pulsata, expergefacta est, & manu silentiũ indicens, diffidentium clamores & murmura tali ratione cõpescuit. Fratres & domini mei audite, Ecclesia ista nunq; habuit hæresim, immo hic omnes hæreses conquassatæ sunt. Hic Arriana hęresis, quæ per trecentos ferè annos uiguit, adnullata est. Ab hac sede hęresis Euthiciana, Sabelliana contrita: Fotinus, cęteriq; hęretici destructi sunt. Pro hac Ecclesia filius Dei in passione sua orauit, cũ dixit. Ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua. Quinta feria Papa in concilio non sedit, multis & maxime regis negotijs per dominum Cluniacensem, Iohannem Caietanum, & Petrum Leonis, & urbis prefectum, cęterosq; illius partis fautores impeditus. Sexta feria Apostolicus in generalem omniũ Ecclesiarũ causam animum aduertit, & Iohanne Caietano, cum Petro Leone, cęterisq; regis fidelibus, in faciem resistentibus, prędicto Cunoni Prenestino, sępius uerbum excommunicationis exponere cupienti, murmur huiusmodi uerbis & manu ita compescuit.

Ecclesia primitiua pauper.

pescuit. Ecclesia primitiua martyrum tempore floruit apud Deum, & nõ apud homines. Dein ad finem conuersi sunt reges, Imperatores, Romani principes, qui matrem suam Ecclesiam, sicut boni filij honestauerunt, conferendo Ecclesiæ Dei prædia & allodia, sæculares honores & dignitates, regalia quoq; iura & insignia, quemadmodum Constantinus, cęteriq; fideles: & cœpit Ecclesia florere,

Dites iam donatione regum.

tam apud homines quàm apud Deum.

Habeat ergo mater & domina nostra, Ecclesia sibi à regibus siue principibus collata, dispenset & tribuat ea filijs suis, sicut scit, & sicut uult. Priuilegium inuestituræ, quod in tentorijs concessisse uidebatur, obliterare uolens, iterans sententiam Papæ, Gregorij vij. inuestituram Ecclesiasticarum rerum à laica manu, rursus excommunicauit sub anathemate dantis & accipientis. Cardinalis uero dominus Cuno Prenestinus, talem Papæ fecit inductionem legationis suæ, & con-

Cuno Prænestinus, legatus ex latere.

tra disturbatores præsentis negocij competentem. Domine pater, si tuæ placet maiestati, si uere tuus fui legatus, & quæ feci tibi, placent esse rata, in auribus sancti huius pręsentis concilij, ore tuo edicito, & legationem meam tua autoritate corrobora, ut sciant omnes, quia tu me misisti. Ad hæc Apostolicus respondens, ait. Vere legatus ex latere nostro missus fuisti, & quicquid tu, cęteriq; fratres nostri, Cardinales, Episcopi, Legati Dei, & Apostolorum Petri & Pauli, huius sedis & nostra autoritate fecerunt, confirmauerunt, probauerunt, ego quoq; probo & confirmo, quicquid damnauerũt, damno. Et dominus Prenestinus consequenter subiunxit, qualiter pro sedis illius legatione, Hierosolymis audierit regẽ Heinricum, post Sacramenta, obsides & oscula, in ipsa beati Petri Ecclesia, dominum Papam tenuisse captum, indigne tractatum, potiora Ecclesiæ membra, Cardinales uidelicet exutos, tractos, & male tractatos, nobiles quoq; Romanos occisos, & captiuos, & populorum stragem factam audiens, ingemuerit, & pro huiusmodi facinoribus Ecclesiæ Hierosolymitanę, consilio zelo Dei animatus, excommunicationis sententiã in regem dictauit, & eandem in Græcia, Vngaria, Saxonia, Lotharingia, Francia, in quinq; concilijs, consilio prædictarum Ecclesiarum renouando confirmauit, orare se demum, ut sicut dominus Papa legationem suam confirmasset, ita præsentis concilij Patres & Episcopi concorditer annuerent. Ad eundem modum legati, & literæ domini Viennensis postulabant, dum tali ratione & ordine, tam uariæ & dissonæ multitudinis assensus exquiritur, à saniori parte ueritati, & apertæ rationi nihil contradictum, à paucis submurmuratum, ab Episcopis uel Abbatibus nullo modo reclamatum. Sabbato deniq; inter Mediolanensium Episcopos, controuersia tali dispensatione terminata est. Apostolico P. docente, translationes Episcoporum, duobus fieri modis, necessitate uel utilitate. Huius autem translationis Grosolani, quæ uidebatur utilitatem in animarum & corporum damna conuersam, Grosolanum quidem in locum, unde translatus fuerat, restituit: Iordanem uero Mediolanensibus concessit.

Translationes Episcoporum duobus modis fiunt.
1. Necessitate.
2. Vtilitate.

His autem, qui propter concilium, & animarum suarum remedium Apostolorum limina uisitauerant, qui de capitalibus pœnitentiam agerent, quadraginta dierum pœnitentiam indulsit, & Apostolica benedictione concilij hexameron, laudabiliter absoluit.

Scindebatur inter hæc & huiusmodi, regnum Teutonicum, quod iam decennio, uel paulo plus concorditer quieuerat. Et quia rex abierat, unusquisq; non quod rectum, sed quod sibi placitum uidebatur, hoc faciebat.

Scissio regni Teutonici.

Primo ergo pars utraq; conuentibus assiduis agros alterius uastare, colonos despoliare cœpit, maximeq; in Episcopio Vuirziburgensi, per Cunradum fratrem ducis Friderici, lues ista succreuit.

Post hæc occasione nacta, undiq; latrunculi pullulabant, qui nullam temporibus uel personis distantiam exhibentes, ut dici solet, rapere & deperdere, inuadere & occidere, nilq; per omnia uictis reliqui facere satagebant.

Latrunculi.

Longum est præsulis Mogontini machinamenta, contra regis fideles, eorumq; aduersus illum insidiosas discursiones enarrare, seditiones nonnullorum urbanorum

Machinamenta Mogont. contra regem.

Universidad de Deusto Biblioteca

urbanorũ describere, ciuitates aliquas suis pręsulibus per has pestes orbatas, munitiones locis insolitis constructas, castella quàm plurima inuicem destructa, regiones pręda, flammaq; uastatas, congressiones & cędes mutuas, ab utriusq; parte equitibus factas, oppressiones pauperum & peregrinorũ, atq; captiuitates more Barbarico à Christianis in Christianos exercitas, multaq; id genus literis tradere. Nam neq; pax Dei, cęteraq; Sacramentis firmata, pacta custodiuntur, sed uniuscuiusq; conditionis & ætatis, præter solos Ecclesiasticæ professionis homines, quibus iam penè nihil pręter miseram restat animã, cęteri inquam hoc tempore beluina furore bacchantur. Hinc undiq; uastatis agris, uillis depopulatis, oppidis ac regionibus nunnullis in solitudinem iam penè redactis, deficiente quotidiana clericis per Ecclesias prębenda, cessabant in quibusdam Ecclesijs clericalia nimirum officia, & ô effusum calicem furoris Dei, locupletissimum illud, & per totam Germaniam famosissimum ac principale cœnobium Fuldense, usq; ad ultimam redactum est inopiam, uictus etiam necessarij.

Fuldense cœnobium deperit, de hoc uide Chronica parua Germaniæ.

ANno Domini Millesimo cxvij. Dum cuncta per circuitum regna nationũ, suis limitibus, rebusq; contenta, diu sanguine madentes gladios, cęteraq; uasa mortis iam in uagina cõcordiæ reconderent, uniuersalis etiam Ecclesia mater, post numerosa persecutionũ hęresium ac scismatum bella, iam sub uera uite Iesu lassa oppido membra, per multas gratiarumactiones, mandatis diuinis inseruitura, locaret: solus heu Teutonicus furor, ceruicositatem suam deponere nescius, & q̃ multa sit pax legem Dei diligentibus, immo qualiter per præsentis prosperitatis tranquillitatem ad æternę uisionem pacis pertingi possit, edisce re nequaq̃ uoluntarius, solus inq̃ nostræ gentis populus, dum præ omni terrarum orbe in peruersitatis inolitæ pertinacia, incorrigibiliter perstitit, indeq; iam periurium & mendacium, cęteraq; quæ uox lamentatur prophetica inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit, nec minus q̃ quondam Sodomorum & Gomorreorum clamor huiusmodi in aures Domini Sabaoth introijt. Quapropter inter ipsa Dominicæ nariuitatis festa, tertia Non. Ian. hora uespertina, super tantis diuini iudicij contemptibus commota est, & cõtremuit terra, ab ira nimirum furoris domini, adeo, ut nemo inuentus sit super terram, qui tantum se unq̃ sensisse fateatur terrę motum. Nam multa inde subuersa sunt ædificia, ciuitates etiam quasdam subrutas dicunt in Italia. Quinetiam tonitrua ualde terribilia iij. kal. Feb. cum grandi turbine sunt audita, fulgura etiam eodem tempore crebro uisa, Leodium Lotharingiæ ciuitas est beati Lamberti martyris ibidem quondam pontificis, patrocinio satis inclyta, studijs etiam literarum pręcęteris apprime famosa. In quo dum in uigilia Dominicę Ascensionis, uniuersus clerus x. uidelicet congregationũ intra matrem Ecclesiam ex more conuenissent, ad uespertinalem synaxin concenturi iam primum Psalmum cõplessent, subito serenissimus aer in turbinem uersus, tanta simul tonitrua terribiliter, & fulgura cum sulphureis igneis excussit, ut iam extremam, iam ultimi iudicij horam instare, nemo qui aderat, dubitauerit: duobus nimirũ clericis, & uno de illustribus milite, hac tempestate intra sacras ædes absumptis. xv. dehinc die, ex uicino quodã eiusdem episcopij monte, qua nunq̃ aqua pręter pluuiam uisa est, fluuius ingens erupit, nõ modicam ciuitatis partem diluens, cum maximo Leodiensium damno, Traiectensium se finibus infudit xiiij. kal. Mart. hora uespertina uidimus nubes, uel sanguineas ab Aquilone surgere, & per medium firmamentum sese extendendo, ipsi mundo terrorem non modicum incutere. Nam ut postea didicimus, unicuiq; ciuitati tam uicinus ipse fulgor uidebatur, ut ibidem rerum omnium finem minari putaretur. His & huiusmodi cladibus rex Heinricus cordetenus fauciatus, non cessat legationes satisfactorias ad Apostolicam sedem, licet ipse multum infestationibus Italicis insudans, destinare, quas tamen constat minime profecisse. Nam dominus Apostolicus, propter securitatem, quam regi, licet coactus fecerat, diffiteturillum se anathematis uinculo colligasse, ab Ecclesiæ tamen potioribus membris excommunicationem connexam, non nisi ipsorũ consilio denegat se posse dissoluere, concesso

Teutonicus furor.

Terræmotus subuertens ædificia & ciuitates.

Leodium Lotharingiæ ciuitas.

Vespertinalis synaxis.

Pluuius insolitus ex monte.

Nubes sanguineæ.

Legationes Heinr. V. ad Apostolicã sedem.

concesso nimirum utriusq; Synodalis audientiæ iure. Ad hoc etenim ultramontanis, affirmat se quotidie literis impelli, & maxime Metropolitani Mogontini. Qua de re non desinunt undiq; seditiones cœptæ per partes utraq; bacchari, pręcipue tamen transrheninis in finibus, immo in ipsa Mogontia urbe multis cadentibus, regiones nobilissimæ hinc inde uastari. Emicho comes à militibus Friderici ducis occiditur.

ANno Domini Millesimo cxviij. Dominus Apostolicus Paschalis secundus, diutina purificatus ægritudine, præsentem in Domino uitam finiuit. Pro quo Iohannes Caietanus, uir prudens & uenerandus, in Romana semper Ecclesia irreprehensibiliter eidem Apostolico collaborans eligitur, & cunctorum catholicorum unanimi consensu rite consecratur.

Paschal. Pont. moritur.

Ioh. Caietanus succedit.

Baldeuuinus rex Hierosolymitanus in expeditione cõtra Arabes positus, cum languorem, quo licet lenius, tamen diu uexabatur, ad uitalia peruenisse sentiret, alterum Baldeuuinum de Rohas, pro se regem designauit, ipseq; Christo domino, pro quo multa iam bella præliatus est, animam suam fide plena, & confessione bona tradidit. In Dominica Palmarum, iuxta fratrem suum Gotefridum, loco Caluariæ, Mausoleum, Germani Mausoleo simillimum, cum maximo diuersorum populorum planctu suscepit. Valde mane Dominicæ Resurrectionis die, cœlum à parte Meridiana apertum, tantam lucis effudit abundantiam, ut Lunæ quæ tunc clarissima nimirum uidebatur, lumen inæstimabili fulgore detergeret, & per unam, uel amplius horam (quod multis testibus comprobamus) omni Solis luce clarior permaneret. Ipso tamen spatio crux non modica per idem foramen dependens, apparuit: cuius tam auri q̃ gemmarum uarietas, euidenter discerni potuit. Heinricus Imperator, dum Paduanis regionibus immoraretur, audito transitu Apostolici, P. Romã properauit, & primo quidẽ in electione Domini Iohãnis, qui & Gelasius ij. dictus est, assensum prębens, postea uero eodẽ à sua se cõmunione subtrahẽte, non sine quorundã Romanorũ fauore alterũ quendã Burdinũ ex Hispania superuenientẽ, Apostolicę sedi imposuit, sicq; scisma quod iam sperat emortuũ, crudeliter reuixit. Nam eodẽ Romanę cathedrę libere potito, Gelasius cũ his qui secũ abierant, Cardinalibus, cęterisq; catholicis, quos congregare poterat, apud Capuã, iuxta quod literę ab ipso circumquaq; transmissę restantur, Cęsarẽ una cum idolo suo damnauit. Hinc per Campaniã cũ suis ad Burgundiam transmigrauit, ac Viennæ Synodum congregari constituit.

Crux apparet è nubibus.

Schisma reuixit.

Gelasius damnat Cæsarem cũ suo idolo.

ANno Dominicę incarnationis Mcxix. Dñs Apostolicus Gelasius secundus, apud Viennã Synodũ cõgregauit, eaq; transacta, post paucos dies in monasterio Cluniacensi, uitã pręsentẽ in Dño finiuit. Quo, ut decuit, honorifica ibidẽ sepultura deposito, qualiter dñs Milo, Viennensis Archiepiscopus in locum eius successerit, ipse postea Adelberto Mogontino Archiepiscopo literis hoc modo designauit: Dñs noster fœlicis memoriæ Gelasius, à Vienna discedens, iniunxit mihi, ut ad eius pręsentiam festinarem, postq̃ ipse Cluniacũ peruenisset. Quod cum post dies aliquot implere satagerem, in itinere de eius obitu mihi nunciatũ est. Ego, ut fratribus, qui cũ dño eodẽ uenerãt, prout ratio exigebat, solatiũ exhiberem, Cluniacũ cum graui dolore perrexi. Dum aũt super eorũ cõsolatione attentius cogitarẽ, ipsi grauissimũ mihi onus & uires meas omnino transcendens, imposuerũt. Cõgregati nanq; in unũ die altero post aduentũ meũ, Episcopi, Cardinales, & centum clerici & laici Romanorũ, inuitũ me penitus renitentẽ, in Romanę Ecclesię Põtificẽ Calistũ, unanimiter assumpserũt. His etiã tẽporib⁹ Cuno Prenestinus adhuc legatione Gelasij functus, synodũ Colonię cũ Teutonicis habuit, ubi Imperatoris oĩmodis excõmunicationẽ propalauit. Huic cõcilio interfuit Norbertus, postea Premonstratensis ordinis institutor, tũc aũt nouiter conuersus in peregrino habitu, ibiq; ab oĩbus in multis accusabat, de quibus se prudenter excusabat. Vnde & scriptũ legitur de eo, quia manus horũ omniũ contra eum, & ipse contra hos omnes. Alterã quoq; Synodũ in Friteslar, eadẽ pro causa indixit, qua & habita, eandem quam prius excommunicationem confirmauit. Imperator

Synodus Viennæ.

Aliàs Guido dictus.

Epistola Calisti Papæ ad Adalbertũ Episcopum Moguntinum.

Synodus Colonien.

Norbertus institutor ordinis Præmon.

Synodus in Friteslar.

Universidad de Deusto Biblioteca

Imperator his auditis, insuper etiam quod principũ consensus generale uel curiale colloquium, non multo post apud Vuirziburg instituere proposuisset, ubi ipse aut præsens ad audientiam exhiberi, aut absens regno deponi debuerit, efferatus animo Italię suis copijs cum regina relictis, Germanicis se regionibus nimis insperatus exhibuit. Cumq; ab æmulorum suorum iniurijs manum abstinere nimietas illum iracundię nullatenus permitteret, mox inuasionum, depredationum, atq; incendiorum furor, qui iam sopiri posse sperabatur, hoc exemplo rectoris scilicet uniuersalis excitabatur. Qua nimirum tempestate uniuersę prouincię adeo deuastationis continuę importunitate inquietantur, uti ne ipsa pro obseruatione diuinę pacis professa sacramenta custodiantur. Quapropter Heinricus totius regni sacerdotum atq; procerum nuncijs compulsus, generalem fieri apud Triburium conuẽtum assensit: ubi de omnibus quę sibimet imponerentur, iuxta senatus consultum se satis facturum spopondit. Quo scilicet conuentu, Rheninis in partibus habito, tam aduersariorum, q̃ amicorum Imperator concorditer usus consilio, unicuiq; per totum regnũ suis rebus spoliato, propria concedi præcepit, cunctaq; regum antiquorum fiscalia, suam in ditionem interim recepit, paxq; per uniuersas prouincias ab omnibus haberi collaudatur, sed parum profecisse res ipsa comprobatur. Aderant etiam legati tam Romanorum q̃ Viennensium, immo diuersarum Ecclesiarum missi, cõfirmantes electionem domini Calisti. Cui profecto, dum uniuersi nostrates Episcopi obedientiam professi, Synodum, quæ sibi iuxta festum S. Lucæ indicebatur, collaudassent fieri, ipse rex se metipsum ibidem pollicebatur, ob reconciliationem uniuersalis Ecclesiæ præsentandum iri. Id enim Catalaudensis Episcopus, & Cluniacensis Abbas, apud Argentinam ipsum conuenientes, multis ratiocinationum conatibus obtinuerunt, eiusdem tamen actionem concilij si quis plenarie cognoscere quęrit, in literis cuiusdam Scholastici nomine Hessonis, eleganter enucleatum reperire poterit, id est qualiter rex inter regnum & sacerdotium de concordia faciẽda consenserit, insuper eidem concilio, cui uidelicet xiij. kal. Nouemb. prędictus Papa Calistus secundus uallatus cccxxvi. patribus coram innumera multitudine cleri ac populi præsedit, non adeo se pręsentem uicinum tamen exhibuerit, ubi & colloquio suo domini Papæ legatis concesso, tandem inducias denuo quęsierit, propter generale colloquium cum Principibus habendum, pro inuestituris scilicet Ecclesiasticis, quas tantopere cogebatur amittere, ad ultimũ uero idem Apostolicus inacta inter se & regem concordia, Synodalia prędecessorũ suorum decreta confirmauerit, aliaq; nõnulla, quæ res exigebat, nauiter addiderit, sicq; post dies ferè xij. in uirtute spiritus sancti rite finito concilio, cunctos Apostolica benedictione cõfirmatos, ad propria redire permisit, unũquenq; cum gaudio. Ipse quoq; non multo post ad Italiam conuersus, incredibile memoratu est, quanto tripudio, quamq; immensa pompa, non solum totius Romæ, uerum etiam uniuersarum prouinciarum quas pertransierat, Christi uice sit susceptus. Ab illo tempore tam ipse iam uere Apostolicus, q̃ uniuersus illum sequens Christi grex de die in diem proficere cœpit, donec cuncta pars Burdini, quem aliqui idolum cognominare solent, indies infirmata, conari contra Ecclesiam desijt, regni tamen cœpta cõmotio ac scelus, nullatenus quieuit. Hoc anno Adelgoz Magdeburgensis Archiepiscopus, homo iuuenis, & tam Deo, q̃ omnibus bonis acceptabilis, immaturo præuentus occasu, uitam pręsentem in Domino finiuit. Cui etiam Ruggerus Canonicus, Canonica electione successit.

Conuentus apud Triburium.

Heinricus V. Argentorati.

Hessonis literæ, de cõcordia, inter regnum & sacerdotium.

Concilio 426. patrũ, præsidet Calistus.

Burdini pars Idolũ.

Adelgoz Archiepiscopus Magdeburg. moritur.

ANno Domini Millesimo cxx. Imperator Natalem Domini Vuormatię non imperialiter celebrauit. Postea ductu Friderici de Arnesberg, Saxoniam ingressus, ibiq; ab Episcopis, regionis illius, ab eius communione abstinentibus, in Franciam conuertitur, ubi nonnullis acceptus, compluribus etiam inuisus habebatur. Nec minus interea scissionem inconsutilis tunicæ suæ, Dominus ipse detestatus, inter multa, quibus pro ipso orbis terrarum flagella pugnauit, in Episcopatu Treuirensi, mense Iunio suscitata tempestate, glaciem miræ magnitudinis effudit,

Heinri. V. Vuormaciæ natalem habet.

Glacies Treueris.

effudit, quæ & ædificia euertit, & alia pericula intulit. Saxoniam quoq;, & maxime in episcopatu Halberstatensi, dira grandine flagellauit, in tantum, ut in nouem uillarum finibus non solum frumenta, sed & bestias agri cum uolatilibus innumeris consumpserit. Qua correptione stimulati Saxones, crebros conuentus ob concordiam facere, dissidentes inter se pacare, dextras inuicem dare, prædones exterminare, suppressaq; imperatoris persona contra omnem hominem terras suas inuadere molientem, se unanimiter armare cœperunt, ac inter hęc etiam quosdã milites cæsarianos Thuringiam uastantes, in castello Vuassenburg singulis præsidijs circuncludentes, tandem penuria adflictos expulerũt: sicq; in breui pacem iocundissimam, licet alibi Vuerra solita graffante, suis in partibus instituerunt. Literis etiam ac legationibus papæ roborati, uacantibus cathedris ea[illegible] pastores elegerunt, quos mediante Mogontino, qui tunc illo regis declinauerat iram, probabiliter & ecclesiastica libertate consecrari fecerunt.

Grando in Halberstat.

Pax fit in Saxonia.

His temporibus Fridericus Palatinus comes, qui nuper se à cæteris dissocians regis fidelitati deuinxerat, obijt, iam prouectus ætate: & ut cuidam seruo Dei euidenter reuelatum affirmant, ad loca pœnalia ferturdescendisse.

Fridericus comes Palatinus.

Bonæ memoriæ Dieggerus, primum abbas cœnobij S. Georgij, indeq; per legatum Apostolicum Metensi ecclesiæ ordinatus, post multas à regis fidelibus illatas sibi iniurias, requieuit in Domino, in ecclesia Cluniacensium sepultus, uir apprime literatus, & in sancta conuersatione usq; ad ultimã ętatẽ cõstantissimus.

Sunt in Saxonia duæ quædam munitiones, non longo à se interstitio remotæ, quarum uocabula nunc minime occurrunt memoriæ, media ferè nocte uidebatur utriusq; castelli uigilibus nõ imaginarie, sed uere, persona uiri à muro unius progrediens, & ad alterum per totam campi interiacentis latitudinem procedens, toto corpore in modum faculæ uel massæ candentis exardens, quæ etiam prope castellum oppositum disparuit. Hæc uisio non semel, sed bis uel tertio similiter apparuit.

Visio.

ANno Domini millesimo cxxi. Dominus Heinricus, qui Burchardo Rufo dudum in legatione Heinrici imperatoris apud Constantinopolim defuncto, per electionem ecclesiasticã in cathedram Monasteriensem successerat, à suis indigne tractatus, Saxonicis principibus querimoniam iniuriarum suarum detulit. Et quia uir illustris natu, & uirtutibus famosus extitit, per Lotharium ducem congregato exercitu, sedem suam etiam contra regis uoluntatem repetijt.

Contigit autem occulto Dei iudicio, dum inimicas acies uidendo ciues terrerentur, ac pro imminenti periculo singuli sua molirentur, casas aliquas incaute succendi, paulatimq; dominante flamma, etiam basilicam maiorem, quæ sedes illius erat ecclesiæ, funditus comburi. Sic quoq; miserabili potiti uictoria, pontificem pulsum restituunt, multam autem pecuniam ad restaurationem ecclesiæ conferunt: interpretantes nonnulli causam tanti excidij non esse, nisi quod defuncti præsulis Burchardi, qui multa illic ex iniquitate cõportasset, oblatio, manifestaretur Deo non placuisse. Auditur interea, nec non & nuncijs à Roma uenientibus approbatur, illum pseudo papam Burdinũ in castello Suttriæ, quo miserrimo suo inseruiens officio residebat, per Romani exercitus zelum destructo, captum, & post plures à uulgo sibi contumelias & illusiones illatas, uix à manibus eorum domino Apostolico illum eripiente, ob agendam pœnitentiam exilio relegatum. Sunt etiam qui talibus eum afferant deprehensum flagitijs, quæ nostris indignum duximus tradere scriptis. Igitur Heinricus imperator, inito fidelium suorum consilio, rebelles sibi Mogontinos affligere tractauit: ac primo nauium commeatum omnibus modis interclusit: deinde pręsidijs circumcircamunitis, huiusmodi insidijs nundinas siue mercatus fieri, siue quicq; uictualium in ciuitatem deferri inhibuit: ad extremum uero in obsidionem eiusdem urbis publicam expeditionem undiq; indici constituit. His auditis, pręsul Adelbertus totam Saxoniam ubi tunc manebat, commouet: & quia legationem Apostolicam ab ipso papa dudum acceperat, hac autoritate pontifices & principes ipsius

Burdinus antipapa.

a prouincię

Universidad de Deusto
Biblioteca

prouinciæ pro utilitatibus matris ecclesiæ frequenter cõuocat: ubi uir eloquens & primatum in cisalpinis partibus multiformiter tenens, ad defensionem totius Germaniæ metropolis, animos omnium, catholicam obedientiam profitentium accendit. Huc etiam accessit, quod episcopi Spirensis & Vuormaciensis, et si qui alij resistere non ualentes, tamen Apostolicam obedientiam professi, pulsi suis sedibus uagabantur extorres: quos proprio quenq; loco restituere disponebant ijdem principes, pro domino Deo exercituum zelo zelantes. Deniq; circa solstitium estiuale, cum caram iam ubiq; propter uastatas nimirum regiones annonam timet, geminus ô nobilis Mogontia conflatur exercitus: alter scilicet in Alsatia, alter in Saxonia, dispari animo annosæ dignitatis tuæ mœnia superba queritantes: alter destructionem tuam, alter defensionem intentantes, ac si conquerendo dicenti tibi: Filij matris meę pugnauerunt contra me. rebus responderet Christus: Ecce iterũ isti congregati uenerunt tibi. Fiebant interim per omnes ecclesias ieiunia, supplicationes, uel letaniæ: nec erat ulla filia Syon, quę se faceret expertem tanti periculi matris suę. Quapropter respexit Dominus in orationem humilium, & non spreuit precem eorũ, sed misso principali spiritu suo, spiritu consilij, spiritu pacis, inter utriusq; principes populi, de uia non longe ab inuicem uterq; cum consedisset exercitus, pro eo quod in alterutrum acies dirigere disposuerant, missis utrinq; quibusdam sapientissimis atq; religiosis proceribus, de concordia sua scilicet fraterna honorabiliter tractare cœperũt. Quid plura? Eousq; spiritus Iesu pro precio sanguinis sui filijs sponsæ suæ dimicans, spiritui superbię & maligno præualuit, ut mentibus uniuersorum iam, immo diuinæ uoluntatis assensu connexis, ipsorum consilio, suasione, ac obsecratione, regis indignatio in tantum mitigaretur, ut ipse præsens negotium non suo, sed optimatum utriusq; partis arbitrio terminandum decreuerit. Inde rerum omnium gubernatori cunctis gratias agentibus, denominati sunt ex utraq; parte duodecim primates, quorũ corda timor dei possidens, inueteratam discordiam inter regnum & sacerdotium, sedare nemine resistente sufficeret. Ad hęc determinanda, collaudantur conuentus totius regni principum curia Vuirciburg. tempus festũ sancti Michaelis, & unoquoq; propria manu in alterius manum huiusmodi pactum quasi sub sacramento firmante, cum pace & gaudio discessum est. Euolutis post hæc tribus ferè mensibus, Heinricus imperator uenit cum iugenti comitatu in ciuitatem Vuirciburg, iuxta condictum: Saxonum uero principes, unà cum Mogontino præsule cæterisq; castra metati sunt iuxta riuum qui Vuerna dicitur, unius diei iter habentes à rege interstitium. Ibi securitate per internuncios utrobiq; composita, post triduum loco prænominato regem cõueniunt. A quo pacifice extra muros propter nimiam utriusq; partis populi multitudinem recepti, exinde per continuam septimanam uni se quotidie curiæ colligunt, ibiq; semper super presenti scismate, regni uidelicet & sacerdotij, solerter tractare non cessauerunt. Sed licet nonnulli pacem odientes, scandala noua ueteribus superseminare tentauerint, tamẽ quia diuinę ordinationis proposito unde tot capita R.P. conuenerant, resistere nemo præualet, tandem Heinricus imperator sponsionis suæ non immemor, uniuersas quęstiones quæ uentilabantur, non suimet arbitrio, nec suorum quorumlibet contentione, sed iuxta senatusconsultum concludi per omnia in omnibus concessit.

Episcopi Spirẽsis & Vuormatiensis pulsi suis sedibus.

Duo exercitus, alter in Alsatia, alter in Saxonia contra Mogon.

Rex mitescit.

Duodecim Primates electi rebus cõponendis inter regnum & sacerdotium.

Henricus & Vuirtzib.

Saxones & Mogontini castra metati iuxta riuum Vuerna.

Acta in hoc conuentu

Vnde quia multa quę tuncibi magnanimiter disposita sunt, enarrare longissimum est, ea tantũ quę etiam causa maxima eiusdem conuentus fuerunt, huc annotare sufficiat: utq; pacem firmissimam, & ab omnibus uniuersalem sub uitæ periculo legaliter institutam, regalia uel fiscalia regno, ecclesiastica ecclesijs, prædia deprædatis, hæreditates hæredibus, omniq; personæ uel conditioni propriam adiudicatam esse iustitiam. Ad hęc prędones furesq; edictis imperialibus persequendos, siue legibus antiquitus constitutis coercendos, unanimi coniuratione confirmatum est: & quicquid scandali, quicquid perturbationis usquequaq; per regna Germanię, inimici seminario succreuerat, omnimodis eradicari decretũ est. De uerbo aũt excõmunicationis, unde scandala penè cũcta pullulauerãt,

nihil est

nihil est diffinitum, tamen ad Apostolici regiminis audientiam concorditer in timore diuino dilatum, denominatis in præsenti legatis, qui Romã hæc omnia deferrent, quatenus indicto per autoritatem Apostolicã generali concilio, quæcunq; humano non possent, Spiritussancti iudicio terminarentur. His ita reuerenter pro honestate simul & utilitate regni dispositis, destinati sunt in præsenti dominus Otto pręsul Babenbergensis, dux Heinricus, comes Beringen. qui omnia Noricis principibus, qui tũc forte alijs occupati Reipub. causis, prædicto conuentui deerant, apud Ratisponam kal. Nuemb. conuacatis intimarent, quos & ad omnia hæc uoluntarios inueniebant atq; confirmabant.

De uerbo excommunicationis nihil defiuitum.

Eodem anno in Suuarzahensi monasterio ob honorem & reuerentiam pijssimę genitricis suæ Mariæ perpetuæq; uirginis, & sanctę Fœlicitatis præclarę martyris, septemq; filiorum eius, in quorum honore idem monasterium constructũ & dedicatum est, factum est quoddam signum memorabile. Sicut enim Dominus fecit salutẽ quondam in homine à natiuitate cæco, sic istis tẽporibus perpetrauit in iuuene à natiuitate muto. Sed qualiter hoc cõtigerit, breuiter pandimus & notificamus. Ex alia quippe prouincia puer quidam pauperculus illuc superuenerat, qui à dispensatore fratrum pro misericordia clementer susceptus, deseruiebat ibidem multis diebus, habens sub se curam legenda & seruanda fratribus poma. Delitescens itaq; seruiens in tali seruitio plurimo tẽpore, contigit ut magna illa festiuitas omnium sanctorum appropinquaret, & in ipsa uigilia idem seruiens, diem ieiunum ad uesperum transiens, cum iam resideret cibum sumpturus, repente Dei nutu horror illum inuasit nimius, totusq; in extasi factus, in impetu perrexit in monasteriũ, ubi iam hymnus: Omnes superni ordines. ad uesperas studiosius decantabatur ab omnibus, & semel atq; bis in oratione, genu flexus, Deo sanctisq; se commendabat attentius. Tum repente omnipotentis Dei respectu, hactenus clausum laxatũ est linguæ illius uinculum: excreansq; ex ore quasi catunculam crudam cum cruore, loquebatur ad circunstantes clara uoce. Populis igitur omnibus in ecclesia commorantibus non modicum de tam subita mutatione Dei dexteræ excelsi mirantibus, urgebant illum qui curatus fuerat, chorum ascendere, seq; in crucis modum coram principali altari sternere, & pro inenarrabili misericordia Dei, ipsi immensas gratias referre. Quo facto, etiam uespertinali officio peracto, fratres pariter & populus cum compunctione cordis & spiritus, uoces attollunt ad sydera, hymnisq; ac laudibus, Christi concrepant magnalia. Huius itaq; rei sunt testes, pene omnes cõprouinciales, insuperq; omnis familia, quæ ad eundem locum debita iugiter persoluit seruitia.

Signum memorabile factũ in Suuartzach monasterio.

Forte, transigens.

ANno Domini millesimo cxxij. Erlungus episcopus Vuirciburgẽsis per iiij. annos elephantino morbo uexatus, iij. kal. Ian. obijt: & prohibente scismate, non in ciuitate, sed in monasterio Suuarzaha, sepulturam obtinuit. Dominus autem imperator uacanti cathedræ consulturus, illo deuenit, & consilio suorum usus, quendã adolescentẽ nomine Gebehardũ bene quidem natum, sed adhuc præ studijs scholaribus nulla ecclesiastica promotione mancipatum, pontificali inuestitura sublimauit, non modica quidem, & ut dicunt, saniori parte cleri ac populi idipsum constanter renuente, alterum autem nomine Ruggerum eiusdem ecclesiæ diaconum, inibi uidelicet nutritum, atq; canonicum canonice eligente. Hinc dissensiones non paruæ oriuntur, in tantum, ut eidem parti fauentes, relictis quæ possidebant in ciuitate, cogerentur offensam imperatoris declinare. Dux quoq; Fridericus, fraterq; eius Chunradus, electioni eidem dum frustra cõsentiunt, indignati, ab auunculo eodemq; domino suo discessere. Qui tamen non multo post cum metropolitano Mogontino, nonnullisq; Saxoniæ principibus colloquium iuxta fluuium Vuirraha facientes, prædictum R. cõtra uoluntatem regis, per autoritatem eiusdem archiepiscopi A. cæterorumq; legatorum papæ, qui tunc nuper à Roma uenerant, præsulatus electione & inuestitura confirmabant. Ipso etenim tempore episcopus Spirensis, & abbas Fuldensis, legatione totius regni apud sedem Apostolicã peracta, redierant, ducentes secũ

Erlungus episcopus moritur.

Gebehardus.

Ruggerus.

Colloquium regis cũ Mogont. & Saxon. apud fluuiũ Vuirrha.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ostiensem episcopum, uicem domini Apostolici per omnia tenentem, cũ duobus cardinalibus, qui nihilominus à sede sancti Petri ob reconciliationem regni & sacerdotij missi fuerant. Hac de causa iterum colloquium curiale per prouincias indictum est, cui locus Vuirciburg: tempus festum sancti Petri prefinitũ est. Quo propinquante, appropinquare cœperunt conductæ ciuitati, non sine damno totius orientalis Franciæ, diuersarum prouinciarum principes. Sed ubi nuncijs ueracibus dominũ imperatorem illo minime uenturũ, utpote circa Rhenũ alijs irretitũ negocijs, didicerant, unusquisq; in sua redire disponebant. Interim Gebehardus fœderatis sibi iam firmiterq; urbanis, intra muros copiosa cũ turba dum residet, quadã die post meridiem, assumpta de his qui secũ erant manu ualida, quosdã qui iam uno pene miliario ab urbe castra posuerãt, nihil mali suspicantes inuadere tentauit, & quasi inimicos regni deputans, siue turpiter pellere, siue incautos sternere proponit. At illi clamore uenientiũ excitati, gemina cõtra acie celeriter directa, nauiter resistendo se suaq; castra defendunt: & ex utraq; parte cæsis, uulneratis atq; captis nonnullis, die etiam aduesperascente, hi ad urbẽ, isti ad tentoria redeunt. Hinc efferati principes, ad ciuitatem unanimiter cõuertuntur, Ruggerum inthronizare contendentes: uerum id non sine sanguine fieri posse perpendentes, ad monasteriũ quod dicitur Suuarzaha diuertunt, ibiq; illum coram omni concilio tam metropolitanus, q̃ cæteri legati Romani, præsulem ecclesiæ Vuirciburgensi consecrantes, ad propria se quisq; cõuertunt. Exinde idem R. eam partẽ episcopij, quę Necaro fluuio circumiacet, in proprios usus tenuit. G. uero urbem, & quæ illi contigua sunt, secure possedit. Interea præsul Mogontinus ab indignatione Cæsaris sibimet undiq; prospiciens, castrum antiquum etiam per multas generationes pene funditus dirutum, quod uel à riuo alluente Ascafa, siue ut quidã uolunt ab Ascanio conditore Asasinbuch dicitur, miro conatu cœpit munire: rex quoq; idipsum ob iniuriam sui, & cõtra Rempfieri dñ udicans, obsidionem econtrario ordinare decreuit. At benignus & amator hominũ Iesus per industriam seruorũ suorum sedis Apostolicę legatorũ, qui tunc Mogontiæ morabantur, immo per inhabitantem in eis spiritum suum, spiritum principum paci contraiuit auferre: charitatem quoq; nihilominus in eorum cordibus diffundere cœpit, quia nimirum ut uere creditur, post tot Christi tunicæ scissuras, post tot Christianorũ intestina bella, tempus miserendi Syon, id est, ecclesiæ, licet sero iam uenit. Facto igitur uniuersali conuentu apud urbem Vuangionum, quæ nũc Vuormacia dicitur, sicut longũ, ita et incredibile memoratu est, q̃ prudenti, q̃ instanti, q̃q; per omnia sollicito cunctorũ procerum consilio, pro pace & concordia per unã uel amplius hebdomadam certatum sit, donec ipse, in cuius manu cor regis est, omnẽ animositatem Augusti, sub apostolicę reuerentię obedientiam causa matris ecclesię, etiam ultra spem plurimorũ, inflexit. Mox tamẽ ab apostolicæ sedis apocrisiarijs in cõmunionem receptus, tã ipse imperator q̃ uniuersus sibi subiectus exercitus, immo generali absolutiõe cũctis hoc scismate pollutis, per autoritatẽ apostolicã facta, qualiter ecclesiasticas inuestituras, cæteraq; spiritalia negocia, quæ tanto tẽpore reges Teutonici administrauerãt, quæq; ipse ne regni diminueretur honor, nunq̃ uita comite se dimissurum proposuerat, humiliatus pro Christo coram multitudine maxima abnegauerit, & in manus domini episcopi Ostiensis, ac per ipsum domino nostro Iesu Christo, suæq; in perpetuũ ius ecclesiæ dimiserit, rursumq; qualia sibi ob honorem regni obseruandum autoritas apostolica cõcesserit, utriusq; partis melius edocebũt subter annotata scripta: Ego Heinricus Dei gratia Romanorũ Imperator Augustus, pro amore Dei & sanctę Romanę ecclesię, & domini papę Calisti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & sanctis eius Apostolis Petro & Paulo, sanctę catholicæ ecclesiæ omnem inuestituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus ecclesijs fieri electionem, & liberam consecrationem. Possessiones & regalia beati Petri, quæ à principio huius discordiæ, usq; ad hodiernam diem, siue tempore patris mei, siue etiã meo ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ ecclesiæ restituo: quæ aũt non habeo, ut restituantur fideliter iuuabo.

Necarus.

Ascafa, Ascanius, Asasinburch, Asciburgium, uel Græce ἀσκὶ ἐνέγκω. Ptol. lib. 2.

Pacta Henrici Imper. & Calisti papæ.

Nota REGES Teutonici.

Scriptum Henrici quinti.

Possessiones

Possessiones etiam omnium aliarum ecclesiarum, & principum, & aliorũ tam clericorum quàm laicorum, consilio principum & iustitia, quę habeo, ut reddantur fideliter iuuabo: & do ueram pacẽ Calisto, sanctæ Romanæ ecclesiæ, & omnibus qui in parte ipsius sunt, uel fuerunt, & in quibus sancta Romana ecclesia auxilium postulauerit, fideliter iuuabo.

Scriptum Calisti papæ.

Ego Calistus seruus seruorum Dei. Dilecto filio suo Heinrico, Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto. Concedo electiones episcoporum & abbatũ Teutonici regni, qui ad regnum pertinent, in præsentia tua fieri absq; simonia & aliqua uiolentia, ut si qua inter partes discordia emerserit, metropolitani & prouincialium consilio uel iudicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem regalia per sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Romanam ecclesiam pertinere noscuntur: & quæ ex his iure tibi debet, faciat. Ex alijs uero partibus imperij consecratus, infra vi. menses regalia per sceptrum à te recipiat. De quibus uero mihi querimoniam feceris, secundum officij mei debitũ auxilium meum præstabo. Do tibi ueram pacem, & omnibus qui in parte tua sunt, uel fuerũt tempore huius discordiæ. Data anno mill. cxxij. ix. kal. Octob.

Obserua papæ sermonem: De quibus mihi, *non* nobis. Item uide in lib. 5. ca. 37. Alb. Kr. de blandimentis papæ & secularium principum.

Huiusmodi scripta atq; rescripta, propter infinitæ multitudinis conuentum, loco campestri iuxta Rhenum lecta, sunt data et accepta, postq̃ multimodas laudes rerum gubernatori redditas, celebratis ã domino Ostiensi diuinis sacramentis, inter quæ dominum Imperatorem cum pacis osculo, sanctaq; communione plenissime reconciliauit, discessum est ab omnibus cum lętitia infinita.

Scripta Cæsaris & papæ loco campestri iuxta Rhenum lecta.

Alterum quoq; non multo post, id est, in festo sancti Martini, colloquium Imperator cum principibus qui priori non aderant, Babenberg habuit, ubi & cunctis in sua uota concordantibus, inter multa quæ tam ad regni, q̃ ad sacerdotij congruebant honorem, more maiorum composita, legatos proprios cũ Romanis destinauit: & utrosq; nuncia simul & munera ferentes honorifica, domino Apostostolico C. consanguineo scilicet iam sibimet unitissimo direxit.

Colloquiũ Babẽberg.

Papa consanguineus Imperatoris.

ANno Dominicæ incarnationis millesimo cxxiij. Imperator Heinricus natalem Domini Traiecti celebrauit. Oritur in ipsis festis diebus quædam simultatio inter aulicos scilicet & episcopi ministeriales, quæ etiã eo processit, ut uniuersa curia simul ac ciuitate cõmota, utriusq; partis armatę cõcurrerent cohortes: fit clamor confusus, quasi à Traiectensibus in Imperatorem coniuratio sit facta: sicq; illis irruentibus, & istis resistentibus, actis committitur pugna, adeo ut multi caderent, plures de oppidanis caperentur, reliqui in turrim firmissimã quę illic erat, confugerent. Pontifex etiã ipse quasi praui consilij particeps, & ob hoc maiestatis reus habitus, custodiæ traditur: à qua postea magna pecuniæ summa multatus, multis etiam primoribus illarum partium interuenientibus, & maxime Friderico Colonienſi archiepiscopo, uix redimitur. Cœpit etiam tunc germinare discordiæ illius seminarium, quæ sequenti ęstate maximo illius regionis damno, quæ uulgo Hollant uocatur, morose ac laboriose, & uix tandẽ ipso Imperatore copiosum illo exercitum ducente, terminabatur: ubi matrona quędã, cuius nomen excidit, soror nimirum Lotharij ducis, cuius & patrocinio confisa, Imperatori rebellare præsumebat. Eo itaq; tempore primo per Saxoniam, deinde per totam penè Germaniam, externis quiescentibus, ciuilium ubiq; seditionum tempestas increuit, &, ut ait Propheta: mendacium & periurium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Prędones quippe, qui sub nomine equitũ undiq; superabundabant, uillas & agros ecclesiarum inuadebant, colonos domi forisq; spoliabant: & ah scelus, ab his qui pane solo & aqua uictitare solebãt, delicias sibimet ministrare tormentis exigebant: sicq; prædijs & incendijs uno quoq; suas iniurias uindicante, cœpit undiq; caritas, immo raritas annonæ succrescere. In pago Vuormacienſi uidebatur per aliquot dies nõ modica & armata multitudo equitum euntium & redeuntium, & quasi ad placitum colloquiũ, nunc hic, nunc illic turbas facere: circa nonã uero horã cuidam monti, à quo & exisse uidebantur, se redddere. Tandem quidã de incolis regionis illius nõ sine

Hen. quintus natalem celebrat Traiecti.

Coniuratio Traiecti in Henricum 5.

Hollant.

a iij magno

Universidad de Deusto Biblioteca

magno timore huiusmodi tam prodigiosę concioni crucis signaculo munitus appropinquat: mox quandam ex illis occurrentē sibi personā per nomen omni potentis Domini nostri manifestare causam populi, qui sic appareret, adiurat. Cui ille inter cętera: Non sumus, inquit, ut putatis fantasmata, nec militum ut à uobis cernimur, turba, sed animę militū non longe ante hac interfectorū. Arma uero & habitus atq; equi, quia nobis prius fuerāt instrumēta peccādi, nūc nobis sunt materia tormēti, & uere totū ignitū est, quod in nobis cernitis, cūq; uis id uos corporalibus oculis discernere nō possitis. In huiusmodi comitatu dicitur etiam Emicho comes ante paucos annos occisus apparuisse, & ab hac pœna orationibus & eleemosynis se posse redimi, docuisse. Referūt quidā, cū nocte quæ diem Dñicę cœnę pręcessit, dū ad uigilias more ecclesiastico properarēt, uidisse se quasi stellas innumeras de cœlo cadere, in tm̄, ut pluuię guttas & multitudine & casibus uiderentur imitari. Claruit hoc tēpore Dietericus Sicensis episcopus, literis apprime eruditus, semper cōtra scismata, quę suis tēporibus nonnunq; pullulabant, propugnator catholicus, et in omni pastorali sollicitudine cōmissę sibimet ecclesię desudans utilitatibus. Hic itaq; nō longe à suburbano uel territorio suæ ciuitatis monasteriū siue abbatiā, summo conatu, magnoq; sumptuū ac ædificiorū impēsis per annos aliquot instituebat, in colle, quē antiquitas Bosouua nominauerat. Quo loco iam fere ad ungué perducto, utpote nō modica cōsecrata basilica, cōgregatione quoq; monachorū ibidē locata, inuenitur inter eos quos cōuersos fratres dicimus, quidam conuersus ex eadem gente Soraborum progenitus, nequaquam sanctę regulæ, sed proprijs desiderijs per omnia subiectus. Hic pro suis excessibus frequenter ab abbate corripitur: sed nō melioratus, episcopo præsentatur corrigendus. Quem ipse frequenter actius, ut dignum erat, corripuit. Ille autem in tantam proteruiam erupit, ut episcopum ante altare in oratione stantem, cultro perfoderit, unde post triduū uenerandus ad Christū migrauit.

Animæ militum non longe antehac interfectorum.

An animæ exutæ corporibus, hic errare poßint, uide Chrysostomū in Matth. ca. 8.

Dietericus Sicensis episcopus. Alij Cicensis.

Bosouua.

Frater conuersus episcopū cultro perfodit

ANno Dñicę incarnationis mill. cxxiiij. imperator Heinricus natalem Dñi Aquisgrani celebrauit. Eclipsis lunę apparuit in Purificatione S. Matię, unde etiā perterritus Chunradus consobrinus imperatoris, conuersionē morū suorū professus, Hierosolymā se profecturū, ibidemq; Christo militaturū deuouit, indeq; fauorem nō modicū ab omnibus qui hoc audierāt, acquisiuit. Nonnulli quoq; nequitię studijs antea dediti, eidē se sociari profitētur comitatui. Nō multo post imperator H. mouit expeditionē cōtra eos, qui sibi in regione Holland contrarij existebant. Hisq; licet tarde subactis, ad superiores se partes contulit, regina circa fines Lotharingiæ relicta. Circa mediam quadragesimam colloquiū Vuormaciæ cum quibusdam optimatibus habebat: cęteris uero qui aderant, id est, Saxonibus, Baioarijs, atq; Boemis, ad curiam uenire Babenberg Non. Maij indicebat, maxime propter Lotharij ducis insolentiā, quę noua quędam moliri notabatur contra Rempub. ob sororis suę præscriptę illatam ab imperatore iniuriam. Factus est itaq; conuentus idem non modicus: nam singularū prouinciarum duces aderant, prædictum L. paucosq; sibi consentientes de Saxonia principes. Quibus singulis necessarios sumptus uel ex toto, uel ex parte ministrabat uenerandus episcopus Otto, pręter publicum atq; constitutū antiquitus imperatię maiestati, quod aulicis etiam importunius exigebatur seruitium. Ab ipsis deniq; pater idem notabatur rarius cū cæteri præsules palatium uisitare: ipse uero monasterijs construendis & restaurandis, eleemosynis dispensandis, orationibus inuigilandis, cæterisq; tam practicæ cū theoricę studijs insinuandis sese maluit occupare. Nec deerant qui id inuidiæ causa mussitantes publicis potius functionibus impendendum iudicarent: sicq; Cęsaris animositatem contra uirum Dei cōmouere tentarent. Sed quia Dominus custodit omnes diligentes se, & uias peccatorū disperdit, iste rebus transitorijs pro tempore non parcens, miro modo cūq; uis undiq; regiones stringente penuria, sufficienter omnibus ministrādo, bonitate malitiam uicit, ac nō fictę charitatis officijs, totius in se regni beniuolū affectū cōmeruit. Vnde cōpositis causis eiusdem cōuentus insinuat, tā Augusto, quàm

Expeditio Henrici 5. contra Hollandos.

Otto Babenbergēsis episcopus Pomeranis fidē Christi prædicat.

primatibus uniuersis, se literis atq; nuncijs cūq; pluribus à duce Poloniæ Polizlao uocatum, insuper etiam domini Papæ. C. permissione atq; benedictione directum, ad gentem scilicet Pomeranorum, quam nuper idem dux sibi finitimā subegerat, & ad Christianitatis confugium impulerat. Annuit tota quæ conuenerat Ecclesia, annuit & aula prosperitatem pijs conatibus imprecantes, soli Babenbergensis Ecclesiæ filij patrem dulcissimum inuiti deserunt, multis eum lacrimis ac si funus prosequentes. Postcū autem super confirmatione pacis diuersis iustitijs, regniq; negotijs, satis tractatum est. Indignatus Imperator his, qui præsentem curiam adire contempserant, instituit expeditionem sequente Augusto generaliter fieri, specie quidem contra Saxoniam, re autem uera contra Galliam in regnum regis Ludouici, prębiturus nimirum auxilium socero suo Heinrico Anglię regi pro possessione Nortmanniæ prouinciæ, contra eundem regem Galliæ. L. contendenti. Cuius itaq; fines, postcū statuto tempore iam iamq; Teutonicus exercitus cœpit attingere, exploratores quotidie affirmant Francigenas, maximo iam domi congregato exercitu, congressum expectare, immo temere expetere. Imperator quippe tunc non multas ibi ducebat copias, quia Teutonici non facile gentes impugnant exteras. Nunciatur interim à tergo Vuormaciences auxilio ducis Friderici, contra uoluntatem imperatoris, Buggonem suum Episcopum, sedi suæ restituisse, seq; intra ciuitatis muros, ad rebellandum omnimodo munisse. Quo audito, reuersi, urbem eandem maxima inuadunt feritate, nec obsidionem eius soluunt, donec multis, ut fieri solet, hincinde conatibus, expensis multis, ante murum captis uel occisis, ad ultimū deficientibus alimonijs, quinq; millibus talentorū urbani multati, relicto Episcopo, pactum ad arbitriū Imperatoris faciunt. Dominus papa. C. uir genere & moribus, sapientia quoq; cunctisq; diuinarū, humanarumq; rerum dispositionibus, pręcipuus in Domino uitā finiuit. Post cuius decessum, pars aliqua Romanorū Rauennatem Archiepiscopū, omni religionis testimonio satis cōmendatū, Apostolicæ sedi pręficere nituntur. Item aliqui Lampertū Ostiensem, qui & uniuersali postmodū electione concordante uoti compotes efficiuntur. Nam uir idem & in Romana tam diu probatus Ecclesia, & in ea legatione, qua ipse dudum in reconciliatione regni & sacerdotij, Germanicis in partibus strenue laborauerat, cis citraq; notificatus, tam illorum, qui longe, quàm qui prope erant sacerdotum, unanimi fauore Canonice consecratus, moreq; sedis illius, ut uere tanto dignus honore, Honorius secundus est appellatus. Poppo Abbas obijt.

Expeditio Henrici V. in Galliam.

Iā proh dolor, Cares sunt, & in Care periculū, ut habet Prou.

Buggo Episcopus Vuormaciensis.

Vuormatia capitur.

Laus Calisti papæ qui obijt.

Honorius II. papa eligitur.

ANno Dominicæ incarnationis Millesimo cxxv. Heinricus Imperator Natale Domini apud Argentinam ciuitatem, quæ & Strasburg dicitur, celebrauit, frequentantibus ibi curiā Principibus Alsatiæ, Lotharingiæ, cęterarūq; transrheninarum partium optimatibus. Quo tempore hiemem aspertimā, uer tempestuosum, fames ualidissima, ac mortalitas crudelissima secutæ, tantā stragem per uniuersas prouincias, maxime tamen de uulgaribus dederunt, ut penè tertia pars populi notaretur occubuisse. Hoc tempore, scilicet in ipso sacrosancto Paschæ sabbato, desyderantissimus, nobisq; cœlitus prouisus, promisor noster Otto præsul, post multas pro Christo tribulationes emersas, gregem sibi commissum, reuisit: nec aliter, quàm Christus ipse, Christus Domini susceptus, gauisis discipulis gaudiū Dominicæ resurrectionis duplicauit. Idem tamen Christi fidelis dispensator & prudens, questum de commisso sibi talento lucratum, ad fidei suæ deuotionisq; testimonium literis annotari præcepit, quas & nos ob ædificationem legentium hic subnectere non piguit.

Argentina.

Straßburg.

Sub hoc tēpus in ulla Rufach, Hein. V. satellites tumultū excitarunt, coacti tandem fugere, unà cū rege, quod iudiciū iræ Dei erat, ut fugeret, q patrem fugauit, & insignia pderet, q patri abstulit. Rubeacenses enim, fugiente Heinrico, insignia regalia abstulerunt, posthac Rubeacū diripitur et incenditur. Vide uitā Heinrici 4.

ANno Dominicæ incarnationis Millesimo cxxiiij. Indict. ij. Calisto Papa ij. Romanæ sedi præsidente, Otto Dei gratia, Babenbergen. Ecclesiæ Episcopus, diuino admonitus instinctu, prædict: Apostolici autoritate & assensu roboratus, partes Pomeranorū paganorum, cum quibusdā ciuitatibus terrę Lutitię agressus est, ut eos ab errore suo reuocaret, & ad uiā ueritatis, & ad agnitionē filij Dei perduceret. Quibus baptizatis & conuersis, Ecclesias cōstruxit & cōsecrauit,

Otto Pomeranis Christū prædicat.

Universidad de Deusto Biblioteca

Sexta feria. Dies Dominica. & hęc secundum sanctorum Patrum instituta, eos seruare docuit, scilicet ut sexta feria abstineant à carne & lacte, more cæterorum Christianorum. Dominica die uacent ab omni opere malo, & ad Ecclesiam diuinum officium audituri ueniãt, ibiq; orationibus studiose insistant, solennitates sanctorum cum uigilijs, uel secundum quod eis indicatum fuerit, cum omni diligentia obseruent, sacrosanctã quadragesimam, ieiunijs, uigilijs, eleemosynis & orationibus, diligẽtissime obseruare studeant, infantes suos in sabbato sancto Paschæ & Penthecostes, cum candelis & cappa, quæ dicitur uestis candida, & patrinis comitantibus ad baptismum deferant, eosq; ueste innocentię indutos per singulos dies usq; in octauum diem eiusdem sabbati, ad Ecclesiam deferant, & celebrationi diuini officij interesse satagant. Hoc etiam iniunxit, ne filios suos necarent, quod nephas maxime inter eos uigebat, ne etiam filios suos & filias ad baptismum teneant, sed sibi patrinos quærant, patrinis etiam fidem & amicitiam, ut carnalibus parentibus seruent. Indixit etiam, ne quis commatrem suam ducat in uxorem, neq; propriam cognatam suam usq; in sextam & septimam generationem, & unusquisq; cõtentus sit una uxore, ne sepeliant mortuos Christianos inter Paganos, in siluis, aut in campis, sed in cœmiterijs, sicut mos est omnium Christianorum, ne fustes ad sepulchra eorum ponant, omnem ritum & prauitatem paganam abijciant, domus idolorũ non construant, phitonissas non adeant, sortilegi non sint, ne quid immundum comedant, non morticinum, non suffocatum, neq; idolothytum, neq; sanguinem animalium, ne cõmunicent Paganis, ne cibum aut potum cum eis, aut in uasculis eorum sumant, ne in his omnibus consuetudiuem paganam repetant. Iniunxit etiam eis, ut dum sani sunt, ueniant ad sacerdotes Ecclesiæ, ut confiteantur peccata sua, in infirmitate autem sua uocent pręsbyteros ad se, ut confiteantur peccata sua, & corpus Domini accipiant. Iniunxit etiam, ut de periurijs, de adulterijs, de homicidijs, & de cęteris criminalibus secũdum Canonum instituta pœnitentium agant, & in omni Christiana religione & obseruatione obedientes sint. Mulieres post partum ad Ecclesiam ueniant, & benedictionem à sacerdote, sicut mos est, accipiant. Nomen ciuitatum, Pirizstein, Vulingamen, Colberch, Belgrado, Lubingresch.

Quadragesima. Baptismus bis in anno. Compatres. Ne filios necarent. Vna uxor. Sepultura. Confessio. Ciuitates Pomeraniæ.

His temporibus per latitudinẽ imperij Romani, prodigia nonnulla, cladesq; diuersæ frequentabantur, adeo ut nec numerus eorum, nec species à cuiusq; mortalium sciẽtia colligantur. Porrò pauca quæ nostris auribus uolans, intulit fama, stilo libuit exarare, ne exempla, & diuinum uerbum, quæ multiformibus plagis toleramus, occultare uideamur generationi subsecuturæ. Quarta feria, hebdomadæ Penthecostes, dirissimæ pruinæ, frigus, plagam magnam, tam nouellis ubiq; frugibus, q̃ uineis abundantissimam iam fœtuum suorum spem turgendo promittentibus intulit, nec multo post, id est xvi. kal. Iulij, residuũ frigoris tempestas tam immensa, quæ diluuium minari uideretur alicui, crudeliter deuastauit. Item nebulę quędam ex locis palustribus, ultra solitum erumpentes, segetes contiguas, & maxime triticeas aurugine uel uredine deprauarũt. Alpium etiam fœtus, nescio quo auspicante incommodo, ex toto penẽ deperijt. Nonnulli insuper in Sole & Luna, uel stellis, diuersi diuerso modo se uidisse signa testantur, adeo, ut etiam fidem excedere quibusdã uideantur. Puero cuidam in pago Tullifelt nato, crus dextrum diutino liuore tumefactum, tandem loco collecti puris crepuit, & pro sanie mirabile dictu, grana non pauca tritici, siliginis, fatris, hordei, ac auenæ euidenter effudit.

Prodigia. Frigus. Tempestas. Nebulæ. Tullifelt.

Heinricus Imperator huius uocabuli quintus, apud Traiectum ciuitatem Penthecosten celebraturus, ægritudine quam iam diu celauerat superatus, ad extrema cœpit propinquare, uocatisq; qui secum erant, id est regina Mathilde coniuge sua, cęterisq; primatibus, prout potuit, de regni statu consilium dedit, coronam, cęteraq; regalia usq; ad conuentum Principum conseruanda in castello firmissimo, quod Hamirstein dicitur, reponi disposuit, sicq; uiatico Christi, Sacramentorum communicans, diem claulit extremum x. kalen. Iunij. Cuius corpus more regio cutatum, Spitam est delatum, & coram multitudine nobiliũ, & inferiorum

Hamirstein. Heinricus V. Spiræ sepultus.

riorum clericorũ atq; laicorũ, iuxta maiorũ suorũ mausolea honorifice cõditum. Anno regni sui xx. Imperij uero xiiij. Hic ut pręscriptũ est, primo sub specie religionis patrem excõmunicatũ imperio priuauit: confitmatus in honoribus mores mutauit: sed post iniurias Apostolicę sedi illatas, semper seipso inferior fuit, iustitijs regni nõ multũ inuigilauit: acer fuit ingenio, fortis & audax, licet parũ fœlix in plijs, nimius in appetẽdis alienis. Pecunias, ut aiũt, infinitas cõgesserat, quas secundũ scripturas, cui thesaurizasset, ipse sine liberis obiens, heu heu ignorabat. Hoc etiã anno nõnullos ex nobilibus, unà cũm innumera multitudine uulgariũ sęuiens mortalitas absumpsit. Inter quos Vdalricũ Eihstatẽsem, ac Ruoggerum Vuirziburgensem, Arnoldũ quoq; comitis Arnoldi filiũ, bonę indolis adolescentem, pluresq; alios sors ultima pressit. Nam post uulgi stragem immensam, tam fame q̃ pestilentia, iudicio diuino, patrata, lues tanta, tamq; indiferens per populos ubiq; grassari cœpit, ut nulli conditioni, sexui, uel ætati parcendũ fore, mors minitaretur pallida: nixq; uiui sufficerent ad curanda defungentium cadauera.

Heinricus V. Spiræ sepultus. Dotes Heinrici V. Pestis.

ANACEPHALEOSIS CHRONICI VRSPERGENSIS, DE Imperatoribus, Conrado, Heinrico. III. Heinrico. IIII. Heinrico. V.

MVLTIS dum sua facta uel dicta placent, aliena displicent: rectius autem erat, ut nobismetipsis displicẽtes, dum alijs placere uelimus, ipsiq; nobis placeant. Quia uero omnis ætas in malum prona est, facilisq; descensus auerni, rectũ contemnitur, & quod uitiosum est, frequentatur. Ideoq; tam scriptores singularum rerum, q̃ etiam interpretes linguarum, siue expositores librorum, contra æmulos & detractores & inuidos, in principijs operũ suorũ uolentes aliqua describere, plurima cõmentati sunt. Cęterum ut rudes & imperiti nostræ loquelę simplicitatẽ de medio usu loquendi procedẽtem, & nullius dulcedinis siue eloquentiæ stylum redolentẽ, credimus ab æmulis potius irridendum, q̃ liuido dente huic detrahẽdum. Sane super his fiat uoluntas Dei expleta. Nos uero, sicut fuerit uoluntas in cœlo, de nostro proposito explebimus gesta regum, maximeq; Romani imperij, sicut cœpimus, & de diuersis regnis prioribus, ad id perduximus. In superioribus uero gesta quatuor Imperatorũ, uidelicet Cunradi, Heinrici. III. & Heinrici. IIII. & Heinrici. V. sub stylo historiographo non sunt cõglutinata, sed potius gesta temporũ sub singulis annis sunt descripta. Ideoq; series historię de ipsis Imperatoribus difficilius contexitur. Recapitulando igitur de eisdem Imperatoribus, quędã retexemus, ut series & narratio nostra melius stylo simplici procedat. Quia uero pręfati quatuor Imperatores in Ecclesia Spirensi, usq; in pręsens euidentẽ habent sepulturam, & tumulos de marmore fabricatos & politos, sicut eosdem oculis nostris prospeximus. Primũ superscriptiones eorundẽ mausoleorũ, sicut meminimus nos ab eisdẽ descripsisse, annotabimus: uidebitur enim paulisper forte discrepare ab his quæ prenotata sunt. In quatuor igitur sepulchris prenominatorũ Imperatorum continetur sermo metrice factus, ad mensurã unius uersus hexametri, hoc modo incipiens, a Septentrionali plaga, super primũ sepulchrũ continẽtur duo uerba exarata in marmore, hæc scilicet, FILIVS HIC. In marmore secundi sepulchri exarata sunt hæc uerba. PATER HIC. Super marmore quoq; tertij sepulchri scriptum est. AVVS HIC. Et in quarto exculptum est. PROAVVS IACET ISTIC. Sicq; perficitur unus uersus hexameter. Adiunguntur aũt his duo mausolea eiusdem operis marmorei, & eiusdem structuræ & eleuationis, in quibus descriptus est unus uersus hexameter, à Septentrione in Austrum, qui in priori tumulo continet hæc uerba exculpta. HIC PROAVI CONIVNX. In secundo. HIC HEINRICI SENIORIS. Dies quoq; & annos, quibus pręfati Imperatores obierunt, annotauimus, sicut ibi annotati continentur, in hunc modum. In primo itaq; uersus Austrũ, quod est nouissimũ in descriptione uersus prenotati, sic scriptũ reperitur. CVNRADVS. II. IMPERATOR ROMANORVM. ANNO DOMINICAE INCARNATIONIS MXXXIX. NON. IVNII OBIIT. In secundo, uersus Septentrionem sic descriptũ erat.

Maxime Romani. Gesta regum, maxime Romani imp. tractat. Quatuor Imperatores Spiræ sepulti. Superscriptiones Mausoleorum Spiris. Cunradus Imp.

HVIVS

Universidad de Deusto
Biblioteca

Heinricus tertius, dictus Niger.

Heinricus quartus dictus senior.

Heinricus quintus dictus iunior.

Otto Frisingensis lib. 6. cap 28.

HVIVS FILIVS HEINRICVS TERTIVS, QVI DICTVS EST NIGER, ROMANORVM IMPERATOR. ANNO DOMINICAE INCARNATIONIS MLVI. NON. OCTOB. OBIIT. In tertio, uersus Septentrionem rursum scriptum est. HVIVS FILIVS HEINRICVS. IIII. DICTVS SENIOR, ROMANORVM IMPERATOR. ANNO DOMINICAE INCARNATIONIS MCVI. VII. IDVS IVNII OBIIT. In quarto scriptum est. FILIVS EIVSDEM HEINRICVS V. DICTVS IVNIOR, ROMANORVM IMPERATOR. ANNO DOMINICAE INCARNATIONIS MCXXV. X. KALEN. AVGVSTI OBIIT. De istorũ generatione, Otto Frinsegensis Episcopus, qui de eadem generatione descendit, dicit quod Cunradus proauus ex parte patris à Cunrado Vuormaciensium duce, qui in prælio cũ Vngaris sub Ottone habito occubuit, prosapiam ducens ex parte matris à probatissimorum Gallorum principum genere, qui ex antiqua Troianorum stirpe descenderant, & à beato remigio baptizati fuerant, qui Clodij siue Clodouei multotiens nominabãtur, originem duxit: de quibus supra in gestis Francorum satis est dictum. Quod ex eo quoq; probatur, q̃ ijdem Principes de Vuabilingin oriundi dicebantur, apparet autem usq; in præsens, titulus monumenti iuxta prefatam uillam, in modũ turris, miro opere de quadris & sculptis lapidibus constructus, quod uulgus Baienstein denominat, in quo sculptũ literis reperitur, CLODIVS HOC FECIT VXORI SVAE Præfatus. C. uxorem Giselam nomine, de antiquo & gloriosо Carolorum sanguine oriundã habuit. Sicut quidam his uersibus attestatur.

Principes de Vuabilingen.

Monumentum in Baienstein.

Quando post decimam numeratur linea quarta,
De Carolo Magno processit Gisela prudens.

Hinc coniectura est, quicquid inter Rhenum est & Nicrum, uelut in Prouinciæ formam redactum, aliquot annos Romanis paruisse. Hinc tantum uetustatis reperias non solum in Nicri littore, sed in intermedijs etiam locis. Hinc apud Etelingam, patriam meam, tabula lapidea fuit reperta, cui Neptunus erat insculptus, de qua in Paralipomenis meis infra.

Hæc primum Ernusto duci Sueuorum, fratri Alberti Marchionis Pannoniæ nupta fuit, ex eoq; filios, Ernustũ & Hermannum suscepit. Quo mortuo præfatus rex. C. eam accepit uxorem. Genuitq; ex ea Heinricum eius nominis tertiũ, qui dictus fuit Niger, ut prædictum est. In quo propter maternum genus post multa curricula annorum, redijt imperiũ ad illustrem & gloriosam propaginem Caroli Magni. Dictus uero Heinricus ex Agnete Imperatrice, ut supra descriptum est, genuit rursus Heinricũ, eius nominis quartũ, qui dictus fuit seinior, & à plerisq; nuncupabatur malus, eo q̃ multa mala terris & principibus propter suam excõmunicationem & uitam sceleratam intulerit, de cuius tamen excommunicatione præfatus Otto Frisingensis sic scribit, Lego & relego Romanorum, Regum, siue Imperatorum gesta, & nusq; inuenio quenq; eorum ante hunc à Romano Pontifice excõmunicatum, uel regno priuatum, nisi forte quis pro anathemate habendum ducat, q̃ Philippus ad breue tempus à Romano Episcopo inter pœnitentes collocatus, & Theodosius à beato Ambrosio propter cruentam cædem à liminibus Ecclesiæ sequestratus est: Licet præfatus Otto hæc scribat, constat tamen ex his, quæ superius longe descripta sunt in pluribus locis, q̃ Imperatoribus siue regibus quarundam nationum, uergentibus in multam peruersitatem, uel nequitiam, siue in desidiam, ut inutiles censerentur, multotiies diuino iudicio reprobati sunt, alijq; in locum eorum substituti sunt, quod plerumq; nulla accedente autoritate Romanæ Ecclesiæ factum est, sicut frequenter de Imperatoribus apud Constantinopolim positis legitur, ut supra descriptũ est. Quandoq; etiam accessit autoritas Romani Pontificis, sicut in gestis Romanorum Pontificum legitur. Quod Gregorius iij. fecit recedere totam Italiam de potestate Leonis Augusti, & ipsum excõmunicauit, & regno priuauit, talia quoq; alibi plerumq; leguntur, & nostris temporibus facta fuisse cernũtur. Licet autem Romani Pontifices hæc sibi ascribant, & se fecisse gloriẽtur, nos tamen animaduertimus hæc potius facta fuisse diuino iudicio culpis Imperatorum exigẽtibus, animisq; Principum siue gentium, ad resistendum se coadunantibus. Quis aũt flectit mentes hominum, nisi ille de quo scriptum est. Sicut diuisiones aquarum, ita cor

Heinricus III. niger.

Heinricus IIII.

Vide Otton. Frising. lib. 6. cap 35.

Theodosius.

Gregorius III. excõmunicat Leonẽ Imp.

Oblique in Papam.

ita cor regis, & corda hominum in manu Dei sunt. In libro quoq; Regum non dicitur q̃ Samuel Saulem reprobauerit, sed q̃ à Deo fuerit reprobatus, & iubẽte Deo, per ministerium Samuelis, Dauid fuit inunctus. Exemplis quoq; id ipsum approbatum cernitur. Sub temporibus nanq; nostris, Fridericus primus, eius nominis Imperator Romanorũ, ab Hadriano papa, & Alexandro, alijsq; successoribus excommunicatus (ut ipsi asserunt) nunq̃ perdidit imperium. Philippus quoq; filius eiusdem Friderici, post mortem fratris sui Heinrici vi. acquirens sibi imperiũ, siue regnum Romanorũ, propter excõmunicationẽ Celestini Papæ iij. sicut meminimus factũ fuisse, sub temporibus nostris nunq̃ perdidit illud. Hæc omnia in subsequentibus descriptionibus & annotationibus temporũ, plenius explicabuntur. Præfatus itaq; Heinricus. IIII. de uxore sua Bertha nomine, duos filios progenuit, & unam filiam. Cunradus quoq; filius eiusdem in Italia mortuus est, sicut superiora scripta demonstrant. Heinricus uero eiusdem nominis. V. postmodum factus Imperator Romanorum, patri in imperio successit, & sicut à patribus & auis siue proauis, quædam discordia ad eum deducta fuit super institutionibus Episcoporũ, hanc uiriliter tenuit, & propter hoc Papam Paschalem captiuauit. Tandem sicut in superioribus annotatũ est, hæc discordia, anno Dominicę incarnationis Mcxxij. determinata est, sicut superius descriptum est. Præfatus uero Heinricus. V. anno Dominicæ incarnationis Mcxxv. obijt.

Fridericus I.

Et Hein. V. excõmunicatur, opera Mogont. Salizb. & Coloniẽn. Episcoporũ, Otto lib. 7. cap. 15.

In ciuitate Galliæ Spira, iuxta patrem, auum, proauum, Imperatores, cultu regio sepelitur. Otto lib. 7. cap. 16.

LOTHARIVS SAXO, XVIII. GERM. IMP.
Huius laus est à uendicata religione & legibus.

ANno Dominicæ incarnationis Mcxxvi. ab urbe condita MDccclxxvij. Lotharius dux Saxonum, cuius mentio superius facta est. lxxxix. loco ab Augusto regnum accepit, regnauitq; annos xiij. Fridericus dux Sueuorum, & Cunradus frater eius, qui ducatũ acceperat, pertinentem ad Herbipolensem Ecclesiã à Heinrico iuniore, sicut supra descriptũ est, nepotes fuerunt præfati Heinrici filij, uidelicet sororis eius, filia nanq; Heinrici senioris, cuidã Friderico nobili de Stophen, matrimonio iuncta fuit, mortuoq; Rudolpho duce Sueuorũ in bello, qui sibi regnum uendicauerat, dictus Heinricus senior, ducatũ Sueuiæ præfato Friderico. genero suo cõtulit. Ipse quoq; Fridericus, de prefata filia dicta Agnete, duos filios progenuit, Fridericũ uidelicet & Cunradũ, quorum Fridericus ducatũ Sueuiæ tenuit, quem à quibusdam audiuimus denominari monoculum. Cunradus uero ducatũ Frãconię, ut prędictũ est, accepit: penes hos, mortuo auunculo suo, Heinrico iuniore, insignia imperialia remanserũt. Ideoq; cũ quibusdã Principib̃ peregerũt, ut sępe dictus. C. in regnũ eligereť, in discordia cõtra Lothariũ, pluritibus tamen fauentibus Lothario, isti tamen bellũ habuerũt cõtra Lothariũ. Lotharius uero filiã Gerdrurdim unicã, quã habebat, dederat uxorem. H. duci Bauariorũ, fratri Vuelphonis nouissimi, quẽ nos uidimus, cuius generationis, quia inclyta fuit & nobilissima, & Deo semper deuota, Romanæq; Ecclesiæ semper assistens, & Imperatoribus sæpe resistens, quia mentio Vuelphonũ superius frequenter facta est, in hoc loco generationem illam latius describamus.

Hic ab alijs dicitur Lutherus Saxo, sub hoc Cesare cepit Europa denuo ure ciuali scripto in iudicijs passim uti.

Stauffen, Otto habet Stoyphe.

Frid. monoculus.

Author uidit Vuelphonem.

In hoc itaq; genere, sex Vuelphones leguntur fuisse, non simul sed sibi in generatione illa succedẽtes. Creduntur aũt uiri illi inclyti fuisse de gentibus illis, quæ sub Valẽtiniano Impatore de Scythia erũpentes, diuersas partes Germanię occupauerũt, & dominatũ obtinuerũt. Licet aũt eiusdẽ generis tyrãni & nobiles in genealogia pręcesserint, utpote Vuarinus & Ruothardus, qui beatum Othmarũ in insulã Rheni relegarũt, in qua hodie cõsistit monasteriũ monachorũ, quod uocatur Staine. Primus tñ, de quo legiť, eius generis fuit quidã inclytus dictus Ethicho, qui genuit filiũ nomine Heinricũ, & filiã nomine Hiltegardã, quã Ludeuuicus Imperator duxit in uxorẽ. Factũ est aũt, dũ prefatus. H. moreretť, in curia iã dicti Imperatoris. L. persuasu ipsius Imperatoris, & quorundã aliorũ, ipsi imperatori fecit hominiũ & subiectionẽ, & ab eo accepit iij. millia mansuũ pro beneficio in superiori Bauuaria. Quod cũ pater eius percepisset, existimãs nobilitatẽ & libertatem suam nimis esse declinatã, ualde consternatus est animo, & dolorem suum

De generatione Vuelphonum.

Vuelphones Scythæ.

Staine monasterium.

Hominium.

Mansuum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

suum exponēs amicis suis, faciem filij amplius uidere noluit. Ipse uero Heinricus patri suo, prout decuit, reuerentiam in omnibus exhibuit, & necessaria abundanter largiti fecit ei residēti in uilla, quæ dicitur Amergou, ubi & cellam monachorum construxit, quam post mortem patris sæpe dictus Heinricus transtulit in locum qui dicitur Altenmunster, à nomine S. Altonis ibi quiescentis. Idem uero Heinricus uxorem duxit de Bauuaria Beatam nomine, ex qua tres filios progenuit, uidelicet S. Chunradum, qui postmodum Constantiensis Ecclesiæ Episcopus fuit, & eam multis prædijs suæ proprietatis ampliauit, & Ethichonem quile gitimo matrimonio carens, ex quadam de ministerialibus suis unam filiam progenuit. Tertium quoq; filium, uidelicet Rudolphum, habuit sæpe dictus Heinricus, qui Rudolphus, accepit uxorem de Vningin, Itham nomine, cuius pater Cuno nobilissimus comes fuit, mater eius extitit filia Ottonis Magni Imperatoris, Richilint nomine. Dictus itaq; Rudolphus de præfata Itha uxore sua duos filios progenuit, uidelicet Vuelphonem, qui primus hoc nomen accepit, & Heinricū, qui apud uillam Lunum in uenatione saxo percussus, interijt. Genuit & filiam, Richardam nomine, quæ postmodum moriens, in monasterio Ebersberck sepulta est. Maritus nanq; eius ditissimus comes Bauuariorum, cum non haberet heredem, tres Abbatias construxit, uidelicet Ebersberck, Gisenuelt, & Chubach. Vuelpho uero filius præfati Rudolphi, duxit uxorē de gēte Salica, de castro Glizberck, Imiza nomine. Hic est ille Vuelpho comes, qui aliquādo Imperatori Cunrado secundo, auxiliante sibi duce Ernusto, rebellauit. Augustensem quoq; Episcopatum, & Frisingensem, in prælio, quod habebat cum Brunone, Augustensi Episcopo, attriuit: & plurimum comminuit, pro qua re tamen in fine satisfecit, & uillas plurimas eisdem Episcopatibus tribuit, in tantū, ꝓ iudicio frigidæ aquę innocentiam suam probauit. Hic de præfata uxore sua Imiza, genuit filium, cui nomē suum imposuit Vuelpho, genuit & filiam Chunzam nomine, quam Azzoni ditissimo Marchioni Italiæ dedit in uxorem, in dote quoq; dedit eidem curiam nobilissimam, quam habebat in Italia, Elsinam nomine, quam & ipse ab uxore sua in dotem acceperat. Cuius curię mille & centum mansus sunt, uno uallo comprehensi. Cuius filius Vuelphonis secūdi, Vuelpho tertius, uir per omnia probatus, ducatum Carinthiorū & Marchiam Veronēsem acquisiuit, & strenue rexit. Dicitur de eo ꝓ contemptum exhibuerit Heinrico Imperatori tertio, eo ꝓ cum idem Imperator conuocasset exercitum suum in Lombardiā, apud locum qui uocatur Runggalle. Iste tertius Vuelpho cum armatis militibus suis, quos ad duxerat cōtra uoluntatem Imperatoris recessit ab eo, & neq; minis, neq; promissionibus potuit detineri ab eo, quod ideo factum est, quia præfatum Imperatorē expectauerat in eodem loco per triduum, ultra statutum tempus, & neq; nunciū neq; literas suas acceperat, quibus absentiam suam excusaret. Alio quoq; tempore præfatum Imperatorē uerbis suis coegit, ut Veronensibus remitteret mille marcas, quas ab eis contra iustitiam extorquere uoluit. Iste Vuelpho tertius, immatura morte preuentus, sine herede decessit, & omnes possessiones suas Ecclesijs distribui mandauit. Sane mater eiusdem hanc distributionem fieri non permisit, sed potius de Italia reuocauit filium præfati Azzonis nepotem suum Vuelphonē quartum, eumq; heredem omnium possessionum eiusdem generis instituit. Hic est ille Vuelpho quartus, qui primū ducatum Bauuariorum adeptus est, & multa magnifica peregit.

Temporibus quippe Heinrici Imperatoris quarti hic extitit, & bona fide ei adhesit, donec idem Imperator multis facinoribus reus habitus, sedi Apostolicæ se opposuit, & in mortem præfati Vuelphonis, ut dicitur, quędam machinatus fuit, extunc recessit ab eo, & cum alijs Principibus Saxoniæ & Sueuiæ, eum impugnauit. Hic etiam propter scisma, quod eisdem temporibus extitit, Siphridum Augustensem Episcopum scismaticum captiuauit, & comprehensum in uincula iecit, & in castro suo Rauensburck multo tempore cathenatum conseruauit. Ciuitates quoq; Augustensem & Frisingensem destruxit.

Accepit autem reginam Angliæ, tunc uiduam, filiam scilicet Balduuini nobilissimi

Amergauu.
Altemünster.
Conradus.
Ethicho.
Rudolphus.
Lunum.
Abbatiæ tres.
Ebersberck.
Gisenfelt.
Chübach.
Nota.
Iudicio aquæ frigidæ innocētiam probare.
Centum Mansus.
Vuelphonis fastus cōtra Imperatorem.
Vuelpho quartus, primus Bauariæ dux.
Sifridus Aug. Episcopus capitur.
Ciuitates August. Frisingen. destruuntur.

lissimi comitis Flandriæ Iuditham in uxorem. Ex qua duos filios, Vuelfonem scilicet & Heinricum, quorum uterq; ducatum Bauuarię alter post alterum posse derat, progenuit. Hic est ille qui primus eō quod fautoribus suis in tot commotionibus bellorum prædia sua distribuendo paternos redditus comminuit, manus suas episcopis & abbatibus præbuit, & beneficia non modica ab eis recepit. Omnes possessiones Luitoldi comitis, quas in partibus istis habuit, præter illas quas in Zuuiuiltun sanctæ Mariæ contradidit, cū duobus castris, Achalmen & Vulnelingen, ipso donante possedit. Patrimonium quoq; comitis Ottonis de Buochorn eo uiuente & bona uoluntate tradente recepit & obtinuit. Deniq; cū ad senilem ętatem peruenisset, & Rattinbuochensem ecclesiam construere cœpisset, & satis copiose ditasset, Altorfense quoq; monasteriū prædijs, decimis & mancipijs, necnon & ecclesiasticis ornamētis abundantissime ditasset, alias etiā ecclesias ad se pertinentes aliquo modo meliorasset, uolens Deo de excessibus suis difficiliorem satisfactionem exhibere, Hierosolymitanū iter arripuit. Quod in maximis persecutionibus & periculis Vngariam & Græciam transiens, persoluit. Sepulchrum enim Domini & alia sancta loca, omnibus suis pene amissis, uisitauit: deinde ad reuersionē se parans, Cyprū adijt, ubi de hac uita decedens, sepultus est. Ossa tū eius postea inde sublata, ad Altorfense monasterium translata & reposita sunt. Socij autem peregrinationis & laborum eius, uel interfecti, uel uiui Sarracenis, machinante perfidissimo Alexio imperatore, traditi sunt. Inter quos Thiemo Iuuauiensis archiepiscopus comprehensus, & regi Mempheorum præsentatus, ad idololatriam angariatur. Ille fanum ingressus, animi & corporis uiribus robustissimus, idola quæ adorare debuit, non Deos, sed opera manuum ostendens, in frustra comminuit. Ob hoc productus, exquisitisq; supplicijs affectus, martyrio coronatus est. Itham marchionissam, matrem Luipoldi marchionis orientalis, quæ similiter in eodem comitatu fuit, unus de principibus Sarracenorum rapuit, & impurissimo matrimonio sibi copulauit, ex eaq; Sanguinum illum sceleratissimum progenuit. Igitur Vuelfo v. eius nominis, senior inter filios præfati Vuelfonis, mortuo patre accepit ducatum Bauuariorū, & tam curiæ suæ largitate & honestate, q̄ finitimarum gentium, maximeq; Italiæ, bellis & honestatibus multa magnifice peregit. Accepit autem Mathildam nobilissimi ac ditissimi Italici marchionis Bonifacij filiam in uxorem, fœminā uirilis animi, quę ad instar fortissimi principis totam terram illam dominio suo subiugauit. Quam tamen postea, nescio quo interueniente diuortio, repudiauit. Deniq; omnibus bene compositis, morbo correptus in uilla Chufringin, diem clausit extremum: & in Altorf deportatus, iuxta patrem & matrem sepultus est. Heinricus frater eius ducatum & omnia quę illius erant, obtinuit, & potenter ditioni suæ subiugauit. Accepit autem uxorem de Saxonia, filiam Maginonis ducis & Sophiæ sororis regis Vngariæ Colomanni, Vulfhildem nomine. Ex qua præter illos quos infra annos sinus cœlestis patriæ suscepit, tres filios, Chunradum, Heinricum, Vuelfonem, & quatuor filias, Iuditham, Sophiam, Mathildam, Vulfhildam progenuit. Iuditha nupsit Friderico Sueuorum duci, quę Fridericum imperatorem nostrum, & uxorem Mathæi ducis Lotharingiæ progenuit. Sophiam Bertholdus dux de Zaringin, & eo mortuo Luipoldus marchio de Stiria in uxorem accepit. Mathildis primo Diepoldo filio Trepoldi marchionis de Voheburch, postea eo mortuo, Gebehardo de Sulzebach copulata est. Vulfhildim Rudolphus Bregantinus comes duxit. Chunradus in clericum ordinatus, cum sub puerilibus annis domi literarum studijs informaretur, tempore maturo Colonienſi archiepiscopo altiori studio & disciplina claustrali educandus committitur. Vbi in utroq; tantum profecit: sed & alijs uirtutibus uitia declinans, tantum exornauit, ut ab omni & clero & populo amaretur, ab omnibus summo honore dignus iudicaretur. Ipse uero honores, diuitias, laudem humanam fugiens, quibusdam se monachis sociauit, cū quibus omnibus suis ignorantibus, Clareuallense monasterium adijt, ibiq; se monachum fecit. Deinde procedente tempore Hierosolymam petijt, ubi cuidam seruo Dei in hæremo

Vuelfonis quarti filij, Vuelfo, & Henricus.
Zuuiuiltun.
Patrimonium comitis Ottonis de Buochorn
Vuelfonis 4. profectio ad sepulchrum Domini.
Thiemo archiepiscopus martyr.
Itha marchionissa.
Vuelfo quintus.
Henricus frater Vuelfonis quinti.
Bertholdus de Zeringen.
Hohenburg.
Sulzbach.
Nota. Apud episcopos claustralis disciplina.

Universidad de Deusto Biblioteca

manente adhæsit, eiq; cum omni humilitate necessaria administrauit. Tandem sentiens se quadam infirmitate tactum, de reuersione cogitauit: & ingressus nauem, Baram ciuitatem sancti Nicolai peruenit. Vbi beato fine diem ultimum clausit, honorificeq; sepultus, ibidem requiescit.

Alij Pataram.

Circa idem tempus pater quoq; eius & mater, pater in castro Rauensburch, mater in Altorf xvi. die post mortem mariti, obierunt, & in monasterio sancti Martini sepulti sunt. Heinricus uero, defuncto patre, ducatum eius adeptus est. Hic est Heinricus ille, de quo supra dictum est, frater Vuelfonis nouissimi, qui filiam Lotharij accepit uxorem, & nuptias cum ea apud Augustam ciuitatem, conuocatis ferè omnibus principibus, magnifice celebrauit, in loco qui dicitur concio legum. Quo facto, uenit ad imperatorem Lotharium socerum suum apud ciuitatem Nurenberg, & ibi ducatum Saxoniæ, & omnia beneficia quæ imperator ab episcopis & abbatibus habuit, in beneficio suscepit: & ibidem pollicetur eidem imperatori auxilium, contra præfatum F. & Chunradum fratrem eius. Licet autem in Bauuaria haberet bellum contra quendam nobilem Fridericum, Ratisponensis ecclesiæ aduocatum, cuius etiã castrum fortissimũ Falchensteyn obsidione cinxit: relictis tamen in obsidione militibus, festinauit socero suo uenire in auxilium.

Nuptiæ Henrici cum filia Lotharij.

Concio legum, locus Augustæ.

Imperator quippe Lotharius eo tempore obsederat Spiram ciuitatẽ, eò quod ciuitas illa faueret Friderico & Chunrado ducibus, ad cuius auxilium adduxit milites Dc. aut amplius, quos tamen ultra Rhenum apud se prope collocauit, ut impetus & irruptiones F. ducis præcaueret. Fridericus tamen dux, utpote uir armis strenuus, quadam nocte in castra ipsius irruit. Sane Heinricus premonitus fuerat, armis & equitaturis instructus, ad fugam illum compulit, & ita fugientẽ illum usq; Gruoningin insequitur. Deinde mediante Mogontino archiepiscopo, Spirenses in gratiam imperatoris redeunt. Castrum quoq; supradictũ Faclhensteyn à duce H. in Bauuariam regresso capitur. Non multo post F. dux memor pristinæ iniuriæ, Altorf & Rauensburg armata manu inuasit, ubi quosdam captiuauit, & uillas circunquaq; & Memingin incendio uastauit. Sequenti uero æstate H. dux cum exercitu copioso fines F. ducis ingressus, à uilla Tuogendorf, quæ est in ripa danubij, incipiens, & ultra Stouphen perueniens, omnia circunquaq; in transitu & in reditu incendio & præda deuastat. Post hæc rediens in Bauuariam, bella plurima peregit, uidelicet, contra episcopũ Ratisponensem, Heinricum nomine, unum de nobilissimis Bauuarie patruum Ottonis comitis de Vuolfratehusen, & contra supradictum Fridericum aduocatum Ratisponensem, & dictum Ottonem de Vuolfratehusen. Hi quoq; in auxilium suum habuerunt Luipoldum Marchionem orientalem: qui omnes, congregato copioso exercitu, castra iuxta Isaram fluuium posuerunt, ut attentarent ducem de finibus illis expellere: cæterum dux acies suas ordinauit econtra. Cumq; pugnam inire debuissent, Otto Palatinus de Vuitilinsbac considerans periculum utriusq; partis, mediatorem se interposuit: & siue minis, siue promissionibus sæpedictum Fridericum aduocatum consobrinum suum, & Ottonem comitem generum suum ad hoc induxit, ut in potestatem ducis se traderent, & castrum Vuolfratehusen, quod milites ducis dudum obsederant. Dux itaq; ipsum Ottonem comitem custodiæ militum deputatum abduxit, & castrum cum ædificijs incendit. Postmodum quoq; episcopus Ratisponensis in gratiam ducis redijt, & comitatum quem habet episcopatus Ratisponensis circa Enum fluuium, ei in beneficio concessit: sicq; factum est, ut bella quiescerent in Bauuaria. Lotharius quoq; imperator eo modo confortatus est in imperio: nam & supradictus C. qui ei aduersabatur in imperio, à facie eius ierat in Italiam, ut aduersitates sibi suscitaret ibidem. Sane interuentu beati Bernhardi abbatis Clareuallensis, dicti duces C. & F. in gratiam imperatoris recepti sunt, in generali curia Babenberg habita, sicq; pax firmata est. Eo quoq; tempore sedes Apostolica malis noncatuit: nam Petrus Leonis contra Innocentium papam secundum se erexerat. Ideoq; Innocentius de ciuitate egressus, in Francia & partibus Galliæ plerunq; demoraba-

Lotharius Spiram obsidet.

Spirenses redeunt in gratiam imperatoris

Altorff.
Rauensperg.
Memmingen
Tügendorff.
Stauffen.

Luipoldus Marchio orientalis.

Otto Palatinus de Vuitilinsbach.

Cunradus et Fridericus duces interuentu beati Bernhardi redeunt in gratiam imp.

demorabatur, habens in comitatu suo præfatum Bernhardum, sicut legitur in uita eiusdem abbatis. Eo quoq; tempore ipse papa adijt imperatorem Lotharium apud Leodium, petens ab ipso fauorem & auxilium contra prædictum Petrum & suos fautores. Sane imperator usus consilio super huiusmodi responso, cœpit à papa repetere inuestituras episcoporum, quas multo tempore imperatores ante se habuerunt. Ideoq; apostolicus non modicum est turbatus, & de aduentu suo est contristatus, de reditu quoq; anxius effectus: nam petitionem principis exaudire non poterat super tali articulo, pro quo ecclesia tot mala sustinuerat. Interueniente tamen consilio & orationibus beati Bernhardi, securus recessit ab imperatore. Post hæc imperator mouit expeditionem in Italiam iam secunda uice: in qua expeditione præfatus Henricus dux mille quingentos milites duxit in Italiam: & cum imperatore in citeriore Italia Gardam & Garistallum castra cœpit, quę etiam in beneficio suscepit. Eo tempore Mediolanenses & Cremonenses diuturnum bellum inter se habentes, causam Vuerræ coram imperatore exponunt. Cremonenses uero, à principibus Italiæ, tanq; habentes iustam causam hostes iudicantur, proscriptiq; discedunt: quos ipse imperator sub sequutus, territoria eorum ac uillas seu castella destruxit. Indeq; Papiam ueniens, ciues illos pactione pecuniæ in gratiã suscepit: ubi & Otto comes de Vuolfratehusen uita priuatus occubuit. Bononienses quoq; & Aemilienses supplices, duce interueniente, recepit. Post usq; ad Taurinum progrediens, totam citeriorem Italiam sine ferro subegit. Inde Apenninũ transiens imperator, Anconam Spoletum cum alijs urbibus seu castellis ulterioris Italiæ in deditionem accepit. Deinde contra Rogerium aciem dirigens, Campaniam & Apuliam peragrauit. Porro H. per Tusciam exercitum duxit, quam & ab imperatore in beneficio obtinuit: Romamq; ueniens, summo pontifici Innocentio usq; ad imperatorẽ conductum præbuit. Suburbia Albæ ciuitatis sibi resistere nitentis, expugnauit ac destruxit. Beneuentum cepit ac papæ restituit. Imperatori non longe à Barta cum summo pontifice obuiam uenit, ibiq; castrum quoddam, ubi præsidia Rogerij fuerant, artificiose ualde expugnauit: militesq; in eo repertos, & præcipue Sarracenos, patibulo suspendit. Post eiecto de Campania & Apulia Rogerio, Reginaldo uero uiro forti ac nobili ducatu Apuliæ commisso de reditu disponunt. Igitur de Italia per Tridentinam uallem redeuntes, imperator morbo correptus in sylua quæ est inter Enum & Licum sub uilissima casa xiij. regni sui anno obijt, ac inde per Augustam & orientalem Franciam in Saxoniam deportatus, in monasterio suo Luther honorifice sepelitur.

Imp. Lotharius à papa repetit inuestituras episcoporum.

Mediolanensium & Cremonensiũ bellum

Lotharius Italiam sine ferro subigit.

Barra.

Lotharius Imperator obijt, & in Luther sepelitur.

Luther monasterium Saxoniæ. Otto Frisin. lib. 7. cap. 20. Actusq; eius in plumbeis laminis descripti, iuxta eũ reconduntur.

Huius Lotharij quidam scriptor mores his uerbis describit: Erat, inquit, uir ille strenuus belli ductor, precipuus in armis, prouidus in consilio, terribilis inimicis Dei & sanctæ ecclesiæ, ueritatis amicus, iustitiæ socius, iniustitiæ inimicus, cuius probitas patuit in Sicilia, uiguit & in Saxonia: qui quamdiu uixit, totum Romanum imperium, quod eius custodiæ deputatum fuerat, titubare non potuit. Hic expulso Petro Leonis, Innocentium papam manu forti, inuitis hostibus & aduersarijs, in sede sancta restituit: ab eo quoq; restituto, consecrationem imperialem accepit. Huius temporibus magister Gratianus canones & decreta, quæ uarijs libris erant dispersa, in unum opus compilauit, adiungensq; eis interdum auroritates sanctorum patrum, secundum conuenientes sententias, opus suum satis rationabiliter distinxit. Eisdem quoq; temporibus dominus Vuernerius libros legum, qui dudum neglecti fuerant, nec quisquam in eis studuerat, ad petitionem Mahthildæ comitissæ renouauit: & secundum quod olim à diuæ recordationis imperatore Iustiniano compilati fuerant, paucis forte uerbis alicubi interpositis, eos distinxit, in quibus continentur instituta præfati imperatoris, quasi principium & introductio iuris ciuilis. Edicta quoq; prętorum & ædilium curulium, quæ rationem & firmitatem præstant iuri ciuili, hęc in libro Pandectarum, uidelicet, in Digestis continentur. Additur quoq; his liber Codicis, in quo imperatorum statuta describuntur. Quartus quoq; liber est Autenticorum, quẽ præfatus Iustinianus ad suppletionem & correctionem legum imperialium superaddidit

Gratiani decreta.

Vuerneri ij libri legũ.

Instituta Iustiniani.

Libri pandectarum. Codex. Autentica.

Universidad de Deusto Biblioteca

Bernhardus. Norbertus.

peraddidit. Claruerunt etiam illis temporibus uiri uenerabiles, sanctus Bernhardus Clarevallensis abbas, qui in multa facundia postmodum librum ad Eugenium papam conscripsit, & contra Petrum Baiolardum hæreticum firma disputatione contendit. Beatus quoq; Norbertus institutor Præmonstratensis ordinis, in ecclesia Magdeburgensi, quam Parthenopolim uocant, archiepiscopus extitit: ipseq; cum imperatore in expeditione Romam iuit, indeq; reuersus infirmitate correptus, breui tempore post, cursum præsentis uitæ compleuit.

ANNI LOTHARII.

Honorius papa. Innocentius papa. Petrus Leo septẽ annis apud Germanos. Augusta combusta. Vrspergensis ecclesia.

ANno Domini mill. cxxvi. Lothorius electus rex est. Maxima quoq; inundatio aquarum facta est circa Romã in festiuitate sancti Eleutherij. Anno Domini millesimo cxxvij. Chunradus insurgit contra Lotharium. Anno Domini millesimo cxxviij. Chunradus in Italiam fugit. Anno domini millesimo cxxix. Anno Domini millesimo cxxx. Honorius papa ij. obijt, cui Innocentius ij. per electionem canonicam successit: sed propter intrusionẽ Petri Leonis, cui fauebat multitudo Romanorum, sedem suam obtinere nõ potuit, ideoq; in Franciam se contulit, ubi concilio Remis habito cum multis episcopis, præfatum Leonem & suos fautores excommunicauit, sicq; in partibus Germaniæ usq; ad septimum annum permansit. Sedit autem annos xiij. menses vij. Sub isto papa uigere & crescere cœperũt ordines Cisterciensis & Premonstratensis. Anno Domini millesimo cxxxi. Anno Domini millesimo cxxxij. Augusta combusta est. Anno Domini millesimo cxxxiij: Eclipsis solis facta est. Anno Domini millesimo cxxxiiij. Norbertus archiepiscopus obijt. Anno Domini millesimo cxxxv. Huch abbas Præmonstratensis primus post Norbertũ hoc anno accepit priuilegium ab Innocentio ij. papa. Hoc etiam anno Vrspergensis ecclesia, quæ iam x. annis fundata constiterat, accepit priuilegium ab eodem papa. Anno Domini mill. cxxxvi. Lothartus iuit in Apuliam, in qua expeditione H. dux frater Vuelfonis duxit mille quingentos milites. Eodem anno Heinricus filius eiusdem ducis, pater Ottonis, postmodum per breue tempus regnantis, in Pentecoste baptizatus est. Anno Domini mill. cxxxvij. Innocentius papa restitutus est in sede sua. Anno Domini millesimo cxxxviij. Lotharius rex obijt in autumno sine filijs. Dux uero H. in cuius finibus obierat, regalia reseruauit, ut in generali conuentu principum, qui in proxima pentecoste Mogontiæ conditus fuerat, præsentaret. Quidam autem ex principibus timentes, ne forte in generali curia H. dux, qui tunc præcipui & nominis & dignitatis in regno fuit, per potentiam prevaleret, circa mediam quadragesimam consilio habito in oppido Rheni Confluentia, conuentum celebrant, ibiq; Chunradum fratrem F. de quo supra diximus, præsente Theodeuuino episcopo cardinali regem creant.

Chunradus Friderici frater in regem eligitur Confluentiæ, ubi Mosella in Rhenũ influit. Otto li. 10. ca. 22 de gestis Friderici.

HISTORIA CHVNRADI REGIS.

ANno Domini millesimo cxxxix. Ab urbe condita mill. Dccccxci. CHVNRADVS præfatus xc. loco ab Augusto regnum accepit, regnauitq; annis xiiij. Huic primum Saxones & dux Heinricus, alijq; qui eius electioni non interfuerunt, resistunt, calumniantes eum non legitime, sed per surreptionem electum fuisse. Quibus omnibus in proxima pentecoste generalis curia Babenberg inciditur. Quo Saxones omnes simul cum uiduata imperatrice Richinza uenientes, ultro se Chunrado regi subdidere. Heinricus dux regalia seruans aberat, ad quæ reddenda in festum Apostolorum Petri & Pauli dies ei Ratisponę præfigitur. Quo ueniens, regalia quidem multis illectus promissis reddidit: sed ad ea quæ ulterius inter eos tractanda erant, dies ei in breui post Augustæ præscribitur. Quo condicto assumptis fidelibus suis & milite non modico uenit, ac super Licum ex opposito ciuitatis, rege ciuitatem tenente, castra posuit.

Comitia Babenbergæ. Heinrici castra super Licum.

Interuncij

Interuncij autem ac mediatores ad hanc causam prænominati, per triduum huc ac illuc sæpius transmeantes, nihil profecerunt: rex enim non aliter compositionem fieri uoluit, nisi dux quædam de his quæ à Lothario imperatore susceperat ac possederat, resignaret. Quod cum dux renuisset, ac se potius dubiæ sorti supponi elegisset, colloquium infecto pacis negotio dissolutum est. Rex ergo metuens aliquid in se machinari, dum peracta cœna, cubitum se ire simularet, adductis clam equitaturis cum paucis ciuitatem, nulli de principibus ualedicẽs, exiuit, ac militem suum reliquũ in magno discrimine relinquens, Herbipolim peruenit: ubi iudicio quorundam principũ dux proscribitur, ac in proxima natiuitate Domini in palatio Goslariensi ducatus ei abiudicatur. Dux quoq; in subsequenti die post egressum regis de Augusta, suis, prout poterat prope dispositis non multis comitatus in Saxoniam properat. At rex ducatum Saxoniæ Alberto Marchioni consobrino eiusdem ducis, Noricũ uero post in Bauuariam uenens, Luipoldo filio Luipoldi Marchionis fratri suo ex parte matris tradidit.

Chun. fugit Herbipolim.

Heinricus ergo dux Saxoniam ingressus, cũ casum & miserias suas fidelibus & amicis suis exponeret, ad rebellandum eos imperatori & Alberto excitauit. Vnde in breui eundem Albertum auxilio eorum, necnon & suorum qui de Bauuaria & Sueuia occulte eum insecuti sub specie peregrinationis terram intrauerant, adeo humiliauit, ut castris eius dirutis, terris circunquaq; uastatis, ad regem auxilij gratia ire compelleret. Interea Luipoldus Marchio suscepto à rege ducato Norico, omnibus pene baronibus ad ducatum pertinentibus, amore seu terrore ad se confluentibus, primo Ratisponam ditioni suæ subdit. Post collecto milite, superiores partes Bauuariæ usq; ad Licum pertransiens, amissis aliquot de suis, festinanter reuertitur. Non multo post Heinricus dux dum in Saxonia omnibus suis rite dispositis, in Bauuariam redire disposuisset, morbo correptus diem clausit extremum, ac in monasterio Luther iuxta socerum humatur. Quo mortuo, Saxones amore filij sui paruuli, quem eis adhuc uiuens commendauerat, regi denuo rebellant. Luipoldus uero ducatum Noricum exhinc se potenter habere confidens, dum in obsidione castri Valeia duorum fratrũ, qui in parte ducis H. steterant, incaute moraretur, Vuelfo ducis eiusdẽ frater, collecto milite superueniens, fortissime pugnando, cæsis ex utraq; parte pluribus, multis captis, Luipoldum ignominiose fugere coegit. Ipse enim Vuelfo præfatum ducatũ iure hæreditatis ad se spectare proclamans, dum iustitiam apud regem impetrare nõ posset, ad rebellionem se parat. Ob hoc rex circa idem tempus castrum eius Vuinesberg obsedit. Quem Vuelfo collecto milite, in proxima hebdomada natiuitatis Domini, dũ incaute pugna aggredi attentat, amissis aliquot, multis captis, cũ paucis fugit è prælio. Non multo post Luipoldus moritur, eiq; in marchiam frater suus Heinricus successit. Cui rex Saxoniam ingressus, pacemq; cum Saxonibus faciens, uiduam H. ducis in uxorem dedit, eiq; ducatum Noricum concessit. Quæ res maximæ discordiæ seminarium fuit. Vuelfo enim, ut dictũ est, eundem ducatum impetens, extemplo armata manu sub oculis eiusdem Henrici partes illas ingreditur: cunctisq; circunquaq; uastatis, regreditur. Ob hoc Henricus ille inflammatus, coadunato milite, fines illorum, qui Vuelfonis fautores erant, ingressus, munitiones illorum & uillas destruxit. Cui dum Vuelfo, restaurato milite, occurrere parat, audito quod rex superuenturus esset, cessit. Porro Henricus ille simul cum rege castrum Tachouue, scilicet comitis Chunradi, qui ex parte Vuelfonis erat, obsidione claudit: uastatisq; in circuitu uniuersis, adiutorio regis ad deditionem coegit, ac igne succendit. Sic tota illa prouincia in maximo bellorum discrimine laborabat. Interea Rogerius rex Siciliæ audiens huiusmodi conflictationes inter Vuelfonem & regẽ, timens ne forte cessante Vuerra, Cunradus rex Italiam intraret, ac eadem quæ à Lothario, ab eo quoq; perpessurus esset, Vuelfonem aduersus eundem muneribus illectum incitat: singulisq; annis mille marcas se ob hoc daturum iuramento confirmat. Item quoq; rex Vngariæ eundem Cuffradum metuens, Vuelfonem ad se accersiuit: dataq; pecunia non modica, ac deinceps omni anno dandam pollicens, ad rebellandum nihilominus insti-

Henr. cõtra Albertũ.

Henr. dux moritur, et in Luther sepelitur.

Vuel. fugat Luipoldũ.

Vuinesperc Otto libro 7. cap. 5.

Bellum inter regem & Vuelfonem.

seminarium maximæ discordiæ.

Rogerius Siciliæ rex Vuelfonem muneribus cõtra regem prouocat.

Idem agit rex Bohemiæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

nus instigat. Vuelfo itaq; strenui militis exercens officium, modo in Bauuaria, modo in transalpinis partibus Sueuiæ, modo circa Rhenum, tot tempestates bellorum mouit, ut regem potius ad defensionem sui, quàm ad exterarum nationum inuasiones excitaret. Circa has tempestates gens Francorum cum rege suo Ludouico, gens quoq; Teutonicorum cum rege suo Chunrado, ac alijs principibus, Friderico duce Sueuiæ, postea imperatore, episcopis, comitibus, seu alijs cuiuscunq; conditionis hominibusq; querimonia transmarinæ ecclesiæ Hierosolymitanum iter aggrediuntur. Quod & Vuelfo ducē, licet nondum sedata guerra, ire compulit. Bernhardus nanq; supra nominatus Clareuallensis abbas, & alij uiri religiosi, ad prædicationem eiusdem itineris firmiter insistebant. Egressi itaq; anno Dominicæ incarnationis millesimo cxlviij. per Vngariam & Græciam innumerabilem exercitum ducunt. Qui totus pene, exceptis principibus, seu alijs plus cautis, uel inedia, uel aeris intemperantia, uel ciborū insolentia, uel Sarracenorum inuasione, infecto negocio, interierunt. In hoc ergo laborioso itinere Chunradus rex commilitoni suo Vuelfoni (sic enim eum nominare solebat) sæpissime in necessitate subueniebat: ac de omnibus quæ à regio fisco Constantinopolitani imperatoris sibi offerebantur, partem illi tradebat.

Profectio Hierosolymitana.

D. Bernhardus instigator huius profectionis.

Cōradus Vuelfoni benefacit.

Deniq; Hierosolymam uenientes, cum alij procinctum sub rege C. contra Damascum mouerent Vuelfo infirmitate captus, ac in desperatione positus, ad reuersionem se parat: Transito igitur mari, conualescens Siciliam attingit, ubi Rogerius eum cum magno domus suæ tripudio suscipiens, ac honorifice dimittens, iterum ad rebellandum regi maximis muneribus illectum incitat. Igitur reuersus in proxima hyeme circa Purificationem sanctæ Mariæ, collecto milite, fines regis inuadit, ac castrū eius Flochberg forti impugnatione sollicitans, dum in reuersione militem nimis diffuse & incaute duceret, à militibus regis circumuentus, accongressione inita cum paucis, alijs circunquaq; diffusis, plus ex infortunio quām ex instantia belli milites Vuel. fugam arripiunt, plurimisq; captis, nullo occiso, ignominiose reuertuntur. Ac sic guerra diu anxie inter ipsum & regem agitata, finita est. Nam F. qui postmodum fuit imperator, fratruelis regis & filius sororis prędicti Vuelfonis, medium se ad compositionem faciendam interposuit: captiuosq; duci reddi, ac regem de cætero securum penes illum esse, promida deliberatione cōfirmauit. Rex ergo accepto consilio Vuelfoni aliquos redditus de fisco regni cum uilla Merdingen concessit: ac sic firmata pace, ipse rex relicto filio paruulo Friderico, in breui post uita decessit, ac in monasterio Lorcensi est sepultus, & F. fratrueli suo sedem regni reliquit. Statuens cum eodem ut filio suo cum ad annos peruenirет, ducatum Sueuiæ concederet.

Vuelfo redit.

Guerra inter Vuelfonem et regem finitur.

Conradus in monasterio Lorch sepultus.

ANNI CHVNRADI.

Innocentius.

ANno Domini millesimo cxxxix. qui est primus Chunradi regis, Innocentius papa, facta plenarie synodo, ut quidam dicunt, ferè mille episcoporum, mediante quadragesima, totam partem Leonis condemnauit, cum ordinatione illius.

Eodem anno idem papa perrexit contra Rogerium Siculum ducem Apuliæ, cum exercitu Romanorum: sed cum suis, præter quos fuga cepit, captus est ab eo, mense Iulio, die xxiiij. Eodem anno Heinricus dux in Saxonia moritur, & in Luther sepelitur. Anno Domini millesimo cxl. Dedo Reatinus episcopus effectus est. Eodem anno Vuelfo dux Luipoldum ducem Bauariæ in Idibus Augusti pugna iuxta castrum Valeium aggressus uicit. Ipse uero in eodem anno in festo sancti Thomæ à rege Chunrudo apud Vuinsberg deuictus est. Anno Domini millesimo cxxi. Anno Domini mill. cxxij. Reatę maxima mortalitas fuit. Anno Domini millesimo centesimo quadragesimo tertio, Innocentius papa obijt, cui Celestinus secundus successit, genere Tuscus, sedit menses v. dies xiij. Anno Domini millesimo centesimo quadragesimo quarto, Cēlestinus papa obijt, cui Lucius ij. successit: sedit menses v. dies xij. Anno Domini millesimo centesimo

Vuelfo uincit Luipoldum.

centesimo quadragesimo quinto incipiente, in ipsa sacrosanctæ natiuitatis Christi solennitate, lugubre & miserabile ex peccato Christiani populi accidit in Oriente piaculum. Sanguinus enim Halapensis Syriæ ac Mesopotamiæ, excepta Antiochia & Damasco princeps, Persarum uero & Medorum regis, seu Soltani subditus, Edissam quæ nunc Rohas dicitur, unicum Hierosolymitanæ Ecclesiæ pro magnitudine ac abundantia sui refugium, cum infinita Sarracenorum multitudine circundedit, ac in ipsa, ut dixi, natiuitate Domini irrupit, cunctis ibidem cum urbe Christianis in ore gladij occisis, uel miserabili captiuitate in seruitutem redactis, Ecclesias Christi, & præcipue beatæ Mariæ semper uirginis basilicam, & eam, in qua Thomæ Apostoli corpus reconditū est, ad saluatoris nostri ignominiam intro ferens ea quæ non licebat, fœde polluit, nostrisq; penitus exterminatis, Sarracenos ibi ad habitandū collocauit. Eodem anno Lucius Papa obijt. Cui Eugenius tertius, natione Pisanus successit, sedit annos octo, menses quatuor, dies uiginti & unum. Anno Domini Millesimo centesimo quadragesimo sexto. Anno Domini Millesimo centesimo quadragesimo septimo. Expeditio magna facta est Hierosolymam, in qua, ut prædictum est, Cunradus rex, & rex Francorum Ludouuicus, & Vuelpho, & Fridericus tunc dux Sueuorum, qui postmodum factus est Imperator, cum multis alijs iuerunt. Anno Domini Millesimo centesimo quadragesimo octauo. Anno Domini Millesimo centesimo quadragesimo nono. Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimo, quarto Nonas Septembris. Reatina ciuitas, post longam obsidionem à Rogerio rege Siciliæ destructa est. Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimo primo. Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimo secundo. Cunradus rex obijt.

Lugubre martyrium Christianorū in Edissa ciuitate.

Expeditio Hierosolymitana.

FRIDERICVS PRIMVS, DICTVS BARBAROSSA. XX. Germanorum Imperator.

ANNO Domini Mclij. ab urbe condita, MDcccc v. Fridericus huius nominis primus. xci. loco ab Augusto regnum accepit, magis ex delegatione patrui sui, q̄ ex electione Principū. Erat aūt uir armis strenuus, acer animo, exercitatus in bellis, corpore robustus, in consilijs prouidus, in negotijs peragēdis uirilis, affabilis mansuetis, superbis resistens, ingenio subtilis, memoria excellētissimus. Quorumcunq; enim hominum uultus uel personas semel agnosceb at, etiam post multa interstitia temporum, si ad eum rursus ueniebāt, citissime eos nominatim salutauit, ac si quotidie cum eo morati fuissent. Erat quoq; statura mediocris, magis tñ longa q̄ breui, pectore plenus, & ut dictū est, corpore robustus, facie satis elegāti, barba & capillo rufo. Huic imperiū cessit, eo q̄ prefatus Vuelpho, auūculns eius, & alij Principes Alemannię, proxima linea consanguinitatis eum attingerēt. Et ideo q̄ cū ex nominis sui interpretatione pacis, diues uocitaretur, inter Principes Alemannię studuit pacem potissimū reformare, ut ad expugnādas maxime Italicarū gentium uirtutes bellificas, posset efficacius insistere. Regnauit aūt annis xl. patū minus. Hic in tribus annis primis pacē reformauit inter Principes Alemannię, quę ualde turbata fuerat, propter ducatū Bauuarię & Saxonię, sicut supra descriptū est. Fuit aūt Heinricus iunior de Saxonia fratruelis Vuelphonis filius auunculi sui. Heinricus uero de Austria, frater Luipoldi, de quibus supra dictum est, filius patrui sui. Auia quippe ipsius, cuius mentionē supra fecimus, cum in Sueuia genuisset duos filios, Conradū uidelicet regē, & Fridericū ducē, mortuo marito, nupsit Luipoldo Marchioni Austrię & Styrię, ex quo tres filios, siue quatuor, ut quidā dicunt, suscepit, uidelicet Luipoldū, qui primus iniit certamen pro ducatu Norico, sed hic immatura morte præuentus est, & fratri suo Heinrico idem certamen reliquit. Genuit quoq; Cunrudum, qui postmodum fuit Archiepiscopus Iuuauiæ, quam uocant Saltzburg, & Ottonem, qui fuit Episcopus Frisingensis, qui & Chroniçam conscripsit, & usq; ad tempora huius Friderici perfecit.

De hoc Fride. Aenobarb. scripsit Otto li. 2. & Radeuicus Canonic. Frising. lib. 2.

Dotes Friderici.

Vuelpho auunculus Friderici.

Fridenreich, pacis diues.

Regnauit Augustissime 37. annis.

Luipoldus.

Heinricus.

Conradus.

Iuuauia, nunc Salzburga dicta, Baioariæ Metropolis.

Otto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc libuit ex Ottonis Frisingēsis Chronico adijcere in usum lectoris candidi.

ALBERTVS FRATER ERNESTI DVCIS
Sueuorum, hic Austriam ab Hungarorum armis uendicauit.

Leopoldus in nuptijs Heinrici tertij Imperatoris mortuus, & sepultus Treueris est.

Ernestus occisus in bello contra Heinricum. IIII.

LEOPOLDVS SECVNDVS.
Itha filia Heinrici Imp. uxor.

LEOPOLDVS TERTIVS.
Agnes filia Heinrici quarti, & soror Heinrici quinti, quæ prius Friderico Sueuorum duci nupsit, ex eoq; Fridericum & Conradum genuit.

LEOPOL. IIII. *factus à Conrado rege dux Baioariæ, sepultus in Austria, in Monasterio S. Crucis, ordinis S. Bernhardi.*

Heinricus natu maior, recepit Gertrudim filiã Lotharij feciũdi Imp. relictã Henrici ducis Baioariæ. Hic fuit creatus primus dux Austriæ, à Friderico primo, & monasterium Viennæ erexit, quod uocatur Scotorum.

Conradus Episcopus Saltzburgensis.

Otto Frisingen.

Gertrudis uxor ducis Bohemiæ.

Bertha uxor ducis Poloniæ.

Iuditha uxor Marchionis montis Ferratii.

LEOPOLDVS QVINTVS,
Auia eius fuit Agnes, filia Heinrici quarti, Proauia Itha.

Mediante igitur Imperatore. cõpositio super ducatu Norico facta est. Hoc modo, ut Heinricus de Saxonia ducatum Bauuariẹ reciperet, quem & pater & auus suus habuerant. Heinricus uero de Austria, cum ante susceptũ ducatum esset tantum Marchio, modo dux efficeretur, quæ beneficia sæpe dictus Imperator cõcessit utrisq;, sicq; terminata est hęc discordia, quæ pręcipua erat in Alemannia. Vuelphoni quoq; auunculo suo, ut eius fauorem plene obtineret, contulit in beneficium Marchiam Tusciæ, ducatum Spoleti, principatum Sardinæ, & totam terrã Mathildis comitissæ. Habebat autem dictus Imperator fratrem, Cuntradum nomine, ex parte patris. Nam pater ipsius, mortua Iuditta matre ipsius Imperatoris, duxit aliam uxorem de genere comitum illorum, qui dicebantur de Zuuainbruck, & de Sarbruck, ex qua genuit prefatum Cuntradum, & filiam quandam, quam duxit in uxorem Langrauius de Thuringia, & ex ea genuit illum Langrauium, qui postmodum proximæ consanguinitatis immemor, Philippo regi rebellauit. Imperator itaq; prædictum Cuntadum fratrem suum Palatinũ Rheni effecit. Hæc ideo aliquantulum diffusius scripsimus, ut pateat, quomodo nobilissimi Principes Alemanniæ, proxima linea consanguinitatis Imperatori adherebant. At ipse potius gloriabatur se de regia stirpe Vuaiblingnensium progenitum fuisse, quos constat de duplici regia prosapia processisse, uidelicet Clodoueorum, de quibus legitur supra in gestis Francorum, & Carolorum, de quibus nihilominus eorundem supra narrant historiæ.

Comites Zuuaibruck, & Sarbruck.

Nobilissimi Principes Germaniæ, consanguinei Friderico.

Fridericus gloriabatur se de familia Vuaiblingensium. Vide Ottonem lib. 2. ca. de famosis familiabus Galliæ et Germaniæ, una Heinricorũ de Vueibelinga, altera Guelphorũ de Altdorffio.

Sed atis igitur discordijs in Alemannia, dispositisq; negotijs imperij, & rebus pacatis, aggressus est iter arripere in Italiam, quatenus & discordias ibidem sedaret, & more auito diadema imperatorium in Romana Ecclesia reciperet. Eo itinere inuenit Terdonenses sibi rebelles. Est autem Terdona uilla permaxima in Lombardia, per quam Mediolanenses iter habent usq; ad Genuam, & ideo hãc quasi

De itinere Romano, & reditu.

Terdona.

quasi portum maris magni sibi esse uolunt. Hanc in ipso itinere aggressus Imperator expugnauit, & solo adequauit, nihil eis ualente auxilio Mediolanensium, in quo plurimum confidebant. Indeq; progressus, Romam peruenit, & ab Hadriano papa consensu totius cleri, cum diademate regio, imperialem benedictionem accepit in Ecclesia beati Petri, ubi à ciuibus urbis seditio contra Imperatorem commota est, ubi multi Romanorũ interfecti, occubuerunt. Imperator uero rediens inde, in itinere Spoletanorum, diras & inopinatas pertulit incursiones. Quarum impulsu Spoletum applicuit, quam dimicando succendit, & funditus euertit, paruulis tamen ac mulieribus, iussu Imperatoris, sine læsione liberatis. Dehinc per totam Italiam & Lombardiã, multis edomitis rebellionibus, cum peruenisset, comitante exercitu suo, apud Veronam, ad quædam itinera angusta, quæ Lombardi uocitare solent clausuras Volerni, ubi ex utraq; parte itineris mons pręruptus, quasi paries saxeus eminet in immensum, ibi Veronenses collocauerunt superius in planitie eiusdem montis quosdã malignos homines, quatenus in transitu Imperatorem cum exercitu suo, demissis lapidibus interficerent. Imperator uero sollertissimus, quosdam aduocauit terrę illius prudentissimos, qui illecti promissionibus & muneribus per loca uix alicui hominum pertuia, milites Imperatoris deduxerunt ad prefati montis collem quendam supereminentem. Qui inde consurgentes, in præfatos malefactores irruerunt, & eos in fugam uerterunt. Ex eis quoq; penè sexcenti capti sunt, qui omnes tristia pœnarum tulere discrimina. Deinde Imperator redijt in Alemanniã, ubi tunc duxit uxorem. Nam antea iudicio Ecclesiæ in Synodo Constantiensi, interipsum & Adilam filiam Marchionis Diepoldi de Hochburg, quam habuerat uxorem diuortium celebratum est, obiectu consanguinitatis. Quam postea Dietho de Rauensburg ministerialis ipsius habuit uxorem. Imperator uero dominam Beatricem de genere Burgundionum nobilissimam, filiam comitis Bisuntini, quæ illi unica erat, hæres omnium bonorum ipsius, duxit uxorem, cuius opulentissima dote, ut fertur, etiam quinq; millia militũ eius subduntur imperio. Eodem tempore, ducem Boemorum regio decorauit nomine & dignitate, regium sibi conferens diadema. Item discordias sedauit, si quæ erant in Alemannia, inter Principes uel Barones, & redire parat in Lombardiã, quæ maximis discordijs tunc efferbuerat. Nam Mediolanenses Imperatori resistere se parant, & in auxiliũ suum multas ciuitates Lombardię ascisciunt, Brixiam uidelicet & Placentinã, & alias q̃ plures. Cremonenses uero & Papienses Imperatori fideliter adhęrebant, & Laudenses & Cumani, suo subdebãtur imperio. Ideoq; bella frequẽtia totã cõmouebant Lombardiam. Mediolanenses enim superbi, rebelles consueuerunt esse Imperatoribus exortis de Sueuia. Illis uero, qui de Saxonia erant, deuotius assistebant. Eo quôd, ut supra dictum est, Lotharius Imperator pro ipsis tulit sententiam contra Cremonenses. Cum sint etenim superbissimi, solent occupare terminos uicinarum ciuitatum, & ipsas, quas possunt, suo subdere imperio. Quocirca contra Imperatoris edictum, Terdonam ab ipso erutam, eximijs reædificarunt muris. Quodq; hoc deterius fuit, illarum urbium reliquias, quas ante deiecerãt, Cumarum scilicet atq; Laudę, ad imperij contemptũ funditus exterminauere. Papiam quoq; atq; Nouariã urbes egregias, ad eiusdem imperij despectũ pariter apposuerunt, depopulare. Ac sic hanc regni portionem scilicet Lombardiã, suo imperio paulatim subijcere satagebant. Ad quod patrandum omnes penè Lombardiæ urbes consentientes habuerunt. Placentia nempe Cremonenses à prædictarum urbium solitis amminiculis indigne prohibuit, atq; iter ad eas, eis omnimodo denegauit. Brixia quoq; se itidem eisdem cum exercitu adiecit Mediolanensibus. Quarum opitulationibus immania ausi sunt scelera, partimq; potiti sunt ausis. Nam Vegenalum & alia Papiensium oppida munitissima, prædictarum urbium præsidijs funditus destruxerunt. Cremona uero ciuitas egregia, pro summi Imperatoris maiestate, contra Mediolanenses summi imperij contemptores, sese audacter ingessit. Quæ & eorum munitissima oppida, magnis euertit uirtibus, & eorundem pleroſq; coartauit compedibus.

Fridericus coronatur ab Hadriano Papa.

Spoletum funditus euertitur.

Clementia Cæsaris in paruulos & mulieres.

Clausuræ Volerni.

Veronensium insidiæ in Imp. Fridericum.

Diuortiũ inter Frid. & Adilam filiam Marchionis Hochb.

Beatrix de genere Burgundionum.

Fridericus Ducem Bohemiæ regẽ facit.

Mediolanenses contrarij Friderico.

Cremona pro Imperatore contra Mediolanenses.

Eo tem-

Universidad de Deusto Biblioteca

Consilium Friderici componendi motus Longobardicos.

Eo tempore Imperator his discordijs opitulari censuit, ad quod discretissime pa
tandum uiros præmisit industrios, cancellarium scilicet nomine Reinaldum,
& cum eo Ottonem comitem Palatinum de Bauuaria. Qui à Cremonensibus,
& ab Oberto Episcopo eorundem, & à quodã Arderico sacerdote, qui tunc ma
gni nominis floruit, cum tota plebe eiusdem ciuitatis magnifice suscepti sunt. In
terea cum Imperator suum protelaret aduentum, Cremonenses pro tam beni
gnissimis subiectionibus, ab alijs Lombardis indignissima tulere conuitia, &
quod deterius est, in ipsum Imperatorem indigna relatu proferebant uerba.

PRIMVM BELLVM FRIDERICI IMP.
contra Mediolanenses.

Primum bellum Imperatoris contra Mediolanenses.

Quamobrem Imperator, cum ingenti exercitu Italicas appetijt oras. Cui pre
uius fuit Boemorũ rex acerrimus, ab Imperatore eodem in regiam dignitatẽ pri
mo sublimatus. Et iste Brixienses oppressit, & damnificauit, quẽ subsecutus est
Fridericus dux, supradicti Cunradi regis filius. Post hos Imperator aduentauit.

Brixienses oppressi.

Territi igitur tanto exercitu Brixienses, Imperatoris iussa iurati se facturos promi
serunt. Aduales tñ sexaginta millia marcharũ, ante tulerũt incõmodũ. Postmo
dum Imperator iuxta flumen Padum tentoria fixit, ubi quidã Mediolanensium

Conuitia in Imperat.

ex altera parte fluminis existentes, in ipsum Imperatorẽ conuitia indigna relatu
uociferati sunt. Propter quas iniurias Imperator suos milites arma capere iussit.

Fridericus trabe lignea Padum traijcit.

Ipse quoq; sicut erat acer animo, ad subuehẽdum se, non nauem acquisiuit, neq;
uadum fluminis exquisiuit, sed quadã trabe lignea, hastis hincinde sustentatus,
fluuium transiuit, & paucis se comitãtibus in hostes prosilijt, qui territi à conspe
ctu ipsius, fugam arripuerunt, & usq; ad Trecium quoddã castrum Mediolanen

Mauortius Imperat.

sium fugerunt. Vbi Imperator Mauortius uix decem se comitantibus, fixit uexil
lum suum ante portas castri, ubi exercitus suus continuo aduentauit, trepidanti
busq; ciuibus, eos in deditionem accepit, sicut uti uellet. At ipse sicut erat assue

Clemẽtia Cæsaris in paruulos et mulieres.

tus, de regia benignitate, mulieres & paruulos conseruari censuit, prædam uero
castri militibus suis distribuit, & in presidijs milites suos collocauit. Cæterum ex
hinc transiens, ciuibus Laudensibus ad construendam nouam ciuitatem locum
designauit, super Padum fluuium, in quodã colle, ubi ex utroq; latere collis sunt
loca paludinosa. Collis quoq; idem, ex antiqua consuetudine Lombardorum
mons Guezionum appellatus est. In quo eis uexillo regio urbem designauit de
coram. Post hæc cum exercitu Melegnanum se contulit, ubi Mediolanẽsum diu
expectauit satisfactionem, & ipsi satisfacere contempserunt.

Aduocat igitur Imperator exercitus de ciuitatibus Lombardiæ, cui adueniunt
Cremonenses cum xxx. millibus armatorum, & Episcopo suo Oberto. Papien
ses quoq; & Nouariens es cum copioso & splendido exercitu iunguntur. His Im
perator circundatus, ad mœnia urbis Mediolani iter arripuit. Sane Mediolanen

Pugna Friderici & Mediolanensium.

ses cum multo exercitu, egrediuntur contra ipsum in pugnam. Cõmittiturq; pu
gna, ubi Mediolanenses fugam arripiunt, tendentes ad urbis suæ mœnia. Cremo
nenses uero & alij Lombardi, eos uiriliter insequuntur. Appropinquantes uero
urbi suæ, equos reflectunt, & rursus pugnã ineunt. Vbi regius exercitus aliquan
tisper retrouersus est. Imperator uero confidentissimus, cum tanti belli uicissitu

Suburbia Mediolani inceduntur.

dines ita alternari cõspiceret, continuo se in hostes inuexit, & eosdem moribun
dos urbis suæ mœnia subire coegit. Post talem belli gloriam suburbia fecit incen
di, relicta sola turri, quam coram porta Romana, Romani construxisse feruntur,
quæ erat sublimis, quatuor subnixa columnis, à uallo distans, partim plus quãm
sit iactus lapidis, quæ usq; ad ostium erat solida, & saxis compaginata quadris.

Mediolanum cingitur obsidione.

Hæc ad urbis tuitionem fortibus erat repleta uiris. Postea Imperator urbem cin
git obsidione, & coram porta Romana sua fecit figi tentoria, alijs quoq; singulis
in obsidione solertissime loca preuidit oportuna. Paucis diebus effluxis, iam ho
stibus intra mœnia clausis, ad prędictam turrim expugnandam bella fecit inire.
Cumq; uiri qui in turri erant, cernerent columnas eius infringi marrellis, & alijs
instrumentis ferreis, territi formidare cœperunt, & se in deditionem imperatori
obtulerunt.

obtulerunt. Quibus Imperator interuentu quorundam uitam concessit, & per
funem ab alto demissos, urbis mœnia incolumes intrare permisit. Moxq; ex Im
peratoris edicto, Teutonici cum tubicine Cremonensium turrim conscendunt,
exoriturq; undiq; in castris clamor uirorum, & clangor tubarum. Ex quo euentu
inopinato, ciues conclusi, ualde sunt territi, & quid consilij caperent, aut quo se
uerterent, titubare cœperunt. Sese tandem tubarum clangore & signorũ, ad in

Consilium in quo de pace danda Mediolanensibus agitur.

eundum conuocant consilium. Petitaq; pace, ad consilium Principes Imperato
ris assumunt, regem uidelicet Boemorum, & ducem Luipoldum de Austria. Co
lonienſem quoq; Archiepiscopum Fridericum, & Babenbergensem Episcopum
Eminhardum. Aderat quoq; cancellarius Reinaldus, & Otto comes Palatinus.
Isti mediatores utriusq; partis communicatis consilijs, & Imperatori Mediola
nensium iustas subiectiones, & Mediolanensibus dignas Imperatoris præcepti
ones uicissim referebant. Postremo ciues ad id deuenere consilij, ut se & sua Im
peratoris traderent uoluntati. Gladios itaq; denudatos, super colla ponentes,
cruces quoq; & alia insignia preferentes, nudis plantis ad pedes Imperatoris mi

Mediolanenses prosternunt se ad pedes Imperatoris.

serabiliter se prostrauerũt. Quibus Imperator, precibus Principum uix flexus, ui
tam donauit. Et qui prius erãt maligni, facti sunt subiecti. Ideoq; more regio sub
ditis factus est mitis. Post tantos triumphos in die natiuitatis beatæ Mariæ uirgi

Triumphi Friderici.

nis diademate Imperiali processit insignitus, & cum eo rex Boemorum, corona
regia decoratus. Alij quoq; Principes cum ipso processerunt, & facta est laus in
cœlum, & exultatio non modica, resonantes simul tinnitu signorum. Exinde ur
bi proxima peragrauit loca, ubi quæ à Mediolanensibus perperam fuerant con
stituta, iustitiæ redegit ad normam. Acceptis igitur obsidibus, spes resistendi ab
lata est omnibus Lombardis. Ideoq; cunctas ciuitates & castella & oppida Lom
bardiæ peragrauit, & uades ab eis accepit, quòd iustitiam suam reciperent, &
conseruarent.

De curia apud Rongaliam.

Otto habet lib. 2. c. 11. in campo Rancoliæ super Padum.

Pro reparando itaq; iustitiæ uigore omnibus Lombardis & Italicis, Rongali
am, ubi mos Lombardorum est, iustitiam suam requirere, & ab Imperatoribus
recipere, diem certam, & curiam publicam ad præsentiam Principum, qui tunc
aderãt, eis designauit. Edictumq; est ab Imperatore, ut de singulis Italiæ urbibus,
uiri idonei Rongaliã conuenirent, & Barones. & alij qui causas haberẽt. Cumq;
ibidem conuenissent, assumptis nobilibus & prudentibus uiris, causa singu

Nota

Causæ pauperum primo determinantur, postea Baronum & ciuitatum.

lorum determinare studuit, primo pauperum, deinde baronum, & postremo
ciuitatum.

Pactum pacis.

Bannum imperiale.

Exhinc pactum pacis instituit, secundum quod Principes Alemanniæ facere
consuerunt, & ne quis contra illud attentaret uenire, Bannum, id est pœnam
pecuniariam constituit, ita, ut si qua urbs pacis uiolaret iura, centum marchas au
ri persolueret. Marchio uero quinquaginta, comes quadraginta, capitaneus ue
ro, seu alius inuasor maior uiginti, alij uero decem, & usq; ad tres marchas, pro
ut eis facultas suppetit, Imperatori persoluere deberent. Quod si quis nullum po
terit exoluere præmissorum, uerberibus diris in patria diu afflictus, per quinquen
nium deberet fieri exul, quinquaginta milliarijs à patria seiunctus. Alias quoq;

Leges.

leges, secundum prudentissimorum uirorum consilia ibidem instituit, in qui
bus inter cætera, & hoc cautum est, ne feudorum iniuste fieri possint distractio
nes. Iudices quoq; præfecit singulis ciuitatibus Lombardiæ, qui ex parte Impe

Iudices.

ratoris Banna supradicta reciperent, & læsis iustitiam facerent, super quo contra
nouas institutiones Imperatoris murmurare cœperũt Lombardi. Non est enim
eorum consuetudo Banna soluere, sed ut secundũ leges Romanas iniuriã passis
satisfaciant, secundũ quod iurauerint lęsi, se talem uelle pati iniuriam. De quibus
acquisitis, iudex tantũ uicesimã, uel minorem, secundũ quod ab eis decretũ est,
recipit portionẽ. De damnis quoq; siue spoliationibus, sicut lege statutũ est, sa
tisfaciũt. Tunc Fridericus Colonienſis Archiepiscopus obijt. Cui Reinaldus Can
cellarius successit in Episcopatu. Dissolutaq; itaq; curia, Impator paterna uisione

Astensium urbs.

Lombardię loca uisitare cœpit. Multis uero peragratis locis, Astensiũ urbẽ tandẽ
aduẽtauit. Astenses uero cõtisi de munimine arcis nouæ, opponere se studuerũt.

At ipse

Universidad de Deusto Biblioteca

At ipse eorum urbe cito potitus est, & his quæ infra muri ambitum continebantur. Tandem ad inexpugnabilem arcem nouam iter arripuit. Quæ licet esset sita in scopulo eminentissimo, habens aditum tantum per iter angustissimum: Imperator sollertissimus ipsam tamen fortiter expugnauit: gentemq; frenauit superbam. Demum Astensibus captiuis, tam uiris q̃ mulieribus ultro misertus est. Deinde Scurij & Martesiæ appetijt prouincias Mediolanensibus contiguas: ubi plurima restaurauit oppida, & noua castra construxit, in quibus Mediolanensium possit incursus propellere. Cumas quoq; adijt, & ciues illos à proprijs expulsos sedibus per Mediolanenses, sentẽtia imperiali ad suam reuocauit ciuitatem: nec inde prius recessit, q̃ Cumanorum & insulanorum sedaret discordiam. Erat autem Insula castrum quoddam in quadam insula laci Cumani, quod nunc penitus exterminatum est.

Scurij. *Martesiæ.* *Cumæ.* *Insula castrum.*

Supra ciuitatem quoq; Cumanam castrum construxit, muris & turribus munitũ, quod Patarellum Teutonici uocant, ubi Mediolanensium declinare possit incursus: & in præsidijs milites Teutonicos collocauit. Deinde cum uellet adire Cremonam, & usq; ad quoddam castrum, Luciariam uidelicet, peruenirет, nunciatum est ei quod Mediolanenses periuri, & imperialium decretorum rebelles & obstinati cum magno apparatu, magnisq; tam militum q̃ peditum turmis ad expugnandam urbem Laudam essent progressuri, ut nouiter surgentia mœnia diruerent: & homines ibidem habitantes, aut interficerent, aut in captiuitatem deducerẽt. Quod postq̃ Imperatoris insonuit auribus, agiliter properat ad auxilium nouæ urbis. Quam tunc fossatis & muris munire cœpit: in quo opere Cremonenses & Papienses & Nouarienses sibi auxiliũ prębuerũt. Vrbem quoq; conditam priuilegijs libertatis decorauit.

Patarellum castrum. *Luciaria.* *Lauda.*

Post tantos itaq; triumphos, & iudicia in Lombardia disposita, licet ad plenitudinem pacis non proficerent, decreuit Imperator suæ coniugis, & suæ patriæ reuisere terram.

DE SECVNDA REBELLIONE MEDIOLANENSIVM.

MEDIOLANENSES postq̃ perceperunt à suis partibus imperatorẽ longe esse remotum, ad resistendum se erigunt: & supra nominatum castrum Trecium inuaserunt: ubi mangos & alia instrumenta construxerunt, quibus lapides in castrũ iactarent. ad portas quoq; arietantes, ipsas tandem confregerunt castrumq; improuisum ceperunt. Milites quoq; Imperatoris, qui erant in præsidijs, ergastulis manciparunt, Quo audito tota penè Lombardia rebellare cœpit & decretis Imperatoris contradicere. Quocirca magnanimus Imperator audita Mediolanensium perfidia, cum Teutonicorum & Lombardorum gente ad eorum rediuit loca urbi proxima: eorumq; segetes in mense Iunio cũ iam maturæ sunt, partim succidit, partimq; pedibus equorum contriuit. Arbores quoq; penitus decorticauit: & uites succidit: sicq; maximũ damnum Mediolanensibus intulit. Post hæc ad urbem Laudam redijt: quoniã brachij unius, & cruris infirmitate debilitabatur, ut ibidem membra læsa refocilaret. Tunc ad eum Cremonenses conuenerunt: eiq; iniurias exposuerunt, quas ipsius ciues Cremæ uillæ contra institutu Imperatoris facere præsumpserunt. Nam cum apud Rongaliam decreuisset Imperator exquisita iustitia, quatenus Cremẽses cuiusdam castri muros, quos in præiudicium Cremonensium erexerant, deijcerent: & decursus aquarum, quos eodem modo constrinxerant, ad proprios riuos redire permitterent: Cremenses id facere recusarunt, Mediolanensium & Brixiensium usi consilio perfidissimo, & confisi auxilio imbecillo. Erat enim Crema oppidum firmissimum continens unius miliaris Lombardici spatium, fossatis & aquarum decursionibus & locis paludinosis & muris fortissimis undiq; munitum. Sperabant itaq; Mediolanenses tam firmissimum castrum Imperatorijs posse resistere decretis & prælijs. Ast Imperator, audita querimonia Cremonensium, permisit eis, & consuluit, bellifica uirtute Cremenses rebelles superare.

Mediolanenses inuadunt Trecũ. Vide Radeuicum lib. 3. ca. 30. *Frid. perdit Mediolanensibus segetes, uites, arbores.* *Cremenses inobedientes Friderico.* *Cremonenses.* *Cremenses.*

DE OB-

DE OBSIDIONE ET EXPVGNATIONE Cremæ.

IGitur imperaror Cremonensibus remisit qudringentos milites, quos hi Cremonenses spoponderant, ad secundam obsidionem & uastationem Mediolanensium. Insuper cõcessit eis tres nobiles principes de parte sua, qui exercitum eorum conducerent & regerent: uidelicet Cunradum fratrem suum Palatinum Rheni, & Bertholdum ducem de Zaringia, Rubertum quoq; comitem Basilæ, quem Vuilelmus consanguineus eiusdem de patria sua procul expulerat. Itaq; pariter iuncti properant ad obsidionem Cremę: quibus Cremenses ad pugnam occurrunt, confisi de auxilio Mediolanensium & Brixiensium: quorum milites q̃ plurimos apud se habebant. Committitur pugna: sternũtur hinc inde uiri, & captiuantur: tandem Cremenses compulsi sunt ad urbis suę mœnia confugere, & ibi se portis concludere, cœperuntq; obsideri, Cremonensibus cohortantibus eos ad unam portam, & præfatis principibus ad alteram. Interea aduentauit imperatori magnus exercitus de Alemannia, uxor uidelicet ipsius, domina Beatrix multa militũ corona stipata. Consanguineus quoq; eius Heinricus dux Saxonũ, & Bauuariorũ, qui simul procedentes adduxerunt plus q̃ duo millia armatorũ: qui dum castra ponerent in planitie apud Gardam arcem munitissimã, castrenses oppidi Pesenæ utriq; exercitui damna intulerunt, quocirca efferati oppidum illud oppugnarunt, & spolia eius diripuerunt, & ipsum incendio conflagrarũt: postmodum imperatoris exercitus reliquias eiusdem oppidi funditus destruxit, his exceptis, quæ amicos contingebant imperatoris. Innotuit interim, quod Papienses uellent cum exercitu ire super Mediolanenses, eò quod terras eorum plurimas depopulauerant. Imperator igitur consilio ducis Bertholdi de nocte consurgens, nemore medio inter Papiam & Mediolanum, latenter se cum multis militibus ad insidias collocauit, denũciauitq; Papiensibus, ut Mediolanensium urbi audacter appropinquarent, & spolia diriperent. Quod cum fecissent, Mediolanenses è portis erumpentes, insecuti sunt eos. Commissumq; est prælium, pugnatumq; est uaria sorte belli, hincinde à mane usq; ad meridiem. Papienses quoq; & Laudenses debiliores bello effecti, fugam inire decreuerunt. Tunc talis euentus nunciatus est imperatori, ubi manebat in latibulo: qui consurgens cum exercitu Teutonicorum, uexillo suo commisso duci Zaringę, ex improuiso super hostes ictuit, & eos in fugam uertit. In quo conflictu captiuati sunt Mediolanensium plus quàm trecenti, & occisi fere sexcenti. Quorum corpora miserabiliter per dies aliquot iacuerunt in campo, bestijs & auibus dilaceranda & comedenda. Postmodũ secedente aliquantulum imperatore, multa de ipsis corporibus delata sunt ad urbem, & cum maximo planctu & lamentatione totius urbis sepelierunt. Interim imperator ad obsidionem Cremę iter reflexit, & captiuos Mediolanenses secum adduxit, quibus ostensis, suis fautoribus magnam lætitiam contulit, & inimicos contristauit. Indeq; progressus, coniugem suam, & ducem H. cum exercitu ipsorum honorifice suscepit. Tunc relictis Lombardis in obsidione Cremæ, cum exercitu Teutonicorum iam secunda uice processit, ad uastandam omnem segetem Mediolanensium, & arbores extirpandas, & oppida quę remanserant, funditus destruenda. In obsidione autem Cremę plures de principibus Alemanniæ remanere permisit, præfatum uidelicet C. fratrem suum, & Vuelfum auunculum suum, qui præter alias diuitiarum & militum opulentias, ex possessione comitissæ Mathildæ, habebat militum duo millia: Boemorum quoq; regem nepotem suum, & ducem de Austria. At ipse secum in expeditione adduxit H. ducem cum Bauuaris, & militibus uxoris suæ, cum quibus hanc deuastationem perfecit.

Exercitus magnus de Alemannia aduentat. *Dux Zaringę.* *Principes Alemanniæ Cremam obsidentes.*

INTERPOSITIO.

EO tempore conspiratio facta est contra imperatorem, ut asserit quidam scriptor Cremonensis, de cuius editione hęc quæ narramus, excerpsimus. Idem quoq; scriptor testatur, hæc se audisse à uiris probatissimis, & ueracissimis, & ual-

Conspiratio contra Imp.

Universidad de Deusto Biblioteca

de religiosis, Mediolanensibus & Brixiensibus, qui se huic conspirationi interfuisse dixerunt. In qua conspiratione se astrinxerunt maxima pars cardinalium sedis Apostolicæ. Vuilelmus quoq; rex Siciliæ, & pene uniuersæ ciuitates Italiæ, cum multis baronibus & uiris potentibus: dataq; est immensa pecunia domino Hadriano papæ, ut ipse imperatorem excommunicaret.

Hadrianus papa pecunia magna emptus ut Fridericum excommunicaret. Huius papæ improbitatē compendio collectā habes apud doct. R. Bar.

REDITVS AD PROPOSITVM.

POst hæc imperator cum exercitu suo uersus Cremam iter arripuit: & primũ legalibus innitens statutis, pactionem supradictam à Cremensibus fecit exposci. At illi confidentes in sui castri firmitate, eò quod olim Lotharius imperator uiribus suis diffidens, non ausus fuerat idem castrum obsidere. De auxilio quoq; Mediolanensium & Brixiensium præsumentes, præceptis imperatoris superbe contradixerunt. Mulieres quoq; castri, choros ducentes per plateas, cantionem decantarunt, in qua continebatur, quod sicut olim Lotharius, sic & iste imperator recedere cogeretur inglorius. Ideoq; prouocatus imperator, ferocius accinxit se ad expugnationem castri, & ex omni parte murorum in circuitu machinas construi iussit diuersi generis, quæ lapides iactarent in castrum, & ipsum incessanter impugnarent. In ea quoq; parte quæ sibi aptior uidebatur, à magistris operum fecit turrim ligneam erigi, & alia instrumenta, quę gattos, siue alijs nominibus nuncupant, præparari. Quæ repletis fossatis de terra, uel lignis, seu stipula, siue rebus quibuslibet ad muros possent propelli. Quibus præparatis, primum uades illorum castrensium, uidelicet filios & nepotes nobilissimorum de castro, ad crates ligneas, quæ in turri erant appensæ, fecit alligari, & sic turrim ad castrũ propelli. Tuncilli immites, & omnis iustitiæ & fœderis naturalis obliti, de castro lapides iacientes, mangonibus seu alijs instrumentis illos crudeliter peremerunt. Cumq; nec adhuc expauescerent, quosdam captiuos eorũ in loco eminenti quodã in uisione ipsorũ fecit in patibulis suspendi. At ipsi econtra iam in miseria palpitantes, & tamen more canino furentes, quosdam captiuos in iniuriam imperatoris supra muros suos erectis patibulis suspenderũt. Interea dux H. progrediens, decem de militibus Mediolanensium captiuauit, & eos imperatori tradidit. Imperator uero prædictis & alijs quamplurimis prouocatus iniurijs, eosdem in conspectu conciuium suorum patibulis appendit. Tunc appulsis machinis, & diris habitis conflictibus, miseri ciues desperare cœperunt, & ad deditionem se offerre, ut tantum personas saluarent. Quibus imperator mitis effectus, utpote uir timens Deum, misericorditer permisit, ut de castro & de terra cũ mulieribus & paruulis exirent: nec de rebus uel facultatibus suis quicq; asportarent, nisi quantum quiuis eorum una uice in humeris suis aut scapulis deportare potuisset. Mediolanenses quoq; & Brixienses abire permisit, ut equos & arma ibi relinquerent. Nec dubium est imperatorem Christianissimum, ob hoc talia permisisse, ne maximam stragem in cęde hominum iudicaretur fecisse. Perpendat iam quilibet prudens lector, quanta miseria ibi fuerit, ubi mulier paruulos suos, gressu uti non ualentes, potius q̃ res exportauit: uir quoq; mulierem febricitantem, aut mulier uirum pro fide coniugij exportarunt: pregnans quoque iam parturiens semiuiuum puerum eduxit. O quanta miseria, castrum & pręda hostibus relinquitur, quia perfidissimi ciues hoc meruerunt. Præda itaq; militibus distribuitur, & castrum funditus diruitur. Anno Domini millesimo clx. acta sunt hæc.

Cantilena mulerum in Fridericum.

Gatti.

Tormenta Mediolanenses uulgo mangas uocant, hic mangones habet.

Captiui in patibulo suspensi. uide Radeuicum libro 4. cap. 50.

Clæmentia Frid. imp.

Vi. Cal. Febr. egressa quasi xx. mil. hominum diuersi generis. uide Rad. lib. 4. ca. 66

Vuelfi militia in Tusciam.

Tunc Vuelfus totam militiam suam in Tusciam mouens, maximum conuentum apud sanctum Genesium habuit. Vbi baronibus terræ vij. comiratus, cum tot uexillis concessit: cęteris quoq; de ciuitatibus seu castellis ad se confluentibus unicuiq; quod suum erat, tribuit. Sed & ipse sua quæ singulæ ciuitates ad se iniuste contraxerant, recepit.

Deniq; conuentu soluto, à Pisanis & Lucensibus & alijs ciuitatibus, ad quascunq; declinauerat, honestissime suscipitur. Sicq; terra illa & Spoletana, plena potestate potitus, & suos ibidem collocans, filio suo Vuelfonii iunioti commisit eandem

eandem, strenuissimos de suis militibus, & optimos apud ipsum relinquens, ipse per uallem Tridentinam rediit ad propria. Vuelfo uero iunior excellentissime terras possedit, rexit, atq; defendit, ita ut etiam multotiens militibus imperatoris uolentibus terram lædere, uiolenter resisteret: propter quod maximum fauorem populi acquisiuit, & imperatoris offensam nonnunquam incurrit.

Vuelfus iunior.

DE SCISMATE SVBORTO.

REfert supradictus scriptor Cremonensis, uidelicet, Iohannes sacerdos, q̃ supradictis testimonijs bonorũ uirorum didicerit, qui interfuerunt, quod illa conspiratio cum Apostolico Hadriano iuramentis adeo firmata sit, ut nullus ab altero recedere posset, uel imperatoris gratiam sine omnium cõsensu requirere. Quod si mortuus esset papa ille, de numero conspiratorum alium eligerent cardinales. Sanè Deus qui per os Psalmistæ Dauid lamauit contra excommunicationem papæ per pecuniam corrupti, declarauit id propheticum esse uerum: Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur, seruus autẽ tuus lætabitur. Cuius uersus tres articuli in hoc negocio euidentissime sunt adimpleti. Primum nanq; articulum de maledictione seu benedictione Dei, ipsi Deo relinquamus: cęterum ex duobus consequentibus constabit, primum non ex Deo, sed ex diabolo processisse. Vt enim adimpleretur illud propheticũ: Qui insurgunt in me, confundantur. Factum est, ut cum præfatus Hadrianus apud Anagniam denunciaret excommunicationem contra imperatorem, paucis diebus euolutis, cœpit procedere refrigerandi gratia cum suis. Cumq; uenisset ad quendam fontem, hausit de potu illius, & continuo, ut dicitur, musca os eius intrauit, & guttuti eius adhæsit, nulloq; artificio medicorum auelli potuit, quoadusq; spiritum exhalaret. Tunc cardinales in electione summi pontificis dissentire cœperunt: nouem siquidem de numero ipsorum elegerunt Octauianum, uirum per omnia religiosum & probatum: inter quos fuit Tusculanensis episcopus, & Vuido Cremensis, & alij. Pars uero aduersa elegit Rolandum Cancellarium. Factaq; est pactio inter electores, ut neutra pars suum publice denominaret, aut inthronizaret, donec discordia inter partes sopiretur. Interim pars Rolandi, utpote maior, suam electionem promulgauit, & ipsum attrahens, quoddam insigne quod mantum uocant, exhibuit. At ipse manu hoc accipiens, longius à se abiecit, & papam fieri se denegauit. Pars uero aduersa cernens talia, suũ Octauianum inthronizauit, & mantum ei apposuit. Cumq; turbatio facta esset, Octauianus in promotione appellatus est Victor, & obedientias recepit eorum qui ad se uenire uolebant: eiusq; electioni populus Romanus assensit pleruq; Erat enim uir bonus, humilis, & mansuetus. Rolandus quoq; cum sui fautores ei facere uellent obedientiam, reppulit eos à se, dicens: Eatis ad illum quem uidetis immantatum, & plurimum fauorem populi obtinere: sicq; Rolandus secessit ab urbe, & in uico quem castrum sancti Petri nuncupant, permansit. Sicq; factum est, ut Octauianus, qui & Victor, undecim diebus resideret in urbe. Interim multi cœperunt, qui prius fauerant, ab eo dissentire, instinctu cardinalium, qui in parte sua erant, maximeq; Vuilelmi regis Siciliæ, & plurimarum ciuitatũ Italiæ. Tunc præfatus Rolandus duodecima tandem die mantum accepit, & inthronizatus est secundum morẽ sedis Apostolicæ, & Alexander nominatus est. Constat igitur, quoniam graue in ecclesia Dei oportuit fieri scisma. Tunc imperator Fridericus tali turbatione comperta, Romanæ ciuitati condoluit, & qualiter subuenire posset, excogitauit. Tandem de consilio bonorũ uirorum utroq; electos ad se uenire statuit, apud Papiam, nõ ut eos iudicaret, aut causam sedis Apostolicæ, sed ut à prudentibus uiris addisceret, cui electo potius obedire deberet.

Iohannes sacerdos scriptor Cremonen.

Conspiratio in Fridericum.

Hadrianus apud Anagniam musca cruciatur.

Dissidium in electione summi pontificis. Vide Radeuicum lib. 3. cap. 55.

Mantum insigne quo electus induitur. Hinc Immantare apud Radeuicum lib. 4. ca. 56.

Octauianus Victor.

Rolandus accipit mantum.

Fridericus utrũq; electũ Papã ad se uocat. Autoritatem congregandi Concilij exemplo antiquorum imperatorum, Theodosij, Caroli, sibi congruere putat. Radeuicus lib. 4. ca. 58. & ca. 63.

Quo Octauianus, qui & Victor, cum suis fautoribus aduentauit. Rolandus uero, qui & Alexander, frequenter admonitus accedere contempsit. Tunc coram imperatore, & patriarcha Aquileiensi, & episcopo Cremonensi, & alijs q̃ pluribus episcopis, & ecclesiarum prælatis, causa Octauiani discussa est: & adhibitis testibus qui præsentes fuerunt, probatũ est, quod sicut supra descriptum est, facta est utraq;

Universidad de Deusto Biblioteca

est utraq; electio. De iure quoq; satis adiectum est, ut reprobata electione Rolandi, Octauianus uerus præsul Romanæ ecclesiæ iudicaretur. Tunc patriarcha Aquileiensis, alij quoq; episcopi & ecclesiarum prælati, ad pedes eius se prostrauerunt, imperator quoq; idipsum fecit, ut ab eo indulgentiam acciperent, & sibi obedientiam facerent. Quem exinde imperator destinauit in Alemanniam, ut cuncti ei obedientiam facerent, quod & factum est: nam Reinaldus Coloniensis archiepiscopus eum deuote recepit. Mogontiensis quoq; & Maidburgensis ipsi Victori papæ se subdidere cum suis suffraganeis. Mansitq; Roma cum suis conspiratoribus in confusione, ut adimpleretur quod dictum est per prophetā: Qui insurgunt in me, confundantur. & tertium dictum adimpleretur: Seruus tuus lætabitur. Sequenti æstate imperator cum magno exercitu segetes Mediolanensium iam tertio uastauit, & Brixienses arcem ineruium obsidentes, fortiter fugauit. Cumq; rediret, Mediolanenses & Brixienses, prout ante se iactauerant, cum eo bellum inire simulabant: quos ubi conspexit, propius accedere, ilico de equo prosilijt, ibiq; securus cibum sumpsit. Illisq; territis pontem destruxit, per quem Mediolanensibus Brixiam, & econuerso iter esse consueuerat: & dum post hæc Placentinorum perfringere uellet pontem, illi propius ciuitati aduexere ripam, ubi propter insultum ciuium pons infringi non posset.

Ad pedes Octauiani papæ prosternunt se cardinales et imper.

Fridericus tertio uastat segetes Mediolan.

DE INFORTVNIO IMPERATORIS.

QVoniam ut ait Scriptura: Ante ruinam exaltabitur cor. Mediolanenses post hęc ad expugnandum Carcanum quoddam castrum, cum ingenti multitudine, tam Brixiensium, quàm Placentinorum militum processerunt. Quod postquam imperatori innotuit, collecto itidem exercitu de Papiensibus, & Nouariensibus, & Laudensibus, & Teutonicis, intrepidus inter Mediolanum & Carcanum expedite iuit, ibiq; tentoria fixit. Vbi Mediolanenses doctissimos uiros & facundos ad eum miserunt, supplicantes, quatenus sine bello ad urbem suam eos redire permitteret: quod ipse facere denegauit. Illi igitur tanquam in periculo mortis positi, uiaticum acceperunt. Econtra imperator acies suas disposuit, & inito conflictu, primo certamine de peditibus Mediolanensium multos prostrauit & fugauit: & carociam, quod suum uexillum uocant, eis abstulit. Post hæc lassato exercitu imperatoris, iam usq; ad meridiem aut amplius, irruerũt super eos de nouo subintroducti milites Placentinorum & Brixiensium, & aliorum. Qui multos de exercitu Imperatoris & captiuauerunt, & peremerunt: ipse quoq; imperator cum paucis ad se collectis, in gyro se congesserunt, ut spicula aduersantium possent effugere.

Carcanum.

Carocia uexillum Venetorũ

Tandem Deus ex alto prospectans, ut seruum suum liberaret, eo tempore pluuiam densissimam & tempestuosam de nubibus emisit, ut nullus alium discernere posset aut cognoscere. Sicq; factum est, ut imperator supplicatione suorum deflexus, à campo certaminis cederet: & Mediolanenses cum captiuis & spolijs tabernaculorum tanquam uictores ad sua mœnia læti reditent.

Pluuia tempestuosissima diremit bellum.

DE EVERSIONE MEDIOLANI.

POst hæc, ut superbos Deus euerteret, innotescente tali infortunio parentibus & amicis imperatoris, & suis fidelibus, ad auxilium ipsius properarunt, uidelicet, F. Chunradi regis filius, & dux Boemorum supradicti regis filius. Pragensis quoq; episcopus nomine Daniel, & Reinaldus Coloniensis archiepiscopus, & imperialis aulæ cancellarius: hi cum magna multitudine nobilium & procerum ad auxilium imperatoris aduentarunt. Cumq; imperator Mediolanenses assiduis infestaret bellis, contigit circa uesperas unius diei, inter eos cõmisceri prælium. In quo F. Cunradi regis filius, regis uexillifer iuxta Mediolanensium portas turmas induxit imperiales, & tunc imperator super ponte

Auxilium mittitur Friderico, infestante Mediolanẽsibus bello

ponte munitissimę urbis pedes remansit, equo multis uulneribus interempto. Tandem supra Mediolanenses plena potitus est uictoria: multisq; fugatis & interemptis, circiter mille captiuos ad Laudam remisit, ubi in hiemali tempore in compedibus nudi & erumnose conseruati sunt.

Captiui hiemali tempore nudi conseruati.

His attriti Mediolanenses, terroribus, fame quoq; & inedijs perculsi, sine omni conditione se & sua, & ipsam urbem in manus imperatoris tradiderunt. Egressi igitur seorsum nobiles, & seorsum populares, processerunt usq; ad Laudam: plæbei uero uexillum sancti Ambrosij super carociam suam aduexerunt, ut sic facilius ad misericordiam animum imperatoris inflectere potuissent. Cumq; in tempore aduentus eorum imperator resedisset in prandio, & imber grauissimus irrueret supra Mediolanenses ante portam aduentantes, distulit aliquantulum eos intromittere, ut fatigati discerent se deliquisse. Demiq; intromissis eis, cum carocia per portas introire non posset, fecit imperator transtrum carocię auferri, & ipsam in quatuor partes secari, & ita cum uexillo inferri, & homines ad se intromitti. Cumq; sine omni conditione iurata & tradita esset ei potestas super urbem Mediolanensium, noluit tamen facere stragem super homines perfidos & periuros, sed permisit eis potius tempus pœnitentiæ, ita ut muros suę ciuitatis ab antiqua gente Barbarorum constructos, penitus diruerẽt. Turres quoq; & ędificia ciuitatis funditus subuerterent, & de ciuitate exirent, nec ultrius eam sine licentia inhabitarent.

Mediolanum traditur in manus imperatoris sine omni conditione.

Cumq; ad subuersionem urbis ipsi ciues non sufficerent, aut forte dissimularent, adiunxit eis imperator in huius rei auxilium Cremonenses & Papienses, & aliarum ciuitatũ ciues, qui in auxilio suo fuerant, ut eam uiriliter diruerent. Sicq; factum est, ut in urbe bestiæ & feræ, & sicut in Prophetis scriptum est, diuersa dæmonum genera inhabitarent & ferarum. Ciues uero extra urbem in quatuor uicis aliquantulum longe ab urbe remotis collocati sunt: ubi in tugurijs & mapalijs & uilibus ædificijs multo tempore permanserunt.

Subuertitur Mediolanum.

Imperator uero nobili potitus triumpho, in oliuarũ festo, in beati Ambrosij basilica unà cum oliua triumphalem gestauit uictoriæ palmam. Proinde imperator tanto ditatus trophæo, Ticinensium urbem graatanter reuisit. Vbi in paschę festo cum coniuge sua Beatrice multis stipatus principibus, coronatus processit secundum decus imperiale, & ad conuiuium suum omnes tam ciues quàm aduentantes conuocari præcepit.

Triumphus Friderici in festo oliuarum cum oliua.

Tunc amputato capite perfidissimorum Lombardorum, Placentini & Brixienses, & alię ciuitates resistentes, imperatori omnino se subdiderunt. At ipse Placentinis & Brixiensibus, secundum iuramenta ipsorum, pręcepit muros & fossata deijcere, & turres ciuitatis euertere: & quatenus in una corte non cõsistat plus ędificiorum quàm una domus: sicq; disposuit omnes ciuitates quę sibi rebelles extiterant, & secundum hęc decreta iustitiarios suos in eisdem instituit. Ipseq; partem Octauiani, qui & Victor, ubiq; firmaturus in quantũ poterat, processit. Multi igitur de archiepiscopis & episcopis, & alijs ecclesiarum prelatis propter fauorem imperatoris eidem Octauiano adhęserunt, & forte propter hoc, quia apparebat ualde religiosus homo.

Placentini & Brixienses se dedunt.

Victorem papam firmat Fridericus.

Audiuimus eo tempore apud Mediolanum in quadam basilica annotatos in ueniri duos uersus, excriptos in quodam lapide ex antiquissimo tempore, qui hanc destructionem credebantur prenunciasse his uerbis:

REX EST VENTVRVS MEDIOLANVM TIBI DVRVS:
REX TIBI CRVDELIS, PER QVADRVM DIMINVERIS.

Hęc de bellis imperatoris plenius descripsisse sufficiat exẽpli gratia, ut pateat, quàm uirilem & animosum se exhibuerit in alijs bellis, quę in annotationibus annorum, siue ex descriptionibus, siue relationibus, prout potuimus inuenire, breuiter explicabimus. Cuncta siquidem plene describere, opus faceret immensum. Annos igitur denotemus.

Universidad de Deusto Biblioteca

ANNI FRIDERICI IMPE-
ratoris.

ANno Domini milleſimo clij. Fridericus rex efficitur, ut ſupra dictũ eſt. Anno Domini mill. cliij. Eugenius papa moritur, cui ſuccedit Anaſtaſius natione Romanus, ſedit annũ unum, menſes quatuor. Eo anno capta eſt à Chriſtianis ciuitas Aſcalona. Diuortium quoq; factum eſt Conſtantiæ inter F. regem, & Aldam filiam Diepoldi marchionis. Anno Domini milleſimo cliiij. Anaſtaſius papa obijt. Cui Hadrianus iiij. genere Anglicus ſucceſſit, ſedit annos quinq;, menſes tres. Eo anno Reatum ciuitas cœpta eſt reædificari. Et in kalendis Octobris ſol obſcuratus eſt per totam diem, ita quod ſicut luna uidebatur. Tunc F. rex expeditionem Romanam aggreſſus eſt. Anno Domini milleſimo clv. Fridericus imperiali benedictione ab Hadriano papa ſublimatur. In feſto ſancti Michaelis recedens, & poſt annũ eodem tempore reuertens. Anno Domini milleſimo clvi. Imperator ueniens in Lombardiam, contra Mediolanenſes cœpit pugnare. Anno Domini milleſimo clvij. Nix magna, & frigus inſolitum circa paſſionem Domini inhorruit: quod mortalitas hominum ad tempus, & exuſtio maxima per totam eſtatem eſt ſubſecuta: & in kalen. Iulij maxima ſeueritas grandinis, & tanta concuſſio uentorum inualuit, ut nõ ſolum ſegetes conſumeret, & arbores euelleret, ſed etiam ædificia, caſtrorum munitiones humo proſterneret, & in aliquibus eccleſijs campanaria cum campanis deiecta confringeret. Anno Domini milleſimo clviij. Imperator ſecundam expeditionem mouit in Italiam, propter ſecundam rebellionem Mediolanenſium. Tunc Laudam muris firmauit, & Mediolanenſes obſidere cœpit & uaſtare. Anno Domini milleſimo clix. Principes qui relicti fuerant, imperatorẽ ſubſequuntur H. uidelicet, dux Saxonum, circa Pentecoſten cum imperatore in mille ducentis loricis: Vuelfo uero circa feſtum ſancti Michaelis cum trecentis loricatis. Eo anno Hadrianus papa obijt, cui Alexander iij. natione Tuſcus ſucceſſit. Et ſciſma oritur, quod ferè per xx. annos duraui. Omnes autem anni Alexandri ſunt circiter xxiiij. Anno Domini mill. clx. Imperator iam tertio rura Mediolanenſium uaſtauit, & Cremam expugnauit. Vbi quidam principes ab imperatore ad ſua negocia receſſerunt. Anno Domini mill. clxi. Imperator à Mediolanenſibus fugatus eſt. Anno Domini milleſimo clxij. Imperator Mediolanũ deſtruxit. Eodem anno apud Conſtantiam in feſto ſancti Clæmentis factũ eſt diſſidium inter H. ducem, & uxorem ſuam Clæmentiam, filiam C. ducis Zaringiæ. quod de conſilio imperatoris dicunt factũ fuiſſe. Duxit quoq; præfatus dux uxorem filiam regis Angliæ H. qui Thomam Cantuarienſem epiſcopum occidit, & dignum martyrem Deo effecit: de qua genuit tres filios: H. qui poſtea fuit Palatinus Rheni: & Ottonem, qui modico tempore fuit imperator: & quendam Vuilelmum. Anno Domini milleſimo clxiij. Imperator redijt in Alemanniam. Eo anno Hugo comes Palatinus de Toingen, in comitatu quem à duce Vuelfone habuit, quoſdam milites Vuelfonis pro ſuis exceſſibus capiuatos ſuſpendit, & caſtrum eorum Moringen deſtruxit. Pro quo dux Vuelfo querimonia eum impetens, pro ſatisfactione debile reſponſum accepit. Cumq; patienter ſuſtinuiſſet, nec à quærimonia ceſſaret, procedente tempore, pater dux, filium de Italia reuocauit. Ipſe illo iturus, & negocia terræ per ſe tractaturus, filio omne patrimonium, & poſſeſſiones quas ex parte matris habiturus erat, ex integro tradidit. Anno Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo quarto, factum eſt, ut Vuelfo iunior propter præfatam diſcordiam cum multis principibus & baronibus terræ, exercitum deduceret ad caſtrum Toingen: in quo exercitu fertur habuiſſe militum, ſiue armatorum, duo millia ducentos, uel amplius. Hi omnes octauo Idus Septembris, circa ueſperam ſabbati, non longe à Toingen caſtra poſuerũt, & diem dominicum in quiete & ocio deducere ſtatuerunt. Cumq; die dominico multi de nobilibus & principibus de facienda concordia & pace plus laborarent & orarent, quidam proterui & minus cauti de caſtris Vuelfi eruperunt, & caſtro Toingen appropinquare cœperũt: quibus alij de caſtro obuiã proceſſerunt.

Nix magna.

Mediolanum ſecundo oppugnatur.

Sciſma eccleſiæ 20. annis.

Mediolanum deſtruitur.

Forte Tubingen.

Bellum Hugonis cum Vuelfone.

Vuelfo iunior obſidet Tubingen.

Sicq;

Sicq; inito conflictu, ortus eſt tumultus in caſtris utrinq;, & ueloces aduolarunt, quod factum eſt circà horam nonam diei. Comes quoq; Heinricus de Veringen uexillifer fuit Vuelphonis, & in comitatu ſuo fuerunt cum præfata turma militũ tres Epiſcopi, Auguſtẽſis, Spirenſis, Vuormaciẽſis. Bertholfus dux de Zaringen, & alij Marchiones & comites ꝯplurimi. In auxilio uero Palatini erat. F. Cunradi regis filius, & Zolrenſes, & alij ꝯplurimi, multum tamen impares tantæ aduerſariorum multitudini. Inito itaq; conflictu de caſtro ſuper aduerſarios acclamatum eſt, & ex firmioribus locis contra eos pugnatum eſt, ita ut in fugam tanta multitudo uerteretur, ſed neq; fugere potuerunt, nam diſperſi ſunt, & confuſi, ita ut ex eis nongenti ferè in captiuitatem traherentur, & alij nemoribus uel ſpelunCis aufugerent. Ipſe quoq; Vuelpho ad caſtrum Achalin, duobus uel tribus comitatus ꝯfugit. Anno Domini Mclxv. Vuelpho ſenior audito tali infortunio filij ſui, de Italia redijt, & cum Imperatore hoc egit, ut captiui remitterentur. Facta eſt pax, quæ tamen uno tantum anno duraui. Anno Domini M clxvi. Vuelpho memor iniuriæ priſtinæ, terram Palatini rurſum depopulatur, & duo caſtra ipſius, Kelmunz ſcilicet & Vuilar deſtruit, in quibus lx. de ſuis captiuauit. Tunc Palatinus fractus animo. F. ducem, qui Vuelphoni plerunq; aduerſabatur, interpellauit. Qui eius conſilio ducem Boemorum cum gente ſua ſæuiſſima eduxit, qui totam Germaniam à nemore Boemiæ, per Bauuariam & Sueuiam, uſq; ad lacum Lemannum immaniter uaſtauerunt, & ſuis ſpurcitijs fœdauerunt. Tandem tamen de prouidentia Imperatoris factum eſt, ut dictus Palatinus in manus Vuelphonis & poteſtatem ipſius omnino ſe traderet apud Vlmam, coram Imperatore & Principibus. Imperator nanq; exercitum contra Romanos mouere decreuerat, & ideo in Alemannia pacem reformauit. Eo nanq; tempore Imperator premiſerat ad pugnandum contra Romanos Reinaldum, Cancellarium Archiepiſcopum Coloniẽſem, & Chriſtianum Archiepiſcopum Moguntinum, quos & ipſe cum exercitu conſecutus eſt. Anno Domini Mclxvij. Vuelpho ſenior, circa Epiphaniam iam ſecundò iter Hieroſolymitanum aggreditur, & in Italia Imperatorem reperiens, ac filium ſuum cum omnibus ad ſe ſpectantibus gratiæ eius commendans, Paſcha ſanctum apud ſepulchrum Domini peregit. Interea Imperator Vuelphum iuniorem multis illectum promiſſionibus, ad ſe in Italiã reuocat, cum alijs Principibus, qui poſt eum remanſerant, qui ſtipendijs acceptis ad ipſum peruenerunt, non longe à Roma. Eo anno expugnati ſunt Romani apud montem Porcum, ab exercitu Reinaldi Coloniẽnſis, & Criſtiani Moguntini Archiepiſcoporum, ubi alij mortui ſunt, & multi captiuati: & extunc cœpit Imperator Romam obſidere, & terras inimicorum ſuorum uaſtare. Multi ſiquidem Romanorum, propter exortum ſciſma, in parte ipſius fuerunt. Cumq; menſe Iulio, circa Romam magnam uaſtationem, & ſtragem populorum faceret, & Vuelpho ſenior reuerſus eſſet ad ipſum, hæc tanq; deteſtabilia aſpicere non potuit, ſed ad propria redijt, filium ſuum relinquens ibidem. Mox ultio diuina ſubſecuta eſt, maxima enim pars exercitus Imperatoris mortalitate interijt. Epiſcopus Coloniẽnſis ille, qui totius mali huius, necnon & ſciſmatis diutini incentor fuit, Spirenſis, Ratiſponenſis, Bragenſis, Verdonenſis, Leodienſis, ac cæteri Principes, Fridericus ſcilicet Dux, filius Cunradi regis. Vuelpho Dux filius Vuelphonis Ducis, Berengarius Comes de Saltzbach, Heinricus Comes de Toingen, cum plurimis regni huius maioribus occubuerunt. Quorum omnium penè oſſa, carnibus per excoctionem conſumptis, ad propria reducta ſunt. Translata ſunt aũt & oſſa Vuelphonis, & in monaſterio Steingademo à patre ſuo fundato, repoſita ſunt. Anno Domini Milleſimo centeſimo lxviij. & ſequentibus annis, prout oportunitas temporum conceſſit, cœpit Imperator in partibus Tuſciæ & terræ Romanæ, caſtra ad ſe ſpectantia, ſuæ poteſtati uendicare, & quædam noua conſtruere, in quorum præſidijs Teutonicos præcipue collocauit. In monte ſiquidem Radicophino, eminentiſſimum caſtrum ipſe primus conſtruxit. Ex quibus Romanos adeo perdomuit, ut Alexander Papa

Comes Henricus de Veringen.

Achalin.

Germania à Bohemis uaſtata.

Chriſtianus archiepiſcopus Mogontinus.

Romani expugnati apud montẽ Porcum.

Exercitus Imperatoris mortalitate periit.

Alexander Papa fugit Roma.

Universidad de Deusto
Biblioteca

coactus secederet ab urbe, & in partes Franciæ, seu Angliæ, uel Aquitaniæ, siue Hispaniarum se conferret. Nam exortum scisma, durabat in tantũ, ut mortuo Octauiano, Vuido in Papam eligeretur: quo defuncto, successit tertius Iohannes Frumensis, quos Imperator fouit, & manu tenuit in Apostolica dignitate. Milites quippe Teutonicos in dignitatibus Italiæ constituit, nam quendã liberum Bideluphum, ducem Spoleti effecit. Marchiam quoq; Anconæ, & principatum Rauennæ, Cunrado de Luzelinhart contulit, quem Italici muscam in cerebro nominabant, eo q; plerunq; quasi demens uideretur. Per singulas quoq; ciuitates indicibus constitutis, recessit ab Italia, cœpitq; in partibus Alemanniæ multa prædia, nunc emptione, nunc procerum donatione, seu quacunq; successione fiscali, uel hereditaria, conquirere. Rudolphus quippe comes de Phullendorff, omnia sua prędia contulit Imperatori. Iisdem quoq; temporibus, mortuo Adelgozo de Suabegge sine hęrede, qui fuit aduocatus Augustæ, ipse Imperator tam aduocatiam, cũ alia prædia ipsius sibi uendicauit, siue ex concessione Episcopi, qui tunc erat, siue successione fiscali, aut hæreditaria. Sane, quia ciuitatis Augustę mentionem fecimus, quod supra omisimus, in hoc loco de ea latius describamus.

Conradus de Luzelinhart musca in cerebro.

Rudolphus de Phulendorff.

Adelgozus de Suabeg.

DE AVGVSTA VINDELICORVM, uel Rhetiæ.

ICVT ex scriptis ueterum colligitur, hæc ciuitas tria nomina accepit. Germanorum quippe gentes primum considentes in partibus Rhetiæ, quæ nunc est pars Sueuiæ, non longe ab Alpibus in planitie, loco tamen munito, propter concursum duorum rapidorũ fluminum, hanc urbem construxerunt, & non muris, sed fossatis eam firmauerunt, & ex nomine Deæ Zizæ, quam religiosissime colebant, Zizerim eam nominabant. Huius quoq; Deæ templum, ex lignis Barbarico ritu constructum, etiam postq; Romani eam incolere cœperunt, inuiolatum permansit, at uetustate collapsum. nomen colli seruauit, in quo postmodum in lapide exculpti, hi uersus sunt reperti:

Zideris dicta à Zihadca.

QVEM MALE POLLVERAT CVLTVRA NEFARIA DVDVM,
GALLVS MONTICVLVM HVNC TIBI ZIZA TVLIT.

Vnde usq; in præsens ab incolis idem monticulus Zizenberg nominat. Apud hanc urbem Romani deleti sunt magna cæde. Nam Titus Annius prætor, ad arcendas Barbarorum excursiones, cum exercitu in kal. Augusti eam circundedit, ipseq; ad Meridianam oppidi partem, quæ sola patebat, castra sua cum legione Martia, operosissime communiuit. Ad Occidentem uero ultra fluuium, ubi Sueuis aut Barbaris aditus patebat, Auar Bogudis regis filius, cum omni equitatu & auxilio Macedonico cõsedit. Igitur quinquagesimo nono die, q; eõ uentum est, cum is dies Deæ Zize apud Barbaros celeberrimus esset, ludum & lasciuiam, magis q; formidinem ciues ostentarunt. Tunc etiam immanis Barbarorum multitudo, quæ de partibus Sueuiæ illuc conuenerat, de proximis syluis repente erumpens, ex improuiso castra irrupit, & Auaris exercitum deleuit. Ipsum quoq; Auaregio habitu indutum, uiuum compræhendentes, crudeliter, in modum pecoris mactauerũt. A quo in loco, ubi mactatus est, uicus usq; hodie appellatus est, Crieches Aueron, in quo hi uersus reperti sunt.

Zizemberg.

Criechet.

Aueron.

HIS NOMEN TERRIS BOGVDIS DAT REGIA PROLES
GRAECVS AVAR, PECVDIS DE SVEVIS MORE LITATVS.

Oppidani uero non minori fortuna, sed maiori uirtute prętorem in auxilium sociis properantem inuadunt, quibus Romani haud segniter resistunt. In quo conflictu, duo principes oppidanorum, Habino & Caccus, in primis pugnantes cadunt, & inclinata iam res esset oppidanorum, ni maturassent auxiliũ ferre Sueui in altera ripa uictoria iam potiti. De nominibus autem illorum Principũ interfectorum, extant adhuc loca denominata, nam rustici de Habinone uocant monticulum Habinoberg, in quo hi uersus reperti sunt.

Habino.

Caccus.

Habinoberg.

PRAEFECTVS HABINO SE VICTVM ATQVE SEPVLTVM,
PERPETVO MONTIS NOMINE NOTIFICAT.

A Cacco uero dicunt Gegginen denominari. Deniq; coadunatis Sueuis & oppidanis, castra irrumpunt: & prętorem, qui paulo altiorem tumultũ frustra cepe rat, Romana ui resistentem obtruncant: legionemq; diuinam, ut nec nuncius cladis superesset, funditus delent. De hac perdita legione adhuc Perlaich, quasi perdita legio nominatur: ubi postmodum hi uersus sunt reperti.

Gegginen.

Perlaich, quasi perdita legio.

INDICAT HIC COLLIS ROMANAM NOMINE CLADEM,
MARTIA QVO LEGIO TOTA SIMVL PERIIT.

Solus uerres tribunus militum, amne transmisso, in proximis paludibus se occultans, honestam mortẽ subterfugit: lacui Vernse hucusq; nomẽ dedit. Versus.

DAS NOMEN LACVI VERRES QVO TV LATVISTI.

Hic tamen non multo post Siciliæ proconsul effectus, turpem mortem promeruit. Nam cum se magistratui abdicaret, iudicio ciuium damnatus est. Propter hunc Verrem tradunt Augustenses hanc cædem fuisse eandem, quam iub Augusto factam quidam describunt: sed Varum illum nominant his uerbis. Ea tempestate cum tribus legionibs Varus, Romano more, superbe & auare erga subditos se gerens, à Germanis deletus est. Quam militis Romam cladem in tantum ęgre tulisse fertur Augustus, ut sæpissime caput parieti collideret, ac per uim doloris diceret. Quintili Vare redde legiones. Grauissimum & atrocissimum hoc Romanorum & Germanorum bellum, & post Africanum maximum, tribus annis cũ quindecim legionibus gestum, scribit Suetonius. Vnde notari potest quanti roboris prædicta gens germanorum fuerit, quæ in summa authoritate Romani imperij, tantam stragem Romani militis dederit. Vrbs eadem postmodũ Vindelica à fluuio est nominata. Tandem ex nomine Augusti, per Claudium Drusum, qui eam reparauit, seu muniuit, Augusta est dicta. Idem enim Drusus apud Rhenum, ut supra dictum est iiij. ab Augusto imperator Mogonciam construxit: ubi adhuc monumentum eius monstratur in modum piræ.

Lacus Vernse.

Cædes Augustæ, sub Augusto per Varum facta.

Quintili Vare legiones redde.

Suetonius in Octauio Augusto.

Robur Germanorũ.

VINDELICA AVGVSTA.

D. Georgius Spalatinus in historia Arminij, quam ex Plinio Strabone, Cornelio Tacito, Velleio Paterculo, Paulo Orosio, Lucio Floro, Tetmaro Episcopo Meriburgensi, & D. Alb. Kr. collegit diligenter, probat cædem legionum Vari factam in ducatu Bergensi uel iuliacensi, intra Rhenum & Vuisaram, ubi Miletus Heros Germaniæ, Brutus Arminius, uel Hermannus habitauit. Cornelius Tacitus lib. 1. Annalium scribit, ostendens inter Albim & Rhenum, imo inter Luppiam & Amisiam annes in Teutoburg. saltu Varum cum copijs cecidisse. Verba eius sunt. Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum, quantumq; Amisiam & Luppiam amnes inter uastatum haud procul Teutoburgiensi saltu, in quo reliquiæ Vari legionumq; insepultæ dicebantur. hæc ille. Sunt qui putãt, inter Cassilam Hesiæ urbem & Padebornam Vuestphaliæ Romanorũ stragem factam. Eius oræ cultores digito monstrare poterunt saltum Teutoburgiensem & pugnæ locum. Aeneas Siluius putat Mogonciaci gestam. Strabo libro 7. in Cheruscis editam affirmat. Recentiores historici, Otto Frisingensis lib. 3. cap. 4. Picus in Stauroftico, Nauclerus, Hutenus, & noster Vrspergensis apud Augustam Rhetiæ Vindelicorũ. Iudicium esto apud lectorem.

Sed iam redeamus ad propositũ, ut ulterius annos describamus. Anno Dñi Mclxix. Anno Dñi Mclxx. Terręmotus maximi facti sunt, & ingẽs inũdatio aquarum, mense Sep. Anno Dñi Mclxxi. Anno Dñi Mclxxij. Anno Dñi Mclxxiij. Anno Domini Mclxxiiij. Ciuitas Interamme destructa est, mense Martio.

DE TERTIA REBELLIONE MEDIOLANENSIVM.

ANno Domini Millesimo centesimo septuagesimo quinto, Alexandria obsessa est ab Imperatore Friderico, Mediolanenses quippe pristinam renouantes perfidiam, conspirationem inierunt cum alijs ciuitatibus Lombardiæ. Quæ omnes uno die statuto, iudices Imperatoris cum suis fautoribus à se expulerunt, quosdam suspendentes, quosdam nudos relinquentes Quod factum est propter multiplices insolentias, quas Teutonici in partibus illis exercebant. Accepta quoq; occasione à scismate Romanæ Ecclesiæ, & ab excommunicatione Imperatoris, & ut creditur de autoritate Alexandri Papæ, spretis iuramentis, cœperunt rebellare, & ideo Mediolanenses reædificantes quandam ciuitatem ab Impatore prius destructã, ob honorẽ Alexãdri Papę uocauerũt eã Alexandriam.

Alexandria obsessa à Friderico.

Alexandria dicta in honorem Papæ Alexandri.

Cremonenses

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alexandria dicta Palea.

Cremonenses uero & Papienses, & alij fautores Imperatoris, in derisionem Mediolanensium, & ob uilitatem ædificiorũ, nominauerunt eam paleam, quasi de stramine factam. Erat tamen circũdata fossatis, & muris firmissimis, in quam plurimi Mediolanensium se contulerunt, alij uero, prout poterant, suam ciuitatem reædificabant. In hac obsidione Imperator non profecit, nam dux Heinricus de Saxonia, nepos suus perfide ab eo recessit, sumpta occasione de excõmunicatione, & forte accepta pecunia. Quem, ut referunt homines, secutus est Imperator, & ad ipsum ueniens super lacum Cumanũ, cum magna humilitate postulauit, ut se non desereret: ita, ut uideret pro tali petitione ad pedes eius se uelle demittere, quod dux discrete recusauit. Quidam autem Officialis ipsius Ducis, Iordanus nomine, narratur superbe dixisse. Sinite domine, ut corona imperialis ueniat uobis ad pedes, quia ueniet & ad caput. Tunc Imperator compulsus exercitum suum dimittere, cum maximo labore, auxilio præcipue Taurinensium & Nouariensium, egressus est de Italia, per montem Iouis, tendens in Burgundiã, terram uxoris suæ, in quibusdam etiam locis adeo angustiatus, ut accepta tunica seruientis, seruum se esse simularet, & equos tanq̃ seruus procuratet. Tandem ueniens in Alemanniam, præfatum ducem de traditione & crimine læsæ maiestatis impetiuit. Dux siquidem ipsum præueniens, in Sueuia fecerat cõspirationem contra Imperatorem, & præcipue cum Zolrensibus & Veringensibus, & quibusdam alijs comitibus. Ast Imperator ipsum ducem frequenter euocat ad curiam, ad obiecta respõsurum. Vbi quidam Principes & Barones, fautores ducis, more Teutonicorum, qui sine lege & ratione uoluntatẽ suam pro iure statuentes, contra Imperatorem hoc ius tenere uolebant, ut Imperator ducem cõdemnare non posset, uel terras suas abiudicare, nisi infra terras ducis placitum statueret. Porrò quidam nobilis exurgens in medium, proposuit q̃ lege duellionũ, quod & lege & ratione firmatur, hoc uellet obtinere, contra quemlibet secum pugnare uolentem, q̃ Impetator quemlibet Principẽ posset euocare pro iustitia ad locũ quemcunq; uellet, infra terminos sui imperij existẽtem. Cunq; nullus isti se offerret ad pugnam, edicto Imperatoris præfata sententia pro iure perpetuo statuta est, quã non dubium est autoritate & ratione firmari. Cumq; imperator præfato duci abiudicasset ducatus suos, & alia bona, singula concessit his, quibus apta erant ad retinendum. Sicq; factum est, ut ducatum Noricum cõcederet Ottoni Palatino de Vuitilinspach, cuius & supra mentionem fecimus. Qui fretus auxilio fratrum suorum, Conradi uidelicet Saltzburgensis Archiepiscopi, qui postmodum fuit etiam Mogontiensis Archiepiscopus, Ottonis quoq; fratris sui, quem effecit Palatinum, cuius filius postea Philippum regem interfecit, necnon & Friderici, qui dicebatur Barbatus. Horum inq̃ auxilio ducatum uiriliter obtinuit, & ducem de partibus illis expulit. Ducatum uero Saxoniæ contulit cuidam nobili Bernhardo de Anhalde, filio supradicti Alberti, qui etiam usq; ad tempora nostra superuixit. Huic auxilium prębebat Colonienſis Archiepiscopus Philippus, & Mogontiensis, & Lantgrauius de Thuringia, qui impugnantes ipsum ducem in Saxonia infra unum mensem, de castris ipsius firmissimis, sicut relatu didici xvi. expugnauerunt, & ipsum de terra usq; Brunsuig expulerunt, de qua ciuitate nec ipse, nec eius progenies adhuc potuit expelli. Imperator uero bona ipsius multis distribuit, præter ea quæ Vuelphoni patruo eiusdem, & suo auunculo dereliquit, quæ tũ omnia postmodũ cesserunt Imperatori, siue hæreditaria successione, siue fiscali.

Heinricus dux Saxoniæ perfide agit cum Friderico.

Iordani officialis argute dictum.

Fridericus Imperator seruit.

Cõspiratio Henrici contra Fridericum.

Teutonicorum mos,

Lex Duellionum.

Ducatus Noricus conceditur Ottoni Palatino de Vuitilinſ.

Ducatus Saxoniæ datus Bernhardo de Anhalt.

ANno Domini Mclxxvi. Imperator rursus impugnare cœpit Lombardos, cõmissumq; est prelium inter eos pridie kal. Iulij. De quo tamen sine victoria recessum est. Eodem anno ix. kal. Augusti, reformata est pax inter Alexandrũ papam, & Imperatorem apud Venetias. Nam pars Alexandri cœpit præualere tam in ciuitate Romana, q̃ in tota Italia, propter fauorem Vuilhelmi Siculi. Vnde postmodum v. kal. Augusti, Iohannes Frumensis, qui dicebatur papa Calistus, renunciauit scismati, & iuit ad pedes Alexandri, sicq; diutinum scisma quieuit, & bella durissima cœperunt tepescere. Imperator quippe iam uergens in senium,

Papa Calistus.

nium, quieti cœpit operam dare, & utilitatibus filiorum suorũ intendere: quinq; enim iam genuerat filios, Heinricum uidelicet, quem designauit fieri Imperatorem. Fridericum quoq;, quem effecit ducem Sueuorum, & Ottonem, qui postmodum habuit terram matris suæ, necnon Cunradũ, qui mortuo prædicto Friderico, fuit dux Sueuorum, sed & minimum Philippum, qui mortuo Heinrico, successit in regnum.

Filij Friderici Barbarossæ. 1. Heinricus. 2. Fridericus. 3. Otto. 4. Conradus. 5. Philippus.

Eo tempore iam bellis nimis fatigatus Imperator, Lombardis omnibus condixit curiam apud Constantiam, ubi Principes & potestates eorum se representauerunt, & pacta quædam de faciendo seruitio Imperatori, de singulis ciuitatibus Lombardię ibidem statuta sunt, quæ adhuc dicunt se tenere in scriptis, nec ad seruiendum ultra hæc compelli uolunt. Sicq; pax reformata est. Anno Domini Mclxxvij. Anno Domini Mclxxviij. Anno Domini Mclxxix. Anno Domini Mclxxx. Idus Sept. hora ix. Sol Ecclipsim passus est. Anno Domini Mclxxxi. Imperator apud Moguntiã maximum festum & conuiuium celebrauit, cõuocatis ibidem Principibus & Baronibus totius regni, sed & de alijs regnis q̃ plurimis. In quo conuentu duo de filijs ipsius, uidelicet. H. rex. & F. dux, gladios accinxerunt. Desponsauit quoq; postmodũ prędicto. H. filio suo dominã Constantiã filiam Rogerij, quondã regis Sicilię, quã tunc in potestate habebat, Vuilelmus patruus eius, qui eam enutriuit, & ipsius nomine regnum gubernauit. Alteri quoq; filio suo. F. duci desponsauit filiam regis Vngariæ, qui tamen morte præuentus, ipsam non transduxit. Anno Domini Mclxxxij. Alexander Papa celebrauit concilium generale in basilica Lateranensi. xiiij. kal. April. licet alibi reperiatur, q̃ ipsum celebrauerit anno Domini Mclxxix. Sed potest esse q̃ tunc cum aliquibus Episcopis Italiæ Synodum habuerit. Anno Domini Mclxxxiij. Alexander obijt. Cui successit Lucius. iij. natione Tuscus. Sedit annos vi. men. & diem. Hic rursus contra Imperatorẽ quasdã controuersias excitauit, pro quibus sedandis, conditur placitum, apud Veronam, ubi cum essent ambo, Lucius mortuus est, & ibidem sepultus. Super cuius tumulum hi uersus annotati referuntur.

Gladios accingere.

Heinrico desponsatur Constantia, Rogerij filia.

Friderico desponsatur regis Vngariæ filia.

Lucius Papa.

LVCI LVCA TIBI DEDIT ORTVM, PONTIFICATVM
HOSTIA, PAPATVM ROMA, VERONA MORI.

Fuerat enim Episcopus Hostiensis, anteqũ esset Papa. Anno Domini Mclxxxiiij. Anno Domini Mclxxxv. Lucius Papa obijt, ut dictum est Veronæ. Tunc Cardinales qui cum ipso erant, de reditu suo plurimum sunt angustiati, timebant enim ab Imperatore aliquam uiolentiam sibi inferri, super electione summi Pontificis. Sane Mediolanẽsis Archiepiscopus ipsos secure deduxit, usq; Rauennam, quem & ipsi in Papam elegerunt, dictusq; est Vrbanus iij. quem multi Turbanum uocauerunt, eo q̃ cum esset Mediolanensis natione, in odium Imperatoris uolebat turbare Ecclesiam, quę iam paulisper quietem acceperat, sed nutu Dei percussus, interijt, Sedit enim annum unum, menses x. & dies. xxv. Anno Dñi Mclxxxvi.

Vrbanus tertius Papa, Turbanus dictus.

ANno Domini Mclxxxvij. Eclipsis solis facta est, in festo S. Iohannis Baptistæ, in hora vi. diei. Eodem anno Vrbanus Papa obijt. Saladinus quoq; rex Persarũ, ciuitatem Hierusalem cœpit, & crucem Domini asportauit. Factaq; est cędes magna ex merito populi Christiani, & penè tota terra Hierosolymitana extirpatis Christianis in potestatem Sarracenorum deuenit, quam tunc incolebãt Latiui. Quomodo autem terra eadem in potestatem Latinorum deuenerit, aut tunc perdita fuerit, breuiter describemus, sicut in scriptis cuiusdam inuenimus, & qualiter mundus totus ad eius ultionem se armauerit, dicamus.

Saladinus rex Persarum Hierusalẽ capit.

Cum olim terram Hierosolymitanam Græci, sub quorum ditione fuerat, perdidissent, & longo tempore in potestate Sarracenorũ extitisset, Latini de perditione terræ cõmoti, collecto exercitu uenerunt, & partes Antiochenas intrantes, auxiliante Domino, terrã recuperauerunt. Horum Principes erãt hi. Gottifridus de Bulion, qui postmodũ dñs fuit terrę Hierosolymitanę, & Baymont, qui princeps extitit Antiochiæ, & quidam alij. Cumq; postmodum semen Gotfridi in tertia generatione defecisset, personæ terræ Israhel, & Barones ad Principes ultramari-

Universidad de Deusto Biblioteca

ultramarinos miserunt, rogantes ut principem destinarent, qui eos regeret, & fu
rentibus resisteret Sarracenis. Qui, habita deliberatione, elegerunt quendam Ful
conem Andegauensem uirum strenuum, regis Angliæ proxima linea consangui
neum: & miserunt eum ad terram Hierosolymitanam. Hic rex coronatus, stre
nuissime rexit terram: duosq; filios reliquit, Baldeuuinum & Almericum. Quo
rum primogenitus Baldeuuinus patri successit in regnum, uir strenuus & sapi
ens. Quo sine liberis decedente, ad fratrem suum Almericum regni potestas de
uoluta est. Qui ex uxore sua sibi plurimum consanguinea duos habuit liberos: sci
licet Baldeuuinum & Sibiliam. A qua uxore cum fuisset, iudicio ecclesiæ, separa
tus, accepit neptem Emanuelis Imperatoris Constantinopolis, Pollinam: ex
qua habuit filiam, nomine Ysabel. Mortuo uero Almerico, Baldeuuinus filius
eius regnauit pro eo, uir strenuus & sapiens & iustus: sed, occulto Dei iudicio, le
prosus fuit. Hic sororē suam Sibiliam Vuilelmo de Longa spe cognomine, mar
chioni de monte Ferrato, tradidit in uxorem: & ipsum comitē Ioppensem con
stituit: qui uidelicet Vuilelmus ex ea filium genuit, etiam nomine Vuilelmum.
Postea mortuus est pater eius de Longa spe cognomine, uir probus in armis, &
placidissimus. Rex uero Baldeuuinus, cum esset leprosus, & nollet uxorem acci
pere, nepotem suum Vuilelmū, filium Sibiliæ & marchionis, coronauit regem:
relinquēs eum in tutela Raymundi comitis Tripolitani. Mortuus est autem rex
Baldeuuinus: & sepultus est ad patres suos. Sibilia uero soror eius comitissa Iop
pæ, iam nupserat cuidam militi Vuidoni de Lisignano, uiro satis armis strenuo,
sed fortuna & scientia inferiori. Sibilia uero mater pueri comitissa Ioppæ, cum
patriarcha Eraclio, & alijs terræ personis procurauit q̃ sibi & uiro suo Vuidoni
regnum daretur: qui coronati sunt ignorante & irrequisito comite Tripolitano
qui fuerat à rege Baldeuuino regni procurator, & baiulus constitutus: ob quam
causam cœpit ea machinari, quę possent in regis redundare dedecus: & tā ipso,
ut dicitur, procurante, q̃ etiam nostris peccatis exigentibus: culpa quoq; Reinal
di principis de Moreal, qui Treugas, quas regnum Hierosolymitanum cum Sar
racenis habebat in perpetuū, maxima præda capta, confregit. Irruerunt Sarrace
ni in regnum Hierosolymitanū: & capto rege & baronibus & populo intruso
ligno quoq; dominicæ crucis, & Hierusalem hæreditate Dei, & ciuitatibus & ca
stellis uniuersis, anno dominicæ incarnationis M.clxxxvij. totum regnum usq;
ad internitionē contriuerunt. In quo regno sola Tyrus, urbs in medio cordis ma
ris sita, & fere à mari circundata, excidio perpetrato, remansit. Quā postmodum
Cunradus marchio de monte Ferrato, frater Vuilelmi, quem supra memorauī
mus, laudabili strenuitate defendit: & Sarracenis, tam in mari q̃ in terris, restitit
gloriose. Prædicti nanq; excidij dato passim rumore per orbem, fremuerunt
gentes, & commota sunt regna: uenerunt à finibus terræ tribus domini, liberare
sacrificium eius de manibus ipsorum qui portant iniquitatem in cubilibus suis:
& de sua uirtute deceptorie præsumunt. De Italicis ergo primi iniuriæ Christi
occurrunt homines bellicosi discreti: & regula sobrietatis modesti, prodigalita
tis expertes, parcentes expensis, cum necessitas non incubuerit: & qui inter o
mnes gentes soli, scripta legum sanctione regūtur. Hi ducem proprium non ha
bentes, cum suis, quos elegerant, tribunis ad obsidionem urbis Acon, cum ipso
rege Vuidone, qui fuerat à captiuitate liberatus, perrexerunt.

Ciuitas Acon, quę antiquitus Ptolomaida uocabatur, in littore maris est posi
ta: & est ipso mari à meridie & occidente perclusa: ab oriente uero & septentri
one tota pater. Ex qua parte rebellantibus terris, refertam Italici urbem obsede
runt. Quos postmodum ueniens Saladinus cum multitudine infinita obsedit,
credens illos propter paucitatem plenius posse delere: sed, misericordia fauente
diuina, ei in contrarium cessit. Nam diebus paucis euolutis, uenerunt Daci, Nor
manni, Gothi, Franci, & cæteræ gentes insularum, quæ inter occidentem & sep
tentrionem sitę sunt, gentes bellicosę, procerę corpore, mortis intrepidę: naui
bus rotundis, quæ Hilnachiæ dicuntur, aduectę. Hi, si non superuenissent, Chri
stiani funditus essent demoliti. Isti cum ipsis Italicis ciuitatem obsederunt. Dum

Fulco Andegauensis.

Baldeuuinus.

Sibilia.

Ysabel.

Guilielmus de Longa spe.

Baldeuuinus Moritur.

Tyrus.

Cunradus de mōte Ferrato.

Obsidio urbis Acon.

Daci, Normāni, Goti, Franci gentes bellicosæ.

Naues rotundæ Hilnachiæ.

hæc apud

hæc apud Acon geruntur, Fridericus imperator Romanorum, cum exercitu per
spicuo de Teutonica egrediens, per Vngariam & Bulgariam transiens, in ma
nu forti & brachio extento in Licaoniam transuectus est: ibiq; de philomena &
Iconio & alijs ciuitatibus gloriose triumphans, Soldano & Turcis rebellanti
bus, domitis, deuenit in Armeniam: ubi peccatis nostris promerentibus, dum
in æstu maximo in flumen, quod Serram incolæ appellant, lauandi gratia, de
scendisset, mortuus est: & acessit damnum inæstimabile Christianis.

Fuit autem Fridericus imperator uir Christianissimus, bellorum omnium tri
umphator, animosus, mansuetus, familiaris, quibuslibet uictis clementissimus,
obliuiosus iniuriæ, statura mediocris, corpore rufus, ætate longæuus: & qui cor
poris strenuitate non erat inferior quolibet ducatu regiminis. Huic in regendo
exercitum successit filius eius nomine patris sui Fridericus dux Sueuiæ, armis stre
nuissimus: quo per Armeniam ducente exercitum, in confinio ipsius Armeniæ
& Syriæ, non longe à nobilitate Antiochiæ ingēs plaga desæuit in Alemannorū
exercitum: ut uel propter intemperiem aeris, uel ciborum abundantiam, à qui
bus se temperare nesciebant, fere omnes mortui sunt, ac si nollet Deus membra
suo capiti superuiuere. Ipse autem dux Sueuiæ cum paucis ad obsidionem Acon
deuenit: ibiq; paucis diebus euolutis, mortuus est. Fuerunt autem in exercitu im
peratoris isti principes & barones, dux Sueuiæ, dux Bertholdus Meraniæ, epi
scopus Herbipolensis, archiepiscopus Tarantasianus, episcopus Monasteriensis
episcopus Patauiensis, episcopus Ossiburgensis, episcopus Misniensis, Herman
nus marchio Badensis, Fridericus de bergilen, Cunradus de dombach, & Frid
ericus frater eius, Gobertus & Poppo, & multi alij quos labor esset nominare. In
terea uenerat ad obsidionem Acon Philippus comes Flandriæ, Theodebaldus
& Stephanus comes Campaniæ, Henricus eorum nepos, qui postea dominus
Hierosolymitanæ urbis remansit, & dux Burgundiæ, & Ludouicus Langrauius
Thuringię, & plures alij principes & barones. Cœperunt potius omnes in exer
citu operam dare, q̃ expugnare ciuitatem. In diebus illis fames ualida facta est in
exercitu ita q̃ uestes & arma cogerentur milites ob uictum distrahere, & macta
re equos: una enim galina marsupium magnum euacuabat. Immo, quod dete
rius est, auro cibaria non poterant inuenire.

Eodem tempore Cunradus marchio, quem supra memorauimus, homo sa
gacissimus, habens ciuitatis Tyri dominium, cœpit ad regni Hierosolymitani
gubernaculum aspirare: & in tantum sua astutia processit, q̃ Ysabel filiam regis
Almerici à uiro suo auferendo, qui regionis ultra fluuium dominus fuerat, fecit
ecclesiastico iudicio separari: ipsamq; in uxorem accepit.

Eisdem temporibus Philippus Frācorum rex peruenit ad obsidionem Acon:
post cuius aduentum, aliquātis diebus transactis, Richardus rex Angliæ, deuicta
insula Cypri, & bonis omnibus spoliata, ad eandem obsidionem peruenit. Ve
nit autem cum eisdem regibus, omnium innocentia malorum, filia diaboli po
tentissima regina inferni, discordia: & sedit in medio eorum, cum sorore sua pri
mogenita macilenta & liuida, inuidia scilicet: & tam ipsos reges q̃ etiam totum
Christianorū exercitum, in diuersas uoluntates & actiones distraxit. Cum enim
Francorum regi pugna contra ciuitatem placeret, Anglico displicebat: & quod
placebat Anglico, displicebat Franco: & in tantum huiusmodi aucta est discor
dia q̃ fere inter se intestinum monerent bellum: & inter omnes alios principes
& barones duorum regum effusa est discordia. Cum rege Franciæ isti fautores e
rant, dux Burgundiæ, comes Clarimontis, marchio Cunradus, cuius potentia
magna erat in exercitu, Templarij Januenses, Langrauius de Thuringia, comes
Rupertus, & Beluacensis episcopus. In parte regis Angliæ fuerūt isti, comes Flan
drensis, comes Campaniæ, rex Vuido, Hospitalarij, Pisani, & Plures alij.

His diebus Sibilia uxor regis Vuidonis cum duobus filijs suis mortua est: &
marchio magis & magis ad regnum aspirauit. His etiam diebus mortui sunt co
mites, Stephanus & Tibaldus frater eius, milites strenui & sapientes: mortuus
est comes Flandriæ, & Langrauius de Thuringia, uir per omnia strenuissimus, &

Fridericus amne suffocatur.

Dotes Friderici.

Fridericus dux Sueuiæ.

Alemannorū exercitus moritur.

Forte Moraniæ.

Fames in exercitu.

Cūradus marchio.

Discordia in exercitu, comite inuidia.

Anglicus.

Francus.

d celebri

Universidad de Deusto Biblioteca

celebri fama in perpetuum nominandus. Erectis igitur machinis et castellis contra mœnia ciuitatis Acon, urbem fortiter expugnare cœperunt, & Sarraceni non minus fortiter resistere, cõburentes ædificia, quæ Christiani erexerant. Tandem uolente Domino, muri ciuitatis cœpere frangi, propter utriusq; regis ædificia, & turris quæ dicitur Maledicta, iactis lapidibus conquassari. Vnde Christianorum animi eriguntur, Sarracenorũ deprimuntur. Iam enim poterãt Christiani fractis muris ingredi ciuitatem. Tunc Sarraceni pacta quærunt, reddere ciuitatẽ promittunt, & crucem dominicã, & captiuos Christianos, si ipsis tantummodo uita saluaretur. Pacta placent, per manus marchionis, in potestate regũ reddunt ciuitatem, & inter ipsos reges diuiduntur Sarraceni, qui fuerunt intra inuenti. Postea uero cũ pacta seruare nequissent, quoniam crux dominica nullo modo potuit inueniri, omnes decollati sunt. Rex Franciæ nacta occasione recessit, loco sui milites duci Burgundiæ commisit. Anglorum uero rex in terra Hierosolymitana remansit, & reædificauit Iopen, & Ascalonam. Saladinum & exercitum eius bello confregit. Mercatores Saladini ad Damascum euntes, spoliauit & cepit. Ioppen postea à Sarracenorum insultibus liberauit strenuissime. His diebus Cunradus marchio dũs est terræ Hierosolymitanæ factus, & post paucos dies ab Assessino interfectus fuit in Tyro. Quæ fuerit causa interfectionis eius, plus in opinione, q̃ in ueritate repertum habeo. Quidam dicunt, quod rex Angliæ mortem eius procurauit, propter hoc quod sororem suam noluit in uxorem accipere. Alij dicunt quod Honfridus dominus de Moreal fecit eum occidi, propter hoc quod sibi uxorem suam Ysabel abstulerat. Alij dicunt, quod propria uoluntate motus est Assessinus ad ipsum interficiendum, propter hoc quod quosdam mercatores terræ suæ apud Tyrum clam interfici fecit.

Conradus marchio dominus terræ Hierosolimorum.

Conradi dotes.

Fuit autem Cuntadus uir armis strenuus, ingenio & scientia sagacissimus, animo & factu amabilis, cunctis mundanis uirtutibus præditus, in omni consilio supremus, spes blanda suorum, & hostium fulmen ignij: simulator & dissimulator in omni re, omnibus linguis instructus: respectu cuius facundissimus reputabatur e linguis: quẽ in hoc solo plurimũ fuisse culpabilem reputo, q̃ alterius uxorem, marito uiuente, seduxit, & fecit à uiro suo separari, ipsamq; in uxorẽ accepit: sed inuidiæ spiritus plurima cõtra eum confinxit. Isdem Vuido rex Hierusalem, sub cuius infortunio sanctum regnũ decessit, factus fuit rex Cypri à rege Angliæ. Mortuo uero Cunrado marchione, Heinricus comes Cãpanię accepit Ysabellã filiã regis Almerici in uxorẽ, quę fuerat uxor marchionis, & dominiũ terrę Hierosolymitanę suscepit. Rex uero Anglicus inter Sarrac. & Christianos quinquennalibus Treugis cõpositis recessit. Qui captus in Teutonia Austrię & traditus imperatori Heinrico cc. millia marcharũ argẽti in sua redẽptione persoluit. Liberatus uero, in patriam proptiã deuenit, ibiq; postmodũ fuit à quodam milite occisus.

Vuido rex Hier.

Rex Anglicus captus in Teutonia Austriæ.

Fuit autem Richardus rex Angliæ homo ferocissimus, fauorabilis, gloriæ cupidus, pecuniæ liberalis, quocunq; ipsum trahebat sequens impetus, & quem ipsi Sarraceni & populus Christianus & alij timuerunt. Treugis ergo sic dispositis, & ab utraq; parte conseruatis, pax habita est in terra sancta.

Situs terræ sanctæ & ciuitatis Hierusalem.

De dispositione uero terræ sanctæ, & situ ciuitatis Hierosolymitanæ omittimus interponere, ne seriem rerum gestarum uideamur interrumpere. in anno prænotato, uidelicet m. clxxxvij. successit Vrbano in sede apostolica Gregorius viij. natione Beneuentanus: sedit menses duos. Hic primum litteras transmisit in orbem pro liberatione terræ sanctæ, multa statuens de correctione morum, tam in clero q̃ in populo, utpote de superfluitate uestium, & choreis, & alijs uanitatibus uitandis. Cui successit Clæmens iij. natione Romanus, sedit annos duos. Eo anno Fridericus imperator, iam cruce signatus, conuentum principum apud Nurimberc coadunauit: ubi de pace terræ disposuit, & in literas redigi iussit: quas literas Alemanni usq; in prẽsens Fridebrief, id est literas pacis, uocant nec alijs legibus utuntur, tanq; gens agrestis & indomita. Quarum tenorem huic operi duximus inserendum, quatenus saltem lex tam decurtata non pereat de hominum memoria.

Gregorius VIII. papa.

Literæ pacis.

Friderb. ieff.

Lex

LEX FRIDERICI IMPERATORIS.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus. Decet fidelitati nostrę, tempora generali populorum prouinciarum tranquillitati circumspectionis nostræ studio prouideri, ut dum in subiectis dominationis uirtute pollemus, reprobos quosliber ac scelerosos à subditorũ iniurijs arceamus æquitatis nostræ correctione. Considerantes quippe quæ damna, quantæq; desolationes hominum & prouinciarum, per seditiones & incendia prouenerint, & quantos præterea futurorum timores reportent ea quæ de conscientia & consilio principum, & aliorum fidelium nostrorum, tam liberorum, quàm ministerialium, ad reprimendas incendiariorum insolentias, imperialis nostra sanxit autoritas: uniuersalis imperij fidelibus nota fieri uolumus, & sicut in castro nostro Nurinberc, hæc ordinata & confirmata sunt, firmiter indicimus obseruanda. Primum igitur de incendiarijs demandamus generaliter, ut si liber homo, ingenuus, ministerialis, uel cuiuscunq; conditionis fuerit, incendium commiserit pro uuerra propria, pro amico, pro parente, uel causæ cuiusquam alterius occasione, de sententia & iudicio imperiali, proscriptioni statim subiectus habeatur. Hic excipiuntur, si qui forte manifesta uuerra castra manifeste capiũt: & si qua ibi suburbia, aut stabula aliaue tuguria præiacent, igne succendunt. Excipiuntur & iudices quos in malefactores pœnam iustitia exigente exercere contingit. Quod si aliquis in ducatu alicuius incendium fecerit, ipse proscriptum pronunciet, ac deinde iustitiæ suæ autoritate eum proscribat. Idipsum faciant marchiones, palatini, comites, lantgrauij, & comites alij, nec alicui eorũ liceat talem absoluere, nisi domino imperatori. Quicunq; etiam incendiarium in domo sua scienter receperit, & consilium auxiliumue ei impenderit, damnum & iniuriam passo pro facultate sua restituat. Iudici uero x. libras monetæ de illa diocesi in qua commissum est, persoluat, ac domino Imperatori pro uoluntate & gratia sua disponat. Si quis aũt super hac culpa innocentiam suam probare uel ostendere uoluerit, cum duobus uiris uera cibus in præsentia iudicis se expurget. Si quis autem cuiquam imposuerit, quod incendiarium receperit, & de hoc ipsum iure uoluerit conuenire, hoc nequaquã ei fieri liceat, nisi præstito primo calumniæ sacramento. Dominus etiam imperator proscriptorum neminem à sententia proscriptionis absoluat, nisi de illicitis primo damnis cum iniuriato cõponat, & nisi conscientе iudice hoc faciat. Proscriptum uero, quẽ pro incendio sententiam proscriptionis incurrisse omnibus notum fuerit, diocesianus episcopus, si ad satisfactionem inobediens extiterit, à communione ecclesiæ Dei & fidelium Christi abijciat, & extraneum eum reddat, nec eum absoluat, quoadusq; læso damnum restituat: & econuerso, quem episcopus legitimis inducijs citatum iustitia dictante excommunicauerit, & hoc iudici insinuauerit, iudex eum banno proscriptionis condemnet, & nec ptius eũ absoluat, quàm coram episcopo de his, pro quibus condemnatus est, satisfaciat. Quod si à proscriptione illa prædicto modo fuerit absolutus, & episcopo suo uoluerit obedire, incẽdium primo abiuret. deinde sit in arbitrio episcopi, qualem ei pœnam iniungat, ad uisitandum sepulchrum Domini, aut limina Iacobi Apostoli. Si autem proscriptus eo, ut dictum est, modo absolui desiderauerit, domino Imperatori fines imperij per annum & diem abiuret. Si quis autem à proscriptione & excommunicatione similiter non fuerit absolutus infra annũ & diem, uniuerso iure, honore, & legalitate priuatus habeatur, ita ut in ferendo testimonio, uel ad iudicandum, de cætero nequaquam sit admittendus. Omni quoq; feudali iure carebit perpetuo. Item si in reisa alicuius domini, cum ipso domino cuius est reisa, aliquis fuerit, qui incendium (ut sæpius contingit) faciat, dominus ipse, cuius est ipsa reisa, iurabit super reliquias, quod non fecerit conscientia, uel mandato, uel uoluntate sua. Reum autem abijciet à se, & nunquam recipiet. Quod si illum post satisfactionem receperit, tenetur uniuersum damnum quod ille commisit, restituere. Item si contingat dominum aliquem in uilla aliqua hospitari uiolenter, & fortuitu euenerit domũ aliquã incendi, & ille cui fit damnũ,

Insolentiæ incendiariorum

De incendiarijs incõmuni

Pœna iniungenda incendiarijs.

Reisa domini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dominum imperierit, quod mandato suo, uel uoluntate, uel conscientia sua factum sit, damnum damnificato restituat. Item si incendiarius captus fuerit, & coram iudice negare uoluerit incendium se commisisse, si forte notorium non fuerit, per prouinciam iudex si posset eum cum vij. idoneis testibus conuincere, capite plectatur. Sed si notorium fuerit, nullius requirendum est testimonium, sed statim decollandus. Item si Castellani cuiusquam domini descendentes à castro domini sui, incendium fecerint domino absente à prouincia, castrum domini propter hoc non erit comburendum, sed bona incendiariorum quæcunq; extra castrum fuerint reperta, comburantur. Post reuersionem uero domini, si dominus incendiarium retinere uoluerit, & à se non reppulerit, castrum eius similiter erit comburendum. Item si proscriptus propter incendium in aliquam domum confugerit, de qua non possit haberi, nisi domus incendatur, propter hoc incendium non erit quis incendiarius, sed damnũ pro incendio restituere debet. Item si incendiarius super castrum aliquod agitatus confugerit, & dominus, cuius est castrum, fortassis dominus, uel uasallus, uel consanguineus fuerit, dominus ille non debet eum persequentibus repræsentare, sed iuuabit eum à castro in syluam, uel aliàs ubi securus sibi uideatur. Quod si nec dominus uel uasallus, nec cognatus fuerit, persequentibus eum statim repræsentet, uel cum eo in eadem culpa sit.

Statuimus etiam, & eodem firmiter edicto sancimus, ut quicunq; alij damnũ facere, aut lædere ipsum intendat, tribus ad minus ante diebus per certum nuncium suum diffiduciet eum. Quod si læsus diffiduciatum se fuisse negare uoluerit, nuncius idem si uiuus est, iuret quod contradixerit ei ex parte domini sui, loco & tempore designato. Si mortuus est nuncius, iuret dominus iunctis sibi duobus uiris ueracibus, quod contradixerit ei ne dolo mediante de fide uiolata quis ualeat inculpari. His sancientes adijcimus, ut quicunq; treugas alicui dederit, nisi ibi determinatum & exceptum fuerit, quo tenore seruet uel non seruet eas, contradicere eis ante terminum statutum nequaquam possit. Quod si fecerit, ut uiolator fidei iudicetur. Item qui nuncium aliquem, pro eo quod contradicturus mittitur, læserit, fidem suam uiolauit, & de cætero omni honore suo carebit, & in posterum nullus ei contradicet.

Filij sacerdotũ non assumant cingulum militare.

De filijs quoq; sacerdotum, diaconorum, rusticorum, statuimus, ne cingulum militare aliquatenus assumant: & qui iam assumpserunt, per iudicem prouinciæ à militia pellantur. Quod si dominus alicuius eorum eum in militia contra iudicis interdictum retinere cõtenderit, dominus ipse iudici in x. libras condemnetur, seruus autem omni iure militiæ priuetur. Statuimus etiam, ut si quis uineas aut pomeria exciderit, proscriptioni & excommunicationi incendiariorum subijciatur. Vt autem hæc tam utilis ordinatio omni tempore rata permaneat, & eo quo dicta est tenore inconuulsa consistat, eam legibus prædecessorum nostrorum imperatorum atq; regum iussimus interseri, & perpetuo iure seruari. Cui si quis ausu temeritatis contraire præsumpserit, Dei omnipotentis & nostræ perpetuo indignationis sit reus. Fiat, fiat. Actum Nurenberc in præsentia principum, consilio & consensu eorũ. Anno incarnationis M. clxxxvij. iij. kal. Ian.

Si quis uineas aut pomeria exciderit.

Anno Domini M. clxxxviij. Multi cruce signantur. Anno Dñi M. clxxxix. Imperator iter Hierosolymitanũ arripuit, & multi cũ eo tendentes per Vngariam, ut supra descriptum est. Hunc annum quidam uersificator denotauit tali uersu:

ANNIS VNDENIS DEMPTIS DE MILLE DVCENTIS,
IT PATER ET NATVS, DVX ET RECTOR FRIDERICVS.

Annum uero quo olim Chunradus rex iuit, denotauit his uersibus:

ANNO MILLENO, CENTENO, TESSERADENO,
SEPTENO PARITER COEPERAT ISTVD ITER.

Annus uero quondã quo dux Gotefridus obtinuit terrã, his uersib. annotatur

ANNO MILLENO, CENTENO, QVO MINVS VNO,
IERVSALEM FRANCI CAPIVNT VIRTVTE POTENTI.

Anno Domini millesimo cxc. Fridericus imperator obijt, ut superius descriptum est. Cui successit Heinricus filius eius.

Anni

ANNNI HEINRICI SEXTI.

ANno Domini millesimo cxci. Ab urbe cõdita millesimo Dccccxliij. HEINRICVS huius nominis sextus, uel secundum Chronicam Romanorum, quintus: ipsi nanq; Heinricum primum patrem Ottonis primi non connumerant in catalogo Imperatorũ, sed ducem Saxonum scribunt. Hic itaq; Heinricus xcij. loco ab Augusto regnũ accepit: prius tamen à patre rex designatus fuerat, & de consensu principum coronam Aquisgrani acceperat. Regnauit autem post patrem annis vij. Contra hunc à principio rebellare parant Colonienses, & quidam alij principes, & quidam comites Burgundiæ. Cumq; propter talem causam interfectus fuisset episcopus Leodiensis, quieuit rebellio, & Colonienses cum satisfactione ad gratiã redeunt, similiter & alij. Eo anno Clemens iij. obijt. Cui successit Celestinus iij. qui prius Iacinctus fuerat dictus. Sedit annos vij.

HENRICVS sextus, XXI. Ger. Imperator.

De Heinricis quinto & sexto uariant.

Anno Domini millesimo cxcij. Heinricus Romę à Celestino papa coronatur. Sed Romanis rebellantibus, non potuit adipisci coronam, quin prius traderet eis Tusculanum. Erat autem Tusculanum firma ciuitas, ultra Romam in montibus sita. Hęc Romanis rebellauerat, & damna grauia intulerat. Huius itaq; ciues audito aduentu imperatoris, ipsius auxilium contra Romanos postularunt, & ciuitatem suam in potestatem ipsius tradiderunt, ubi imperator milites suos collocauerat in præsidio. Hi accepta legatione imperatoris, incautam ciuitatem Romanis tradiderunt, qui multos peremerunt de ciuibus, & ferè omnes siue pedibus, siue manibus, seu alijs membris mutilauerũt. Pro qua re imperatori improperatum est à multis. Accepto itaq; diademate imperiali, progreditur imperator in fines Apuliæ. Nam regnum Sicilię & Apuliæ, iam mortuo Vuilelmo, iure hæreditario ad dominam Constantiã uxorem ipsius deuoluebatur, cũ quis illud quidam Dancredus nepos reginę occupauerit, quo mortuo, quidam alij diuersa loca & castella occupauerant. Progrediens igitur imperator cum exercitu, Neapolim ciuitatem munitissimam obsedit. Vbi in æstiuo tempore multi Teutonicorum perierunt, & ab obsidione recessit imperator inglorius. Missis autem nuncijs de Alemannia, fecit adduci uxorem suam, cuius, ut dictum est, erat terra. Hęc in ipso itinere apud Cumas à quibusdã latronibus inhoneste tractata est, & à Salernitanis capta. Imperator uero reuersus est in Alemanniã, relinquẽs in Apulia Diepoldũ quendã fidelem suũ, ut medio tempore cõtra hostes ipsius pugnaret. Anno Dñi mill. cxciij. Richardus rex Anglię in Austria captus a duce Lupoldo, traditur imperatori. Imperator uero c. millia marcarum sibi ab eodem dara, fecit militibus dari in soldum, & magnũ adunauit exercitum in Apuliam, & Salernum manu armata expugnauit, de cuius præda ditatus est exercitus. Anno Dñi mill. cxciiij. Tota Apulia, & Sicilia, & Calabria, eius subduntur imperio: & de subiectione & fidelitate, uades accepit, quosdam nobiles & potẽtes terrę: inter quos erant archiepiscopus Salernitanus, & duo comites germani fratres eiusdem, & quidam Margaritus, qui potens fuerat in mari pirata. Anno Dñi mill. cxcv. Rursus quidam comites & barones in Apulia rebellant imperatori: quocirca imperator missa legatione, uades quos acceperat in Alemannia iussit oculis excæcari: quod & factum est, præter episcopum. Rebelles quoq; captiuatos diuersis supplicijs & horrendis fecit interimi. Eo tempore imperator Marquardum de Anninuuilir dapiferum & ministerialem suum libertate donauit, & ducatum Rauennæ cum Romania, Marchiam quoq; Anconæ sibi concessit: præfato etiam Diepoldo quasdam prouincias Apuliæ cõmisit, ponens eum in quodã castro, quod uocabatur Rocca de arce. Hi duo bella imperatoris strenue peregerunt. Philippo quoq; fratri suo dedit uxorem dominam Erinam, filiam regis Grecorum, quam repperit in palatio Panormitano: desponsata siquidem fuerat filio præfati Dancredi, tradens ei dominium totius Tusciæ, & terram dominæ Mathildæ. Anno Domini mill. cxcvi. Natus est imperatori filius Fridericus, qui postea tenuit imperium. Anno Dñicę incarnationis mill. cxcvij. Heinrico imperatore procurante, Alemanni in terram promissionis uenerũt, bellicosi,

Tusculanum.

Dancredus.

Henricus sextus Neapolim obsidet.

Richardus Angliæ rex capitur.

Comites in Apulia rebellant imperatori.

Erina filia regis Græcorum.

Fridericus Henrici sexti filius.

Universidad de Deusto Biblioteca

crudeles, expensarum prodigi, rationis expertes, uoluntatem pro iure habentes, ensibus inuicti. In nullis nisi hominibus suæ gentis confidentes: ducibus suis fidelissimi, & quibus uitam potius quàm fidem possis auferre. Hi cum uenissent in terram promissionis, treugas fregerunt, quas rex Angliæ, ut dictum est, in recessu suo statuerat. Vrbem Berentim recuperauerunt, Ioppen perdiderunt. His diebus comes Heinricus, qui dominus terræ Hierosolymitanæ extiterat, de quadam fenestra sui palatij cecidit, & mortuus est.

Comes Heinricus de fenestra cadit & moritur.

Huius uxorem nomine Ysabellam, quæ regnum hæreditabat, accepit Americus rex Cypri, & coronatus est in regnum Hierosolymitanum. Alemanni uero ad obsidionem Tetoni castelli accesserunt, ibiq; mensibus aliquot commorati, audita morte imperatoris Heinrici, recesserunt. Quorum principes fuerunt isti: Chunradus Moguntinus archiepiscopus, Chunradus cancellarius imperatoris, Heinricus dux Saxonię, Luipoldus dux Austrię, dux Brabantię, Hermannus lantgrauius de Thuringia, frater Ludouici, quem supra memorauimus, Patauiensis episcopus, Ratisponensis episcopus, Cicensis episcopus, Halberstatensis episcopus, Marchio Chunradus, Albertus comes, Heinricus Caladinus, Marscalcus, & plures alij, quos memorare non curo. Nulla est enim ambitio memorandi, quos cõstat plurimos fuisse & nullos. Nil ualet, nisi subsequatur effectus. In tempore illo in Alemannia Chunradus frater imperatoris, dux Sueuorum, mouit exercitum contra Bertholdum ducẽ Zaringię de uoluntate imperatoris. Cumq; maneret in quodam oppido Durlaich nomine, obijt, & sepultus est in monasterio Loricensi. Multi asserebant eum fuisse interfectum à quodam, cuius uxorem adulterauit uiolenter, siue ab ipsa uxore. Erat enim uir totus inseruiens adulterijs, & fornicationibus, & stupris quibusliber, luxurijs & immundicijs. Strenuus tamen erat in bellis & ferox, & largus amicis: & tam sui quàm extranei tremebant sub eo. Tunc imperator ducatum Sueuiæ contulit præfato Philippo fratri suo. Qui relictis partibus Italię, transiuit in Alemanniam, cum uxore sua, ponens eam in castro Suainhusen. Tunc etiam de mandato imperatoris regium diadema imposuit regi Boemorum Otakero. Sequenti quoq; anno in tempore paschali maximum festum nuptiarum celebrauit, cum multis principibus & baronibus apud Augustam in campo magno, qui dicitur contio legis.

Conradus contra Bertoldum ducem Zaringiæ.

Durlachum.

Suainhusen.

Campus Augustæ, contio legis.

His etiam temporibus procurante imperatore, factũ est, ut principes Alemanniæ pene omnes filium paruulum ipsius, adhuc in cunis uagientem, assumerent in regem, & ei fidelitatem iurarent, & literas de hoc facto cum sigillis suis transmitterent imperatori. Anno Domini millesimo cxcviij. Heinricus imperator obijt in Sicilia, & in ecclesia Panormitana magnifice est sepultus. Erat autem imperator H. prudens ingenio, facundus eloquio, facie satis decora, plus tamẽ macilenta, statura mediocris, corpore tenuis & debilis, acer animo. Ideoq; inimicis suis erat pauendus & terribilis, uanitatibus deditus, maxime uenationum & aucupiorum. Multi asserebant eum interisse ueneno, procurante uxore sua, pro eo quod nepotes ipsius supplicijs interfecerat, quod tamen non est uerisimile. Et qui cum ipso eo tempore erant familiarissimi, hoc inficiabantur. Audiui ego idipsum à domino Chunrado, qui postmodum fuit abbas Præmonstratensis, & tunc in seculari habitu cõstitutus, in camera imperatoris extitit familiarissimus.

Fridericus Henrici filius adhuc in cunis uagiens, eligitur in regẽ

Dotes Henrici.

GESTA PHILIPPI.

PHILIPPVS *Barbarossæ filius, XXII. Ger. Imp.*

PHILIPPVS frater Imperatoris eo tẽpore exierat de Alemannia, ut ueniret ad ipsum in Sicilia: processeratq; usq; ad montem Falconis, castrum quoddam apud Viterbium, ubi de morte imperatoris nunciatum est ei, ortaq; est seditio in partibus illis, maxime contra Teutonicos, qui tunc in partibus Italiæ demorabantur: unde in castro eodem quidam de familia ducis occidebantur. Inter quos erat Fridericus nobilis ministerialis eius de Tanne, frater dapiferi, qui nũc est. Et ipse dux in magno discrimine ab Italia recessit, & laboriose peruenit in Alemanniam. Vbi iam principes

Mons Falconis. Viterbium.

Fridericus de Tanne.

Principes iuramẽta sua postponentes, de electione noui Imperatoris tractare ceperunt, cupientes diripere hærditates, quæ ad præfatam generationem pertinebant. Sed Deus conterens omnem impietatem, & perfidiam ipsorum, hoc fieri non permisit, inspirans cordibus hominum, ut suos natiuos dominos non derelinquant, & alienis adhereant. Ideoq; præfatus Philippus ad partes Rheni se contulit in continenti, & natalem Domini in castro Haginou celebrauit. Vbi uenerunt ad eum & officiales & ministeriales, & quidam de Principibus & Baronibus terræ, cum quibus habuit mysterium cõsilij sui. Vbi etiam aderat Cunradus Argentinensis Episcopus, qui etiam promisit fauorem & auxilium suum duci de obtinendo imperio. Volebat enim tenere imperium, cum in potestate sua haberet insignia imperialia, utpote coronam & crucem, & alia quæ attinebant. Non enim cautum esset sibi, ut ad alium transiret imperium, & sic tam ipse quàm fratruelis suus, licet tunc paruulus, omni hæreditate sua priuarentur, quod etiam nõ placuit altissimo, sicut adhuc euentus rerum manifeste demonstrat, quãuis multa cœperint interuenire impedimenta.

Philippus natalem domini in Hagenaun celebrat.

Cunradus Argentinensis Episcopus.

Innocentius siquidem Papa tertius, tunc de nouo in sede Apostolica sublimatus, omni studio cœpit aduersari eidem. Hoc agens, ut ipsum impediret, ne ad sublimitatem culminis imperialis posset ascendere, improperans ei, quæ frater suus & parentes crudeliter peregerant, quæ tamẽ multa nequitia hominum impulsi creduntur peregisse, in quo salua reuerentia sedis Apostolicæ non uidetur secundum æquitatem iudicasse, cum Dominus testetur per Prophetam, ꝙ nec peccata parentum filijs imputentur, quanto minus peccata fratrum aut aliorum propinquorum. Ezechias quoq; & Iosias, reges religiosissimi, iniquissimos habuere parentes. Quinimmo in generatione saluatoris nostri Iesu Christi connumerantur multi iniqui. Extat adhuc epistola præfati Innocentij directa ad Bertholdum ducem Zaringię, in qua contra Philippum multa absurda, & quędam falsa describuntur, quam fecit interseri in compilatione Decretalium suarum, quas magister Petrus Beneuentanus, Subdiaconus ipsius, postmodum in uno uolumine compegit, distinguens eas sub certis titulis, & librorũ differentijs, secundum conuenientes sententias. Tunc cœpit Papa friuolis insistere obiectionibus & exceptionibus, quatenus ipsum impediret, sententiã obijciens ei excommunicationis. Nam cum in Tuscia gereret adhuc principatũ, dicebatur ꝙ Celestinus prędecessor suus ipsum excommunicauerit. Sane, ut plus indeuotum posset eum comprobare, si non eius monitis acquiesceret, misit Episcopũ Sutrinum ad repetendum ab eo uades de Apulia, quos olim frater ipsius Heinricus Imperator iusserat exoculari. At ipse Philippus, ut erat mansuetus & benignus, cum audisset de sententia excommunicationis, petiuit humiliter ab eodem legato absolui. Insuper uades prędatos domino Papæ remisit. Quocirca Papa, ut odiosum plus redderet Philippum, comites illos cęcos, & uiros nobiles & personatos fecit demonstrari, multis in curia Romana existentibus.

Innocentius tertius aduersarius Papæ.

Religiosissimi habent iniquiss. parentes.

In genealogia Christi, iniqua.

Decretalium compilator Petrus Beneuentanus.

Celestinus excommunicat Philippum.

Ego quoq; in minori ætate & sæculari uita constitutus adhuc, eo tempore constitutus, Romæ uidi eosdem.

Episcopum quoq; prædictum Sutrinum, pro eo quod illicite absoluerit Philippum, excedens fines mandati, sicut in prętaxata Epistola sua expressit, priuatum Episcopatu relegauit in quandam insulam maris, quodam monasterio districto, ubi ille fœliciter uitam finiuit.

Audiui etiã eo tempore, quod tamen difficile est relatu, & uix credendũ, quia dixerit idem Papa, quoniam ablaturus esset Philippo diadema regium, aut ipse sibi Papæ insigne Apostolicum. Cętęrum, quamuis non sit credendũ, quòd uoluntatem suã diuinę uoluntati prętulerit, constat tamen, quia omni tempore aduersabatur eidem. Deus aũt ex alto prospiciens, non permisit, ut per totam Alemanniã deperiret cultus diuini officij, & Ecclesiasticæ dignitatis, quæ duo honestius ibi cõsistunt, q̃ in alijs gentibus: licet ubiq; per incẽtiua uitiorum, maximeq; luxuriæ deprauata sint. His interpositis, de oppositione sedis Apostolicæ, ut regium genus deperiret, redeamus ad describendũ labores quos iniquissimorum

Aut Pontifex Philippo diadema regium, aut Philippus Pontifici insigne Apostolicum.

Laus Germaniæ à religione.

Universidad de Deusto Biblioteca

Fauor, quem Philippus apud Germaniæ Principes habet.

Principum machinatione sustinuit in Alemannia. Primum quidem de prudenti consilio, cum uideret imminere sibi aduersitates & bella, acquisiuit sibi fauorem Principum & Magnatum. De Saxonia quidē habuit ducem Bernhardum, Marchionē Mœsiæ, & alios Principes sæculares potentissimos, insuper Archiepiscopos Magdeburgensem, & Bremens. & Suffraganeos eorundem. Sed genitrix & nutrix omnium malorum discordia noluit quiescere, quin potius Alemānos qui omnem iustitiam detestantur & odio habent, & tantū bonis & honoribus suis insidiantur adinuicem: & quod deterius est, his deficientibus execrabilibus se occidunt uulneribus, ad hoc cōmouit, ut in præiudiciū dominationis antiquæ & generationis in regno diuturnæ, condicerent curiam apud Andirnach oppidum Rheni, quatenus ibidem eligerent Imperatorem. Quo audito Philippus trāsmissis illuc legatis, effecit, ut nulla ibidem celebraretur electio. Tum propter sui, & quorundam Principum absentiam, tum propter regiæ generationis non destituendam prosapiam, tum propter iuramenta Principum eidem generationi exhibita. Ideoq; plus confidentes in diuitijs, & potentia Coloniensium, illuc conuenticulum suum condicunt. Vbi rursum dominus Philippus nuncios suos transmisit impediens, ne in præiudicium suum quæliber fieret electio. Asserunt etiam quidam, q̄ propter hoc promissa fuerint Archiepiscopo Treuirensi duo millia marcharum. Attamen Bertoldus, dux Zaringiæ, tunc denominatus fuit in regem, nō propter hoc, q̄ iustus posset esse uideri, aut diligere ueritatem, cum scriptum sit, honor regis iudicium diligit, sed propter hoc, quia pecuniosus uidebatur cum esset auarissimus & omni iniquitate plenus. Videns autem Philippus, q̄ à tali insolentia nollent cessare Alemanni, ipse cum Principibus sibi fauentibus, conuentum adunauit in oppido Milhusen, ubi à Sueuis, & Saxonibus, & Bauuaris, & Boemis, & Principibus q̄pluribus Rheni eligitur in regem. Tunc cœperunt multiplicari mala in terris. Ortæ siquidem sunt in hominibus simultates, doli, perfidiæ, traditiones, ut se inuicem tradant in mortem & interitum. Rapinæ, depredationes, depopulationes, terrarum uastationes, incendia, seditiones, & bella & rapinæ, siue in stratis siue in latrocinijs, iustificatę sunt, ut omnis homo iam sit periurus, & prędictis facinoribus implicatus, ut uix excusari possit, quin sit in his, sicut populus, sic & sacerdos, tribulatio magna prohibuit & hoc, ut nec quis de uilla sua posset procedere secure, saltem in proximam uillam. Exaltatum est cornu iniquitatis, de quo multi deliburi sunt. Quos contra dominus loquitur per Prophetam. Dixi iniquis, nolite inique agere, & delinquentibus nolite exaltare cornu, hoc cornu impletum est iam adulterino ungento. Non eo de quo scriptum est in lege: Non facies tibi ungentū alterius compositionis, oleum quoq; peccatoris, de quo iustus precatur, ut non impinguet caput suum. Iam procul est cornu, de cuius oleo unctus est Dauid in regem. Quid igit̄ fiet in membris, nisi quod & in capitibus? Quid recipiat barba, nisi quod habet caput? Sic deriuantur tam mala quàm bona. O Deus aspice, quia sicut ungentum est in capite, tale descendit in barbam. Et utinam in barbam tantum, ad reprobos, descendit etiam in barbam Aaron. Nam qui in monte fortitudinis fundamentum posuerant, utpote claustrales, & uitas quascunq; religiosas agere, se ficte demonstrantes. Alienati sunt à uulua sanctæ matris Ecclesiæ, qua concepti sanctum Baptisma perceperunt. Errauerūt ab utero, quo monitis salutaribus calefieri debuerunt, & nutriri, nunc tantum locuti sunt falsa. Principes quippe, qui Philippo assistere debuerant, ei prędenti, bona uerba dederunt. Attamen cum prefatus Dux Zaringiæ diffidere cœpisset de expensis, ad obtinendum imperium necessarijs, redijt ad gratiam regis Philippi. Accepitq; ab eo beneficia, quæ sibi conferre curauit, & hominium sibi fecit, & fidelitatem & uades, scilicet nepotes suos, quos apud Coloniam pro expensis obligauerat, non absoluit. Qui oppido compulsi, seipsos q̄plurimi absoluerunt, utpote dominus Cunradus & Bertoldus, filij Egi nonis comitis de Vrach, quorum Cunradus, postmodum conferens se ad ordinem Cistercienſium, fuit Abbas Cisterciensis. Indeq; per sedem Apostolicā translatus, fuit Romæ Episcopus Cardinalis, Portuensis uidelicet, & sanctæ Ruffinæ.

Conuentus in Andernah.

Conuenticulus in Colonia.

Pecuniæ neruiररū.

Bertoldus dux Zaringiæ, eligitur in regem, quia pecuniosus

Conuentus in Milhusen, ubi Philippus eligitur in regem.

Lamentatio Autoris.

Etiam Claustrales & Religiosi hypocritæ sunt.

Zaringis redit in gratiam cum Philippo.

Comes de Vrach.

Alter uero

Alter uero Bertoldus, uidelicet fuit Abbas in Luzirach, nam in periculo captiuitatis constituti, ambo Deo repromiserunt, q̄ si essent liberati, ad monachicam uitam se conferrent.

Iam tunc Colonienses & Argentinenses cum Episcopis suis, & alij quidam cogitauerunt & machinati sunt nequitiam. Miseruntq; nuncios suos, Albertum uidelicet de Tagisburg, & de Liningen comites in Angliam, ut inde aduocarent & adducerent Ottonem, pro eo q̄ superbus & stultus, sed fortis uidebatur uiribus, & statura procerus. Pręsumentes nihilominus auxilio pręfati Richardi regis Angliæ, quia fuit auunculus eiusdem. Huncigitur apud Coloniā elegerunt in regem. Facta est hæc abusio, ut fieret quasi portentum multarum abusionum, quæ subsecutæ sunt in terris. Vix enim remansit aliquis Episcopatus, siue dignitas Ecclesiastica, uel etiam parochialis Ecclesia, quæ non fieret litigiosa, & Romā deducereturipsa causa, sed non manu uacua. Gaude mater nostra Roma, quoniā aperiuntur cataractę thesaurorum in terra, ut ad te confluant riui & aggeres nummorum in magna copia. Lętare super iniquitate filiorū hominū, quoniā in recōpensationē tantorū malorū datur tibi precium. Iocundare super adiutrice tua discordia, quia erupit de puteo infernalis abyssi, ut accumulentur tibi multa pecuniarū pręmia. Habes quod semper sitisti, decanta canticū, quia per malitiā hominum, non per tuam religionem orbem uicisti. Ad te trahit homines, non ipsorum deuotio, aut pura conscientia, sed sceleruṁ multiplicium perpetratio, & litium decisio, precio comparata. Hæc hactenus de exortu scismatis in regno, dicta sufficiant. Nunc de bellis ptopter hoc gestis dicamus.

Coloniensis, Argentinenses, Ottonem cōpunt regem.

Nota.

Quæstus Romanæ curiæ.

Roma uicit orbem nō religione, sed malitia.

DE BELLIS PHILIPPI.

PROPERANT electi reges uterq; ut occuper sedem regni Aquisgrani. Sane Philippus prior oppidū illud obtinuit, & ibidem uiros strenuos, & nobiles in præsidio constituit, inter quos fuerūt, Vualranus, filius ducis de Limburg, & H. dapifer de Vualburg, & alij q̄plures. Superuenit autem Otto cum Coloniēsibus, & alijs fautoribus suis, & obsiderūt ciuitatē. Cūq; interiores conclusi, resistere non potuissent, accepta pace & securitate personarū, dederunt ciuitatem. Tunc dominus Adulfus, qui tunc erat Coloniēsis Episcopus, in sede regni coronauit Ottonem in regem. Huius quoq; facti mentionē habet pręfatus papa Innocētius in epistola sua. Tota uero curia imperialis, & Officialis imperij, adhęserūt Philippo cum Principibus q̄pluribus. Interim quippe redierat de ultramarinis partib⁹, Cunradus Herbipolen. Episcopus, qui fuit Cancellarius. Hic declinauit in partem Philippi. Pręfatus quoq; Hermānus Langrauius de Thuringia, hic cœpit aduersari Philippo (dirū facinus) cū esset filius amitę suę, sperās ad se posse deuolui ius imperij. Philippus itaq; prudēti usus cōsilio, censuit primū eos, qui uiciniores erāt bellis atterere, & suo dominio subiugare. Quocirca adunato exercitu Alsatiā petijt, in qua prouincia terras inimicorū uastauit. Primū uero diuertit ad quoddā castrū Haldinburg prope Argentinā, in planitie terrę situm, sed fossatis & ædificijs ualde munitum. Quod cū cinxisset obsidione, paucis diebus euolutis expugnauit illud manu bellica, & funditus euertit, deducens eos captiuos, qui in illo erant. Postea castra in Rufach, & in Aphich expugnauit & cōfregit. Anno sequēti ad obsidionē Argentinensis ciuitatis properauit, ubi suburbia prius incendit, & terras ciuium uastare cœpit. Tunc uidentes ciues se non posse resistere, Philippum tanq̄ dominū proprium, in ciuitate receperūt, & ei fidelitatē iurauerunt. Episcopus quoq; in gratiā ipsius redijt. Inter hęc in partibus Rheni bella ubiq; peraguntur. Otto quoq; una uice cum exercitu ascendit usq; ad Spirā, sed cōpulsus redijt ad inferiores partes. Frequenter commissæ sunt pugnæ inter eos, maxime circa Mosellam fluuium, & Otto semper fugatur. Inter hæc desponsauit Otto filiam ducis Brabantię, sed eam postea repudiauit. Quocirca Principes terratum, & Barones arte diabolica edocti, nec curabant iuramenta infringere, nec fidem uiolare, & ius omne confundere, nunc recedentes q̄plurimi à Philippo, Ottoni adhęrentes, & econuerso. Præfatus quippe Langrauius, multotiens decepit Philippum, dolose ipsum circumue-

Aquisgranum obsidetur.

Otto coronatur in regem.

Philippi consilium.

Philippus rex, Alsatiam uastat.

Otto semper fugatur.

Iuramenta non curantur.

Universidad de Deusto Biblioteca

circunuen iens, & rursum rebellans. Denicq; compulsus necessitate Philippus, assumpsit bellum cõtra prefatum Langrauium in Thuringiam: ubi obsidere cœpit castrum in Vuizinse. Langrauius in auxilium suum aduocauit regem Boemorum Odoacar, qui cum multis uenit in Thuringiam. Ast Phillippus cum exercitu obuiam pergit eidem, pugnaturus cum ipso. Cumq; prope iuncti fuissent exercitus utriq;, Boemi de uiribus aduersariorum territi, relinquentes castra sua, nocte fugerunt: quos isti subsequuti, damna cædium, & alia ipsis intulerunt. Tunc cernens Langrauius se uiribus destitutum, uenit ad pedes Philippi, & se in potestatem eius tradidit, ut gratiam inueniret. Quem Philippus puro corde, sicut erat benignissimus, recepit: & ille post hæc non impugnauit eum manifeste. His igitur bellis fœliciter peractis, & transacto spatio duorum annorum, ut uires populi recuperaret, decreuit agere bellum contra Colonienses. Cum magno igitur exercitu uenit in fines illorum: fiuntq; incendia & uastationes terrarum. Capiuntur oppida quædam in partibus illorum, multi siue compulsi siue muneribus aut promissionibus illecti, recedunt ab Ottone: & adhærent Philippo. Inter quos præfatus Adulfus Colonienſis Archiepiscopus, cum rege reconciliatus, secum uenit Aquasgrani: & ipsum coronauit in regem.

Bellum Philippi, & Langrauij in Thuringia.

Philippi synceritas.

Bellum Philippi in Colonienses.

Interim quoq; redierat de ultramarinis partibus Cunradus archiepiscopus Moguntinus, qui callide propter timorem domini papæ se gessit in hoc facto, latenter tamen aduersatus Philippo potius q̃ fauens: timebat enim eum. Sed hic in breui uitam finiuit. Rex itaq; Philippus ad ciuitatem Moguntiensem accessit, cupiens efficere, ut idoneus illi Ecclesiæ præficeretur Episcopus, factumq; est in ipsa electione, ut omnium uota conuenirent in Luipoldum Vuormatiensem, tunc Episcopum, tribus tantum exceptis, qui accepta occasione de præsentia regis, allegabant non posse liberam fieri electionem: potius, quia sciebant Papam contrarium esse regi, appellantes exierunt de ciuitate. Electoq; ab uniuersis præfato Luipoldo, hi tres apud Bingen oppidum constituti, unum ex se elegerunt, Sifridum uidelicet, qui usq; hodie manet Episcopus. Nam dominus Papa multis uolens uti rationibus, cassata electione omnium de Luipoldo factam electionem, quæ nullo iure subsistere poterat, confirmauit. Sicut exprimit in sua Decretali, quæ sic incipit. Bonæ memoriæ. Vbi quoq; exprimitur, qualiter pro isto negotio, & alijs, Prænestinus Episcopus uenit Coloniam. Super hac electione fecit non iudicium, sed iniuriam. Insuper, quia ciues Colonienses adhuc cum quibusdam alijs adhærebant Ottoni, ut ex hoc posset prædictus legatus iniurias multiplicare. In iniuriam quoq; Philippi deposuit Adulfum Episcopum, pro eo quòd Philippum coronauerat, & in locum eius fecit institui Brunonem, qui fuerat Prepositus Bunnæ, & ipsum in Episcopum ordinauit. Sed tamen propter Philippũ regem, & fautores alios iustitiæ, nec iste, nec præfatus S. Moguntinus, potuerunt acquirere temporalium administrationem, usq; ad mortem Philippi. Ipse quippe rex, medio tempore, de præfata uxore sua genuerat quatuor filias, quarum unam desponsauit filio regis Boemorum, alteram filio duci Brabanziæ, propter quod confortatus est in regno, paucis in Saxonia, & inferioribus partibus, cum ciuibus tantum Colonienſibus, fauentibus adhuc Ottoni.

Luipoldus Vuormatiensis.

Scisma in Episcopi Magunt. electione.

Sifridus apud Bingen eligitur.

Nota. C. Bonæ memoriæ, de electis, quam iustum, nouit Deus.

Adulfus Episcopus Colonien. deponitur, quia Philippum coronauerat.

Ea tempestate surrexit in Francia quidam prædicator Fulco nomine. Ad cuius prædicationem multi sunt cruce signati, non solum in Francia, sed etiam audita fama in alijs gentibus. Inter quos duo comites de Brana, nobiles quidẽ, sed pauperes, uenerũt in Italiam ad dominum Papam, quorum unus Vualtherus, alter Iohannes uocabatur. Misit igitur Papa dictum Vualtherum bellare contra Diepoldum de Rocca, de arce, in Campania. Ast Diepoldus de nocte quadam irruens in castra illius, ipsum interfecit, & terrã uiriliter obtinuit, sed Papa quæcunq; poterat, contra ipsum machinabatur. Alter uero, Iohannes uidelicet, cum exercitu Christianorum, in quo multi erãt proceres, tam de Francia, q̃ de Alemannia, necnon ex Italia, & ciuitatibus, præcipue Venetis, iter tanq̃ Hierosolymitanum aggrediuntur. Attamen nauigio tendunt in Græciam. Quod multi asserebant de consilio & autoritate domini Papæ factum fuisse. In quo itinere Veneti expugnauerunt

Fulco prædicator crucis.

Veneti expugnant ciuitatem Christianã.

gnauerunt quandam ciuitatem, Satitam nomine, in insula maris sitam, in confinio Dalmatiæ & Macedoniæ, quæ tamen Christiana fuit, in qua spolia multa diripiunt. Totus uero ille exercitus nauibus transuectus, applicuit ad ciuitatem Constantinopolim, ubi iam rex non erat, pro eo quòd Principes illius terræ patrem præfatæ dominæ Erinæ, uxoris Philippi, oculis erutis, regno depulerunt: pro qua re filius eiusdem, frater uidelicet reginæ uenit ad Philippum in Alemanniam. Venerat autem ante eum quidam nobilis Princeps Græcorũ, uolens percipere regnum, nomine reginæ, quem cum deprehendissent fraudulenter laborare, primum iussit eum rex captiuum teneri, sed interuentu reginæ, cito absoluit eundem. Qui ueniens in Græciam, cœpit regnum sibi uendicare, quem post hæc in breui Græci strangulatum suffocauerunt. Legatione itaq; accepta à sorore, & rege Philippo, præfatus redijt in Græciam, & regnum accepit. Quem nihilominus postmodum in breui interfecerunt. Inter hæc aduentauit prefatus exercitus, & cœpit expugnare ciuitatem Constantinopolim in ea parte, qua curia regis est sita, & templũ Sophiæ. Feceruntq; super naues turres ligneas, & machinas contra turrem quæ mari adiacebat. Tandem appulsis machinis, de superiori parte in turrem illam uiriliter & non sine periculo quorundam se iactauerunt. Expugnataq; ea parte ciuitatis, magnam prædam tulerunt. Multasq; reliquias sanctorum auro & gemmis decoratas inde tulerunt, quarum postmodum uidimus quasdam. Quidam etiam Abbas Cisterciensis ordinis de loco, qui uocatur Parisius, in nemore Vosego constitutus, plurimas reliquias ad monasterium suum detulit, quæ adhuc retinentur ibidem. An furtiuæ sint, iudicet qui legit. An uidelicet dominus Papa talem rapinam in populo Christiano factam potuerit iustificare, sicut furtum Israhelitici populi in Aegypto, iustificatur autoritate diuina. Tunc Comes Flandriæ constituitur rex Græciæ. Multi de exercitu illo remanserunt in Græcia, multi redierunt ad propria. Quidam etiam ad ultramarinas partes peruenerunt. Inter quos supradictus Iohannes, Comes Brannæ, illuc aduenit.

Constantinopolis expugnatur.

Abbas Parisiensis.

Comes Flandriæ fit rex Græciæ.

Huic iungitur in matrimonio regina terræ illius Ysabella, mortuo præfato Heinrico. Hic filiam unam genuit ex ea, quam postmodum Fridericus Imperator accepit uxorem. Sed nunc redeamus ad propositum.

IAm Principes diuturnis bellis fatigati, decreuerunt ad concordiam rebelles inter se reges reuocare. Sane, quia iam maximum impedimentum huius rei fuit dominus Papa, cum iam pars Ottonis ualde fuerit infirmata. Decretum est igitur, quatenus nuncij mitterentur Romam, qui Philippum in gratiam summi Pontificis reducerent. Missi sunt igitur uiri nobiles & auctorabiles, Vuolfgerus, Patriarcha Aquileiensis, & Geboardus Burgrauius Magdiburgensis, cum quibusdam ministerialibus Philippi regis. Qui assumptis de Cremona quibusdam uiris peritis, ueniunt ad curiam Romanam. A quibus inducitur Papa, ut uelit permittere, quatenus regnet Philippus.

Legatio Romam pro reconciliatione Philippi.

Ast propter hoc (ut retulerunt nobis uiri ueridici) promittitur Papę, quòd filia regis daretur in uxorem filio fratris sui Richardi, qui iam comes fuerat effectus Papæ suffragio, nec statuit Papa repetere terras, quas multotiens ab Imperatoribus repetere consueuerunt antecessores sui, in Tuscia & Spoleto, & Marchia Anconæ, sperans, quòd in potestatem nepotis sui, propter prædictas nuptias possent deuenire. Mittuntur igitur Legati sedis Apostolicæ in Alemanniam, ad reformandam pacem, uidelicet, Dominus Hugolinus Hostiensis, & Velletensis Episcopus, & Dominus Leo, tituli sanctæ Crucis in Hierusalem, Diaconus, Cardinalis. Ante hos supradictos, Patriarcha uenit ad Philippum regem, nuncians aduentum istorum, quibus rex obuiam mittit, præstans eis conductum usq; ad se. Iunguntur itaq; regi apud Spiram. Vbi habito concilio, condicit curiam Principum apud Northusin, in confinio Thuringiæ & Saxoniæ, ubi Philippus deduci fecit legatos. Ipse quoq; cum Principibus peruenit illuc. Otto quoq; prope erat, ibidem in quodam castro. Vadunt & redeunt Legati & Patriarcha, cum quibusdam alijs Principibus, inter utrosq; reges pacem compositi,

Filia regis, filio fratris Papæ in uxorem danda.

spira.

Northusen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Kutilinberg.

compositurí: sed ibidem compositio fieri non poterat: unde procedunt in Saxoniam. Rex in Kutilimberg recipitur. Otto prope manet in castro. Ibi tandem taxata est forma compositionis. In qua statutũ fuit inter cętera, quod etiam postea completum fuit, uidelicet ut Otto filiam Philippi accipiat uxorem: quæ tamen quarto gradu consanguinitatis sibi attinebat: fieretq; dispẽsatio per sedem apostolicam pro bono pacis. Tunc legati redeunt Romam. Anno itaq; sequenti statuit Philippus cum exercitu uenire in Saxoniam contra quosdam qui adhuc ibid. m sibi rebelles extiterunt: uenit itaq; in Babenberg. Aduenerat quoq; illuc nefarius Otto ille Palatinus de Vuitilisbach. Rex uero minutionem sanguinis fecit ibidem de uenis utriusq; brachij: plurimi quoq; de suis minuebant sanguinem. Tunc sceleratus Otto, assumptis militibus Episcopi Eggiberti & marchionis de Andehse Heinrici fratris prefati episcopi, uenit in palatium. Ille uero impius accessit ad ostium cameræ in qua rex quiescebat, pulsabat ut intromitteretur: quem rex iussit intromitti, nihil mali suspicatus. Cumq; cerneret neminem esse in camera præter regem & cancellarium, & H. dapiferum, qui erant in consilio, rediens aperuit ianuam cameræ, accipiens gladium à seruiente, quem uibrare cœpit in collum regis. Sed, dapifero exclamante territus, uix plagam perfecit: & paruulum uulnus in collo regis dedit: sed uenam unam organicam amputauit. Cumq; præfatus dapifer exitum ianuæ sibi intercludere uoluisset, maxillam ipsius eodem gladio uulnerauit, quam laudabilem cicatricem usq; ad mortem habuit. Oritur undiq; tumultus, rex quoq; paululum procedens expirauit. Ille uero malignus ad prefatos episcopum & marchionem confugit: unde & illi rei habiti sunt de tali mordo. Fuit autem occisus x. kalen. Iulij, hac sola causa, quia cum desponsasset unam de filiabus suis præfato sceleroso, idem quendem liberum familiarem ducis Bauuariæ perfide interfecit: de qua perfidia coram principibus notatus fuit: & ideo rex filiam suam sibi tradere denegauit. Postmodum breui spatio temporis interiecto, cum regnaret Otto, facinorosus ille à Heinrico de Kalindin, ptæfato Marsalco, ob uindictã domini sui, gloriose fuit interfectus in quadam grangia, non longe à Ratispona. Corpus uero regis primum humatum fuit apud Babinberg. Sane postmodũ cum Fridericus. II. Imperator regnũ accepisset, patrui sui corpus noluit in Babinberg esse sepultum, sed fecit illud extumulatum in Spitam deferri, & de consilio Heinrici de Sarphinberg, Episcopi Spirensis, & Cancellarij imperialis aulæ, ibidẽ sepeliri cum progenitoribus suis, & ob cõmemorationem tanti regis, canonicis Ecclesiæ Spireñ. in augmentũ prebendarum suarum contulit Ecclesiam in Ezilingen, cum pertinentijs suis.

Otto filiam Philippi uxorem accipiat.

Otto Palatinus de Vuitilispach occisor Philippi.

Vide Alb. Krantz fusè hoc latrocinium enarrantem lib. 7. cap. 28.

Mordo, id est, latrocinio.

Heinricus de Kallidin, occidit Ottonem.

Philippus Spiram defertur.

Esselinga datur Canonicis Spiren.

Hunc Philippum nolunt Romani, maximeq; qui de curia sunt, scribere in catalogo Imperatorũ, sed ducẽ Sueuię eum describunt. Licet constet ex prędictis, ꝙ potẽter regnaturus fuisset, sicut & alij de parentela eiusdẽ, si nõ impedisset mors.

Philippi dotes.

Erat autem Philippus animo lenis, mente mitis, eloquio affabilis, erga homines benignus, largus satis & discretus, debilis quidem corpore, sed satis uirilis, in quantum confidere poterat de uiribus suorum, facie uenusta & decora, capillo flauo, statura mediocri, magis tenui quàm grossa. Hic cum non haberet pecunias, quibus salaria siue solda præberet militibus, primus cœpit distrahere prædia, quæ pater suus Fridericus Imperator late acquisierat in Alemãnia: ita, ut cuilibet Baroni, siue ministeriali uillas, seu prædia rusticana, uel Ecclesias sibi contiguas obligaret. Sicq; factum est, ut nihil sibi remaneret præter inane nomen dominij terræ, & ciuitates seu uillas, in quibus fora habentur, & pauca castella terræ. Eo tempestate, idem Philippus Ecclesiam Vrispergensem obligauit titulo pignoris, nobili uiro Bertholdo de Nifen & filio eius Heinrico, quam postea Præpositus, qui tunc fuit, & fratres de potestate eorundem tyrannorũ liberauerunt, cum tantam cœpissent ibidem exercere tyrannidem, ut nequaq; posset Ecclesia conuentualis existere. Pro liberatione uero soluerunt cc. marcas argenti. Hic modus obligationis & solutionis Ecclesiarum, maxime Cistercienſis & Præmonstratensis ordinis hactenus inusitatus fuit, & libertatibus priuilegiorũ ipsorum ualde contrarius. Cum constet, ꝙ priores Imperatores nullum tale ius sibi uendicabant in

Solda.

Philippus primus obligat prædia & Ecclesias.

Ecclesia Vrspergensis obligata.

Obligatio Ecclesiarũ

Ecclesijs

Ecclesijs prædictorum ordinum. Occasio autem huius rei dicitur fuisse, & narratur, quod olim pręsidente Grimone præposito in ecclesia Vrspergensi, regnante Cuntado rege, & sibi succedente nepote suo imperatore Friderico, propter reuerentiam & autoritatem præfati Grimonis, ipsi imperatores nihil huiusmodi iuris præsumpserunt sibi uendicare, præterquam illud quod pertinet ad dominium totius terræ, ut sub protectione sua eas susciperent, & priuilegijs suis munirent, & fideliter defenderent. Contigit autem, quod mortuo prædicto Grimone, canonici Vrispergenses elegerunt sibi in rectorem quendam de fratribus suis hominem nullius intelligentię aut ualentiæ, & adeo hebetis eloquentiæ, ut nec uerbum de ore ipsius, nisi cum difficultate posset intelligi. Cumq; talis prælatus coram inclytæ recordationis imperatore Friderico compatuisset, ipse cum tota curia sua spreuit eundem, odioq; sui, nobili uiro Degenhardo de Hellinsteyn, procuratori suo per omnia regalia prædia Sueuiæ iniunxit, quatenus personaliter accederet ad ecclesiam Vrispergensem, & de uoluntate fratrũ in prædijs ipsorum statueret extra abbatiam, & gratias statutis apponeret, annuum quod sibi pro aduocatia & defensione solueretur, ut uidelicet quilibet mansus rusticanorum prædiorum solueret maltare unum auenæ, ut officiales sui equis ipsorum ex hoc haberent annonam, & ipsa ecclesia sine præiudicio omnis grauaminis, imperialem haberet defensionem. Hinc nacta occasione, cum prefati tyrannide Nifen tantillam pensionẽ ab imperatoribus petere uiderentur, ipsam ecclesiam omnino subegerunt, & destruere studuerunt. Cæterum Deus ultionum Dominus in primum huius sceleris autorem, præfatum uidelicet Philippum, uindictam exercuit, ut sub gladio tyranni caderet, qui primus ecclesias in potestatem tyrannorum contradidit.

Grimon præpositus Vrspergensis.

Canonici Vrspergenses.

Degenhardus de Hellinsteyn.

Mansus.

Maltare.

Nifen.

ANNI PHILIPPI.

ANno Domini, millesimo cxcix. ab urbe condita millesimo Dccccliij. Philippus xciij. loco ab Augusto regnum accepit. Regnauit autem annis x. multa sustinens bella, & perfidias multorum. Eodem anno super Mosellam Ottonem fugauit & suos, cæterum sedem regni non obtinuit. Eodem anno Celestinus papa mense Februario obijt: & Innocentius iij. qui prius uocabatur Lotharius, papatum accepit. Sedit annos xviij. menses iiij. Anno Domini millesimo cc. Philippus Alsatiam uastauit, & quasdam munitiones expugnauit. Anno Domini mill. cci. Philippus Argentinam obsedit, & eam in potestatem accepit. Anno Domini mill. ccij. Ego præsbyteratum accepi à uenerabili episcopo Constantiæ Diethalmo. Anno Domini mill. ccij. Philippus Thuringiam uastauit, & Lantgrauium in deditionem accepit. Anno Domini mill. cciij. Anno Domini mill. ccv. Philippus cum exercitu in partes Coloniæ aduenit, ubi quàmplures fautores acquisiuit, & ab episcopo Adulfo coronam Aquisgrani accepit. His temporibus Cunradus Herbipolensis episcopus imperialis aulæ cancellarius, qui de Hildensheym illuc translatus fuerat, impiorum gladijs occisus occubuit, uidelicet quorundam ministerialium de castro apud Herbipolim, quod uocabatur Rauensburc, quod tamen postmodum à ciuibus Herbipolensibus est destructum, illi quoq; homines uefarij de terra sunt expulsi. Huic in officio cancellarij successit episcopus Aihstetensis, frater comitis de Tollensteyn, quo tamẽ in breui ab eo officio pulso, episcopo Ratisponensi illud est collatum. Eodem anno ego ad religionem ueni.

Philippus Alsatiam uastat.

EGO. Autor Chronicæ, Anno M. CCII.

Conradus Herbipolensis episcopus occisus.

Anno Domini millesimo ducentesimo sexto, Legati in Alemanniam adueniunt. His etiam temporibus Constantinopolis expugnatur. Anno Domini millesimo ducentesimo septimo, Ego ad ordinem Præmonstratensem ueni. Anno Domini millesimo ducentesimo octauo, Ecclipsis solis facta est, mense Februario, hora diei nona. Eodem anno Philippus in Babenberc occiditur, mense Iunio.

Universidad de Deusto Biblioteca

ANNI OTTONIS.

OTTO quartus XXIIII. Germanorum imperator.

ANno Domini millesimo ccix. ab urbe condita millesimo Dcccclxiij. OTTO huius nominis iiij. ex parte patris de Sueuia & Saxonia, ex parte uero matris de Anglia, ubiq; nobilissima stirpe progenitus, xciiij. loco ab Augusto regnum accepit, & regnauit annis iiij. & à regno pellitur, quod propter ipsius superbiam pręcipue contigisse creditur. Primum siquidem in Franckenfurt aduenien s, consensum principum accepit. Veniuntq; ad eum præfati legati, Hugelinus & Leo.

Otto propter superbiam à regno pellitur.

Eo tempore Sifridus Augustensis episcopus muros castri in Suuabecke deiecit, & ipsum castrum destruxit, propter insolentias quas urbani in prædijs ecclesiæ suæ in Menchingin & alibi consueuerant exercere. Vnde ipse postmodũ semper timuit imperatorem, & quia suos ueros dominos plus dilexit: erat enim ministerialis Philippi de Rechberc oriundus. Heinricus uero de Scharphinberc Spirensis episcopus, qui fuerat protonotarius in curia Philippi, in potestate habebat in castro Triuels coronam & crucem, & insignia regalia, quæ nec etiam restituere uoluit, nisi fieret cancellarius imperialis aulæ: quod & factum est, perdurauitq; in eo officio usq; ad finem uitæ suæ, cũ tamen postmodũ habuisset duos episcopatus, Metensem, & Spirensem. Timens autem Otto, quod ministeriales spectantes ad Philippum, non facile suo subderentur imperio, sed ad suos naturales dominos redirent, filiam Philippi tanquam dominam omnium rerũ quæ ad generationem illam spectabant, accepit uxorem. Tunc itaq; rex peragratis partibus Rheni, aduenit in Sueuiam: cœpit autem prædonibus & facinorosis terrorem incutere, & iudicia super eos exercere, potius indignans super eos per superbiam, quàm amans iustitiam. Vnde etiam contra morem gentis comites seu barones uel principes ad se uenientes, rebus & uerbis inhonestauit. Feuda quoq; quæ Philippus habuerat ab ecclesiasticis principibus, etiam contra uoluntatem illorum obtinere uoluit, & tam ipsos, quàm ecclesias opprimere cœpit, simulans zelum iustitiæ, cum potius ageret superbe. Vnde à pauperibus & monachis & clericis tanquam defensor collaudabatur iustitiæ, sed Deus aliud respexit in corde. Habebat autem famulos suos de Saxonia & Anglia, seu clericos, seu laicos, quibus omnia beneficia quæ contigit uacare, studuit conferre. Fuerat autẽ consuetudo principum, ut hilariter & prompte beneficia seu ecclesias conferrent primis petentibus, quod iste nequaquam facere uoluit. Cumq; uenisset Augustam eodem anno in natiuitate Domini, multiq; principes & milites conuenissent ad curiam, præcepit Imperator Marscalco de Callindin, & militibus suis, quatenus malefactores inuestigarent, & sibi eos exhiberent in iudicio. Vnde quamplurimi milites in nocte fugerunt: comes quoq; de Grafisbach uiolenter ante imperatorem attractus est, & cappa qua indutus erat, turpiter laniata. Vnde timor ipsius cecidit super barones & milites. Hi nanq; in Alemania plerũq; solent esse prædones. Fauorem uero maximum à popularibus & claustralibus acquisiuit. Inde itaq; progrediens terras peragrauit, accipiens eas in potestatem, & exercitũ congregauit, quatenus ueniret Romam coronandus. Eo anno tempore uernali & æstiuo, expediens se imperator, & proficiscens circa festum sancti Michaelis, Romæ coronatur ab Innocentio papa iij. Cumq; exercitus imperatoris maneret extra ciuitatem, quidam milites & alij lasciuientes gratia spectandi decreuerunt uenire in ciuitatem, cũ quibus erat etiam dominus Sifridus Augustensis episcopus. Ast occasione, nescio qua, nacta, ciues insurrexerũt cõtra illos, interfectiq; sunt quidam ministeriales nobiles de Augustensi diocesi, & plurimi uulnerati. Henricus quoq; de Bobingen ministerialis uulneratus, domum quidem redijt, sed post in breui uitam finiuit: & curias quasdam in loco qui dicitur super Egge, ecclesię nostræ contradidit. imperator itaq; coronatus, dimisit exercitum: & ipse cum paucis in Italia permansit: accipiens terram in potestatem. Insignia quoq; imperialia apud Mediolanum commisit, unde magnum fauorem à Mediolanensibus acquisiuit. Inde peragratis partibus Tusciæ & Marchiæ contra iuramentum quod fecerat domino papæ, manu hostili cœpit inuadere terras

Philippus de Rechb.

Henricus de Scarfenberg.

Otto Philipi filiam uxorem accipit.

Otto præcipit malefactores inuestigari & iudices sisti.

Prædones Alemãniæ.

Otto coronatur ab Innocentio tertio.

Otto inuadit terras sancti Petri.

terras sancti Petri, ad ecclesiam Romanam pertinentes. Præterea iuramenta quę fecerat de reformanda pace cum Philppo rege Franciæ, & Friderico rege Sicilię, ut super his staret mandatis domini papę, quatenus ecclesia tota non perturbaretur, omnino respuit obseruare. Quinimmo manu hostili Apuliam intrauit, & multas ciuitates ad regem Sicilię pertinẽtes, in suam potestatem redegit, & principatum Capuæ cum palatio eiusdem ciuitatis accepit, & in eodem permanere cœpit. Cumq; super his ad resipiscendum frequenter admonitus à papa fuisset, tandem contumax & rebellis existens, ab eo fuit excommunicatus, & ubiq; denunciatus.

Otto excommunicatur à papa.

Anno Domini millesimo ccx. Otto excõmunicatus denunciatur. Tunc principes Alemanniæ, rex uidelicet Bohemiæ, dux Austriæ, dux Bauariæ, & Lantgrauius Thuringiæ, & alij quàmqlures conuenientes, Fridericum regem Siciliæ elegerunt in imperatorem coronandum, cui etiam olim, cum adhuc in cunis esset, iurauerant fidelitatem.

Fridericus secundus eligitur in imp. Hic πολυγλώττατος dicitur, nouit enim Latine, Teutonice, Græce Sarracenice.

Nuncios itaq; acquirunt, qui hanc suam electionem, tam in ciuitate Romana quàm apud præfatum Fridericum regem Siciliæ, promoueant, & ipsum in Alemanniam perducant. Mittuntur in hac legatione nobilis uir Henricus de Nifen, & Anshelmus de Iustingen, uir ingenuus: promittuntur q; eis pro expensis & itinere quindecies centenæ marchæ, de redditibus imperij soluendæ. Cumq; hi simul usq; Veronem peruenissent, præfatus Henricus remansit ibidem, quatenus fauorem Lombardorum acquireret præfato regi, & præcipue Veronensium. Dictus uero Anshelmus magno labore, & periculis plurimis Romã usq; peruenit, ibiq;, consilio & interuentu domini Innocentij papæ, obtinuit, ut à ciuibus & populo Romano Fridericus imperator collaudaretur, & de ipso factam electionẽ papa confirmauit. Tunc itaq; præfatus Anshelmus progressus uenit ad sępedictũ Fridericũ regem Siciliæ, uixq; obtinuit apud illum ut iret in Alemanniam. Vxor nanq; ipsius, filia regis Aragonensis, quam prius uxorem habuerat rex Vngariæ, plurimum studuit eum reuocare ne iret. Similiter & multi potentes Sicilię timentes euenire sibi periculum propter fraudem Alemannorum. At ipse cum paruulum iam ex coniuge haberet filium, Henricum uidelicet, postmodum regem factum, relictis uxore & filio & terra, uiriliter iter arripuit ad accipiendum imperium & primum Romam applicuit. Vbi accepto fauore & consilio domini papæ Ianuam peruenit. Huius itaq; ciuitatis ciues iter sibi parant securum: timebant enim incursus Mediolanensium, & ipsum Papiam usq; perducunt. Tunc Papienses & Cremonenses coadunati, usq; in uallem Tridentinã ipsum conducunt.

Legati qui adducant electum.

Anshelmus.

Fridericus uenit Romam.

Anno domini mill. ccxi. Otto in Apulia quasdam ciuitates accepit, & Capuã peruenit, ubi & hiemauit. Eo tempore cum uenissemus ad curiam Romanam, uidimus ibidem uirum religiosum, abbatem de morimunt, qui à festo sancti Michaelis, sicut ipse afferebat, usq; ad quadragesimam, quinq; uicibus transierat à Roma usq; Capuam, iussu domini papæ, quatenus pacẽ reformaret inter papam & imperatorem. Cæterum imperator Otto nulla ratione flecti potuit, quin uellet expellere de terra præfatũ Fridericum regem Siciliæ, & de Philippo rege Franciæ ultionem quærere eo quod terras auunculi sui regis Angliæ, uidelicet Normaniam, & alias quasdam subegisset, & cõtra ipsum quædam uerba temere protulisset. Sane ne tanta turbatio fieret in ecclesijs & populo Christiano, uoluit dominus papa sustinere omne damnum, quod sibi imperator in terris ecclesiæ Romanæ intulisset aut inferret. Hanc formam compositionis cum recusasset imperator admittere, dominus papa tanqnam uir animosus, & confidens in Domino, tria ardua negocia simul explere disposuit, quæ describemus in sequentibus.

Otto biemat in Apulia.

studium papæ, ut Ottonem & Fridericum concordet.

Tria ardua negocia papæ.
1. Depositio Ottonis.
2. Profectio Hierosol.
3. Concilium.

Anno Domini mill. ccxij. Laborauit papa super depositione Ottonis imperatoris, quod fuit arduum negocium: secundo transmisit literas per omnem Christianitatem pro successu terræ Hierosolymitanæ, quarum exemplar hic subijciemus: tertio pro coadunando generali cõcilio, literas per orbem transmisit. Sed istarum exemplar ponemus. Delatæ fuerunt istæ literæ, anno Domini millesimo ccxiij. tempore Paschali. Quarum exemplaria sunt hæc:

Universidad de Deusto Biblioteca

BVLLA INNOCENTII III. AD CHRISTIA nos, pro reparanda terra sancta.

INnocentius papa tertius omni populo Christiano. Quoniam maior nunc instat necessitas, quàm unquam institerit, ut terræ sanctæ necessitatibus succurratur, & de successu speratur, maior quàm unquam prouenerit utilitas, prouentura. Ecce resumpto clamore clamamus ad uos, & pro illo clamamus, qui uoce clamauit in cruce spiritum emittendo, factus obediens Deo patri usq; ad mortem crucis, ut nos aeternę mortis eriperet cruciatu, qui clamat etiam per seipsum dicens: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum &c. Ac si diceret manifestius: Qui uult me subsequi ad coronam, me quoq; subsequatur ad pugnam, quæ ad probationem proponitur uniuersis. Poterat enim Deus terram illam omnino defendere, ne in manus traderetur hostiles: posset & illam si uellet de manu hostium facile liberare, cum nihil possit eius resistere uoluntati. Sed cum iam superabundasset iniquitas, refrigescente charitate multorum, ut fideles suos à somno mortis excitaret, & ad uitæ studium agonem illis proposuit, in quo fidem illorum uelut aurum in fornace probaret, occasionem salutis, immo causam saluationis præstando, ut qui fideliter pro ipso certauerint, ab ipso fœliciter coronentur: & qui noluerint, in tantæ necessitatis articulo debitæ seruitutis impendere famulatum, in nouissimo districti examinis die, iustę mereantur damnationis sententiam sustinere. O quanta iam prouenit utilitas ex hac causa? quàm multi conuersi ad pœnitentiam pro liberatione terræ sanctæ, mancipauerunt se obsequio crucifixi, & quasi per agonem coronam gloriæ sunt adepti, qui forte in suis iniquitatibus perijssent, carnalibus uoluptatibus, & mundanis illecebris irretiti. Vetus est hoc artificium Iesu Christi, quod ad suorũ salutẽ fideliũ diebus istis dignatus est innouare. Si enim aliquis rex tẽporalis à suis hostibus eijceretur de regno, nisi uasalli eius pro eo nõ solum res exponerent, sed personas, nonne cũ regnũ recuperaret amissum, eos uelut infideles dãnaret, & excogitaret in eos inexcogitata tormenta, quibus perderet male malos. Sic & rex regum Dñs Iesus Christus, qui corpus nobis & animam contulit, de ingratitudinis uitio, & infidelitatis crimine uos damnabit, si ei duasi eiecto de regno, quod precio sui sanguinis comparauit, neglexeritis subuenire. Sciat ergo se culpabiliter durum, & dure culpabilem, quicunq; in hoc necessitatis articulo suum negauerit obsequium redemptori. Nam si quis sibi uel modicum quid hæreditatis paternæ sentiret dure ablatum, mox secundum morem mundanum totis uiribus laboraret, ut suam uindicaret iniuriam, & uiolentiam propulsaret, nec rebus parceret, nec personis, donec ex toto recuperaret amissum. Quomodo ergo poterit excusari, qui nec mediocriter laborare studuerit, pro punienda sui redemptoris offensa, & eius iniuria ulciscenda, dum parcendo rebus & personis, impedit ne locus recuperetur passionis & resurrectionis dominicæ, in quo Deus rex noster ante secula salutem in medio terræ dignatus est operari? Quomodo etiam secundum præceptum diuinũ diligit proximum suum sicut seipsum? sicut scriptum est: Qui sciens fratres suos fide ac nomine Christianos, apud perfidos Sarracenos ergastulo carceris detineri, aciugo deprimi seruitutis, & ad liberationem eorũ efficaciter operam nõ impendit, illius naturalis legis mandatũ transgrediens, quod Dominus in Euangelio declarauit: Quęcunq; uultis ut faciant uobis homines, & uos eadẽ facite illis. An forte nescitis, quod apud illos multa millia Christianorum in seruitute ac carcere detinẽtur, qui tormẽtis innumeris cruciantur? Equidẽ omnes fere Sarracenorũ prouincias usq; post tempora beati Gregorij Christiani populi possederunt. Sed ex tunc quidam filius perditionis pseudo propheta surrexit, qui per seculares illecebras, & uoluptates carnales, multos à ueritate seduxit, cuius perfidia & si usq; ad hæc tempora conualuerit, confidimus tamen in Domino, qui fecit iam nobiscum signum, quod numerus huius bestiæ, quæ secundum Apoc. Iohannis infra DCLXVI. clauditur, in proximo finietur per operationem spiritus septiformis, qui charitatis igne corda fidelium hactenus frigescẽtia, reaccendet.

Nomine Christi exhortatur

Comparatio terreni regis.

A præcepto charitatis in proximum.

Certe

Certe propter priores iniurias grandes & graues redemptori nostro, pro nostris offensis à perfidis Sarracenis illatas, nuper in monte Thabor, ubi discipulis futuræ glorificationis speciem demonstrauit, ijdem perfidi Sarraceni quandam munitionis arcem, in confusionem Christiani nominis erexerunt, per quam ciuitatem Acon sibi ualde uicinam, de facili cogitant occupare, ac deinde sine omni contradictionis obstaculo, residuum huius terræ inuadere, cum sit uiribus & opibus destituta. Eapropter dulcissimi filij, dissensiones & æmulationes fraternas in pacem ac dilectionis fœdera commutantes, accingimini ad obsequium crucifixi, non dubitãtes pro illo, & personas, & res exponere, qui pro nobis animam suam posuit, & sanguinem suum fudit, certi pariter & securi, ꝗ si uere pœnitẽtes fueritis, per hunc temporalem laborem, quasi quodam compẽdio, ad requiem peruenietis æternam. Nos enim de Dei omnipotentis misericordia, & autoritate beatorum Apostolorum Petri & Pauli confisi, ex illa, quam nobis Deus, licet indignis, ligandi atq; soluẽdi potestatem tradidit, omnibus, qui laborem istum in proprijs personis subierint, & expensis, plenam suorum peccatorum, si cordis & oris egerint pœnitentiam, ueniam indulgemus, & in retributione iustorum salutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem, qui non in proprijs personis illud accesserint, sed in suis tantum expẽsis, iuxta facultatem & qualitatem suam, uiros idoneos destinarint, & illis similiter, qui, licet in alienis expẽsis, in proprijs tamen personis assumptæ, peregrinationis laborem impenderint, plenam concedimus suorum ueniam peccatorum. Huius quoq; remissionis uolumus esse participes, iuxta qualitatem subsidij, & deuotionis affectum, omnes qui ad subuentionem ipsius terrę, de bonis suis congrue ministrabunt. Personas quoq; ipsorum, & bona, ex quo crucẽ susceperint, sub beati Petri, & nostra suscipimus protectione, necnon & Archiepiscoporum, & omnium prælatorum, Ecclesiæ Dei, defensione consistant, statuentes, ut donec de ipsorum obitu uel reditu certissime cognoscatur, integra permaneant, & quieta consistant. Quòd si quisq; contra pręsumpserit, per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compescatur. Si qui uero proficiscentium illuc ad pręstandas usuras iuramento tenentur astricti, creditores eorum per Ecclesiarum prelatos, ut remittant eis pręstitum iuramentum, & ab usuratum exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli. Quod si quisq; creditorum eos ad solutionem coegerit usuratum, eum ad restitutionem earum simili cogi animaduersione mandamus.

Arx Sarracenorum in monte Thabor.

Hortatur ad unitatẽ.

Pollicetur remissionẽ omnium peccatorum.

Iudęos quoq; ad remittendũ eis usuras, per sęcularẽ cõpelli pręcipimus potestatem, & donec illas remiserint, ab uniuersis Christifidelibus, tã in mercimonijs q̃ in alijs, per excommunicationis sententiam, eis omnimodo communio denegetur.

Vt aũt terrę sanctę subsidiũ diuisum in plurimos facilius impendatur, obsecramus omnes & singulos per patrẽ, & filiũ, & spiritũ sanctũ, unũ solũ uerũ, unum æternũ Deũ, postulantes uice Christi pro Christo, ab Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus & Prioribus, & tam cathedraliũ q̃ Ecclesiarũ conuentualiũ capitulis, & clericis uniuersis, necnon ciuitatibus, uillis, & oppidis cõpetentem numerum bellatorũ, cum expensis ad trienniũ necessarijs, secundũ proprias facultates, & si ad hoc unum quodlibet non sufficerit, plura coniungantur in unum, quia personæ non deerunt, si expensæ non desint. Similiter à Regibus, & Principibus, & Comitibus, & Baronibus, alijsq; magnatib⁹, qui forsitan per seipsos personaliter non accesserint ad obsequiũ crucifixi. Ne aũt alijs onera grauia & importabilia imponere uideamur, quæ digito nostro mouere nolimus, protestamur coram Deo, quia quod ab alijs exigimus faciendum, hoc ipsi prompto animo faciemus.

Petit subsidium à spiritualibus & prophanis.

Clericis autem ad hoc negotium necessarijs & idoneis indulgemus, ut omni contradictione cessante, beneficiorum suorum prouentus, propter hoc ualeant usq; ad triennium obligare. Quia uero subsidium terræ sanctæ multum impediri, uel retardari contingeret, si ante susceptum crucis, examinari quemlibet oporteret, an esset idoneus & sufficiens ad hoc uotum personaliter prosequendum,

e ij quicunq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

quicunq; noluerint, indiferenter accipiant signum crucis, ita quod cum urgens necessitas, aut euidens utilitas postulauerit, uotum ipsum de apostolico possit mandato commutari, aut redimi, uel differri.

De processionibus in mense quouis.

Verum cum longe plus de diuina clementia, quam de humana potentia confidere debeamus, oportet in tali conflictu, non tam corporalibus armis, quam spiritualibus dimicare. Ideoq; statuimus & mandamus, ut singulis mensibus fiat generalis processio seorsum uirorum ac mulierum, in humilitate mentis & corporis, cum deuota orationum instantia postulantium, ut misericors Deus hocà nobis auferat opprobrium confusionis, liberando terram illam, in qua uniuersa nostræ redemptionis sacramenta peregit, de manibus Paganorum, & restituendo eam, ad laudem & gloriam nominis sui, populo Christiano. Vbi semper cum diligẽti exhortatione uerbum crucis populo proponatur. Orationi uero ieiunium & eleemosyna coniungatur, ut his quasi alis facilius & celerius ispa uolet oratio ad pijssimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore oportuno. In singulis quoq; diebus intra missarũ solennia, post pacis osculum, cum iam pro peccatis mundi offerenda sit hostia salutaris, omnes tam uiri, quam mulieres humiliter prosternantur in terram, & à clericis Psalmus iste, Deus uenerunt gentes, cantetur alta uoce. Quo cum hoc uersu finito, Exurgat Deus, & sacerdos, qui celebrat, orationem istam alta uoce super altare decantet, Deus qui admirabili. In illis autem ecclesijs, in quibus conuenit processio generalis, truncus statuatur concauus, tribus clauibus consignatus: una penes honestum præsbyterum, alia apud laicum deuotum, tertia penes aliquem regularem fideliter conseruandis, in quo uiri & mulieres eleemosinas ponant, in terræ sanctæ subsidium conuertendas, secundum dispositionem eorum, quibus fuerit hæc sollicitudo commissa. Porro super processu & transitu modesto, & ordinato, cõgruo loco & tempore faciendo, nondum oportet aliquid diffinire, donec exercitus Domini cruce signetur: sed tunc pensatis undiq; circunstantijs, quæcunq; uiderimus oportuna, de prudentium uirorum consilio statuemus.

Verbum crucis prædicetur

De trunco.

Ad hæc ergo exequenda dilectum filium nostrum destinamus, qui ascitis sibi ad consilium & auxilium uiris prouidis & honestis, authoritate nostra statuat & disponat quæcunq; ad hoc negocium promouendum uiderit expedire, faciens quæ statuerit, singulis diocesibus, per uiros idoneos, ad hoc specialiter deputatos, fideliter ac sollicite procurari. Quocirca uniuersitatẽ uestram rogamus, monemus, & obsecramus in Domino, per apostolica scripta mandantes, & in uirtute Spiritus sancti iniungentes, qua ei pro Christo legatione fungenti, tales uos exhibere curetis, quod per uos, & in uobis fructum faciat exoptatum. Idem archiepiscopis, episcopis, & dilectis filijs, abbatibus, & prioribus, decanis, & archidiaconis per Teutonicas prouincias constitutis.

Vinea Domini demolitur à multiformibus bestijs.

Vineam Domini sabaoth, multiformes satagunt bestiæ demoliri. Quarum incursus adeo inualuit contra ipsam, ut ex parte non modica, pro uitibus spinæ succreuerint, & quod gementes referimus, ipsæ iam uites proferant, pro uua labruscam infectæ multipliciter & corruptæ. Illius ergo testimonium inuocamus, qui testis est in cœlo fidelis, quod inter omnia desiderabilia cordis nostri duo in hoc seculo principaliter affectamus, ut ad recuperationem uidelicet terræ sanctæ, ac reformationem uniuersalis ecclesiæ ualeamus intendere cum effectu. Quorum utrumq; tantam requirit prouisionis instantiam, ut absq; graui & grandi periculo ultra dissimulari nequeat uel differri. Vnde supplicationes & lacrimas effundimus, coram Deo humiliter obsecrantes, quatenus super his suum nobis beneplacitum reuelaret, inspiraret affectum, accenderet desyderium, & propositum confirmaret, facultatem & oportunitatem præstando, ad ea salubriter exequenda. Quapropter habito super his cum fratribus nostris, & alijs uiris prudentibus frequenti & diligenti tractatu, prout tanta sollicitudo exigebat, hoc tandem ad exequenda prædicta de ipsorum consilio prouidimus faciendum. Vt quia hæc uniuersorum fidelium communem statum respiciunt, generale concilium iuxta priscam consuetudinem sanctorum patrum conuocemus, propter lucra solum animarum

Generale concilium

animarum, oportuno tempore celebrandum. In quo ad extirpandum uitia, & plantandas uirtutes, corrigendos excessus, & reformandos mores, eliminandas hæreses, & roborandam fidem, sopiendas discordias, & stabiliendam pacem, comprimendas oppressiones, libertatem fouendam, inducendos Principes & populos Christianos ad succursum & subsidium sanctæ terræ, tam à clericis q̃ à laicis impendendum, cum cęteris, quæ per longum esset per singula enumerare, prouide statuantur inuiolabiliter obseruanda. Circa prelatos & subditos regulares, quęcunq; de ipsius approbatione Concilij uisa fuerint expedire, ad laudem & gloriam nominis eius, ad remedium & salutem animarum uestrarum, ac profectum & utilitatem populi Christiani. Quia uero ante biennium uniuersale nõ posset concilium commode celebrari, disposuimus interim per uiros prudentes in singulis prouincijs plenius explorare, quæ Apostolicæ prouisionis limam exposcant, & præmittere uiros idoneos ad terræ sanctæ negotium procurandum, ut si exigente necessitate sacrum concilium approbauerit, nos ipsum negotium personaliter assumamus efficacius promouendum. Credentes igitur hoc salutare propositum ab illo descẽdere, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Vniuersitati uestræ per Apostolica scripta præcipimus, quo uos taliter præparetis, quòd à præsenti Dominicæ incarnationis Mccxiij. anno usq; ad duos annos & dimidium, præfixis uobis pro termino kalen. Nouemb. ad sedem Apostolicam accedatis cum modestia & cautela, ita q̃ in uestra prouincia, si necessitas postulauerit, duo uel tres de suffraganeis Episcopis ualeant remanere, pro Christianitatis ministerijs exequendis, & tam illi q̃ alij, qui canonica præpeditione detenti, uenire nequeunt, idoneos pro se dirigant responsales. Personarum & euectionum mediocritate seruata, quam Lateranense Concilium definiuit, ut nullus omnino plures aut pauciores secum adducere possit. Nec quisq̃ faciat superfluas & pomposas, sed necessarias tantũ & moderatas expensas, ostendendo se actu & habitu uerum Christi cultorem, cum nõ sęcularis applausus, sed spiritualis profectus in hoc negotio sit requirendus. Interim autem per uosipsos, & per alios uiros prudentes, uniuersa subtiliter inquiratis, quæ studio correctionis aut reformationis indigere uidentur, & ea fideliter conscribẽtes, ad sacri concilij præfati examen, erga subuentionem terræ sanctæ necessaria, ubi Deus nostet rex ante sęcula salutem in medio terræ operari dignatus est, opem & operam efficaciter impensuri, assistendo fideliter & prudenter, his, quos ad hoc negocium duxerimus, specialiter procurandum destinare. Nullus itaq; fallaciter se excusando ab executione tam sancti operis subtrahat, si Canonicam uult effugere ultionem. Nemo dissensionum obstacula, uel itinerum impedimenta caulatur, quæ Domino faciente signum in bonum, ex magna iam parte cessare cœperũt. Nam & quanto maiora imminent pericula, tanto potiora remedia cõuenit adhiberi. Nunq̃ enim nauigabit per equora, qui semper expectat, ut mare non exciteat in se fluctus. Propter hæc autem ad uos dilectum filium. N. cum iussione Apostolica destinamus, quem habeatis pro nostra reuerentia commendatum.

Eodem modo ferè scribetur Regibus & Principibus usq; Fluctus, postea ponitur hæc clausula. Cum ergo deceat & expediat, ut tua regalis sublimitas ad Synodum tam solennem nuncios dirigat speciales, serenitatem tuam monemus & exhortamur in Domino, quatenus uiros idoneos uita comite, præscripto termino dirigere non postponas, per quos tuæ nobis aperias beneplacitum uoluntatis, quia quantum poterimus cum honestate, ad tuum libenter & efficaciter intendemus commodum & honorem. Hæc ultima clausula. Quia quantum &c. apponitur domino meo regi Arragon. & regi Francorum.

Eo tempore, mũdo iam senescẽte, exortę sunt duæ religiones in Ecclesia, cuius ut aquilę renouatur iuuentus, quę etiã à sede Apostolica sunt cõfirmatę, uidelicet Minorum fratrum, & Prędicatorũ. Quę forte hac occasione sunt approbatę, quia olim duę sectę in Italia exortę, adhuc perdurãt, quorũ alij humiliatos, alij pauperes de Lugduno se nominabant. Quos Lucius Papa quondã inter hęreticos scribebat, eo q̃ superstitiosa dogmata, & obseruationes in eis reperirẽtur. In occultis quoq;

Religio Minorum & Prædicatorum.

Universidad de Deusto Biblioteca

quoq; prædicationibus quas faciebant, plerunq; in latibulis Ecclesiæ Dei, & sacerdotio derogabat. Vidimus tũc temporis aliquos de numero eorũ, qui dicebant pauperes de Lugduno, apud sedẽ Apostolicã cum magistro suo quodã, ut puto Bernhardo, & hi petebãt sectam suã à sede Apostolica cõfirmari, & priuilegiari. Sane ipsi dicentes se gerere uitam Apostolorum, nihil uolentes possidere aut certum locum habere, circuibant per uicos & castella. Ast dominus Papa quædam superstitiosa in conuersatione ipsorum eisdem obiecit, uidelicet quòd calceos desuper pedem præcidebant, & quasi nudis pedibus ambulabãt. Præterea cum portarent quasdam cappas, quasi religionis, capillos capitis non attondebant nisi sicut laici: hoc quoq; probrosum in eis uidebatur, quòd uiri & mulieres simul ambulabant in uia, & plerunq; simul manebant in una domo, & de eis diceretur quòd quãdoq; simul in lectulis accubabãt. Quę tamẽ omnia ipsi asserebant ab Apostolis descendisse. Cęterũ dominus Papa in loco illorũ exurgẽtes quosdã alios, qui se appellabãt pauperes minores, cõfirmauit: qui prędicta superstitiosa & probrosa respuebãt, sed pręcise nudis pedibus tã estate q̃ hieme ambulabãt & neq; pecuniam nec quicq̃ aliud præter uictum accipiebant & si quando uestem necessariam quisq; ipsis sponte conferebat, non enim quicq̃ petebãt ab aliquo. Hi tamen postea attedentes quòd nonnunquãm nimię humilitatis nomen gloriationem importet, & de nomine paupertatis cum multi eam frustra sustineant apud deum uanius inde gloriantur, maluerunt appellari minores fratres quãm minores pauperes, apostolicę sedi in omnibus obedientes. Alij, uidelicet prędicatores, in locum humiliatorum successisse creduntur. Humiliati quippe, nulla habita autoritate aut licentia Prælatorum, mittentes falcem in messem alienam populis prædicabant, & uitam eorum plerunq; regere satagebant, & confessiones audire, & ministerijs sacerdotum derogare. Quæ uoleus corrigere Papa ordinem prædicatorum instituit & confirmauit. Illi quippe rudes & illiterati cum essent, operibus manuum instabant, & prędicabant, accipientes necessaria à suis credentibus. Isti uero studio, & lectioni sacræ scripturæ iugiter insistentes, tantum in scribendo libros opus faciebant: & eos diligentissime à magistris suis audiebãt, ut cũ sagittis & arcu & omni armatura fortiũ possent ingredi, & stare pro defensione sanctæ matris Ecclesię: & ex aduerso ascendere, & ponere se murum pro domo Israel, dum fidem roborãt, uirtutes instruant, statuta Ecclesiæ docent & collandant, uitia hominum & prauitates redarguunt & castigant. Nihilominus sedi Apostolicę in omnibus obediunt, à qua autoritatẽ præcipuam trahunt.

Pauperes de Lugduno.

Pauperes minores.

Minores fratres.

Humiliati.

Prædicatores

Prescripto anno, uidelicet M.ccxij. Otto Imperator ueniens in Alemanniam congregauit exercitum, & contra Langrauium de Thuringia & alios iam rebelles effectos, toto tempore uernali & estiuo bellum mouit. Interim Fridericus Imperator electus, cum non posset directo itinere uenire in Alemanniam, de ualle Tridentina per asperrima loca alpium, & inuia, & iuga montium eminentissima, obliquando iter suum, uenit in Rhetiam Curiensem: ibiq; receptus ab Episcopo Curiense & Abbate sancti Galli & nobili uiro Henrico de Sacco perductus est usq; ciuitatem Constantiam. Audito uero aduentu ipsius, Otto Imperator interim uenerat de Thuringia, uolens comprehendere aut interficere aduersarium suum, ipseq; manebat in oppido Vberlingen: sed à multis derelictus non poterat occurrere sæpe dicto Friderico ad pugnam. Vnde factum est ut auxilio Comitis de Quiburc & aliorum, quibus ipse prædia imperij & paterna large distribuit, & obligauit, usq; Basileam peruenirет: ubi tunc Heinricus de Veringen Argentinensis Episcopus cum quingentis militibus sibi occurrit: quorum & aliorum fretus auxilio, per partes Rheni descendit, & ciuitates, terras, exceptis quibusdam castris paucis, in potestatem accepit. Otto uero nihilominus attentus, si posset resistere, ex altera parte Rheni descendit, uenitq; ad quoddam castrum nomine Brisacũ, quod in posestate sua habebat, ubi cũ maneret, ciues eiusdem castri, nescio qua occasione commoti, & ex fama rerum audaciores effecti, contra eum & suos insurrexerunt: ubi quidam uulnerati & interfecti sunt, ipseq; profugus effectus uix recessit ab eis. Qua fama diuulgata, laboriose satis in Saxoniam redijt

Otto contra Lantgrauium de Thuringia bellum mouet.

Rhetia Curiensis.

Constantia.

Vberlingen.

Brisach.

am redijt, & sic de regno pellitur: & Fridericus Aquisgrani coronatur. Anno domini mill. ccxiij. præscriptæ epistolę à domino Papa per orbẽ mittuntur. Anno domini mill. ccxiiij. Otto Imperator, adiuncto sibi rege Angliæ, & comite Flandrense, & comite Boloniæ, & alijs q̃ plurimis, coadunauit exercitum, ut pugnaret contra Philippum regem Franciæ, quem plurimum habebat culpabilem de omni suo labore. Quocirca rex Franciæ omnem populum terrę suę obuiam sibi pergere præcepit ad pugnam. Habebatq; in exercitu suo quosdam milites strenuissimos, & ad pugnam exercitatissimos, quorum consilio regebatur. Exercitus autem uterq; quodam flumine interfluente diuidebantur, sicut quorundam religiosorum uirorum relatione didicimus. Tunc præfati milites accedentes ad regem Franciæ, alloquebantur eum in hunc modum: Domine, nosti quãm fortis sit in pugna Otto Imperator: habet quoq; in auxilio suo uiros in pugna probatissimos, uidelicet, comitem Flandriæ, & comitẽ Boloniæ, & alios quamplures quos cognouimus, & tantam ipsorum esse ferocitatem, ut malint in bello cadere in mortẽ, quãm de pugna turpiter fugere. Acquiesce igitur consilio nostro, ut non uideas populum tuum immani strage & cęde corruere. Quibus rex potestatem dedit, ut omnia secundum uoluntatem suam disponerent, & acies ordinarent, & pugnam inirent. Tunc illi accelerantes, ut præuenirent trans flumen exercitum Ottonis, omnem populum & collegium regis Francię per quendam pontem fluminis transuexerunt, & post transuectos pontem diruerunt. Factaq; ammonitione per exercitum, ut fortiter starent pro animabus suis, cum non pateret eis locus fugę, propter hostes ex aduerso, & fluminis exuberantiam à tergo, disposuerunt acies ad pugnam, pedites ac populates sic disponendo, ut ab ipso loco pontis duas lineas stantes extenderent longe in campum, quolibet stante in latere alterius, & hastas suas & arma fortiter tenentes, nec de loco cedentes. Disposueruntq;, ut dum pugna intra ipsos dispositos quasi in formam triangulę figuræ ex una parte aperturam habentis ageretur, ipsi à posteriori parte hostium conuenirent, & eos uiriliter cæderent. Quo facto, inita est pugna à militibus & equitibus utrinq;. Tunc Franci quasi simulantes cessionem, hostes protrahunt usq; ad locum destinatum. Cumq; uiderent se undiq; turmis concludi, fugam inierunt: ubi multis interfectis, & capriuatis, & uulneratis, Franci uictoriam obtinuerunt. Captiq; sunt comes Flandriæ, & comes Boloniæ, qui postmodum detenti in captiuitate diuturna perierunt. Otto quoq; imperator, & rex Angliæ, & alij quidam uix aufugerunt.

Fridericus coronatur Aquisgrani.

Bellum Ottonis contra Philippum regem Franciæ.

Franci uincũt.

Anno ab incarnatione Verbi millesimo ccxv. celebrata est sancta uniuersalis synodus Romę in ecclesia Saluatoris, quę Constantiniana uocatur, mense Nouembri, presidente domino Innocentio papa tertio, pontificatus eius xviij. anno. In qua fuerunt episcopi ccccxij. Inter quos extiterũt de prędpuis patriarchis duo, uidelicet, Constantinopolitanus & Hierosolymitanus. Antiochenus autẽ graui languore detentus, uenire non potuit, sed misit pro se uicarium, Antheradensem episcopum. Alexandrinus uero sub Sarracenorum dominio cõstitutus, fecit quod potuit, mittens pro se diaconum suum Germanum. Primates autem & metropolitani lxxi. Cæterum abbates & priores ultra octingentos. Archiepiscoporum uero & episcoporum, abbatum & priorum, & capitulorũ absentium non fuit certus numerus comprehensus. Legatorum uero regis Siciliæ in Romanorum imperatorem electi, Imperatoris Constantinopolitani, regis Franciæ, regis Angliæ, regis Vngarię, regis Hierosolymitani, regis Cypri, regis Arragonię, necnon & aliorum principum & magnatum ciuitatum, aliorumq; locorum ingens fuit multitudo.

Synodus Romæ sub Innocentio 3.

Eodem anno abbas electus fui, & translatus in Vrsperg.

Anno Domini millesimo ccxvi. Innocentius papa obijt apud Perusium, xvi. kalendas Augusti, pontificatus sui anno decimonono. Cui successit Honorius tertius, qui prius fuerat Centius nominatus. Fueratq; camerarius cardinalium, & pecunias ipsis collatas, inter eos fideliter & prouide distribuebat. Sedit annis decem, menses octo.

Electus abbas in Vrsperg translatus.

Honorius 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

Profectio Hierosol. tepet.

Anno Domini mill. ccxvij. Iam tepescere cœperunt prædicatores itineris Hierosolymitani, propter mortem Innocentij papæ. Sane episcopus Halberstatensis, & magister C. de Marburc in inferioribus partibus, & magister Salomon Herbipolensis in superioribus ad huc insistebant huic negotio.

Honorius quoq; papa in ciuitate Romana, prędicabat & testificabatur in ipsa sua prædicatione, quod tempore sui sacerdotij recuperanda esset à Christianis ciuitas Hierosolyma: quod ex tali prodigio dicebat sibi constare: Quia cum olim fuisset procurator cuiusdam cardinalis, Iacincti uidelicet, qui postmodũ fuit Celestinus papa, contigit ut idem Iacinctus à Clemente papa mitteretur in legatione ad partes Hispaniarum. Cumq; se præpararet ad iter, & non haberet pecunias, milit Honorium procuratorem suum, qui tunc Centius dicebatur, per ciuitatem Romanam, quatenus mutuo acciperet sibi pecunias pro expensis, & ad expediendum iter necessarias. Cumq; apud plures requireret pecunias, contigit ut in quodam loco sibi soli eunti & sollicitanti occurreret quidam uir grandæuus, reuerendus & honorabilis in persona. Qui dum quæreret ab eo, quare tam sollicitus & anxius ambularet per uiam, causam itineris sui significauit eidem. Tunc ille respondit sibi, dicens: Reuertere, quia dominus tuus tempore isto non ibit in Hispaniam. Cui Centius ammirans respondit: Quomodo hoc pater bone poteris scire? Cui ille respondit: Ita scias hoc esse uerum, sicut uerum est quod papa morietur, & dominus tuus ei substituetur. Cumq; de hoc nulla spes haberetur ab ipso, aut ab alijs, respondit se hoc uix posse credere. Tunc uir ille rursus adiecit: Scias hoc ita esse uerum, sicut uerum est, quod hodie ciuitas Hierosolymitana à Sarracenis est capta, nec ab ipsis poterit liberari, usq; ad tẽpora tui pontificatus Romani, & tunc liberabitur. His dictis, disparuit uir ille. Cumq; reuersus fuisset domum, inuenit quod dominus papa reuocauerat legationem, et ipse papa nũciabatur infirmus. Aestimabatur à multis, q̃ uir ille fuisset beatus Petrus. Tali argumento, quia constabat, q̃ ex prędictis duo euenerant: Nam Clemens in breui mortuus est, & Celestinus ei successit: Honorius quoq; iam papa fuerat effectus, cum esset corpore infirmus ex senio, et ultra modum debilis, affirmabat firmiter se credere ciuitatem sanctam in breui esse recuperandam. Quo rumore plurimi Romanorum excitati, cruce sunt signati. Fama quoq; huius rumoris per Alemanniam diuulgata, multos ad sumendam crucem animauit.

Honorij, tunc Centij dicti, uisio.

Signum mirabile in stella.

Corona Ariadnæ.

Eodem anno tempore autumnali, hora uespertina post occasum solis, in quadam stella in occidente, uisum est signum mirabile. Nam cum stella illa posita uersus austrum, aliquantulum declinans in occidentem, in directo syderis illius, quod uocant Astrologi, coronam Ariadnæ, sicut nosipsi annotauimus, antea erat parua, & post ad paruitatem redijt, sed tunc maiori lumine refulsit. Visusq; est ab ea ascendere uersus altitudinem firmamenti quidam radius ualde clarus, quasi trabes magna & alta: & hoc per multos dies, ut prædictum est, tempore autumnali sero uisum est: post paulatim defecit, & ad suam paruitatem stella redijt. Prædicatores quoq; his temporibus multa alia asserebant cõtigisse signa in cœlo & in terra, quæ longum esset enumerare, & huic breuitati annectere.

Otto Imp. moritur.

Anno Domini millesimo ccxviij. Otto imperator obijt. Et quia dispositum fuerat in concilio generali, ut eo anno in kalendis Iulij crucesignati iter arriperẽt, multi de partibus Alemanniæ proficiscuntur. Ast ne pergant, in ciuitatibus Apuliæ impediuntur: sed autoritate sedis Apostolicæ uotum eorum differtur, & in uilibus remittitur per compensationem.

ANNI FRIDERICI II.

FRIDERICVS II. 24. Imp. Germ.

ANno Domini mill. ccxix. FRIDERICVS in Imperatorem electus, negotia imperij in Alemannia disponit, & se præparat, ut sequenti anno ueniat Romam coronandus.

Fridericus II. Romæ coronatur, & dat multa ecclesiæ.

Anno Domini mill. ccxx. Fridericus Romæ coronatur in Imperatorem, in basilica S. Petri, de mandato Honorij pape, per ministerium domini Hugulini tũc Hostiẽsis episcopi, postmodũ apostolici. Vbi Imp. de bonis & prędijs imperij in Italia sitis, multa cõtulit ecclesię S. Petri, et uota uotis accumulãs, de manu eiusdẽ

episcopi, rursus crucem accepit ad perficiendum iter Hierosolymitanum. Eo anno mittuntur legati in franciam pro statutis concilij conseruandis.

Fridericus II. male tractatur à Boemensibus.

Eberahard. de Tanne.

Anno Domini millesimo ccxxi. Res imperij in Lombardia & in Tuscia cupiens disponere, à Bononiensibus & quibusdam alijs ciuitatibus inhoneste tractatur: & insignia imperij, uidelicet coronam & alia, remittit in Alemanniam, faciens ea custodiri sub potestate Eberhardi de Tanne ministerialis & dapiferi sui, in Vualpurc. Filium quoq; suum Henricum, iã circiter viij. annos habentem, nutriendum & gubernandum commisit Cunrado de Tanne, pincernæ & ministeriali suo in castro Vuintersteren: qui eorundem ministerialium, & aliorum principum interuentu, postmodum à patre suo & principibus rex constituitur, & Aquisgrani coronatur, cum patre suo imperiũ adepturus. Imperator quoq; contra duos comites Tusciæ, uidelicet Mathæum & Thomam, qui occupauerant quædam castra & terras suæ ditionis, in Apulia pugnare cœpit: & expugnatos omnibus bonis priuauit. Qui postmodum confugientes Romam, præsidium sedis apostolicæ implorant: quocirca imperator multotiens conquerebatur, q̃ inimicos suos & hostes publicos sedes apostolica foueret. Eo tempore dominus Cunradus Portuensis episcopus cardinalis, in legatione sedis apostolicę dirigitur in Alemanniam pro negotio terræ sanctæ, ut uidelicet cruce signatos faciat crucem resumere: & prædicatores instituat, qui alios ad crucem sumendam exhortentur. Tunc quidam, Iohannes nomine, de ordine prædicatorum ueniens de Argentinensi ciuitate, instabat prædicationi oportune & importune, ita ut hominum uitia & peccata quasi importune exprobraret, & ad capiendas animas quædam dogmata, hactenus inaudita, ingereret: quæ, licet aliqua ratione possent defendi ut ueritatem contineant, multa tamen exinde mala prouenisse dignoscuntur: cum audientes alio modo ea intellexerunt, & ad perpetrandum immanissima facinora & flagitia proniores effecti sunt. Inter quæ dominus Engilbertus Coloniensis archiepiscopus à consanguineis suis interfectus est, & multi sacerdotes trucidati. Dicebant enim quidam pessimi, faciam scelera, quia per susceptionem crucis innoxius ero, quinetiam animas multorum flagitiorum liberabo. Vnde factum est, ut multi pessimi sine pœnitentia & satisfactione mortui, qui fuerant sepultura asinina in campis sepulti, ecclesiasticam acciperent sepulturam.

Henricus Frider. II. filius, rex.

Querele Friderici in sedem apostolicam.

Iohannes de Argentina uehemens prædicator.

Egilbertus antistes Coloniensis.

Anno Domini millesimo ccxxij. & annis sequentibus Fridericus imperator in Sicilia & Calabria & Apulia pugnauit contra Sarracenos & alios sibi rebelles & ipsos suæ ditioni uiriliter subiugauit. Interim Templarij & Hospitalarij Hierosolymitani, adiunctis sibi quibusdam principibus Alemanniæ & populo Christiano pergunt nauigio ad capiendam quandam ciuitatem Sarracenorum, nomine Damiatam, ut eam possiderent in recompensationem ciuitatis Hierosolymitanæ & terræ sanctæ.

Fridericus II. pugnat contra Sarracenos.

Templarij. Hospitalarij.

Damiata ciuitas.

Fuit autem ciuitas illa sita super unũ brachium Nili fluminis uersus Septẽtrionem distans ab Alexandria uersus Septentrionem per sex dietas. Et erat muris & situ loci munitissima, ubi portum habent Sarraceni in mari magno.

Merces quippe de mari rubro uenientes ab India, ex Perside & Arabia illuc deportantur: & nihilominus ex Aegypto. Nilus quippe fluuius in superiori Aegipto in duo brachia diuiditur, ita ut terram inferioris Aegypti disterminet in figuram quasi triangulam: in qua delta, dicit Orosius contineri ciuitates famosas centum quinquaginta. Vtrunq; uero istorum brachiorũ cadit in mare magnum unum apud Alexandriam uersus Libyam, alterum apud Damiatam uersus Arabiam & Idumæam & Palestinam. Cumq;, aduectis nauibus, populus Christianus conuenisset illuc, non poterant intrare portum, nec applicare ad terram, quia in ipso flumine construxerant Sarraceni turrem firmissimam, per quam extendebant ultra fluuium cathenam miræ magnitudinis, ut naues non possent attingere portum, nisi relaxata cathena. Primum itaq; Christiani cathenam illam inuadunt, & consilio artificum, & auxilio uiriliter pugnantium eam constringunt. Postmodum, nauigio aduecti, super naues quandam turrem ligneam

Nili brachia.

In Delta ciuitates famosæ centum 50.

Cathena inuaditur.

Universidad de Deusto Biblioteca

construunt magnæ magnitudinis, ut ex ea turrem Sarracenorum expugnarent. His præparatis, uiri fortissimi & ad bella strenuissimi, tradentes animas suas in mortem pro amore crucifixi, facientes confessionem de peccatis suis, & cõmunicato sacramento corporis & sanguinis domini, ascendunt in turrem illam ligneam, turrisq; aduehitur ad turrem Sarracenorum. Cumq; hinc inde pugnatur, cedũt naues & turris corruit, & qui in ea erãt, submersi sunt in flumine. Inter quos erant nobilis uir Henricus de Busmannehusen, & N. de Hosteren, & alij ꝯplures, æterna & beata memoria digni. Hoc euẽtu tristati sunt Christiani. Attamen cum quotidie ex aduentantibus crescere exercitus & robur eorum, non desperauerunt de misericordia Dei, quinimmo turrem aliam construxerũt, & naues fortius compaginauerunt, & omni cautela & studio firmauerunt, quam appellantes eodem modo sicut & prius, turrem Sarracenorum uiriliter expugnauerunt, & portu oprato sunt potiti, & ad terras applicuerunt. Vbi primo cum Sarracenis duros conflictus habuerunt. Pugnatumq; est in terra, & in mari, & in flumine.

Turris lignea.

Referam unum, quod legi in scriptis cuiusdam, eas pugnas prolixius describentis.

Christianorũ & Sarracenorum pugna in mari.

Erat nauis una in ripa fluminis, in qua erant Christiani: hæc nescio qua occasione, impetu & uiolentia fluminis appulsa est iuxta muros ciuitatis. Tunc Sarraceni erumpentes, & de muris se demittentes, cũ Christianis in naui pugnare coperunt. Videns autẽ quidã de Christianis quòd nõ possent resistere, ad fundum nauis se demisit, & eundem fundum perforauit & perfregit, ut aqua undiq; ingrederetur: repletaq; naui aquis, cum Sarracenis & Christianis mersa est ad fundum fluminis: ubi ꝯplures tam Sarraceni ꝯ Christiani submersi sunt. Post multas deniq; pugnas obsessa est ciuitas tam in terra ꝯ in flumine & ꝯ in mari, ut nullus posset ingredi uel exire. Illi quoq; qui in terra erant, uallo firmissimo & mœnijs sicut poterant se cinxerunt, ne Soldanus aut Sarraceni, qui exterius erant, possent facere impetum in eos: quod etiam sæpius Sarraceni attentarunt. In his conflictibus & operibus Colonienses & Frescones & alij de inferioribus partibus se strenuissimos & laudabiles exhibuerũt. Fama itaq; diuulgata, quod obsessa esset ciuitas, quotidie creuit exercitus Christianus: nam multi aduentabant: inter quos bonæ memoriæ Sifridus Augustensis episcopus, & comes de Voheburc, & alij quamplures aduenerunt. Videns autem Soldanus, ꝙ ab obsidione nõ posset eos ui repellere, uel suis auxilium conferre, cœpit de pace tractare. Volebat autem reddere Christianis ciuitatem Hierosolymam, & eam reparare in muris & ædificijs, sicut erat quondam, quando pater suus Saladinus cepit eandem. Insuper omnem terram quam olim possidebant Christiani, exceptis duobus castris, uolebat restituere, quatenus recederent ab obsidione. Quã compositionẽ legatus sedis Apostolicæ qui aderat, & Templarij, & alij rectores exercitus pro sua superbia admittere recusabant. Ideo cõtigit, ut ad modicũ lętificati, gaudium quod stulte de prospero successu acceperũt, infœliciter perderẽt. Cũq; ciuitas diu obsideretur, & obsessi nunc fame, nũc peste perirẽt, & portas ciuitatis undiq; muris obstruxissent, pręanxietate, magno silentio tota ciuitas cõticuit. Sane quidam in exercitu Christiano cũ quibusdam occulte consiliũ inijt, ut in quadam parte ciuitatis clanculo de nocte scalas adueherent, per quas primo diluculo muros ciuitatis ascenderent, nam uigiles iam conticuerant. Sicq; factum est. Cumq; ascendissent muros ciuitatis, exclamauerunt captam esse ciuitatem. Sicq; timor & fuga facta sunt intra muros, extra uero tumultus undiq; irruentium in ipsam ciuitatem, siue per muros ascendentiũ, siue portas & muros infringẽtium. Factaq; est intra ciuitatẽ cędes maxima Sarracenorũ, tam uirorũ ꝯ mulierũ, ꝯ parnulorum, ita, ut esset miserabile spectaculũ etiam ipsis Christianis rectis corde, & flexis humana cõpassione. Iam expelluntur Sarraceni, & Christiani possident ciuitatem, & firmant eam undiq;. Multi quoq; Principes & alij Christiani quotidie adueniębant in ipsam ciuitatem, pro defensione ipsius cõtra Sarracenos. Inter quos aduenit etiã Ludeuuicus, dux Bauuariorũ, qui iam dudum fuerat crucesignatus. Cumq; possessa esset ciuitas à Christianis, iamq; ad secundũ annum, uel amplius

Nauis perforata.

Laui Colonienses & Frescones.

Soldanus de pace tractat.

Expulsi Sarraceni.

Ludouicus Bauariæ dux.

uel amplius, & præfatus dux aduenisset, & populus excreuisset in ciuitate, factũ est de consilio præfati ducis, ut aiunt, & legati sedis Apostolicæ, & aliorũ rectorũ populi, ut multi cum eisdem egredereutur de ciuitate, ad occupandũ quendã locum pro construẽda ibidem noua ciuitate contra Sarracenos. Erat aũt locus ille inter duos fluuios in angulo situs, ubi quidã torrens de mõtibus Arabiæ cadebat in Nilum fluuium. Cumq; audiret Soldanus ibidẽ demorari Principes, & exercitum Christianorũ, fecit aquas ipsius torrentis in quadã cõcauitate, & uallemontium retineri, ut ibidem excrescerent in maxima quantitate. Cumq; Christiani fixissent tentoria sua, & mœnia posuissent in præfato loco, Soldanus rex cum exercitu suo cœpit aduentare, & de nocte iussit demitti aquas torrentis super castra Christianorũ. Surgentes itaq; de mane tam homines ꝯ equi, steterunt in aquis profundis, tunc coangustatos ipsos, cum exercitu circundedit Soldanus. Fugam uero non inuenientes, neq; copiã resistendi habentes, tanꝯ in morte positi, pro uita retinenda humiliter supplicabant. Quibus Soldanus, tanꝯ pius & bonus, uitam concessit, & reditũ ad sua, tali conditione, quatenus Damiatã sibi restituerent. Et ne uiderentur Christiani in possessionem eiusdem ciuitatis intrasse, siue iure belli, siue alio quocunq; iure statuit, ut singuli homines Christiani qui essent in ea, pro exitu & liberatione sua soluerent starlingum unum. Sicq; factum est, ut exercitus Christianus, qui prius in superbia & in abusione elatus, ablq; Deo in suis uiribus confidens, fiduciam habebat inanem, confunderetur, & tam Damiata, quàm terra sancta adhuc perdita inueniretur.

Soldanus circundat Christianos in aquis.

Starlingus solutus Soldano.

Faciant super hoc rumore planctum & lamentationẽ, hi qui sciunt uerba multiplicare, & conquestiones de rebus miserabilibus facere, & animos hominũ ad deplorandũ & compatiendum suis elegis uersibus inclinare. Nos uero ad texendum & retexendum rerum gestarum, historiam properabimus.

Anno Domini Mccxxiij. Heinricus vij. rex Romanorum effectus, Agnetem filiam Luipoldi ducis Austriæ accepit in uxorem, de consilio patris sui Friderici Imperatoris. Anno Dominì Mccxxiiij. Damiata perdita fuit. Anno Domini Mccxxv. Ludeuuicus dux Bauuariorum, curator regis Heinrici in rebus tam proprijs, quàm imperialibus in Alemannia efficitur,

Anno Domini Mccxxvi. Ab Imperatore curia Cremonæ condicitur post Pentecosten, quæ ne fieret, ut multi credunt à Cardinalibus & curia Romana impeditur. Eodem anno Ecclesia Vrspergensis pro cc. marcis, quas. B. præpositus pro liberatione Ecclesiæ persoluit, ab Alberto de Niunburg redimitur, & fidem Heinrici regis datam in manu bonæ memoriæ Heinrici de Zuplingen, tunc Episcopi Aihstetensis accepit. Insuper priuilegia regis eiusdem, ꝙ nunq; pro qualibet necessitate eadem Ecclesia a defensione imperij alienaretur. Eodem anno Agnes regina Aquis coronatur.

Anno Domini Mccxxvij. Honorius Papa obijt mense Mart. Cui successit Gregorius ix. qui ptius Hugulinus Hostiensis Episcopus dicebatur, natione de Arania. Hicq; tanꝯ superbus primo anno pontificatus sui cœpit excommunicare Fridericum Imperatorem pro causis friuolis & falsis, & postposito omni ordine iudiciario, sicut idem Imperator in Epistolis suis rescripsit Principibus Alemannię, retexens omnem progressum uitæ suæ, & conuersationem, & actionem, & innocentiam pro succursu terrę sanctæ. Cuius Epistolę series hæc est.

Honorius obijt. Gregorius. 9. eligitur.

Frid. II. excõmunicatur à Gregorio. 9.

EPISTOLA FRIDERICI. II. AD Principes Alemanniæ.

RIDERICVS Deigratia, Romanorum Imperator, Principibus Alemanniæ &c. In ammirationem uertitur uehementem &c. Huius Epistolæ seriem longum esset ponere, ideo quædã quæ in ea explicantur, breuiter describemus, uidelicet qualiter imperatrix Constantia in extrema uoluntate ipsum Imperatorem adhuc in cunabulis positum, cõmisit in sinu & tutela Romanæ Ecclesiæ, quoniã per spiritualem & temporalem eius

Universidad de Deusto Biblioteca

lem eius potentiã melius poterat indemnitatibus pupilli prouideri, ſed tamen tam de perſona periculum, & de regno ſuo non defuit magnum detrimentum, & pupillaris hęreditas in multas partes eſt diſciſſa. Deinde in prejudiciũ eiuſdem Friderici, cum iam eſſet adultus, Ottonem de Saxonia ad imperiale faſtigium ſublimauit.

Item qualiter mirabiliter præter humanam conſcientiam ipſum in multis periculis conſeruauit, & demum ad imperium ſibi debitum prꝗter humanum ſenſum reduxit, deijciẽdo Ottonem ſuperbum, & exaltando humilem. Item qualiter Aquis crucem accepit, & rebus imperij in Alemannia diſpoſitis, Romam coronandus aduenit, ſicut hæc omnia ſuperius plene deſcripta ſunt. Item excuſat ſe de perditione Damiatæ. Item commemorat, quanta ſtipendia præmiſerit ad ſubſidium terrę ſanctæ, uidelicet ut iugiter in ſuo ſoldo haberet ibi milites ultramontanos ſeptingentos, & de ſuis ferè trecentos, quibus & paſſagium & neceſſaria miniſtrauit.

Per euidentem quoq; infirmitatem excuſat ſe, quòd eo anno non iſſet ultra mare, cum etiam iter arripuiſſet, & mortuo Langrauio in itinere grauis infirmitas eum redire compuliſſet. Narrat etiam, quomodo pro faciliori liberatione terræ ſanctæ reginam Hieroſolymorum, ad ſuggeſtionem Honorij Papæ acceperit in uxorem. Ex his omnibus conqueſtiones facit Principibus, quòd pro tot beneficijs ab Eccleſia non potius remuneratur, quàm excõmunicatur, ideo & de Papa conqueritur, quòd nuncios ſuos honeſtos, uidelicet Archiepiſcopum Bruniienſem, & alios, in concilio ſuo non ſolum audire contempſit, ſed nec ad præſentiam ſuam, uel concilij, admittere uoluit. Multa quoq; alia in eiſdem literis ſunt deſcripta.

Iniuſte excommunicatur Fridericus II.

Eodem anno multi Hieroſolymitanũ iter arripiunt, & plurimi in Apulia moriuntur, inter quos Sifridus, Auguſtenſis epiſcopus, & Langrauius de Thuringia, & alij multi, tam diuites quàm pauperes de medio ſunt ſublati. Cũq; Papa nolet deſiſtere ab excommunicatione Imperatoris, ipſe Imperator conuocauit ad ſe de ciuibus Romanis potentiſſimos, & nobiliſſimos de familia eorum, qui dicuntur Frangentes panem, & de alijs, ad quos præcipue reſpectum habebat populus Romanus, habuitq; cum illis tractatum, qualiter eos faceret uaſallos imperij: &, ut ſibi faciant hominiũ, & fideliter aſſiſtant in omnibus cauſis. Iuſſit itaq; eoſdem ſub certa æſtimatione precij & cenſus computare, quantum ualeant omnes res ipſorum immobiles, quas habebant in ciuitate, tam in ædificijs, quàm in agris & uinetis, & mancipijs, & alijs rebus. Quo facto, omnes res illas dato precio, comparauit ab eis, & eaſdem res ipſis in feudum conceſſit, ratione fidelitatis quam deberent ſibi & imperio. Quocirca ijdem reuerſi, cum Papa rurſus excommunicaret Imperatorem, fecerunt, ut à populo pelleretur turpiter extra ciuitatem, unde apud Peruſium eo anno & ſequẽti ibi permanſit. Romani quoq; cœperunt pugnare contra Viterbienſes, quorum uineas & alias terras uaſtauerunt uſq; ad muros ciuitatis. In alijs quoq; terris, Papæ ciuitati adiacẽtibus, idem faciebant. Papa quoq; contra ipſos, & Imperatorem excitauit præfatum Iohannem, regem Hieroſolymitanum, & Matthæum, & Thomam comites, & alios quos poterat de Tuſcia & Lombardia, multamq; pecuniam erogauit militibus in ſoldum.

Familia Romæ, frangentes panem.

Papa pulſus.

Romani contra Viterbienſes.

Anno Domini Mccxxviij. Imperator uolens explere uotum ſuum, & pacatũ ſibi efficere Papam, tranſfretauit ad terram Hieroſolymitanam, prius tamen eodem anno condixerat curiam Principum Alemanniæ in Quadrageſima, apud Rauennam, à qua ſimiliter impeditus fuit nunijs & legationibus Domini Papæ. Nam Veronenſes & Mediolanenſes non permiſerunt aliquos tranſire per fines ſuos, ſpoliantes rebus ſuis etiam ipſos cruce ſignatos, ut aſſerebant autoritate domini Papæ, quod prohdolor, nephas eſt dicere. Nihilominus tamen Imperator uenit ad terram ſanctam, menſe Auguſto, & applicuit apud Acon, & ibi permanſit: ubi, ut aiunt, multa ſuſtinuit, ex perfida proditione Templariorum. Soli uero Hoſpitalarij de domo ſanctæ Mariæ Teutonicorum fideliter ſibi aſtiterunt, ſimilite

Conuentus Rauennæ.

De perfidia templariorũ.

ſimiliter Ianuenſes & Piſani, & alij milites, qui cum ipſo, & pro ipſo aduenerãt. Veneti uero uacillabant.

Cruce ſignati, ſpoliantur Veronẽſes & Mediolanenſes, authoritate Papæ.

Eo anno & ſequenti tractabatur de pace, inter Imperatorem & Soldanum, & gentes ipſorum. Papa uero captata occaſione de abſentia imperatoris, copioſum exercitum deſtinauit in Apuliam, & terras Imperatoris in ſeruitio Chriſti demorantis, quod nefandiſſimum eſt dicere, abſtulit, & ſibi ſubegit, & cruce ſignatos ne tranſfretarent, omni ſtudio prohibuit, tam in Apulia, quàm in Lombardia. Quis talia facta recte conſiderans, non deploret, & detreſtetur, quæ indicium uidentur, & quoddam portentum, & prodigium ruentis Eccleſiæ? Anno Domini Mccxxix. Fit compoſitio in Quadrageſima, inter Imperatorem & Soldanum. Hieruſalem quoq; & Nazareth, & Ioppe, cum terris adiacentibus, & alijs quibuſdam locis Imperatori reſtituuntur, & treuga inter Chriſtianos & Sarracenos uſq; ad decennium ſtatuitur. Cumq; Imperator ſuper hoc laudabili & glorioſo facto, reſcriberet domino Papæ, & gaudium annunciaret Chriſtianitati, Papa literas illas abiecit & reſpuit. Eo anno Imperator Paſcha Domini cum multis expenſis, more regio, coronatus procedens, Hieroſolymis celebrauit. Aedificia quoq; ciuitatis reſtituit, & Ioppen, quæ erat deſtructa, reædificauit, & alia quàm plurima loca, ubi Chriſtianos collocauit. Dum hæc agerentur in ultramarinis partibus, Papa cum ſuis complicibus, ut aſſerebãt homines, famam fecit in Apulia diuulgari, Imperatorem eſſe mortuum. Quocirca ciuitates, quæ adhuc adhærebant Imperatori, diſponebãt ſe tradere ſub dominio Papæ, & omnes Alemannos de terra ſancta redeuntes, & ibidem in Apulia demorantes, duriſſimo & nequiſſimo facinore interficere. Sed Deus miſericors aliter prouidit, & homines ſuo ſeruitio deditos, ad laudem & gloriam nominis ſui clementiſſime conſeruauit. Tempore ſiquidem æſtiuo, eiuſdem anni, Imperator reuerſus, uenit in Apuliam, ante alios, qui reuertebantur. Cuius reuerſione certiſſime comperta, crudelitas ſæuientium, & furor inuadentium conquieuit. Multi namq; tam de ultramontanis, quàm de partibus illis Chriſtiani & Sarraceni coadunati ſunt ad Imperatorem, ut habetet maximum exercitum, & fortiſſimum, cœpitq; terras ſibi ablatas, recuperare: & hoſtes de finibus ſuis expellere. Nihilominus quoq; omni tempore, quàmdiu denunciabat eum Papa excommunicatum, beneficium abſolutionis humiliter cum omni obedientia, & deuotione, & iuſtitiæ, exhibitione poſtulauit. Super cauſis uero, quæ inter ipſum & Papam uertebantur, diffiniendis, aduocauit Principes Alemanniæ, qui uenerunt in Italiam, uidelicet patriarcha Aquileienſis, Archiepiſcopus Salzburgenſis, Epiſcopus Ratiſponenſis, Luipoldus Dux Auſtriæ, & Dux Dalmatiæ & Hiſtriæ. Quibus aduentientibus, Imperatore manẽte apud Capuam, tractatum eſt de pace & concordia, inter imperium & ſacerdotium, & regnum Siciliæ, & abſolutione Imperatoris. Multis alijs quoq; mediãtibus, tam de curia Romana, quàm etiam Italia, & Alemannia. Sane hæc compoſitio, cum non poſſet perfici eo anno, dilata eſt uſq; in annum ſequentem.

Prodigia ruentis Eccleſiæ.

Papa reſpuit literas Imp.

Papa diuulgat Imp: mortuum, ut ciuitates occupet.

Imp. Fride. II. recuperat terras ſibi ablatas.

Conuentus Principũ Germanorũ in Italiam, ſuper cauſis Papæ & Frid. II.

HVCVSQVE CHRONICVM,
Abbatis Vrſpergenſis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PARALEIPOMENA

RERVM MEMORABILIVM, A FRIDERICO II.
usque ad Carolum quintum Augustum, hoc est, ab anno
Domini M. CC. XXX. usq; ad annum M. D. XXXVII.
ex probatioribus qui habentur Scriptoribus, in arctum
coacta, & historię Abbatis Vrspergensis per
quendam STVDIOSVM
annexa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CRATO MYLIVS

SELESTADIENSIS PHILIPPO MELANCHTHONI PRAECEPTORI CHARISSIMO

S. D.

CVM BENEFICIO ARTIS TYPOGRAPHICAE hac tempestate in lucem prodeunt optimi quique Autores, nulli uerò auidius leguntur, quàm Historici, nimirum quod historia est testis temporum, lux ueritatis, uita memorię, magistra uitę: & tu Charissime Præceptor, superioribus Francofordianis nundinis Chronicū Abbatis Vrspergensis, ex singulari amore, quo discipulū cōplecteris, officinę meę nouę dares, dedi operam, ut quoniam hoc exēplar anno millesimo quingentesimo decimo quinto excusum, esset in multis locis deprauatum, per studiosum quendam Historiarum, uirum candidum, recognosceretur, & excusum per me legeretur expeditius. Is quoniam Vrspergensis ὁ φᾶφωδὸς sua collegit ex Iosepho, Eusebio, Orosio, Historia Tripartita, Eutropio, Procopio, Beda, Iornande, Historia rerum Geticarum, Vuitichindo, Eginhardo, & plerisqꝫ alijs, ordine quicquid in Vrspergense legitur, ad exemplaria autorum contulit. Et Deus bone, quas hic mendas expunxit, restituta in melius lectione? Qui uolet gustum facere, tantum conferat hanc nostram ęditionem cum priore in Historia Gothorum, & pro carbonibus (meo saltem iudicio) thesaurum habebit.

Græca quæ deerant, adiecit: quæ perperam erant posita, emendauit. Ad hoc institutum bene merendi de lectoribus historiarum non parum iuuerunt duo uetusta exemplaria scripta, quorum unum communicauit doctissimus & humanissimus uir, Iohannes Huttichius, Antiquitatis & historiarum studiosissimus, quod ille habet ex Bibliotheca Clarissimi Vuormatiensis Episcopi, Iohannis Dalbergij: Alterum Caspar Hedio doctor Argent. uir tui amantissimus dedit, quod ex cœnobio Augustinianorum Argent. illi contigit: utrunqꝫ exemplar titulum habuit Eusebij, sed erat ipsissimus Vrspergensis, nisi quod hic impostor quidam, coccycis in morem, suas nænias immiscuit, prodigiosa quadam libidine conspurcans utilem historiam, nō aliter, quàm si quis generosum uinum lotio uitiet aut aceto. Nam ubi Vrspergensis exemplar Augustæ impressum anno decimoquinto, pollicebatur Alexandri Magni historiam alibi, sed tamen non prestitit. In duobus scriptis exemplaribus habebatur excerptū de uita Alexandri Magni. Item de mirabilibus Alexandri, planè tale, ut nemo sine risu legisset. Meminit enim inter alia anilia, Testamenti Alexandri

Universidad de Deusto
Biblioteca

per Notarium ordinati, his uerbis: Statim fecit uenire Notarium, & ordinauit testamentum &c̄. Hic ne quid lectori deesset, ex Raphaele Volaterrano Epitome Alexandri Magni in uicem posita est. Nihil diffido, quin diligentiam hanc Candidi uiri, quem nosti, historiarum admodum studiosi, in recognoscenda hac historiarum Rapsodia sis commendaturus tu quoqꝫ, quæ ornatissimo ac mirè perspicaci uiro D. Beato Rhenano gentili meo admodum probatur: ea ipsa ex adiectis in marginem scholijs & annotatiunculis facile apparet, quæ ceu indices sunt, & amnes comites, ut ad mare historiarum, si lector uelit, uenire queat. Nolo hic multa uerba profundere, ut in prouerbio est, Opus artificē. Qui hunc nostrū Vrspergensem contulerit ad exēplar ante hac excusum, repurgatum à mendis pluscꝫ sexcentis, non poterit non bene præcari recognitori. Et quoniam nostrates Augusti sæpe infamantur de hæresi à monachis scriptoribus, quoties uidelicet iura sua tueri conati sunt de inuestitura Episcoporum, Abbatum, & cæterorum Prelatorum, ac infringere tyrannidem Romani Pontificis tentarunt, antidotum in margine aut præfatiuncula parua adiectam habet lector, Monachos, tum historiarum scriptores, magno Episcopo Romano addictissimos fuisse. Ea uerò quæ pro defensione Cæsarum scripta fuerunt, malitia temporum & hominū suppressa & abolita satis constat.

Hic idem recognitor mihi nouo typographo, imò historiarum amatoribus operam suam collocauit, ut, quoniam Chronicum Abbatis Vrspergensis, in Friderico secundo, hoc est, anno mill. ccxxx. desinit: hic historiarum studiosus, ab eo tempore uscꝫ ad annum præsentem, ex probatioribus qui habentur scriptoribus, Paraleipomena in arctum cogeret & annecteret, quod fecit sanè non indiligenter & candidè, nescio quàm fœliciter. Certe quicquid hic peccatum est, non authori imputetur, sed meæ, hoc est, typographi, importunitati, qui spatio duorum mensium à bono uiro extorsi, quod biennium poposcisset, non tam meum, quàm emptoris commodum spectans, ne cogerer Vrspergensem sine his Paraleipomenis extrudere. In quibus si non omnia cohærent, plæraq́ꝫ hiant, ac parum plene tradita sunt, omissa multa, tamen cordatus lector facile deprehendet in his circuncisis quo spectarit autor innominatus, nimirum ut lectione historiarum in dies magis formaretur & iuuaretur iudicium pietatis, libertatis Germaniæ, pro qua tanta designarunt, Principes fortissimi magnanimi Cęsares, Fridericus secūdus, Conradus, Rudolphus, Henricus vij. Ludouicus Bauarus, Sigismūdus Rex, & post hunc Sigismūdus Austriæ dux contra Nicolaum Cusanū Cardinalem, & Respu. quædam (ut taceam de ijs qui hodie uiuunt, ne adulationis notam mihi quis inurat) qua de re extant libri non contemnendi, & aliquot principum electorum Palatini & Brandenburgensis, acres epistolæ

& pungentes contra Papā iniqua petentē. Quam indigne uero à Romanensibus tractati illi, nec illi solum prophani (si ijs placet) principes, sed Ecclesiastici quoqꝫ, hoc est, Archiepiscopi Rheni, apud quos olim ferè summa rerum patriæ fuit, qui quoties Germaniæ consultum cuperent, male audierunt & peiora sustinuerunt, ut qui uellent, sedem Romanam humiliare (hoc enim exprobrabat papa) & Imperialem euehere, quibus iam olim obijciebatur, quod etiam uera in Papam dicere contra iuramentum esset Episcoporū. O seruitutem Germanico & principe pectore indignissimam.

Præterea docebunt hæc Paraleipomena, ut res posteriorum conciliorū habuerint deplorate: Et tamen Veritas, temporis filia, semper sese nonnihil exeruerit. Perpulchra sunt exempla in Constantiensi Concilio, ubi ueritas non solum odium, sed, incendium peperit. In Basilien. Concilio, quale pectus erat in Ludouico Cardinale Arelatensi? ex cuius ore ueritas loquebatur, qui minas principum non timuit, nec terrenæ dignitatis gloriam quæsiuit. Qui uoluit pauperes etiam præsbyteros in concilio audiendos, nec dissimile exemplum in Iohanne Segouio Theologo pijssimo. Et hic habebit lector nec nouum esse, appellare contra Papam. Exemplum in Sigismundo Austriæ duce, contra Commendas Romanas. In D. Gregorio, Heymburg dicto contra Pium II. Papam, qui Germaniam ditiorem exhaurire uolebat, & sudorem Germanorum in suas delitias uertere. In Carolo quarto Cæsare liberrimam obiurgationem erga legatum Romani Pontificis & Archiepiscopum Mogontinum præcipiente, sub ea fidelitate qua sibi astringeretur Mogontinus, ut clerum reformaret, tolleretq́ꝫ abusus in uestibus, calceis, capillis, & toto uitæ habitu. Quod si non fecerit, mandatum esse Imperatorium, ut fructus beneficiorum occuparentur, Fisco Cæsaris præsentandi, & in honestiores usus conuertendi.

Præterea bella aliqua regum & principum inter se, Rerum publicarum cum principibus & Episcopis hic referuntur breuibus. Fortia facta Germanorum Imperatorum in Italia. De origine Turcarum & successu, & quod ambitio & discordia ducum Christianorum, victoriam Turcæ sæpenumero tradiderit. De primis Anglicis: de secundis. De Delphino & Armeniacis. De Suitensibus. De sectis Flagellantium. De Bohemiæ sectis, de seditionibus. De Carolo Burgundione & bello Burgundiaco. De comitijs horum temporum. De successu doctrinæ pietatis, studiorum, & pleraqꝫ alia Miscellanea, quæ in præsentiarum enumerare nihil opus est.

Epitomen historiæ Scanderbegi, quæ est in duodecim libris, uolebat autor τῶν παραλειπομένων adijcere: at quia breuitate temporis fieri nequiuit, & historiæ Latinę Scanderbegi exemplar certò expectem à Clarissimo Doctore Iacobo Spiegelio, qui Carolo Augusto & Fer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dinando Cæsari à consiliijs est, modo tantum primi & secundi libri compendium damus.

Iam cum quælibet ætas suos aliquot habuit, saniori iudicio prædi-tos (ut bonitas Dei nulli tempori alligata est) qui testes essent ueritatis, patroni linguarum, & meliorum disciplinarum, quique affectu misericordiæ tangerentur erga Ecclesiæ Catholicæ res iam multis annis afflictissimas, habebit hic lector quæ cũ fructu legat, de Nicolao Clemange, Iohanne Vuesselo, Iohanne Vuessalia, D. Iohanne Keyserspergio, concionatori Argentoratensi, suæ ætatis oraculo, Incomparabili Heroe cognato tuo Iohanne Reuchlino Pfortzensi, Iacobo Vuimphelingo Selestatino, conciui meo, qui pro sua mensura certè nõ parum adiuuit herbescentia per Germaniam studia: De D. M. Luthero, D. Erasmo Roterodamo, Iohanne Oecolampadio, & alijs absolutissimis uiris. Autor ita affectibus temperauit, ut tamen ueritati non potuerit non ferre testimonium, ut qui, quacunque ratione fieri posset, optat & ex animo desyderat, Christi gloriam, publicam utilitatem, nõ solum Germanię, sed totius Christiani orbis, cum omni pietate & honestate promota. Et quotquot lecturi sunt quæ modo damus, aut posthac, fauente Deo, daturi sumus, ut omnes hij cogitatione cõmunis boni tangantur: ac gratiam horum temporũ nullus ad lasciuiam transferat, ac Deum qui solus est heros, ac Dominũ nostrum Iesum Christum neget. Qui testes fuerunt resurrectionis Christi pro Euangelio his temporibus, qui uisi sunt oculis insipientium mori, quorum nomina in cœlo scripta, & horum catalogus apud pietatis & historiarum studiosos habetur. Vnde horum temporum Historia Ecclesiastica possit componi, & magno posteritatis fructu legi: horum omnium hic in præsentiarum ferè nulla fit mentio, idque non sine causa. Si quid subinde dederit Dominus, ex nostra officina, bona spes me habet à Candido, lectores accepturi sunt candidè: quibus ut & abunde gratificarer in hoc opere, Icones Cæsarum qui habentur, adieci, non solum in Chronico Vrspergensi, sed & in Paraleipomenis.

Bene uale Præceptor charissime, & Cratonem tuum, quod facis, commendatum habe.

Argentorati, Anno Domini M. D. XXXVII. Mense Martio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PARALEIPOMENA

RERVM MEMORABILIVM, A FRIDERICO II. usq; ad Carolum V. Augustum, hoc est, ab anno Domini M.ccxxx. usq; ad annum M. D.xxxvij. ex probatioribus qui habentur scriptoribus in arctum coacta, & Historiæ Abbatis Vrspergensis, per studiosum quendam historiarum, annexa.

ANNO DOMINI M. CCXXX. FRIDERICVS secundus Imperator, ut ut perfide Gregorius nonus Papa secum ageret, Imperatorias terras inuadendo, sparso in hoc rumore de mortuo Friderico, Imperatoris literas respuendo, innocētes Alemannos Friderico adhęrentes, crudeliter interficiendo: tamen nullum non mouet lapidem, ut cum Papa in gratiam redeat, Germanię Principibus eam ob causam in Italiā profectis, tandem ægre obtinuit, uncijs auri centum & uiginti millibus, Ecclesiæ ob illata damna persolutis. Deinde cum Romani non satis Pontifici obedientes forent, legemq; rogassent, uti oppida Ecclesiæ iuxta urbem posita, Romanis uectigal penderent, neq; monitis, castigationibusq; Pontificis ad sanitatem reduci possent, Fridericus Reate Pontificem conuenit, cumq; eo in hanc sentētiam consensit, ut primo quoq; tempore coniunctis copijs Romanos adorirentur. Abeunte deinde Friderico in Germaniā, Germani milites ad Pontificem confluxerunt, tanta multitudine, ut Romani nequaq; ausi fuerint aperto Marte cum Ecclesiæ copijs congredi. Recuperauit tamen Gregorius Pontifex, Germano milite, patrimonium S. Petri, Sabiniumq; agrum.

Perfidia Gregorij Papæ in Fridericum.

Ea tempestate Ecelinus Patauinus (cuius auus Teutonicus sub Othone copias duxerat) acceptis à Friderico militibus, magnum sibi in Transpadana Italia potentatum comparauit, in suam potestatem redactis Trauisio, Patauio, Vincentia, Verona, Brixia. Tum Fridericus in Italiam rediens, Mediolanenses sociasq; ciuitates apud nouam Curtem (ita enim locus appellatur, ubi pugnatum est) aggressus ingenti clade superat, trucidatq;. Tum Fridericus iterum à Pontifice imperio priuatus, in Venetos mouet, qui Pontificis partes tuebantur. Eos tum (uelut ranas in paludibus inclusos) uehementer oppressit, maximisq; calamitatibus afflixit.

Fridericus iterum priuatur imperio.

Post hæc Fridericus tertio uenit in Germaniam, & in Austria bella gerit contra Hungaros, & urbem Vuiennam occupat, literis desuper confectis, ut hæc urbs, imperij urbs deinde sit & maneat. Tum etiam mortuo filio Friderici Heinrico, curauit Cunradum filium in Cæsarem eligi: quædam Chronica habent quod Fridericus pater ceperit filium, sibi insidiantem, & permiserit in carcere mori.

Vienna occupatur.

Anno Domini Millesimo ducentesimo tricesimo quinto, Fridericus tertiam duxit uxorem, Angliæ regis Germanam, & mense Augusto nuptiæ celebrantur Mogontiæ. Ibi pater filium suum Heinricum regno destituit, quod grauiter & implacabiliter patrem offendisset, eumq; in Calabriam misit asseruandum, unde nunquam redijt.

Friderici tertia uxor.

Anno a Christo nato, Millesimo ducentesimo tricesimo quinto, Vngari congressi Australibus, ducem cum omni nobilitate oppresserunt. Eam rem indicant uersiculi satis barbari in uetusta sculpti rupe:

ANNO MIELENO CENTENO TERQVE TRICENO,
HIS QVINQVAGINTA SI MISCES, TVNC BENE DISCES,
AVSTRIA QVOD TOTA SIT PRINCIPIBVS VIDVATA,
TERRAQVE CORNVTO DISCET SERVIRE TRIBVTO.

Anno Domini M.cc.xxxviij. Redit Fridericus Imperator in Italiam: quo tempore Mediolani, & in alijs urbibus potentibus graues erant seditiones. Grauiter

Universidad de Deusto Biblioteca

Fridericus tertio excommunicatur.

autem animaduertit in Mediolanenses, quare ciuitates contra Fridericũ confœderantur, & excõmunicat papa Imperatorem tertia uice, hæreticum eum proclamans, Venetosq; contra eum concitans. Fridericus scripto in publicum emisso se purgat, & innocentem probat, ac rursus humiliter pro absolutione satagit. Erant autem cardinalium multi, quibus facta papæ prorsus improbabantur. Verum cum Fridericus nihil impetraret, coactus fuit se defendere, & multos habuit in Italia auxiliatores. Tum diuisa est Italia (de imo Tartaro nata hac dissensione) in Vuelphos & Gebelinos. Qui papæ adhærebant, Vuelphi dicebantur: qui à parte Cæsaris stabant, Gebelini. Quę factionum nomina ex Germania in Italiam irrepserunt. Nam familia Vuelphorum Vatiniano odio laborauit contra Friderici familiam, quæ originem ducit à Vueiblingen. Inde Vueiblingi dicti, quos Itali patrum immutato nomine Vuelphos dicunt. Otto Frisingensis scribit duas in Romano orbe apud Galliæ Germaniæue fines, famosas fuisse familias: unam Henricorum de Guebelinga, alteram Vuelphorum de Altorffio. Altera imperatores, altera magnos duces producere solita. Istæ, ut inter uitos magnos glorięq; auidos fieri assolet, frequenter se inuicem æmulantes, Reipubl. quietem multoties perturbarunt, Otto lib. ij. cap. ij.

Vuelphi. Gebelini.

Alij uolunt à Germanis fratribus mutia duxisse, quorũ Guelph. ecclesiæ, Gibel imperatori militabat. Vulgo duces Teutonicos uocat Guelph. & Gibel. Nauclerus anno Domini 1138. sub Conrado tertio Sueuo in pago uetustæ nobilitatis Vueiblingen educato, initium sumpsisse.

Hoc tempore in Toleto Hispanię urbe, cum Iudæus rupem uillæ proximam, quæ uineæ imminebat, scindere pararet, ut amplificaret uineam, & solis radios admitteret, scissa cuneis rupe, reperit concauitatem cameratam pleniſſimã, inq; ea librum ilignis solijs inscriptum, ad longitudinem Psalterij, ubi tribus linguis, Hebraica, Græca, & Latina legebatur de triplici mundo, ab Adam: Initio tertij nasciturus esset Dei filius, & quod tempore Ferdinandi regis Castellę, sub lucem uenturus esset liber. Iudæus comperta tanta uetustate, mox cum omni domo sua est baptizatus. Cui non dissimilem rem narrant Romanę historiæ de lamina inscripta, quæ in lucem prodijt, sub Hirene orientis imperatrice.

Alkindus philosophus & medicus, Brunus Chirurgus atq; Chronographus Vrspergensis, florent hoc tempore.

Anno mill. ccxxxviij. Parisijs contra pluralitatem beneficiorum disputatum fuit, & conclusum ab omnibus, quod nemo sine periculo mortalis peccati, tenere possit duo beneficia, quorum alterum sufficit ad sustentationem suam. Dicũt sanctum Thomam tum dixisse, Medietatem ministrorũ Dei resecatam per hoc genus auaritiæ.

Post Innocentium tertium fit papa Honorius tertius, qui Fridericum secundum coronauit, & posthac excommunicauit.

Post Honorium tertium fit papa Grægorius nonus, & is Fridericum excommunicauit: sed uicissim ipse mire ab Imperatore exagitatur, propter tyrannidem qua ecclesias in Germania præmebat.

Post Gregorium nonum fit papa Celestinus quartus.

Synodus Lugduni.

Post Celestinum fit papa Innocentius quartus: is Fridericum priuat imperio, & Conradum excommunicat. Ab hoc Lugduni primũ est constitutum, ut Romanæ ecclesiæ cardinales in publicum adequitaturi, galero rubente insignirentur, nõ solum ut à ceteris inferioribus sint conspicui, sed ut admoneãtur, pro fide catholica, & Christiani populi salute paratos esse debere, ut sanguinẽ effundant.

Galeri Cardinalitij.

Crux & indulgentiæ contra Fridericum.

Papa sic angebatur à Friderico, ut & crucem ac indulgentias contra Imperatorem, ceu Turcam & infidelem, proclamaret. Adhæc archiepiscopos & episcopos instigat, ut imperatorem excommunicatum cunctis denuntient. Verum episcopi Germaniæ, ne hoc fieret, supplicarunt, ueriti iram Imperatoris. In Frãcia, Anglia & Dania sine timore denuntiabatur excommunicatus.

Fridericus pontificem & Romanam ecclesiam sic fatigabat, ut cruce signati, aliquando se illi opponerent, nimirum properanti ut portas murosq; urbis Romæ perrumperet. Quare, cũ amplissimo exercitu cruce signata cohors, cominus illi congrederetur, Fridericus, captos cruce signatos & ad se perductos, partim quaternis ad crucis formam perfoderit uulneribus, partim caput in crucis modum quadrifariam sciderit, partim frõte, eadẽ ferro cruce reddiderit insignitos.

Bellum Friderici cum cruce signatis.

Clericos

Clericos ueto detonsam in uertice coronam ferro cęsim in crucem uulneratam, ut dicebat, iussit ornari. Alb. Krantz lib. viij. cap. ix.

Salue regina.

Eo tempore pontifex Gregorius ix. Salue regina certis diuinæ rei horis addi, campanasq; ad Eucharistię confectionem & laudes uirginis Dei genitricis pulsari decreuit, rem ecclesiasticam reformaturus scilicet.

Tartari inuestant Christianitatem.

Hoc tempore maior etiã timor incubuit Christianitati, de Tartaris gente Scythica, quę more ueterum nationum, de finibus suis egressa, populabatur prouincias Christianas. Nam diuisis agminibus, alij Orientem, alij Occidentem inuasere, qui Poloniam Russiamq; oppugnantes, latissimos illos Sarmatiæ campos, quos usq; hodie tenent, occupauere. Cessere illis Poloni, Russiq;, ubi nullæ fruges, sola pecora ualent. Pastoralis enim populus Tartari, qui lac concretum cum sanguine potat equino, quod multo ante scripsit Vergilius de Gelonis. Singulare Dei flagellum de inundationibus populorum per terras, & quod à uetustissimis temporibus corrigendo orbi Deus immisit.

Celestinus.

Anno millesimo. ccxl. Gregorio defuncto, Celestinus senex sufficitur. Hic quia die xviij sui pontificatus moritur, sede uacante mensibus xxi. eligitur Innocentius quartus pontifex. Is Lugduni concilium indixit. In quo, quoniam cum Græcis gente doctissima sapientissimaq; certamen instaret, cum de multis alijs, tum de processione Spiritusſ. D. Thomam Aquinatem, qui Neapoli docebat, hortatus est, ut Lugdunum ueniret, & de Græcorum ac Latinorum contentione iudicium ferret. In itinere sanctus uir & doctor obijt. Ad idem munus Bonauentura Theologus euocatus adfuit, galeroq; rubeo donatus fuit, cum antea designatus à pontifice Max. episcopus Eboracensium eum honorem ut onus detrectasset.

Innocentius 4.

D. Thomas.

An Thomas Græce sciuerit, coniecturam accipiat prudens lector ex Cathena aurea, & ex huius commentarijs in Ro. Vide Eras. annotationes.

Bonauentura.

Eidem concilio Græci Tartarorumq; nonnulli proceres affuerunt. Hi domi candidati, Christumq; professi fuerant, tunc sacro baptismate imbuti: ij profitebantur Roman. pont. esse humani generis parentem, & almum spiritũ utrinq; procedentem. P. Aem.

Parma capitur.

Ingressus alpes Fridericus, petendi concilij quod Lugduni agebatur, gratia, Parmam capit, funditus diruit, nouam ciuitatem condit, nomenq; nouæ urbi Victorię fuit inditum, & tutelaris sanctus de more Victor in basilica cathedrali est nuncupatus, Victoriniq; in ea urbe monetata fuere dicti. Cõtinuatum postea duos ferme annos bellum atrox uariumq;, & Lumbardiæ ac omni Italiæ perniciosissimum, omnibus quos per Italiam partium Gibellinę & Guelphę labes infecerat, auxilia non magis militum quàm pecuniarũ, odio partium utrinq; contribuentibus. Et fuit urbs Victoria uario gentium & rerum inusitatarum commertio ac multitudine frequentata, quod per singulos ferè dies ex Aphrica, Mauritania, Asia, Aegypto, noui homines, noua uestę, nouis moribus sunt uisi. Animalia etiam uidit urbs Victoria, quæ post theatrales stantis Romani Imperij ludos, Italia non uiderat, elephantes, dromedarios, pantheras, leones, pardos, lynces, & ursos albos.

Victoria urbs.

Coreacea moneta.

Fertur, cum Friderico apud Victoriam deessent pecunię, post pignorationem uasorum auri & argenti, quod curauerit ex corio monetam fieri, insignitam sua imagine & subscriptione, quæ aureum ualeret. Edictum ponens in exercitu, ut quicunq; præsentaret talem monetam thesaurario suo, acciperet pro ea auream, quæ dicitur Augustanus, sicut nunc ducatus, cuius sculptura erat ex uno latere facies Imperatoris, ex altero Aquila: & de illa moneta numerabatur stipendiatis, pro qua postea receperunt auream.

Hac tempestate dum Tartari suis locis & Grossoni Arabes Hierosolymam uastant, papa expeditionem molitur in Asiam. Fridericus apud Parmam desidet.

Germanię res inquietissimæ.

Res Germanię erant inquietissimæ. Nam electores imperij factę de Friderico priuationi innixi, Lantgrauium Thuringiæ Romanorum regem designant, Henricum nomine, cognomento Raspen. Hic iuxta Herbipolim in Ascensione dominica à Mogont. & Colonienſi archiepiscopis, & quibusdam principibus, in regem assumitur. Hic Henricus Reutlingen obsedit.

Henricus rex.

Universidad de Deusto Biblioteca

Anno mill.ccxliij. Gregorius papa huius nominis nonus, moritur: propter electorum autem discordiam, & cardinalium ab imperatore captiuitatem, sedes aliquãdiu uacat. Tandem Innocentius papa, prius Leo dictus, eligitur. Qui contra imperatorem Fridericum secundum à prædecessore suo pro hæresi iam latam sententiam renouans, ad partes Galliarum transmigrauit, sedemq; suam in metropoli Lugdunis collocauit.

Anno Domini mill.cc.xlv. Innocentius papa habita synodo Lugdunis, contra dictum Fridericum imperatorem sententiam depositionis promulgauit, & ab eadem synodo ipse & omnes fautores sui excõmunicati sunt. Nominati etiã deinceps Cæsar est interdictum.

Fridericus Imp. ad papam.

Roma diu titubans, uariis erroribus acta,
Corruet, & mundi desinet esse caput.

Papa ad Imperatorem.

Niteris incassum nauem submergere Petri.
Fluctuat, at nunquam mergitur illa nauis.

Fridericus.

Fata uolunt, stellæq; docent, auiumq; uolatus,
Quod Fridericus ego malleus orbis ero.

Papa.

Fata uolunt, scriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi uita breuis, pœna perennis erit.

Anno mill. ccxlv. Dux Austriæ Fridericus nomine, cum acies cõtra Pannones & Hunnos, qui terrã suã inuaserant, instauraret, à suis atrocissime est interẽptus.

Eodem anno nobilis comes de Hirsberg in obsidione castri ecclesię Aistetensis, ab histrione suo miserabiliter est interfectus.

Conradus contra Henricum.

Anno mill. ccxlvi. Conradus, Friderici filius, collecto exercitu, Henrico Lantgrauio iam recens electo occurrit, & collata manu, superior factus Henricus, copias Conradi dispulit, disiecit, et dissipauit, multis capitaneis ac nobilibus de exercitu captis. Cœperunt deinde, quibus ea displicuit electio, contemnere Henricũ & irridentes, dicere regem Clericorum. Papa tũ oẽs principes Alemannię per legatos sollicitauit, ut Friderico & Conrado derelictis, Henrico parerent electo.

Henricus rex Clericorum.

Henricus de Staheleck, antiquo Sueuiæ comitatu natus, Argent. episcopus, cũ Fridericus ab Innocentio iiij. anathemate notatus, imperioq; priuatus esset, Henricus episcopus papæ morem gerere uolens, Henrico Thuringiæ Lantgrauio in regem Rom. apud Herbipolim electo adhęsit, auxiliaq; pro uirili cõtra Fridericũ & filium eius Conradum pęstitit. Nam oppida & arces quas Fridericus à regno exautoratus in Alsatia possidebat, obsidione cinxit & expugnauit, quædam funditus destruxit, quædam igni consumpsit: è quibus sunt illa: Illeuuickersheym, Cronenberg, Gengenbach, Molberghusen, Ortenberg, Offenburgum, & uniuersa uallis à fluuio Kintziche nomen habens.

Nauclerus uult, cum Vlmam obsideret, sagitta in incertũ missa uulneratum, & sententia postea mortuum fuisse.

Henricus interea Romanorum rex electus, cum anno xlvij. finem uiuendi fecisset, papa Innocentius non cessauit Friderico nouum hostem opponere: misitq; in Alemanniam legatum Petrum Caputium cardinalem diaconum ad Velabrum, qui euocatis principibus electoribus apud Coloniam effecit, ut Vuilhelmus comes Hollandiæ, uir impiger ad arma, rex eligeretur.

VVILHELMVS Hollandiæ comes 26. Ger. imp.

Hoc tempore fuerunt in Sueuia prædicatores, qui in pontificem Ro. & cardinales, magna dicendi libertate os aperirent: Friderici ij. & Conradi filij, causam iustificantes. Ausi dicere, apud summum pontificem, cardinales & episcopos nullam residere autoritatem, quoniã omnes unã labe symoniæ maculati essent, nec quicquam tenere à Christo potestatis. Et q; sacerdotes in mortali constituti peccato, neq; ligarent, nec soluerent, nec consecrarẽt. Quod nemo in orbe Christiano interdicere posset diuinis officijs, quodq; sine discrimine ea audirentur & celebrarentur impune. Et in fine suæ prædicationis: Indulgentiam, inquiunt, quam annunciamus, non à papa confictam, non à prelatis compositam, sed ex

Prædicatores Sueuiæ contra papam.

Deo omnipotenti uobis annunciamus. Conradus rex cum tueretur hos concionatores, pene incidit in capitis periculum.

Acursius glossator Iuris, Compostellanus, & Ostiensis Decretalium illustratores, Bertrucius Medicus, Vincentius Prędicatorum historicus, Alexander de Hales Minorita, Alexander Gallus de uilla Dei grammaticus, florent.

Fames in Gallia, in qua sextarium uendebatur auri dragmis ij.

Frid. II. moritur.

Anno Domini Mccl. Accepto tristi nuncio, de capto à Bononiensibus Heinrico filio, à quibus diutissime ille tentus est, in Apuliam mouẽs, morbo corripitur, à quo cum conualescere inciperet, à Manfredo filio imposito ori puluino, oppressus à nonnullis memoratur. Alij Panhormi uita functum ferunt, sunt qui apud oppidum Terentinũ anno ætatis suæ lvij. mortuũ putent. Hic Manfredus, Friderici quondã Imperatoris, ex concubina matre, filius Siciliæ regnũ obtinuit.

Hæc ex Chronicone tusto scripto S. Peter Kastel

Anno Domini Mccl. Fridericus. II. Imp. moritur intestatus, ut uolunt quidã. Alij uolunt, q; sui Testamentum confinxerint. Quòd in satisfactionem sedis Romanæ quandam pecunię summam assignarit. Item in subsidium terræ sanctæ, & requisitionem Dominici sepulchri, certam pecuniæ summam ordinarit. Quòd Conrado filio regnum Ro. commiserit, filio regis Heinrici, nepoti suo ducatum Austriæ ascripserit, Meginfrido illegitimo suo, sed ab eo legitimato, regnum Arelatense addixerit. Omnia tamen ex arbitrio Conradi esse ordinanda. Huiusmodi Testamentum Papæ ratificandum esse transmissum, sed Papa allegante, per sententiam depositum de regno, non potuisse testari, quare à Papa Testamẽtum penitus est abrogatum, Nepos uero eius, filius regis Heinrici, ex ducissa Austriæ, morte subreptus est, sed à quo nescitur.

Medio tempore, Chonrado & omnibus Alemannis, huius rei ignaris (sicut ipse Fridericus adhuc uiuens procurarat) dux Saxoniæ, pecunia, ut fertur, inductus, filiam suam eidem Friderico desponsauit, eamq; duci Baioariæ ultromittendam destinauit, quæ cum, in exitu ciuitatis Ratisponensis, cum duce Baioariæ Lantshuot esset transitura, Episcopus ipsius urbis, qui nondũ sedem suam intrarat, pro eo quod illa ciuitas cũ ciuibus in excõmunicatione Papę erat, habita opportunitate, Episcopus currum rebus onustum, ad despoliandum aggressus est, & ciues ita extra muros suę munitionis prouocauit. Vt qui essent pessimi blasphematores Papę & totius cleri, quinquennio iam suspensi & excõmunicati, Episcopum suum excluserũt. Igitur egressi ante castrum Episcopi, Stuff dictum, fusi sunt partim, partim capti. Quo infortunio reliqua pars ciuium permota Chonradũ & Bauariæ ducem in Lantshut agentes, adit: de Episcopo & clero Ratisponensi queritur, generum & socerum implorantes, auxilij gratia. Conradus collecto milite, primo nobilem de Hohenfels aggreditur, postea Episcopatum Ratisponensem rapinis & incendijs uastat, in uigilia natalis Domini ciuitatem Ratisponensem, in qua eum dux socius suus fuerat prestolatus, cum suis militibus ingreditur, toti clero satis molestus. Postridie, Innocentum. Nobilis de Hohenfels, cum militibus Episcopi & suis, clam ingressus Ratisponã, cum rex Conradus dormiret, effractis hostijs, custodes & collaterales regis cepit, credens quod & regẽ cepisset Sed mira Dei prouidentia, in subsellio quandam latebram adeptus, illuc se recepit, parcarũ fatis inter se concertantibus. Lachesis totum filum fati sui nerat, Atropos occare uolebat, & quid factum est, latuit, euasit, Deus fatorũ sic uoluit. Hinc re immature peracta, & negotio infecto, exitialis dies Clero & Monachis Ratisponensibus exorta fuit, nam qui è familia Conradi fuere, irruerunt, Monachos cedunt, ædificia diruunt. Postera die uenerunt legati Apuliæ, & sibi mortem patris significarũt. Vnde secedens à ciuitate. Lantshut, plangere patrem properat. Demumq; reuersus exactiones Ecclesijs & Clero, fauentibus sibi ciuibus Ratisponensibus, imposuit. Ecclesia ad S. Emmerum, uexationem suam libris quingentis redemit, ad quam redemptionẽ altare aureum, quod à temporibus Ramboldi extructũ, usq; tunc durauerat, appendens lxvij marcas auri expenderunt.

Hermannus Minoritanus habet quod miles fidelis præcucurrerit, et iusserit ut rex sub scamno se absconderet, ipse in lectum regis se posuerit & pro rege occisus fuerit. Et sic Cunradus rex euaserit.

Anno Domini Mccli. Papa sedem à Lugduno mouit uersus Ianuam, & in Mediolanum peruenit, quo tempore dira prodigia uisa sunt. Sanguis de pane quasi

Prodigia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de uulneribus corporum fluxit. Sanguineæ nubes uisæ sunt, sicut & ante ciuilia bella factum est.

Anno Domini Mcclij. mortuo Conradõ, frater eius illegittimus Princeps dictus, summam sibi rerum fratris loco usurpauit.

Anno Domini Mcclvi. Quidam in transmarinis partibus Iesum se nominans, prodigiosa per Magiam faciens miracula, multis sibi sociatis exercitibus, plurima regna suæ ditioni subiecit.

Florentini mortuo Fride. II. qui eos plurimum molestauerat, in libertatem se uendicant, & Guelphos ab ipso Cæsare eiectos, in patriam reducunt. Rempub. reformant, unde & duodecim Antiauos creauerunt, qui Gibellinis resisterent, & ius populo dicerent.

Paleologorum Imperij principiũ apud Constantinopolim sumpsit, cum Michael Paleologus Græcus, Theodoro Imperatori affinitate iunctus, pulsis è Græcia Gallis, ac Venetis, duobusq; Theodori filijs paruulis, quos eidem ex Testamento commẽdatos reliquerat, interfectis imperium sibi desumens, imperauit annis xlv. Ingentis spiritus uir. Et ita Latinorum imperij finis fuit, quod per annos lxxxv. apud eos duraut. Exinde Græci Paleologi cxcvi. annis imperarunt, usq; ad annum Domini Mccccliij.

Morte Vuilhelmi regis, uacante imperio, Alphonsus castellæ Hispaniarũ rex, & Richardus Cornubiæ comes, regis Angliæ Germanus frater, in uanam spem Ro. Imp. sunt inducti. Alphonsus quidẽ, ut fauorem sibi Romanæ Ecclesiæ conciliaret, duas transpadanas urbes illi permisit. Taurinum & Altriã, facile donans quod non habuit, & Aquilam deplumãs. Sic agitur cum infœlici Romano imperio, postq; auaritiæ nihil satis est, ut qui aspirent ad regnum, prompte promittant non de suo. Studuit huic Principi, tum Conradus Archiepiscopus Coloniensis, audiens Richardus alios ex electoribus emulo studere Alphonso, magnam auri summam extulit Anglia ditissimo regno & circumuectus, quos poterat ea sibi re Principes & magnates conciliabat. Mirum quæ res spem fecerit alienigenis Principibus ad coronam aspirare, quam tantis sęculis sola Germania promerebatur. Coniectura est rerum summa, tum maxime constitisse in Archiepiscopis Rheni. Sic ambo, Alphonsus & Richardus titulorenus peruenere ad regnũ, sed non ultro progressa est ullius authoritas. Nihil enim administrasse leguntur, nisi quod Alphõsum Coloniensis, & Richardũ Mogõtinus fouerẽt Archiepiscopi, & continuit alterum alterius metus, ne quid attentarent. Hinc est quod Italici ictiptores scribunt per eorum tempora uacasse imperium.

Alphonsus Hispaniarum rex eligitur.

Hic Alphonsus is est qui uere nobilem disciplinam Astronomiã in precio habuit, & tabulas Astronomicas condidit.

Richardus Anglus eligitur.

Rerum summa in Archiepiscopis Rheni.

Sunt qui scribunt Alphonsum deterritum ne imperium assumeret propter fatales illas pontificum & Imperatorum inimicitias inter se.

Interim cum per annos xviij. nemo magnopere publicã uidebatur curam admittere, res Asianę factione stultissima Italorũ sunt periclitatę. Ptolemaidę enim, domini Veneti, & domini Ianuenses inuicem tumultuantes, pro sola superbia locum fecerunt Ethnicorum irruptioni, ut finaliter omni Asia Christiani exturbarentur. Gyrationes suas insanas & uertiginosas, quas in Italia conceperant, usq; in terram sanctam efferebant. Nam per ea tempora sęuijt in Italia Tartarea, & ab imo barathri prolata diuisio Gibellinorum atq; Guelphorum, quæ neq; hodie penitus extincta fumat.

Res Asianæ periclitatæ.

Hoc tempore floruit Iohannes Semeca, Teutonicis Iuris doctor, qui Herculea audacia primus aggressus est glosare Decretum, quod ante eum nemo, & post eum nullus excellentius fecit. Hic Clementi. IIII. summo Pontifici, tum per Germaniam, sicut Galliã decimas à clero in redemptionẽ terrę sanctæ exigenti, appellationem opposuit, sed Papa excommunicauit, & Prępositura Halberstatensi priuauit. Sed erant magni in Germania uiri, qui Iohannem deferendum non putabant. Mors uero æquo pulsans pede pauperum tabernas, regumq; turres, hanc litem diremit, & Pontificem ac Præpositum è medio sustulit.

Iohannes Semeca.

Appellatio contra Papam.

Anno Domini M cclliij. Othocarus rex Bohemiæ, Otho Marchio Brandenburgensis, Dux Austriæ Marchio Morauiæ, cum multis Principibus, nonnullas regionis Prussiæ uires ita fregit, ut traditis obsidibus promiserunt se uelle Christianos fieri.

Anno

Anno Dñi M. ccl.		Anno Dñi M. cclxvij.	
Aytonus Armeniæ Bela. IIII. Vngariæ Manfredus Siciliæ Ottockarus Bohemiæ Iacobus. II. Arragonum	rex.	Philippus. III. Franciæ Eduardus. IIII. Anglorum Theobaldus Nauarræ Dionysius Portugalliæ vi.	rex.

CONRADVS IIII. GER. IMP. XXV.

ANno Domini Mccl. Conradus Friderici filius ex Iobe Hierosolymitani regis filia, post mortem patris regnat, sed & hunc Innocentius IIII. Papa excommunicat. Heinricus Doringię Lantgrauius, uiuente adhuc Fridericho, apud Francophordiam eum deuicit. Alij uolunt quòd Heinrico mortuo, Vuilhelmus Doringiæ Lantgrauius, contra Conradum pugnarit. Videns autem Conradus se derelictum à Germanis Principibus, relicta Germania, profectus Apuliæ regnum suscepit, Proximo deinde anno mortuus, ueneno, uti creditur, extinctus, Manfredo fratre id procurante. Is Friderici quondam Imperatoris, ex concubina matre filius, qui Siciliæ regnum obtinuit, fuisse dicitur. Hic finis fuit ducum Sueuiæ.

CONRADINVS.

COnradinus, Friderici Sueui Imperatoris ex filio Conrado nepos, matre Bauara, cum uellet post mortem patris sui Conradi, Neapolitanũ regnum suscipere, & cum maximo Germanorum exercitu ueniret, primum quidem Veronam, deinde Papiam, indeq; per Cartariensium oppida ad Genuensium mare pertingeret, ex Longobardia & Romandiola, indies exercitũ augens, adiuuante Guidone Ferentano, Romam concessurus, Papa Clemens, Carolum regis Francię fratrem, contra eum commouit, & fertur, cum Pontifex Viterbij transeuntem adolescentẽ uideret, dixisse: Conradinũ tanq; agnum ad cędem duci. Nam dum cum Carolo circa Neapolim confligeret, & initio satis uictoriæ haberet, tamen tandẽ proditiõe Conradinus & Fridericus dux Austrię capti fuerũt. In captiuitate misere tractati & irrisi, tandẽ iussu Papę Clemẽtis etiã interfecti. Sic regnũ Neapolitanũ ad Gallos deuenit, & ducatus Sueuiæ Ro. Pont. improbitate cessauit.

Papa proditor Conradini.

Ducatus Sueuiæ Ro. Pont. improbitate cessat.

Sunt qui scribant, cum Conradinus, & Austriæ dux, sicut ambo ætate ita infortunio pares, campestri loco cum Carolo confligerent, quòd signa, ubi toto prælij tempore fuerant, relinquentes secesserint. Agasonis cuculla contecti, per denia se occulentes, & ita octauo die ab accepta clade recogniti, ad Carolum perducti, publico illius iudicio interfecti fuerũt. Occiso Conradino, Teutonici ibidem quendam de Ochsenfurt, fabri filium, nomine Stoch, regem statuunt, licet plurimum renitentem, qui sensim ab exercitu se subtrahens, post octo menses ad incudem in patriam est reuersus. Raph. Volaterranus Italus scriptor, putat Conradinum diuina ultione captum, & securi percussum. Is enim uxorem formosissimam Comitis Casertani, eius fidissimi ducis adamarat, qua uti potiretur, uirum honoris specie ablegauerat, ille facinore comperto, mœstus ac furibundus ad Carolum uenit, sese exercitum illi proditurum pollicetur, quod & fecit, unde supradicta consequuta calamitas, lib. xxiij. anthropologiæ.

Sabellicus lib. 7. nonæ Aeneadis fuse habet.

Faber fit rex.

Anno Dñi Mcclliij. Dum Innocentius. IIII. Papa moritur ex Rainoldo Cardinale Hostiensi, natione Campano fit Papa Alexãder. IIII. in urbe Neapolitana.

His temporibus habentur insignes Thomas Aquinas, & Albertus Theutonicus, ob amplitudinẽ doctrinę, Magnus dictus, qui tantæ modestiæ fuisse dicitur, adeoq; lectionũ appetentissimus, ut Ratisponensem Episcopatũ abnuerit, quem tumultu & armis gubernare interdũ opus erat, ut nũc etiã apud Germanos mos est, quorum pleriq; Episcopi ense & milite rem suam tutantur. Platina. Item, Bonauentura Hostiensis, Sophistæ, & Petrus Hispanus florent. Stella, quã Cometem Græci uocant, insigni magnitudine, supra tres menses apparuit, & eadẽ ipsa nocte, qua Vrbanus obijt, extincta est. Hoc tempore Pannonij cum Boemis de finibus contendentes, atrox prælium cõmiserunt, in quo superati Pannonij, fugam arripiunt, & in fuga supra xiiij. millia eorum in flumine submerguntur.

Post

Universidad de Deusto Biblioteca

Vrbanus. IIII. Papa.

Post Alexandrum quartum fit Pontifex Vrbanus quartus, post Vrbanũ quartum, Clemens quartus fit Papa, ante Guido Sulcadius dictus, qui ante Episcopatum uxorem habuit, & liberos, is iussit capite plecti Conradum. Aliorum sententia est, ꝙ Carolus Conradum in finibus agri Albani superarit.

Clemens. IIII. Papa.

Clemente autem Viterbij defuncto, propter discordiam patrum, quibus de successore non conueniebat, biennio uacauit sedes, tandem electus fuit Gregorius x. natione Italus, patria Placentinus, è Vicecomitum familia, Mediolano pulsa. Theobaldus antea uocatus, Laudensis Archidiaconus. Hic initio sui Papatus diligenter commonefecit electores imperij, ut concorditer eligerent Imperatorem, ne imperium dilaberetur.

Gregorius x.

Synodus Lugduni, sub Gregorio x.

Sub hoc Gregorio x. habetur Synodus Lugdunensis, Hierosolymæ recuperandæ gratia. In qua Synodo, de processione Spiritussancti, Græci cum Latinis concordarunt. Michaele Paleologo, Græcorum imperatore, unioni Ecclesiæ Orientalis, cum Occidentali prorsus incumbente.

Alij uocant Bondugar.

Anno Domini Mcclxvij. Banducat uel Bendegarus, Aegypti & Assyriorum Sultanus, cæsis Christianis, Armeniam & Antiochiam expugnat.

Philippus. III. Franciæ
Eduardus. IIII. Anglorum
Theobaldus Nauarræ
Dionysius Portugalliæ. VI.
} Rex.

Sub hoc Gregorio x. Pontifice Haalon Tartarus cum ingenti exercitu domo profectus. Primum omnium uniuersam Persidem subegit, sex mensium spatio, unus duntaxat locus capi non potuit, quem natura munitissimum latrones insederant, dena millia equitum hic ad obsidionem relicta, quæ in xxvij. annum postea distracta est, ut Aytonus scribit, omnium, quarum hodie memoria extet, haud dubie longissima, uestium, ut idem ait, defectu demum deditio facta est. Deinde Baldacha urbs ut capitur. Fuit hæc olim Babylon, quam Semiramis in Mesoporamia condidit. Adijcit Aytonus sedem in ea fuisse Calphi, qui Mahometanę legis summo fungebatur magistratu. Vrbs excisa est, non sexus, non ætatis discrimen ullum habitum, omnis multitudo ferro dedita, immensum pondus auri, gazaq; omnifariam Calphi studio congesta, regem & exercitũ ditauit, hic Haalon uictor: ęquum est, inquit, tam quęstuosum hominem cibis uesci non nisi preciosissimis. Ite & Calphum (erat enim ad id ludibrium seruatus) medijs auri gemmarumq; aceruis statuite, his uescatur epulis, hos illi affatim ad omnia uentris deliderta ministrate. Et ille ita plures dies asseruatus, in media diuitiarũ affluentia, fame consumptus est, magno eorum documento, qui naturæ obliti, (paruo enim contenta est) nullum sibi habendi finem constituunt.

BELLVM GVALTHERI DE GEROLTZECK, Episcopi Argentoratensis, cũ ciuitate Argentoratensi.

VALTHERVS de Geroltzeck, Episcopus fit Argentorati, anno Domini Mcclx. ab Archiepiscopo Mogontino confirmatus. Primitijs suis, quas uocant, interfuere multi proceres & magnates, Abbas S. Galli mille, & Morbacensis quingentis equitibus stipati.

Clerus euocatur ex urbe Argentorato.

Anno Domini Mcclxi. Inter Episcopum & ciues Argẽtoratenses ortur dissensio, quæ cum plurimorum ad concordiam laborantium opera, sedari non posset, ciues intra octauam Pentecostes urbem egressi, sumptis armis Haldenburgen. arcem uastarunt, fossatumq; profundum opplentes, solo æquarunt. Gualtherus euestigio sub grauissimis censuris & beneficiorum priuationis pœna, uniuerso clero, imo & pueris, literas latinas discẽtibus, mandat, ut urbem egrediantur. Parent omnes, prẽter Bertoldum de Ochsenstein, Decanum, grandęuum & ualetudinarium, qui cum uolũtate Episcopi manet, & Heinricum de Geroltzeck in Vosago cantorem, qui electioni Gualtheri nequaq; consenserat.

Interdicit

Interdicit episcopus omnibus ecclesię sacramentis, uisitationi & consolationi infirmorum. Tamen prudentia Senatus uocantur in urbem tres sacerdotes, qui ecclesiæ ministrabant. Clerus & nobiles qui episcopo fauent, aurum & argentum suum ex urbe auferũt, reliqua bona, annonam & uina domi relinquunt, ea omnia signantes, & redditum iri (sed frustra) sperantes. Gualtherus collecto grandi exercitu, ad quem Treuerensis archiepiscopus, & abbates duo, fortes suppetias miserunt. Item multi alij comites nobiles, episcopo ferebãt auxilium, ita, ut quicquid extra muros Argentoratenses erat, ciuitati Argẽtoratensi aduersaretur, excepto comite Ottone de Ochsenstein, Vualthero de Girbaden, & fratribus dictis die Rheingrauen. Horum robore episcopus obsidet urbem: intercluduntur uiæ, ne commeatus inuehatur. Episcopus castrametatur inter Eckboltzheim & Konigesheim. Fiunt induciæ propter instantem messem, usq; ad autumnum. Interea laborabatur de componendo diffidio inter episcopum & urbẽ, sed frustra. Circa autumnum episcopus finito induciarum tempore, suos conscribit, & partim in Geispoltzheim, partim ad montem Concordię, uulgo Kochersperg, multos in Molsheim collocat. Erat autẽ is annus fertilissimus copia uini & frumenti: nam oma uini uendebatur extra urbem pro quatuor nummis Argentoratensi. quartale frumenti pro quatuor solidis. Cum ergo discordia ita aliquandiu duraret, plerique comites, inter quos fuit Rudolphus Habenspurgius, paulopost in Romanorũ regem electus, Vualtherus de Habenspurg, Hartmannus de Kiburg, Conradus comes de Friburgo, Henricus de Nuuuenburg, posthac factus Basiliensis episcopus, fœdus cum ciuitate percutiunt, opem eis pollicentes. Itaq; animati ciues, terras transrhenanas dominorum de Geroltzeck & Liechtenbergensium, multosq; alios pagos ciuitati finitimos depopulantur & uastant. Haud aliter faciebat Gualtherus episcopus ipse, ciuium prædia depopulando, & eorum agros, prata & uineta inter familiares adiutoresq; suos diuidendo. Circa Natalem Christi ciues comitum ope fulti, ad Vuickersheim Bruschę finitimam pergunt, ut arcem illam Nobilibus eius nominis adimerent: multa enim damna ex eo loci perpessi fuerant. Inuenere pagum uini plenum, plerique recentioris uini, quo ciuitas carebat (quia interclusæ per autumnum fuere uiæ, ne inueheretur) auidiores, ebrietate præmuntur. Quod ut competit Gualtherus, magnum coegit exercitum, edixerat enim, & prouide instituerat, ut ex sonitu campanarum in cunctis sui dominij locis usq; ad Selestadiũ, Molsheim, Zaberniã, Rynauu & Haganoiam audito, populus congregaretur. Affunt innumeri pedites & equites, longe plures quàm apud urbem essent, pergunt obuiam ciuibus in montẽ inter Vuickersheim & Kolbesheim, ita ut utrinq; se uiderent & alloquerentur. Cupiebat episcopus congredi, nisi fluuius impedimento fuisset. Ciues in urbem redeunt, soli quindecim amore uini detinebantur, qui redire cum socijs recusabant. Quos obruunt hostes, & defectis prius manibus & pedibus, trucidant.

Argentoratum tantum habet tres sacerdotes.

Quicquid extra Argentoratum, cõtra est.

Concordia uel Cochersperg: munimentum olim à Romanis conditum, ad arcendas Alemannorum irruptiones. 2. miliarib. ab Argentorato.

Vuickersheim iam est uere nobilium uirorũ, Iacobi Sturmij, Petri & Friderici fratrum.

Colmaria traditur Rudolpho.

Eisdem temporibus erat interregnum: uacabat enim Romanum imperium rege aut imperatore suo, magnamq; autoritatem Gualtherus habuit in ciuitate Colmaria, quam proditione cuiusdam prætoris, quem sculteum uocant, perdidit, ciuitate noctu in manus Rudolphi clam tradita.

Mulhusen.

Fuerant etiam ea ætate diuersæ factiones in oppido Mulhusen, quod ad episcopatum Argentoratensem tum pertinebat. Dumq; altera factionũ perspectum haberet, quidnam in Colmaria nudius accidisset, clam missis ad Rudolphũ Habenspurgium nuncijs, mentem suam patefaciunt, se illi ciuitatis portas noctu reseraturos. Habebat enim episcopus in ipsa ciuitate arcem, quam suus inhabitabat præfectus, qui mirum in modum ciues præmebat, ideoq; ab episcopo ad Rudolphum defecerunt, & oppidum tradunt. Arx ipsa post tres menses expugnatur, & funditus demolitur. Gualtherus clam inito cum proceribus suis consilio, persuasit Colmariam recuperari posse, sicq; proceres in regione Colmariensium & ciues inde expulsi, sperabant ciuitatem ipsam clanculum astu obtinere, nõ minus quàm Rudolphus ipsam obtinuisset. Veniunt mane intra mœnia equites centum, strictisq; gladijs clamitant per plateas, & appellant episcopũ Argento-

 ratensem

Universidad de Deusto Biblioteca

tatensem. Prętor qui antea ab episcopo defecerat, ciuitatēq; tradiderat, quorum dam ciuium armatorum auxilio resistere ausus, statim iugulatur. Ciues uero animati, ui magna proceres atq; complices ex ciuitate expulerunt. Quorū nonnulli interempti, nonnulli fractis membris in totas sunt collocati.

PVGNA APVD HAVSBERGEN.

ANno mill.cclxij. Interea non destitere Gualtherus episcopus, & urbs Argentoratensis, mutuis sese damnis, ac locorū ruralium incendijs ex utraq; Rheni parte, à Brisgaugia usq; ad Salzam afficere: nec erat qui dissidentes animos posset componere. Itaq; ciues die Mercurij post secundam quadragesimę dominicam urbem cū ingenti equitū peditumq; caterua exeunt, assumprisq; lapicidis, ac uarijs ferreorum instrumentorum generibus, turrim ecclesiæ in Munoltzheim (ne in eam Gualtherus præsidium locaret) diruunt. Id ubi intellexit episcopus, facto iterum campanarū in rure clangore circunsonante, trecentos equites, & quinq; peditum millia coegit, desiderans congredi, conflictumq; habere cum ciuibus, spe uictorię potiundę: nec enim credidit bellum illud, nisi mutuo prælio & certamine posse finiri. Ciues qui turrim diruebāt, nuncijs in urbem celerrime missis, rem ordine narrant, ac suppetias efflagitant. Resonant campanæ, fit clamor per urbem, quàm multi certe ciues egrediuntur, ut obuiam episcopo prodeuntes, socijs opitulentur. Quod intelligentes conciues qui extra urbem fuerant, profecti sunt ad montem Haldenburgum, profectionē dirigentes uersus superiorem Hausbergam, socios urbe egressos expectant. Qui cum prope adessent, montem descendunt. At quędam fossa intermedia præpediti (quæ in equis commode transire non poterant) uexilla faciemq; suam uertunt, tanquam recta ad ciuitatem contenderent, fossatum circumeuntes. Quo uiso episcopus arbitratus ciues attonitos fugam in urbem quærere, uti prius apud Vuickersheim fecerant, animatus, ac moræ impatiens, non expectata peditum suorum cohorte, timens ne hostes manus suas euaderent, cum solis equitibus suis properans, eos persequitur, suosq; omnes cōfortabat, munera magna promittens, ut fortiter dimicarent. Ciues autem cum fossatum circumiuissent, neciam itineris impedimentum ullum haberent, iugerisq; spatio à Gualtheri equitibus distarent, iamq; conciues urbe egressi, ad se cominus uenissent, in aspectū Gualtheri prodire, aciem instruere, ac sese animare cœperunt. Erat autē hic affatus admonentium se mutuo ciuium: Vel hodie sitis Optimi ciues infracto animo, & pugnate intrepide pro urbis & patriæ nostræ gloria, proq; sempiterna libertate nostra, liberorum & nepotum. Vix fuerant se exhortati mascula oratione, ciues qui in agro erant, ecce adsunt reliqui ex urbe: horum Capitaneus erat dominus Nicolaus Zorn senior: hunc amicissime salutat & excipit dominus Reinboldus Liebenzeller, inquiens: Domine Zorn chariissime, Ex aduentu uestro mire exhilaror. Nunquam uidi uos auidiori animo quàm modo. Eliguntur duo belli duces, quibus omnes se iurant obtemperaturos. Qui pixidibus & manuatijs bombardis, balistis, cæterisq; iaculis utebantur (trecenti numero) à reliquis ciuibus sunt segregati, hac lege, ne se prælio committant, sed duntaxat sese obijciant peditibus episcopi aduentantibus (qui nondum aderant) ut eos intercipiant, ne equitibus eius iuncti, opem ferre possint. Erant in exercitu Gualteri, rei militaris & stratagematum periti, qui prudentia sua considerabant ciuium agmina suis esse longe fortiora, atq; ideo episcopum, ne prælium iniret, uehementer dehortabantur, quod cum paucis magnas hostium copias aggredi in loco præsertim ciuitati tam propinquo, temerarium esset & inconsultum. At episcopus illos interclusos & timidos esse clamitabat: Quod si uellent abire, cū uenia sua possent. Illi uero pudoris causa, infamięq; metu, ut mos est Germanis, perstitere. Gualtherus aciem instruit, prælium cōmittitur. Inter ciues Marcus Eckuersheim, uir nobilis, primus hostem lancea petit. Episcopus fortissime manu propria, instar strenuissimi militis, pugnat, duobus equis, quibus insederat, interfectis. (Dederat enim

Munoltzheim turris demolitur.

Hausbergą.

Episcopus munera pollicetur fortiter dimicantibus.

LIBERTAS.

Nicolaus Zorn.

Reinboldus Liebenzeller.

enim senior Liebenzeller consilium, ut & hostium & amicorum equos interficerent, ciuibus prope ciuitatem existentibus, hostem longe abesse à tuto) Sic tertio equo episcopus insedit, & cum duobus equestribus nobilibus terga uertit; unus erat dominus Burckhardus Murnhart: alter dominus Vuolfelinus Meigenreis. Desiderati & occisi sunt ex parte Gualtheri episcopi sexaginta proceres, inter quos & frater episcopi Hermannus de Geroltzeck occubuit, quidam de Tiersperg episcopi cognatus Vuaffeler, & duo filij, equites aurati, tres fratres de Eckuersheim, tres Schollen de Ginsheim, duo de Virdenheim, unus de familia Beger, Iohannes de Bietenheim. Capti sex & septuaginta, & proprijs loris ac laqueis, quibus sperabant ciues abductum iri, præter spem irretiti urbem ingrediuntur. Inter ciues tantum unus occisus, lanius quidam dictus Bilgerin. Ciuibus in hac pugna nemo adfuit, præter comitem de Ochsenstein, & Girbaden.

Episcopus pugnat, Camelus saltat.

Sequenti mox die Gualtherus episcopus in urbem misit legatos, qui de concordia tractarent. Interdictum relaxauit, supplicans, ut captiui, præsertim frater suus, quem adhuc superstitem credidit, humaniter tractarentur. At neq; missi ab episcopo, nec Richardus de Anglia Romanorū rex, qui in Hagenoia de pace & cōcordia tractabat, dissensionē episcopi & ciuitatis sedare potuerunt. Sperabat enim Gualtherus & palam gloriabatur, captiuos qui in dormitorio summi tēpli inclusi erant, propediē liberandos. Ciues ubi id audissent, diligentius circunspexere, uincula, manicas, & compedes captiuorū, uiderunt q; funes dissolutos, & foramina per muros in penu uersus curiam fratrum effossa, quibus proxima nocte, si Gualtherus tacuisset, euasuri erant, tepperterunt. Reficitur à Senatu murus, uincula injiciuntur ualidiora, custodia fidelior adhibetur. Captiui spe redēptionis adempta, pacē cū urbe ineunt, & libertati restituuntur. Durante hac discordia, Gualtherus moritur, quem ex animi dolore, cordisq; tristitia multi defecisse credidерunt. Canonici mortuo episcopo redeunt in gratiam cum ciuitate: redeunt sacrificuli & iuuentus. Hic fuit finis belli episcopalis, quo ciues pro libertate pugnarunt & patria. Nam si episcopus uicisset (ut putarat) Argentoratum urbē instar Zaberniæ aut Molsheim habuisset.

Ab eo tempore ciues Argentoratensis Reipub. fabricæ ecclesiæ maioris curā susceperunt, Antistite Capituloq; annuentibus, annuam coram aliquot Capituli personis rationem reddentes.

Fabrica ecclesiæ Argent.

Scribit Iacobus Vuimphelingius in Cathalogo episcoporū Argentoratensiū, se non inuenisse quempiam Argentoratensium, qui ex Alsatia, Austrasia, finitimisq; & propinquis locis ortus fuerit, contra urbem tristia bella gessisse, præter unum Gualtherum.

Sub hoc Gualtero Anno Christi mill.cclxi. uenerunt Argentoratū ex Tuscia bini & bini mille ducenti, seipsos nudis tergis flagellantes: sed de illis infra fusius, circa annum Domini mill.cccl.

DE TEMPLO ET TVRRE ARGENTORATENSI.

ANno Christi millesimo decimo quinto, Episcopatus Vuerenharij episcopi Argentoratensis anno septimo, cœptum est hodiernū templum Argentoratense, opus omniū quæ audiuimus aut uidimus, maxime admirabile, tam extructionis genere, quàm magnitudinis & altitudinis, ab ipso fundamento forti & profundo ædificari: antea enim exiguum & fragile fuerat ex lignis, paruiq; precij lapidibus, ædificium à Clodoueo Gallorum rege neophyto erectum. Turris autem altior (quæ iam ob illustres celaturas, & innumeras fabrefactas imagines, septem mundi mirabilibus octaui loco adiungi posset) anno Christi mill.cclxxvij. incepta, & postea anno Dñi mill.cccv. usq; ad galeam consumata est. Hæc Iacob. Vuimphelingius in Catalogo episcoporū Argentoratensiū. De hac turri scribit Aeneas Syluius in opusculo de Germanis: Mirabile opus caput inter nubila condit. Templum uero tam nobile, tam magnificum, quamuis interea quinquies tum aeris tēpestate, tum hominū incuria exustum, maiori tamen indies sumptu, preciosioriq; apparatu & splendore est

Sed mirum est, si tantum opus potuit perfici in annus 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dore est instauratum. Sub ipsa turri & supra ianuam quam Settorum uocant, (die Schappel thur) legitur hoc Epigramma:

ANNO DOMINI M. CCLXXVII. IN DIE BEATI VRBANI, HOC GLORIOSVM OPVS INCHOAVIT MAGISTER ERVVINVS DE STEINBACH.

In superiori parte turris (ubi est initium galeę & fastigij turris, quam Iohannes Hiltz Coloniensis (qui Architectonicen Argentorati fœliciter didicit) & inchoauit, & absoluit, quod ex symbolo eius cognoscere licet tali, legis hæc Christianissima ἀξιώματα per circulum turris lapidibus incisa.

Ad Orientem.

CHRISTVS GLORIFICAT. CHRISTVS CVNCTIS DONAT.

Ad Septentrionem.

CHRISTVS CORONAT. CHRISTVS ET SVPERAT.

Ad Occidentem.

CHRISTVS REX TRIVMPHAT. CHRISTVS SEMPER REGNAT.

Ad Meridiem.

CHRISTVS ET IMPERAT. CHRISTVS NOS RENOVAT.

Dicere possis: Testimonia animæ naturaliter Christianæ, & similia illis, quæ in Apologetico Tertulliani legis cap. xvij. Deus dedit, Deum testor, Deus uidet, Deo commendo, Deus mihi reddet. Iam cum ædificiorum sit senium quoddam, & ut animalibus, ita operibus locisq; fatum sit ineluctabile, certe firmũ & stabile, salutiferumq; & æternũ erit, quod in hoc Dominico templo, fauore Dei, prudentia & dexteritate Magistratus ornatissimi, uerbum uiuentis Dei, quod in æternum manet, annunciatur, purius & castius quàm antea. Et hoc est uerbum, quod per Euangelium delatum est ad nos. i. Pet. i.

RVDOLPHVS XXVII. IMP. GER.

RVDOLPHVS XXVII. Imp. Germ.

Habinspurgij comites ueteris Vindonissæ domini fuerunt. Vide B. Rhen. Raph. Volater. ex comitibus Adelburgensibus uocat.

ANno Domini mill. cclxxiij. RVDOLPHVS comes Habspurgensis, Lantgrauius Alsatiæ, post longam uacationem imperij, & ciuilia bella, communi uoto principum, electus in Imperatorem Germanię & Romanorum, penultima Septembris, regnauit annis xix. a Papa confirmatus fuit: nam Lausannæ simul fuerunt, ut hæc carmina indicant.

Bis sexcenti septuaginta tresq; stetere
Anni Lausanæ dum rex & papa fuere.

Et quanquam iniunctum illi per electores, ut profiteretur se in Italiam diadematis causa intra annum profecturum, nunquam tamen hoc fecit, semper nouas occupationes publico causatus, apud amicos non dissimulans se ab Italia deterreri, quod Cæsarum in Italiam uestigia læta, magnifica, plenaq; bonæ spei uideret, ex Italia uero referentia & foras uersa, tristia, misera, luctuosa, alludẽs ad illud apologi Esopici de Vulpe & Leone: ὅτι ὁρῶ ἴχνη πολλῶν εἰσιόντων, ὀλίγων δὲ ἐξιόντων. Misit tamen locum tenentem in Italiam, quem urbes magna parte suscepetunt.

Rudolphus horret Italiam.

Duo fuerunt Rudolphi ex familia comitũ de Habspurg electi in reges Romanorum. Primus Rudolphus electus anno Dñi mill. lxxvij. is non diu regnauit Secundus Rudolphus Rom. rex electus anno Domini mill. cclxxiij. Secundus ille cum confessorem haberet Guardianum de oppido Lucernensi, qui multis annis confessiones comitis Rudolphi uxoris & familiæ audire consueuerat, dictus Henricus Gurtelknopff, posthac factus Gardianus monasterij Minorũ Basilieñ. Et cũ mortuo Basiliensi episcopo Canonici concordare non possent in electione, mittũt notarium & testes, ut de fratribus minoribus proxime sibi pro uenientem adducant. Gardianus casu occurrit, & fit episcopus Basiliensis. Cum autem episcopatui Basiliensi bene præesset, & Mogontina sedes Metropolitana uacaret

uacaret, in Archiepiscopũ uocatur, & fit unus de electoribus imperij Principibus. Vacante ergo Ro. imperio, per mortẽ Richardi, filij regis Angliæ, Rodolphi dotes per confessorem Archiepiscopũ prędicantur, ut eligeretur in regem Ro. Idem Archiepiscopus etiã facile obtinuit, ut Rodolphus cum Basiliẽsibus conueniret.

Ergo audito nuncio electionis soluit Aquisgranũ, ubi coronatur. Fuit hic Rudolphus, comitis Alberti de Habspurg filius, is fuerat Lantgrauius superioris Alsatiæ, & uexillifer urbis Argentoratensis, eiusq; præsidio multas præclaras uictorias consequuta tempore Episcoporum Heinrici de Veringen, & Bechtoldi de Deck. Mortuo autem patre, Rudolphus filius successerat, & ipse uexillifer Argentoratensis formidabilis, una cum ciuitate toti Alsatiæ & Sueuiæ bello superat comitem Sabaudię, & occupat Baden, Morsperg, Kyburg, Vuinterthur, posthac Mulberg, Gretzingen, Durlach, & quidquid erat Marchionis Badensis sibi subijcit, & pacem firmat.

Albertus de Habspurg, uexillifer urbis Argentoratensis.

Hoc anno tanta fuit fertilitas terræ, ut quartale tritici xxij. nummis Argentoratensibus emeretur, quartale siliginis xvi. nummis, xiiij. oua pro uno nummo, gallina duobus nummis, halleces octo uno nummo.

Fertilitas terræ. Quatuordecim oua pro uno nummo.

Post hæc Rudolphus uenit Argentoratum, & pacem firmat cum omnibus Rheni ciuitatibus. Eodem anno Rudolphi filius prope Reinauu, cum aliquot ministris in Rheno submergitur, is erat xviij. annorum, & regis Angliæ filiam uxorem habebat.

Rudolphus seuerus fuit, iustitię executor, pacis studiosissimus, humilitate, quę nobilitatis comes est, mira prędituS. Ideo in una, pfectionũ, thorace sarcita ulus, & conspicuus suis, ut exemplum præberet, ne suos huius Parsimoniæ puderet.

Parsimonia Rudolphi.

Et cum semel castrametaretur, uerum illi & exercitui deesset uictus, accessit ad agrum Rapis consitum, & cœpit euellere rapam, ac comedere. Cum alij uiderẽt Imperatorem hoc uili cibo famem pellere, euulserunt & ipsi, & uorarunt.

Anno Dñi Mcclxxiiij. Rudolphus rex Romanorũ, comes de Habspurg comitatũ Norinbergensem, teutonice Burgrafschafft Nurenberg, contulit Friderico comiti de Zolerũ nepoti ex sorore, & is fuit primus Burggrauius Norinbergẽsis.

Primus Burggrauius Norinbergensis.

Anno Dñi Mcclxxiiij. Cum Rudolphus Norinbergę comitia haberet, in maxima Principũ corona Berichardus, Serouiẽsis Episcopus, nuncius regis Bohemiæ petita uenia, pleno mandato suffultus, proposuit electionẽ de Rudolpho nõ uaiere, utpote factã ab execratis, de execrato, ideoq; Rudolpho regi non esse obediendũ. Cui rex, episcope, si habetis causam aduersus clericũ, agatis sermone latino corã Episcopo, sin contra me, uel imperiũ, agatis more solito. Principes aũt cũ intelligerẽt hũc Episcopũ, uelle electionẽ in dubiũ uocare, uix manus abstinuerũt.

Apposite dictum.

Anno Domini Mcclxxviij. Rex Rudolphus, Comes de Habspurg, filium suũ Iohannem fecit ducem Sueuiæ, & Albertum filium, ducem Austriæ & Stiriæ. Et Menhardum comitem Tyrolis, fecit ducem Carinthiæ, in ciuitate Augustana, in comitijs electorũ, & aliorum Principũ. In regno Germaniæ, ipse multis implicitus fuit negotijs, nam Bauaria & Bohemia illum turbabant. Bauaria quidẽ mox Rudolpho obedit, at Othocarus, q & Primislaus dicebatur, quintus Bohemiæ rex, illi uehementer repugnabat, nam Austriæ ducatum feudum, minime muliebre, ob uxorem Margaretam sterilem, quã duxerat, retinere uolebat, & imperio adimere. Rudolphus ergo Burggrauium Norinbergensem in Bohemiã mittit, & prędcipit, iubetq; ut Austriam cędat. Id cum Othocarus detrectaret, rebus ultro citroq; agitatis, Rudolphus Austriam inuadit, Viennam Austriæ ciuitatem obsidet, fitq; magna strages prope Nidersbruck, trans Danubium, Sueuis & Alsatiis, quibus Cęsar maxime fidebat, uictoria potitis. Anno Mcclxxviij. In qua strage Othocarus interimitur. Ita imperator Austriam occupauit, & filium suum Albertum, ut ante dictum est, ducem Austriæ designauit, ita ut Austria iam sit feudũ imperiale. Ab hoc Alberto, inclyti duces Austriæ originem trahunt usq; ad Carolum quintum, prędsentem Imperatorem, & Ferdinandum Cæsarem, instituto in ducem Austriæ filio, ex consensu Principum Augustæ. Anno Mcclxxxij. Eidem Stiriam, Carinthiam, portum Naonis, Carniolamq; concessit. Rudolphus uero admodum

Iohannes Rudolphi filius, Sueuiæ dux.

Dissidiũ Ottocari regis & Rudolphi.

strages prope Nidersbruck, & Ottocarus occiditur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Rudolphus benigne agit cum Vuenceslao Othocari filio.

admodum benigne egit cum Vuenceslao, Othocari filio, regnum Bohemię illi permittens, & filiatum suarum unam ei matrimonio locans.

Alij meminerunt, quod Rudolphus Imperator, Bohemiæ regem atroci prælio superatum cœperit, & uelut contemptum atq; deiectum mancipiũ, in uilissimis officijs sibi seruire coegerit, magnoq; dedecore affecerit, & deinde illum in regnum restituerit, & filiam suam Guntham uxorem illi dederit. Hic Vuenceslaus pro sancto uiro habitus fuit, annos natus octo, regnum obtinuit, quod Marchio Brandenburgensis tutorio nomine quinq; annis gubernauit.

Rudolphus Burgundiam etiã subegit, & in Alsatia oppida aliquot, quæ contra se conspirant, ui occupauit, nimirũ Haganoiã, Colmariã, Turregũ, Bernam.

Sueuiæ oppida, muris cincta.

Oppida quædam in superiori Sueuia, hoc tempore, quæ prius uillæ censebantur, ab Imperatoribus muris cinctę, ciuilibus ac municipalibus libertatibus donata sunt, præcipue Eslinga, Reutlinga & Heilbrunna.

Anno Domini Mcclxxxij. Philippus pulcher Galliæ, Ladislaus. III. Vngariæ, S. Vuenceslaus Bohemiæ, Carolus. II. Siciliarum, Sanctius. IIII. Hispaniarum, Iacobus Dongianus, Arragonũ rex, imperãt. Tangadar Tartarus, legem Machumetanã primus apud suos amplexus est, is Babyloniã superat. Armeniorũ ope.

Anno eodem Comitem Eberhardum Vuirtenbergensem aggressus, Stutgardiam obsedit, sed per Episcopum Mogontinum res fuit composita.

Anno Domini Mcclxxxv. Sopita Comitum Sueuiæ, aduersus Imperatorem conspiratione, quindecim enim cõiurarãt se profligaturos, aut occisuros regem, Pisani, Lucenses & Florentini, debellantur à Germanis. Pecunia uero se redimũt à seruitute, alteri xij. alteri uero Florentini vi. aureorum nummorũ millibus numeratis, quã rem Pontifex tunc Honorius iiij. ut Romani Pontificis finibus utilem quidem probauit, indignam tamen Imperatore existimauit Volateranus.

Anno Domini Mcclxxxvi. Carmelitarum ordo cœpit primum ab Alberto Patriarcha Hierosolymitano.

Vsus primarũ precũ.

Tempore Rudolphi fuisse usum primarum precum, colligitur ex tali forma. Rudolphus Dei gratia rex, & semper Augustus. Honorabili in Christo deuoto Abbati &c. Gratiam suam & omne bonum. Cum ex antiqua & approbata, acã Diuis Imperatoribus & Regibus ad nos producta consuetudine, quęlibet Ecclesia in nostro Romano imperio constituta, ad quam beneficiorum Ecclesiasticorum pertinet collatio, super unius callatione beneficij, precum nostrarum primarias admittere teneatur, Deuotionem tuam rogamus, quatenus huic clerico, de Ecclesiastico beneficio, quod ad tuam collationem attinet, ob reuerentiam sacri imperij, studeas liberaliter prouidere &c. Datum, Anno regni nostri primo.

Comitia Erfordiæ.

Anno Domini Mccxc. Rudolphus Erdtfordiæ habet comitia, & auxilio, eiusdem ciuitatis, circiter sexaginta arces in Doringia fregit & deuastauit. Ita Rudolphus totam Germaniam, in qua magna bella & discordiæ ferè in omnibus locis fuerant ortę, interregni tempore pacauit, & dilapsum imperium, rursus restituit, tandemq; senio & ægritudine confectus, in pręsentia Vuenceslai generi, & Gunthæ filiæ, diem obijt supremum, ad Spiram deductus, inter Romanos Imperatores sepelitur anno Mccxcij.

Rudolphus moritur. Alij uolunt, quod in Elsatiæ oppido, Gemersheim mortuus est.

Pseudofridericus alij Kolops.

Anno Domini Mccxcij. Inuentus est qui se diceret Fridericum. II. quem Fridericum Holstuch quidã dixere, alijs Tile Kolup cognominant, qui se diceret clam suis subduxisse, fastidio rerum, ut quietior uiueret, & mortuũ subdidisset, quem pro se uulgus hominum tumulasset, paucis conscijs consilij sui, se per annos triginta peregrinatum, nunc reuisere terras imperij. Tanta proferebat secretorũ indicia, ut quibusdã fidem faceret, præsertim Lantgrauijs Thuringiæ, Rudolphus Imperator, cum ueritatem in ea re compertã haberet, confessionem falsitatis expressit quęstionibus. Fatebatur enim aliquando se in Cęsaris curia seruiuisse, inde pręcognita sibi quæ narraret. Alb. Krantz. in Saxonia & Vuandalia, tandem fictitius Fridericus combustus fuit, iussu Rudolphi. Et quoniam Colmaria, hũc impostorẽ admiserat, oppugnatur à Rudolpho, sed datis quatuor mille auri marcis, recipiuntur rursus in gratiam. Imperator Rudolphus Erfphordiã ingressus, multis

Chronicum Vuormatiense habet, q. sit cõbustus cũ duobus cõplicibus in Frideberg

multis comitatus Principibus, iudicium instituit in tumultuantes ciues, cõuictos iussit gladio cędi, aderant Mogont. Saltzburgen. Magdeburgen. Archiepiscopi, de Bamberga, Hildesheim, Halberstat, Nuenburg, Misnensis Episcopi, Rex Bohemiæ, Albertus Saxoniæ, Albertus & Heinricus Brunschuuickcenses.

Tumultus Erfphordiæ, sedatur per Rudolphum.

Ephren Græcus Constantinopoli, Prolomeus Lucensis in Italia, Historias scribunt, Vuilhelmus, Placentinus, Taddęus medici: Guido Bonatus Astrologus: & Burgardus monachus, terræ sanctæ peragrator floret.

Post Gregorium Papam Innocentius v. Aretij eligitur, antea dictus Petrus Tarentasius, natione Burgundus, ante dignitatem Pontificiam, prędicando & scribendo celebris.

Innocentius. 5.

Post Innocentium v. Adrianus quintus, patria Genuensis, Ottobonus dictus. Post Adrianum eligitur Iohannes xxi. Petrus medicus antea dictus, natione Hispanus, uel Portugallensis. Post hunc Nicolaus. III. patria Romanus, ex familia Vrsina, Iohãnes Caietanus antea dictus. Hic adnisus est, ut cognatos suos euehere t, & alterum in Etruria, alterum in Longobardia reges faceret, quoniã Rudolphus Imperator rebus Germanicis impeditus, in Italiam non ueniebat. Verum ciuitates Italiæ Imperatori adhęrentes, contra stabant, & misso locum tenente per Rudolphũ in Italiã, consilia Pontificis frustrata sunt. Post Nicolaũ iij. fit Pontifex Martinus iiij. Simon antea uocatus, patria Turonẽsis. Post Martinũ Honorius iiij. patria Romanus, è gente Sabellorũ uetusta, antea Iacobus dictus. Post Honoriũ Nicolaus iiij. natione Picenus, è ciuitate Asculana, Hieronymus antea dictus, huius Pontificatus anno quarto Imperator Rodolphus moritur.

Adrianus. 5.

Iohannes. 21.

Nicolaus. 3.

Martinus. 4.

Honorius. 4.

Nicolaus. 4.

ADOLPHVS. XXVIII. IMP. GER.

ADOLPHVS XXVIII. Imp. Germ.

ANno Domini Mccxcij. Adolphus Comes de Nassauu in Imperatorem electus est, hic apud Rudolphum Cęsarem in magna æstimatione fuerat, adhęc frater Adolphi erat Archiepiscopus Moguntiuus, cuius auxilio Adolphus imperij fastigium impetrarat. Regnauit annis vi. rursusq; per electores depositus fuit, nam facultates illi erant impares ad Imperatoriã maiestatem, insuper aduersa fortuna agebat, quod agebat. Pręcipuum bellum quod gessit, fuit hoc, quod in Doringiam profectus, egit Alberto Thuringiæ, Lantgrauio diffidẽte cum filijs Diethero & Friderico. Nam Adolphus familiam suam de Nassauu uolens euehere, in Doringiam abijt, magno eius terrę damno, nam Crutzberg Franckenstein & Friburg obsedit. Tamen Fridericus, Alberti filius, quem nominant cum morso genu, rursus eum expulit. Hic Adolphus Colmariam, quæ se illi opposuerat, occupat: & in ea capit Anshelmum de Rapoltzstein.

Fridericus cum morso genu.

At cum in imperio multum esset indies turbarum, & necesse erat habere potentiorem Cæsarem, Mogontiæ conuenerunt electores, & Adolphum destituunt imperio. Nam centum millia marcarum argenti, uel ut alij uolunt, lxxv. millia pondo argẽti acceperat Adolphus à rege Angliæ, ut sibi esset auxilio, cum Principibus Germaniæ, contra regem Galliarum. Cum uero Adolphus hanc pecuniam non diuideret inter Principes, sed sibi retineret, & comitatum hinc emeret, nec militem conscribere potuit, nec ferre Anglo auxilium. Posthac anno Domini Mccxcv. Fuit discordia inter Adolphum regem, & ducem Austriæ, Albertum: ut qui electionẽ Adolphi uidebatur remoratus, adhæc Albertus Adolpho obsequebatur, ut qui fidem non seruarat regi Angliæ. Hinc Adolphus uolebat ducem Albertum ducatu suo priuare.

Discordia inter Adolphum, & ducem Austriæ.

MVLTI CONFOEDERANTVR contra Regem Adolphum.

IN hisce motibus Adolphus rex, comitem de Ferraria, pręsidem cõstituebat Alsatię, & Hartmannũ de Geroltzeck pręsidem ditionis cisrhenanę, hij duo cũ equite aurato de Bergheim grauiter nocebant Alsatię, Episcopo Conrado de Liechtenberg damnũ illaturi. Quare Episcopus & ciuitas Argent. cũ dominis

Adolphus nocet Alsatiæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

Fœdus Principum & ciuitatum contra Adolphum.

dominis de Liechtenberg, Ochsenstein, Lantgrauio Alsatiæ, Comitibus à Friburg, Zuueibruck, & multis alijs Principibus & dominis cõfœderantur contra Adolphum, non laturi eius & suorum præsidum tyrannidem. Erat autem tanta passim inquietudo, ut nemini tutum esset peregrinari, & erant regiæ etiam uiæ, herbis & gramine plenæ. Hinc electores Albertum uocarunt Mogontiã, ibi eum in regem electuri, quoniã Adolphus telluris esset inutile pondus, imperij & publicæ utilitatis pernicies etiam meruerat malefactis imperio priuari. Ita habentur comitia Mogontiæ, excepto Treuerensi & Palatino Bauaro. Adsunt omnes alij electores, & multi Principes & Episcopi. Conradus de Liechtenberg, Episcopus Argentoratensis, Alberto octingentos nobiles sine eroum familia adducit. Argentoratenses ciues mille æquitibus & peditibus obuiãt duci apud Friburgum, & magnifice excipiunt.

REX ADOLPHVS DEPONITVR.

HAE Caudiens Adolphus, conscribit & ipse ingentem exercitum, & Rubeacum obsidet oppidũ Episcopi Argentoratensis, undiquaq; omnia uastans, incendio & rapina. Spiram mox soluens, expectaturus quid electores essent designaturi. Albertus uenit Mogontiam, & electores grauissimis de causis priuant Adolphum imperio, & eligunt Albertum Austriæ ducem, illiq; obedientiam iurant. Hec facta sunt anno Mccxcix.

REX ADOLPHVS BELLO PERIT.

CVM Adolphus rex huius electionis certior esset factus, in subsidium sui exercitus accepit ciuitates, Spiram, Vuormatiam, Francofordiã, & in agro Vuormatiensi (vff dem Wurmser Gaw) Alberto electo, congreditur, fit conflictus toto medio die, cẽditur Adolphus, uictor Albertus illum appellat. Hic (inquiens) dimittitis imperium. Respondet Adolphus, hoc situm est in Dei manu. Interfecto Adolpho, iubet Albertus neminem magis iugulari debere, sed uiuos capi, & captus fuit Adolphi filius, cum multis comitibus & nobilibus. Multi suffocantur (erat enim summus æstus) Otto de Ochsestein, supremus uexillifer Alberti, comes de Isenberg, qui in exercitu Adolphi fuerat uexillifer.

Alij fratrem uocant.

Ilico autem, cum exuerentur cadauera occisorum, & Adolphi corpus Gebhardus, cognatus eius, Archiepiscopus Mogontinus uideret in campo, exanime flens, inquit. Ah quam sunt res deploratissimę, q̃ probissimũ cor, quod in mundo est, hic iacet. Timens autem Albertus, ne Mogontinus non ratam haberet electionem, affatur Episcopum. Non dimittam uos (inquit) nisi re mea absoluta. Et profectus Aquisgranum, coronatur Albertus, & posthac ciuitatum obedientiam consequitur.

Ita Adolphus de Nassauu Imperator occubuit, uir quidem insignis, sed parum milite & pecunijs potens. Anno Mccxcviij. ut hæc carmina testantur.

ANNO MILLENO TRECENTIS BIS MINVS ANNIS,
IN IVLIO MENSE REX ADOLPHVS CADIT ENSE.

De Adolpho in Codice uetusto Vuormatiensi Chronico, sic legitur. Inter cætera uirilia acta Adolphi haberi, quòd terrã Misnensem in asperrimis frigoribus debellarit, imperioq; subegerit. Et dum quodam anno in auxilium regi Angliæ ueniendo, contra regem Franciæ, expeditionem instauraret Archiepiscopus Mogontinus Gerhardus de Eppenstein, Episcoporum, Comitumq; usus consilijs, ob dicti regis humiliationem, fraude occulta laborauit, non quiescens, donec uenenum mente conceptum, crudeliter exspueret. Asserens quod ante electionem regis Adolphi, pollicitationes de conferendo regno factæ essent Alberto duci Austriæ filio regis quondã Rudolphi, sub certis instrumentis, per idoneos barones, internuncios sibi missis. Ita induxit Episcopus Albertum, & persuasit, ut collecto exercitu, ad partes Rheni ueniret, ad capiendum imperium, ad quod antea fuerat designatus. Qui uix confisus uerbis Archiepiscopi, qui ipsum primo electum defraudauerat Adolphum præferendo. Tamen conscripto magno exercitu, & collectis

collectis de Vngaria & Bohemia sagittarijs optimis, sed inermibus, impulsus episcoporum & comitum huius terræ consilijs & auxilijs, transito Rheno iuxta Argentoratũ descendit, figens tentoria sua iuxta castellum Alzeia. Adueniensq; archiepiscopus cum ciuibus Moguntinensibus, deuastauerunt idem oppidum, elegitq; ibi, alijs contradicentibus, & absentibus electoribus, dictum Albertum ducem in regem, apud uillam Schafhusen, pertractantes inuicem, quomodo amantissimum regem Adolphum perderent, occiderent, uel priuarent. His ita habitis, rex Adolphus collecta copiosa manu, habens secum inter alios duces & barones, Palatinum comitem, Rudolphum ducem Bauariæ suum filiastrum, & filium sororis dicti ducis Austrię Alberti, insequutus eũ papiliones in prato Heppenheim collocauit. Cui in auxilium ciues Vuormacienses honorabiliter occurrerunt. Sed dum rex se procingeret contra hostes iturus, bona fortuna redierũt.

Sequenti die, dum dux Albertus paulisper à loco declinaret, opinatus rex aufugere eũ uelle, celeri gressu in hostẽ debachatur, transuerberat & occidit illũ, qui in armorũ similamine oppositi ducis occurrebat. Dũ itaq; rex Adolphus in spe uictoriæ uiriliter usq; ad lassitudinem corporis debellaret, dux Bauariæ suus filiaster terga uertit in fugam, sine omni uulnere, suis omnibus eum sequentibus, et fugam incutientibus, sicut cum auunculo prædicto duce Alberto pridie, ut firmiter credimus, fuerat præconceptum, & sic suorum adiutorio destitutus rex Adolphus occubuit, sepultus in monasterio Rosental.

Postea spatio mensis unius non transacto, solertia archiepiscopi Mogontinensis, Electores oẽs Franckenfurt conueniunt, & Albertum Austriæ ducem eligũt.

Eodem anno apud Norinberg comitia habet, cũ regina coniuge sua, filia comitis de Tyrol, præsentibus multis principibus, maxime septem Electoribus, inter quos rex Bohemiæ, sororius regis, cum apparatu maximo uenit.

Anno millesimo ccxciiij Diuus Mugellanus Decretista, & Lanfrancus Chirurgicus florent.

Circa hæc tempora initium fuit belli, quod aliquot annis ingenti suorum detrimento Angli gessere cum Gallis.

Post Nicolaum quartum, fit qapa Celestinus quintus, Petrus Moroneus antea uocatus, professione Anachorita. Hic relicto papatu, ad monachatũ redijt. *Celestinus 5.*

Post Celestinum quintum fit Papa Bonifacius octauus, de quo fertur insignis impostura, nimirum quod per arundinem infouuerit in aures Celestini, perinde ac uox esset cœlestis, ut papatum relinqueret, & bonifacium successorem admitteret. *Bonifacij 8. impostura.*

Hic Bonifacius gratia bella commouit per Italiam: regem Galliæ excommunicauit, & titulum regni Gallici, Alberto Imperatori Germanico dedit, ut ita Germaniam & Galliam cõmitteret. Homo magnæ ingratitudinis & calliditatis, ut qui ambitionis causa Celestinum sanctum uirum decepit, dum eum magistratu se abdicare compulit, & uitam hæremiticam appetentem cepit, ueritus, ne homines magis Celestinũ uitæ sanctimonia conspicuum quàm se sequerentur, & apud Fumonis Campanię arcem tam arcte custodiri iussit, ut inde mortem illi acceleratam creditum sit. Tandem & ipse Bonifacius captus, & in carcere mortuus fuit, de quo fertur: Intrauit ut uulpes, regnauit ut lupus, mortuus est ut canis. *Titulus regni Gallici Alberto imp. datur.* *Scomma in Bonifacium 8.*

Notum est & illud, quod Procheto dixerit Genuensi archiepiscopo, ad pedes eius die Cinerum prodeunti, cum dici à sacerdote tamẽ soleat, Memento homo quod cinis es, & in cinerem reuerteris, dixit mutatis quibusdam uerbis: Memento homo quia Gibellinus es, & cũ Gibellinis in cinerẽ reuerteris, in eiusq; o culos cinerẽ iecit, non in caput, ut mos est. Hic papa anno M. ccxcviij. librum sextum Decretalium componit, primumq; Iubileum Romæ Iudaico more celebrat. *Memento quia Gibellinus es.*

Cum Albertus Austriæ dux Rudolphi filius, missis in urbem Romam oratoribus, uoluntatem de se electorum principum pontifici Bonifacio octauo declararet, ut electionem de se factam confirmaret: Pontifex superbe electionem reiecit, dicens, quod sine sua autoritate electio facta, robur non haberet: nam penes se utriusq; gladij potestatem esse affirmabat, quod ipso apparatu in Iubileo, qui tũ

Universidad de Deusto Biblioteca

Romæ agebatur solenniter ostentauit. Primo quidem solenni die in pontificalibus apparens populo, Apostolicã illis benedictionem impartitur. Posteto die Imperiali habitu, infula Cæsarea insignis, gladium ante se nudatum iussit deferri, & sedens alta uoce testatur: ecce duo gladij hic. Vides O Petre successorem tuum, & tu salutifer Christe, cerne tuum Vicarium. Vide quò ascendit superbia serui seruorum tuorum.

Sequenti anno tamen Alberti electionem comprobauit eo pacto, si regẽ Franciæ impugnans, se regem gereret, & Romanorum, & Francorum. Implacabiliter enim rex Franciæ pontificem offenderat, quod pragmaticam sanciens Apostolicæ sedi, suum per Franciam minorauit honorem. Bellum autem quod uoente pontifice Albertus Romanorum rex suscepit aduersus Philippum regem Francorum, desijt in nuptias. Nam reges inuicem (misso pontifice facto) affinitatem inierunt, cum Philippus Alberto filiam suam daret coniugem. Celebratæ sunt nuptiæ regales splendidissimæ in urbe Parisiorum.

ALBERTVS PRIMVS XXIX. GER. Imperator.

ALBERTVS primus, XXIX. Germ. Imp.

ANno mill. ccxcviij. cœpit regnare ALBERTVS Austriæ dux, unoculus, Rudolphi imperatoris filius, & regnauit annis decem. Cum in prima electione non omnes electores consensissent, ius electionis in manus eorũ resignauit, ne de uiolenta regni usurpatione notaretur. Sic altera uice communi uoto Cæsar declaratur, & Aquisgrani coronam regni accepit.

Alberti expeditio in Bohemos.

Cæsar expeditionem parauit in Bohemos, & filium suum Bohemiæ regem designauit.

Bauarus & Mogontinus fœdus icerant contra Albertum, sed uicti fuerunt, & in obedientiam redacti.

Alberti mors,

Deniq; cum hic Albertus multa strenue egisset, traiecto Rheno, circa Rheinfelden, non longe ab oppido Bruck, circa Vuindonissam, inter Rysam Arulamq; Heluetiorum flumina, nomen regij campi locus obtinet, quo loci Vngariæ regina monasterium ædificauit, à filio fratris sui Iohanne interficitur, fortassis non sine permissione Dei, qui sic uoluit Adolphi mortem ulcisci in Alberto. Posthæc Iohannes pœnitentia ductus, Clementem quintum papam adit Auinione, ut remissionem huius peccati impetraret. At pontifex imperatoris occisorem ab imperatore iudicandum ait. Sic uenit Pisas ad Henricum septimum, à quo iubetur monachus fieri. & perpetuo pœnitere: sic Eremitarum septo clausus, quicquid reliquæ fuit uitæ, clausit.

Aliorum sententia est quod à fratre duce Iohanne, cui Albertus sertum dedit, petenti hæreditatem, dicens: hæc sit tua hæreditas, fit occisus.

Iohannes interfector Alberti, fit monachus

Fertur matrem huius Iohannis mulierem cordatam fuisse, & præferoci ingenio. Quę cum accepisset germanum suum Vuenceslaum, contentum regno Bohemiæ, oblatũ imperium recusasse: At ego, inquit, si regno potior, glebaq; una mihi modo desit, aut quod reliquum est subijciam, aut imperio excidam.

Hæc ex hist. Bohemica Aeneæ Sylvij c. 28.

Post Bonifacium viij. fit pontifex Benedictus xi. natione Tarusinus, Nicolaus antea uocatus.

Henricus de Gandauo, Alanus doctor uniuersalis, Arnoldus de Villa noua, Gordonius Mundinus, medici, Scotus sophista, ac Dantes poeta, florent.

Hæresis Fratricellorum.

Anno mill. ccc. apud urbem Lombardiæ Nouariam, Fraticellorum noua hæresis, adsimilis Anabaptistarũ quorundam furori, à Dulcino & Margarita eius uxore inuenta est, qua mares & fœminę simul habitantes, in omnem libidinem prolaberentur, sectatores utriusq; ad mille nacti, sacerdotes in populorum inuidiam adductos spernentes, simulatam puritatem uitæ præferentes, quos Clemens quintus, misso Apostolico legato & militibus, partim inedia & frigore, partim armis oppressit. Dulcinus & Margarita uiui capti, membratim laceranturur, & eorum ossa combusta dissipantur.

Eodem anno Ottomannus, Turcarum imperator fit in Natolia.

De translatione

DE TRANSLATIONE ROMANAE SEDIS in Gallias.

Sedes Romana Auenionem transfertur.

ANno mill. ccciij. post Benedictum xi. fit papa Clemens quintus, natione Vasco, antea Bertrandus dictus. Hic (ut habet Chronicum Hermanni) fuit publicus fornicator. Hic transtulit cathedrã pontificiam in Galliarum urbem Auenionem, ubi lxxiiij. annis remansit. Ab eo tempore defecit omnis disciplina & religio in cardinalibus, & tres radices uitiorum, superbia, auaritia, luxuria, ualidissime dominantur. Coronationi pontificis interfuere Philippus rex Franciæ, eiusq; frater Carolus, Iohannes Britanniæ dux, qui ruina muri oppressus moritur, cum pleriscq; alijs, dum pompa coronationis (ut fit) per urbem ducitur.

DE TEMPLARIIS.

Habitus istorum fuit alba palla more Teutonicorũ fratrum, cũ signo crucis rubeo.

HOc tempore Templarij quoq; tota Francia comprehensi, ac quæstione habita, obscœna flagitia, immania de se scelera nefariaq; confessi sunt, permulti eorum dicũtur libidinem nefariam exercuisse in piam religionem, se cũ Turcis ac Sarracenis sensisse, à nostris sacris desijsse. Damnati quàmplurimi ac uiui cremati. Tradunt autem authores non obscuri Iacobum Burgundionem ordinis principem, cum productus ad supplicium, circunfusa ingenti multitudine, dum pyra extruitur, staret, proposita uitæ spe, ac impunitate, si quæ in custodia fassus de se suisq; esset, nunc quoq; confessus uenia publice peteret, huiusmodi uerba fecisse. Ego nunc supremis rebus meis, cum locum mendacio dari nefas sit, ex animo uereq; fateor, me ingens in me meosq; scelus conscijsse, ultimaq; supplicia cum summo cruciatu promeritum, qui in gratiam quorum minime decuit, dulcedineq; uitæ flagitia impia sceleraq; ad tormenta ementitus sum in meum ordinẽ, de religione Christiana optime meritum, nec mihi nunc uita opus est precaria & nouo super uetus mendacio retenta. Exin rogo impositem ac admoto paulatim igne prioribus pedibus ad exprimendam scelerum confessionem, ne tunc quidem cum reliquo corpore depasto, uitalia fœdo nidore torrentur, ab huius orationis instantia desciuisse aut mutatæ mentis ullam significationem præbuisse, neq; ipsum neq; duos cũ ipso supplicio affectos nobilissimos huius ordinis uiros, quorum alter erat Delphini Allobrogis frater, in possessionem Templariorum bonorum regium fiscum injisse. Hæc Aemilius, qui & scribit se authores habere, cum Clæmens ordinem Templariorum damnasset, munusq; sontes in Germania ex decreto sententiaq; lata plectendi, ac lege agi iubendi archiepiscopo Mogontino demãdasset, hunc conuocasse patres, sacerdotesq; prouinciæ suæ, frequenti illorum consensu, tunc Vgonem clarissimum uirum cum uiginti ordinis sui recto uestibus ferro, nemine arcere ausо, ingressum, clara intrepidaq; uoce testatum si quid grauius in sacrum Templariorum ordinem statutum esset, se pontificem maximum, qui in Clementis locum sufficeretur, appellare. Absterritos patres inermes imbelesq; ferocia nobilissimorum militaris ordinis uirorum, iussisse illos bono animo esse, certiorem literis factum Clementem mitius respondisse, ac ius de integro querendi statuendiq; archiepiscopo decreuisse, eum illos quod insontes se edocerent causa cognita crimine liberasse. Hominibus absolutis ordo tamẽ ipse abrogatus. Hospitalarij partim aucti diuitijs Templariorum, simul belli sacri nomine, ingenti pondere auri undiq; collato, classem instruxerunt, ornaueruntq;, ac Rhodum insulam, à Turcis & Sarracenis eodem anno captam, recepere. Partim eorum diuitiæ nouis religonibus sunt attributæ, in Hispania aduersus Sarracenos Beticam olim nunc Granatam incolentes, à pontifice institutis.

Templarij damnati & uiui cremati.

Iacobus Burgundio princeps ordinis Templariorum.

Certi scriptores quidam non tam improbant Templariorũ funestã religionẽ quàm Frãci regis auaritiam

Archiepiscopus Mogont. commissionẽ habet in Temp.

Hunc Naucl. uocat comitem siluestrẽ Vuilt graffen, qui morabatur in castello Grunbach prope Meisenheim.

Insontes Temp. sunt qui putent propter prædia & arces quas tenuerant in regnis Franciæ, Angliæ, Hispaniarum, reges in eos conspirasse. Alb. K. lib. 7. Vuand. cap. 46.

Hospitalarij diuites fiunt opib. Templ.

De Templarijs scribit Robertus Gaguinus Gallicus scriptor libro vij. in rege Philippo Pulchro. Anno Domini Millesimo cccvij. tum proditus est Templariorum error, qui apud Hierosolymam fidei defensionem professi, cum primum religionis consideratione oppulentissimos se effecissent, præclarissimis per orbem Christianum ædibus comparatis, Christo reiecto, falsis se religioni-

 bus de

Universidad de Deusto Biblioteca

bus dediderunt. Erat enim illis simulachrum, cui pellem humanam superindu xerant, appositis ad occulos statuæ duobus fulgentissimis carbunculis, qui uice oculorum micarent. Ei statuæ dum quispiam ad illos ingrederetur, ordinem uitamq; Templariorũ professurus, abnegato ante omnia Christo, & cruce eius calcata, sacrificium faciebat. Morientis autem corpus in puluerem adactum, cæteris in potum conferebant, quo poculo constantiores suos fieri arbitrabantur. Præterea si ex Templarij coitu infans expuella uirgine nasceretur, hunc igni torrebant, exq; eliquata inde pinguedine suum simulachrum decoris gratia ungebant. In confesso quoq; habitum est, eorum dolo diuum Ludouicum, dum in Syria peregrinaretur, in uincula à Soldano Aegyptio coniectum fuisse.

His atq; huiusmodi criminibus, & quod item masculorum fœdissimi essent amatores, Templariorum ordo in concilio Vuienensi, anno millesimo trecentesimo duodecimo, per Clementem quintũ extinctus est. Et in Chronica Hermanni legis, quod a papa Clemente in fauorem regis Galliæ crimine hæresis falso & inuidiose notati sint.

Hoc tẽpore pœna adulterij fuit, ut matronatũ stupratores (mentulis exectis) pelle nudati, ultimi supplicij pœnas subirent.

Iohannitarum initium: unde Albertum Kr. libro 8. cap. 3.

Milites Rhodij sancti Iohannis Baptistæ initium habent ab occupata Rhodo insula.

Iudæi pulsi ex Gallia.

Per id temporis Philippus rex Franciæ ex omni regno Iudæos pellit, facultates eorum, ob maleficia scilicet inuadens.

Iudæi in Germania combusti.

Item primo Alberti imperatoris anno, Iudæorum aliquot millia Norinbergæ Herbipolis Rottenburgæ, & in alijs locis, ob malefacta combusti fuerunt, infantibus aliquot ad baptisma reseruatis.

DE FAMILIA OTTOMANNI, & origine Turcarum.

Familia Ottomanni

Empore Alberti Austriaci, familia Ottomanni præpotens facta fuit apud Turcas, à quo Imperatores Turcarum, qui his temporibus fuerunt, originem trahunt.

Origo Turcarum.

Habet autem hoc genus hominum, cuius immanitate tot seculis affligitur & atteritur res Christiana, sicut cõplures autumãt, originẽ à maris Caspij littoribus, unde in Persidem Asiamq; minorem eruperũt. Idq; ante annũ ab hac nostra ætate septingẽtesimũ nullo certo duce, sed uagi palantesq; latrocinijs uerius quàm bellis prouincias depopulabantur. His artibus exercitati repperere cõductorem Machumetum Sarracenum, sub huius auspicijs re semel atq; iterum fœliciter gesta à stipendiaria seruitute ad imperium adijciũt animũ, adortiq; Sarracenos Machumetum acie profligatum obtruncant. Hinc Turcici regni primordia. Summa rerum delata est ad Trangolipicem Mucaletum, prius Turcarum ducem. Is accersita Turcarum aliorum manu, per nepotem Cucumetium inuadit Arabiam, per alterum nepotem Asanum Mediæ regionis impetit aduersus Romanos conflictutum. Quum per neutrũ nepotem res successisset per Aleinum fratrem denuo Romanos inuasit: quæ res cum illi non prorsus infœliciter euenisset, paulopost, quęsita aduersus Romanos occasione Trangolipix Asiam omnem ad Euxinum usq; mare partim redigit in suam ditionem, partim depopulatur. Sed rursus uirtute Gallorum res Turcicæ uehementer accisæ fuerunt, donec existeret Ottomannus ab hoc Solymanno, qui nunc rerũ potitur decimus, iuxta quorundam supputationem, uir obscuro natus loco, ac parentibus rusticis, sed ad latrocinia factus. Is per occasionem seditionem arripuit arma Turcica, nihilomitior in suos quàm alienos. Hic circiter millesimum trecentesimum nostræ salutis annum exortus intra annos xxviij. non mediocriter auxit Turcicam tyrannidem, subacta maxima parte Bithyniæ, nec paucis ad Euxinum oppidis ui captis. Huic successit filius Orchanes, qui dissidio Græcorum adiutus, Prusiam Græcis ademit, ac primus in Europam traiecit, accitis à Cantacuzeuo, cui certamen erat cum Paleologis, ubi parricidio quoq; ditionem auxit, duxerat enim uxorem Caramani filiam, & soceri filio interempto

Machumetus Sarracenus.

Primordia Turcici regni.

Trangolipix Asiam depopulatur.

Ottomannus.

Orchanes.

magnam

magnam Principatus eius partem occupauit. Et hic annos xxij. rerum potitus, Ammuratæ filio tradidit Principatũ, qui, solicitante Paleologo, duodecim Turcarum millibus in Europam transportatis, aduersus Bulgaros, & Peloponesi Principem, re sat fœliciter gesta, ad Europeas opes cœpit animũ adijcere: Transmisso Helesponto, Abydum adoritur, Calliopolimq; præter alias ciuitates occupat. Mox Sermam Bulgariamq; ingressus, occupata Hadrianapoli, occurrentes hostium copias ingenti clade profligat, Lazaro Seruiæ Principe cæso, à cuius seruo mox ipse occiditur, Ammurates relictis duobus filijs, quorum Pazaites Solymanum fratrem dolo necat. Mox interfecto Bulgarorum Principe, Bulgariam, Bassinam, Croatiam, & ulterioris Yllirici ripas uastat, Constantinopolim obsedit, annis octo facile expugnaturus, nisi Gallorum & Vngarorum exercitus ab instituto reuocasset, quibus ad Nicopolim occurrens, profligatis hostibus, ad intermissam obsidionem redijt, pressitq; biennium, nec uidebatur relicturus, nisi nunciatum esset Tamberlanem Scytharum Principem, ingenti multitudine, in Turcarum terras irrupisse. Cum hoc conflixit ad Stellam montem in Galatiæ Bithiniæq; confinio, sed infœlicibus auspicijs, quandoquidem in isto prælio cæsa referũtur ducenta Turcarum millia. Pazaites, captus, auteis cathenis in cauea uinctus, à Tamberlane circumlatus fuisse dicitur, ad extremum usq; uitæ diem.

Ammurates.

Pazaites.

Tamberlanes Scytharum Princeps Turcarum terras inuadit.

Cesa ducenta millia Turcarum.

Hæc acta sunt circiter annum millesimum cccxcvij.

Ex liberis quos reliquerat Pazaites Machometes, Orchane fratre sublato, Turcicam rem occupat solus, qui receptis quæ Tamberlanes abstulerat, Bulgaros & Vlachos populatus Hadrianopoli regiam constituit.

Machometes.

Machometæ successit Ammurates filius, is adortus Mysię Principem, duos illius filios exoculat, ac mox horum sororem ducit uxorem, his auspicijs fretus in Vlachos, Vngaros & Germanos incursiones facit, mox in Epirum uersus, Croiã armis capit, Venetis Thessalonicam adimit. Interim ab Vngaris ingenti pugna uictus, decennales ab his inducias petit & impetrat. Quibus, hortatu Pontificis Eugenij uiolatis, Vngari repetunt Ammuratem, uetum ingenti nostrorũ clade. Nam in uno prælio, quod ad Varuam commissum est, periere Ladislaus rex Poloniæ, & Iulianus Cardinalis. In altero quod ad Basila fuit, cęsi non pauci Principes Vngarię, milite gregario ad internitionem extincto, nostrorum ducum, tum ambitio, tum dissidia uictoriam tradidere Turcæ.

Ammurates.

Vngari contra Ammuratem.

Mox fratrum discordia Peloponesum illi tradidit, tandem cum Epirum quæ defecerat, uindicat: dum Croiam frustra oppugnat, animi dolore perijsse dicitur, rerum potitus annis xxxiiij.

Ambitio et discordia Ducum Christianorum victoriam Turcæ tradunt.

Cui successit filius Machometes, qui inexplebili rapacitate maiorum suorum tyrannidem obscurauit, duo Christianorum imperia, Constantinopolitanũ, & Trapezontiũ subuertit, regna duodecim Christianis ademit, ciuitates ducentas cœpit. In his erat Chalcis insula & Scodra, quondam Venetorũ ditio, Capham Ponticam urbem expugnauit, Rodum insulam tentauit, licet irrito conatu Hydrunte expugnato, arma mouit in Italiam, eamq; triennio misere uexauit, tanta omniũ cõsternatione, ut Sixtus Pontifex, deploratis rebus, relicta urbe Apostolica, fugam in Gallias adornaret. Mox in filium natu maiorem bellum atrox moliens, perijt anno Mcccclxxxi.

De hoc fuse habes in historia Scanderbegi.

Machometes.

Sixtus Pontif. fugit.

Pazaites.

Hinc inter fratres parricidale certamen de principatu, sed uicto maiore Zizimo Pazaites rerum summam tenuit. Hic Sultanum Aegyptium bello frequẽter adortus rem infœliciter gessit, ut Turcæ cum hostibus fœdus inire coacti sunt.

Dehinc anno Mcccccxcij. Cerauniorũ montium accolas inuadit, easq; gentes ad eum usq; diem semper liberas in Turcicã pertraxit seruituté. Septimo ab hinc anno, classe inuectus, Methonem, Naupactum, ac Dyrachium, Venetorum admit ditioni, quin & foroiuliensium agros, Turcæ crudelissime uastarũt. Pazaitæ regnum occupauit filius Zelimus, patre depulso. Selimo, siue ut alij malunt, Zelymo successit Solymannus, nihil à maioribus degenerãs, de quo inferius plura. Tantum hoc libet hic adijcere, quam late imperium, aut si mauis Turcarum latrocinium, dum nos bellis ciuilibus nosipsos atterimus, perrectum sit.

Selimus.

Solymannus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quam late Turcarũ imperiũ promotum, dum nos bellis ciuilibus nosipsos atteriimus.

Ad Septentrionem pontum Euxinum attingit.

Ad Orientem Euphrate flumine terminatur.

Ad Meridiem Aethiopia, nam intra paucos hos annos, totam Aegyptum ac Syriam, unà cum Phœnice & Iudęa, Palestina subegit.

Ad Septentrionem. Ad Orientem. Ad Meridiem. Ab Occasu.

Ab Occasu ad Ionicum mare pertinet. Hinc si ad Septentrionem redeas, Danubium attingit, imò limitem hunc longe transilijt, ad Boryschenem usq; fluuium. Quam uariam autem, spatiosam & opulentam ditionem hic ambitus complectitur. Tota Asia minor, duodecim, nõ minus nationes cõtinens. Tota Thracia, in qua est Constantinopolis Priscis dicta Bizantium, olim Christianorũ Imperatorum, núc Turcarum regia. Duæ in Europa, Mysiæ, ad flumen Danubium magna Daciæ portio, tota Macedonia, totaq; Gręcia, cum omnibus Aegei maris insulis, quæ partim Sporades, partim Cyclades appellantur, sub Turcarũ imperio, duram seruitutem seruiunt. Cretam nunc uulgo Candiam, Cyprumq;, duas nobilissimas mediterranei maris insulas, Veneti hactenus utrũq; tenent, sed tributarias. Quid nunc est illa quondam beata Peloponesis? quid nobile totius orbis emporium Corinthus? quid Attica quondam ob morum elegantiam Græciæ Græcia dicta. Vbi Athenæ? ubi Lacedemonia, quæ sola gignebat masculos? Quid hic pergam ea cõmemorare, quorum adeo recens est memoria, ut ipsę res etiam oculis atq; auribus, cunctisq; sensibus omniũ inhęreant? Rhodum captã, quid toties cruentas incursationes factas in Vngariam? quid extinctum Ludouicum Vngariæ regem? hoc tempore Vngariam crudelissime occupatam, depulsum regem Ferdinandum, plusquam hostiliter oppugnata Vienna, incredibili immanitate uastata Austria ulterior tota. Ac fortassis omnes Turcæ seruiremus, nisi terræ filius extitisset Sophis, qui Turcarum inexplebilem rapacitatẽ aliqua ex parte cohibuisset. Magna Europę pars amissa est, de tota periclitamur. Facilis Turcarum genti aditus ad nos patet, quum enim utramq; tenent Mysiam, superiorem & inferiorem, ad flumen Danubium, regionis Thraciæ uicinas, non difficilis per hoc flumen ad nos patet aditus, Dalmatas & Illyrios eadem uicinitate habet obnoxios, ne quid dicam de Pannonia, quãtoties impetijt. Mari uero toti imminet Italiæ, præcipue uero ab Epyro, Siciliæ ac Neapolitano regno, Hydruntum extremũ Italiæ ad huc tenet, Brundusium aliquando tenuisse dicitur. Anno Domini Mccccccxxxi. Prelusit in Austriã, quorsum res euasuræ, Deus nouit. Hæc ex consultatione Erasmi, de bello Turcis inferendo, scripta annno Domini Mccccccxxx. infra plura habebit lector.

Constantinopolis Bizantium. Rhodus. Vienna. Sophis. Facilis Turcarum aditus ad nos.

HEINRICVS SEPTIMVS DICTVS LVCELburgensis. XXX. German. Imp.

HEINRICVS septimus. XXX. Germ. Imp.

EINRICVS septimus fit Imperator, scripta Chronica Vuormatiensia testantur, quod in eo uia iustitiæ & trames æquitatis bases suas fixerit. Nam per comitatũ Lutzelburgensem, mercatoribus, mercibus, & alijs peregrinantibus maior fuit securitas, quam fit in aliquibus prouintijs Ecclesiarum immunitas. Vacante Romano imperio, morte Alberti regis Rom. primi ducis Austriæ, concordi sententia Principum, tam Ecclesiasticorũ quam secularium, in loco qui dicitur Reinsen, Treuirensis diocesis, electus fuit in regem Romanorum, & futurum Imperatorem, & postmodũ Francophordię, more solito proclamatus, Aquisgrani corona Caroli Magni coronatus, ac eius diua coniuge Margareta, per Archiepiscopũ Coloniensem de Virneburt anno Domini Mcccviij.

Reinsen.

Deinde comitijs habitis Francophordiæ cũ Principibus & magnatibus terrę, Alemanniam terram imperij circuiuit, & pręcipue Rhenensem prouinciam Alsatiæ, Austriæ & Sueuiæ superioris usq; Norinberg. Quibus perlustratis cum decenti comitatu armatorum, & recepto homagio fidelitatis Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Potestatum, Ciuitatum. Anno sequenti edicta curia regia, & Parlamento solenni in ciuitate Spirea, quæ est pomeriũ delectabile Romanorum

Heinricus Rhenensem prouinciam circuit. Spirea.

manorum regum. Mense Augusto conueniunt Principes & regni deuoti. Ac eodem tempore tres ibidem reges conuenerunt, uidelicet Henricus, Adolphus & Albertus, quorum duo mortui fuerunt, & sepulti in Spirea, præsente Heinrico & alijs Principibus. In his comitijs Principum & nobilium Heinricus Comiti de Lutzelburg, filio suo unigenito, filiam illustris Principis quondam regis Bohemorum matrimonio iungit, ac ipsum in præsentia Principum regem Bohemiæ pronunciat, ac allatis uexillis sexaginta, feudo ipsum suo inuestiuit. Et peractis nuptijs sponsum & sponsam in Bohemiã mittit, comitantibus clarissimis Principibus, Archiepiscopo Mogontino, Duce Bauariæ, Comite Rheni Palatino Lantgrauio, ac multis nobilibus. Ipse Heinricus interea, Comitibus Flandrensi & Sabaudiæ oratoribus missis ad Clementem quintum, pro diademate imperiali, expeditionem parat, contra Vuelphinum comitem dictum de Vuirtenberg.

Tres reges, unus ab unus, duo mortui Spiram ueniunt. Filius Henr. VII. fit Bohemiæ rex.

Tandem, regnis Germaniæ & Bohemiæ in pace dispositis, cum regina & quibusdam alijs nobilibus, assumptis numero paucis, iter direxit ad Alpes, confidens de illius bonitate & suffragio, cuius iussu unus, mille, & duo, decem millia fugant, Alpibus in dorso relictis, adiutorio Comitis Sabaudiæ, & Marchionis Ferrari, soceri sui, ad ciuitatem uenit Astensem. A qua, Vuelphis fugatis, ac dilectissimis Gibelinis, ei obedientibus, assumptis, Mediolanum properauit. A quibus Mediolanẽsibus, capitaneo uidelicet & Gibelinis sibi adhęrentibus, magno gaudio Heinricus septimus Imperator cum suis suscipitur. Anno eodem circa natalem Domini.

Henricus mouet in Comitem de Vuirtenberg. De hoc infra mox.

Et in Epiphania Dominiallata corona Ferrea, quæ est in Ecclesia Modotensi apud Silium Ambrosiũ in Mediolano, ibi cum Augusta diua sua coniuge fuit coronatus. Et, habitis ibidem aliquot cõflictibus cum Vuidone de turri quondam capitaneo, & canibus quibusdam, qui adhuc imperio rebellabant, interfectis & expulsis, sequenti anno castra fixit uersus Cremonam. Cuius ciuitatis incolæ antea rebelles, restibus ac cordis ad collum ligatis, obuiantes Heinrico septimo Principi personas & res suas subiecerunt. Qua ciuitate recepta, muris destructis, Schuruphanno erecto, castrametatus est coram Prissa ciuitate, ubi ad tres anni partes castra continuauit. In quibus castris ad eundem Principem reuerendissimi Pattes, dominus Nicolaus Hostiensis, Arnoldus Sabinensis, Leonardus Albinensis Episcopus, Franciscus S. Luciæ, Lucas de Ianua, diaconi, Cardinales, cum magna decentia aduenerunt. His receptis, & ciuitate pestifera subacta, licet multi nobiles, & præcipue Vualramus Comes, frater Heinrici ibidem interijssent, demum uenit Papiam, ibidem cum gaudio susceptus. Recepto fidelitatis iuramento, cum aliquandiu ibi mansisset, disponens per mare ire Romam, uenit Ianuam, & ij cum gaudio receperunt. Collectione nauium disposita per mare intendebat uenire Pisam. In quo mari Margaretam reginam tunc grauidam infirmitas inuasit febrilis, quæ reducta Ianuam, ibidem obdormiuit in Domino.

Corona ferrea coronatur Henricus VII. Mediolani. Cremona. Schuruphanno erecto. Castra apud Prissam. Papia. Margareta regina moritur Ianuæ.

Quo facto, quia spem decet amplecti, & nihil magis in Principe quam constantia, temperata clementia, dictus princeps, more leonino, per mare uenit Pisam ciuitatem, hic Heinricus, uti pater à filijs, humanissime exceptus fuit. In qua ciuitate dictus Princeps, ut in loco delectabili & florido, suauiter requieuit. Ac demum, dispositis classibus, & apparatu bellico, per manus inimicorum uictoriosissime uenit Romam, ibi à nobilissimis Romanis, Hanebaldis, & Columnensibus gloriose fuit receptus, ad sanctum Iohannem in Laterano. Diuersis cautis habitis cum illis trans Tiberim, uidelicet ursinis & alijs rebellantibus imperio, trem conflictibus: ubi etiam duo Principes, Episcopus Leodiensis, & Abbas Vuirtzenburgensis, fato inopinabili interierunt, & tandem, deuicto Capitolio, & ciuitate Leonina, se prædictus Princeps recepit in Palatium Lateranense, & longo tempore, noctu dieq; cum inimicis ibidem bellabatur, quorum & unus fuit Apuliæ Rupertus rex, nomine tantum, qui contra iuramentum suum dicto Principi, omne malum quod poterat, machinabatur.

Pisa. Roma. Rupertus Apuliæ rex, hostis Heinrici.

Venerunt

Universidad de Deusto Biblioteca

Petrus Arragoniæ, Fridericus Siciliæ rex.

Venerunt & in adiutorium dicto Principi Heinrico vij. Petrus Arragoniæ, & Fridericus Siciliæ rex, magni Principes & potentes in mari, potenti manu armatorum & Galearum, ciuibus aduenientibus læta fuit curia tota. Et disposuit se prędictus Princeps ad diadematis Imperialis susceptionem, & licet alias intra se & etiam de consensu magnatum elegerit diem Assumptionis Mariæ, ad coronationem Imperialis diadematis, multis tamen incommodis & accidentalibus periculis, huiusmodi solennia retardantibus. Anno quinto regni sui, in die Petri & Pauli in Ecclesia Lateranensi (in qua plus quã uiginti Cęsares sunt coronati iuxta Chronica) Heinricus vij. oleo unctus, & diademate imperiali coronatus fuit. Nam in Basilica Petri coronationem suscipere non potuit, Vrsinis & alijs trans Tiberini adhuc rebellantibus. Die coronationis suæ, more aliorum Principum Ro. legem edidit, seu attentica nouam de summa trinitate, & fide catholica, cuius principium tale est. HENRICVS VII. DIVINA FAVENTE CLEMENTIA, RO. IMP. AVG. ad perpetuam rei memoriam &c. Ab urbe diuertens in oppidum Tiburgense se recepit, & ibi pacem diu uiolatam & disturbatã, inter illos de columna & ursinos amice reformauit. Sponsalitijs hinc rude contractis, & ipsis concorditer unitis & pacificatis. At demum urbe Romana pacata, cum multis Romanis Pisam se recipit, ibi duas alias cõdidit leges. Primam de reis crimine lęsę maiestatis, & secundam qui debeant haberi rebelles, & infideles imperio, quas leges Roma, tanq̃ caput mundi insigniuit & confirmauit, cuius confirmationis hæc sunt uerba: EGO CORONARVM CORONA, CONFIRMO PRINCIPI POTESTATEM, SIBIQVE SVBIICIO CIVITATES, GENTIVM NATIONES, TVEANTVR AQVILAE GLORIAM MEAM. HAEC ROMA.

Henricus coronatur Ro.

Cæsares xx. coronati in ecclesia Lateran.

Rex Hen. Vij.

Roma confirmat Imperat.

Præterea prædictus Imperator Henricus vij. quinto anno imperij castrametatus est supra Florentiam in monte imperiali, quod castrum sumptuosissime ædificauit, & nomen ei imposuit à nomine suo. In quibus castris sponsalia fuerunt inita inter filiam ipsius imperatoris & filium Friderici regis Siciliæ, promissa stipulatione solemni hinc inde perficienda. In quibus etiam castris idem Imperator præcepit omnibus Principibus, Episcopis, nobilibus, ciuitatibus, & fidelibus Imperij sub obtentu imperialis maiestatis, & sub pœna priuationis feudorum regalium, ut omnibus postpositis ad seruiendũ & subueniendum Romano Imperio se disponerent. Obtemperatum fuit per regem Bohemiæ filium suum & matrem suam comitissam de Lugelberg, quæ etiam filiam dicti Imperatoris cum magna comitiua puellarum & decenti armatorum apparatu adducere intendebat, prædicto regis Siciliæ filio sociandam. Archiepiscopus Mogontinus Comites, Nobiles, Respublicæ ciuitatum ad numerum duorum millium uenerunt. In prædictis castris multa mala, mortes, & pericula diuersa Florentinis, Lucanis, & Senensibus, & alijs etiam castellis & munitionibus intulit, diuersis habitis pugnis, & conflictibus: in quibus semper gloriosissime triumphauit, totã terram Tusciæ rebellantem, præter prędictas tres ciuitates, exceptis sibi adherentibus, funditus deuastando. Tandem prędicto Imperatore Pisam redeunte, & expectante aduentum Principum, & nobiliũ terræ Alemannię, uenerunt ipsi bona & magna, noua ac inopinata de Apulia, & præcipue de Neapolitana ciuitate, quæ ciuitas suis literis scripsit eidem, ut omnibus postpositis iter arriperet ad eosdem, nam terram inueniret sine resistentia, & Rupertum regem Apulię nomine, meritis suis exigentibus, depositum & priuatum esse, omnibus feudis & comitatibus, quos ã Ro. imperio habuit. Quem Rupertum ipsi Neapolitani uellent Imperatori, & mundi domino præsentare. Quibus nouis receptis prædictus Imperator, in Apuliam iter arripuit, & uenit in castrum quod dicitur Bonconsent, in uigilia Assumptæ uirginis, sequenti die cõmunionẽ Sacramenti corporis & sanguinis Domini susceptur us, ob cuius reuerentiam quatuordecim diebus antea ieiunauit. Qua die dominus Tridentinus Episcopus, regius confessor, & uice Cancellarius imperij, cum comitibus, Flandrensi & Sabaudiæ, abfuit in legatione ad Clementem v. Papam, pro arduis negotijs expediendis. Vnde quidam præuaricator

Mons Imperialis Florentiæ

Sponsalia inter filiam Henrici VII. & filium regis Siciliæ

Neapolitani uocant Henr.

Bonus conuentus duodecimo à Senis miliario distat.

ricator, specie religiosus, de genere Vuelphino, de Senis oriundus, cum Senensibus, Florentinis & Lucanis concilium ingressus Pilatinum, qualiter imperatorẽ traderet, uitum pacis, iustum, pium, sanctum & mansuetũ, neminem offendentem sine causa, unicuiq; secundum præcepta iuris imperialis iustitiam tribuentẽ, se amicum simulans, & cõcordiam ordinare fingens inter ipsum imperatorem & prædictas maleuolas ciuitates calliditate, immo uerius malitia uulpina. Qui præuaricator rogans, ut die festiua coram imperatore diuina possit celebrare, & eidem porrigere corpus Christi. Et porrexit intoxicatum: imperator accepit, & ad sedem suam redijt. Et uidebatur sibi, quod glacies frigidissima transijsset sua intestina. Missa completa, uolens bonum pro malo reddere, traditori dixit: Domine, recedatis, nam si percipiunt Teutonici & nostri deuoti, morte moriemini. Hic recessit, & aurum apud Senas sibi promissum recepit. Multi cõfratrum eius ac domus eorum in Tuscia & Lombardia, & alijs locis, igne & gladio perierunt.

Religiosus intoxicator Hein. Quidam uolunt Prædicatorij ordinis fuisse: alij literas aiunt habere prædicatores, innocentiæ testes.

Funus imperatoris dum ad sepulturam defertur, præcedunt octo comites in armis Lutzelburgensibus, & sedecim in armis imperialibus, clipeis & uexillis cõtrauersis per archiepiscopum Pisanum, astantibus alijs episcopis, abbatibus, & caterua nobiliũ, ponitur in tumbam argenteam, super quatuor columnis fixam. Acta sunt hæc anno mill. cccxiij. anno quinto regni sui.

Ceremoniæ funeris Henrici septimi.

Clemens papa Heinrici acta minime probauit: quod si diuturniori uita fuisset Heinricus, haud dubie Clemens pontificatum & huius comitem fulmen excommunicationis cum Augusto nomine commisisset.

Hic Henricus comitem Eberhardum Vuirtenbergensem per principes, barones, & ciuitates imperiales oppidis suis & castris fere omnibus aut destructis, aut captis, ita in tenuitatem redigit, ut ex lxxx. munitissimis castellis & oppidis duo & lxx. expugnata ademerit, ubi & castrum Vuirtenberg destructum fuit. Igitur belli angustia undiq; pressus, ad castrum Asperg fugit, quo obsesso, fugientẽ Rudolphus Marchio de Baden sororius suus in oppido Besiken recepit. At post mortem Henrici omnia recuperauit, ditior & potentior factus. At ille beneficij Marchionis oblitus, castrum illorum Richenberg obsedit, de quo per Marchiones ignominiose pulsus, pre dolore, rediens Stugardiam, moritur.

Eodem tempore idem Henricus comitem de Oetingen proscripsit, & fere ad mendicitatem redegit, ut in monasterio Kaisheim uictus illi daretur.

Sub Clemente v. celebratum fuit concilium Vuiennæ in Allobrigibus, in prę sentia multorum prælatorum totius mundi, & imposita fuit decima, omnibus procuratoribus ecclesiarum Germaniæ contradicentibus expresse. Quod concilium cum dispendio fuit protractum contra morem solitum, & parum fructus attulit.

His temporibus uixit Arnaldus de Villa noua, magnus Philosophus, qui per Danielis & Sibillę Erithreæ prophetiam probare nitebatur aduentum Antichristi, & persequutionem ecclesiæ futuram esse inter mill. ccc. & mill. cccc. Quod si expendis, quando ecclesia persequutionem olim sustinens, facta sit persequutrix, legens intelliges.

Arnaldus de Villa noua.

Anno mill. cccxij. Fames omni bello atrocior in regno Bohemiæ & Poloniæ atrociter seuit, & dietim augmentata, tribus annis durauit, & plures mortales absumpsit: parentes filios, & filij parentes, pro excludenda fame, occiderunt. Nonnulli cadauera in patibulum actorum rapuerunt, ut tugientem implerent uentrem. Lupi in obuios quosq; etiam tensas balistas portantes insiluerunt & deuorarunt. Ex Chr. Polonorum lib. iiij. cap. viij.

Andronicus iunior Græcorum imperator, Genuensium auxilio auum suum regno deturbat.

Liuonus Armeniæ
Cazimirus Poloniæ
Ludouicus Huttinus Gallię
Eduardus vi. Angliæ
Petrus Portugalliæ
} Rex.

Universidad de Deusto Biblioteca

Anno mill.cccxiiij.Mulier in oppido Vueiblingen leonem peperit. In ſcripta Chronica Hermannus Minorita ſcribit: Et ego qui hæc ſcripſi, præſens fui.

PRIMA PVGNA LEOPOLDI DVCIS Auſtriæ, cum Suuitenſibus.

ANno mill. cccxx. Dux Leopoldus magno exercitu mouit in uallem Suitenſium, ſubiecturus eos domui Auſtriæ. Suitenſes renuunt: committitur prelium apud Morgarten, & uictoria potiuntur Suitenſes, de ſideratis multis nobilibus, duce uix euadente.

LVDOVICVS BAVARVS XXXI. IMP. GER. Et contra hunc electus Fridericus Auſtriacus.

LVDOVICVS XXXI. Imp. Ger.

Bauarus eligitur.

Fridericus Auſtriæ dux eligitur.

Bellum ciuile in Germania.

ANno Domini mill.cccxiiij. Conuenerunt Electores Francofordiæ Mogontinus, Treuir, Coloniensis, Iohannes Bohemiæ rex, Rudolphus Palatinus, Rudolphus dux Saxoniæ, Volckmarus Marchio Brandenburgenſis, die Lucię. Bauarus electus fuit per Mogontinũ, Treuirem, regem Bohemiæ, & Marchionem Brandenburgenſem. Eodem die etiam electus eſt contra Bauarum, Fridericus Auſtriæ dux, per Coloniensem, Palatinum, & Saxonem. Ludouicus Aquiſgrani, Fridericus Bonnęcoronabatur. Tum fuit ingens bellum ciuile in Germania propter iſtam electionẽ difformem: nam omnes ciuitates inferiores uſq; ad Argentoratũ receperunt Ludouicum in regem, ſed ſuperiores per Heluetiam & lacum, Fridericum, excepta Berna & Solodora: aliæ uero per Sueuiam fere omnes receperunt Ludouicum, excepta Vlma, & paucis cum ea. Ludouicus Spitæ preſidem dedit Georgium comitem de Veldentz, & ei oppidum Germersheim pro habitatione deputauit. Fridericus aũt pro præſide nobilem uirũ de Ochſenſtein conſtituit, & Landauu ſibi pro oppido deſignauit.

Friderico Auſtriaco adhærebant, Papa, rex Galliarum, rex Hungariæ, Sueui, Palatinus, & ciuitates aliquot. At Deus non defuit Ludouico infirmiori, qui nullis humanis præſidijs fidere potuit.

Deus Ludouico adeſt

Aliorum ſententia eſt: Electores principes ſeculi, indignũ rati, quod ab Eccleſiaſticis ſolis ea poteſtas expectaretur, nõ expectatis tribus archiepiſcopis Electoribus, Ludouicum elegerunt. Archiepiſcopi autem contemptum ſuum reputantes, nullam eſſe electionem proteſtati ſunt de Ludouico ſine ſe peractam.

Anno mill.cccxiiij. Ludouicus Bauarus prope Frãcophordiam ex uno latere caſtra fixerat magno exercitu, nam ciues ei fauebant: Fridericus autem cum ſuo exercitu in alio latere prope Mœnum caſtra metabatur, ita ut intercapedine amnis nõ poſſent congredi. Leopoldus Auſtrię dux, frater Friderici, Spitam uenit magnis copijs. At Ludouicus fugit ad cœmiterium Iudæorum. Tum Leopoldus incendio uaſtat pagos circa Spitam.

Anno milleſimo cccxvi. Fridericus rex in odium Ludouici regis Eslingen ciuitatem cum exercitu copioſo potenter obſedit: nam Eslingenſes Ludouico adhærebant: ſed re infecta, coactus fuit diſcedere. Sequenti anno iterato, obſidet Eslingam, at Ludouicus forti exercitu defendit, poſtquam utrinq; fit conflictus, multis cæſis & captis nobilibus. Vtri uictoria contigerit, incertum erat. Ferunt autem tantam ſtragem fuiſſe equorum confoſſorum, ut cruor Necarum uicinum tinxerit.

Anno Domini mill.cccxvij.

Alphonſus ij. Hiſpaniarum Martinus Arragonum Philippus Longus Galliæ Iacopus ij. Scotorum Carolus Vngariæ,	Rex.

Rainerus

Rainerus, Lampertus de Ramponibus, Iohannes Andreæ Iuriſperiti, Petrus Apponus Conciliator, Varignana platearius medici. Lullius Alchymiſta, Franciſcus Maronis, Nicolaus de Lyra, & Vuilhelmus de Occam, hoc tempore floruerunt.

Anno mill.cccxx. Ludouicus rex magnis copijs Rhenũ aſcendit. Intelligens hoc Fridericus, unà cum fratre Leopoldo inſequitur, conueniunt prope Argentoratum, caſtra figunt apud Briſcham fluuium in pagis Schaffoltzheim, Achenheim & Vuickersheim, omnia ſpectabant ad pugnam. Epiſcopus Argentoratenſis Friderico ſe adiungebat. Et Reſpublica Argentoratenſis confirmationẽ priuilegiorum ſuorum à Friderico, utpote Romanorum rege, deinde etiam à Ludouico accepit.

Vna pars Argentoratenſium, familia de Zorn, & qui his conſentiebant, adhęrebant Friderichо, & prouidebant de cõmeatu eius exercitui. Familia de Mulheim, & complices, Ludouici partes fauebant & adiuuabant. Quare Ludouicus memor beneficij præfati, in familiam de Mulheim mire gratus fuit & beneficus. Cum autem uterq; electus prope Argentoratum aliquandiu egiſſent, mittit Ludouicus ad Friderichum, an paratus eſſet prelium committere. Reſpondente uero Friderichо, ſe inſtructum & percupere finem rei imponere: continuo Friderici exercitus, remotis equis, pedeſtres uolebant congredi. Sed Ludouicus uerſus Haganoam, uulgo uocant durch den Worſt, fugit, Fridericus inſequitur itinere duorum dierum: ſed aſſequi non potuit. Ita re infecta, redijt in Auſtriam.

Anno Domini milleſimo cccxxiij. in profeſto Michaelis Ludouicus grauem pugnam habet cum Friderichо. Apud hunc erat frater Lupoldus cum Sueuis & Heluetijs, & magnus numerus Vngarorum: cum Ludouico erat rex Bohemiæ, & Burgrauius Norinbergenſis, cum alijs principibus. Ibi cæſi Auſtriaci, & Fridericus capitur à quodam Franco Eberhardo de Mosbach, qui illum adduxit ad Burggrauium Norinbergenſem. Is poſthac Ludouiço ſiſtebat. Videns uero Lupoldus ſe non poſſe auxilium ferre fratris copijs, nam ex mora non poterat trajicere aquam, ſic infremuit ira, ut iam uellet ſeſe necare: ſed impeditus fuit à ſuis, ſuadentibus ut cederet. Quanquam uero hic Lupoldus apud pontificem & regem Galliarum nullum non mouerit lapidem, ut frattrem Friderichum liberaret captiuitate, tamen nihil effecit: nam Gallus ſuscq; deq; ferebat caſum. Sic Friderichus tribus annis captus fuit in arce quadam Bauariæ, & poſthac amica compoſitione liberatus. Nimirum ut imperio cederet, tum uellet Ludouicus illum in Auſtriam reſtituere. Hoc factum fuit, & egit Ludouicus ſatis benigne & humaniter cum ſuo hoſte.

Pugna Ludouici Bauari, & Frid. Auſt.

Fridericus dux Auſtriæ tribus annis captus.

Clementia Ludouici in hoſtem.

Poſthac papa Iohannes xxij. Imperatorem Ludouicum excõmunicauit, ut qui imperatoriam potentiam & iurisditionem in Italia ante coronationem uſurparet. Hinc grauiſſimum ſchiſma in Germania exortum, quod fere annis xxiiij. durauit, unde paſſim in ciuitatibus multę ſeditiones, multa ciuilia bella fuerunt. & quanquam Ludouicus ſæpenumero pro abſolutione ſatageret, tamen nihil impetrare potuit, ita ut & Benedictus papa ſucceſſor Iohannis xxij. & pleriq; alij præſtantes & doctiſſimi uiri, acta pontificis approbare non potuerint. Et habentur adhuc hodie pontificis & cæſaris ſcripta, in quibus papa egregie gloriatur, quaſi poteſtatem habeat, imperatores & reges ordinare & deponere. Ex quibus abunde ſatis apparet, pontificis argumenta infirmiuſcula eſſe. Et qui tum temporis eruditi fuere, pontificis conatum improbarunt, ex quibus fuit Guliel-mus Occam, & alij. Germani principes ſpiritales & prophani, cæſari adhærebant, quoad papa tandem coegit eos deficere, & alium imperatorem eligere.

Ludouicus excommunicatur.

Acta pontificis cõtra Ludouicum non probantur bonis & eruditis uiris.

In Italia habebat Ludouicus multos ſibi adhærentes, & petebant Galeacius Mediolani & ſenatus Romæ, ut Ludouicus in Italiam ueniret. Et uenit, Mediolani ab epiſcopo ſecundam coronam accepit (nam Aquiſgrani primam acceperat, operantibus pontificibus Mogontino & Treuiro) Romæ à Stephano cardinali de Columna coronatus, unà cum regina quæ Romæ illi filium peperit, nomine Ludouicum Romanum, cui poſthac imperator Marchionatum Branden-

Adhærentes Ludouico.

Ludouicus Romanus

 burgenſem

Universidad de Deusto Biblioteca

burgensem dedit. Ludouicus Romæ pontificem facit Petrum Corbariensem Reatinum, eumq; pontificem maximum & Nicolaum quintum salutat: qui paulopost abductus ad Auinionem, & iussu Iohannis xxij. in carcerem coniectus, interijt, &, Volaterano teste, pontificalibus locis suo nomine principes præfecit, ut Iohannem Vien. urbis præfectum Viterbio, Galeotum Malatestam & fratres Arimino Pisauro Fano, Antonium Feretranũ Vrbino, Holsum & Galasium fratres Callio, Alegretum Clauellum Fabriano, Bulgarutium Matelicæ, Ismeduti sancto Seuerino, Gentilem Varaneum Camerino, Pongonium Cingulo, Nicolaum Boscaretum Esio, Guidonem Polentensem Rauennæ, Franciscum & Smibaldum Forolinij Cesenæ, Iohannem Manfredum Fauentiæ.

Carolus 4. electus.

Pontifex interea Ludouico infensissimus, rẽ eo deduxit, ut anno mil. cccxlvi. Mogontinus, Treuir, Coloniensis, Bohemus & Saxo Lutzelburgi cõuenirent, et aliũ imperatorẽ eligerẽt. Et elegerũt Carolũ iiij. marchionẽ Moraniæ, filiũ regis Bohemię: quẽ Carolũ Clemens vi. pontifex confirmauit. Quoniã uero ciuitas Coloniensis & Aquisgranum hunc nolebant recipere, Bonnæ coronatus est.

Causa discordiæ inter pontificem & imp.

Discordiæ causam inter Iohannem xxij. papam, & Ludouicum Bauarum serunt fuisse quendam Vlrichum, de Augusta Secretarium, qui in quibusdam regijs literis summum pontificem uocarit bestiam ortam à mari, & alijs conuitijs, idq; ignorante Ludouico, eum prosciderit.

Defensor pacis.

Opus habetur insigne, cui titulum fecit autor, Defensorem pacis, in quo questio illa iam olim controuersa de potestate papæ & imperatoris, excussa est. Scriptum anno Domini mill. cccxxiiij. ad Ludouicum Cæsarem, ex illustrissima Bauariæ ducum familia progenitũ. Quod opus anno Domini mill. D. xxij. primum in lucem prodijt titulo Matsilij Patauini. In hoc legis horrenda, ut imperator inclytus illustrissimi sanguinis Bauarici (unde & Palatinorũ Rheni comitum propagata celsitudo) decus, magnanimitate, clementia, religione, cunctis pacis belliq; artibus omnibus deniq; imperatorijs laudibus, nulli temporis sui principum secundus, adeo arroganter, superbe, contumeliose acceptus sit, primum à Iohanne xxij. deinde à Benedicto xij. & postremo à Clemente vi. urbis Romę episcopis, ob nullum aliud delictum, ut etiã Baptista Egnatius testatur, q̃ quod citra Iohannis pontificis Rom. assensum appellationem imperatoris sibi usurpare sustinuerit. Hęc uisa est scilicet idonea ratio excõmunicandi tantũ principẽ, hereticũ promulgandi passim per concionatores, & concitandę rebellionis studio cõtra eundem, oẽs iuratos ei quoquo modo sacramento absoluendi, bello uexãdi, pręterea duces ad id potissimũ legere cardinales & abbates. Clemens etiam procurauit, ut aduersarius ei designaretur ab electoribus, Carolus Bohemię rex, quo plus cędiũ & discordiarũ inter principes Christianos exardesceret.

Liber hic quia continet papam debere sub esse imperatori, papæ & cardinalium auaritiam & symoniam graphice depingit, ex communicauit papa scriptores et lectores.

Dotes Ludouici.

APPELLATIO LVDOVICI REGIS, QVAM INSIGNIter concœptam ubiq; fecit publicari.

NOs Ludouicus Romanorum rex, proponimus aduersus Iohannem, qui se dicit esse papam, quod Christi testamentum de pace male exequitur, publicam Christianitatis pacem perturbans: nec reminiscitur à sancto Constantino id quicquid nunc habet honoris latitanti Siluestro promissum, male gratus Romano imperio, unde desumpsit, omnem quo nunc abutitur, splendorem.

Anno mill. cccxxviij. Orchanes Turcarum ij. imperator.

Iohannes 22. moritur.

Iohannes xxij. ętatis suę anno xc. Auinione moritur, reliuquens in thesauris suis ingentẽ uim auri atq; argenti, cuius recta computatio fuit, aurearũ drachmarum ccv. millia: hoc est, millies xxv. millia, quod scripsisse arduum quippe uidetur, nec legitur alijs temporibus ecclesia Romana fuisse locupletior.

Ecclesia Romana tum dutissima.

Bendictus xij.

Anno mill. cccxxxv. post mortẽ Iohannis xxij. fit papa Benedictus xij. patria Tolosanus. Hic Ludouicũ nobiliorẽ mundi agnoscit, cõmendans ipsum & Alemanniã pręsentibus oratoribus imperatoris comite de Oetingen, & Rudolpho prepositi Augustano, & Marquardo de Randeck canonico Bambergẽsi, idq; in publico consistorio, cũ Marquardus absolutionẽ imperatoris noie peteret, & absolutus fuisset, nisi rex Francię, & Rupertus rex Apulię (omni qd̃ dicit̃ pede) contrastetissent

Testimonium pontificis huius de Ludouico

trastetissent, à quibus missi duo Archiepiscopi, duoq; comites frigidã suffundebant, adhortantes Papam, ne hęreticis faueret. Tum Benedictus: Volunt ne domini uestri, q̃ non sit imperium, illis uero respondentibus: se non imperium, sed personam Ludouici impetere, qui contra Ecclesiam egisset, quibus Papa respondit: imò nos fecimus contra ipsum, quod fecit, prouocatus fecit, sic Oratores redierunt tandem re infecta.

Hoc tempore Dulcinus & Durandus hęretici habentur. Cinus Paulus Perusinus legistæ, Obradus, Matthæus, Syluaticus, Nicolaus, Rhegio medici, Franciscus Petrarcha Poeta, & S. Rochus infans ex monte Pessulano florent.

Comitia spiræ, sub Ludouico.

Anno Domini Mcccxxxvi. Cum Oratores Ludouici redijssent, Imperator comitia Spiræ instituit, ad quæ confluxerunt Archiepiscopus Mogontinus, Heinricus de Vienberg, Episcopi Argentoratensis, Augustẽsis, Eichstetensis, Curiensis, & alij, hij rursus mittũt legatos, insignes uiros, Gerlacũ comitem de Nassauu, & Episcopũ Curiensem, ijs Papa Benedictus benignissime acceptis, respondit se fauere Ludouico, & quasi flens conquestus est, se non posse absoluere Imperatorem, mœtu regis Franciæ, nam Bonifacij exemplo deterreretur.

Benedictus fauet Ludouico.

De hoc habes supra in Alberto.

Successu temporis, cum concordiam inijssent Ludouicus Bauarus, & Philippus de Valonis, rex Galliarum, non sine incõmodo regis Angliæ, uenerunt Oratores Imperatoris & Galli, simul ad Pontificem, petentes reconciliari Imperatorem. Tunc fertur respondisse Papam: Nunquid Ludouicum ad arbitrium regis Franciæ, nunc hereticum, nunc Christianissimũ habere deberet, sic protractũ fuit negotium sursum & deorsum. Francus, ut credebatur, quod noluit, simulauit se uelle, Benedictus uero Papa, quod uoluit, simulauit se nolle.

Improbitas regis Galliarum in Ludouicũ.

Anno Dñi Mcccxxxviij. Octauo die mensis Augusti, Ludouicus Imperator comitia celebrans in Franckfurt, scripto publico, acta Ioh. xxij. contra se reijcit, spectans ad C. Imperator. xc. Dist. ubi habetur, q̃ nec Imperator iura Pontificatus, nec Pontifex iura imperij sibi usurpare debet, & q̃ Imperator non habet Imperium à Papa, sed à Deo. In quo scripto fuse & fortiter ostẽditur processus Ioh. xxij. excessus fuisse in præiudicium electorum Principum ac totius Germaniæ, excommunicationis fulmen non semper ferire, Iohannem contra Deum & omnem iustitiã agere, qui mandauit, ne obedirent, subditi Imperatori. Vanumq; esse, quod dici soset, Papam non habere superiorem. Et q̃ Conciliũ sit supra Papam, & q̃ defensio iuris imperij sit à iure diuino, & fide catholica. Ideo appellatio Cęsaris ad generale Concilium iusta fuit. Hinc magna turbatio consequuta est in imperio per Alemanniam, maxime in Sueuia, & ducatu Vuirtenbergensi. Post promulgationem huius imperialis scripti, nam Monachi, qui in gratiam Pontificis, Interdictum, quod uocant, seruare uolebant, Francophordiæ & Reutlingen, & alibi pulsi fuerunt per Imperatorem.

Comitia in Franckfurt.

C. Imp. 90. Dist.

Imperium à Deo, non à Papa.

Papa habet superiorem.

Conciliũ super Papã.

Turbatio in imperio.

Habet Alb. Krantz lib. Sax. ix. cap. xv. Quòd in Comitijs Francophordianis multa constituta fuerunt, quæ ex dignitate imperij tum uisa sunt. Inter alia, quòd electus à Principibus, aut à maiore, aut seniore parte, administrationem habeat citra assensum Pontificis, nam ea quæ pręter hæc introducta sunt, nec diuino iure, nec ulla patrum ordinatione, sed blanda quorundam assentatione, & Romanorum spontanea ingestione, Pontificum prouenerint. Electus insinuetur Romano Pontifici, quod sit Princeps catholicus, iustus, imperio dignus, petaturq; coronario (quæ nisi obstiterit manifesta causa) si negatur, sumatur consecratio à quouis catholico Pontifice. Quis enim Rom. Pont. consecrauit Constantinopolitanos Imperatores? Et quis ante Carolum multos Christianos Cæsares? & ante Constantinum, Ethnicos quis sacrauit Imperatores?

Imp. Rom. non eget Papæ assensu.

Deinde ordinatum est, quòd Imperator prestabit Pontifici & Ecclesiæ defensionis, deuotionis & humilitatis, non fidelitatis homagij, aut subiectionis iuramentũ, quia tẽporalis dominij Papa Impatori nihil tribuit. Imò Ecclesia sumpsit omnia illa ab imperio. Gladius enim uterq; nihil habet cõmune, cũ alter animã, alter solũ corpus cõficiat. Ibiq; decreto firmatũ est, q̃ uacãtis imperij administrationẽ Pontifex habeat, nulla scriptura, nulla ratio, sed sola usurpatio introduxit.

Imperium uacans, ad Papam pertineat.

Universidad de Deusto Biblioteca

DVCES GELRIAE.

ANno Domini Mcccxxxix. Imperator Ludouicus, Vuilhelmum comitem Iuliacensem, fecit ducem Iuliacensem, & Bergensem Francophordiæ, in præsentia multorum Principum. Eodem anno & die, idem Imperator Reinholdũ comitem Gelriæ, fecit ducem Gelriæ. Reinoldus secundus eius nominis præfati Reinoldi filius, secundus dux Gelriæ. Eduardus secundi Reinoldi frater, tertius dux Gelriæ. Arnoldus dominus de Eginonda, quartus dux Gelriæ. Adolphus ducis Arnoldi filius, quintus dux Gelriæ. Carolus de Burgundia, Maximiliani socer, sextus dux Gelriæ. Maria, filia Caroli, Maximiliani uxor, mater Philippi, septima ducissa Gelriæ, & per eam Maximilianus dux Geltrię. Rex Philippus, octauus Gelrie dux. Carolus, Philippi filius, Imp. eius nominis v. nonus dux Gelrię.

Anno Domini Mcccxl. Confluunt multi Comites, & Heroes, Comes Sabaudiæ, Comes de Kyburg, Comes de Nidouue, Comes de Habspurg, Comites de Hochberg, de Dierstein, Furstenberg, & multi nobiles, præsidia dante duce Austriæ, & bellum inferunt Suitensibus, & Bernatibus, ac eorum confœderatis, ac obsidẽt Laupen, prope Bernam, at Suitenses oppidum hoc obsidione liberant, & hostem magno numero cedunt.

Clemens sextus excõmunicat Ludouicũ.

Anno Domini Mcccxlij. Benedicto uita functo, fit Pontifex Clemens vi. & sic infensus Lodouico Bauaro Cæsari, in gratiam regis Franciæ, excõmunicationis sententiam in Bauarum latam confirmat, multos potentatus cõtra Cæsarem instigat, sed Lodouicus par pari reddens, uicissim in Ecclesiasticam ditionem, imperiali authoritate animaduertit.

Ludouic. petit ut rex Galliæ sibi absolutionem impetret.

Anno Domini Mcccxliij. Scripsit Ludouicus Imperator regi Francorũ, quoniam ad suum nutum Papa regeretur, quare illi acceptam ferret hanc suam calamitatem, rogabat uero, ut ex promisso absolutionem sibi impetraret. Tum Rex Franciæ respondit, eum tanq; Ro. imperij præfectũ, & sedis Apostolicę tutorem, nunq; ut Imperatorem & subditum bene decuisset, gratiam & absolutionem petiuisse. Tum responderunt legati Imperatoris. Posse formam Papæ placentem concipi, se libenter annuituros. Tunc conceptum est procuratorium turpissimũ, & rigidissimum, quod Ludouicus etiam in carcere detentus, non sigillasset. In quo mandato dabatur potestas Huniberto, Delphini auunculo. Item Augusten. & Bambergen. Ecclesiarum præpositis, & magistro Heinrico Archicancellario Imp. confitendi errores & hęreses sibi impositas. Item resignãdi imperium, nec resumendi nisi de gratia Papæ. Item quod Imperator se & suos liberos, ac bona in manus Papæ contraderet. Hos articulos appositissimos, scilicet, Imperator comitijs Francophordiæ habitis, exponit electoribus & ciuitatibus imperij.

Procuratorium turpissimum & rigidissimum.

Comitia Francophordiæ.

Articuli Papæ, in destructum imperij.

Tum surgens Vuicketus, Archiepiscopi Treuirensis Cancellarius, recensuit articulos Papę in perniciem & destructionem imperij conceptos esse, & quod nec Imperator, nec electores uirtute iuraméti imperio prestiti, annuere possint. Vellent tamen legationem mittere ad Papam, & articulorũ indignitatẽ exponere.

Consultat Papa Clemens sextus, in perniciem Ludouici.

Hoc facto, Papa irritatior factus, cum uideret se uana spe delusum, cum rege Bohemiæ, & Carolo filio eius, qui lęsi fuerant ab Imp. & cum Treuirensi Archiepiscopo eorum patruo, in perniciem & excidium Imperatoris consultauit.

Concio Papæ, contra Ludouicum crudelis.

Anno Domini Mcccxliij. Clemens vi. Lemonicensis Papa, Iubileum in quinquaginta annos auri gratia reduxit.

Anno Domini Mcccxlvi. In cœna Domini, Clemens Papa cõtra Ludouicum crudelem concionem habuit, omnes processus Ioh. xxij. innouans, Imperatorẽ hęreticum & schismaticum declarans, electores imperij adhortans, ut alium Imperatorem designarent. Inter causas quas recensebat, una fuit. Quod diceret Ludouicus ad Imperatorem pertinere, ut deponeret Papam, & institueret. Item q̃ Episcopos constitueret, & interdictum nihili faceret. Tum etiam idem Clemens Heinricum de Viernberg, Archiepiscopum Mogontinũ, qui Ludouico adhęserat, deponit: ut ne Ecclesia Mogontina uidua esset, Gerlacum filium comitis de Nassauu, Pontificium capellanum, in Archiepiscopum Mogontinum ordinat.

Archiepiscopus Mogunt. Ludouico adherens deponitur.

Sub Ludouico in ciuitatibus liberis, & quæ sunt imperij partes, erant inter sacerdotes

cerdotes, nam cum ciuitates Ludouicum pro Imperatore agnoscerent, sacrificulorum quidam uolebant Pontificijs literis obedire, & interdicto uti, nec canere, nec legere. Ita ut Monachi Argẽtorati, maxime Augustinianę familię & in alijs ut bibus xvij. annis, sine cantu prorsus essent. Minores & Prędicatores multis annis cantarant, tandem & ipsi cessant. Tum illis dicebãt ciues, ut canendo pergerent, aut solum uerterent. Ger. Sie solten fueb as singen/oder aus der statt Strasburg springen. Ludouicus mira bonitate prędituS, sacerdotum uulgo nihil molestiæ intulit. At Episcopos & Prælatos coegit, ut à se confirmationem peterent. Interea dux Luipoldus semper aduersabatur Imp. Ludouico, & huius permissu q uicquid literarum à Roma prodibat contra Ludouicum, in huius oppidis legebatur. Circa hæc tempora Leopoldus Austrię dux, obsedit S. Hypolitum (Sanct Pilbt) quod oppidũ erat Lantgrauij Alsatiæ, Ludouico familiaris. Posthac Leopoldus Spirã obsidet, & agtũ Spirensem incendio & rapina uastat. Consilio aũt Medicorũ, Argentoratũ se recipit, ubi moritur in curia Ochsenstein. Hic Leopoldus & Fridericus electus, & Heinricus erant filij regis Alberti occisi, nepotes Rodolphi de Habspurg. Ludouicus Bauarus uero erat filius sororis Rodolphi. Ita oim auus erat Rodolphus. Prędati Austriæ duces oẽs sine prole mascula defuncti fuere. Anno eodẽ Gerlacus de Nassauu, ix. Archiepiscopus Mog. ad Rens cõuocat Principes obediturus mandato Papę. Cõueniunt aũt Balduinus Lucenburgẽsis, Treuirensis, Vuabramus de Iuliaco Coloniensis, & ipse Gerlacus Archiepiscopi. Rudolphus Saxonię dux, Iohãnes rex Bohemię, ij, Carolũ Morauię Marchionẽ filiũ regis Bohemiæ, regem Roma. elegerunt. Hic regina pecunia neruus rerum fuit.

Titulus Leopoldi sic fuit: Leopoldus Dei gratia Austriæ, Stiriæ, Sueuiæ, Carinthiæ, & Morauiæ dux, Dominus Koremoli & Portæ Naonis, Comes Habspurgi & Kiburgi, Lantgrauius Alsatiæ.

Gerlacus de Nassauu.

Anno eodẽ Papa electionẽ Caroli in Cõsistorio publico approbauit, quonã aũt Aquensęs & Coloniẽses ciuitates eum non receperãt. Bunnę ab Archiepiscopo Coloniensi coronatus fuit. A quo Coloniensis, Treuirensis, & Gerlacus Mogont. Archiepiscopi. Item Monasteriũ Meteñ. Leodieñ. Virodunen. Episcopi, in uestituré regaliũ, ut uocant, acceperunt. Ludouicus uero ciuitates imperij conuocauit Spirã, nulla aũt ciuitatũ Rheni, Sueuiæ, Franconię, electionẽ Caroli, aut Papæ acta contra Ludouicũ curauit. Erant aũt & ex electoribus, quibus Carolus non probabatur. In summa, scindebantur studia in contraria, qui Carolo, & qui Ludouico adhęrebant. Quæ res in Sueuia magnã inquietudinẽ concitauit: nam qui ex Ludouico adhęrentibus, moriebantur in campis, & extra cœmiteria sepeliebantur. Mogontię schisma fuit inter Heinricũ Archiepiscopũ à Papa depositum, & Gerlacũ nouum Archiepiscopũ. Hoc tempore de cõsensu Ludouici, & uoluntate Heinrici Archiepiscopi, cõmissa fuit administratio Archiepiscopatus tribus Canonicis de Capitulo. Iudices Gerlaci Mogontiæ, & iudices Heinrici in Alta uilla indicabant. Processus Papales à quibusdã seruabantur, ab alijs spernebantur, tandem administratio Ecclesiæ Mogont. ab Imp. Ludouico, & Heinrico Archiepiscopo, cõmissa fuit Conrado de Kirchkel. Hoc tempore ridiculũ Romę accidit, nam Nicolaus quidã publicus scriba potens erat in urbe, quã totã regebat, & tm̃ beneuolẽtię, autoritatisq; apud oẽs cõparauerat, ut facile quo uellet, mentẽ Po. Ro. flecteret, Capitoliũ armis occupauit, Nicolaũ Augustũ se nominans. Huius titulus erat: Nos candidus spiritus sancti miles Nicolaus, seuerus & clemens liberator urbis, zelator Italię, Tribunus Augustus. Cleméti Papę in Gallia agenti scripsit, nisi infra annũ rediret ad urbẽ, & resideret in ea, se cũ Romanis aliũ Papã creaturũ. Et qm̃ Roma caput esset orbis, incũberet illi in oibus causis imperij ius agẽdi, Ludouicũ & Carolũ citauit, ut corã se, ambo se sisterent, expeditionem causarũ à se suscepturi. Idẽ citauit etiã vij. electores. Huiusmodi stulta cõsilia agitauit ferè ij. annis. Hũc Nicolaũ Pont. adhęrẽtes expulerũt. Is fugit ad Carolũ iiij. Carolus uero hominẽ miserũ Pont. misit Auenionẽ, ibi captiuus detẽtus fuit.

Carolus quartus Bonnæ coronatur.

Ciuitates adhærent Lud. contra Papam.

Schisma Mogontiæ.

Alta uilla est Elefold Ringauiæ oppidum.

Nicolaus Augustus.

Anno Domini Mcccxlvij. Ludouicus Imp. moritur, uir optimus, & pacis studiosissimus, nam quoties ciuitates agebant pro patriæ pace, & communi bono, dextrrime illis adfuit, quicquid potuit facultatibus & pecunia pacare, hoc noluit bello. Hinc multum ditionũ & subditorũ illi accessit indies magis & magis tranquillitate consequutus, quod maiores sui bello nequiuerãt. Tandem in uenatione

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ludouicus Bauarus moritur.

natione, apoplexia tactus, de equo cadit & moritur, in oppido Monachio sepultus. Mortuo Ludouico, Carolus ex Boemia cum magno equitatu in Bauariam, Ratisponam pertexit, ubi tanq̃ rex Rom. illico est receptus, deinde uenit Norinbergã, ibidem quoq; receptus fuit, similiter in alijs ciuitatibus imperialibus, prętexens absolutionem Pontificis Ro. quòd Ludouico adhesissent, se facile impetraturum. Attamen hæredes Ludouici Bauari, & Heinricus Archiepiscopus Mogont. & Palatinus Rheni, Heinricusq; Saxoniæ dux, noluerunt recipere.

Carolus 4. à quibusdam suscipitur, ab alijs non.

Hoc Anno Andreas Apuliæ & Siciliarum rex, ab uxore, dormiens in lecto suo, strangulatur.

Basilienses Ludouico adhæserunt.

Anno Domini Mcccxlviij. Carolus rex Basileam uenit. Cum autem à senatu Basiliensi persuaderent quidam, ut absolutionem peterent, quoniam Ludouico adhesissent, quæ commissio Auinione facta fuerat Babenbergensi Episcopo, & Marquardus de Randeck, Præpositus Bambergeñ. attulerat, tum Conradus de Berenfels, Consul ciuitatis Basilieñ. pręsente rege, multisq; Ecclesiasticis & prophanis, mascule respondit, dicens. Domine Bambergensis, sciatis, q̃ nec fateri, nec credere uolumus, quod dominus noster Ludouicus Imp. Ro. unq̃ fuerit hereticus, nam quemcunq; imperij electores nobis dederint, hũc recipimus, etiam si nunq̃ Papam requirat, nec quicq̃ unq̃ contra imperij ius committemus, nos à peccatis absoluamur, hoc feremus, sic absoluti regi solitũ præstiterũt iuramẽtũ.

Masculũ responsum, Consulis Basiliensis.

Anno Domini Mcccxlvij. Ludouicus Poloniæ & Vngariæ Rex est.
Iohannes xi. Franciæ li.

Hoc tempore, Recupertus, Lapus, Bartholus, legum illustratores, Gentilis, Fulginos, Dinos de Garbo, & Trusianus plus quam cõmentator, medici florent.

Anno Domini Mcccxlviij. Heinricus Mogont. Episcopus, Ludouicus Marchio Brandenburg. Rupertus Palatinus Rheni, & dux Saxoniæ, de nouo rege eligendo concordarunt, electionem Caroli irritam iudicantes, missa eximia legatione ad Eduardum Angliæ regem, ad imperiũ eum inuitabant. Is gratias egit & recusauit. Deinde Fridericum Marchionem Misnensem uocant, ut Beatricem relictam Ludouici Imperatoris ducat, ac electionem assumat. At quia is noluit cũ uicinis suis Bohemis contendere, & terrã hęreditariã perdere quoq; recusauit.

Eduardus Angliæ rex, inuitatur ad imperium.

Hoc tempore uehemens pestilentia ferè in tota Europa deseuijt, ut urbes, monasteria & insulas totas deuastaret. Solatium fuit in rebus tam misere afflictis, q̃ morituri (etiam pueri innocentes) iubilando & gaudendo laudes Dei eiaculatint, & animas egerint. Peccatores uero ex animo resipuerint. De hac peste infamati Iudæi, q̃ fontibus infectis, promouerint: & propterea combusti fuerunt à mari usq; in Alemanniã, præter ciuitatem Auinionem, ubi Papa eos tutatus fuit. Par quęrela fuit. Anno Domini Mcccxxxiiij. de leprosis, qui Iudęorum hortatu ferebantur coniurasse, ut ueneno ad hoc parato sic fontes inficerent, ut qui usi fuissent aqua fontali, lepram contraherent.

Pestilentia uastans Europam.

Iudæi infamati de peste.

Leprosi inficientes fontes.

Hoc tempore Philippus Galliarum rex, intelligens lucri bonum odorem, ex quauis re esse, tributum salis instituit, argutum inuentum, quo nemo liber à tributo esset. Hinc enim regibus quotannis pecunia ingens penditur.

Salis tributũ, sub Philippo Galliarũ rege.

Anno Domini Mcccl. Guntherus comes de Suartzenburg, ex Turingia, Francophordię in regem eligitur (uir strennuus, & qui collatis signis sępenumero victor fuit) per Heinricum Archiepiscopũ Mogontinum, Ludouicum Marchionẽ in Brandenburg, Rudolphum comitem Palatinum Rheni, Heinricũ iuniorem ducem Saxoniæ, hic pro more sex hebdomadis, ante Francophordiã castrametatus, cum nullus, qui seilli opponeret, uideretur: in urbem immissus, & pro rege receptus fuit. Conuentus autem indicitur Spiras, pro componendis Carolo & Gunthero, quo dum conueniunt Balduinus Treuirensis, & Gerlacus Mogont. Comes de Vuirtenberg, & alij proceres, legatiq; ciuitatum, Guntherus Friburgum obsidet & expugnat, Carolus Mogontiam oppugnat. Interea Guntherus ueneno moritur. quod ferunt medicũ Fridancũ illi propinasse. Is aũt iussu regis degustans, & ipse triduo mortuus fuit, sic capra quo mactaretur, gladiũ inuenit.

Guntherus de Schuuartzenburg.

Conuentus Spiræ.

Guntherus Friburgum obsidet.

Guntherus ueneno moritur.

DE SECTA FLAGELLANTIVM.

Secta Flagellantium.

HOctempore fuit in Italia & Germania secta Flagellantium, de loco ad locum errantium. Spiram uenerunt circiter ducenti de Sueuia, habentes inter se principem unum, & duos magistros, quorum mandatis parebant. Ciuibus Spitensibus sanctimoniæ fuco sic imponentes, ut & conuiuio eos liberaliter susciperent. Argentorati innumerabiles fuerunt. Item Aquisgrani, ubi Carolus coronandus fuerat, præ multitudine peregrinorũ & flagellatorum recipi non potuit, sed in oppido Bunna ab archiepiscopo Colonienli coronatur. Venit & hæc secta flagellatorum rusticorum ex Gallijs, ut ferebatur, in Poloniam. Ianussius archiepiscopus Gneznensis cum suæ prouincię Suffraganeis sub magnis pœnis & carceribus tales prohibuit. Et principes Poloniæ persuasi, ne quispiam huiusmodi errores sectaretur, sub confiscatione bonorum & grauibus pœnis inhibuerunt. Albertus Crantz in Vuandalia sua de hac ita scribit lib. viij. cap. xxviij.

In historia Polonorũ legis sub anno 1261.

Anno Dñi mill. cccl. Secta Flagellantiũ tum uehementer increuit per prouincias, incertũ quo autore primum instituta, nisi illo, quẽ cæteris nõ uigilantibus, tradit Euangeliũ superseminasse zizania: unde & Acephali, hoc est, sinecapite, sunt appellati. Homines rudes, qui per Germanię agros flagellis se attriuerant, cruces in ueste præferebant, ad urbes gregatim ibant processione disciplinata, capitum operimentis ad oculos demissis, luminibus in terram fixis, tristes & mœsti semper cernebantur. Flagella tribus restibus erant trinodia, nodi ferrũ in crucis formam emiuens habebant, liuentes ex crebris ictibus ac uulneribus scapulas & dorsa prætulere. Ecclesiam ingressi, positis uestibus subucula linea ab umbilico demissa sumebant. Ita egressi per cœmiteria, nudi sternebantur. Alij proni in faciem, alij in latus, nonnulli in dorsum, quidam extentis in altum palmis, pœnitentiæ formam ad singula peccatorum genera in gestu significabant, progressus ex omni numero unus singulos tangebat dicens: Det tibi Deus remissionem tuorum peccatorum: surge. Inde in ordines digesti, præcinentibus duobus, uersum chorus iterabat. Vbi dominicæ passionis in cantu quodam incidisset mentio, mox unà protuunt in terram, non ut solemus, primũ geniculantes, sed uno impetu, uelut præcipitata ligna uel saxa, ruebant, quem quisq; stans locum forte habuit.

Habent Chronica Argentoratensia, anno mill. cclxi. Flagellantes argentoratum uenisse, qui Romæ & in Italia confluxerant, numero mille & ducenti. Et quod Argentorati accesserint mille & quingenti, qui nudis corporibus se flagris cædebant.

Posthac anno mil. ccxcviij. uenerunt Argentoratum xxviij. in uestibus albis, facie coopetta, qui eundo ad omnes ecclesias, se flagellabant.

Anno mill. cccxlix. Tempore pestis, combustis Iudæis, uenerũt rursus Argentoratum ducenti, habentes octo aut decem pręciosa uexilla ex serico, & totidem cereos duplicatos. Bini & bini incedebant post uexilla & cereos, in oppidis & pagis passim excipiebantur pulsu campanarum, quisq; pallio amictus, pileum in capite cum rubra cruce gestabat. Rythmos habebãt præscriptos, præcinentibus duobus, respondebant alij.

Qui in hanc disciplinam recipiebatur, cogebatur triginta tribus diebus & dimidiato manere (hoc erat pœnitentiæ tempus) & tantum pecuniæ secum afferre, ut in singulos dies haberet nummos Argent. quatuor. Nam non concedebatur illis ut mendicarent. Sacerdotes admittebant, sed citra dominium: nec admittebant in secretiora consilia. Literas iactabant per Angelum è cœlis allatas, & uulgus eò adduxerant, ut Flagellatoribus plus crederent quãm sacerdotibus. Argentotati ferè mille accesserunt huic societati. Quare factis duobus ordinibus, alteri in superiores Germaniæ partes concedebant, alteri in inferiores. Carolus quartus rex pontifici Rom. scripsit, ut coerceret, alioqui totum mundum seducerent: nam magnam sanctimoniam præferebant, & miraculorũ uirtutem. Argentorati in circulum Flagellantium mortuus puer delatus fuit: tentabant quidem

Universidad de Deusto Biblioteca

resuscitare, sed non successit. Dimidiato anno ferè singulis hebdomadibus cohors flagellantium adueniebat. Etiam mulieres se societati adiunxerant. Tandé cum admiratio desijt, necamplius excipiebantur pulsu campanarum, nec hospitio excipiebantur, & impostura huius sectæ innotesceret, & papa ordinarijs præciperet, ne admitterentur, etiam senatus Argentoratensis uetuit ne reciperentur. Quod si quis uellet flagellare se, ut hoc domi suæ faceret. Ita in breui tempore, hoc est, dimidiato anno, desijt secta Flagellantium, quam ipsi affirmarant triginta tribus annis & dimidiato duraturam.

CAROLVS IIII. FILIVS IOHANNIS REGIS Bohemiæ, nepos Henrici Imp. vij.

CAROLVS quartus XXXII. Imp. Germ.

CAROLVS audiens Ludouicum mortuum, passim uenit in ciuitates quę liberę, & quę imperij sunt, rogans, ut pro Imperatore susciperetur. Anno Domini mill. cccxlviij. uenit Argentoratum, ubi ut rex suscipitur. Ibi & Bertholdo episcopo Argentoratensi regalia cõfirmat, ante fores summi templi, gradus uocant auff den Greten/ coronam gestans in capite, pomum & sceptrum in manibus. Post aliquot dies Basileam uenit, deinde Vuormaciam accedit, & cum eo episcopus Bambergensis. Is potestatem acceperat à pontifice Romano, absoluendi eos qui sub Ludouico excommunicati fuerant: uerum, sequentibus conditionibus. I. Vt iurarent fidelitatem papæ. II. Imperatorem non habere ius constituendi papam aut deponendi. III. Vt neminem agnoscerent regem uel imperatorem non confirmatum à papa. Qui hæc non iurarent, nec absolui deberent. Sacrificuli plerique & monachi hoc iurant, & absoluuntur: laici nolunt iurare. Tandem uenit motum uulgi rex & episcopus, laicos etiam sine iuramento & præfatis conditionibus absoluunt. Cum Carolus uero à Vuormacia Mogontiam uenisset, dicitur illi in aurem, Electores uelle eligere Eduardum Anglum, nec ualere electionem Caroli, Ludouico Bauaro adhuc uiuente, factam.

REX ANGLIAE ELIGITVR.

Electores Imperij Eduardum Anglię regem in Rom. regem eligunt. Sed is respondit per literas, & gratias egit, indicans sibi satis esse negocij cum rege Galliarum, quapropter non possit imperij curas admittere.

MARCHIO MISNENSIS ELIGITVR.

De hoc uide plura in historia Bohemica Syl. ca. 32.

TVm Electores uocant Fridericum Marchionem Misniæ, Ludouici Imperatoris generũ, & in Rom. regem eligunt contra Carolum. At Marchio Misniæ accepit à Carolo x. millia marcarum argenti, & cessit electionẽ, & regalia accepit posthac à Carolo. Ita imperij dignitas manſit Carolo, qui Francofordiæ in regem suscipitur, ciuibus istic nundinas, & omnia eorum priuilegia, confirmans ac corroborans.

RHENVS CLAVDITVR ARGENTORATI.

CArolus iam quietus de electione, & ubi conuenisset cum aduersatijs ingenti summa pecuniarum, concessit in ciuitates Rhenenses, & ad principes ac dominos, qui illi adfuerant. His dedit Telonia Rheni. Hinc exorta sunt Thelonia noua, quæ qui uina coemunt & alia, & per Rhenum deuehunt, ferre prorsus nequiuerint. Hoc Senatũ populumq; Argentoratensem male habuit, ut quibus multa erant negotia per Rhenum perficienda. Quare stipitibus præacutis, & cathena ingenti alueum Rheni ita includũt, ut nemo posset nauigio uel ascendere, uel descendere. Cum uero Rheni nauigatio duobus annis & dimidio esset occlusa, & ciuitates uiderent, se nec noua nec uetera Telonia posse assequi, transigunt cum Argentoratensibus, quorũ dexteritate Telonia illa noua in spongiam cadunt. Et rursus conceditur nauigatio Rheni, anno Domini mill. cccli. mense Maio, quo aliquot centenę naues, cum uino & rebus alijs Rheno deuehuntur.

Angli uictis Francis, Galliam ferè totam occupant.

Anno

Anno Domini mill. cccly. Carolus profectus est in Italiam, & ciuitates satis obedientes inuenit, Romę obuios habuit totum Senatum, & quicquid erat honestorum hominum. Ciuitates aliquot Italię, gratificaturus pontifici, in obedientiam redegit. Cum uenisset Pisas, oritur tumultus: & nisi Germanorũ mascula uirtus illi adfuisset, actum fuerat de eo. Imperatrix à Pisanis rapitur, & in ignominiam regis Caroli in lupanar ducitur: sed euadit matrona unà cum uirginibus, & extra ciuitatem fugit. *Carolus 4. obedientem habet Italiam.*

Anno mill. cccly. Carolus rex Mogontiam uenit ad natalem Domini: adsunt illi electores, & habetur prandium imperiale, uti in Bulla aurea indicitur.

His annis Carolus iiij. Albertum & Iohannem fratres dominos Mackelburg, fecit duces Mackelburgenses, antea dictos principes Vuandalorum.

Anno Domini mill. cccly. Ecclipses solis, lunæ, pestis, terręmotus maximus, ut in partibus Rheni plura castra, turres, & domus corruerent. Ciuitas Basiliensis & ecclesiæ istic uehementer concussæ.

Anno Domini mill. cccly. Carolus comitem Eberhardum à Vuirtenberg, magno exercitu oppugnauit, tandem res per episcopos Augustanum, Argentoratensem, & Spirensem composita fuit: sic tamen, ut Sueuiæ ciuitates cogerentur soluere ingentem pecuniæ summam: nam Vlmenses dederunt lij. millia flor, Eslingum xv. millia. Rotuuil x. millia. Rutlingum xv. millia. Lindauu sex millia. Constantia xl. millia. Causam ferunt fuisse nimiam exactionem ciuitatum, Et quod cum ducibus Austriæ, sine exceptione imperatoris fœdus icerit. Ad hoc bellum ab imperatore datus fuit dux Rupertus Bauarus, & ciuitatibus Rheni pręceptum, ut auxiliares copias darent. Marchio Badensis à Carolo uocatus, renuit uenire, nolebat enim consanguineo bellum inferre. *Carolus contra Eberhardum Vuirtenb.*

Anno Domini mill. cccly. Carolus altera uice in Italiam & Romam cõtendit, cum principibus aliquot Alemannię & Bohemiæ, & cum inclyta uxore sua. Mediolani corona ferrea coronatur. Pisis honorifice susceptus. His relictis, ad urbem tendit, Senatoribus, Consulibus, & populo Romano in Capitolio congregatis, unus Senatorũ orationem habuit ad populum, apposite scilicet: Ecce rex tuus uenit. Coronatur Romę per Ostiensem Cardinalem, hac conditione, ut nec Romę, nec in Italia diutius moraretur. Franciscus Petrarcha hic grauiter inuehitur, ac dicit: Quæ nam ista superbia, principem Romanum publicę libertatis autorem, libertate priuare? cuius esse deberent omnia, ipse non sit suus? *Carolus Mediolani coronatur.* *Coronatur Romæ, sed conditionibus.* *Imperator Roman. Roma interdicitur.*

Anno Domini mill. cccly. Sophia filia Eberhardi comitis in Vuirtenberg, duci Lotharingiæ matrimonio copulatur. Stutgardiæ habentur sumptuosę nuptię præsente Alberto duce Austrię, ac multis comitibus, baronibus & nobilibus. Inuitato etiam imperatore, qui ueritus maiorem congregationem, non uenit. Celebres hæ nuptiæ, uini fonte arte facto. *Nuptiæ Vuirtenbergen. filiæ cum Lotharingo.*

Anno Domini mill. cccly. Cazimirus Poloniæ rex, horrea sua in singulis terris regni sui frugibus abundantia aperiri, & moderato precio uendi iussit. Proprij autem homines pecunias ad emendum non habentes, rerum cõmutatione aut labore præstitum frumentum merebantur. Castrorum & ciuitatum fabricas & muros, piscinarum & fossatorum aggeres & alueos, tum aquæductus, & ædificiorum uariorum structuras extendendo. Ex quibus illud memorabile fossatũ, quod à Graccouia uersus Bachnyam tendit, & flumine Istula in id immisso, ligna per id & sal traduci destinabat, adhuc apparet.

Anno mill. cccly. Bella parantes Carolum imperatorem Romanorum, & regem Bohemorum, Ludouicum Hungariæ, Cazimirum Polonię, & Sigismundum Daciæ reges, eò quod imperator Carolus coram nuncijs Ludouici regis Hungariæ dixerat eius matrem parum pudicam, Vrbanus papa quintus per legatum composuit.

Eodem anno Innocentio vi. mortuo, Vrbanus v. fit papa, patria Lemonicensis, antea Gulielmus dictus. *Vrbanus 5. papa.*

Eodem anno rex Cypri uenit Argentoratum, honorifice exceptus. Eodem anno uenit etiam illuc rex Daciæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eodem anno Amurates Turcarum iij. Imperator regnat. Is Primus in Europam classe traiecit.

Petrus Hispaniæ
Ianus Cypriensis } Rex.
Iohannes Nothus Portugallię

Anno Domini mill. ccclxv. Studium uniuersale in Vuienna Austriæ ab Alberto duce ibidem fundatur primum in Germania.

Anno eodem secta Iheluatorum incipit.

Bertholdus Rorbach Spiræ combustus.

Hoc tempore Spiris combustus est quidã Bertoldus Beghardus de Rorbach. Huius articuli, quos tamen antehac in Herbipoli reuocauerat, erant: Christum in passione sua sic fuisse à patre derelictum, ut præ dolore dubitauerit de salute. Quod Christus in cruce propter nimiam passionem & dolorem matri maledixerit. Quod maledixerit terræ quæ eius sanguinem suscepit. Quod homo in hac uita in tantũ possit proficere, quod nec orare, nec ieiunare oporteat. Item quod laicus illuminatus plus possit proficere in docendo: & quod plus illi credendũ sit, quãm Euangelio & doctoribus scripturæ sanctæ.

Albergothus Baldus & Angelus Iurisperiti, Guido Cauliacus Chirurgus, Maximus Planudis Monachus Græcus, Iohannes de Linerijs Mathematicus, Iohannes Bocatius florent, & Henricus de Hassia.

DE PRIMIS ANGLICIS.

ANno Domini mill. ccclxv. Cum imperator Carolus Seltzę ageret, uenerunt in Alsatiam Angli, numero quadraginta millia equitum & peditum, quorum dux erat eques quidam auratus, dictus Ertzpriester von Springehurze/hij noctu irruerunt in agrum Argent. & in proximos pagos, nõ sine incendio, rapina & latrocinio. Cumq; ferè hebdomadibus quatuor grauiter incommodassent Alsatiæ, & Carolus imperator cõscripto exercitu esset inuasurus nocentem hostem, fuga sibi consulunt Angli, uno die plus itineris absoluentes, quàm Cæsar & ciuitates in multis insequerentur. Nam dum Cæsar, episcopus Argentoratensis Iohannes de Liechtenberg, & Respublica Argent. apud diui Arbogasti monasterium & Eckboltzheim castrametantur, Angli iam Benfeld, Daubach, & Selestadium concesserant. Argentoratenses quidẽ & alię ciuitates, quid cessarent, appellant Imperatorẽ, cur non recta hostem inuaderẽt. Sed Cęsar causabatur se, nescio quorum principum pręsidia expectare. Tandem usq; Colmariam uentum fuit, sed abierant Angli. Reditur, sed grauiori incommodo Alsatiæ: Cæsareani enim hostibus ipsis nocentiores fuerunt. Et erat hæc profectio ante messem & in messe. Hinc caristia annonæ facta, ut quartale frumenti libra Argentoratensi uenderetur.

Comitia Mogontiæ.

Circa hæc tempora Carolus imperator Mogontiæ comitia habet cum archiepiscopis Mogontinensi, Treuerensi, & Coloniensi. Aderant quoq; Saxoniæ & Bauariæ duces. Istuc pontifex miserat legatum, episcopum Canalcesi. pro subsidio Cameræ. Quem cum imperator præsentibus principibus audiuisset, respondit: Domine legate, papa misit uos ad Germaniam, in qua magnam pecuniam corraditis, sed in Clero nihil reformatis. Adstabat autem Cuno de Falckenstein canonicus Mogont. cũ capitio pręcioso, aureis & sericis ligaturis consuto, quod imperator suo capiti imponens, inquit: Sum ne in capitio Cunonis plus militi quãm clerico similis: & intuitus Gerlacum archiepiscopum Mogont. sic affatur: Domine archiepiscope, uobis pręcipimus sub ea fidelitate qua nobis astringimini, ut clerum uestrum reformetis, tollatisq; abusum in uestibus, calceis, capillis, & toto uitæ habitu. Quod si non fecerint, mandetis fructus beneficiorum suorũ occupari, & Fisco nostro pręsentãdos, quos nos in honestiores usus cõuertemus. Colloquio isto peracto, pontificius legatus non diu Mogontiæ hæsit, sed quasi fugitans, naui conscensa, Coloniam soluit.

Imperatoris parrysia erga legatũ Ropont.

Reformatio cleri.

Laudatur hic Carolus, utpote multis heroicis uirtutibus præclarus. Aureã bullam (in qua sunt sanctæ constitutiones pacis) ab hoc habent Imperij electores.

Nisi quod

Nisi quòd quidam illi uitio uertunt, quòd Bohemici regni gloriam magis quam Romani imperij quæsiuit, & quòd regni Arelatensis ius, Galliæ contradidit, Schola liberalium disciplinarum ab hoc Pragæ erecta est.

Norinbergæ seminata seditio.

Norinbergæ seditionem grauem exortam à Collegio Fabrorum, Capribarbæ uulgo, Die Geistzbert/ dictorũ. Ipse pietate & meritis grauis, cui consiliarij & optimates urbis adherebant, pulchre sedauit sua industria, nam Collegia uel Tribus, quas uocant Zunfftthaus, aboleuit, & urbem in meliorem politiam reduxit.

Comes Aego Friburgum occupat.

Anno Domini Mcccl xvi. Comes Aego per insidias uoluit Friburgum occupare. Friburgenses admoniti, præsidio Basiliensiũ, Brisacensiũ, & Nuuenburgensium, contra steterunt, & paulo post Arcem uicinam urbi, quam uocãt Burgstadel, destruxerunt. Posthac cum oppidum Endingum obsiderent, & Aego Comes copias contraheret, dimissa obsidione, utrinq; pugnatur, aliquot occisis, in Rheno submersis & captis. Posthac pace facta, liberati à domino suo pecuniæ summa, Duces Austriæ dominos agnoscunt.

Anno Domini Mcccl xviij. Vrbanus compositis rebus Pisanis ac Florentinis, uocauit Carolum Imp. in Italiam, ut Bernabauem Ecclesiæ hostem ulciscereturr, cum quo tamen Imp. imsperato pacem fecit, quod Papæ displicuit.

Vuenceslaus fit rex.

Anno Domini Mcccl xx. Carolus Vuenceslaum filium natu maiorem, Cæsarem facit, qui cum patre annis octo regnauit. Scribit Aeneas Syluius, Carolum cuiq; Electorum promisisse centum millia aureorum pro consensu, sed cum non esset soluendo, obligauit illis Thelonia, uectigalia, & oppida imperialia, hinc Aquila deplumatur.

Per hos dies Ro. Imp. Carolus uisendi regis Galliarũ desyderio, iter per Hannoniã, Cameracumq; faciens, in Franciã uenit. De cuius aduẽtu Carolus rex Galliarum literis acceptis, ad singula qua transiturus Imperator erat loca præmissis, qui illum honorificentissime uenerarentur, excepit. Et cum articulari morbo laboraret Imperator, currum & lecticã auro, gemmisq; artificiosissime elaboratam, ad Imperatorẽ præpropere misit rex, deinde equos duos ingenuos atq; animosos insignibus Francorum apparatissime ornatos Imperatori, totidemq; filio eius Romanorum regi, Caroli nomine præsentant missi. Quod munus Imperator liberalissime lætissimeq; excipiens, ego inquit, in altero illorum sedens, Parisios ingredior, quod & factũ fuit. Vbi uenientibus Principibus, alter in alterius conspectu, reuelato capite, datisq; dextris, sese amicissime uenerantur. Mox ad Romanorum regem Carolus accedens, impertita illi salute, imperatorem dextrorsum, regem uero filium sinistrorsum habens, ipse medius incessit. Post mutua colloquia & conuiuia, firmata inter eos iureiurando amicitia est. Discedentem Imperatorem, Carolus ad Monsum usq; sua impensa perducere iubet.

Anno Domini Mcccl xxij. Mensura uini Argentorati uendita fuit iiij. solidis, in Augusto, quo anno Tigurini Vuormatienses & Spirenses Alsatibus uina adueexerunt, mox mustum uenditum fuit in Autumno duobus nummis.

Anno Domini Mcccl xxv. Nobiles quidam Anglici, Britones, Picardi, Goti, Scoti, & gentes innumerabiles de proprijs proprie non contenti, per turmas armatorum uiolenter regnantes terras Francorum, Burgundorum & Luteringorum molestarent, & per decennium huiusmodi perturbationes extra terminos suos dilatarent, demum circa annum Domini Mcccl xxv. Alemanniã superiorẽ intrantes, per incolas uillę Bernensis, in quodã Monasterio Monialiũ fontis Mariæ, Constantiẽsis diocesis collecti gladio, sed plus amarissimę crudelitatis igne, in dicto Monasterio conclauati, & reclusi, penitus sunt extincti. Malleolus.

Anno Domini Mcccl xxvij. Comes Vlrichus Vuirtenbergensis, apud Reuttelingam cladem sustinuit, multis egregijs uiris interemptis.

DE SECVNDIS ANGLICIS.

Anno Domini Mcccl xxv. Mixtus populus ex Britannis & Germanis, numero vi. mille armis munitissimi, cum innumerabili uulgo, sed non eque armato, Capitaneos habebant xxv. hij Alsatiam rapinis & incendio admodũ uastarunt.

Universidad de Deusto Biblioteca

& exactionibus, ſcopus erat multa contradere. Duriſſimi erant exactores, à diuitibus aurum, caballos, ſericum petebant, à pauperibus, calceos, clauos, ferramenta equorum. Cum autem incendio pagis in agro Argentoratenſi admodũ incommodarent, rogati quid acciperent & abſtinerent incendio, petebant florenorũ ſexaginta millia, ſexaginta pannos ſericos, & ſexaginta equos, petitio hæc inaudita erat. Tandem Epiſcopatus & oppida imperialia, numerarunt illis florenorum tria millia, ita horrendis, ſtupris, & facinoribus deſignatis, abierunt.

Anno Domini Mcccl xxv. Gregorius Papa xi. Decimam ſollicitauit ab Eccleſiaſticis per omne imperium. Sed Archiepiſcopi tres ad Rhenum ſe oppoſuerũt emunctioni cleri ſui, Interim moritur Mogontinus, & Papa Eccleſiam donauit Ludouico, Bambergenſi Epiſcopo. Capitulum aũt elegit Adolphũ de Naſſauu. Imperator ſtuduit Ludouico, & obſedit Ertphordiã, uaſtauit uicinã Turingiam.

Scribit Aeneas Syluius Imperatorem iureiurando adactũ, ne pignora reuocaret. Vide cap. 33. in histo. Bohe.

Interea Carolus multa peregit, ut filius eius Vuentzlaus rex Bohemiæ, & Romanorum quoq; rex eligeretur. Inde euiſceratũ eſt imperium Rheni, uectigalia, quæ pro patrimonio erãt imperio, inde partita ſunt, ut unuſquiſq; electorũ non modicũ quid acciperet. Deplumata eſt Aquila, ut in reliquum cæteris ſit animantibus contemptui, quid enim poteſt ſine pennis? Alb. Krantz lib. x. Saxonię cap. iij. Nam idem Imperator Carolus (neſcio ſi ad interpretationem uerbi Auguſtus, quam nũc faciunt, bene imperij neruos exhauſit, uireſq; cõſcidit) ſedecim in Sueuia urbes ſine medio recognoſcentes imperium, uendidit uicinis Principibus. Aliæ quatuordecim conſpirant inuicem, & fœdere mutuo ſe conſtringunt, quędam ſalua libertate ſolita, Principibus Auſtriæ ad protectionem ſe cõmendant, non ut dominis pariturę, ſed ut protectoribus uiciſſim obſequuturæ.

Anno Domini Mcccl xxx. Inuentum eſt bellici tormenti genus à Germanis noſtris, quod uulgo Bombarda dicitur, à ſono opinor ac tonitru. Vide infra de arte Impreſſoria anno Mcccc xl.

EPITOME AVREAE BVLLAE Caroli quarti, Rom. Imp.

Mala ex diſcordia.

SVB Carolo quarto prodijt aurea Bulla. Anno Domini Mcccl xvi. Norinbergæ preſentibus Principibus Electoribus, Eccleſiaſticis & ſecularibus contra diuiſionem, pro unitate in imperio prouehẽda. Enumerantur aũt initio, quæ mala ex diuiſione contigerint, lapſus Luciferi, eiectio Adami ex Paradiſo, deſtructio Troiæ, euerſio reipu. Romanæ, in diuiſione Iulij & Pompei.

Saluus conductus.

Primum autem ſtatuitur, ut proficiſcentibus ad electionem, ſaluus conductus preſtetur, periurij pœna, qui in hos leges cõmiſerit, & ne talis inueſtiatur de feudis, quæ à ſacro imperio, uel aliãs obtinet. Regem Bohemiæ, ſacri imperij Archipincernam conducent Archiepiſcopus Mogontinus, Bambergenſis, Herbipolenſis Epiſcopi, Burggrauius Norinbergenſis. Item illi de Hohenloch, de Vuerten, de Bruneche, & de Hanauu. Item ciuitates Nurenburgenſis, Rotenburgenſis, & Vuindecheim.

Deinde Archiepiſcopum Colonienſem, ſacri imperij per Italiam Archicancellarium, conducere tenebuntur. Mogont. & Treuiren. Archiepiſcopi, Comes Palatinus Rheni, Lantgrauius Haſſiæ. Item de Katzenellenbogen, de Naſſauue, de Dietz comites. Item de Iſenburg, de Vueſterburg, de Runkel, de Lymburg & Valkenſtein. Item ciuitates, Vuetflaria, Geylenhuſen, & Frideberg. Deinde Comitem Palatinum, ſacri imprrij Archidapiferum conducere debebit Archiepiſcopus Mogontinus.

Ducem uero Saxoniæ, Archimareſtallum ſacri imperij, conducere debet rex Bohemiæ, Mogontinus, & Madeburgenſis Archiepiſcopus. Item Bambergenſis & Herbipolenſis Epiſcopi. Marchio Miſnenſis, Lantgrauius Haſſiæ. Item Fuldenſis & Herffeldenſis Abbates, Burggrauius de Norinberg. Item illi de Hohenloch, de Vuyrthein, de Bruneck, de Hanauu, de Valckenſtein. Item ciuitates Ertphordia, Mulhuſen, Norinberg, Rotenburg, & Vuyndeſcheim.

Et hij

Et hij omnes proxime nominati, Marchionem Brandenburgenſem, ſacri imperij Archicamerarium conducere tenebuntur. *Mogont. conuocet.*

Archiepiſcopus Mogontinus electores conuocat Francophordiam, ſpatio trium menſium. Quòd ſi in executione & intimatione negligens exiſtat, ueniant electores etiam non uocati Franckfurt, ultra cc. equites nullus adducat, & inter hos non ſint ultra quinquaginta armati. *Numerus equitum 200.*

Ciuibus Franckophordum iniungitur ut iuramenti præſtiti, ut proregant & defendant aduenientes electores, & præter hos neminem intromittant. *Ciues Francof.*

Poſt inuocationem ſancti Spiritus, in Eccleſia ſancti Bartholomei Archiepiſcopus Mogontinus Electoribus iuramenti formam dabit, & una cum ipſis iurabit, poſitis in medium Euangelijs.

FORMA IVRAMENTI.

Forma iuramenti.

EGO Archiepiſcopus Mogont. ſacri Ro. Imp. per Germaniam, Archicancellarius, ac Princeps elector, iuro ad hæc ſancta Dei Euangelia, hic præſentaliter coram me poſita, q̃ ego per fidem (qua ego Deo & ſacro Romano imperio ſum aſtrictus) ſecundum omnem diſcretionem & intellectum meum, cum Dei adiutorio eligere uolo temporale caput populo Chriſtiano, id eſt regem Ro. in Cæſarem promouendum, qui ad hoc exiſtat idoneus, in quantum diſcretio & ſenſus mei me dirigunt, & ſecundum fidem prædictam, uocemq; meam, & uocum electionem præfatam dabo, abſq; omni pacto, ſtipendio, precio, uel promiſſo, uel quocunq; modo talia ualeant appellari. Sic me Deus adiuuet, & omnes ſancti.

Mox à præſtito Iuramento infra triginta dies eligant temporale caput, quòd ſi diſtulerint, à tranſactis triginta diebus panem manducent & aquam, nec Francophordia diſcedant, niſi electo rege.

DE SESSIONE TREVIREN. COLONIEN. & Mogontinen. Epiſcoporum.

Seſſio electorum.

SANCITVM eſt q̃ Treuirenſis ex oppoſito, & lineari directione, uerſus Imperatoris faciem. Mogont. uero in ſuis, dioceſi & prouintia, & extra prouintiã ſuam, in toto Cancellariatu ſuo Germanico, prouintia Colonienſi dumtaxat excepta. Et demum Colonienſis in ſuis, dioceſi & prouincia, & extra prouintiã ſuã, in tota Italia & Gallia, in dextero latere Romanorum Cęſaris ſedere poſſint, in omnibus publicis actibus, imperialibus, conciliis, collationibus feudorũ, refectionibus menſarum. Poſt Mogontinũ, uel Colonienſem, rex Bohemię, cum ſit Princeps coronatus, & unctus, deinde Comes Palatinus Rheni.

Ad ſiniſtrã partẽ, immediate poſt illũ, quem ex prædictis Archiepiſcopis in latere ſiniſtro ſedere cõtigerit, primũ locũ dux Saxonię, & poſt eum Marchio Brandenburgenſis. Ab his ſuffragia hoc ordine poſcit Mogontinus, primo interrogat à Treuirenſi Archiepiſcopo, ſecundo à Colonienſi, cuius eſt dignitas & officium, diadema regium imponendi, tertio à rege Bohemiæ, quarto à Comite Palatino, quinto à duce Saxoniæ, ſexto à Marchione Brandenburgenſi, tum & Mogontinus uotum ſuum aperit.

In celebratione imperialis curiæ, Marchio Brandenburgenſis aquam lauandis manibus Imperatoris miniſtrat. Rex Bohemiæ primum potum propinat. Palatinus cibum. Dux Saxoniæ Marſcalcus, ſolitum officium præſtat.

DE IVRE COMITIS PALATINI.

Ius Comitis Palatini.

VACANTE imperio illuſtris Comes Palatinus Rheni, ſacri Romani imperij dapifer, ad manus futuri regis Ro. in partibus Rheni & Sueuiæ, & in iure Franconico, ratione Principatus, ſeu comitatus Palatini priuilegio, debet eſſe prouiſor imperij, cum poteſtate iudicia exercendi, & ad beneficia Eccleſiaſtica præſentandi &c. Eodem iure prouiſionis, illuſtris dux Saxoniæ Archimarſchalcus in illis locis, ubi Saxonica iura ſeruantur, fruatur. *Ius Ducis Saxoniæ.*

DE SVC-

Universidad de Deusto Biblioteca

DE SVCCESSIONE PRINCIPVM Electorum.

Succeßio electorum.

POstq̃ electores seculares defierint. Decretum, ut ius, uox, potestas electionis, ad filium primogenitum legittimum laicum. Illo non extante, ad primogeniti primogenitum similiter laicum deuoluatur. Quòd si primogenitus absq; heredibus, masculis legittimis laicis, ab hac luce migrarit. Ius, uox & potestas ad seniorem fratrem laicum, per ueram paternalem lineam descendẽtem pertingat, & deinceps ad illius primogenitum laicum. Si uero Princeps elector, seu eius primogenitus, aut filius senior laicus moriatur, & hæredes masculos, & legittimos laicos defectum ætatis patientes, relinquere contigerit. Tunc frater senior eiusdem primogeniti, tutor eorum & administrator existat, donec senior ex eis legittimã ætatẽ attigerit, quam in Principe electore annos xviij. cõpletos, censeri uolumus. Si aliquis ex his Principatibus uacauerit, Imperatoris est prouidere.

DE IMMVNITATIBVS.

Immunitates.

REGIS Bohemiæ & subditorum immunitas, ut appellare à regali iudicio nemini liceat, auri, argenti, & stanni, ferri, cupri, plumbi, salis, mineras habere, item Iudæos, thelonia & id genus habere possint. Monetas auri & argẽti excudere ualeant.

Cæterorum Principum electorum immunitas, quòd eximuntur eorum subditi à tribunalibus, extra territorium, & terminos Principum.

DE CONGREGATIONE PRINCIPVM.

Annuus conuentus electorum.

DECRETVM ut singulis annis à festo Resurrectionis Dominicæ conueniant, in aliqua ciuitatum imperij personaliter, tractaturi de imperij & orbis salute, qui imperij bases sunt & columnæ, datæq; leges conuiuales & sumptuariæ, ne frequentatio conuiuiorum rebus agendis remoram injiciat.

DE ORDINE PROCESSIONIS, INTER Archiepiscopos & Electores alios.

Ordo processionum.

IMperatore uel Rege deambulante, cum insignia ante faciem eius portantur. Archiepiscopus Treuirensis, in directa diametrali linea ante Imperatorem, uel Regem transeat, illiq; soli medij inter eos ambulent, qui regalia insignia portãt. Cum autem rex absq; insignijs incesserit, tum Treuir ita præcedat, ut nemo inter Regem & ipsum medius habeatur, alijs duobus Archiepiscopis electoribus loca sua seruantibus. Dux autem Saxoniæ regalem ensem deferat, Regem immediate præcedat, & inter illum & Treuirensem medius habeatur. Comes Palatinus pomum imperiale portet, à latere dextro. Marchio Brandenburgẽsis sceptrum deferat à sinistro latere ipsius ducis Saxoniæ gradiatur. Rex Bohemiæ regem nullo interueniente sequatur.

DE CVRIA IMPERIALI, & sessione.

Sedes Imperatoria.

DIE solenni curiæ imperialis ueniant electores Ecclesiastici, & seculares ad domum habitationis regalis. Ibi Imperator insignijs imperialibus induetur, & ascensis equis, uadant cum Imperatore ad locum sessionis aptatæ.

Archicancellarius in cuius archicancellariatu hoc fuerit, portabit super baculo argenteo omnia sigilla & typaria imperialia & regalia. Seculares Principes, electores, sceptrum, pomum, ensem. Portabuntur etiam immediate ante Archiepiscopum Treuirensem suo loco transeuntem primo Aquisgrani, secundo Mediolanensis corona, & hoc dumtaxat ante Imperatorem, qui est imperialibus infulis decoratus, quas gestabũt aliqui Principes inferiores ad hoc per Imperatorem iuxta placitum deputandi.

Sedes Imperatricis.

Imperatrix Augustalibus insignijs, amicta suis comitata uirginibus post Imp. competentis spatij interuallo, ad locum sessionis procedat.

DE OF-

DE OFFICIIS PRINCIPVM ELECTORVM, sedente rege in sede regia.

DVx Saxoniæ equo insidens, habens baculum argenteum, & mensuram argenteam in manu, ex aceruo auenæ pertingente ad sellam uel pectus equi, mensuram plenam accipiet, & famulo uenienti exhibebit, demũ uice Marschalcus de Bappenheim distribuet.

Ingresso rege ad mensam, Ecclesiastici Electores mense benedicant.

Brandenburgensis Archicammerarius accedat super equo, habens argenteas pelues, & descendens de equo, dabit aquam lauandis manibus imperatoris.

Rex Bohemiæ Archipincerna, descendens de equo, ciphum argenteum, pondere duodecim marcarum, porrigit regi ad bibendum.

Comes Palatinus similiter intrabit super equo, habens in manibus scutellas argenteas cibis impletas, quas regi apponit.

Peractis officijs, ille de Falckenstein subcamerarius equum & pelues Marchionis pro se accipit.

Magister coquinæ de Norinberg equum & scutellas comitis Palatini.

Vice pincerna de Lympurg equum & ciphum regis Bohemiæ.

Vice Marschalcus de Bappenheim, equum, mensuram, & baculum ducis Saxoniæ.

Cognitionem linguarum habeant Electores.

Tandem statuitur, cũ Romani imperij celsitudo diuersas nationes & linguas sub se habeat, ut prudenti regimine illis prospiciatur. Vt illustrium principum, puta regis Bohemiæ, comitis Palatini Rheni, ducis Saxoniæ, & Marchionis Brandenburgensis, Electoribus, filij uel hæredes & successores, cum uerisimiliter Teutonicum idioma sibi naturaliter inditum scire præsumatur, & ab infantia didicisse, incipiendo à septimo suæ ætatis anno. In Grammatica, Italica, Flauica linguis instruantur, ita quod infra xiiij. annum ætatis existant in talibus, iuxta datã sibi à Deo gratiam, eruditi.

Anno mill. cccl xxxvi. Austriæ dux Leopoldus apud Sembach cũ Turricensibus, Bernatibus, Lucernatibus, Vuteruualden, Vre, Suitensibus, et alijs confligit, qui de præfectis ducis admodum querebantur, nimium grauibus populo ad libertatem aspirantibus: sed res infœliciter cecidit, nam dux ipse cum insigni & numerosa nobilitate fuit interemptus, & contigit Heluetijs uictoria, sed nõ incruenta.

In hoc bello nemo capiebatur ex utraq; parte, sed neci dabantur uicti. Fertur ducem Austriæ in exercitu suo habuisse messores cc. cum falcibus totidem, ut si frustra obsideret Sempach, tamen abmetendo regiones ad messem albas (erat enim circa festum Vlrichi) noceret, hoc furorem incussit confœderatis, & furor arma ministrauit. Inter interfectos difficulter inuentus dux, tertio post die, & sepultus cum xl. nobilibus in Kunigsfeldt.

DE ORIGINE SVITENSIVM.

DE origine Suitensium & successu, de nominis æthimologia cum uarient, & passim habeantur Chronica Suitensia & Heluetia in præsentiarum habeat, ut pios ita in omni eruditionis genere præstantes uiros, per quos haud dubie, quæ Dominus multis annis benignissime cum eis egit, certiora expectemus, ego lubens abstineo. Tantum hoc libet hic subijcere, quod superioribus annis legi in expostulatione quadam Dei per prosopopeiam eos alloquentis & exhortantis, ut resipiscant, & in memoriam reuocent, quę benefacta eis contulerit, & quãm miraculose cum eis egerit. Paterne dilexit, fideliter defendit, diuites & gloriosos fecit, non minus quãm Israelem, Græcos aut Rhomanos, Prophetas dedit probos, fideles, & eximie doctos, ex ipsis, per quos illis Deus innotuit.

Anno Domini mill. ccixvij. Cum à potenti domino de Regensperg grauissime premerentur, cuius æstui & potentię nemo par erat, humiliauit eũ Dominus, & tradidit in manus eorũ, ut ad instar uulgaris equitis se demitteret. Tum arces

n munitissimę

Universidad de Deusto
Biblioteca

munitissimę Regensperg, Vrzenburg, Glantzenburg, & Gloggenburg, per confœderatos occupatę fuerunt, & funditus destructæ. Item anno mill. ccc l. Dominus tutatus fuit contra crudeles, subitaneas, & insidijs plenas practicas institutas in latrocinij noctem, auff die Mordtnacht, in qua nec infanti in utero matris parcitum fuisset, ubi confœderatorum domus & facultates iam diuisæ etiam erant, ibi Dominus uictoriam contulit, & hostem captiuum in manus eorũ tradidit.

In alia nocte rursus defendit eos Dominus contra hostes, mit den roten emmen, & potentes fecit, ut arces robustas, Liel, Vrnach, & Baldegg caperent & destruerẽt.

Item anno mill. cclxxxi. uictoriam contulit contra comitem Rudolphum, comitem de Kyburg, & multos nobiles, Item liberauit à tyrannide præfecti cuiusdam Grysler dicti, cõtra Vuilhelmum Tællen, quem is coegerat, ut filio proprio pomum à capite sagitta decuteret. Idem pileum erexerat, magnis pœnis interminatus, ut honorarẽt. Idem turrim construi curauit, nominandam Zwing Vry vnder die fygen. Eo tempore inuictas arces Regenberg, Saruen, Landenberg, Schuuanauu, Schonenberg, ut occuparent & frangerent, Dominus dedit, fugatis etiam & occisis tyrannis. Varias insuper uictorias contra Austriacos, Mediolanenses, Anglos, Burgundiacos, Sueuos, Gallos, enumerat hæc prosopopeia.

Anno mill. cccxv. in loco dicto Morgarten, septuaginta uiri contra multitudinem hostium fortissime pugnarunt, in loco dicto Sella, am Sattel, ingenti metu incusso aduersarijs, ac multis in lacu egre submersis. In Sempach contra principem Lupoldum uictoria potiuntur M. ccc. contra iiij. mill. Rursus anno mill. cccliij. Turicenses contra Ellerspach præfectũ ducis & Capitaneũ apud Dætuuil circa Baden, ubi cccc. confœderatorũ uincunt iiij. millia. Tum Turregũ à duce Alberto, qui tribus uicibus obsederat, liberatur, & quarta uice à Carolo iiij. qui grauiter obsedit robur belli suppeditãtibus imperio Bohemis & domo Austrię.

Anno mill. cccxxxviij. Circa Laupen pauci confœderatorum contra multos principes, comites, potentatus, uictoria potiuntur apud hardt, ubi multi aduersæ partis in Rheno submersi fuerunt.

Anno mill. ccclxxiiij. Cum Anglici toti Germanię metum incussissent, equites circiter decem & octo millia impune uagantes per principũ terras, & per confœderatos apud Lus Buttisholtz, & Frauuenbrunnen cæsi sunt, & Germania ingenti cura & sollicitudine liberata.

Anno mill. ccclxxxviij. apud Næhensels cc. confœderati vi. millia uincunt.

Apud Bellitz exiguo numero contrasteterunt Mediolanensi Stanthardo, qui non solet ad pugnam egredi, nisi centum millibus, ubi & uictoriam, immensas facultates, & uexilla xiij. reportarũt. Deinde anno mill. cccclxxv. Apud Elygurt Gransen, Murten, Nansen, cũ alijs, ut infra habebimus, cõtra Carolum Burgundiacum uictoria non semel potiuntur. Item apud Bruderholtz loco Basileę uicino, Dccc. confœderatorum, viij. millia inuadunt & uincũt. Item apud Ermetdingen, uulgo im schwaderloch, ubi cõfœderati una die & uincũtur, & uincũt mox: nam M. ccc. eorum, xij. millia partis aduersę superarũt. Posthac apud Frastentz: itẽ Dornaci apud Bytsam, Dñs uictoriã illis contulit. Hęc & id genus alia habet hæc prosopopeia, cũ enumeratione. Qua in re confœderati peccent hodie contra Deũ, quod eorũ terra asylum esse debeat adflictorũ, & domicilium iustitię, & ita olim fuerit, (Hinc illustris & uere nobilis princeps Sigismundus Austrię dux, cum alijs sibi eo tempore fœdere iunctis, Argentoratensibus, Schuuartzuualdensibus, Songauiensibus, Brisgauiensibus, cõtra Petrum Hagenbach, subsidio confœderatorũ, iustitię & equi amantissimorũ, egerũt) sed iam res habeãt iuxta sermonem Esaię loquẽtis ad Iudam cap. i. Quõ facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij: iustitia habitauit in ea, nũc aũt homicidæ &c. Expendant quid mali bella & pensiones afferant. Depingit falsum Dei cultũ, quem fugiant, & uerũ, quem amplectantur. De uerbo Dñi, Nouo & ueteri Testamento. De prædicatoribus uerbi, de officio magistratus, de electione magistratus, de fratre Nicolao et eius consilio. Et per hypotyposim subijcit terram Helueticam, & eius fertilitatẽ, amœnitatẽ & robur, cũ mentione reformationis, terrore irę Dei tandẽ cõcludit.

Schisma

SCHISMA.

POst Gregorium xi. exortum fuit magnum schisma, nam Italiani Italum fecerunt papam, & nominabant Vrbanum sextum. Is Rhomæ egit. Galli alterũ elegerunt papam, quem uocabant Clementem vij. Hic rursus profectus est Auinionem. Sic erant duæ Rhomę, & duo papæ, & unus excommunicabat alterũ. Italia, Hungaria, Germania, adhærebãt Vrbano Ro. papæ. Durauit hoc schisma usq; ad conciliũ Constant. Hinc locus: Bicipitem dudũ aquilam Romani imperatores in armis sibi prætulerunt & præferunt usq; hodie, quamuis dudum Orientis imperium euanuerit à Christianismo, translatum in perfidos Mahometanos: nunc bicipitem insulam incipiunt adorare Romani pontifices.

Schisma in electione pont.

Duæ Rhomæ, Duo Papæ.

VVENCESLAVS XXXIII. GERM. IMP.

ANno Domini mill. ccclxxviij. VVENCESLAVS Bohemię rex iam patre uiuente, & plurimum annitente, rex Rom. creatus, cœpit utrunq; regnum sine magna sollicitudine administrare. Nec enim annisus est imperij coronam accipere, quam etiam nõ promeruit: uir animo non satis ad imperium idoneo, qui (ut ferunt) uentri deditus, omnia posthabuit. Aliquantoq; melius actum esset cum imperio, si neq; pater, neq; filius in eo fuissent. Nam pater largitionibus ut filium extolleret, filius ignauis dissimulationibus, imperium attriuere, inq; eam tenuitatem, quę nũc cernitur, adduxere. Augustos se amant interpretari, quasi augendo instantes imperio: sed longe ab hac interpretatiõe patris largitio, & filij ignaua dissimulatio fuit. Nam Vuenceslai in curia in regno Bohemiæ illa Christianismi cruenta diuisio inuasit, Subincone archiepiscopo Pragensi, cui cognomen erat Lepus, frigidam suffundente, qui Orienti calamitati obuiã ire cupiens, libros Iohannis Vuicleui ad se ferri, omnesq; publice concremari iussit. Supra cc. uolumina fuisse traduntur pucherrime conscripta, bullis aureis, tegumentisq; præciosis ornata. Iohanni Huss prædicatio interdicta, & adiectę minæ, si quando dogmata sua in populum uulgare auderet.

VVENCESLAVS XXXIII. Ger. Imp.

Aeneas Syluius in hist. Boh. cap. xxxiiij. Fuit, inquit, Vuenceslaus longe patri absimilis, uoluptatum sequax, laboris refugiens, uini quãm regni curiosior. Ob quam rem captus à baronibus, xvij. hebdom. in custodia habitus. Iohannes dux Lusatiæ, & Procopius Marchio Morauiæ, magno Reipublicæ malo, eum libertati reddiderunt. Captus & secundo per Hungariæ regem fratrem suum, & Alberto Austrię duci in custodiam datus. Custodia eius in egregijs ædibus apud Vuiennam habita, quibus exinde cognomen Praga datũ, quod eas rex Pragensium incoluisset. Sed cum parum diligenter custodiretur, fugam arripuit, regno rursus potitus: neq; tum uitã mutauit, sed priori consuetudine uino ciboq; marcens, lucemq; dormiendo nocti cõiungens, ab Electoribus Imperij, comprobante Romano pontifice, imperio deiectus, domi torpens, illaudatum egit æuum.

Anno Domini mill. ccclxxxvi. Paiazites Turcarũ quartus imperator regnat. Hic totam Græciam ac Thessaliam cepit.

Post Vrbanum xi. fit papa Romanus Bonifacius ix.

Post Bonifacium ix. fit papa Innocentius vij.

Post Innocentium vij. fit papa Gregorius xij. Hic addixerat se cessurum papatui, modo Benedictus quoq; resignaret. Cum autem Benedictus nollet, & ex Auenione in Hispanias fugeret, nec Gregorius uoluit resignare. Quapropter concilium Pisæ habitum fuit. In quo hi duo, Gregorius & Benedictus depositi, & electus fuit tertius, papa Alexander v. Gregorius fugit Ariminum, ibi mansit usq; ad Conciliũ Constantiense. Alexander uero mansit Bononię: nam Hungari Romæ agebant magna tyrannide, bellumq; habebant cum Gallis, propter Neapolim.

Post Alexandrum v. fit Papa Bononiæ Iohannes xxiij. Ita hij tres pontifices uixerũt usq; ad Concilium Constantiense: Iohannęq; xxiij. Bononię, Gregorius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arimini, Benedictus in Hispania, & omnes depositi fuerũt in cõcilio Constant.

Anno Domini mill. ccclxxxvi. Iohannes Vuiclefus in Anglia, ac Catharina de Senis in Italia fulgent.

Anno Domini M.ccclxxx. Vuenceslaus rex Bohemię litem cõpositurus inter clerum & populum Vratislauiensem, illuc uenit. Et diuina ob reuerentiam sui resumi petijt. Clero autem abnuẽte, ut scelus prophanationis nõ incurreret, rex Vuenceslaus iratus, oppida & uillas ecclesiæ & monasteriorum spoliare iussit. Et tam ingens gregũ pecudumq; numerus Vratislauiam inductus est, ut trecentę oues pro tribus marcis usualibus, bos uero pro sertone uenderentur, & propter emptorum penuriam, maior pars ad Bohemiam pulsa est.

Anno Domini mill. cccxciij. Vuenceslaus Rom. & Bohemię rex, de uniuerso regno Bohemiæ fratres Teutonicos ordinis sanctæ Mariæ, cum nigra cruce, eiecit, eos inutiles fore asserens, bonaq;, castra & ciuitates ipsis abstulit.

Anno Domini mill. ccclxxxviij. Graue bellum habuit Argentoratensis Respublica, cum Friderico de Blanckenheim episcopo Argentoratensi. Nam cũ urbs Bannum imperiale incidisset, propterea, quod Brunonem de Rapoltstein conciuem (qui militem Anglicum in graui captiuitate detinebat) ad officium cogere, & ut captiuum libertati redderet ei persuadere tardior esset, edictum regium contra urbem diuulgabat in finitimas terras. Principes multi, comitesq; tanquã regijs mandatis parituri quidem, etiam oculo parum simplici huc spectantes, ut non soluerent census & redditus quos tenebantur, arma in urbem mouent, pagos uastant, ciuium ædes in rure sitas, igne consumunt, uina, fruges, redditus, ligna, salem, Alsæ influxum apud Erstein inferri prohibent, pecora abigunt. Friderici odium in urbem dissimulans, simulansq; beneuolentiam, inito clam cũ principibus consilio, per suos, quos uocant officiatos uel præfectos, urbi bellum indicit, pontemq; Rheni flammis exurere tentat, aptatis ad id incendiũ lignis aridis, straminibus, & sulphure conspersis, in nauesq; ualidas, quæ per Rhenũ descenderent, collocatis. Hostes & adiutores episcopi in pagis episcopalibus Eschauu, Vegersheim, Hundesheim, Northus, Erstein, & alijs pagis apud Alsam, manebant, interdum tam uicini facti urbi, ut in planicie ante urbem, auff Meyiger awe/ uiderentur. Argentoratenses, ciuibus tutandis, hostibus arcendis, interdum mille equitibus egressi. Cum autem bellum hoc diu duraffet, Comes à Sponheim Schultetus Oppenheimensis, & honesti ciues à Mogontia, Vuormatia & Spira, Argentoratum ueniunt, & quàm diligentissime pro componendo dissidio inter urbem & episcopum, unà cum alijs sedulo agunt, tandem anno mill. cccxciij. & ciuitas à Banno Imperiali absoluitur, et bellũ cõponitur per Carolum iiij. Prage.

Hinc Fridericus episcopus ualde tristabatur, quod nõ omnia ex sententia sua illi successerant, nec uoti compos euasisset. Quoniam uero militibus suis in magno ære obnoxius fuit, quod se ipsis præstiturum sub syngrapho spoponderat, nõ cogitans quod terras per bella parare, sit aureo hamo piscari. Equites solutionẽ appetentes, ipsum tandem Fridericum, quem pauloante adiuuerant, persequi, & damna illi inferre cœperunt. Quare Fridericus cogitatione alterius episcopatus acquirendi tangitur, archiepiscopatum Mogontinum, item Treuerensem, ambit. At pontifex Romanus Traiectensem illi contulit, & ab eodẽ Gulielmũ de Dietscht auellens, ad Argentoratensem transtulit. Hic Fridericus Basiliensis ecclesiæ administrationem gessit, exercitum in Sueuiam mouit. Hechingam oppidum sub arce Hohen Zorn sitam, expugnauit, pro quo commutationis uia à comitibus Vuirtenbergensibus oppidum sancti Hyppoliti in Alsatia suæ diocesis consequutus est. Fridericus nihilominus ab episcopatu Argentoratensi eiectus, opulentum ipsum reliquit, quippe cui adhuc quotannis quadraginta aureorũ millia in emolumentis inferebantur.

Ferunt hunc Fridericum de Blanckenstein Gulielmo de Diesch successori suo in episcopatu Argentoratensi scripsisse, quod sibi caueret à potentia urbis Argentoratensis, ab infidelitate uasallorum, & à Capituli sui uel imperitia, uel simplicitate.

Bellum

BELLVM CVLIELMI DE DIESCH, Episcopi Argentoratensis, contra urbem Argentoratensem.

ANno Domini Millesimo trecentesimo nonagesimo quarto, GVLIELMVS de Diesch, Episcopus Argentoratensis pluribus annis bella gessit cum urbe Argẽtoratensi, minus tamen prospere. Quamuis enim dimidiam partem terræ transrhenanæ, Offenburg, Gengenbach &c. (quam Episcopus Argentoratensis pro magno ære à Romano imperio, uirtutibus domini Bertoldi de Bucheck impignoratam possedit) Roberto regi libere reddidisset. Zaberniamq; duci Lotharingiæ tradere uoluerit, ut alieno saltem subsidio fœlicius contra ciuitatem triumpharet, tamen conniuentibus domino Hugelmanno de Vinstigen Decano, & Friderico de Hohenzorn cametario, à ciuibus Argentoratensibus in Mollisheim captus, Argentoratumq; deductus est. Et cum dissensio inter ipsum & ciues, ab Archiepiscopo Mogontino, & Marchione Badensi (qui præsentes Argentorati fuerant) sopiri nequaq; posset, præfati duo Canonici, & ex Senatoribus aliquot, Ruolinus Barpfenning, Vlrichus Gos, & Michael Mellbrũge ad Concilium Constantiense citati sunt, illucq; Guilielmus perductus, & cautione ab ipso & à ciuibus recepta, causa uentilari cepit, mutuisq; articulis longo tempore, ut fieri solet, in libellum conscriptis. Episcopus tandem libertati restitutus est. Ciuitas uero ob iniectas in præsulem manus, censuras Apostolicas, & bannum imperialem, absolutionis expetens, tum ipsi Concilio Constantiensi, tum Sigismundo Ro. Regi, q; imperij Principem cœpisset, aureorum nummum summam soluit.

Titulus Episcopi Argentoratensis, Anno Domini Mil. lxv. sub Hetzelone & alijs fuit. Ego. N. diuina fauente clementia, Argentoratensis Ecclesiæ pastor indignus. Si fuissent quod audiebãt Episcopi, pastores, infirmũ consolidassent, & ægrotum sanassent &c. Ezechiel. xxxiiij. & à κατακυριεύειν ἢ κατ' ἐξουσιάζειν, iuxta præceptum Principis pastorum, abhorruissent.

Anno Domini Mcccxcij. Gymnasium Ertphordiense fundatum est Bonifacio ix. priuilegium donante, Theologica ibi permissa facultate. Non uacat admiratione Germaniã tam diu sine publicis egisse literarũ gymnasijs, Francia quidem à memoria Caroli. I. eo genere claruit. Italia non longe post Bononiæ & quibusdam alijs locis publice docere cepit. Germania uero omniũ ad cultũ nouissima prouincia, de qua recte Picus dixit, Rhenus in Tybrim conuertitur. Bohemia sub Carolo quarto Imperatore, & rege suo Prage publicum meruit literatum gymnasium. *Gymnasium Ertphordiense.*

Academia quoq; apud Coloniam Agrippinam hoc tempore fundatur. *Academia Coloniensis.*

Hoc tempore pernitiosa simultas fuit in ciuibus Coloniæ Agrippinæ, duplex habuere in urbe conciliũ, arctũ eorum, qui quotidiana ciuiũ negotia curarent, & latum ad illos quoq; pertinens, qui magnis reipub. negotijs ascisceretur. Erat ex latiore concilio uir primarius, quẽ legitimis causis proscripsere magistratus concilij strictioris, parendũ fuit. Sed ille apud Principes effecit, ut eorum opera restitueretur. Tum, ut se uindicet, multa molitur: deniq; constituit, ut concitata plebe, omnes de stricto concilio in uincula faceret pertrahi. Id sensere uiri sagaces minoris concilij, & præuenientes molitionem cæterorum. Latum concilium per eandem multitudinem in uincula duci fecerunt. *Seditio Coloniæ inter ciues & Senatum.*

Verum erant sensati in communitate uiri, qui utramq; molitionem improbarent, effeceruntq; ut minus etiam concilium custodiæ manciparetur, quo minus cæteri conquererentur, iam agentes in custodia. Et utrisq; diligenter custoditis, ipsa communitas utrumq; concilium absoluit, & nouo delectu habito, constituerunt senatum alium, & ut in reliquum ciuitas non duplici, sed unico concilio gubernaretur, decreuerunt. Quod seruatum in hodiernum non paruum dedit rebus incrementum.

Universidad de Deusto Biblioteca

SEDITIO RVSTICORVM.

HAc tempestate Aruerni adiunctis sibi Lemonicensibus atq; Pictauis, grauissimam seditionem excitarunt, ducem sibi quendam Petrum Bruerium instituentes, atq; ita per nequissimam licentiã grassantes, nobilem quemq;, clerum item, & alicuius pensi hominem sibi obuiam, sine miseratione obtruncabant, sacerdoti amputatis digitis, capitis uerticem deglubunt, deinde cremant. Religiosum hospitalis ordinis per alas proceræ arbori appensum, sagittis, telisq; confossum, necant. Nec modus illis erat ullus seuiendi, pluris inter illos habebatur, qui ditiora flagitia committeret. Tandem Biturigum dux, qui Auinionem salutandi Pont. gratia perebat, delecto nobiliũ exercitu, in seditiosos mouet, quos nõ difficili prælio multis occisis, multisq; laqueo strangulatis superauit. Ro. Gag. lib. ix.

Secta Albatorum. Anno Domini Mcccxcix. Albatorum secta cœpit à presbytero quodam Italo in Italia. Is quidem albo indutus panno, tantam modestiam uultu ac uerbis præse ferebat, ut ab omnibus sanctus haberetur. Magnã multitudinem uirorum & mulierum in sententiã suam traxit, linteis albis circumuoluti omnes, sine discrimine mares & fœminæ, rustici an ciues, serui an liberi, passim ueluti pecora, ubi nox oppressisset, dormiebãt: publice in uicis epulabantur. Crucifixum sacerdos præferebat, quem lachrymari ob hominũ delicta dicebat, Viterbij substitit cum magna multitudine, Romam ad loca sancta uenturus. Sed Bonifacius fraudem ueritus, quòd diceret hominem superstitiosum Pontificatum appetere, adiuuante illa multitudine, milites aliquot præmittit, qui hominem comprehensum ad se perducant. Sunt qui scribant quæstione confessum fuisse fraudem. Alij nihil fraudis subsuisse, sed fictum à Pontifice abolẽdo rumori, quo hominem per inuidiam captum, & necatum affirmabant.

Gerson Theologus, Nicolaus Florentinus, Iacobus Foroliuiensis, medici: & Ancoranus Legum consultissimus, florent.

Per id tempus sedente apud Auinionem Innocentio vij. qui rarã nisi ex Franciæ regno obedientiã erat consequutus, & Cardinales xxx. ordinauerat, quibus grandi sumptu opus esset. Diui Nichasij Remensis Abbate, in Franciã misso, dimidiatã omniũ Ecclesiarũ partẽ eligere conabatur. Cui cœpto, Scholastici Academiæ Parisiensis restiterunt, missis ad Carolũ Oratoribus, qui Pontificis prædictum haud æquum esse persuaderent. Audita Scholasticorum querela, rex exportari regno pecuniam uetat, & Ecclesiarum prouẽtus in tres distribui iubet, unam in Ecclesiarum instaurationem, alteram dissoluendis earum obligationibus & debitis, tertiam quotidianis ministrorum usibus assignauit. Ita Pontifex ædicti pœnitens, ab exactione destitit. Rob. Gag.

Anno Domini Mcccxciiij. Celapinus Imp. v. Turcarum, qui imperium Trapezontinum cepit.

Anno eodem, Christiani apud Nicopolim à Turcis deuicti sunt insigni pugna.

Eduardus Portugalliæ
Heinricus iij. Hispaniarum
Carolus v. Galliæ
Heinricus v. Angliæ
Iacobus iiij. Scotiæ
Sigismundus Vngariæ
Vladislaus Poloniæ
} Rex.

RVPERTVS DVX BAVARIAE, COMES Palatinus Rheni. XXXIIII. Germ. Imp.

RVPERTVS, XXXIIII. Germ. Imp. ANno Domini Mcccc. Cum Vuentzeslaus rex Ro. nullis monitis proficeret, nullis rebus præter suam uoluptatem intenderet, neq; Bohemiam, neq; Romanum regnum in sua cura complexus, Electoribus imperij Francophurdiæ cõgregatis. Vuentzeslao deplorato, & destituto: Rupertus in regem Ro. eligitur, & à Friderico Coloniẽsi Archiepiscopo de more Aquisgrani consecratur

consecratur, deinde uenit Argentoratũ cum regina Adelheide, quatuor filijs ducibus, tribus filiabus & duce Lotharingiæ genero suo, magnificeq; à senatu suscipiuntur, & donantur singuli, regnauit decem mensibus, annis nouem, postea in Oppenheim quam pacifice obijt.

Anno Domini Mcccciiij. Princeps Comes Hassiæ, nouum in terra sua castrum nomine Luduuigstein fundauit, & per tenebras unius noctis erexit, & hoc ex aduerso castri nobilium de Hanstein, ut rapinas solitas eorundem nobilium ab antiquo frequentatas sedaret.

Anno Domini Mcccci. Moyses Turcarũ vi. Imp. qui Parthos deuicit, regnat.

DE TAMBERLANE.

TEMPORE Ruperti Imp. uixit crudelissimus & bellicosissimus Cæsar Tartarorũ, qui fuerat natus apud Tartaros humili loco, & tantas uires adeptus, ut supra duodecies centena hominum millia haberet in castris. Qua multitudine attritis bello Turcis, eorum Imperatorẽ Paiaset, cathenis uinctum aureis, curru quo uehebatur, quasi triũphans adiunxerat, prandens quasi canem sub mensa comedere iussit, & ascensurus equum, eo tanq; scabello usus est. Armenos preterea prostrauit, subuerterat Persas, destruxerat Aegyptios, Damascum pene deleuerat. Et quocunq; eius transcenderat nomen, sola fama, quasi fuisset missus a Deo peccatorum ultor terribilis imminebat. In obsidionibus urbium primo die albo utebatur tentorio, secunda rubro, tertia nigro. Et si se dabant in albo sedenti, salutem consequebantur. Rubeus color mortem indicabat. Niger uero ciuitatis exitium, & omnia in cinerem conuertenda.

Anno Domini Mcccclvij. Schola Parisiensis in tanta authoritate fuit, ut Benedictum xiij. Papam Auinionis sedentem, dignitate amouendũ magnopere contenderet. Scholasticum id temporis offendisse piaculũ erat. Inter multas simultates, cum res tota Francorum ad ciuilem discordiam inclinaret, nemo non studebat ferẽ scholę fauorem atq; beneuolentiam sibi comparare. Scholasticus luto inquinatus, per unum ex familia Caroli sauosij aurati equitis, Scholastici iniuriã ulcisci properantes, ita apud iudices agunt, ut Sauosij ædes, unde familia prodierat, solotenus diruerentur, ipse uero minister exularet. Rob.

Et post paucos annos, cum Guilielmus Tignouillus, Parisianus præses ad patibulum noctu duos scholasticos, propter cędem à se factam, appensos, strangulare iussisset, ne si distulisset, homicidæ liberarentur. Coactus est (schola apud iudices suã ignominiã persequẽte) scholasticos patibulo depositos (osculo mortuis exhibito) & lecticæ impositos, Ecclesiæ restituere, aurigante Carnifice, qui equo insidens, lineam instar sacerdotis uestem induerat. Eorum scholasticorũ etiã nunc sepulchrũ in porticu diui Maturini Parisiensis cum Epigrãmate uisitur.

Anno Domini Mcccclviij. Salicetus, legum interpres, ac Chrysoloras Græcarum literarum restaurator, florent. Benedictus xiij. Papa Schismaticus, Auinionis sedet. Greg. xij. Venetus Papa Ruthoni, auxilio Tartarorum, Teuthonicis dominis atrox bellum inferunt.

Mahumetes Turcarum Imp. vij. qui Seruiam & Vualachiam cepit.

SIGISMVNDVS. XXXV. Germ. Imp.

SIGISMVNDVS interea rex Vngariæ, Caroli quarti Imperatoris filius. Vuentzeslai ignaui regis frater, ab electoribus imperij Francophordiæ rex Romanorum, mortuo Roberto eligitur. Anno Domini Mccccx. Princeps prudens, doctus, probus & fortis, & qui plurima bella peregit in perfidã gentem Turcarum, Christiano nomini necessarius, quasi de cœlo missus, assumitur. Cordatus Princeps & διεξωοποιός, plurima regna obiuit, ut in diebus suis pax redderetur. Penetrauit Franciã, uiditq; regem eius. Nauigauit in Angliã, & ubiq; semina iecit futurę pacis. Cõcessit in Italiã, & cũ Papa Iohãne cõsultauit de habẽdo concilio, ut schisma ecclesię tolleret. Ita cõsensu Papæ, Imp. regis Francię, regis Anglię, conciliũ Cõstantiense incepit.

SIGISMVNDVS XXXV. Ger. Imp.

Anno

Universidad de Deusto
Biblioteca

Anno Domini Mccccxiiij. Sigismundus Argentoratum uenit, & honorifice excipitur, dotaturq. Anno Domini Mccccxv. Aquisgrani coronatur.

CONCILIVM CONSTANTIENSE.

Sigismundus canit Euangelium.

ANno Domini Mccccxiiij. incepit Concilium Constantiense, ad quod uenit Iohannes xxiij. Papa, Imperator Sigismundus in nocte Natalis Domini eò uenit, & in Missa eius noctis Euangelium, uti Diaconus cantauit: Exijt edictum à Cæsare Augusto. Quadriennio durauit hoc Concilium, sed quo Christianismi commodo, facile iudicant, qui fidem electorum Dei habent, & agnitionem ueritatis. Certe aũt hoc Concilium quadraginta annis horrendo schismate diuisa fuit unitas Ecclesiæ, & plurima ibidem & maxima negotia pro gloria Domini, pro publica utilitate & honestate poterant agi, si putris caro Ecclesiasticorum potuisset ferre salem Euangelicum. Et si ueritatem dilexissent, quemadmodũ sessione prima die Veneris, xvi. mensis Nouemb. Papa Iohannes xxiij. Concilium exorsus ex cap. viij. Zachariæ dixit: Veritatem diligite, adducens authoritates noui & ueteris Testamenti, Synodum alloquutus, ut omnes meditarentur, & solerter insisterent pro pace Ecclesiæ, peritos literarum sacrarum in primis alloquitur, ut expendant errores. Es quòd omnes hac de causa congregati, cum omnimoda libertate possint dicere, consulere, & facere omnia. Atqui spiritus extinguebant, Prophetias aspernabantur, Christum in membris eius persequebãtur, eratq; plane persequutrix Ecclesia.

Schisma 40. annis durans.

Anno Domini Mccccxv. Iohannes xxiij. dictus Balthazar Cessa, cedit Papatui. Rex agit gratias, osculatur pedes, deposita corona imperiali.

Hic legis in Decretis Concilij, sacrum Concilium nõ debere dissolui, quousq; Ecclesia sit reformata in fide & moribus, in capite & membris.

QVOD PAPA ETIAM TENEATVR obedire Decretis Concilij.

Commissarij contra Huß.

SESSIONE sexta dantur Commissarij cõtra Iohannem Huss, Archiepiscopus Ragusinus pro natione Italica, pro natione Germanica, Episcopus Flebbiensis, Magister Vrsinus Taluẽda pro natione Gallicana. Magister Guillermus comes pro natione Anglicana, in sacra Theologia magistri.

Condemnatur memoria Iohannis Vuicleff, & confirmatur sententia lata in Cõcilio Romano super cõdemnatione & cõbustione librorũ, prædicti Vuicleff.

SENTENTIA DAMNATIONIS DOCTRINAE Iohannis Vuiclephi, & articulorũ quadragintaquinq;.

Sacrosancta Constantiensis Synodus generale Concilium faciens, & Ecclesiam catholicam repræsentans, ad extirpationem præsentis schismatis, errorumq; & hæresum sub eius umbra pullulantium eliminationem, reformationem Ecclesiæ in sancto spiritu legitime congregata, ad perpetuam rei memoriam.

IDEM catholicam (sine qua, ut ait Apostolus, impossibile est placere Deo) à falsis eiusdẽ fidei cultoribus, immo peruersis impugnatoribus, & per superbam curiositatem intendentibus, plus sapere q̃ oportet, mundi gloriam cupiẽtibus, oppugnatam, sæpius & contra illos per fideles Ecclesiæ milites spirituales opposito scuto fidei defensatam fuisse, sanctorũ patrum scripturis atq; gestis instruimur. Hæc quippe bellorum genera, in bellis carnalibus populi aduersus gentes idolatras prælignata fuerunt. In his itaq; spiritualibus bellis sancta Ecclesia catholica in fidei uirtute, superni luminis radijs illustrata, domino prouidẽte, & sanctorũ patrocinio opem ferente, semper immaculata permanens, errores tenebris, uelut hostibus profugatis, gloriosissime triumphauit. Nostris uero temporibus uetus ille, & immundus hostis noua certamina, ut probati temporis huius manifesti fiant, suscitauit.

Quorum

Quorum dux & princeps extitit quondam Iohannes Vuicleph pseudochristianus: qui dum uiueret, aduersus religionem Christianam & fidem catholicam pertinaciter asseruit, & dogmatizauit plures articulos. Idéq; Iohannes Vuicleph libros, Dialogum, & Trialogum per ipsum nominatos, & plures alios tractatus, uolumina, & opuscula composuit. In quibus præscriptos & plures alios damnabiles inseruit & dogmaurzauit articulos. Quos libros ad sui peruersi dogmatis publicationem, publice legendos exposuit: ex quibus insuper multa scandala, damna animarum, & pericula in diuersis regionibus, & præsertim Angliæ & Bohemiæ regnis secuta sunt. Aduersus quos in Dei ueritate exurgentes magistri & doctores uniuersitatum, & studiorum Oxoniensis & Pragensis, articulos prædictos scholastice diu post reprobarũt. Reuerendissimi insuper patres archiepiscopi, episcopi, pro tempore Cantuariensis, & Eboracensis, sedis Apostolicæ legati in Angliæ, & Pragensis in Bohemię regnis condemnarunt. Libros etiã eiusdem Iohãnis Vuicleph cõburendos fore, dictus Archiepiscopus Pragensis, sedis Apostolicæ commissarius in hac parte, sententionaliter iudicauit, & eorũ qui superessent, prohibuit lectionem fieri. Rursus his ad notitiam sedis Apostolicæ, & generalis concilij deductis: Romanus Pontifex in concilio Romano ultimo celebrato, dictos libros, tractatus & opuscula condemnauit, iubens illos publice concremari: districtius inhibendo, ne quis Christi nomine insignitus, auderet aliquem, seu aliquos, seu aliqua ex dictis libris, uoluminibus, tractatibus, & opusculis legere, exponere, uel tenere, aut illis quomodolibet uti, uel illos, nisi in ipsorũ reprobationem allegare publice uel occulte. Et ut de medio ecclesiæ illa periculosa, spurcissimaq; doctrina eliminaretur, iussit omnes per locorum ordinarios, libros, tractatus, uolumina, & opuscula huiusmodi autoritate Apostolica, per censuram ecclesiasticam, etiam si opus esset, cum adiectione, quod contra nõ parentes procederetur, tanquam contra fautores hæresis diligenter inquiri, & repertos ac reperta publice ignibus concremari. Hæc autem sancta synodus præfatos articulos xlv. examinari fecit, & sæpius recenseri per plures reuerẽdissimos patres ecclesiæ Romanæ Cardinales, episcopos, abbates, magistros in Theologia, doctores iuris utriusq;, & plures notabiles in multitudine copiosa. Quibus articulis examinatis, fuit repertũ (prout in ueritate est) aliquos & plures ex ipsis fuisse & esse notorie hæreticos, à sanctis patribus reprobatos: alios non catholicos, sed erroneos: alios scandalosos & blasphemos: quosdam piarum aurium offensiuos: nonnullos eorum temerarios & seditiosos.

Compertum est etiam, libros eius plures alios articulos continere similium qualitatum, doctrinamq; in Dei ecclesia insanam, & fidei ac moribus inimicam inducere. Propterea in nomine domini nostri Iesu Christi hæc sancta synodus sententias prædictorum archiepiscoporum ac concilij Romani ratificans & approbans, prædictos articulos, & eorum quemlibet: libros eiusdem, Dialogum & Trialogum per eundem Iohannem Vuicleph nominatos, & alios eiusdem autoris libros, uolumina, tractatus, & opuscula, quocunq; nomine censeantur, quos hic haberi uult pro sufficienter expressis, hoc perpetuo decreto reprobat, & condemnat. Et eorundem libros, & cuiuslibet ipsorum lectionem, doctrinam, expositionem, & allegationem (nisi ad eorum reprobationem) omnibus Christi fidelibus prohibendo, inhibemus omnibus & singulis catholicis, sub anathematis interminatione, ne de cætero dictos articulos, uel ipsorum aliquem audeant publice prædicare, dogmatizare, uel tenere, uel quomodolibet allegare, nisi ad eorum reprobationem, ut dictum est: iubentes illos libros & tractatus, uolumina, & opuscula prælibata publice concremari, prout decretum fuerat in synodo Romana, sicut superius est expressum. Super quibus exequendis, & debite obseruandis, mandat prædicta sancta synodus ordinarijs locorum uigilanter intendere, prout ad quemlibet pertinet secundum iura, & canonicas sanctiones.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONCILIVM PRONVNCIAT HAERETICVM IOHANnem Vuicleph, & memoriam eiusdem, & mandat exhumari ossa eius.

Insuper quia autoritate sententiæ & decreti Romani concilij, mandatoq; ecclesiæ, & sedis Apostolicæ, datis dilationibus debitis, processum fuit super condemnatione dicti Iohannis Vuicleph, & suæ memoriæ, edictis propositis, denunciationibusq; ad uocandum eum, qui eundem, siue eius memoriam defendere uellent, si qui penitus existerent: nullus uero comparuit, qui eundem, siue eius memoriam defensaret: examinatis insuper testibus super impœnitentia, finaliq; pertinacia dicti Vuiclephi, per commissarios deputatos per dominum Iohannem Papam modernum, & hoc concilium, seruatisq; seruandis, prout in tali negotio postulat ordo iuris: & eius impœnitentia, ac finali pertinacia per euidentia signa, testibus legitimis comprobata, fuit legitime facta fides. Proptereà instante procuratore fiscali, edictoq; proposito ad audiendam sententiam, ad hanc diem, hæc sancta synodus declarat, definit, & sententiat eundem Iohannẽ Vuicleph fuisse notorium hæreticum, pertinacem, ac in hęresi decessisse, anathematizando ipsum, pariter & suam memoriam condemnando. Decernitq;, & ordinat corpus eius & ossa, si ab alijs fidelibus corporibus discerni possint, exhumari, & procul ab ecclesię sepultura iactari, secundum canonicas & legitimas sanctiones. Super quibus lectura, publicatione, pronunciatione, & definitione, siue condemnatione, dominus Hostiensis præsidens, & dicti quatuor nationũ quatuor præsidentes interrogati an placeret, Responderunt omnes, & primo Hostiensis, deinde nationum præsidentes, quod placeret: & approbauerunt omnia prædicta.

Decernitur citatio contra Hieronymum de Praga: datur saluus conductus, sed salua iustitia.

Concilium pœnã carceris & excõmunicationis minatur famose libellãtibus.

Quoniam uero penituit Iohannem xxiij. quod resignasset papatum, cogitauit de fuga, ad quã dux Austrię Fridericus iuuit: nã noctu mutato habitu, clam cũ paucis abijt, & iã descenderat in Schafhusen, Italiam repetiturus. At imperator fugientem papam comprehendit, & anathemate imperiali ferit Fridericum, cui aliquot oppida hinc ablata fuerunt. Tandem causa composita fuit hac conditione, ut Fridericus peteret gratiam ab imperatore, & omnem suam ditionem Imperatori resignaret. Tum Imperator recepit eum in gratiã, & restituit illi ducatũ.

Depositus papa cõmissus fuit Palatino principi: is eum duxit in arcem Manheim, hic tribus annis fuit detentus. Posthac Papa Martinus eum rursus in numerum Cardinalium admisit.

Sessione xiij. excommunicat concilium eos, qui laicos sub utraq; specie communicant.

In hac sessione Gregorius xij. quoq; cedit papatui.

Sessione xv. Concordiensis episcopus sententiam legit cõtra Iohannẽ Hus, qui fuit degradatus in præsentia concilij, & traditus curię seculari. Hic appellat Hus ad dominum Iesum Christum.

SENTENTIA DEFINITIVA LATA CONTRA Iohannem Hus.

Sacrosancta generalis Constantiensis synodus, ecclesiam catholicam
repręsentans, in Spiritu sancto legitime congregata,
ad perpetuam rei memoriam.

Via teste rei ueritate, arbor mala fructus malos facere consueuit, hinc est quod uir damnatæ memoriæ Iohannes Vuicleph sua mortifera doctrina, non in Christo Iesu per Euangelium, ut olim sancti patres filios genuere, sed contra Christi salutarem fidem, uelut radix uirulenta plures genuit filios pestiferos, quos sui peruersi dogmatis reliquit successores

successores, aduersus quos hæc sancta synodus, tanquam spurios, & illegitimos filios cogitur insurgere, & eorum errores ab agro dominico, tanquam uepres nociuas cuta peruigili, et cultro autoritatis ecclesiasticę resecare, ne ut cancer serpant in perniciem aliorum. Cum itaq; in sacro generali concilio, nuper Romę celebrato, decretum fuerit, doctrinam damnarę memorię Iohannis Vuicleph damnandam esse, & libros eius huiusmodi doctrinam continentes, fore tanquam hæreticos comburendos, & doctrinam ipsam damnatam, & libros eius tanquam insanam doctrinam, & pestiferam includentes, combstos fuisse cum effectu, & huiusmodi decretum authoritate concilij fuerit approbatum. Nihilominus tamen quidam Iohannes Hus in hoc sacro concilio hic personaliter constitutus, non Christi, sed potius Iohannis Vuicleph hæresiarchæ discipulus, post & contra damnationem & decretum huiusmodi, ausu temerario contra ueniens, errores eius plures & hęreses tam ab ecclesia Dei, quàm etiam à certis olim reuerẽdis in Christo patribus dominis archiepiscopis, episcopis diuersorum regnorum, & magistris in theologia plurium studiorum condemnatos, dogmatizauit, asseruit, & prædicauit: præsertim damnationi scholasticę ipsorum articulorum Vuicleph, factæ, pluries in uniuersitate Pragensi cum suis complicibus in scholis, & in prædicationibus publice resistendo, ac ipsum Iohannem Vuicleph uirum catholicum, & doctorem euangelicum, in fauorem eius doctrinæ, coram multitudine cleri & populi declarauit: certos etiam articulos infra scriptos, & plures alios, & merito damnabiles, tanquam catholicos esse asseruit, & publicauit, qui in libris ipsius Iohannis Hus & opusculis notorie continentur. Quapropter habita per prius plenaria informatione de præmissis, & diligenti deliberatione reuerendissimorum in Christo patrum dominorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, patriarchatum, archiepiscoporum, episcoporum, & cęterorum prelatorum & doctorum sacræ paginæ, & iuris utriusq;, in multitudine copiosa, hæc sacrosancta Constantiensis synodus declarat, & definit articulos infra scriptos, qui habita collatione per plures magistros in sacra pagina, reperti fuerunt contineri in eius libris & opusculis, manu propria scriptis. Et quos idem etiã Iohannes Hus in publica audientia coram patribus, & prælatis huius sacri concilij confessus fuit in suis libris & opusculis contineri, non esse catholicos, nec tanq; tales esse dogmatizandos, sed ex eis plures esse erroneos, alios scandalosos, & nonnullos eorundem esse notorie hæreticos, & iamdudum à sanctis patribus & generalibus concilijs reprobatos & damnatos, ipsosq; prædicare, dogmatizare, aut quomodo libet approbare, districte inhibẽdo. Sed cum infra scripti articuli expresse contineantur in libris seu tractatibus suis, uidelicet in libro, quem intitulat De ecclesia, & alijs suis opusculis: ideo libros prædictos & doctrinam suam, & singulos alios tractatus, & opuscula in latino, siue uulgari Bohemico per ipsum ęditos, aut in quocunq; alio idiomate per alium, uel alios translatos, hæc sacrosancta synodus reprobat, atq; condemnat, ipsos comburendos publice & solenniter in præsentia cleri & populi in ciuitate Constantiensi, & alibi, decernit, & definit, adijcieus, propter præmissa, omnem eius doctrinam merito esse & fore suspectam de fide, & omnibus Christi fidelibus euitandam. Et ut de medio ecclesię illa pernitiosa doctrina eliminetur, hęc sacrosancta synodus prout sus iubet, per locorum ordinarios, tractatus & opuscula huiusmodi, per censuram ecclesiasticam, etiam, si opus sit, cum adiectione pœnæ, & fautorię hæresis diligenter inquiri, & repertos ignibus publice concremari. Si quis autem huius sententiæ ac decreti uiolator aut contemptor extiterit, statuit eadem sancta synodus, per locorum ordinarios & inquisitores hęreticę prauitatis, contra talem uel tales, ueluti suspectum uel suspectos de hæresi, procedendum. Visis insuper actis & actitatis, in causa inquisitionis de & super hæresi, contra prædictum Iohannem Hus, habitis & factis, habita ter prius fideli & plenaria commissariorum in huiusmodi causa deputatorum, relatione, aliorumq; magistrorum in theologia, ac doctorum iuris utriusq;, in de & super actis, actitatis, ac dictis testium fide dignorum, & plurimorũ: quę dicta ipsi Ioanni Hus palam & publice lecta sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

coram patribus & prelatis huius sancti cõcilij: per quorũ restiũ dicta apertissime cõstat eundẽ Ioannẽ multa mala, scandalosa, seditiosa, & periculosas hæreses dogmatizasse in publico, & per multa annorũ curricula prędicasse, Christi nomine inuocato: hęc sacrosancta synodus Constant. solũ Deũ pręoculis habẽs, per hãc definitiuã sententiã, quã profert in his scriptis, pronũciat, decernit, & declarat dictũ Iohannẽ Huss fuisse, & esse uerũ & manifestũ hęreticũ, ipsumq; errores & hæreses dudũ dãnatos & plurima scandalosa, piarũ auriũ offensiua, temeraria, et seditiosa dogmatizasse, & publice prędicasse in nõ modicã offensam diuinę maiestatis, ac uniuersalis ecclesiæ scandalum, & fidei catholicę detrimentum: claues etiã ecclesię, & cẽsuras ecclesiasticas uilipendisse, in quibus per annos multos perstitit animo indurato, Christi fideles persuam pertinaciã nimiũ scandalizans: cũ appellationẽ ad dñm nostrũ Iesum Christũ, tanq; ad summũ iudicẽ, omissis ecclasiasticis medijs, interposuerit, in qua multa falsa, iniuriosa posuit, & scandalosa ipsius sedis apostolicę, censurarũ ecclesiasticatũ et clauiũ in cõtemptũ. Idcirco propter premissa, & alia plura, prefatũ Iohannem Huss hęreticũ fuisse & esse, hęc synodus pronũciat, & tanq; hæreticũ iudicandũ, & condemnandũ fore iudicat, & condẽnat per prẽsentes: dictamq; appellationem, tanq; iniuriosam & scandalosam, & illusoriam iurisdictionis ecclesiasticæ, reprobando: ipsumq; Iohannẽ Huss populũ Christianũ, maxime in regno Bohemię, in predicationibus suis publicis, & scripturis, per eum compilatis, seduxisse, ac eiusdem populi Christiani non ueracem prædicatorem euangelij Christi secundum expositionem sanctorum doctorum, sed fuisse uerius seductorem. Verum, quia per ea quæ hæc sacrosancta synodus uidit & audiuit, cognouit eundem Iohannem Huss pertinacem & incorrigibilem, & adeo taliter quod nõ cupiebat ad gremium sanctæ matris ecclesiæ redire, neq; hæreses & errores, per eum publice defensatos, & prædicatos, uelle abiurare. Idcirco hoc sacrum concilium Constantiense eundem Iohannem Huss ab ordine sacerdotali & alijs ordinibus, quibus extitit insignitus, deponendũ & degradandum fore declarat, & decernit: cõmittens nihilominus reuerẽdis in Christo patribus, archiepiscopo Mediolanẽsi, Feltrensi, Asterensi, Alexandrino, Bagarẽsi, & Vaurens, episcopis, ut in prẽsentia huius sacrosanctę synodi, dictã degradationẽ (secundum quod ordo iuris requirit) debite exequantur.

Fertur quod paulo ante mortem dixerit, & moneta Hussiana hanc inscriptionem habet in una parte: CENTVM REVOLVTIS ANNIS, DEO RESPONDEBITIS ET MIHI. (qui sermo propheticus uideri potest ad hæc tẽpora, si cõputes) Item ANNO A CHRISTO NATO M. CCCC. XV. IOHANNES HVSS CONDEMNATVR. In altera parte monetæ legis: CREDO VNAM ESSE ECCLESIAM SANCTAM CATHOLICAM.

Anno M.ccccxv. octaua Iulij, fuit degradatus Iohannes Huss, per archiepiscopos, Pisontinũ, & Mediolanẽsi, Nicolaũ noie: degradatores cũ ironicis ceremonijs irrisisse dicitur: pronũciatur hęreticus, & cõmittitur potestati seculari. Orat aũt Conciliũ, regẽ, & magistratũ ciuilẽ, ne occidãt, sed in carceribus perpetuis custodiãt. Educitur ad cõbustionẽ, lictori pręcipitur, ne exueretur uestibus: erat aũt indutus duplici tunica nigra de panno satis bono: cingulum habẽs cũ deaurato argento parũper paratũ, & in uagina cultellos duos, bursulã coreaceã. Insulã albã satis longã gestabat in capite è papiro factã, in qua depicti erãt duo dęmones, & inter hos scriptura erat hęc: HAERESIARCHA. Plus q̃ mille armati comitantur: uirũ duo ministri ducis Ludouici deducunt, non uinctum, sed in medio istorum incedentem. Eundo, non admodum populũ appellabat, sed orabat sedulo, nec aliud nisi hoc: Iesu Christe fili Dei uiui miserere mei. Cũ uideret locum supplicij, ligna & iguẽ, ter cecidit in genua, alta uoce clamãs: Iesu Christe fili Dei uiui, qui passus es pro nobis, miserere mei. Interrogatus an uelit cõfiteri, ab Vlricho Schorand sacellano D. Stephani, inquit: Nõ est necesse. Volebat aũt populum ualedicere sermone cohortationis, id dux Ludouicus nolebat pmittere, sed pręcipiebat ut actutũ cõbureretur. Cardinalis Pangratius multũ habuerat magnũ & senio confectũ, hũc mortuũ humo cõdiderant extra urbẽ Constant.: ibidẽ pytam extru-

tam extruxerũt, at calore ignis ex putri cadauere muli grauis odor cõcitatus fuit.

Dominica sequenti, quæ fuit ix. Iulij, grauem processionẽ instituerunt, in qua ibat patriarcha Antiochenus, in infula preciosa, ante eum pręferebatur pannus aureus. Post eum ibat alius patriarcha, xxiij. Cardinales, ix. Archiepiscopi, lxiiij. Episcopi omnes infulati, cum Clero & Monachis, obsecrantes: ut omnipotens Deus fidem Christianam restitueret. Rursus die Magdalenæ processionem habent, pro salute regis, qui ad regem Arragoniæ, & Papam Benedictum abierat.

Anno Domini Mccccxv. Sede Apostolica uacante, regnorũ serenissimi Principis domini Sigismundi Ro. & Hungariæ regis, electionis quinto, coronationis primo, Hungarię xxix. libri Iohannis fuere cõbusti, in platea palatij Episcopalis.

Sessione xix. decernitur hæreticis non esse seruandam fidem, quam uocant saluum conductum.

Sessione xxi. Hieronymus traditur potestati seculari, & comburitur. Ambo Huss & Hieronymus constanti animo pertulerunt necem, & quasi ad epulas inuitati, ad incendium properarunt, nullam emittentes uocem, quæ miseri animi posset facere indicium. Vbi ardere ceperunt, Hymnum cecinere, quem uix flamma & fragor ignis intercipere potuit. Nemo Philosophorum tam forti animo protulisse mortem traditur, quam isti incendium. Vide Aeneam Syluiũ, & Pogij Florentini epistolam ad Nicolaum.

TENOR SENTENTIAE DEFINITIVAE latæ contra Hieronymum de Praga.

In nomine Domini, Amen.

CHRISTVS Deus, & saluator noster, uitis matura, cuius pater agricola est, discipulos, ceterosq; fideles suos in illis instituens, inquit: Si quis in me non manserit, mittetur foras, sicut palmes, & arescet. Cuius summi doctoris & magistri doctrinam sequens, & pręcepta exequens hæc sancta Constantiensis synodus in causa inquisitionis hæreticæ prauitatis per eandem sanctam synodum motæ, fama publica referente, & clamorosa insinuatione monstrante cõtra magistrum Hieronymum, dictum de Praga, dictum magistrũ in artibus, laicum. Ex cuius causæ actis & processibus constat eundem magistrum Hieronymum tenuisse, asseruisse, & dogmatizasse nonnullos articulos hæreticos & erroneos, dudũ à sanctis patribus reprobatos, quosdam uero blasphemos, & alios scandalosos, & alios piarum aurium offensuos, temerarios, & seditiosos dudum per damnatæ memoriæ uiros, Ioannem Vuicleph, & Ioannem Huss assertos, prędicatos, & dogmatizatos, ac in nonnullis eorum libris & opusculis insertos. Quicq; doctrina & libri prędictorũ Ioannis Vuiclephi, & Ioannis Huss: ac Vuicleph memoria, dictiq; Ioannis Huss persona, per eandem sanctam synodum, & eius sentẽtiam, de hęresi damnati, & damnatæ fuerunt. Quamq; damnationis sententiã idem Hieronymus postmodũ pendente huiusmodi inquisitionis causa, in eadẽ sancta synodo cognoscens & profitens, ueram catholicam & Apostolicam fidem approbauit, & eidem cõsensit: anarhematizauit omnẽ hęresim, pręcipue eam, de qua erat infamatus, & se confitebatur infamum, & quam pręteritis temporibus dogmatizauerunt, & tenuerunt Ioannes Vuicleph, & Ioannes Huss in suis opusculis, sermonibus, & libellis, & propter quã, seu quas cum suis dogmatibus & erroribus ab eadem sancta synodo damnati fuerunt tanq; hęretici, & eorũ doctrina similiter damnata: pręmissorumq; omnium damnationem professus, & iurauit se in hac fidei ueritate permansurum. Et si ipse quicq; contra sentire uel prædicare præsumpserit, canonum seueritati subiacere, & æternę pœnę uoluerit obligari: necnõ suã professionẽ manu sua conscriptam, eidem sanctæ synodo obtulit, atq; dedit. Post quas professionem, & abiurationem, multis diebus transactis, sicut canis ad uomitum rediens, ut uirus pestilentissimũ, quod in suo latitabat pectore, publice euomeret, audientiam publicã sibi dari in eadem sancta synodo publice cõgregata, asseruit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dixit, & professus est in effectu, quod prefatæ sententiæ damnationis dictorum Ioannis Vuicleph, & Ioannis Huſs inique consenserat, & illam sententiá approbando, mentitus fuit: nec uerebatur se confiteri mentitum, quinimmo confessionem, approbationem, & professionem suas super illorum damnatione reuocabat nunc & in æternum, asserens se in libris Ioannis Vuiclephi, & Ioannis Huſs nullam unq; heresim uel errorem legisse, licet ante fuerit confessus, & probatum sit euidenter ipsum libros eorum diligenter studuisse, legisse, & dogmatizasse, & in quibus constat plures errores & hereses contineri. Verum, idem Hieronymus de sacramento altaris, & transſubstantiatione panis in corpus, professus est se tenere, & credere quod Ecclesia tenet, dicens se plus credere Augustino, & cæteris Ecclesiæ doctoribus, quàm Ioannis Vuicleph, & Huſs damnatis erroribus adherere, illorumq; fautorem fuisse, & esse. Propter quæ eadem sancta Synodus, eundem Hieronymum palmitem putridum & aridum, in uite non manentem, foras mittendum decernit, ipsumq; hereticum, & in heresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronunciat, & declarat, atq; damnat.

Anno Domini Mccccxvi. Hieronymus damnatur, & traditur iudicio seculari, Comes Eberhardus de Nellenburg, Iohannes Comes, in Lupffen locum tenentes regis Sigismundi, tradunt lictori. Educitur in locum, ubi antea Huſs combustus fuit, in itinere letaniam cecinit, in igne, Credo in unum Deum, testatus Huſſi & Vuiclephi doctrinam sanam esse & rectam.

Sessione xxxix. Decernitur ut semper quinquennio, septennio, decennio habeatur concilium, & mox oborto schismate intelligatur iure terminus concilij.

Sessione xli. Odo de columna, per sex prelatos cum Cardinalibus pro hac uice eligitur in Papam, dictus Martinus v. & coronatur. Is in equitans D. Sigismundum regem à dextro, & Fridericum Marchionem Brandenburgensem à sinistro habet, frœnũ Papalis equi moderátes. Reliqua habes in actis Concilij Constan.

Bohemi ubi audiunt exitum suorum doctorũ, armantur, concurrunt, seuiunt, Ecclesias & omnia sternunt obuia. Vuenzeslaus rex partim ignauia, partim timore se continet, ut magna res geritur, obsidentur ciuitates, uastantur, trucidantur mortales, sine discrimine, ordinis, sexus, ætatis. Late serpit malum, foras educuntur armati exercitus, Romano cum rex Sigismundus imploratur, tardius uenit, interim illi seuiunt, & crescunt robore & numero. Horum dux fuit Zischa.

In hoc Concilio Sigismundus Adolphũ Cliuensem comitem, creauit ducem, & Fridericũ Burggrauiũ Norinbergensem, fecit Marchionẽ Brandẽburgensem.

Anno Domini Mccccxvij. Petrus de Alliaco Cameracensis Cardinalis, Antonius de Butrio Iureconsultus, Valescus Montagnana medici, Leonardus Aretinus & Pogius florent.

Anno Domini Mccccxviij. Gentes plebei siue nobiles ex Aegypto minori repulsi terram nostram applicant laboriosi, Mauri fusci, squalidi, difformes, utriusq; sexus pusilli cum maioribus, totius partes Germaniæ usq; modo, & similiter Galliarum regiones, cum equis, mulis & asinis mirabiliter girantes, & extra muros & habitacula per campos aliorum hominũ mansiones penitus declinantes, rapientes, furentes, & clam quicquid nobile repererint, diripientes. Vide Hemmerl. de nobilitate.

Anno Domini Mccccxxij. Amurates secundus, Turcarum viij. Imp. hic deuicto, ad Varuam Vngarorum rege Ladislao, usq; in septem castra penetrat.

Anno Domini Mccccxxxvij. Sigismundus in Italiam demum, sedente Eugenio quarto, atq; inimico, traiecit, obsistentibus etiam per Nicolaum Tollentinatem Florentinis, Arnum fluuium transmisit, vi. mensibus Senis subsistit, ubi facta cum Florentinis pace, Romam abijt, ibiq; de more accepto diademate in Basilica Petri, è uestigio in Lateranum contendit, Eugenio usq; ad pontem prosequente. Inde in Germaniam reuertens, Mantuæ a Iohanne Francisco Gonzaga magno sumptu exceptus, propinquam suam Barbaram Ludouico filio in matrimonium dedit, Marchionemq; primum Mantuæ creat.

Sigismundus contra Turcas fortissimam expeditionem instituit, copiosum exercitum

exercitum Germanorum, Burgundionum, Gallorum, Vngarorum & Italorum, usq; ad Adrianopolim ducens. In ea expeditione erat ipse rex Sigismundus & Philippus dux Burgundiæ. At Galli contendebant priores esse in acie. Hinc confusio accidit, & cędes Christianorum, dux Burgundię capitur, rex Sigismundus fugit Constantinopolim, longo post tempore Burgundus liberatur. Scribit Syluius fœlicissime contra Turcas pugnasse Sigismundũ, & xxxij. Turcarum regulos secum percussisse. Tumultu populari captus tamen fuit, ac uiduæ, cuius uirum occiderat, in custodiam traditus, beneficio linguæ, libertatẽ adeptus, regnũ armis recuperauit. In quo fortunam utramq; expertus, inter uiros claros enituit.

Sigismundus non habuit filium, unicam filiam quam habuit, dedit in matrimonium Alberto duci Austriæ, unde Albertus regna Hungariæ & Bohemiæ consequutus est.

Anno Dñi Mccccxvij. Temporibus Sigismundi Imp. & Constantiensis Concilij claruit Nicolaus Clemangis, Archidiaconus Barocensis, doctor Theologiæ Parisiensis, qui de corrupto Ecclesiæ statu scripsit, quibus rationibus res Ecclesiastica creuerit, & decreuerit pietas.

Causam primitiuę fundationis & dotationis Ecclesiarum commemorans.

De insolentia orta ex affluentia rerum temporalium in Ecclesia.

De tribus uitijs, ex quibus cætera mala orta sunt in Ecclesia, luxu, fastu & cupiditate.

De exorbitantijs per summos Pontifices in Ecclesia introductis.

De abolitione electionum, & reseruatione beneficiorum.

De camera Apostolica, quomodo exhauserit regna pariter & prouincias.

De expectatiuis & qualitate currentium ad curiam Romanam.

De uacantijs & alijs uectigalibus Ecclesiam opprimentibus.

De institutione collectarum, & malis per eos illatis.

De litigijs curiæ Romanæ.

De regulis & constitutionibus cancellariæ.

De prosperitate curiæ Romanæ.

De statu & introductione Cardinalium.

De multitudine beneficiorum Cardinalium, & eorum incompatibilitate.

De contractibus Simoniacis.

De statu beneficiorum Cardinalium.

De omissione multiplicium uitiorum Ecclesiæ.

De promotionibus ad instantiam per Papam solitis fieri.

Quòd congregatio pecuniæ est precipua cura predictorum prelatorum.

De uitijs prelatorum.

De exactionibus pro concubinis tolerandis.

De collatione Simoniaca sacrorum ordinum.

De indiguis & indigne promotis.

De perpetua absentia prelatorum ab Ecclesijs suis.

De prelatis in curijs Principum residentibus.

De Capellanis & Canonicis, qui similes sunt Episcopis, indocti, ebrij, scortatores.

De mendicantibus, & eorum inani iactantia & gloria.

De impudica uita, & conuersatione monialium.

Comparatio Modernorum uirorum cum priscis patribus.

Quòd status Ecclesiasticus merito patitur.

Quòd status Ecclesiasticus propter superbiam tendit ad ruinam.

Quòd Ecclesia prius humilianda est quam erigenda.

PERSONAE IN CONCILIO CONSTANtiensi, Spirituales & prophanæ.

Sexaginta millia & quingentæ exteræ personæ numeratæ, inter festa Paschæ & Pentecostes.

Inter has cccxlvi. Archiepiscopi & Episcopi.

Item Dlxiij. Abbates & Doctores.

PROPHA

Universidad de Deusto
Biblioteca

PROPHANI VEL SECVLARES.

Principes
Duces
Comites } sedecim millia.
Milites
Armigeri

Mulieres publicæ cccci.
Sexcenti Barbitonsores.
Trecenti & uiginti ioculatores, fistulatores, coci &c.

EPISTOLA LIIII. NOBILIVM MORAVIAE, pro defensione Iohannis Hus, ad Concilium Constantiense.

Reuerendissimis in Christo patribus & dominis, dominis Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ambasiatoribus, Doctoribus & magistris, ac toti Concilio Constantiensi: Nos infra & circumcirca scripti Nobiles, Milites, Militares & armigeri præclarissimi Marchionatus Morauiæ, affectum omnis boni, & obseruantiã IESV CHRISTI domini mandatorum.

Matth. 7. Sanè quia iure naturali, & diuino, quiliber iubetur alij facere, quod sibi uult fieri: & prohibetur alij inferre, quod sibi nolit fieri, dicente Saluatore: Omnia quęcunq; uultis quod faciant uobis homines, & uos eadem facite illis: hoc enim est lex & prophetæ. Imò lex in uno
Roma. 13. sermone cõpletur: Diliges proximũ tuum sicut teipsum. Nos itaq; præfatæ legi diuinæ & dilectioni proximi, quantum possumus, Deo autore, intendentes, pro charissimo nostro bonæ memoriæ uenerando Magistro Ioanne Hus, sacræ Theologiæ Baccalaureo formato, prędicatore Euangelico, quem nu
Esaiæ. 19. per in Concilio Constantiensi, nescimus quo spiritu ducti, non confessum, nec legitime, ut decet, conuictum, nullisq; contra eum deductis & ostensis erroribus in hęresibus, sed ad sinistras falsas & importunas duntaxat suorum, & regni nostri,
Sanguinariorum Monachorum. ac Marchionatus Morauiæ, capitalium inimicorum & proditorũ accusationes, delationes & instigationes, tanq; hęreticum pertinacem condemnastis, & condemnatum dira & turpissima morte affecistis, in nostri regni Bohemiæ Christianissimi, & Marchionatus Morauiæ clarissimi, ac omnium nostrum perpetuam infamiam & notam (quemadmodũ serenissimo Principi & domino, domino Sigismundo Rhomanorum & Hungarię Regi, hęredi & domino nostro successuro, scripta nostra ad Constantiam transmisimus, quæ etiam in congregationibus uestris lecta sunt & publicata, & quæ hic pro insertis habere uolumus) Et eũ, ut refertur, in nostrum dedecus & contemptum, ignis uoraginì tradidistis. Ite & nunc P. V. pro dicto M. Ioanne Hus literas nostras patentes, pręsentibus duximus destinandas, publice, corde & ore profitentes & protestãtes, quod ipse M. Ioannes Hus fuit uir utiq; bonus, iustus, & catholicus, à multis annis in regno nostro uita & moribus ac fama laudabiliter conuersatus, & cõprobatus, legem etiam Euangelicam, & sanctorum prophetarũ noui & ueteris testamenti libros, iuxta expositionem sanctorũ doctorũ, & ab Ecclesia approbatorum, nos & subditos nostros catholice docuit, prędicauit, & in scriptis multa reliquit, omnes errores & hęreses constantissime detestando, & ad detestandũ eosdem nos & cunctos Christifideles continue & fideliter ammonendo, ad pacem quoq; & charitatem, quantum sibi fuit possibile, uerbo, scriptis, & opere iugiter exhortãdo, ita: quod nunq; audiuimus, nec intelligere potuimus, etiam omni diligentia apposita, quod pręfatus M. Ioannes Hus quenq; errorem uel hęresim in suis sermoni
Omnes autem qui pie uolunt uiuere in Christo &c. 2. Timoth. 3. bus docuisset, prędicasset, uel quouis modo asseruisset, seu nos uel subditos nostros, uerbo uel facto, quoquo modo scãdalizasset: quinimo pie & mansuete in Christo uiuens, omnes ad seruãdam legem Euangelicam, & sanctorum patrum instituta,

instituta, prædicatione sanctę matris ecclesiæ, & salute proximorum, quanto potuit uerbo & opere diligentissime hortabatur. Nec præmissa omnia in confusionem nostram, & regni nostri & marchionatus pręfatorũ, perpetrata uobis suffecerunt, quin potius honorandum M. Hieronymum de praga, uirum certissimæ Hieronimus de Praga.
eloquentiæ fonte manantem, magistrum septem artium liberalium, & philosophum utiq; illustrem, non uisum, nõ auditum, non confessum, nec conuictum, sed ad solum suorum & nostrorum proditorum delationem sinistram, sine omni misericordia comprehensum, incarcerastis, trucidastis, & iam, forte sicut M. Iohannem Hus, crudelissima morte interemistis. Præterea ad nostram (quod nimis dolenter referimus) peruenit audientiam, & ex scriptis uestris collegimus euidenter, quomodo quidam detrectatores, Deo & hominibus odibiles, & no Roman. 1.
stri regni Boemiæ, & Marchionatus Morauiæ æmuli & proditores, coram uobis & concilio uestro, nos & regnum nostrum ac Marchionatum prædictos, grauissime & nequissime detulerunt, asserentes, licet falsæ, mendose & proditorie, quod in præfatis regno Bohemiæ, & Marchionatu Morauię, diuersi errores pullularunt, & corda nostra, & multorum fidelium terrigenarum multipliciter & grauiter infecerunt, adeò quod nisi lima correctionis celeriter apponeretur, prædictum regnum & Marchionatus, cum suis Christifidelibus reciperent animarum suarum irrecuperabile damnum & ruinam. Equidem has atroces & perniciosas iniurias, nullis nostris exigentibus demeritis, nobis & præfatis regno & Marchionatui, licet false & mendose impositas, quomodo sustinere possumus? cum per gratiam Dei, alijs ferè omnibus mundi regnis sæpe uacillantibus, schisma & antipapas facientibus, regnum nostrum Bohemię Christianissimũ, & clarissimus Marchionatus Morauiæ, à tempore quo fidem catholicam domini nostri IESV CHRISTI susceperunt, tanquam perfectissimus tetragonus, sine uituperio sanctæ Romanę ecclesiæ, semper constanter & indefinenter adhæserũt, & obedientiam synceram exhibuerunt, quantisq; impensis ac laboribus maximis, quantõ ue sacro cultu et reuerentia debita sanctam matrẽ ecclesiam, et ipsius pastores, per principes & fideles suos uenerati sunt, uniuerso orbi luce clarius patet: & uos ipsi, si ueritatem fateri uultis, uniuersorum præmissorum testes estis. Vt autem iuxta sententiam Apostoli, prouideamus bona non solum corã Deo, Roman. 12.
sed etiam coram hominibus: & ne propter negligentiam celeberrimæ famæ prædictorum regni & Marchionatus nostrorum, crudeles erga proximos nostros repereamur. Ideo habentes in CHRISTO IESV domino nostro firmã spem, puram & synceram conscientiam et intentionem, ac certã orthodoxamq; fidem, tenore præsentium V.P. & uniuersis Christifidelibus innotescimus, insinuamus, corde & ore publice profitentes: Quod quicunq; hominũ, cuiuscunq; status, uel præeminentiæ, uel dignitatis, conditionis, gradus uel religionis existerit, qui dixit uel asseruit, dicit uel asserit, quod in præfatis regno Bohemiæ & Marchionatu Morauiæ, errores & hæreses pullulassent, & nos ac alios Christifideles ipsorum, ut præmittitur, infecissent (sola persona serenissimi principis & domini nostri Sigismundi, Romanorum & Hungarię &c. regis, hęredis & domini nostri successuri, semota: quem in præmissis credimus & speramus innoxium) omnis & quilibet talis, ut pręfertur, recte mentitur in caput suum, tanquam nequam pessimus, traditor & proditor prędictorum regni & Marchionatus ac noster perfidissimus, & solus utiq; hæreticus perniciosissimus, omnisq; maliciæ & nequitiæ, immo et diaboli filius, qui mendax est, et pater eius. Nihilominus Iohannis 8.
tamẽ prędmissas iniurias Domino, cuius est uindicta, & qui abundanter retribuet Deuter. 32.
facientibus superbiam, nunc committentes, apud futurum Apostolicum, quem Psalm. 50.
dominus Deus suę ecclesiæ sanctę pręfecerit, unicum & indubitatum pastorẽ, illas amplius & latius prosequemur, cui, Deo uolente, tanquam fideles filij, in his quæ sunt licita et honesta, rationi et legi diuinę consona, reuerentiam, obedientiam debitam exhibentes. Petemus et postulabimus insuper prędmissis omnibus et singulis, iuxta legem domini nostri IESV CHRISTI, et sanctorum patrum instituta, nobis et pręfatis regno et Marchionatui prouideri de remedio opportuno

Universidad de Deusto Biblioteca

portuno. Premissis enim non obstantibus, legem Domini nostri IESV CHRISTI, ipsiusq; deuotos, humiles, & constantes prædicatores, usq; ad effusionem sanguinis, omni timore, statutis humanis in contrarium æditis, postergatis, defendere uolumus & tueri. Datum Sternberg anno Domini mill. cccc xv. die & festo sancti Vuenceslai martyris Domini nostri IESV CHRISTI.

A dictis literis in circuitu pendebant sigilla liiij. cum adscriptione nominum eorum, quorum sigilla fuere, tametsi ob uetustatem obliterata, legi non potuerint.

Primum sigillum. Alsso kabat de Vuyskouuitz.
ij. Vlricus de Lhota.
iij. Iohannes de Kzymicz.
iiij. Iosko de Sczitouuicz.
v. Pærdus Zuuitanouuicz.
vi. Iohannes de Ziuula.
vij. Iohannes de Reychenberg.
viij. Vuldko SKitzynye.
ix. Drliko de Biela.
x. Kus de Doloplatz.
xi. Iohannes de Simusin.
xij. Dobessius de Tyssa.
xiij. Drazko de Hradeck.
xiiij. Stephanus de Hmodorkat.
xv. Iohannes Dern de Gabonecz
xvi. Barso dictus Hloder de Zeinicz.
xvij. Iohannes Hmrsdorfar.
xviij. Psateska de Vuikleck.
xix. Petrus Mg de Sczitouuicz.
xx. N. Studenika.
xxi. N. Brischell.
xxij. N. de Cromassona.
xxiij. Arannsick Donant de Poloniæ.
xxiiij. Iohannes Donant de Poloniæ.
xxv. Iohannes de Cziczouu.
xxvi. Vuenceslaus de N.
xxvij. N. de N. deest sigillum.
xxviij. N.
xxix. Iosseck de N.
xxx. Henricus de N.
xxxi. Vuaczlals Kuckh.
Is Husso alter comes fuit, qui eum Constantiam deduxerunt cum aliquot equitibus.
xxxij. Henricus de Zrenanouuicz.
xxxiij. Barzko de Conuald.
xxxiiij. Petrus dictus Nieniczk de Zaltoroldeck.
xxxv. Czenko de Mossnouu.
xxxvi. N.
xxxvij. Zibilutz de Kleczam.
xxxviij. Iohannes de Petersuuald.
xxxix. Parsifal de Namyescz.
xl. Zodoni de Zuuyetzick.
xli. Raczeck Zauuskalp.
xlij. Ion de Tossauuicz.
xliij. Diuga de Spissnia.
xliiij. Steffko de Draczduu.
xlv. Iesko de Darczduu.
xlvi. Odich de Hlud.
xlvij. Vuosfart de Paulouuicz.
xlviij. Pirebbor de Tirczenicz.
xlix. Rynad de Ticzeuuicz.
l. Bohunko de Vuratisdouu.
li. Vlricus de Racdauu.
lij. Deslauu de Nakli.
lij. Bonesb de Frabenicz.
liiij. Eybl de Roissouuan.

DE IOHANNE ZISCHA.

RECENS obierat Vuenceslaus, quando Iohannes Zischa nobilis genere ex loco cui Trosnauia nomen censu tenui, in curia regis à puero enutritus, & bellis exercitatus, uno carens oculo, quem strenue pugnans iampridem amiserat, collecta hominũ multitudine, in ecclesias quæ restabant, impetum fecit: arcem Vissegradensem, quæ negligenter custodiebatur, inuasit. Exin duce Coranda Pelzinam raptim contendit, eamq; urbem in potestatem receptam, ualido præsidio munit. In Praga pugnatum fuit ab utraq; parte die noctuq;, continuis quinq; diebus, seuissimis ac crudelibus ausibus, multi utrinq; cæsi, magnificæ domus exustæ, prætorium incensum atq; deletũ. Zischa dum hæc agũtur, sæpenumero inuaditur, uario stratagemate usus, sæpenumero victor euadit. Hic legis in Syluio apud Peltzinam, cum nõ posset certamen committi nisi pedestre, & aduersarij ab equis desiliere, mulieres quæ de more suum exercitum sequebantur, proijcere pepla in terrã iussit, in quibus implicati per calcaria equites, prius extincti sunt, quàm pedes expedire ualerent.

De Thabo-

DE THABORITIS.

CVm ciuitatem quam Zischa cum suis incoleret nõ haberet, locum natura munitum apud amnem Lusinitium elegit, uix octo stadijs ab Ausca ciuitate separatum. Hunc mœnibus cinxit, & ut quisq; tentoria fixerat, ita ædificare sibi domos imperauit, ciuitati Thabor nomẽ indidit, & comites suos fratres Thaboritas appellauit. Ciuitas quamuis altis defensaru pibus, muro tamen & antemurali cincta est. Lusinitius amnis maiorem partem urbis alluit: quod reliquum, torrens non modicus ambit. Qui cum recta in Lusinitium tenderet, saxeo colle impeditus, quàm longa est ciuitas, flectere ad dexteram iter coactus, in fine urbis maiori fluuio miscetur. Spatium quo per terram acceditur (nam peninsulam duo amnes efficiunt) uix pedes xxx. protenditur. Hic fossa profunda manu facta, & triplex murus ea crassitudine, quę nullis effringi machinis queat. Turres in mœnibus crebrę, & propugnacula quę ipsi Thaboritę expugnandarũ urbium magistri excogitauerunt, locis opportunis cõstructa. Hic arcem Zischa primus erexit: qui eum sequuti sunt, pro suo quisq; ingenio munimenta urbis auxerunt. In amne Lusinitio auri grana reperiuntur, ciceris æquantia magnitudinem, quæ nullo egent purgamento.

Fratres Thaboritæ.

TRES SECTAE REGNI BOHEMIAE ET MARchionatus Morauię, ex Epistola Iohannis Schlechtę Kostelecij, ad D. Erasmum.

PRima est eorum, qui Romanum pontificem in omnibus obseruant & sequuntur, uerumq; uicarium Christi recognoscunt. Ex ijs est maior pars procerum, magnatum & nobilium. Sunt & nonnullæ ciuitates regię cũ monasterijs olim opulentibus, nunc magna ex parte ditutis & despoliatis, uatiorum ordinum.

Iudæos & Epicureos qui immortalitatẽ animarũ negant, & Nicolaitas quosdam non commemorat.

Alia secta est eorũ, qui Eucharistiam sub utraq; specie populo dispensant. Cui ex proceribus pauci, ex nobilitate aũt plurimi, ciuitates uero regię prope triginta adhærent. Hij sacramenta ecclesiastica omnia tenent, similiter ceremonias ac ritus ecclesiæ, non aliter quàm ipsi Romani. In solo autem usu cõmunionis differunt, & quod in sacrificijs illorum sacerdotes Epistolam & Euangelium lingua domestica canunt: & huic utriq; consuetudini pertinacissime adhærent, asseentes se utrunq; literis Concilij Basiliensis, quas uocant Pactionis, confirmatum & approbatum habere. Hij merum sacrilegium uocant, subtrahere alteram speciẽ. Quod si pericula quis obijciat: respondent, neminem sapientiorem esse Christo ipso, qui sic instituit.

I. Secta Papistica, procerũ & nobilium.

II. Secta.

Tertia secta eorum, quos uocant Pyghardos, sic dicti à quodam, ut ille inquit, transfuga, qui huc ueniens ante annos nonaginta septem, eo tẽpore, quo Iohannes Zischa bellum ecclesiasticis & omni clero indixit &c. Hi de summo pontifice, cardinalibus, episcopis & cæteris personis ecclesiasticis, non aliud sentiunt, q̃ de manifestis antichristis: pontificem ipsum, nunc bestiam, nunc meretricem illam Apocalypticam appellantes. Sacerdotes sibi eligunt laicos uxoratos, auctoritatem tantum ueteris & noui Testamenti recipiunt: absq; uestibus sacerdotalibus celebrant officia missarum. In Eucharistiæ sacramento nihil esse diuinitatis credunt, sed solum panem & uinum consecratũ signis quibusdam occultis mortem Christi repræsentantem affirmantes, & propterea non adorandam, nec circumferendam Eucharistiam. Suffragia sanctorũ, & orationes pro mortuis, remuanam & ridiculam arbitrantur: similiter confessionem auricularem, uigilias et ieiunia, fucum & rectorium esse hypocritarum. Festa diuæ uirginis Mariæ, Apostolorum, & reliquorum diuorum, inuenta esse ociosorum affirmant: dies tamen Dominicos, & festum Natalis dominici, Paschę, & Pentecostes celebrant.

III. Secta Pyghardorum.

Eneas Syluius uult ex Gallia Belgica transmisso Rheno, per Germaniam in Bohemiã penetrasse.

Lege quæ respondet Erasmus Sclechtæ ad prolixam epistolam in libro Epistolarum Erasmi, de fidei disputatio.

Hoc tempore Adamitæ fuerunt in Bohemia, uiri & mulieres, nudi & nudæ incedentes, & ij insulam quandam Lusinitio amne cinctam occuparunt. Aiebãt cæteros homines seruos esse, se uero, & qui ex eis nascerentur, liberos. Ex ijs quadraginta

Adamitæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

draginta uiri insulam exiere, & intrantes uicinas uillas, euaginatis gladijs superducentos agrestes, quos diaboli filios asserebant, interfecerũt. Iohannes Zischa his auditis, duxit in eos exercitum, expugnataq; insula, Adamitas omnes gladio deleuit, duo bus tantum reseruatis, ex queis gentis superstitionem cognosceret.

Zischa Adamitas gladio delet.

Scribit Aeneas Syluius, se audiuisse ex Vlrico Rosensi prestanti Regulo, quum ageret in Bohemia, fuisse apud se uiros & mulieres eius sectæ captiuos, & mulieres palam dixisse, non esse liberos, qui uestibus, & præsertim fœmoralibus uterentur, easq; in carcere apud se peperisse, quas cum anno elapso, simul cum uiris igni tradidisset, ridentes cantantesq; flammarum incendia pertulisse.

Sigismundus interea conuocatis Slesiæ ducibus, ingressus est Bohemiam. Pragenses Zischam accersunt, qui cum Thaboritis nihil moratus, urbem accepit in potestatem. His primum studium fuit, arcem oppugnare: locus ipse natura munitus, non aliter quàm fame uinci posse apparebat. Clausi aditus, ne quid cõmeatus importaretur. Sigismundus ferro iter aperit, obsessisq; necessaria prebet, Nec diu postea ciuitatem ipsam accersitis ex imperio auxilijs, obsidere decreuit. Fuerunt in castris eius Saxoniæ duces, Marchionesq; Brandenburgenses, & generipsius Albertus Austriæ princeps. Oppugnata est ciuitas sex hebdomadibus. Ipse uero Sigismundus in æde metropolitana quę in arce sita est, regni coronam accepit à Conrado, natione Vuestphalo, archiepiscopo, cui Albicus dignitate cesserat, cum familiam edentem bibentemq; ferre non posset, & minori contentus officio, auaritię seruiebat. Tandem Sigismundus obsidione dimissa, Cuthnam se recepit. Hanc ciuitatem Thaborenses propter argentifodinos, Crumenã antichristi uocant.

De hoc Albico episcopo mire sordido, scribit Aeneas, quod interrogatus aliquãdo, sonorum omniũ quẽ molestius audiret, Maxillarum, inquit, ossa frangentium.

Hoc tempore Martinus papa v. contra Orebitas, factionem in Bohemia, crucem decreuit. Huius sectę homines, quoties sacerdotes nostros (inquit Syluius) intercepere, aut igne cremauerunt, aut nudos rigenti hyeme superglaciem colligatos dimisere. Quos parui momenti existimarunt, defectis uitilibus, abire permiserunt.

Orebitæ.

Post hęc Sigismuudus Electoribus principibus diem statuit, ut die Bartholomei ad occidentalem plagam Bohemiam cum copijs ingrederentur, ipse cum Hungarorũ exercitu ad orientale latus aggressurus. Venere Mogontinus archiepiscopus, Comes Palatinus Rheni, Saxoniæ duces, Marchio Brandenburgensis, & plurimi ex Alemannia pontifices, castrametati ad oppidum Sozium, uastatus undiq; ager, continuata obsidio, ad festum Galli soluta, cum Sigismundus ad pręmissum diem non adesset. Qui collecto ex Hungaris, Australibus, & Morauis exercitu, circa natalem Domini Bohemiam intrauit, & aliquot oppida cepit. Sed irruente in se Zischa, quãuis cęco, interfectis multis nobilibus, auffugit. Piso Florentinus, qui equites in eam expeditionem xv. millia ex Hungaria duxerat, per glaciem iter habuit, quæ multitudinis pondere dissoluta, multos mortales in profundum rapuit. Hac uictoria & alijs quamplurimis elatus Zischa, subactis intra regni fines aduersarijs, exercitum extra Bohemiam duxit. Ferunt Zischam in Austriam profectum, & quum agrestes armenta quæq; nauibus in insulam Danubij transportassent, uitulos suesq; nonnullos per negligentiam in uillis dimissos, ad ripam fluminis tamdiu deuerberasse, donec pecus insulam depascens, mugitũ grunnitumq; audiens, desiderio similis animantis, fluuiũ transnatauit, eoq; modo magnam prædam abactam esse.

Sigismundi & Imperij bellum contra Bohemos.

Monstri simile uidetur Crantzio in Vuandalia li. 2. cap. 2. inter tot duces fœlicis Germaniæ, fortisq; Hungariæ, hominem miti molliq; cœlo genitum placuisse regi, prælatumq; cæteris Florentinũ ciuem molluscum & enervem.

DE IOHANNE ROCHEZANA.

ROchezana oppidum est Pragensis ecclesiæ, ex hoc loco puer obscuris parentibus, censuq; tenuissimo natus, Iohannes nomine, Pragam uenit, mendicatuq; uictum quærens, Grammaticam & Dialecticam didicit. Quum adoleuisset, nobilis cuiusdam pueri pædagogus factus: & quum ualeret ingenio, promptusq; esset, in collegio pauperũ receptus. Postremo præsbyter ordinatus, prædicare uerbum Dei Pragensibus cœpit, ex oppido unde ortus Rochezanæ cognomen ducens. Is Zischam Pragam obsidentem, ciuitati conciliauit.

Stratagema Zischæ.

Rochezana.

Legitur

Legitur in uetusto Codice, in epistola Ioan. Rochenzan, quam scripsit Ioanni Capistrano. Capistranum, hunc inuitasse Ioannem de Rochenzana, ad multas urbes famosas, Neapolim, Senas, Perusium, Florentiam, & q̃ Papam elegerit iudicẽ, cuius scilicet est legem diuinã & sanctas scripturas interpretari. In quo uidetur, q̃ Capistranus non attenderit quæ legis naturalis sunt, quod tibi nõ uisfieri &c̃. inquit Rochenzan: Pensa Capistrane, quia crimen in Bohemia & Morauia per te est cõmissum, puta dum ad abiurationem sactati calicis inducis. Ergo ibi causa agatur, nõ extra Bohemiam uel Moraniam. Simile est, ac si uelles furta in Bohemia perpetrare, & super illis in Padua uel Bononia respõdere. Capistranus asserit se Bõhemiam peragrasse, ut tot millia animarum à faucibus Sathanæ liberaret. Respondet Rochenzan: se tenere conpactata, de ueritate sacramenti calicis, sigillis magnorum consignata, & uoluntate ac consensu Papæ Eugenij, & cum uoluntate ac robore firmo Concilij Basiliensis, cum assensione sigillatum Maiestatis, in testimoniũ serenissimi Sigismundi Imperatoris & ducis Austriæ. Capistranus obijciebat multitudinem regum Romanorum, Franciæ, Angliæ, Vngariæ Bohemiæ, & cęteros plerosq;, qui sub una tantum specie communicabant, Rochenzan argumentum multitudinis diluit: Multi, inquit, uocati sunt, pauci electi. Adducens exemplum Heliæ, in diebus Achaz. Tempore Arrij multos & maiores Episcopos & Principes ab eius parte stetisse. Et paucos Christianos & illos absconditos recte sensisse. Vt erat Hilarius & Athanasius, qui Treuetis latuit. Et Dominus Iesus ferè unus fuit in tota Hierusalem. Ne autem putet solos Bohemos, ac Morauos calici participare, sciat idem facere Græcos, Vulgares, Armenos, Indos, quos tamen Eugenius in gremio Ecclesiæ habere uoluit cõgregatos. Respondet Capistranus, & monet Rochenzan, ut redeat ad gremiũ matris Ecclesiæ. Non curat, q̃ appellarit eum Monachum, cum tu, inquit, neq; Monachus sis, neq; regularis, & ut multi asserunt, neq; forsan sacerdos aut pręsbyter, utinam esses uerus sacerdos, id est, sacra dans. Et tandem inquit Capistranus, nõ grauari se, q̃ à Rochenzan sit infamatus, quando tota Italia, Francia, Flandria, Burgundia & Alemannia, in quibus xxxiij. annis Euangelizaui, refellent & confutent istam doctrinam, ut taceam Angliam, Hispaniam, Portugalliam, Cathaloniam, Nauerrã, Siciliã, Bosnum, Vngariã, Dalmatiã, Poloniã, quorũ regibus omnibus, & si non facie, nomine tamen notus sit. Et q̃ in ciuitate Olomicensi, quodã die Dominico sequuti sint suas prędicationes centũ millia personarum.

ZISCHAE MORS.

SIgismundus ubi animaduertit Zischę omnia ex sententia cedere, & illum esse unum, ex quo res Bohemię penderẽt, clam sibi eum reconciliare tentauit sane mirandis conditionibus, is conditionibus annuens, dum conuenta cõpleturus, Sigismundũ petit, peste tactus expirauit. Ferunt illum cum ægrotaret interrogatũ quo nãloco mortuus, sepeliri uellet, iussisse cadaueri suo pellem detrahi, ex pelle tympanum fieri, eoq; duce bella geri, arrepturos fugam hostes, quamprimum eius tympani sonitum audierint.

EPITAPHIVM IOANNIS ZISCHAE, Clarissimi Boiemorum ducis.

IOANNES Zischa, nulli Imperatorũ, Ducumue, rei militaris peritia inferior, superbiæ simul & auaritiæ Clericorum seuerus ultor, patriæq; acerrimus propugnator hic iaceo. Quod Appius Claudius cęcus bene consulendo, & M. Furius Camillus strennue agendo suis Romanis prębuere, hoc ipsum Boiemis meis præstiti, fortunę belli nunq̃ defui, neq; illa mihi, omnem opportunitatẽ rerum bene gerendarũ, etiã cœcus pręuidi, signis collatis, undecies semper uictor depugnaui. Visus mihi sum miserorũ & esurientiũ iustissimã causam, aduersus delicatos, pingues et saginatos sacerdotes, egregie egisse, et ob hoc Dei auxiliũ sensisse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nisi illorum inuidia obstaret, inter illustres uiros numerari procul dubio meruissem. Tamen ossa mea hoc sacrato loco cubant etiam insalutato Papa, inuitoq;

DIIS MANIBVS SACRVM IOHANNI SISKE, GEORGIVS AVVNCVLVS PP.

ΙΩΑΝΝΙΣ ΣΙΣΚΑΣ. ὁ ϖοιήμαος τῶν ἀιχϖοκοιϱῶν ἱεϱέων ἀιχθϱόος ἀλλὰ ἐν θείῳ ϖίλῳ.

DE CONCILIO BASILIENSI, ex duobus libris Aeneæ Syluij.

ANno Domini Mcccccxxxiiij. uiuēte adhuc Sigismundo, inceptū fuit Concilium Basiliense, quod grandem in Christianismo commotionem dedit. Eugenius Papa, ante quidem iusserat cōuocari, uerum ubi satis mature ex omni orbe patres conuenerant, & Iulianus Cardinalis S. Angeli in eo præsideret, uice & authoritate Pontificis. Eugenius mutato animo, transferre uoluit Bononiam. Interea moritur Sigismundus, & Papa impedit successum Concilij. Imò primum Ferrariæ, deinde Florentiæ habet Anticoncilium, sic soluitur Basiliense, nam à morte Sigismundi, nulla principum potestas, Concilij cura & cogitatione tangitur, Eugenius causas prætendebat de Græcis aduenturis, & eorum ad Ecclesiam Occidentalem adunatione, qui Alpes transire nollent, deq; proprio incōmodo, q; Basileam ipse longo itinere petere non posset. Ad Bononiam autem omnibus facilis esset accessus. Quodq; inter minas Germanorum, qui in suis finibus intractabiles essent, nihil ad eorum reformationem posset intentari. Vocauit Iulianum & omnes patres sub maximis pœnis Bononiam. Illi uicissim citabant Pontificem, ut aut ueniret, aut instructos mitteret Oratores, ad audientiā sacri Concilij sub interminatione pœnarum maximarum. Ea de causa Oratores Alberti Romanorum regis, & aliorum Germaniæ Principum, cōiuēnerunt primum Norinbergæ, & ut illic res perfici nequiuit, deinde Francophordiæ conuenerunt, ut discordiā inter Papam & Concilium sopirent. Eo enim in loco electores imperij facilius conuenturi iudicabantur. Interim Oratores Cęsarei, electorumq; Basileā petierunt, & contracta cum Oratoribus aliorum Principum, qui Basileæ agebant intelligentia, ac uocato Cardinali S. Petri præstantissimo uiro, qui per id temporis exitū rerum Constantiæ morabatur, maxime hortati sunt patres Concilij, ut pacem amplecterentur quam ipsi offerrent. Erat petitio Principum, ut patres in alium locum se reciperent, conciliumq; transferrent, quod unū Eugenius semper uisus est quæsiuisse, ut sic uel patres Concilij dissiparet, uel libertatem eis aufferret. Visum tamen est sanctæ synodo, nec negandum esse q; Principes poscerent, nec quod Eugenius cuperet permittendum. Inter ipsas rerum difficultates, Oratores Cęsarei, Patauiensis & Augustensis Episcopi, multum rogati, stimulatiq; Baronem magnanimum, & apprime insignem Conradum à Vueinsperg, ex mandato regio protectorem sacro concilio, & omnium patrum defensorem dederunt. Qua ex re ut alienatum ab Eugenio aduersarij, sic Patres sacri Concilij optimam erga se forementem Cęsaris cognouerunt, quia nec protectorem misisset, si non legitimum concilium reputasset, nec rursus Concilium in Basilea esse putauisset, si Eugenio fidem habuisset. Cum autem ob pestem grassantem Conuentus Francophordię celebrandus, ad urbem Metropolim Mogontiā translatus fuisset, uisum est Oratoribus Principum eò pergere, si forsan pacis illuc medium aliquod inuenirent, quo Papam Concilio reunirent. Fuit conuentus celeber ad modum, pręsentes namq; Mogontinensis, Coloniensis, Treuirensis Archiepiscopi, sacriq; Romani imperij electores, & coelectorum omnium nuncij. Pręcipuus tamen ille in conuentu fautor sacri concilij habitus est Coloniensis Archiepiscopus, qui summo studio, summoq; nisu rem bene dirigere conatus, Rabanus Treuerensis aliquanto rigidiorē se prębuit. Censuit & sancta synodus suos Oratores mittere, missiq; sunt

Eugenij studium in soluendo Basiliensi concilio.

Conuentus Norinbergæ & Francophordiæ.

Petitio Principum.

Conradus à Vuinsperg protector Concilij.

Conuentus Mogontiæ.

Laus Coloniensis Episcopi.

sunt Patriarcha Aquileiensis, Episcopi Vicensis & Argensis Theologi, Iohannes Segouius & Thomas de Corsellis iuris periti, & alij. Nemo illic erat qui Eugenij nuncium se uocaret. Confluxerant tamen plurimi fautores Eugenij, tam ex concilio quam ex Florentia, hij susq; deq; faciētes iuramentū, magis Eugenio quam sacro Concilio fauebant, quorum postea sectam Vuilhelmus Constantiensis iurisconsultus Griseam uocauit. Hercules omnium Eugenianorum fuit Nicolaus Cusanus, homo & Priscarum literarum eruditissimus, & multarum rerum usu perdoctus. Post uarios tractatus uisum est electoribus imperij, alijsq; Germanorum Principum Oratoribus, decreta sacri Basiliensis Concilij in sua natione recipere, atq; obseruari mandare.

Fautores Eugenij Grisea secta.

Nicolaus Cusanus Hercules Eugenianorum.

Dum hæc Mogontiæ fiunt, inter Theologos qui Basileę manserant, hęsitatio suborta est, & disputatum, an Eugenius dici posset hæreticus, qui tam rebelliter Ecclesiæ mandata contemneret, alijs negatiuam, alijs affirmatiuam sententiam defendentibus. Protracta est res disputando sex omnino diebus, & ante prandium & ante cœnam. Ludouicus Cardinalis, Archiepiscopus Arelatensis, Medius erat inter omnes, primoq; loco ut iudex fidei, totiusq; disputationis moderator & arbiter Nicolaus Amici, Theologus Parisiensis sententias rogabat, Iohannes Dielen fiscus publicus scriba, suffragia annotabat.

Disputatio, an Eugenius dici possit hæreticus.

Ludouicus Arelatensis Cardinalis.

CONCLVSIONES THEOLOGORVM, TANquam disputationis fundamenta huiusmodi fuerunt.

I. Veritas est Catholicæ fidei sacrum generale Concilium supra Papam, & alium quemuis potestatem habere.

II. Generale Concilium legittime congregatum sine ipsius consensu, nec dissoluere, nec transferre, nec prorogare ad tempus, ex autoritate sua potest Romanus Pontifex, idq; ueritatis eiusdem est.

III. Qui pertinaciter se ijs ueritatibus opponit, hęreticus est censendus.

IIII. His ueritatibus Eugenius Papa repugnauit, cùm primo ex plenitudine potestatis Apostolicę, Basiliense Concilium dissoluere siue transferre attentauit.

V. Errores his ueritatibus repugnantes, monitus tandem per sacrum Concilium Eugenius reuocauit.

VI. Dissolutio siue translatio per Eugenium secundo attentata, prædictis est obuia ueritatibus, inexcusabilemq; circa fidem errorem continet.

VII. Eugenius iterato dissoluere seu transferre Concilium tentans, in reuocatos errores prolabitur.

VIII. Commonitus per synodum Eugenius, ut dissolutionem siue translationem secūdo attentatam reuocāret, post declaratam contumaciam in rebellione persistens, Ferrariæq; conciliabulum erigens, seipsum pertinacem declarat.

Hic Panormitanus Archiepiscopus, impudens adulator, multa disputans, Papam Ecclesię dominū constituit. Cui Ioannes Segouius, peritissimus Theologus ex uerbis Christi: Reges gentium dominantur, apposite respondet, ubi dominatus omnino prohibetur. Et ex loco Petri: Pascite qui in uobis est gregem Dei, subinferens. Quòd si filius Dei Christus nō sibi ministrari, sed ministrare uenit, quo pacto eius uicarius dominabitur, aut dici dominus, sicut uis Panormitane, potest? cum non sit discipulus super magistrum.

Panormitanus adulator.

Iohannes Segouius uir optimus.

In ea disputatione, primaria conclusio fuit Papā subesse Concilio, excussa loca Tu es Petrus: Item, Oraui pro te Petre: Quodcunq; ligaueris: Item Papam posse errare, & q; Papa non audiens Ecclesiā, Ethnicus sit & Publicanus. Excussus locus. Dic, Ecclesię: quid sit Ecclesia? Audita blasphemia Gabrielis, qui se dictitat Eugenium. Tantum se abesse, ut generalibus concilijs debeat obedire, ut se tunc maxime dicat mereri, cum Concilij Decreta contemnat. Agitata & ea quæstio: An Papa per Concilium deponi possit, & an sine authoritate Ro. Pont. Concilia possint congregari, de ijs & alijs uide fuse, Comment. Aeneę Syluij, de gestis Consilij Basiliensis libros duos, quos scripsit bona fide antequam ad Pontificiū culmen emersit, post hæc ab ipso authore suppressi.

Papam subesse Concilio.

Quæst. an Papa per Concilium deponi possit.

Finita

Universidad de Deusto
Biblioteca

Finita disputatione, cum instaret horum negotiorũ extrema conclusio. Mediolanensis & Panormitanus Archipontifices, se magnopere armabant ad impediendum. Igitur ubi ad generalem deuentum est concionem, Burgensis Episcopus primus differri conclusionem petijt, & expectari aliorum Principum, Oratores ex Mogontia propediem redituros. Tum Panormitanus grauem & Rhetoricam orationem habuit, admonens Patres, quoniam in omni re, quæ ab aliquo postulatur, quatuor esse consideranda, quis peteret, quid peteretur, cur peteretur, & qui demum effectus ex petito denegato, uel cõcesso proueniret. Primum, Hic petere potentissimos reges & principes. Secundũ, Petere otium tantũ sacri Concilij, ut patres quiescerent in processu Papæ, & conclusione rerum. Tertiũ, Non propter priuatam, sed publicã utilitatem petere, ad rem melius examinandam. Quarto, Vt effectus mente conciperent, siue negarent, siue concederent, quod peteretur. Calefiebat autem dicendo Panormitanus, & maxime cum de prælatis mentio incidit, diceretq; apud se fore maiorẽ partem prælatorum. Tum Ludouicus Romanus prothonotarius exorsus loqui, nec multa, nec ualde bona adduxit: nimirum, cum ex malo corio, nemo bonus consuere calceos queat. Sic & alij huc spectantes, ut uel sic tempus redimerent, conclusionemq; differrent, Tum Ludouicus Cardinalis Arelatensis, uir constantissimus, & ad gubernationẽ generalium conciliorum natus, Oratorum omniũ, qui loquuti fuerant, uerba resumens, uehementer arguens Episcopos, qui metu ueritatem celent, assenerans in Concilio, non dignitatem patrum, sed rationem spectandam esse, imõ ueritatem ante omnia spectandam. Se nullius Episcopi mendaciũ, quamuis ditissimi, ueritati pauperis presbyteri preponere. Nec dedignari Episcopus debeat, si uox inopis sacerdotis, docti tamen & acuti, suæ preponatur, adductis in hoc exẽplis, Athanasium præsbyterum, non Episcopum, Archiepiscopum Arrium uicisse in Concilio Niceno, Marchionem presbyterũ oratoria arte confudisse Paulum hereticum &c̃. Et cum Panormitanus dilationem in re fidei peteret, iam declaratis ueritatibus discussis & ordinatis. Multis exemplis probat periculũ esse in mora, & q̃ sepe momenti transitus, anni transitus sit. Hannibal apud Cannas uictoria potitus, si è uestigio urbem perisset, omniũ iudicio cepisset Romam, quia tamen in crastinũ distulit, restituto Romanis uigore exclusus est, & audire metuit, Vincere scis Hannibal, uti uictoria nescis. Galli quoq; Senones Roma capta, Capitolium obsidentes, dum tenacius aurũ exposcunt, moramq; in paciscendo trahunt à Camillo inuasi, turpiter expelluntur. Agebatur autem octauus annus Concilij Basil. Tandem propositis exemplis Apostolorum Petri, Pauli. Andreæ, & martyrum, Stephani, Laurentij &c̃. Hic Ludouicus Arelatensis, contra discrimina & pericula, quæ Panormitanus cõmemorarat, à Principibus expectãda, fortissime hortatur Episcopos, ne timeant qui occidunt corpus, animam aũt non possunt occidere. Etiam Gentilium exemplis exhortans, si pro Roma Curtius, pro Thebis Meneotheus, pro Athenis Codrus, lubenti & cupido animo mortem tulerint, ne ipsi pro Ecclesia mortem repudient. Panormitano etiam respondẽs, q̃ Cyrenensis Theodorus respondisse traditur, Lysimacho regi, crucẽ minitanti, qui, istis queso, inquit, ista horribilia minitare purpuratis tuis, Theodori quidẽ nihil interest, humi ne an sublime putrescat.

Panormitani Rhetorica oratio.

Ludouici Cardinalis Arelatensis responsum ad orationem Panormitani.

Hic erat uere Cardinalis, ex cuius ore ueritas loquitur, qui minas Principũ non timuit, nec terrenæ dignitatis gloriam quesiuit.

Audiẽdi etiam pauperes præsbyteri in Concilio.

Periculũ in mora probatur multis exẽplis.

Octauus annus agitur Basiliẽsis cõcilij.

Exhortatio Arelatensis contra pericula.

Fortiter dictum.

Hic cum Arelatensis fecisset loquendi finem, turbatio non parua exorta fuit, erat ubiq; clamor, ubiq; strepitus, ubiq; iurgia effundebantur. Nunc Panormitano, nunc Ludouico sermo erat, Episcopi cum Episcopis, inferiores cum inferioribus uerbales rixas habebant. Tum Ludouicus Patriarcha Aquileiensis, dux de Deckin Sueuia, uersus ad Panormitanum & Ludouicum Prothonotarium. Ne credite rem, inquit, ita abire, Germanorum nescitis mores, nempe si sic procedatur, nequaq; fas erit integris hanc prouinciam exire capitibus. Quo uerbo, ueluti cœlesti fulmine tacti, Panormitanus, Ludouicus, ac Mediolanensis, uno impetu assurgentes. Libertas (inquiunt) nobis eripitur? En quid est q̃ frangenda nobis capita Patriarcha minatur? uersiq; ad Iohannem comitem in Dierstein, qui tunc locum protectoris tenebat, sciscitati ab eo sunt, an protegere Concilium uellet, omnesq;

Tumultus in Concilio.

Libertas in Concilio.

omnesq; in libertate tutari. Aderant etiam ciues ex senatu urbano, prouisuri ne quid turbæ oriretur. Seruauerunt enim hunc morem ciues, ut in omni negotio adesse curarent, quod pariturum dissensiones arbitrarentur, præcipue adcauentes, ne qui tumultus fierent, neue aliæ quàm uerbales rixæ. Miraq; adeo sapientia fuerunt, ut nemo querelam aduersus eos habuerit uiolatę per eos fidei. Ciues de uniuersali ecclesia benemeriti. Hij cum Iohanne comite præsentes in conuentu patrum signum seruandæ libertatis dederunt. Comes autem, tametsi erat rẽtum nouitate permotus, nec enim arbitrari poterat, tam multas esse inter prudentes homines cõtentiones, per interpretem respondit: bono ut animo essent omnes, quoniam imperialem saluum conductum ad unguem seruari faceret: nec patriarcham aut alium ausurum auferre securitatem promissam à Cæsare.

Laus Basiliensium.

Post hæc Ludouicus patriarcha Iohanni de Bachenstein, auditori Cameræ mentem suam explicandam commisit, quæ nimirum fuit, ut patres ad constantiam hortaretur, non ut alicui comminaretur, aut Conciliarem perturbaret libertatem, petebatq; ueniam, si uel Concilium, uel Panormitanum in aliquo offendisset, hoc facto uerum esse ostendens quod dicitur: Nobilitatis sororem esse humilitatem. Tum Amadeus Lugdunensis archiepiscopus, quoniam strepitus ac uociferatio intendebatur, argute rem miraculo tribuit, septem annis durasse cõcilium, iam claudos ambulare, mutos loqui, pauperes Euangelizare, sentiẽs nouos adesse prælatos, qui usq; in hanc diem tacuerint, nũc loquaces factos. Tum Arelatensis instabat, ut concordatũ xij. uirorũ legeretur, pluresq; sibi in auribus sibilabant, ne sententia flecteretur. Panormitanus uero, ut cœptum est legi concordatum, rursus uociferatur, & quod se dignum est, facit & loquitur: Nos concilium facimus: Nos prælatorum maior pars sumus, ad nos concludere spectat. Ab ista Panormitani conclusione Nicolaus Amici, Parisiensis Theologus, appellabat. Tum Iohãnes Segouius Theologus Salamãtinus, uir pietate gratis, optimus ac eruditissimus, orationem Christianissimam habuit contra Panormitanum, de inferorum exclusione, de metu principum, Ambrosij ad Imperatorem Valentinianum exemplo adducto, proprio gladio iugulans aduersarios, Pauli autoritate urgens episcopos, ad cõstantiam adhortans, uiriles sint, & se murum pro ecclesia præbeant, nec sinant fidem sub manibus eorum deperire. Presidentem quoq; tandem affatus, quod eum oporteat magis Deo quàm principibus complacere, inquiens: Si hinc sine conclusione abeas, rationem te huius rei in districto Dei iudicio redditurum scito. nec plura loquutus, resedit.

Nobilitatis soror humilitas.

Amedei Lugdunensis archiepiscopi argũ à te dictum.

Orotio Iohannis Segouij legenda contrà eos qui inferiores, hoc est præsbiteros et theologos, excludunt iude Siluium.

Interea Burgensis episcopus pro concordia patrum satagebat, sed neq; patribus conciliaribus sine conclusione discedere, nec Panormitano mutare sententiam cordi fuit. Erant turbata omnia, nec, ut solebant, suis sub sellijs Prælati insidebant, sed ut quenq; trahebat affectio, isti Arelatensem, illi Panormitanum adibant, & quasi principem quiq; suum, aut exercitus Imperatorẽ, adhortabantur.

Tum Arelatensis, ut agnouit rem in periculo esse, nec rectam cõclusioni uiam patere, utendum astu censuit, ut tumultum cõponeret: Habeo, inquit, sanctissimi patres, nouas ex Gallia literas, quæ mihi auditu stupenda narrant: incredibiles illic nouitates sunt. Quare & silentium subitum impetrauit, & artificio miro attentos reddidit. Vtq; liberum sibi dicendi campum patere uidit, sine fabula, sine ulla historia literarum sibi missarum seriem reseruauit. Exinde, prout Oratoria exigit insinuatio, pedetentim ad causam redijt: Eugenianos nuncios implesse Galliam dixit, qui, nouam doctrinam prædicantes, autoritatem Rom. Pont. supra generalia Concilia magnifacerent: quibus nisi cito occurreretur, fore, ut plurimus fidem facerent. Idcirco oportuisse sacrum Concilium de remedio cogitare, necessarioq; ueritates de quibus iam agetur, examinatas, ut per eas Eugenianorum temeritas retundatur: quæ licet essent numero bis quatuor, non tamen fuisset intentio patrum omnes concludere, sed tantum priores tres, prout se inquit: In nomine patris & filij & spiritus sancti, concludere. Atq; ijs dictis, lætus alacerq; consurgens, recessit. Alij eum, alij uestimentorum fimbrias osculabantur. De Panormitano ferunt, postquam domum uenit, in cubiculum se recepit,

Prudentissimus astus Arelatensis.

Conclusio Arelatensis.

Universidad de Deusto Biblioteca

secumq; de rege suo questus, quod eum aduersus ueritatem pugnare compelleret, & suam famam, suamq; animam ire perditum.

O magnam in Episcopo contumeliam, doctos & bonos alere.

Hic longum esset referre, quibus conuitijs & contumelijs prosciderint Arelatensem: Ipsum esse qui copistarum pædagogorumq; gregem nutriret, remq; cũ eis fidei concluderet alius eum Catalmam uocitabat, deinde patres Concilij Panormitanus in sua oratione, calumniaturus, non ut Oratores præcipiunt, in exordio beneuolentiam, sed odium captare ab auditoribus uisus est. Paulo post Arelatensis seipsum colligens orationem multifariam habuit, ad Imperiales nuncios, ad Oratores regis Franciæ, ad Concensem episcopum, ad Ludouicum Prothonotarium. Sicq; ad Panormitanum descendens, proprijs spicubus eum confodit. Panormitanus uero, & qui eum sequebátur, cęterique, protestationé quandam prius legi contendebant, diuq; hinc atq; hinc uociferatum est. Obtinuit tamen demum Arelatensis.

Lecta forma Decreti, usq; ad uerbum, Decernimus, assurgens Panormitanus, nihil passus est ulterius audiri. Nunq; fuit Concilium in maiori discrimine, teste Syluio, qui tum præsens ad pedes Turonensis & Lubecensis episcoporũ hęc collegit. Bis igitur conclusit Arelatensis in magnis difficultatibus, fuitq; utraq; miracu losa conclusio, & præter spem omnium, uel Arelatensis industria, uel spiritus sancti munere habita. Panormitanus Achilles fuit Eugenianorũ: Arelatensis Concilij Hector.

Paucissimi qui cogitatione communis boni tanguntur.

Successit sessio xxxiij. quieta, & ultra omnes pacifica. Ex tota Italia duo prælati ad bonum ecclesiæ uniuersalis intenti, Grossitanus episcopus, & abbas de Dona. Ex Hispania nullus, quanquam inferioris ordinis homines ex Italia & Hispania constanti & firma uoluntate erant ad bonum uniuersalis ecclesiæ. Concio erat frequentissima, & si enim episcopi haud multi erant, plena tñ omnia fuerũt subsellia procuratoribus episcoporũ, archidiaconis, præpositis, prioribus, præsbyteris, diuini ac humani iuris doctoribus, quos aut quadringẽtos, aut certe plures fuisse cõstat, inter quos nullũ probrũ, nulla rixa, nulla cõtentio fuit, sed unanimis omniũ consensus ad defendendam ecclesiã. Vocato de more spiritusancto, nemo lachrymas cõtinuit, etiã Cõradus Vuinspergeñ Baro Imperialis protector.

Concilij gesta approbantur.

Sequenti die Veneris, quæ fuit xxij. Maij, Oratores principum, maxime Cæsarei & Gallici, conscientia stimulante, Concilij gesta approbarunt: ijdem quoq; Eugenium inimicum ueritatis dicunt.

Arelatensis postremo necessarium fuisse illud decretum asseruit, ad reprimendam Rom. Pont. ambitionem, qui se supra uniuersalem ecclesiam extollentes, omnia pro libidine sua se posse arbitrabantur, ne posthac ecclesiam unus homo nunc Bononiam, nunc Florentiam, rursus Bononiam, mox Ferrariam, & deinde iterum Florentiam (ut Eugenius attentauit) traduceret. Vtq; deinceps Rom. Pontifices paululũ animũ à temporaliũ sollicitudine rerũ detraherẽt, qui ut ipse uidisset, nequaq; de spiritualibus cogitarent. His dictis, cõgregatio dissoluta est. Hęc ex primo libro Aeneę Syluij compendiariæ in usum lectoris cõscripta sunt.

Rom. Pont. ambitio reprimenda.

Deposito ex Romano pontificio Gabriele Condulmario, consultatur per patres Concilij, An expediret illico nouum creari põtificem, an in tempus differri. Sententiæ ultro citroq; auditæ, constare tamen inter omnes uidebatur: Vtilius esse statim eligere: differre honestius. Accidit hoc tempore morbus pestifer in tota urbe Basiliensi, qui non solum pueritiam & iuuentutem, sed uiros etiam fortes ætate & aridos senes, depopularetur. Ea lues primo ex aduenis ad pauperes urbis, inde ad diuites, denique ad ipsos Concilij patres, aduolauit. Moritur Ludouicus Prothonotarius, Ludouicus Patriarcha Aquileiensis, & aliquot Concilij patres, Basileæ, Argentinæ, Spiris moriũtur. Morientium uero exhortatio fuit: Orate Deum, ut illos conuertat, qui Gabrielem pro summo pontifice recognoscunt, quia in eo statu saluari non possunt, secq; in fide Basiliensis Concilij moriturros professi. Abbas de Dana, Cumanæ diocesis, in peste alijs abeuntibus, permansit, qua etiam ipse tactus, migrauit ad patres, unamq; tantum uaccam testatus suo monasterio legauit. Arelatensem urgent, ut uicinum aliquod in rus secederet:

Pestis Basileæ.

Morientium exhortatio.

iam uirus cameram uiri irrepserat, secretario & cubiculario mortuis. Sed nec illum preces, neq; domesticorum funera flectere potuerunt, uolentem potius cum uitæ periculo saluare Concilium, quàm cum periculo Concilij saluare uitam.

Electio pontificis noui.

Transactis post depositionem Gabrielis diebus decreti, proceditur ad electionem noui pontificis. Primus electorum fuit Cardinalis Arelatensis, deinde ex natione Italica, Gallica, Germaniæ, Hispaniæ. Cellulæ sortibus distributæ. Prima contigit decano Basiliensi, ultima Dertusensi episcopo. Sermo habetur ad electores. Crimina Eugenij narrantur. Aderat Iohannes de Dierstein comes, aderat Consulatus urbanus. Extra ecclesiam ciues in armis erant, si quod scandalũ pararetur, prohibituri. Accipiunt Eucharistiam Electores, datur iuramentum. Proceditur ad conclaue, quod fuit in domo ad Muscam, zu der Mucken. Septem diebus manent in conclaui. Et eligitur Sabaudię dux, homo laicus & coniugatus, sex & uiginti uocibus, religiosissimus princeps. Cardinalis Arelatensis facto signo crucis, in nomine patris & filij & spiritus sancti, electi Pontificis nomẽ publicat, & oratione præmissa, populo benedixit.

Fridericus Basiliensis episcopus, Iohannes Vuiler Decanus Basiliensis, & alij.

Domus zur Mucken

Hic habes in Aenea, non solum qui uxorẽ habuit, sed adhuc habens, eligi possit in Pontificem: Petrus enim uxoratus, & filij nõ sunt impedimento pontifici.

CORONATIO FOELICIS.

ANno Domini mill. cccc xl. Fœlix v. electus, uenerande canitie, decorus aspectu, & facie tota prudentiam præ se ferens singularem, coronatur nono Calendas Augusti, in ciuitate Basiliensi. Adfuere Ludouicus Sabaudiæ dux, Philippus comes Gebennensis, Ludouicus Marchio Salutiarũ, Marchio de Rotelen, Conradus de Vuinsperg cameratius Imperij, Comes de Dierstein. Oratores Argentoratensis, Bernensis, Friburgensis, Solatorum, & tanta multitudo hominum, ut capita ad quinquaginta millia credita sunt. Duo filij patri principi celebranti ministrant. Ludouicus Cardinalis Hostiensis, insulam pontificiam capiti Fœlicis imponit, quam censuerunt ad triginta millia aureorum. Ordinem pompæ pontificiæ, quam processionem uocant, longum esset hic referre. Vltimo in loco, summus ipse pastor aureo tectus papilione, triplicẽ gestans coronam, populoq; benedicens, incessu maturo procedebat, Marchione de Rotelen, & Conrado de Vuinsperg equum eius ductantibus. Posthac cœnitatum & pransitatum, ubi nec lex Orchia, nec Faunia, nec Licinia locũ habuit, horis circiter quatuor. Pincernæ summo Pontifici pulcherrima proles duo filij fuerunt, Architriclinus Marchio Salutiarum.

Fœlix ille fuit Decanus militum in solitudine Rippalæ, Gebennensis diocesis.

Prandium Papale.

De hoc Amedeo Sabaudię duce, scribit Rup. Volater. lib. iij. Geog. quod rogatus ab Oratoribus quibusdam, si quos haberet canes uenaticos, eis ostẽderet, Annuit ut postera die redirent. Cum uero adessent, ingentem mendicorũ multitudinem ostendit, unà discumbentium: Atq; hij sunt, inquit canes mei, quos alo quotidie, quibus spero me cœlestem gloriam uenaturum.

DE STATV CONCILII BASILIENSIS, EX Epistola Aeneæ Syluij x. ad Lupum de Portugal, Legum Doctorem.

CONcilij Basiliensis quis status sit, iam te arbitror audisse. Rex Attagonum, qui more principum, non regnum fidei, sed finem regno seruare uult, prælatos suos ex Basilea iussit abire. In omnibus rebus, preclarus princeps, in hac mirabilis. Rursus Gallici, Veneti, & Florentini, qui Pontificem suũ Eugenium quasi Deum uenerantur, excluso ex Appulia Renato rege, fidem aliam induerunt. Mira rerum mutatio, qui ante fauebant Concilio, iam impugnant: qui impugnabãt, modo fauent. Lusus iam ecclesia est, qualem de pila fieri uidemus, dum huc atq; illuc impellitur, lusorum ictibus percussa. Sed aspicit illa ex alto Deus: & quamuis raro in terris expendere homines digna supplicia cogit, nullum tamen in supremo eius iudicio malum impunitum relinquit. Liberum

Universidad de Deusto Biblioteca

berum arbitrium nobis dedit, nos ut libet, uiuere sinit, laxas dimisit mortalibus habenas: rationem tamen rerum omnium, dum iudicabit orbem, exacturus est: tumq; uidebunt principes, an propter eos regna fuerunt instituta, an ipsi propter regna, qui suis omnia seruire libidinibus uolunt.

Et inter Epistolas Syluij legis clxxxiij. Epistola 1 scribit Caspar Schlick Cancellarius Imp. ad Cardinalem sancti Angeli dominum Iulianum: Illi Cardinales qui tanto tempore autoritatem ecclesiæ, ac generalium prædicabant Conciliorum, ut mori pro illa uelle uiderentur, unis sui regis literis, quibus non mors, sed priuatio beneficiorum mandabatur, Basileam dimisere. Sapiunt quippe, fide potius q̃ plebe uolunt carere. Non tamen procul abierunt, sed apud Solotorn resident, secundos iussus expectantes. Recedunt enim inuiti: sed magis stringit bursa quàm honor. Quid enim saluis infamia nummis?

Anno Dñi mill. ccccxlix. Cum Ludouicus Cardinalis Arelatensis à Concilio Basilieñ. ad Germaniam inferiorem missus, & legationis iam munere functus, Basileam redire uellet, quarto supra Argentoratũ miliario, à Iohanne comite de Eberstein, & Baronibus de Lutzelstein, uiolenter inuaditur, obruitur, & equis mulisq; onerarijs spoliatur. Cardinalis aũt uix euasit ad oppidũ Benfelt festinãs, quẽ, audito ciuitatis nomine, respondisse mox ferũt: Bene ualet pro nobis. Captiui in arcem Franckenburg ducũtur, Cardinalis ad Sletstat cõductus, cuidam Iohanni de Lapide, qui tres linguas probe nouerat, inter cętera dixit: Si nobiles illi qui nos spoliarunt, scirent in quibus negocijs legationem susceperimus, & quantũ pro gloria & laude & incremento Germanicę nationis laboremus, non solum nos non spoliassent, sed corpore & rebus & cõmeatu nos iuuissent.

In sessione quadam Cõcilij Basilieñ. fertur dixisse: Ecce Christus uendebatur pro xxx. argenteis, sed ego preciosius multũ, quia pro sexaginta millibus aureorum per Gabrielem quondam Eugenium tradeudis & exoluendis, ut captiuarer, & sibi præsentarer, fui uenundatus. Qui ceperant Cardinalem, factum excusabant, quod frater Cardinalis, cum Armiaci uastassent Alsatiam, in Dambach fuisset magno incõmodo incolarũ: hinc putabant in omnes Gallos sibi ius esse: tandem per episcopum Argentoraten. Rupertum & ciuitatẽ, res fuit cõposita.

In Cõcilio Basiliensi Iulianus legatus Card. Tit. S. Angeli, multis nominibus cõmendabatur Sigismundo Rom. regi: ibi rex respondit: Tamẽ Romanus est.

Ex decretis Concilij Basilien.

Inter uaria decreta Concilij Basiliensis, libet unius & alterius meminisse.

Sessione xix. decretum fuit de Iudęis & Neophitis, ad orthodoxam fidem cõuertendis. Quod Diocesani omnes, quosdam in literis diuinis bene eruditos aliquot uicibus annuatim deputent in locis, ubi Iudæi uel alij infideles degunt, ad explicandum illis catholicæ fidei ueritatem, ut infideles cognito errore desistant. Ad quam prędicationẽ, sub pœnis tam commertij, per fideles illos interdicendi, q̃ alijs ad hęc opportunis, ipsos accedere compellãt. Ipsi Diocesani uero & prędicantes, ita se erga illos propitios, ac charitate plenos exhibeãt, ut nõ solũ propalatione ueritatis, sed & alijs humanitatis officijs ipsos Christo lucrifaciãt.

Iudæis & infidelibus prædicetur uerbum Dei.

Studia linguarum in precio habenda.

Et ut prędicatio sit fructuosior, prędicatoresq; habuerint cognitionem linguarum: omnibus modis seruari pręcipitur Constitutio ędita in Concilio Vuienensi, de discendis linguis, Hebræa, Chaldaica, Arabica, Græca. Et qui prædictas linguas docere debent, debita stipendia accipiant.

Concubinatus inhibitus.

Sessione xx. decretũ, ut publicus cõcubinarius à perceptione fructuũ omniũ suorũ beneficiorũ triũ mensiũ spatio, sit ipso facto suspẽsus, quos suus superior in fabricã uel aliam euidentẽ ecclesiarũ utilitatem cõuertat. Quod si non dimiserit, uel dimissam aut aliam publice receperit, iubet hęc synodus omnibus beneficijs omnino priuandum. Est autem publicus concubinarius, qui mulierem de incontinentia suspectã & infamatã tenet, & admonitus per superioẽ, nõ dimittit.

Hoc est idolum Veneris in locum crucifixionis statuere. Vide Chronica Vrsperg. supra.

Grauiter aũt inuehitur synodus in eos, qui iurisditionẽ ecclesiasticam habentes, pecuniarios questus à concubinarijs percipere nõ erubescũt, patiendo eos in tali fœditate sordescere. Et cũ omne fornicationis crimẽ lege diuina prohibitũ sit, monet oẽs laicos, tam uxoratos q̃ solutos, ut similiter à cõcubinatu abstineãt.

Quomodo

QVOMODO BOHEMI VOCATI AD BASIliensem synodum, & quo itinere uenerint.

ANno Domini Mccccxxxi. Mense Augusto Cardinalis Iulianus (rebus non succedentibus, nam Bohemi semper superiores erant, quanq; à nouo Pontifice Eugenio sententia anathematis damnati) uoluit ut Basileam uocarentur. Quare Iohannem Gelhusium Monachum Mulbrunnensem, & Hammannum Offenburgium, consulem Basiliensem misit primum ad Sigismundũ Cæsarem Feldkirchij tum agentem, deinde ad Fridericum ducem Austriæ, pro componendo bello, quod huic erat cum Philippo duce Burgundiæ. Fiebat hoc, ut reddita pace, tuto liceret Basileam uenire, literas accipiunt à sancta synodo Sigismundo Cęsari reddendas, quibus Bohemi & Morani ad Concilium uocabãtur, has ille mox in Bohemiam perferendas curauit. At cum Sigismundus in Italiam proficisceretur, Imperialem à Pontifice coronam suscepturus, protectorem interim uelut uicarium Concilio dedit Vuilhelmum Bauariæ ducem. Porrò cum synodus monita fuisset, nostras conditiones pacis à Bohemis accipere uelle post fœdam illam fugam, arbitrans hoc ignominiosum esse, misit Iohannem Niderium Theologum, & Iohannem Gelhusium, qui commodum redierat, ut uicinum Bohemis populum consolarentur, & Morauos, Bohemosq; ad Concilium ante uocatos, ad ueniendum sedulo urgerent. Hij Basilea discedentes, Monacum uersus (oppidum est Bauariæ) iter instituerunt. Vbi Vuilhelmum ducem, protectorem Concilij salutant, & monent, ut quamprimum Basileam ueniat. Mox Fridericum Marchionem Brandenburgij, Iohannem ducem Bauariæ, & Senatum Norinbergensem, ac alios Principes ac dominos partim literis synodalibus, partim ore adhortati sunt, ut nullo pacto fœdus cum Boemis inirent, quod Ecclesiæ nocere posset. Rogabant & nomine Concilij, ut si Bohemi legatos suos Basileã mittere uellent, deducerẽt eos, per suã quisq; regionẽ saluos. Omnes se hoc facturos receperunt. De uocatis Bohemis dici non potest, quã gauisi fuerunt omnes, pręsertim laici, cũ etiã lacrimas emitterẽt. Et tabellarius Norinbergẽsis, qui literas Concilij in Bohemiã tulerat, retulit quãta cum reuerẽtia literas accepisset consul maioris ciuitatis Pragẽsis, & quibus ipse pręmijs fuisset donatus. Multũ laboratũ est per Egrenses, Fridericũ Marchionẽ Brandenburgẽsem, Iohannẽ Bauarię ducem, & Senatũ Norinbergensem, de literis Cõcilij in Bohemiã mittẽdis. Porrò Bohemi non per omnia nostris fidentes, in literis petebãt, ut Oratores Concilij cũ Principib ꝯuicinis ad Egram uenirẽt, suos quoq; illic ad futuros ut de cõmeatu siue publica fide danda, quẽ saluũ conductũ uocãt, & alijs rebus tractaretur. Mense Aprili uenerũt Egram Oratores sacri Concilij, Heinricus Abbas S. Aegidij Norinbergẽsis, Iohãnes Nider Theologus, Prior domus prędicatorũ apud Basileã. Fridericus de Parspergo, Decanus Ratisponensis, M. Heinricus Tocgius Canonicus Magdeburgensis, Albertus pastor apud S. Sebaldũ Norinberge, & Iohannes Gelhusius, Mulbrunnensis monachus, cũ illustribus Principibus Friderico Marchione Brandenburgij, & Iohanne Bauarię duce, ac alijs proceribus ferè cum cc. & l. equis. Mense Maio Egram uenerũt. Bohemi cum xix. equis. Heinricus Tocgius postridie eleganti oratione Bohemorũ nuncios salutauit, Euangelium illud usurpans, declaransq;, Pax uobis. Mox ipsi proposuerũt, quã atrocibus iniurijs à nobis fuissent hactenus affecti, eamq; rem extitisse causam tot utrinq; cladiũ, gaudere se, q̃ tandem spes affulsisset, ut auditurẽ aliquãdo. Obsides postulabãt Bohemi, non quosuis, sed Principes & nobiles. Id cũ nostris non placeret, & res ita differreẽ, cepit uulgus apud Egrã clamare, quo minus cum Bohemis procederet concordia, per Ecclesiasticos stare & Principes. Proinde piẽtissimi Principes Fridericus Marchio Brandẽburgẽsis, & Iohannes Bauarię dux, suapte sponte se obligarunt. Hoc idẽ paulo post, rogãte synodo, fecit protector Concilij Vuilhelmus dux Bauarię, item ipsa synodus, & Cęsar Sigismundus. Pręterea promissio facta est, hoc idem omnes Principes & Ciuitates pręstaturos, per quorũ ditionẽ essent profecturi Bohemi, atq; adeo ipsam ciuitatẽ Basiliensem. Postulatũ & hoc est à Bohemis, ut ipse Cęsar pręsens esset in synodo, quã fieri posset plene cõgregata.

Vuilhelmus Bauariæ dux, protector Concilij.

Monacum.

De uocatis Bohemis omnes gauisi.

Egra.

Publica fides.

Oratores Concilij ad Egram.

Bohemi petunt obsides.

Universidad de Deusto Biblioteca

Conuentus Egrensis durauit dies xxi. In quo fuerunt etiã ornatissimi uiri, Petrus Volkamer, consul Norinbergensis, & Conradus Cuonhofer, iussu, sumptuq; suæ ciuitatis. Venerunt Bohemi, & quamq; audissent nostros miranda pollicentes, adhuc plane non fidebant. Quare delegerunt duos nuncios, Nicolaum Hunpoltzium. & Iohannem Zanensem, qui Basileam irent, & cuncta diligenter explorarẽt. Hos Conradus Episcopus Ratisponensis, & Conradus Seglauer, Decanus Eistettensis, Catelspurgũ usq;, ubi Marchio degebat, deduxerũt: in hoc à synodo paulo ante emissi, ut expiscarẽtur, an essent uenturi Bohemorũ legati. In comitatu uero è nostris erãt, Abbas Eberacensis, & cęteri nuncij sacri Concilij. Cum Biberacum uenissent, quidam infœliciter curiosus, ex altero Bohemorum nuncio quęsiuit, unde nam esset, Respondit is se Zaczensem esse. Illic, inquit ille sunt execrabiles hęretici, & pessimi homines &c. Qui propter huiusmodi conuicium, ueluti uiolator publicæ fidei, statim in carcerem raptus est, plus pœnæ dependsurus, nisi ipsi nuncij Bohemorum, & Abbas Ebracensis, precibus hominem liberassent. Cum uenisset Basileam, uino & piscibus fuerunt à Senatu donati, manseruntq; illic dies quinq; & dimidiatum. Hij nuncij cum fuissent domum reuersi cum diplomatibus Concilij, indicassentq; quæ uiderant, rem uidelicet agi serio, nec subesse dolum, delecti sunt Oratores ad Concilium mittendi de regno Bohemiæ, & Marchionatu Morauiæ, Iohannes de Kraimtz, Iacobus de Vurzies sonitz, Benesius de Makrouuitz, Iohannes Veluuar de Praga, Mathias de Clumdezan, Laurinus de Hradisse. Gregorius de Curia, Nicolaus scriba Pragensis, M. Iohánes de Roccizano, M. Petrus Payne de Anglia, Procopius ductor exercitus Thaboritarum, Nicolaus de Pelerzunau, Marcoldus de Zbaraslauitz, Martinus de Chuidmi, & Petrus Zaczensis. Qui cum in Tusca conuenissent, illinc per nostros in Cambiá sunt producti, cum xxxij. equis per nobiles uiros, Hinskouerũ, Pflugium, Pauelstorferum, Fridericum Prępositum Ratisponensem, & alios ubi Conradus Ratisponensis Episcopus substiterat. Ex Chambia Suenkendorphiũ itum est, atq; cũ iam Norinbergæ uicini essent, Mathias Clumpezanus prefectus, Piestensis uexillum protulit, cuius una pars crucifixi imaginem habebat depictã, altera calicem Eucharistiæ figura superposita, sicq; Norinbergã sunt ingressi. Verum, cum à nostris moniri essent, id postea nusq; fecerunt. Norinbergenses pręter uinariũ atq; piscarium munus etiam xxij. equites concesserunt, qui illos Vlmam comitarentur. Ex Norinberga Albertus Marchionis filius, in Guntzenhusium produxit. Oetingensis comitis ministri Nordlingam, & postero die Vlmam, Vlmenses porrò Biberacum & Sulgouiam usq; inde exceptos, Iacobus Truchses de Vualpurgo, eques auratus Stockacum produxit. Satellites ducis Bauarię Vuilhelmi, Schaffhusium post deduxerunt, illic naues ingressi, Basileam uenerunt quarto die Ianuarij. Nona eiusdem mensis, cum synodum accessissent, Iulianus Cardinalis orationem ad eos habuit, summo patrum consensu benigne & lucuenter eos adhortans ad ea quæ unionis sunt & pacis. Ex re sua facere Bohemos, qui aquæ fluenta apud Conciliũ quęrerent, matremq; tandem audire statuerint. Responsum est à Bohemis, se neq; Concilia, nec Ecclesiam contempsisse, aduersus inauditos sententiam Constantiæ latam, nihil de religione Christiana detrahere. Interrogati quæ nam essent illa in quibus à Romana Ecclesia dissentirent, quatuor articulos proposuere.

Catelspurgum.

Biberacum.

Basilea.

Vexillũ Bohemorũ.

Norinberga.

Guntzenhusium.

Nordlinga.

Sulgouia.

Stockacum.

Schaff husen.

Basilea.

I. De communione diuinæ Eucharistiæ, sub specie panis & uini.
II. De ciuili dominio, quod clericis interdictum, diuina lege dicebant.
III. De prædicatione uerbi, quam liberam omnibus arbitrarentur.
IIII. De publicis delictis, quæ nulla ratione toleranda putabant.

Verum cum Iulianus legatus etiam alia se accepisse de Bohemis affirmaret, ꝓ religiones mendicantium inuentum diabolicum prędicarent. Assurgens Procopius, neq; hoc falsum est, inquit. Nam si neq; Moses, neq; ante eum Patriarchæ, neq; post eum Prophetæ, neq; in noua lege Christus, neq; Apostoli instituere mendicantes, quis non intelligit diaboli, tenebrarumq; opus esse? Excepta est ingenti auditorum cachinno Procopij uox. Selegerunt Bohemi quatuor Magistros

Religiones mendicantium ex diabolo.

Procopij Bohemi uox risu excepta.

stros qui suos articulos ex diuina lege sumptos ostenderent, qui eos confutarent ex cœtu patrum totidem. Disputatũ est quinquaginta diebus, multa in utramq; partem adducta. Missi & Oratores ex Cõcilio in Bohemiá, multa agitata, nunc pacis spes facta, nunc belli metus. Inter hos primatius fuit Philibertus Episcopus Constantiensis, natione Gallicus. Legati Basileam remissi, qui declarationem super articulo cõmunionis expererent. Quumq; nulli essent Ecclesiæ redditus, ex quibus ali templorũ ministri possent, iussit Imperator ex fisco regio per singula Canonicorum capita hebdomadatim aureum nummum distribui, minoribus clericis dimidium dari. Ea res annue aureorum sex millia Pragæ apud Ecclesiam cathedralem absumpsit. Hæc Syluius.

Oratores Concilij in Bohemiam missi.

Turcarum Imperator ea tempestate sæpe antea ab Imperatore oppugnatus, tum non solum treugas, sed perpetuæ pacis fœdera cum Imperatore iniens, misit Basileam solennes ad id perficiendum Oratores. Sciens Imperator, in Ecclesiam iussit apparari suggestum, in quo imperialibus fultus ornamentis, consederat. Ante Oratores ibant qui dona ferrent, uiri duodecim, alij duodecim uirorum paria fuisse contendunt, qui manu singuli gestarent aureos cyphos apertos, Imperatori dono. Successit alius ordo, ferentium uasa aurea geminata, proculdubio non uacua, sed aureis nummis plena. Inde tertius ordo ferentium pannos, uoluto & auro preciosos. Post omnes quidam ferebant uestem serico, auro, gemmis, incomparabilem. Quæ omnia Imperator suo ordine excepit. Perfecto propter quod uenerant negotio, honoratos, & pro magnificentia sua donatos, remisit domino suo, quem etiam non paruis muneribus uicissim honestabat.

Turcæ Legati ad Conciliũ Basiliense.

Interea & Grecorum Imperator Iohannes misit Oratores suos ad Concilium Basiliense, optans omnimodam fieri unionem.

Imperator Sigismundus Comitia Francophordiæ indixit, ad reformandum imperij statum in capite & membris. Constituit enim summæ prudentiæ uir industrius, iam euo maturus à suo ordiri gradu. ut omnia componens, cæteris iustiori causa immineret. Primo, quid ad Imperatorem pertineret, quę uigilantia, quæ instantia, quæ singulorum in suis iuribus defensio. Secundo, quid à suis debeatur Imperatori, quæ obsequia, quæ obedientia & subiectio. Tertio, de imperij iuribus. Quarto, de imperij neruis, de uectigalibus, sine quibus ne inferior quidem principatus posset consistere. Sed admonere potuit, cogere renitentes non potuit. Quis enim leonibus, ursis & lupis (ut ille in figura monstrabat) extorquebit aquilæ primarias pennas? Quinto, commonuit quemq; sui ordinis, ut regni Principes iustitiam facerent, itinera publica secura prestarent, latrones insectarentur. Alb. Krantz.

Iam annus erat Mil. cccc. & xxxvij. Cum Sigismundus Romanorum Imperator & ipse finem uiuendi fecit, multos euacuans principatus, de quibus oriri contentio plurima formidaretur, si unicam filiam non reliquisset, quæ nupta Alberto Austriæ duci, finem fecit controuersiarũ, nam per illam successit in regnis Vngariæ atq; Bohemiæ, breui etiam post peruenies ad regnum Romanorum.

SIGISMVNDI MORS.

Corpus Sigismundi in Varadino, ut ultima uoluntate constituerat, tumulatum est, Barbaram Imperatricem uxorem, Sigismundi morte insolescentem, cum iam nouum maritum quęreret, cui regna sociaret, proceres uinciri iubent. Vna ipsa captiua, & Imperatoris cadauer deuehuntur, miserabile spectaculum, & rerum humanarum singulare documentum. Infamis Imperatrix, quæ stultas uocauit omnes fœminas, quæ uoluptatibus non inseruirent.

Sigismundi mors.

De Sigismundo Aeneas Syluius in Europa sic scribit. Multa huius Sigismundi egregia facinora memoriæ prodita sunt. Inter quæ illud pręclarissimũ, quod Ecclesiam Catholicam in tres partes diuisam, coacto apud Constantiam generali Concilio ad unitatem redegit. Italiam, Galliam, Hispaniam, Angliam, huius rei causa peragrans Vitoldo Lituaniæ duci, ut se regem appellaret, missa corona indulsit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dulsit. Prius tamen ille uita decessit, quam solennia coronationis expleret. Prussiam, quam rex Poloniæ fratribus beatæ Mariæ, Teutonicorũ armis ademerat, restitui iussit. Cum Venetis duce Pipone Florentino grauia bella gessit. Vuenceslaum Bohemiæ regem, Germanum suum, ꝗ regno inutilis esset, coniecit in uincula, ꝗuis negligenter custoditũ, magno reipub. malo, quidam Bohemi è carceribus surripuerunt, coronã imperij ab Eugenio Pontifice Romę accepit, Bohemia, post multas calamitates, uix tandem potitus est, Marchiam Brandenburgensem Friderico Burgrauio Norinbergensi dono dedit, filiam Elizabet ex Barbara natam, Alberto duci Austriæ in matrimoniũ copulauit, illiq; demũ apud Zuoymã Morauiæ ciuitatem morienti, regna quibus pręfuerat, ultima uoluntate reliquit.

Anno Domini Mccccxxxvij. Dum Sigismundus Sueuorum terram perambulat, & Vlmam uenit, ecce eadem die quoddam genus piscium copiose, de regni finibus Vngariæ, incognitum per piscatores ibidem, illico prensum, & ad Imperatoris præsentiam delatum, apparebat. Quod Imperator non sine grandi admiratione mysterij prospiciebat. Hij sunt (inquit) nobilis Vngarię regni ueri regnicolæ, nobis obuiando, cateruatim occurrentes, & nos in regnum nostrũ reuersurum, requirendo nunciantes. Eamus igitur uisuri terram nostram. Recedente rege, pisces disparuerunt. In itinere moritur in oppido Snayme, Olmacensi diocesis. Hæc Malleolus.

Græci interea, ut erat constitutum, ad Concilium properabant, qui & si galeas haberent obuias à summo Pontifice prouisas, tamen suis in nauibus uenere Venetias, Iohannes Imperator, Iosephus Patriarcha Constantinopolitani, ad septingentos erant uiri, in eorum comitatu, prælati, nobiles, docti. Eugenius Pontifex, & de aduentu Græcorum, & ꝗ occasionem Concilij per eos haberet, instituit transferre Ferrariam, desuper emittens litteras Basileam, & in omnia loca opportuna. Græci quidem, ubi intellexere motũ Pontificis, ut ei gratificarent, graua-
Vacat imperium. uabãtur in Basileam transire. Sub hoc tumultu Christianismi, uacabat imperiũ, Papa unionis Græcorum causam pręse ferens, patres Concilij, Ferrariam uocat.

QVI EX GRAECIA AD CONCILIVM uenerint Ferrariam.

Operæprecium est agnoscere, qui ex Gręcia uenerint, Patres & Principes. Ipse dominus Ioannes Imperator Constantinopolitanus, dominus Demetrius despotes illustrissimus, dicti regis Germanus, quisq; suis cum procerib⁹, Patriarcha Constantinopolitanus cum infrascriptis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & Officialibus curiarum, Archiepiscopus Trapezontinus, Ephesinus, Chisitensis, Heradiensis, Monenbussiensis, Sardensis, Nicenus, Nicomediensis, Tornobensis, Lacedemoniensis, Mitilenensis, Noldebacensis, Rhodiensis, Amentesiensis, Suranensis, Nelausenensis, Droniensis, Athenienses, Corinthius cum multis alijs omnes Archiepiscopi, cum multis sine nomine Episcopis, Officiales, Patriarchatus Constantinopolitani, qui Græce σκευοφύλακες appellãtur, hoc est cruciferi, Magnus Scacelarius, Magnus Cartophilax, Magnus Ecclesiarcha, Protodicus, Nemerophilax cum quinquaginta Clericis. Abbates, Magnus Prothosyncelus, Abbas Gerontinus Pantonatoris cum alijs multis Abbatibus, Ambasiatoribus. Hij omnes Principes Ecclesiastici & seculares traxere in comitiua & ministerio octingentas personas. Hæc igitur per catalogum paucis referuntur, ut dolentes uideamus, quid, quantumue in capta Constantinopoli amiserit Christianismus, ut summo dolore prosequamur tantam iacturam Christianitatis. Excepti sunt hij permagnifice Ferrariæ. Erant plures ex eis qui linguam calleret latinam. Erant rursus ex latinis multi qui sciebant Græce. Inceptis tractatibus cepit pestis seuire in eo loco, quæ ratio fuit transferendi Concilij Florentiam, ibiq; cepta Ferrariæ sunt continuata, diuq; disputatum super articulis & punctis discrepantiæ, Latinorum, Græcorumq;. De processione spiritussancti, de Symbolo Niceno. Ostensum discrepantiam esse magis in uerbo quam sensu. Interpręres erant Nicolaus Euboicus, Ambrosius Camaldulensis Abbas. Fit unio Orientaliũ & Occidentalium ecclesiarum, quæ utinam mansisset.

Iactura Christianorum, in amissa Constantinopoli.

Transfertur Concilium Florentiam.

ALBERTVS II. XXXVI. GERMANORVM Imperator.

Anno Christi M.cccxxxviij. Principes Electores in Francofordiam euocati, elegerunt in regem Romanorum ALBERTVM Austrię ducem, Sigismundi prædecessoris generum, qui iam ante coronas Vngariæ & Bohemiæ in dotem promeruit, per eandem suam conthoralem, coronatus Aquisgrani.

De hoc legis in Syluio capite primo Europæ: Albertus apud Albam regalem cum coniuge coronatus, Bohemiæ quoq; diadema suscepit, cuius fœlicitatem admirati Germanię principes, & ipsi suum sanguinem extollere decreuerunt, Romanum ei cõmittentes Imperium. Id Alberto suscipere non licebat, nisi primores Hungariæ indulgerent, quibus haud ex usu uidebatur suum regem Teutonibus imperare, atq; ob eam causam iureiurando Albertũ obligauerunt, ne suo iniussu Imperium acceptaret. Vocati tamen ad regem, qui tum fuit Vuiennæ, uicti precibus, prębuere consensum. Ille imperio auctus, ad Hungariam redijt, aduersus Turcas, qui tum Rasciam inuaserant, arma moturus. Sed dum Budę moram facit (ea est regum sedes) iudex ciuitatis natione Teutonicus, Hungarum quem piam ob delictũ fluuio dimersit. Id Hungari molestissime tulerunt, quibus Teutonicum nomen exosum est. Excitatur tumultus, Hungari arma corripiunt, obuios Teutones passim trucidant. Iacobus Marchianus ordinis Minorum professor, tumultum sedaturus, Saluatoriq; crucifixi simulachrum gestat, modo precibus, modo lachrymis furorem incensæ plebis lenire conatus est. Sedato tumultu, Georgius Palocius Strigoniensis ecclesiæ pontifex moritur, apud quem præciosa regni suppellex in custodia fuit. Rex Strigonium petit, & regina cum eo: aperiuntur arcæ, in quibus thesaurus obseruabatur, coram regina. Illa, clam subtracta corona (quam sacram appellant) fideliq; anui tradita, arcas claudit atq; obsignat.

Albertus paulopost Dranum usq; fluuium proficiscitur, ibiq; castrametatus, maiores copias expectat, cum quibus Turcas inuadere possit, Sindronium obsidentes: prius tamen expugnatum est oppidum, quãm auxilia uenirent. Ipse Budam reuersus, cum dysenteria laboraret, Vuiennam repetere statuit, siue moritu-
rus inter suos, siue quod aerem in quo fuerat nutritus, conseruare aliquid ad sani *Peponibus delectatum, ferunt dysenteriam incidisse.*
tatem sperabat: sed in itinere magis ac magis morbo affectus, relicta uxore pregnante, obsignatoq; testamẽto, in uilla quæ Longa dicitur, vi. Calend. Nouemb. è uita decessit, religiosus princeps, & qui liberalitate simul iustitiaq; præstaret. Fuit quoq; in bellis audax, & manu promptus. Morauos ac Bohemos armis subegit: Polonos late uagantes intra regnũ suum cohercuit. Magna de se Christianæ Reipublicæ promittere uidebatur, nec minora populi de sua uirtute concœperant: pulcherrimæ spei satisfieri, breuitas uitæ non sinit. Repente occidit, quę breui ad summum potentiæ creuerat: neq; enim biennio toto imperauit princeps longiori dignus uita, & in quo spes erat recuperandorũ de Imperio iurium perditorum. Statura eius procera fuit. neruosum & ualidum corpus, facies terrifica, more gentis erasa barba, superius labium intensum: uestem haud splendidam balthenis auro granis cinxit, nec uuquam lateri defuit ensis. Corpus eius in Alba reconditum est. Cognita regis morte, conuenientes Hungari, indignum ac periculosum æstimant, tantum regnum unius fœminæ iudicio subiacere, regina magnis precibus hortãtur, Vladislaum Poloniæ regem, qui populum armis tuetur, sibi ut uirum ascifcat. Consentit mulier, ea conditione adiecta, ne quod filio præiudicium fiat, si masculum pariat. Legantur in Poloniam prælati Ecclesiarum, & principes regni: quibus iter agentibus, Ladislaus posthumus nascitur, qui mox ut in lucem prodijt, apud Albam regalem & baptismum Christianæ fidei signaculum, & militiæ cingulum, & sacram Hungariæ coronam, quam mater penes se habuit, eadem die accepit. Inde sublatus, in tutela Friderici tertij Cæsaris, duodecim fermè annis fuit, cui mater & ipsum & coronam commendauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVSTICANA BELLA.

IN hac generatione sub Sigismundo Imperatore in regno Hungariæ duo Rusticana bella, autoribus duobus rusticis, altero Antonio, altero Martino, cœpere. Antonius in transsyluanis regni partibus, Martinus postea in terra Nir & Zamsos keutz magna rusticorum ui collecta, & nomine regio assumpto, uexillis eleuatis, in gentibus uelut inundatio quædam erumpentes, uitibus regnũ ipsum subijcere cupientes, hucillucq; ferebantur, nobilesq; uniuersos sibi occurrentes, interficiebant, ad uillas uero & oppida, ut illis adhęrerẽt, nuncios cum sanguinolentis gladijs mittebant, nolentes uero inclinari, prædę & morti exponebant. Et in tantum rusticana hæc potentia creuerat, quod & armati illos pauebant. Tandem multa procerum expeditione contriti & debellati sunt, regibus ipsis morte mulctatis, cæteros qui euadere nequibant, alios oculis, alios naso & labijs, alios uero manibus truncauere.

Anno Domini mill. cccc xxxv. Apud Caietam memorabili est euentu pugnatum. Captus Alfonsus rex, & cũ eo duo fratres, Nauarrę rex, & Henricus infans, Iohannes Antonius Vrsinus princeps Tarentinus, Mattianus dux, trecentiq; alij illustres uiri. Capti reges ad Philippum uicecomitem perducti sunt, quos ille nõ ut hostes, sed ut reges & hospites penes se habuit: postremo amplissimis munęribus donatos, incolumes dimisit: rarum clementiæ exemplum in hoste. Sabel. Enne. x. lib. iij.

Causa Ecclesię interim uarie habuit. Misit Papa nuncios Apostolicos in diuersas mundi partes, iustificare factum suum, & accusare Concilium: sed tum suasi Græci & persuasi, pontificis partibus potius q̃ Concilij inclinauere. Venit & Iulianus Cardinalis Basilea, Ferrariam se conferens. Et inchoata est Ferrariæ rerum contrectatio, sed propter incipientem grassari pestem, in Florentiam translato Concilio, perfecta est unio Græcorum, sed tamen eodem quo sępe prius, exitu.

Poloni in Bohemos. Bohemi quidem huius Alberti tempore, Poloniæ regi se adiunxerant, & studebant hũc facere regem Bohemiæ. Poloni magnum exercitũ duxerunt in Bohemiam, adiunctis etiam sibi Thaboritis. Contra illos Imperator Albertus misit Albertum Marchionem Brandenburgensem: is aliquandiu cum eis pugnauit, quoad hæc causa inter Cæsarem & polonum componeretur.

Albertus Imperator magna copia in Vngariam iuit contra Ammuratẽ Turcã, qui Hungariam inuestabat. At Ammirates non expectauit aduentum Alberti: oppugnata Sindetouia, abscessit uersus Græciam, & inuadit Thessalonica.

FRIDERICVS III. AVSTRIAE DVX, XXXVIII. Germanorum Imperator.

FRIDERICVS III. XXXVII Germ. Imp.

Hoc ex inscriptione sigilli apparet,

Frider. imp. impense pacis amator.

ANno Domini mill. cccc xl. Imperio uacante, cõuenerunt Electores Francofordiam, & elegerunt FRIDERICVM Austriæ ducem, Ernesti ducis Austriæ filium, Alberti regis fratrem patruelem, adulescentem, mente senem, ætate iuuenem, xxv. enim aut circiter agebat annũ cũ eligeretur, in quo tum spes maxima fuit sustinendi imperij: sed erat ille Fabio Maximo propior quã Scipioni, multa reponens in cunctatione, nihil illi de celeritate conficiendæ rei. Prima illi cura fuit, sublata de natione Germanica neutralitate, subdere colla Eugenio Pontifici. Placauitq; Amedeum Sabaudię ducem, quem Basiliensi Concilio creatũ pontificem, dixere fœlicem. Ille enim suasu Friderici regis posito pontificis nomine, ad pedes uenit Eugenij

Eugenij, qui illum legationis titulo perornauit. Tum Concilium Basiliense paulatim subductis patribus cœpit euanescere. Scribit hic Krantz, Laus egregia Friderici pacem ecclesiæ reddidisse, sed aliquanto maior, si hoc adiecisset operi suo, ut auro prouinciæ non emungantur, uel ut ipse pater patrum, ex auro quod ex Annatis corrodit Christianismum tutaretur, non suos nepotes glorificaret. *Basilien. Concilium euanescit.* *Pontifex Ro. notatur.*

Erat autem Sigismundi filia Imp. Alberti uxor grauida: at Hungari nolebant expectare futurum hæredem, sed elegerunt Vladislaum iuuenem regem Poloniæ, in regẽ Bohemiæ. Vngariæ hactenus præfuerat Iohannes Huniad Matthiæ pater. Hic Iohannes Huniad magna clade Turcã Amuratem affecit, ita ut Amurates cogeretur inducias facere. Vbi uero Vradislaus in Vngariam uenit, spes erat multorum (quoniam Polonia & Vngaria uires iungebant) quod aliquid magni essent contra Turcam effecturi. Et fieri potest, ad eam tem Vladislaum propenso fuisse animo, honoris ambitione: quapropter Iulianus Cardinalis inducias factas cum Turca, dissoluit, hoc prętextu: Non posse cum Turca pacem fieri, sine consensu Papæ, quoniam totius Christianitatis hæc causa fiet. Tum Vladislaus contra Amuratem exercitũ duxit Varuam usq;, quæ non longe distat à Constantinopoli, tametsi Iohannes Huniad hoc uehementer dissuaserit, utpote is, qui populi sui uires satis perspectas habebat, uicissim Turcæ potentiam & conditionem abunde tenebat, nec sine magna causa cum Ammurate inducias fecerat. Et fertur cum Vladislaus à Vualacho Dracole peteret, ut & ipse mitteret auxilia, quod Vualachus dissuaserit. Nihilominus filiũ suũ cũ xx. mil. equitibus miserit, & Vladislao dixerit, q̃ donet ei ad illam profectionem celerrimũ equum & præciosum, & similem dederit filio suo: nam non cogitet aliud, quàm uincendos & ferendos esse eos. Idcirco debeant ad manum habere istos equos, & cum necessitas exposcat, insidentes fuga sibi consulere. Turcæ uero circunspecte omnia agebant: & ante quam Hungari suos in ordinem redegissent, adoriebantur Turcæ. Vtut autem Christiani strenuissime agerent, interfectis multis Turcis, tamen Turcæ multitudine superiores uicerunt, & iuuenem regem Vladislaum interfecerunt. Posthac Cardinalis Iulianus quoq; in fuga interimitur, dum iumentum aquaret, ipsi aggressi hominem, quem auro refertum putarent, occiderunt. Huniad uero, utpote prudens bellator, prudenter agebat, & euasit. Hęc strages facta fuit anno Domini mill. cccc xliij. decima die Nouembris. *Vladislaus Polonus eligitur in regem Bohemiæ.* *Vladislaus contra Ammuratem.* *Vualachus Dracoles.* *Equi ad fugam.* *Cardinalis Iulianus interimitur.*

Amurates post hunc conflictum factus fuit monachus Mahumeticus, putans quod in suo regimine satis effecisset, quod in clade euasisset uictor: nec uoluit ultra fortunam experiri. Huniad uero rursus congreditur cum Turcis, & ita eos angustauit, ut rursus peterent Ammuratem regimento præficiendum, & ducem exercitus contra Huniad. *Ammurates fit monachus à conflictu.*

Posthac ubi amissa fuit Constantinopolis, & Mahumetes Turcarum Imperator potenti manu Hungariam inuaderet, Huniad hũc Mahumetem grauiter oppressit, & sustinuerunt Turcæ ingentem stragem. Hac ratione Huniad totã Europam liberauit. Nam si hæc inuasio successisset Mahumeti, ab Italia & alijs terris non abstinuisset.

Post mortem Vladislai, Hungari Ladislaum iuniorem hæredem, filium filię Sigismundi, in regem susceperunt. Sic Ladislao puero regnum Hungarię, quod cognominis eius alius Ladislaus in questionem uocauerat, sine controuersia reditur. Hic Ladislaus post aliquot annos adolescentiæ, Pragis mortuus est.

DE DELPHINO REGIS FRANCIAE FILIO, ET Armiacis, Alsatiam obsidentibus, & Suitensibus apud Basileam miserabili clade prostratis.

Ex Epistola Aeneæ Syluij 57.

ANno Domini mill. cccc xliiij. Venit per hos dies Ludouicus Delphinus Vuienensis, ac primogenitus regis Franciæ, cum magno exercitu infra limites Imperij, oppidumq; obsidione cinxit, cui nomẽ est mons Belligardi, quod ab imperio comites de Vuirtenberg habẽt in feudum. Ibi cum *Ludouicus Delphinus.*

Universidad de Deusto Biblioteca

aliquandiu Delphinus maneret, cum castellanis tandem conuenit, ut sibi ad certum tempus oppidum traderetur, quo lapso, id libere restitueret. Nam aliter uidecreuerat expugnare, ut locum haberet in quo morari posset, quia non decebat regis filium in campis degere absq; tecto. Postquam Delphinus Biligardi potitus est, famam undiq; sui aduentus publicauit, sed nõ uno modo apud omnes. Apud aliquos nanq; se in auxilium nobilitatis uenisse prædicabat, tanquam in Germania per communitates esset oppressa. Apud alios uero uocatum se dicebat per Rom. regem contra Suitenses. Nonullis autem se uelle uendicare iura domus Franciæ asseuerabat, quæ usq; ad Rhenum protendi dicebat. Et hac causa urbem Argentinam obsessurum se affirmabat. Dicebat etiam & propter ducem Sigismundum se uenisse. Et hos rumores ubiq; publicari studebat, non quod ita esset, sed quod fauorem ob eam causam sese putabat habiturum. Dum hæc fama sic percurrit, Nobiles Alsatiæ, quibus grauior uidetur Suitensium dominatus, Oratores ad Delphinum mittunt, eumq; rogant, ut præsidia contra Suitenses præbeat.

Variæ causæ aduentus Delphini.

Nobiles contra Suitenses.

De Delphini exercitu uaria dicta sunt: qui maiora sequuntur, lx. millia hominum in eius comitatu fantur haberi: qui minora, probant xxv. millia: medij uel xxx. uel vi. & xxx. millia censent esse. Concordatum inter Delphinum & Alsatieñ. xxv. millia hominum ex suo exercitu per hyemem in oppidis Alsatiæ recipi: ipseq; Delphinus & Turricensibus & alijs obsessis ferre opem promittit. Veniebant iam Delphini gentes, quæ uulgo uocantur Armeniaci, in subsidium cuiusdam castelli, quod Suitenses prope Basileam obsidebant. Suitenses ut hoc senserunt, non expectatis hostibus, ad uiam pergunt, primasq; Armeniacorũ turmas inuadunt, stragem dant, plurimosq; neci præbent. Armeniaci retro pedetentim fugientes, ad maiorem exercitum se recipiũt. Illi sanguinis cupidi, & auidi uictoriæ, dum gloriam quærunt propriam, salutem amittunt. Ventũ erat ad hospitale S. Iacobi, quod uix quatuor stadijs à Basilea distat, ibi uniuersa multitudo Armeniacorum in Suitenses irruit, nonnullis antẽ portas Basilieñ. positis, qui exeuntes obseruarent, cederentq;. Committitur atrox & miserabile prælium, cedunturq; ex utraq; parte plurimi. Horrendum auditu est. Euellebant sanguinolentas ex corporibus suis sagittas Suitenses, ac truncatis manibus in hostes irruerunt: nec prius animam exhalabant, q̃ occisorem ipsi occidissent. Quidam hastis confossi, & onusti telis, inter Armeniacos currentes, necem suam uindicabant. Erant quatuor Armeniaci, qui Suitensem unum insequebantur. Iamq; illi telum confossum strauerant, & supra corpus grassabantur: tum eius comes arrepta bipenni, in quatuor illos fertur: ex quibus duos obtruncauit, alios uero in fugam dedit, ac deinde semianimũ corpus super humeris recepit, & inuitis hostibus portauit ad suos. Erat retro Suitenses muros quidam horti S. Iacobi, qui illic se tutos ab una parte rebantur, solumq; in fronte pugnabant. Sed Teutonici qui cum Armeniacis erant, intrantes hortum, murum perfodiunt, Suitensesq; à tergo feriunt, quẹ res magna causa ruinæ Suitensium fuit. Pugnatur tum ante & retro. Iam uiro uir imminet, nec iam eminus, sed cominus ferrũ stringitur. Suitenses quasi leones per omnem exercitũ uictores uagantur, cẹdunt, sternuntq; omnia, ut qui iam non in spem uictoriæ, sed in mortis ultionẽ se pugnare sciunt. Prælium à principio diei usq; in finem tractum est. Ad extremum non uicti Suitenses, sed uincendo fatigati, inter ingentes hostium cateruas ceciderunt. Victoria lugubris atq; cruentissima Armeniacorum fuit, campusq; liber eis mansit, non uirtute, sed multitudine superantibus.

Hospitale S. Iacobi apud Basileam.

Memorabile.

Teutonici cum Armeniacis.

Numerus occisorum Suitensium.

Ex Suitensibus qui plures occidisse iurant quatuor millia: qui minus, mille & quingetos uiros cecidisse aiunt. Ex Armeniacis dicunt aliqui plures desiderates esse, quàm ex Suitensibus. Magna cædes equorũ fuit. Plures Teutones dum ulcisci Suitenses uolunt, uitam amiserunt. Suitenses autem nulla res magis extinxit, quam magnanimitas, siue illa temeritas fuit. Nam dum hostes paruipendunt, eò deducti sunt, unde exire non potuere. Qui sapit, nec nimis timet hostes, nec contemnit nimis.

Dum hæc

Dum hæc aguntur, Rex Ro. Oratores ad Delphinum mittit, Episcopum Augustensem, & Iohannem de Eich Doctorem, nonnullosq; milites perscrutatum, quid causẹ sit q̃ imperium cum exercitu sit ingressus. Redeunt Oratores, & cum his Delphinus, suos ad regem destinat quinq; uiros præstantes. Interim ex parte Concilij Basiliensis, Cardinales duo, Arelatensis & S. Calixti, pluresq; alij Doctores Delphinum adeunt, & cum his ciues Basilienses, deprecanturq;, ne uel Concilio, uel Ciuitati noceat. Is rursus suos Basileam cum his nuncios mittit, qui adhuc ibi sunt. Habentq; diuersos concordiæ tractatus: Nam & Oratores Papæ Felicis, & ducis Sabaudiæ, totiusq; Suitensium factionis illic conuenerunt. Rumor est potissimum, urbem Basiliensem tanq̃ regni Franciæ sibi restitui, quod si fiat, magna priuilegia illi ciuitati pollicetur. Oratores autem Delphini, qui hic sunt, aiunt Delphinum, uocatu regis, cõtra Suitenses uenisse, dicuntq; se iam strauisse magnam inimicorum manum, suaq; opera remotam ex Thurego obsidionem, petuntq; firmari pacta cum nobilibus Alsatiæ percussa, stationesq; in hanc hiemem exigunt, quæ sibi si negent, non posse se dicunt abstinere quin noceant. Habent iam Lauffenberg, Seckingen, & alia quædam oppida, sed illa non sufficere prædicant, Brisacum & Friburgum uolunt adiungi. Exinde Sigismundum Austriæ ducem, ad consumandum matrimonium cum filia regis Franciæ, Delphinique sorore transmitti quẹrunt. Nihil adhuc responsi datum est. Faxit Deus, ut finis sit bonus: Nam murem in pera nutrire, quam tutum sit, Prouerbium docet, anguis torpentem frigore herinacium domi suscepit, qui calefactus extensis pennis, anguem domo pepulit.

Oratores Ro. regis, ad Delphinum.

Legatio Concilij ad Delphinum.

Mus in pera.

Habent Chronica Argentoratẽsia scripta, Armeniacos bis irrupisse in Alsatiã. Primum per Lotharingiã & Vuesterichã, numero xij. millia apud Zabernã ueniunt, & diebus xiiij. nemine contra stante, horrenda crimina designãt, tandem apud Mumpelgart rursus in Galliã abeũt. Altera uice Armeniaci apud Mumpelgart erumpunt, non sine ouatione nobilitatis Austriacẹ. Anno eodem Alsatiæ uicos, & nonnullas ciuitatẽs, dolo, proditione, blandimentis intrant, fidẽ non seruant, fertilissimã terrã misere uastant, igne, ferro. Vbi satis sẹuitũ est, & omne genus facinorũ cõmissum, insuper omnia uitẹ aliẽta uorarunt, & oẽm libidinẽ in ruinas ædificiorũ expleuissent, mutilus fractusq; exercitus in Gallias traducitur.

Armeniaci dicti, die armen Gecken.

Hic capitaneus in Chronica Argentoratensi uocatur Burckharius Munch, hunc est adnominatio Bourgalemonius, feruntur hunc dixisse, cũ uidere ferrum & cædi Suitenses, Germanice (hie watten wir in rosen) sed & homo bulla erat, uix enim effatus uerbum, cũ galeæ os aperit, uisurus uictoriæ delitias, lapidis iactu lætaliter percutitur.

Ro. Guarinus lib. x. habet, q̃ anno eodem de duorũ & uiginti mensiũ induciijs, inter Franciæ, Angliæq; reges conuenit, permissa utriq; libertate merces cõmutandi, atq; inter se negotiandi, per quod induciarũ tempus ne miles ocio torpesceret. Siciliẹ regi Carolus suppetias tulit aduersus Metenses, & quosdã Lotharingiẹ incolas, qui ei non parebant. Admonitis Metensibus obedire, cum dicto audientes non essent, eos Carolus circũsedit multis copijs, & Delphini prẹsentia potens. Firmata obsidione Ro. Imp. de Heluetijs quẹstus, q̃ imperio rebellarẽt. Carolus per Bourgalemoniũ Germanũ insigne equitem orat, partem militũ sibi contra descisentem, à se Heluetiũ cõmunicet. Ea res cum ingrata regi non esset. Delphinum Basileam cum copijs mittit, assistente illi Bourgalemonio Federici prẹfecto. Dum aũt uiam pergit Heluetiorũ, non contemnendã manũ non longe à Basilea offendit, in quos (cum in hortos quosdã se recepissent) arma cõuertens Bourgalemoniũ ante alios amisit, cum aliquot alijs interemptũ, fudit nihilominus hostem, & ad unum occidit. Inde ad sanctũ Hypolitũ mouens, spe oppidi confestim oppugnandi, cum id frustra conatus fuisset, habuit tamen sibi obtemperantes oppidanos. Sed Francus miles suo more ex agris prẹdas agens furentẽ gentem in se excitauit, ita, ut in diuersis locis cõsociati, Heluetiorũ manipuli non paruam copiarũ partem occiderunt. Igitur Baurgalemonio mortuo, suisq; partim occisis, Delphinus regionis asperitate cognita ad patrem, qui apud Nantium Lothoringiæ primarium oppidum erat, reuersus est.

Præerat Metensibus Iohannes Vitotus barbarus & ferus moribus homo, hic equo insigni utebatur, in cuius cauda assutũ erat tintinabulũ, ut ingrediens, egrediensq;, sẹuus Imperator auditetur atq; cognosceretur. Adeo quidẽ inhumanus, ut ex suis, aut ex hostibus captũ, neminẽ precio redimi sustineret. Si aũt cõpertũ

 haberet

Universidad de Deusto Biblioteca

haberet fœminas urbe egressas, de uitorum liberatione pertractasse, eas nece affi ciebat. Sed barbari crudelitatem uicit ciuium prouidentior modestia. Fatigati itaq; diurna obsidione Metenses, regem muneribus placant, ducentis scutorum millibus belli impensas, compensantes.

Alberti Brandenburgensis bellum, contra Norinberg.

Hoc tempore, qui fuit annus Mccccxlix. Brandēburgensis Marchio Albertus, cuius frater Fridericus Princeps elector, nouę prętrat Marchiæ, & alius Fridericus cognomento pinguis, ueterem tenebat. Ipse interim Albertus Burggrauius Norinbergæ, illum dominatum pro suo gubernabat. Erat illi tum difficillimum bellum cum ciuitate Norinbergensi, cum nescio quid iuris prętenderet, quod imperialis illa urbs negaret. Fridericus Ro. Rex, ad omnia quietus permanebat, luctari sinens utrosq;, magnis utrinq; cōtractis uiribus, aliquot pręlijs cōflixere. Multi Alberto Principes & nobiles tulere suppetias, multi quoq; comites, barones, milites in aduersis castris militauere. Marchionis fortuna aliquādiu in desperatione fuit, deinde quod uictus amisit, recuperauit victor. Sunt qui scribant Albertum Marchionem octaua uice superiorem fuisse. Cum autem per duos annos, tracto bello, uaria inuicem & dedissent & accepissent incōmoda, interuentu cōmuniū amicorū res in concordiā cum detrimento, ut fieri solet partium, peruenit.

Suitenses contra Thuricenses.

Anno Domini Mccccxliij. Suitenses montani & feroces populi, cum Thuricenses ex fœdere, quod cum eis pepigerant, desciuissent: comparato exercitu, in eorum agrum cuncta uastantes exiere. Quibus cum Thuricenses pręlio congredi pręsumpsissent, ad internitionem cęsi sunt, prope capellam S. Iacobi leprosorū domicilium. Tantaq; Suitensium in victos hostes crudelitas ac rabies fuit, ut eo ipso in loco partę victoriæ epulantes, congestis necatorum corporibus, ex illis & mensalia & sedilia apparauerint, & aperientes hostium cadauera, cruorem biberint, corda dentibus laniauerint. Suitenses imposuerunt Thuricensibus signo rubeæ crucis falso assumpto, quo nobiles & Thuricenses urebantur. Aeneas Syl. & Naucl.

Suitensium crudelitas.

Anno Domini Mccccxlvi. Friderico tertio Ro. Imp. regnante, magnū quoddam, & penè diuinum beneficium collatum est uniuerso terrarum orbi à Iohanne Guttenberg Argētoratensi, nouo scribendi genere reperto. Is enim primus artem impressoriam, quam latiniores excusoriam uocant, in urbe Argentoratensi inuenit. Inde Mogontiam ueniens, eandem fœliciter compleuit. Interea Iohannes Mentel id opificij genus inceptans, multa uolumina castigate ac polite Argentorati imprimendo, factus est breui opulentissimus. Huic successit Adolphus Ruschius, mox Adolpho Martinus Flachus, qui & ipsi Argentoratenses in natali solo hāc artem cum laude & gloria exercuerunt. Sixtus Rusinger Argentoratensis. Anno Domini Mcccclxxi. Neapoli, quomodo imprimi possent libri, primus ostendit. Ob quod factum Ferdinando regi, & Neapolitanę nobilitati chariſſimus fuit.

Alij uolunt Ioannem Faustium primū Mogontiæ inuenisse. Vuimphelingius in Catalogo Episcoporum putat Argentoratensem ciuem incomplete inuenisse, descēdisse uero Mogontiam, ad alios quosdā in hac arte inuestiganda laborantes, ductu cuiusdam Iohannis Gensfleisch, ex senio cæci, in domo boni montis, Zum Gütten berg, in qua cōpleta est hæc ars. At præsente Vrso, nō opus est quærere uestigia, ut habet Prouerb.

Adolphus Ruscius.

Sixtus Rusinger.

Sub idem ferme tempus Vlrichus cognomento Han, formas librarias, rem inauditam, nec unq; Romanis uisam, Romam attulit. Fuit is natione Germanus, cui cognomentū (ut dixi, erat Han) id latine gallum gallinacium significat, hinc falsus Campanus, & aliquot docti, existimauerunt hunc Vlrichum natione Gallum fuisse. De hoc Tetrastichon Antonij Campani legimus:

Vlricus Han.

Anser Tarpeij custos Iouis, unde quod alis
Constreperes, gallus decidit, ultor adest.
Vlricus Gallus, ne quem poscantur in usum
Edocuit pennis nil opus esse tuis.

Beroaldus de Germania.

Beroaldus Hendecasillabo celebrat Germaniam, rei frugi inuentricem.

O Germania muneris repertrix
Quo nil utilius dedit uetustas.
Libros scribere quæ doces præmendo.

Sunt qui putent fato datum Germanicis ingenijs, ut in ære tractādo cum primis ex-

mis excellant, quod claret in stanno, impressoriarū formularum, & alio inuento. Bombarda bellici tormenti genus, inuentum Germanicū, aliquanto quam sit impressoria ars uetustius, de quo supra & infra de Mortario, Germanicę Böler/ inuento. Anno Domini Mdvi. Böler.

BOMBARDAE INVENTAE.

Bombardæ inuentæ.

IN D. Malleolo hæc legis, De Pixidū aut Bombardarū inuentione, quæ ascribitur cuidam Bertholdo nigro Alchimistæ. Is primum Mercuriū arte paratū, tusui, uiuentis Basilisci, qui cuncta uiuentia uisu perimit, curiose prępositit, & Basiliscus defecit, & Mercurium necare nequiuit. Vnde cōmotus Bertoldus, Basiliscum cum habitaculo suo, in pulueres igne cremauit. De quo Prouerbium uncken brenner/ quo Alchimistæ per Germaniā sunt nuncupati. Proinde Bertholdus ingenio Philosophico consyderans, ꝙ naturaliter contraria contrarijs apposita, se non compatiuntur. Et ꝙ frigidum & calidum in extremis summe sunt contraria, quod apparet, dum aquæ frigidę applicatur candens. Hinc non dubitans ignem fore caloris apicem, & sulphuris materiem præ cęteris creaturarū ignis capacem, hinc Salpetram frigiditatis summę gradum tenentem. Vnde Mercuriū cum Sulphure Salpetraq; firmiter in olla ærea superius obstructa, constipataq; coniunxit, & ignibus uehementissimis applicauit. Et dum sulphur incenderetur ab intra, contrarium cum contrario manere non potuit, sed uas æreum confregit. Hæc uidens Berthold us sua sagacitate, fortiora demumq; fortissima uasa, metallina, ferramentisq; strictissimis conflictu comptobauit, & nullū tanti roboris firmari poterat, ut tantam uim sustinere ualuerit, imò disrupit, & sua uiolētia repagulū per parietes fortissimas, cum frangoris impetuosa concussione, terribili collisione & coruscatione transfixit. Dies diem docuit, & inde horrendas belli machinas hodie habemus.

Frid. III. Romam uenit cum Leonora.

Fridericus Imperator. Anno Domini Mccccliij. Regni suo anno xij. cum Leonora coniuge, Lusitaniæ regis filia, Pisis excepta, quo ex Hispania ad tempus puella fuerat, naui delata. Romam decreto petijt, raro ulli Imperatorum itum est obuiam, ab omnibus ordinibus frequentius. Nec ita multo postquam Romam uentum est, ambo corona imperij sunt à Pontifice donati. Dubitasse fertur ab initio uehementer Nicolaus Pontifex, ne in Friderici accessū, aliquis Romę motus oriretur. Quapropter ante illius aduentum loca quædam urbis mœnibus, præsidioq; firmauit, & ut ciuium studia sibi magis conciliaret uiros Romani sanguinis singulos, singulis prefecit urbis regionibus. Hos uulgo Marescallos uocant, suntq; primi illi coccina ueste donati, tenet adhuc mos, ut eodem nomine, paticq; numero uiri creentur, qui urbem à grassatoribus & siccarijs tueantur. Fridericus ex urbe Neapolim proficiscitur, ubi exquisitissimis honoribus est ab Alphonso rege acceptus. Etat Alphonsus Leonoræ pernecessarius, sed apparatu nihilo inferiore. Veneti eum in Germaniam abeuntem, publico honore excepe-

Frid. III. Neapolim uenit.

Frid. III. à Venetis splendide excipitur.

runt. Nullus unquam hospitum maiori studio & luxu ciuitatis cultus est, nulli tot spectacula exhibita, tot munera congesta, ex Venetijs confestim ille in Germaniam transijt. Sabellicus fertur decem diebus fuisse apud Venetos, & interprandendum dixisse, se amicum uelle esse Venetorū, sed posteri eius multa damna essent illaturi, Comites itineris tum habuit Albertū, fratruelem Austriæ ducem, & Ladislaum puerū duodennem. Vngariæ & Bohemiæ regem, Austriæq; ducem, ipso pueritiæ flore decorum, & amabilem, & cui Itali multos annos, & multa bona imprecarentur. Ea uota uentus, ne prouenirent, tulit. Ostenderunt hunc fata tantum terris, neq; ultra esse siuerunt, nam ut in Vuandalia Krantz habet, dum pro eo conseruādo, multa bella gererentur, dumq; illum Bohemia suscepisset alendum, & iam illi nuptiæ pararentur, anno ætatis decimo octauo, non sine suspitione ueneni moritur. Sed ad Fridericum redeo, qui tum paratus, ibat & redibat per Italiam, nulli formidandus. Videre ille potuit æquis oculis, quod priores non poterant, de uisceribus imperij alios incrassatos.

Ladislaus rex. 18. annorum moritur.

Hoc dum

Universidad de Deusto Biblioteca

Heinricus. Carolus. Sigismundus.

Hoc dum uindicare contendit Heinricus vij. ueneno perijt, non sine crimine florentinorum. Carolus eius ex filio nepos, qui ulcisci debuit, & imperij, & aui iniuriam euiscerandis aquilæ uiribus institit, dum pro extollendo ignauissimo filio patrimonium imperij impendit. Sigismundus iam emortuã rem reperiẽs, quod uoluit implere nequiuit, dumq; in alium respicit, qui se per Italiam duceret, tardo satis itinere penè irrisus, per mediam prouinciã uix penetrauit ad urbem, iam conspirantibus comitatibus cum Pontifice in cõtemptum Romani imperij. Sed Fridericus nimiũ quietus, tolerauit omnia. Cunctator, ut diu habebatur, saluteris, quod maturitati dabatur, sed illa nunq; peruenit, ut uim ostenderet. Quoties enim apud illum fieret rerum comploratio, q; hæc & illa fierent, hæc & illa timerentur, ferunt respondisse. Necdum esse tempus illa emendandi. Nec tamen illo uiuente, hoc tempus impletum est, nescitur quando implendum. Iam res eò uergunt, ut Alemannia, quæ pridem amisit uiuacitatem, omnem deinde perdat imperij honorem, rebus inclinantibus ad exteros, & libertas ipsa à Turca uocatur in discrimen. Hæc Albertus Krantz.

Frider. III. cunctator.

Tempus emendandi.

DE EXPVGNATIONE VRBIS Constantinopolitanæ, per Turcam.

Luctuosa Christianitati tẽpora.

AEC sunt illa luctuosa Christianitati tempora, per quæ bicipiti Romanorum aquilæ alterum defectum est caput, cum iam in Orientẽ ultra non aspiciat, uix defendere potens, quod ei reliquũ est in Occidente. Nam Turca dum contemnit adolescentiã regis Vngariæ, nec ab Austria sibi timet, uniuersam Græciam inuadit, magnã Europæ partem auferens. Hoc Græculi Imperatores passi, dum in regna multa scindunturr, exemplo futuri latinis, nisi letargũ iam mortalẽ induissent. Dum enim Orientis imperium diuiditur in Andrionopolitanum, Trapezuntium, & Constantinopolitanum, unum in tria, singulorum uires non tantæ remanserunt, ut truculentissimo hosti Turcæ occurretur.

Hac ergo tempestate. Anno Domini Mcccclij. Mahumetes Magnus, Turcarum ix. Imperator, in dicto recens bello, postq; diu multũq; pulsasset lateta Orientalis imperij, Constantinopolim urbem diu florentissimam, & in qua orbis Christiani caput alterũ uideri poterat, terra, mariq; oppugnauit, sensit enim Græcanicorum effœminatam molliciem. Tum demum auxilia poposcit Græculus Imperator, Nicolaus summus Pontifex, missis ad illum literis, primũ exprobrabat discessum ab unione catholicæ Ecclesiæ, quam Florentię Græci, Armeni, Indi excœpissent. Inde pollicitus est auxilia, sed dum ille molit, & apparat: iam actũ erat de rebus. Ergo Turcarum imperator, postea q; lvi. diebus nulla permissa requie, Constantinopolim oppugnauerat, & uir Italicus tutandorũ murorum suscepisset prefecturam, dum Turcæ actius imminerent, quam urbici tuerentur, capta est, insigne decus Christianitatis, Constantinopolis. Innumera ciuiũ multitudo, sine discrimine, sexus, ætatis, ordinis perdita. Rex ipse Constantinus Palęologus, ut ferunt, qui inerant, fugientes: dum per auersam ab hoste portam cum populo fugam parat, in ipsa pressura consumptus est. Sęuitum tamen est in cadauer mortui, truncatumq; caput delatum est per castra, in cõtumeliam uictorum. Prophanata templa, euersa altaria, imagines, in primis crucifixi domini in castra relata, consputaq; ridetur, cum inscriptione, Hic est Christianorum Deus, & ut omnem protinus nobilitatem extinguat, iubet preconis uoce nunciari, quisquis se nobilis ære persoluto uolet redimere in promptu permittere uictorem. Erupere de latibulis miseri sperantes libertatem, detecti principes ciuitatũ suo produntur indicio. Mox omnes iubet gladio feriri. In Christi sacerdotes crudelius desæuiens, plebem iussit in Asiam uenundari, fœminas & puellas, ut mancipia distrahi. Stuprate sacratæ uirgines, Matronæ in castra protractæ, libidinem impleuerũt spurcissimorum canum. Et illud æternæ Sophiæ consecratũ templum sordidatũ contaminationibus Mahometicis. Illa tum sunt facta, quę & dicta sunt, difficilia

Hic fuit Genuensium classis præfectus.

& auditu

& auditu horrifica. Vxorem Imperatoris Constantinopolitani, filias, & alias nobiles matronas & uirgines, iussit tyrannus in conuiuium sibi adduci. Ibi primum stupratæ, posthac dissectæ fuerunt. Qui talem ac tantam urbis calamitatẽ dignis defleat uerbis, neminem arbitror extare. Verum hæc & similia exempla exosam nobis facere deberẽt istorum tyrannorũ & trucum bestiarum seuitiem. Ferunt qui copias eius compertas habuerunt, trecenta fuisse millia, qui à terra oppugnarint: à mari triginta millia, trecentis uelis annotatis. Continuo in Peram Genuensium Coloniam, Constantinopoli uicinam, delatus, tam horrenda cõmisit, quæ ne literis debent commendari. Potitus Græciq capite, omnia facilius membra in suam redegit potestatem. Nam & Peloponesum (quæ & Morea) postmodum omnem armis deuicit, & populum in ea captũ, in seruitutem redegit. Idem in Achaia, Acarnania, Epyro, & maiori Macedoniæ parte fecit. Bulgariam quoq; totam, quæ iam annis Dccc. à Bulgaris tanquam limitaneis militibus excubitoribusq; Christianorum aduersus cæteram barbariem, infesta fuerat, mox Christianis abstulit, & Rasciam, Seruiam, & quicquid ab Adrianopoli usq; ad amnem Danubium interiacet, inuasit. Vualachia præterea paulopost timore concussa, pro magna parte ad ipsum defecit. Lesbon, quę & Mitylene, nobilem Genuensium insulam, maxima cum humani sanguinis effusione cœpit, eiusq; infœlices animas in Asiam omnes transportauit. Nec facile cõmemorari posset, uirorum nobilium ac sacerdotum multitudo, quos ubiq; cruentissima cęde capi fecit, senes, iuuenes, uiros ac mulieres in plateis ut oues interfici uidit, nullum matronis, nullum uirginibus seruans honorem. In Rascia principibus illis, quos Despotas uocãt, oculos erui iussit, multaq; inaudita alia et dictu horrẽda cõmisit.

Calamitas urbis Hierosolomytanæ.

Peloponesus deuicta. Epyrus. Bulgaria. Rascia. Seruia. Lesbon. Mitylene.

Calixtus Pontifex tum non desijt concitare principes in Turcam, missis prædicatoribus qui commonerent populum, datisq; indulgentijs, per urbes signo tertio die facto, precibus iuuarentur fidelium, qui in perfidum hostem Turcam pugnarent. Misit quoq; Patriarcham Aquileiensem, qui classe sedecim triremium cum auxilio Vngarorum & Vuandalorum, Turcam triennio uexatet.

DE BELLOGRADO VEL ALBA GRAECA, uulgo Kriechisch Weissenburg/ & Christianorum contra Turcam uictoria.

POst aliquot annos cum idem ferocissimus hostis in interiora Christianitatis ducens, Bellogradum oppugnaret, cœlitus Christianis auxilio proueniente, celebris ex hoste uictoria prouenit, Iohanne Cuniad Vaiuoda pugnante: is pater fuit Mathiæ regis Vngarorum. Iohanne uero Capistrano de Minorum obseruãtia monacho, pro muris populũ exhortante, & ad Deum clamante: O Iesu respice, ades populo tuo pro te laborãti. Vbi sunt misericordiæ tuę antiquę? Veni protege populum tuum, nequando dicant gentes: Vbi est Deus eorũ? Cæsa sunt hostium multa millia, & pro numero nostrorum plurima. Interceptæ hostis machinę bombardæ, & omnis generis bellicus apparatus. Eam nostrorum uictoriam tam impatienti animo fertur hostis tulisse Turca, ut lachrymas uir sęuus non teneret, ut barbam uelleret, & ea quæ solent insani, faceret. O si nostri tum principes usi ea fuissent uictoria, recentem hostis cladem præmentes, nec siuissent resumptis uiribus respirare, non extra spem fuissent tum omnem Europam fugato hoste occupare. Sed languidum caput, defecta membra, tum non sustinuerunt fortiter agere pro nostris. Erant in Macedonia nõnulli duces Christiani, quibus animus fuisset hosti occurrere, immo fugientem insectari, si suppetias ullas ex Christianis principibus sperauissent.

Iohannes Cuniad.

Victoria Christianorum contra Turcam.

Philippus dux Burgundię fertur in eam militiam dedisse nomen, quod meminisset genitorem suum Iohannem fortiter aliquando cũ Francis in gentem hanc pugnasse, etiam diu captum suo ære redemisse. Recte hic scribit Crantz formidandum, ne iratus Deus nostris criminibus longius se retrahat, & propter ecclesiam nõ recte ambulantem, in altum ut olim à synagoga regrediatur. Ipse enim iudicat populos, & mundum omnem gubernat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE IOHANNE CAPISTRANO.

Iohannes Capistranus. De huius literis ad Rochenzan & uicissim, uide supra in Cõcilio Constant.

IOhannes Capistranus Minorita in Germaniam descendit, prædicans magno zelo uerbum Dei in Austria, Bauaria, Suenia, Turingia, & Saxonia. In ciuitate Magdeburgensi, in nouo foro, maxima ad illum confluente multitudine, cũ esset Germanicę linguę ignarus, Latino sermone prædicabat latinis in tertiam horã, populo solis gestibus eius, quos antea non uiderat, satis uehementer permoto. Aderat ex Germanis sui ordinis fratribus uir æque doctus, qui post illum nõ minore tempore dicens interpretabatur populo quæ ille dixisset. Ita permouebatur auditorium, ut fœminæ abusum in ornatu, uiri ludos quibus tempora perdunt, scacorum alearumq; in unum contulerint & combusserint. Sed spiritus ille torrens, quo tum commotus populus, illa quæ diximus fecit, ut non diu perseueret. Facile redit res in abusum, ut est hodie cernere per omnes terras & urbes.

Nicolaus Cusanus.

Per ea tempora Nicolaus de Cusa Cardinalis Teutonicus (quod tũ fuit monstrum, corno rarius albo) uir doctissimus, legatione fungitur summi pontificis per Germaniam, quod Pius pontifex Germanis, quãm à multa memoria ullus pontifex, affectior esset, quod Germaniam ille Germanicus nosset, diu uersatus in eius pcouincijs. Multa hic Legatus constituit in prouincijs quæ apud metropoles seruarentur. Peruenit Magdenburgum usq; & Hildesheim, citra descendere non potuit, quod concitus in Italiam reuocaretur. Cum uenisset ad ecclesiam suam Brixinensem in alpibus. deq; illa disponere uoluisset, pro ueteri pontificum iure, non passus est Sigismundus dux Austriæ, ut ea in Germaniam tenderetur consuetudo, quod Romani Cardinales Ecclesias Germaniæ haberent in Commendis: quomodo abbatias & monasteria Italiæ, Galliarum, Hispaniæ, Angliæ, quæ una causa est in eis prouincijs creari Cardinales non in Germania, Graue oritur dissidium inter Ducem Sigismundum & Cardinalem, uterq; suum gladium distrinxit in alterum. Captus Cardinalis, custodiæ mancipatur. Pontifex execratione & maledictis insectatur ducem. Mittit ille in urbem pro se Oratorem, qui pontifici reddat sui facti rationem. Erat homo quidem doctus, sed pertinax, qui uenerat Orator, & qui pontificem in minoribus, se minorem cognouisset, ardentius tuetur causam Sigismundi commendatam. Vbi non profecit, appellationem interponit, quæ extat, eamq; in urbe publicat. Interim Papa & ducem & nunciũ eius execrationibus duris insequitur. Fugit Gregorius (hoc enim illi nomen fuerat) in Bohemiam, ibi ducta uxore, contemnit Pontificis execrationes. Interim omnis ducatus parens Sigismundo, ecclesiastico suppo- nitur interdicto. Sed facile principi cum principe conuenit, ubi Chrysostomus uenit in medium. Krantz in Vuandalia.

Sigismundus Austriæ dux contra Cusanum

Cõmendæ Romanæ.

Sigismundus appellat à Papa ad Concilium

De hoc Gregorio Heymburg dicto legis in Epistola Aeneæ Sylujij ad dilectis filijs Burgimagistris & Consulatui oppidi Nurenbergen. hunc denunciat excommunicatum.

APPELLATIO VENERABILIS DOCTORIS Gregorij Hyemburg, contra Pium papam.

VIs Consilij expers, mole ruit sua. Vim temperatam in sublime prouehit Deus. Papa Pius iam pridem per Breue Apostolicum, non testatum, sed annulo Piscatoris obsignatum, fertur excommunicasse Gregorium Hyemburg, nunquam euocatum cõtra legem Dei, qui damnaturus prothoplastum præuaricatorem, præmisit uocationem dicens: Adam ubi es? Similiter & Cayn, fraterno adhuc sanguine madentem, interrogans dixit: Vbi est Abel frater tuus? Sodomorum quoq; flagitia antequam Sulphuris exureret igne: Descendam, inquit, & uidebo, an clamorem qui ad me peuenit, opere compleuerint. Papa uero Pius, ui sola fretus, omni consilio neglecto, quãm tenuem telam orsus, quãm debilem texit rationem, quæso uidete. Saluator, inquit, noster Petrum Apostolorum principem ad gubernationem ecclesiæ substituit &c. Quis ignorat omnibus Apostolis Iesu esse præceptum, ut eant in orbem, prædicaturi fidem, baptismum, & salutem. Quis nescit passim omnibus esse promissum, ligatum esse in cœlis, quod ipsi ligarent in terris, & solutum esse quod

esse quod soluerent? Sed quod Cephæ singulariter dictum est: Tibi dabo &c. hocait Hieronymus esse factũ, ut tolleretur schismatis occasio. Et Ambrosius in Pastorali suo dicit, quod nedum Petro trina interrogatione interrogato, an amaret, terna responsione subsequente, amare se, teste ipso interrogatore Iesu, traditas sibi esse claues, sed & omnibus Apostolis contraditas. Apostoli quoq; post Ascensionem Domini conuenisse, ac Petrum sibi principem constituisse, & Antiochiæ in cathedram collocasse referuntur: nihil tamen de potestate uniuersis Apostolis à Saluatore data, & ipsorum omnium uniuersali missione diminuetunt. Ergo & hodie catholica exorat ecclesia, sese per Apostolos ipsos continua protectione custodi, quos Saluator noster uicarios tanti operis constituit pręesse pastores. Horum legitimos successores constat esse uniuersalia Concilia, Christianæ fidei firmamenta, quę pontificum actiones pro tempore salubertimis doctrinis instruxerunt, errores emendauerũt. De quibus summus ille pontifex Gregorius scribit: Quisquis illa destruere tentauerit, seipsum destruit. Sed quorsum hæc? eó certe pertingunt, ut conuellatur illa superstitio, in qua Papa Pius factionibus Cardinalis Culani astruit concilium, quod supra Christi uicarium esse nequit. Videte ergo, quam uim omnis Concilij extorrem Papa inferre tentauit. Nam si omnes Apostoli missi sunt à Domino Iesu, dicente illis: Ite in orbẽ &c. Quodcunq; ligaueritis &c. Quos constat cõciliariter postea esse congregatos, ac ipsum Cephen in Messem Domini misisse. Quis dubitat sacra Concilia uicem Christi gerere, quæ & cętui Apostolico successisse comprobantur? Siquidem orbis maior est urbe. Subdit papa Pius, rem illam in conuentu Mantuano sępe & multum esse discussam, quasi Concilium ad hibuerit procerum, uti sacrę leges iubent, in rebus nouis constituendis, quas tamen pro nudo libitu plus euomuit, quãm edixit. Profecto quidem ipse conuentum Mantuanum nuncupat conuentionem regalium & principalium oratorum illuc transmissorum. In illa certe nil de hijs ne cogitatum extat. Dicitur autem Papa Pius cum Cardinalibus suis ita decreuisse. Cur hoc, nisi quia uoluit Papa ipse abuti potestate sua, talia imponendo, & sub uelamento militaris expeditionis in Turcam instaurandæ, facultates Germaniæ illius quæ est inter Coloniam Agrippinam & austriam: ac rursus inter Daciam & alpes, qui Germaniam ab Italia disterminant, medullitus exhaurire? Nam ex illis solis finibus oratores mantuæ ad tractandum conuenere. Illi quippe soli uidebantur apti papę quos luderet. Brabantia, Hollandria, Gelria, cum circumiacentibus, ordinarunt; clam illis, quos supra nominaui, utrum res acta sit, nullus illorum interfuit tractatibus nostris: ergo uim suam extorrim esse uoluit à sensu illorum, quorum æra concupiuit. Hinc profecto non inepte necsupine papa ipse, negatis sibi pecunijs, quas solas ardebat, suam ratus lædi maiestatem, uim astutia conceptam totius concilij experte adhibuit: ac imprimis suam dimensus potestatem, simul & imperatoris nostri splendorem ante oculos ponens, putauit neminem resistere posse. Veruntamen suam potestatem stupende, quæ latior est, quãm modo imperij gloria Romani, qui quondam caucasi montis limite coartato, dehinc fracto caucasi limite, per totum orbem uires suas terra mariq; exporrexit. Nunc autem augustorum desidia angusto limite cingitur. Nil profecto suis machinationibus in hijs quas imperialis tituli splendor illustrat, obstare posse rebatur, nisi sortasse totius orbis Christianus conuentus cieretur. Quod uniuersale Concilium nuncupamus hãc sanctissimam Christianorum conuentionem, libertatis alumnam. Papa uelut iliacam horrens passionem, illam præuenire credens, uanissimo decreto antequam nasceretur condemnauit: sed condemnando potius iudicauit. Cum enim sedulo uetat, profecto magis timere deprehenditur. Nam quod ueteri silentio litura restrinxit, hoc totum inuida damnatio uiuificat: non aliter quãm qui latentes uires calcis, aquæ rigantis & gelidæ superfusione obruere cupiens, inuitus ac nolens exuscitauit. Prudentius Solon ille Athenienses, leges ornatissime compositas interrogatus, cur nihil seuetius in parricidas statuisset, qui siccarijs longe immaniores essent, respondisse fertur: Ideo se reticuisse, ne uetando admonuisse uideretur

Concilia uniuersalia Apostolorum successores sunt.

Conuentus Mantuanus.

Pius Papa Germaniam ditiorem exhaurire uult.

Potestas Papæ latior Imperij potestate.

Augustorum desidia.

Solonis responsum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uideretur. Hunc locum Prælati capessite, qui libertatis uestræ certissimum est refugium, dignitatisq; firmamentum. Infirmos rumpite casses, & inanes laqueos dissipate, qui scholasticis datis operam disciplinis. Seculi uero principes, & uiri militares, ad bellaq; doctiores, quibus est disciplina. Sed quando proficiscimini editiora loca hostibus intercipere, hunc eminentissimum locum uniuersalis Concilij quęso ante capite, unde uobis sit prospectus liberior, sortior, & interitior propugnatio, tutelaq; securior.

Generale Concilium sacra anchora principum & prælatorũ.

Quod si Papa hoc tale tantumq; asylum interceperit, hoc roboris uallum fortassis demollitus fuerit, seu obruerit, antequã eminear uel oriatur: uos abiecto clypeo exarmati tandem precij uenalitate, hoc est, tributorum pensatione animas uestras redimere cogimini, pecuniaq; uestra sub uelamento militaris expeditionis aduersus Turcas instaurandę, in damnatum & scelestum usum conuertetur, scilicet, in subsidium Fernandi, ex damnato complexu quondam Alfonsi Arragonum connixi, contra renatum regni Siciliæ hæredem legitimum & inclytum Iohannem Calabriæ principem, Christianæ nobilitatis ac militaris gloriæ decus, & ornamentum, & exemplar imitabile. Et idcirco dicit Papa, Gregorium Heymburg ex diabolo natum, quia non ex damnato coitu, sed legitimo coniugio est progenitus, quorum odor est Papa, fautor bastardorum, pro quibus longissimam ferè trium horarum prolixam fecit orationem, dum Fernandi bastardi laudes Mantuæ personaret.

Impostura Turcicæ exactionis.

Papa fautor bastardorum.

Quod uero Papa subdit, Gregorium Heymburg auarum, mendacem, & turbulentum: benedictis si certaret, bona audiret: sed cum certet maledictis, alium quærat qui respondeat. Ego ex illo grege sum, quippe cui facultates pro meritis minime responderunt, qui plura suffragia liberaliter impendi, quãm honoraria suscepi: & libertatis amator plus semper fui, quãm blanditiorum, quæ mendacijs & auaricię minime conuenire possunt. Sed ipse aliquando audiet, inquam, quid gesserit, qualem uitam egerit, & quid apud Comas. Sed opprimo me, pergens ad illius decreti uanitatem, in quo uexantur oppressi uel opprimendi ad Concilium prouocare quod non est: & quod (ut ait) Concilium supra Papam esse nequit. Iam supra ostensum est, cœtum Apostolicum fuisse supra Petrum. Et nunc affirmo, quod sicut ad sedem Apostolicam uacantem appellari potest, sic ad Concilium quod nondum est congregatum, rite appellatur: quia potestas ecclesiæ immortalis est, quemadmodum ipsa ecclesia: quæ & si nunc dispersa est, aliquando habet congregari: & hoc nunc maxime opus esse nemo dubitat, qui calamitates ecclesiæ intelligit & cognoscit. Cuius si Papa partem esse fateatur, se utiq; minorem illa facere necessario est. Siquidem orbis est maior urbe. Papa autem hoc uetando, quid aliud agit, quãm quod causatur, quod eius imperium truculentissimum non sustinemus: quod facultates nostras, nostro tam nostrorum sudore & sanguine partas, in suas delicias effundere negamus? Velut ille, qui ex uulneribus à se iniectis retractum accusauit telum parcius corpore suscepisset, hoc dominicum in seruos extat imperium, quod in nos exercere cupit: hoc est seruile seruitium quod à nobis exigit, non filialis reuerentia, quibus certe nec peculium relinquere curat. Nemo sanæ mentis hoc non percipit: nullus emunctæ naris homo non olfacit, quorsum tendat hæc tam grauis exactio.

Gregorius Heimburg libertatis amator.

Quid Pius apud Comas.

Sudorem Germanorum Papa in delitias suas uertit.

Excusat loquacitatẽ.

Quod me uero loquacem facit, uir omni pica dicatior, Quid dixerim, nisi quod orationi non respondisse uelim, dicentis: Ignoras te an ignotum dare nobis uerba putas, cum tu perueideris oculis mala lyppus inunctus, cur in aliorum uitijs tam cernis acutum ut aquila, aut serpens Epidarius, hinc tibi contra euenit, inquirunt uitia ut tua rursus & illi. Fateor quippe me uentositati uerborum pro tempore operam dedisse, ac non ita, ut ciuilis & canonicæ traditionis præcepta contempserim, Quę ille ne unquam quidem olfecit, nuda uerbositate contentus.

Porrò si quid tale uitium apud me deprehendit, inepte tamen mihi exprobrauit, in quo ipse potissime turget. Mihi satis est didicisse ciuiles sententias, & quicquid

quicquid præcipuum habet ratio & industria, & quicquid sacra tradunt utriusq; iuris statuta, hisce literis & floribus exornare posse, & in alia grege profiteor, ipse in numero sit illorum, qui putant hæc omnia ui & artificio Rhetorũ contineri. Ergo si Papa ob id facinus excõmunicatum me edixit, quis erit eiectior ipso, qui præter uerbositatem nil habet in se uirtutis. Subdit & lęsæ maiestatis crimẽ reiectum. Credo eum pulicibus & muscis has leges edisse, aut animalibus quę de tabidis corporibus nasci solent, in occursis aranearum telę, fragiles leges consilij extorris æquauit, quas si culex, aut quod imbecillius animantiũ incurrerit, penetrat atq; diruit, neq; enim si cedulus aut coturnix contextum aptum est uincire uulturem uel aquilam. Irretiet ipse reatiuos suos, & eos quos pro uili metu constrictos habet. Mecum erit, Deo dante, libertas Diogenis & Catonis. Nec saciatus est Papa conuitijs uulgaribus, quando etiam hęreticum me audet nominare, siquidem hęresim uoluit sectã uel sententiam nuncupare, ut Cicero noster Cathonem recte appellat, hęreticus sum ego, qui aio concilium orbis Christianę fore supra Papam. Hęreticus est Papa, qui contrariam sectam uouet, uidete q̃ nil grauius in eum dico, qui tamen abiecta rerum & concilij moderatione, cuncta in me pro libitu scribi iussit. Postremo nec adhuc saciatus Papa, conuitijs mandat, bona mea confiscari, quæ utinam tanta essent, q̃ rapacibus uiris hyatum ponere possent. Ergo inter bonos conuersari uolo, qui uirtutes meas opibus suis foueant, & plutis faciant suffragia mea, q̃ locupletiam, quã ex mea ruina sperare possent. Maiori etiã utentur consilio, q̃ Papa fretus est in procacitate sua, pollicetur eis tandem Papã qui res meas inuaserint, catholicorum hominum opetas impendisse, maxime ridiculosum est hoc uerbum, nisi ipsius Papæ ineptia iam antea uobis comprobata esset, dum ipse incestuosos cõplexus, & uitia honestatis publicè imitã Mantuæ, tam copiose, quam loquaciter personauit. Expugnatis tunc araneorum telis, & infirmorum rhetium uinculis, nodisq; dissolutis, ad remedium morbus introductum, quo aduersus superioris truculentiam, & amarissimas leges se tuetur, innocentia stilum conuertere deprepero. Et in primis constat plane semper & ubiq; ab inferiori ad superiorem recte prouocare. Nemo enim tam obtusi cordis est, qui non in seipso periculum fecit à sensualitatis fragilitate, ad intellectualis potentiæ discursum prouocando, sed & qui morbo aut uicio animi tenetur, ut nesciat cernere uerum, si lapsus fuit in uitium. Is defecato tandem animo, ad se rediens, animi, ira, concilij, grauitate moderetur. Ideoq; laudãta est illa mulier, quæ à uinolento rege Philippo ad eundem sobrium prouocauit. Sic ergo mihi hi gradus primus ab irato Papa, qui me lacessit ad eundem mitem factum appellare, & ab oratore topyco ad eundẽ, si uentositate abducta, si musis relegatis ad sacras leges se conuerterit. Vbi discet neminem indamnatum rebus aut fama spoliare, nec quenquam inauditum condemnare. Deinde quia scriptum est Papam omnes iudicare, ipsum autem à nemine iudicandum, quod & ego fateor, uerum quantum attinet ad sedes ipsius, & Papalis potestatis plenitudinem, sed non ita, ut sub inimico & suspecto iudice quisquam cogat famam, aut res suas decertare. Ad eundem itaq; prouoco, si se iuxta boni uiri arbitrium astrinxerit iudicaturum, & is sit appellationis meę gradus secundus. Si uero causam delegare malit, uiro non suspecto, rursus ad eundem Papam, seu quem deleget, prouoco & appello, & hunc tertium appellationis meæ modum offero, meq; tali iudicio sisto. Et in summa Papali cognitione ea lege nunc me submitto, si suspitionis causa tollatur à medio, & hic quartus ordo omnem tollit tergiuersationis notam, quam mihi injicere posset Cusani procacitas, cuius ductu hæc omnia diriguntur. Quæ omnia, si Papa contempserit, quid restat, nisi ad uniuersalem Ecclesiam prouocare, prout à senatu ad populũ Romanũ sępe reperimus appellatũ. Necobijciat mihi propter Ecclesiam non esse congregatam, quoniam id ipsum factionibus suis impeditur, & disturbatur apud me nulla mora, culpa nusq̃, cum non per me, sed per ipsum stet, quo minus fiat. Si quis enim mihi ius uocatum ui eximat, contumaciam remouet à citato, sed omne uitium & crimen in se transferet

Leges Pij.

Libertas Heymãburgi.

Cicero Cathonem hæreticum appellat.

Ab inferiori ad superiorem recte appellatur.

A uinolento rege Philippo ad sobrium appellare.

Appellationis gradus secundus.

Cusani procacitas.

Universidad de Deusto Biblioteca

fertur. Papa metum intulit mihi, ipse sibi iustitiam indixit, qui se cõuitijs suis aduersus me suspectum reddit, qui se sapientis arbitrio declinauit, de suspitione experiri recusat, nec iudicem suspitione carentem, delegare dignatur, quicq; uniuersale Concilium conciere negat. Hic si aduersum me quicq; attentauerit, aduersus ipsum prouoco gradatim atq; alternatim, ut præmisi, & testimonium eius rei postulo, & de metu iusto protestor coram uicinis. Quo cessante, prosequar, si opus erit, & oportunitas concedatur, prout iuris publici ratio poscit, saluo iure addendi, omnibusq; remedijs, moribus, & lege introductis.

Aeneas Syluius. Anno Domini Mccccl viij. Desijt Calistus Papa in humanis esse, & pius eius nominis secundus illi successit. Aeneas Syluius antea nominatus, Senis ortus, pi colominea nobili familia. Nullus unq; ad eiusmodi dignitatis fastigiũ exercitatiore uita peruenit, ut ad negotium & uirtutem, non ad otium natus dici possit, nullum ferè (citra armorum tractationem) publicum Christianæ rei negotium, siue sacrum, siue prophanum, iam inde à Basiliensi Concilio incidit, cui non interfuerit, quum de eo ageretur, ut uetus Græcię prouerbium, tam illi conueniret, quam Aegei filio, cuius gratia est repertum, non sine Theseo. Peromnes honorum gradus, quos sola uirtus peperit, ad pontificium decus est euectus. Pontificatum adeptus, bellum sustulit ex Vmbria, quod Iacobus Picininus nouarum rerum cupidus excitarat, pacis arbitrum se obtulit inter Ferdinandum regem, & Sigismundum Malatestam. Cupiebat Pius Italiam quam pacatissimam habere, ut hominibus Christiani nominis, quibus publicum conuentũ Mantuæ indixerat, tutior ad id concilium fieret accessus. Ex omni Europa Principum & populorum legati mature adfuerunt. Estq; eo concilio actum de bello in Turcas comparando, exercuitq; disertissimus Pontifex omnes ingenij uires, in tam pia, quam necessaria expeditione suadenda, sed propositum non tenuit, Italorũ animis ad intestina bella magis quam externa inclinantibus. Nec Itali solum discordia laborare, sed exteræ etiam gentes intestinis se bellis conficiebant. His Europa malis laborante, res Christiano nomini salutaris discussa est. Dictæ sententię, qua ratione geri possit, propositum periculum quod ceruicibus Christianorũ ab illo hoste imminebat. Motę sunt omnibus lachrymę, Pio dicente, cum eorum calamitates exponeret, qui à barbaris in captiuitatem quotidie abducerentur. Pontifice autem ex Mantuanis Romam redeunte, adeũt illum Oratores Hyberorũ, quos Georgianos uocamus, præsidium implorantes. Item Trapezuntij miserunt legatum auxilium in Turcas orantem. Sed postea compertũ est Imp. Trapezuntinũ, uni ex Turcarum Principibus filiam suam despondisse, ibi certe instans metus, plus potuit, quam spes dubia & longinqua. Sab.

Non sine Theseo.

Concilium Mantuæ, contra Turcam.

Anno Domini Mcccclxij. Fridericus Imp. obsessus fuit in arce Viennensi à ciuibus, quibus auxilio frater, dux Albertus erat. Vnde coactus fuit Imp. à rege Bohemię Georgio auxilium petere. Boemus Fridericum liberauit, arte usus, ut neq; periret, neq; uinceret.

Legatus Apostolicus missus, ut excuet contra Turcas. Annus erat Mcccclxiiij. Cum in quadragesima nuncius Apostolicus, Episcopus Cretensis, in ciuitates Vuandalicas ueniret, ut exciret populum in expeditionem, quam Papa Pius instituerat, belli societate inita cum duce Burgundię Philippo, & Venetorum principatu in Turcam. Sed magno & inconsulto feruore publicantiũ, multi in cassum instituere profectionem, siue cõmeatu, siue armis, cum ignoraret homo Italicus linguæ non gnarus, quid clamatores in populum tulissent. Ridiculum uulgus ex omni ordine concurrit. Stabant ad ędes sacras, stipem publicam petentes, hoc cõmeatu grande iter, longinquam & diuturnam expeditionem inire uolentes, sacrilegium ducebant, si quis uerbo interposito conaretur quenq; auertere. Ipsi sibi somnia finxerunt, monitos se per uisionem, crucem sumere: alius in uestibus, alij etiam in cutem impressam crucem se reperisse, sunt ementiti. Peruenere in urbem Romam, sine numero multi. Miratur Papa colluuiem inermium pauperum, ridebat simplicitatẽ & inscitiam, & ut urbem exoneret, permittit illis remissionem peccatorum. Philippum Burgundię iam senescentem, & laboris fastidio recusantem, frustra expectabat. Venientes peregrinos

Colluuies inermium contra Turcam.

armatos, inermesq; iussit benedictione collata redire. Ipse Papa biduo ante uidit in portu nauigantem ducem Venetorũ, & iam febre exanimatus, quieuit in pace, ab Ancona Romam reductus, à nepote Senensi Cardinale tumulatus.

Papa Pius moritur.

Doctos magis dilexit, quam fauit uitio temporũ, summã dignitatẽ adeptus, quicquid otij dabatur à publica administratione, id torũ literis impendebat. Sępius inter suos testatus, id demum esse, unde uera uoluptas perciperetur, quapropter multo pluris libros faciebat, quã gẽmas aut unicornes. Candidus & diligẽs scrutator fuit uetteris & recentis historię. Sententias in Prouerbij modum scriptas reliquit, tales & similes. Diuina natura, fide magis quã disputatione cõprehendi potest. Christiana fides, nõ qua probetur ratione, sed à quo dicatur, uidendũ est. Neq; potest auarus pecunia expleri, nec doctus rerum cognitione. Plebeis loco argenti esse debent literæ, nobilibus auri, gemmarũ principibus loco. Artifitiosa oratio, stultos flectit, non sapientes. Litigatores, aiebat, auiculę sunt, forum aea, iudices retia, aucupes causarum patroni. Dignitatibus homines dandi, non dignitates hominibus. Graue Pontificis onus, sed illi beatum, qui bene fert. Indoctus Episcopus, similis asino: corpora, malus medicus: imperitus sacerdos, animas perimit. Sacerdotibus magna ratione ademptũ connubiũ, sed maiore quadam restituendũ. Sed de Pio plura fortassis quã instituta breuitas patiatur. Sedit sexennio, & sancijt, ne quis à Pontifice Max. ad Concilium appellaret.

Sententiæ Pij secundi.

Matrimonium sacerdotum.

Libet hic referre quæ de pace Ecclesię & Concilio scripsit, Aeneas Syluius ad Casparem Schlick, Cancellariũ Imperialẽ. Epistola est liiij. Omnibus displicet schisma, omnes abhorrẽt. Viam aũt sopiendi hoc malũ Carolus rex Franciæ, & tutam & breuem ostendit, ut fiat conuentus Principũ, uel eorũ Oratorũ in communi aliquo loco, ibiq; una recipiatur conclusio per omnes. Ad hoc aũt pergendum opus esset rursus scribere cunctis Regibus, Principibusq;, ut Oratores suos Argentoratũ uel Constantiã mitterent, pleno mandato suffultos, ad pacẽ Ecclesiæ pertractandã. Fienda esset rursus expensa, quæ anno pręterito facta est, uix trecentorũ aureorũ. Paulo plus Constantinus in cõgregatione Nicenl Concilij exposuit. Hæc uia non posset impediri, nec Papa uel Conciliũ remiti possent, tanq; hoc absq; ipsis fieri nequiret. Licet enim Principibus sęcularibus cõuenire multo clero, & tũ illic unio fieri posset. Nam ille Papa indubitatus esset, cui omnes Principes obedirent. Non uideo clericos, qui uelint pro ista uel illa parte martyrium ferre. Omnes hãc fidẽ habemus, quam nostri Principes, qui si colerent idola, & nos etiã coleremus, & non solũ Papã, sed Christũ etiã negaremus seculari potestate urgente, quia refriguit charitas, & omnis interijt fides. Vtcunq; sit, pacẽ desyderaremus, quæ siue per aliud Concilium, uel per conuentũ Principum detur nihilipeṇdo. Non enim de nomine, sed de re contendendũ est. Voca panem, si placet lapidẽ, & da mihi dũ famesco. Non uocaẽ Conciliũ, uoceẽ cõuẽtus, uoceẽ cõciliabulũ, cõgregatio, synagoga, nihil interest, dũ schisma depellat. Hæc ille.

Nec Lectorem fugiat, quæ in dialogis Aeneę de gestis Concilij Basiliensis legimus.

Aeneas Syl. Rectori & Vniuersitati, studij Coloniensis S. D. Homini Christiano, qui uere Christianus uult dici, nullam rem magis cordi esse conuenit, quam ut fidei sibi per maiores à Christo traditæ, puritatem seruari, ab omnibus immaculatam studeat. Et quippe, si quando aduersus Euangelicas traditiones aliquid astruitur, surgendum populariter est, & ad commune restringendum incendiũ, afferre aquam omnes tenemur. Nec timendũ est, ut inimici aut inuisi fiamus, uetum dicentes. Resistendum est quibuscunq; in faciem, siue Paulus, siue Petrus sit, qui ad ueritatem non ambulat Euangelij. Quam rem fecisse per hos dies, Vniuersitatem uestram gaudio in hoc sacro Basiliensi Concilio, gaudemus omnes. Allatus namq; ad nos est tractatulus quidam uester, quo imperitam, uel uerius dicam, temeritatem illorum arguitis, qui & subiectum generali concilio Romanum Pont. & supremi iuditij tribunal in Ecclesia esse diffitentur, quos sic uiuacibus rationibus, & scripturarũ ueritate premitis & retunditis, ut nec tanq; lubrici angues se euoluere, nec in aliquo cauillari, aut sibillare queant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BREVIS DE VITA AENEAE SYLVII commemoratio.

SENA urbs Hetruriæ est. In qua Aeneas Syluius ortus, ingenue educatus, bonas literas gnauiter amplexus est, in quibus strennue atq; fœliciter se gessit, ut Delphicam lauream hisce meruerit. Hinc ob eruditionem, uitęq; integritatem in patriæ suæ Senæ Episcopum electus est. Inde Romanus Pontifex eum Cardinalitio galero donauit. Postremo in sedem Apostolicã exaltatus est, ac Pius Papa secundus appellatus. Vixit post ortum seruatoris circiter annum Mcccclvij.

EPISTOLA DIVI HVLDERICHI AVGVSTENsis Episcopi, aduersus constitutionem de cleri cœlibatu, plane resetens Apostolicum spiritum.

Quam (cũm Aeneas Syluius tituli S. Sabinę, Pręsbyter, Cardinalis, ac Senensis Episcopus, in sua Germania cum Augustę Vindelicæ mentionem facit, incessit) libuit hic subijcere, iudicium esto apud lectorem, ueri & publicæ utilitatis amantem. Transimus inquit Campidonã, & Memmingam illustria oppida, Augustam Vindelicam, S. Vdalricus huic præsidet, qui Papam arguit de concubinis, ad Licum fluuium iacentẽ, qui uixit anno nongentesimo, ætatis suę lxxxiij.

HAEC est rescriptio S. Hulderici Episcopi, in qua Nicolao Papæ, de cõtinentia clericorum non iuste, sed impie, non Canonice, sed indiscrete tractanti, ita respondit. Nicolao domino & patri peruigili, sanctæ Romanæ Ecclesiæ prouisori, Huldericus solo nomine Episcopus, amorem ut filius, timorem ut seruus. Cum tua ô pater & domine decreta super clericorum continentiam nuper mihi transmissa, à discretione inuenirem aliena. Timor quidam turbauit me cum tristitia, timor quidem propter hoc quod dicitur pastoris sententia, siue iusta, siue iniusta timenda esse. Timebam enim infirmis scripturæ auditoribus, qui uel iustæ uix obediunt sententiæ, ut iniustam conculcantes libere onerosa, immo importabili pastoris preuaricatione precepti se obligarent. Tristitia uero uel compassio dum dubitabam, qua ratione membra cauere possent capite suo tam grauí morbo laborante. Quid enim grauius, quid totius Ecclesię cõpassione dignius, quam te summę sedis Pontificem, ad quem totius Ecclesiæ spectat examen à sancta discretione, uel nimium exorbitare? Non parum quippe ab hac deuiasti, cum clericos, quos ad continentiam coniugij monere debebas, ad hanc imperiosa quadam uiolentia cogi uolebas. Nunquid enim merito communi omnium sapientum iuditio, hæc est uiolentia, cum contra Euangelicam institutionem, ac sancti spiritus dictationem, ad priuata aliquis decreta cogitur exequenda? Cum ergo plurima ueteris ac noui Testamenti supperant exempla sanctam, ut nosti, discretionem docentia, tuæ rogo, ne graue sit paternitati, uel pauca ex pluribus huic paginę interseri. Dominus quidem in ueteri lege sacerdoti coniugium constituit, quod illi postmodum interdixisse non legitur. Sed in Euãgelio loquitur, Sunt Eunuchi, qui se castrauerũt propter regnum cœlorum, sed non omnes hoc uerbum capiunt, qui potest capere capiat. Quapropter Apostolus ait: De uirginibus pręceptum domini non habeo, consilium autem do, quod etiam iuxta prędictum domini, non omnes hoc consilium capere posse consyderas, sed multos eiusdem consilij assentatores, hominibus, non Deo, pro falsa specie continentiæ placere uolentes, grauiora uides cõmittere, patrum scilicet uxores subagitare, masculorum ac pecudum amplexus non abhorrere, ne morbi huius aspersione adusq; pestilentiam conualescente, nimirum status labefacterur Ecclesię totius, propter fornicationem dixit. Vnusquisq; suam uxorem habeat, quod specialiter ad laicos pertinere idem mentiuntur hypocritæ, qui licet in quouis sanctissimo ordine constituti, alienis reuera uxoribus non dubitant abuti. Et quod flendo cernimus, omnes in supradictis seuiunt sceleribus. Hi nimirum nõ recte scripturam intellexerunt, cuius mamillam, quia durius pressere, sanguinẽ pro lacte biberũt. Nam illud Apostolicum: Vnusquisq; suam habeat uxorem, nullum excipit, uere nisi

Arguit uiolentiæ Nicolaum Huldericus.

Deus sacerdoti coniugium constituit.

Mala ex introdicto matrimonio.

nisi professorem continentiæ, uel eum qui de continuanda in domino uirginitate præfixit. Quod nihilominus tuam, pater uenerande, condecet strenuitatem, ut omnem, qui tibi manu uel ore uotum faciens continentiæ, postea uoluerit apostatare, aut ad uotum exequendum ex debito constringas, aut ab omni ordine canonica authoritate deponas, & hoc ut uiriliter implere sufficias, me oẽsq; mei ordinis uiros adiutores habebis non pigros. Verum ut huius uoti nescios omnino scias nõ esse cogendos: audi apostolum dicentem ad Timoth. Oportet, inquam, Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum: quam ne quis sententiam ad solam ecclesiam uerteret, subiunxit, Qui autem domui suæ præesse nescit, quomodo ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Similiter, inquit, diaconi sint unius uxoris uiri, qui filijs suis bene præsint, & suis domibus. Hanc autem uxorem à sacerdote benedicendam esse, sancti Syluestri papę decretis scio te sufficienter docuisse. His & huiusmodi sanctis scripturæ sententijs regulæ clericorum scriptor non immerito concordans, ait, Clericus sit pudicus, aut certe unius matrimonij uinculo fœderatus. Ex quibus omnibus ueraciter colligit, quod episcopus & diaconus reprehensibiles notãtur, si in mulieribus multis diuiduntur: si uero unam sub obtentu religionis abijciunt, utrunq;, scilicet episcopũ & diaconum, sine graduum differentia, hic canonica damnat sententia. Episcopus aut præsbiter uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abijciat, si uero reiecerit excommunicetur: & si perseuerauerit deijciatur. Sanctus quoq; Augustinus, sanctæ discretionis non inscius, nullum, in quit, tam graue facinus est, quin admittendum sit, ut deuitetur peius. Legimus præterea in secundo tripartitæ ecclesiasticæ libro historiæ, quod cum synodus Nicena hæc eadem uellet sancire decreta, ut, uidelicet, episcopi, præsbiteri, diaconi, post consecrationem à proprijs uxoribus, uel omnino abstinerent, uel gradum deponerent, surgens in medio Paphnutius, ex illis martyribus, quos Maximus imperator, oculis eorum dextris euulsis, & sinistris suris inscisis, damnauit, contradixit: honorabiles confessus nuptias, ac castitatem esse dicens concubitum cum propria uxore: persuasitq; concilio ne talem ponerent legem, grauem asserens esse causam, quæ aut ipsis, aut eorum coniugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum expers, exposuit, synodusq; eius sententiam laudauit & nihil ex hac parte sanciuit, sed hoc in uniuscuiusq; uoluntate, non in necessitate, dimisit. Sunt uero aliqui qui sanctum Gregorium suæ sectæ sumunt adiutorium, quorum quidem temeritatem ideo, ignorantiam doleo: ignorant enim quod periculosum huius hæresis decretum à sancto Gregorio factum, condigno pœnitentiæ fructu, postmodum ab eodem sit purgatum. Quippe cum die quadam in uiuarium suum propter pisces misisset, & allata inde plusquam sex millia infantum capita uideret, intima mox ductus pœnitentia, ingemuit, & factum à se de abstinentia decretũ, tantæ cædis causam confessus, condigno illud, ut dixi, pœnitẽtię fructu purgauit: suoq; decreto prorsus damnato, apostolicũ illud laudauit consilium, Melius est nubere q̃ uri: addens ex sua parte, Melius est nubere quam mortis occasionem præbere. Hunc forsitan rei euentum, si illi mecum legissent, nõ tam temere, credo, iudicarent, dñicum saltẽ timẽtes pręceptũ: Nolite iudicare, ut non iudicemini. Inde Paulus dicit, Tu quis es qui iudicas alienum seruum? suo dño stat aut cadit, stabit autem, potens est dominus statuere illum. Cesset ergo sanctitas tua cogere, quos tantum deberet admonere, ne priuato, quod absit, præcepto, tam uetrei q̃ nouo contrarius inueniatis testamento. Nam, ut ait sanctus Augustinus ad donatum, solum est quod in tua iustitia pertimescimus, ne non pro lenitatis Christianæ consideratione, sed pro immanitate facinorũ censeas coercendũ: quod te per ipsum Christum ne facias obsecramus: sic enim peccata compescenda sunt, ut supersint quos peccasse pœniteat. Illud & Augustini uolumus te recordari, quod ait, Nihil nocendi fiat cupiditate, omnia consulendi charitate, & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Item de eodem in timore Christi, in nomine Christi exhortor, quicũq; non habetis temporalia, habere non cupiatis: quicunq; habetis, in eis non præsumatis: dico autem non

Episcopus unius uxoris uir.

Paphnutij zelus pro matrimonio.

Castitas est concubitus cum propria uxore.

Sex millia infantium capita in uiuario inuenta.

Peccata cohercean tur ut supersint quos peccasse pœniteat.

Universidad de Deusto Biblioteca

tem non si ista habetis damnamini, sed si in istis præsumatis damnamini: si propter talia magni uobis uideamini, si generis humani conditionem communem propter excellentem unitatem obliuiscamini. Quod nimirum poculum discretionis ex illo fonte apostolicæ hauseritis prædicationis, Solutus es ab uxore, noli quærere uxorem, alligatus es uxori, noli quærere solutionem: ubi & subditur, Qui habent uxores tanquam non habentes, & qui utuntur modo tanquam non utantur. Item dicit de uidua, cui uult nubat tantum in domino. Nubere autem in Domino est, nihil in contrahendo connubio quod Dominus prohibeat attentare. Hieremias quoq; ait: Nolite confidere in uerbis mendacij, dicentes: Templum Dñi, templum Domini, templum Dñi est. Quod Hieronymus exponens: Potest, inquit, & hoc illis uirginibus conuenire, quæ iactant pudicitiam suam impudenti uultu, præferunt castitatem, cum aliud habeat conscientia, & nesciunt illam Apostoli definitionem de uirgine, ut sit sancta corpore & spiritu. Quid prodest corporis pudicitia animo constuprato, si cęteras uirtutes, quas pro pheticus sermo describit, non habuerit? Quas quidem, quia re aliquatenus habere uidemus, & quia discretionem, licet in hac re neglectam, in alijs tamen uitę tuæ constitutionibus eam honeste conseruatam non ignoramus. Huius intentionis prauitatem cito correctum non desperamus, & ideo non quanta possumus grauitate, istam licet grauissimam negligentiam corripimus & iudicamus, quanquam enim secundum uocabula, quæ usus obtinuit, sit episcopatus presbyterio maior, tamen Augustinus Hieronymo minor est, & à minori quolibet non est refugienda uel dedignanda correptio, presertim cum is qui corripitur, & contra ueritatem, & pro hominibus niti inuenitur. Neq; enim, ut ait sanctus Augustinus ad Bonifacium, quorumlibet disputationes, quamuis catholicorum & laudatorum uirorum, uelut scripturas Canonicas habere debemus, ut nõ liceat salua honorificentia, quæ illis debetur, aliquid in eorum scriptis improbare atq; respuere, si forte inuenerimus quod aliter senserint, cũ ueritas habeat, diuino adiutorio uel ab alijs intellecta, uel à nobis. Quid autẽ ueritati magis contrarium potest inueniri, quàm hoc, cum ipsa ueritas de continentia loquens, non unius hominis, sed omnium planè, excepto numero, professorum cõtinentiæ dicat: Qui potest capere, capiat. quod isti unde nescitur instigati dicant: Qui non potest capere, feriatur anathemate. Quid uero per homines fieri potest stolidius? quid diuinæ maledictioni obligatius, quàm cũ aliqui uel episcopi uidelicet uel archidiaconi ita præcipites sint in libidinem, ut neq; adulteria, neq; incœstus, neq; masculorum proh pudor turpissimos amplexus sciant abhorrere, quod casta clericorum coniugia sibi dicant ferere, & ab eis non ueræ iustitiæ compassione clericos ut conseruos cogant uel moneant continere, sed ut seruos iubeant ac cogant abstinere. Ad cuius imperij, ne dicam cõsilij, tam fatuam, tamq; turpem addunt suggestionem, ut dicant honestius est, plurbus occulte implicari, quàm aperte in hominum uultu & conscientia cum una ligati. Quod profecto non dicerent, si ex illo, & in illo essent, qui dicit: Vę uobis Pharisęis, qui omnia facitis propter homines. Et per Psalmistam: Quia hominibus placent, confusi sunt, quoniam Dominus spreuit eos. Hi sunt homines, qui prius deberent nobis persuadere, ut in cõspectu eius, cui omnia nuda & aperta sunt, erubescamus peccatores esse, cũ in conspectu hominũ mundi esse. Licet ergo merito suę prauitatis nullius consilium mereantur pietatis, nos tũ memores humanitatis diuinę eis consiliũ autoritatis nunq; à pietate uacantis, per uiscera ministramus charitatis. Dicimus nempe: Eijce primũ hypocrita trabem de oculo tuo, & tunc perspicies ut eijcias festucam de oculo fratris tui. Illud quoq; rogamus eos attendere, quod Dominus dicit de meretrice: Qui sine peccato est uestrũ, primus in eam lapidẽ mittat. quasi diceret: Si lex iubet, si Moyses iubet, iubeo & ego, sed cõpetentes legis ministros exigo. Attenditis quid additis, attendite quęso & quid estis: quia si teipsum, ut ait scriptura, perspexeris, nulli unq; detraxeris. Significatum est nobis etiam de quibusdã eorũ, qui tanta apud se intumescant elatione, ut gregem Dñi, pro quo boni pastores animas nõ dubitant ministrare, isti uerberibus absq; ratione præsumant laniare, quorum sententiam S. Greg. deplorans ait: Quid fiet de ouibus, qũ pastores lupi fiunt? sed quis uincitur, nisi qui sęuit? quis uero persecutorẽ iudicabit, nisi qui dorsum suũ ad flagella patienter ministrauit? Operęprecium est aũt ut audiatur, quo fructu tantũ ecclesia Dei scandalum, tantũ clerus despectum & ab ipsis episcopis, & ab eorũ infidelibus patiatur. Nec enim eos infideles dicere dubitauerim, de quibus Paulus Apostolus dicit ad Timot. Quia in nouissimis tẽporibus discedent quidã à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorũ in hypocrisi loquentium mendaciũ, & cauteriatam habentiũ conscientiam, prohibentiũ nubere. Hic est aũt, si diligenter inspiciatur, totius eorũ manipulus zizaniæ, totius conuentus insaniæ, ut dum clerici licita unius mulieris consortia pharisaico deuicti, quid absit, furore relinquere coguntur fornicatores & adulteri, & aliarũ prauitatũ turpissimi ministri, cũ ipsis efficiantur. Qui hác in ecclesia Dei heresim sicut cæci duces cęcorũ machinantur, ut uidelicet illud impleatur, quod Psalm. eis, utpote eorũ præscius erroris, taliter imprecatur: Obscurẽtur oculi eorũ ne uideant, & dorsum eorũ semper incurua. quia ergo, nemo qui te, ô Apostolice, nouit, ignorat, quod si tu per tui decreti sententiam, tantã futuram esse pestilentiã solidę discretionis claritate perspexisses, nunq; quorumlibet tam prauis suggestionibus consensisses. Debitę tibi subiectionis fidelitate cõsulimus, ut uel nunc ad tanti scandali ab ecclesia Dei propulsionem euigiles, & qua nosti discretionis disciplina, pharisaicam ab ouili Dei extirpes doctrinam, ne scilicet unica Domini sponsa mitis adulterinis diutius usa maritis, gentem sanctam, regale sacerdotium, per irrecuperabile à suo sponso Christo uidelicet auellat diuortium, dum nemo sine castimonia non tantũ in uirginali flore, sed etiam in coniugali habita coniunctione, uisurus sit Dominum nostrum: Qui cum Deo patre & spiritu sancto uiuit & regnat, per omnia secula seculorum. Amen.

Nubere in Domino.

Corporis pudicitia quando prodest.

Qui potest capere, capiat.

In eos, quibus fetent sacerdotum coniugia.

Qui gregem Domini uerberibus lantant.

Sine castimonia nemo uidebit Deum.

Inuenta est hęc Epistola in quadam bibliotheca oppidi Veteris aquę, Germanice Alderwater, in Hollandia, inferioris Germaniæ prouincia.

Hoc tempore florent Bessarion & Cusanus cardinales, Ludouicus Pontanus, Paulus Castrensis, Antonius Rosellus Legistæ, Cermisonus Sauonarola, Barzizius Medici, Peurbachius, Blanchinus, Astronomi, Argyropolus Philosophus, & Perotus.

DE DISSIDIO DIETHERI DE ISENBERG, ET Adolphi de Nassauu, Archiepiscoporum Mogont.

PEr idem tempus, cum ecclesia Mogontina insigni clade duos haberet pontifices electos in discordia, Pius Papa qui nosset opes ecclesiæ dudũ in Germania uersatus, annatam extorsit acerbius. Sed Dietherus de Isenberg, qui potior in iure uidebatur, dum ut ferunt, annatam pro arbitrio Papæ non soluere, & de non sollicitando pro Concilio sacramentum præstare recusaret, confirmationem iam datam Papa retraxit, & æmulo suo cõtulit Adolpho de Nassauu. Nihil actum uidebatur Apostolica confirmatione, quã uterq; tenebat, nisi arma uenissent in medium. Palatinus Friderichus tutabatur Diethetum, quare Imperator contra eum Vuittenbergensem ducem, Marchionem Badensem, & Episcopum Metensem commouet. Ii inuadunt ditionem Palatini, & capiuntur, duobus nobilissimis comitibus, uno de Helffensteyn, altero de Salm, in prima acie occisis, cũ triumpho ducti sunt in arcem Heidelbergensem, ibiq; ad annũ prope seruati, donec tandem legibus, quas uictor uoluit acceptis, dimissi sunt. Vdalrichus Vuirtenbergensis pro sua liberatione centum millia florenorum dedit. Nauclerus. Propter horum trium principũ captiuitatẽ, Aeneas Syluius Papa conatur ducem Burgundię Carolum, Philippi regis filium, instigare contra Palatinum Rheni, Dietherum de Isenberg, & comitem de Katzenœlbogen. Vide Epist. cccxcvi. Dietherus urbẽ & arces habebat potiores. Concurrerunt aliquando armis in acie uicta pars Dietheri cessit. Deinde oppugnata ciuitate, captaq; armis auxilio comitis Palatini de Rheno. Dietherus cum nihil hostili

Dissidium episcoporum Mogont. Dietheri de Isenberg, & Adolphi de Nassauu.

Anno 1161. Mogontia serua fit ex aurea & libera ciuitate.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hostili molitione persentiret, penè in ipsa quietis suæ sede interceptus est, calentē adhuc lectulo unde dilabebatur.. Sequitum est in maiores urbis, qui partē tutati sunt Dietheri. In miseram seruitutē urbs pridē libera redigitur. Archiepiscopus cum clero dominatur. Rebus tamen inter emulos compositis, Dietherus deputatas sibi accepit arces cū prouentibus certus, si ad eum diem peruenerit, de Adolphi successione, idq; post sextum annum euenit. Tum enim Dietherus mortuo Adolpho redditur ecclesię, sed in quam seruitutem ciuitas propter eum uenerat, in ea reliquit. Arcem quoq; ad Rheni fluenta iuxta ciuitatem extruit, quæ pro freno sit ciuitati, nequando resurgat in pristinas uires. Publicum inibi erexit literarum palladium. Stipendia & præbendas deputat doctoribus & magistris, in eo desudantibus operæ literariæ.

EX ENARRATIONE FACTI DEPOSITIONIS
domini Dietheri de Isenburg, anno M.cccclxxxix.
per Notarium quendam conscripta,
hæc desumpta sunt.

Iniqua petit Rom. Pont.

PAPA Pius ob has causas potissimū aduersabatur Diethero, propter quas etiam priuauit.

I. Quia non consentiret Dietherus in impositione Decimæ, Vigesimæ, aut Tricesimæ.

II. Quia Dietherus noluit se astringere Pontifici Romano, petēti, ne Dietherus unq; principes Electores conuocaret, absq; eius (hoc est Ro. Pont.) licentia.

III. Quia Dietherus noluit legatis pontificijs permittere, ut eorum libito conuocarent clerum. Pius confirmare Dietherum detrectat, nisi ipse Romam ueniret. Mogontinus uocationem suam ad Romam egrefert, infirmitatem excusat. In comitijs Vuiennæ, & posthac Bombergæ Oratores Dietheri grauiter in legatos pontificios inuehunt. Excommunicatur Dietherus per auditorem Cameræ, Coloniæq; publicatur. Hinc Mogontinus exarsit in iray & de uindicta suscipienda cogitat ui. Gregorium Heymburg doctorē accersiuit in Consiliarium ad comitia Norinbergensia. Scribit Dietherus ad principes Germaniæ contra Papam & sedem Apostolicam, satagens ut exoneretur natio Germanica ab oneribus curiæ Romanæ, cōtra decreta Conciliorum Constant. & Basilieñ. Solutio Annatarū propter excessiuā taxā articulorū unus erat. Instituitur appellatio à Papa ad generale Conciliū. Fridericus comes Palatinus Reni, dux Bauarię, & Fridericus Marchio Brandenburgensis, & alij principes adhęrēt appellationi. Summa quę danda fuerat per Dietherum, erat xx. millia, sexingenti & iiij. floreni. Scribuntur duę epistolę à duobus Electoribus, Palatino & Brandenburgensi, ad Papā, acres & pungentes, complectentes hos sex Articulos. Primus, De tollenda Decima. II. De reuocanda cōstitutione Mantuana. III. De auferendis annatis secundum decreta Cōcilij Basilieñ. IIII. De cōgregando cōcilio. V. De grauamine illato singulariter electo Mogontino, & adhęrēdo appellationi suæ. VI. De accipiendo in hijs remedio, dato quod Papa non uellet hæc facere ut incepta sunt.

Vt ipse Diether us Romā uenat. Gregorius Heymburg.

Onera Germaniæ.

Epistolæ Electorum acres ad Papam.

Respōdetur à Pontificijs oratoribus ad omnia, afferūtur arguméta, ne ad futurum Conciliū appelletur: defenduntur Annatę, excusatur Simonia, pragmatica sanctio confellitur, habēt oratores pontificij colloquiū secretū cū Diethero, proponitur Mogontinū nō posse inferre bellū Papę Romę, sed uicissim. Capita appellationis faciunt libellum famosum. Minantur Oratores de alio præmiendo, Mogontinā ecclesiā Archicathedralem, facere Suffraganealem. Duci uult Papa, non cogi. Cardinalis de Cusa scribit ad fratrē Mogontini Iohannē de Isenberg, hortans, ut moneret fratrē suū, ut humiliaret se, & pereret ueniā à Papa. Has literas Dietherus à fratre in Hœst accipit. Intererea & Papa Pius duobus Electoribus, Palatino & Brandenburgensi scribit, se excusans, quod taxam non auxerit. Scribit dilectis filijs Decano & Capitulo Mogontino, conqueritur de Diethero, qui uellet sedem Apostolicam humiliare, & Imperialem euehere: & quod uera etiam in Papam dicere, esset contra iuramentum Episcoporum.

Minæ Romanorum.

Vera in Papā dicere, peccatum est.

Posthæc

Posthæc aggrauatur Dietherus per auditorē Camerę, huius admonetur Dietherus per Archiepiscopos Coloniensem & Treuerēsem. Interea Oratores Pontificij, & legati Alberti Marchionis Brandenburgensis serio agūt pro pace. Exemplum Tridentini adducitur, qui cum obnoxius esset Ecclesiæ à tempore Calixti Papæ in xxi. millibus ducatorum, petiuit gratiam humiliter ab electo Pio, & dimisit illi totum debitum. Decanus Vuormatiensis prędiens mala futura nobili patriæ, clamans & appellans, importune uadit ad Dietherum, & obtinet, ꝓ coram uno notario, & duobus testibus Dietherus appellationi renunciat. His peractis, Oratores Papę mittunt Romam duos nuncios. Res inter Cardinales ultro citroq; agitatur, ponderabant multum malum exemplum, ꝓ si ita dimitterent, autoritas Apostolicę sedis prorsus pessum daretur. Ergo secunda uice conclusum est, ut priuaretur Dietherus & prouideretur alteri.

Exemplum Tridentini.

Dietherus priuatur.

Voluisset quidem Papa, ꝓ Capitulum elegisset, uerum propter scandalum uitandum obmissum est, quare Papa dominum Adolphum proprio motu elegit propter nobilitatem generis, propter doctrinam. Et quia dilectus Imperatori, & quia dilectus etiam à subditis Ecclesię Mogont. & à maiori parte capituli, & quia cum ipso Diethero coelectus fuerat, & quia multos habebat consanguineos, & amicos, quorum fretus auxilio posset possessionem Ecclesiæ uendicare. Posthac Dietherus, & complices excōmunicantur, & execrantur, & inhibetur, ne quis eis panem, uinum, carnes, equos, currus, balistas, lanceas, & id genus adferat. Argentorati & Spitæ ualuis Ecclesiarū affigi præceperat Pius. Executores constituerat Archiepiscopum Coloniensem, & Argentoratensem, & Decanos Treuerensem, & Argentoratensem.

Adolphus de Nassauu eliguur.

Dietherus & cōplices excōmunicantur.

Hæc facta sunt Anno Domini Mcccclxi. Vicissim à Diethero & suis, hoc est, Friderico Palatino, & Philippo Comite in Katzenellébogen, interdicitur omnibus Papisticis literis & processibus, sub pœna capitis. Et cui constiterit de nuntijs talibus, ut capiantur, & prefectis Principum presententur. Interea scribit Pius oppidis Reingauiæ, ut Adolphum de Nassauu Ecclesiæ Mogontinæ, Archiepiscopum & Pastorem habeant. Et anno Domini Mcccclxij. implorat à duce Burgundione auxilia contra Dietherum, ut ex sequentibus literis apparet.

COPIA LITERARVM PII SECVNDI RO. PONT.
ad ducem Burgundię, contra Dietherum de Isenberg.

DILECTE fili Salutem. Credimus nobilitati tuæ abunde cognitū esse Dietherum de Isenberg, ob eius obstinatā duritiem & cōtumaciā, aliaq; grauia ipsius demerita Mogontina Ecclesia depositum, & priuatum à nobis extitisse, & dilectum filium Adolphum de Nassauu, ad eandem Ecclesiā fuisse promotum. Credebam Dietherum iustę sententię nostrę acquieturum. Verum ipse in reprobum sensum penitus conuersus, & Dei ac nostro & sedis Apostolicę honore contempto, ad arma deuenit, & ad ruinam desolationemq; nobilissimæ illius Ecclesię anhelans, adiuncto secum & accito Friderico, comite Palatino Rheni, omniū conatu nixus est, & nititur facere, quæ potest ad destructionem Ecclesię prędictę. Et licet Adolphus cum suis fautoribus hactenus magno animo restiterit malitiæ Dietheri & complicum, resq; ad bonum & fœlicem exitum directa uidetur. Tamen ex insperato accidit noua calamitas, quæ non parum rationes nostras conturbauit. Nam ut te iam intellexisse opinamur, capti sunt in bello Episcopus Metensis, Marchio Badensis, & comes de Vuirtenberg. Propter quod credibile est partes Adolphi, & eius fautores non parum esse consternatos, & opus est, ut eis celeriter succurratur. Nos itaq; quibus hæc res, supra quā dici potest, pro nostro & dictæ sedis honore, cordi est, cum animum in multas partes uerteremus, tua nobilitas potissimū occurrit, quæ sua potētia lassis rebus facile succurrere possit. Proinde hortamur eandem, & per Christi charitatem requirimus, ut quam celeriter, prout rei necessitas postulat, uelit potenti manu sua auxilia oportuna prædicto Adolpho ferre. Consideret excellētia tua in hocagi de honore Dei, & sanctæ sedis

Captitres Principes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Inter epistolas Siluij est 395 epist. in qua scribit: Nos simul cũ ipso imperatore communi nomine nobilitati tuæ, aut dilecto filio Carolo, nato tuo, cõtra Palatinũ et Dietherum de Isenberg, & Comitẽ de Katzẽhelleboge, et illis adherentes & sequaces Capitaneatum committimus.

ctæ sedis matris tuæ, quæ audacia & scelere Dietheri non leuiter uiolata est. Nos autem cum semper de tua nobilitate opinionem catholici Principis gesserimus, omniaq; magna de tua potentia nobis metipsis polliciti fuerimus, persuademus nobis, nihil unq; à tua excellentia gratius & acceptius nobis fieri posse, quã si celerrime Adolpho auxilium tuleris, & tale auxilium, ut Ecclesia Mogontina, quæ illi Canonice à nobis commissa est, à sęuitia & uiolentia Dietheri dicti comitis liberetur. Hoc erit opus dignum tanto Principe, acceptissimum Deo & nobis, & ex quo immortalis gloria excellentiã tuam sit sequutura. Datum in Abbatia sancti Saluatoris Cluseñ. diocesis xxviij. Iulij. Pontificatus nostri anno quarto.

PIVS SECVNDVS DILECTO FILIO FRANCISCO Decano Tolletano Subdiacono, nuncio, ac Oratori nostro.

DILECTE fili Salutem. Ex literis dilecti Petri Franci, Collegę tui datis ex confluentia sexta die pręsentis mensis, accepimus de pręlio cõmisso cum comite Palatino, & de captiuitate Episcopi Metensis, Marchionis Badensis, & Comitis de Vuirtenberg, quod nobis certe displicentiam attulit, nam per ea quæ apparebant, confidebamus eos Ecclesiæ Mogontinæ cito fœlicem exitum habituros. Sed propter hoc non est spes abijcienda, maximeq; confidendum est in potenti manu Dei, quæ nunq; iustitiam succumbere permittit. Vt autem cito succurratur, uolumus ut cõmunicato consilio cum dicto collega tuo, tu aut ipse, prout, melius inter uos conuenietis, propere se conferant ad dilectũ filium nobilem uirum Philippũ ducem Burgundiæ, eumq; omnibus rationibus & suasionibus inducere conemini, ut in hac re consilium prębeat, & quam celeriter pro nostro & Apostolicæ sedis honore auxiliũ & opem Adolpho prębere uelit, nam nulla in re possit nobis complacere, prout nos etiam efficaciter ad eum scribimus. Vtimini igitur in hac re omni studio & celeritate, pro ut rei importantiam postulare cognoscitis. Datum in Abbatia sancti Saluatoris Cluseñsis diocesis, sub annulo piscatoris, die xxviij. Iuli. Mcccclxij. Pontificatus nostri anno quarto.

Sub Diethero de Isenburg, effectum fuit per Iureconsultos & Curiæ Romanæ fautores, ut Iohannes de Vuesalia probatissimæ uitæ Theologus, Concionator Vuormatiensis examinaretur. Quoniam de mandatis Apostolicis, de ieiunio, de indulgentijs, ut uidebatur minus iuste sentiret. Paradoxa hæc ferebãtur à quibusdam Thomistis, ex illius concionantis ore fuisse excepta, mox damnata per M. N. hęreticæ prauitatis inquisitores. M. N. Gerhardum Elten de Colonia, & M. N. Iacobum Sprenger. Anno Domini Mcccclxxix. Mogontiæ.

PARADOXA D. IOANNIS DE VVESALIA SACRARVM literarum Doctoris, ac concionatoris Vuormatiensis, quæ feruntur à quibusdam Thomistis, ex illius concionãtis ore fuisse excepta, mox damnata per Magistros nostros, Gerhardum Elten de Colonia, & M. N. Iacobum Sprenger, Anno Domini Mcccclxxix. Mogontiæ.

AN prælati habeant autoritatem instituendi leges. Respondeo, quod non: quia Christus in Euangelio dicit discipulis suis: Euntes in uniuersum mundum &c. Ecce commisit prædicare Euangelium: ergo non debent, nec possunt nouas leges facere: sed debent fideles ad hoc inducere, ut seruent Euangelium. Item, Docete omnia quæ mandaui uobis &c.

Omnes Christiani, quantumcunq; docti & sapientes, non habent autoritatem exponendi uerba Christi. Quis uellet dicere inter homines mentem Christi quam ipse prætendit in suis uerbis, nisi ipse solus?

Quare oculati expositores, exponendo comportant textus, unum exponendo per alium.

Indulgentias nihil esse credit.

Glossę.

Glossæ non credit.

Doctorum scriptis, etiam sanctorum quantumcunq;, non credit.

Mandata Ecclesiæ non ligant ad peccatum.

Adueniat regnum tuum &c. Ibi non petimus regna cœlorum, quia illud non uenit ad nos.

Raro reperio, uel nõ duos unanimes literatos, etiam in fide, nullus tenet mecum, dempto Euangelio, ubi omnes sumus concordes.

Deus ab æterno condidit librũ, in quem scripsit omnes suos electos: quicunq; autem in eo non est scriptus, nunq; inscribetur in ipsum in æternum. Et qui in eo scriptus est, nunq; ex eo delebitur. Absq; specificatione dixit, unde simplices occasionem mali, seu malum sumpserunt. nota.

Sola Dei gratia saluantur electi. Et quem Deus uult saluare donando sibi gratiam, si omnes sacerdotes uellent illum damnare, aut excommunicare, adhuc saluaretur ille. Et quem Deus uult damnare, si omnes pręsbyteri, Papa, & alij, uellent hunc saluare, adhuc iste damnatetur.

Quod timeat, quod nostri doctores male, ficte, & false, exponant sacram scripturam.

Si nullus unquam Papa fuisset, adhuc saluati fuissent, hi qui saluati sunt. Et quod Papa, & Episcopi, & sacerdotes nihil sint ad salutem, sed sola concordia sufficit, & pax hominum, & pacifice uiuere.

Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, sic scilicet, quod uelit potestatem non esse.

Si sanctus Petrus instituisset ieiunium, forte ideo fecisset, ut eo melius pisces suos uendidisset.

Christus nunquam instituit aliquod ieiunium, nec prohibuit quemcunq; cibum quocunq; die sicut carnes.

Sacrum oleum est sicut aliud oleum, quod comedis domi in offa.

Christus nullum festum præcepit celebrare. Item nullam orationem docuit, nisi dominicam: neq; mandauit sacerdotibus canere, uel legere septem horas canonicas, iam longas, iam breues matutinas: Sic missa iam est grauata in Christianitate. Dum enim beatus Petrus legeret missam, præmisso solo Pater noster consecrauit, & se & alios communicauit, tunc rotum fuit expeditum: nunc uero oportet sacerdotem stare in missa ad horam uel ultra, sustinẽdo frigus, quod noceat ei ad annum uel amplius. Et sic homo interimit seipsum.

Sancta Ecclesia non instituit ieiunium: neq; tempore septuagesimæ interdixit celebrare nuptias.

Si quis confiteatur, iniungitur illi ardua pœnitentia, ut peregrinetur Romam, uel ad alia remotiora loca, strictum ieiuniũ: quod dicat multas orationes. Quod Christus non fecit, sed solum dixit: Vade, noli amplius peccare. Sic grauata est Christianitas per humanas leges, & constitutiones.

Scriptura sacra non dicit, spiritum sanctum procedere à filio.

Peregrinantes Romam fatui sunt: quia hic inuenissent & obtinuissent, quod alibi quæsierunt.

In symbolo fidei circa illum articulum, sanctam Ecclesiam: ego non pono catholicam, neq; Hieronymus ponit: quia catholica, id est uniuersalis: sed uniuersalis cõgregatio omnium baptizatorum non est sancta, sed maior pars reprobata. Sed forte quidam apposuit, & postea uenit in consuetudinẽ totius multitudinis. Also gar es zů in der Christenheyt.

EXAMEN MAGISTRALE AC THEOLOGICALE DOctoris Ioannis de Vuesalia, Concionatoris Vuormaciensis, pręsidentibus Magistris Nostris, hęreticæ prauitatis inquisitoribus, M. N. Gerhardo Elten, & Iacobo Sprenger, de ordine Prædicatorum.

ANno Domini Mcccclxxix. Reuerendissimus pręsul Moguntinus, Dietherus Isenburgius, misit literas ad Vniuersitatem Heidelbergensem & Coloniensem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diether Episcopus Moguntinus, Comes de Isenburg.

Pius secundus, qui ante Aeneas Sylvius.

sem, instigantibus, imò cogentibus Thomistis quibusdam, ueritus, ne denuo ab Episcopatu eijceretur, iussu Romani Pontificis, quod cõmeruerat ante leuibus uerbis, Romanorum in uendendis Pallijs, notata auaritia. Et minabantur ei Romani prĕsulis iram, quam pridem non tam ipse fuerat expertus, quàm tota Moguntia & capta, & direpta, ac à victoribus nullũ non contumeliarũ genus passa, (unde ferunt Pium Pontificem ad Moguntiæ mentionem semper ingemuisse, quod ius suum tam insigni damno uindicasset) Misit inquam literas ad antedictas uniuersitates pro Theologis examinaturis articulos M. Ioannis Vuesalię de hĕresi suspectos. Ad quas quidĕ literas ego N. N. nomine Vniuersitatis respondi.

Itaq; feria sexta proxima post Purificationis, conuocatione facta omnium doctorum Heidelbergensium, & magistrorum, suffraganei, comitis de Vuertheim uicarij, comitis de Sulms custodis, Breitenbach, Macarij, Canonicorum Ecclesiæ Moguntinæ, plebani Francphordiensis, Rectoris Vniuersitatis, & Decani facultatis artisticæ studij Moguntini, prĕlatorum Ecclesiasticorum, & doctorum consulum, prĕsulis inclytissimi, consultatum fuit de modo, ordine, processu, institutione examinis. Et conclusum, quod M. N. Vuesalia iusiurandũ facere deberet, quod prĕsentare & tradere uellet omnes tractatus, opera, scripta sua qualiacunq; quæ condidisset, ut per proprios sermones uinceretur. Qui aũt ab eo iuramentũ reciperent, deputabantur comes de Vuertheim, Michael Heim, fiscalis Episcopi, Decanus S. Victoris, Ioannes Faust, & notarius. Adiungebatur, quod doctores Heidelbergenses cum tribus alijs, scilicet Macario, Decano S. Victoris, & quodã alio perspicerent tractatus eius, errores excerperent, dearticularent. Tempore intermedio aduenerunt Doctores Colonienses religiosi, M. N. Gerhardus Elten inquisitor, & M. N. Iacobus Sprenger, ordinis Prĕdicatorum. Inter quos libellũ diuidebantur, ut quiuis perlegens turpes errores extraheret, in quibus de hæresi suspectus iudicaretur.

Sabbato, Doctores Heidelbergenses & Colonienses, articulos excerptos Archiepiscopo prĕsentant, & modum incipiendi, continuandiq; dicunt. Præsul nihil eorum inspexit, quia in unum non erant redacti. Præterea cœtus doctorũ reuerendissimo patri, M. N. Gerhardum, ut inquisitorem hĕreticę prauitatis obtulit, qui susceptus honorifice, literis testimonialibus se habere huiusmodi autoritatem, docuit & probauit. Statutus est dies, hora, locus examinis, ad feriã secundã apud Minores, cum quibus in captiuitate morabaẽ doctor Vuesalia. Deinde unã omnes doctores & magistri Heidelbergenses cum Archiepiscopo prandebant.

Huius doctoris Ioannis de Vuesalia examini, & inquisitioni interfui ego ipse, qui hæc scribo in Moguntiaco, sub Archiepiscopo domino Diethero de Isenburgo, qui ad se uocauerat Theologos Heidelbergenses: & uenerunt dominus doctor Nicolaus de Vuachenheim, solus de uia (ut dicunt) Modernorum, dominus doctor Hericus de Amsterdamis, dominus doctor Iodocus de Calbo. Ex Agrippina uocati fuerunt, & uenerunt M. N. Henricus de Elten, ordinis Prĕdicatorum, inquisitor hĕreticæ prauitatis; M. N. Iacobus Sprenger, ordinis Prĕdicatorum, & quidam alius eiusdem ordinis.

Magister Ioannes de Vuesalia longo tempore graui morbo laborauit, nihilominus inquirebatur ab eo satis feruide. Quædam negauit se dixisse, quædam ut præ ætate & languore potuit, conabatur interpretari. Et ipse per sese etiam allegabat suam diuturnam infirmitatem.

Dempto solo articulo de processione spiritussancti, in alijs uidetur nõ ita graui censura fuisse castigandus, si indutię datę fuissent, si consultores ei fuissent adhibiti, si nõ omnes uno solo dempto, fuissent de uia realium. Et nisi forsitan impetus quidam irrĕpsisset in religiosos, triumphandi de seculari, & prĕsertim de eo, qui illorum Thomam peculiariter non coluerat, forsitan poterat cum eo mitius, humanius, & clementius, benigniusq; actum & processum fuisse. Deum testor, qui omnia nouit, hũc processum qui cum eo seruatus fuit usq; ad reuocationem, & librorum suorum exustionem, uehementissime displicuisse magistro Engelino de Brunsuico, maximo Theologo, & magistro Ioanni Keisersbergio, duobus utiq;

D. Engelinus.

D. Keysersperg.

utiq; uiris, cum doctis, tum integris. Præcipuè magistro Engellino uisum fuit nimis præcipitanter cum tanto uiro actum esse. Immo non uerebatur asserere multos articulos eius, & maiorem partem posse sustineri. Nec obticuit de simultate Thomistarum contra Modernos, & de gaudio triumphandi religiosorum contra seculares.

Pius secundus Venetus, hic auaritiam suit, sub quo res Pontificalis magnã inclinationẽ facere cepit.

Pio successit Paulus huius nominis secundus, Venetus patria, & is nihil intermisit, quod ad expeditionẽ in Turcam pertineret, prĕdecessoris sui Pij inchoata perfecturus, in quã rem publicas in urbe stationes & supplicationes habuit cum populo, scripsitq; Imperatori, ut euocaret principum conuentum in locum commodum, in quem ipse legatum suum plena mitteret facultate. Qui cum in Norinbergam esset inductus conuentus ad diem Iacobi, paucis comparentibus, tenditur in diem proximum Trium Regum in Ratisponam. Sed tantundem etiam tum peractum est, aderat Franciscus Picolomineus Cardinalis, Pij Pontificis nepos, qui diu literis Vuiennæ incumbens, linguam calleret Germanorum, cuius nomine Iohannes Antonius Campanus in conuentu Principũ, artifitiosam orationem plenam laudibus antiquæ Germaniæ habuit. Sed nihil cum Fabio constatore uolebat Pontifex, ut expeditio bellica ex uiribus Germaniæ fieret in hostem, sed surdo narrabat fabulã, cp nec Imperator armis delectaretur, nec neruos belli ex Italia, Germaniaq; teneret. Quo enim uolitaret inplumis aquila? Italiã Papa cum Principibus aliquot, & communitatibus tenet. In Germania uero patrimonium imperij Principes occupant electores. Alb. Krantz in Vuand.

Hacætate ab Imperatore uenerunt literæ ad Concilium Lubecense, super Decima, ad bellum in perfidos Turcas, ab laico populo persoluenda. Difficile fuit insolitam rem ibi primum intentare. Quieuere autem secundã expectantes iussionem. Interim explorantes, quid apud alios ea in re ageretur. Ab Ecclesijs, quõ minus tum exigerentur. Obstitere Archiepiscopi ad Rhenum, etiam appellationis obiectu parati occurrere.

GEORGII SCANDERBEGI HISTORIA per compendium.

Castriotus dictus à patre ex familia Epyrota uel Epyrotis, ab Epyro. Albanus ab Albania quam possedit.

ANno Dñi mill. cccclv. tempore Amurathis & Mahumetis Turcarũ Imp. claruit GEORGIVS Castriotus, dictus Scanderbegus, Epiti Albanięq; dominus. Is adhuc adolescens, à patre suo duce Iohanne Castrioto, Turcarum Imperatori Amurathi, cum tribus alijs suis fratribus, obsidũ loco traditus fuit. Tum dictus Georgius. Turcæ uero propter magnificaeius facta indiderunt ei nomen Scanderbeg, quod perinde sonat, ac si dicas: Magnus Alexander. Is cum aliquot annis in Turcę aula fuisset, tandem singulari Dei ordinatione in patriam redijt, armata hanc manu occupans, & fœliciter cõtra Imperatorem Turcarum Amurathem & Mahumetem pugnans. De hoc habes præclaram historiam per libros xij. Marini Barletij Scodrensis, de gestis Scanderbegi, per Iohannem Pinicianũ nuper uersam in Germanicum: quam cum eruditi percuperent latine legere, nec offertur quod sciam) hodie, libuit ex prolixo Germanico per Epitomen quædam hic referre. Nam Scanderbegus sua magnanimitate, sæpenumero totius Orientis robur & uires fregit, totius orbis oculos in se conuertens. Nec contentus in Epyro & Albania præclare & heroice agere, uerum totũ se impendit, quicquid Hungariæ incommodaret, auertere. Tandem in Italiam profectus, & Gallorum fastuni sui

Scanderbeg, id est, Alexander Magnus.

Marinus Barletius.

Universidad de Deusto Biblioteca

ſtum ſuppreſſit. Neapolitanum regnum mirabili fortitudine ex manibus inimicorum eripuit, uero domino & poſſeſſori reſtituens.

Libertas ſub Scanderbego. Huius herois tempore omnia feruebant gaudio, paſſim audiebatur dulce nomen libertatis. Patre natus Iohãne Caſtrioto, matre Voiſana, principe Tribalorum, quæ nouem liberos peperit, puellas quinq; Mariam, Iellam, Angelinam, Vlaicam, Mamizam: & maſculos Repoſium, Conſtantinum, Staniſam, & Georgium, qui iunior fuit.

Parentes Scanderbegi. Cum uero Amurathes Turcarum princeps Macedoniam bello moleſtaret, Græcos ſub iugum ſummittens, Iohannes pater diuturno bello exhauſtus, cogitur pacem petere, quæ illi contigit, datis omnibus ſuis filijs obſidibus. At impius hoſtis iuxta Mahometanam ſectam, abductos Caſtrioti liberos iuſſit circuncidi: mox mutata illis nomina, & Georgius dictus Scanderbeg: quod ſi interpretetis, ſonat, Alexander dominus. Conſtituuntur præceptores, & ut ingenium humanũ capax eſt, nec ſepris includi uult, breui didicit idioma Turciceũ, & Turcicas, Arabicas, Græcas, Italicas, & Vandalicas literas. Interim corporis etiã uires acquirendo, fame, ſiti, frigore, uigilijs ſe exercuit, & præclare factis charior factus Amurathi, dignitate Sanzachi, quæ altera eſt poſt Baſſos, ornatur, & equitibus v. mill. præficitur. Vix natus annos xviij. iuſſu tyranni in Aſiam abit, domi foriſq; conſpicuus. Nudus cum nudo Scytha duellum habet, & uincit. In Burſa quæ Bithiniæ caput eſt Aſiatici regni, cum duobus ex Perſide, Iaca & Zampſa congreditur, certe Hercules contra duos. Poſthac ſæpe in Europam profectus, contra Chriſtianos & Græcos abſoluti Capitanei functiones obit. In Nicomedia, Pruſia, & Otrea, nobili Aſiæ ciuitati, præſente Amurate fortiter agens.

Ingenium Scanderbegi.

Dignitas Sanzachi.

Pater Scanderbegi moritur. Moritur autem in Epyro Iohannes Scanderbegi pater, tyrannus Croiam occupat, ut qui defuncti liberos apud ſe haberet. Fratres Scanderbegi tyrannus ueneno necat, ipſe uero uti Hercules in precio habetur. Sed ut uirtus inuidia non caret, & arma regum ſunt uenenum, clancularia artes, fictæ calumniæ, falſæ accuſationes, defertur apud Ottomannum, ſed uirtus iuuenis ſuperat, mox contra Georgium principem & deſpotem Seruiæ, glorioſe pugnat. Cogitat qua ratione à ſeruitute tyranni ſe liberet, maxime de recuperanda Croia. Egregius ſimulator, cum à morte patris primarij Epyri ad eum mitterent. Eſt autem Croia metropolis Epyri, natura munitiſſima urbs, & planè talis, ut ſecluſa fame, omnia bellica machinamenta facile contemnat.

Conſilium Scanderbegi de recuperanda Croia.

Croia.

Cum autem Deſpotes Myſiam recuperaret, & turſus impar uiribus Amurathi perderet, accõſilio Iuliani Cardinalis S. Angeli, quem Eugenius miſerat, regem Ladislaum auxiliatorem imploraſſet, id intelligens tyrannus, Baſſam Romaniæ, & Scanderbegum mox in Vngaros præmiſit, cum uiginti millibus, ipſe more ſuo cum reliquo exercitu ſequuturus.

Huniades Ianeus uictor Turcarum. Eo tempore Huniades Janeus (à quo Turcas ſæpe uictos conſtat) triginta quinq; millia militum habebat, & apud Morauam fluuium, Baſſa & Huniades congreſſi ſunt. Scanderbegus cum uideret res Turcarum infœliciter habere, auxilio amicorum cum primis Ameſæ nepote ex fratre in Vngarorum partes ſecedit, Secretarium Baſſæ capit, literas ad præſides & magiſtratus Croiæ ab eo extorquet, in quibus nomine Amurathis Scanderbego ciuitas & omnis præfectura traderetur. Confectis literis, mox Secretarius & alij decollantur, quo res Amurathi celetur diutius.

Literæ pro Croia recuperanda.

Scanderbegus uero, qui cum Vngaris & Hunniade antea de rebus inſtituendis conſultarat, uictor magno itinere feſtinans ſoluit, vij. die Dibram uenit regiunculam in fine Tribalorum, lxx. mill. paſſus habentem à Croia, unica illic tantum eſt ciuitas Sfetigradum, in confinio Macedoniæ. Hic ſubſtitit Caſtriotus, uocatis ad ſe quos uoluit, ſecretiſſime aperit ſua conſilia, habentur cuſtodiæ.

Sfetigradum.

Ameſa argutus iuuenis, Scanderbegi ſecretarium ſe ſimulans, Croiæ præfectũ accedit, alloquitur (uolente & diſponente Deo) illi creditur, & iam Barbarus conuertit ſua, ut pateat abitum.

Ita Scanderbegus Croiam patriam ſuam recuperat, magno Croenſium gaudio, qui ceu è ſomno exporrecti uidebantur, adepto principis ſui Caſtrioti filio. Turcæ qui inhabitarant, partim pelluntur, partim occiduntur. Ameſam mittit cum aliquot Dibrenſibus ad Dibram, ut nunciet recuperatã Croiam, ut cogitent de libertatate, maxime cum Amurathes huius Stratagematis ignarus, & ſatis negotij habeat cũ Hungarico bello. Proclamatur facto mane ſecuritas omnibus, qui poſitis armis uellent baptizari, & Chriſtiani fieri: ſed ſurdo fabula, adeo à teneris aſueſcere magnum eſt. Orabant Caſtriotum, ne ſe cogeret, non poſſe in eis aboleri traditiones maiorum: Volentibus, non inuitis, hęc exhibenda.

Offertur libertas & baptiſmus.

Poſthac Scanderbegus ciuitatibus Croię uicinis annunciat uictoriam, & occupatam Croiam, ipſe in inferiorem Dibram profectus. Ibi fortuna ſocium laborũ, Moſen Golentem Petri, ſibi addidit, nobiliſſimum ac conſultiſſimũ uirum. Reliquas uero ciuitates, nec muris, nec hoſtium præſidio munitas, facile occupauit, populo minime inuito, & ſua ſponte ſequente, ac proclamante eum uindicem libertatis. Multi etiam principes & heroes Scanderbego ſe iunxerũt. Inter quos erant cõſanguinei eius, Muſachius dominus Angelinæ, Goicus & Georgius Streſij fratres, nepotes ex ſorore Iella, Stephanus Ceruonichius, & alij, ut interim taceam de ingenti multitudine, quæ conſluebat ad hunc. Et cum iam armatorum duodecim millia aſtarent, pulcherrima & bene longa oratione eos affatur, conſilia ſua illis ſubaperiens, & libertatem deprædicans, & quod fortunæ ſucceſſus laborem ſit iuuaturus. Moſen cum tribus millibus equitum ad Petrellam urbem non quidem amplam (ſed quia in ędito montis ſita) inexpugnabilem, hyemis tempore ita occupauit, ut ne militem quidem perdiderit. Ipſe patientiſſimus laboris & uigilantiſſimus, nam ab eo tempore quo in Epyrum redijt, nullam noctem ultra duas horas dormiuit.

Moſes Golens.

Scanderbeg uindex libertatis.

Conſanguinei Scanderbegi.

Deuicta Petrella, Petra alba (quæ triginta millibus paſſuum à Petrella, & à Croia xxv. paſſuum ſita eſt) capitur, ſita in Aemathia in faſtigio montis, infra ad pedem montis præterfluit fluuius Aemathus. Deinde petũt Stelusium, quod diſtat ij. Mill. & D. paſſus à Petra alba, à Croia circiter v. mill. In hoc quidam baptizati ſunt, alijs libertas promiſſa, nulli ex publico uictus denegatus.

Petrella capitur.

Supererat Sfetigradum, ab Illyricis ſancta ciuitas dicta, ſita in ſuperiori Dibra in ſummo monte, diſtans à Croia paſſus cccclxxx. Gotti uero & Gallogræci uetores urbes (quas reges & principes Macedoniæ & Epyri extruxerant) ferè omnes ſolo ęquarant in illis locis: nam Croia extructa fuit à Carolo ex familia Thopiarum, quo tempore Scanderbegus Epyrum recuperauit.

Sfetigradum.

Cum ergo Sfetigradum ſe nollet dedere, habita deliberatione Moſes cum trecentis millibus oppugnant, alij redeunt Croiam in hyberna: erat enim tempus incommodiſſimum bello, pluuijs, niue, glacie. Scanderbeg militi dona & immunitates elargitur. Baptizatur Ameſa cum alijs.

Hæc ex primo libro Mar.

II. liber.

AMurathes cum audiuiſſet, quæ in Hungaria acciderant, de Baſſa interempto, & Scanderbego in Epyrum elapſo, immo de Croia per hunc occupata, grauiſſime omnia fert, cum ſuis conſilia tractat, de Hungaria cum potentiſſimo exercitu inuadenda.

Amurathi ira contra Scanderbegum.

Hic mire uariant ſententiæ, alijs huc, alijs alio ſpectantibus, Scanderbegum nouum hoſtem, rerum bellicarum ſcientiſſimum, minime ſpernendum eſſe. Deſpoti Miſiam potius reddendam, quàm inuito Marte pugnare uelle. Sic tyrannus legatos mittit in Hungariam, petit pacem in decennium, reddit Miſiam Chriſtianis.

Myſia Chriſtianis redditur.

Tum Scanderbegus obſidionem Sfetigradi ſoluit, & Mocream regiunculam prope Triballos inuadit, ditionem ſuam ampliorem quàm pater habuerat, faciens. Incolæ libenter & iugum Amurathę, & memoriam abijciebant, inſignia & uexilla Scanderbegi hilares ſequebantur. Hæc erant in Area rubra bicipites Aquilæ.

Inſignia Scanderbegi bicipites aquilæ in area rubra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc non fugiebant Amurathem, qui indies in Macedonia & Alchria cum auxesi audiebat, quę Castriotus ageret, duas Dibras iam dediſſe ſe, & imminere deditionem Sfetigrado, & Mocream deſciuiſſe. Hinc tyrannus accenſus, ingentē exercitū conſcribit, ut oēs copias, atq; adeò ipſum nomē Scanderbegi perdat.

Scanderbeg conſcius conſiliorum Turcæ.

Horum Turcæ conſiliorum ab amicis quos Scanderbegus in aula tyranni adhuc habebat, admonitus, cū principibus Epyroticis & Illyricis fœdus icit, & ut hoc ſynceriter fieret, comitia indicit Scanderbegus, non Croię, ut inanem gloriā fugeret, nec Apollonię Dayni, aut Xabiaci, quę erāt urbes Epyroticæ, ſed in Lyſſo uel Aleſio, ij. mill. & cc. paſſuum à Croia, inter hanc & Croiam ſita ſub Venetis.

Comitia in ciuitate Lyſſo.

Sed hic libet egredi, antequam enumerentur nomina eorum, qui in hijs comitijs fuerunt, & originem Epyrotarum uel Albanorum referre.

Albania.

Quę nunc Albania dicitur, olim Macedoniæ portio fuit ad Occidentem uerſa, inter Dyrrachium & Apolloniam, non incelebres priſco ſeculo ciuitates. Sermo genti neq; Græcis, neq; Illyricis notus. Credimus hoc genus hominum ex Albania quondam ueniſſe, quæ uicina Colchydi in Aſiatica Scythia memoratur, ut ſæpe barbarorū inundatio nationum Græcię atq; Italię prouincias occupauit.

Camuſa potens.

In hac terra potens Camuſa fuit, qui Chriſtianis parentibus ortus, parum tenax catholicæ fidei, ad Mahumetis inſaniam declinauit. Sed quàm leuiter Chriſtum deſeruit, tam facile Mahumetis ſacra cōtempſit. Redijt enim ad paternam legem: & quamuis utranq; religionem contempſerit, neutri fidus, Chriſtianus tamen mori, quàm Turca maluit. Paulo poſt Conſtantinopolitanam cladem morbo extinctus. Georgius Scanderbegus eius hæreditatem accepit, nobili loco natus, qui ætatem pene omnem in armis pro Chriſti nomine pugnando conſumpſit, multas & magnas turmas bello uicit atq; deleuit, ſoluſq; quodammodo illam regionē in Euangelio Chriſti cōtinuit. Hęc Sylūius in Europa ca. xv.

Hæc ſcribit Aeneas Sylūius in Europa ſua de Scanderbego, cap. 15.

Sed ad inſtitutum qui uenerint ad Comitia.

Qui ad comitia à Scanderbeg inſtituta contra Turcas uenerint.

Ariamnites Thopia Golenus, uel Teutonice Milhar/ab Aeante fluuio, quem incolæ Vauiſſam uocant, uſq; ad ſinum Ambratium dominus fuit. Hic Ariamnites apud Macedonicos & Epyroticos cognomēto Magnus dictus fuit, qui magnifica egit pro fide Chriſtiana, grauiſſimus hoſtis, quoad uixit, Turcici nominis.

Ariamnites grauiſſimus hoſtis Turci nominis.

Poſt hunc Andreas Thopia, uir nobilis, dominus tractus inter Tyrannam & Epidamnum, & eorū locorū quæ iam incognita ſunt. Scura Muſachiema Cherabi, Cmiere Vlixes. Eſt autem Cmiere locus montanus è regione Corcyre. Cimerotas uocant bellicoſiſſimum populum. Venit & Georgius Streſius. Et ex Muſachijs multi adfuerunt. Præterea potentiſſimi principes Nicolaus & Paulus Duraginus, domini terræ ultra fluuium Drinum, Epyrotæ uocant Xadrunam, uſq; in ſuperiorē Myſiam, ubi multa ueſtigia uetuſtatis, & marmorea ſepulchra, multorum Romanorum Imperatorum, & aliorum principū nomina in ſe continentia, ubi Paulus Apoſtolus fidem Chriſti prædicauit. Venit item Lucas Zacharias, dominus ſuperioris Xandrinæ, & ciuitatis Dayni dominus, ubi præterfluit amenus fluuius Drinus, qui Epyrum à Dalmatia & Illyrico ſeparat, non minor Erydano. Adfuit & beatus princeps Petrus Hiſpanus, cum Alexio Boſdario Vruoo & Mirco filijs. Item Leccas Duſmanus uicini Petri & aliorum, quibus Peones & ſuperiores Pelagones uſq; in Myſiam Sardonici parent. Poſt illos uenit quoq; Stephanus Cernouichius, cum Iohanne & Georgio liberis. Nec deſuerunt his comitijs Veneti. Hij omnes pro communi ſalute contra Turcam auxilia fortiter polliciti ſunt. Tum Scanderbegus longam orationem habuit, hucomnia argumenta dirigens, ut fides Chriſtiana contra Turcas impijſſimos hoſtes uindicetur. Dum hæc comitia habentur, Amurathes Alibaſſam cum xl. equitibus emittit contra Scanderbegum. Tum Caſtriotus relicta Croia, & conſcripto exercitu, maſcula oratione eos affatur.

Volebam in uſum lectoris, qui auet Latina legere præ Germanicis, totam hāc Georgij Scanderbegi hiſtoriam (ſeu Panegyricum potius) libris xij. comprehenſam, hic poſuiſſe: ſed quia ſpes bona me habet, propediem nos Latinam hanc hiſtoriam habitutos, hic dimitto.

De Carolo

DE CAROLO BVRGVNDIONE,
& bello Burgundiaco.

ANno Domini Mcccclxvij. Philippus Burgundiæ dux, Brugis moritur, princeps ſuo tempore in armis ualens, prudens, & à ſuis miro modo amatus, hic Carolum filium habuit ſucceſſorem.

Caroli bellum contra Leodienſes.

Anno Domini Mcccclxviij. CAROLVS Burgundię dux in Leodienſes mouet, adiutore fretus rege Franciæ, & incredibilem ſtragem fecit in acie, miſerabilius uero ſæuuit in capta urbe, multa millia dorſo colligata, merſit in profluētem, pro eo q; Epiſcopum, eorum ducem de Burbon, conſobrinū Caroli indigne habuiſſent, Gallus uenerat pro Leodienſibus, ſed conuerſus cœpit eos cum duce oppugnare. Refert Gaguinus, irrumpentibus ferociter Burgundis, Ludouicus Gallię rex primum, deinde Burgundus ciuitatem intrat, fitq; mox paſſim occiſio & ſtrages, uirginibus uis, & religioſis mors infertur, neq; indulgētia ulla militum in pueros fuit, quin etiā ſtupratas à ſe uirgines, miles necat. Sacerdotes rem diuinam facientes in templis, gladio pereunt, nec ſaciatus fuit hoſtis tam multa cæde, prædas ex omni ciuitate, & ex templis ſacrilegia fecit, incenſa poſtea urbe, & muris diruptis. Tum Peronam (inſigne erat fuſile ex auricalco, quod in libertatis argumentū foro erexerunt) inſigni forma cum inſcriptione carminū, iuſſit Carolus uictor auehi, ac in Burgenſem urbem deportari, ſtabatq; omni tempore Caroli ibidem, ſed Maximilianus iam rerum potitus, poſt Carolum permiſit Leodienſibus, ut in ſuam referrent urbem.

Hoc tempore per mediam Brumam Frid. Imp. religionis ergo Romam uadit, ingreſſus Italiā paruo comitatu, nemini formidabilis, paucis etiam uenerabilis. Excepit illum Paulus Pontifex perbenigne, multa gratificans, & de ſalute Reipub. Chriſtianæ colloquens Peregrinum Romipetam, pro ſuo tumore Itali tranſire ſinebant, ſi non irridebant, ut qui meminiſſe poterant ex annalibus, non ita conſueſſe ex Germania Imp. Ro. deſcendere. Viuere tum cernebant Fridericum, quod antea difficulter crediderunt, qui nulla inſigni ædita opera, ſe uiuere declararet. Solebant enim per contemptum ex Germanis Itali requirere, uiueret ne, an mortuus eſſet Imperator, quem nullis ſuis iniurijs, nullis Reipub. Chriſtianæ detrimentis commouentem ſe audiſſent. Alb. Krantz.

Fridericus peregrinus Romipeta.

Anno Domini Mcccclxx. Mahumet Turcarum Imperator Euboiam inſulam Græciæ, tūc à Venetis tentam inuaſit. Et Nigropontum ciuitatem illius inſignem expugnādo ſolo æquauit. Deinde in Octobri exercitus Turcarū ſatis debilis, per alpes & nemora Vngariam ingreſſus, uſq; ad Zagabriā libere graſſatus, x. millia captiuorū utriuſq; ſexus in miſerabilē captiuitatem deduxit. Quo malo inſcatus geminata uice circa natalē Chriſti Pannonicā oram nullo reſiſtēte iterū uaſtauit.

Eodem anno Iſabek, aliàs Iſaac Satrapa Imperatoris Turcarum, Boſnę regnū tunc detinens, cum xv. millibus equitum ex Boſna in Croaciam in Carniolam tranſgreſſus, inopinatā excurſionē ingerēs, & omnia ferro & igne uaſtans, tribus illic menſibus abſq; omni repreſſione libere immoratus, uiginti millia hominū pecorū ritu, in perpetuā ſeruitutē detrudēda abegit: nulla deniq; mora facta captiuis catholicorū in arces & ciuitates ditionis ſuę cōductis, per eandē uiam qua uenerat, Carniolā reuerſus, alia rurſus uiginti millia hominū impune abduxit. Quū uero Fridericū Imp. apud Ratiſponā conuentū agere ſenſiſſet, cum quindecim millibus equitum mirabili celeritate per Croatiam ad portas & mœnia Laybaci uenit. Poſtridie copias partitus, partem unam per alpes, qui Carniolam à Styria diuidunt, tranſmiſit: & xxx. millia hominū capta abduxit. Alterā per Sauū in Illyricū, tertiā per Trāſiluaniā ultra Danubiū cladibus oia cōplens egit. Chr. Po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Anno Domini Mccccl xxi. Post Paulum Venetum fit Papa Sixtus quartus, Sauonensis liberalissimus. Iubileum ad xxv. annos tantum reduxit.

Hoc æuo gymnasia liberalium artium Ingolstadij, ac Tubingæ in Germania, sicut & antea paulo apud Friburgum, Basileamq; fundantur.

Caroli tempore, duo apud Gallos nomina, diu ad ignominiam ferebantur: Burgundorum scilicet, quos Franci hostes habebant. Et Armygniacorum, quorum generali appellatione Francos Burgundi designabant. Et legitur de quodã, qui cum non permitteretur ingredi ciuitatem Parisiensem à custodibus, Parisios per contumeliam Burgundiones appellarit, cui in pœnam lingua candenti ferro perforata est, & ipse deinde in exilium actus. Rob. Guar. lib. x.

Anno Domini Mccccl xxiij. Venit Imp. Frid. Argentoratum, & cum eo Maximilianus filius, Archiepiscopus Mogont. Episcopus Aeistettensis, Albertus & Ludouicus duces Bauariæ, Carolus Marchio Badensis, Comes Eberhardus de Vuitenberg, cum multis alijs comitibus & nobilibus. At cũ Imperator peteret, quæ libertati urbis aduersarentur, Senatus, populusq; Argentoratensis annuere non potuerunt. Hinc indignatus Fridericus, abijt: & cum Friburgum, Basileam, Colmariam, Zaberniam perambulasset, uenit Mogontiam, deinde Treuerim, ubi Carolus Burgundiæ dux cum equis tribus millibus eum conuenit.

Frid. III. & Carolus Burgund. Treueris.

Anno eodem. Duo omniũ ætatis nostræ maximi Principes, Frid. Rom. Imp. & Carolus Burgundiæ dux cõuenere in Treuerim, de rebus magnis acturi. Nam alia publice agebant de Gelria, quam pridem Carolus ab Arnoldo duce coemisset. Item de communibus Christianismi casibus, de bello in Turcam inferendo. Quædam etiam clam egerũt, paucissimis in Concilium admissis, de quibus hoc ferebatur in publicum, ut Carolus accepta de manu Imperatoris corona rex salutaretur, Galliæ, Belgicæ, aut Burgundiæ, nam olim Burgundia regnum erat. Potissimum uero id ferebant imperij rebus maxime profuturum, ut Carolus per imperium uicarius rex constitueretur, ad edomandos imperio rebelles, & ut subiugum mitterent, qui olim ad imperium pertinuissent. Sed ubi de rebus non conuenit, q̃ Imp. sine assensu Principum electorum, nihil super his rebus posset constituere. Dictu spetiosum est, quo se honore inuicem præuenirent, salutantes, deducentes, deferentes. Cum interim Carolus dux, q̃ magnũ haberet in armis exercitum, cessit Imperatori urbe, foris in Monasterio collocatus, magnis se muneribus mutuo missis, honorabant: sed incomparabiliter excelluere, quæ dux Imperatori donaret.

Carolus amẽit uicariatum imperij.

Quod Burgundus uicariatum habeat imperij, in terris Gallicanis ultra Rhenum, uide epistolã Aeneæ Syluij. 395.

Anno eodem, Dux Lotharingiæ colligit exercitum, quasi inuasurus Episcopũ Argentoratensem. Id cum intelligeret Episcopus, & Respub. Argentoratensis, sex millibus armatorum, & omnis generis apparatu bellico se muniunt contra aduentantem hostem. Lotharingus hoc cognito, mutat consiliũ, & instituit urbem Metensem clam inuadere, sed nec hoc successit. Post hac dux ueneno perit, & Lotharingiam Reinhardus comes de Vuidemunt, iure hereditario consequitur, & fit Lotharingiæ dux, benignus heres subditis, diuitibus & pauperibus. Sed Carolus Burgundus in eum paulo post mouet, & maxima damna infert huius ditioni, & subditis.

Anno Domini Mccccl xxiiij. Carolus Philippi filius, Nonesium, quod alij uocent Nussiam, obsedit Coloniensis agri oppidum, per integrum annum, quoniam Capitulum Coloniense, Rupertum eorum Episcopum fugarat, hũc Carolus restituere uolebat. At Carolo Burgundo huc spectante, ut imperio diocesim Coloniensem adimeret. Fridericus Imperator grauem expeditionem parat aduersus hunc. Postq; Coloniensis ciuitas eum ex diuersorio Augustę liberasset, expositis florenis tet centũ millibus, & singulis hebdomadibus darẽt florenos mille. Marchio Albertus Brandenburgensis erat exercitu præfectus, uexilliferi imperij Albertus Saxoniæ dux, Christiernus Danorum rex, Roma rediẽs, deflexit in castra Caroli ducis Burgundiæ, & euocatis aliquot Principibus, Friderico Brunsuuicensi, Magnopolensi, & eo quem itineris totius comitem habuit, Iohanne duce Saxoniæ, cum multis comitibus tentauit, si posset rem, quæ bello quærebatur compositione

Carolus Nussiam obsidet.

compositione pacata, in suos terminos reducere. Sed frustra impendit apud Carolum operam, q̃ certo certior esse uidebatur Carolus, urbem, uel deditione, uel armis in suam redigere potestatẽ, quæ tamen spes eum destituit. Inerat enim in Nonesio ualidum præsidium militum sub præfecto capitaneo Hermanno Hassię Lantgrauio, Archiepiscopo. Variæ fiunt oppugnationes, deijciuntur muri, plureis intus aggẽres reparantur, turres crebris ictibus deformantur. Erumpunt aliquando obsessi, & manu collata hostibus non parua irrogant incõmoda. Multa utrinq; prælia agunt uicissim, inter obsidentes Angli, Lombardi magnis agminibus. Ab Rheno & terra firmatur obsidio, fame expugnare contendit, quando uis armorum non profuit. Interea Colonia imperialis ciuitas, implorat Imperatorem, sciebat enim illa de imponendo sibi, & alijs ciuitatibus iugo contendi. Diu promiserat aduentum Imperator, sed ut erat cunctator semper maximus, nec haberet in promptu quæ ex longissimo erant arma contrahenda, diu distulit. Venerat tandem cum Principibus electoribus, per Rhenum defluens. Et cum illo Mogontinus, & Treuerensis, dux Saxoniæ Ernestus, & Albertus Brandenburgensis, Marchio, electores, cum suis agminibus. Monasteriensis Episcopus Heinricus de Schuuartzenburgo, expeditissimas ductabat copias, equites, peditesq;. Octoginta millia ferebantur sub signis eius militare. Nihil motus dux, oppugnabat oppidũ, & paratus uidebat manũ cõferre Imperatori. Sed omnia cõsilio priusquã armis Imperator experiri cõstituit. Tandem soluta est obsidio, postq; imperij status grauissimas expẽsas sustinuissent frustra, ut Maximilianus Imperatoris filius, Mariam, Caroli ducis unicã filiã, sponsam, inde coniugẽ haberet. Ita Principes dimissis copijs in sua redierunt. Alb. Krantz. Obsidione Nussiæ soluta, cũ iam discessuri essent Principes, aduolauit Heraldus ex Renato duce Lotharingię, qui eius nomine bellum Carolo denunciabat. Ille exceptũ hominẽ principis ornatu peruestiuit, quasi qui iocunda attulisset. Sic honoratũ remisit ad dominũ suum.

Frideri. III. cunctator.

Maximiliano desponditur Maria, Caroli filia unica.

Anno eodem, Sigismundus Austriæ dux, Songauuiam & Brisgauuiam, quam uocant ditionem de Pfirt, Carolo duci Burgundiæ octoginta millibus florenorum uendidit, hoc pacto, ut reposita hac pecuniæ summa, Songauuia & Brisgauia ad Sigismundũ uel suos rediret. Tum Carolus Petrum quendam de Hagenbach præfidem constituit emptæ terræ. Is intolerabilem tyrannidem Brisaci, & in tota ea ditione exercens, uatinianum sibi odium bonorum omnium concitauit. Rebus pub. Argentoratensibus, Basiliensibus superbissime scripsit, q̃ non opus haberent Senatu & Consulibus, quos eligerent ex sartoribus & sutoribus, nam ipse mox uelit adesse, & sistere præfidem, qui nec sartor nec calcearius esset, nimirum ipsum ducem Burgundiæ. Populus Songauuiæ & Brisgauuiæ, cum grauissime ab hoc tyranno premeretur, legationem mittunt ad Sigismundũ pro liberatione. Is cum scriberet Petro Hagenbach, nihil effecit, quam q̃ eum magis exacerbaret. Sigismundus dux fœdus icit cum Heluetijs, Ciuitate, & Episcopo Argentoratensi, Basilea, Colmaria &c. Argentoratum uero & Basilea, pro redimenda Songauuia & Brisgauuia, conferunt octuaginta millia florenorum, indicitur solutio Burgundioni. Hagenbachius uero, cum crudelior fieret, indies magis ac magis, post multa stupra uirginum, & honestissimarum matronarum, latrocinia, & nefanda scelera perpetrata, iudicio sistitur, & tandem capite decollatur ante ciuitatem Brisacum. Cum autem in superiori Burgundia, in Ellekort, & alijs oppidis, exercitum equestrem haberet Carolus, indies irrumpentem in Songauuiam, & deprædantem. Argentoratenses cum alijs confœderatis, Ellekort oppugnant, & occupant, antehac occisis Burgundionum duobus millibus. Erant autem hij confœderati. Sigismundus dux Austriæ. Dux Rupertus, Episcopus Argentoratẽsis. Ciuitas Argentorat. Episcopus Basiliensis, & ciuitas. Heluetij, & eorũ confœderati. Colmaria. Selestadium. Keyserspergh. Mulhusen. Munster. Turcken. Obernehen. Rossen, & quicqd erat nobiliũ in districtu horũ.

Songauia oppugnatur.

Petrus Hagenbach.

Sigismundi & ciuitatum fœdus.

Ellekort oppugnatur.

Anno Dñi Mccccl xxv. Ciues Argentoratenses quinq; monasteria extra urbis mœnia sita, propter motũ Caroli funditus demoliti sunt. Carmelitarum. Sancti Marci. Sanctę Agnetis. Sancti Iohannis in undis, & Pœnitentium.

Cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cum autem Comes de Blomunt ualde noceret Suntgauiæ, anno Domini Mccccl.xxv. Argentoratenses duobus mille uiris acceptis, & bombarda illa ingenti, quæ à xviij. equis uehebatur, concedunt ad alios confœderatos, & ita oppidum & arx Blomunt oppugnatur & occupatur. Præterea aliæ arces quatuor à confœderatis inuaduntur & capiuntur.

Dux Lotharingiæ Reinhardus, cum sibi quoq; metueret à Carolo, petijt in fœdus recipi. Quo tempore Carolus Burgundiæ dux, totam Lotharingiá, excepta ciuitate Nanse, quam Nantium uocant, uel Nanseium inuadit.

Reinhardus ad arcendum malum uicinum, & ad defendendam hanc patriá, in fœdus recipitur, & per confœderatos illi auxilium decernitur.

Anno eodem. Confœderati in Lotharingia, conueniũt apud Bergarten, cum Burgundione congressuri, sed quia is instructior erat, quam q̃ superari posset re infecta discedit, relictis tamen Lotharingo in Nansen, octo millibus equitum ac peditum, & aliquot machinis bellicis.

Anno eodem. Stephanus Palatinus Moldauiæ, exercitum Mahometh Cęsaris Turcarum, centum & uiginti millia pugnatorũ habentem, cui & Bessarabi auxilia ferebant, Valachiam populãtem circa palum Rakouietz, & fluuium Berliad, proprio marte, quinq; tantummodo millibus Siculorũ, quorũ terram ab Hungariæ rege abstractam, in suam ditionem redegerat magna clade, sed non in cruenta suorum uictoria, mirabili Dei potentia fudit, uix quadraginta millia pugnatorum habens, in quibus maior pars agrestium erat, nec in superbiam ex hac victoria elatus, diebus quatuor continuis ieiuniũ in pane & aqua egit. Per uniuersam quoq; terrã suam, bannum edixit, ne quis auderet sibi, sed soli Deo victoriã illam appropriare. Cum iudicio omniũ victoria illa ex uno eo stetit, omnem regionem Valachiæ, per quam Turcæ ituri erant, longe ante Stephanus Palatinus flammis exusserat, quæ res maximi adiumẽti ad victoriam fuit Thurcis, & equis eorum macię consumptis. Omnes fere Turcas captiuos, pręter principaliores palis suffixit, cadauera interfectorum cremauit, unde ossiam illorum extãt aliquot acerui, quatuor duces Thurcarum principales, & triginta sex signa militaria, ma- nubiasq; nobiles Kazimiro regi Poloniæ in Lithuaniã per primores suos Stephanus transmisit. Rex autem Hungariæ Mathias scripsit Papæ, Cęsari, & alijs regibus se insignem Thurcarum exercitum, per gentes suas, quorum Stephanus Valachiæ Palatinus ductor erat, deleuisse. Stephanus Palatinus aliquos captiuos Sixto Papę misit, & scriptis auxilia poposcit. Misit & Mathię regi Vngariæ pares manubias. Nec his legationibus ad amicos Stephanus cõtẽtus. Ad ipsum quoq; infestissimum hostem suum Mahomet, Cęsarem Thurcarum insignem legatum dona non mediocria ferentem, misit. Quęstus est se à quibusdam Thurcarum latrunculis & exulibus temerarie, & pręter scientiam Cęsaris, lacessitum esse. Illam omnem furum & exiliatorum manum, in manu Dei potenti confecisse, petens ut reliquię huiusmodi latrunculorum, si quæ in dominia sua refugissent, sibi traderentur, pari supplicio cum cęteris pœnas meritas soluturę. At Cęsar legatione huiusmodi exasperatus, legatos iure gentium uiolato in ergastulis aliquandiu tenuit. Postea omni substantia spoliatos pedites, & penè nudos Valachiam remisit. Hęc ex Chro. Pol.

Anno eodem exercitus Mahumeth, Cęsaris Thurcarum, ab Andronopoli solueus, ad Caffam insignem Ianuensem ciuitatem, quę se ab eius exitio per annos xxiij. ex quo Constantinopolis capta erat, muris fortissimis & altissimis munire non cessauit, manu nauali & pedestri perueniẽs, ipsam cum Thartarici exercitus auxilio obsidendo & impugnãdo, sexta die per fraudem primorum ciuium Italicorum, alijs ignorantibus, cœpit. Et ciuitate potitus, continuo traditores cum uxoribus, pignoribus, & omni familia in uincula coniectos, ad classem suam deportauit. Vulgo autem pepercit, & in ciuitate illud permisit, media parte omniũ substantiarum ablata. Successu temporis in perpetuam captiuitatem sustulit, & non nisi Thurcas illic locauit.

Anno eodem, in mense Augusto, locustę ad longitudinẽ unius digiti humani, capita instar uespertilionum habentes, aparuerunt, quæ ex Pannonijs per Moraiam & Slesiam prodisse ferebantur. Longitudo congregationis earum trium miliarium, & latitudo unius cum medio miliari. Volabant ordinatis aciebus. Loca frugum & arborum in quas cadebant, deuorabant, nil præter terram & fimum sordidum relinquentes: densitatem earum uix sol penetrare potuit.

Hoc anno Mathias rex Hungariæ in ripa fluuij Sauue, munitionem à Turca erectam expugnauit, & redijt. Turcæ uero in magna multitudine ingressi regnũ Hungariæ, nemine resistente, usq; ad Varadiuum grassati, ciuitatem & uniuersam regionem uastarunt.

Anno Domini mill. cccclxxvi. Cum collatione facta Mathiæ Hungariæ regi ducenta millia aureorum, ad conterendum Turcam, mittuntur: interim copiosus Turcæ exercitus ex regno Bosnæ subito aduenies, totam Carneolam Corinthiani, partem Styrię Saltzburgẽsisq; episcopatus grauiter adflixit, & usq; ad mõtes Italiæ grassatus est. Multas catholicorũ cateruas in captiuitatẽ perpetuã abducens. Insuper quinq; propugnacula fortissima ex lignis in littore Histri in parte inferiori castri Smiderale per regẽ Mathiam fabricata expugnauit. Chro. Pol.

FATALE BELLVM CAROLI APVD Nanseium.

ANno Domini mill. cccclxxv. & anno mill. cccclxxvi. fatale sibi bellum Carolus ingreditur: nam magno exercitu expeditionẽ dirigit in Nanseium, & in obsidione quæ durauit hebdomadibus decem, bombardis muros quatiendo, & oppugnando grauia incommoda intulit. Vicissim qui in ciuitate erant, oppugnabant hostem: nam inerant multi præstantes Germani, pedites & equites, instructi & ipsi pixidibus bellicis. Ardebat autem in eam ciuitatem Burgundio Carolus. Obsessi petunt præsidia à confœderatis, maxime alimoniam. Quare confœderati rursus se recipiunt in Lotharingiam, ut ab obsidione ducẽ Carolum cohercerent. At quia ingenti exercitu instructissimus erat, ut nihil possent exequi, redeunt domum. *Nanseium primũ obsidetur.*

Verum cum Carolus decem hebdomadibus in obsidione Nanseij fuisset, nec posset occupare ciuitatem, res composita fuit, ut Germani cum eorum substantia discederent, at bombardas & alia bellica illic permitterent. Ita Germani ex Nanseio exeunt, & Burgundus ingreditur. *Nanseium deditur.*

Cum autem Carolus ciuitatem Nanseium & totam Lotharingiam acquisiuisset, conuocauit nobiliratem ducatus, & coegit ut sibi iurarent. *Carolo iurat Lotharingia.*

Hoc tempore Reinhardus Lotharingiæ dux latebat, ita ut nec confœderati, nec quisquam alius scire posset ubi ageret, an uita functus, an adhuc aura uesceretur ætherea.

Carolo Burgundione ita totam Lotharingiam possidente, et fugato Reinhardo, uictor magno exercitu mouet ad oppidum Heluetiorum, Gransę dictum, & hoc obsidet quadraginta millibus, grauissime oppugnans, & maxima damna inferens. Vicissim, qui in oppido, fortiter agunt. At quia quadringenti milites Heluetici pro prędsidio in oppido erant, ualde sibi ab illis metuebat Carolus oppugnaturus locum. Quare proponit illis, si uelint dedere urbem, se permissurũ, ut cum eorum substantia abeant. Datur fides publica: exeunt oppido, egressos mox excipit Carolus, & præcipit suspendi omnes, seruata, si dijs placet, fide. *Carolus Gransę obsidet.* *Fides publica per Carolum frangitur.*

Posthac Carolus castrametatur apud Gransen, putans fore, ut & castris & oppido munitus, posset hoc melius Heluetios subigere pro libito. Heluetij alijs cõfœderatis mox scribunt pro auxilio. *Castra Caroli apud Gransen.*

Anno Domini mill. cccclxxvi. Argentoratenses cum quadringentis equis & panoplia bellica concedunt ad alios suos confœderatos: ij omnes miliari uno à Gransen conueniunt. Ita simul ante oppidum Gransen Carolum aggrediuntur, & extra castra profligant, ipsi castra occupant. Burgundiaci fuga sibi consuluunt, cum tamen haberent in exercitu quadraginta millia uirorum. Ex illis sex- *Fuga Caroli apud Gransen.*

Universidad de Deusto Biblioteca

centi trucidantur, ex confœderatis xxv. tantum uiri. In illis castris Carolus per didit circiter quadringentas pixides anguillares, sexaginta bombardas lapidiferas, uulgo Steynbuchsen/ix. maximas & capitales bombardas, ccc. uasa cum pulauere bombardico, octingentas pixides minores, hockenbuchsen/ cuttrus plus minus trecentos, cystas quadringentas, in quibus dux cum nobilitate uestes suas & ornamenta, & suppellectilem auri & argenti habebant. In ijs inuentæ sunt circiter centum uestes aureæ & aliàs præciosæ. Item cibi & potus ingens copia in his castris inuenta.

Præda ingens ex castris Caroli.

A fuga Carolus alium conscribit exercitum, & mouet contra Heluetios centũ millibus uirorum apud Mortheym, quod oppidum quoq; obsidione urget.

Mortheym.

Hinc rursus confœderatis exhibetur negotium, & Anno Dñi mill. ccccl xxvi. mense Iunio rursus copias contrahunt. Respub. Argentoratensis mittit equites quingentos & quinquaginta, & trecentos cum pixidibus manuarijs: item duo decim pixides anguillares. Hoc tempore Lotharingiæ dux, qui putabatur peditus, Argentoratum uenit, præsidia implorans. Is centum equites collegerat: & audiens cõfœderatos simul esse, ad eos quoq; se recepit. Cum ueniret is, iam alij congressi fuerant cum Carolo, & in fugam rursus compulerant. In eo prælio circiter xviij. millia Burgundionum perierunt, exceptis ijs qui in lacu uicino submersi fuerunt. Graue quoq; damnũ hic sustinuit Carolus, nam circiter quatuor millia papilionum, & multas bombardas amisit. Ita redeunt domum confœderati, uictoria læti & præda.

Fuga Caroli apud Mortheym.

Deinde reuerso duce Lotharingiæ, & petente, ut confœderati pro recuperanda Lotharingia sibi adessent: Anno mill. ccccl xxvi. mense Iulio & Augusto cõfœderati Nanseium obsident, in quo Burgundus habebat mille trecentos equites, & acceptis utrinq; damnis, conditionibus certis deditur Nanseium, & redit ad ducem Lotharingium Reinhardum.

Confœderati Nanseium obsident & occupant.

Carolus uero conscribens exercitum spe liberandi Nanseij ab obsidione: sed antequam ueniret opem laturus, iam dedita erat ciuitas. Hinc uehementer indignatus suis, iurauit se uelle Nanseium habere, aut mori. Quare collecto exercitu, rursus mouet ad Nanseium spe occupandi. Dux Lotharingiæ hoc confœderatis mox significat, qui rursus in Lotharingia confluunt. Vterq; exercitus apud Mosellam, quisq; ex uno latere castra figit, conflictu paruo habito, Carolus monet ad obsidendum Nanseium iam altera uice. In hoc Reinhardus Lotharingiæ dux pectora habebat, aut uincere, aut mori parata. Minatur Carolus, si uincat, uelle omnes eos cruci affigere. Grauissima cum fame, non solum cum truci hoste coacti sunt confligere, nam antequam dedere uellent urbem, equos, canes, cattos, & id genus animalia comederunt: multiq; in ea ciuitate per mensis spatium nec panem gustarant. Atqui hæc omnia ferebant æquissimis animis, amore principis. Is dies & noctes apud Heluetios & confœderatos satagebat, ut suos obsidione liberaret. Tandem circa Natalem Domini, cũ Reinhardus Lotharingiæ dux xx. millia ex Heluetijs & confœderatis coegisset apud sancti Nicolai portũ satis instructa, liberis & fidentibus animis, soluũt à sancto Nicolao mane, uersus Nanseium. Et anno Domini mill. ccccl xx. die Dominica, quæ erat Epiphaniæ festum, fit pugna non leuis, fulgent signa confœderatorum. Dux Carolus quadringentos grauis armaturę equites premisit, ut hostes distinerent, donec ad pugnam pararetur, instrueretq; ordines pro rerum necessitate. Illi uero cum tumultum apprehendissent, maiores exercitus speciem exhibebant in latum extenti. Sed nõ erat ea segnities confœderatis, ut à paucis detinerentur. Igitur pulsis propugnatoribus, ipsa ad castra mox perueniunt. Strenue utrinq; agitur. Sed parati imparatos, feroces trepidos facile uicerũt. Sternuntur aliquot millia. Tum effusa fuga, omnes signa deserunt. Capiũtur Balduinus atq; Antonius, naturales Caroli fratres, prelium differentes, atq; hostem distinentes, ut fuga interim frater dilaberetur. Sed infœlix ad riuum malefidum occupatur, ibiq; incertum, quis, & à quibus tantus dux prosternitur atq; perimitur, nõ excedens annum xl. Diu ignoratum est quo abierit Carolus, sed repertũ à quærentibus cadauer, infertur Nanseium,

Carolus secundo obsidet Nanseum.

Carolus Burgundus perit.

seium: gelu facies intumuerat, ut dinosci difficile posset. Frater in primis Antonius, Phisicus deinde eius, assensi esse Caroli. Puer imberbis qui galeam duci pręferebat, testatur esse cadauer domini: aderat enim dum caderet, & monstrauit cędis locum. Rob. Gag. lib. x. scribit: At ille reuera dum se fuga saluare contendit, labente equo quem insidebat, fuerat tribus uulneribus occisus, uno ad caput secus aurem, ad dentes usq; pertingens, altero ad fœmora, tertium ad anum. Id certissima fide compertum est, capto Baptista adolescente ex Columnensium familia, qui duci eodem tempore familiarissime obsequebatur, qui non dubia de illo indicia protenus ostendit. Assensusq; est testimonio eius Mattheus Portugallensis ducis Medicus, atq; Antonius eius frater notus, quem Lotharingus captiuum habebat. Inuentum ducis cadauer nudum in pratello, quod riuulus alluit, ubi crux ex lapide erecta est in memoriam cadentis ducis. Sed diu inter homines spes & metus uariabant. Alij uiuum abreptum in manus Francorum regis peruenisse: alij fuga elapsum, sed sponte exulantem abijsse ad Germanos, ibiq; septennem pœnitentiam uouisse, quam postquã explesset, inde cum potentia reuersurum, & suas iniurias uindicaturum. Certe tempore Rodolphi Agricolæ Phrisij, uiri utriusq; linguæ doctissimi, ut huius habet Epistola ad Iacobũ Barbirianũ, multus uariusq; sermo de Carolo fuit. Verba eius libet subijcere.

Quidam est, qui magna uulgi persuasione Carolus esse creditur, qui Bruxellę quod Sueuię oppidulum est, genus uitę supra humanum morem horridum atq; asperrimum peragit, scito fuisse me plus octo diebus loco, qui una tantum mila ab eo distat oppido. Et iuissem eò, allocutusq; hominem fuissem, nisi grauiores uiri, & quibus res exactius poterat esse cognita, affirmassent mihi, Carolum eum non esse. Deinde rediens in naui casu in colloquiũ familiaritatemq; cuiusdam insinuaui me, qui triginta amplius annis domus Burgundiæ minister fuerat. Is se dicebat apud Nanciũ postrema illa clade quæ accepta est, ordines duxisse, & captum fuisse cum multis, & Caroli corpus sine ulla dubitatione certissimisq; signis illic agnitum sepultũmq; esse. Præterea se cum hoc uiro longum habuisse colloquium, sed illum constantissime negare Carolum se esse, & neq; staturam, neq; loquendi, non dico sonum, qui mutatur multis casibus, sed habitum & formam illam uerborum conuenire. Deinde barbam huic modicam esse, quæ Carolo latissima erat. Hunc rudes & crassas, prorsusq; rusticas habere manus, quũ Carolo teretes atq; subtiles essent. Præterea neq; cicatrices, neq; reliqua, quęcũq; essent, signa conuenire. Itaq; si qui illa spe teneantur, deceptum eos iri, & uanã esse exitu inuenturos. Vulgus tamen (qui mos illius est libentissime incredibilia quasi comperta & loqui & credere) constantissime hunc Carolum esse asseuerat. Hæc Agricola.

Rodolphus Agricola Phrisius de Carolo Burgundiaco.

Capti fuerunt hoc in prælio Comes de Nassauu, Balduuinus & Antonius Caroli fratres naturales, dominus de Symont, dominus de Dynesis, dominus de Arburg, dominus de Groy, iunior Marchio comes de Rœtel, & quidam alij. Nassouius Argentoratum ductus fuit.

Rex Franciæ cum audiret exitũ belli, de cuius consilio nõ credebatur alienus, paratam habuit expeditorum militum manum, quę Burgundiam ducalem iam ut putabat Coronæ adunatam, hærede masculo non extante, acciperet regis nomine. Vbi refragatum est, arma intentabant. Idem fit de urbibus ad Somnam fluuium sitis, de quibus etiam uiuente Carolo erat cum rege controuersia.

Rex Galliarum Burgundiam uult inuadere.

Rex quoq; Franciæ tum Picardiam recepit, quæ in illum diem paruit Carolo duci, unde ille promptiorem suam militiam solebat deducere. Vrbes habet illa præclaras, Abatis uillam, Ambianum, maiores, cum non contemnendis alijs, & si impares sint memoratis.

Rex Galliarum Picardiam recipit.

Erat Maximiliano, Imperatoris Friderici filio, desponsata Maria, unica Caroli ducis filia, hæres legitima terrarum in occiduo intra Rhenum & Franciam. Ea puella cum per tempora, quibus de cęde patris fama inhorruit, Gandaui in Flandria esset, tristi accepto de patris morte nuncio, mox missis solẽnibus nuncijs in Arthesiam ac reliquas prouincias, quarum magis uacillaturam fidem prospexit,

Universidad de Deusto Biblioteca

Maria filia Caroli uocatur à rege Galliarũ

iussit accipere sacramenta fidelitatis per singula oppida. Interea rex Franciæ sollicitari fecit puellam, ut in propria persona ueniens, homagiũ præstaret, alios qui confiscandis illius rebus, alios preponeret. Non ibat illa, uerita quod res habuit, quod uenientem non dimitteret, sed inuitam paruulo filio seruasset uxorẽ.

Rex obsidet Atrebatum.

Atrebatum interim rex obsedit. Res peruenit in tractatum inter regem & puellam. Vbi rex fecit allegari à ueteri memoria multa conuenta, in quibus eluxit, ut ferebant: Primum Burgundiæ ducatum nunc regno adunandum, stirpe uirili deficiente. Deinde Comitatum Artheſiæ per multas conuentiones, quarum literas exhibebat, nunc esse iuris regij, meritoq; ab illo uendicari. Ex aduerso pretendebant Ducales: uetera pacta nouioribus esse sublata. Sed apparebat nõ tam iura quàm potentiam regiam formidari. Igitur si puella in coniugium Delphini inclinaret, non esse magnam de successione quęstionem: & hinc tertis hæreditatis plurima ex Francia possent euenire bona, pax in primis, & temporum tranquillitas: ab Germania non nisi bella, motus, perturbationes (uide uaticinium)

Vaticinium de Maria Caroli filia.

Iam puella Maximiliano duci animum inclinabat, nec potuit à sententia dimoueri. Tumultuabantur Flandriæ maiora oppida, & ad libertatem, sublatis oneribus, quæ uel Philippus, uel Carolus imposuere, proclamabant. Prudens puella seruiebat tempori, multa dissimulanter habens.

Hac ætate, relicta Caroli uidua dum uellet legationem mittere in Angliam ad fratrem Eduardum, audiuit nouam inter ipsos suos fratres perturbationem exortam. Nam dux Clarensis in insidijs, quas fratri parauerat, deprehensus, solenni Perlamenti sententia damnatus, capite immersus uino trucidatur. Robertus Gaguinus habet: In Maluatici uini dolio uiuus extinguitur, & inde exemptus, capite truncatus est. Eius supplicij hoc genus fuit. Per eos dies apud Aruernos in cœnobio Issoriensi monachus quidam cũ hermophrodita esset, grauidus est effectus, asseruatusq; summa diligentia, donec parturiuit. Ro. Guarinus.

Nuptiæ Maximiliani & Mariæ.

Anno Domini mill. cccclxxvij. Fine mensis Iulij, puella cũ Maximiliano duce nuptias init Gandaui. Erat in comitatu ducis, Episcõpus Metensis, Sigismundus dux Austriæ, patruelis, Otto dux Bauariæ, Marchiones de Baden, Comites de Vuirtenberg, & multa sine nomine nobilitas. A nuptijs consilium cogitgerendi belli. Visum est ad regem Franciæ mittere Oratores, æqua petentes. Et ne ad arma, præceps iuuenis, ruere uideretur, per Oratores & Heraldos tentat pacem, sed frustra. Rex Franciæ multis per Hannoniam atq; Burgundiam, captis oppidis & arcibus, dissimulanter tamen omnia fieri curauit, quasi ignorante se res gererentur. Nam quoties oportunum uidebatur, animum ostentabat pacis cupidum, cũ tũ hostilia omnia peragerent. Ferunt nonnullos in Maximiliani fuisse cõcilio, qui regi omnia quę intellexerint, prodidisse crederentur, qua de re suspecti, cũ etiã uerbis & sermone notarẽtur, retraxerũt se in Franciam.

Induciæ.

Nato deinde ex Maria coniuge filio, Fridericus Tornacẽsis episcopus inducias procurauit anni totius. Rex Franciæ nato ducis paruulo misit equum phaleratũ amicitiæ futurę pignus. Sed bello armãtur equi, bellum hęc armẽta minantur.

Equus phaleratus donum mittitur.

Sequenti anno Dola præcipua Burgundiæ ciuitas capitur à Francis, & diripitur per Suuiceros regi militantes.

Obsidio Morini.

Maximilianus deinde cõsilio rebus maturatis ualida manu egressus est ad obsidendũ Morinum. In ea obsidione certior factus de aduentu Francorũ, noctu retractis clam bellicis apparatibus, ordines instruxit, & quadrato agmine obuiam processit hostibus. Iuxta Bonini oppidũ uenere agmina sub mutuũ conspectũ: Disponũtur utrinq; acies ad prelij. Iactis initio tormentis, pari animo progreditur uterq; exercitus ad pugnam, pertinaciter utrinq; pugnant. Dux ubi conspexit Francorum pectora non cedere certa, sed mori priusq; fugerent, ipse pedes cum peditibus cœpit inire pugnam, equitibus tamen in suo ordine durantibus. Vbi medium conspexere ducem suum Alemanni, tum uero in pectora uigor penetrauit. Miscentur strages, Francorum multa millia perimuntur, capti nonnulli: Sed & ex ducalibus non pauci perierunt, sed nihil ad numerũ Francorũ. Hęc prima ducis Maximiliani inlignis victoria, magnũ illi nomen cũ gloria cõparauit.

Maximiliani prima & insignis victoria.

Anno

Officium prædicaturæ Argentorati.

Anno Domini Mcccclxxviij. Institutũ est officiũ prędicaturę in templo Argentoratensi, sub Roperto duce Bauarię, Episcopo Argentoratensi, Iohanne comite in Helffenstein, Decano. Ad quã rem Petrus Schottus, Consul Argentoratensis, uir integerrimus, impensas non mediocres prestitit, supra septingẽtos florenos, & operã dedit, ut Iohannes Geyler de Keyserſperg, Theologię Doctor, ad illud munus primus uocaretur, qui xxx. annis prefuit & profuit, & quod de Origene fertur, qualem habuit sermonem, talem habuit & uitã. Habuit hæc ætas Patrochum etiam Argentoratensem, uirum uita & doctrina probatissimũ, Iohannem Crutzer, Theologię professorem, qui una cum Concionatore Keyserſpergio, parare Domino plebem perfectam, dies noctesq; studuerunt.

Rhodus defensa, cœlesti auxilio.

Anno Domini Mcccclxxix. Turcę armorũ terribili apparatu, Rhodum insulã oppugnare adorti, bis omnino mœnia subierũt, mille & trecentis bombardarũ ictibus muri concussi, propugnatorũ sunt uirtute defensi. Durasse legitur hęc obsidio undenonaginta dies. Si uera sunt, quæ scribuntur, fuit tum Rhodus cœlesti magis quam humana ope defensa.

Hydruntum urbs obsidetur.

Anno Domini Mcccclxxx. Turca Hidruntem urbem in Apulię & Calabriæ finibus expugnat. Postq; xvij. dies obsedisset, Episcopum loci dignitate & ætate uenerabilẽ, exquisitis supplicijs excarnificauit, clerum extinxit, obuiũ populũ perdidit, iuuenes abduxit fœminis abusus, & illa fecit quæ solent irati uictores omni crudelitatis genere sęuiendo. Certe apparebat Turcã totis uiribus Italię incubituum. Imminebatq; ex eo Christiano nomini ingẽs discrimen, nisi matura illius morte manifesta Dei prouidẽtia terror ille discussus esset. Iam Papa Sixtus cœpit res propius intueri: iam mallet, quæ nepotibus impendit, iu publicis Christianitatis usus conuertisse, de fuga sanè in Gallias consultat. Missis literis & nuncijs, Pontifex uult Principes excitare, sed letargo laborabant. Interea defuncto Mahumete, Alphonsus rex Neapolitanus cum Senẽsibus bellum gerebat: audito uero nuncio de Hydrunte urbe capta, festinanter se in Neapolim recepit, & quoniã tyrannus mortuus fuerat, & Turcæ coacti redire ad sua, Alphonsus facile recuperauit Hydruntem, & Christiani nominis hostes Italia expulit. Magnus fuit ille Mahumetes bellator, per id tempus plurimis locis bella inferens gentibus, Rodiensibus, Calabris & Vngaris, & in medio feruore bellorũ, uir bello natus, moritur: qui plura cõfecisset unus, quã eius omnes simul prędecessores. Reliquit filios duos de patris successione contendentes. Maior natu Baiazeth, occupatis arcibus & urbibus primarijs accepit à subditis homagiũ. Minor uero cõfugit ad fratres hospitales diui Iohannis Rhodienses, quorũ sciebat acerbissima in genté odia, pollicitus reddere Constantinopolim, si Christianorũ uiribus reduceretur ad iustũ suum impetiũ. Magister ordinis testatus, hoc non esse suarũ uiriũ, ad Imperatorem misit. Qui expensis perinde grauari uisus, ad regem Franciæ fecit peruenire. Ibi captiui spetie nobilis iuuenis diu habitus est, donec summo Pont. Innocẽtio mitteretur ab regni cancellario, paciscẽte aliquot rubros galeros pro tanto captiuo. Papa illum in palatio tenuit diligenti custodia, fratre, ut aiunt, illius aliquot ducatorũ millia, annua pollicente, ut diligentius seruaretur. Seruatus fuit usq; ad tempora Alexandri vi. qui Carolo viij. regnũ petente Neapolitanũ illum permisit. Iuuenis, q; ita inter manus, uelut pila iactareẽ, dolore animi cõtracto morbo, in itinere moriens, defecit. Sunt qui illũ sponte sumpto ueneno aiũt perijsse.

Bellum regis Neapolitani cũ Senensibus.

Mahumetes magnus bellator.

Baiazet.

Matthias interim Vngariæ rex, sumpta occasione usus, quæ illi prestaretur per regnũ Turcarũ innouatũ, urgebat Turcam, pepulisset; omni uicina regione, nisi eodẽ in tempore ab latere Austrię uexatus, à Turca retractus, per hostiliorẽ Imperatoris nostri capitaneũ se cogeretur defendere. Alb. Krantz lib. xij. cap. xxviij.

Mathias Vngariæ rex.

DE IOANNE VVESSALO.

HIs temporibus claret M. Ioh. Vuessalus Groningensis, lux mundi olim uulgo dictus, taræ & recondiræ doctrinę uir, cuius sancta quędam monumenta extant. Primo, de benignissima Dei prouidentia, omnia suauiter disponente. Secũdo, de caulis & mysterijs & effectibus dominicę incarnationis & passionis. Tertio, de dignitate & potestate Ecclesiastica, de uera & recta obedientia. Quarto, de

Universidad de Deusto
Biblioteca

to, de Sacramento pœnitentiæ, & quæ sunt claues Ecclesiæ, de potestate ligandi & soluendi. Quinto, quæ sit uera cõmunio sanctorum, de thesauro Ecclesiæ, de participatione & dispensatione huius thesauri, de fraternitatibus. Sexto, de purgatorio, quis & qualis sit ignis purgatorius, de statu & profectu animarum post hanc uitam. Decessit ex hac uita: Anno Domini Mcccclxxxix. Ita quælibet ætas habuit suos θεοδιδάκτους, & in fide electorum Dei, agnitione q̃ ueritatis, iudicio sano præditos.

Anno Domini Mcccclxxxij. Maria unica Caroli filia, Archiducis Maximiliani uxor iam pregnans, cum nimio uenandi studio teneretur quodam die egressa, dum feram forte conspectam insequitur, uel equo in preceps abeunte, uel alio casu, certum enim non traditur, ad terram excidit, grauiter lęsa, Brugas defertur. Ad eam curandam accersiti sunt undiq; medicæ artis scientissimi uiri. Sed malo artem superãte, haud multis post diebus uita decessit, quum annos nondũ quinq; Archiduci nupta fuisset, gubernasset autem quinquennium.

Anno Dñi Mcccclxxxij. Margareta Maximiliani Archiducis Austrię filia, desponsata est Carolo Delphino filio, Galliarũ regis Ludouici xi. Is eodẽ anno moritur.

Hoc tempore Gandauenses, qui occultis sępe consilijs in Franciã respiciebãt, ut administratione legitimę tutelę Maximilianum excluderent, filium eius Philippum, & filiam Margareram, magna difficultate ex Bruxellis in Gandauum transtulerunt, iam tum cogitantes magis quam edicentes, q̃ nullam patri relinquerent tutelam filiorũ. Quippe, quia re ipsa probabant magnas opes sub manibus eius mirabiliter deperire, ut nulla pecunia, quantumcunq; magna, illi, ut dicebant, suffectura uideretur. Agente nimirũ facilitate, & profusa liberalitate, quã illi ad prodigalitatẽ imputarunt. Sed iustos interpretes res accipiens, nihil aliud prodit, quam principis benignã & facilem humanitatẽ, quę pecuniarũ contemptrix, opes mauult perdere, quam à se tristem quempiã discedere. Et in suos non uti liberalitate, quæ uirtus est Principum præcipua. Sed tum inuito Archiduce Maximiliano, pacem cum rege Franciæ inibant Flandrenses.

Gandauenses iniqui in Maximilianum.

Liberalitas Maximiliani.

Anno Domini Mcccclxxxiiij. Sixtus iiij. febribus decubuit, & cum pacem inter Venetos & reliquos potentatus confectã audisset, mox uitam exalauit. Post Sixtum iiij. fit Papa Innocentius viij. Post innocentiũ Alexander vi. hic filiũ habuit ducem Valentinũ, quem Pontifex Principẽ fecit Vrbinatem. Is symbolũ habuit, ô Cęsar, ô nullo, hoc est, aut Cęsar, aut nihil. Vltimum tandem assequutus fuit, hoc est nihil, nam propter mirabiles practicas suas, & indicibilem perfidiam tandem confossus est.

Dux Valentinus Papæ filius.

Aut Cæsar, aut nihil.

Clarent hoc tempore Iohannes Picus Mirandulæ comes, Barbatia Iureconsultus, Georgius Valla, Arculanus Manfredus medici, Iohannes de Regio monte Mathematicus, Hermolaus Barbarus, Politianus, Gaza, Platina, Sabellicus, Pomp. Lætus, Marsilius Ficinus, Aldus Manutius, & cęteri uiri doctissimi.

MAXIMILIANVS XXXVIII. IMP. GERM.

MAXIMILIANVS XXXVIII. Imp. Germ.

ANno Dñi Mcccclxxxvi. xvi. die Februarij: Fridericus Imperator MAXIMILIANVM Archiducem Austrię, filium suum Francophordiæ, in æde diuo Bartholomeo sacra, consortem imperij declarauit.

Eodem anno, mense Martio, Fridericus Imperator, assistẽte Maximiliano rege, Principibus & comitatibus imperij, eorumq; missis, consentientibus: legem tulit de pace tuenda, per totũ decennium, ut nemo alterum in persona aut rebus offenderet uia facti. Hæc pax per imperiũ à multis recipitur, maxime

maxime Sueuis, qui iussu Cęsareæ Maiestatis societatem & ligam fecerunt de pace illa inuicem conseruanda, & contra omnes uiolatores asserenda.

Anno Domini Mcccclxxxvij. Fridericus Imperator Comitia habet Norinbergæ, ubi de unione & pace Principũ uariæ conuentiones fuerunt habitæ, utq; omnia bella indutias haberent, concluserunt. Id quod nemo seruauit.

Eodem anno Maximilianus à Brugensibus capitur, in ipsa urbe, sed Fridericus pater liberauit filium.

Anno Domini Mcccclxxxix. Post motus ciuiles, qui in Brabantia fuerunt, pestilentię morbus aliquot locis atrociter seuijt. Ingentem enim fecit in duobus oppidis uastitatem, Bruxella & Louanio, illic duo & triginta, hic uiginti millia hominum extinxit.

Anno Domini Mcccccxci. Maximilianus illustris. ducissam Britanniæ, per legatos, sufficientibus mandatis uxorem duxit, sed Carolus Galliæ rex, Margaritam filiam Maximiliani, sibi desponsatam repudiat, & Maximiliano desponsatam rapit, uxorem ducit. Hæc Naucl.

Anno Domini Mcccccxcij. Euecta sunt Hispania centũ & uiginti quatuor milia familiarum Iudaicarum, rex edicto uetuit, ne aurum uel gemmas è regno exportarent, sed cõmutatione rerum, pannum, uinum, & id genus alia ad uictum pertinentia, secundum debitam æstimationem acciperent. In itinere ex his triginta millia pestifer morbus absumpsit.

Anno Domini Mcccccxciij. Obijt Fridericus tertius Imperator Romanus cum annos imperasset tres & quinquaginta.

Anno Domini Mcccccxciiij. Maximilianus cœpit regnare à morte patris, cum quo uiuente, octo annis rebus gubernãdis prefuerant, posthac solus annis uiginti quinq; imperauit. Quanq̃ autem Maximiliani imperium, minia, mediocria habuerit, uel de tamen auxit imperium Germanicum.

In initio imperij Maximiliani, Carolus Gibbasus rex Galliæ, profectus est in Italiam, & occupauit Neapolim, sequenti anno rursus rediens in Gallias. Tum Ferdinandus iunior, rursus recuperauit Neapolim & Gallos, quos istic rex reliquerat, fudit & fugauit auxilio Maximiliani.

Maximilianus, ut supra paucis attigimus, multa egregia bella gessit, primum in Flandria & Brabantia, ubi preclare multa egit, aliquorum meminit Krantz in Saxonia. Optandum uero esset, ut eruditus aliquis, magnifica facta, & consilia prudentia inclyti herois colligeret, & conscriberet. Bilibaldus Pirckhaimer Norinbergensis, Philippo Melanchtoni aliquãdo dixit, Maximilianum ipsum suas res gestas, aliquot annorum descripsisse, nam se nauigio uectum cum Maximiliano à Lindauu ad Constantiam, & cum in naui ocium haberet Imperator, uocasse ad se scribam, & dictasse illi res gestas unius anni, idq; uarijs consilijs & circumstantijs. Et cum Pirckhaimerus putaret agi secreta quædam, secedere uoluit. Ibi Imperator manere iussit, & auscultare. Ad uesperam curauit, ut dictata legerentur Pirckhaimero, rogans, ut ei placeret equestre latinum, uulgo das reiter latein. Dicebat uero optimus Princeps, se percupere paucis complecti res gestas, ut eruditi, qui uellent describere & historiam parare, ex autographis certa haberẽt. Testatus autem est Pirckhaimer de perspicuitate huius scripti, & q̃ à morte Maximiliani adnisus sit, sed non potuerit assequi.

Præclara bella Maximiliani.

Pirckhaimerus Norinbergen.

Anno Domini Mcccccxciiij. PHILIPPVS Maximiliani filius, annũ agens ætatis xvi. Louanij, Brabantiæ, ptincipatui inauguratur. In cuius uerba tanto consensu ac studio ab uniuersa multitudine iuratum, ut nunq; alias maiore.

Philippus Maximiliani filius.

Anno

Universidad de Deusto
Biblioteca

Blanca Maria, Maximiliani uxor.

Anno eodem Blanca Maria uirgo illustrissima, Galeacij quondã uice comitis & Mediolanensium Principis filia, Maximiliano regi desponsata, in oppidum Insbruck, ad tedas nuptiales traducitur, & ritu Christiano copulatur, oratione tum habuit clarissimus Iason Mainus, eques Romanus Iuris consultus.

Anno Domini Mccccxcv. Maximilianus comitia habet Vuormatię, in quibus tria tractarunt. Primo, de resistendo Turcæ. Secundo, de resistendo Carolo, Galliarum regi occupanti quędã imperij in Italia. Tertio, de iudicio cameræ. In his comitijs Comes Eberhardus de Vuirtenberg, Dux Vuirtenbergensis designatur. Hic cum ægrotaret anno Domini Mccccxcvij. uicinus morti fertur sic orasse. Creator cœli, terręq; Deus, te quęso fac agnoscam. Si quisquam est, cui prętet æquitatem graue nimis fuit imperium meum, restituetur is, rebus meis impensis omnibus. Quòd si ne hoc quidem satis fieri potest, tibi benigne conditor, en hoc est quod offero, quod tibi deuoueo, corpus castiga iugiter, hoc piacululum esto. Plenissime aũt dixisset, si cum Augustino ita fuisset fatus: Tota spes mea in morte domini mei, mors eius meritum meum est, refugium meum, salus, uita, & resurrectio mea, meritum meum, miseratio domini. Quanto ille potentior est ad saluandum, tanto ego securior sum, hæc παρεργως.

Morbus Gallicus.

Anno Domini Mccccxcvi. Quo Carolus octauus Gallorum rex, per Italiã exercitum ducens, Neapolim expugnauit, morbus quidam multis annis antea incognitus, homines Italiæ, deinde Germaniæ, & utrobiq; terrarum inuasit, quem morbum Francię, seu Gallicum uocauerunt. Parisijs grossa uariola nuncupatus. In Hispania propinquiori, & in Aragonia morbus S. Sementi, ultra Hispanias, & in Granata morbus curialis (quia curiose & crapulose uiuentes, insequitur.) Mathias Machoniensis, scabiem fœdam uocat. Rodebat hic morbus facies humanas, & cętera corporis membra, usq; ad medullas & ossa, quibusdã etiam nares eradicabat, & cum aliqui, uix tandem sanarentur, relicta tamen in eis mansit quædam membrorum cõtractio. Exploratum fuit, hanc pestem plurimum esse contagiosam, & manent in hodiernum diem morbi reliquiæ.

Hoc tempore Nicolaus Eremita Heluetius, summa abstinentia claret.

Per id tempus Hieronymus Sauonarola, ordinis Prędicatorum, prędicat Florentiæ, huius hæc erant Themata: Italiam flagellis Dei expiandam, propter peccata multiplicia in Principibus, tam Ecclesiasticis, quam secularibus. Florentia ut beq; Rhoma euersis, renouatione Ecclesiæ futuram, & q; hæc cito deberent fieri. Turcas & Mauros nostris temporibus ad Christianum cultum conuerti debere. Prædixit etiam quendam alpes transituru in Italiam, Cyro similem, qui subuertere deberet Italiam.

Anno Domini mill. cccccxcviij. Fato consumptus est rex Gallorum Carolus, is qui paulo ante Italiam cũ exercitu ingressus, & Romam uenerat, nolente ac mœsto pontifice, & Neapolim ultro sibi deditam intrauerat.

Collegium pauperum theologiæ studentum Louanij.

Eodem anno Iohannes Standonc, patria Mechliniensis, uir & literis Theologicis, & morũ sanctitate insignis, Louanij collegium pauperum instituit, quod à sui institutoris nomine Standonicum uocatur. Qui in eo alunturiuuenes, primum Philosophię, deinde sacris literis operam impendunt. Complures in hoc contubernio euoluendis orthodoxorum uoluminibus adeo assiduam operam dederunt, ut doctissimi euaserunt, alijq; ob egregiam doctrinam uocati ad ecclesiarum præfecturas, alij ad alios honores. Nihil dico de studio pietatis, uigilijs, ieiunijs, precationibus, alijsq; consimilibus progymnasmatis, quibus sacerdotiũ meditatur hæc iuuentus. Vtinam posteritatis ergõ qui diuites sunt in præsenti seculo, etiam diuites sint talibus bonis operibus, ut educentur Theologiæ candidati, & aliarum honestarum disciplinarum studiosi, ut nunquam desint, & ministri ecclesiarum, & formatores iuuentutis. Nam si hic negligentes fuerimus, metuendum est, ne pro Christianismo breui simus gentilismum habituri.

Huic instituto non est dissimile Petri Bufleri ciuis Isnacensis sanctum institutum, de quo infra, anno mill. Dxxxiiij.

Sozinus & Iazan Iureconsulti, Alexander, Benedictus, Antonius, Beniuenius Medici

Medici, Iohannes Nauclerus, Raphael Volaterranus, Robertus Gaguinus Historici, Rodolphus Agricola Phrisius, Iohannes Iouianus Pontanus, Petrus Crinitus, Stephanus Niger, Faustus Andrelinus, Carteromachius, Calepinus, Codrus Vrseus, & Beroaldus, florent.

Bellum Maximiliani cũ Heluetijs.

Anno Domini mill. cccccxcix. Heluetij cum uicinis, Austrię domui subiectis, bellum habuerunt, quare Maximilianus ex Gelria, ubi tamen satis habebat negotij, aduenit, subditos suos defensurus: tandem post uarios conflictus, in quibus tamen circiter uiginti millia desiderati sunt ex utraq; parte, cessauit bellum.

Robur genti addit etiam loci situs, Iulio Cęsare autore, una ex parte Rheno flumine altissimo & latissimo, qui agrum Heluetiorum à Germanis diuidit, & hoc ad Septentrionem: ad Occasum Iura mons à Sequanis: à Meridie Lemanus lacus & Rhodanus: ab Oriente claustra alpium ab Italis discernunt.

Carolus V. nascitur.

Anno Domini mill. D. Gandaui in Flandria Philippo Archiduci Austriæ natus est filius, qui baptismo admotus, Caroli nomen accepit.

Eodem anno Ludouicus rex Galliæ Mediolanum, & totam Insubriam inuasit, pulso duce. Adiuuabat regem tempus, & quod societatem cum Venetis iam inierat, & quod dux ea tempestate ciuibus suis omnino inuisus erat. Is in sola fuga salutem constituens, magnis itineribus ad regem Maximilianum in Athesim egre peruenit.

Cruces.

Anno Domini mill. D. i. Passim per Germaniam in uestibus hominum cruces uisæ sunt: immo non solum signum Dominicæ crucis, sed & coronæ spineę, clauorum similitudo, guttæ sanguinis de cœlo ceciderunt. Interdum etiam intra domos & cubicula ea delapsa, mulieres sæpe dies multos in ricis suis circuntulerunt. Hæc & his similia significabant iram Dei imminere hominibus.

Pestis.

Anno Domini mill. D. ij. Per totam Germaniam morbus pestifer inclementissime seuijt, præmonstratum malum, ut quidam oppinati sunt, per cruces, quę non multo ante in uestes hominum ceciderunt.

Anno Domini mill. D. iij. Alexander sextus Rom. Pont. libinosissimus, postq; sedit annis ij. moritur. Narrant quidã ueneno interijsse, quod filius eius ex Cardinalibus uni parauerat, sed podillatoris errore factum esse, ut Pontifex biberit.

Hoc anno moritur Iohannes Dalburgius Vangionum antistes, qui inter nostræ ætatis pontifices facile doctissimus extitit, trium linguarum, Hebraicę, Græcę & Latinę admodum peritus, quem non solum Germani, sed & Itali ac Galli sæpius admirati sunt orantem, dum & Romæ sub Innocentio viij. in publico peroraret consistorio, & Parisijs coram rege Ludouico in Parlemento quod uocant, mœcenas, hospes & patronus eruditorum omnium suo tempore. Præceptorem in Græcis literis habuit Rodolphum Agricolam.

Iohanni cognatus fuit Dietherus à Dalberg, uere nobilis heros, ad res componendas fœlicissimus, & uere ἀριστοποιός: qui, cum mentio fieret ob res adflictas ecclesiarum Concilio opus habere hæc fermentata tempora, solitus fuit dicere, quatuor esse iudices minime suspectos, Concilio præficiendos, Biblia Hebræa, Græca, Latina, & Germanica: & tamen laicus erat, forsan respiciens ad illud, quod legitur de ueteribus Concilijs, quod semper posuerint in omnibus sessionibus Euangelia in medium. Hunc Dietherum sæpe audiui dicentem, sub annũ mill. Dxxiiij. Canonicis quibusdam, se percupere dare omnia uina quæ haberet, (habebat uero non minus quàm xxx. plaustra) ut quilibet eorum honestæ matronæ condormire posset: ad illud spectans, quod Heb. xiij. legitur: Honorabile inter omnes coniugium & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros iudicabit Deus. Et quod, proh dolor, hodie apud collegia, quæ σεμνοῖα esse deberent, & loca honestorum, Idolum Veneris in locum Crucifixionis ponitur.

Idem cum haberet sub se pagos aliquot, & accideret, ut ex subditis quispiam delinqueret, ab hoc non multam pecuniariam (unde uxor & innocentes liberi luebant) accipiebat, sed diebus Dñicis & festis in carcere, pane & aqua iustitiæ patronus plectebat transgressorẽ: sic terrori erat male agentibus, & hoc tempore quo aliàs uacabãt labore, animaduertebat in malos, nõ sibi gerens dominium.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ingens saxum de cælo septima Nouembris apud Ensisheym Elsatiæ oppidum cecidit.

Insulæ quædam in Oceano antiquioribus ignotæ, hoc æuo ueluti nouus orbis, ab Americo Vesputio primum, & deinde à Christophoro Columbano illustrantur.

Anno Domini mill. D. iij. Pius tertius Senensis Papa sedit solum xxx. diebus.

DE LIGA SOTVLARIA IN AGRO BRVXELLENSI exorta, uulgo im Brüreyn.

HOc anno in agro Bruchsellano Spirēsis diocesis, ex pago Vndergrunbach, exorta fuit rebellio Agricolarum, quorum articulos coniurationis fuisse sequentes, in additionibus Nicolai Baselij ad Chronicum Naucleri legis.

Primus, ut aucti numero, omne iugum seruitutis excuterent, & Heluetiorum more armis libertatem sibi uendicarent.

II. Admissus in hanc ligam sotularium, orationem Dominicam & salutationem uirginis quinquies in die pro uictoria flexis genibus oraret.

III. Symbolum constituerant quo se cognoscerent, Virginem Mariam, & Iohannem Euangelistam. Item ut interrogatus à socio Germanice, Was ist nun fur eyn wesen/ responderet: Wir mögen vor den Pfaffen nit geuesen.

IIII. Vt aboleren omnē magistratū, & qui contra staret, ut hos trucidarent.

V. Vt Bruchsellam oppidum inuaderent, mox Marchionatum Badensem.

VI. Vt bona monasteriorum, & ecclesiarum, & cleticorum inuaderent, & inter se diuiderent, & numerum talium imminuerent.

VII. Vt ultra horas xxiiij. in nullo loco moram traherent, sed pergerent semper, donec omnia suæ coniurationi subijcerent.

VIII. Spes eos bona habebat, libertatis amore, ciues & rusticos, etiam non compulsos, sibi facillime adhęsuros.

IX. Vt extinctis monasterijs & ecclesijs, nulli census & decimas soluerēt, nec principibus, nobilibus, aut cleto. Ita immunes futuri à uectigalibus & omni tributorum genere.

X. Vt uenationes, piscationes, pascua, nemora, & id genus alia, in communi tatem reuocarentur, nec principū aut nobilium priuatis usibus deseruirent.

Hæc temeraria consilia non potuerunt stabilire, quare pœnas dederunt expositi cruciatibus & morti: nam & Maximilianus rex suo mandato iussit in eos animaduertere.

Anno Domini mill. Diij. Post pium tertium fit Papa Iulius secundus Ligur bellator, sedit decennio, & ne quid amplius sanctitati deesset, Reseruatum in pectore uereratorie excogitauit. De hoc habes elegantissimum Dialogum, iudicij plenum, ætate Erasmi natum.

Bellum Bauaricum. Anno Domini mill. D. iiij. Fuit bellum Bauaricum, in quo Maximilianus Cæsar, principes Monachi, contra Philippum Palatinum, & ducem Rupertum, Philippi Palatini filium tutatus est. Is putabat se uelle cum filia ducis Georgij Bauari, hæreditario iure Landshut, & eam Bauariæ partem possidere. At Rupertus in eo bello cum ipsa principe uxore moritur. Palatino autem Rheni per Cæsarem, Lantgrauium Hassię Guilielmum, & ducem Vuirtenbergensem multa adimuntur. Maximilianus etiam ingentes copias Bohemorum, uolentium auxilia ferre fudit. Posthac Palatinus cum Cæsare in gratiam redijt.

Eodem anno Philippus Castellę princeps, Archidux Austrię, classe Hispaniā petens, aduerso uento, unà cum coniuge compelluntur in Angliam, unde secundis flatibus restitutis, prius muneribus magnifice à rege insulæ donati, abiere, suā nauigationem in Hispaniam peragentes.

Omnes in regno Granatę cogūtur aut fidē Christi suscipere, aut è regno migrare.

Anno M. D. V. Max. ducē Geldrię obsedit apud Arnheim, et coegit ad deditionē.

Anno

Anno Domini mill. D. vi. Philippus Maximiliani filius, rex Hispaniarum, & Burgundiæ dux moritur, quem principem fortuna terris ostendit, sed protinus subduxit: hinc incredibilis luctus Brabantiā cęterasq; regiones socias occupauit.

Ludouicus xij. Francorum
Alexander Poloniæ & Bohemiæ
Emanuel Portugalliæ } Rex.
Iohannes Danię & Nortuegiæ
Philippus Germanus Hispaniarum
Ladislaus vij. Vngarorum

Conradus Celtes primus Germanus Poeta à Cæsare laureatur.

Eodem anno à Buscoducensibus nouum tormentorum genus inuentum est, quod Mortarium uocabant, in obsidione arcis Proyæ, quę sita proxime Mosam inter Goricum & Buscumducis oppida, opere & natura fuit munitissima. Ibi ijs instrumentis pila & grauissimas saxorum moles in altum eijciebant: hinc cum deciderent, paucis diebus arcis tecta omnia, ac deinde tabulata corruebant. *Mortarij bombardæ inuētio*

Leonicenus, Gattinaria, Optatus, Caballus, medici: Augustinus Niphus, Carolus Bouillus, Iacobus Faber Stapulensis, Philosophi: Petrus Bembus, Pandulphus Collenutius, Richardus Paceus, Tricassius Chiromanticus, Trithemius Abbas, Vigo Chirurgicus, Stabius, Vernerus, Stœphlerinus, Mathematici, Mantuanus & Bebelius, clarent.

Anno Domini mill. D. vij. Maximiliano Cæsari diuturnum bellum fuit cum Venetis, in quo multum & sæpe pugnatum est, magnæ mutationes factæ, Ludouicus Galliarum rex primū Venetis adhærebat, posthac se Maximiliano adiunxit. Papa Iulius primum Cęsaris partibus fauebat, postmodum cū Venetis sentiebat. Veneti melioribus quas habebant ciuitatibus destituebantur, Verona, Padua, Teruis, & multis alijs. Cum uero Pontifex se Venetis iungeret, uoluit & rex Franciæ Pontificem inuadere, qui tamen exercitum suum adhuc apud Cæsareanos in Italia habebat. Timens autem Cæsar, si Gallus potiretur uictoria, quod recta contenderet Neapolim, ausurus etiam Romæ aliquid, quod imperio Romano graue esset: quapropter Cardinalem Saltzburgensem Matthęū Langium à consilijs Cæsari, mittit ad Papam, ut satagat pro pace, antequam Gallus committat prælium. Iulius uero cū instructus esset Hispano & Italo milite, bene confisus, res prospere casuras, noluit admittere pacem, sed congreditur Gallo apud Rauennam die Paschę, anno mill. D. xij. fit maxima strages, utrinq; fortissime pugnatur, sed uincuntur Pontificij, pereunt in eo congressū circiter xvi. millia. *Bellum Maximiliani cum Venetis.*

Accepta clade, Iulius cum Maximiliano libenter pacē inijt. Maximilianus uero ut regē Francię ex Italia euocaret, ipse & Papa concitarunt Anglum, Germaniā & Heluetios contra Gallum. Ita coactus fuit Gallus cedere: & ita deinde Veneti cum Cæsare concordati fuerunt.

Rauennæ paulo ante natum fuerat monstrum, cornu in capite, alas habebat, brachia nulla, pedem unum, ut auis rapax, oculum in genu, sexum utrūq;, in medio pectore y psilon, & crucis effigiem. Aliqui interpretati sunt, cornu superbiā: alas leuitatem & mentis inconstantiam: carentiam brachiorum, defectum bonorum operum: pedem rapacem, rapinam, usuram, & omnimodam auaritiā: oculum in genu, solum ad res terrenas mentis deflectionem: utrunq; sexum, Sodomiam, & propter hæc uitia Italiam sic nūc bellicis contritionibus quati: y psilon uero & crucem, signa esse salutis: nam y psilon figura est uirtutis. Ideo si ad uirtutem recurrant, & ad Christi crucem, ab his tribulationibus liberabuntur.

Anno Domini mill. D. ix. Septem homines sylueſtres ex ea insula, quę Terra noua dicitur, Rothomagum adducti sunt, cū cymba, uestimentis & armis eorū. Fuliginei sunt coloris, grossis labris, stigmata in facie gerentes, ab aure ad mediū mentum, instar liuidæ uenulæ, per maxillas deducta, crine nigro & grosso, ut equina iuba, barba per totam uitam nulla, neq; pubes, neq; ullus in toto corpore pilus, præter capillus & supercilia: baltheum gerunt, in quo est bursula quædam ad regenda uerenda. Idioma labris formant, religio nulla, cymba eorū cor- *Homines sylueſtres in insula noua.*

Universidad de Deusto Biblioteca

ticea, quam homo una manu euehat in humeros. Arma eorum arcus lati, chordæ ex intestinis aut neruis animalium. Sagittæ cannę saxo aut osse piscis accuminate. Cibus eorum carnes tostę, Potus, aqua. Panis & uini & pecuniarum nullus omnino usus. Nudi incedunt, aut uestiti pellibus animalium, urforum, ceruorum, uitulorum marinorum, & similium. Regio eorum Parallelus septimi climatis plus sub Occidente, quàm Gallica regio supra Occidentem.

Anno mill. D. x. Iulius Pont. Rom. reconciliatur Venetis, & exercitũ ducens, Mutinam capit & Mirandulam, quã Iohanni Francisco Pico loci dño restituit.

Anno Domini mill. D. xi. Mirandula recuperatur à Gallis, & Mutina regi Maximiliano traditur. Bononia deficit à Pontifice.

Anno Domini mill. D. xij. Maximilianus camitia habet Treueris & Coloniæ, præsentibus principibus Electoribus, Vriele archiepiscopo Mogontino, Philippo Coloniensi, Reichardo Treuirensi, Ludouico Palatino & alijs. Ibi inter alia, quoniam suspicio erat, schismatis oriundi, & grauaminum in ecclesia, necessario decernitur, ut Imperator & principes Electores, cum alijs principibus & statibus imperij, qua ratione commodissime grauamina tollantur, & sublato schismate, omnia in ędificationem instituantur, dispiciant & probe consultent.

Decreta contra blasphemias.

Decretum etiam contra blasphemos, pœna marcę auri, uel capitali: & ut hoc decretum neminem fugiat, uisum est principibus & statibus imperij, ut concionatores & parrochi in quatuor primarijs festiuitatibus, Paschę, Pentecostes, Assumptionis Mariæ, Natalis Christi pro cõcione populũ fidelissime admoneant.

Et quoniam ex ebrietate blasphemiæ, homicidia, & innumera uitia fluunt, grauissime interdicitur, ut Electores & alij principes in aulis suis nullos ex nobilibus ebriosos perferant: & qui de uulgo, in corpore grauissime luant.

Hoc tempore dux Gelriæ Carolus, qui iam pridem in uerba regis Maximiliani, de pace seruanda, iurauerat, rupta concordia, bellum Brabantis intulit. Oppidum Thenense cepit, & captum dirupit, uiribus adiutus Gallorũ regis, qui iam inde ab obitu Philippi, Burgundiæ domui, hostis esse cœperat.

Hoc anno mirabiles & inauditi motus terræ urbem Canstantinopolim uexauerunt, domus innumeræ & arces corruerunt: ars prĕcipua tyranni collapsa est, ut ipse cõpulsus sit alio cõfugere, & multi homines turbine intercepti, interiere.

Eodẽ anno Zelimus Turcarũ xi. Imperator, qui Aegyptũ subiugauit & Syriã.

Leo decimus Florentinus Papa Poloni & Lithuani ad ripas Boristhenis ingenti strage Moscouitas Ruthenosq; superant.

EXPVGNATIO BRIXIAE AD EPISCOPUM Gurcensem.

Reuerendissime Princeps & Domine, D. mi unice, humilimam recommendationem &c. Profligatis Venetis hostibus ad insulam Schalarum, ea die dux Nemursij castra ad Herbedũ posuit, ibiq; die sequenti requieuit. Venerat eõ magnis itineribus, ut speculatores hostiũ celeritate exuperaret: postridie autem illius diei Galli ex Herbedo Brixiam uersus, ad Voltam territorij Mantuani mouent, ex eo loco otius ad montem Clarum castellum Brixiani agri proficiscũtur. xv. uero prĕsentis, uniuersas suas copias ad uillam S. Eufemię locum duobus millibus passuũ ab ipsa urbe Brixię distantẽ, ad uiam cogit qua ad Pescherum itur: ex eo loco ipse dux omnibus medijs tentat ciuitatem, ut sese dedat, tam insigni suę urbi parcant, sibi uxoribus, liberis, & facultatibus consulant, expugnationẽ nõ expectent. Et quo facilius ad deditionem ducerentur, pollicebatur regem ipsum Francorũ, licet ab eo ultro defecissent, hanc ingentem iniuriam nunq; recordaturũ, immo tantũ errorẽ libere condonaturũ, modo resipiscant, ac in clementissimi regis gratiam redeant: quippe qui tam nobilis urbis ruinã nõ desideraret, sed ut floreret perpetuo, & cõuertatur. Ea omnia ciuibus uarijs modis aperire studuit, imo ipsum comitẽ Aloysium de Auogaris, rebellionis autorẽ, ad deditionẽ sollicitauit. Dũ hęc ageret, operiebatur Do. Iacobũ Triuultũ cũ sex millibus peditibus, & magna Artellaria. Interea aũt nũcius superuenit, quatuor millia Hispanorum ad padum cõstitisse, coniunctura sese militibus hostium, ac

stium, ac una cum eis in subsidium urbis Brixiæ uentura. Qua re audita Namursij dux, non amplius, aut Artellarias, aut deditionem expectandam statuit: sed quo populum adhuc ad deditionem, si non bonitate, terrore pœnarũ constringeret, mittit Iacobum de Emps cum peditatu suo ad expugnãdũ claustrũ quoddam, situm in monte post arcem Brixiensem. Quod hostes propugnaculis & ageribus muniuerant, ne nostris ingrediendę arcis, per posticum copia fieret. Collocarunt pro illius loci prĕsidio, mille rusticos, Germanicus peditatus id magno impetu aggreditur. Rurales, qui nostrorũ uires sufferre non poterãt, relictis propugnaculis, in Monasterij claustris se abdunt, quos nostri insequuntur, & trucidant. Vbi autem per biduum ad S. Eufemiã exercitus fuerat, ac se pro deditione incassum laborare prĕsensisset, peruenerant enim literę, quibus deditionem fieri postulabat ad manus Andreę Girtti, qui eas clam ciuibus continuit. Attamen petitio ducis per uias alias, ignorante etiã Girtto, ample satis ad populi notitiã deducta fuit, qui omnia tamen negligebant, confisi hostium promissionibus. Dux Namursij uniuersum peditatũ in arcem Brixianã in crĕpusculo intrare iubet. Ipse cum equitatu post arcis portam remansit, ea nocte locat quingentas lanceas ad portã urbis S. Nazarij, ne hostibus fugiendi facultas daretur. Poterant enim solũ per illã effugere, quoniã cęteras omnes terra obstruserãt, & fascis circumdederãt, ne nostris ad eas aditus fieret, aut ciues uacillãtes, unã ex illis occupare, & Gallis tradere possent. In diluculo diei, quæ erat xix. prĕsentis, dux Namursij acies instruere, quĕlibet uexillo suo astare iubet. Primũ cum timpano Germanos & Gallos exclamare mandat, ut si qui aciem primã, quã Germani agmen amissum appellãt, ingredi uellet ad portã arcis, per quã in urbem itur contendere. Iuit eo primus cum uexillo suo trecentorũ peditũ. Capitaneus Fabianus, quem Germani quoq; pedites, alij trecẽti & ultra spõte subsecuti sunt. Ingressus est quoq; agmen illud cũ ducentis Gasconibus, Capitaneus Molardus, fuit in prima aciei huius linea ipse Molardus & Fabianus, Spurius Cleuie, & nonnulli alij tam Germanicæ quã Gallicę nationis prĕclari adolescẽtes. Iohannes aũt Kra, quĕ Franculũ appellant, q hic uxorẽ, filiã Aloysij de Milis duxerat, in illo agmine cecidit. Cõstruitur postea agmen magnũ, in quo uniuersus peditatus & Germanicus, & Gasconicus erat, in illius acie fuit Iacobus de Emps cũ duobus suis fratribus, Philippus de Friburgo, Ioannes Grannis Gasconũ caput, & nonnulli alij Germani ductores, qui omnes se ita strenue gesserũt, ut perpetuã laudẽ hac tanta uirtute emeruere. Constabat illa Phalanx ex tribus millibus, & quingẽtis Germanis, & mille ducentis Epyreneis peditibus, seorsum ab illa, ipse dux instruit turmã aliã ex quingentis armatis grauibus, qui cũ lanceis pedestres urbẽ quoq; ingressuri erant, in acie illorũ armatorũ fuit ipse Namursij dux, cũ oĩbus ferè Gallicis nobilioribus capitaneis, stabat agmen amissum prope portã, Phalanx Germanorũ & Gasconũ in curia ipsius arcis, & ad eius latus acies armatorũ cõsistebat, in hoc ordine oĩs per horas sete quatuor stetere, expectãtes an adhuc urbs deditionẽ facturа esset. Hostes aũt, qui nostros ea nocte oĩs arcẽ intrasse audierant, in diei diluculo ad arma conclamant, equites tibicine cõuocãt, populũ clangore cõcussatũ campanarũ ad arma excitãt. Erãt in urbe hostiũ Cathaphractes cccc. Velites q balistis pugnãt, mille. Stradiottę Dccc. pedites instructi ij. millia, rustici, & plebei urbis, q ad arma concurrerãt circa vi. millia & ultra. Hi oĩs stabãt nostrorũ impetũ expectãtes. Vbi aũt dux Namursij phalanges suas usq; ad quartã diei horã ordinatas cõtinuisset, nec de deditione esse sperandũ cognouisset, cũ suis cõsiliũ inijt, paulo post Philippũ de Friburgo, & Iacobũ de Emps, germanici peditatus capitaneos, ad se euocant, illis urbẽ oĩno aggrediendã esse exponũt, propterea adhortanť quo ad suos milites cõtionẽ habeãt, ut quo essent aĩo aniati, aucupẽt. Habet igiť ad eos cõtionẽ Philippus de Friburgo, illis pponit ducẽ uelle urbẽ illã ui et eorũ uiribꝰ expugnari, adhortaturq; ppterea ut strenui animi ac tã pristinę uirtutis quã gloriæ memores esse uelint, gallos, ac totius Francię nobiliores una cũ ipsis, aut morituros oĩs, aut hac uictoria potituros. Et qui aut mori aut urbe potiri uelint, eleuato brachio ostenderẽt, reliqui uero ex acie egrederenť, tũc subito maximo animo, eleuatoq;

Universidad de Deusto Biblioteca

brachio, aut moriemur conclamãt, aut urbe potiemur, & quisquis cuspidem suã cultello insecuit, ne lubrica elabi posset, sed insectionibus asperata, firmius manibus cõtineretur. Exponit postea ipse Philippus, ducis nomine, ut ingressi urbem Citadellę parcerent. Quippe quæ Gallis auxilio fuisset in defectione urbis, ut in arcem confugissent, reliquam partem urbis, & diriperent, & quoscunq; nullis exceptis trucidarent. Protinus tantę prędæ indulgentia uniuersorũ animi exhilarati, sicut ut sese quisq; ad summã suam fœliciratem iturum putaret. Arx aũt Brixiæ, in eminentiore urbis parte, monte satis accliuo sita est, duo sunt itinera ex ea parte, quæ in urbem uergitur, alterum ad ciuitatem ipsam, alterum ad urbis Citadellam. Hostes autem duo capita Bombardarũ in porta Citadellę habuerant, è quibus continue globos ante Arcis portam transuolantes, eijciebant: sicut exitus arcis admodum ob frequentes ictus hostium, difficilis, ac periculosus fuit. Agmen autem amissum, seusim arcem exibat, & alter alterum, ubi bombardarũ periculũ euaserat, expectabat: qui omnes cõiuncti, phalange instructa, secundum muros urbis cliuum descendere. Adest statim monasteriũ S. Floriani, in quo Robonus Brisygella cum sexcentis peditibus, acie sua instructa, monasterioq; munito nostros expectabat, quos nostri cito profligarunt. Quotquot fugientes, consequuti sunt, trucidarunt: ubi autem hi qui ad portam usq; Cytadellę, uersus urbem, ubi bombardas illas disposuerant, profligatos, & trucidatos, & nostros adesse conspexerant, & ipsi nonnullis eorum interemptis, & artellarijs relictis, fugę sese accinxere, ingressi sunt itaq; nostri, superata & deuicta Citadella, urbem. Est autem ante eam uicus strictus, & post locus satis spatiosus, in uico illo mulieres ex fenestris, in nostros lapides demittebant, ut in eo loco nonnullos perdidimus. Vbi autem ad illum locum spatiosum peruenere, aderant ibi nonnulli equites & gratis & leuis armaturæ, qui fortiter in principio nostris resistebant, sed cũ in ea planitie per quartam unius horæ partem, acriter pugnatum esset, tandem hostes trucidati, & reliqui in corpus ipsius urbis profligati sunt, milites nostri hos insequuntur usq; ad portam ipsam interiorem urbis, tanta fuit hostium fuga, ut hanc quoq; portam nostris apertam dimiserunt, & illam nostri tumultuarie ingressi, nisi à Molardo premoniti essent hostes, omnes suas uires ante illam continere: Distabat enim parum a foro, nostri igitur, quia pauci aderãt, affuit enim sola prima acies, quæ ex octingentis peditibus constabat, qui subito consilium capiunt, ac portam ne hostibus opprimerentur, occludunt. Bombardam alteram, quam in porta Citadellę conquisiuerant, ad portam illam oneratam puluere & globo disponunt. Interea magna phalanx, & quingenti Galli armati superueniunt nostri portam quam occluserãt, protinus reserãt. Hostes ubi bombardã in suam aciem directam, in faucibus portæ prospiciunt, ruptis ordinibus hinc inde, quo quisq; saluti suæ fuga consuleret, discurrunt: nostri fugientes, ferro impetunt, & quam plurimos necant, transit hanc portam prima acies, ad forum pergens, ubi hostium Cathaphractes, turmas suas continebant, sequitur illam armatorũ caterua, quæ uicum amplum, quæ ad dexteram per mediam urbem uiam ducit, ingreditur. Magna Phalanx aciem primam propere insequitur. Hij omnes strenue ordinibus seruatis, turmis quam strictissime coadunatis, cum hostium cataphractis congrediuntur, hij in foro in acies nostras pleno equorum concursu, & acutissimis hastis strenue irtuũt, illis ruptis ferreis malleis, ex omni latere nostros impetunt. Sed quia nostri ordines suos cõstanter conseruarũt, illęsi, equitibus hostium interemptis, remansere, eos enim ex omni uico, seruatis tũ ordinibus inuaserunt & eneruarũt. Hostes ubi cathaphractes, tum trucidatos, tum profligatos, prospiciunt, passim diffugiunt, ac portam S. Nazarij aperiunt nostri, hos (relictis tribus millibus Germanis, cum omnibus capitibus in foro) phalange instructa, insequuntur, hostes ad portam illam, dum ita tumultuarie fugiunt, maximam cladem accepere. Sub ea Fœdericus Conterinus, Venetus Velitum prouisor, Theodorus Fraschma eques, Basta Stradiotarum capitanei, cum nonnullis alijs uiris strenuis cecidere, & quotquot portam exiuere ab Gallis, qui ad eam collocati fuerant, capti sunt, & inter reliquos quam plurimos ipse Aloisius Anogacus deprehensus

deprehensus est. Solus aũt Dominicus Busichi, Stradiotarũ dux, cum centũ fere equitibus, paucissimisq; exutis, & uulneratis peditibus aufugit. Quęrit forsan Reuerendissima D. V. Si Galli ante portã aderant, quo pacto hi euaserint. Sciatigit plures hic capiẽdos quã captores fuisse. Germani uero & gascones, exceptis illis qui in phalange, in foro constiterant, per omnes uicos urbis currunt, quoscunq; inueniunt, mactant, & ferro impetunt, in domos irruunt, ac penetralia monialium, claustra ubiq; incestantur, & diripiuntur, rusticos, milites, & quoscunq; alios iugulant & enecãt, nullorũ pręter mulierũ & infantiũ rationẽ habentes. Vbi aũt uniuersa hostiũ militia paucissimis captis ceciderat, tota urbs deprędatur. Ciues qui armati inuenti sunt, trucidantur: reliqui cum uxoribus, liberis, & uniuersa familia, capiuntur, bona diripiuntur, uiduæ, nuptę, innuptæq; puellæ, passim uiolantur, cuilibet domo quam ingressus fuerat, pro arbitrio uti, & abuti licitũ erat. Andreas uero Girtti in hospitio ad ignem sese calefaciens, à capitaneo S. Columbæ, cum sua familia, ac Anthonio, Iustiniano, Veneto, Brixiæ prętore, qui triduo tantum hunc magistratũ gessit. Item Paulus Monfronus cum filio inter pugnandum captus est. Hæc fuit, Reuerendissime Princeps, miserabilis ditissimæ urbis expugnatio, cadauera per omnes uicos & plateas, fora, & suburbias urbis enecata, infinita uidi, & in aliquibus locis ita frequentia, ut si quis per uicos equitauerat, non euitare potuit, quin equus continue cadauera calcaret, per domos mulieres, aut uiros captos torqueri, aut se uel filias uiolari, magno & continuo ululatu exclamantes, & plorantes, audiret. De interfectorũ numero nihil certi est, tantũ tamen fuisse censeo, ut octo millia excedant, ex nostris uero non credo uiginti interijsse. Gemmæ, pocula argentea, uestes purpureę, & omnis serici generis preciosis pellibus fultę, per ciuitatem à militibus uendendę, circumferebantur. Postera die ipse dux edictum fieri iubet, ne quis amplius captiuos interficiat, nec captiuos supra decimum & quintum annum non agentes, ex urbe educeret. Die illa sequente comes Aloysius de Anogaris, proditionis autor, pręsente ipso duce, capite truncatus, ac postea in quatuor partes dissectus, ad portam S. Nazarij patibulo appenditur. Gallorũ equitatus & peditatus omnis, iam in agrum Parmen. & Cremen, ad stationes, quo Bononiæ propinquiores sint, reuertitur ipse dux, tot, tantisq; rebus hac hieme magna celeritate confectis, scilicet Heluetijs à Mediolano auersis, Bononia ab Hispanis tutata, hostibus Venetis ad insulam scalarum profligatis, & Brixia expugnata, ad Mediolanum, requiescendi gratia, secessit. Quæ omnia Reuerendissime P. V. pro debito meo diligenter significare uolui, cui me etiam atq; etiam commendo. Datum Veronæ, die xxiiij. Februarij. Anno Domini M. D. XII.

COPIA SEV EXTRACTVM NOVARVM quæ ueniunt ex castris Gallorum, die xi. Aprilis. Anno Domini M. D. XII.

SCribunt imprimis, quod dum exercitus Gallorum esset sub menibus Rauennæ hesterna die, quæ fuit decima huius mensis. Cum idem Galli essent in Parlamentõ cum ciuibus, & tractarent de deditione, subito nunciatum est adesse exercitum Pontificis & Hispanorũ, propter quod Galli subito mouerũt totum exercitum, subleuatis etiã impedimentis, instruxerũt acies, & sic acie instructa, stetetunt, tota die expectãtes Pontificios & Hispanos usq; ad horam quintã post meridiem, conflicturi cum eis, qui ueniebant uersus Pignetã, Rauennę approximando ciuitati, ut succurrerent ei. Compulsi aũt fuerunt idem Galli leuare artellariã suam, cum qua concurrebant iam mœnia ciuitatis Rauennę approximando ciuitati. In leuatione aũt ipsius Artellariæ milites, qui erant intra ciuitatem, eruperũt in Artellariã, in cuius custodia erat D. Fridericus de Gonzaga, cum aliquot peditibus Italicis & Gasconicis. Qui Gascones territi, huiusmodi eruptione retraxerunt se, D. Fridericus cum Italis restitit erumpentibus, & retrusit eos intra ciuitatem, & si alij subsecuti fuissent, immixti ciuibus ciuitatem ipsam intrassent, & cepissent eam in illa eruptione. D. Fridericus habuit ictũ in fronte, sed non grauem

Exercitus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exercitus uero Pontificis, & Hispanorum appropinquabant Gallis, & arbitrabatur, ꝙ essent conflicturi cum ipsis, sed exercitus Hispanus diuertit ab eis, & castrametatus est in dicta Pigneta Rauenne, in loco satis forti, circiter mille passus remota à Gallis, Galli uero redierunt ad mœnia ciuitatis, unde mouerant castra. Et licet pluries in ciuitate illa nocte fuerit, & clamatum, & pulsatũ ad arma. Galli tamen non mouerunt se, nec concusserunt mœnia bombardis, sed deliberarunt in consilio omnino cum ipsis Hispanis confligere, uno uel alio modo, quomodocunq; possent, & eadem nocte fecerũt pontem supra unum canale, quod erat medium inter Gallos & Pignetam Rauenne, ubi castrametabantur Hispani, die sequenti quæ fuit Paschæ, Galli diluculo transiuerunt dictum pontem, & ceperunt appropinquare Pontificijs & Hispanis & primo res est cepta agi, ex utraq; parte cum Artellaria, cum qua pugnatum est, ad duas horas quę edidit magnam stragem in utroq; exercitu, continue tamen Galli progrediebantur, & appropinquabant Hispanis, deinde ceperunt conferere manus, Prima pugna cepta est ab equitibus grauis armaturæ, qui erant in Antiguardia, & strenue diu pugnarunt equo marte. Deinde peditatus primæ aciei, seu antiguardię ceperunt etiam conferere manus, & exorta est maxima strages, ex utraq; parte. Vrgentibus aũt Gallis cepit inclinare acies Hispanorum, quæ tamen sustinuit conflictũ ad duas horas, & sic pugnatum est quatuor horis, tandem Pontificij & Hispani ceperunt uertere terga, & cędes eorũ aucta est, quos continue Galli urgebant. Lucrati sunt Galli petias xiiij. Artellariæ, quas solum se cum Hispani aduexerant. De numero occisorum tunc iudicabant à vij mil. in viij. millia. De Gallis mortui sunt in eo prælio Dux Namursij dominus de Alogra, Grotta, & uulneratus lętaliter dominus de Lancret, mortuus dominus de Bardason. Capitanei mortui, Philippus de Fri burg, Iacobus de Emps, Fabianus, Molardus, Moyart, Mongyaron, & Bonetus, grauissime in caput uulneratus, & multi alij mortui, & uulnerati magni uiri, quos nesciebãt tunc nominare. De exercitu Pontificio & Hispano, nescitur quis sit mortuus, nisi quod retulerat D. Fabricius de Columna, quod erãt mortui multi magni uiri. Capti autem de eodem exercitu Hispanorum erant, ipse D. Fabricius de Columna, Cardinalis de Medicis Legatus, Marchio Pischerorũ. Dominus Iohannes de Cordona, Comes de monte Leonis. Comes Iohannes Franciscus de Mirandula. Comes Petrus Nauarus. De uice rege nesciebãt quid esset, ali qui credebant ipsum, cum circiter tribus millibus peditũ, & bono numero equitum euasisse.

Dux Namursij fuit ille, quẽ uulgo le Grand maister de Milan nominant.

Anno Domini MDxiij. Heinricus octauus Anglię rex, cum ualida bellatorum manu Caletum traiecit, bello adorturus, Galliæ populos illuc argento & auro, quod ingens secum aduexerat, nõ modo Cęsarem Maximilianum, sed omnem quoq; Brabantiæ, Flandriæ & Hollandiæ, nobilitatem ad se iuuandũ pertraxit. Lectissimum equitatum ac pedites cõplures è Gallia missos, qui Morinos, quos obsessurus hostis putabatur, commeatu leuarent. Maximilianus partim occidit, partim in fugam compulit, ex quibus trecenti quinquaginta capti, inter quos & nobiles aliquot regni Gallorum fuerũt, signa bellica nouem amissa, currus onerarij centum quinquaginta abducti. Post hæc Romanus & Anglus, magnanimi principes duo Maurinos, quam gentem præsidio firmauerat Galliæ Rex Ludouicus, omni armorum genere expugnare adorti, murorũ partem deiecere, atq; hinc, cum ingens terror ciuitatem inuasisset, facta est deditio hac lege, ut ui abstineret miles. Ingressus Cæsar Anglo cessit urbis Imperium: postea deditum est & Tornacum. Huius oppidi ciues permulti, ne militarem diutius feritatem pati cogerentur, nouas sedes in Flandria & Brabantia quęsiuere. Henricus huius urbis, à Cæsare Imperio sibi relicto, incredibili sumptu, arcẽ intra muros extruxit, multis inclusis ædificijs. Hic prędsidium habuit perpetuũ, donec post aliquot annos Gallo urbs reddita est, quæ nunc paret Carolo Cæsari: ademptą iterũ Gallo per Cęsareanos exercitus. Quo tempore bellum Anglus cum Gallo gerebat in prouintia Morinorũ, Iacobus rex Scotię, à rege Galliarũ, ut quidam putant mercede conductus. Angliæ fines ingressus, cæde, incendijs, ruinis, direptione, omnia miscuit

Morini expugnatio.

miscuit, omnia terrore impleuit, donec Regine studio contractus exercitus, antequam interior Anglia ureretur, ei occurrit, atrox prælium committitur. Scoti regem suum dum acerrime ante signa pugnat, circumuentum amiserunt. Victor Anglus ad sua reuertitur.

Anno Domini mill. D. xv. Carolus Philippi filius Louanij, quemadmodum pater, auus, & proauus fecerant, celebratis conditionibus & statutis, ac obseruandorum priuilegiorum facta confirmatione, Brabantiæ principatum suscepit, nõ unius tantum urbis, sed & prouinciarum gaudio incredibili.

Anno eodem huius Caroli soror Maria auecta est in Hungariam, nuptura Ludouico Hungarorum & Bohemiæ regi.

Anno Domini mill. D. xvij. Iohannes Franciscus Picus Mirandulæ comes, ad Leonem decimum, & Concilium Lateranense, orationem habuit, de moribus Ecclesiæ reformandis. Et cum antea sæpenumero sermo habitus de statuendis legibus, ipse de legum custodia, contra luxum, libidinem, auaritiam, pro pietate iustitia, cæterisq; uirtutibus disserit: Conquerens quod multi principes priscam simplicitatem in astutiam, castitatem in nequitiã, liberalitatem & parsimoniam in luxum & auaritiam conuerterunt. Apud plerosq; religionis primores, ad quorum exemplum componi atq; formari plebs ignara debuisset, aut nullus, aut certe exiguus Dei cultus, nulla benę uiuendi ratio atq; institutio, nullus pudor, nulla modestia sit, Iustitia uel in odium, uel in gratiam declinauit: pietas in superstitionem pene procubuit, uirtus uitio uertitur, uitia loco uirtutũ honorari solent. Sacras ędes & templa lenonibus & Caramytis commissa, nefarijs lupis, optimi pastoris ouilia, demandata. Sanguine Christi redemptos non debere debilitari in plumis. Quid plumarum (inquit) feci mentionem, & scortorum præterij cateruas, & greges exoletorum, & coempta & diuendita sacrificia?

Oratio Iohãnis Frãcisci Pici, de reformandis Ecclesiæ moribus, ad Leonem decimum, in concilio Lateranensi.

Hortatur Leonem decimum, ut luxum cohibeat cuiuscunq; ordinis, modum ponat ambitioni, compescat indomitos & effrenatos libidinis obscenę furores, inspectis sacerdotum, quod & legibus ecclesiæ cautũ est, contubernijs, frena constituat, efficiat ut piorum uirorũ patrimonia in bonos usus dispertiantur, ne amplius ab impuris heluonibus, ab omnium scelerum gurgitibus absorbeantur.

Patrimonia piorum uirorum.

Terret Leonẽ exemplo Heli. grauissime hic punitus à Deo, qui non animaduertit in liberos, ij tamẽ dormiebant cum mulieribus, nostra tempestate fœminæ abiguntur, ad eorum libidines explendas & meritorij pueri à parentibus cõmodantur. A sacerdotibus petit uitæ innocentiam, & morum disciplinam, nõ exactissimam illam quidem & præcellentissimam, sed mediocrem. Non petit, ut instar Hieronymi saxo pectus identidem uerberent, sed nec ut meretricum pectora, baccatis monilibus, nec crepidas hydaspeis gemmis exornẽt. Nec postulat ut Hilarionis inediæ asuescant, sed ne Sybaritarum cœnas aut æmulentur, aut superent. Nec efflagitat, ut in spinis & niue uolutentur more Francisci & Benedicti, sed cum mollem Cyrnorum plumam ingenti pecunia mereantur, aut redimendis captiuis, aut uirginibus nuptui tradendis iure optimo dedicata, id planè damnat. Monet, Martini exemplo, nudis uestes tribuendas potius, quã coccineis atq; purpureis pannis cooperienda iumenta.

Exemplum Heli.

Meritorij pueri.

Hieronymus.

Hilarion.

Martinus.

Illius maxime custodia legis consulat Pontifex, qua sanctissime cauetur, ne multa ab uno sacerdotia, quibus annexa sit animarũ cura possideantur. Dispensatio quam Bernhardus recte uocauit dissipationem, effecit, ut iam non multa non plura, sed innumera teneant multi, qui ne diaconi quidem officio mereantur defungi.

Sacerdotia curatã.

Dispẽsatio dissipatiõ.

Tandem in epilogo cõmonet Leonem Pontificem Romanũ, ubi edomuerit pessimæ uitæ monstra, uel extinxerit, ne postea repullulent, adhibenda erit legum cautio, & seuerior aliquanto disciplina: Non in uestibus modo & sumptibus, sed in studijs sacræ linguæ utriusq; Testamenti recognoscendæ, & cum antiquis & castigatis primę originis exẽplaribus conferendæ. Solennes ceremonię de quibus fuere olim quæpiam difficultates, prioribus oblatæ synodis, statuendæ firmandæq; sunt, Quotidianæ preces redigendæ in statum & probatum ordinatum

Studia sacræ linguæ.

Ceremoniæ.

Preces.

Universidad de Deusto Biblioteca

Historiæ.

dinatum ordinem, & ueræ historiæ ab apocryphis nugis segregandæ. Præscribenda principibus uiris officia, ut sceleratá illa & Reipublicæ deletrix opinio licere quæ placeant, & à uulgi animis omnino amoueatur & penitus exuler. A diuturnis dissensionibus tandem quiescant, daturi operá eis officijs, quę mortales euehunt ad immortalitatem. Hæc Iohannes Franciscus Picus.

Deletrix Reipub. opinio, licere quæ placeant.

ERASMVS ROTERODAMVS.

ERASMVS ROTERODAMVS Testamentum nonum Græce & Latinæ restituit. Germaniamq; suam literis humanioribus adornat. De quo infra plura.

Anno Dñi mill. D. xviij. A Carolo Hispaniarum rege contra Maranos missus exercitus, ualidam in ea gente urbem cepit, ac deinde occidit quadraginta Barbarorũ millia. Post hanc uictoriam Carolus auo suo Maximiliano Cæsari adempta hostibus magni precij uexilla duo transmisit.

D. MARTINVS LVTHERVS.

Fridericus elector Saxoniæ.

ANno Domini mill. D. xviij. Sub Illustrissimo principe Saxoniæ duce, Electore sacri Imperij, Catholicæ & Apostolicę ueritatis amãtissimo principe, D. MARTHINVS LVTHERVS de indulgentijs scribit ad Leonẽ decimum Pont. Max. hoc titulo: Beatissimo patri Leoni decimo Pont. Max. frater Martinus Luther Augustinianus, æternam salutem &c.

In Præfatione ad Leonem x. meminit Lutherus Indulgentiariorum concionatorum, qui in scandalum & ludibrium Ecclesiasticę potestatis auarissime prædicauerint, & libellos ediderint, insatiabilem & inauditam auaritiam testantes, immo Confessores iuramento adegerint, ut hęc ipsa instantissime populo inculcarent, unde populo (ut Propheta ait) carnem desuper ossibus eorum tollebãt, ac uno illo scandala sedarent, uidelicet, terrore pontificij nominis, ignis commi natione, & hęretici nominis opprobrio. Lutherus innocenti & quieta consci entia primum leuiuscule illis reluctatus fuit, dogmata eorũ in dubium & disputationem uocando. Itaq; schedulam disputatoriam ędidit, doctiores tantum inuitando. Miraculum autem uidetur Luthero, sic in omnem terram exiuisse suas propositiones, ostendens se inuitum uenire in publicum, at reuocare nõ posse.

Schedula disputatoria.

In fine Prefationis sic se submittit: Quare beatissime pater, prostratum me pedibus tuę beatitudinis offero, cum omnibus quę sum & habeo. Viuifica, occide, uoca, reuoca, approba, reproba, ut placuerit. Vocem tuam uocem Christi in te prefidentis & loquentis agnoscam. Si mortem merui, mori non recusabo: Domini enim est terra & plenitudo eius, qui est benedictus in secula, Amen, qui te & seruet in æternum, Amen. Anno Domini mill. D. xviij.

Rogat uero Lutherus singulari epistolio Reuerendum patrem Iohannem Stupitium, Augustinianę familię Vicarium, quod uelit has suas ineptias suscipere, & qua fieri potest industria, ad optimum Pontificem Leonem decimum transmittere, ut sint ibi Luthero, aduersus studia malignantium, uice alicuius paracleti. Minacibus suis inimicis, Reuchlinianum illud etiam respondens: Qui pauper est, nihil timet, nihil potest perdere.

PROTESTATIO D. M. LVTHERI
Anno M. D. XVIII.

Quia hęc est disputatio Theologica, quo pacatiores faciam animos, primum protestor, ut in scholis fieri solet: Me prorsus nihil dicere aut tenere uelle, nisi quod in & ex sacris literis primo, deinde Ecclesiasticis patribus, ab Ecclesia Romana receptis, hucusq; seruatis, & ex Canonibus ac Decretalibus pontificijs habetur, & haberi potest &c.

Has Conclusiones quia Syluester de Prierio, ordinis Prædicatorum, conuellebat per dialogũ, Entellus scilicet Dareti se opponens, Lutherus respondet Prierio, ut qui rumores ponebat ante salutẽ, & ut dicitur, Encomium ante uictoriã. Et fundamenta Sylucstri omittit, ponit autem illa sua:

Primum

Primum illud Pauli: Omnia probate. i. Thess. v. Gal. ij. Si Angelus de cœlo aliud uobis euangelizauerit.

Secundum illud Augustini ad Hieronymum: Ego solis eis libris qui Canonici appellantur, hunc honorem deferre didici, ut nullum scriptorem eorũ errasse firmissime credam. Cæteris autem quantaliber doctrina sanctitateq; polleant, non ideo uerum esse credo, quia illi sic senserunt &c.

Cle. de pœnit. & remiss. C. Abusionibus.

Tertium illud Cle. de Pœnit. & remiss. C. Abusionibus. Questoribus nihil licere (in uenijs prædicandis) proponere populo, quãm quod in eorum literis continetur.

Et in fine responsionis ad dialogum Sylucstri scribit Lutherus ad lectorem: Opiniones maneant opiniones, non autem onera Christianorum. Non faciamus opiniones pares articulis fidei, & Christi Pauliq; decretis. Et pudeat tandẽ Theologos huius uocis, quam doctiores apud amicos effutiunt: Sic dicerem in scholis, sed tamen (maneat inter nos) diuersum sentio. Sic dicimus in scholis, sed tamen (maneat inter nos) non potest probari ex sacris literis &c.

Vox Theologorum sophistarum.

Posthac Eckius impugnat Propositiones Lutheri. D. Andreas Bodensteyn Archidiaconus Vuittenbergẽsis, Apologeticas propositiões parat pro Luthero.

Lutherus deinde de Pœnitentia scribit. De uirtute Excommunicationis. De meditanda passione Christi. De digna præparatione ad Eucharistiam. In decẽ præcepta, & alia quædam.

ACTA D. MARTINI LVTHERI, APVD THOmam Caietanum, Tit. S. Sixti Cardinalem Augustæ. Anno mill. D. xviij.

MArtinus Lutherus obedientiam Romanę Ecclesiæ præstitit, & Illustrissimi principis Electoris, ducis Saxoniæ Friderici, qui antea laborauerat, ut causa ex urbe committeretur, sumptu, & epistolis commendatitijs prouisus, Augustam uenit, ad Carmelitas diuertit, satis clementer susceptus à D. Cardinale legato: hic de mandato Papæ tria Luthero proposuit facienda.

Cardinalis Caietanus Luthero tria proponit.

I. Vt ad cor rediret, erratusq; reuocaret.
II. Promitteret in futurum abstinere ab eisdem.
III. Etiam ab omnibus abstineret, quibus Ecclesia perturbari possit.

Cum autem Lutherus peteret doceri, in quibus erasset: Legatus extra uaganté Cle. septi protulit, quæ incipit: Vnigenitus &c. quod contra eam asseruisset propositione lviij. Merita Christi non esse indulgentiarum thesaurum. Secundo, Cardinalis contra vij. propositionem Lutheri uoluit fidem nõ esse necessariam accessuro Eucharistiam.

Protestatio Lutheri præsentibus Cæsareanis.

Altera die præsentibus quatuor Cæsareę maiestatis senatoribus, adductis Notario & testibus, protestatus fuit Lutherus, proprie & personaliter legens coram Reueren. D. legato in hunc qui sequitur modum.

In primis, Ego frater M. Lutherus Augustinianus, protestor me colere & sequi sanctam Romanã Ecclesiam, in omnibus meis dictis & factis, præsentibus, præteritis, & futuris. Quod si quid contra uel aliter dictum fuit, uel fuerit, pro non dicto haberi & habere uolo.

Verum quia D. Cardinalis ex mandato Papę exegit, ut super disputatione de Indulgentijs tria faceret:

I. Redirem in cognitionem mei, & errorem reuocarem.
II. Cautelam præstarem de futuro non repetendis.
III. Promitterem abstinere ab omnibus, quæ Ecclesiam Dei perturbarent.

Hodie protestor, omnia quæ dixi, mihi sana, uera & catholica uidentur. Tamen ad superabundantiam offero me personaliter hic uel alibi, etiam in publico reddere rationem dictorũ meorum. Quod si hoc nõ placet Legato, paratus sum uel in scripto, suis obiectiõibus, si quas habet, respõdere, & super his audire sententiã & iudiciũ Vniuersitatũ Imperialiũ, Basilieñ. Friburgeñ. & Louaniẽsis.

Iudicium Vniuersitatum.

Tandem admissa scriptili responsione, abitum est.

Universidad de Deusto Biblioteca

Responsio Lutheri ad legatum.

Mox Lutherus parat responsionem ad Legatum, docens, Merita Christi non committi hominibus. Pontificis uocem audiendam, quæ consona sit scripturæ. Pontificem errare posse, reprehendi debere, Act. xv. Præterea ostendit in materia fidei non modo generale Concilium esse super Papam, sed etiam quemlibet fidelem, si melioribus nitatur autoritate & ratione. Extrauagantē cōtinere falsa.

Concilium & quilibet fidelis super papam.

II. Infallibilem esse ueritatē, ꝗ nullus est iustus, nisi qui credit in Deū. Accessuro ad Sacramentū, necessariū esse ut credat. Fidē in absolutione necessariā esse. Quod à ueritate scripturæ non possit discedere. Lucem ueritatis se quærere &c.

Thomistica theologia

At Cardinalis scripturas audire nolebat, sine scriptura disputabat, glossas ex capite suo cōmentabatur, distinctionibus quibus fœcunda est Thomistica Theologia, ac uere Protheus quidam, omnia eleuabat. Tandem Lutherus accepto mandato, non redeundi ad conspectum Legati, nisi reuocare uellet: mansit tamen eodem in loco. Tum uocato Reuerendo Iohanne Stupitio Vicario, Cardinalis multis egit, ut ad reuocationē spontaneā Lutherum adduceret. Mansit & sequenti die Lutherus, nihil mandabatur. Tertia die Dominica quoqꝫ mansit, et literas dedit, sed nihil respondebatur. Quarta die mansit, & nihil fiebat. Idem silentium quinta die passus. Tandem consulentibus amicis, præsertim cum antea iactasset sese habere mandatum, ut Lutherum & D. Iohannem Stupitium uicarium incarceraret, disposita Appellatione affigenda, recessit. sat periculosam obedientiā se præstitisse arbitratus. Lutherus ἀντοπτῶς καὶ ὑπηρέτης, hęc in Actis scribit, & causam reddit, quare se Pontifici submiserit, & quod etiam uerissime dicta cum humilitate & timore debeant asseri & tueri. Præmit quædam & tacet, quæ putat lectorem sentire non sine gemitu. Tandem protestatur Lutherus se colere Romanam ecclesiam & sequi in omnibus, solum illis resistat, qui nomine ecclesiæ Romanæ, Babyloniam nobis statuere moliuntur.

Iohannes Stupitius.

Mandatum papæ de incarcerādo Luthero

Nota

Lutherus colit Romanam ecclesiam.

Hoc tempore Leo Papa x. Thomę Caietano Legato scribit, quoniam Hieronymus episcopus Asculanus, auditor Camerę, Martinum Lutherum ad personaliter comparendum coram eo citasset, & hic pontificia benignitate abusus, audacior effectus: quare per prędictum auditorem Camerę iam Hęreticus declaratus esset: & deberet Lutherus, inuocato ad hoc Maximiliani Rom. Imp. electi, & reliquorum Germaniæ principum, communitatum, potentatuū tā ecclesiasticorū ꝗ secularium brachio, cogi, compelli, & in Legati potestatem redigi, ac sub fideli custodia retineri, donec Legatus à Pontifice aliud haberet in mandatis. Quod si in pertinacia sua perseueraret, & seculare brachium contemneret, deberent in omnibus Germaniæ partibus Luthero adhærentes, per edicta publica, ad instar illorū, qui olim in Albo prętorio scribebantur, pro hęreticis excōmunicatis, anathematisatis, & maledictis publicari: etiam Duces, Marchiones, Comites, Barones, & quæcunqꝫ communitates, Maximiliano Imperatore excepto. Insuper ecclesiastico interdictui oppida, terras, & loco subijci, ad quæ prędictum Martinum declinare contigerit: immo infames fieri seculares, & feudis priuari, hic nō obtemperantes Papæ. Obedientibus uero, indulgentiam plenariam promitti. Datum Rome apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die xxiij. Augusti, Anno mill. D. xviij. Pontificatus Leonis vi. anno. Iacobus Sadoletus.

Literæ pontificiæ contra Lutherum.

Luthero adherentes excommunicati.

Papæ adherentes indulgentiam plenariam habent.

Hoc Breue datum fuit xxiij. Augusti, anno xviij. Lutherus citatus vij. Augusti, & sic intra datum Breuis & citationem, cucurrerunt xvi. dies.

Hic lector ponat calculum, & inueniet, Hieronymum episcopum Ascalensem ante insinuatam citationem Luthero, aut intra xvi. diem post insinuatam, processisse, iudicasse, damnasse Lutherum. Sanctus mos & stilus Romanæ curiæ, eadem die citare, monere, accusare, iudicare, damnare, declarare.

Stilus Romanæ curiæ æquissimus, scilicet.

Post hęc cū Cardinalis per amicos Iohannē Stupitiū, & Vuenceslaū Lyncū, niteretur Lutherū à uero flectere, scribit eidē Lutherus, & promittit materiā de Indulgentijs se posthac nolle tractare, modo illis imponatur modus aut sermonis aut silentij, qui eū in hāc Tragœdiā suscitauerint. Vocē sponsę audire cupit, & ecclesiā sequi. Tandem Lutherus anno à natiuitate Dñi mill. D. xviij. Indictione sexta, die uero sabbati xvi. mensis Octob. Pont. Leo. x. anno vi. à Papa nō bene informato

Lutherus uocem ponsæ audire cupit.

informato, appellat ad melius informandum, pręsente notario publico & testibus, Gallo Kunigunder de Herbrachtigen, & Vuentzeslao Steinbeis, & Barptolomeo Vtzmair pręsbyteris, Augustensis diocesis, testibus.

DE DISPVTATIONE LIPSICA.

Anno Domini M. D. xix: Cœpta fuit Lipsiæ disputatio, excellentium doctorum Iohannis Eckij, & Andreæ Carolstadij. xxvij. Iulij.

Deinde secunda disputatio D. doctorum Iohannis Eckij, & Andreæ Carolstadij, quæ cœpit xv. Iulij.

Tertia disputatio eiusdem D. Iohannis Eckij, & D. Martini Lutheri, quæ cœpet iiij. Iulij.

EPITOME VERO LIPSICAE DISPVTATIONIS, ad Iohannem Oecolampadium, per Philippum Melanchtonem, est hæc.

Neq; refert multum puto, neq; tu magnopere desyderas studium ac uoluntatem animi erga te mei pluribus uerbis declarari. Nam eiusmodi auspitijs animos nostros optimus ille syncerę charitatis spiritus conciliauit, ut amicitiam nostram neq; labefactari ullo casu in tam uaria omnium rerum humanarum uicissitudine posse sperem, neq; uulgaribus illis, & per gratias pedaneis suffragijs id genus literarum, qualibus ferè aluntur amicitię, altius acturam radices. In utrunq; spiritus incumbit pariter, ut inadita sit amicitia, tum simultati, tum nugacibus istis blanditijs. Atq; utinam illius queam grato pectore beneficiū agnoscere, qui talem, nō dico Thesea, sed Christiana fide amicū nobis iunxerit. Nemo enim planè mortaliū est, cuius pręsentior in me iam inde à puero usq; fuerit beneficentia, q̄ tua, eaq; uere liberalis, ac prorsus ὁ γυμνὸν τῶν χαρίτων referens. Neq; enim rationes nostrę sinebāt æquare beneficiū beneficio. Qua parte quandoquidē tu pręstas, quęso permitte uincere nos amando. Aristoteles eum, qui beneficio quempiam affecerit, ab illo tantū uult amari, quantū meretur beneficiū, aut certe beneficij gratia. Argute ille quidem, sed non omnino probè. Neq; enim nobis scopus est amoris nostri, beneficium ullum tuum, sed ille autor amicitię nostrę Christi spiritus. Tu interim quicquid officij amico dedisti, cōmuni charitatis iure debebas, uicissim in nominibus nos quoq; sumus, non defuturi officio, si quādo casus aliquis feret. Iam uero quod attinet, nolui, quandoquidē reliqua ferè in studijs literarū cōmunia habemus, frustrari te ijs, quæ expectatione maiore q̄ pro re Lypsię de ambiguis quibusdā theologorū, ut uidetur, locis acta sunt. Nec opinor nihil referre tua, qui & pro theologici nominis dignitate, in illo Sueuię theatro urbe Augusta sacrū pane gyristen agis, & ut theologicę literę pure, simpliciterq; doceantur, adniteris. Hæc uero disceptandi prouincia primū non ob aliud suscepta est, nisi ut palam fieret inter ueteré & Christi theologiā, ac nouiciā & Aristotelicā quantū intersit. Verū quid profectū sit, aut quorsum inclinarint res, mihi sanè non est in procliui iudicare. Quod diligentius omnia prosequar, quæ ad causam attinent, ut non nihil certi ex ijs tu queas oculatior assequi. Varia procul dubio fama ad uos perferet, quapropter fide historica, & quàm simplicissimis subnotatis capitibus disceptationis agam, ut intelligas, quid de quoq; cōtrouersum sit. Atq; ut inde ὥσπερ ἀπὸ γραμμῆς ordiar. Superiore anno sententias, quas Martinus de indulgentijs proposuit disputandas. Eccius obelis notauit, amarulentius est scriptum, quàm ut hinc aliquid proferam. Ex illis reuellit aliquot Carolostadius in conclusionibus suis, quæ extant. Carolostadio respondit Eccius per Apologiam, in qua iam pleraq; mitius, q̄ antea in obelis. Apologiam ædito libello Carolostadius confutauit, longa est iniuria, longæ ambages, placuit ad summū, ut cętera præteream disputare, dies dictus est. Lypsiam cōfluunt Ioh. Eccius Ingolstad. And. Carolost. & Mart. Luther Vuittenberg. Rerū summa in conclusiones coacta erat pauculas, quo certius id proponeretur, de quo disputandū esset. Satis opinor constare tibi quid de disceptatione cōuenerit, uidelicet ut agerēt causa excipientibus notarijs,

 atq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

atq; id ſcriptum euolgaretur, eſſetq; indicium penes optimum quenq;. Primum, Eccius cauſatus eſt apud eos, qui deſignati erant ab illuſtriſſimo Principe Georgio Saxonię duce, Mecœnate humanorũ ſtudiorum, prefecti diſputationis, contra quam condixerat, uideri ſibi ex iure diſputantium eſſe, ne dictarentur, gliſcentem eorum uim, qui cõgrediuntur pugnaturi, ſenſim per ſtili moram deferuere, impetu angeri animos, contando labaſcere. Id ego neſcio an e ſimplicitate theologica uideri poſſit, ubi nihil tam preſtandum eſt, q̃ ut ne quid impetu, ne quid temere, ne quid immodico animo dictum uideatur. Et ut in ſtudijs literarum, ac potiſſimum in negotio pietatis nihil puto neq; prius, neq; ſalutarius congreſſu familiari doctorũ ac bonorũ, ubi ſententia cum ſententia, placidis ac tranquillis, minimeq; partinacibus animis confertur, ubi neq; uinci indecorum eſt, neq; uincere plauſibile, ita uix aliud cenſeo pernicioſius popularibus illis diſceptationibus, ubi non poteſt, quantumuis bonis non obſtrepere uictoriæ cura. Scis tu q̃ multa prudenter in hanc ſentẽtiam ſcribat Nazanzenus, q̃ multa item Eraſmus noſter. Iam uero conuenerat de Notarijs, neq; enim aliter perſuaderi poterat Caroloſtadius, qui cum primum ſuſceptũ eſt certamen, ibi certos quoq; iudices deſignari uoluit Eccius, non recuſauit Caroloſtadius. Itaq; die xxvij. Menſis Iunij, congrediuntur Ioannes Eccius, & Caroloſtadius. De libero arbitrio propoſitum eſt, an ſit aliquod nobis αὐθαίρετον bonum opus, hoc eſt, ut ipſi dicũt, an de congruo emereamur gratiam, cum facimus quod in nobis eſt, utor enim ipſorũ uerbis. Hoc cum agi deberet, uide quorſum contentione rapti ſint, & in quos ſcopulos impegerint, agi debebat, quid per ſeſe citra gratiam poſſet uoluntas noſtra, ipſi queſtionem aliò tapiunt, & quatuor credo continuos dies in eo diſceptant. An uoluntas tantum recipiat bonum opus, ipſumq; bonum opus ſola efficiat gratia. In has Symplegadas coegerunt cauſam nõ ita multum neceſſariam, & planè alienam ab inſtituto Caroloſtadij. Dedit Eccius in uolũtate noſtra non eſſe uim genuinam, qua opus bonum producat, ſed aſciticiam tantum, eamq; quam foueret gratia, id quod primum uidebatur oppugnare, deinde à Caroloſtadio rogatus, largiretur ne totum opus bonum eſſe à Deo, reſpondit, totũ quidem, non autem totaliter. Ecce autem ut argutum hoc cõmentum dignum maieſtate theologici nominis, adeo λογῶς κυβεύειν cuius hodie liberũ eſt. Primum fatetur Eccius uolũtatem à Deo moueri, deinde ut conſentiamus, in noſtra eſſe poteſtate, inquit: id Caroloſtadius oppugnauit aliquot Auguſtini locis, & hoc Pauli fortiſſimi, Deus efficit in nobis uelle & perficere, atq; hæc, ni fallor, ſententia ſalua Caroloſtadio manſit. Quædam pro dogmate ſuo ex Bernardo tranſcripſerat Eccius, ad rem parum attinentia. Atq; hæc ferè ſunt, quæ cum Caroloſtadio Eccius. Integram credo hebdomadam perdidimus in his, quorum capita συντόμως notaui. His autoribus primum didici quid ſit quod ueteres σοφιστικὸν dixerũt. Mirum, hæc omnia quo tumultu, q̃ tragice tractata ſint, quo minus mirum eſt parum profectum eſſe, ſua enim ſilentia amat ſpiritus, per quæ nobis illabitur, ſeq; inſinuat cupidis, non gloriæ, ſed cognoſcendæ ueritatis. Non proſtat in porticibus ſponſa illa dilecta Chriſto, ſed in domũ matris ſuæ ſponſam introducit. Immo neq; ulli nos ſapientiæ cœleſtis radij pellucent, niſi iam ante cruce perpurgatos, mortuoſq; priſtinis mundi elementis, ut cum Paulo dicam. Sub hæc & Martinus in harenã deſcendit, nam hactenus non ſatis certum erat congredi, qui cauſæ inuidioſæ iudices deſignare commode non poſſet pro iure appellationis ſuę, tamen cum de eo conueniſſet, agi cœptum eſt de Romani Pont. autoritate, controuertumq; eſt, an iure diuino probari poſſet Oecumenici Pontificis autoritas. Eſſe Oecumenicum Pontificem ingenue fatetur Martinus. In hoc diſputat, an iure diuino probari eius autoritas poſſit. In hunc locum, quandoquidẽ paulò aſperior eſt, dies quinq; ni fallor, impenſi ſunt. Ibi multa acerbe Eccius, multa inciuiliter, breuiter omnia eiuſmodi, ut inuidiam apud uulgus Martino conflaret. Argumentũ primum erat Eccij, Eccleſiam ἀκέφαλον eſſe non poſſe, cum ciuile corpus ſit, eſſe igitur Papam iure diuino caput Eccleſiæ. Tum Martinus, Chriſtum ſe fateri caput eſſe, cum Eccleſia ſit regnum ſpiritus, non deſyderare aliud caput, ut

Non ſunt hæc grammatelli uerba.

ad Col. i. Ad hæc locus aliquot ex Hieronymo & Cypriano addidit Eccius, qui quantum de iure diuino probent, ipſe uiderit. Iam & quidã loci manifeſte apud eoſdẽ ſcriptores in dubiũ uocabantur, quos ipſe pro certis proferebat. Bernardi autoritatem ad Eugenium, ceu πανοπλίαν Achilleam iactabat, cum tamen & in eodem libro ad Eugenium ſint, quæ non omnino nihil ad inſtitutum Martini faciant. Cæterum Bernardo in hoc negocio quid debeatur, quis eſt tam ſtupidus, qui non intelligat? Ex Euangelio uſus eſt loco Matthæi: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram &c̃. Martinus confeſſionem illam fidei eſſe uoluit. Petrumq; ibi perſonam uniuerſæ Eccleſiæ gerere, ſeq; Chriſtum petram uocare, idq; ex ipſius ſententiæ, ordine pluribus coniecturis coarguit. Item loco: Paſce oues meas, quod proprie ac priuatim Petro dictum eſt. Reſpondit Martinus, poſt patem Apoſtolis omnibus autoritatem traditam: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata &c̃. hæc enim uerba ſunt demandanti officij, Chriſtum docuiſſe, quid ſit paſcere, & qualem uoluerit eſſe, qui paſturus ſit. Ad hæc Eccius concilij Conſtantiẽſis autoritatem allegauit, ubi inter damnatos articulos Huſſitarum eſt & hic, de neceſſitate ſalutis eſt credere Romanum Pontificem Oecumenicum eſſe, ibi iactatum uarie, concilium errare non poſſe. Prudenter ad hæc Martinus, non omnes articulos pro hæreticis damnatos, & reliqua, quæ hic omnia moleſtum eſt referre. Neq; huius eſt loci tractare, quæ ſit conciliorum autoritas. Hoc palam eſt, non poſſe concilium nouos articulos fidei condere. Male audiuit ob hæc Martinus, quod uidebatur obſtrepere concilijs, quom ille nihil maiore religione præſtaret, quàm ut ſua concilijs eſſet autoritas. Ibi hæreſes, Bohemicæ factiones, & id genus crimina alia obijciebantur. Largitus eſt Eccius æqualem omnium Apoſtolorum autoritatem fuiſſe, nec conſectaneum eſſe, ut ſint æquales Epiſcopi. Intereſſe enim inter ἀποστολὴν & adminiſtrationem, cum non ſit ἀποστολὴ aliud niſi legatio ἐις ὑπακοὴν πίστεως Paulo ad Romanos autore. Neq; inter ἀποστολὴν & adminiſtrationem quid interſit, uideo. Intolerabile uiſum Eccio, alicubi recedere à Pontificijs decretis, aut à qualibuſcunq; uerbis alicuius è ſanctis Patribus. Verum, ſententiam ſuam de Pontifici. loco ad Galatas Martinus munijt, non ἀπροσχόρδως quantum uideo. Ab ijs qui uidebantur eſſe aliquid, quales aliquando fuerint, nihil mea intereſt. Deus enim perſonam hominis non accipit, mihi autem, qui uidebantur eſſe aliquid, nihil contulerunt. Interim Eccius opinatur à Chriſto Apoſtolos lectos eſſe, ſed à Petro ordinatos epiſcopos, ex his æſtimes reliqua. Ad conſtitutionem, quæ recenſetur in Decretis, ne Romanus Pontifex uniuerſalis Epiſcopus nominetur, reſpondit, non quidem uniuerſalem Epiſcopum nominandum eſſe, ſed uniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopum. Poſt hæc de purgatorio agi cœptum, cuius quæſtionis arbitror ſcopum ne attigiſſe quidem. Nam cum differendum eſſet, quam in purgatorium poteſtatem habeat Papa, cœpit Eccius aliam cantilenam, eſſe purgatorium, probari ut poſſit, id quod receptius eſt, quàm ut neceſſe ſit toties in ſcholas uocare. Locus eſt Machabæis uulgatus, quo ſententiam ſuam muniebat Eccius. Mattino uiſum eſt in contentione, iuxta Hieronymi ſententiam, non ualere Machabæos. Contra ille, tantum deberi Machabæorum libro, quantum Euangelio, digna ſcilicet Theologo uox, & omnino id mordicus tenuit. Additus Pauli locus, ad Corinthios: Saluus erit, ſic tamen, quaſi per ignem, de quo ſcis ut uarient interpretes. Iam & hoc Matthæi: Eſto conſentiens aduerſario tuo &c̃. de carcere, & quod dicitur, donec ſoluerit extremum quadrantem, huc detorſit, quod uides unde petatur, & in quam ſit dictum ſententiam. Nephas eſt putare eõ loci carcerem de purgatorio intelligi. Vellem Chriſti plebeculam fœlicius erudiri, quàm id genus interpretationibus, pleræq; longius à fontibus ducunt ſcripturam, quàm ut natiuam uim retineat. Iam & hoc in Pſalmo pro purgatorio produxit, Tranſiuimus per ignem & aquam, & neſcio quæ pari fide alia. De indulgentijs minore contentione diſputatum eſt, immo ipſi Eccio iocum & ludum ciebant. Ad ſummum de pœnitentia actum eſt, eius quæſtionis ſcopum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eccij enthymemata nescio an attigerint, pœnas aliquas satisfactionis probabãt, quas admittebat Martinus. Cęterũ pro singulis peccatis ad singulas pœnas deposci pœnitẽtem à iustitia diuina, quas in potestate hominis sit remittere, mihi per illas ratiocinationes non apparebat. Atq; hæc quidẽ sunt potissima quæ in contentionem istam uniuersam incideruṇt, pleraq; alia magis ridicula sunt, q̃ ut ijs te onerare possim, alioqui fœlicius occupatum. Duo reliqui dies dati sunt Carolo. altero de obice, ut uocant, gratiæ actum est, quem largitur Eccius, nõ tolli natura, sed gratia, altero, an in quolibet bono opere peccemus. De quo plerisq; cũ ab Eccio, tum à Carolostadio egregijs scripturæ locis pugnatum est, mihi sanè uisus est Paul. vij. cap. ad Ro. nonnihil adiuuare sententiam Carolostadij. Plura scripturus aliò ad necessarias operas auocabor, quanq̃ hæc fortasse immodicus, sed placuit nugari tecum amicissimo, eaq; de re quam expectatione maiore q̃ fructu agi, ipse uidi. De huiusmodi disceptationibus plausibilibus, quid alij sentiãt, nescio, mihi quidem ἀπόῤῥητοι uidentur. Ingenia, eruditionem uariam, & multiplicem doctrinam hoc theatro ostentarunt isti, ex quibus ad pietatem, ut plurima fieret accessio, optarim. Cæterum apud nos magnæ admirationi plerisq; fuit Eccius, ob uarias & insignes ingenij dotes. Carolostadium è scriptis credo nouisti, bonus est uir, & rara doctrina, planeq; nonnihil extra uolgi aleam eruditus. In Martino longo iam usu mihi familiariter cognito, uiuax ingeniũ, eruditionẽ, & facundiam admiror, syncerum & pure Christianum animum non possum non deamare. Amicis communibus ex nobis salutem dicito. Scis quod dici Græcis solet πολέμου κινὰ πολλά, quare non est, ut de huius disceptationis euentu, neq; famę, neq; ijs qui in ea famę studuerũt, omnia credas. Vale, Vuittenbergę xxi. Iulij.

Ioannes Eccius.
Andreas Carolostadius.
Martinus Luter.

Anno Domini M. D. xix. Cæsar Maximilianus fatalem diem obijt, quum esset ingressus annum ætatis sexagesimum tertium. Exequiæ ei celebrantur Augustæ, aderant præter equites aureti uelleris, illustrissimi Hispaniarũ regis frater, dux Ferdinandus, Guilielmus de Croi Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus, D. Erardus de Marca, Episcopus Leodiensis, Philippus de Burgundia, Episcopus Traiectensis: Princeps ob clementiam, placabilitatem, uoluptatum abstinentiam, & alias uirtutes longe charissimus. Continuos ix. annos in castris agens, difficillima quinq; bella profligauit, Gallicum, Eburonicum, Sicambricum, Batauicum, Morinicum. Hic nobilissimę gentes, hic scientissimi bellicę rei populi, hic urbes opulentissimæ ad deditionem & pœnitentiam ab eo cõpulsæ sunt. Quale nihil socer Carolus, nihil profocer Philippus, excellentissimi duces, unq; consequi potuerunt. Neq; uero postremum inter huius laudes uiri ponendũ, quod literas & ingenia tam impense amauit, quodq; bonas artes non fouerit modo, sed aluerit, atq; promouerit. Auxit huius mortui desyderium Principis, atrocitas insequentium temporum.

Anno eodem in Nortuuegia capta est belua marina, habens xij. ulnas longitudinis, cutem grossitudinis unius pollicis, sub uentre pedes duos ut canis marinus, mentum hirsutum, in superiori mandibula dentes duos sesquipedales, tres digitos excedentes, uulgo Rostmer dicitur.

ELECTIO CAROLI V. IMP.

ANno eodem, post mortem Maximiliani, Principes, electores conuenerunt Francophordiæ, Albertus Archiepiscopus Mogontiæ &c. Marchio Brandenburgensis, Hermannus Archiepiscopus Coloniensis, Comes de Vuida, Richardus Archiepiscopus Treuerensis, de familia Greiffenklauu, Legati Ludouici regis Bohemiæ, Ludouicus Palatinus Rheni, Fridericus Saxoniæ dux, Ioachimus Marchio Brandenburgensis, hij unanimi consensu elegerunt Carolum ducem Austriæ & Burgundiæ, regem Hispaniarum, die xxviij. Iunij, & ita Maximiliano Carolus, auo nepos succedit, qui quo tempore est electus Rex Romanorũ, in Hispanijs agebat, unde per legationẽ euocatus, Fridericus Palatinus legatus erat, anno Domini M. D. xx. in Flandriam applicuit, doctissimi uiri erãt in regio comitatu

comitatu, Erasmus, Huttenus, Aloisius, Marlianus, Maximilianus: à secretis Cæsari, Iohannes Ludouicus Viues, Georgius Halonius. Cæsar profunda nocte Brugas uenit, magna lætitia spectatorum, quem præcedebat Ferdinandus frater, Cardinalis à Croy, sequebatur uero Margareta Augusta. Mox sequenti die, hoc est, in festo Iacobi, qui patronus est Hispaniarum, magna solennitas habita. Episcopo Corduben si rem sacrã faciente. Eruditissimus D. Thomas Morus legatum agebat apud Germanos mercatores. Aderant Brugis oratores Venetorũ, Coloniensium, Norinbergensium, Lubecensium, Henricus dominus de Brunschuuig, Legati ducis Lunenburgensis, Legati Lantgrauij Hassiæ, Chonradus Peutingerus. Die Lunę post festum Iacobi proficiscitur Augustus Gandauũ. Frater Iohannes Glapeon ordinis Minorum de obseruantia, sermonem fecit in templo diuæ uirginis Brugis, pręsente Cæsare. Thema erat: Redde quod debes. hæc stultissime deduxit & adulatorie. Posthacab Antuerpianis Carolus Augustus summo cum triumpho suscipitur, id quod Petrus Aegidius graphice descripsit. Item à Leodinis, & eorũ episcopo Erhardo Marcano honorifice sucipitur. Aquisgrani exquisitissimis honoribus acceptus, & imperij donatus insignibus, in præsentia Electorum imperij. Aderant præter legatos uariarum prouinciarũ, Cardinalis Columnensis, Legatus Romani Pontificis, Cardinalis Gurcẽsis, Cardinalis Sedunensis, quem Heluetiorum uocant, Cardinalis de Croy, Cardinalis elector. A coronatione Coloniam uenit, & ad Mogontiam mense Nouembri, à Theodorico Zobellio Canonico & Scholastico eleganti oratione susceptus. Post aliquot dies Vuormatiam ad indicta comitia se recipiens.

Cardinales apud Carolum quintum.

Anno Dñi mill. D. xix. Prodeũt Cõmentarij M. Lutheri in epistolam ad Gal. Item in septem Psalmos pœnitentiales breuis declaratio. Quo tempore in Academia Vuittenbergensi munificentia prudentissimi omnium studiorum mœcenatis, Friderici principis & Electoris Saxoniæ, recta studia in tribus linguis, Latina, Græca, & Hebrea, gratis docentur, Philippo Melanchthone Vuittenbergam & Germaniam pijs studijs & honestis disciplinis illustrante.

Commentarij Lutheri in Galath.

Eodem anno prodit Resolutio Lutheriana super propositione sua xiij. de potestate Papæ.

Anno Domini mill. D. xx. Assertio omnium articulorum M. Lutheri per Bullam Leonis x. damnatorũ, scribitur ad Fabianum Fœlicẽ equitẽ Germanum.

Assertio articulorum Lutheri.

Anno eodem Lutherus ad Nobilitatem Germaniæ scribit, contra tres muros Papistarum, quorum primus est: Quod dicunt magistratũ prophanum in eos (spiritales scilicet) nihil habere potestatis, sed eregiõe ipsi sint supra prophanos.

Lutherus ad Nobilitatem Germaniæ.

II. Si urgentur scriptura, dicunt nemini licere hanc exponere, quàm Papæ.

III. Si Concilio urgentur, fingunt rursus neminem posse indicere Conciliũ nisi solum Pontificem Romanum. In eo libro tractat & plura alia argumenta: Quod Papa non possit impedire liberum Concilium. Quæ in Concilijs agẽda: Fastus Papæ tollendus. Quantum Germania Papæ soluerit annue, nimirum ciciter trecenta millia florenorum. Abusus annatarum. De abusu mensis Pontificij, & quare sit auferendus. Cur Episcopi Germaniæ nihil ausint contra Papam. Intellectus iactatissimæ sententiæ: TV SVPPLEX ORA, TV PROTEGE, TVQVE LABORA. Ne Imperator Papæ subsit, sed uicissim. Donationem Constantini falsam esse. Papę non osculandos pedes. De usu cœnobiorum & collegiorum. Quod sacerdotes sint uxorati. De electione plebanorum. Auaritiam fuisse causam interdicti matrimonij. Quis usus excommunicationis. Minus Festorum. Libertas in cibo. Vt mendicitas commode aboleatur. Incom

Universidad de Deusto Biblioteca

moda ex Concilio Constantiensi: & quod probissimus Cæsar Sigismundus summum infortunium sensit ob non seruatam fidem Iohanni Huss, & Hyeronymo. Hæreticos non per fasciculos, sed scripturæ perspicuitatem uincendos. De reformandis Vniuersitatibus. Iudicium de Decretalibus. Prima doctrina puerorum sit Euangelium. Luxus uestium per Germaniam. De luxu atomatum per Germaniam. De redditibus & censibus. De prostibulis.

Theologi contra Lutherum. Hoc anno contra Lutherum Theologi Louanienses, Colonienses, & Hieronymus Aleander ac alij, agere cœperunt.

De libertate Christiana Luth. Eodem anno scribit Lutherus de libertate Christiana, ad Leonem decimum, in quo libro tractat hæc Paradoxa.

I. Homo Christianus omnium liber est & dominus, ac nulli subiectus.

II. Homo Christianus est diligēs minister, & seruus oim, omnibus subiectus.

Lutherus de bonis operibus. Anno eodem scribit de bonis operibus, ad illustrissimum principem Iohannē ducem Saxoniæ, qui liber è Germanico in Latinum transpositus fuit.

Erasmus ad Cardinalem Mogontinum de causa Lutheri. Anno Domini mill. D. xx. D. Erasmus Roterodamus ad Reuerendissimum Archiepiscopum Mogontinum scribit, commonefaciens illius Celsitudinem, de causa doct. Martini Lutheri. In qua epistola inter alia meminit, à Monachis & Theologis damnata tanquam hæretica in libris Lutheri, quæ in Bernhardi Augustiniq; libris ut orthodoxa, immo & pia leguntur. Mundum oneratū humanis institutionibus, oneratum opinionibus & dogmatibus scholasticis, oneratū tyrannide fratrum mendicantium: qui cum sint satellites Rom. sedis, tamen eo potentiæ ac multitudinis euadunt, ut ipsi Romano Pontifici, atq; ipsis regibus sint formidabiles. His cū pro ipsis facit, Pontifex plus quàm Deus est. In his quæ faciunt aduersus eorum commodum, non plus ualet quàm somnium.

Olim hæreticus habebatur, qui dissentiebat ab Euangelijs, ab articulis fidei, aut his quæ cum his parem áutoritatē obtinerent. Nunc si quis à Thoma dissentiat, uocatur hæreticus. Quicquid non placet, quicquid non intelligunt, hæresis est. Græce scire, hæresis est. Expolite loqui, hæresis est.

Eodem tempore Iacobus Vuimphelingus Selestaděnsis, Erasmi epistolam ad Mogon. ad episcopū Basiliensem mittit, optans ut eius exemplo omnes Germaniq episcopi Leonem Papam mitigent, ne uirū, quē Christianum & Euangelicum, nonmodo in doctrina, sed in omni uita prædicant, funditus deleri sinat.

Vuimphelingi uitá, uiri de literis pro sua mensura & ætate bene meriti, mox infra habebis candide lector.

Lutherus Vuormatiam uenit. Anno Domini mill. D. xxi. Martinus Lutherus Vuormatiam uenit, rationem fidei suæ coram Carolo quinto Augusto reddit. Cum de fide publica illi danda apud principes ageretur. Et placuisset dandam illi esse, ferunt illustrissimū principem Philippum Lantgrauium, tum adolescentē, cum rogaretur, respondisse: *Fides danda & seruanda Luthero.* Non modo dandam, sed seruandam esse fidem. Testimonium Germani & cordati principis. Hæc non semel retulit clarissimus ac integerrimus uir, D. Iacobus Kirscherus, illustrissimi principis Philippi Marchionis Badensis Cancellarius, qui cum principe tum concioni interfuit, cum de uocando Luthero rogarentur sententiæ.

Lutherus de uotis monasticis & Missa. Anno Domini mill. D. xxi. Prodeunt liber Lutheri de uotis monasticis, & de abroganda Missa: priorem dicauit patri suo, Iohanni Luthero: alterum fratribus suis Augustinensibus, cœnobij Vuittenbergensis, ut conscientiam obfirmēt uerbo Dei, contra portas inferi. Ex Eremo mill. D. xxi.

Anno eodem ex Pathmos scribit de Cōfessione, ad uere nobilem Franciscum à Sickingen.

Didimus Fauentinus. Hoc anno prodit Didimus Fauentinus aduersus Thomam Placentinum pro M. Luthero. Oratio est ex qua cognoscit lector, quibus sycophātijs & calumnijs oppressam uelint ueritatem, & extinctas bonas, hoc est, pias literas hi, qui sophisticen Theologiam, qui pontificum constitutiones, breuiter qui hominum traditiones uindicant: Et petit hæc oratio, ut nemo faueat Luthero nisi quatenus Euangelicæ ueritati fauere debet quinis Christianus.

Eodem

Eodem anno Vlrichus ab Hutten dialogos nouos, per quàm festiuos edit, Illustriss. Principi domino Iohanni Palatino Rheni, Bauariæ duci & Spanhemēsi comiti dedicatos, titulus est Bulla uel Bullicida: Monitor primus, Monitor secundus, Prædones. *Vlrichus ab Hutten.*

Anno Domini M.D.xxi, Ferdinandus Archidux Austriæ, cum Anna filia regis Vngariæ apud Lintz habet nuptias. Itē Ludouicus Vngariæ rex, cum Maria sorore Caroli & Ferdinandi apud Ofen nuptias celebrauit.

Hoc anno Carolus v. Imp. auxilio Leonis papæ decimi, Mediolanum cum arce occupat.

Anno eodem prodeunt sequentia. Sermones innumeri de Matrimonio. De Mammona. In Spalmū cxviij. Beati immaculati: Commentarij in Spal. lxvij. Exurgat Deus. In Spal. xxxvi. Noli emulari. Super magnificat, ad Iohannem Fridericum Illustriss. principem modo electorem. Quod cor regis in manu Dei sit. Quod angeli sint & dij, boni principes, leones, dracones & feræ: mali.

Anno Domini M.D.xxi. Enarrationes Epistolarum & Euangeliorum ad Illustriss. principem Fridericum electorem. Eodem tempore scribit Lutherus de captiuitate Babylonica, Ecclesiæ præludium cum eiaculatione hac. LAETA LIBERTAS. Item carmine isto annexo: *Læta libertas.*

HOSTIS HERODES IMPIE,
CHRISTVM VENIRE QVID TIMES?
NON ARRIPIT MORTALIA,
QVI REGNA DAT COELESTIA.

Anno eodem, tenente conuentu Vuormatiensi, Carolus amisit aulę suæ duos præcipuos, Gulielmum Croium Archiepiscopum Toletanum Cardinalem, & huius patruū Gulielmum Ceuerium principem de Seruia, uulgo der von schiffern, primus marchio de Arscoto: Ille Ianuario mense perijt, ueluti flosculus tener, in ipso exortu succisus, nondum enim egressus erat, annū uigesimum tertium: Hic, sed natu grandior, Maio insequenti, naturæ concessit, ingenti thesauro in Augusti Reipub. cōmodum relicto. Cui uero si uita diuturnior contigisset, aut nunquā susceptum (erat enim pacis amantissimus) aut celerius confectum fuisset bellum, quod exarsit postea inter duos potentissimos orbis Christiani principes, Carolū Cæsarem & Galliarum regem Franciscum, in quo etiā hodie fœlicem catastrophen pij exoptāt. Dominus Robertus de Marka comes de Arnberg dictus, orta lite inter ipsum & Dominū de Embri, rursus ab Augusto deficit ad regē Franciæ, quare aliquot arces & oppida ipsius per comitem de Nassauu captæ & diruptæ sunt. Hoc anno Cæsareani occupatis Gallorum aliquot oppidulis, cum ingenti exercitu ad Masserias armis uindicādas profecti, aliquot eam hebdamadas obsederūt. Locus ui defensus capi non potuit, suburbana tantum recta diripta sunt et incensa. Ob diffidium ducum hanc obsidionem solutam esse uoluit quidam. Alij tradūt, quoniam in Cæsareano exercitu multi dissenteria grauiter laborarēt, & oppidū ipsum forti prēsidio tenebatur, appropinquante hyeme, obsidionem solutam, maxime etiam quod Markanus, græca fide agens, gallorū equitum auxilio, currus centū quinquaginta, qui annonā exercitui aduehebant, intercepit. *Gulielmus Croius. Gulielmus Ceuerius. Bellum Caroli & Francisci 1. Masseriæ uulgo maßyr.*

Anno eodem pridie kalend. Maias, conuentus Vuormatiensis, dimissus est à Carolo. Carolus Augustus in Brabantiam redit mense Iunio, rebus in Germania compositis, Francisco de Sickingen Germanici exercitus principe. *Finis comitiorum Vuormatiensium.*

Cristiernus Danorum rex, terrestri itinere ad Carolum Augustum uenit, & humanissime susceptus est.

Anno eodem xiij die mensis Iulij, libri Lutheri Antuerpiæ combusti, præsente Carolo Augusto, per Aleandrū & lictorem, adstitit Egmonda & alij: ferūt prætorem Antuerpianum subridendo dixisse, cum illum alloquerentur Aleander et Egmonda. Consilium impiorum non adiuues. Plebeius quidam interrogauit quid opus esset, accensa teda et carnifice, cum alioquin ignis adesset: quidam respondit, istum honorem haberi, quia uerba Domini comburerentur. Alius, inquit, melius esse ligna uenūdari, ut Romæ prædicones isto precio cōburerentur. *Libri Lutheri combusti.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Gandaui quoq; libri Lutheri combusti opera Aleandri Egmondani, & Glaõpeonis. Hinc prodit epistola Vdelonis Cymbri Cusani, de exustione librorum Lutheri, & monachorum Dominicanę factionis nequitia, ad Germaniæ proceres & ciues.

Rumor de tollẽdo Augusto peruenenũ, carni bubalæ immissum, percrebuit.

Eodem anno Leo huius nominis decimus Pontifex Romę moritur. Ferunt ueneno extinctum, antea dictus Iohannes de Medicis, Angeli Politiani quondã discipulus. In cuius demortui locum anno mill. D. xxij. mense Ianuario Hadrianus Florentius Traiectensis, Cardinalis sanctorum Iohannis & Pauli, aliquãdo Caroli pędagogus, in Papã eligitur, estq; uocatus Hadrianus vi. Cũ Romę eligeretur, agebat is tũ in Hispanijs, regnorũ Caroli Cęsaris gubernator. Aberat enim Carolus ob negotia imperij. Moritur altero suę administrationis ineũte anno.

Hadrianus 6. Papa.

Hadrianus domum suam Louanij magnifice extructam, in usum uertit sanctis literis studentium, ijsdem etiam in alemoniam relictis prouentibus annuis.

Eregione Pontificij collegij habitat familia Standonica, de qua supra.

Grauamina Germanicæ nationis.

Hoc anno in comitijs Vuormatiensibus Grauamina quę habet Germania à se de Romana & ecclesiasticis, per Electores & alios principes diligẽter fuerũt exposita Cęsareę Maiestati, Articuli hac de re cõscripti sunt circiter centũ. De iudicibus et cõseruatoribus Rom. De uiolatione Iuris patronatus. Quod indoctis Agasonibus stabulatijs Romę beneficia conferuntur. De Annatis & hatũ exactione, ubi olim expositi ducati x. iam soluendi centũ: nam Mogontia aliquãdo, Colonia, Saltzburgum, x. mill. ducatorũ pallium impetratũt, iam xxiij. millibus uix possunt. De confirmationibus & pallijs. De nouis officijs, Scutiferis, Ribistis, Parcionarijs, Paionarijs, Caforatis. De commendis & incorporationibus. De regulis Cancellariæ. De seruatione pectorali, mentali, regressione. De Curtisanis. De indulgentijs Stationarijs. De abusu excommunicationis. Quod multi indocti ordinantur. De synodis neglectis. De mala uita cleri.

Gallorum rex Franciscus cũ exercitu suo in Hannoniam usq; uenit, captis quibusdam obscuris oppidulis & incensis: cui cum Cæsareani occurressent, paruis factis pręlijs, & utrinq; aliquot nobilibus captis & cęsis, in Galliam redijt.

Carolus Augustus una cum rege Danorum ac cæteris principibus Brugas uenit, ibi expectans aduentum Cardinalis Eboracensis Angli. Habuit Cęsar in comitatu suo regem Danorum, Archiepiscopũ & principem Cremensem, Comitem Vuirtenbergensem, Episcopum Leodiensem, Episcopum Vltraiectinum.

Cardinalis Eboracensis Ceremoniæ.

Cardinalis Eboracensis in comitatu suo habebat doctissimos uiros, Thunstallum, Thomam Morum, Gulielmum Montiorũ, Erasmum Roterodamum.

Cardinali Anglo prandenti & cœnanti, flexis poplitibus (id quod inter Germanos inauditum) ministrabatur, astantibus multis Anglis nobilibus.

Nomen Augusti aureis literis scribendũ.

Hieronymus Aleander senatui Brugiano bullam Leonis x. & Cęsareę Maiest. exhibuit: & cum nomen Augusti deesset, & unus Senatorum causam inquireret, inquit Aleander, Aureis hoc nomen literis scribendum.

Isabella Danorum regina moritur.

Anno mill. D. xxij. Cum Christiernus Danorum rex aliquot annis in Germania inferiori egisset, regina Isabela uxor eius, Caroli soror, in languorem incidit, quo postea breui maximo uiri sui dolore consumpta est, & sepulta Gandaui: Fatis, ut putatur, uolentibus, ut quæ urbs nascentem Carolum fratrem pidisset, eadem quoq; sororis amantissimę cineres haberet.

Mediolanum capitur

Mediolanum à Romano Pontifice & Heluetiorum exercitu, diffugientibus metu Gallis, captum est, in gratiam Caroli Augusti.

Ianuenses ad Cęsarẽ deficiunt.

Ianuenses à Gallo ad Cęsarem defecerunt, & imperata fecerunt, quod putabatur initium Cęsareani nominis exaltandi per Italiam.

Postilla Lutheri.

Anno eodem prodit postilla Lutheri super Epistolas & Euangelia, ad generosum comitem Albertum a Mansfelt, dominum Schrappel & Helderungen, in qua prædicat sermonẽ, instat tempestiue intempestiue, arguit, increpat, exhortatur, opus peragit Euangelistę, summam uitę Christianę inculcans.

In Psal. xxi. Deus Deus meus lucubrationes Lutheri, anno eodem.

Eodem

Eodem anno de traditionibus humanis fugiendis.

Anno Domini M. D. xxij. Huldrichus Zuinglius Apologeticum Archetelem scribit ad Reuerend. Dominum Hugonem de Hohenlandenberg, Episcopum Constantiensem, de tota causa doctrinæ pietatis.

Eodem anno Iohan. Oecolamp. apud clarissimum Franciscum à Sickingen Germanię equitem et Imperatorij exercitus Capitaneũ Ebernburgo, Lectionem Epistolę & Euangelij uernaculo sermone plebi promulgat præsentibus nobilibus & clarissimis uiris Diethero à Thalburg Hartmudio à Cronberg, qua de re extat Oecolampadij Epistola.

Anno Domini mill. D. xxiij. Quod Iesus Christus natus Iudæus.

Eodem anno sermones xxiij. uariorum argumentorum.

Comitia Norimbergæ.

Eodem anno scribit ad status Imperij Norinbergę cõgregatos, contra eos qui inuertunt aut uitiant mandatum Cæsareum, cuius summa erat in quatuor articulis. Vt Euangelium doceretur iuxta expositionem doctorum Christianorũ ab ecclesia approbatorum.

II. Quod Archiepiscopi et Episcopi eruditos in sacra scriptura ordinent, qui iudicent de concionibus, an recte uel secus doceatur.

III. Vt nihil noui excudatur usq; ad tempus Concilij quod non per prudentes à magistratu ad hac ordinatos admissum sit.

IIII. Quod personæ spectantes quæ matrimonij onus subeunt, aut monasticum institutum relinquunt priuilegijs eorundem careant.

Eodem anno scribit apud Ecclesiam esse ius de doctrina iudicandi, doctores ascisceré, aut reijcere.

Sed longum fuerit omnia enumerare, quæ D. Lutherus & Philippus Melanchton his annis ediderint.

Carolus v. redit in Hispanias. Iohannes Cornelius nauta, nauigatione decem dierum ab Anglico littore uehit. Hic nauta regem Philippum illustrissimi Augusti patrem ultima nauigatione in summa tempestate in Hispanias uexerat, & reginam Danorum una cum principe Vltraiectino in Daniam uexerat. Vir diues & peritissimus rei nauticæ.

Rhodus deditur Turcæ.

Hadrianus papa Romæ reformationem tentat, laborat pro pace & concordia apud principes & R. P. Item pro auxilio Rhodijs ferendo obsessis à Turca & regno pannoniæ.

Anno Domini mill. D. xxiij. Rhodus Imperij Christiani antiqua propugnatrix Tyranno Turcarũ. Solimano dedita est. Cuius nobilissimæ urbis semper lugendam deditionẽ, qui fando audiendo ue temperare à lachrymis potest, mea quidem sententia non nouit, quantum Rhodiana victoria Turcarum uires auctæ sint & nostræ accisæ. Verum (ut quidam scribit) nunc omnes quærelæ etiam necessariæ seræ sunt atq; ingratæ, quandoquidẽ Occidentis principes, quos neque obsidio neq; postea excidium mouit, poti sunt calice furoris indignationis & irę Dei. De hoc bello habes libros tres elegãtissimos Iacobo Fontano Brugensi autore cum Epistola exhortatoria Philippi Melancht. ad Archiepiscopum Mogontinum, ut deliberet non modo de bello Turcico, sed etiam de sanandis Ecclesiasticis dissensionibus. Ex lib. primo tantum libuit subijcere hic epistolam tyranni & iuramenti, ut hinc ex unguibus (quod dicitur) leonem æstimes.

Iacobus Fontanus Brugensis.

SOLYMANVS TSACCVS DEI GRATIA, REX REGVM, dominus dominantium, maximus Imperator, Byzantij & Trapezuntis &c. Reuerẽdo patri Philippo Vilerio Liladamo, magno magistro Rhodi, equitibusq; suis & uniuerso populo.

Epistola Turcæ ad Magistrum Rhodi.

COmmouerunt me afflictissimę gentis meæ cõmiseratio, & summa iniuria uestra. Impero igitur uobis per celerem insulę & arcis Rhodię deditionem pie ultroq; concessa gratia, secure abeundi cum omni preciosa suppellectile, aut si libet manendi sub imperio meo, in nullo nec tributo quidem minuta libertate & religione uestra. Si sapitis, prefette amicitiam & pacem bello crudelissimo. Nam

 uictor

Universidad de Deusto Biblioteca

uictos ui manent acerbissima omnia, quæ uicti à uictoribus pati solent, à quibus non defendent uos arma, domestica externaue auxilia, nec ingentes muri, quos radicitus euertam. Valete bene: Quod tunc demũ fiet, si potius quàm uim amicitiam malueritis, quæ neq; fraudi, neq; dolo uobis erit. Iuro Deum, cœli terræq; autorem, iuro quatuor Euangelicę historię Chronographos, uicies quater mille prophetas lapsos è cœlo, summumq; inter hos nostrum Mahumetem adorandos, item manes aui patrisq;, tum hoc sacrum augustumq; meum imperiale caput. Ex regia nostra Constantinopoli.

MOS IVRANDI THARTARORVM.

Mos iurandi Thartarorum.

Mos Thartarorum est super frameas iurare, & aquam ablutionis gladiorum, atq; framearum epotare, atq; uerba talia adijcere. Quicunq; pacta, ligam & fraternitatem uiolauerit, aut contra eam uiolandam insurrexerit, uel aliquispiam intentauerit, à frameis incidendus, occidendusq; pereat, & tanq; aqua defluat atq; euanescat. Ex lib. iiij. Chro. Polonorum.

Oratores ex Africa ad Carolum in Hispanias.

Anno Domini M.D.xxiij. Ad Carolum Augustũ uenerunt in Hispanias quatuor Oratores ex Aphrica, illustres Principes cum muneribus, & xxiiij. Camelis onustis, Elephantibus, uarijs feris, leonibus & bestiolis, offerentes se & sua.

Gallina aurea.

Venerunt eodem tempore ex Indię parte illa, quæ nuper per prefectum maris Hispanici inuenta est, quatuor alij Oratores a xij. regulis missi, hij omnes auium pennis ornati, & plumati erant, obtulerunt gallinam auream cum xij. pullis aureis, ornatis gemmis & lapillis pretiosissimis. Crista gallinæ erat ex carbunculo, rostrum ex adamante, pennæ erant gemmę. Asportarunt & uarias aues & uestes ex pennis auium factas. Item tentoria bellica ex plumis. Item tela & scuta. Hij nomine xij. regulorũ Indię, Cęsareæ maiestati nutu & signis obedientiã prestiterũt.

Anno Domini M.D.xxij. Comitia frequentia Norinbergæ habita fuerunt, in quibus legatus Adriani Pontificis, & regis Vngarię contra Turcam sollicitarunt. Hic Adrianus ad Comitia Norinbergensia, anno eodem legatum suum Franciscum Cheregatum misit, & cõmisit, ut libere confiteretur coram statibus imperij, in hæc uerba. Nos scimus q̃ in hac sancta sede iam annis aliquot, multa fuerunt abominabilia, abusus in rebus diuinis, superfluitas traditionum, & q̃ tandem omnia in deterius corruerint. Nec mirum est, q̃ infirmitas à capite in membra, à Papis in minores prelatos deriuarit. Nos omnes, hoc est prælati & Ecclesiastici, declinauimus, quisq; in uiam suam, nec iam diu fuit aliquis qui bonum operaretur. Sed hæc non est noua querela, lege Bernhardi sermonẽ ad prelatos in Concilio Renensi. Item super Cantica.

Breue Hadriani contra Lutherum.

Hoc tempore prodit Breue Hadriani Papæ vi. ad Friderichum Saxoniæ ducem, contra Lutherum.

Hoc Anno Hadrianus vi. Carolus Augustus, Heinricus octauus, Anglorum rex, Ferdinandus dux Austriæ, & ciuitates Italiæ, unà cum Venetis fœdus ineunt contra Gallorum regem Franciscum primum.

Hadrianus Papa moritur.

Hadrianus vi. Pont. Ro. natione Germanus, patria Vltraiectinus, ante Pontificatum Louaniensis Academiæ Cancellarius, & collegij ibidem apud diuum Petrum Decanus. Caroli Augusti preceptor & alumnus, Cardinalis Dertusensis, sedit annos duos, obijt Romæ anno Domini M. D. xxiij. Iohannes Baptista de Macerata suspectus fuit de ueneno dato.

Medicus qui pollicetur pestem se prohibiturum.

Medicus quidam fuit, qui quatuor millia ducatorũ petijt, pollicitus se pestem prohibiturum. Is magica arte per taurum effodit fontem, è quo si quis biberet, immunis esset. Hic medicus tandem combustus, libri eius allati Hadriano Pontifici, & inter secretissimas eius chartas inuẽti post mortem ipsius. Hinc quidam colligunt, magicis artibus ad hoc fastigium euectum. Deus nouit, qui humiliat & sublimat, pauperem facit & ditat, Psal. cxi. Ita Hadriani Pontificatus insignis fuit. Primo, peste in urbe Roma supra centum millia hominum absumente. Secundo, Rhodi expugnatione à Turca. Tertio, Bello perniciosissimo inter Carolum Augustum & Franciscum regem Galliæ.

Anno Dñi M.D.xxiij. Incomparabilis heros, & clarissimus eques Germanus Franciscus

Franciscus à Sickingen, infœlici bello implicitus, quod gesserat anno superiori contra Archiepiscopũ Trenirensem, per Ludouicum Palatinum electorem, Philippum Hassiæ Lantgrauiũ, Reinhardum Archiepiscopum Treuirensem in arce Landstall obsidetur, & decusso ex bombardarũ ictu, tramite leditur, & moritur, uir plane dignus, cui pax diuina cum summa potentia contigisset, adeo iustitiæ religioni, literisq; prouehendis, erat addictissimus.

Anno eodem in regno Granatę, circa autumnum multæ ciuitates & arces absorptæ sunt, & in Neapoli circa festum Galli, tantæ fuerunt tempestates, cum pluuijs & tonitruis, ut arces multæ, & pagi, ac ingentes arbores corruerent, & loco amouerentur.

Anno Domini M.D.xxiiij. Carolus Cęsar in persona sua propria, contra Galliæ regem Franciscum bellaturus, mouit.

Anno eodem Clemens Papa vij. eligitur, antea Cardinalis de Medicis.

Mense Ianuario in Haga comitis Holandiæ, mulieres seditionem excitarunt, ob uectigalium potoriorum exactionem contra publicanos.

Anno Domini M.D.xxv. Soror ducis Friderici, uxor ducis de Lunẽburg, hoc anno filiam suam monialem è monasterio materno præcepto abstulit.

Georgius Marchio Brandenburgensis, magnus Prussiæ magister ordinis Teutonicorũ uerbum Domini cum suis suscepit, & filiam ducis Holsatię uxerẽ duxit.

Anno eodem Fridericus dux Saxoniæ, clarissimus princeps moritur.

Gallus à Cęsare uictus apud Papiam.

Anno eodem Franciscus huius nominis, Gallorum rex primus in Italia apud Papiam à Caroli Cęsaris exercitibus memorabili prælio uictus, capitur.

Nuptiæ Caroli V. cum Isabella.

Eodem anno Carolus Cęsar mensis Martij undecimo die, Isabellam Emanuelis, Lisitanorum regis filiam, eius qui nunc regnat sororem apud Hispalim Bethicæ, urbem Hispaniæ in matrimonium accepit, eos Saluiatus Cardinalis summi Pont. legatus stabili iunxit connubio. Ex eadem coniuge, benignitate Dei, uirilem stirpem habet.

Gallus in Hispanias ducitur.

Per idem ferè tempus Gallorum rex, cum aliquãdiu captiuus in Italia fuisset, tandem naui impositus, ad Cęsarem in Hispaniam perducitur. Conditiones pacis exacto unius anni spatio factas, apud alios legis, referre longius esset.

DE AGRICOLARVM SEDITIONE.
Anno Domini M. D. XXV.

Seditio Agricolarum.

De agricolarum seditione, quæ hoc anno fuit per Germaniam, mihi in præsentiarum usu uenire potest, quod de Carthagine dixit Salustius: Tacere melius esse, quam pauca dicere. De qua, unde ceperit, per quos creuerit, quibus de causis, quot sodalitia habuerit in agro Rhenensi, ut coierint Zabernię, & in Lupfstein, Scheruuiler, Nuiuuiler &c. Qua seueritate Magistratus in eos animaduertere coactus, & Germania rusticorum cędibus polluta sit, D. Nicolaus Gerbelius Phortzensis, uir doctus, uetus, & facundissimus Secretarius, Illustrium heroum Capituli Argentoratensis, quatuor libros parauit, eosdem lectorem expectare uolo. Mihi enim, & si uelim, in hac angustia temporis, non uacat pluribus scribere, & materia est ubertima, sed digna posteritate, ut alieno periculo edocta discat subdita esse cuiuis humanę creaturę propter Dominum, siue regi, tanq; precellenti, siue presidibus. Nec unq; habere pretextum malitiæ libertatem, aut Euangelij nomine se quærere. Tantum hoc libet hic dicere, qui cœlestem Christi Philosophiam, quę gratuito Domini fauore his annis Germanię annunciatur, & super inenarrabilem Dei munere, nemo satis gratias agere possit, imputare uelit, quod ab hac δίκῃ δίκα πολύπους distat, ille sanè mihi toto cœlo errare uidetur, & in Cathalogum eorum referendus, qui Tertulliani tempore ad odij in Christianos defensionem, pretexebant illam quoq; uanitatem, quod existimabant omnis publicę cladis, omnis popularis incõmodi, Christianos causam esse, si Tyberis ascendit in mœnia, si Nilus non ascendit in arua, si cœlum stetit, si terra mouit, si fames, si lues, statim Christianus ad leonem acclamatur.

D. Nicolaus Gerbelius Phortzensis.

Vanitas Christianos causam esse publicæ cladis & popularis incommodi.

Oro hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

Oro hic uos, qui filium Dei conculcatis, qui tantam negligitis salutem, quæ cum primum enarrari ceperit per ipsum dominum, his temporibus per prędicationē nobis cōmittitur, ante Tyberium, id est ante Christi aduentū, quantæ clades orbem & urbem ceciderūt? Legimus Hierapolim, & Delon, & Rhodon, & Con insulas multis cum millibus hominum pessum abijsse. Memorat & Plato maiorem Asię & Africę terram Atlantico mari ereptam. Sedet mare Corinthium, terręmotus ebibit, & uis undarum Lucaniam, Italię abscissam, in Sicilię nomen relegauit. Hęc utiq; non sine iniuria incolentium accidere potuerunt. Vbi tunc Euangelium? Sed nec Tuscia, nec Campania de Christianis querebantur, tum Vulsinios de cœlo, Pompeios de suo monte profudit ignis. Nemo adhuc Romæ Deum uerum adorabat, cū Annibal apud Cannas, per Romanos annulos, cædes suas modio metiebatur. Seditiones audite sunt in Germania, in Vngaria, Carnuis, & paulo post in Sicilia &c. cum nec natus esset Lutherus, aut alij, qui hacærate docent ueritatis & publicæ utilitatis amore. Et si quis excutiat ueterum annales, reperiet plerasq; seditiones ex immodicis exactionib⁹ ortas fuisse: ex rapacitate officiorum, ex repertis nouis titulis, plurimum emungendi ā populo. Tum accidit iuxta prouerbium: Nimium tensus rumpitur funiculus, & uicta demum populi patientia, in seditionem erumpit: quę res florentissimis quondam imperijs exitium attulit. Atheneus sub finem lib. vi. scribit: Multæ uero myriades seruorum in Attica compedibus uinctę operabantur in Metallis, quos Possidonius à dominis scribit defecisse, & occisis ijs qui Metallis præfuerunt, occupasse arcem in Samo, ac diu deuastasse Atticam. Id autem eodem tempore factum est, quo & in Sicilia exorta est alia seruorum seditio, aut potius multę. Perijsse quidem supra centum myriades seruorum constat. De seruilibus tum bellis σπογγράμματα historiā edidit Cęcilius Rhetor & Spartacus. Ex his uerbis Athenęi habes eodem tempore & Atticam & Siciliam, & paulo post Italiam conflagrasse bellis seruilibus. Non igitur mirum, si pari fato urgente Germania nuper uno fere, eodemq; tempore exarserit seditionibus agricolarum.

Clades ante Christi aduentum.

Seditiones ante prædicatū Euangelium.

Seditiones ex exactionibus.

Athenæus lib. 6. de seditione seruorum in Attica.

Seditio seruorum in Sicilia.

Rustici fassi se nō esse Euangelicos.

Quid q; primi agricolę sub Sigismundo comite à Lupffen tumultuantes, ad quos cohercendos missus fuit nomine fœderis Sueuici, illustris comes Guilielmus à Furstenberg propalam fatebantur, se non esse Euangelicos, nec Euangelij causa confluxisse, putantes hinc stulti agricolæ potestatis fauorem se demeritos abnegatione Euangelij, quo digniores sunt, confessores quam negatores. Ego, quod sępenumero dixi de occisis rusticis, nō uereor hic etiam scribere. Hoc legitur Luc. cap. xiij. Cum nunciaretur Christo de Galilęis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificijs ipsorum. Respondēs, dixit illis: Putatis q; hi Galilęi prę cunctis Galilęis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non dico uobis, imō nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Aut illi decē & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos, putatis q; debitores fuerint, ultra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non dico uobis, imō nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Diuersa merita facientium, & diuersa passorum. Aliquādo qui persequutionem patitur iustus, aliquando qui facit, iustus est. Est potestas regis, est uis gladij cognitoris, sunt ungulæ carnificis, sunt arma militis, est disciplina dominantis, est seueritas boni patris. Habent hæc omnia modos suos, causas, rationes, utilitates. Victoria uti magnum est. Objciebatur Seuero, q; mansuetudine molliorem potestatem, & contemptibiliorē imperij fecisset. Hic uero respondit, sed securiorem atq; diuturniorem. Vtinam benefactis tyrāni nomen omnes heroes effugiant, utinam nulli sint δημοβόροι βασιλῆες, quod conuitiū apud Homerum, Achilles iacit in Principem sibi gerentem imperium. Omnes sint populi pastores, nulli prędones. Nec frustra in Luca additur similitudo de arbore fici succidenda, quæ nec in tertio anno fructum fert, sed inutili onere terram pręmit, qui habet aures audiendi audiat. Charitas, quæ perfectionis uinculum est, si conglutinarit magistratum Christianum, Principes, nobiles, & omnes in eminētia constitutos subditis, & uicissim subditos magistratui: hic curabit, ut pręsit, prosit, benefaciat, prospiciat subditis. Illi uicissim reddent quod debetur, cui tributum

Locus Lucæ cā. 13. de seditiosis, per Pilatū interemptis.

tributum

tributum, cui uectigal uectigal, cui timorem timorem, cui honorem honorem, & ita proceres, suos possidebunt non dimidiatos, sed totos, hoc est corporū potientur, animis minime alienis, nec habebit locum prouerb. Oderint dum metuant. Hic fateor, concionatorem pium & doctum (qui fidelis est & prudens dispensator) multum posse, ut non iuerim inficias, indoctos καὶ ἀλλοτριοεπισκόπους, qui nō missi cucurrerunt & uerba uiuentis Dei peruertērūt, frigidā suffudisse Rusticis, aliàs satis ad res nouādas æstuantibus. Quod Iudas peccauit, nemo bonus Petro imputabit. Iohannes Carion in sua Chronica parua meminit, quod in Alsatia, Sueuia, Francia, Orientali, circa Rhenū in Thuringia spatio trium mensiū, ultra centum millia Rusticorum sint occisa. Fertur de Scaplero quodam qui xij. articulos conscripsit, quos intitulauit de Christiana libertate, hoc continentes, ne Tributū & census solueretur Magistratui, per hos articulos putant uulgus excitatū. In Doringia ciuitate Mulhusensi erat Thomas Muntzerus, is spem faciebat reformandæ Ecclesiæ, & iactabat Deum illi reuelasse multa, ac dedisse gladium Gedeonis, ad interficiendum omnes impios, quare & eduxit uulgus, ut arces nobilium diriperent. Atqui per principes Saxoniæ & Lantgrauium coherciti sunt, et supplicium sumptum de primarijs: Hic Muntzerus primus incepisse Anabaptismum putatur. In hoc uersu habes & Galli captiuitatem & rusticorum seditionem. Captus erat Gallus, coeunt cum rure cohortes.

Hoc anno D. Lutherus scribit contra seditiosos. Et post hunc Iohannes Brentius Ecclesiastes Hallensis, scribit de clementia Principum erga seditiosos, seueritatem Lutherani libelli pie promitigans, cum discrimine rusticorum, qui uolentes aspernati omnem magistratū, tumultuati sunt. Et qui coacti fuere turmas Corydonum accedere, inuiti & reluctantes.

DE ANABAPTISTIS HORVM TEMPORVM.

QVONIAM recte Augustinus scribit, in libro de hęresibus. Multū adiuuare fidelē cor, si noscat quid credendum non sit. Et forte non erauerit, qui dicat ex mala uita eorum qui iactant Euangelium, cuius πολυφοφορίαν non habent, hanc multiplicem sectam exortam. Quare unde ceperint, quos duces habuerint. καὶ προδρόμους. Et quam uarijs capitibus hæc hydra fuerit, ut quæ habuerit Muntzeranos, Orātes, Silentes, Somniantes pueris similes, Synceros, impeccabiles à baptismo, Liberos, Binderlianos, Sabbatarios, Maderanos, Hofmannicos, & nuper exortos circumcisos &c. & quam pugnātes hij inter se opiniones. Pios etiā ac electos hac errore aliquandiu implicitos fuisse. De Thoma Muntzero quem putant quidam primatiū authorem huius irrequietudinis.. Quid is in Doringia & Saxonia egerit. Quid alij apud Heluetios coryphei, ut Muntzerani è Saxonibus in Heluetiam statim profecti, quid istic Fœlix Manzius, Grebelius, Blaurock, paulo uero post Balthasar Pacimontanus Vualdshuoti. Quid Vuormatiæ Iacobus Kutzius. Vt Iohannes Denckius (qui cum Basileæ nulla externa ui adactus Christianissime reuocasset) Christiane i Domino obdormijt. De Ludouico Hetzero, qui grauiter lapsus, sed post seriam pœnitentiam Constantiæ decollatus fuit, anno mill. D. xxix. De Nicolao frey, Argentorati submerso anno mill. D. xxxiij. De Melchiore Hoffmano qui Argentorati adhuc detinetur in uinculis, de eius pseudoprophetijs & fanaticis consilijs. Quæ in synodo Argētoratensi anno M. D. xxxiij. cum eo acta sint. De Monasterienſibus, & regno paucorum dierū, & tota ista causa. Vt per Bernhardum Rotmannum cœperit, Iohannem de Layden, et Iohannem Matchiam promota sit & uires acquisierit. Vt illustrissimus ac Christianissimus Princeps Philippus Lantgrauius, et alij ex pijs magistratibus, nisi sunt malis principijs obstare, & sanissimis cōsilijs ad uiam ab errore reducere. Quem librum Restitutionum doctrinæ & uitæ Christianæ emiserint Monasterienses Anabaptistæ. De mirabilibus istic actis ut sibi uidebatur, post Baptismum. De depositione Magistratus. De obsidione ciuitatis fortissima. De occupata post longā obsidionem, de Rege, Knipperdolling & Bernhardo Krechting captis & extremo supplicio

Argentinæ pro ordinant pphetas 1633.

Nicolaus frey.

Universidad de Deusto Biblioteca

affectis, & quicquid ad totam istam causam pertinet, in qua horrenda Dei iudicia nobis proposita sunt, quoniam materia ubertima, & singularem librum exposcit, nec iam uacat in Epitomen redigere, & hactenus quæ scripta leguntur, ferè Germanica sunt. Si nemo sequenti hoc biennio prodierit, qui hæc posteritati latinitate commendarit, ego simplici dicendi filo, si uixero, & intellexero hæc nõ displicere, candidis lectoribus, & unitatis ecclesiarum amantibus, uolente Deo, tradam.

Iohannes Ludouicus Viues charus uir.

Hoc anno doctissimus ac pijssimus uir, Iohannes Ludouicus Viues, ad Senatum Brugensem, duos libros scribit, de subuentione pauperũ, siue de humanis necessitatibus, planè tales, qui ab omnibus Rempub. Christianam amantibus, iure legantur. Primi libri hęc sunt capita: I. Origo humanę necessitatis ac miseriæ. II. Necessitates hominũ. III. Quæ sit sit benefaciendi ratio. IIII. Quã secundum naturam sit benefacere. V. Quibus de causis quidam à benefaciendo deterrentur. VI. Quomodo inopibus agendum. VII. Quibus uitijs impediantur à benefaciendo ij qui possunt. VIII. Nullas causas debere nos impedire à benefaciendo. IX. Quæ unicuiq; à Deo dantur, non propter ipsum dari solum. X. Non constare pietatem & Christianismum sine beneficentia mutua. XI. Quantum & quomodo cuiq; benefaciendum. Secundi libri capita sunt: I. Quantopere conueniat rectori ciuitatis curare pauperes. II. Collectio pauperum & professio. III. Qua ratione eis omnibus prospiciatur uictus. IIII. Cura puerorũ. V. Censores & Censura. VI. De pecunia quæ his sumptibus sufficiat. VII. De ijs qui uel subita aliqua uel occulta necessitate urgentur. VIII. De ijs qui nouas has constitutiones improbabunt. IX. Nihil debere obsistere, quominus hæc quæ diximus, fiant. X. Commoda si hæc fiant humana & diuina.

Item scripsit opuscula aliquot uere Catholica, ac inprimis erudita, hisce titulis: Introductio ad sapientiam Satellitium siue symbola De ratione studij puerilis. Commentarius doctiss. in lib. de ciuitate Dei, Augustini.

Scripsit idem uir ad Carolum quintum Cæsarem, de concordia & discordia in humano genere libros quatuor, plenos utilissimarũ historiarum, & dignissimos lectu pro hoc tempore turbulentissimo. De pacificatione librum unũ. Quã misera sit uita Christianorum sub Turca librũ unũ. De disciplinis libros xx. quos omnibus studiosis q̃ commendatissimos esse uelim, qui eruditionẽ instrumentum maximarũ rerum pietati iunctam uolunt. Et quod Hieronymus de Lactantio dixit: Præbe magistrum. Idem hoc illi de Viue dicant: Atqui plura expectamus de frugi uiro. De ratione dicendi. De consultatione. Analogiam Latini sermonis in peculiari libro. Librum de ratione linguarum &c. & alia, utpote ex salutari uiro salutaria.

Ludouicus Hungariæ rex occiditur.

Anno Dñi mill. D. xxvi. Turcarũ arma uagata sunt latius intra Hungarię fines, q̃ Christiani nominis regibus decorum esset. Hoc tempore Ludouicus Hungarorum rex cum fidei hostibus conflixit, sed militum numero longe inferior, & à suis, ut quidam tradunt, etiam proditus, tandem fugere cogitur: dumq; fugit, in paludes coniectus profundo limo cũ ipso equo haustus est. Cadauer eius postea inuentum, Viennę Austrię urbe sepelitur. Præsenti successu ferocior factus hostis, quę ante pugnã nõ adierat loca peruastauit, nõ hominibus, non iumentis, nõ pecoribus, nõ arboribus infœlicibus frugiferisue, nõ satis ipsis, non tectis pepercit.

Alij uolunt sepultum in Stuluueissenburg, Alba regali.

Hoc anno Bohemi Ferdinandum Archiducem Austriæ in regẽ eorũ eligunt.

Hoc anno mense Septembri Papa Clemens vij. ingentem exercitum conscripsit, adiutus potentatibus principum & communitatum, contra Carolum quintum Imperatorem. Quare clarissimus heros Georius à Fronsperg Germanus, cum aliquot milibus Germanorum in Italiam mouit.

Anno Domini mill. D. xxvij. tres soles uisi alicubi duplici iride inclusi.

Hoc anno filius Imperatoris Tartarorum, magna ui Poloniam inuasit, & gratia damna intulit, tamen tandem hostis suppressus & captus fuit.

Eodem anno illustrissimus princeps Iohannes Fridericus Saxoniæ dux, iam Elector, cum filia ducis Cleuensis celebrauit nuptias apud Dorgen.

Anno

Eodem anno Ferdinandus Archidux Austriæ, in die diui Mathiæ, ab episcopo Olmutzensi Prage in regem Bohemorum coronatus. Sequenti die uxor Ferdinandi regis Vngariæ filia, in reginam Bohemię coronata fuit.

Eodem anno Ferdinandus rex contra Iohannem Vuayuuoda comitẽ in Vngariã mouit, & multas arces ac oppida occupauit. In eo exercitu Marchio Casimirus à Brandenburg supremus Capitaneus fuit, nec diu post uixit.

Hoc anno Ferdinandus Comitia habẽs Budæ, uulgo Ofen, in quibus electus est in regem Vngariæ. Dies autem coronationis in festo Simonis & Iudæ apud Stuluueissenburg habitus est.

VRBIS ROMAE EXPVGNATIO, PER EXERCITUM Imp. Cæs. Caroli quinti, auspicijs Borbonij, quę contigit anno mill. D. xxvij. paucis narrata.

FOelices successus Caroli Cæsaris, toti Italiæ non modicam formidinem iniecerunt, tam diu retenta ditione Mediolanensi, quanquam potentiores Itali fortiter obniterentur, & toties frustrato Galliarum rege in repetendis insubribus, tandem etiã capto, ac in Hispaniam abducto. Quare uisum est Clementi vij. Pontifici Romano, fœdus Italiæ principum & maximarum ciuitatum instituere, quo tutiores essent aduersus ingruentem Cæsarem, & ad illum excludendum (nam hoc planè agebatur) ualidiores. Hanc ipse ligam sanctissimam appellauit, ueluti natam, autore eo, quem orbis sanctissimi nomine salutat. Ad hęc consilia turbanda, nihil prius habuit Imperator Carolus, quàm exercitum in Italiam quàmprimum mittere, qui cunctis minaretur, pręsertim Florentinis, qui pace diuturna, auctis opibus, & ciue summo Pontifice superbi, de nouo fœdere mirum quã attollebant cristas. Itaq; iubetur Georgius à Fronspergo clarus eques, & notę uirtutis, toties iam ducis munere in proximis bellis, imo pręliis, fœliciter functus, exercitum conscribere, quem ille contractũ otius in Alpestri Rhetia ad Athesim uergente, sub initium anni quingentesimi uicesimi septimi supra millesimum in Italiam duxit. Statim aderant cum aliquot millibus Hispanorum Catolus dux Borbonius, cui summa totius exercitus præfectura tradita est, ac princeps Arausiensis, Burgundiorum manu comitatus. Sed & Conradinus Leponinus cum quatuor uexillis Germanorũ militum, qui cremonæ pręsidium Cæsareum agitauerant, sese coniunxit. Continet autem uexillum non supra quingentos milites, sæpe pauciores. Paulo post Italorum phalanx accessit, quos ducebat Mutius à Columna. Iam ad famam tam numerosi exercitus Italia male sibi conscia, mire turbata erat. Proinde Pontifex Romanus autor conspirationis, nepotem suum Iohannem Medicen cum lecta manu perditorum nebulonũ, quorum pars indigenæ erant, pars ab Hispania uenerant, misit unã cũ Iohanne Francisco Vrbini duce, qui à Venetis conductus erat, Germanis obuiam, ut arceret illos, nec Padum transire sineret. Sed iam traiecerat exercitus. Itaq; quum depellere nõ posset, profligare multo minus, persequi cœpit, & circunquaq; uexare, donec paulo post in aggere quodam ictu ænei tormẽti fuit extinctus. Amisso nepote suo, qui fœderatorum summus dux fuerat, solicitus Clemens quũ uideret Germanos ac Hispanos ad Parmam, & deinceps Bononiam urbes ecclesię Romanę deflectere, summisit Muschanum uicarium regni Neapolitani, qui apud Borboniũ subditos Pontificię ditioni pecunia redimeret, quo prorsus ab omni maleficio abstinerent milites, & in aliud territorium transirent. Is legatus cũ incautius proficiscitur, captus est, sed mox liberatus. Postulata sunt tet cẽtena ac quinquaginta aureorum millia. Tantam summam nemo uoluit præstare. Itaq; quũ haud ita procul Ferraria aliquandiu statiua habuissent, urgente eos rerum omnium penuria, sic ut non solum commeatu destituerentur, sed & uestimentis, atq; adeo calceis iam carerent, deportato prius Georgio à Fronspergo Ferrariam, curandæ ualetudinis causa (nam signa quædam paralysis iam in eo apparebant) magnis itineribus Florentiam contendunt. Quam rem haud illibenter audierunt Romani, sperantes à periculo se tutos, quũ Florentini peterentur, & cupiebat

Fœdus Italiæ.

Sanctissima liga.

Georgius à Fronsperg.

Carolus Borbonius dux, princeps Arausien sis.

Mutius à Columna.

Iohannes Medices.

Universidad de Deusto Biblioteca

bat Pontifex ſpectator tantum eſſe belli. Verum ſecus eſt uiſum ſuperis, & uetus ac uerum eſt uerbum, conſultum malè conſultori peſſima res eſt. An ſua ſponte, an potius aureis aliquot globis tacti duces exercitus retro ceſſerint parum liquet. Hoc conſtat, eos qui Florentiam petere uidebantur dicto citius Romam aduolaſſe, perpetuo ueſtigijs inſiſtente duce Vrbinate, ſed citra noxiam inſignē. Via militari minime ſunt profecti, ſed per montes & loca confragoſa ac ſyluas, dum compendium itineris ſectantur, tanta celeritate, ut nunciū præuerterint, nec aduentare ſcirentur, niſi iam proximi Romæ. Quinto nonas Maias præmiſerunt Senatorem ad portam urbis depoſcentem, ut aditus aduenienti exercitui pateret. Reſponſo nuncium minime dignatus eſt Laurentius à Cere Vrſinus Pontificiorum dux, ſed tantum dixit contemptim, ni abiret properè ſe de equo hominē ictu ænei globi tormentarij deturbaturū, Itaq; redijt ad ſuos. Poſtridie ante mœnia urbis conſtiterunt. Sabbatum erat. Vulgo iactabatur tranſituros illac Neapolim, nec diu moraturos. At ſtatim apparuit, cuius rei gratia ueniſſent, dum caſtra figunt poſt diui Petri inter ueterem Romam, & quod Burgum appellant, iuxta campum, cui Sancto nomen. Id cum Pontificij uiderent, nec ipſi ceſſabant operibus ſe munire, ęneis tormentis duas noctes & intermedium diem, qui Dominicus erat, illos impetentes. Non uiſum eſt conſultūm Borbonio, ſi inermes, & oppugnatorijs machinis nullis inſtructi, diu tēpus tererent, hoſtium aſſiduis ictibus expoſiti. Libuit quamprimum experiri fortunam. Ergo bonis auibus pridie nonas Maias urbis oppugnationem diluculo nebuloſo adgrediuntur. Bis repulſi ſunt, tertio uicerunt. Hoc profuit irruentibus, quod quoties oppugnationem iterarunt, toties cadebat nebula, proſpectum Pontificis adimens, ut neſcirent qua maximè parte hoſtis irrueret. Ex ſtipatoribus Rom. Preſulis numero ducentis, Heluetij erant, cum ad murum utiliter pugnantes circundarentur, uix quinquaginta ſuperfuerūt, nam & in ęde diui Petri mox aliquot circa ipſum Clementem ceciderunt. Et Centurio Reſchius Turegienſis ex uulnere ad murū graiter affectus, in ſinu miniſtræ domi quieſcens, occiſus eſt. Borbonio quoq; ſtanti in ſcalis, globus ænei tormenti parum caute à ſuis emiſſus, ut eſt plena periculi eius generis armorum tractatio, crus alterum ſub femore perfregit. Id accidit in oppugnatione poſtrema, qua expugnata urbs eſt, ex quo uulnere mox extinctus in ſacello Xiſti, in quod ſemianimis à militibus fuerat delatus. Hoc quod nūcdicetur, nemo crederet fortaſſe, Pontifici adeò non fuiſſe curæ exercitū iſtum, ut ſub urbis expugnationem ipſe in ædem diui Petri deſcenderet, ſpectaturus ſacrum, & nunciantes expugnationem primū rideret, donec hoſtes in ipſum templum irruerent: nimium certe fretus Apoſtolico fulmine, quod nudius tertius in aduenientes iaculatus fuerat, in cuius execrationis diplomate hæc lecta ſunt uerba:

Senior Rentz Italice.

Hauptman Reſch von Zyrich.

Caroli Borbonij mors.

Excommunicamus Carolum dictum Borbonij ducem, & exercitū eius, partim ex Lutheranis, partim ex Marranis conſtantem.

Significabantur autem Lutheranorum nomine Germani, ut Hiſpani Marranorum. Sed ad narrationem redeamus. Pontifex relicto ſacro, cui ſpectator aſſidebat quàm celerrime in altum ſe per gradus & oſtium quoddam ſubduxit, in Hadriani molem per nota ambulacra fugiens. Et qui ibi ſunt excluſi, iugulati ſunt ad unum omnes, non ſolum ex ſtipatoribus, ut ante diximus, ſed ex templi miniſtris & ex plebe nō pauci: neq; enim maieſtatem diui Petri, in cuius templo hæc fiebant, quicquam reuerebatur prophanus miles, ne Pontifici quidem ipſi parſurus, ni fuga ac obiectis repagulis ſibi conſuluiſſet. Ad tumultum primū captæ urbis cæteri quoq; cardinales omnes & epiſcopi ad Hadriani molem properant. Vbi dum uulgus trepidum nunc excluditur, nunc ſummouetur, ut magnatibus pareat aditus, in ponte multi mortales oppreſſi ſunt, & obtriti multi. Tantum ceſſarant Cardinales, Senenſis, Cæſarinus, Iacobatius, Tudertinus, & is qui à ualle cognominatur: & iam omnia fremebant militari furori circa arcem, quare uiſum aliō fugere. Patebat in proximo palatium ſancti Georgij conditum à Raphaele Card. S. Georgij, in quod paulo antè uenerat poſt expugnatam urbē Cardinalis Colūnanus cū ingenti lectorū militum manu partes Cęſaris ſequens, quum

Cardinalis à Columna.

quum tamen diſcedentes Germanos, nemo ſit acrius perſequutus. Sed hic Italorum mos eſt, ſubinde mutare fauorem, ut res & fortuna ſeſe mutarint. In has ædes recepti ſunt. Interim non citra plurimorum ſtragem, Burgo ſancti Angeli direpto, regionis nomen eſt, ulterioris urbis partes inuadi cœperunt. Longum ſim facturus, ſi calamitatē deſcribere coner, quantum eſt paſſa ciuitas Romana. A Gothicis, Vandalicis, & Longobardicis temporibus, nunquam exitio propior fuit. Nec innoxiorum ciuium bonis exſatiata militaris auaritia. Violata ſunt etiam templa, refractæ Veſtalium fores, cœnobitarum ſepta dirupta, contaminata ac direpta omniā. Fœlices erant, qui ſua tantum amiſiſſent. Torquebantur inſuper homines, & iugulabantur, dum non habent quod nouo raptori tradant. Senſerunt hanc inclementiam multi præclari uiri fautores etiam Cæſaris, quorum aliqui inter cruciatus perierunt. In ſumma nihil intactum reliquit hoſtilis furor, pepercit nemini. Durauit hęc rabies non modicos dies. Miraris lector, quid nam egerint milites tanta præda potiti. Quieuiſſe putas. Imō tum rixæ & iurgia inter ipſos cœperunt. Nam aleam ludi paſſim exercebant, ubi uidiſſes uni iactui nunc trecentos aureos, nunc ſexcentos, ſæpenumero mille committi. Qui ſuffarcinata ueſte uenerat, quæ poculis aureis & argenteis turgebat, ſæpe abſq; interula diſcedebat. Vnde non paucos tanta deſperatio inceſſit cogitantes à qua fortuna excidiſſent, ut clauſis oculis in Tyberim præcipitarint. Iudæi, quorum magnus numerus illic, ne ſint omnia ſancta Romæ, perſolutis pretijs ſeſe redemerunt, ex præda omnis generis uili empta ingens lucrum facientes. Porrō, qui molem obſidebant Hadriani, in qua Pontifex erat cum Cardinalibus, Epiſcopis, & Primatibus urbis, extremos muros ſuffodere cœperunt, ut ſummiſſo puluere, tormentario, ſtructura diſſiliret. Sed impediebat aqua, quæ circundat peramplis foſſis arcem.

Quid hic attinet conuitia recenſere, quæ petulantia militaris in ſummum paſtorem & Cardinales ſubinde effudit? Quid contumelias commemorare, quibus Chriſtianas ceremonias, ut quiſq; erat leuiſſimus, ita ſtudio maiori irriſit, dum ebrij milites, nunc Pontificiæ geſtationis ſimulacrum, repræſentant uiudum aliquem ſacris ueſtibus indutum, in lectica baiulantes: nunc benedicentem Pontificem per deriſionem æmulantur. Interim parum plauſibile Romanis auribus Lutheri nomen boatu horrido occinentes, ſi fors mitratorum aliquis de feneſtra proſpexiſſet. Pontifex tamen obſidionem tolerauit, uſq; ad octauum Idus Iunias. Nam eo die, quo uidelicet, hoſtibus urgente rerum omnium inopia ſeſe dedidit, rurſum ſuæ poteſtatis factus eſt, & in integrum, ut uocant, reſtitutus, ut ſacerdotia conferret, donaret priuilegia, ac de rebus alijs ex more ſtatueret.

Conuenerat autem inter præſulem Romanum, & obſidentes in hunc modum. Milites intra arcem reciperentur, & hanc cuſtodirent: Pontifex cum ſuis illic maneret, donec militibus eſſet de ſtipendijs ſatisfactum. Statim itaq; Germani propugnaculum unum tantum, quod ingredienti dextrum occurrit, præſidio occupant Centurione Maynrado Ehingetio Vlmenſi. At Hiſpani, ut minime ſtupida Gens eſt, non contenti propugnaculum alterum, quod ad ſiniſtram eſt, occupaſſe, in porta arcis etiam & in cœnaculis, per quę aſcenditur aprīs locis quinas militum ſtationes diſponunt, in ipſum quoq; Pontificis cubiculum præſidio inducto. Nam metus erat, ne elaberetur. Iam itaq; poneban tut arce Hiſpani, ſine quorum pęfectis militibus, Larcone, & Iohanne Vrbiniate, & ſuppræfecto Morono Mediolanenſi nihil agebatur, nimirum huc ſpectabant, quum tot præſidijs Hadriani molem ſtiparent. Admittebant ad Pontificem, & excludebant, quos uoluiſſent. Minus poterant Germanorum duo præfecti, primarij uirtute, & maiorum imaginibus clari, Conradus à Bemmelbergo oriundus ex Heſſia, quem uulgo milites paruum Heſſum appellitant, quòd fratrem habeat grandiorem, & Vuendelinus cognomento, Ad Lacum, Italorum Mutius à Columna, Radus Burgundionum. Dum hæc geruntur, iam agebatur Iulius Menſis. Nec ſuperetat

Conradus à Bemmelberg, eques auratus, der klein Heſs/ Wendelinus zum Weyre.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Romę, quod compilaretur à uago milite, & annona charissima erat, ac inualescebat pestis. Itaq; totus exercitus sublatis signis, Narniam proficiscitur, præter eos qui præsidia agitabant in arce Pontificia, ceu memorauimus. Distat id oppidum xl. millibus passuum ab urbe. Expugnatur statim, diripitur, & destruitur, instar Romæ. Immo seuitum ardentius in Narniense ferunt, prętexebatur causa, ni fallor, quod commeatum, quo nec abundabant ipsi, non subuexissent ad urbem. At non quiescebant Hispani, nisi Hadriani molem soli tenerent, forte instigante Pontifice, qui sperabat, se melius cum Hispanis, qui pauciores erant, transigere posse, quàm cum Germanis, gente effrena. Id quod paulo post accidit, ceu suspicor, cum dimissus est. Persuadent igitur Etimgerio, ut cum suis quinq; centurijs, uexillum enim habebat, ex arce discedat, Hispanicis prędidijs locum ęcdens. Vix exierat, & ecce totus exercitus Nernia, Romam reuertitur mense Septembri. Ibi rursum tumultu miscentur omnia. Agminatim adeunt Aldriani molem, & urbem se denuo direpturos, atq; adeò inflammaturos minantur, ni persoluat Pontifex promissa stipendia. Quum efflagitandi, minitandiq; finem nullũ facerent, prodeunt ex arce tandem colloquij duntaxat gratia, si quo modo compesci milites Germani possent, Archiepiscopus Sipontinus, Archiepiscopus Pisanus, Ioannes Matthęus Episcopus Veronensis, egregiè doctus homo, & Antonius Puccius Episcopus Pistoriensis: ex laicis, Iacobus Saluiatus consobrinus Pontificis, & Laurentius à Rudolphis, frater Cardinalis a Rudolphis. Hos, ut dixi, colloquendi tantum causa progressos, arripiunt statim auidi milites, & obsidũ loco tenent. Erat in Palatio Georgiano, cuius ante meminimus, camera non ita alto loco, sed ferreis cancellis satis munita, in hanc istos contrudunt. Di boni, q̃ sæpe producti sunt in cõcionẽ ira frementẽ, & stipendia conuitijs, & minis exposcentẽ: q̃ sæpe ad ipsum patibulum adducti, quod in foro pro plectendis facinorosis erat erectum: quàm multis iniurijs domo, forisq; impetiti: Verba Germanorũ non intelligebant, sed satis loquebantur ipsi uultus insultantium. In uestibulo cubiculi, in quo obsides detinebantur, semper reperisses quinq;, raro pauciores, centurias militum, die noctuq; ostium obseruantes. Horum excubiæ durabãt horas xxiiij. Tum totidem centuriæ succedebant in decedentium locum perpetuò. Sed ô Germanorum oscitantiam. Dum soliciti pro foribus excubant, obsides noctu per fumatium cubiculi pridie diui Andreę erepserunt, nec uisi postea sunt. Quam rem prius resciuerunt Hispani, qui Hadriani molem cum Pontifice tenebant, quàm ipsi excubitores Germani. Vide ingeniũ & solertiam Gentis. Nec mirum si à prę-sule Romano, & obsidibus pecuniam tam insolenter flagitabant, qui domum summi ducis, totius exercitus, Principis Arausiensis, in demortui Borbonij locũ pridem suffecti, fœdum in modum diripuerant, ut sibi metuens iuuenis, Senas profugeret. Huius loco dux est mox institutus Marchio à Quosta, qui hoc officio functus est, donec mense Februario Neapolim proficisci cogerentur: nam inuiti Romam relinquebant. Sed Galli per Picenum instructissimis copijs, nempe centum millibus peditum & equitum, ditionem Neapolitanam sibi uendicatũ ibant. Quibus, nisi fuisset obuiam profectus exercitus Romanus, & pręcedendo restitisset, actum fuisset non solum de regno Neapolitano, sed & de ipso Cęsareo exercitu, qui hinc Gallis, hinc Italis medio loco consistens, pœnas dedisset: nam uelut inter Scyllam & Charibdim uersans ab utrisq;, paulò post ad internitionẽ haud dubiè fuisset cęsus, ni maturasset abitum. Aiunt exercitum Germanorũ aduenientem, fuisse quatuordecim millium, discedentem octo duntaxat. Tantam multitudinem absumpserat lues, quæ Romę diu grassata est. Ante hoc tempus ab Hispania literę uenerant, quibus Imperator apud Pontificem anxiè excusabat ea, quæ Romæ nuper acciderãt. Nam iniussu suo omnia esse gesta, nec se milites eos pro suis agnituru, qui tantum nefas ausi forent. Iubebatq; liberum dimittere cum suis Pontificem: id quod & factum est, sed haud dubiè prius pecunia placatis Hispanorum animis, in quorum manibus erat, ut supra diximus. Videbatur autem timere solicitus Princeps, ne præsul Romanus ipsum inter eos, quibus ex Christiano ritu communione piorum interdicitur, si non palàm, saltem occulte

retulisset

retulisset. Ad quæ rescripsit Clemens, nunq; de Cæsare sic se sensisse, ut pro sacris abstento iudicarit. Proinde meliora sibi de sede Romana promitteret. Ipse mox Oruietum concessit.

Carolus Augustus coram Heraldis regum Francorum & Anglorum, iniussu suo Romam expugnatam, & Papam Clementem vij. captum, non semel protestatus est.

DE INCOMPARABILI HEROE IOHANNE Reuchlino Pfortzense.

ANno Domini M. D. xxviij. Egregius ille trilinguis, eruditionis Phœnix Iohannes Reuchlin uita defunctus est, relicta posteris, honestissimi nominis immortali memoria. Dum uiueret, & benefactis nomen suũ immortalitati consecraret, obstrepẽtes habuit, aues aliquot pennis albis & nigris. Picas dicere possis, cristam gestantes uertice, rostris & unguibus aduncis, uentre prominente.

Prędicatores Monachos intellige, ob libellum, cui titulus Speculum oculare, qui tametsi sacramento & literis se obstrinxerãt, se curaturos, ut causa illa perpetuo silentio obliteraretur à Pontifice Romano, tamen testati sunt literis ad Romanenses, quod pro concordia & extinctione causæ scripserant, id nihil ex animo scriptum, sed tantum auertendi periculi causa. Literę fuerunt missę Romam, a Cardinali Mogontino, à Palatino Principe electore, & à Concilio Prędicatorum, quod Francophordię tum coierat, iuxta exemplar exhibitum ijs, quos illi exoratunt arbitros inter Franciscum Sickingerũ, clarissimũ uirum, & partes ordinis. Monachi magna ui pecuniarum Petrum Anconitanũ Cardinalem in officio continent, ut sententia Spirensis damnaretur, quam comprobarat antea Cardinalis Dominicus Grimannus. A sententia Spirensi, inquit hic Hochstratus, Romam prouocarat à Spirensi Episcopo, ut moras necteret, ut interim Reuchlino sene defuncto, liceret insultare, & cum mortuo luctari. Cardinalis Dominicus Grimannus, qui totius causę angulos excusserat, secundũ iustitiam erat pronunciaturus, sed sollicitantibus Monachis, mox adiunctus illi fuit Petrus de Accolintis, Cardinalis Anconitanus, Tituli S. Eusebij, nudissimus sactarum literarum. Posthac additus tertius, Bernardus Cardinalis S. Crucis, pertinacissimus Thomista. Quid hic Crimannus aduersus duos potuit, quando sententiæ non expenduntur, sed numerantur? Sed dum opera doctissimorum quorundam Cardinalium, Cardinalis Sanctæ Crucis reuocatur, Hochstratus suis artibus effecit, quoniam tota res ex actis pendebat, ut patribus, fratribus R. D. Theologis & utriusq; Iuris professoribus, cognitio demandaretur. Hic erant de diui Dominici familia, sollicitatores causæ, & simul cognitores. Nihilo tamen secius potentissima ueritas euasit superior. Nam ceperunt de scriptis Reuchlini, suffragia dicere in templo Beatæ Mariæ de pace. Georgius Benignus Archiepiscopus Nazarenus, Theologus antiquæ eruditionis, & Episcopus Malfetanus, Græcus natus, idemq; doctissimus senex, & Petrus Gryphus, Episcopus Foroliniensis contra Hochstratum, ad confirmandam sententiam Spirensem. Quibus auditis M. N. Syluester Prioratis per Nicolaum de Schauenberg extorsit mandatum, ut uocant Apostolicũ, de supersedendo. Sic Monachi nihil omittunt ad perdendum Capnionem. Anconitanus non semel dixit Reuchlini patronis, Pontificem nolle contra eorum clientulum ferre sententiam, neq; iure licere quidem. At pro eo pronunciandum non esse, quod fratrum, & Theologorum agmina offendisse non expediat. Interea à Roma soluit Stephanus Rolinus, illic Cæsareus procurator, & Iohannes Vuick, patroni Capnionis, Grimannus extorris factus. Nazarenus Malphetanus, & Foroliniensis Episcopi mortui, qui iudices huius causæ, mortuus Cardinalis Senogalliensis, exautoratus Cardinalis Sancti Chrysogoni, deportatus Franciscus de Sodorinis, uiri optimi, & integerrimi, atq; amici præcipui Reuchlini, propter summam illius eruditonem

Posthac

Universidad de Deusto
Biblioteca

Posthac Hochstratus Heret: pra: inquisitor, cõtra Reuchlinũ Iudex & actor, cum Mogontiæ sederet, iamiam cõdemnaturus libellum huius, & peccatorem, scilicet, à facie terræ perignem absumpturus. Magontinus qui semper egit pro pace, per reuerendũ D. Laurentium Truchses à Bamborsfelden admonitus, mox iussit Imperiosis literis, ut Hochstratus illi ceu ordinario permitteret de causa cognoscere. Interea per pontificias literas Hochstratus cogitur, iudicis partes cedere & actoris tueri, apud Spirensem Episcopum. Iudices Spirenses fuerunt Georgius dux Palatinus frater Germanus principis electoris, Episcopus Spirensis. Dominus Thomas Truchses de westhusen, tum scolasticus, Georgius de schwalbach, custos, Reuerend. Dominus Philippus de flersheim, tum cantor, modo Episcopus. Hij assumpto Vigilio & alio quodam inter Monachos & Franciscum Sickingen tum clarissimum heroa, concordiam æquam sancierunt, quam tamen Monachi confirmatam iuramento, literis & signis monasteriorũ publicatam rescideruntʼ: Hactenus de Reuchlini causa. Cuius uiri memoria studiosis & eruditis, ob hoc debet esse sacrosancta, quod quemadmodum amator humani generis Deus, donum linguarum, ut olim per spiritum sanctum Apostolis ad Euangelij prædicationem contulit. Ita, in hoc nouissimo tempore, cum uellet Germaniæ misereri, & ad agnitionem ueritatis adducere, per Iohãnem Reuchlinum electum famulum suum mundo renouarit. Idem efficiat, ut omnibus linguis omnes ubiq; prædicent gloriam filij Dei, ut confundantur linguæ pseudapostolorũ, qui Dei gloriam obscurare nituntur, dum suam student attollere.

Anno Domini mill. D. xxix. die xxvi. Iunij ab hora decima usq; ad mediã primam, uisus est Halo circulus rotundus circa solem, colores habens similes Iridi. Aiunt quatriduo antequam Rustici in Zabernia occiderentur, similem circulum uisum, Anno mill. D. xxv.

Bellum Caroli ꝯ cum Venetis & Gallo.

Hoc mense motus fuit inter Heluetios, quinq; Pagenses erant in armis, armantur contra hos Thuricenses, Bernates, Friburgenses, Solaturnenses & Respubl. quædam, tandem composuerunt.

Hoc anno seditiõis specimen fuit, & murmur Solatorni & Rotuuile propter uerbum crucis, alijs dicentibus, bonum est, alijs, non, sed seducit turbas.

Hoc anno & precedenti maxima fames fuit, Venetijs et in confinibus, ut multi homines (maxime inopes) fame morerentur, fertur Turcam subuenisse periclitantibus inedia.

Anno eodem & præcedenti, negotium suspicionis contra Principes Euangelicos & ciuitates, per quendam Orhonem à Back excitatum, fauore Domini pulchre compositum fuit. Iis qui coniurationis insimulati fuerant, publice & priuatim literis se innoxios restantibus.

Galli Cæsareanos se mentiti.

Anno eodem Princeps Hessorum Vuormatię agit cum confœderatis Sueuicis legatis Regis Ferdinandi, Imperatoris & cæterorum Principum. qui petunt, I. ut cœnobia restituat & ceremonias negat: se facturũ nisi edoctum sacris literis: II. ut ducem Vlrichum à se ableget, ne aliquid aduersus Imperatoriam maiestatem moliatur. Respõdit alere ut cognatum. III. & fortassis ut pecuniam Episcopis restituat, hic responsum, quod olim Lacedæmonij ad prolixam Epistolam Philippi regis Macedonum unica syllaba, οὐκ.

Anno eodem Veneti ut Cæsaris Caroli potentiam imminuerent, resumptis armis ad Neapolim occupandã profecti sunt, habebant sub signis quinquaginta armatorum millia, hunc numerum auxit Gallorum aduentus. Cæsariani audita eorum appropinquatione nocturnis horis summo silentio egressi, cæsis uigilibus hostium castra inuadunt, & priusquam somno exporrecti arma capere potuerũt, funestam Gallo Venetoq; pugnam fecere. Est postea totis utriusq; partis uiribus in aciem descensum & subito Ferdinandi Regis ad Cæsareanos superuentu in prælio, & mox in fuga multa hostium millia aut cæsa sunt aut capta. Ea clade Rex Franciscus magis irritatus, quinquaginta triremes instruxit, quibus onustis commeatu, machinis, alijsq; oneribus ad usum belli necessarijs, impositos armatos ad Hispaniam misit, qui domo profecti non multo post secundo cursu

Hispaniæ

Hispaniæ littoribus appellunt. Expositæ itaq; in cõtinentem copiæ maritima loca fœde populantur, & cum obuium nusq; haberent hostẽ, spe occupãdi regnũ & regios filios apud Cæsarem obsides, liberandi longius progrediuntur. Haud cessauit in tanta occasione Hispanus, nam procedentes à tergo adortus passim trucidat, præter eos qui cæsi & quos pauciores fuga texit, cęteri omnes capti sunt.

Eodem anno mense Iulio à Gallis non minus male pugnatum est, quum in suis uexillis, Aquilam gestantes Cæsarianos se mentiti Mediolanum nullis obsistentibus intrassent, atq; occisis qui urbem tuendam susceperãt Hispanis, arcem quoq; nullo se negotio expugnaturos sperarent. Post dies enim non multos ijs de rebus certiores facti, Arangius Princeps & Andreas Adorius, diurnis nocturnisq; itineribus in agrũ Mediolanensem contenderunt, suis qui in præsidio erãt, opẽ & suppetias laturi, dux arcis uidẽs adesse, quos per nuncios uocauerat Cęsareos exercitus Cæsareosq; præfectos, subita facta eruptiõe, Gallos qui locũ cinxerant, adoritur. Dimicatũ est aliquãdiu fuitq; ab initio, cruenta et ambigua pugna exitu uero infœlix militi Gallo. Dum enim atrociter intra mœnia certatur, qui foris erant, Cæsariani urbe capta, suorum se copijs ingenti lęticia adiungunt, & fusum fugatumq; Gallum cum cede ac strage prosequuntur: Plurimi ex Gallis sunt ea pugna desyderati, Occubuere cum ijs pleriq; nobiles.

Pax cum Cæsare Pont. Rom. Gallo. Anglo.

Anno eodem, Inter Pont. Rom. Clementem eius nominis septimum. Carolum v. Franciscum primum Gallorum. Ferdinandum Hungariæ ac Bohemiæ & Henricum Angliæ reges, Cameraci in ęde sacra uirgini Marię, congregato ornatissimo agmine procerum, assistẽte omni fastigio ordinis Ecclesiastici, auspice Deo, circumfusa ingenti officiorum ac magistratuum ciuilium multitudine, æterna pax est promulgata. Ac tum demum Italia, Hispania. Gallia & Germania bellicis curis solutæ quieuerũt. Ad hanc pacem cõponendã uenit Pont. Rolegatus Cardinalis Saluiatus Cameracum: Veneunt & in eandem urbem, duæ illustres fœminæ Margareta, Caroli Cęsaris amita, & Ludouica Galliarum regis Francisci mater, quibus solis cõmissum fuerat à Cæsare, & regibus faciendæ pacis negotium, qua iam promulgata Galliæ, rex Franciscus, cum uniuerso flore procerum regni sui, Cameracum ingressus, Margaretam salutauit.

Iohannes Vayeuoda.

Quo anno inter Principes Christianos pax coiuit, Ferdinandus multa sibi prius à Turcis Hungariæ adempta loca recepit, & hostem suum Iohãnem Vayeuodam, qui ad se regni iura pertinere aiebat, fugere coegit. Hic ita se uictum & expulsum iniquissimo animo ferens, Turcarum tyranni rursus implorat fidem. Visa est huius causa Turcæ satis digna, quam totis uiribus tueretur. Itaq; cum ualidis exercitibus in Hungariam regressus, quæ non multo ante Ferdinandus recuperauerat, omnia rursus expugnat. Inde ad Austriam ueniens in morem torrentis. Omnia ui sua proculcat: Multo plura eius iussu ædita sunt, in pios crudelitatis exempla, quam fatu scriptoue quis æquare possit. Alij luminibus priuati, his manus illis nares & aures præcisæ, horum filijs uirilia adempta, corruptæ uirgines, matronis mammæ mutilatę, pregnãtibus exectus uterus, flammis consumpti partus. His patratis Viennam Austriæ urbem fama & opibus celebrem graui obsidione adortus est, sexto Calend. Octob. Fama est eum ducenta & quinquaginta millia armatorum sub signis habuisse. Obsidionis initio eruptione ex urbe facta pij repulsi sunt, è quibus captos complures Turcarum Imp. Viennam remisit nunciaturos suis, maximo & terrifico armorum apparatu ac uiribus aduenisse hostem. Si deditionem facere ultro uellent ab omni iniuria temperaturum, contra ferro & igni ad unum omnes interituros, si pergerent obsidentis cursum impedire. Vbi uero contemptim se audire uidit, totus in ciuitatem uersus fremere uehementerq; indignari, & cum parte multo maxima copiarum eo confestim deuolans, tormentorum crebris ictibus, muro locis aliquot disturbato, suos urbem inuadere iubet. Atrociter Viennam milites adorti muros intrepide subeunt, fuit utrinq; magnum, sed Turcis magis cruentum certamen. Pijs egregie & ualide urbem suam defendentibus. Ad hunc modum semel & iterum tentati nostri multos è Turcis orco demiserũt. Tertio Idus Octob. Impij tertium

Vienna obsidio.

Numerus Turcici exercitus.

Cc muros

Universidad de Deusto Biblioteca

muros oppugnare incipiunt, utrinq; clamor auditur: Duces suos quisque ad locum destinatum ducunt, adsunt, hortantur, rem gerunt. Sed & hoc congressu impios uicerunt pij, saxisq; ingenti pondere eminus incutiebant, insubeuntes Turcas deuolutis. Iuuabat & illud quod faces certatim iacularentur intorquerentq;. Postrema oppugnatione tot labores desudati, tantum sanguinis fusum, tanta est edita Turcarum cædes, ut qui metu nostrorum, Christianam urbem strenue propugnantium, cesserant, nullis postea potuerunt, ne Imperatoris quidem sui, comminationibus eò adigi, ut recurrerent. Nullum puto à condito quo locum maiore mole oppugnatum, nullum magis strenue defensum. Vicies, ut fertur hostis subijt muros, uicies cum ingenti strage à mœnibus repulsus Dei uirtute, nec non ducum, ciuium, & militũ fide manſit inter tot terrores res Viennensis ad exitum, incolumis: maxime uero fide uirtute & fœlicitate illustrissimi Principis Philippi comitis Palatini Rheni & ducis Bauariæ, defensa est Vienna, cuius hinc extat beneficium, non solum erga patriam, sed & uniuersam Germaniam maximum & immortale. Turcarum Imperator post multos irritos conatus spe potiundæ urbis abiecta ad Idus Octob. exercitũ abduxit, sexaginta hominũ millibus & amplius in oppugnatione amissis. Poloni restantur, quod citeriter lxxx. millia amiserit partim occisa ante Viennã, partim fame & frigore mortua. Numerum annorum huius obsidionis in his carminibus habes.

Cæsar in Italiam quo uenit Carolus anno,
Cincta est Riphæis nostra Vienna Getis.

Anno Domini mill. D.xxix. mense Aprili, fuerunt magna comitia Spiræ: In quibus magna fuit frequẽtia, principum cum primis Ecclesiasticorum, fertur insignem papistam illic prædicasse, & inter reliqua dixisse se malle ab Euangelio quam Ecclesię ceremonijs desciscere, dignior qui cum uitijs dimicet, quam qui in comitijs prædicet. Princeps elector Saxoniæ. Item Lantgrauius Hassiæ, illic habuerũt suos concionatores Euangelicos. In fine Comitiorum protestati sunt, Principes aliquot & Ciuitates de non consentiendo in quædã conclusa in præiudiciũ doctrinæ pietatis & Christianę ueritatis. Legati quorundam principum tum rogati de Catastrophe Comitiorum Spirensium, dixerunt: Minus pecunię, multum peccatorum. Plus inquietudinis.

Anno eodem, Cum ferè triennio maxima fames uexaret Germaniam & Galliam. Respu. Argentoratensis exteris, supra centũ millia quartalia frumenti, uendidit. Huius pars fertur Mediolanum usq; abuecta fuisse.

Eodem anno duo millia centum & quinquaginta pauperes, Gallos & Germanos, Respub. Argent. in monasterio minorum, magna molestia & labore, sustentarunt, in cibo potu uestitu & reliquis necessarijs corpori.

Eodẽ anno in hospitali aliquot hebdomadibus, quotidie quadringenti (ultra, eos qui cõmuniter istic habentur numero centũ & uiginti) fuerunt sustentati.

Anno Domini mill. D.xxx. In Hospitio peregrinorum à festo Iohannis baptistæ, usq; in recursum eiusdem diei, Anno mill. D.xxxi. Peregrini hospitio excepti fuerunt, uiginti millia quingenti quadraginta octo, nam præfectus eius loci numerum hospitum singulis noctibus aduenientium assignat.

Anno Domini mill. D.xxx. à festo Michaelis, usq; ad diẽ Michaelis, anni mill. D.xxxi. in frumento communis eleemosyna Reipu. Argentoratensis (cuius Diaconus est uir pius dexter et perspicax M. Lucas Batodius) exposuit, mille nongenta quartalia & nonaginta quinq; quartalia. Puerorum Orphanorum numerus tamen fuit, centum quinquaginta, quorum media pars adhuc apud nutrices seruabatur. Hæc non ideo referuntur, quasi non apud alios Principes & Respublicas, similia uel maiora facta sint, quoniam Christus ubiq; habet suos. Aut quod contra preceptum Christi Matth. vi. hinc inanis gloriæ corragium quæratur. Quin potius ut istiusmodi exempla nos & posteritatem in ampliorẽ charitatem & dilectionem prouocent. Imò à calumnijs quorundam asserant, opus fidei & laborem charitatis impie traducentium.

Synodus

marburgese cõsilium

SYNODVS MARPVRGENSIS, SVPER Sacramentaria causa.

ANno Domini mill. D.xxix. Illustrissimus princeps Philippus Lantgrauius Hassiæ, pro publica utilitate totius Germaniæ ac Christianitatis, pro Ecclesiarum concordia prouehenda, Synodum instituit Marpurgi, ut ad ultimam Septemb. D. Lutherus & sui, Oecolampadius item & Zuinglius conuenirent. Vtraq; pars annuit principi æquissimo. Ad initium Octobris uentum fuit Marpurgum, ibi illustrissimus princeps humanissime excepit singulos, quenq; suo nomine salutans.

Ante publicum colloquium, primum priuata habuerũt D. Lutherus & Oecolampadius soli, Philippus & Zuinglius soli. Die sabbati, quę fuit secũda Octob. Colloquiũ erat publicum, pro cuius exordio clarissimus uir Cancellarius, nomine Principis, alloquutus fuit, ut positis affectibus, omnes quærerẽt gloriam Dei, & concordiam ecclesiarum: & egit gratias, quod aduenissent. Cœperunt miscere colloquia, & conferre scripturas cũ explicationibus patrum, D. Lutherus, Oecolampadius, Zuinglius. Triduo duraut colloquiũ, & duraſſet diutius, spe uberiorис tum concordiæ futuræ, nisi horrendus ille morbus Sudatorius subito lętaliter Marpurgum infestasset Principem cũ nobilibus, & uocatos dispersisset. Tum conuenit in hisce articulis, & anno mil. D.xxxvi. ex integrõ, laus sit Deo super inenarrabili suo dono. *Sudatorius morbus.*

Articulus de Sacramẽto corporis & sanguinis, cui utraq; pars tum subscripsit, hic erat postremus inter xv. articulos. I. De unitate & trinitate Dei. II. De incarnatione Verbi. III. De passione & resurrectione Christi. IIII. De peccato originis. V. De fide in Iesum Christũ. VI. Quod hęc fides nõ sit ex meritis, sed ex dono Dei. VII. Quod hęc fides sit iustitia nostra. VIII. De uerbo externo. IX. De Baptismo. X. De bonis operibus. XI. De Confessione. XII. De Magistratu. XIII. De traditionibus humanis. XIIII. De baptismo paruulorum. XV. Credimus & tenemus omnes de cœna Dñi nostri Iesu Christi, ꝙ utriusq; speciei usus esse debeat iuxta Christi institutionẽ. Quod missa non sit opus, quo aliquis gratiam impetret, uel uiuis, uel defunctis. Et ꝙ Sacramentũ altaris sit uerum Sacramentũ corporis & sanguinis Dñi. Et ꝙ spiritualis manducatio eiusdẽ corporis & sanguinis cuiuis Christiano imprimis necessaria sit. Item usus Sacramenti, quemadmodũ uerbũ à Deo omnipotenti datũ & ordinatũ sit, ut per hoc infirmę conscientię ad credendum commoueantur per spiritum sanctum &c.

AD SYNODVM MARPVRGENSEM, SVPER Sacramentaria causa conferentem, Euritij Cordi exhortatio.

Insignes uerbi proceres, argute Luthere,
Suauis Oecolampadi,
Magnanimis Zuingli, pie Snepfe, diserte Melanchthon,
Fortis Bucere, candide
Hædio, præcellens Osiander, strenue Brenci,
Amice Iona, acer Crato,
Et solida plus mente ualens quàm corpore Mœni,
Magne Dionysi, & Mecomi,
Ac reliqui, bona turba, uiri, quos inclytus Heros
Princeps Philippus accijt,
Christicolæq; suos urbes misere ministros,
Et Præsules Episcopos,
Vt noua tollatis diuisæ schismata sectæ,
Veramq; monstretis uiam:
Et cupido supplex uobis Ecclesia uoto
Vestros cadit flens ad pedes,

Universidad de Deusto Biblioteca

Atq; per intima uos communis uiscera Christi
Adiurat, obsecrat, monet,
Vt sanctis studijs superi pro laude tonantis,
Et omnium fidelium,
Querenda (hæc uobis incumbit cura) salute
Tractetis hoc negotium,
Vnde ratum iudex decretum prædicet orbis
Sancto profectum spiritu.

Sudatorius morbus.

Anno mill. D. xxix. Sub festum sancti Michaelis, nouum & inauditum morbi genus, Sudatoriã uel Anglicam pestem dixere, Brabantiam & loca finitima inuasit. Fuit ea uis morbi adeo lætalis, ut quosdã ante duodecim horas, plurimos ante uigesimam quartã horam, ex quo sudare cœpissent, absumpserit. Sed nusquam seuijt atrocius, quãm Antuerpiæ, in qua urbe tridui spatio quadringentos aut quingentos homines extinxit. Languebant in domo una, septem, octo, plures etiam. Miraculi loco habitum est, si unus mortem euasisset. Immunes erant pueri & senes ab hoc malo. Qui media ætate essent, aut non multo infra hanc, ij incidebant in morbũ, prandentes, commessantes, dormientes corripiebat hæc pestis. Ditissimi negotiatores lectis adfixi, medicos ad se uocabant, montes aurũ promittentes, si curarentur. Sed tantum erat malum, ut ipsi medici fatentur se nescire quid esset. Ipse uidi Euricium Cordum Medicũ Marpurgensem doctissimum, ad hunc morbum ἀδημονῆν expauescere & angi, nec dissimulare anxietatem apud amicos.

IACOBI VVIMPHELINGI SELESTADIENSIS VITA, ex Epistola Erasmi, ad Ornatissimum uirum Iohannem Vlattenum, lib. Epistolarum xxiij.

Ludouicus Drigenbergius, præceptor Iacobi Vuimphelingi

IAcobus Vuimphelingus à teneris annis educatus est in honestissimis literis, primum Selestadij, sub Ludouico Drigenbergio Vuestphalo, deinde Friburgi, mox Heydelbergæ, Pontificij iuris peritiam cum Theologiæ scientia non infœliciter coniunxit, & alioqui nullius honestæ disciplinæ rudis, eloquentiæ uero tantum præstitit, tum in carmine, tum in oratione soluta, quantũ uel à Theologo, uel ab illorum temporum homine possit requiri. Ascitus Spirã, Ecclesiasticæ munus non sine laude gessit. Inter hæc uir pius, ardens amore rerũ cœlestium, eoq; pertesus seculi, quod, teste Iohanne, totum in malitia positũ est, de secessu cogitauit. Eius propositi consortem habebat Christophorũ ab Vtenheym, doctum pariter, & castissimæ integritatis uirum. Atq; ut nudus ad nudũ Christũ confugeret, quod erat Ecclesiastici census, erat autẽ quod ad uitę mundicię sufficiebat, resignauit. Cęterũ hoc cõsiliũ abrupit Christophorus ad Episcopi munus retractus, amicis ita suadentibus futurum, ut si ad mentem tam piam accessisset authoritas, plures Christo lucrifacere posset, quãm si se abdidisset. Illeta men sua paupertate lætus, pergebat quod instituerat agere, rursus Heydelbergæ sacros autores enarrans, & in his Hyeronymum. Adhæc libellis æditis, & adolescentiam instituit, & sacerdotes ad pietatis castimoniæq; studium excitauit. Nec grauatus est amore pietatis agere pędagogũ aliquot magnæ spei adolescẽtibus, quorũ præcipuus nunc inter nobiles doctrina, synceritate, candore, prudentia, nobilissimus Iacobus Sturmus, cuius consilijs plurimũ debet tota penè Germania, non solum inclyta ciuitas Argentoratum. Nec inuidia caruit sancta hominis libertas: Romam excitus est homo & senio & hernia tardus, monachorum Augustinensium opera, quod alicubi scripsisset, Augustinum non fuisse monachũ, aut certe non talem, quales iam habentur Augustinenses, quũ hi tamen illum exhibeant in tabulis ac libellis promissa barba, nigra cuculla, et zona coriacea. Hoc incendiũ ex minima scintilla latius euagaturũ, Iulij secundi pressit autoritas, idq; bonorũ omniũ applausu. Præter alias aduersitates, quibus hominis uirtus exercita fuit, hoc fatale totius ecclesiæ dissidiũ uehementer illum adflixit, ac tantum non ad

Ecclesiastes Spirẽsis.

Christophorus ab Vtenheym.

Adolescentia Vuimphelingi.

Iacobus Sturmus.

Argentoratum.

Monachi cõtra Vuimphelingum.

Fatale dissidium horũ temporum.

non ad uitæ tedium adegit. Itaq; solitudinem & secessum frustra tentatũ, ingrauescentibus annis egit Selestadij, in ædibus Magdalenę sororis, ex qua nepotes duos, quos paterno semper affectu complexus fuerat, reliquit, moribus & literis eleganter instituros. Quorum Iacobus Spiegellius, Iuris prudentia clarus, prius Maximiliano Cęsari, mox regi Ferdinando fuit à consilijs. Apud quem nuper Iohannes Maius, natu minor, in fratris locũ successit, aulæ primoribus, indolis elegantia, ac dexteritate morum iure optimo gratissimus. Annum attigit penè octogesimum diutius etiam uicturus, si corpusculi deficientis rationẽ ullam habere uoluisset.

Iacobus Spiegellius D.

Iohannes Maius.

CORONATIO CAROLI V. BONONIAE & Comitia Augustæ. Anno M. D. xxx.

Coronatio Caroli V.

HIc annus insignis fuit coronatione Caroli V. Bononiæ, xxij. Februarij in æde Petronio sacra, congregato flore procerum, & Ecclesiasticis adsistentibus, Imperatoria corona insignivit eum Clemens Pontifex Romanus, eius nominis septimus. Ab hac coronatione profectus in Germaniam, in profesto corporis Christi uenit Augustam, ibi Principibus, & imperij statibus pręsentibus Comitia habentur. Indicta ideo ut deliberetur de auxilijs contra Turcam atrocissimum hęreditariũ atq; ueterem Christiani nominis, ac religionis hostem, quomodo scilicet illius furori & conatibus durabili & perpetuo belli apparatu resisti possit. Deinde & de dissensionibus in causa nostræ sanctæ religionis & Christianę fidei, & ut in hac causa religionis partium opiniones ac sententię inter se, in charitate, lenitate & mansuetudine mutua audiantur, coram, intelligantur & ponderentur, ut illis quæ utrinq; in scripturis secus tractata, aut intellecta sunt, sepositis & correctis, res illæ ad unam simplicem ueritatem, & Christianam concordiã componantur, & reducantur, quare Cęsareę maiestati fideles & subditi (uigore Cęsarei edicti, ꝗ singuli status imperij suam opinionem & sententiã in Latina & Germanica lingua proponere debeant) articulos confessionis & fidei obtulerunt, Iohannes Dux Saxonię elector, Georgius Marchio Brandenburgensis, Ernestus dux Lunebugensis, Philippus Landgrauius Hessorum, Iohannes Fridericus dux Saxoniæ, Franciscus dux Lunenburgensis, Vuolfgangus Princeps ab Anhalt, Senatus magistratusq; Norinbergensis, Senatus Reutlingensis. Habet autem hæc confessio articulos fidei præcipuos numero xxi. Deinde articulos, in quibus recensentur abusus mutati, de utraq; specie, de coniugio sacerdotũ, de missa, de confessione, de discrimine ciborum, de uotis monachorum: de potestate Ecclesiastica uide confessionem & Apologiam confessionis.

Item quatuor ciuitates, Argentoratum, Constãtia, Memmingen & Lindauu, per legatos Confessionem, & fidei rationem Cęsareæ Maiestati offerũt. Summa huius est in articulis xxiij. I. Vnde contiones sint desumptę, nimirum ex scripturis sanctis. II. In quo à consueta doctrina Ecclesiasticorũ discessum sit. III. Vnde sit iustificatio nostra. IIII. Cui fidei iustificatio tribuatur. V. Cui ascribenda bona opera, & quam sint necessaria. VI. Quid homo Christianus agere debeat. VII. De ieiunio & oratione. VIII. De pręcepto ieiunij & orationis. IX. De discrimine ciborum. X. Quõd oratione & ieiunio nihil mereamur. XI. De inuocatione & cultu sanctorũ. XII. De Monachali statu. XIIII. De officio, dignitate, & potestate Ecclesiastica. XIIII. De traditionibus humanis. XV. De Ecclesia. XVI. De Sacramentis. XVII. De Baptismo. XVIII. De Sacramento corporis & sanguinis Christi. XIX. De missa. XX. De confessione. XXI. De cantu & oratione Ecclesiastico rum. XXII. De imaginibus. XXIII. De magistratu prophano. Huic confessioni Papistę quidã, si dijs placet, cõfutatores, nomine Cęsareę Maiestatis, admissi sunt respondere, & confellere hanc confessionem, sed citra scripturam, & sic plane, ut horrendis calumnijs grauarent innocentem causam. Hinc Respub. coactæ fuerunt, per Apologiam se purgare, quæ cõfessioni annexa est. Certe non ob aliam causam, quam ut uetus, uera & indubitata Christi Iesu doctrina cognoscatur, & per falsissimas confutatorum calumnias, uemini ponatur offendiculum.

Universidad de Deusto Biblioteca

Aquarum ingens alluuio.

Eodem anno Nonis Nouemb. Brabantię, Holandię ac Flandrię loca littoralia, maritimaq; Selandiam propemodum uniuersam dita aquarũ obruit alluuio ruptis aggeribus mari & fluminibus passim inundantibus, cum magna & hominum & rerum strage, non tantũ pagi, sed & oppida Flandriæ atq; Selandię enauigata sunt cymbis fluuialibus. Ferunt maria omnia adeo insolenter per id tempus aucta, ut ternis aut quaternis pedibus supergressa sunt aggerem. Scio (inquit Hadrianus Barlandus) fuisse paucos admodum in Selandia, quos tam sæua hæc tempestas non deprehenderit.

Vidisses ruere per apertos flumina campos,
Cumq; satis arbusta simul pecudesq; uirosq;.
Et rapere tecta cumq; suis penetralia sacris,
Et mare, & tellus nullum discrimen habebant.
Omnia Pontus erat, deerant quoq; littora Ponto,
Occupat hic collem cymba sedes alter adunca.
Et ducit remos illic, ubi nuper ararat.

Si noctu uenisset tam subitus & grandis cataclysmus, non dubium quin plurima hominum millia fuerit absumpturus.

Margareta Maximiliani filia moritur.

Eodẽ anno Mechlinię mortẽ obijt Cęsaris Maximiliani filia Margareta, anno ætatis li. Ea nocte uisus traditur Cometes apud Hagam, comitis in Hollandia.

Romæ ingens uis aquarum.

Anno eodem Romæ pręter tonitrus ingentes, & crebros ignes, tanta uis aquarum cœlo decidit, ut altero se perituros diluuio metuerint homines, Tybris se effundentis impetu & publicæ & priuatæ domus corruerunt. Atrox uis tempestatis huius secum rapuit, & in alueum fluminis deportauit etiã ædificia, quæ trium aut quatuor fictilium lapidum densitate constabant. Si quis uitę seruandę studio & cupiditate conscenderant, tecta alta domorũ, has uentorũ uiolentia humi deiussos, Tyberinis undis absorbendos dedit. Locis urbis depressioribus aquæ in triginta trium, aut sex pedum altitudinem sese extulerant. Vnde factum est, ut frumenti, quod tum erat in urbe, plus quam tria modiorum millia, fluctus absumpserint, pręter uinaria uasa, quæ dissoluta effuso liquore aquis innatabant, & alia permulta preciosissima, quæ in penarijs hæc tempestas reppert.

FERDINANDVS XL. GER. CAESAR.

FERDINANDVS XL. Ger. Cæsar.

Terræmotus in Lusitania.

Anno Domini M. D. xxxi. die xi. Ianuarij Carolus v. Imp. frequenti procerum Germanię conuentu, Aquisgrani FERDINANDVM Bohemię & Vngarię regem fratrem suum, ut gradum ei faceret ad imperiũ, regem Ro. declarauit.

Anno eodem, septimo Calen. Febr. motu terrę, cõcussa est tota ferè Lusitania. Vlysiponę corruerunt mille & quingentę domus, ex omniũ spectatissimis, plus sexcentę ruinã minatę sunt. Templa omnia in lapidum aceruum redacta tradũtur. Hic motus terrę dies octo durauit, & quotidie per interualla redijt, ut septies aut octies interdiu huic periculo fuerint obnoxij incolæ, unde relicta urbe, homines in campis sub dio agere sunt compulsi.

Atrox pestilentia. Cometes.

Ad hęc, ex locis illis quidam scripserunt certos hiatus factos, unde pestilentissimus aer exhalaret, atq; hinc atrocem ortam pestilentiam.

Hoc anno, mense Aug. uisus est Cometes in Germania, Italia & Gallia, ad Occidentẽ tribus hebdomadibus, de qua uarię doctorũ hominũ opiniones fuerũt.

Turca tentat Viennam.

Eodem anno agente Aquisgrani, à coronatione, Ferdinando rege, tum ratus Turca uenisse tempus, quo rem Christianã uel modico conatu affligeret, in Hungariam recurrit, Viennã iterũ tentare uolebat, sed Imp. Carolus & Ferdinandus Cęsar

Cęsar cum ad suos scripsissent, ut uiderent ne maius aliquod detrimentum Christiana respub. pateretur, duces castra castris contulerunt, cum hoste in aciem descenderunt, fuit id fœlix pręlium, copiarũ Solymanni parte multo maxima, aut capta aut cęsa.

Piscis longus pedes sexaginta octo.

Eodem anno & mense in littore Hollandię, non longe ab Herlemo, mare piscem eiecit mortuum, qui longus fuit pedes sexaginta octo, crassitudini eius, qui uiderunt, triginta, oris hiatui, tredecim pedes tribuunt.

Poloni uictoria, contra Valachos.

Idem annus Ludouicæ matris Francisci primi, Gallorũ regis morte, ac uictoria Polonię regis, contra Vayeuodam Muldanię Turcę tributarium, & Valachos insignis fuit. Valachi bis cum Polono manus conseruerunt, Polonus utroq; pręlio superior, priore Valachorũ sex millia profligauit, ex quo numero multi cęsi, capti sunt quam plurimi, altero, ipsum quoq; Vayeuodam duobus uulneribus saucium fugere coegit.

BELLVM TYGVRINORVM CVM ALIquot Heluetticis pagis. Anno M.D.xxxi.
Et Zuuinglij mors.

ANno Domini M.D.xxxi. Vndecima die Octobris, cum nunciaretur bellum Tygurinis à quinq; pagis, hora xij. diei, & hostis ex improuiso iam imminet ditioni eorum, mox egressi sunt è Tyguro ciues numero M. cc. & circa Capell & Bremgarten inuenerũt hostem, ad uesperam hora quarta in conflictu Tyguinorum, circiter tria millia confluxerãt, pręfectus bombardarum Tygurinorum bis emisit pixides in quinq; pagenses, nec in uanum, multis absumptis. Insuper qui pro patria pugnabãt, bis hostem in fugam adegerunt. Tandẽ Vri, Schuuitz, Vnteruualden, Zug (Lucernates enim non dicuntur adfuisse) ut belli euentus uarius est, uictores euadunt, sed non sine magno damno accepto. In hoc conflictu Tygurini ultra quadringentos uiros non amiserunt, sed illos prestantes & incomparabiles. Inter quos fuit Vlrichus Zuinglius. De cuius uiri interitu clarissimus uir Heinricus Bulinger, sic scribit in libro, de functione Prophetica. In hoc homine ardens fuit amor iustitiæ, flagrans æquitatis studium, & inexplebilis patriæ fœlicitatis cupiditas, contra uero, summum in flagitiosos, & extremum in flagitia odium. Nemo enim facile explicarit, quantis sudoribus luxum inertem, sanguinolentos largitiones, & multorum sęuam expugnarit olygarchiam, & rursus quanta cura auitam frugalitatem, probitatem, & sanctum (Ioiadæ ad amorem) studuerit restituere imperium, quas ob res, uir Dei sanctus, pulchram tandem opperijt mortem. Ab ijs enim cęsus est, quibus ipse sese tota impenderat uita, ut illos à largitionibus, bellis, luxu, pessimis quoq; suis studijs, in uiam reduceret iustitiæ. Hæc autem mortis uiri iustissimi, uerissima est causa, ut ut alij alias necis iactitent causas. Huc facit quod Zuinglium non animi libido ad pugnam animauit, sed sanctum magistratus edictum armauit. Hæc ille. In altero conflictu, qui fuit circiter xxvi. diem Octobris, in monte apud Zug, desyderati sunt plus minus octingenti. De hoc bello fortassis Heluetici scriptores, ut de alijs memorabilibus, certiora breui tradent.

DE IOHANNE OECOLAMPADIO PIISSIMO
ac doctissimo uiro, præceptore charissimo.

NAtus est anno lxxxij. supra millesimũ quadringentesimũ in oppidulo Cheruscorum Vuinsperga, parentibus, ut illic uiuitur, abunde diuitibus, unum hunc ex libris suis superstitem, literis & religione prope lactantẽ imbuerunt, perceptis literarũ emolumentis amplius erudiendus Heltprunnam, deinde Heidelbergam uenit, ubi eos progressus fecit, ut natus annos nõ amplius duodecim tolerabilẽ uersum scriberet, biennio post Baccalaurei, ut uocant, honorẽ obtinens. Nec minus illa ætate, religione & uitę innocentia, fecit o pereq; preciũ quam literis. Posteaq; adeptus est Magisterij titulum, Bononiã concessit, iuris studendi gratia sed intra semestre tempus cũ ualetudo cœlũ Italicũ aduersareẽ, coactus est redire ad suos

Oecolamp. natus.

Universidad de Deusto Biblioteca

Institutor liberorum Principis Palatini.

ad suos. Heidelbergam repetijt, posthabitis legibus ciuilibus, audiendæ Theologiæ se mancipauit, admissis in parte literis humanioribus & linguis. Consilia omnia huc conferēs, ut ueritatis literatę cōscius atq; domesticus fieret. Quo factū ut princeps elector Philippus Palatinus liberis suis natu minoribꝰ institutorē eū præficeret. Aulæ ualedicens, ad pia studia redit, & Ecclesiastes fit Vuinspergensis prius tamen Tubingā adijt & Stutgardiæ Capnionem illis temporibus in linguis doctiss. conuenit, à quo gustum qualemcunq; Græcarum literarum intra paucos dies cœpit, quem breui adeo ex mutis (ut dicitur) magistris prouexit, ut Heidelbergam reuersus, Grammaticam cui titulum fecit Dragmata, conscriberet. Simul Hebræa à quodā Hispano eodem tempore didicit. D. Capitonis tum Concionatoris Basilieñ. opera effectum posthac est, apud Christophorum ab Vtenheim, Episcopum Basiliensem, ut Oecolampadius parochiæ primi templi Basiliensis præficeretur, ibi cum D. Erasmus primum annotationes noui Testamenti æditurus esset, Oecolampadium in participatum sanctissimi operis acciuit. Deinde uocatur à Canonicis Augustanis, ut concionibus illic primi templi præsit. Atqui nondū maturuerat messis Christi, nec dum alba ad messem seges Euangelica, uitaq; cum uulgi tum Ecclesiasticorū corruptior, quam quæ medentis manum ferret. Inde secedendi capiuit consiliū. Iam in hoc instituto cum esset, præter conciones certas quas ædidit, scripsit etiam de confessione librum, huius occasione Glapion Franciscanus, qui tum Cęsari Carolo à confessionibus, ingens uiro periculum creauit. At fortunante Domino, solicitantibus amicis & consentientibus fratribus qui in eo cœnobio erant tuto discessit, uenit Mogontiam, ibi Capito à conuentu Vuormatiensi, cum Cas. Hedione colloquentem, præter expectationem deprehendit. Inde ad Heroem illum incomparabilem Franciscum à Sickingen apud quem Missam repurgare cœpit, & uertit ex Chrysostomo Pſegmata. Vbi autem uir ille infœlici bello implicitus, Basileam cōcessit, ibiq; senatu uolente, ut ut Sophistæ reclamarent, publice Esaiam prælegere cepit. Mox petente id parrocho ad D. Martinum, pro eo functus est concionandi munere. Magna papistici gregis mundia, sed uicit tandem is quem pure prędicabat, Christus. Itaq; annos v. sine legitimo stipendio parœci uel Cōcionatoris, Christum docuit. Eodem tempore Chrisostomum in Genesim & Theophilactum uniuersum latinos fecit. Disputationi Badēsi in qua Faber & Eccius regnabant, non sine gradi periculo interfuit. Post annum, & Bernensi disputationi & reformationi operam suam egregie nauauit. Non diu post Basileæ & in agro Reipu. Basilieñ. huius grauissimi uiri consilijs & dexteritate, cepta fuit reformatio, restitutaq; in illa sua Ecclesia disciplina Ecclesiastica & censura excōmunionis. Mox accersitus ulmam cum Ambrosio Blaurero & Martino Bucero salubri consilio ei Ecclesiæ adfuit, ut ad Euangelij gnomonem Ecclesiastica omnia exigerentur. In summa, doctrina Dei, uita inculpata & benefactis non solum Germaniæ sed orbi Christiano studuit salutaris esse, testantur hoc innumerę uersiones Chrysostomi, Cyrilli, Theophlacti &c. Explicationes sanctę in Esaiam, Hageum, Zachariam, Malachiam, Danielem, Iobūm. Hieremiam, Ezechielem, in Epistolam ad Hebræos. In Iohannis Euangelium, in Canonicam Iohannis, in Romanos &c. Verum cum Heluetia. Anno mill. D. xxxi. infœlici bello flagraret & Zuinglius fortissimus, restituendę apud suos innocentię, ad ferror, & seductus Euangelicæ synceritatis uindex, ceciderat, Anthrace corripitur Oecolampadius, & postquam xv. diebus decubuit, post multa sancta colloquia, quæ habuit cum primoribus uiris & ministris Ecclesiarum, adductis etiam in conspectū libertis: Agite, inquit, tu Eusebi, tu Etena, tu Alethæa mea pignora Deū diligatis &c. Tandem ultimam hanc uocem, Salua me Christe Iesu, emisit os illud ueneranda & pium caput, ac obdormiuit in Domino. Hæc αὐτόπτης. Gryneus in Epistola ad Capitonem & Capito in uita Oecolampadij summario indicant, qui fusius hęc scire uelit, legat & profecto cum fructu leget.

Ecclesiastes Vuinspergensis.

Dragmata.

Parochus Basilien.

Concionator Augustanus.

Secessus Oecolampadij.

Venit ad Franciscum Sickingen.

Disputationes, Badensis, Bernensis.

Basilea. Vlma.

Versiones Oecolampadij.

Anno millesimo quingentesimo secundo Carolus Imperator ex Brabantia uenit Ratisponam, ubi comitia indixerat, & cum eo Rex Ferdinandus præterea & alij

alij principes. Consulturi in causa religionis & in resistendo Turcæ.

Anno Domini mill. D. xxxiiij. Cum Illustriss. dux Vlricus ministri sui iniquam cędem ultus, Reutlingam ciuitatem liberam & cōfœderatam, in ditionem suam redegisset, à fœdere Sueuico pulsus, annis ferè quindecim exularet, tandem Illustriss. Princeps Hessorū (quæ est eius diuina indoles & industria) auunculi principis causam animaduertens negligi, comperendinari, contemni, indies haberi & fieri deteriorem, conciliatis Principum externorum & potentum Germaniæ animis, collecto milite tam suo quā externo, eoq; ueterano & omnibus diligentissime prospectis, mittit legationē in Hispanias ad inuictiss. Cæsarem Carolum honesta & iusta oratum, alteram ad Cæsaris fratrem Ferdinandum, Pannoniæ utriusq; & Bohemiæ regem, eadem, quæ à Cæsare, petitum, ut uidelicet, duci Vlrico paternus ducatus restituatur, se idcirco nunc in armis esse qui ducem affinem restituat. Portō legatis non satis equa referentibus, prodit in bellum quibus ualebat pollebatq; uiribus, uenit, uidit, uicit, obuiam it aduersarijs apud Laufenū (oppidi id nomen est) Philippus Philippo, Bauarus Hesso, is inquam, Illustrissimus princeps Bauarus, qui tertio ab hinc anno Turcarū uim sustinuerat, Viennæ Austriæ de tota Germania optime meritus, hic fortissimus heros uulneratur, quod non sine ingenti mœrore tulit Hessus. Arces munitissimæ, quæ Imperij uires laturæ putabātur, quæq; superioribus annis confœderatorum minas & machinas contempserant, Aspergum, Auracum, Nissa & reliquæ alię sesqui hora, alię sesquidie Hessum accipiunt, una uererem & desyderatum dominum Vlricum. Itaq; paucissimis diebus toto cōfecto negotio, recuperatoq; Vlrico ducatu, ad Danubium castrametatur Hessus, mox igitur per Illustriss. Principes electores Albertum Archipræsulum Mogontiæ & Ioannem Fridericum Saxoniæ, Georgium ducem Saxonię, oblatis acceptisq; pacis conditionibus, reuertitur in Spartam suam, Dei Opt. maximi clementiæ & bonitati acceptum ferens fœlicem rerum successum & uictorię huius gloriam. Nec minor tum fuit, imo uerissima uictoria inclito Ferdinādo Cęsari inuictissimo, qui seipsum uicit, uicit affectus suos, quibus si indulgere quam resistere maluisset, si uires experiri suas, quis nō uidet, quanti motus, quantæ cædes futurę fuissent, nihilo uicto deteriores quam uicto, nihilo uictori letiores quam uicto, quare maluit ab exiguo cadere ducatu, quā turbari Germaniam, pro quo beneficio, quod cedendo contulit, dominum & Augustum suū agnoscit, Vlricus Austriacę salutis & Germanicę pacis semper studiosissimus. Agnoscit Hessus Cęsarem, agnoscit orbis Christianus defensorem & protectorem suum.

Eodem anno pij magistratus ciuitatum Constantiensis Lindouię, Isnę Biberaci, ope & auxilio optimi uiri Petri Bufleri ciuis Isnensis, erexerūt stipendia aliquot pro canditatis Theologię, ut posteritas uel aliquos habeat appositos ad docendum uel iuuentutem uel Ecclesiam Dei. In hoc Senatus Argentoratensis, ut gloriam Dei & publicam utilitatem proueheret, anno mil. D. xxxv. Cœnobium prędicatorum ordinauit, pro ciuitatum & Bufleri Stipendiatis, & pro ijs, quos Respu. Argentoratensis ad eundem scopum alit & fouet, quorum iam aliquot habent, bonę spei adolescētes, Theologię & honestarum disciplinarum studiosos: Ii communem habent pręceptorem, uirum pium & eruditum, audiunt lectores Theologię, linguarum & professores publicos, Dialectices Rhetorices Mathematices. Habent uisitatores & pręsides è senatu paternę prospiciētes, ut in doctrina uitę & uictus ratione, ad honeste et commode uiuendum nihil desit. A lectionibus habēt suas repetitiones disputationes exercitia & colloquia frugi. Item prælucia quędam & exercitamenta, ad hanc functionem docendi, ut pulcherrimam ita difficillimam. Nam mane & uespere lectiones habēt ex scriptura sancta. Ibi ex adultioribus, ad quartale unius horę ex loco scripturę prælecto sermonem cohortationis habet, & fit huius conciunculę per orationem ad Deum conclusio. Ita pergunt per tota Biblia quę iam aliquoties finierunt. Non dissimile stipendium egregius uir Iohannes Symler Canonicus Petri Iunioris Argentorat. pro duobus Theologię candidatis, consilio sanctissimi Theologi doctoris Iohannis

Universidad de Deusto
Biblioteca

hannis Keyserspergij, Concionatoris Argentoratensis superioribus annis erexit. Potentissimus Deus dignetur misereri Germanię, & uel aliquos excitare, qui tangantur cogitatione communis boni, ut diuites huiusmodi illis bonis operibus diuites sint, & cooperatores ueritati. Ecclesiasticos in primis oportuit hæc curare: sed accidit iuxta prouerbium: Malè parta, malè dispersa.

DE ERASMO ROTERODAMO.

ANno Domini mill. D.xxxvi. mense Iulio, moritur Erasmus Roterodamus, ornamentum nostrę ætatis, cuius uiri uitam, utpote de honestis disciplinis optime meriti, libet hic subijcere. Vixit ad septuagesimum annum, de anno quo natus est apud Batauos non constat. Apud Dauentriam primum posuit in literis tyrocinium, utriusq; linguæ rudimentis imbibitis sub Alexandro Hegio Vuestphalo, qui cum Rudolpho Agricola recens ex Italia reuerso, amicitiam cõtraxerat, & ab eodem Græce docebatur, nam huius linguę peritiam ille primus in Germaniam importauit. Terentij Comœdias puer non secus tenebat ac digitos suos, memoria namq; fuit tenacissima, ingenio perspicacissimo. Exceptis rudimentis plane dici potest in literis αὐτοδίδακτος. Nam quod in Italiam iam natu grandior profectus est, post regij apud Anglos medici filios, Archiepiscopi quoq; sancti Andreæ in Scotia, qui tum Senis degebat aliquandiu professor, nobilissimæ regionis uisendæ causa fecit, non ut professoribus operam illic daret. Neq; enim Bononiæ quenq; publice prælegentium audiuit, sed Pauli Bombasij, qui sub Leone postea Romę perijt, amicitia cõtentus, domi studijs suis inuigilabat. Adagiorum opus tum colligens, quod paulo post Aldo Manutio dedit excudendum, quæ res fecit, ut Venetias adiret, ubi Marco Musuro atq; Scipione Carteromacho, uiris doctissimis familiariter usus est, quos ambos non semel consuluit, si quis nodus incidisset, horum candorem ac erudirionem apud amicos commendare solitus. Docuit Louanij, Cantabrigiæ, in Anglia, Lutetię etiam priuatim, ubi Theologiæ dedit iuuenis operam: pileum deinde doctoralem, quum in Italiam iret, in Taurinensi academia accepit. Patronos ac mœcenates habuit, Henricum à Bergis episcopum Cameracensem, Gulielmum Montioium, atq; omnium liberalissimum Gulielmum Guarauium, archiepiscopum Cantuariensem, Anglię primatem. Amicos in Britannia, Iohannem Coletum, Grocinum Latumerum, Linacrum, Thomam Morum. Antuerpiæ Petrum Aegidium, Conradum Cochlenium Louanij. Corpusculo fuit satis compacto, sed quod esset tenerrimæ complexionis, & minimarum etiam rerum mutatione, puta uini, cibi, cœlisue, facile offenderetur. In literis uersabatur infatigabili studio. Testantur hoc tot ab illo conscripti libri, quorum catalogus extat Basileæ. Vixit apud Iohannem Frobenium aliquandiu: deinde in alteris eiusdem ædibus seorsum habitauit. Friburgi septennio toto uixit, non solum optimo cuiq; eius academiæ charus, uerum etiam magistratibus ciuibusq; haud uulgariter amatus, atq; reuerentissime cultus. Friburgo reuersus, cum articulari morbo aliquandiu conflictatus, tandem uiribus paulatim deficientibus, cum fermẽ mensem integrum dysenteria laborasset, apud Hieronymum Frobenium Iohannis filium, quinto Idus Iulias, sub mediam noctem, uita functus est. Quum autem uitæ finis instaret, clara Christianæ patientię & animi religiosi documenta ędidit, quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assiduè clamans: O Iesu Misericordia, Domine libera me, Domine fac finem, Domine miserere mei: & Germanica lingua, Lieber Gott, hoc est, Chare Deus. Testamentum condidit, in quo clarissimum uirum Bonifacium Amerbachium Iureconsultum nominatum hæredem fidei commisso, de bonis suis in pauperes, ætate, naletudine ue infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ succurratur, in bonę spei studiosos adolescentes, ac in quosuis huiusmodi dignos auxilio distribuendis collocandisq;, onerauit, adiunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio, & Nicolao Episcopio.

Elatus

Elatus fuit humeris studiosorum ad ædem cathedralem, in sinistro templi latere, ubi sacellum fuit D. Virgini sacrũ, honorifice sepultus, Anno Domini mill. quingentesimo, tricesimo sexto, xi. die Iulij.

DE CONCORDIA EVCHARISTIAE, ANNO M. D. XXXVII.

SAncta Eucharistia, ut est summa ecclesiæ actio & Sacramentum, quo redemptionis nostræ opus plenissime commemoramus & percipimus: ita Satan illud peruertere præcipua ui studuit, ut certe in nulla re alia tantum abominationis ecclesiæ pridem obtrusit.

Cum ergo Dominus dedisset hoc Sacramentum sicut & cętera inuecta per Antichristum, repurgari, Satan nihil intentatum reliquit, ut id in ecclesijs non succederet. Nam nostra ingratitudine offensus Deus, quemadmodum olim, sic & hoc nostro tempore illi permisit, nos nonnihil cribrari. Factum itaq; est, ut dum D. Lutherus & pleriq; alij, abusus Papisticos sic incesserent, ut tamen præsentiam & manducationẽ ueram in sancta cœna plenè exprimerent, uisi hij sunt Zuinglio & alijs nonnullis, naturalem quandam Christi cum pane coniunctionem, uel localem in pane inclusionem statuere, quo illi putabant Christum gloria cœlesti detrahi, & animos hominum pani pro Christo affigi. Verum dum ista impugnare uolebant, sic uisi sunt panem & Christum separare, & cœlum Christo adserere, homines à pane reuocare, ut crediti sint, Christum penitus cœna eximere, & mysterium Sacramenti penitus reijcere. Hinc utrinq; maxima & crudelis exorta pugna est. Cui primum Illustrissimus Princeps Philippus Lantgrauius mederi conatus est, colloquio indicto Marpurgi, anno mill. D.xxix. In quo colloquio propemodum conuenerunt partes, & plura communiter subscripserunt, quàm pleriq; putassent. At dum altera pars etiam præsentiæ Christi in cœna confessionem posceret, qua altera putabat Christum detrahi cœlo, & fieri cibum uentris: altera etiam daret quæ adhuc uiderentur inania in cœna relinquere symbola, de præsentia Domini in cœna plane conuenire non potuerunt. Sed postea Augustæ in comitijs, & post comitia uarijs molitionibus intercedentibus actum est, donec Dominus dedit alterum conuentũ Vuittembergæ, anno Domini millesimo quingentesimo tricesimo sexto, mense Maio. In quo eiusmodi confessio de hoc & toto sacro ministerio recepta & subscripta est. In qua Christi & donorum eius exhibitio & perceptio sic exprimitur, ut nec inane ministerium, aut uacua symbola relinquantur: nec tamen quicquam Christo indignum, aut contra puritatem fidei asseritur.

SVCCESSVS DOCTRINAE PIETATIS, REFORMAtionis morum, studiorumq;, per Germaniam, sub principibus & Rebuspublicis, ubi Euangelium purius annunciatur q̃ antea, Ab anno M.D.xviij. usq; in annum M.D.xxxvij.

IN hisce annis & superioribus, hoc est, ab anno mill. D. xx. usq; in præsentem annum, apud Principes aliquot Germaniæ, apud liberas & Imperiales ciuitates prodierunt Edicta, ut qui sub eis docere uelint, nihil nisi sanctum Euangelium & Dei doctrinam doceant, liberè, & palam, & quicquid ad augendam charitatem Dei & proximi facere queat, inculcent, omissis omnibus alijs nugis, quæ ad analogiam fidei non faciunt. Interim abstineant etiam ab omnibus conuitijs, & omni eo quod proximum non ædificat, & inquietudinem contra magistratus prophanos & ecclesiasticos excitare queat, unde nemo alium lacessat conuitijs, clam aut palam, Hæreticum, Nequam, Sceleratum, Nebulonem uocando, ut hoc magis fraterna & ciuilis charitas possit subsistere.

Edicta ut docceatur Euangelium. m Verbio q̃ nio m facto nichil habebio

Dd ij Quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ omnia prudentes Principes & Senatores non alio animo præceperunt, quam Christianissimo, & percupiente Euangelicam ueritatem, concordiã fraternam & pacem promota & defensa pro uiribus.

Edicta contra libellos famosos.

Præterea edictò cautum fuit, ne quis libellis famosis aut picturis quenquam traducat. Si quis uelit emittere libellos, aut quid simile, ut antea ordinaris ad hoc exhibeat legendos. Simul ne aliunde allati libelli aut calumniatrices picturę uendantur. Sunt enim hæc infirma præsidia, & ueritas res est inuicta, nec eget illis adminiculis uanissimis. Alicubi prudenti deliberatione habita, missæ papisticæ in numerum pauciorem, redactæ fuerũt, relictis aliquot paucis in singulos dies, idq; ad tempus, deinde ubi dies diem docuit, negotio de abolenda missa ultro citroq; agitato, nec in una nocte, ut prouerbium habet, consilio capto, utili & honesto in utramq; partem expenso, prorsus missæ papisticæ suspensę sunt, quoad pars aduersa ex uerbo Dei habendas edoceat.

Missæ papisticæ pauciores.

Missæ abrogatæ.

Cæremoniæ suspensæ.

Mox Ironicę ceremonię suspenduntur, canuntur Psalmi Teutonice, utraq; species datur laicis. Quantum ad uestes, cibos, ieiunia, ferias, uota, matrimonium, confessionem, omnia docentur libera, fides per dilectionem operans commendatur. Excutitur graue iugum hominum & constitutionum onus à libero Christi populo. Vtinam ab omnibus simplici oculo & sic ut omnes se submittant iugo Christi, & ut gratiam Dei nemo in lasciuiam commutet.

Idola tolluntur.

Hoc tempore & deinceps edocto populo multis concionibus, ut fugiant ab Idolis, hoc est, ne ad lapides & ligna conuertantur & dicant, Deus meus es. Simulachra quædam superstitiosa & à uiuente Deo auocantia, per magistratum decenter & ordine e templis submota, etiam diuæ uirginis imagunculę incertæ, & in uicem posita hæc scriptura: Soli Deo gloria, quicquid oraueritis patrem in nomine meo dabit uobis.

Insuper priora edicta aliquoties renouata, & repetita, quo magis magistratus & populus placidam & quietam uitam cum omni pietate & honestate degere queant. Honestarum enim & necessariarum rerum nulla est sacietas.

Cantus Germanicus.

Iam quia in Ecclesia omnia ad ædificationem fieri debẽt, canticum, doctrina, lingua, reuelatio, interpretatio. prima Corinth. xiiij. His annis quæ ante hac latine prælecta sunt rudi populo, cœperunt Germanicę proponi: Benedictiones matrimoniorum, Sacramentum Baptismi, Sacramentum Eucharistiæ, ut populus Amen respondere possit. Et ut nemo iure conqueri possit, in templo Dominico non audit uerbum Domini: Vnde templa uocantur, & sunt Dominica.

Conciones.

In plerisq; templis receptæ doctrinę pietatis in singulis diebus habentur concionę duę, tres, quatuor. Item Cathecismus puerorũ, maxime diebus Dominicis, necessarium exercitium si iuuẽtutem, in quiduis sequacem, à Gentilismo imminente recipere uolunt, fideles & prudentes concionatores.

Constitutio morum.

Et ne quis putet satis esse ceremonias demoliri, ac impium cultum, nisi & innocentia morum & Deo placens uita succedat. Constitutiones & edicta contra blasphemias iurandi abusum, lusus, ebrietatem, adulteria, scortationem, stupra & id genus alia uitia, quibus nomen Dei blasphematur & Euangelium male audit, promulgata sunt.

His quoq; annis, quoniam iuuentus Sementis est Reipubl. Principum & Magistratuum prudentia, prospicitur gymnasijs, scholis professoribus ludimagistris, apud quos cura sit educationis liberorũ, qui in ludis latinis & Germanicis, ad hunc scopum omnia dirigãt, ut iuuentus sapientior & melior euadat. In hoc quater in anno præsentibus grauibus uiris in eminentia constitutis, magistri & præceptores conueniunt, de ingenijs suorũ puerorum sermocinantur & consultant & cui rei quisq; puer idoneus sit indicatur. Res quidem adhuc herbescit, sed in dies speramus meliora.

Professores Ludimagistri.

Præfecti Ecclesiarum.

Nec etiam leuibus de causis pleræq; Ecclesiæ habent suos præfectos, quos Seniores Ecclesiæ appellare queas, spectes imaginem ueteris Christianismi. His incumbit si Parrochus aliquis opus habet admonitione, uel in doctrina uel administratione sacramentorum, uisitatione infirmorum, uita sua & suorum, & uel

uel hocipsi uideant, uel ab alijs audiant, ut illorum functio sit admonere non recte incedentem aut secantem uerbum Domini. Adhęc illis incumbit, cum ministris uerbi consultare, quid quouis tempore uel prædicando uel alijs Ecclesiæ exercitijs Reipublicæ Christianæ conducere queat. Fideles enim & prudentes uult Dominus habere dispẽsatores. Quod si quis se offerat in parrachia aliqua, qui rationem fidei suæ dare uelit (non enim spiritus extinguendi sunt, & ius sedentium Paulus non uult reiectum) coram illis quoque quam commode fieri potest.

Visitatio ecclesiarum.

Nec dissimili ratione Principes & Magistratus quotannis uisitationem ecclesiarum quæ in agro sunt, instituerunt. Præclarum enim opus est ἐπισκοπεῖν, hoc est, præesse, prodesse, benefacere, prospicere, uigilare, pascere, & omnem curam impendere, ne quis à gratia Dei deficiat, ne qua radix amarulentiæ suppullulans obturbet & per hanc inquinentur multi. Ideo hæc habetur ratio in uisitatione Ecclesiarum aliquarum certe. Primum fit sermo exhortatorius clara breuitate, & ut ita dicam laicis, de doctrina pietatis, de recta uita, quę hanc sequi debet. De usu sacramentorum. Et quod letitia sacramentorum, cum sanæ doctrinæ luce clarescunt, fœlicitati omnium Imperiorum mundi præferenda sit. De Cathecismo puerorum. De magistratus obẽdientia. De ecclesiarum unitate. Posthac conuocatis Scultetò & Iudicibus, cuiusq; loci serio rogant uisitatores, de doctrina & uita Parrochi ac suorum. An sit ἐπίσκοπος, dispensator Dei, non uinosus &c. primo Thimoth. secundo, & quicquid est ministerij huius an hoc ad plenum probatum reddat. Deinde an in grege suo sectarios habeant. Vt constitutiones magistratus contra blasphemia, adulteria, ludum, ebrietatem, scortationẽ & id genus uitia obseruent: Vt doctrina Euangelij fructificet. An melius habeat populus à uisitatione. An quisq; egeat qui senio aut ualetudine aduersa laborare nequeat: Vt pro illis habeatur eleemosyna. Hoc examine diligenter habito, rursus cõgregatis senioribus cuiusq; pagi grauiter illis dicitur: Vt paterne & fideliter doctrinam pietatis & unitatem ecclesiarum promoneant, ut Euangelij doctrinam recta uita probatam exhibeant. Vt sit uerus usus sacramentorum, ut abusus apud baptismum in conuiuijs tollatur. Sacræ Eucharistiæ à Christo institutæ eos non pudeat. Curam iuuẽtutis habeant, eoq; Cathecismos in precio habeant. Beneficentiæ & eleemosynę ne sint immemores. Et ut in ijs omnibus res fœlicius succedat, Ecclesijs in agro præfecti quoq; Ecclesiarũ ordinati sunt, pij & integri uiri laici, qui una cum Parrocho adiugilent, & cooperatores sint ueritati, ut paretur Domino plebs perfecta. Hactenus paraleipomena, quantum breuitate temporis fieri potuit. studiosus quidam historiarum adiecit. Lector boni consulat, & pro gloria Dei prouehenda publica utilitate & honestate, allata hęc, interpretetur. Fauente eo qui πανταχόθεν πάντα ἴπαι κούει, ut inquit poeta, posthac pleniora & meliora dabimus.

Sermo laicus.

Recta uita.

Sacramenta.

Cathecismus.

Obedientia Magistratus.

Vnitas ecclesiarum.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CATALOGVS LIBRORVM ET AVTOrum, è quibus magna parte Paraleipomena hæc conscripta sunt.

LIBRI IMPRESSI.

Liber Conciliorum.
Gesta Concilij Basiliensis.
Ottho Frisingensis.
Antonius Sabellicus.
Platina.
Blondus.
Paulus Aemilius.
Raph. Volaterranus.
Robertus Gaguinus.
Supplementum Chronicorum.
Aeneas Syluius, dictus Pius secundus.
Nauclerus.
Basilius Mulbrunnensis.
Eptitome rerum Germanicarum Sebastiani Murthonis, & Iacobi Vuinphelingij.
Doctor Malleolus Tygurinus.
Heinricus Bullinger.
Hadriani Barlandi Rhetoris, inclytæ Academiæ Louaniensis, de rebus gestis Ducum Brabantiæ.
Beatus Rhenanus in epistola ad reuerendiss. Coloniensem de uita Erasmi.
Simon Gryneus, & Capito de uita Oecolampadij.
Achilles Pyrminius, D. Gassarus.
Chronica Carionis.

LIBRI SCRIPTI.

Liber S. Peter Kastel.
Liber Bibliothecæ Landenburgensis.
Fragmenta Vuormatiensis Chronicæ
Chronica scripta Argentoratensia.
Chronica Hermanni Minoritani.
Actorum aceruus, confuse dispersus, in unum collectus, cura Conradi mollitoris Notarij, anno Mcccclxxxix.
Collectanea Gerardi Nouiomagi.

FINIS.

ARGENTORATI APVD CRATONEM MYLIVM,
MENSE MARTIO, ANNO DOMINI
M. D. XXXVII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hoſtibus haud tergo, ſed forti pectore notus.

Universidad de Deusto
Biblioteca